

אוצר הפוסקים

יב

אוצר הפוסקים

כנוס תמצית ספרי הפוסקים והשו"ת להלכה ולמעשה
עפ"י סדר השלחן ערוך

לוקט סודר ונערך ע"י חבר רבנים גדולים על יד
ועד העזרה התאחדות הרבנים פליטי רוסיא ושאר ארצות.
מיסודם של מרגן
הרב הראשי לאה"ק הגאון ר' יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל,
וזקן ראשי הישיבות הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל.

נדפס עם פנים השו"ע והרמ"א

כצירוף

א. באר הגולה ב. באור הגר"א. ג. באר היטב. ד. פתחי תשובה.

מוגה ומתוקן לפי דפוסיים ראשונים

חלק אבן העזר

כרך יב

הלכות קדושין (סימנים ל"ד – ל"ז)

מהדורה שניה עם תקונים והוספות

פניה"ק ירושלם תובב"א

שנת תשל"ז לפ"ק

מהדורה ראשונה נדפסה בשנת תשל"א

©

כל הזכויות שמורות

Copyright by "Otzar Ha-poskim"

Jerusalem, P. O. B. 5110

את הספר אפשר להשיג לפי הכתבת:

אוצר הפוסקים, ת. ד. 5110

ירושלים, ישראל.

OTZAR-HAPOSKIM,

P. O. B. 5110

Jerusalem, Israel

כרך זה יצא לאור

והוקדש

לעי"נ ולזכרו הטהור של הרב הגאון

מוהר"ר משה ב"ר נתן וסרמן זצ"ל

שכיהן פאר כרב בק"ק

אומן, ליסינקא וקיוב (רוסיא)

גדול היה בתורה ובחסידות,

והצטיין במעלות ובמידות טובות ובפעולותיו הברוכות

לטובת הכלל והפרט

נפטר ביום כ"ג שבט שנת תר"פ בקיוב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י קרובו הנדיב הדגול

מוהר"ר יוסף בן ר' בנימין שטראוס הי"ו

ניר-יורק

ה ה נ ה ל ה

הרב אמרים פישל קליין

הרב יוסף נפתלי שטרן

הרב ישראל וולף

הרב יצחק וינשטיין

הרב שלמה יוסף זוין

הרב שמעון עברשטערק

הרב שמואל קיפניס מנהל

ח ב ר ה מ ע ר כ ת

הרב אהרן יעקובוביץ

הרב אליעזר דוד ברנד

הרב חיים רייז

הרב בנימין אדלר

הרב יצחק מאיר הגר

הרב נתנאל ספרין

הרב משה שליטא

הרב דוב מאיר אייזנשטיין

הרב מרדכי דוד כהנא

הרב אלטער כהנא

הרב זאב ברנר

הרב נתן דוד פגל

הרב חיים מיכל לוי, מזכיר

לתשומת לב

אין מגמת אוצר הפוסקים לפסוק או להכריע בהלכה, רק למסור כל דעות הפוסקים בענין הנידון כמות שהם, בצירוף תמצית הטעמים והנמוקים. ולכן אין להסיק שהדעה המובאה באוצה"פ לאחרונה היא המכרעת, כי הקו המנחה בסידור הדעות מי מוקדם ומי מאוחר. הוא הדיון הענייני עצמו של דברי הפוסקים. וכן המלות „אמנם“ „אולם“ וכדומה שאנו רגילים לכתוב, הן רק מלות קשר הבאות להבדיל בין דעה אחת לשניה, ואין בהן משום הבעת דעה עצמית כלל. וגם ידוע מפי סופרים וספרים שאין לסמוך על ספרי לקוטים וקיצורים להלכה למעשה, עד אשר יעויין בגוף הספר.

היות וביאורי המלים שהוכנסו בדפוס השו"ע באותיות רש"י, אינם מהרמ"א, רק הוספת המדפיסים (ע"י ע"ז באוצה"פ כרך א' מהדר"ב דף קפ"ו ע"ב), לכן הדפסנו מלים אלו באותיות מיוחדות, בכדי שלא לבוא לטעות בינם לבין לשון הרמ"א.

כל המובא בפנים אוצה"פ בתצאי מרובע, הוא הוספת העורכים.

ביאור הגר"א

[א] בין כו'. עתוס' שם
ד"ה שנאמר כו' :

לד ברכת הארוסין ואם צריך עשרה. וכו' ד' מעיפים :

א א כל המקדש אשה [א] בין ע"י עצמו

בין

באר הגולה

א ל' הרמז"ס ספ"ג
מסל' אישות מצריחה
ובדמפרש רצין וכו'
כתובות דף ז' ע"ג

הפוסקים

סימן לד ס"ק א אות א

אוצר

והכלל לבד היא רק על כל הנועדים שם, והיא ברכת השבחה להשי"ת, וע"י בתצאות שור יו"ד סי' א' סקנ"ט [שכתב שם בפשטות דברכי"א היא על הנועדים, ואין החתן והכלה לריכוז כלל ללא], ומסיק הכותב שלמה דכשהמתקדשת היא פקחת יכול לברך בלי פקפוק.

גם בשו"ת מהר"ש (ענגל) ח"ב סי' כ"ח דן לענין חרש שקידש פקחת, וכתב עפ"י דברי הר"ן צפ"צ דקדושין דגם האשה עושה קלת מלוה בקדושין דמסייעת לבעל, ח"כ לאחר שתקנו רצון נשואין לחרש גם האשה חשוכה בעושה קלת מלוה במה שמסייעת לו במלוה דרצון כו', ושוב ישנה בלא חסור ותוכל לברך אחרונה דרצון, ובפרט דשיטת הרא"ש היא דעיקר חיוב הברכה לא חל דוקא על המקדש, משום דהוי רק שבה להקצ"ה, ומסיק דג"ל להלכה דקדושי חרש ופקחת יש לברך, וכצ"ל ששוב מלא להכית שלמה הג"ל שפסק כן.

ובנמע שורק סי' י"ב כתב מחילה דכיון שהנוצ"י מסופק בזה היה נכון לברך בלי שם ומלכות, אך שוב הביא מהרש"ע סק"ט [בשם הכנה"ג לענין קטן שקידש גדולה] דמפסע פשיטא ליה שגם עליה קאי הברכה, וכתב דא"כ לית דין לריך צושש שיש לברך [בחרש שקידש פקחת] כמנהג שאר חתנים, ולא שצקין מה דפשיטא ליה להכנה"ג משום מאי דמספקא ליה להנוצ"י.

ויש מהבאחרונים שכתבו בסתמא דקדושי חרש לריכוז לברך, ולא חילקו בין נושא פקחת לנושא חרשת. צט"ב קדושין סק"ב חקר מעלתו בלי להזכיר דברי הנוצ"י, אם לא דאחר מצד דרכי"א הוא כדי להבליא את החתן וא"כ אם החתן חרש שאינו שומע הברכה אינו מצד, או כיון שהברכה אינה על גוף עשיית המלוה [דכ"ה אין מצדיו לקדש אשה], רק על כללות ישראל שפיר יכול אחר לברך, וכתב דכלל האחרון משמע מהא דברכת חתנים צבי"ס, שאם חצורות מתחלקות כל חצורה מברכה לעצמה, ואם אינו מוטל אלא על החתן היה לריך החתן לברך לכל החצורה, אלא ודאי שמוטל על כל המצויים שם, וא"כ נראה דה"ל לברכה ארוסין דכחדא מחתא מחתניהו, וכן מעולם לא שמענו שחיה חופה בלא ברכת ארוסין אפילו לחרש.

וע"י גם בדקדושי רעק"א יו"ד סי' א' סק"ז שכתב צחוך דבריו בפשיטות דברכת ארוסין אף שהחתן אינו שומע מ"מ ברצ מצד ע"ש א.

ובצ"ש

שנשא חרשת שאינה שומעת אין לברך כלל, גוב"י תהא"ע סי' א'. וע"י באגרות משה סי' פ"ז שכתב עפ"י דברי רעק"א כאן דס"ל כהנוצ"י בחרש שנשא חרשת, אבל א"כ יהיו דבריו סותרים דברי עצמו מש"כ ביו"ד. ובשו"ת מהר"ש (ענגל) הנ"ל בפנים הביא דרעק"א ס"ל לברך בחרש שנשא פקחת ולא הראה מקומו איה הוא, וכנראה שכתב כן עפ"י דברי רעק"א כאן באהע"ז, שהביא מהנוצ"י רק הא דחרש שנשא חרשת לא יברך, אבל מדברי רעק"א הנ"ל ביו"ד מוכח להדיא דאפילו בחרש שנשא חרשת מברך, דא"כ אין קושיא מארוסין על שחיטה. ולענין מה שדבריו ביו"ד ובאהע"ז נראים כסותרים זא"ו, היה נראה שדבריו ביו"ד עיקר, דדבריו באהע"ז הם רק העתקה קצרה בלבד מדברי הנוצ"י, ולא נחית שם לברר את עצם הדין, משא"כ ביו"ד דנחית

טע"ף א. א. כל המקדש אשה וכו'. א. האם יש לברך בקדושי חרש, ואופנים שונים בזה. עפ"ת סק"א מהנוצ"י תנינא סי' א' שמסתפק בזה, משום דעיקר הברכה הוא להבליא את החתן, וכיון שהוא חרש שאינו שומע אינו יולא בברכה זו, וא"כ יצרך המסדר, ואם היה מקום לומר שגם הכלה שייכת בברכה ארוסין, אז מוביל המסדר את הכלה, ואמנם חרש שנשא חרשת ודאי אין כאן ברכה וכו' ע"ש. וע"י באגרות משה סי' פ"ז שכתב דבחרש וחרשת ודאי הנוצ"י שאלו לברך. וכן תפס כהנוצ"י בלבושי מרדכי ח"ב סי' מ"ה. וע"י עוד מדבריו בסוף אות זה. ובדברי חזקוני ח"ב חתומ"מ עמוד כ"ה כתב שבה מעשה לידו בחרש שנשא אשה [כנראה פקחת] והסכים שלא לברך ברכ"א עפ"י הנוצ"י הג"ל שנסתפק על ברכ"א דשייכא לחתן. ובדבר משה (להר"מ תלומים) מהדו"ת סי' ק"ט כתב דלענין ספק הנוצ"י בחרש המקדש אי יצרך המסדר, נלפע"ד דלא יצרך, דהרי כ' ה"ש סק"ב דכ"ה דאחר מצדן ולא המקדש הוא כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע לברך, וכיון דעיקר הברכות הוא להבליא את החתן, ח"כ הובא שהוא חרש שאינו שומע ואינו יולא בברכה זו, איך יצרך מסדר הקדושין ברכה שאינה לריכוז.

אולם בצית שלמה (להר"ש מסקאלא) סי' פ"ה הביא מה שנסתפק הנוצ"י לענין חרש שנשא פקחת, ומש"כ דאם היה מקום לומר שגם הכלה שייכת בברכה"א אז היה יכול המסדר לברך כדי להבליא את הכלה, וכתב, דבאמת י"ל דאף לדעת הרמז"ס ודעימיה דברכי"א היא כמו ברכת שאר מלוות, מ"מ י"ל דהיא כמו ברכת השחיטה, שהמלוה היא כשחובל בשר לא יאכל בלי שחיטה, ואף כאן המלוה היא כשיצטול אשה לא יצטול בלא קדושין, וע"י צט"ז יו"ד סי' א' סק"ז דמדמה לכו אהדדי, אלא דהוא ס"ל דתרווייהו ברכת הודאה הם, חכ ליתא, דשחיטה ודאי ברכת המלוה היא, וכן ברכת ארוסין להרמז"ס, ועכ"פ כיון דעיקר הברכה לדעת הרמז"ס וסיעתו היא על השליטה, ח"כ גם בנשים איתא, דעל לא תהיה קדשה ודאי גם האשה מלווה, וכ"כ הכנה"ג סי' ז' לענין קטן שקידש גדולה דמצדיו ברכ"א מה"ט [ובצ"א שח"ז], ועוד דכ"ה הר"ן צחש"י סי' ל"ה דאע"ג דקיימ"ל דאיתא לא מפקדה אפוי"ר מ"מ מלוה קצנדא כשהיא מתקדשת ונשאת, וא"כ ח"ש [לברך] גם לדעת הרמז"ס וסיעתו, אמנם צאמת בלא"ה רצו הראשונים החולקים ע"ד הרמז"ס וסוצרים דברכי"א לא על החתן

(א) הגרעק"א כתב כן בתמיהתו על ה"טו שדימה ברכת שחיטה לברכי"א ששיניהם ברכת שבה והודאה, וכתב עליו דאם באנו לדמות שחיטה לארוסין א"כ גם במדבר ואינו שומע ישחוט לכתחילה [ואחר יברך], דהברכה אינה מוטלת דוקא עליו, וכמו בברכי"א והחתן אינו שומע דמ"מ הרב מברך, ולמה פסקינון בש"ע דמדבר ואינו שומע לא ישחוט לכתחילה], ואולי דהתם משום דא"א בענין אחר, אבל הכא מתמירים דיתן לאחר לשחוט, ומה שהזכיר רעק"א מדבר ואינו שומע, ולא חרש לגמרי שאינו שומע ואינו מדבר, הוא משום דבשחיטה חרש גמור פסול משום שאינו בר דעת, אבל לענין ברכ"א אין חילוק, ולכן כתב, לענין ברכ"א סתם "והחתן אינו שומע". והנה בהגרעק"א על אהע"ז כאן סק"ב הביא דברי הנוצ"י בסתם וז"ל : חרש שאינו שומע

אוצר

סיק א אות א-ב

הפוסקים

ובישוב משה (להרי פרעטל) סוסי כ"ד, כתב ג"כ דהרש המקדש נראה לדרך הרב המסדר לדרך ברכ"א עפמ"ש הע"ז יו"ד סי' ח' סק"ז ח"ל: ומשום נוחה ברכ"א שכתבן מארס והרב מצרף, דגם שם מצרף על איסור עריות שאסור לכל ישראל ע"כ, וא"כ אין הברכה דוקא להחן ושייכא שפיר גם בהרש, וסוים דזה אישחמיט ליה להדבר משה תנינא סוסי ק"ט הג"ל ב, וכן השיב בתשובת אד"ך סי' ע"ט דברכ"א נקרא שבה ויכולים לדרך להרש כי לא חל על החתן [חיוז] לדרך. ועיין בהשמות.

ובמדרב ווינו שומע כתב בנטע שורק סי' י"ב הג"ל ד"ל פשוט שבהיוז שיצרך בעלמו ברכ"א מתוך הסודור, ואף הנובי לא נסתפק אלא אם אחר יכול לדרך ברכ"א להוליח את החתן יען שהחתן אינו שומע הברכה, אבל בעלמו אם יכול לדבר פשיטא לו שיצרך בעלמו. וכתב בשלחן העזר סי' ח' סעיף ד' בשמלה ללצי אות ע', דאפילו למאי דמסיק הנטע שורק לענין הרש שנשא פקחת שיצרך אחר כמנהג שאר החנים מטעם דגם עניה קאי הברכה (וכמוצא לעיל), מ"מ במדבר ואינו שומע דקדושו מן התורה כשאר פקחים, לו יבא דלא הוי צרכה לבעלה כשאר מצרף משום חיוז דידה, אבל הרי החתן לא ילא, מאחר דאינו שומע, ופשיטא דעדיף עפי שהחתן בעלמו יצרך ומוליח גם אותה, וממילא ילאו שניהם, ועכ"ל דמה דמסיק בהרש שנשא פקחת דאחר יצרך לא קאי אלא בהרש שאינו שומע ואינו מדבר. מיהו ע"י בטיב קדושין סק"ב דמסיק גם לענין מדבר ואינו שומע שיצרך אחר, לפי מה שחפס דברכ"א אינה מוטלת רק על החתן אך על כל המלווין שם, ע"ש [וכן משמעות לשון רעק"א ביו"ד סי' ח' סק"ז כמוצא לעיל מתחת לקו ע"ש].

ובלבושי מרדכי ח"צ סי' מ"ה דן ע"ד הרש וחרש שלמדו צניות ספר לחרשים וע"ז מצויים דברי העולם, אם יכולים לדרך להם [לפי מה שחפס כהנובי דבסתם הרש וחרש אין לצרף], והציא לענין ע"ס הקדושין של בני תרשים המלומדים צניות ספר, ישנה מחלוקת האחרונים, דדברי חיים (מלאח) ח"צ סי' ע"ב וע"ג האריך בזה ומסקנתו שאם יכולים לדבר ע"י החינוך הג"ל קדושים לאורייחא, לעומת זה דעת מהר"ם שיק צסי ע"ט כי עיקר הלימוד הזה שבה ע"י מלמדים ורגילות לא עדיף מעומד על גביו דלא מהני ציטעין וקדושין, ומסקנתו דאפילו למדו לדבר מידי ספיקא לא נפקא, וכתב לענין ברכת ארוסין לכאורה תלוי בפלוגתא הג"ל, להדברי חיים היה ראוי לדרך, ולמהר"ם שיק דמשוי ליה כשאר חרשים אין לדרך, אך שוב כתב דאפילו לדעת הדברי חיים אין לדרך בשצילס, דאף כי הם מדברים מ"מ אינם שומעים, וכיון שכן אי"א להוליחם, וא"כ לדברי הכל אין לדרך להוליחם.

ב. אי מברכין ברכ"א בקדושי קטן או קטנה, ואופנים שונים בזה. בשו"ת הרדב"ז ח"א סי' מ"ה נשאל צמי ששיר צמו קטנה [כנראה לגדול] והלך למדח"י, ובאים אמה ואחיה להשיאה, אם הברכות הם לבעלה או לא, והשיב, דלפי השאלות ודאי לא

תצטוי לך, שכתב קטנה שכלך אציה למדח"י והשיאה אחיה ואמה הוי קדושין ולריכה מילון, וכד חתי אציה לא צטוי קדושין אחריו, וכיון דהוי קדושין פשיטא שאין הברכות לבעלה, אך אפילו לדעת האומרים שאינה מקודשת כלל ואפילו מילון אינה לריכה, מסתברא לי דמותר לדרך לכתחילה, הלא שאין נוסח הברכות אלא שבה הבורא, שאין לנו מצרכין לקדש אשה או לישא אשה, ותו כיון דשדכה אציה סתמא דמילתא לא מהדר ציה דשארית ישראל לא יעשו עולה כו', ותו כיון דהוי קדושין לבי גדלה דהא גדלי עמה לא הוי צרכה לבעלה, ותו כיון דהוי קדושין לענין דלא הויית אלא צונות ומותר לקיימה דלא הוי כפנויה, אין הברכות לבעלה. ועי' גם צ"ש"ש פ"ק דכתובות סי' ע"ז שפירש דברי הרא"ש פ"ב דקדושין דקטנה שנתקדשה ואציה צמדינת הים, אע"ג דאין לה נישואין אפילו מדרבנן מ"מ אינה אסורה לו כיון דדרך קדושין ונשואין היא אלא, דהיינו משום שנשאת לו בחופה וקדושין וברכות. ועי' בערוכ"ש סי' ל"ז סעיף כ"א דאחר שכתב בנדון הג"ל דאם בא האב גם בקטנותה אין לריך קדושין אחרים אלא"כ יראה לעשות קדושי תורה יכול לעשות, סוים, אך לא יאמרו הברכות כי הם לבעלה אחרי שכבר צרכו לה מחקת חכמים.

וביבין ובעז ח"א סי' ע"ד בקטן שקידש, דן לכאן ולכאן, וכתב ד"ל דאין לדרך ברכ"א בקדושי קטן, דברכ"א היא מצרכות המלות, ובקטן דאין קדושי קדושין אין כאן מלוא ולא חיוז ברכה כו', אך י"ל דכיון שמינו בגמ' שיש נקטן לישא אשה ולכתוב כחוצה אע"פ שאין נשואין נשואין כדאמרין צ"י הכותב [כתובות דף ל' ע"א], א"כ מצרכין לו ברכ"א ונשואין ואין לחוש לברכה שאינה לריכה כו', נמצא דיש להראות פנים לכאן ולכאן, ולסברא הראשונה דעתי נוטה, שאין להניח קטן לקדש, ואם קידש אין מניחין לו לדרך ברכ"א, ואף אם נדחוק עלמנו ונאמר דאחיה דפ' הכותב קטן שהשיאו אציה היתה שם ברכה, היינו בסתם קטן שקידש, דבקיומה אלא לאחר שהגדיל אגו, אבל אין לדמות לזה קטן שרואה לקדש ולא לבטל עד שיגדיל, דצוה איכא למימר דאין לדרך לו, משום דע"כ לריך לחזור ולקדש פעם אחרת אחר שהגדיל, דקדושי הראשונים שקידש בשעה שיהיה קטן אינם קדושין, ומאחר דקפציד מלוא חיוז ברכ"א, וכיון דסוף סוף לריך לחזור ולקדש ולדרך משהגדיל, איך אפשר לומר שמצרף על הקדושין שקידש והוא קטן, וסוים דמה שכתב הוא להלכה, ולענין מעשה הדבר לריך חלמוד, וכדי ללאת מידי ספק השחול הרכה בנדון עס אציה בזה והקרוצים עד שעכס מלעשת קדושין, וצא להם מצד אחר ולא גילה להם הענין.

ובכנה"ג הגה"ע אות ו' (וכוצא בקיטור צב"ע סק"ט) כתב דדין קטן פחות מ"ג שקידש או גשא אשה אי מצרכין ברכת ארוסין ונשואין, וכן אם צרכו אם לריך לחזור ולדרך אחרי אשר יגדל, י"ל שזה תלוי במחלוקת בין הרמב"ם והרשב"א לבין רש"י ותוס' והרא"ש, דלדעת הרמב"ם צדוק פכ"א מאיסור"ב והרשב"א בתשרי סי' תח"א שאסור להשיא אשה לקטן דהוי כאות, ה"כ דאין

דאין מקום לברכה זו רק בשעה שאיזה מישאל עושה זאת המצוה, כמו בשחיטה שבשעה שבר זביחה שוחט יוכל אחר ג"כ לברך, וא"כ בהרש וחרשת שאינם בני ארוסין כלל מה מקום לאותה ברכה בשעה שלא נעשה שום מצוה ממי ששייך באותה מצוה, והוא כמו מי שמברך ברכת שחיטה בשעה שאין שום דבר נשחט.

להקשות על הט"ז, וכי בפשיטות דבברכ"א אף כשהחתן אינו שומע מ"מ הרב מברך, וכן בסוף דבריו מחלק גם להט"ז דבברכ"א א"א בענין אחר משא"כ בשחיטה, ומשמע דזה היה פשוט אצלו דבברכ"א מברך אף לחרש. (ב) מיהו ע"י בפרי השדה ח"ג סי' קס"ג שכתב דאין קושיא מדברי הט"ז על הנובי"י, דאף דברכ"א היא שבה על איסור עריות לכל ישראל, מ"מ פשיטא

אוצר

סיק א אות ב—ג

הפוסקים

שבתצות מיימוני השייכים להלכות אישות סי' י"ט [מראה דל"ל סי' י"ח] ש"י בפשיטות דמוכח מהש"ס דקטן שקידש והגדיל אין לריך זכרות אחרות, [דכיון שזכרה זכרה אקדושין כל דבר ואנשואין כל שבו לא חיישין טפי. משנן תשובות מיימוני שם], ומדברי החשובה שם מצוה דאף בקטן שלא הביע לפרקו אין לריך לבדך אח"כ, ואף דבשוי"ת מהר"ם מרומנובורג ח"ג סי' תק"ד חולק על הר"ש בן אברהם הג"ל בקדושי טעות, אבל בקדושי קטן י"ל דמודע ליה.

ג. אנדרוגינוס שקידש אי מברכין בברכ"א. עפ"י סק"א מהבני"ת סי' א' דאנדרוגינוס שמוחר לו נישא אשה אבל אינו מלווה וכמו שפסק הרמב"ם פ"א מאיסורי' ב"י ט"ז, לא יברכו בזכרות כו', ושע"ז לכיון שחב"א חופחו ביחד עם חתן וכנה אחרים, וישמע זכרות שג החתן הבוא.

ובשלחן העזר סי' ח' סעף ד' בשמלה ללצי אות ט"ז, כתב שהוא נכון בדברי הטוב"י במש"כ דלא יברכו משום דאנדרוגינוס אינו מלווה לישא אשה רק מותר לו לישא, דברי הרמב"ם ושאר מוני המלוות מונין מלות קדושין ומלות פו"ר לשתי מלוות חלוקות, וא"כ אפילו יומא דאנדרוגינוס אינו ראוי להוליד ואינו חייב בפו"ר, [ואשר מטעם זה אינו חייב גם לישא אשה], אבל מאחר דמותר נישא אשה אין ספק כשהוא רואה לישא דחייב במלות קדושין, ומאחר דכ' הרמ"א באו"ח סי' י"ז דלפי מה שכתבו נשים לבדך צמ"ע שהוצי' גם טומטום ואנדרוגינוס יברכו, והאחרונים שם העלו דאפילו אם נשים אין מצרכים מי"מ הם מצרכים, וא"כ אמאי לא יברך צמ"ע דקדושין כמו שמצרך בשאר מי"ע דמתווייב מספק לבדך, והדבר נע"ג כו', ואפשר לדחוק ולומר דבאמת אם החתן בעצמו היה מצרך היה מקום לומר גם באנדרוגינוס שיברך מהטעם הג"ל, אולם מאחר דמצוה צרמ"א דאחר מצרך, אי"כ באנדרוגינוס דבוא גופיה אינו מצרך אלא מחמת ספק, ע"כ אחר בודאי אינו יכול לבדך במקומו, ולא ראו לשנות צו משאר אדם מחמת חקלת הרואים, וע"כ אפשר דמה"ע כתב הטוב"י דלא יברכו לו זכ"א.

ובאות י"ז הביא משא"ר ראב"ד זצ"ל שכתב על הטוב"י מהא דבב"ב צב"ט סק"ט מהבני"ת דקטן שקידש גדולה שפיר דמי לבדך משום חיוז דידה, וא"כ גם באנדרוגינוס אין שום חשש לבדך משום חיוז דידה. והרב המחבר שם הביא לו מחילה דברי הטוב"י עצמו שם הרגיש מהא דחיוז דידה לענין קידוש חרש, ועב"ז באנדרוגינוס העלים סברא זו, ועכ"ל דיש חיוב, דדוקא בחרש איכא למימר דיש לבדך משום חיוז דידה, משום דגם בדירה יש מלוה, אי משום דלקל"ת פוסקים איכא באשה מלוה דלשבת או משום דמסייעה לבעלה במלות פו"ר, וכן בקטן שנשא גדולה דאיכא לשבת וגם מסייע, דהא סוף סוף אחי לדי חיוז, אבל באנדרוגינוס דאינו ראוי להוליד ומש"ה פטור מפו"ר, אי"כ איכא באשה שנשאת לו לא משום לשבת ולא מסייע כלל, וממילא דליכא חיוז כלל באשה. והרב מצנע"א הביא לו ט"ז דלעצמו באשה הנשאת צו קדושין איכא משום לאו דלא תהיה קדשה, [ע"י לעיל אות א' ש"כ גם הבית שלמה], אי"כ הוי הקדושין מלוה כמו שחיתא והפרשת תרומה דאינו מלוה לעצמן, ורק אם רואה לאכול אסור בלא שחיטה ובלא הפרשה, ואפ"ה מברכין עליהן, וממילא אי"כ גם באנדרוגינוס לבדך משום חיוז דידה דלא תהיה קדשה, ואף לפמ"ש הרמב"ם צ"כ מה"ל נערה ב"י י"ז צטעם שנאסרה קדשה משום ומלאה הארץ זמא

דאין לבדך זכרה ארוסין ונשואין, ואם בריך חוזר ומצרך כשגדל, וכ"כ בשו"ת הרב"ל אשכנזי סי' ג' [בשם רצנו יונה דהוי זכרה לבטלה], ולדעת רש"י ואר"ם והרא"ש דאדרבא מלוה איכא, יכול לבדך על קדושי קטן ואינו לריך לחזור ולצרך כשיגדל, והביא ש"כ גם המצ"ע בחי"ט סי' י"ז דאם חלוי במחלוקת הג"ל, אף שזי כחצ הבנה"ג שם דלצו מנמנמם אפילו לדעת החוס' והרא"ש, כיון דבאותה שעה פטור מן המלוה ועדיין לא בא לידי חיוב מלוה, שמה אין לבדך.

ובאות ז' שם כתב הבנה"ג דמספקא ליה שמה אין הספק, אלא בקטן שקידש קטנה דשניהם לאו צו מלוה נינהו, אבל בקטן שקידש את הגדולה שפיר דמי לבדך משום חיוז דידה, דאיכא נמי מחלוקת שלא להבעל בלא קדושין, ואדרבא אזכרה בה קמשתעי, לא תהיה קדשה מצבת ישראל, וכי היכי דגדול שקידש את הקטנה כיון דאיכא צו מלוה אעפ"י שהיא לאו צו מלוה מצרכין, וכן המנהג פשוט בכל ישראל, ה"כ קטן שקידש גדולה אין חשש לבדך.

אולם ע"י בשו"ת מהר"ש (פנ"ג) ח"ב סי' כ"ח שחילק בין חרש שנשא פקחת דיש לבדך משום חיוז דידה, לבין קטן שנשא גדולה דאין לבדך, עפ"י דברי הר"ן בפ"ב דקדושין דגם האשה עושה קל"ת מלוה בקדושין צוה דמסייעה לבעל, וא"כ לאחר שחיקנו רצון נישואין לאחר, גם האשה חשבה כעושה קל"ת מלוה צמה שמסייעה לו במלוה ורצון, אבל בקטן לגדולה כיון דאינו מקיים אף מלוה דרצון אין לבדך. [ולא הזכיר כלל סברת הבנה"ג דאיכא חיוז קדושין גם באשה משום לא תהיה קדשה, אם כי הזכיר שם דבריו דבקטן שנשא גדולה יש לבדך משום חיוז דידה, וכנראה שלא עיין בפנים הבנה"ג, רק מה שהביא הבנה"ע בשמו, ושם לא זכר הטעם].

ובשמחת יו"ט סי' ע' בתשובת הר"ר אביגדור טריאל כתב לאידך גיסא, דכל קדושי קטן יכולים לבדך, ואחרי שהביא משו"ת הרב"ל אשכנזי הג"ל דלפי סברת הרמב"ם דאסור להשיא את הקטן ה"ה דהמצרך הוי זכרותו לבטלה, ומהבנה"ג הג"ל שמספקא שלא לבדך אפילו לדעת החוס' והרא"ש, כיון דבאותה שעה פטור מן המלוה ועדיין לא בא לידי חיוב, כתב דאין מראה בן מדברי המצ"ע ח"ב סי' י"ז, שלא נסתפק אלא אי לריכוס לחזור ולצרך כשיגדל אבל בקטנותו אית ליה דמצרכין, ואחר שלא לומר דדין זה חלוי במחלוקת אי נשים יכולות לבדך על מי"ע שהזמן גרמא אפי"ט שאינן מחויבות בה, כתב שזי דכי דייקה שפיר אין צוה שום פקפוק, דבשלמא אי הוי זכרות הוי זכרות המלוות, אה"כ שהיה מקום לפקפק, אבל כיון שהם שבת וכו"ה למקום כמי"ט הרא"ש, מה לי לאומנם על נשואי וארוסי קטן, או גדול, ואינו ענין לפטור כדי שנאמר שהקטן פטור, וכ"כ הרד"ז סי' מ"ה [המובא לעיל לענין קטנה] כו', וצפרט [בקטן] סמוך לפרקו יכולים לבדך צו שום גמטום ופקפוק. והרב המחבר בעל שמחת יו"ט הסכים עמו, ואחר שהאריך בעלם דין נשואי קטן, מסיק דיכולים אלו לעשות מעשה כדעת הרא"ש ודעימיה דמלוה היא להשיא צו סמוך לפרקו, ומלוה לבדך כל הזכרות כדון גדול, וצפרט צ"כ שהאשה היא גדולה אין מקום להסתפק. [וע"י צי"ש"ש פ"ק דכתובות סי' ט"ז שחפס בפשיטות דקטן שקידש מצרכין לו זכ"א, ולא נחית לחלק בין קידש קטנה או גדולה].

ובעמודי אש (להר"י אייזנשטיין) סי' כ' אות א' הביא מייבין וצונו הג"ל, שנסתפק לענין זכרה בקדושי קטן, וכן מש"כ המצ"ע הג"ל דתלוי בצלוגתה הרא"ש והרשב"א, ותמה עליהם שלא הזכירו מדברי ב"ר שמשון ז"ר אברהם

באר הגולה

ב ממסכת כלה תקרה
דויצרכו את רצקה וכן כתבו התוס' שם

בין ע"י ב (א) שליח

מברך

באר היטב

(א) שליח. דכתיב ויצרכו את רצקה ואליעזר ה'יה שליח. תוס' דכתובות דף ז' ע"ב:

אוצר

ס"ק א אות ג—ס"ק ב אות א

הפוסקים

ה. יבם שכונם את יבמתו אי מברך ברכת אירוסין. כתב
צכסא חליבו סי' זה סק"צ דמדברי העיטור שהציא
העור צסי' קס"ו מתבאר דגם הכונן את יבמתו לריק לצדך ברכת
אירוסין.

ו. המקדש על תנאי אי מברך ברכת אירוסין. המקנה בקו"א
סעיף זה כתב דיש להסתפק במקדש על תנאי אם
יבדך בשעת קדושין, דהיינו [דבעלמא] מצרכין קודם קדושין ולא
חיישין דילמא הדרה זה, מ"מ במקדש על תנאי איכא למיחש שמה
לא יתקיים התנאי, וקל"מ משמע מהא דויצרכו את רצקה דמיניה
ילפינן ברכת אירוסין, [דאין מצרכין עד שיתקיים התנאי], דמשמעות
הכתובים משמע שכבר היו קדושין מחמתו [היינו משמע שנתן לה
את הממנות, שהיו לשם קדושין], וע"כ ל"ל להקדושין היו על תנאי
שתלך עמו, ע"כ לא היו מצרכים עד שיתקיים התנאי, דכתיב
וישלחו את רצקה וגו', והדר ויצרכו את רצקה.

אולם ע"י צשו"ת מהר"ש (ענגל) ח"ה סי' ס"ו אות ז שכתב
בתו"ד דגם בקדושין על תנאי יצרכו ברכת אירוסין כו',
דכתיב לא חשיב בכלל ברכה לבעלה, כיון דבשעת מעשה היה לצורך
אף שנתחדשה אח"כ סיבה לבעול הקדושין.

ובברר ליואי ח"צ סי' כ"ה צמי שרפה לקדש על תנאי שאם לא
תנודנו זרע של קיימא יהיו הקדושין בטלים למפרע, כתב
דיש לדקדק לכאורה איך יכול לצדך הברכות צמי"ד, הלא לפי מה
שהקצו התוס' כתובות דף ע"ב [ע"א ד"ה וספרה] דלמאי ח"ן
מצרכין על ספירת זכר דכתיב וספרה לה כמו בספירת העומר,
ותיראו דלא שייך לצדך חלא דוקא גבי יוצל דכ"ד מצרכין בכל שנה,
וכן בספירת העומר, אבל צדק דאם תראה תספור ח"ן לה לצדך ע"ש,
ח"כ ה"י איך יכול לצדך וכהא חולי ימות צמי זש"ק ולא היו
קדושין למפרע, אבל זה חינו, דבשלמא צדק דאשה עלולה לראות
דס וכו"ל ספק השקול, ולהכי אינה מצרכה, אבל הכא דל"ח רק
למיחה לזמן מרובה, דקיי"ל רוב נשים מתעברות ויוולדות, הלכך
הרוב מסייע ורשאי שפיר לצדך, וכמו דמלינו דח"ל חוקנו ברכה
בשחיטה משום דרוב צדמות כשרות הן, ולא חיישין דילמא תביב
טרופה. ובעין זה כתב גאבני דקד (להרמ"מ פלגוע) סי' ע"ו
ע"ש. וע"י להלן סק"ע"ז אות ב', מהיחוד דעת סי' י"ד שחפס
בפשיטות דכתיב כשמקדשין על תנאי כדי שלא תפוג ניצוס, יש
לצדך ברכת אירוסין, ולא חקר חלא מתי לצדך, לפי מה שהיו נוהגין
לעשות כל התנאי חלא הרב מסדר הקדושין צביתו, ומיד אחר אמירת
התנאי מקדש שם הכתן את הכלה, אם לצדך צבית הרב לפני
הקדושין כדי שיהיה עוצר לעשייתו או צעת החופה כמו שנוהגין
בכל החופות, וכתב שם דמהנצו"ק סי' נ"ד וסי' נ"ו משמע דגם
צכ"ג היו מצרכין תחת החופה ע"ש. [אפשר לומר דכתיב שברוב
מסייע שהתנאי יקויים גם בעל המקנה יודה דיש לצדך, ולא
נסתפק חלא היכא דשני הצדדים שוים].

ב. בין ע"י שליח. א. כן כתבו הרמב"ם והעור, דגם המקדש
ע"י שליח מצדך. וצ"ב כתב המקור לזה, דכן משמע
מדסחים ותני [בכתובות דף ז' ע"ב], מצרכין ברכת אירוסין צבית
האירוסין, ומקדש ע"י שליח בכלל צית אירוסין הוא.

וע"י

זימח ונמלא את נושא אחרותיו כו', וא"כ צאנדרווגיטוס דלוינו ראו
להוליד לדעת הרמב"ם שוב ליכא לאו דלא תביב קדשה וממילא ליכא
חיוצ דידה, וכ"כ צמ"ח מלך חק"ע סברא זו בקטנה או צכרים
ואיילוניות, דל"ש צבו לאו דלא תביב קדשה ע"ש, חוגס ו"ל דעכ"פ
איסור דרצון איכא לכוי"ע צביתא פנויה צלא קדושין, ושוב יש לצדך
משום חיוצ דרצון דידה, ומה גס דהמני"ח העלה דאף צאונה
חאונה להוליד דליכא לא תביב קדשה, מ"מ צעשה עוצרים בכל עת
כו', ומסיים דצלידוף דעת התוס' דצאנדרווגיטוס מיעקיד אפ"ר,
וגם כי ישנן שיעות דצכ"א היה לא על הכתן לצדק על כל הנועדים
שם [ע"י להלן סק"ג אות ח'], וע"כ צאנדרווגיטוס כל הני מילי צודאי
יש לצדך צכ"א צכס ומלכות צמי ספק כלל.

והרב בעל שלחן העור שם כתב דיש להוסיף עוד דליכא חיוצ
דידה, עפ"י מש"כ צדכר מלך עשין ר"י דמנות עשה
דקדושין שכתבו הראשונים כמו ששייכת צאנדרווגיטוס כן נוהגת צנשים,
וגם ו"ל צאנדרווגיטוס ח"ע"ג דאין ראו להוליד, מ"מ יש משום לשבת,
עפ"י צשו"ת מהר"א הלוי ח"ה סי' פ"ה דנצבת צאשה חינו על
התוליד דוקא, חלא דגם צנשו"ח לחוד נתקיימה מלכות לשבת וכו',
וכ"ש לפמ"ש לעיל דגם צאנדרווגיטוס גופה יש חיוצ לצדך מלך מ"ע
דקדושין, וצלידוף שיעת הרמ"א צסי' מ"ד דנקע כשיעית ח"ה"א שכו"א
זכר ודאי לענין קדושין, צודאי כל המיקל לצדך קדושי אצנדרווגיטוס
יש לו על מה לסמוך, והמצדק יתצדק.

ד. איש ואשה גויים שנתגיירו, או ישראל וישראלית
שנישאו זל"ז כשהיו מומרים בלי חופה וקדושין,
ואח"כ חזרו בתשובה, אם צריכים ברכות אירוסין ונשואין,
צעני ארוס סי' כ"ו סק"צ אחר שכתב דלהריב"ש לריכים גר
וגיורת קדושין ונשואים מחדש, [וכמוצא צאנדרווגיטוס סי' כ"ז סק"ז],
כתב דלענין ברכה מספקא לי, שכן צקטן העלה צהגמ"ר פ"ק
דקדושין שאין לריק צרכה מחדש שכבר צירכו צנשו"ח הראשונים
[וכמוצא לעיל צאות ח'], וא"כ גר וגיורת לריכים צרכה, וכמדומה
שלא מהגו כן.

אולם ציש"ש פ"ק דכתובות סי' ע"ז כתב דודאי גר שנתגייר עם
אשתו לריכים קדושין וחופה וצרכה, דפשיטא דנשואין
דגיורת לא מהגו. וכ"כ צערך שי סי' כ"ז סעיף ח' מדעת עצמו,
דצנתגיירו דלא היו חופה וצרכה כדת משה וישראל, צודאי לריק
לכתחילה לעשות קדושין וחופה וצרכות.

ובחיים ושלום ח"צ סוס"י ל' צא"ש ואשה שנישאו זל"ז כשהיו
מומרים ואח"כ חזרו בתשובה, כתב דיקדש אותה בקדושין
וכתובה וצרכות, דהרי אפילו צקטן פחות מכן י"ג דלדעת הרמב"ם
אסור להשיאו משום דהוי צנות, הדין דאין לצדך ברכת אירוסין
ונשואין, ואם צירך חוזר ומצדך כשיגדיל [כמוצא לעיל צאות ח'],
וא"כ כ"ש הכא דמעיקרא לא היו קדושין ולא צרכות, ואפילו לצכרת
רש"י ותוס' וצרא"ש החולקים על הרמב"ם וסוצרים דלדצכא,
מלך איכא צנשו"ח קטן, ולדידכו יכול לצדך ואינו לריק לחזור ולצדך
כשיגדיל [וכמוצא שם צאות ח"ן], מ"מ זהו דוקא צקטן, דהא
מיכא היה צכס קדושין וצרכות וכתובה כדמו", משא"כ הכא
דליכא שום אחד מהם, צודאי גם הם מודים.

אוצר

סיק ב אות א—ב

הפוסקים

בשליח, באתרא דמקדשין ואח"כ מצרכין יש לו לשליח לקדש צפני שני עדים ולא יצרך צרכא ארוסין, וצבואה צעיר החתן יקדש אותה החתן בשעת החופה ויצרכו צרכ"א כמבואר, כדי ללכת ידי כל הפוסקים גם דעת רבנו עובדיה, ומה גם למנהג מקומותינו שיום לפני החופה הולך החתן לבית הקהל לקדושין, והשמש הולך וקורא שיבא לקדושין, וא"כ זילא ציה מילתא כשאנו נוהג כשאר החתנים ושאר הכלות, ואם יקדש ולא יצרכו צרכ"א העומדים שם יאמרו כלה זו נכנסה לחופה בלא צרכ"א, וגם למנהגינו דמייחדים צ' עדים לחתום בכתובה [וכותבים שם שקידש אותה צפניהם] הרי לריך לקדש אותה פעם שניה, וא"כ יאמרו כלה זו נתקדשה בלא צרכא, והמרדכי רפ"ק דכתובות כתב שכן המנהג לקדש בלא צרכא כדי לצרך אותה סמוך לנשואים, א"כ הי"נ צ"ד יש לו לשליח לקדש צעיר הכלה בלא צרכא כדי לצרך סמוך לנשואין, וא"כ הרי כתב המרדכי קדושין סי' תשפ"ה והמרדכי"ק בשורש ק"ע בשם החשב"ן וכן פסק בש"ע סי' ל"ז סעי' ו' דמי שקידש ע"י שליח לא יקדש פעם אחרת בשעת חופה שלא להוציא לנו על הקדושין הראשונים, שיאמרו אין בקדושי שליח כלום, ו"ל דאין לחוש לנו זה אלא בדליכא טעמא אחרת, אבל בדליכא טעמא אחרת אין לחוש, [וכמו שחילקו האחרונים בכמה ארצות ע"י אורח"ש להלן סי' ל"ז סעי' ו'], ולכן גם לפי מנהגנו שמיחדים שני עדים מגדולי העיר לחתום בכתובה שכתוב זה אחרנו עדים היינו מלויים צעת שקידש בו, והם ודאי לא היו צעיר הכלה כשקדשה השנית, א"כ לריך קדושין אחרים.

גם צפני יתחן להרי"י אבולעפיה ח"א סי' י"ב כתב דבאתרא שנוהגים לקדש מקודם ואח"כ לצרך צרכ"א, פשיטא לי דיותר טוב לצרך בשעת נשואים, ואמרינא לה ממש"כ הריב"ש צ"ח פ"ב בשם הראב"ד דהמקדש ע"י שליח לריך לחזור ולקדש הוא בעלמו משום דמלואה צו יותר מצטלוהו, ע"ש, וא"כ גם הצרכא עדיף עפי לצרך בשעת שמקיים הוא המלואה בו, גם מדברי הריב"ש ע"מ שדימא צרכ"א לדין צרכא המזון דכל זמן שלא נתעכל המזון חייב לצרך, א"כ מונה מוכח דאין שום עדיפותא אם יצרכו בשעת שקדשה בשליח [היינו תיכף אחרי הקדושין] דומיא דצרכ"א"י שלא שמענו זה שום עדיפותא אם יצרך תיכף לגמר אכילתו משיצרך סמוך לשעת העיכול בו, אך באתרא דמצרכי וחדר מקדשי מספקא לי אם יכול לצרך בשעת נשואין, דהא ודאי מאי דמצרכי וחדר מקדשי טעמיהו משום דחוששים להרמז"ם ודעויהם הסוברים לריך לצרך עובר לעשייתו, וכיון שכן כל שמצרכים אחר הקדושין הוי צרכא לצעלה, ואחרי שהאריך עוד בזה מסיק בסוף דבריו דשורת הדין נוטה להמצרכים וחדר מקדשים, דיצרכו בשעת קדושין ראשונים בשם ומלכות, ושוב כשמקדש הצעל, כמנהגנו דתחור ומקדש, יצרך בלא שם ומלכות.

ובישיבת לב (לה"ר ש"ח גאון) סי' ה' האריך להשיג על הפני יתחן במש"כ דבאתרא שמצרכין אחרי הקדושין יותר טוב שהמקדש ע"י שליח יצרך בשעת הנשואין, וכתב דהרי הרמז"ם צ"ח מלישות ב"ה

כתבו שאין שליח מברך ואע"פ ששליח של תרומה מברך, התם נגמרה המצוה על ידו, אבל בקדושין לא נגמרה עד כניסה לחופה, ובאותה שעה מברך אף על הקדושין, ומבואר שם במאירי דזה תלוי במחלוקת הראשונים בקידוש ולא בירך, אם מברך אח"כ או לא, ובמבואר להלן בסעי' ג'. וע"י בשו"ת מהר"ח או"ז סי' קכ"ח שכתב דבקדושין אינו סבור כלל שיוכל השליח לברך ולקדש את האשה, אם לא שהמשלח עומד אצלו ושומע ויוצא בברכת השליח, שאפילו אם היה מקדשה בעצמו היה חברו מברך בשבילו ומוציאו וכו'.

וע"י צ"ח שכתב מהחוס' כתובות דף ז' ע"ב [ד"ה שנאמר], דזה נלמד מדכתיב ויצרכו את רבקה, ואליעזר ה"ב שליח, והוא מהב"ש סק"א. והיינו דלכא דליתא בגמ' שם דינפיקן צרכא חתנים מצטלו, הביאו החוס' ממש' בלה דילוף מקרא דויצרכו את רבקה, וכתבו דשם מיידי צרכא ארוסין, ושיש ללמוד משם שיש לצרך צרכ"א לאשה המתקדשת ע"י שליח, שהרי אליעזר שליח ה"ב. וכן הביאו למוד זה בצניחין וא"כ כוס"י ל' וצ"ח כ"א, ועוד אחרונים.

וע"י במהרש"א כתובות שם שהעיר על הצי"ל במש"כ דהיינו ה"ב מדרסות ותי צרכא ארוסין וכו', דנחנס דחק, ונעלמו ממנו דברי החוס' דמוכח כן במש' בלה. מיהו ע"י בשטמ"ק כתובות שם שכתב דלפמש"כ החוס' בסוף דבריהם דאסמכתא בעלמא היא ולא איירי פשטא דקרא בצרכא ארוסין, כוונתם לומר דמעתה אין ללמוד משם שום דין, וגם לא את הדין שיש לצרך צרכ"א בקדושין ע"י שליח, וכ"כ גם בצרכי יוסף סק"ד דלפי מה דמסקי החוס' דאסמכתא היא, ליתא למאי דילפי צרישא, והוסף עוד דזה מצוה צקילור פסקי החוס' שם שכתבו וז"ל: צרכא ארוסין לאשה המתקדשת ע"י שליח יש להסתפק בזה.

ובכפא אליהו סי' כ"ה אות א' הביא מקילור פסקי החוס' ה"ל דיש להסתפק אי מצרכין צרכ"א לאשה המתקדשת ע"י שליח, וכתב דאין לו אלא פסק הש"ע שפסק כהרמז"ם [והטור].

וע"י בחידושי הריטב"א כתובות דאחר שהביא מהחוס' דצרכא ארוסין שייכת אפילו כשקדושין הם ע"י שליח, סיים דאין לחלק בזה בין כשהוא עושה שליח לבין הוא עושה שליח. וע"י במאירי קדושין דמ"א ח' ד"ה שצמקום איסור בגון שלא ראה אותה וקידש ע"י שליח, אינו מצרך, שאין מצרכין על מלואה שיש בה נדוד [איסור].

ב. בבאר מים חיים (לה"ר חנ"י מו"רי) סי' ע"ז נשאל במקדש ע"י שליח צעיר אחרת מאי שיקדשה בשליח בלא צרכא ארוסין, וצעת כניסתה לחופה יקדשה הצעל פעם שניה ויצרכו צרכא ארוסין, או דילמא מלואה הצרכא היא צעת שמקדשה בשליח, והשיב דעיקר מלואה הצרכא הוא צעת שמקדשה בשליח ונעשית ארוסת הצעל, וצ"ח כל הפוסקים שוים בו, וזה פשוט ואינו לריך נפנים.

ובראש משביר סי' כ"ה דן ג"כ בשאלה ה"ל, ואחר שהביא מחלוקת הפוסקים צמי שלא צריך בשעת קדושין אי יצרך בשעת נשואין [וכמוצא להלן בסעיף ג'], וצויר דלהוכיחין לקדש ואח"כ לצרך אם לא צריך בשעת הקדושין יצרך בשעת הנשואין וכו', וגם הביא דעת רבנו עובדיה שאפילו אם צריך צרכ"א בשעת קדושין, מ"מ כשנשואין הנשואין אחר זמן מרובה לריך לחזור ולצרך צרכ"א משום הרואים שלא יאמרו נתקדשה בלא צרכא, אלא דלא קיימ"י כן [וכמוצא להלן סק"א אות א'], כתב דמעתה לענין שאלתנו

(ג) מיהו מהריטב"א בחידושי הביא בשטמ"ק שכתב בשם החוס' דברכת ארוסין איתא אפילו כשהקדושין הם ע"י שליח, וסמך לדבריהם דבמס' בלה עבד אסמכתא לברכ"א מדכתיב ויצרכו את רבקה ושם לא היה אלא אליעזר, ע"כ, וכ' דדבריו צ"ע, ואולי תוס' אחרות נודמו לו. וע"י בברכי יוסף שם שחמה על עצם דברי החוס' שכתבו דקרא דויצרכו את רבקה קאי לענין ברכ"א, דהרי במס' בלה נראה שמביאו לענין ברכת נשואין, ע"ש שהאריך הרבה בבואר דברי החוס'. והמאירי קדושין דף מ"א א' הביא דמקצת גאונים

מברך [ב] (כוח או השליה) (טור) [ג] וי"א (ה) לאחר (ב) מברך (סמ"ג ובהגהת ביאור הגר"א

[ב] הוא או השליה.
ר"ל במקדש עצמו
יברך בעצמו וע"י שליח

אקב"ו

מיימי) וכן טובגין)

יברך השליח וכ"ה ברמב"ם וטור וכמ"ש בבית הארוסין וכן פ' דויברכו את רבקה: [ג] וי"א כו'. וכמ"ש ויברכו את רבקה:

פתחי תשובה

(ה) דאחר מברך. עיין בתפוצת נ"צ תניינא סי' א' בענין אנדרונטוס שמתר לו לישא אשה וכמו שפסק הרמז"ס פ"א מהל"ב דין ט"ו אמנם חנו

באר היטב

(ב) מברך. שלא לזייש מי שא"י לברך ואי ליכא אחר יברך החתן. פרישה:

אוצר

סי' ב אות ב—סי' ד אות א

הפוסקים

כ"ה כתב כל המקדש אשה בין על ידו בין ע"י שליח לריך לברך קודם הקדושין וכו', והראש"ד שהשיג עליו לא כתב אלא שאין אנו נוהגים בן אלא מקדש ואח"כ מברך, ועכ"פ מודה הוא שבשעת הארוסין ראוי לברך כו', ומה שהביא בפני יחזק מחשבות הרי"ש שכתב בשם הראש"ד להמקדש ע"י שליח לריך לחזור ולקדש הוא בעלמו משום ממנה צו כו', אין ענין הצרכה לזה, דמה הפסד איכא אם מקדשה פעם צי לדעתו לזכא לעת, אולם הצרכה ודאי צעת הקדושין הראשונים ראויים להיות, כי הם העיקר. וע"ש שחמה גם על הראש משביר הג"ל.

מיהו בעל פני יחזק בספרו לז נשבר סי' א' השיג על דברי הישמה לב, וכתב דמה שדייק מלשון הראש"ד אין זה דיוק כלל, דיכולים לפרש מש"כ הראש"ד ואחר כך מברך, "אחר" מופלג עד שעת נשואין ולא אחר סמוך, דכיון דס"ל להראש"ד גופיה [המחבר צריכ"ש] לריך לחזור ולקדשה פעם שניה משום ממנה צו יותר מצלוחו, א"כ מה דנתי דכ"ה צריכ"א עפי עדיף להניחה לעת קדושי הצעל כו', וע"ש שהאריך.

ובטעם הדבר והגהתו שאחר מברך, עכ"ש ובה"ט סק"צ שהביאו מהדרישה [אות א'] דהוא כדי שלא לזייש מי שאינו יודע לברך. וכבר כתבו טעם זה בהגהת סמ"ק מלח קפ"ג, ובאחרות חיים ה"ל קדושין סי' כ"א, וצבצבו ה"ל אישות. וכן כתב טעם זה צ"ש"ש פ"ק דכתובות סוס"י י"ז, והוסף, דהוא דומיא דקריאת הפרשה שהיא חוצה גברא אפ"ה אינו קורא בעלמו, ולקחו ממנה זה מקריאת צבורים, ק"י כה"ג. טעם שני כתב המדרכי צריש כתובות סי' קל"א דרש"י מלא כתובות הגאונים בשם רב שר שלום גאון דהחתן לא יברך משום דמחזי כיוברא. והוצא טעם זה גם צ"ש"ש ודרישה שם. ובספר המנהיג סי' ק"י כתב טעם אחר, דמחזי שהחתן ערוד לא יכוון לבו לברך. ובצאר שבע ח"צ סי' מ"ט כתב על הטעם הראשון של הגהת סמ"ק שאין החתן מברך כדי שלא לזייש את מי שאינו יודע, דאין טעם זה י"ל, דא"כ יותר טוב היה לחקן שיהיו כל החתנים מצרכים צרכת ארוסין מחזי כיוברא, או שיהיו מקרין את הכל כמו שהגו באמירת הרי את מקודשת, ודחתן גבי צבורים, וכתב ד"ל טעם לשבח משום דצרכת ארוסין היא צרכת שבה והודאה בעלמא על קדושתן של ישראל [ולא צרכת המלוות], נמלא שאינה מועלת על החתן, הלכך נהגו שהרב מברך צרכת ארוסין. וטעם זה הוזכר ג"כ בדרישה אות א' הג"ל. וכן נראה מדברי הרא"ה והריטב"א המוצאים לעיל בראש אות זה.

ג. מברך הוא או השליח. בן כתבו הרמז"ס והטור. וע"י להלן סק"ד אות א' מהסמ"ג והגמ"י שכתבו דכן נוהגין בחזק המעריב שהמקדש אשה הוא מברך צרכת ארוסין. וע"י טור שם מהריטב"א בחידושי נכתובות שכתב דטעם הרמז"ס הוא משום דס"ל דזו צרכת המלוה. וכן הוא בדברי ר' אברהם בן הרמז"ס המוצאים צריש ספר מעשה רוקח (על הרמז"ס), דאין ראוי שיברך צרכה זו כי אם המקדש או שלוחו שמקדש לו, לא דיין ולא זולתו, וק"ל הממונים עושים ומצרכים אותה על דההיקס משבע צרכות של נשואין, והוא טעות, לפי ש' צרכות הן שבה להש"ית ותפלה בעד החתן והכלה וישראל, ולכן ראוי שיברך אותה הגדול שבנמצאים, אבל זאת הצרכה היא צרכה על המלוה, ואין ראוי שיברך אותה אלא עושה המלוה. ודעת שאר הפוסקים ע"י צס"ק שאחר זה.

ובויקרא אברהם (להרא"ה דאלדי) סי' ח' כתב שהיה המנהג בעירו שהחתן בעלמו מברך צרכ"א, והיה קשה עליו הדבר דלפעמים כשהוא ע"ה לריך להקרותו מלה צמלה, ויותר קשה בצוכרת השם, ושם שכתב מקומות מברך החזן, וכן הוא בא"י ודמשק, וגם שפיר דמי למיעבד הכי, שכן צשו"ת הגאונים שצ"י שערי דק סי' מ"ה כתבו דאע"ג דצ"י למימר אשר אסר לנו כו', כי קאמר שליח ע"י הארוס שפיר דמי, ואין לריך הוא עלמו לברך, מדי דהוי אש"ץ שפורס על שםע ויורד לפני החיצה, וצב"ל מקום שלוחו של אדם כמותו וכו', וכיים שם צויקרא אברהם דלכן הנהיג מכאן ולהבא שלא יברך החתן אלא אחר היודע.

ד. וי"א דאחר מברך וכן נוהגין. א. הפוסקים הסוברים דאחר מברך, וטעמם. הנה בדברי הרמ"א כאן כתב גם בדרכי משה אות א', והביא ש"כ הסמ"ג [עשין מ"ח] והגמ"י ספ"ג דאישות, ובמלווין גם צפנים. וע"י צסמ"ג ובהגמ"י שם שכתבו דבארץ המערב רגילין שהמקדש אשה הוא מברך צרכת ארוסין, אבל במלכות אלו אין המקדש עלמו מברך אלא אחר. ובחי הריטב"א כתובות דף ז' ע"כ כתב דמש"כ הרמז"ס שריך לברך הוא או שלוחו אלו לעממיה דס"ל שזו צרכת המלוה וכבר זה היה דברים אלו צידיו [ר"ל שכבר הוכיח נעיל מנייה שאין זו צרכת המלוות אלא צרכת של קדושה], ומנהג פשוט הוא בכל הארצות שמברך אותה שליח ליבור, ונכון הוא. וכן מצוה צחידושי הרא"ה למס' כתובות, שאין זו צרכת המלוות ולכן מברך אותה אחר ולא זה שמחיים המלוה. וכן באחרות חיים ה"ל קדושין סי'

ובנהר מצרים פ' חופת חתנים אות צ' כתב ששמע כי בארץ חומן החתן הוא המברך צרכ"א וכדעת הרמז"ס, דצתריה גרידי כידוע, אך בא"י ובמלרים פשע המנהג שהרב מסדר הקדושין הוא המברך ולא החתן, והגם כי הרמז"ס הוא מארריה דאתרין בארץ מלרים, עכ"ל נחפשע המנהג כו"ל, וכתבו הטעם כדי שלא לזייש את מי שאינו יודע, וכיון שכן נוכל לומר שגם לדעת הרמז"ס האידנה שפיר דמי שיברך המסדר, כי צריש עתה עמי הארץ שאינם יודעים לקדש כלל, ורק הרב המסדר מקריא לו מלה צמלה והוא קורא אחריו, וכפ"י לא גרע משלוחו שמקדש לו דס"ל להרמז"ס דשליח

אקביו על העריות

ואמר

פתחי תשובה

המסדר את הכלל למעט חרש שנשא חרשת ודאי למעט אין כאן צרכה וא"פ חרש מקרי בשולחן כמבואר בפ' חרש. ולכן הגדירונוהו הזה יכול לישא אשה ויקדש אותה בחופה וקדושים אצל כלל נלא צרכה ארוסין ומה טוב לבין שיהא חופסה לאחר עם חתן אחר וכלה שלו וישמע צרכות של החתן והוא עכ"ד ע"ש ועמ"ל סי' ס"ג ס"ג:

ומזה לישא רק מותר לישא וכחך דלא יצרכו הצרכות דכאן ש"ל לברך אין הצרכות מעכבות. וכחך דגם בנישואי חרש אינו מסופק בצרכות כי צרכה ארוסין על החתן לברך ומה שכתבו שהמסדר קדושים מברך הוא שלא לזייב את ע"ה ועכ"פ עיקר הצרכה להוציא את החתן וכיון שהוא חרש שאינו שומע אינו יולד צרכה זו ואין יצרך המסדר ואם היה מקום לומר שגם הכלה שייכת בצרכה ארוסין ומוציא

אנצ

סי' ד אות א—סי' ה אות א

הפוסקים

דשליח מברך, וכ"ש היכא דאיתו יודע לברך צרכה ארוסין הוי הרב במסדר כשלאיתו בכל סדר הקדושים וצרכה.

וב"כ בשדי חמד מערכת חתן וכלה אות י"ה דמנכב פשוט הוא שצרכות ארוסין ונשואין מברך אותם אחר ולא החתן בעצמו, ואף שמשמעות לשון הפוסקים [הרמב"ם והעור ושו"ע] היא שהחתן עצמו מברך, מ"מ כן נחפשת המנהג, ויש מקומות שהחזן מברך, ויש מקומות שברב מאירי דלחרא מברך, וכן המנהג במקומות אלו.

ובבב"ב קדושים סק"ז כתב דיש סמך לזה דלחרא מברך. והתוס' כתובות למדו דמברכין בקדושי שליח מקרא דויצרכו את רבקה ואליעזר שניה ביה, וכו"כ מדכתיב ויצרכו את רבקה ונה צירך אליעזר שהיה שליח, משמע דלחרא מברך, וכן משמע הלשון מברכין צרכה חתנים צבית חתנים וצרכה ארוסין צבית ארוסין, ולא קתני במאמר אשה מברך, כדחתן העושה סוכה לעצמו מברך כו', משמע דלא קאי דוקא על החתן.

וכן כתב סמך זה מקרא דויצרכו את רבקה בהלף לך שלמה סי' ק"י, וכוסיף עוד, דנראה דאסור לאחר לברך אח"כ שמע מפיו שיהיה שנאתו בקדושים כו', אך צממנו זה נראה דא"ל לשמע מפיהם, כיון דמרחו כולי האי להכנס לחופה, ודאי אין אדם עורה כו', ובדואלי נתרנו מתחילה ולא יחזרו בהם.

ב. ובשארין שם איש אחר היודע לברך, האם יכול לברך המקדש עצמו. עכ"ל ובי"ע סק"ז שהביאו מהדרישה [אות ו'] דאי ליכא אחר יצרך החתן. ובשדי חמד מערכת חתן וכלה אות י"ה הביא לשון הדרישה וז"ל: ורש"ל צביאורי סמ"ג כתב הטעם משום יוהרא, ומש"ה א"ס אין אחר אלא הוא יצרך בעצמו כו', ועכשיו המנהג שאין החתן מברך כלל, ושמעתי הטעם שלא לזייב את שאינו יודע עכ"ל, וכחך צב"ה דאף שגראש מדבריו דדוקא לטעמא דיוהרא הוא דיוכל החתן בעצמו לברך כשאין אחר אחר היודע לברך, אבל לטעמא דכדי שלא לזייב אף כשאין אחר אין לו לברך בעצמו [ויעבד הקדושים עד שיחזרו אחרי איש אחר היודע לברך ה], מ"מ מאחר שהצ"ש כתב הטעם שלא לזייב כו', וסיים בשם הדרישה דאי ליכא אחר יצרך החתן, נראה שהבין דין זה הוא לכל העומדים, ואם שאין נראה כן מתוך דברי הדרישה, מ"מ לענין דינא נראה נכון לפסוק כן, דצטפת הדחק יש לנו לסמוך על הטעם דמשום יוהרא, וכיון דהוא מילתא דלא שכיחא אין צו חרות מנהג. [ועי' צו"ש פ"ק דכתובות סו"ס י"ז דנראה להאורח מדבריו דהטעם כדי שלא לזייב, כ"ש שיש להקל].

ג. וכשהמקדש הוא חזן הקהלה שמברך ברכת ארוסין לכל בני העיר, האם יכול לברך לעצמו גם כשיש אחר היודע לברך, עי' בשדי חמד מערכת חתן וכלה אות י"ה,

דלחרא שהעלה דאי ליכא אחר היודע לברך, יצרך החתן עצמו [וכמובא בלוח הקדוש], הביא מחברנו לחיים ח"א דל"ז ע"כ שכתב וז"ל: חתן והוא ש"ץ ואין שם ש"ץ אחר אי יצרך הוא עצמו צרכה ארוסין או דלא אריך למיעבד הכי, בדבר זה נשאל הלז מבין דניו ריש ע"ג *), והעלה דלא נכון נעשות כן ואריך שיצרך אחר עכ"ל, וכחך השד"ח דאין נראה לפרש כונת הלז מבין דאם אין שם מי שיוודע לברך כלל זולת החתן דלא יצרך החתן עצמו ויעבדו הקדושים עד שיחזרו אחרי אחר היודע לברך, רק נראה דהשאלה היתה במקום שלפי המנהג הש"ץ הוא המברך כדי שיצרך צננון וטעמים, ואין שם ש"ץ אחר מלבד החתן, אם יוכל החתן שהוא ש"ץ לברך לעצמו, דאע"פ שיש בכל העם הגמלאים שם מי שיוודע לברך הצרכות, מ"מ אין פקדו נאה כהש"ץ, וזה השיב דאיתו נכון דיצרך החתן בעצמו, ויצרך אחר מהגמלאים שם. [הנה השד"ח כתב שם דאין הספר פני מבין מלוי אלו, ופירש כן לפי הלשון המובא בזכרנו לחיים. ובאמת העובדא היתה שם כמ"ש השד"ח דהחתן עצמו היה ש"ץ העיר ולא היה שם ש"ץ אחר, והמנהג היה שם שהש"ץ היה מברך לכל בני העיר, אך המנהג היה שם ג"כ שהיו מצרכים צרכ"ה אחרי הקדושים, והשאלה היתה צדדתי, האם יצרך הוא עצמו, ואם כן, האם ישנה גם ממנהג העיר ויצרך לפני הקדושים. ואחרי שצייר דהמנהג שהובא בלוחו מקום שיצרך אחר, וגם אחרי הקדושים, הוא כדי לנאת ידי כל הדעות במה שנחלקו אי צרכ"ה לפני הקדושים. או לאחריהם, דלא כתב הרמב"ם דיצרך לפני הקדושים אלא לפי שהמקדש עצמו הוא המברך משא"כ כשמברך אחר [וכמובא ממנו להלן סק"י אות א'] ציחר אריכות], מסיק עפ"י דלענין שאלתנו נראה פשוט שאין החתן יכול לברך בעצמו, מאחר דעיקר המנהג מיוסד עפ"י הדין כדי לנאת ידי כל הדעות, ואם ישנה נמלא מכונים עצמו צספק, ע"ש שהאריך צד. מעשה אין ממנו ראיה להיכא שהמנהג שמברכין תמיד לפני הקדושים ורק אחר מברך ולא החתן, אם צב"ה שכתבן שהחתן הוא הש"ץ שמברך לבולב, שלא יוכל לברך גם לעצמו. ולכאורה זה תלוי מאיזה טעם תקנו שיצרך אחר, דלפי הטעם של יוהרא או כדי שלא לזייב כאן לא שייך זה, כיון שהחתן זה גם הש"ץ ומברך תמיד הצרכות, אך לפי הטעם שהחתן ערוד ולא יוכל לבנון, אין לחלק. ולפי הטעם שהיה צרכה הודאה ואינה מוטלת על החתן, יש לדון לכאן ולכאן].

ה. אקביו על העריות וכו'. א. טעם נוסח ברכה זו, ואי הוי ברכת המצוה או ברכת שבח והודאה. עי' צו"ש פ"ק דכתובות סי' י"ב שהביא דיש מקשין על נוסח צרכה זו למה אין מברכין אקביו לקדש את האשה, ועוד היכן מלוי צרכה כזאת שמברכין על מה שאסר לנו הקצ"ה כו', וכחך דנראה שצרכה זו אינה צרכה לעשיית המלוה, כי פריה ורביה היא קיום המלוה. ואם לקח פלגש וקיים פו"ר אינו מחויב לקדש אשה, וכן הנושא זקק

אוצר

סיק ה אות א—ב

הפוסקים

לריכים לכוין ללאת בצרכ"א, ובסק"י אות א' לענין אם לזכר לפני הארוסין או לאתריהם, אשר בכל אלו תלו הרבה פוסקים הדנים במחלוקת הג"ל.

ובספר המנהיג ה"ל ארוסין ונשואין סי' ק"ד כתב בעל הטעם ואמר לנו כ"ו, דאעפ"י שאין מצרכין באיסור, כגון אין מזכיר [את האיסור] אלא כדי נחבז את הכותר, דאעפ"י שהתחיל זה מעשה אסור לו עד שחנשא לו ועד שיצרך צרכת נשואין, א"כ מפני שאיסור עריות הוא איסור קדושה, מזכירו בצרכה.

ובתפארת יעקב סק"א כתב דודאי על שום לאו אין מצרכין, א"כ כגון חזן מהלכו אמרה תורה קדושים תהיו, הוו פרושים מן העריות, הרי שלנו נעשה לפרוש מן העריות, והיינו לעשות פעולה שלא נכשל בעריות, והנשואין הם קיום לפרישות מעריות, וכמו שאמרו א"י הוי נסיבנא בתליסר הוי אמינא גירא בעינא דשיטנא, ולכך מצרכין צעת קדושין ולונו על העריות.

ב. אם החתן והכלה צריכים לכוין לצאת בברכת ארוסין, ואם המכרז צריך לכוין להוציאם. דעת מרדכי ח"כ סי' ס' הביא דין זה במחנות שנוי, דמדברי הט"ז וי"ד סי' א' סק"י מצאנו דס"ל דעיקר צרכת ארוסין מועלת על החתן, אלא שהחתן יולא בצרכת הרב מטעם שומע כעונה, וכדי שלא תקשה למה נחלק בין המכרז לבין עושה המלוה, ע"ז תיכף שהוא דומה לצרכת שחיטה, דאין הצרכה על מלות השחיטה אלא צרכת הודאה על שאמר לנו אכילה בשר בלא שחיטה, וכי"ע שייכים בצרכה, וכי"ע צרכת ארוסין היא שזה והודאה על איסור עריות וכל ישראל שייכים זה, והתצוות שור שם סק"י ע"ז דלא דמי כלל, דאע"פ צעין התם שהרב יכול נהליה את החתן והחתן יכול ללאת בצרכתו, שכן לא נתקנה מעיקרה דוקא על החתן בצרכת שחיטה שנתקנה על השוחט והמכרז נריך לכוין להוליו, רק נתקנה על הנועדים צבית הארוסין כ"ו, והביא גם מהבאר שבע סי' מ"ט שדעתו כהתצוות שור שאינה מועלת על החתן ושלכן נוהגין דהרב מצרך [כמוצא בסק"ד אות א'], ואחרי שביאר דעת מרדכי בצרכת ארוסין אי הוי צרכת המלות או שזה והודאה נתקנו בזה הרמז"ם והרא"ש [וכמוצא בזה הקודם], כתב דלשיטת הרמז"ם והחינוך ועוד, דקדושי אשה היא מלוה בפני עומה ושונה לגמרי ממלות פו"ר, וצרכת ארוסין היא צרכת מלות קדושי אשה, דודאי החיוב הוא שיצרך אותה החתן בעלמו כמו בכל צרכת המלות, ואפילו אם אחר יכול לזכר, מ"מ החתן נריך לשמוע ולענות אמן ויולא מטעם שומע כעונה וכ"ו, אבל לשיטת הרא"ש דאינה צרכת המלוה כלל, רק צרכה על קדושת המשפחה בישראל, שפיר יש מקום לומר בדברי התצ"ש והבאר שבע שאינה מועלת על החתן ביהודא כ"ו, אלא שאין הכרח לומר בשיטת הרא"ש כדעת התצ"ש, [דהא אפשר לומר דאעפ"י שהיא צרכת השבח, מ"מ מועלת על החתן, כצרכת שחיטה המועלת על השוחט, וכמ"ש הט"ז]. ושם הביא מהנזכ"י תניא [המוצא בפ"ת סק"א] שחפס כשיטת הרמז"ם, אלא שלא הזכיר כלל מהתצ"ש, ומסו"ק שם דעת מרדכי בסוף התשובה, דאעפ"י שהראיות מקום ליישב שיטת התצ"ש, אבל לדינא העיקר בצרכת ארוסין על החתן, ואולי גם על הכלה וכמ"ש הנזכ"י, ולריך שמסדר הקדושין יכולין להוליאם, והחתן והכלה יזהרו לענות אמן על צרכתו.

[ובקובץ] קול תורה אלול תשכ"א העיר הר"ר אפרים גרינצלאל, דלהסוברים לאחר מצרך ולא החתן, תלוי דין זה אם החתן

זקנה איילונית או עקרה וכן סרים חמה שנשא מצרכין צרכת חתנים אעפ"י שאין חיוב במלוה זו, שאין זה קיום מלות פו"ר, הלכך לא נתקנה צרכה במלוה זו כ"ו, אלא צרכה זו נתקנה לתת שבה להקצי"ה אשר קדשנו במלותיו והבדילנו מן העמים ולונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות וכ"ו, וע"י באצן יקרה סי' ב' אות ז' וחי מש"כ על דברי הרא"ש אלו.

ובחידושי הרא"ה כתובות דף ז' ב' כתב דמסתברא דמשו"ה לא מצרכין על המלות [נקדש אשכ], בשביל שאין זו המלוה אלא הנשואין, ואין מצרכין על המלוה אלא"כ נמר אותה, וכשהוא בא לידי חופה א"ל לו לזכר, שכבר נתן קדושין ממנו ממנו ואין מצרך עליהן למפרע. וכי"כ גם הר"ן פ"ק דכתובות, והוסף דכשנא לקדש ולכנס כחתם, ג"כ לא ראו לחקן לו צרכה בפני עומה, כדי שיהיה עופם צרכה שזה לכל, ואעפ"י לא ראו להוליא מלוה זו בלא צרכה כלל, ותיקנו לזכר זה על קדושתן של ישראל. וע"י בתצ"ש ח"ב סי' ע"ד שהביא ב' העטמים של הר"ן ושל הרא"ש. וע"י עוד בבאר שבע ח"ב סי' מ"ט מש"כ בזה.

אולם דעת הרמז"ם כתב דעת מרדכי ח"כ סי' ס' שהיא צרכת המלות כמו כל המלות, וכמו שדייק בלשונו בפ"ג ה"ל א', המקדש אשה מצרך בדרך שמצרכין על כל המלות, וכמו שמסיים שם ג"כ דאם לא צריך מקודם לא יצרך אח"כ, אשר זו היא שיטתו בכל צרכות המלות דאם לא צריך עובר לעשייתן הפסיד הצרכה וכ"ו, ומה שהעיר הרא"ש [הג"ל] דהלא קיום המלוה הוא פו"ר זה אינו תלוי בנשואין כלל, כי יש פו"ר בלי נשואין כמו בלוקח פלגש, ויש נשואין בלי פו"ר כמו בנושא עקרה וקנה, ואעפ"י מצרכין צרכת ארוסין גם בנושא עקרה וקנה, זה מחייב בטוב לשיטת הרמז"ם דס"ל דמלות פו"ר ומלות נשואי אשה הן שתי מלות נפרדות, וכן הוא מוכח אותן בספר המלות מלוה רי"ב ורי"ג, וכן בספרו יד החזקה הנקן ובארצן בשני מקומות, מלות פו"ר בלי אישות פע"י ומלות נשואי אשה בפ"א ה"ל ב', וכן בספר החנוך כתב אותן בשני מקומות, מלות פו"ר במלוה א' ומלות נשואי אשה במלוה חק"ב, ויש מקום לומר דיש חילוק בין מלות פו"ר לבין מלות נשואי אשה, דבמלות פו"ר מלוה דוקא האיש ולא האשה, ומלות נשואין מועלת בין על האיש ובין על האשה [ע"י לעיל סק"א אות א'].

ובישא ברכה דק"ע ג' הביא מהריב"ש בסי' ש"ח שכתב ח"ל: ובדואי שלקוחת האשה בקדושין היא מלוה עשה, ואינה דין לזכר, שהרי תקנו זה צרכה כשאר המלות, ואעפ"י שלא תקנו הצרכה במעצב קל כשאר צרכות המלות, הוא להיות במלוה זו קדושה ותיורה לישראל צעין הזווג, והיא כעין צרכת השבח כ"ו, וכתב מהריב"ש סוכר דצרכה זו היא צרכת המלוה ממש ולא שבה והודאה.

וע"י צפרי מגדים או"ח בפתיחה לה"ל צרכות אות ע"ז שכבר הזכיר את המחלוקת הג"ל בין הרמז"ם לרא"ש, דלהרמז"ם היא צרכת המלות ולהרא"ש רק שבת. ובאות י"ד שם לין ללבוש סי' זה סעיף א' שכתב דצרכת ארוסין הוי צרכת הנהנין, ותמה עליו, דהרי זו או מלוה להרמז"ם או שבה לרא"ש, אבל נהנין לא חסר, דנהנין אין אחר מצרך. [הנה מחלוקת זו אי צרכ"א הוי צרכת המלות או צרכת שבה והודאה, משמשת יסוד להרבה פוסקים בחילוקי דיונים שונים. ע"י לעיל סק"א לענין קדושי חרש, ובאות ב' שם לענין קדושי קטן. ובסק"ד אות א' לענין אם החתן עומה מצרך צרכ"א או אחר. וע"י בזה שח"ז לענין אם החתן והכלה

ביאור חגר"א

[ד] חופה בקדושין.

כ"כ הר"ן בשם בע"ה

כי הקדושין קודם לתופה :

באר הגולה

חופה בקדושינ

ואסר לנו ג הארוסות (א) והתיר לנו ד הנשואות ע"י (ב) (ד)

ברוך

ג פירש"י שם מדרגתן
שגזרו על הייחוד של

במלך צרכה חסודה לנעלה כנדה ד כתב הר"ן בשם ר"ת שאמיה
נזוסה הצרכה והחיר לנו את הנשואות לנו וכן רחמי מוהגין

באר היטב

(ד) חופה וקדושין. עיין ח"מ מה שחז"ל בשם העיטור וכ"כ
בה"י ע"ש:

(ג) והתיר לנו הנשואות. ז"ל הנשואות לנו כ"כ כל האחרונים * :

* וכן הוא בשו"ע עצמו בדפוסים הראשונים, עי' אוצה"פ סק"ו אות ב'.

הפוסקים

ס"ק ה אות ב—ס"ק ז

אוצר

החתן נָרִיד לכוון ללֵאחַ, בטעמים שְׁנֵאֲמָרֵינוּ עַל מַה שִּׁתְּקֵנוּ דָּאָהָר מִצֶּבֶךְ, [וּמוֹצֵאִים בִּיתֵּר אֲרִיכוֹת לְעוֹל סִקָּ"ד אוֹת א'], דְּלִפִּי הַטַּעַם שֶׁכֵּחַ הַבַּיִ"שׁ סִקָּ"ד וְעוֹד אֲחֵרוֹנִים דְּהוּא כְּדֵי שֶׁלֹּא לִבְיָשׁ אֶת מִי שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ לִצְבֹּךְ, וְכֵן לַפְּמַשִּׁ"כ׳ הַמַּדְרִיבִּים בְּרִישׁ כְּתוּבוֹת דֶּהֱחֵתֵן נָתַ יִצְרָךְ מִשּׁוֹם דְּמִיחֵזִי כִּיּוֹהֲרָא, אִלּוּ לִפִּי מַשִּׁ"כ׳ בְּסֹפֶר הַמַּהְיֵג ס"י ק"י דִּמְסוֹךְ שֶׁהֲחֵתֵן עֲרוּד לֹא יִכּוֹן לָבוֹ לִצְבֹּךְ, לִפִּי ג' טַעֲמִים אֵלּוּ מְעִיקָר הַדִּין נָרִיד הֲחֵתֵן לִצְבֹּךְ, אֲלֵא שִׁתְּקֵנוּ דָּאָהָר יִצְרָךְ, מִ"מ בּוֹדֵאִי נָרִיד הַמִּצְבֹּךְ לכוון לְהוֹיֵא אֶת הַמִּקְדָּשׁ, וְהַמִּקְדָּשׁ יִתְכוּוֹן לֵאחַ, אֲבָל לַטַּעַם הַבָּאָר שֶׁבַע שֶׁהִיא צִרְכָּה שֶׁנָּתַ וְהוֹדָאָה בַּעֲלָמָא וְהִיא מוֹטֵלָה עַל הֲחֵתֵן וְלִכֵּן נִהְיָ שֶׁהִרָב מִצְבֹּךְ, אִ"כ מִמִּילָא לֹא בְּעִי כּוּוּנָה לְהוֹיֵא וְלֵאחַ, וְהִבִּיא גַם מִהַצְבּוֹיִ"שׁ הַנִּלְ שֶׁסֵּתֵם דְּצִרְכָּ"א לֹא תִקְנֶה עַל הֲחֵתֵן דּוֹקָא, וְלֹא צִעִין שִׁתְכוּמוֹ לְהוֹיֵא וְלֵאחַ].

ובשערי ברכה שער ס"ב אות א' כתב דמצרך הצרכות יכוון להוציא את החתן, והחתן יכוין ללאת ויענה חתן. וצביאור שם כתב הטעם כיון דהצרכות הם צטבול החתן, חלל שצדיעצד אף צשמעו חתם לא יחצור לצרך, כיון דו"א דמלות חתן לריכות כוונה ויאל אפילו צסחם, מיכו עוב לאמר להם מקודם שיחכונו ללאת. וצירחון הצאר שבו י"ג ס' י"ז נדפס מכתב מאדמו"ר מגור ה"ר אברהם מרדכי חלטר וכתב שם דכשהוא מזדמן לחופה, הוא אומר לחתן שיכוין ללאת צצרכ"א, כי עיקר הצרכה לריץ צצטמו לצרך אף מטעם שלא לצייש וכו'.

ואם גם על הכלה חל חיוב הכרעות, ע"י צנזורי המוצא צפ"ח סק"ח שנסתפק בזה. וע"י באלוה"פ לעיל סק"ח אות א' מה שהוצא מהכנה"ג ועוד אחרונים דגם עליה חל חיוב הכרעה.

ו. ואסר לנו הארוסות והתיר לנו הגשואות. א. עי' צח"ט
וחסדא דק"ט ג' ובצירך את הצרכים דיני צרכת ארוסין
אות צ' שהעירו על הנוסחא בשו"ע ואסר לנו הארוסות והתיר
לנו הגשואות בלא חיצת "את", והלא בגמ' כתובות וכלל הפוסקים
הנוסחא היא את הארוסות ואת הגשואות, ושם צ"י לא כתב
על זה כלום. ועי' בכה"ג הגה"ע אות א' שכתב מעלמו דלריך
לגרס בלי "את" דבזה משמעות על הארוסות לנו, משא"כ עם
"את" המשמעות על ארוסות של אחרים, וזה לא יתכן, דאפילו
פנויות אסורות, ע"ש, וסיים שכן מלא הנוסחא בזה דרך
[מאמר שלישי כלל ראשון פ"ח]. ובחינה וחסדא הי"ל הביא דברי
הכה"ג, וכתב שכנראה זו היא גם דעת השו"ע, אלא שהוא כתב
ליישב גם גירסא זו של "את הארוסות ואת הגשואות", וסיים דמאן
דחני הכי לא משתביש ומאן דחני הכי לא משתביש. ועי' עוד בלות
שא"ז מה שביצא מפי צירך את הצרכים, דיש הבדל בין שתי
הנוסחאות לענין אמירת חיצת לנו.

ב. ע"י צאה"ע סק"ג מהצ"ש סק"ג דכל האחרונים כחצו ש"ל הנשואות לנו. וע"י ח"מ סק"א שזו היא הגהת ר"ח, ושכן הוא בצ"ח עפ"י קבלת רבותיו. [וכן הוא בצ"ע עלמנו בדפוסים הראשונים ויוציאה שפ"ה ושם שפ"ז דפוס זואן גריפול].

ובמזבח אדמה סי' זה אחר שהציא דברי ה"ש ה"ל, כחז דכ
המשנה אין רוח חכמים נוחה הימנו. וצנבר מלרים חופת
חתיים אות ו' כתב דלא מספיק מש"כ במזבח אדמה ה"ל דאין
רוח חכמים נוחה הימנו, אלא המשנה מחזיקין אותו עד שיאמר
כנוסח האומר. וכ"כ בספרו נבר פקוד שעל סי' שער המפקד ה"ל
קדושין אות ז'.

ובבירך את אברהם דיני זרבת חרוסין אות צי דקיג א' כחצ דלפי מה שכתב הכנהיג [שצאות הקודם] לומר הארוסות והנשואות צלי תיבת "את", בזה נתקן הכל לדעתו, ואין לנו לריכוס להגכה ר"ת שהגיה הנשואות לנו, דלא אמרו הרב חנא לננוהגים לומר "את" כיו, וכיון שכן לננוהגים לומר "את" ואמרו "לנו" גם בצארוסות [ר"ל ואסר לנו את הארוסות לנו], ואם אין אומרים תיבת "את" אין לריך לומר תיבת לו. מיהו עיי בחינה וחסדא דק"ע ג' שישב את הנוסחא "ואסר לנו את הארוסות והחזיר לנו את הנשואות לנו" משום דלשון "את הארוסות" כולל בין ארוסות דעלמא ובין ארוסות ידידיה, משו"ב לא הולך רש"י לפרש בזה כלום, אבל גבי והחזיר לנו את הנשואות דמשמע ג"כ לשון כולל אפילו נשואות דעלמא דומיא דארוסות, ומשמע דגם הן מותרות עיי חופה וקדושין, משו"ב הולך רש"י לפרש את הנשואות לנו כיו, ואפילו לר"ת דגרים בנשואות תיבת "לנו", מ"מ גבי ארוסות לא הגיה כלום.

והע"ז סק"ג ס"ל דאין לורך להגהת ר"ת גם גבי הנשואות, וכחצ דברי עיקר העטס צדק "לנו" פעם שנית, דלל לשממע שכל הנשואות מותרות לכל אחד, ודבר זה לא נחקן גם צלמירת לנו פעם שנית, והביא שמואל למדרי"ל מפרהג שאמר את הנשואות ע"י חופה וקדושין צנשימה אחת ולא להפסיק צנייהם, ממילא יהי ע"י חופה כ"י צדוק להנשואות, והכוונה דאין הנשואות מותרות חלל ע"י חופה, פי' למי שיהי לו חופה עמה ולא אחר, והוסוף הע"ז דנראה עוד דאין חשש צלמירת לנו פעם ראשונה [היינו, והתיר לנו הנשואות], דהא איחא צפסוק וצנזיהם נקח לנו לנשים. והיינו ודאי שכל אחד ישא אחת, וסיים הע"ז דכן י"ל נכון. ועיין בהשקפות.

ובפירוש הר"ר גור חרי' הכיזי שפני השו"ע סק"ז הכיזי בשם הרמ"ע
בהנחות שכתב, ויותר נראה צעירי שלא לאמר מלת "לנו"
גבי התיר כלל לא בחילוק ולא בסוף, [רק והתיר הנשואות ע"י
חופה וקדושים], וממילא משמע שהתיר הנשואות למי שיש לו
עליהן ארוסין, ונאסרו עליו שעתה עד שישלים מלות חופה.

ז. ע"י חופה בקדושים. ישנן חילופי נוסחאות במלת בקדושים
אם "בצית" או "בירא". ע"י ח"מ סק"א שהציה מהטיעור
דעיקר הנוסחא "בקדושים", רק שהדייקנים קוראים בצית רפה
מפני שהיה סמוכה לאות "הא" והסופרים טעו וכתבו וקדושין
"בירא". וכתב הכ"ז בסק"ג להטיעור הולך לזה מדכזכיר חופה
לפני

באר הגולה

ה כדעת הר"ף והרמב"ם
שם והר"ם שכתבנו ר"ה גאון
כלל כ"ו

[ה] ברוך אתה ה' מקדש ישראל. [ו] וי"א נוסח הצרכה שלשון אחר כי אומרים והתיר
לנו הנשואות ע"י (ב) חופה וקדושין (עור) (ג) וחזקת בל"י מקדש עמו ישראל ע"י חופה
וקדושין (כ"כ הרא"ש) וכן נזכרין במדינות אלו) ה [ז] ואחר שיגמור הברכה (ח) (ד) יקדש:
נהגו

ביאור הגר"א
[ה] בא"י כ"ה ג"י
הר"ף והרמב"ם וכ"כ
הר"ן בשם ר"ה גאון
והרמב"ן שאין החופה
עכשיו:

[ו] וי"א כ"ו. פליג בתרתי לחתום בא"י חופה וקדושין כנוסח שלנו בגמ' ובמ"ש ברא"ש וטור. וגם לומר וקדושין בוא"י. כמ"ש בגמ' ור"ף ורא"ש
וש"פ ובמ"ש מהר"ם מטיקטין: [ז] ואחר כ"ו. כמ"ש בפ"ק דפסחים שכל המצות כ"ו:

פתחי תשובה

- (ב) חופה וקדושין. עיין בשו"ת בית אפרים הקדמות לחלק אה"ע טעם נכון
למה שינו הסדר והקדמו חופה לקדושין ע"ש:
(ג) וחזקת כ"ו. עיין בתשובת נ"צ תניינא סי' פ' מ"ש צוה:
(ד) יקדש. עכ"ט ועיין במל"מ פ"ג מה"ל דין כ"ג ועיין בש"ד י"ד סי'
י"ט ומ"ש שם:

באר היסב

(ה) יקדש. לדעת כמה פוסקים מקדש קודם הצרכה כי שאל תחזור
ולא תרצה לקבל הקדושין. ולכן קי"ל לכתחלה יצרך קודם
הקדושין כדי שיהיה עונש לעשייתו אצל דעיענז יוכל לצרך אחר
הקדושין. צ"ש:

הפוסקים

סיק ו—סיק י אות א

אנצ

להם, וחשבו שלכך לא אמר להם יותר לפי שאין לריך תחילה מיד
דכוי הצרכה הפירות והמלות, אצל כיון שרצ אחת שוב העיד ששמע
בפירות מרצ יהודה שהיה חזקת ברוך כ"ו, לא שצקין דברי רב
אחא ששמע בפירות שצביל רצין ורצה שלא ששמו. וע"י עוד באפריון
דוד סוסיי מ"ג מש"כ צוה.

ובדעת מרדכי ח"ב סי' ס' הביא דבחו"ס רי"ד הגדפס על הגליון
בש"ס וילנא, הגירסא רב אחא אמר משמיה "דרבא" ולא
משמיה דרב יהודה כאשר נחזק בפסחים שלנו, וא"כ נוחא דהלכה
ברבא נגד רב יהודה, דכחא צתרא.

ט. וכן נוהגין במדינות אלו. ע"י בהגרי"א ס"ק ה' ו' להבדל
הנוסחאות שצין המהצר לרמ"א חס לחתום מקדש ישראל
לכד או מקדש עמו ישראל ע"י חו"ק, תלוי במחלוקת הראשונים לפי
שינוי הגירסאות בגמ'. וע"י צריך את הצרכה דני צרכה ארוסין
אות צ' דק"ג א', דצוה הכל לפי המנהג. ובכנה"ג הגה"ע אות י"ט הביא
ממהר"ט בחידושי לקדושין על הר"ף, דבמקום שנהגו לומר מקדש
ישראל ע"י חו"ק, הצא לשנות אין רוח חכמים נוחה הימנו, והוסף
הכנה"ג שציוני נעוריו ראה להר"ר אברהם מונסון שהיה מארץ
המערב ששם היו נוהגים כהמנהג [וצא למקום שהיו נוהגים לחתום
ע"י חו"ק], וחזקת מקדש ישראל לכד, והיה שם הרב יחיאל באסן
ולא ענה אמן אחריו עד שהתם הוא עלמנו ע"י חו"ק.

ובנהר. מצרים חופה חתנים אות ז' כתב דכר פשט המנהג לומר
בסיום הצרכה מקדש עמו ישראל ע"י חו"ק, ובגירסת
הרא"ש שכתב הטור, וכמנהג אשכנז שהזכיר הרמ"א, וגם אנהו
מוסיפים מלת "עמו" ישראל ע"י מש"כ הבי"ה דכן היה הנוסחא
בגמ' בפסחים שלנו. ובספרו נהר פקוד שעל שער המפקד אות ע'
הוסף דגם בל"י שנהגו להב"י [בשאר הוראות], צוה נהגו לחתום
ללא בגירסת הב"י, ולהמנהג שאין מקדשין אלא בשעת חופה, ודאי
דשפיר דמי לחתום ע"י חופה וקדושין, לפי הטעם שכתב הרמב"ן
[שלא לחתום אלא מקדש ישראל משום שאין החופה עכשיו], דהשתא
החופה נעשית עם הקדושין בזמן אחד.

י. ואחר שיגמור הברכה יקדש. א. צדין זה חס מצד לפני
הקדושין או לאחריהם ישנה מחלוקת בין הפוסקים
הראשונים והאחרונים מעיקר הדיון, וכן למעשה ישנם חילוקי מנהגים
במקומות שונים, וכמו שיבאר לפנינו.
הרמב"ם צ"ג מאישות ה"כ פסק דמצד לפני הקדושין כדרך
שמצדקין על כל המלות. והראב"ד שם בהשגות נחלק עליו
וכתב

לפני קדושין ובחמת הרי קדמו הקדושין תחילה, אצל חס אומר
בקדושין צ"צות" נוחא, דהיינו חופה ע"י קדושין שהיו תחילה.

אולם הריב"ז"א בחידושיו לכתובות דף ז' צ' גרים ע"י חופה
וקדושין צ"ואו", וכתב דהפירוש הוא והתיר לנו נשואות
ע"י חופה וקדושין שקדמו לה, וסמכין חופה לנשואין כי היא עושה
נשואין, וי"א דגרסין ע"י חופה בקדושין צצית רפויה כ"ו, וזה
רחוק שלא לזרך. גם הרא"ש פ"ק דכתובות סי' י"צ כתב דלכדי
הקדמו חופה לקדושין, לומר שדוקא צרכה חופה היא המהצת
לכלה, והכוונה שהתיר לנו את הנשואות ע"י חופה שאחר צרכה
הקדושין. והב"ח כאן הוסיף ביאור לדברי הרא"ש, דהא דתקנו
בכלל מלת קדושין, לפי שאל"כ היה המוצן שיש היתר בחופה גרידא,
ע"כ תקנו לומר חופה וקדושין. וע"י בהגרי"א סק"ו שכתב דכן היא
גם גירסת הר"ף ועוד פוסקים צ"ואו", ושכן הוא המנהג לפי מש"כ
הרמ"א. ובצריך את הצרכה דני צרכה ארוסין אות צ' דק"ג א'
כתב דלענין חס לומר תצת "וקדושין" או "בקדושין" הכל כפי
המנהג.

וע"י צט"ז סק"ג הבי"ה דאחריו שכתב גירסת העיטור ומה
שהבדילו לא, וכנ"ל, סיים דממילא עכשיו שהקדושין הם תחת
החופה אין לזרך לזה. וע"י גם בהגהת אשר"י בשם המרדכי שהוסיף
טעם להא דמקדימין חופה לקדושין, משום דזימנין דמקדשין צשעת
צרכה נשואין, ואז הכנסת חופה קודמת לקדושין.

ח. מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקדושין. בנצ"י תניינא
סי' פ"א הביא מהגאון ר' ישעיה צרלין שהקשה על

מה שאנו נוהגין עפ"י כל הפוסקים לחתום בסוף צצורך, וכלא
צכתובות ז' צ' איתא מחלוקת צוה, דרצין ורצה אמרו משמיה דרב
יהודה אקב"ו כ"ו והתיר לנו את הנשואות ע"י חו"ק, ורצ אחא
מסיים צה משמיה דרב יהודה בל"י מקדש ישראל ע"י חו"ק, ואמרו
שם מאן דלא חתים מידי דהוי אקדושא, ואל"כ איך אנו מכניסים עלמנו
ומאן דחתים מידי דהוי אקדושא, וא"כ איך אנו מכניסים עלמנו
בספק צרכה לצטלה, והרי קיימ"ל בכל מקום ספק צרכה להקל,
והפוסקים לא ירדו כלל לדון איך הוא ההלכה בצלוגתא זו ותפסו
בפשטות דברי החתום, והנצ"י שם השיב דצחנס תמה, והדבר
פשוט דלריך לחתום, דהרי צגמ' אמרו דרב אחא מסיים צה
"משמיה דרב יהודה", וא"כ איכו מרצ יהודה עלמנו ששע לחתום,
אצל רצין ורצה לא ששמו מרצ יהודה בפירוש שלא לחתום, אלא
כשלמד רב יהודה עמכם אמר להם דרך למוד נוסח צרכה ארוסין,
ששמו ממנו עד והתיר לנו הנשואות ע"י חו"ק ויותר מזה לא אמר

אוצר

סי' י אות א

הפוסקים

ובמגיד משנה פ"ג מאישות ה' כ"ג הביא גם מהרמז"ן שכתב דזה כלל גדול הוא דכל המלות מצדן עליהן עובר לעשייתן, וזירושלמי זכרות [פ"ט ה"ג] אמרו חזן מקדושין צעטלה כו', ומדלא אמרו בגמ' דין [פסחים דף ז' ע"ב] אלא חזן מהעטילה, לא סמכין אגמ' דבני מערבא, וכ"ש דלכוונה ש"מ דקדושי כסף ושטר מצדן זכרות ארוסין עובר לעשייתן.

וכתב ציד דוד (פסקי הלכות) פ"ג מאישות אות רע"ד דמן הירושלמי ה"ל נסתרה טעמא הראש"ד דחשש שמא תחזור צה האשה, שהרי הירושלמי שם חושש צופר שמא תתקלקל התקיעה, ועכ"ל אינו חושש בקדושין שמא תחזור צה האשה, ומא גם דהצבלי לא מנה אף קדושי ציאה, משמע דס"ל דגם בקדושי ציאה מצדן עובר לעשייתן.

ובתשב"ץ ח"ב סי' ע"ד כתב דכן נראה גם מחלמודא דידן פ"ק דכתובות דף ז' ע"ב, דקאמר מאן דלא חתים מידי דהוי אצרכת המלות והפירות, משמע דעובר לעשייתן הוא כשאר זכרות המלות. [מיהו דעת התשב"ץ לדוניה, ע"י להלן בזה אה"א].

והריטב"א בחידושיו אחרי שציאר דברכ"א אינה זכרות המלות, אלא זכרה של קדושה, כתב דאף לפי"ז יש לתת טעם למא שנהגו בקאת מקומות לצדן אותה קודם קדושין, כי אפי"ן שאינה זכרות המלות, מקדימין אותה להקדים זכרה למעשה.

והרא"ש בפסקיו פ"ק דכתובות סי' י"ב הביא שתי דעות ולא הכריע, מיהו בתשובותיו ריש כלל כ"ז הביא תשי' הר"ף והסכים עמו, וכתב דהמצדן אחרי הקדושין עומד הוא. ועי' ב"ח כאן שכתב דהרא"ש בפסקיו חזר צו ממש"כ בתשובה, וס"ל דשתי הדעות שקולות. אולם צ"ל תפס דעת הרא"ש בתשובה לעיקר. וכ"כ בקרבן נתנאל שעל הרא"ש. ועי' בחדושי הגהות שעל העור שחזק דעת הב"י ברא"ש נגד הצ"ח.

ורבנו ירוחם נכ"צ כתב ח"ל: זכרות ארוסין אותה קודם נתינת הקדושין כדאמרין כל המלות כו', וכ"כ הר"ף בתשובה וברמז"ס, והתוס' כתבו דמצדן אותה אחר נתינת הקדושין כו' ע"כ. וכתב בראש משביר סי' כ"א דמכתב בתחינה צתתם זכרות ארוסין מצדן אותה קודם כו' כדאמרין כו', משמע דכן ס"ל.

והש"ע כאן פסק ג"כ דיצדך ואח"כ מקדש. ומבואר טעמו צ"ל, דכיון דהר"ף וברמז"ס והרא"ש מסכימים לדעה אחת הכי נקטינן, וסוים שם דכן המנהג פשוט בכל ארץ ישראל ומלכות מלרים. וזדרכי משה אות ד' הוסיף דכן הוא המנהג צמדינות אלו [מדועות אשכנז]. ועי' צה"ט סק"ה שביא מהצ"ש [סק"ד] דאין קיימ"ל דלפתחילה יצדך קודם הקדושין כדי שיהיה עובר לעשייתן. וכן הוא צה"מ סק"ה. ומש"כ עוד דצדיעצד יכול לצדך אחר הקדושין, יתבאר להלן בזה אה"א.

וכן צי"ש פ"ק דכתובות סי' י"ז כתב דהוכינס כדצרי ברמז"ס שכתב דכל הזכרות עובר לעשייתן, ומא שאחרים הקשו שמא יחזור צו החתן או הוא, ועוד מקשים מאחר שאין מצדנים על עשיית המלות כמו לקדש אשה א"כ א"ל להקדים כו', כל זה אינו שוה לי, דצדאי בכל ענין ראוי לצדך קודם עשייתן, והא דחוששים שמא יחזור צו מילתא דלא שכיחא הוא וכו'. גם צה"ת ברדצ"ו ח"ג סי' תקס"ח כתב דמשו"ה התקיעה לצדך זכר"א קודם הקדושין דליבוי עובר לעשייתן, ואפי"ן דליבוי למיחש שמא לא תתנהג, הא לא קשיא, דאין דרך לקדש אלא אחר שידוכין, ושאריית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב.

וכתב דאין נוהגין כן אלא מקדש ואח"כ מצדן, והטעם, מפני שהדבר תלוי בדעת אחרים, שאם תמאן האשה ולא תרלה הרי הצרכה לבעלה.

ובדעת הראש"ד ס"ל לעוד ראשונים. צה"ת הראש"ד ח"ד סי' ר"ז כתב דמסתברא שאין מצדנים עד שמקדשין משום דליבוי למיחש דילמא כדרי צה, א"כ אחי אחרונה ומקדש לה, כשצדא דליחמך ציממות דף ק"ו ע"א צהכ"א דלוחצוה אצי טורסיוה ואח"ה מצריה וחטפה מיניה כו', וכן עושים מעשה בכל המקומות ששמענו. וצתשב"ץ (קטן) סי' תמ"ט הביא כן מחשבות הגאונים דמצדנים לאחר קדושין, דילמא כדרי ציה הצעל והוי זכרה לבעלה, וסוים דיש נעשות כתשובות הגאונים. וצהגהות שם הוסיף דכן עמא דבר, לפי שאין ציד המצדן לקיים המלות. וצתשב"ץ ח"ב סי' ע"ד הביא גם מהרמז"ך צהגהותיו שכתב מנהגינו לצדך אחר הקדושין, וכ"כ הגאונים, כו' וכן ראוי לעשות. וכן הביא צעטמ"ק כתובות דף ז' ע"ב צסס תלמידיו רבנו יונה, דנהגו העם צרוצ המקומות לומר זכר"א אחרי הקדושין, ואינו דומה לשאר כל המלות דמצדן עליהן עובר לעשייתן, דהתם תלוי [קיום המלות] בדעת המצדן לצד, אבל ענין הקדושין תלוי בדעת שניהם, ויש לחוש שמא תתחרט האשה. וכ"כ צסמ"ק מזה קפ"ג.

ועי' צע"ז קדושין סק"ג שכתב ליישב לשיטה זו, איך צמקדש ע"י שליח מצדן השליח, ול"ה דילמא יחזור המשתנה, עפ"י מא דליחא צגיטין דכ"ה ע"כ דלשמא מת לא חיישין לשמא ימות חיישין, וא"כ ה"ל י"ל דלגבי האשה חיישין שמא תחזור, אבל לגבי המשתנה הוי החשש שמא חזר, ולא חיישין.

והרא"ש צפ"ק דכתובות סי' י"ב כתב עוד טעם צדעת הסוצרים לצדך אחרי הקדושין, דצכל המלות לפי שמצדנים עשיית המלות מצדנים עליהן עובר לעשייתן, אבל כאן אין מצדנים "לקדש את האשה", וכיון שאין מצדנים עשיית המלות אין לריך לצדך עובר לעשייתן. וכן בחידושי הרא"ה למס' כתובות אחר שהאריך לצדך דהא דאין מצדנים "על קדושין" משום שאין זו זכרות המלות, סוים דלפיכך נהגו לצדך אחר עשייתן. וצעיטור שער זכרות חתנים הוסיף הסבר, דזכרה זו אינה אלא על הקידוש [קדושתן של ישראל] והוי כקידוש היום דצתר דקדש יומא מצדן על הכוס דוינה כמעצב ארוך שאינה עובר לעשייתן, וסוים, ומנהגא דידן לצדך צתר דקדש לה. וכן הריטב"א כתב העם לדעה זו משום שכל זכרה של קדושה מצדן אותה אחר שהלה קדושה, וכתב שם דכן נוהגין צרוצ המקומות וכן הדין נותן. ועי' עוד צדבריו להלן. ועיין צהשעמיות.

ובשו"ת הראש"ש סי' קפ"ו הסביר הדבר, דזכרה זו היא זכרות השבח וההודאה כמו שמצדנים על הקשת ועל הים הגדול ודומיהם, שאינו מצדנים אלא לאחר ראייה, והוסיף עוד טעם שלישי, לפי צקידושי ציאה א"ל לצדך לפני הקדושין, דאין יצדך והאשה לפנינו ערומה, ושיצדך צקדושי כסף ושטר לפני הקדושין וצקדושי ציאה לאחר הקדושין, זה אין הדעת סובלת.

אולם דעת כמה ראשונים כהרמז"ס, וכן דעת הרבה אחרונים. צה"ת הר"ף סי' רל"ג השיב דמצדן ואח"כ נותן קדושין, מפני שהמלות כולן מצדן עליהן עובר לעשייתן, והוצאה תשובה זו צכמה מן הראשונים. (א)

(ה) מיהו דעת הרא"ש עצמו ע"י להלן בזה אה"א.

(ו) בשו"ת הרא"ש ריש כלל כ"ו, וברמב"ן המובא במ"מ פ"ג מאישות

הל' כ"ג, ובס' ריקאנטי סי' רל"ה, ובספר האשכול ח"ב עמוד קכ"ט.

אוצר

ס"ק י אות א

הפוסקים

חיים ה' קדושין ס' כ"א כתב דהיכא דאחר מצד ולא המקדש גם הרמב"ם יורה דמצד אחר הקדושין, דהרי הנה"מ הקשה אהא דמצד צ"י ה' מילה [ס' רס"ה] דצרכה להכניסו בצריחו של א"ל מצדכין אחר המילה, אע"ג דהוי אחר עשייתה, ותיקן ד"ל נדעו כמו שפי' ר"ת דשאני התם דאין המצד עושה המילה, אבל הכא גבי קדושין המצד עושה המילה, שכן הרמב"ם סובר דהמקדש ע"מ מצד, הרי דאף הרמב"ם ס"ל הכי היכא דאחר מצד, וא"כ להבדוקים שהש"ץ מצד צרכ"א, יש לצדק אחר הקדושין אף לדעת הרמב"ם וכו', ומעתה יולא לנו דאף הרי"ף והרא"ש בחשובה שכתבו דיצדק ואח"כ יקדש, היינו היכא דהמקדש מצד, אבל כשהש"ץ מצד אז מצד אחר שקידש וכו', וכ"כ צמים החיים האו"ח ס' י"א, דהרמב"ם שהלריך לצדק קודם הקדושין, היינו כשהמצד הוא המקדש ע"מ וכו'. ובאצני האופוד סק"ג הביא מהרא"ש משביר בג"ל דהיכא דהש"ץ הוא המצד שיכול לקדש ולצדק אח"כ אליבא דכו"ע, וכתב דלפי"ז נוחא ליה מה שנהגו צעיר שאלוהיו יצטור איזמיר לקדש ולצדק אח"כ היפך פסק השו"ע שקבלנו בוראיותיו, [משום דשם הש"ץ הוא המצד].

ובלב מבין פ"ג מה' אישות כתב בעיקר הדבר דהמנהג שהנהגו צכמה מקומות שיצדק אחר וגם אחר הקדושין, הוא כדי ללכת ידי כל הדעות, דאם נצדק קודם קדושין כהרמב"ם ודעימיה הרי הראש"ד ודעימיה ס"ל לצדק אחר הקדושין, וכן להיפך, ולכן נקטו סדרת ר"ת דדוקא היכא ששעה המילה הוא המצד שייך צו עובר לעשייתה, אבל כשהמצד אחר לא, [והנהיגו שיצדק אחר אחר הקדושין], ויולאנו צוה ידי חובת כולם. ועפי"ז כתב לענין שאלתו ששאל שם לענין עיר שהמנהג הוא כג"ל שהש"ץ מצד אחר הקדושין, ועכשיו ש"ץ העיר ע"מ מקדש, האם יצדק הוא ע"מ, ואם כן, האם ישנה גם ממנהג העיר ויצדק לפני הארוסין, ולפי מה שציאר דעיקר המנהג בג"ל מיוסד עפ"י הדין, ואם הוא ע"מ יצדק קודם או אח"כ יכניס ע"מ צספה, לכן נראה פשוט דאינו יכול לשנות ממנהג העיר. וע"י עוד מדבריו צוה לעיל סק"ד אות ג'.

ולענין מעשה, הנה כפי המצבאר בפוסקים בג"ל ישנם חילוקי מנהגים במקומות שונים לפי כל אחת מהדעות. וע"י עוד צכמה"ג הגה"ע אות כ"א שהביא מנהגים שונים מקהלות שונות. ובחידושי הריב"ז א' כתובות ז' אחר שכתב דצרכו המקומות נוהגים לצדק אחר הקדושין וכן הדין נותן, אלא שצקלם מקומות נהגו לצדק אותה קודם קדושין, סיים שאין מצטלין מנהג צדד זה. גם צלדא לדרך מאמר שלישי כלל ראשון פ"ח כתב דהכל לפי המנהג.

ובמקור ברור ס' כ"ד נשאל אם ראוי לצדק צרכת ארוסין לפני הקדושין או אח"כ, ואח"ל כי כפי הדין ראוי לצרכו קודם, מה הדין במקום שנהגו לצרכה אחר הקדושין, אם ישנו מנהגם, ואחר שהביא מחלוקת הראשונים בעיקר הדין, כתב דלהלכה למעשה היה ראוי לעשות כדברי האומרים לצדק ואח"כ לקדש, והעטם. לדעת הרמב"ם אם צירך אח"כ הוי צרכה לצעלה, ולדעת השנייה אם צירך קודם לא הוי לצעלה, אלא שמה [תחזור צה], וא"כ היה ראוי לחוש לצרי ולא לשמא, אף אם היה שמה קרוב, וכ"כ שהוא רחוק

ובבבבב שבעה ס' י"ב צמחודשים אות ז' אחר שכתב ג"כ דמנהגו לצדק קודם שיקדש כדי שיהיה עובר לעשייתו, כתב צעטם הדבר דל"ח שמה דברי צה, משום דלפי מנהג זמנינו שמקדשין תחת החופה, אם הייתה רוצה לחזור צה לא הייתה הולכת לחופה, וע"כ ליכא למיחש לצרכה לצעלה, ושפיר יכולין לצדק עובר לעשייתה.

וכ"כ עטם בג"ל צהא"ף לך שלמה ס' ק"י. ובספרו עוטו"ד מהדו"ת ס' ל"ח כתב עטם אחר, דמה שאנו נוהגים כהרמב"ם הוא לא מטעמיה [דהוי צרכת המלות], שהרי אנו נהגין דאחר מצד, וצ"כ דאנו מחזיקין זה לצרכת הודאה ושבת, ושייך בכל עת זמן, רק שחכמים קצתה צעטת נשואין, וא"כ אפילו תחזור צה אין כאן צרכה לצעלה.

ובבבבב יחיאל ח"ג ס' ק"ט אות צ' כתב, דלפי מנהגו שעושים מקודם התקשרות בשידוכין, והתחן והכלה חותמים על התנאים צחרס וקנס, ונותנים מתנות זל"ז, ולד הכלה מכין הסעודה ומוזיאים הולאות נשואין, אף להראש"ד אין שום חשש שהכלה לא תתרטא אחר הצרכה ותחת החופה להתקדש, ושפיר דמי לצדק לפני הקדושין אף להראש"ד.

והמקנה צקו"א ס' זה כתב דלפי מנהגו שמקדשין תחת החופה והוי קדושין ונשואין ביחד, לריך לצדק [דוקא] קודם קדושין, כיון שמיד שנתקדשה נעשית נשואה, ושצ לא שייך לצדק צרכת ארוסין כמ"ש הריב"ז סוס"י פ"ב דאין לצדק צרכת ארוסין אחר נשואין. [וע"י צהגמ"י פ"ג דאישות דאחר שכתב חילוקי המנהגים בארלות שונות לפי שתי הדעות, סיים דצרכו מקומות וקהילות נוהגים כשהמקדשים צעטת נשואין שמצדכין צרכת ארוסין תחילה והדר מקדשין, וכן צלדא לדרך מאמר שלישי כלל ראשון פ"ח כתב דצרכו המקומות לא נהגו לקדש עד צעטת נשואין, וקודם הקדושין מצרכים ואח"כ מקדש. וכ"כ דרכי משה אות ה' דכן נהגו באידנא דאין מארסין רק תחת החופה, ולא מצרכין צרכת ארוסין קודם ארוסין].

ויש מהפוסקים שמחלקים צין היכא שהמצד הוא המקדש ע"מ, דאז יש לצדק לפני הקדושין, לצין היכא שהמצד הוא אחר, דאז יש לצדק אחר הקדושין. בחשצ"ן ח"ב ס' ע"ד אחר שכתב דהמנהג הוא לקדש ואח"כ לצדק וכמ"ש הראש"ד צהגמ"י מפני שהדבר תלוי צדעת אחרים וכו' אלא שעל זה קשה מהירושלמי וכן מגמ' דידן פ"ק דכתובות [שמעם יש ראייה דמצרכין לפני הקדושין כמוצא לעיל] כתב שצ דהתוס' [פסחים ז' א' ד"ה צלצער] נתנו עטם אחר למנהגו, לפי שלא אמרו דמצרכין על המלות עובר לעשייתה אלא כשעושה המילה הוא המצד, אבל כשאחר הוא המצד אין לו לצדק קודם עשייתה, וי"ל עטם נכון צדד, דשמה אחר הצרכה לא יעשה המילה ולא יקדש האשה, ונמצא שצירך אותו אחר צרכה לצעלה, אבל כשהוא ע"מ מצד הרי צידו לקדש, ולשמה לא תתרטא היא אין לחוש, משום דאחצא בכל דהו נוחא לה. וכ"כ צה"ג ס' רע"ח, והוסף דצוה נחקים המנהג יפה.

וע"י גם צסמ"ג עשין מ"ח שכתב דצמלכויות אלו אין המקדש ע"מ מצד אלא אחר, ולכן נהגו שאין מצרכין עד אחר הקדושין. וכ"כ צהגמ"י אות ס' והוסף, שכן הנהיג רבו [מהר"ם מרומנובורג], וכן השיצ לו צחשובה שצוה הוא רואה מנהג אצותינו ומנהגו מה"ע כיון שאין המילה מועלת על המצד, ועוד דילמא הדרי צה לאחר שצדק כו', והא דאמרין כל המלות כוון מצד עליהן עובר לעשייתה, היינו כשהמילה מסורה ציד המצד וכו'. וכן בארלות

אוצר

ס"ק י אות א—ד

הפוסקים

דביעבד מצרכ חת"כ חוך כדי דבור, ואם לא בירך קודם או אחרי מיד חת"כ, לא יצרך עד תחת החופה. וכחצ בשערי צרכה שער ס"ב צבואור שם אות ד, דהפמ"צ מיידי בקידש קודם החופה, אבל נמנהגינו שמצרכין ומקדשין תחת החופה, אפינו מזכר אחר כדי דיבור לקדושין יצרך, דהא הוא תחת החופה, וגם אין לריך לחזור ולקדש, דהא דכחצ הרמ"א בסעיף ג' שיחזור ויקדש הוא משום שחב"ה הצרכה סמוכה לקדושין, וזכה היא בל"א סמוכה לקדושין שלפניה. אולם בפסקי הלכות (יד דוד) פ"ג מאישות הל' כ"ג לפי מה שפסק שם בהרמז"ם דאם לא בירך לא יצרך, כתב שם בהנהגה דאפינו חת"כ לא יצרך, דכיון שכבר קידש, וחת"כ בקדושין לאו כדבור דמי, איך יצרך חת"כ.

ד. כשהפסיק בין הברכה למעשה הקדושין. כתב צפרמ"ג לאו"ח צפתיחה להלכות צרכות אות י"ד דר"ח שלא להפסיק בין הצרכה לקדושין, ומיד אחרי הצרכה יקדש. ובשערי צרכה שער ס"ב אות ג' הביא דברי הפמ"צ הנ"ל בחוספת דברים, דלא יפסיק בין צרכה לקדושין בדבור שלא מענינו הקדושין, אבל שיהי לא הוי הפסקה. וכוסיף עוד דאם הפסיק המצרך ולא הפסיק החתן אינו חוזר ומצרך, אבל אם הפסיק החתן אף שלא הפסיק המצרך חוזר ומצרך. ובצבואור שם אות ה' כתב בטעמו, דכיון דאינו מצרך בשביל עצמו רק להוליא החתן, תלוי הכל בחתן. ועיי' עוד בדברי האחרונים שבסמך.

ובשהפסיק בין צרכה ארוסין לקדושין עיי' שאמר צרכות נשואין, צויתקל אצרכם (להר"ח אדאדי) סי' ע' כתב, מעשה בא לידי בחופה אחת שהתחיל לברך שבע צרכות, ואח"כ הודיעוני שהחתן בירך צרכ"א ועדיין לא קידש, ופסקתי בשתיקה ורמתי לו שיקדשה בפני עדים כשרים וכן נעשה, ואז גמרתי לשבע צרכות. ולהלן שם כתב בטעם הדבר, דאין לנו לעשות מעשה להמתין עד תשלום שבע צרכות דהוי הפסק גדול, וגם שח"א יסית בדברים בטלים ואז יטעך לברך שנית כו', וגם כל עולקי דמאין למיעבד לכתחילה לברך צרכ"א לפני שבע צרכות עפי עדין, וצרכה ארוסין בלא קדושין אינם כלום, ואע"פ שהתחילי בשבע צרכות, מ"מ לא היתה אלא התחלה בעלמא, ובהפסק שהפסקתי בין צרכה לצרכה בשתיקה לא היה אלא מעט מזער שיעור שיאמר לה האמק"ל וכו'.

ובחרי בשמים מהדו"ת סי' ס"ז צידון שטעה מסדר הקדושין ואמר צרכה ארוסין ונשואין יחד ואח"כ קידש, ומשם הרב השואל מטעם שהפסיקו צרכות הנשואין בין צרכה הארוסין לקדושין, והוא כתב דצרכות הנשואין לא הוי הפסק, דהרי מלינו בש"ע יו"ד סי' י"ע סעיף ה' לענין כששחט עופות הרבה ודיבר בין שחיטה לשחיטה שלא מלכדי השחיטה, דריך לכסות דם שחיטה ראשונה ולברך פעם אחרת על השחיטה, אבל על כיסוי שני לא יצרך, משום דשחיטה לא הוי הפסק, וכי צ"ז שם סק"ז דהא דלא הוי צרכה השחיטה הפסק בין הכיסויין, כיון דלא שח שיחה חולין, מיד דהוי חיקנה"ז ע"ש, וא"כ ה"כ צ"ל לא הוי צרכה הנשואין הפסק בין דהוי ג"כ מאותו ענין. [הנהגה מדברי האחרונים כאן מפורש יולא דאם הפסיק בדברים שלא מענין הקדושין לריך לחזור ולברך, ולכאורה עדיין יש לדון לפי שיטת הרא"ש ודעימיה דהיא צרכה הולא]

חוק הרבה ומעולם לא שמענו כן, אך כל זה היה נ"ל אם היה במקום חדש שעתה רלוים לעשות מעשה, אבל צ"ל שנהגו זה שנים ע"פ הסברה השניה מאן רב גובריה לשנות מנהגם, וכ"ש שבעיר שאלוניקי נהגין כן, וידוע כי [אנשי העיר ההיא שנשאל עליה] נגזרים אחריהם בכל מנהגיהם, ודאי דהמנהג במנהגם ראוי נגזר בו, שהרי מלינו במקומו של ר' אליעזר היו עושים פחמים בשבת, ובמקומו של ר' יוסי היו אוכלים בשר עוף בחלב, ועם זה שכתבנו תהיה תשובה אף אם נאמר שהאשכנזים שהיו חושבי העיר הזאת מקודם נהגו לברך ואח"כ לקדש, והספרדים באו אח"כ, שאינם חייבים לנהוג מטעם חומרי המקום שהלך לשם, ויש לדון בספרדי שנשא אשכנזי או להיפך איך נעשה למעשה, ונראה דאוליין בחר הא"ש העושה המלוה שהוא המלווה לקדש, ואע"פ שהחזן מצרך, מ"מ עושה כמנהג הא"ש המקדש. ועיי' עוד לעיל מכמה פוסקים דלפי המנהג שנהגו האידנא לקדש תחת החופה יש לברך לפני הקדושין אליצא דר"ע, אלא שמי"מ אף לפי מנהג זה כתב בלבוש סעיף ג' דצבאלת פוזנא מצרכין אותה אחרי שקידש וכן הביא מנהג זה של קהלת פוזנא בנחלת שבעה סי' י"ב במחודשים אות ז'.

ב. האם גם בקדושי ביאה מברך לפני הקדושין להסוברים כן בקדושי כסף ושמך, במגיד משנה פ"ג מהל' אישות הביא דברי הרמז"ן שכתב דבידולמי צרכות [פ"ג ה"ע] אמרו [כל המלות מצרך עליהן עובר לעשייתן] חוץ מקדושין בצבילה, ונראה בטעם לפי שאין ראוי לברך על המלוה אלא כשהיא מזומנת לפניו לעשותה, ובאותה שעה הוא עם האשה במטה, ואין ראוי לברך משום ולא יראה כך ערות דבר כו', אך מדלא אמרו בגמ' דילן [פסחים ז' ב'] אלא חוץ מן הצבילה, לא סמכין אגמ' דבני מערבא.

ועפ"י דברי המ"מ בשם הרמז"ן הנ"ל, כתב בערוך השלחן סעיף ו' דאפילו כשמקדשה צבילה מצרך לכתחילה עובר לעשייתן, וכוונתו שמצרך לפני עדי יחוד, ובעשרה לדעת המלריכים עשרה בצרכ"א, ואח"כ מתייחד עמה וצוולה, ואע"פ שאין ראוי לברך על המלוה אלא כשמוכנה לפניו לעשותה, זה מקרי עובר לעשייתן כיון שא"א צענין אחר. ועיי' ציד דוד (פסקי הלכות) פ"ג מהל' אישות אות רע"ד, שהסביר סברת תלמודא דידן בזה, דמעת היחוד נקרא המלוה מזומנת לפניו. ועיי' בחוס' חיים ח"ב דף ס"ח שהאריך בזה. ועיי' לעיל בזה א' מה שהוצא משו"ת הרשב"ש סי' קפ"א.

ג. וכששכח ולא בירך לפני הקדושין, אם יכול לברך תיכף אחרי הקדושין. עיי' ח"מ סק"ה שכתב על דברי המחבר ואחרי שיגמור הצרכה יקדש, וז"ל: כלומר לכתחילה הוא עיקר המלוה לברך עובר לעשייתן, לאפיקו קלת פוסקים דס"ל דלכתחילה מצרכים אחר שקידש, ועיי' כתב הרא"ש בתשובה שטועים הם, אבל אם שכח ולא בירך קודם ארוסין יש לברך אחר שקידש, וצפרט לפי המנהג שלנו שאחר מצרך ולא החתן. ובענין דברים אלו כתב גם צ"ש סק"ד, הו"ד צב"ע סק"ה. וצחינא וחסדא על כתובות דק"ו ד' כתב דלכאורה קשה על הח"מ שהרי המצרך בסעיף ג' פסק דאם לא בירך בשעה שקידש לא יצרך אותה בשעת נשואין, ואולי ס"ל להח"מ דבסעיף ג' ר"ל דוקא בשעת נשואין, אבל מקדמת דנא סמוך לקדושין יכול לברך. וצפרי מגדים א"ח צפתיחה להל' צרכות אות י"ד כתב דהמנהג שלנו לברך קודם הקדושין, אלא

(ט) לכאורה חילוק זה בין חתן למברך לא שייך אלא לשיטת הרמב"ם דהוי ברכת המצות, והחתן צריך לצאת בברכה, אבל לשיטת הרא"ש דהיא ברכת שבח והודאה, והיא לכל הנאספין שם לא שייך לחלק כן. ועיי' עוד בהערה שבסוגרים בסוף האות.

(ז) ועיי' בפסקי מהר"ם ריקאנטי סי' רל"ה שכתב דמ"ש הר"ף דאין לברך ברכת ארוסין אחרי ארוסין, ג"ל דביעבד שרי, דהא קי"ל כל היכא שלא בירך קודם המצות מברך לאחריה בר מבעודה.
(ח) הפרט דשהיה לא הוי הפסק כתב הפרמ"ג לענין ברכת המצות בכללות, ולא לענין ברכ"א בפרטות.

סדר הגולה

ו' ל' הרמז"ס ז"ס ספ"ו

ב ו [ח] (ה) נהגו להסדיר ברכה זו על כוס של יין

ומברך

בראור הגר"א

[ח] נהגו כו' וכ"כ

הרא"ש שם בשם ר"נ

גאון. וכמ"ש בפ"ו

הפוסקים שיקבע ברכה לצמור. וכמ"ש תוס' שם שבא על המצות כה"ג במילה ופדיון הבן וכיוצא ומ"מ עיקר החיוב ביין בברכת נשואין וערא"ש :

באר היטב

(ו) יין. בספר בשר שבע כתב שיזהר להתן לשתות רביעית לנדר ברכה אחרונה וכנה"ג כתב עליו ולא רליתי צומנינו זה נזהרין כך אלא כל שטועמין טעימה ח' די ע"ש :

הפוסקים

סיק י אות ד—ס"ק יב

חייב לנדר עליו, לאפקודי ברכות חתנים שחייב לנדר אפילו על שער [וכמו שהזכיר שם בעור לפני זה], אלא אם יראה יכול לנדר עליו, וזה הוי כדברי הרמז"ס שהביא בס"י ל"ד, שגם הרמז"ס לא כתב אלא שנהגו העם להסדיר אותו כו', משמע שאינו חייב לנדר על כוס של שער וכו'. וכ"כ הדרישה בס"י זה אות ד' לפרש דברי רבנו נסים, אלא שעל הרמז"ס כתב רק "דלפס"ר שגם הוא סובר כן.

והב"ח בקרי"א ס"י ס"ב כתב ליישב דברי הטור שצ"ל ל"ד הביא דברי הרמז"ס וצ"ל ס"ב הביא דברי רבנו נסים ולא הביא מחלוקת זו סמוכין זה אלא זה, דנראה דלכ"כ דניכא מחלוקת בארוסין, דגם רבנו נסים מודה למשי"ב הרמז"ס דהמנהג לנדר ברכ"א על כוס של יין או של שער, ואם אין שם יין או שער מנדר אותה בפני עצמה, אבל ר"י לא קאמר אלא היכא דלא נהגו, דדיונא הוא דמזכרין ברכ"א לכתחילה על כוס של יין, ואם לא נמלא יין אפילו יש שם שער מנדר לכתחילה בלא כוס ברכ"א, כיון דארוסין בלא נשואין לאו מלוא מן המוצהר היא, דעיקר המלוא לקיים פו"ר, וארוסה חסור בלא עליה עד שתכנס לחופה, וגם הרמז"ס מודה בזה לדיונא, אלא היכא דנהגו לנדר על שער יש לנדר ברכ"א על שער לכתחילה אם אין שם יין.

ולענין מעשה, כתב הב"ח בס"י ס"ב דאין נוהגים כרבנו נסים לנדר ברכ"א בלא כוס כשיש שם שער, אלא מנדר על השער, וכמ"ש [הטור] בס"י ל"ד בשם הרמז"ס. ובדרישה כאן אות ד' כתב דגם השו"ע פסק דעת הרמז"ס, כמנהגו. [היינו משי"ב בסוף הסעיף כאן, ואם אין שם יין או שער מנדר אותה בפני עצמה]. וביים של שלמה פ"ק דכתובות ס"י ס"ז אחר שהביא דעת רבנו נסים דצמקום שאינו מאוי יין אלא שער מנדר בלא כוס, כתב, אבל הרמז"ס כתב שנהגו לסדר ברכ"א אפילו על שער, והטור הביא נמי דבריו בס"י ל"ד לפסק הלכה. ונהגו העם כהרמז"ס.

ובישא ברכה (שעל רבנו ירוחם) נכ"כ ח"ב דק"ז עור א' ו' באריך לומר דגם דעת רבנו נסים דמזכרין על כוס שער צמקום שאין יין, וכתב דלא זכר הדרישה משי"ב רבנו ירוחם להדיא בשם ר"ן דברכת ארוסין מזכרין אותה על הטוס ואפילו שער א', גם בעל הטורים כתב בקיטור פסקי הרא"ש ח"ל: אם לא מלא יין ולא שער מזכרין ברכת ארוסין בלא כוס, ובצ"י כאן כתב דצמקום מה שכתב בספרי הטור ואפילו יש שם שער מנדר בלא כוס, כתב ברא"ש פ"ק דכתובות, אם לא נמלא כוס ואפילו כוס שער מנדר בלא כוס ברכת ארוסין, וכוונת הב"י לומר דלפי משי"ב דבדרי הרא"ש, מצוהר יולא דאם יש שם שער לר"ך לנדר על כוס שער ברכ"א, ודלא כמ"ש בספרי הטור כו', ומשי"ב בדרישה דמדברי הב"י נראה דאין חילוק בין גירסת הרא"ש לגירסת הטור [לדינא, והפירוש דבדרי הרא"ש ואפילו כוס שער הוא ואפילו יש כאן כוס שער

פתחי תשובה

(ה) נהגו להסדיר. עיין בס' פני יהושע נק"ח למס' כתובות ס"י כ"ב שחמה מזה על מה שנהגו לאחר מנדר ברכת יין על הכוס והחתן והכלה שותין ממנו והל"ך מנדר בפס"ג כיון דאין המנדר שותה ממנו. והל"ך יולאין

אוצר

האדאס בעלמא, אפשר דצדיעצד לא מגרע כשהיה הפסק, וא"כ אפילו אם לא חוששים לשיטת הרמז"ס מ"מ הוי ספק ברכות להקל, וצאמח הפרמ"ג המוצה בריש האות לא כתב אלא יולאין שלא לבפסוק בין ברכה לקדושין, אבל לא שאם הפסוק שר"ך לחזור ולנדר, ולי"ע.

ה. לחסוברים דיש לברך אחרי הקדושין, מה הדין אם קדם ובירך לפני הקדושין, האם צריך לחזור ולברך אח"כ, צמח"צ הגה"ע אות כ"א הביא משו"ת הרא"ה מרחי ס"י ד' דלהסוברים לר"ך לנדר אחרי הקדושין זה דוקא לכתחילה, אבל צדיעצד אם צירך לפני הקדושין אין לר"ך לחזור ולנדר, וכי הכנה"ג דזה פשוט, דכיון שאין טעמן של פוסקים אלו אלא מפני חשש דילמא כדלא צה, א"כ כשצירכו לפני הקדושין ולא כדלא צה מאי חשש איכא.

ו. לשיטת הג"ל, מה הדין בשעשו החתן והכלה חווה נשואין בערבאות ואינם יכולים לחזור, האם באופן זה אפשר לברך לפני הקדושין. צמח"צ ח"ג ס"י רע"ח נשאל. דכיון שמה שמזכרין ברכ"א לאחר הקדושין הוא מחשש שמה תחזור בזה ונמלאת ברכה לבעלה, מה הדין אם יש שם יולאין [אחרי נשואין צמח"צ] שאינה יכולה לחזור בזה, האם אז יצרכו שער לעשייתן כמ"ש הרמז"ס, והשיב, דהתוס' נחמו טעם למח שמזכרין ברכ"א אחרי הקדושין לפי שאין המקדש עלמו מנדר אלא ש"ן, ואין לנדר שער לפשיית המלוא אלא כשעושה המלוא הוא המנדר, וצ"ח נחקים המנהג יפה, ומפני חיוצ הערכאות שכותבין "לדאק" לא ישחיה הדין כלל, וחלילה לערד דברי עומאה לדברי טכרה וקדושה, ואף לדבריהם אינו מחוייב לקדש, [רק] תשאר עמו כח פלגש, אבל הטעם הראשון מספיק לקיים המנהג.

טעיף ב. יא. נהגו להסדיר ברכה זו וכו'. צמקם כל ארוסין ונשואין הביא מקור לברכה ארוסין על הכוס מירושלמי סוטה פ"ח הל' ה', דאיתא שם יין מגיהו קוסם מחמין עליו ומקדשים צו את הכלה. [ועי' גם בקרבן העדש שם שכתב ומקדשין צו את הכלה, דברכת ארוסין טעונה כוס, וכן הוא בפני משה שם]. ובספר המנהג ה' אירוסין ונשואין ס"י ק"ה כתב העטם לתקנה זו, דמפני שפותח וחותם בקידוש חוקנו בזה ברכה על הכוס כקידוש ובהכלה, ומפני שהיא מלוא גדולה.

יב. על כוס של יין. עצה"ג דסעיף זה הוא מלשון הרמז"ס פ"ג מאישות הל' כ"ג. ושם כתב: נהגו העם להסדיר אותה על כוס של יין או של שער, והביאו הטור כאן. ובס"י ס"ב הביא הטור בשם רבנו נסים דברכת ארוסין אם לא ימלא יין ואפילו יש שם שער מנדר בלא כוס ברכ"א, דלאו מלוא מן המוצהר היא. ובדרישה שם אות ד' עמד על זה למה לא הביא הטור גם צמ"י ל"ד דברי רבנו נסים או שהיה לו להביא דברי הרמז"ס בס"י ס"ב, להורות שיש מחלוקת בדיון זה, וכתב דל"ל משמ"כ בס"י ס"ב אפילו יש לו כוס של שער מנדר בלא כוס, היינו לומר שאינו

(א) דז"ל רבנו ירוחם שם : ברכת ארוסין מברכין על הכוס ואפילו כוס שער, ואם לא ימצא כוס מברך בלא כוס, דלא מצוה מן המובחר הוא, כ"כ הרב רבנו גסים.

ומברך עליו תחלה ואח"כ מברך ברכה זו

ואם

פתחי תשובה

דעונוין כוס הדר ה"ל דבר שחזונה משא"כ ברכת ארוסין ואפשר כיון דמ"מ עיקר
היה ללא ליהנות מכון חשיב שפיר בברכת המזלות. ואיני נל"ע ע"ש :

החתן והכלה בברכתו של הנוכח כיון שאין הכוס מעכב לאו דבר שחזונה כינשו
ואיך מוציא חזירו דהא ה"ל ברכת הנהנין בשלמא ברכת נשואין אפשר כיון

אוצר

ס"ק יב-ס"ק יג אות ב

הפוסקים

סי' י' אות נ"ג כתב, דש"ץ המצריך ברכ"ה ומצריך בפה"ג על הכוס
ואינו טועם ממנו כלום, לא עוב הוא עושה. ובדברי ל"ק סי' ג"ה
אות ה' כתב שנתן את דעתו להחזיקו מעשה רב מהגרמ"ה זונגפלד
אצ"ד ירושלים, וראה כי שפך מעט מהכוס על ידו אחרי הברכה
ועטם בידו, וזה בדברים עמו בענין זה, וסיפר לו כי כן נהג הגאון
ר' שמואל סאלאנט (*). ובאפיקי יס סי' ז' הביא שהר"ר שמואל
זליג [מ"ל צדריסק] כתב לו שגם הגאון ר' חיים הלוי מצריסק היה
מנהגו כן, שהיה נשפך קצת מהכוס על ידו, והיה טועם לאחר
הברכה מהנשפך על ידו באופן שלא הרגישו החושים (**).

אולם הרבה פוסקים כתבו ליישב המנהג מה שאין המצריך טועם,
רק החתן והכלה לבד. בחש"צ ח"ג סי' ס"ה כתב דבמה
שטועמין החתן והכלה בברכות ארוסין ונשואין ילאו ידי חובה,
ואינו צריך לטעול אם לא טעם המצריך, וכן במה שטועם אחד
העם או השמש או חתן אחר, כמו שנהגו ג"כ בקידוש ובהבדלה
של בית הכנסת, ילאו ידי חובה, ואע"פ שברכת הנהנין היא ואין
לצדק אותה אלא מי שנהגה, כבר אמרו צ"ח כ"ע ז' שאדם שורם
לצניו וצ"ב אע"פ שאינו אוכל עמהם כדי לחנוכס במזלות, ושהברכה
נעשית בשביל הטועמים כגון חתן וכלה, כשר הדבר להטעמים כוס
ברכתם, ועדיף עפי מחינוך הקטנים וכו'. וכ"כ החש"צ סי' ע"א.
ועי' עוד שם בח"ד העור השלישי סי' ל"ב מש"כ בזה.

ובעמודי אש (להר"י איוונשטיין) בקונטרס מעון בברכות דו"ד עור
ז' אחרי שהביא קושיות הפני"ו ודברי החש"צ הנ"ל, זיין
לחשובות הגאונים המדה גנוזה [סי' קי"ח] שמבואר שם בחשבות
ר' נחמ גאון להדיא דשפיר דמי שיעטמו החתן והכלה, גם הביא
מ"מ מאה שערס להר"י זן גיאות ה"ל קידוש שכתב שם, אמר רב
מרדכי כוס של חתן וכלה אמור רבין או שיעטם אותו המצריך או
שיטעם אותו אחר שפיר דמי, ושוב הביא לדברי חשבות הרמב"ם
וצנו ר' אברהם דהמצריך עלמו טועם, וסיים דעם כל זה גם
למנהגינו יש יסוד בדברי הראשונים.

ובשו"ת מהרש"ם ח"ה סי' ח' הביא שרז אחד הנהיג לפי הערת
הפני"ו הנ"ל לשתות הוא בעלמו הכוס של צדק"ה, והוא
השיב לו שלא יפה עשה לשנות מנהג ישראל, וגם הפני"ו אם כי חמה
בזה, בכל זאת נדחק ליישב והניח צ"ח, אבל לא מלאו לבו לשנות
המנהג כו', ולדעתי יש בזה חשש לעז על כל הגדולים שלא נהגו כן
עד עתה כו', ובעיקר הדין נעלם מהפני"ו דברי הצ"ח צו"ד סי'
רס"ה בזה דכתב שם העור דנהגו להסדיר ברכת אשר קידש על
הכוס, והביא בשם הכלבו דסומכין שלא לטעום המוהל אבל משגרין
לאם

(*) ובמאונים למשפט סי' י"ב הביא מהאפיקי ים הנ"ל, וכתב שהוא
שאל על זה את בנו של הגר"ה הגרי"ז הלוי, ואמר לו שאינו יודע
מנהג זה, ולא ראה מעולם את אביו עושה כן.

(ג) וז"ל התשובה שם : וכוס של חתן וכלה המצריך צריך לשתות ממנו,
ואם מקפידים עליו יסיפו ממנו מעט, וכך מצוה מן המובחר מפני שביד
עליו בפה"ג, ואם יש בנ"א שמקפידים א"נ הוא שאינו מקבל עליו לשתות
ממה שטעם ממנו אחר, אין בכך כלום, אלא שותין אותו חו"כ וכו', וע"ש
שהביא רא"י לזה.

שכר], לא ידעתי מהיכן נראה לו כן מדברי הצ"ח, ואדרבא נראה
דכוונת הצ"ח להשיג על הגירסא הכתובה בעור (ב) וכו', ע"ש שהאריך
עוד לדחות דברי הדרישה, וסיים דלכן נראה שט"ס נפל בדברי
העור [צ"ח סי' ז'], וז"ל אם לא ימלא יין ואפילו שכר, וכ"כ הרב
המגיה דדרישה סי' ל"ד בשם מהר"ן שפירא שכן נמלא [במקל
ספרי העור] צ"ח סי' ז' אם לא ימלא יין ואפילו שכר מצריך בלא
כוס, ושכ"כ בקולור פסקי הרא"ש, והצ"ח בקו"א סי' ס"ב נדחק
ליישב דברי העור ממש"כ צ"ח ל"ד, ונראה שגם הוא לא זכר
באותה עת דברי רצנו ירוחם, ודברי בעל העורים בקולור פסקי
הרא"ש.

יג. ומברך עליו תחילה. א. ואם לריך לומר סברי בברכה על
הכוס של ברכת ארוסין, עי' צ"ח חו"ה סי' קע"ד
ובמפרשי השו"ע שם סעיף ח'.

ב. האם צריך מסדר הקדושין המברך לשתות מהכוס, או
דסגי במה שהחתן והכלה שותין ממנו. עפ"ת סק"ה
מהפני יחושע בקו"א למ"מ בחובות סי' כ"ה שחמה מאוד על מה
שנהגו לאחר מצריך ברכת היין על הכוס והחתן והכלה שותין ממנו,
דהא קו"א צ"ח דר"ה כל הברכות אם ילא מוציא חוץ מברכה
הנהנין, ורק בכוס של קידוש וברכת המוציא של מלה אמרו שם
שמוציא, כיון דחוצה כינשו, אבל הכא כיון שאין הכוס מעכב איך
מוציא חזירו כו', ואפשר כיון דמ"מ בעיקר היין לאו ליהנות
מכון, חשיב שפיר ברכת המזלות. ועדיין ל"ע.

ובשדי חמד ערך ברכות סי' ג' אות ה' כתב, דבברכת ארוסין ובברכה
נשואין שחתה החופה מנהגו הוא שמי שמצריך ברכות
אלו טועם ומטעים לחו"כ, והביא מהפני"ו הנ"ל שחמה על מנהג
האשכנזים שהמצריך אינו טועם, ושדחק ליישב המנהג ומ"מ סיים
צ"ח, ומסיים השד"ח דע"כ מנהגינו שטועם המצריך שריר וצריך,
גם הביא מחשבות הרמב"ם שצפ"ר הדור סי' א' אות א' שכתב
שם, ומפני זה היו גדולי האשכנזים צעירנו מצרכים תחילה על כוס
אחד ברכת ארוסין וטועם כדי שלא תהיה ברכה לטעול כו', ומשמע
דטועם דקאמר היינו שהמצריך עלמו טועם, והיינו כמנהגינו, אלא
שכתב דגם מנהג האשכנזים אין להזניחו, וכמו שיוצא להלן. ועי'
גם בדברי ר' אברהם זן הרמב"ם המוצאים צריש ספר מעשה
רוקח (על הרמב"ם), שכתב שהמצריך טועם ומטעים להחתן והכלה.
ובפסקי תשובה סי' קס"ז בהערה שמתחת לקו כתב שהאדמו"ר מגור
[ר' אברהם מרדכי אלחנן] נסתפק בברכה פרי הגפן של ברכת
ארוסין, ואמר כי הוא נוהג שטועם מן היין. ובעיקרי הד"ע חו"ה

(ב) מהיו בישי"ש פ"ק דכתובות הביא דברי הרא"ש בלשון זה : אבל
ברכת ארוסין במקום שאין יין מצוי, אלא שכר מברך בלא כוס דלאו מצוה
מן המובחר הוא וכתב היש"ש דכן כתב גם הסור בס"ב, ולפי דברי היש"ש
אלי יש לגרוס גם בקיצור פסקי הרא"ש, אלא במקום ולא.

(ג) ועי' בתשו' הגאונים סי' ל"ט בשם רב נטרוגאי גאון, וז"ל : מאן
דמברך ברכת ארוסין כו' צריך לברך בפה"ג, ובתר גמר ברכה דלי' טעים
מדי פורתא ויהיה לי למאן דבעי משתייה, ואי לא קביל עלי' משתייה מכיון
דטעמי' שליח. שדי שליח מן כסא בדידה, וטעים ליה להווא חמרא דשדא בדידה,
ויהיב כסא לבקליו.

אוצר

ס"ק יג אות ב—

הפוסקים

ולא ראיתי בזמניו זה נזכרין בכך, אלא כל שטועמין עשימה אחת די.

ובקריית חנה דוד ח"צ בקונטרס ששם דוד סי' א' כתב דהכנה"ג נח ראה דברי הבאר שצט' במקורס, אלא העתיק מה שהציג בפנים חדשות ה' ברכות משמו, ובמפורסם בכה"ג שם, ולכך כתב עניו ולא ראיתי בזמניו זה נזכרין בכך, אלא באתה כתב הבאר שצט' בענינו שראה שאין העולם נזכרין בזה אלא דלא נחלא ליה בזמנה זה, ודברי הבאר שצט' הם במפתחות סי' מ"ט ח"ל: המנהג הפשוט שהתקן והכנה שותין מעט מזער מכוס של ארוסין ונשואין תחת החופה, ואני תמיה לך נתפשט זה המנהג שהרי הלכה רווחת בישראל לכל דבר שלריך כוס לריך לשחות ממנו כמלא לוגמיו דהוא רוב רביעית, ובשביל צרכה אחרונה לריך לשחות רביעית שלם, כמו שפסק להדיא בשו"ע א"ח סי' ק"ל סעיף ג', וגם כבר פסקו התוס' בפסחים דק"ג ז' ד"ה רב אשי דצ"י כוסות של ארוסין ושל נשואין לריך לצרך אחרי כל אחד על הגפן, א"כ אינם יולאים ידי חובתן בלא שתיית רביעית שלם כו', הרי לך דהבאר שצט' נמי קאמר דהעולם נהגו בפשיטות שהחוי"כ שותים מעט מזער דהיינו עשימה בעלמא, ואיכא לא נחלא ליה למיעבד הכי, והביא ראיה לדבריו מן הש"ע והתוס', ולכך מסיק דלאו שפיר עבדי.

אלא שח"מ לענין הלכה כתב בקריית חנה דוד ה"ל ליישב מנהג העולם שנוהגים בעשימה לחוד, משום דהא דפסק בשו"ע א"ח סי' ק"ג דכל דבר שלריך כוס לריך לשחות ממנו מלא לוגמיו, היינו בדבר שאמרו בו שלריך כוס כגון למ"ד צרכמ"ז לריכה כוס, אלא ברכת ארוסין הרי פסק בש"ע סעיף זה שהטוס אינו מעבד, וכן בברכת חתנים דעת הרמב"ם היא דאם אין היין מלאו יצרך בלי כוס, ולהכי סגי בעשימה לחוד, וזו היא סמיכות העולם בדעת הרמב"ם, אלא לדעת הרא"ש והטור דברכת חתנים לא סגי בלי כוס, לריכים לשחות החוי"כ צטוס של ברכת חתנים כמלא לוגמיו, וסוים בסוף התשובה דנראה עיקר דרמי חיובא על החוי"כ עכ"פ לטעום, שצטילם בלא הכוסות, והשוחת כמלא לוגמיו תבא עליו ברכה.

גם בעמודי אש (להר"י איוזנשטיין) בקונטרס מעין הברכות דף י"ד טור ז' כתב דיש ליישב המנהג דמדינת ח"ל בברכת ארוסין כוס כלל, וכיון שכן כבר השריש לנו הרשב"א בתשובותיו הוצא צ"י יו"ד סי' רס"ה דהיכא דמדינת ח"ל כוס, א"ל לשחות מלא לוגמיו, וא"כ צ"י פשיטא דדמי לכוס על המילה שכתב הרשב"א דא"ל רביעית, וא"ש מנהג העולם, וצויתר י"ל לפי מה שראיתי בפרדס הגדול בשו"ת ד"ט א' שכתב ח"ל: ולכך אמר לנו רבנו שלאחר ששה המצרך כוס ראשון של ארוסין לריך לצרך על הגפן, אלא שמפני טורח ותמיהות בני אדם נמנעו מלעשות כן עכ"ל, וע"כ י"ל דמפני שראו שמתחת הערדות ותמיהות בני אדם לא יוכלו לצרך על הגפן אחריו, ע"כ לא שמו כשיעור שלא יעמך לצרך על הגפן, כיון דמדינת ח"ל לריך לשחות מלא לוגמיו, ובסוף דבריו הביא מתשובת הרמב"ם שצפאר הדור סי' ה' שכתב: ומפני זה היו גדולי החכמים בעירנו מצרכים תחילה על כוס א' צרכ"א ועוים כדי שלא תהא צרכה לצטלה, ומשמע מזה דסגי בעשימה בעלמא, וכ"כ רבנו אברהם בנו של הרמב"ם במאמריו שנתחילת ספר מעשה רוקח "שהמצרך עוים ומטעים לחתן ולכלה".

וכן בשנות חיים (על רי"י) נתיב א' ח"צ אות ל"ו [הוצא צטלחן העזר סי' ח' ששמלה לצ"י אות י'] הביא משו"ת הרשב"א שצ"י יו"ד סי' רס"ה ה"ל דדוקא צטוס הצריך מדינת ח"ל לשחות כמלא לוגמיו, אלא בלח"ה לא, ותמה שם על רב אחד שראה אותו שותה תחת החופה כמלא לוגמיו באתרו כי החוי"כ רק טועמין ולא שותין, וכתב דמעולם לא נהגו כל גדולי עולם כן.

ובשו"ת

לאם התינוק, וכתב צ"י דנפקא שפיר בצרכתו ח"ג צרכתה הצנין היא, דכיון דנחקנה צרכה זו על הכוס ה"ל ככסא דקידושא ואצלתא דמוציא אחרים גם בצרכת היין עיי"ש, והרי צרכת מונה על הכוס הוא רק מנהג ולא נזכר בש"ס, אלא צרכת ארוסין לריך כוס נמלא בירושלמי פ"ח דסוטה, ועכ"פ לא גרע מכוס של מילה, וא"כ הדבר מבורר דכיון דבצר הוטבע המנהג כן הוי כחובה, ויכול להוציא אחר בצרכת צפרי"ג.

וב"ב צערך השלחן סעיף ע' דנוחנין להחוי"כ לשחות מעט והמצרך יולא בזה, דכיון דצרכ"א נחקנה על הכוס ה"ל כקידושא ואצלתא דמוציא אחרים בצרכת היין ג"כ, כמ"ש הצ"י צו"ד סי' רס"ה לענין צרכת מילה, ואף שהיה עוב יותר שהמצרך ישחה כיון שאין הכוס מעבד, מ"מ כיון דקצבו כחובה לצרך על הכוס, הוי כקידוש והבדלה.

גם צצית שלמה (מסקאלא) חא"ח סי' י"ד כתב דהמחורר בזה הוא, דהא כתבו התוס' והקדמונים דמצרכין אמנהגא, כגוונא שמצרכין וזונו על אכילת מלה בלי ז' של פסח אף שהוא רק ממנהגא, וכן הסכים ר"ח לצרך על קריאת הלל צרכ"א אף שהוא רק מנהג, ואמרו במ"ס פסחים [דף י' ע"ב] דאסור לעבור על מנהג שנהגו אבותינו משום ואל תעו תורת אמת, ומשו"ס הוי כמו חיובא מתקנת חז"ל כמו צרכת צפרי"ג ע"י קידוש אף שאינו אלא מדרבנן כו', א"כ ה"ה צפרי"ג של צרכת ארוסין, ועל חירוק הפני"י שחירך דכיון שבעיקר היין לאו ליכנות מכון חשיב בצרכת המלות, כתב צצית שלמה שם דיש להקשות עליו מדברי בעל העיטור שצטור א"ח סי' תפ"ד, שסובר שאינו יכול להוציא לאחרים בצרכת צפרי"א שצטיל ראשון אס אינו נהנה עמהם, אף דסם אינו מכון להטות, דהא אינו עושה אלא משום היכרא לתיטקות.

ובירושעות יעקב סי' ס"ב צפירוש הארוך סק"צ אחר שכתב ג"כ דחשצין לצרכת צפרי"ג בארוסין בצרכה של חיוב, כמו צרכת המוציא דעל אכילת מלה וצרכת היין דקידוש, הוסיף דלפי"ז אס חירע הדבר פעם אחת שלא ימלא בנקל יין ונראה לצרך בלי כוס, לדעתו צרור הדבר דהוי כמו תרין דברים דסתרי אהדדי, ולאח"כ הניחן שאף בשעת הדחק קצת לא יצרך בלא כוס, ואז חשיב כאילו כבר קיבל על עצמו בחיוב על הכוס.

ובתורת חיים על א"ח סי' קס"ו סק"צ כתב לתרן קושית הפני"י, דכיון שהמצרך מוציא בצרכת ארוסין, מוציא ג"כ בצרכת הנהנין, וכמו דאמרין בצרכות מ"ג מינו דמכני הסיצה לפת מכני הסיצה ליון, וכן משמע צרכ"ה כ"ע דצרכת הנהנין מוציא אס הוא צא ציחד עם צרכת המלוה, והביא מעיקרי הדין ה"ל שכתב דש"ץ המצרך ואינו עוים ממנו כלום לא עוב הוא עושה, וכתב עליו לא ראיתי ולא שמעתי עושים כן.

וכתב צער מקדש כאן דכיון שכן הוא המנהג שהתקן והכלה שותין מכוס צרכת ארוסין ונשואין, ממילא סתמיות דעת המצרך הוא כמפורסם ש"ל החוי"כ ידי חובת הצרכה ששמיעתן, וכן הוא סתמיות דעת התקן והכלה כאילו כוונו ללאת ידי חובתן ששמיעתן, ובשערי צרכה שער ס"ב אות ז' אחר שכתב דהתקן והכלה שותין בלא צרכה משום שולאו בצרכת הש"ץ, הוסיף עוד, דאם התקן והכלה צרכו לענין צפרי"ג נמלא דצרכת המצרך היתה לצטלה, וגם י"ל דצרכת התקן והכלה היא לצטלה כיון ששמעו סתם ויולאו בזה, לכן לריך לאמר להם שלא יצרכו רק יתכוונו ללאת בצרכת המצרך.

ג. האם צריכים לשחות רביעית מכוס של ברכת ארוסין. עצה"ע סק"י שהביא מהבאר שצט' שיזכר התקן לשחות רביעית לצרך צרכה אחרונה, ושהכנה"ג [הגה"ע אות ג'] כתב עליו,

ביאור הגר"א

[ט] אם לא כו' וי"א
כו'. שם ברא"ש סי"ז
והסכים לס' אחרונה
הביא רא' ממי שאכל

ואם אין שם יין או שכר מברך אותה בפני עצמה:
ג [ט] אם לא בירך ברכת ארוסין בשעה שקידש לא יברך אותה בשעת נשואין:
הנה

באר הגולה
ז עור נשם רב שריח
נכון וכו' לדעת הרמב"ם
והרא"ש

ושכח ולא בירך שיברך עד שיתעכל כו' וה"ל עד החופה שנגמר או וזה לשיטתו שכ' שא"צ כאן עובר לעשייתו ולכך מדמה לברכת המזון אבל לפי מ"ש בחשובה ובג"ל ס"א שיברך עובר לעשייתו יש לדמות להמציא שאמרו בספ"ד דברכות שלא יברך אחר אכילה אלא די"ל כמ"ש תוס' בפ"ג דסוכה גבי לולב כיון שהנענוע מן המצוה כו' :

אוצר

ס"ק יג אות ג—ס"ק יט

הפוסקים

ובשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' ח' הכיז על רב אחד שהנהיג לשחות בעלמנו כוס ברכת ארוסין וכשעור כוס, ולא יפה עשה, דכרי הכנה"ג כתב על הבאר שצט שאלו נוהגין בן שנים מקום צו"ח ובעשייתם בעלמנו סג', וכן מבואר בנ"י וי"ד בשם הרשב"א כו', ע"כ לא יאצו ולא ישמעו לדברי הרב המפקפק ה"ל, ומנהגו של ישראל תורה היא, ולדעתו, אם יעשו הכתן מלא לגמיו מיום ארוסין, ונפעמים הוא משקה משכר ויש חשש ענ הקדושין, דמה"ט נהגו להחמיר, ע"י מג"א סי' תקע"ג, וא"כ תקנתו היא קלקולו, רק אם הרב בעלמנו ישתה, אבל העיקר הוא כפי המנהג בלא פקפוק. וכ"כ בערוך השלחן סעיף ט', דאין לריך נשחתו כולו או רוצו דבעימיה ד', דהא אין חיובו כיום מדינה בקידוש והבדלה, צריך לשחתו כולו או רוצו.

ובזכר שמחה סי' קע"ט כתב דנ"ל להביא ראיה דאין לשחות רביעית מהכוס של ברכת ארוסין ונשואין, ממנהגם שצונו כוס שפיו נר [כמ"ס במהרי"ג ה"י נשואין], ובה"י פסח סי' תע"ב כתב הרמ"א דלכוס של ד' כוסות אין לוקחין כוס שפיו נר מפני שאינו יכול לשחות רביעית בזה אחס כו', מכלל דכוס של ברכות נשואין אין לריך נשחות רביעית. וע"י עוד בהערת המעתיק שם.

יד. ואם אין שם יין או שכר וכו'. א. בהשגחת הרמב"ם שצפא הדור סי' ח' נשאל צמי שאין לו יין ושכר אי יכול לברך ברכת ארוסין ונשואין על הפת, והשיב דלא שמע כך אדם מעולם, ואין לדבר זה דרך, דמה מקום נפת בכתן, ואין לנו ברכה מן הברכות שמסדרין אותה על הפת חוץ מקדוש היום בלעד, לפי שהקידוש הוא במקום סעודה ובשעת סעודה, אבל ההבדלה או שאר ברכות אין מסדרין אותן על הפת.

ב. וכשסידר ברכת הארוסין על הכוס שסבור היה שהוא של יין ולבסוף נמצא שהוא חומץ, צדוד יעקב סי' ע"ז דע"ב ע"כ נסתפק צד לענין ברכת ארוסין וברכת חתנים, ומסיק דמאחר שכוסות אלו אינם לעיכובא ולחיובא, אלא מנהג בעלמא שנהגו לסדרם על היין, וא"כ אם אירע צדן שצירך על החומץ בסדרו שהוא יין אינו לריך לחזור אחר כוס של יין.

טו. לא יברך אותה בשעת נשואין. בעור הביא מחלוקת בזה, דרב שרירא גאון כתב המאמר בלא ברכה חיסר את ארוסיו ברכה, והמזכר ברכת ארוסין צדית חתנים ברכה שאינה לריכה היא ועובר משום לא חשא, ורצו נסים [גאון] הורה שאם לא בירך ברכ"א יברך אותם עם ברכות נשואין, וכ"כ הרא"ש. וכתב צ"י דסדרות אלו כהג הרא"ש פ"ק דתחינות [סי' י"ז], וכתב על דברי רצו נסים וכן מסתבר כו', אך סיים צ"י דכבר נתבאר שלדעת הרמב"ם והרא"ש ברכה נצטלה הוא. והיינו מה שהביא צ"י לעיל מנייה לשון הרמב"ם דאם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקדושין, שזו היא ברכה נצטלה מה שנתעב כד נעשה, ושהרא"ש כתבוצה ריש פלל כ"ז כתב בשם תשובת הרי"ף דהמזכר אחר הקדושין עושה הוא [וכמובא לעיל סק"י אות ח']. ועפ"י פסק המחבר כהן דאם לא בירך ברכת ארוסין בשעת שקידש לא יברך אותה בשעת נשואין, וכמ"ס בצאה"ג כהן.

ובשו"ת הרד"ב ח"ב סי' ב' אלפים תשכ"ו הכיז צדן זה, לדעת הרי"ף וכל הגאונים פשיטא דהוי ברכה נצטלה, דכל ברכות המלות צעין עובר לעשייתן. אך אפילו לדעת הראש"ד וצעני שיטתו שהנהיגו לברך אחרי קדושין, מסתברא לי דמודו צ"ד שאין לברך, כיון שעבר זמן רב, דהא גם הם מודו דצעין עובר לעשייתן, אלא שהשאו שמה לא תתירא להקדש ונמאלת ברכה נצטלה, ובשלמא סמוך לקדושין לא הוי ברכה נצטלה דכל זמן שהם עסוקים בצאתו ענין הוי הצרכה על המלוא, אבל אחר זמן רב על מה חלה הצרכה כו', והכו שלא להוסיף על המחלוקת.

ובבירך את אברהם דיני ארוסין אות ח' אחר שהביא המחלוקת בזה, כתב דנמאל עכשיו פסקן של דברים לפי מ"ס [בהלכות ברכות] בשם הרד"ב דאפילו רוצ הפוסקים אומרים לברך והמיעוט אומרים שלא לברך אמרין ספק ברכות להקל, א"כ במקום שאין מנהג קיימ"ל הכי בהרמב"ם וסיעתו שאם לא בירך ברכ"א לפני הקדושין לא יברך אח"כ, בין חיבך ומיד בין בשעת נשואין וכו', ואפילו אם בשעת ארוסין לא הוי עשרה ולא בירך, לא מצרכין בשעת נשואין, דכיון דלמ"ד דאין לריך עשרה הוי לריך לברך והוא לא בירך, הו"ל כאלו הוי עשרה ולא בירך דאילו אחר ומצרכין, אך במקום דאיכא מנהג לא אמרין ספק ברכות להקל. ובפסקי הלכות (יד דוד) פ"ג מאישות ה"ל כ"ג סתם כדעת הרמב"ם. וביד דוד אות רע"ד אחר שהביא המחלוקת בזה, סיים דכן נ"ל עיקר.

ובבן איש חי פ' שופטים אות י' כתב, אם לא בירך ברכ"א צעת הקדושין לא יברך אותה בנשואין דקיימ"ל ספק ברכות להקל, ומ"מ עוב ללמד לחתן שיברך הוא בשעת חופה בלחש צלי שם ומלכות.

אולם דעת הרבה פוסקים כרצו נסים גאון, שאם לא בירך ברכ"א בשעת ארוסין יברך אותה בשעת נשואין. צ"י כאן הביא מהרא"ש שמהל בן צנמוקי רצו יונה, ושדימה זה למי שלא בירך אחר אכילתו שחזר ומצרכין אחר המזון כל זמן שלא נתעכל המאכל שבמעיים, וה"ל כן אעפ"י שעבר זמן מרובה כל זמן שלא נגמר ההיתר מצרכין, וכיון שאין ההיתר נגמר אלא ע"י חופה יכולין לומר הצרכה בשעת נשואין. והריצ"ש צ"י פ"ב הביא מספר המנהגי [הל' ארוסין ונשואין סי' ק"ה] שחמה על המנהג שמצרכין ברכ"א בשעת הנשואין, והוא כתב דהמנהג ההוא מנהג יפה הוא, כיון שלא צרכו ברכת ארוסין חתולה, כי לעולם חייבים בצאתה ברכה כל זמן ששם ארוסה עליה, ורק לאחר כניסתה לחופה אין מצרכין אותה, שכבר נסתלק מעליה שם ארוסה וחל עליה שם נשואה וכו', והביא ג"כ הראיה מצד הרמב"ם שמצרכין כל זמן שלא נתעכל המזון שבמעיו"א. גם רצו ירוחם בנכ"ב ח"ב אחר שהביא מחלוקת רב שרירא

א. ע"י במשנה למלך פ"ג מאישות ה"ל כ"ג שתמה על ראיית רבנו יונה וחרב"ש מברמה"ז, דשאני בהרמ"ז שהיא אחרי האכילה ומברך על מה שנהנה וכל זמן שלא נתעכל עדיין הוא נהנה, משא"כ הכא, הגע בעצמך ברכה ראשונה דברכת הנהנין אם לא בירך ואכל אטו יברך אותה כל זמן שלא נתעכל. ובישא ברכה (על רי"י) דק"ז ג' כתב עליו דלכ"פ, דזה דומה

אנצ

סיק טו

הפוסקים

אלא על מש"כ בפסקיו וכו', כמ"ש בעוה"מ סוס"י ע"ב, וכ"כ בליקוטים שבסו"ס פרי"ח לס"י זה דלק"מ מפסקיו על החשבה, דלע"ג שאותו שמצדד אחרי הקדושין קראו טועה, מ"מ צעט חופה מלי מצדד, ולשון הב"י ל"ע ב.

וכן היא דעת הרמ"א בסעיף זה וכמציאר להלן סק"ט. וכ"כ בלבוש סעיף זה דאם לא צירך צעט קדושין יצרך צעט החופה, ואין זה צרכה לבעול שהרי לא נגמר היתר הייחוד אלא ע"י החופה. וצריך להם כאן כחצ דכן הסכימו רוב הפוסקים. וכן פסקו בצנימין ואב ס"י ל', ובשבות יעקב ח"ב ס"י ל"ג.

ובראש משביר ס"י כ"א ד"ג ג' כתב, דאף המהצר צו"ע שפסק דאם לא צירך בארוסין לא יצרך עוד, לא פסק כן אלא למקומות שמצדד ואח"כ מקדש, דאיצד צרכו והוי צרכה לבעול, אבל למקומות דמקדש ואח"כ מצדד כו"ע ידו דיכול לצרך כל זמן ששם ארוסין עליה עד שעת נשואין, וזה איירי הרי"ש, שהרי כתב ומה שכתבו לחזור ולקדש ולצרך יפה הם עושים, שאם יצרכו צל קדושין היה נראה הצרכה לבעול, "אבל כשמקדש קודם הצרכה אין נראה כן", הרי דבריו ברור מללו דאיירי במקדש ואח"כ מצדד כו', ולכן לא הביא הרי"ש שם האי פלוגתא דרז שרירא גאון ורזנו נסים שהציאו הרא"ש והטור, משום דבזה כו"ע מודו דיכול לצרך כל זמן שלא נשאת. וכ"כ באבני האפד סק"ד דהמהצר שפסק דאם לא צירך צעט שקידש לא יצרך צעט נשואין, לשיטתו חז"ל, דפסק בסעיף א' כהרמב"ם דלריך לצרך עובר לעשייתו וכו', והוסיף עוד דלפי מש"כ הוא עלמו שם דלא פסק המהצר לצרך עובר לעשייתו אלא למקומות דיהגו לצרך המקדש עלמו, ולא היכא דמצדד הש"ץ [כמובא לעיל סק"י אות א'], אי"כ במקומות אלו יכול לצרך כל זמן שיראה.

מיהו כשמצדד צירך צרכות נשואין אחרי הקדושין, כתב צערי צרכה שער ס"ב אות ח' דלא יצרך עוד צרכ"ה, וציבאר שם אות י"א כתב הטעם משום דהקדושין הם כהוגן אף צל צרכה, דצרכות אינן מעכבות, ולכן צרכות נשואין שצריך שפיר צירך, ואחר צרכות נשואין אין לצרך צרכות ארוסין, [כיון שהיא כבר נשואה]. וכן הוא בתשצ"ג ח"ב ס"י ע"ד דאם נשאת ולא צרכו צרכ"ה, הרי זה כמו שעשה מנהל צל צרכה שיש לו שבר מנהל כהלכתה, ולא הפסיד אלא שבר צרכה. וכ"כ צריצ"ה הג"ל דר"ה אולם.

ובמקדש אשה מעכשיו ולאחר ל' יום, כתב בהל"ף נ"ך שלמה ס"י ק"ע, דבזה אף לדעה ראשונה אם לא צירך חתילה יכול לצרך כל הל' יום. לא מצטיא למאן דפוסק לקמן צס"י מ' סעי' ד' דאם צל אחר וקדשה מעכשיו ולאחר כ' יום, וצל אחר וקדשה מעכשיו ולאחר י' יום, דקדושי כולם חופסים זה, מטעם דקדושין חלין

שרירא ורזנו נסים, ושכדעת רזנו נסים ס"ל גם להרא"ש ורזנו יונה, סיים דכן נראה עיקר. וכ"כ צלד לדרך מאמר שלישי כלל ראשון פ"ה דאם לא צירך צרכות הארוסין יצרך אותה עם שבע צרכות כשישאלה. וע"י גם בחידושי הריטב"א כחצות ז' צ' שכתב דהרמב"ם הפריז על המדע כמה שכתב דאם קידש ולא צירך לא יצרך אחר קדושין שזו היא צרכה לבעול ומה שנעשה כבר נעשה, דלא מילתא היא, שזה לא נאמר אלא בצרכות המלות שצריך להקדים צרכה למעשה, אבל זו אינה צרכות המלות כלל, [ע"י לעיל סק"ג אות א']. אלא שלא כתב הריטב"א דיצרכה צעט נשואין דוקא.

ובתשב"ץ ח"ב ס"י ע"ד הביא מהרמב"ם פ"ה מהל' צרכות דהעושה מנהל ולא צירך, אם מנהל שעדיין עשייתה קיימת, מצדד אחר עשייתה, ואם דבר שעבר הוא אינו מצדד, וכתב דודאי דעתו היא דקדושין כיון שקידש כבר עברה המנהל, והוי כמו שכונה חפילין ולא צירך וחללן שאין מצדד, אבל אין נראה כן, שאילו היתה מלות הקדושין מנהל החלוקה צעמא ולא צדד אחר היה הדבר כן, אבל מלות הקדושין אינה מנהל העומדת לעמא, אלא מנהל שהיא מתחת אה האשה לבעול אחר שעשה זה מעשה אחר והוא מעשה הנשואין, שאילו קידש ע"מ שלא לכוון אין כאן מנהל כלל, וכיון שכן כל זמן שלא נכנסה לחופה עדיין מלות הארוסין קיימת ומצדד עליה, ודומה למי שאל, שכל זמן שלא פרע מצדד על המילה דעדיין לא נגמרה המילה וכו', אלא שהיה נראה דאם לא צירך צעט הארוסין מיד שאינו יכול לצרך עד שעת הנשואין, דומה למי שלא צירך זמן צעט עשיית הסוכה ולולב, שצריך לצרך צעט שיואל צמורה ההיא, ואם צירך שלא צעט עשייה ופעט מנהל לא יאל כו', אבל מ"מ צעט הנשואין חייב לצרך אם לא צירך צעט ארוסין, וכן היא הסכמת גדולי הראשונים והאחרונים, והביא מהרא"ש בפסקיו שכן מסתבר כרזנו נסים, ושכ"כ בגמקו רזנו יונה, וכ"כ הטור, ובסוף דבריו כתב התשצ"ץ כי מעשה צל לידו צאים שקידש ולא צירך, וצעט נשואין צוה אותו לצרך, והיה זה צפני גדולים והודו צדד, ופעט הוראה מהם לאחר מכאן בשאר מקומות.

ובמשחא דרבותא (בחלק החי' של הרמ"ר אלפאס) סעיף א' כתב דמש"כ צב"י דגם הרא"ש ס"ל כהרמב"ם דצרכה לבעול היא, אגב ריהט"י לא דק, דהרא"ש בפסקיו כתב על דבריו רזנו נסים וכן מסתבר, ועם היות שכתש"י כתב דהמצדד אחר הקדושין טועה הוא, אין סוגנו לומר שצרכתו לבעול, אלא טועה הוא מי שעשה כן לכתחילה, אבל אה"כ שאם לא צירך לפני הקדושין דיכול לצרך אח"כ אפי' אחר שעבר זמן מרובה, ואפי' אח"ל דכונתו צחש"י לומר דמצדד צרכה לבעול, הרי בפסקיו חזר בו, ואין לנו סומכים

נשואין כיון שזה גמר המצוה, ע"י ב"ח כאן שכתב דמדלא כתב הרמב"ם בסתם לא יברך, אלא כתב לא יברך אחר הקדושין, משמע דוקא אחר הקדושין מיד לא יברך, אבל בחופה מברך וכו'. וכ"כ המקנה בקו"א ס"י זה דאף שכתב הרמב"ם לא יברך אחרי הקדושין היינו שלא בשעת נשואין, אבל בשעת נשואין כיון שהוא גמר מצוה י"ל דמודה, וכיוצא בזה מצינו גבי ברכת בדיקת חמץ באו"ח ס"י תל"ב שאם סיים בדיקתו לא יברך עד למחר בשעת שריפה, וכ"כ במגיד מראשית ס"י ג', אולם כבר השיג עליהם ברכה [הג"ל בהערה הקודמת] שלא זכרו באותה שעה מש"כ הרמב"ם באגרותיו (פאר הדור) ס"י כ"ג וז"ל: וזה שראינו במצרים שמאמר ואח"כ מברך ברכת אירוסין ונשואין על כוס אחד, ודאי טעות היא מהם וברכה לבטלה היא, שהם מברכים על המצוה אחר עשייתה ואין ראוי לעשות כן ולא לנהוג כמנהג הזה וכו', הנה שאפילו בשעת נשואין שהיו מברכים ברכות ארוסין ונשואין יחד ועל כוס אחד, כתב הרמב"ם דהיא ברכה לבטלה, ודלא כמ"ש הרבנים הג"ל.

ממש לבריה"מ, וכשם שבריה"מ היא על הנאת המזון [היינו על מה דמזין ומסעיד ליביה ולא על הנאת האכילה לבד], ומשונה כל זמן שלא נתעכל הרי עדיין הנאה זו של המזון קיימת ומברך, ה"ג ברכת ארוסין היא לא על עת הקדושין לבד אלא על כל זמן היותה ארוסה עד החופה, וכדמברכין ואסר לנו את הארוסות והחיר לנו את הנשואות כו', ולא דמי לברכה ראשונה שאינה אלא על הנאת האכילה שנהנה ממנה בעת אכילתו ולא על מה דמזין ומסעיד ליביה, ולכן אם שכת ולא בירך לפני אכילתו על מה יברך אחרי אכילתו, הרי הנאה שהברכה נתונה לו כבר חלפה. וכ"כ לתרץ קושית המל"מ בלחם שצרים ס"י י"ב, ובאמרות טהורות ס"י זה כתב ג"כ דקושית המל"מ לא קשיא, ומטעם אחר, דהרי כתבו הרא"ש והר"ן דברכה זו אינה אלא שבת והודאה להקב"ה, וכיון שאנו מזכירים בתוך ההודאה שהחופה היא המתרת אותה, עדיין שייך השבח וההודאה הנו בשעת נשואין.

(ב) ויש מהאחרונים שכתבו גט בדעת הרמב"ם דמודה הוא דמברך בשעת

ביאור הגר"א

[י] וכן נהגין אפי' כו'. ר"ל אפילו לכתחילה. מרדכי שם ע"ש ועיקר הטעם לפי שנהגו לארס הזאת החופה לכך לא פלוג כמ"ש בבבליה ידים ובבבליה:

הגב וי"א דמברכין אותה בשעת הנשואין (מרדכי פ"ק דכתובות) [י] וכן נהגין אפילו קדש אשה (ו) מומן (ו) ארוך מזכרין זרבת ארוסין תחת החופה וי"א (ז) דמחר (ח) ומקדש אותה תחת החופה כדי שיהיו הקדושים סמוכין לצרכה (ריב"ש סי' פ"ב) ועי' לקמן סי' ל"ז ואם צריך כזר זרבת ארוסין קדושים הראשונים י"א

פתחי תשובה

(ו) מומן ארוך. עיין בתשובת הדרג"ו ח"ה סי' שני אלפים שכ"ו:
(ז) דחזור ומקדש אותה. ענה"ט ועב"ש פסיים ואפשר דקדושים ע"י שליח חייבין טפי שיאמרו קדושים ע"י שליח לאו קדושים הם עכ"ל ועיין גם' אבני מלואים סק"ל שכתב דחילוק זה מובחר להדיח בנש"ק הונא במהרי"ק שורש

באר היטב

(ז) ארוך. כלומר ולא צריך לו בשעת הקדושים:
(ח) ומקדש אותה. עיין סי' ל"ז סעיף ו' שם פסק המושלח לא יקדש אותה אחר שקידש השליח שלא יאמרו דקדושים של שליח לאו קדושים הם ע"ש ועיין ז"ש:

אוצר

ס"ק טו—ס"ק יח

הפוסקים

הוא לורך קדושים אין זה הפסק כו', אלא שמשמע מכאן"י סי' נ"ד וסי' נ"ז דגם בנש"ג היו מזכרים זרבי"א תחת החופה ולא אלא הרב המסדר, ואחר העיון נראה דכן לריך בלחמה להיות, והטעם י"ל מאחר דנוסה הזרבה הוא גם על החופה, דהא אומרים וכתיר לנו הנשואות לנו ע"י חופה וקדושים, וגם חותמין מקדש עמו ישראל ע"י חור"ק, וא"כ ודאי יש לצרכך בשעת החופה. והביא מהמרדכי פ"ק דכתובות [המוצא בלחמה הקודם] שכתב דמן הדין היה לצרכך זרבי"א בשעת קדושים, אלא דהבגו בשעת נשואין משום דמסיים וכתיר לנו הנשואות, ומשמע דקאי אמונה קדום שהיו נוהגין לקדש בשעת ארוסין, ואעפ"כ היו מזכרין זרבי"א בשעת הנשואין ולא בשעת הקדושים והוא ממש כמו נ"ד ט', ומכל זה, וגם שיש פוסקים דתמיד יצרכו רק אחר הקדושים, ודאי דנ"ל יש לצרכך זרבי"א לא בבית הרב המסדר בשעת הקדושים, רק בשעת האופה כמו שנהגין בכל החופות, ושלא לשנות כלל, וכן משמע גם בנש"י ובחת"ס הנ"ל שכן היו נוהגין.

י. אפילו קידש אשה מומן ארוך וכו'. כלומר ולא צריך לא בשעת קדושים (ח"מ סק"ד). ובמנחת יחיאל ח"ג

סי' ס' הוסיף דהיינו אם חירע לפעמים שקידש זמן רב קודם החופה [ולא צריך], המנהג להורות שיצרכך בשעת החופה ולא נחשב זרבה לבעלה, וכדעת הר"י גאון שסובר כן [וכמוצא לפיל סקטור], אבל לכתחילה צודאי לא יקדש קודם החופה וכמ"ש בדרכי משה [המוצא בס"ק הקודם]. ובזהגר"א סק"י כתב דהרמ"א ר"ל אפילו לכתחילה, ושכן הוא במרדכי שם [כוונתו, דאפילו במקרה שמישהו לריך לקדש לפני החופה לאחרי לורך, מורין לו שיקדש בלי זרבה, והזרבה יצרכך תחת החופה, וזה מוכח מלשון המרדכי שכתב: ומן הדין היה לצרכך זרבת ארוסין בשעת קדושים, אלא נהגו בשעת נשואין וכו', וסמכו אהא דתניא העושה סוכה לעצמו מצרכך כו', רב כהנא מסדר לכולהו אכסא דקדושה ע"כ, הרי דמרדכי מייירי אפילו כשהיו מקדשין לפני החופה, ועי' ב"ה כאן], ועיקר הטעם לפי שהבגו לארס תחת החופה לכך לא פלוג, כמ"ש בנש"י ובטעמיה.

יח. וי"א דחזור ומקדש אותה וכו'. זו היא דעת הריב"ש סי' פ"ב ובמלויין פנינים. והנה בשעמ"ק כתובות דף ז' ע"ב הביא בשם גמיוק תלמידי רבנו יונה דאחר שכתבו לאם לא צריך זרבי"א בשעת קדושים אומר אותה בשעת נשואין, דדמי לצרכך הכהן

דברי המרדכי בריש הס"י רק על המחלוקת כשלא בירך בשעת קדושים אם מברך בשעת נשואין, וזה בגלל הבבא השניה ואפילו קידש מומן ארוך כו', ומדבריו אלו שבבבא ה"ב מוכח דמש"כ מתחילה דמברכין אותה בשעת נשואין היינו לכתחילה, וכן ממש"כ [וכן נהגין] דלשון זה לא שייך כ"כ על מי שלא בירך בשעת קדושים, כי מה מנהג שייך בזה. ועי' עוד בס"ק שאח"כ.

חלון מיד ואין נגמרים עד סוף ל', א"כ הרי כל הקדושים נמשכין כל ל' יום, ולכן אם לא צריך תחילה יכול לצרכך כל ל' יום, אך גם למ"ד דמספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי, או אף בלחפנים שבדאי הוי תנאה וכמ"ש בנש"ג בסי' מ', מ"מ יכול לצרכך זרבה ז' עד ל' יום, דהכי דאם אינו חוזר חלו הקדושים למפרע, מ"מ כיון דאי צמי היה יכול לחזור בו, כל שעה ושעה שאינו חוזר הרי הוא מקיים את הקדושים ומחזק אותם, וכן בכל קדושי תנאי, ולא גרע משאר מצוה שיש לה משך זמן שיכול לצרכך כן כו' כן נ"ל לדינא.

טז. וי"א דמברכין אותה בשעת הנשואין וכו'. א. בדרכי משה א"ת ה' הביא מהמרדכי פ"ק דכתובות דנהגו לצרכך זרבת ארוסין [תמיד] בשעת נשואין, משום דמסיים זה וכתיר לנו הנשואות וכו', וסיים הדרכי משה דכן נהגו האידנא ואין מארסין רק תחת החופה ואז מזכרין זרבת ארוסין, [ואי היא כוונת הרמ"א כאן במש"כ וי"א דמברכין אותה בשעת הנשואין וכן נהגין, דהיינו שתמיד מזכרין זרבי"א בשעת הנשואין א]. וכ"כ בלבוש דנהגין טעמיו לצרכך זרבי"א בשעת הנשואין תחת החופה. וכן הוא בעור סי' ס"ב ובנש"ג פ"ק דכתובות דהאידנא אין נוהגים לארס אלא בשעת חופה. ובנ"י שם כתב על העור וז"ל: זה היה מנהג מקומן, אבל האידנא קלח נוהגין כן, וקלח נוהגין לארס שלא בשעת חופה. ועי' בערך לחם סי' כ"ז סעיף ד' שכתב דעובד לחקן שלא יקדש אדם כי אם בשעת נשואין, אם לא ברשות צ"ד לאחרי לורך. ובזהר לדרך מאמר שלישי כלל ראשון פ"ה כתב דבריו המקומות לא נהגו לקדש עד שעת נשואין. ועיין בנש"מטות.

ב. כשמקדשין על תנאי שתוליד לו זרע של קיימא, כדי שלא תיפול ליבום, שבזה המנהג לקדש לפני הכניסה לחופה, מתי יש לברך זרבת ארוסין. ציווח דעת סי' י"ד צידון כנ"ל, חקר דכפי האמור צנוצ"י מהדו"ק סי' נ"ו ובחת"ס סי' קי"א שהיו נוהגין לעשות כל התנאי בבית הרב מסדר הקדושים, ומיד אחרי אחרית התנאי קידש שם בבית הרב החתן את הכלה, א"כ מתי יש לצרכך זרבי"א, אם בבית הרב קודם הקדושים כדי שיהיה עובר לעשייתן, או צעת החופה כמו שנהגין בכל החופות, וכתב דלכאורה היה נראה דמוטב לצרכך זרבי"א בבית הרב המסדר קודם הקדושים כדי שיהיה עובר לעשייתן כו', ואף דלאחר אחרית התנאי לריך לקדש מיד, [וכאן יפסיק בצרכך], אבל כיון דהזכרה

ג. כן מובאר בבהגר"א סק"י המובא בס"ק שאח"כ וזהו פירוש דברי הרמ"א ע"ש. ועי' בעצ"א סק"ז שכתב דהרמ"א מייירי בשלא בירך בשעת קדושים וכדעת הר"ג גאון והרא"ש, ומה שצוין ברמ"א מרדכי פ"ק דכתובות אינו נכון, שהמרדכי כתב דלכתחילה מברכין בשעת נשואין ולא בשעת ארוסין, ולכן לא תניה הרמ"א דברים אלו בתחילת הס"י. אולם המעיין בדרכי משה יראה דדברי הרמ"א כאן הם לפי דבריו שם בשם המרדכי, וגם שם לא הביא

י"א לחזירים ומזכרים תחת החופה

כלל

פתחי תשובה

קדושין שלים הוא דלינו חזון ומקדש כדי שלא יאמרו קדושין שלים לא מהני אלא אם אין עדים בקדושין שלים אלא השלים והאשה אומרים שנתקדשה בעדים שריקה נט ומספק והנזעל לרד לחזור ולקדשה והוא כריז"ש סי' פ"ג וכתנו הרמ"א גס"י ל"ה סעיף ג' כל כה"ג אין חשש מהרואים שלא יאמרו קדושין שלים לאו כלום הוא כיון שלא נודע שקדשה שלים ובד"מ סי' ל"ה כתב דהריב"ש חולק על אלו דרשב"ן ולפמ"ש אינו חולק עכ"ל:

ק"ע וכתב עלה המנהיג הר"פ ז"ל ומהו היכא נקדושין הראשונים היו כלל מניין יכול לקדש פעם אחרת בשעת נשואין כדי לנרד ברכת ארוסין בעשרה עכ"ל ונראה דקאי על קדושין שלים וס"ל דאפילו בקידוש ע"י שלים כל שהיה כלל מניין ונרד ככלל לחזור ולקדש משום הנכרה אין חוששין כלל וחזון ומקדש ודוקא היכא דאין נרד כלל הוא דלינו חזון ומקדש. מהו נראה דדוקא היכא דליכא עדים דרשב"ן ולפמ"ש אינו חולק עכ"ל:

הפוסקים

ס"ק יח—ס"ק יט את א

אוצר

ובראש משביר סי' כ"א הביא מהכתש"ן ח"צ סי' ע"ד שמהלך בסמ"ק ש' עובדי הורס בלוחם שפועים ארוסין ומזכרין ואין עושין נשואין עד אחר זמן מרובה, שריך לחזור ולנרד בשעת הנשואין ברכ"א מפני הלעז, שלא יאמרו העומדים שם בנשואין ולא [היו] בלוחסין זאת נשאת כלל ברכת ארוסין, ושהכתש"ן עלמו כתב דז' קולא גדולה היא ואין לנרד כלל, שהרי מקודשת גמורה הייתה ובכר צירך ואיך יחזור וינרד, וכתב הראש משביר, דלענין מעשה אע"ג דלא מספיק הוי טעמא דליכא דשמע בהא ולא שמע בהא לזכר פסע שניה, מ"מ מעיל שיאמר הכרעה כלל בזכרה שם שמים, וכמ"ש הרמ"א ד.

והיכא דקידוש בעלמו בעיר אחת והלכו לעיר אחרת להנשא שם, כתב שם בבית דוד דרך לעטס הראשון משום מלוא צו יותר מצלוחו אין לרד לחזור ולקדש, אלא לז' העעמים האחרים לרד לחזור ולקדש.

ובבאר מים חיים (לה"ר הג"ר מוליו סי' ע"ו) האריך צניאור חשונה הריב"ש הכ"ל, ובדף ס"ד סוף עור א' העלה, דאם קידוש בעלמו בעיר אחת, לדעת הריב"ש אי ליכא עדים כאן או לא לרד, ואי ליכא עדים כאן, לרווחא דמילתא אם יראה לקדש שנית ולנרד כלל הזכרה שם שמים הרשות צידו, כמו מי שקידש פ"י שנית וליכא עדים כאן, דהא ליכא רוחא שאם זה אחר וקדש לא חיישין לקדושין, ולמנהג בלוינסואה וצרלנוה אף דליכא עדים כאן מקדשים שנית, דחיישין למיעוטא דלא ידעו, ועפ"י מסיק בסוף התשובה לדינא, דאם נושא בעיר אחרת מדינא לא צ"ע, אך אם רוצה לקדש לרווחא דמילתא, בדליכא עדים הרשות צידו לקדש ולנרד בלי שם, כיון דליכא לעז בדבר [כמו בקדושין שלים עדים לא לעז שמה יאמרו אין קדושין שלים כלום], אלא אי ליכא עדים לא יקדש שנית דהוי פועל לבטלה [וכפי מה שהעלה לדעת הריב"ש כ"ל], ואין לרד לומר כשקידש ונשא בעיר אחת דהוי פועל לבטלה, וכ"ע מודו דלא לרד חו לקדש שנית.

ובנהר מצרים פ' חופת חתנים אות י"ד אחר שהביא דברי הרמ"א, כתב דמזכרים המנהג שלא לנרד ולא לקדש שנית בשעת הנשואין כל שזכרו בשעת הקדושין, צין שהיו ע"י שלים צין שהיו ע"י עלמו

המזון כו', [וכמוצא לעיל סקט"ו], סיימו בסוף דבריהם, אלא אין לו לחזור ולתת קדושין שאלוהן הקדושין אינם כלום כיון שכבר קידש. וע"י גם בספר המנהיג ה' אירוסין ונשואין סי' ק"ה דכשתמה על המנהג שמזכרין בשעת נשואין כשלא זכרו בשעת ארוסין, כתב בסוף דבריו, דאפילו אם נאמר שלעולם יכול לנרד, מדי דהוי אכסוי הדם שאם לא כסה בשעת שחיטה ורישומי ניכר לעולם חייב לכסות ורצוי לנרד על כסוי דם, כלל קדושין שניים יכול לנרד. אולם הריב"ש אחר שכתב על עטס המנהג לנרד בשעת נשואין כשלא צירך בשעת ארוסין דהוא מנהג יפה [וכמוצא לעיל בס"ק ה"ל], סיים דגם מה שנהגו לחזור ולקדש יפה הם עושים, שאם יזכרו כלל קדושין היה נראה כזכרה לבטלה, אלא כשמתקדש קודם הזכרה אין נראה כן וכו'. [וזו היא גם כוונת הרמ"א במש"כ כדי שיהיו הקדושין סמוכין לזכרה, דהיינו שלא יהיה נראה כזכרה לבטלה]. וכ"כ בראש משביר סי' כ"א דנ"ד ד' דעו לקדש ולנרד שלא יהיה נראה כזכרה לבטלה.

יט. י"א לחזירים ומזכרים תחת החופה וכו'. א. דעות הפוסקים בדיון זה, כתב הח"מ סק"ה דהיינו במקום דכ"ע מקדשין תחת החופה, והוא ג"כ רוצה לקדש פעם שניה מפני החואים, וע"כ לרד לנרד ג"כ כלל שם מפני הרואים, אעפ"י שכבר ילא ידי הזכרה בשעת קדושין הראשונים. והביא דברי הח"מ אלו בערוך השלחן סעיף י"ג, וסיים, אלא במקומות דכ"ע מקדשים קדם והוא קידש וצירך מה לו לנרד עוד, ולכן במדינותינו [דמקדשין תחת החופה] כשאיננו שאלו קידש לפני החופה וקדש ג"כ תחת החופה כו', ואם גם צירכו מקדם יזכרו תחת החופה בלי שם. וכן הוא בלבוש סעיף ז' דאם צירך כבר בשעת קדושין חזון ומקדש תחת החופה ויזכרו בלי שם, וסיום דכן רצוי לנהוג. והנה הרמ"א למד דין זה מהריב"ש סי' פ"ג שכתב כן לענין היכא שבקדושין הראשונים היו ע"י שלים. ובבית דוד (להר"י דוד) סי' כ"ד כתב דמדברי הריב"ש היה נראה [דמקדש ע"י עלמו] אין לחזור ולקדש בשעת נשואין אלא"כ קידש כלל זכרה, כי ג' טעמים אמרו ריב"ש צענין ז' לחזור לקדש, הא' מר' וידאל אפרים צס הרב"ד דהמקדש ע"י שלים לרד לחזור ולקדש בעלמו בשעת נשואין משום מלוא צו יותר מצלוחו, והב' כתב הריב"ש מסבבתו דהמקדש ע"י שלים ונשא האשה למקום המשלה ואין שם עדי קדושין, אם רצה לבטל לחזור ולקדש בשעת נשואין הרשות צידו, כיון שיש קלף ריעותא באלו הקדושין הראשונים, דהיינו שאם זה אחר וקדשה חוששין לקדושין עד שיצאו עדים ויעידו בקדושין השליה, ה' הביא שם ממנהג בלוינסואה וצרלנוה, דכיון שנהגו העולם לקדש בשעת נשואין, אם לא יקדש עתה יחשבו שאינה מקודשת, שאין הכל יודעים בקדושין השליה כו', נמלא דהמקדש ע"י עלמו כזכרה ונושא בלוחסין העיר עלמה לכ"ע אין לחזור ולקדש, דהא לא שייך שום א' מהעעמים הנזכרים, אלא ששוב הביא מהרמ"א והלבוש ה"ל דגם במקדש ע"י עלמו כזכרה חזון ומקדש בשעת נשואין כזכרה בלי שם, משום דגם צוה שייך קלף העטס דמפני הרואים, ועפ"י מסיק בסוף התשובה, דכיון שמהני להרמ"א והלבוש שפסקו כן ואין מי שחולק עליהם צדיקא, כוותיהו נקטין.

ד. ובאבודרהם סדר ברכת ארוסין ונשואין. כתב גם בשם הרי"ף, דאע"פ שמברכין ברכ"א בבית הארוסין, צריך לברך אותה עוד בנשואין. מפני שבני אדם שהיו בנשואין ולא היו בארוסין יהיו מבוהלים על שלא שמעו ברכת ארוסין. ובאחרות חיים ה' קדושין סי' כ"א הביא שתי הדעות לענין הברכה, וז"ל: ואם ירבו הימים בין הקדושין לשעת הנשואין, נהגו לקדש שניה כדי שיראו החופה עם הקדושין, וי"א שמברכין שם פעם אחרת ברכת ארוסין, וי"א שאין לברך פעם אחרת כי היא באמת ברכה לבטלה כו', ובסוף דבריו כתב עוד: ויש נוהגין לברך בפה"ג כתקנה בברכ"א ומברכין הכי בא"י וכו', וכן נוהגין בכמה מקומות אפילו קדשה היא בעצמה קודם לכן. ודבריו האחרונים במש"כ ומברכין הכי בא"י וכו', צריכים ביאור, דהא זו היא הדעה הראשונה שהביא, ואולי יש כאן ט"ס, ובמקום בא"י צ"ל ברוך אתה השם, והיינו דהיש ניהגים היא דעה שלישית שמברכין ברכ"א בלי שם, ובדעת הרמ"א.

אוצר

ס"ק יט אות א—ג

הפוסקים

עלמנו, וזאת ע"י כח שבו הנהיג במלכים דבאופן כזה הרב מסדר הקדושין מודיע לכל הקהל שכלכל כבר נחקקה ואז זכרו זכרה ארוסין בעשרה, וע"כ אין לנו מצרכים עכשיו זכרה ארוסין ולא החתן מקדש, כי הכל כבר נעשה כהוגן מקודם לזה, וזכה פטעין מחשש הרואים שזכרו שלא היו קדושין.

ב. בשחזור ומחדש בגלל ספק שנתעורר בקדושין הראשונים, האם צריך גם לחזור ולברך. בכה"ג סי' כ"ח בכה"ט אות ס"ג אחר שהביא מחלוקת הפוסקים בקדשה במשכון לאחרים שמשכנו בשעת הולאה ושמשים זה היו ספק מקודשת, הביא משו"ת מהר"מ מ"ן סי' מ"ט שספק צידון כזה דלריך לקדשה פעם שנית בלא זכרה, ובצחשונת רב אחד שם כתב דלריך גם לחזור ולברך, והביא ראיה ממעשה שאירע שקידש בעצת כסף מחזבת והיה סבור שהיה של זהב, והסכים עמו גדול אחד שלריך לחזור וגקדש ויברך, והכנה"ג כתב דאין ל"ל משם ראיה, דהתם שאני, שנחנו בחזקת שהוא של זהב ולכו"ע אינה מקודשת בו, אבל כאן כיון שיש סוברים שהוא מקודשת, היו ספק זכרה לבעלה, ולכן אני אומר בכל קדושי ספק שאין לריך לחזור ולברך כשמקדשה קדושין גמורים משום ספק זכרה לבעלה, וזאת המקדש בסבולות בקושטת שמצרכים כשמקדשה קדושין גמורים, משום דהתם קדושי הסבולות הם קדושי ספק דרבנן, ומספק זכריהם לא צ"ע זכריהם, וכיון שלא צריך בקדושין ראשונים לריך לחזור ולברך בקדושין שניים, אבל היכא שקידש בחילה וצריך על אותם קדושין, ואח"כ לריך לחזור ולקדש כדי ללאת ידי מי שחוגק בלאתם הקדושין, אין לריך לחזור ולברך.

גם באמרי דוד (להר"ד פעדער) סי' כ"ח צידון שבו רק ספק קדושין והלריך קדושין אחרים, כתב דמ"מ אין לריך שום זכרה, ולע"ג עמ"כ גדול אחד צשו"ת מהר"מ מ"ן סי' מ"ט בחשונה השניה לברך בו.

ובחינא וחסדא על כחוצות דק"ט סוף עור ז' הביא מהרמב"ם פ"ו מה' גירושין שכתב ח"ל: וכן אם גירש צגט פסול או שהיחה ספק מגורשת ורואה להחזירה הרי זו מותרת לבעלה ואין לריך לחדש הנשואין ולברך שבע זכרות ולכתוב כחוצה בו, ושהמ"מ שם כתב דמ"מ לריך קדושין אחרים, אבל על הנשואין אין לריך לברך מעט דאין מצרכין על הספק וכו', וסיים בחינא וחסדא דמשמע דגם זכרה ארוסין אין לריך לברך מהאי טעמא דכתב המגיד משנה.

ובברכי יוסף סק"ג הביא לשון הערך לחם [המוצא להלן בלאת זה] שכתב: כל קדושי ספק שחזר לקדשה יברך, משום דהשתא גמרי הקדושין וצחחילתן לא צריך עליהן, וכחך דמוכח מדבריו שאם צריך צחחילתן אף שבו ספק קדושין והלריכוכו לקדש פעם אחת אינו מצרך. וכן ברב פעלים ח"ג סי' ג' צידון שהלריך לקדש פעם שניה משום שהקדושין הראשונים היו קדושי ספק, כתב דלענין הזכרה נראה דאין לריך לברך לא זכרה ארוסין ולא זכרה נשואין וכמ"ש הכנה"ג ה"ל וכו'. וכ"כ צפי הרב גור ארי' הלוי סי' ל"א סק"ז ובפסקי הלכות (יד דוד) פ"ד דאישות דק"צ ז' לענין קידוש צפחות משו"פ שהדיון דאם רואה לקיימה דלריך לקדשה מחדש, אבל אין לריך לברך הזכרות מחדש. וע"י להלן אות ג' דהזכרה סיבירין דאפילו כשהקדושין הראשונים היו קדושי טעות, ג"כ אין לחזור ולברך כשחזר ומקדש. ובחקרי לב מהדו"צ סי' י"ג בשליש שקידש בעצת שאל מאשה צלי ידיעת בעלה, אחר שהביא מהרמ"א סי' כ"ח סעיף י"ט דהוי ספק קדושין, כתב דלענין הזכרה [היה] נראה דלריך לחזור ולברך, דהרי יש מי שסובר דכל מקדש ע"י שליח חזר הבעל ומקדש ומצרך, [ע"י צסי' ל"ז סעיף ו'], ואף דלא קיי"ל כפי, היינו במקום שאל לקדושין אחרים, אבל כה"ג

ובמחזה אברהם (להר"א די צוען) סי' כ"ז צידון כזה, השיב להרב השואל שהביא לזה חשונת הריב"ש צמי שלא צריך זכרה ארוסין כשקידש אם לריך לברך אח"כ, וכחך דלכאורה היה נראה דצ"ד אין לנו לריכים לזה, דכיון שלריך לקדש פעם אחת להוליא עלמנו מן הספק יברך על הקדושין השניים, ואין כאן זכרה שאינה לריכה, אף שזו הביא דאפילו בספק אם עשה מלוא דאורייתא שלריך לחזור ולעשותה, מ"מ יש פוסקים דלא יברך עליה, אלא שכתב דאפילו אם נפסוק כן בשאר מלות, מ"מ צרכי"א שיש לנו סברה רבנו נכ"ס שאם לא צריך זכרה קדושין יברך בשעת החופה, ומאחר דאיסור של המצרך זכרה שאינה לריכה אינו אלא מדרבנן, די לנו בטעם זה לברך לכתחילה בו, ע"ש שהלריך עוד כזה. וע"י גם בדברי הכנה"ג המביאים בראש הלכות שכתב לענין קדושי סבולות, דכיון שלא צריך בקדושין ראשונים לריך לברך בקדושין שניים.

ג. וכשחזור ומקדש בשביל שהקדושין הראשונים היו קדושי טעות, האם צריך לחזור ולברך. ע"י צ"ח סי' ס"ב

(ח) בלא הזכרת (ט) שם משום הרואים (שם בריב"ש לענין המקדש עיי' שליח) וכן נ"ל:

ברכת

באר היטב

(ט) שם. בריב"ש חיתא שלא יאמר ברוך אתה ה' אלהי יאמר ברוך אתה השם. וכתב הח"מ ומשמע אצל מלכות מזכירין ונדוכתי אחריתי אמרינן טוב לברך בלא שם ומלכות עכ"ל. הנה מ"ש ונדוכתי אחריתי לאו דוקא הוא כי לא נמנע כן בשום מקום בש"ע וזלח פסע אחת בל"ה ס' רכ"ה ס"ג נהגה לענין ברוך שפטרני וע' בט"ז ח"ה ס' תרכ"א סק"ז ועמ"ש נפ"ת ליו"ד ס' עכ"ה סק"א:

פתחי תשובה

(ח) בלא הזכרת שם. ענה"ט בשם ח"מ מ"ש ונדוכתי אחריתי אמרינן טוב לברך בלא שם ומלכות עכ"ל. הנה מ"ש ונדוכתי אחריתי לאו דוקא הוא כי לא נמנע כן בשום מקום בש"ע וזלח פסע אחת בל"ה ס' רכ"ה ס"ג נהגה לענין ברוך שפטרני וע' בט"ז ח"ה ס' תרכ"א סק"ז ועמ"ש נפ"ת ליו"ד ס' עכ"ה סק"א:

הפוסקים

ס"ק יט אות ג — ס"ק כ

אוצר

על הפנויה שלא לשם אישות עשה"ה זונה, הכא שצא עליה בקדושין טעות נשם אישות הוא, וכה"ג ביבמות ק"ז א' דבית הלל דס"ל דגם נשואות ממאנות לא חשו לבעול זנות כיון דאיכא קדושין וכתובה, הרי דגם קדושין טעות הועילו קצת, ובפרט דשיטת בריב"ש והר"ן דברכות ארוסין ונשואין אינן ברכות המנות אלא ברכות חפלה ושבח, וה"ה דסגי מה"ט כשצירכו אקדושין ונשואין כל דהו וכו'.

גם בימי שלמה נחשו שבהשגחות דק"ע ד' חמה על הצי"ח מחשו מיימוני ה"ל, ומסוק לענין דינא בנידונו שקדש בבעול שאלוה מאשה ועוד רעותות דאע"ג דחשיב כאלו לא קדש כלל ולר"ך לקדשה שנית, מ"מ צרכי לא מצרכין, שכן היא הסכמת רוב הפוסקים בכל קדושין טעות וספק שאין לחזור ולברך שנית, ומה גם צענין ספק ברכות דקיימ"ל בכל ספיקא דידהו להקל. וכן צבית דוד (להר"י דוד) ס' כ"ג בנידון שאשה אחת השאילה בבעול טעות שאינה שלה כדי לקדש, וקידש השאיל וצירכו ברכת ארוסין, כתב עפ"י תשובות מיימוני ס' י"ח ה"ל, דיקדש שנית בלא ברכה.

וביעלת חן ס' י' הביא מהגמ"ר דקדושין ס' תקמ"ז דמעשה בא לפני רש"י בל"ה שקידש ונמנע קרוב אחד מעדי הקדושין או לא היה הכסף שור פרוטה, והשיב דאע"פ שצריך לקדש פעם אחת אין לר"ך להכניסה לחופה ולא ברכה של ארוסין ונשואין כ"י, וסו"ס ציעלת חן דל"כ גם בקדושין טעות אין לר"ך ברכה אחת וסגי בצרכה שהיתה בקדושין הראשונים וכו'.

ובבנין ציון (להר"י עטלינגר) ס' ק"מ בנידון שנתחלפו בעצמות של שני חתנים וכל אחד קידש בעצמה של חברו, אחר שכתב שהקדושין לא חלו ולר"ך כל אחד לקדש מחדש צפי' ז' עדים, וגם הביא מהרמ"א ס' ס"א דאין לר"ך לברך עוד הפעם ברכות נשואין, כתב דגם ברכת ארוסין אין לר"ך לברך שנית לפני הקדושין, דאע"פ שהרמ"א לא הזכיר רק ברכות נשואין, מ"מ גם ברכות ארוסין לא לר"ך כמבואר בהגמ"ר סוף קדושין [ה"ל] בשם רש"י שהורה שאל' שנית ברכות ארוסין ונשואין, והוסף צענין ליון דעל כן אין לר"ך ג"כ עשרה כשקדש שנית, דעשרה אינם אלא משום ברכות ארוסין ונשואין.

ובמשיב דבר ס' ל"ד כתב בזה, דמאחר דברכת ארוסין נפקא לן מרבקה, והתם לא הוו קדושין ממש, שהרי אליעזר היה עבד ואינו נעשה שליח לקדש כמו בגירושין, ומשום כתיב ביהחך ויקח את רבקה ותהי לו לאשה, היינו שקדשה שנית כדין תורה, הרי למדנו דברכ"ה שהיתה בשעת קדושין שלא עפ"י דין תורה מהני, ואין לר"ך לברך שנית.

כ. בלא הזכרת שם. ענה"ט סק"ט מהח"מ סק"ז דמשמע אצל מלכות מזכירין, ונדוכתי אחריתי אמרינן טוב לברך בלא שם ומלכות. ועפ"י סק"ה שכתב כי לא נמנע כן בשום מקום זונה פעם אחת צאו"ח ס' רכ"ה סעיף ז' צב"ה לענין ברוך שפטרני. ובימי שלמה פ"ג מאישות ה"ל כ"ג העיר על הפ"ה, דבאמת אשכחן בשו"ע דוכותי עובי כי האי לישנא, וכמ"ש הח"מ, צאו"ח ס' רי"ח לענין

ס"ז שהצ"ח מתשובות מיימוני לה"ל אישות ס' י"ח והיא תשובת הר"ש משאנן והוצאה גם בהגמ"ר ס' תקמ"ה, דכשהיו קדושין טעות ונשואין טעות, אין לר"ך לחזור ולברך שנית, אלא יקדש שנית בלא ברכה, וכתב הצי"ח דנראה לשם דדוקא כשהיו קדושין כל דהו ונשואין כל דהו, אבל היבא דליכא אפילו כל דהו לר"ך לחזור ולברך ברכת ארוסין. ובשו"ת צ"ח החדשות ס' פ"א צמי שקידש בעצמה שאינה שלו, כתב ג"כ הצי"ח דאפילו רצו שמשון [שכתובות מיימוני ה"ל] מודה בזה לר"ך לחזור ולקדש קדושין שניים ולברך ברכת ארוסין כ"י, דלא אמר הרב אלא צו"ל: כיון דעשו ברכה מקדושין כל דהו ונשואין כל דהו לא חיישין עפי' עכ"ל, אלמא להדיא דנ"ד דליכא קדושין ונשואין כלל, פשיטא דלר"ך לקדש ולברך.

ובערך שו"י ס' ל"א סק"ז הביא דברי המחבר בשו"ע סו"ס ק"ג שכתב: מי שגירש את אשתו בגט שיש בו פסול מדבריהם, או שהיתה ספק מגורשת ונ"ה להחזירה לר"ך לקדשה, אבל אין לר"ך לברך ז' ברכות, והם דברי הרמב"ם בפ"י מגירושין ה"ל ג', וכתב צמ"ח שם הטעם משום שאין מצרכים על הספק, וסו"ס בערך ש' דנראה מה דבקדושין טעות דאורייתא, כגון מקדש לפני פסולי עדות דאורייתא או מקדש בפחות משום פרוטה, לר"ך לברך כשחזר ומקדשה.

אולם משו"ת מהר"י ווייל ס' ז' הביא בערך ש' שם שכתב צמי שקידש צפני עדים פסולים, דכשחזר ומקדש אין לר"ך לברך לא ברכת ארוסין ולא ברכת נשואין, לכיון שכבר צירך בשעת קדושין הראשונים ולא ידו ברכה, ושכן כתב רצו שמשון בתשובות מיימוני [ס' י"ע] על אחד שקידש אשה ולאחר ימים כשהיו לו בנים ממנה נודע שהקדושין לא היו בהם שו"פ, וכתב בערך ש' דנראה דעת מהר"י ווייל דאפילו במקדש בפסולי עדות דאורייתא דאינם קדושין, כשחזר ומקדשה בעדים כשרים אל' לחזור ולברך, והוסף שאל' גם להרדב"ז צמח"ס ח"ב ס' ע"ג שכתב כן, דכל שצרכו ז' ברכות אלא שנמנעו קדושין טעות אין לר"ך לחזור ולברך ע"ש. וכ"כ צחות יאיר ס' י"ט לענין מי שקדש צפני עדים פסולים, דכשחזר ומקדש צפני עדים כשרים, אין לר"ך לא ברכה ולא עשרה.

ובאמרי דוד (להר"י פטענר) ס' כ"ה כתב שלא הבין דברי הצי"ח מש"כ דבתשובות מיימוני מיירי דוקא בדאיכא קדושין כל דהו, והא בתשובה ה"ל מיירי גם בקדושין שאינם קדושין כלל, שהרי הביא ראיה מקדושין קטן ושטעה דלא חקנו בהם חז"ל נשואין כלל ואינו אלא כמעטיל עמה צבית, וכן צמ"י י"ע בתשובות מיימוני שם מיירי בקידוש בפחות משו"פ ודעתו דאינו אפי' ספק, וכ"כ הרמ"א צמ"י ס"א דלא קידש בעצמות והיו לו נשואין עמה ואח"כ נודע שהקדושין היו בטעות, אע"פ שחזר ומקדש אל' לברך שנית שבע ברכות, וכן דעת הרמב"ם בפ"י מאישות, שכתב צה"ל ז' דכשנשא נדה הרי זו עדיין כהרוסה, ואפי"ה כתב שם צה"ל ה' דלא עבר ונשא נדה אינו חוזר ומצרך, פי' כשנשאנה אח"כ בעהרתיא אין לר"ך לברך ז' ברכות נשואין, ויש ללמוד מברכות נשואין לברכה ארוסין כ"י, ויש לפרש סברת הענין עפ"י מש"כ בתשובות מיימוני שם רס"י י"ע דאפילו ל"י אליעזר דס"ל ביבמות דף פ"א פנוי הבא

ביאור הגר"א

[יא] ברכת כו"י דהא
ילפינן מברכו וכן

מרבקה הכל ברכת ארוסין וערא"ש :

ד [יא] ברכת ארוסין צריכה (י) עשרה לכתחילה :

באר הגולה

ח שס בשם רב הא
מדברי אביו הר"א

האיש

בפסקיו ס"ק דכתובות ושם כתב בשם רב אחאי ולזה הסכים

באר היטב

ס"ב ס"ק ח' מש"ש בשם כהנ"ג ע"ש וע"ל סי' ח' מש"ש. קדושין
שנעשו ע"י טעות ולא הועילה וזקוק לקדושין אחרים. אינו זקוק
לזכרה אחרת. וכל קדושי ספק שריד לחזור קדושין גמורים ח"ל
לחזור ולנדר כהנ"ג דף ס"ב ע"ב :

(י) עשרה. היינו לעדות קדושין לריד להיות שנים. ולזכרה עשרה.
ואף קרובים ראשים להיות מן המניין ועיין מהנ"ל מהר"ם
מינץ. ואי ליכא עשרה. אין עיכוב. אבל ברכת נשואין מעכב
עיין ג"ש וצ"ח :

אוצר

ס"ק כ—ס"ק כא אות א

הפוסקים

שהעתיק דברי הרי"ש בשם פ"ב, וסיים בה שיאמר צריך אהב השם
חמ"ה, השיגת לישא נקמיה וכו'.

סעיף ד. כא. ברכת ארוסין צריכה עשרה לכתחילה.
א. דין זה אי ברכת ארוסין צריכה עשרה לא

מכר בגמי, ונחלקו בו הראשונים, ומוצא ברא"ש פ"ק דכתובות ח"ל:
כתב רב אחאי פרשת חיי שרה סי' ע"ו דברכת ארוסין בעשרה,
וכי' שמואל הנגיד נחלק עליו ואמר שא"ל י' אלא לזכרה חמנים
בלבד, שלא הוזכר י' אלא בה, ועוד הרי קדושין צפני צ' ואחרי
מלריך עשרה, וסיים הרא"ש, ולי נראה דברי רב אחאי, דלמאי
דילפינן מצוה הרי בועז עשה גם ברכ"א בעשרה, ולמאי דילפינן
ממקלות גם ברכ"א על עסקי מקור בזה, דא"ל לישא בלי ברכ"א,
ודי בשנים לקדושין, ובזכרה לריך עשרה. והוצא מחלוקת א גם
בטור כאן.

גם במחירי כתובות דף ז' צ' אחר שהביא מחלוקת רב אחאי ורי"ש
הנגיד אי ברכ"א צריכה עשרה, כתב, ונראה לי כדעת ראשון
הואיל ומצד לריך הוא עשרה, שהרי העינין שמעם אנו מוסיפין
שנזקקין לעשרה וזאת ענין בועז כו', אף ברכת ארוסין היתה בכלל.

ובפני יהושע כתובות כתב על דברי החוס' שם ד"ה שאמר ויקח
בועז, שכתבו דהנימוק מהפסוק ויזכרו את רבקה לענין
ברכת ארוסין הוא אסמכתא בעלמא דעשרה לא משמע מהחם,
ל"ל דפשיטא להו להחוס' דלקושטא דמילתא גם בברכת ארוסין
צעינן עשרה, וממעשים בכל יום מיייתי ראייה דמלריבין עשרה, והיינו
משום דברכ"א נמי ילפינן מצוה דהוי ארוסין ונשואין, וכיון דקרא
סתמא כתיב הי מנייבו מפקית כו', ולפי שיטת החוס' ל"ל דלר
אצבו נמי דיליף ממקלות, ילפינן נמי ארוסין ונשואין דכתובות
צעינן עשרה, והיינו נמי מהאי עממא דהי מנייבו מפקית, וכן
נראה מלשון הרא"ש וכו'.

ובישא ברבא (שעל רצו ירוחם) נתיב כ"ב ח"ב דק"י ד הביא
מהגהות הר"ק שהגיה על התשצ"ץ וכנה, מיכו היכא
דהקדושין הראשונים היו בלא מנין יכול לקדש פעם אחת בשעת
נשואין כדי לצרך ברכת ארוסין, וכנה הישא ברכה דמבואר דדעת
הר"ק דברכ"א צריכה עשרה, וכ"כ דעת הר"ק גליקוועס שצב"א
פרי חדש.

והב"ח בסוף סי' זה אחר שהביא דעת החוס' דלריכוס עשרה
כדברי רב אחאי וברא"ש, סיים דהכל נקטין. ועי' בהשמועות.
אולם בחידושי הרש"א כתובות ז' צ' כתב דגמ"ס דברי הנגיד
ר"ש הלוי, שלא הוזכרו עשרה אלא בברכת נשואין, וכי
אסור לקדש אשה בפחות מעשרה. גם בחידושי הרא"ה כתובות שם
כתב על דעת הר"ש הנגיד, דנראה דבריו, וכן הריטב"א בחידושי
לכתובות

להני פוסקים דס"ל שאסור להשא אשה לקטן דהוי כזנות הי"ה דאין
לצרך ברכת ארוסין ונשואין. ואם צריך חזר ומנדר כשיגדל. ולמחן
דס"ל דמנה איכא יוכל לצרך על קדושי קטן וא"ל לחזור ולנדר
כשיגדל. וכתב מהרמ"ט חמס לצי מגומס אפילו למחן דס"ל דמנה
איכא כיון דנאומה עשה פטור מן המנה ועדיין לא נא לידי חיוב מנה שאל
אין לנדר. וכתב כהנ"ג עליו הו' דמספקא ליה דוקא בקטן שקדש הקטנה
דשניהם לאו בר מנה נינהו. אבל בקטן שקדש את הגדולה שפיר דמי
לצרך משום חיוב ידיה וה"ה אם הוא גדול והיא קטנה ועיין סי'

לענין ברכת השם שהוא מנהג העולם וכו' דפליגי רבותא, סיים
בש"ע ועוד לצרך בלא הזכרת שם ומלכות, וכן בשם רי"ט סעיף ג'
לענין היכא דצריך הגומל בפחות מעשרה, כתב ועוד לחזור ולצרך
בלא ש"מ, ועוד שם בסוף הס"י דא"ל דאין מצרכין הגומל בלא
הני ד', סיים ועוד לצרך בלא שם ומלכות.

ובבית הלל סעיף זה הביא לשון הרי"ש, שיאמר צריך אהב השם
ולא יאמר צריך אהב ה', ולשון הדרכי משה, רק יאמר
צריך אהב השם ולא יאמר אלקינו, וכתב דמשמע בהדיא דא"ל
צריך אהב השם מלך העולם אשר קדשנו במצותיו ולונו על העריות
וכו', ולא כמ"ש בש"ע סי' רכ"ב לענין צריך שפטרני שבו לאמר
בלא שם ומלכות, וכן הבי"ח בשם רכ"ג כתב לענין צריך דין האמת,
שהעולם נוהגים לאומרה בלא שם ומלכות, ולפי דברי הרי"ש ל"ל
צריך אהב השם מלך העולם דין האמת או שפטרני.

ובראש משביר סי' כ"א כתב לחלק בין ברכת ארוסין לשאר דוכתי,
דברכ"א היה ראוי לומר בהצרכה כולם משום הרוחם
שלא יאמרו נתקדשה בלא ברכה, וכסברת רצו טובים [המוצא
בסק"א אות א' וע"ש בהערה מתחת לקו ד"ס עוד מי שסובר כן],
אלא [דלא פסקין כן] משום להזכיר שם שמים אינו מועיל טעם
זה, מ"מ מועיל לאומרה כולם בלא הזכרת ש"ש, והוסוף עוד,
ד"ס לומר גם מלת א-ל-הינו [ולא אלקינו], ויאמר צריך אהב השם
א-ל-הינו מלך העולם כו', דכל כמה דיכולים לומר בלשון שהעומדים
שם יסבדו שמצרכין ברכת הארוסין כתיקונה אמרין, והביא מהבית
הלל הבי"ח בשם הדרכי משה דלא יאמר גם מלת אלקינו, וכתב
דמדברי הרי"ש לא משמע הכי, שכתב שיאמר צריך אהב השם
ולא יאמר צריך אהב ה' כו', משמע שיאמר כל הברכה, ורק בחיבת
השם יאמר השם במקום אדנות, והעטם הוא כנ"ל, כדי שיראה
שאומרים ברכת ארוסין כתיקונה. וכ"כ נוסחת הברכה בלבוש.

ובפני יצחק (להרי' אבולעפיה) ח"א סי' י"ב הביא דברי הראש
משביר הבי"ח שריד להזכיר גם מלת א-ל-הינו, ושדחה דברי
הבית הלל, והסכים עמו, וכתב דכן ראוי להורות בהראש משביר.
אולם בספרו לצ נשבר סוסי' א' כתב שחוזר בו ממשי"ב צפני יצחק
הי"ל להסכים עם הראש משביר, והוא מסכים עם הבית הלל דגם
חיבת אלקינו אין להזכיר, כי ראה להרי"ש גופיה בסו' ת"ח דס"ל
דהזכרת ש"ש לבעלה לאו דוקא שם בן ד' אותיות אלא הי"ה לשם
אלקים [שכתב שם: ואפשר לצרך בלשון זה, צריך אהב השם מלך
העולם אשר קדשנו במצותיו ולונו על העריות כו'], ומה שדייק
הראש משביר מלשון הרי"ש בשם פ"ב אינו מוכרח כלל, דשם לא
סיים בדבריו סיום הברכה כלל, רק בשאלה שם כתב השואל שיאמר
המצד צריך אהב השם ולא צריך אהב ה', וצודאי שלא יאמר גם
חיבת אלקינו וכמ"ש הרי"ש גופיה בסו' ת"ח, והב"י סוסי' ל"ד

אוצר

סיק בא אות א-ב

הפוסקים

וכ"כ בצ"ס ס"ק ז' דלריכה עשרה לכתחילה ואי ליכא עשרה חין עיכוב, אבל זככת נשואין מעכב, וכחז נחלת לבי סק"ט דהמחבר חס לכתחילה לדברי הרא"ש, וכ"כ בעיז קדושין בעמס המחבר דלריכה עשרה לכתחילה משום שנחלקו בזה הפוסקים, וכן בערוך השלחן סעיף י' כתב זככת ארוסין לריכה עשרה לכתחילה ואי ליכא עשרה חינו מעכב, משום דבגמ' לא נמלא מפורש שלריך עשרה בארוסין, רק בשאלות דרב אחאי פרשת חיי שרה מפורש דלריך עשרה, ומהרמב"ם משמע דאין לריך, וכו"ס בצ"ס ס"ב סק"ד אחר שהביא דלענין זככת נשואין ישנה מחלוקת אי עשרה מעכב, כתב דבזככת ארוסין לכו"ס ח"ל עשרה חלא לכתחילה, כמ"ס בצוס"י נ"ד.

ועי' גם באבודרהם סדר זככות ארוסין ונשואין דאחר שהביא מחלוקת רב אחאי ור"ש הנגיד, ודברי הרא"ש שפסק כרב אחאי ומסקנתו דדי בצ' לקדושין ובזככת לריך עשרה, סיים, ואם לא היה שם י' שרי בצ' עדים, אבל ז' זככות ח"ל לאומרם חלא צי, ובגמלת שבעה ס"י י"ב במחודשים חות ו"א לפי מה שהאריך נהויה דגם זככות נשואין חנים לריכים עשרה חלא לכתחילה וקרא חסמכתא בעלמא הוא, כתב דמעתה מה שנחלקו הפוסקים בזככ"א אי לריך עשרה או לא חיינו לכתחילה, דלכרא"ש חף זככת ארוסין לריכה עשרה לכתחילה, ולדעת הכלבו אפילו לכתחילה חין לריך.

ובטיב קדושין סק"ז אחר שכתב דעתו נוטה שח"ל עשרה לזככת ארוסין, וביא ראויות נזה, סיים דא"כ נראה שאין לו נמוט מלקדש חס חין לו עשרה בקלות.

מיהו בספרו יעלת חן דיני נשואין ס"י ז' דעתו לזככת ארוסין חין להקל בלי עשרה, ורק לענין טעם הקדושין יש מקום להקל שלא לעכב הקדושין, רק לקדש בלי זככות בשא"ל למלא עשרה, וכחז דמדברי הרא"ש [הנ"ל] מבואר דזככת ארוסין שיה לזככת נשואין, וא"כ פשוט דאם עשרה מעכבין בזככת נשואין גם בזככת ארוסין מעכבין, ומש"כ בש"ע דזככת ארוסין לריך עשרה לכתחילה, חף שלענין זככת נשואין הסכים עם הרשב"א דצ"ע עשרה לעכב, ח"ל דעתו היא כיון דזככ"א חוכא חילוקי דעות אי צ"ע עשרה בזככ"א, סגי להחמיר לכתחילה, וזה דלא כמ"ס בצ"ס ס"ב ס"ב דלכו"ס זככ"א ח"ל עשרה רק לכתחילה, חלא דמ"מ קשה על הש"ע במש"כ דזככ"א חונה לריכה עשרה חלא לכתחילה, דמשמע דדיבעד מזככין אותה בפחות מעשרה, דנראה דאפילו למאן דס"ל בנשואין דיותר לישא במקום שאין עשרה, חיינו דוקא בלא זככת, דעמנו משום דאין הזככות מעכבות, אבל ודאי מודה דאין אומרים אותה בפחות מעשרה, דמבואר בהדיא במגילה דאין אומרים זככת חתנים בפחות מעשרה, וא"כ היה לו לפסוק ספק זככות להקל ולא יזכרו זככ"א בלי עשרה, כיון שלדעת הרא"ש כבר הוכחתי שאין חילוק בין זככת ארוסין לזככת נשואין, ואחר שהאריך עוד בזה, כתב דנראה דאפילו תימא דיכול לקדש בפחות מעשרה ואין זככת ארוסין מעכבת, מ"מ חין לריך אותה בפחות מעשרה דהוי ספק זככת ודלא כמשמעות המחבר, ובסוף התשובה סיים דלכן נראה שיש להחמיר שלא לריך זככ"א בפחות מעשרה.

ב. כתב צבית הלל סעיף זה דנראה דגבי ארוסין צ"עין נמי גדולים וצני חורין, כמו גבי זככת חתנים בצ"ס ס"ב סעיף ד'.

ועי' ח"מ סק"ז שכתב דלריכה עשרה חיינו דמלכד שני עדי קדושין לריך עוד ח' אנשים אפילו הם קרובים, ובעיז קדושין סק"ו כתב על דברי הח"מ דהם שלא בדקדוק, דהא החתן מן המנין אפילו בזככת חתנים בדלקמן ס"י ס"ב, ודברי אליעזר סק"ז

לכתובות הסכים עם דעת הרא"ש הנגיד, ובארחות חיים הכי קדושין ס"י כ"א כתב דגם דעת הרמב"ם היא שאין לריכים עשרה לזככת ארוסין א, ובישא זככת הג"ל הביא גם מהרי"ם ס"י ש"ס שכתב דזככת ארוסין חונה לריכה עשרה כמ"ס הרא"ש הנגיד והרמב"ן, וחמה על הכנה"ג הגה"ע חות כ"ב ש"י דהרי"ם בתשובה הג"ל מסכים להרא"ש, וכ"כ בכלבו ס"י ע"ה דא"ל בזככת ארוסין עשרה, ובים של שלמה כתובות פ"א ס"י י"ג אחר שהביא מחלוקת הראשונים חס זככת ארוסין לריכה עשרה, וראויות הרא"ש דלריכה עשרה [כמובא לעיל], כתב ואני אומר דארוסין צודאי לא נקרא מקור, רק נשואין שעומדים לביאה, וגם צדעו היו נשואין כו, ודע דבסוגיא דכתובות פריך בגמ' ובי אלמנה לאלמן חונה טעונה זככת חתנים, והאמר ר"ג מנין לזככת חתנים בעשרה שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים ובוזעו אלמן שנשא אלמנה הו, ומאי פריך דילמא לא זככו זככת נשואין רק זככת ארוסין, ומשמע להדיא דזככת בועז על נשואין קאי, וכן דעת הרמב"ן שאין זככ"א לריכה עשרה.

גם ביטעיות יעקב ס"י ס"ב פירוש הארוך סק"י כתב דמהגמ' הג"ל יש ראייה ברורה לדעת הרא"ש הנגיד, דזככ"א חונה לריכה עשרה, והוסוף הסבר, דהרי הא דרובא הגמ' לחלק בין צחור וצחולה לבין אלמן ואלמנה חיינו צודאי רק בזככת נשואין, דאיתן נחקנו לשבח נהקצ"ה ונשמחה האדם דחיינו צעת נשואין שנפשו של אדם שמחה, וכן אלמן שנשא אלמנה דליכא שמחה כולי האי לא לריך זככת חתנים, אבל זככת ארוסין דהיה זככת במלוא זה פשיטא דאין חילוק בין צחור וצחולה לבין אלמן ואלמנה, וא"כ מה מקשה הגמ' מבוזעו דילמא שם היו מזככין זככת ארוסין ולא זככת נשואין, חלא ודאי דזככת ארוסין חין לריך עשרה, וא"כ צוע שהאריך לעשרה אנשים ע"כ משום זככת נשואין הוא דעבד, ודייק שפיר דאלמן שנשא אלמנה לריך זככת חתנים, ועי' עוד להלן בדברי בעיז קדושין מה שהביא ראייה דזככ"א חונה לריכה עשרה.

וכן בליקועים שצוס"ס פרי חדש בהגהות לס"י זה כתב דח"ל כדעת הרא"ש הנגיד חלא צ"ע עשרה חלא זככת חתנים, מדאשכחן במס' כלה דמפקין זככ"א מקרא דויזכרו את רבקה והתם משמע חלא הוו עשרה, וקרא דבוזעו לא אחי חלא לזככת נשואין ולהכי צ"ע עשרה, ועי' בזככ"א יוסף סק"ד מה שהעיר על ראויות הפס"ס ממס' כלה.

ובטיב קדושין סק"ז כתב דעתו נוטה שאין לריך לזככת ארוסין עשרה, דהא איתא בכתובות דף כ"ג עב"ד חונשי דמקדשי בלנשא, והרי מילתא דמתעבדא באפי עשרה קלא אית ליה, כדאיתא בריש פ' השולח, ואעו עב"ד חונשי לקדש בלא זככת שלא כחוקן חכמים, ועוד דבגמ' אמרינן מנין לזככת חתנים בעשרה שנאמר ויקח בועז, ואמאי שזכ לזככ"א דקדמי לזככת חתנים ונקט זככת חתנים, ולפחות ח"ל למינקט תרדומיהו מנין לזככת ארוסין וזככות חתנים בעשרה, ומשמע ודאי דזככ"א לא צ"ע עשרה. [מיהו דעתו למעשה עי' להלן].

והנה צש"ע פסק דזככת ארוסין לריכה עשרה לכתחילה, וכן הוא לשון הכלבו, וכחז צבית הלל דמלשון זה משמע דוקא לכתחילה, אבל חס חין שם צעיר עשרה הרי זה מקדש בלא עשרה.

א. בארחות חיים שם כתב בלשון זה : והרמב"ם ו"ל כתב שאין לזככת ז' זריכים עשרה, ותמה שם בהגהות דהיא קאמר בן הרמב"ם בפירוש, אולם נראה דהלשון "כתב" הוא לאו דוקא, וכוונתו שלא כתב הרמב"ם דזריכים עשרה אלא לענין זככת נשואין, וכ"כ בערוך השלחן סעיף ז' דמהרמב"ם משמע דא"צ עשרה.

לה דיני שליחות לקדושין לאיש. וכו' מ"ו סעיפים :

א *האיש (ה) יכול לעשות (א) שליח לקדש לו אשה ב בין אשה סתם בין אשה פלונית

ויאמר

באר הגולה
א משנה קדושין דף
מ"א ע"א
ב טור וכו' הרמב"ם
גפ"ג מהל' אישות וכתב
הנ"י שגילה שלמד זה
ע"א דאמר ר' יוחנן דף ק"ד ע"א וכו' דף י"ב ע"א

פתחי תשובה

(ה) יכול לעשות שליח. ע"ן נחשו' נרית אברהם סי' ק"ט שהביא דברי הר"ם סי' ס"ד ששלל איך יכול לקדש ע"י שליח הא הוי תופס לנע"מ במקום שחז' לאחרים ומתוך דכיון שהיה צעלה בחירה והיה מתחילת לזה ממילא אין רלוונט אחר ולא הוי חל"א ולא דמי למציאה ע"ש והוא ז"ל כתב ע"ז דיש להמציא עפ"י

באר היטב

(א) שליח. נספרי נזיר שבע דף קי"ח כתב עליו אורח ארעה לשויה לשליח ת"ח ע"ש וכנה"ג כתב עליו המנהג עכשו דממנין שליח לת"ח ואפילו הוא גדול הרבה בחכמה. וצ"ש כתב דלכתחלה אין לעשות שליח לקדש אשה סתם ע"ש :

הפוסקים

מהרש"ן, וע"כ תהארה אנו משום עב למיחב כו' וע"י קדושי השני נאסרה לראשון והוי השני חב לאחרים היינו להראשון, ולא מהני שליחות השני כלום אף למשווי ספק קדושין, וכן דין המחזיר בסי' מ' סעיף ג' במעשיו ולאחר ל' יום וכשני קידשה בחור ל' [דמקודשת מספק לשניהם], י"ל ג"כ דדוקא אם קידשה בעלמו אבל ע"י שליח לא מהני [קדושי שני מטעם הני"ל] וכו'.

אולם בערך שי כאן כתב על דברי בצרית אברהם הני"ל לענין כשהיתה מקודשת מספק, דלא נראה כן, דהוי לאגידא זיב מ"מ מו יכול לכופף לכנוס לראשון, ואף דעב למיחב ען דו, אפשר לא תהארה זו ואפילו תשאר עגונה, וכו' קמ' שקיבלה קדושין מאחר אף דעדיין לאגידא בראשון וכו'.

והר"א הכהן רובינשטיין אב"ד ראחוב, בקובץ קול חורב שאכ צ' (ד) חוצרת ג"ד, תמה על עיקר חידושו של בצרית אברהם הני"ל לבעל הקדושין מטעם דהוי תופס לנע"מ במקום שחז' לאחרים, דמכ דכך, והא דעת רש"י צ"מ [ע' צ'] דאם עשה שליחות לחפוס דמהני, וגמלא דלדעת רש"י לריבה גט מהשני, ואף שהתוס' חולקין וסוצרין דלא מהני, וכביאו ראי' מיימר בר חשו, אף ע"י צ"ח חו"מ סי' ק"ה [סקי"א] שמתוך דברי רש"י דמיידי צותן שבר לשליח, דאז הוי כפועל דידו כיד צעה"ב, ולפי"ז גם להתוס' מהני חפוסה צותן שבר להשליח כו', היולא לנו מה דהיכא דנתן שבר לשליח כו' צודאי לריבה גט מהשני וכו'.

ב. בין אשה סתם. ע"י צאה"ג דכן הוא בטור, ושכ"כ הרמב"ם בפ"ג דאישות [הל' י"ד]. וכתב הבי"י שגילה שלמד כן מהא דאמר ר' יוחנן דף ק"ד ע"א וכו' דף י"ב ע"א, האומר לשלומו לא וקדש לי אשה ומת השליח אסור בכל הנשים שבעולם וכו'.

וכתב בצרישה אות א' על הטור, דר"ל אם עשה שליח לקדש לו אשה סתם תורת שליחות עליו, אבל אסור לעשות כן דשמא ימות השנית, וכמ"ש הח"ס גיטין, [בסוגיא הני"ל דאסור בכל הנשים שבעולם, דהקשו דכו"ע יאסרו לישא נשים דשמא זאת היא שנתקדשה ע"י שליח, ותיכנו דמדאורייתא אפילו הוא שרי לישא דאזלינן בתר רובא ואינו חלף קנסא בעלמא שעשה שליח סתם]. וכ"כ הבי"י עפ"י התוס' הני"ל, וכביאו הצאה"ע סקי"א, דלכתחילה אין לעשות שליח לקדש סתם.

ובתפארת יעקב סקי"א כתב על דברי הפרישה והבי"י, דאין לחוש לזה כלל, וקושיית התוס' לק"מ וכמ"ש בה"מ [פ"מ דאישות הל' ו'] צ"ש הרמב"ן, דודאי כל אשה שהיא צחוקה פגויה לא נאסרה בצביל שליחותו של זה, רק הוא אסור בכל אשה דשמא קרובתה נתקדשה [לו] צא"ח מקום, [לפי שאין חזקה של קרובות שאין צא"ח לדין לפנינו מועלת לו. מדברי הה"מ צ"ש הרמב"ן שם]. ויאמר

אוצר

סק"י כתב דשמונה אנשים שכתב הח"מ היינו עם החתן, וכוונת הח"מ היא דלריך עוד שמונה אנשים ויבוי י' עם שני העדים. ובפרי יעקב סעיף זה כתב דג"ל דהח"מ מילתא דפסיקא נקט, דלפעמים לריך שמונה [בני החתן] כגון שקדשה ע"י שליח דלריך ג"כ לצרך ברכת ארוסין, והשליח יכול להיות אחד מעדי הקדושין, ובאופן זה לריך שמונה מלבד העדים כיון דהחתן אינו כאל.

ג. האם יש לקהל לעמוד על רגליהם בשעת ברכת ארוסין. בחיים ושלוס ח"צ סי' כ"ח כתב דהמנהג צעירי אחרים כי בשעת ברכת ארוסין ובשעת קדושין כל הגמלאים שם צא"ח חדר עומדים על רגליהם חצ"ג דיש שם מקום רחב נשבת, ולריך טעם לדבר, כי לכאורה לא מצינו חיוב לעמוד כי אם דוקא בשעת שבע ברכות כו', ונראה לתת טעם למנהג דהא חנן צ"ג דכזורים משנה ג' דכל בעלי אומניות עומדים מפני מציאי כזורים, וכתב הרע"ב שם עפ"י הגמ' קדושין ל"ג וחונין נ"ד, דאע"ג דאין בעלי אומניות חייבים לעמוד מפני ת"ח בשעה שעוסקים במלאכתם, מ"מ היו חייבים לעמוד מפני מציאי כזורים דחציבה מלוא בשעתה, ומטעם זה עומדים מפני נשאי המטה שהמת זה ומפני נשאי החינוק לבצרות מילה יע"ש, וא"כ דון מינה טעם נכון לעמוד בשעה שמקדש ומצריך ברכת ארוסין, דהרי הכא היכא עסק מלוא כי יקה איש אשה. וע"ש שדייה גם מלשון תקוני זכר תקון י' דלריך לעמוד בשעת ארוסין.

מיהו צ"ס הגדול סי' ע"ב כתב דמדברי הערך לחס צסי' סי"א נראה דברוב המקומות צרכו ברכת ארוסין בישיבה וברכות נשואין צעמידה"ב, הגם דצמנינו לא ראינו הפרש צזה.

סימן לה

טע"ף א. א. האיש יכול לעשות שליח. ע"י פ"ת סקי"א מהבצרות אברהם סי' קי"ט, דלפי מש"כ צנצנ"ק סי' ס"ד דהא דיכול לקדש ע"י שליח ולא הוי תופס לנע"מ במקום שחז' לאחרים, הוא משום דכיון שהיה צעלה בחירה ומתחילת לזה ממילא אין רלוונט אחר ולא הוי חב לאחרים, יש להמציא דין מחודש, צא"ח שהיה מקודשת מספק דהדין דאם קיבלה קדושין משני דתפסי קדושי שניהם ולריבה גט גם מהשני כו', י"ל דדוקא אם השני קדשה בעלמו, אבל ע"י שליח לא מהני השליחות, דכיון דחל על האשה קדושי ראשון מספק חו אין האשה צעלה בחירה לחזור

(ב) שכתב שם דברוב המקומות מברכין ד' ברכות מעומד, וצ"ע למה נהגו כן, ואם לכבוד החתן והכלה, למה מברכין ברכת ארוסין מיושב, ונתן שם טעם אחר לברכות נשואין. וע"י בפרי האדמה ח"א הל' ברכות פ"ב, שכתב לחלק בין ארוסין לנשואין גם לפי הטעם של כבוד החתן והכלה.

באר הגולה

ג טור ופסוק הוא
ד תימרא דרב יהודה אמר
רב קדושין דף ע"א ע"א

ג. ויאמר לה השליח הרי את מקודשת לפלוני ד. אבל אם אפשר ביאור הגר"א

[א] ויאמר לה כו'.
עתוס' נ"ח ב' ד"ה
האומר כו' :

אסור

[ב] אבל כו'. ערש"י שם ד"ה בהא איסורא כו' :

לו לקדשה בעצמה

פתחי תשובה

להראשון והיו השני חז לאחרים היינו להראשון ולא מהני שליחות השני כלום אף
למחוי ספק קדושין. ועוד הוסיף צום דקין המוזכר בש"ע לקמן סי' מ' ס"ג
במעשהו ולאחר ל' והשני קודשה בתוך ל' כו' י"ל ג"כ דדוקא אם קידשה בעצמו
אזל ע"י שליח לא מהני כו' ועוד הוסיף לתקור עפ"י כיון דבכה"ג לא מהני על
ידי שליח י"ל ג"כ דלית' נתנאי ואם השני התנה איזה תנאי התנאי בטל והמעשה
קיים ע"ש עוד באריכות :

לן מחודש בלשם שהיא מקודשת מספק דהדין דאם קיבלה קדושין משני דתפסי
קדושי שניסם וזריכה גט גם מהשני ולסגורא הנ"ל י"ל דדוקא אם השני קידש
בעצמו אזל ע"י שליח אף שזה כן בפירוש ולא שייך שינוי בשליחות שפלט צום
המל"מ פ"ז מה"א דין כ' מ"מ יש לוור דבכה"ג לא מהני השליחות דכיון דהל
על האשה קדושי ראשון מספק חו"ל אין האשה צעלת נתינה לחזור מהראשון וכיון
דלמילא צ"י ע"כ תתנה אליו משום טע למיתב כו' וע"י קדושי השני נאסרה

הפוסקים

ס"ק ג אות א—ס"ק ה אות ב

אוצר

ג. ויאמר לה השליח וכו'. א. האם צריך השליח גם להזכיר
שהוא שלוחו של פלוני. ע"י בלח"ג דכ"ה בעור.
וב"כ הרמב"ם פ"ג דאישות הל' י"ח. וע"י במאירי קדושין מ"א א',
שכתב דהשליח יאמר התקדשי בדבר זה לפלוני שאני שלוחו כו',
ומ"מ חפילו לא הזכיר שהוא שלוחו, כל שנאמר שהוא שלוחו
קדושי קדושין.

ב. אם צריך השליח לכוון לזכות באשה עבור המשלח.
בחידושי מהר"א (אויערבאך) סי' ז' הביא שבר"מ
אויערבאך (בעל אמרי בינה) חקר כשעשה שליח לקדש אשה, אי
צמי כוונת השליח לזכות האשה עבור המשלח, כיון דהמשלח אינו
שם בשעה שהשליח מקדש ובקדושין ליכא דעת אחרת מקנה כמ"ש
הר"ן בנדרים ל' א', [דכיון שהחזרה אחרת כי יקח איש אשה ולא
אחרת כי חלקה אשה לאיש, לא כל הימנה שהכנים עומה לרשות
הבעל כו', אלא מכיון שהיא מסכמת לקדושי האיש היא מצטלח
דעתה ורלווא ומשוי נפשה אלל הבעל כדבר של הפקר והבעל מניסה
לרשותו. מדבריו שם], ממילא צמי כוונת לקנות, וישיב צום קושית
הב"ש סק"ד על המחבר דפסק צמי קמ"א [סעיף ל"א] לענין גט
דאם היה העבד שליח להולכה הוי ספק גט, וכאן בקדושין [סעיף
ו'] פסק דלא הוי שליח כלל, דבקדושין דצמי כוונת שליח לקנות
האשה עבור המשלח כו', משו"כ עבד דלאו צר קדושין הוא אינו
נעשה שליח לקדש, ולא דמי לשליח להולכה בגירושין דלא צמי כוונת
בשעת הנתינה לדעת הר"י מייגאש, וכתב עליו דלעתו אינו מצדן,
דכמו דבקדושין צמי כוונת המקדש לקנות האשה, כן בגירושין צמי
כוונת הבעל להקנות האשה לעצמה כו', ומ"מ ס"ל להר"י מייגאש
דעבד נעשה שליח להולכה בגירושין, וע"כ דזה מיקרי כוונת מה
שמסר הדבר לשליח ומתכוון להיות ידו כידו למסור לה בעת לגרשה,
וה"ל כאלו מתכוון בשעה שהשליח מסר לה הגט, ולא צעיק כוונת
השליח לזה, וה"ל בקדושין, וע"י בקדושה"ס סי' רע"ה סק"ג אם
עשה שליח לגזור ולצוות בנכסי גר כדי לקנות, אע"כ דהשליח לא
ידע שכן נכסי גר וכסבור שהן של המשלח, נמי קונה המשלח כיון
דהמשלח מתכוון לקנות, וע"ש שכתב בשליח להולכה בגט כה"ג
שהשליח לא ידע שהוא גט לא מהני כיון דהשליח לריך מדרבנן לומר
הרי את מגורשת, הרי דבלא"ה לא צמי כוונת השליח, ומשמע
לכאורה אף דהמשלח אינו שם בשעה שהשליח עושה שליחותו מ"מ
מהני, דכיון דמתכוון בשעה שעשה שליח להיות ידו כידו לקנות או
לגרש ה"ל כאלו מתכוון בשעת מעשה, וע"י בשעמ"ק צ"מ י"א א'
במתני' דרשא אותן ר"ן, דהא דחלר [המשחמרת מעצמה] קונה
אלא מדעתו, משום דסמכא דעתיה שאם תצוה שם אינו מליא
שהיא נקנית לו מלד חלרו ואינו לריך לבאר דעתו צעת הזכיה וכו'.
וע"ש שהביא עוד ראיה מדברי השעמ"ק שם. וע"ע בהערות חתן
המחבר שם.

ובשדיבר עמה המקדש צמי השליח על עסקי קדושיה, והשליח
מסר לה את הכסף בלי כוונת קדושין, מבואר בלח"ג

נזר סי' קל"ד דמהני, לאחר שהצריך צום אי מלרפין מעשה השליח
עם כוונת המשלח, מסיק בגידונו דגם אם נאמר דאין מלרפין היינו
דוקא לענין אחרת לשון הקדושין, אבל זה שבעצמו דיבר עמה על עסקי
קדושיה שפיר מקודשת אף בלי כוונת השליח לקדושין, דאין לריך
צום לשליחותו כלל רק שיקנה לה הכסף של המקדש, דא"ל נתינה
מיד ליד לשם קדושין, דגם בכתבדשי לי צפקדון מקודשת ואף שלא
היתה נתינה לידה לשם קדושין וכו'. ועע"ש מש"כ בגידונו צום.

ד. הרי את מקודשת לפלוני. א. שליח שאמר "הרי את
מקודשת" ולא סיים למי. כתב ציד דוד (פסקי הלכות)
ח"ב דרכ"ו בהג"ב. צעשה שליח לקדש לו פלונית אם קידשה סתם
אינה מקודשת כו', דכשלא אמר בפירוש צמי עדים צעת הקדושין
למי קדשה, אף שיודעת וגם העדים יודעים שהוא שליח מפלוני
לקדשה, אין הוכחות כאלו מכריעין הקדושין לצרם למי כוון וכו'.
ב. ובשהיו עוסקין לקדשה למשלח. כתב ציד דוד שם עור א',
דבכה"ג מקודשת אף אם לא אמר "לפלוני", כמו
בכוח ענינו שמקדשה בעסקין צלותו ענין ולא אמר לי דמקדשת
[ע"י סי' כ"ז סעיף ד'].

ג. וכשהשליח אמר פלוני עשאני שליח לקדשך והרי את
מקודשת, ולא סיים למי, עיין להלן סקפ"ו אות ב'.

ה. אבל אם אפשר לו וכו'. א. ואם אי אפשר לו כעת
לקדשה בעצמו האם ימנע מלקדש עד שיראנה.
לשון השו"ע כאן הוא מהעור. וכתב הב"י דדקדק העור לכאז
אם אפשר לו לקדשה בעצמו, לומר דאם א"ל כגון שהוא במקום
רחוק ממנה וא"ל לו לילך למקומה לראותה כו' לא יניח
מלקדשה בשביל זה, דלא אמרו אסור אלא היכא דלפשר.
וב"כ הב"י, והוסיף דמפרש"י למד [העור] כך, שכתב [בסוגיין
ד"ה] בהא איסורא נמי איכא, אם יכול לקדשה בעצמו
וקידשה ע"י שליח, אלמא דדוקא ציכול לקדשה בעצמו, אזל
היכא דא"ל שרי ע"י שליח. וב"כ בחידושי מהר"ל מפראג על העורא.
וכן בצבאג"א סק"ב לין לדברי רש"י אלו. ובא"ר לצי (ותחומי
לצי) סק"ב, אחר שהביא דברי הב"י ה"ל, כתב דכן משמע מהר"ן.
[נראה דהיינו ממש"כ ברפ"ב קדושין ד"ה איכא, דכל שיכול לקדש
בעצמו וקידש ע"י שליח איסורא קא עביד וכו'].

ב. אם מותר לעשות שדוכין כשאין החתן מכיר את הכלה.
ע"י בלח"ג סק"ב דמה שאין אנו מחבין וישין שדוכין
ואין החתן רואה את הכלה, משום דאין אלא שדוכין וקידם
הקדושין

[א] ועע"ש שכתב דאפשר דדייק ליה רש"י מלישנא דמתני' דנקט האיש
מקדש בו ובשלוחו, לשון לבתחילה, כמו שהקשו תוס' נ"ה אסורא, ובזה
אתי שפיר דמתני' איירי כשאינו יכול. וב"כ בתפארת יעקב כאן, אלא שסיים
שם דמסתמא הפוסקים צ"ל דבכל גזונא אסור, וצ"ע.

אסור לקדשה ע"י שליח אלא אם כן מכירה שמא אחר כך ימצא בה דבר מגונה ותתגנה עליו [ג] ומכל מקום **אע"פ שמכירה ה (ב) מצוה שיקדשנה (ב) בעצמו אם אפשר:**

ביאור הגר"א
[ג] ומ"מ כו'. עתה"ס שם ד"ה אי אתמר כו' וז"ל הר"ן וכי אתמר כו' דמרישא לא שמינינן א"א מסיפא איכא למילף דמצוה בו יותר מבשלוחו כו' דא"ל טב כו' ואפ"ה מצוה בה יותר מבשלוחה ואע"ג דאשה אינה מצווה אפ"ר כו' :

השליח

מבשלוחו כו' דא"ל טב כו' ואפ"ה מצוה בה יותר מבשלוחה ואע"ג דאשה אינה מצווה אפ"ר כו' :

פתחי תשובה

(ב) **מצוה שיקדשנה בעצמו.** עיין בס' יד המלך פ"ל מהל' שנת דין ו' שהעיר למה לא נזכרה ה' דמנהו בו יותר מבשלוחו רק בשני מצות קידושין אשה ובסבת כבוד שנת ולא בשום שאר מצות כגון השבת גזל ועשיית מעקה והענקת ומזוזה וכדומה ע"ש סב' טעם נכון לחלק בזה. ות"ו לדינא אין דבריו נכונים ואשתמיטת' דברי המג"א ב"ח ס"י ר"כ סק"ב סב' נסדיל דה"ה בכל מצות אחרי מצוה בו יותר מבשלוחו. וכן משמע בש"ס כמה מקומות וע' בש"ת שם :

באר היטב

(ב) **בעצמו.** וזקק במנהג אחרי הכי חלל בנכרת המנהג נתבאר בס' שלפני זה חף לכתחלה אחר מנדר. וכן מנהג יותר שיקדש האב את בתו בעצמו ולא ע"י שליח. ומה שאנו ח"ו נזהרים בזה ועושים שדוכין ואין התתן רוחה הכלה משום דאינו חלל שדוכין וקודם הקדושין רוחה אותה ולזה סמך לסעודה שעושים בלילה קודם החופה כדי שיראה אותה. נה"י. ומיהו תוס' דקדושין דף מ"א ע"א כתבו היתר אחר ע"ש ועיין דרישה צ"ח :

הפוסקים

ס"ק ה אות ב—ס"ק ה

אוצר

[כו' דלילמא טעמא משום איסורא כו' שמה תתגנה עליו, חלל כל שראה אותה תחילה לזכא למיחש להכי איכא למומר דאפילו לכתחלה בשלוחו], חלל מסיפא איכא למילף דמנהג בו יותר מבשלוחו כו', [ועט"ש בדברי הר"ן, ומשמע דס"ל במכירה נמי מנהג בו יותר מבשלוחו]. ובלחם משנה פ"ג דאישות הל' י"ט פ"י כן דברי הרמב"ם שם, דס"ל דאף במכירה מנהג לקדשה בעצמו. וכ"כ בדיוק דחיי עשין מ"ח ד"י"ט ח', ובדבריו מפורר לכן היא גם דעת הר"י"ף והסמ"ק.

ועיין צ"י כאן שחמך על הטור דלל כתב דין זה, דאעפ"י שמכירה מנהג בו יותר מבשלוחו כדאמרין בגמ'. וכתב הב"ח דפ"ה דקדק שלא כתבו, שהרי לא ידעין להא' חלל מסיפא [דהאשכח מתקדשת בה ובשלוחה, כאיכא דאמרין בגמ'], והרי כתבו הטור במקומו בתחילת סי' ל"ו גבי אשה כו', דמשם יש ללמוד דה"ה באיש דמנהג ע"י עצמו חס אפשר, חלל דכיון שאין דין זה ללמד מרישא גבי איש, לא כתבו כאן חלל בס"י ל"ו כשכתב לסיפא דגבי אשה. וכ"כ בדרישה אות ג', במקנה קו"א כאן, ובישא ברכה דף קל"ב. וכ"כ בט"ז סק"א ובחידושי מהר"ל מפרגש על הטור, והוסיפו דכ"ש הוא, שהרי האיש חייב עפי במצות קן האשה ב.

ועיין במקנה רפ"ב דקדושין ד"ה שם בגמ' מנהג, דהא דמנהג בו יותר מבשלוחו לאו משום מצות פריה ורביה לחוד הוא, דלל פסיקא חס כבר קיים מצות פריה ורביה, ותו דאין משום זה לחוד אין הקדושין חלל הכשר מנהג ולא דמי להא' דרב ספרא [שם בגמרא], דהכנה דשבת מנהג מפורשת בתורה הוא, והכיון אשר יצאו, חלל היינו דכיון דכלל קדושין אסורה להצטל לו משום לא תהיה קדשה, אי"כ הוי הקדושין מנהג, כמו שח"ט; הפרשת תרומה כו', דאינו מנהג על השחיטה והפרשת תרומה חלל דאס' ראה לאכול אסור בלא זה. ואפ"ה מצרכים עליהם אשר קדשו במצותיו. ועיין בהשמטות.

והוא

(ב) ועי' בנחלת צבי סק"ב שכתב מכה קושיית הב"י, ולהטור הא דמצוה בו יותר מבשלוחו היינו דוקא באינו מכירה, אבל במכירה ליכא מצוה כלל, ובס"י ל"ו שכתב הטור דאיכא מצוה בה יותר מבשלוחה, מיידי באינו מכירה. וכ"כ בדעת הטור במלואה אבן ובתפארת יעקב, כאן, ע"ש משי"כ לפרש לפי"ו דברי הגמ'. אולם ע"י בישא ברכה דף קל"ג שהאריך לדחות דברי הנחלת צבי, ומסיק דהעיקר כהב"ח והפרישה. וע"ש מ"ש בדברי ר"י בזה. ועי' להלן סי' ל"ו סק"ב שהובא שם מעוד אחרונים דגם באשה איכא מצוה בה יותר מבשלוחה אפילו במכירתה.

הקדושין רוחה אותה וכו'. וכו' מהב"ש סק"ב בשם הדרישה אות א'. ובארץ נבי (ותאומי נביה) סק"ג כתב על דברי הב"ש דשדוכין שאני, דכן מוכח מהריטב"א, שכתב [ברפ"ב קדושין ד"ה מסייעא] בזה דאסור לארס את בתו כשהיא קטנה כו', דלעשות שדוך עמה שרי, אי"כ ה"י רשאי לעשות שדוך.

ובדרישה שם כתב עוד טעם, שאנו סומכין על מש"כ התוס' קדושין מ"א ח' לענין הא' דמשאין קטנה אע"ג דאסור לקדש את בתו כשהיא קטנה, דאנו מחי מעט ואין מולאין תמיד זיווג בגון כו', ואי"כ גם כאן חס היה מחוייב להמתין עד שיראה דלילמא בתוך הזמן יארע אחר סיבה שאינו יכול לקדשה, ואזי כמו חי אפשר שכתב הב"י דמותר לקדשה. והזכירו בקלרס צ"ש סק"ב הג"ל.

וברב' השלחן סעיף ב', דלכתחילה ודאי יותר נכון שהתתן יראה [את] הכלה קודם השדוכין, דא"כ אולי חף שקודם החופה לא תישר צעיונו יתצוץ מלחמך התנאים, ובמדינתו נתפשט עמה המנהג שראים זא"ז קודם התנאים, ומנהג כשר הוא בצנוי על קו הדיו ועל האלום. וכן מפורר בט"ז קדושין סוסק"א, דלכתחילה לריך התתן לראות את הכלה קודם השדוכין.

ו. **אסור לקדשה וכו'.** עי' צאור חדש רפ"ב דקדושין שהוכיח מהתוס' שם ד"ה אסור, שאם עבר וקידש ע"י שליח אע"פ שלא הכירה מקודשת, חף צאופן שלכתחילה היה אסור לעשות כן. וע"ש שחמך על הב"י שכתב במדויק סי' ע"ז דהא דקתני דמקודשת ע"י שליח, מיידי דוקא בכה"ג דאין איסור לקדש על ידו חלל כשיש איסור אינה מקודשת. וע"ש בזה צביאור מנחם סעיף י"א.

ז. **אא"כ מכירה.** כ"כ הטור. וכתב הב"י דפשוט הוא, דהשתא ליכא למיחש שמה יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו שכבר הוא מכירה, ואם יש בה דבר מגונה כבר וקביל. ובשמות יוסף צאוגין כתב דכן מפורר גם בתוס' [מ"א ח' ד"ה חן], וכ"כ הריטב"א.

ח. **ומ"מ אע"פ שמכירה מצוה שיקדשנה בעצמו.** עי' בצהר"א סק"ג שניין המקור לזה לתוס' מ"א ח' ד"ה חן, [היינו צמח שהקשו אהא דבגמ' דאין אתמר דרב יוסף אסיפא, דאמאי לא תוקי ארישא ובגון שמכירה ע"ש, דמשמע דס"ל דאף במכירה מנהג לקדשה בעצמו], וכן למש"כ הר"ן צאוגין ד"ה כי אתמר דרב יוסף אסיפא אתמר כו', דמרישא לא שמעינן

באר הגולה

ו. פלוגתא דתנאי ואמוראי
שם דף מ"ג ע"א
ז מיימרה ורנא ח"ר נחמן
שם

ח הר"ג שם נפסקו
נשם הירושלמי שם נשם ה"ר יהונתן הכהן

ב וי^ה השליח נעשה עד^ה לפיכך אם עשה שני שלוחים לקדש לו אשה
אין צריך עדים אחרים^ח במה דברים אמורים כשאין שם כפירת ממון כגון
שקידשה בשטר^ו או אפילו בכסף^ז והיא מודה^ז שקבלתו אלא שאומרת
שלא

ביאור הגר"א
[ד] השליח כו'. מ"ג
א' והלכתא כו':
[ה] לפיכך כו'. שם
א"ר כו':
[ו] בד"א כו'. עת"ס

שם ד"ה וכן בשם הירושלמי וכ"כ הרא"ש שם והרמב"ם סתם דבכ"ע
נאמן וכר"י שם וז"ל הירושלמי א"ר בא בר חייא נראין הדברים בשקדשה
בשטר אבל בשקדשה בכסף נעשה כנוגע בעדותו א"ר יוסי מכיון שהאמינתו תורה אפי' קדשה בכסף אינו כנוגע בעדותו א"ר"ב אתא עובדא קמיה דרב
נעשה שליח עד מ' דמסיק כר"י וכ"ד בה"ג וכ' הר"ן דיש להחמיר בדבר ע"ש ובמרדכי: [ז] או אפילו כו'. הרא"ש שם בש"י ר"י הכהן וכמ"ש
בשליש בגטין ס"ד א' ר"ח אמר כו' ואע"ג דאם [יש] הכחשה ביניהם בסך המעות עצמן אינו נאמן כמ"ש בה"מ ס"י ג"ז ס"א:

באר היטב

קכ"א הניח רק נשם יש מי שאומר דמהני מש"ה לא הוי כלן קדושין
ודל"י. ול"ס הוי הולך עם השלוחים מתחלה ג"כ שם נחמ"ה ושם פסק
הגה"ה דל"ן נאמנים להנ"ל ממון א"כ הוי כלן קדושין ספק:

הפוסקים

סיק ט אות א-ב

אוצר

מרכזי ר"י הכתרים בירושלמי חוששת ולריבה גט וכו'. וענין דברי
הר"ן כתב גם הרשב"א בחדושי.

ובס' האגודה פ"ב דקדושין סי' ל"ט, כתב ג"כ דיש להסתפק
אפי' אם האשה מודה שקיבנה הקדושין נמיכיו קדושי ודל"י.
ובעצי ארזים סק"ב כתב דמדברי התוס' נראה ג"כ דס"ל כהרשב"א
והר"ן, שהקשו בקדושין מ"ג ע"ב ד"ה וכן, על מה שאמרו
גמ' שם דאמרין הן הן שלוחיו הן הן עדיו גם דל"י ממנו, ומה
דאמרין בירושלמי הדין דחימא בשטר אצל כסף לא,
ומתנאים דהכחא דתר דתקון רבנן שביעת היסח, משמע דמפרשים
למיימרה דרנא א"ר נחמן הן הן שלוחיו כו' דמיידי קודם תקנה,
ולכאורח זה דוחק שכרי צימי ר"י נחמיה [שביעת היסח], ועפי
כ"ל לתר [דבירושלמי מיידי] דלית צינייהו כפירת ממון, שמדכ
שקבלתו רק שאומרת בתורת מתנה או פקדון, והעדים אומרים
לקדושין כו', אלא ודל"י דס"ל דלאחר תקנה אפילו אין ציניהם כפירת
ממון לא הוי קדושין גמורים כו'. וע"ש שהביא עוד ראיה דכן הוי
דעת התוס'. ובקצת על הרמב"ם פ"ג דאישות הל' ע"ז כתב דכן
משמע נמי בריטב"א [קדושין מ"ג ב'].

ועי' בתמח ישרים סי' ע"ג ד"ה ותמיהא, שכתב דמדברי מהר"ק
סי' קע"ה נראה דרש"י ס"ל דכשאין כפירת ממון אמרין
הן הן שלוחיו הן הן עדיו [אפילו בקדושי כסף], לפי"מ שפי' מש"כ
רש"י גבי סבלנות שנתם בעדים, שהעדים צעמם הם השלוחים,
והוכיח זה בצ"חיות, והחס ליכא כפירה, ולרש"י סבלנות מעט
קדושין הם ואמרין הן הן שלוחיו כו', דאלת"ה [אלא דמיידי
בכופרת] מאי מהני, כיון שהעדים נוגעים בעדות וכו'. וע"ש
דמתה מדברי רש"י אלו על הר"ן, דס"ל דאף כשהאשה מודה הוי
ספק קדושין, ומסיים אלא אם נאמר שהר"ן פליג אמר"ק ומפרש
דברי רש"י ששלח הסבלנות לפני העדים, ולא שהשלוחים הם
העדים.

ב. דעות האחרונים להלכה. עי' צח"מ סק"ב, דלאחר שהביא
ד"ס פוסקים החולקים וסוברים דאף שהיא מודה
אינם אלא קדושי ספק, ושם הרשב"א נסתפק בדבר, כתב דע"כ
ראוי להחמיר אפילו זהו מודה דאינם אלא קדושי ספק, וכן פסק
הב"ח דהכי נקטינן, ודלא כמו שפסק בשו"ע דהוי קדושי ודל"י וכו'.
וב"ב בנכ"ה גכ"ז אות ח', דלענין הלכה יש להחמיר לעשותה
ספק מקודשת אפילו כשאין שם כפירת ממון. ובאגן פנה
(ודרישת ארי) סק"א, אחר שהביא ראיה מהירושלמי לסברת
הרשב"א, מסיק דבדל"י יש להחמיר כמ"ש הב"ח והס"מ. וכן מבואר
בקבלת יעקב סעיף ז' ונחלת ירושע (מסלונים) סי' י"ד. ובקצת
על הרמב"ם פ"ג דאישות הל' ע"ז, אחר שכתב דכן משמע נמי
בריטב"א

(ג) שקבלתו. צ"ח ות"מ פסקו לחומרה אפילו הוי מודה אינו
אלא קדושי ספק ע"ש. וענין בירושלמי מהר"ט. ול"ס פטר העדים
תחלה מן השבעה נאמנים אפילו האשה מכחישתו והוי קדושין ודל"י.
ד"מ נשם הר"ן וכ"כ הח"מ. ונ"ש כתב הול"ל ונש"ע ס"ח סי'

טעיף ב. ט. והיא מודה שקבלתו. א. מקור הדין ודעות
הראשונים בזה, עי' צח"ג דין השו"ע הוא
מהר"ש נשם הר"ר יהונתן הכהן לפי הירושלמי. והוא צח"ש
פ"ב דקדושין סי' ד', הוצא צ"ח וז"ל: אמר נשים לאו וקדשי יי
אשה הן הן שלוחיו הן הן עדיו, ירושלמי [פ"ב דקדושין הל' א']
א"ר אבין נראה דבזרים כשקידש בשטר אצל כסף נעשין כנוגעין
בעדותן, א"ר יוסי מכיון שהאמינתם תורה אפילו כסף מהימני,
א"ר בא אתא עובדא קמיה דרב נעשה שליח עד, והר"ר יהונתן
הכהן כתב, בקדושי כסף היכא דליכא כפירת ממון, כגון שהאשה
אומרת לפקדון נתנוכו לי והם אומרים לקדושין, אמרין הן הן
שלוחיו הן הן עדים, אצל היכא דליכא כפירת ממון כגון שהאשה
אומרת לא קבלתי כלל, לא אמרין הן הן שלוחיו הן הן עדים. וכן
פסקו בעור כלן וצ"ח נכ"כ ח"ג. ובמרדכי קדושין סי' תק"י כתב
דיש להסתפק אם האשה מודה שקבלה הקדושין אי מהני עדותן
כו', והדעת נוטה דכיון דלא מייחייבי שבעה הוי בקדושין בשטר.
ובב"ש סק"ג כתב דכן משמע בתשובת מהר"ק [סי' כ"ח]
והוצאו דבריו צ"ח מ"ה [סעיף א' צח"א] שמקול
צמלח סבלנות ע"י שליח אחד, וכתב העט משום דל"ן מחמירין
תרי חומרות, אי לחוס לדעת רש"י דס"ל דסבלנות הן הקדושין,
והשני לחוס לדעת הס"מ דמחמיר אם מקדש לפני ע"ה, ואם ס"ל
המקדש ע"י שליח כסף אפילו אם ליכא כפירת ממון אין העדים
נאמנים, א"כ הוי ג' חומרות כו' א, וכן הרמב"ם [פ"ג דאישות
הל' ע"ז] והס"מ לא חילקו בין אם קידש בשטר לבין אם קידש
בכסף וכו'. [אמנם לדינא לא הכריע הב"ש, כי הביא צסוף
דבריו גם הדעה השניה דהוי ספק קדושין]. ובה"מ שם אחר
שהביא מחלוקת הירושלמי הג"ל ושהרמב"ם והב"ח לא חילקו בזה
בין כסף לשטר, סיים דכן נראה עיקר.

אולם הר"ן צ"ח דקדושין, הוצא צ"ח, אחר שהביא ה"ה דמסקין
גמ' [קדושין מ"ג ב'] דהשתא דתקון רבנן שביעת היסח
לא אמרין צממונה הן הן שלוחיו הן הן עדיו, הביא מחלוקת
הירושלמי הג"ל וכתב דדברי ר' יוסי תמוהין, דהכי דמן התורה
מהימנ' מ"מ כיון דתקון רבנן שביעת היסח נמלא נוגע בעדותו,
ואפשר להלכיה גע קאמר, ולפיכך יש להחמיר בדבר, ולא מציע
כשהיא מכחישתו אלא אפילו כשהיא מודה שקבלתו אינה מקודשת
ודל"י, דכיון שאין נאמנין מלד עלמן אלא מלד הודאחה, ה"ל
כמקדש שלא בעדים דאפילו שניהם מודים אינה מקודשת, ומ"מ

(א) עי' בארץ צבי (ותאומי צביה) סק"ה שדחה ראיה זו ממהר"ק, דל"ל
דמיידי היכא דפטר העד משבעה ואו לא הוי נוגע בעדות.

אוצר

סי' ס אות ב

הפוסקים

על הר"ן דכיון שביא מודה שקבלה הכסף הרי עשו העדים שליחותן, שהרי הכסף הוא ציד האשה בפקדון ועכשיו שאין נוגעין בעדותן מי לא מלו מסהדי שצורת קדושין קבלתו, כתב דנראה שר"ן מיירי דוקא כשהאשה מודה שקבלתו צורת קדושין ואינה מצאת את הכסף, נמצא שמוכרחים להעיד שקדשה זה שאלי"כ פושעים הם שנתנו לה את הכסף שלא צורת קדושין וחייבים לפרוע לבעל, קבל כשאומרת צורת פקדון נתנו לי, ברשותא דמריה איתא, ולא נוגעים בעדותן הם, ואפשר נמי דאף שאומרת בפקדון יהבינהו מיכלי הוו נוגעים בעדותן, דלא צרי למיכבד לה צורת פקדון וחייבים הם באתרוותו, וכך רונים להעיד שנתנו לה צורת קדושין להפטר.

ובתמא ישרים סי' ע"ג כתב בפשיטות דהר"ן מיירי כשהאשה מודה בקדושין, אבל כשמודה בכסף וכופרת בקדושין כגון שאומרת לשם פקדון קבלתי וסבור הר"ן דעדיף עפי, משום דלא מפיה והודאתה אנו חיים אלא מפיה העדים שאומרים לקדושין נתנו הכסף, והיא מקודשת שהרי אינם נוגעים בעדות כיון שהיא מודה שקבלה, ומפיה העדים אנו יודעים שקבלה לשם קדושין וכו'.

גם בהמקנה קו"א כאן, אחר שהקשה על הר"ן למה לא יהיו ודאי קדושין אחרי שהיא מודה ונסתלקה נגיעתו, וגם בשעה שמסרו לה העדים עדיין לא היו נוגעים שהיו יכולים להחזיר למשנת, כתב דהעיקר נראה דדוקא כשהיא מודה לדברי העדים שקבלה צורת קדושין הו"ל נוגעים, דכיון שהיא אינה רוצה להחזיר המעות א"כ א"א להם לומר שנתנו לה לשם פקדון, או שיאמרו שהחזירו למשלה שיערכו לישבע נגד המשלה, וממילא היו קדושין בלא עדים כו', חזק א"ס היא מודה בקצת המעות ואומרת שנתנו לה לשם פקדון בזה ודאי לא היו נוגעים, דמינו דאי צרי הוי אומרים לשם פקדון כמו שהיא אומרת, ואז ודאי היו פטורים משבועה כיון שמחזירה את המעות, והוסיף עוד, דלפי"ז נראה דאין פלוגתא בין הר"ר יבונתן שהביא הרא"ש להר"ן, דהר"ר יבונתן לא אמר אלא כשהיא אומרת לשם פקדון, [וכנשון השו"ע כאן דוקא, ולא כמו שהבינו הח"מ והצ"ח דכ"ש כשהיא מודה שקבלתו לשם קדושין דהוי ודאי קדושין. לפי תחילת דבריו שם], ובר"ן לא אמר אלא כשהיא מודה שצורת קדושין יהיבו לה, והיינו דכתב כיון דאין לקיים עפ"י עדות העדים, ממילא דאין לקיים הקדושין מטעם הודאתה דהוי כמקדש בלא עדים.

אולם בבכח"ג הגב"י אות ז' כתב, דמתוך דקדוק לשון הר"ן שכתב אפילו כשהיא מודה "שקבלתו" אינה מקודשת, יש לדקדק שאפילו כשמודה בכסף וכופרת בקדושין אינם נאמנים, דאם איתא דהר"ן מיירי כשמודה בקדושין ובכסף, היה לו לומר אלא אפילו כשהיא מודה מקודשת [כלי הוספת תיבת "שקבלתו"].

ובאבני מלואים סק"ג, אחר שהביא דברי מהרי"ט, כתב דמדברי הח"מ [סק"ב] נראה שדברי הר"ן חלוקים המה על דברי הר"ר יונתן. וכן נראה, דהא כיון דאם היא מודה שקבלתו לשם קדושין ס"ל למהרי"ט דהוי נוגעים בעדותם לפי דעת הר"ן, א"כ בשעה שקדשה בפרועה לפי דברי העדים אז עדיין לא כפרה האשה בקדושין, ואם היתה עומדת בהודאתה לא היו עדים כלל, דהו"ל נוגעים בעדותם והו"ל קדושין בלא עדים, א"כ אפילו עכשיו שאין האשה מודה בקדושין [ואומרת שקבלתו לשם פקדון], כבר נתקדשה בלא עדים וחו לא מהני כו', דגוף הקדושין היה בלא עדים, ועממא דהר"ר יונתן ושאר פוסקים דמהני הודאתה, לאו משום דאומרת לשם פקדון וכמו שהבין מהרי"ט, אלא אפילו מודה האשה לגמרי דלשם קדושין קבלה נמי הו"ל קדושין, וכמ"ש הרשב"א בחידושו [לפי הל' דמקודשת], דכיון שאינם פסולים אלא משום נגיעה, כל שמודה האשה ונסתלקה הנגיעה הו"ל עדים ממש.

ואם

בריטב"א, כמובא בלוח הקודם, סיים וכן עיקר. ובערוך השלחן סעיף ט' כתב דדעת גדולי האחרונים לחוש לדעה זו, ולפי"ז בכל ענין [בין במכירתם ובין במודה להם] הוי ספק קדושין.

ועיין בישועות יעקב סק"ג שכתב בזה דמודה האשה להשלוחים, דתלי בזה דנחלקו [הלבוש צעיר שושן, הובא בסמ"ע חו"מ סי' ל"ז, נוגע בעדות], דדעת העיר שושן, הובא בסמ"ע חו"מ סי' ל"ז, דהוי כמו קרוב, והסמ"ע כתב הטעם משום דחשדין ליה דמשקר, ועי' בש"ך שם, ומעתה אם היא מודית, לפי הסברה דמשקר בזה לא שייך, דהרי מודה לדבריו ואין כאן פסול כלל, אבל אי נמצא דהוי כמו קרוב כו', א"כ בשעת ראיות העדים שם קרוב עליו ונפסלה העדות כו', וכבר הארכתי בזה בתשובה דהעיקר כדעת העיר שושן, וכן מלאחתי להר"י מוגאש שהחזיק כדעת הע"ש כו', ולפי"ז יש מקום עיון בזה אי מהני הודאת פיה שקבלה. וכע"ז מצואר בדרך המלך פ"ג דאישות ה' ט"ז צ"י הקגר סק"א, וצביאור מנחם כאן.

אולם יש מהאחרונים שפסקו כדעת השו"ע דמקודשת ודאי. עי' בפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דע"ע אי שפסק בזה דמקודשת גמורה ועפ"י הירושלמי ה"ל, וכתב דפשע הירושלמי נ"ל דליירי בלוחין שהאשה מודה לו ונחלקו אי הוי כמקדש בלא עדים ומסקנתו דנאמנים. וציד דוד שם אות ר"מ, אחר שהביא דברי הרשב"א והר"ן, כתב דבזה שיכולה האשה להכחיש לא הוי כמקדש בלא עדים, וכמ"ש באריכות לעיל אות רל"א, [בנידון שעתה השליח ובשעת נתינת הקדושין לידה אמר הרי את מקודשת לי], וכ"ש כאן כיון דהנגיעה נסתלקה דהא עתה אין הכחשה בממון ממילא הוי עדים כשרים, דהא צעיקר הקדושין יש עדים, ויכולים להחשך בלוחין זה דאם ירלו לשלם מכיסם הממון הרי אף לפי דברי הרשב"א והר"ן תוכשר עדותם, א"כ הוי צעיקר הקדושין עדים, ועתה כשמודה האשה צעיקר הממון א"ל לזה דהוי כמורה שנתקדשה בפני עדים דמהני וכו'. [וכע"ז כתב צע"י ארזים סק"צ לצד שיעת הסוכרים דמקודשת]. ובהגה א' הוסיף עוד היד דוד בזה, דכיון דעדי הקדושין עיקרן צעת מעשה לא צעת עדותן צ"ד, וכמ"ש בריטב"א צענין היכא שיש צעת הקדושין קרובים ופסולים, וצעת שניתנים לה הכסף אינם נוגעין כלל, שהרי בידם לא ליתן לה בלא עדים, או לא ליתן לה כלל, ובעיקר הדבר הם עדים אף שתוכל להכחיש א"כ אם תראה על הכסף, וזה שייך לכסף לא לקדושין, ואם ירלו יכולים לוותר על הכסף שלהם תיכף צעת הקדושין ולומר לה שתיכף יקחו הכסף הזה ויחזירו למקדש כו', ואף דצעת שמעידין אין עושין כן, הוי כמו אילו היו רחוקים צעת הקדושין ואח"כ צעת שצאו לצ"ד נעשו קרובים דמהני.

ובן פסק בתפארת יעקב סק"ו דמקודשת גמורה בזה, ודלא כהר"ן [המובא בלוח הקודם], וכתב דודאי אין להחמיר כלל, דמש"כ הר"ן דהוי כמקדש בלא עדים אינו נראה כלל, דכיון דנסתלקה נגיעתו לענין ממון הרי הם עדים צדדי, ומה נפק"מ בלוחין אופן שאינו נוגע, בפרט למ"ד דנוגע פסול מטעם משקר, א"כ בשעת מעשה [הקדושין] כיון שהיה האמת כך [לפי מה שמודית אח"כ] הרי הם עדים, רק א"ן הוא דחיישינן עכשיו שמא משקרי, א"כ כיון דנסתלקה הנגיעה הרי אומרים אמת ואף מעיקרא כשרים היו, וכבר הכריע הש"ך צ"י [סק"א] דנוגע פסול מטעם משקר, א"כ אין מקום לדברי הר"ן, ונראה שזהו עממו של המחבר שסתם דלא כהר"ן כו', ולדינא העיקר בהמחבר.

ויש שדגו לחלק בין אם האשה מודה ואומרת שלשם קדושין קבלה, ובזה חשיבו העדים נוגעים צדדי ואינם נאמנים, לבין שאומרת לפקדון קבלתו, דנאמנים העדים על הקדושין. בחידושי מהרי"ט על הרי"ף פ"ב דקדושין דל"ה ד', אחר שהקשה

שלא קבלתו לשם קדושין אלא לשם (ה) פקדון אבל אם יש שם כפירת ממון
שאומרת שלא קבלה מהם כסף

או

באר היטב

(ד) פקדון. דוקא כשהכסף הוא צעין או אפילו שאינו צעין והוא מורה שעתה פשיעה ורונה לשלם. אבל אם הכסף ליתא צעין ואומרת
לפקדון נתנו לי ונאנסו אינם נאמנים דהוה נוגעין בעדותן כה"ג ע"ש :

אוצר

סיק ט אות ג—סיק יא אות ב

הפוסקים

קבלתי כלל, לא אמרין בן בן שלוחין בן בן עדים. וכ"כ צעור כחן
דאם יש שם כפירת ממון שאמרה שלא קבלתי כלל אינן נאמנין.
וכתב בקרית מלך רב פ"ג דאישות דמ"ג ז', דס"ל להר"ר יבונתן
וסייעתו דאם יש שם כפירת ממון לא הוי קדושין כלל.

ובדעה זו פסק בפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דע"ע א', דאם
קידשו אותה בכסף נאמנת להכחישן. וז"ל דוד שם אות
ר"מ כתב דד"ן א"ס קדשה בכסף, נחבחר מהא דגרסין בסוגין
[קדושין מ"ג ז'] וכן דנינו ממונות כו' והשתא דחקינו רבנן
שבעת היסת כו', הרי מבורר דדנינו ממונות לאחר שנתקנה
שבעת היסת אין להשלוחים נאמנות כו' וממילא כמ"כ בקדושין
כו', וכן סתמתי בפנים כדעה זו אשר לדעתי היא בעיקרית וכו'.
וע"ש שכתב בדפוסן זה [שמכחשת], היא נאמנת לגבי עצמה, אבל
עכ"ז נראה ברור דהמשלח אסור בקרובותיה, ולגבי המשלח
נאמנים, דלא גרע משלוח אחר שעשה בעדים, שנאמן לומר שקדשה
למשלח לאסור המשלח בקרובותיה אף שהאשה מכחישהו וכו'.

אולם דעת רוב האחרונים כפסק השו"ע דהוי ספק מקודשת.
כן פסק בלבוש סעיף ז', דאם יש שם כפירת ממון כו'
קדושי ספק מיהא הוי, דשמא הם קושטא קאמרי וכו' זו ספק
מקודשת להלכריכה גע וכו'. וכ"כ בעצמות יוסף קדושין מ"ג ז'
ה"ט, ולענין הלכה ראו לנו להחמיר כדעת הר"ן כו' ותיישבין
לקדושי אחר ג"כ וכו'. וע"ש לעיל מנייה מש"כ דאם.

ובב"ח כחן כתב דאפשר שגם הרא"ש והטור ס"ל דהוי ספק
קדושין, ומש"כ הרא"ש דלא אמרין בן בן שלוחין בן בן
עדין, וכן מש"כ הטור דאינן נאמנין, היינו דוקא לעשות קדושי
ודאי כו', אבל קדושי ספק מיהא הוי להלכריכה גע כו', והכי
נקטינן. וכ"כ בפרישה אות ד' בהגהות כ"פ, דאף שאין נאמנין,
מקודשת מספק.

ב. האם הוי ספק קדושין מדאורייתא או רק חומרא מדרבנן.
בח"מ סק"ג כתב דלכאורה דד"ן תמוה למה יהיו
העדים נאמנים להלכריכה גע מספק, ואין לך נוגעין בעדותן יותר
מזה, מאחר שהיא עושה שלא צאו המעות לידה ולריכין הם אז
להחזיר המעות או לישבע היסת, ומה צריך שמן החורה הם
פטורים משבעה, מאחר שהם מוכרחים בזמן הזה לישבע, גם
החורה פסלה עדות כזו שהם לריכין לישבע, וי"ל דמ"מ אם
יצא אליהו ויאמר שהאמת כדברי העדים שנחנו לה המעות
בחורת קדושין הוי מקודשת ודאי, רק שהחורון הוא מאלו שאנו
מסופקים האמת עם מי וע"כ פוסקין להם שבעה, א"כ מידי
ספק לא נפקי, ואפשר לומר דעד שיש לו הנאה בדבר אינו פסול
רק מדרבנן, ואפשר עוד לומר דהכא אין כאן נגיעה גמורה, דאם
יאמרו לא קבלנו כסף הקדושין מהמקדש או החזרנו לו לריכין
לישבע נגדו, ועתה לריכין לישבע נגדה, וממ"כ לריכין לישבע
ואין כאן נוגע, רק דאנו אומרים כל עד הנשבע אינו עד, ואם אינו
רק מדרבנן.

וכ"כ

ג. ואם החזירו השלוחים את הכסף שמסר להם המשלח.
כתב ז"ל דוד (פסקי הלכות) ח"א דע"ע ג' דאף לדעת
הרשב"א ובר"ן דנמורה אינה מקודשת ודאי, אם ירצו לשלם מכיסם
הממון יוכשר עדותן וכו'. וע"ש בהגה.

אולם במיב קדושין סק"ג, אחר שד"ן ג"כ מתחילה לומר דכח"ג
מקודשת ודאי אף לדעת הרשב"א ובר"ן, שהרי סילקו
נגיעתן, כתב דלפ"ז [אף בלא טעמים דנמורה אינה מקודשת ודאי,
כמוצא לעיל אות א'] אי אפשר לפוטרה בלא גע [אפילו אם לא
החזירו המעות], דשמא למחר יאמרו שחזירין המעות ויעידו על
הקדושין, וי"ע דהפוסקים לא חניקו בכך, לכן י"ל דאפשר לומר
דלא מהני סילוק בקדושין, דלא מהני הודאת בע"ד [ר"ל האשה],
דכשם שהיו לה הקדושין אין למעשה קיום, שהרי אין יכולין להעיד
כל זמן שאין מסלקין נגיעתן, ואף אם מסלקין נגיעתן אח"כ, כיון
דסילוק לא מהני רק מד"ן הודאת בע"ד [ר"ל האשה] כו', וזה
לא מהני בקדושין ולעולם מיקרי קדושין בלא עדים, כ"ל לדעת
הרשב"א ובר"ן, [ביאור דבריו נראה, דכיון שהיו נוגעין בעת
מעשה הקדושין פשיטא דלא מהני הסילוק שלאח"כ, אלא דנכשיר
עדותן מכה הודאתה דמסקנת נגיעתן נמפרע, זה אי אפשר לדעת
הרשב"א ובר"ן כו'], מיהו לדינא פשיטא דמידי ספיקא לא נפקא
וכו'.

י. אלא לשם פקדון. כתב בנכ"ג הכה"ע אות ג' [דדוקא]
כשהכסף צעין, או אפילו שאינו צעין והוא מורה שעתה
ורונה לשלם, אבל אם ליתא צעין ואומרת לפקדון נתנו לי ונאנסו
אינם נאמנים, דהוה נוגעין בעדותם, [דאם לא יעידו שנחנו נה
לקדושין יעברו לשלם לבעל], וכמו שהכרחתי בחי"מ סי' קכ"א
בהג"ע [אות ל"ד] ב.

ובמלאת אבן כחן כתב דמסתמא דברי השו"ע משמע, דא"ע
דלא נקיעא בידה להחזירם ואפילו נתנו לה המעות
מוחרים ונשתמשה בהם להוליאם ואין לה להחזיר עתה, לא חשיבו
נוגעין בעדותן.

ובחידושי הרי"מ כחן דף ל"ג ד' נסתפק היכא שמורה שבעות
אנלה בפקדון אבל לא נקיעא בידה להחזירם, ד"ל
דמ"מ הם נוגעים, דאולי יגנז או יאבד ופטורה וכן חייבים מד"ן
שומר שמסר לשומר, דאם מהימנת לי בשבעה כו' ולכך אומרים
לקדושין, או אפשר דלא הוי נוגעים בשביל זה כיון שעדיין לא יגנז.

יא. אבל אם יש שם כפירת ממון וכו'. א. דעות הפוסקים
בזה. ע"י בל"ג שזו היא דעת הרשב"א ורצנו ירוחם.
וע"י לעיל סק"ע אות א' שכן היא גם דעת הר"ן דהוי ספק מקודשת.
וע"י ב"ש סק"ה שכתב דגם במדכי [קדושין סי' תק"י] משמע
דאם מקודשת מספק.

והרא"ש פ"ב קדושין סי' ד' כתב בשם הר"ר יבונתן הכהן,
דהיכא דאויכא כפירת ממון כגון שהאשה אומרת לא

אוצר

ס"ק יא אות ב—

הפוסקים

דווקא צעדי רחוק, אבל צעדי הודאה לא מהני סילוק, מפני שיכול לומר שמפני שראה שם שלא היה מי שיכול להעיד כנגדו הודא מה שאינו ע"ש, וא"כ כיון דבקדושין צעין נמי שיכיו יודעים מן העדים המקדש והמתקדשת, ואם היו עדים אחורי הגדר לא היו קדושין, וכמבואר בס"י מ"ב, וא"כ הכא כיון שבשעת קדושין פסולין היו, ה"ל כמו עדים אחורי הגדר, אע"ג דאח"כ חזרו להכשירן, כיון דלא היו עדים כשרים בשעת גוף הקדושין.

ה. ובשפתרם משבועה קודם הקדושין. ע"י צאכ"ט סק"ג שהביא מהד"מ בשם הר"ן, דאם פטר [הבעל את] העדים תחילה מן השבועה נאמנים אפילו באשה מכחישתן, והיו קדושין ודאי, ושכ"כ הח"מ סק"ג. ומב"ש סק"ג הביא, דהואיל ובש"ע חו"מ ס"י קכ"א [סעיף ע'] הביא רק בשם יש מי שאומר דמהני, משו"א לא היו כאלו קדושין ודאי.

ובדברי הד"מ בשם הר"ן, כתב גם צפרישא אות ד' בצהבות כ"פ בשם הה"מ, דאם פטר העדים תחילה מן השבועה נאמנים אפילו באשה מכחישתן והיו קדושין ודאי. ובארן לבי (ותאמוזי לבי) כאלו כתב על דברי הה"מ, דליתא, דלא מלינו מי שחוקק על הר"ן, ומא שהביא דעת הר"ן בשם יש מי שאומר, היינו משום דכן דרכו של המחבר להביא דעה יחידא בשם יש מי שאומר אע"ג דחין שום חוקק עליו, כמ"ס הסמ"ע בחו"מ בהרבה מקומות. וכ"כ באבני משפט כאלו. וכע"ז כתב צערוך השלחן סעיף י"ג, דאין טעם נכון לגמגום זה, וכן משמע מכמה גדולי ראשונים דמהני, וכן בחו"מ שם אין שום דעה אחרת בזה. ובמוקף שם הוסיף דקדוקו של הב"ש אינו מובן, ובכמה מקומות יש בזה צו"ע, וב"מ ממדרכי ומריטב"א פ"ק דקדושין וכו'. וע"ש צסעיף י"ד שכתב דלריק ע"ז עדים דפטרם הבעל משבועה, דאל"כ נמלא דכל עיקרי הקדושין נגמרים ע"י הבעל ולא ע"י עדים ואינם קדושין, כמו בנגמרים ע"י האשה לדעת הרשב"א והר"ן [כמובא לעיל אות א'], ול"ע בכל זה לדינא וכו'.

ו. וכשהלך הבעל עם השלוחים וראה שמסרו לה בספק קדושין. ע"י צאכ"ט סק"ג, (והוא מב"ש סק"ג) דאם הוא הולך עם השלוחים מתבאר בחו"מ [ס"י קכ"א סעיף ע' דעת השו"ע דחשיבו עדים], ובהגה שם פסק דאין נאמנין להוציא ממנו, א"כ היו כאלו קדושין ספק.

ובאבני מלואים סק"ז כתב דאפילו לדעת הסוברים שם דאם הלך עם השלוחים ה"ל עדים, הכא לא היו עדים, כיון דאפילו אשה מודה שקיבלה לשם קדושין ה"ל מקדש בלא עדים לדעת הר"ן, א"כ ה"ל כאלו עם השלוחים כיון דאין נאמנים העדים אלא משום דהמקדש צעמו מודה שראה שנתנו לה הקדושין, א"כ ה"ל מקדש בלא עדים, [ומקודשת מספק כמו צמודה].

ובערך השלחן סעיף י"ד, אחר שכתב בזה דמהני דהשתא א"ל שבועה, כתב אמנם לדעת הרמ"א בחו"מ שם היו ספק קדושין, דאין נעשה על פיו קדושין ודאיים דנמלא דהקדושין נגמרים רק ע"י אחרית הבעל ולא ע"י עדים, ולכן אם יש עדים על זה שהבעל ראה השליחות ודאי דהם עדים להקדושין, דהשתא אין לנו לריכים לדברי הבעל כו', ול"ע בכל זה לדינא, וכו'.

אולם בקרית מלך רב פ"ג דאישות דמ"ג ג', אחר שחקר צדין זה דשאל לקדשה ע"י צ' שלוחים והוא עומד מרחוק, הביא מש"כ הש"ך בחו"מ שם סק"ז ליישב קושיית הב"י על העור, דכשהם שני שלוחים איך נסמך על הלוי שראה שעשו שליחותם ומשוין להו עדים לאפקועי ממנוה דמלוה, דלכ"מ, דכיון דהלוי ראה שעשו שליחותו, הרי זה כאילו הוא עצמו שילם למלוה, והרי כאילו

ובב"ש סק"ה כתב דמהר"ן משמע דאינה מקודשת מדאורייתא, דהא אפילו כשהיא מודה דהקדושין בלא לידה מדמה הר"ן למקדש בלא עדים ואינה מקודשת, מיהו במדרכי משמע דהיא מקודשת מספק וכ"כ בר"י, דאע"ג דמועלת שבועה עליהם, מ"מ שבועה זו שבועת היסח מדרבנן היא ומדאורייתא אין עליהם שום שבועה. ובמהד"ק הוסיף דיש לדמות לאיסור הנאה מדרבנן דמקודשת מדאורייתא כמ"ס בס"י כ"ח, כן ה"ל העדים הם עדים נאמנים. וע"י צחומת ישרים ס"י ע"ג, ובכנה"ג הב"י אות ד', ובמשנת ר' אליעזר (להר"א די טולידו) חו"מ ס"י קי"א, מש"כ בזה.

ג. ובשע"ר אחד מסייע לאשה נגד השנים. כתב בחידושי הר"מ דף ל"ה ב', דלפי הטעם שכתב הר"ן [אולי י"ל הרשב"א] דלכך היו קדושין ספק כשים כפירת ממון, משום דאין על העדים רק היסח ומן החורה אין לריכים שבועה כלל, ה"ל נראה דהיכא שיש ע"א שמכחישם שלא קדשו ולא נתנו לה הכסף, דלא היו אפילו ספק קדושין, דכאן לריכים לישבע שבועה התורה להכחיש העד, דאף טענו בספק עפ"י העד דעת רוב הפוסקים דחייבים שבועה לדאורייתא כו', אך לטעם הח"מ שכתב דאם היה צא אליהו ויאמר שהאמת כדבריהם לא היו לריכים לישבע ולכן היו ספק, והיינו דבכל הפסולים הם צודאי פסולים, משא"כ צמאי לריכים לישבע דהוא רק לברר בספק, ואם היינו יודעים שאינם פסולים לא היו מחויבין שבועה כלל, ממילא גם היכא דחייבין שבועה התורה שייך ג"כ ה"ל, והיו ספק.

ד. ואם החזירו את הכסף למשלח או שהבעל פטרם משבועה, לפני שהעידו. ע"י צפני ארזים סק"ב, במקנה קי"א כאלו, ויד וד (פסקי הלכות) ח"א דע"ע ג', שכתבו דבהחזירו את הכסף למשלח נאמנים. וב"מ בחידושי הר"מ דף ל"ד עור ב'.

אך צמלואת אכן כאלו, אם כי מקודם כתב דצב"ג י"ל דמהני, כמו צב"א דבני העיר שנגזז להם ס"ת, צב"ב מ"ג א', דפריך וליסלקו צו תרי מייניהו כו', וכ"כ לכאורה מדברי הרשב"א והר"ן בסוגיא זו, דע"כ לא קאמרי דלא מהני הודאה אלא משום דאפילו שניהם מודים לא מהני בקדושין, משא"כ אם העדים מסלקין עצמם י"ל דמהני, כתב שוב דאפשר דגם זה לא מהני כיון דבקדושין לריק עדים לקיום הדבר, ולא כמו צממון דלא איברי סהדי אלא לשקרא, א"כ אפילו אם מסלקין עצמם בשעת הגדת העדות ויאמרו דצריכה כיון דאינם נוגעין בעדותן, ובפסול ממון לא צעין תחילתו וסופו צכשרות כמ"ס הפוסקים, אבל עכ"פ בשעת הקדושין דאכתי לא סלקו עצמם וראיית העדות היתה בפסול, שהמה בעלי דברים ולא עדים, ואין בקדושין עדות בשעת מעשה צעין וליכא כו', אך נראה דזה תליא בצלוגתה הסמ"ע והש"ך ע"ס הע"ש, דלדעת הסמ"ע והש"ך רס"י ל"ז בחו"מ דנוגע פסול משום דחשדין ליה דמשקר, א"כ בשעת ראיית המעשה לא שייך פסול זה כמובן, רק בשעת הגדה, ועכשיו נסתלקו ואין נוגעים בעדותן, ולא דמי לקרוב ופסול דלירופס לא משום נמשך פוסל, אבל לדעת הע"ש שם דלנפשיה מעיד והיו צע"ד, א"כ גם סילוק לא מהני גבי קדושין דלריק עדים על שעת ראיית המעשה, והמה אז בעלי דברים מיקרי ולא עדים, והיו כמו נמלא אחד מהם קרוב או פסול.

ובאבני מלואים סק"י, אחר שהביא דעות שונות צראשונים אי מהני צעדים כשפטרם אותם לפני העדאחס מחויב ממון, כתב דהכא לענין קדושין ודאי לא מהני פטור שיפטור אותן משבועה, אפילו לדעת הפוסקים דמהני תחילתו בפסול גבי ממון, לפי מש"כ במשפט לך חו"מ ס"י כ"ב דהא דמהני סילוק היינו

אוצר

ס"ק יא אות ו-ז

הפוסקים

מטעם שלא נחשב בשביל חצרו, ק"ץ כאן שיש עד כשר לגמרי שמיטתו עדותו לבעל פיסול השני מחמת נגיעה של ממון, דהא עכ"פ גם הוא עד כשר אלא שיש חשש נגיעה, וכאן השני מצטל נגיעה זאת, כמ"ל נכון.

ובבבב"ג הגצ"י אות י"ג הביא, שבתחלת ימים ס"י ע"ג כתב, ששמע מי שרצה לומר דכיון שיש ע"א צדדי שלוח דשלוח נעשה עד, והוא כתב עליו שאינו כן, ואחר שכתב בבבב"ג דמשמע מדברי החכם שצדדי בתחלת ימים שרצה לומר דהתחזיקה מקודשת גמורה קאמר משום דע"א אינו שלוח, הוסיף עוד להסביר דבריו, שהרי אין למשלח חציה עם העד, שלא הפקיד לו כלל, ואם חוצה לשלוח הרי יש ע"א שמעיד שנתן הכסף לאשה וע"א המסייע לנחצב פועלו משצדקה דאורייתא לטעם קצת מן הפוסקים ומשצדקה דרבנן לכו"ע, וא"כ אינו נוגע לעדות כו', ומלאתי בתשובה להר"ר שמואל שלום [והוא צו"ת הכוזב"ש החדשות ס"י י"ד] שכתב [ג"כ] שכל שיש ע"א עם השלוח שאינו שלוח, אין השלוח נוגע בעדות מאחר שיש לו ע"א עם השלוח המסייע לו. ועי' צע"ז קדושין סק"י שהביא רמ"א להלכה.

ובתשובת הר"ר שמואל גאון שצצית דוד (להר"י דוד) ס"י כ"ד, אחר שהביא דברי הר"ר שמעיה די מליו הנ"ל, כתב דכיון שהעד המעיד כשר לעדות והשלוח ג"כ כשר להעיד דשלוח נעשה עד, הרי כאן שני עדים כשרים שנחקדשה צפניהם, ואין כאן שום פסול בדבר אלא מה שנוגע בשלוח בעדות שהיה לריך לישבע שצדקה היסת שנתן לה הכסף, ולזה כיון שיש לו עד שנתן לה הכסף א"כ אינו נוגע בעדות כו' דפועלו משצדקה כו', ומשום"ה כתב המהרי"ק בדבר פשוט דשלוח נעשה עד כו', ומש"כ [הר"ר שמעיה] דלא חבא העדלח ע"א גדולה מהעדלח פיה, נראה דאינו מן התימה, דהתם כיון שע"א הודלח פיה היא מקודשת הו"ל כאילו נחקדשה בלא עדים כמ"ש הר"ן, אבל הכא פועל השצדקה מהשלוח צא ע"י צ' עדים שנחקדשה צפניהם כמ"ש וכו'.

גם הרב הסג"ה בט"ז סק"צ הקשה על הח"מ וצ"ש צמח"ס דלהר"ן נא מהני בבב"ג, וכתב דלא דקדוק היעב, דודאי אף אם אין כאן רק שלוח אחד ועד מהני עדותם, ואין כאן נוגע בעדות כלל, דדוקא אם נפערם מכה הודלח האשה אז המה נוגעים בעדות, דאם היתה מכהושתם לא היו נאמנים כו' וצעינן שיכיו נאמנים עפ"י דבורם, אבל כאן מה שהעד המסייע מעיד שהשלוח נתן לה את הכסף הוי כאילו הוא עדות אחרת, דהא א"ל להעיד עליו רק שנתן לה כסף זה כו', ומש"כ הח"מ דדמיא להא דאמרין נפיק נכי רבעא דממונא אפומא דהא, זה ג"כ ייתא מטעם זה, דהתם דכיו עדות אחת הוא דצעינן חלי דבר מפיו של זה וחלי דבר מפיו של זה, אבל כאן שפיר מקרי לענין הקדושין חלי דבר מפיו כל אחד ואחד, דמה שהעיד העד המסייע דנתן לה הכסף הוא עדות אחרת, ודבר זה דמיא להא דאמרין שם ואי ליכא תרי אלא חד ליתכיו חתימת ידיה אחספא ושדי ליה צדי דונא כו' ואזיל איכו ומסבד לאידך, אע"ג דזה הוי ג"כ נכי רבעא דממונא אפומא דידיה, מ"מ כיון דכיו כמו עדות אחרת מיקרי חלי דבר מפיו של כל אחד וכו'.

ויש שכתבו לאידך גיסא, דבבב"ג לא מהני עדותם אליבא דכו"ע. צאצני מלואים סק"י כתב דלפמשי"כ הרמ"א צו"מ ס"י פ"ז

סעיף ו' מהמרדכי פ"ג דצ"ב, דהא לעד המסייע פועל היינו דוקא שטוען הנחצב עונה שאפשר להאמינו בלא מיגו, אבל אם אין

כאילו אינם שלוחים כלל, ומה שאומרים שהם שלוחים אין צו לורך לעדותו, ולא שייך לומר דנגיעה צמח שאין העדות תלויה בו, דהא אי ענין פרעתי לו והיו מעידים ידענו שפרע לו הוה סגי בהכי, והשתא שאומרים שפרע לו על ידם לא גרע בהכי, וגם נאמנים צמחו שהיו אומרים כן שפרע לו והם ראו כו', וכתב דלכאורה נראה דברי הש"ך נכונים, וא"כ ה"ה צ"ד דכיון שיכולין לומר שהם העדים שנחקדשה לו והיה סגי בהכי, השתא שאומרים שנחקדשה על ידם לא גרע בהכי. ועע"ש צו"מ צפרעי הדינים בזה.

ז. כשיש רק שלוח אחד ועד אחד מסייעו שמוסר לה כסף הקדושין. צ"י כאן הביא מהמהרי"ק שורש כ"ה, דאם היה עד אחד כשר מצדדי השלוח וגם היה שלוח כשר להעיד, פשיטא ופשיטא דחשיב כתרי, שהרי הלכה רווחת בישראל דשלוח נעשה עד, וכתב דיש לתמוה עליו איך על דבר שהוא מחלוקת כתב שהיה הלכה רווחת, דאע"ג דבעלמא הוא הלכה רווחת הכה אינה רווחת.

ועיין בתשובת הר"ר שמואל גאון שצצית דוד (להר"י דוד) ס"י כ"ד, דהר"ר שמעיה די מליו כתב דכוונת תמיכת הב"י היא דאליבא דהרשב"א והר"ן דכיו נוגע אע"ג דהאשה מודה, ה"י אע"פ שיש ע"א שמסייעו כו' לא מהני, דנא חבא גדולה העדלח ע"א מהודלח פיה.

גם בח"מ סק"ג, אחר שכתב דלכאורה משמע דכיו קדושי ודאי מאחר שהשלוח יש לו עד המסייעו א"כ לאו נוגע בעדות הוא, ודמיא להא דאם מתחילה פער העדים משצדקה דלאו לא הוי נוגעים [כמובא לעיל אות ה'], ה"י הכא העד המסייעו שכלך עמו הוי כאילו פער אותו מתחילה, כתב דמי"מ נראה דזה דוקא לטעם הרמב"ם וההולכים ששיטתו, דכל שהאשה מודה שקבלה הקדושין ואין כאן עסק שצדקה הוי כקדושין בשער ומקודשת ודאי, אבל לטעם הר"ן וההולכים ששיטתו דאף שהאשה מודה אין כאן קדושי ודאי כיון שצריכים אנו להודאחה, א"כ ה"י כיון דאם העד המסייע היה מכהושת השלוח והיה אומר כדברי האשה לא היה כאן עדות כלל, דהא השלוח היה לריך להחזיר המעות כו', וא"כ אין כאן רק ע"א בלבד שהוא העד המסייע ואין כאן קדושין צע"ז עדים, ועוד עפ"י שנים עדים כתוב ולא שיהיה א' מוסיג יותר מחברו, וכאן העד המסייע מועיל גם לעד השני, ודמיא להא דאמרין [בכתובות כ"א א'] נפיק נכי רבעא דממונא אפומא דהא.

ובב"ש סק"ה, אחר שהביא דברי הח"מ דלא מהני להרשב"א, כתב דכן מסתבר, דהא כשים הכחשת כסף ציניהם והעדים רוצים לישבע אינם נאמנים, וכתבו חוס' ושאר פוסקים העטם דכתוב עפ"י שני עדים היינו עדים נאמנים עפ"י דבורם, וכשאניס נאמנים עפ"י דבורם חו לא הוי עדים, כן ה"י כיון שאינו נאמן עפ"י דבורו אם לא עפ"י העד המסייעו, חו אין לו דין עד המעיד.

ועי' בערוך השלחן סעיף ו' שכתב דיש להסתפק בזה, דאע"ג דגם זה העד מסייעו ופועלו משצדקה, מ"מ בבב"ג שיקר העדות עומדת על עד אחד מעדי הקדושין, ובעדות צעינן שהענין יגמר עפ"י שני עדים שוב בשוה, וכמ"ש הח"מ צסוף סק"ג, ומ"מ זה פשיטא דלחומרא יש לחששם לעדים כשרים וכו'.

ויש שכתבו דבבב"ג מהני אליבא דכו"ע. צע"ז סק"ב כתב דנראה שגם כאן הלכה רווחת היא להחזיר, דכיון שיש עמו ע"א כשר צלי נגיעה מועיל גם לזה, כדאיתא בס"י י"ב דצ' עדים המעידים לאשה שמת צעלה מותר אחד מהם לישא אותה, שאין שום מלויים לחטוא בשביל אחד, והא התם היה החשד על שניהם לישאנה ואפ"ה כיון שאחד מהם נשא מהימנין ליה בשביל השני

(ה) ועע"ש שכתב דמהרי"ק דכתב כמ"ל, קא עסיק בנידונו בדין סבלנות לחוש להם לקדושין, ולהצריכה גם קאמר.

(ו) ועע"ש שכתב דהר"ר שמעיה רמז ענין זה בשוף דבריו.

ביאור הגר"א

[ח] או שטר כ"י. כמ"ש
בירושלמי והביאה

הרי"ף בריש קדושין ובשטר הדא דתימא בשטר שאין בו ש"פ אבל בשטר שיש בו ש"פ כסף הוא :

[ח] (או שטר שיש בו ש"פ פרוטה) (המגיד משנה פ"ג) י הרי זו ספק (ה) מקודשת :

באר הגולה

י ה"ה שם פ"ג נ"ג נ"ס
הרשב"א וכו' ר' ירוחם

א"צ

באר היטב

(ה) מקודשת. ואם אי הלך עם השליח והעיד עליו שומר הקדושין והיחלף כחזקתו עליו הנ"י דמהני ולא קשיא עליו משמע מדברי מהרי"ק שהביא הנ"י דמהני עליו להם לא מהני ע"ש :

אוצר

סיק יא אות ו—סיק יב

הפוסקים

אליבא דרובא. חולס בערוך השלחן סעיף ע' כתב, דאפילו לדעת הרשב"א והר"ן י"ל דכח"ג הוי קדושין כו', וגל דמי לעיקר דעת זו כשמודית להם דלא הוי קדושין ודאוס, דזכו מפני שהעיקר חלוי בהודאתה ואין כאן עדים, אבל כשאינו חלוי בהודאתה חלל שם פסולים מפני חיוז השבועה, כשיש עד המסלק השבועה נשארין כשירותם כו'. חלל דכשעליו אחד והעד המסייע מלערף עמו, כתב שם בסעיף י' דיש להסתפק, משום דכח"ג עיקר העדות עומדת על ע"א. וכדלעיל בזהות הקודם.

יב. או שטר שיש בו שוה פרוטה. ע"י בט"ז סק"ג שהקשה דכיון שספק דבריו זו ספק מקודשת, אי"כ אפילו פחת מאכ פרוטה הוי ספק קדושין, כדלעיל בס"י ל"א, שמה שז"פ במקום אחר, וכתב דלכ"מ, דדוקא לענין אם הוי קדושין אמרינן לחומרא שמה שז"פ במקו"א מכה חומרת ח"א, משא"כ כאן שהשטח מחמת נגיעה של השליח שרובה לעכב לעצמו הקדושין, בזה לא חשדינן ליה כל שאינו שז"פ כאן. [וא"כ הוי ודאי מקודשת מכה השטר]. והביאו הנ"י סק"ג.

וכ"כ באבני מלואים סק"ד, דמשמע מהרמ"א [דזשטר] פחות משז"פ הו"ל קדושי ודאי, דכל פחות משז"פ לא הוי נוגעים, חלל שבטעם הדבר דלא חשיבו נוגעים כתב, משום דלדעת החוס' וברא"ש דחיישינן שמה שז"פ במדי מפני הרוחין, דשמה יבוא אחד ממדי לכאן, לא חיישינן בזה כו', דהא אדרבא חן לקדושי ודאי אמרינן ביה ומשום קדושי שטר, ומה לדידהו הו"ל נוגעים בזה והו"ל לדידהו קדושי ספק, כולי האי לא חיישינן כו', ולדעת הרמב"ם דשמה שז"פ במדי הו"ל ספיקא דאורייתא, נמי אינו חלל משום דהו"ל כאלו חמרה לדודי שז"פ כו', כמ"ש בס"י ל"א סק"ז, אבל נוגעין לא הוי כיון דכאן אין זו שז"פ אין זו שבועה ביסמח.

ובתפארת יעקב כאן כתב על דברי הט"ז, דאפילו שז"פ ודאי במקום אחר לא חיישינן, כיון דכאן יכול להשיג נייר כזה בפחות משז"פ אינו נוגע, וזה ברור.

וע"י בדרך המלך פ"ג דאישות ה"ל ט"ז צפי הארוך, שכתב דיש לחקור בזה להסבירים דבקדושי כסף אינה מקודשת כלל [משום דהוי נוגעים] כו', ומבואר בס"י ל"ב סעיף ב' דאם קידשה בשטר פסול דשמין את הנייר ואם יש בו שז"פ מקודשת בודאי ואם לאו מקודשת מספק שמה שז"פ במדי, דכח"ג היכא שקידשה בשטר פסול ע"י שליחין כו', כגון שכתבו שלא לשמה, ואינו שז"פ, אם יש לחוש בזה לקדושי ספק, דלכאורה כיון דעיקר החשש שמה שז"פ במדי ומקודשת בתורת כסף, וכאן מתורת כסף שוב חשדינן העדים נוגעין ואינה מקודשת, וגרסה דלשיעת הרמב"ם דהחשש שמה שז"פ במקום אחר הוא חשש גמור, שאם בלחמת שז"פ

אין מאמינים אותו חלל מכה מינו דעונו טענה אחרת לריב לישבע כאלו טען טענה אחרת, אי"כ [כ"י] אכתי הו"ל נוגעים בעדותם, דהא לריבם לומר דנתנו ללשכה, דכשיאמרו אהדרינכו למשלח ילעברו שבועה, דבזו הטענה לא יהיה להם עד מסייע, וכיון שיהיו לריבם שבועה כשיאמרו אהדרינכו למשלח והשתחא לא יהיו לריבם שבועה הו"ל נוגעין. וכ"כ צנני אכזה פ"ג דאישות ה"ל ט"ז, והוסף דאף שהש"ך סק"א הניח דברי הרמ"א בחרי"מ צנ"י, מ"מ מודה לה דהוי בעד נוגע דעונו כזאת לפעור משבועה, ולענין עדות אמרינן דאפילו נוגע בדרך רחוקה ונפלאה לא יעיד. וכ"כ בחידושי הרי"מ סק"ד ובתפארת יעקב סק"ע. וע"י לעיל בדברי הכנה"ג דגם דעת החמ"ת יורים צנ"י ע"ג היא דלא מהני.

ובתפארת קו"א כאן, אחר שהביא ג"כ מהרמ"א ה"ל, כתב אך נראה דכח שאני, כיון דגוף העדות של הממון אי"ל למינו ונאמנים בשבועה לומר עשינו שליחותך, אי"כ שפיר עד המסייע פוער אף דלענין העדות של הקדושין הו"ל נוגעים דלריבין לומר שקידשה, דאי הוי אמרי אהדרינכו לריבין לישבע, נראה דהיינו פלוגתא שהביא הרשב"א כשמודה האשה שקבלה בחורת קדושין, דלדעת ה"ס חולקין דס"ל דאפ"ה הו"ל נוגעים לענין קדושין, משום דאי הוי אמרי אהדרינכו הוי לריבין שבועה, ה"י לא הוי קדושין, אבל לדעת האומרים דכשמודה האשה כיון דהשתחא לא הוי נגיעה לענין ממון, אף דלענין עדות הקדושין הוי נגיעה אפ"ה הוי עדות גמור, ה"י כן הוא, ויפה כתב הח"מ דחילא בפלוגתא זו. אך שוב הביא מהש"ך ה"ל שהשיג על הרמ"א, והביא ראיה מדברי הרא"ש רפ"ק דצ"מ דבמפקוד בשטר והחזירו צע"א פוערו משבועה, אף דאינו נאמן חלל במינו דנאנסו, וכתב דלולא דברי הש"ך נראה לחלק, דבמקום שאין שחי הטענות סותרות זא"ז ואי צעי טען שחי הטענות, אז בודאי פוער משבועה, אבל אם שחי הטענות סותרות זא"ז ואם היה עונו הטענה השניה היה סותר את העד, אין העד פוערו, ולפ"י גם הכא אם קדשה בטענת שיש זה סימן ידוע לעד, שאם היה עונו החזרתו היה לריב להכחיש את העד, בזה הוי נוגע, אבל אם קדשה במעות או בדבר שאין בו סימן כו', שהיה יכול לומר שהחזירו וקידש משלו, כיון שיש לו מינו, העד פוערו משבועה ומלערף השליח לעד, כג"ל נכון.

ח. ובשיש שני שלוחים ועד אחד מסייע להם ששטרו לה כסף הקדושין. צנ"י סק"ה, אחר שהעלה דבשליח אחד וע"א מסייעו לא מהני לדעת הרשב"א, ומטעם שאינו נאמן עפ"י דבורו לבד, וכמוצא בזהות הקודם, מסיק דלפ"י אפילו שני שלוחים וע"א מסייע להם לא הוי עדות. [וע"י בזהות בדברי האבני מלואים, חידושי הרי"מ ותפארת יעקב, [וכן בהמקנה קו"א לפ"י שמהלך שם] דלפי משי"כ שם הטעם דלא מהני בשליח אי וע"א מסייעו, מבואר דה"ה בשני שלוחים וע"א מסייעים לא מהני

(ח) וע"י בנחל איתן פ"ג דאישות ה"ל ט"ז, אבני משפט כאן, ובדרך המלך פ"ג דאישות שם בס"י הארוך, שכתבו ג"כ הטעם בזה דלא הוי נוגעים, משום דאין נשבעין בפחות משז"פ.

(ז) וע"י בערוך השלחן סעיף י"ב, שדחה ג"כ ראיית האבני מלואים מהרפ"א דג"ל.

באר הגולה

ב כדעת הרמב"ם שם
מזמין קדושין לגט וכו'

ג כ[ט] אין צריך עדים במינוי

האיש שליח לקדש לו אשה

רק

ביראור הגר"א

[ט] א"צ כו' אבל כו'.
רמב"ם וכ"כ הרשב"א

וכמו בגירושין ובקבלה מתני' שם ס"ג ב' ובהולכה א"צ וכמש"ש בעל אומר
לפקדון כו' אלמא א"צ עדים בבתינת הגט לידו. הג"מ בפ"ג מה' אישות
ורא' דגם בקדושין א"צ ממ"ש בקדושין מה' ב' ודלמא ארצוייה כו' וכ"כ
הרא"ש שם מכאן כו' ובירושלמי רפ"ג לא הוחזק השליח בעדים הוא אומר
כו' והביאו הרשב"א והר"ן שם וכמ"ש בסמ"ק אבל הראב"ד והר"ן חולקים

• המלים "ושכן עיקר" אינן במגיד משנה שלפנינו.

אוצר

ס"ק יב—ס"ק יד אות א

הפוסקים

ושב כחצ דהרי קי"ל צח"מ ריש סי' ע"ז דשנים שלוו כאלהד או
שקבלו פקדון ביחד, שניהם ערבים זל"ז אעפ"י שלא פירשו, ואם
אין נכסים נא' מהן גובה מחצתו הכל, ואם יש לו נכסים כו' גובה
מכל א' חצי כו', ונ"ל פשוט דכח"כ שהמלווה או הפקדון הוא רק
פרועה אחת גם אם יש להם לשלם סתמא כו"ל כמו פירש שכל
אחד ערב קצנן על חצרו וגובה מאחד מהם כל הפרועה, משום
דחצי פרועה אינו ממון ולא ניתן ליתבע כו' מכל אחד מהשנים,
וא"כ אין מקום לקויא כו"ל.

ובחידושי הר"מ דף ל"ב ד', אחר שהקשה על הרמ"א כו"ל,
דכשהם שלוחים וגמלא דאין על כל אחד כי אם חצי
פרועה למה יהיו נוגעין, ותירץ ג"כ ד"ל דשמא נאצד מהם
בפשיעה ויכול ליתבע מכל אחד כל הפרועה מטעם ערבות והיו
שפיר נוגעין, כתב עוד דשמא אחד מחזיק בכל הפרועה ושצד לא
נשאר רק ע"א כשר ולא מהני. וע"ש שמסיק דלפ"ז היה מועיל
כשיש עוד עד כשר עממס דשצד יש כאן צ' עדים כשרים, ולטעם
הא' לא מהני כו"ל. ועי' בזה ביטעוה יעקב סק"ד, קונטרס מנחת
אברן שצדוק ביה יחזק (שמלקוש) אור"ח סי' ג' סק"ע, שצ"ל דוד
כאן, ובתשובת ריב"א סי' י"ד.

ועי' בנזיר השם כאן, שכתב דנראה דהרמ"א הולך לשיטתו
דמשציעין שצועה היסח אף על שו"פ, עי' צש"ך חו"מ סי'
פ"ח סעיף ו', אצל לשאר פוסקים דמשציעין דוקא על שתי כסף,
ל' דמירי שקידשה בשתי כסף. [ולפי תירוק הא' של המכריז
אסאד כו"ל, ל"ל שתי כסף לכל אחד].

ובתוספות חיים כאן כתב דלפ"מ דמבואר בפ"ת חו"מ סי' פ"ח
סק"ה דצומן הזה אין משציעין היסח שצועה
משלש זכובים פולגיש מלד תקנת ועד הארלות, א"כ גם כאן
בקידשה ע"י שליח צפחות מסכום זה, אף אם מכחשת מקודשת
ודאי דהא א"ל ליצבע.

ועיף ג. יד. א"צ עדים במינוי האיש שליח. א. מקור
חדין וביאורו. עי' צח"כ דכ"ה דעת הרמב"ם
צ"פג דאישות ה"ל ע"י, וכתב בה"מ דכבר הסכים הרשב"א
[קדושין מה' א' ד"ה מלמד] לדברי הרמב"ם, ושכן נראה
מהירושלמי [פ"ג דקדושין ה"ל א'] ומגמרתו [שם מה' ב',
דאמרינן ודילמא שליח שווייה, ולא אמרינן בעדים א'], וכ"כ הטור
בשם

(א) ועי' בכ"מ שם, דאחר שהביא מה שדקדק מהגמ' הג"ל, כתב וראינא
למדיחי דהבי קאמר דילמא שליח שווייה כדון מינוי השליח בעדים, אלא כך
י"ל דע"כ משמע הבא דשליח האיש לא בעי עדים, דהיכי אמרינן דניחוש
דילמא שליח שווייה, אם מינהו בפירוש בפני עדים אין זו חששא אלא אמתת
הדברים, ועוד היכי דחי [התם בגמ'] לא חציף איגיש לשוויי לאבזה שליח
הא חזינן דחציף, גם אין לפרש ליתוש דילמא שליח שווייה בעדים וליתנהו
קמן, דכיון דעדים לא אתו קמן הו"ל עדים בצד אסתן ותאסר (כתובות כ"ג),
אלא ודאי דלא בעינן עדים, ומשו"ה שייך למימר דילמא שליח שווייה בינו
לבינו, ומהדרין דלא חיישינן להכי דלא חציף איגיש לשוויי לאבזה שליח

שו"פ צח"ח מקום מקודשת ודאי כו', א"כ גם כאן יש לנו לחוש
שמה צמקום אחר שזה השער פרועה ומקודשת צחורת כסף,
ונוגעין לא היו כיון דכח"כ אינו שו"פ ולא יעילו עליו צ"ד שצועה,
וכיון כמו קודם שחיקו שצועה היסח דכשרין להעיד, אצל לשיטת
הר"י [וכח"כ] שם דאף אם ידוע דשו"פ צמקום אינו מקודשת,
דאין להקדש אלא מקומו ושעתו, ורק מחשש הכרחין אנו חוששין
לקדושין, כאן לא שייך חשש הכרחין, דאם ידוע הכרחין שצמקום אינו
שו"פ, א"כ ידוע דמשו"ה אינו מקודשת כו', ואם יסבחו שגם כאן
שו"פ שצד יחשבו דמשו"ה אינו מקודשת דהעדים נוגעין צעדות
כיון דצמקום שו"פ, וא"כ ממניין אין כאן חשש הכרחין ואינה
מקודשת, אם לא שנאמר דהיכא דגזרו חז"ל אין צדינו להקל
בגזירתם אף צמקום דלא שייך טעם התקנה.

ובחידושי הר"מ דף ל"ב ג' כתב בפשיעות, דלהסבירים דביטוח
כפירת ממון אינה מקודשת כלל, היכא שקידשה צפחות
משו"פ אי היו ספק קדושין תלוי בשתי השיטות כו"ל, וכתב דזה
יטול להיות גם כשקידשה בכסף צפחות משו"פ, והיינו כשהמשלח
נתן להם לקדש צחות מפרועה, או שנתן להם פרועה והם מחזירים
לו המותר. והוסיף עוד דבקידשה צפחות משו"פ צדבר שאינו
מתקיים, נראה דלא היו קדושי ספק ממניין, דלטעם הרמב"ם
לא מהני דהא אינו מתקיים ואינה יכולה להוליכו לשם, ולטעם
התוס' צלה זה לא מהני כו"ל וכו'.

יג. שוה פרוטה. עי' צקבלת יעקב כאן שהקשה על הרמ"א,
למאי דאיתא פלוגתא צח"מ סי' ע"ז סעיף א' בשנים
שקבלו פקדון מאחד אם נעשו ערבים זה לזה או לא, וכתב אם
נימא דאינם ערבים זל"ז, א"כ בשני שלוחים אינו יכול ליתבע מכל
אחד רק חצי פרוטה שנעשה לזה עליה, ולא היו נוגעין כלל דאין
יכול להשביעם על חצי פרוטה, ואיך סתם דבריו דאף צפרועה
אחת לא היו רק ספק קדושין, ומשמע אף בשני שלוחים, דהא על
המחזר קאי דאיידי צהדיא בשני שלוחים כו', ואף לדעה א' דנעשו
ערבים ויכול ליתבע מכל אחד פרוטה, החצי מדידה דהוה לזה
והחצי בשני מכה ערבות מ"מ חיקשי למאי דקו"ל צח"מ סי' מ"ט
סעיף י' דערצ לשני יוסף בן שמעון פטור הערב, דכיון דאינו יכול
ליתבע את הלזה גם הערב פטור, א"כ גם כאן כיון דאינו יכול
להשביע את הלזה על חצי פרוטה גם הערב פטור משצועה, ואמאי
לא מהני צקדושי פרוטה בשני שלוחים.

ובע"ז הקשה צחשבות מהר"א (אסאד) סי' קס"ז, וכתב
דגם צקדושי כסף דאמר צירושלמי דהו"ל נוגעים [וכן
פסק כאן המחזר] קשה כן, דהא סתם קדושי כסף צשו"פ הוא
ומגיע על כל אחד מהעדים לשלם צחזרה רק חצי פרוטה, וכן קשה
על הגמ' [קדושין מ"ג צ'] דאמר והשתא דחקון רצנן היסח
נוגעין הן צעדותן וליתא לדבר נחמן דאמר וכן צדיני ממנויות, והא
מ"מ איתא גם צדיני ממנויות צפרועה אחת, ונ"ל דהכוונה צכ"כ
שמגיע לכל אחד מהעדים לשלם פרוטה אחת, ולפ"ז על דין המחזר
דאם קידשה בכסף קאי הרמ"א, ובשער שיש צו שזה צ' פרועות
האמר, צאופן שמגיע על כל"ה מהעדים שזה פרוטה, כו"ל פשוט.

ביאור הגר"א

גט לאשה צריך להחזיקו בפני ב' עדים ואין השליח מן השנים וכ"כ בהג"מ בפ"ו מה' גירושין ע"ש ומ"ש בירושלמי הנ"ל לא החזיק ופי' הרמב"ם בפ"ט שלא עשאו בעדים אבל הראב"ד חלק עליו ואמר שה"פ שעשה בעדים אלא החזיק וז"ש וי"א כו' ועס"י קמ"א סי"א:

עליו הוא' כיון דבעינן עדים בקדושין משום דלפינן דבר דבר מממון אין חילוק ומגט אין ראיה דגט מוכיח עליו אבל בטור סי' קמ"א כ' דגם בתולכה בגט צריך עדים וכמ"ש בירושלמי פ"ד גיטין עשה שליח להוליד שאין מפורסם במקום דאשה וז"ש לא

אוצר

סי' ק יד אות א—ג

הפוסקים

שעשה אחד שטר שליחות והחתים בו קרובים, והעיר אחד מהכתמים שאין ראוי לעשות כן כיון שחס פסולים לעדות, והחכם שהיה המעשה לפניו אמר דאין נחוש כיון דאין אלו עדי קדושין רק עדי שליחות, כתב הרדב"ז דלא יפה עשה החכם להכשיר הקרובים כו', לא מציעא לדעת הפוסקים שנחלקו על הרמב"ם כו', כיון שהלכינו לעשות שטר שליחות ודאי לריך לעשותו כתיקונו ככשרים וברחוקים, אלא אפילו לדעת הרמב"ם ובעלי שיעורו דא"ל לעשותו בעדים, גרע שטר שליחות בעדים פסולים משליחות בלא שטר ועדים, דכלא עדים כלל אם יכחיש המשלח השליחות, או האשה, ויזכרו להוציא עדים יזקדקו ב"ד בעדים אם הם כשרים או פסולים, קרובים או רחוקים, אבל כשירא שטר השליחות כתוב וחתום בעדים, לא יתנו לב לחקור אם הם כשרים או לא, דמימר אמרי סתמא דמילתא ככשרים נעשה, ונמלא גומרים ענין הקדושין ע"י הקרובים וכו'.

ועיין בתשובת רבני יפו שכתעלומות לב ח"ג קונטרס השליחות סי' א' דפ"ה א', שילאו לידון יותר מה דלא הקילו המקילים אלא בלא העמיד עדים כנל, אבל היבט דנחת להעמיד על שליחותו עדים, נמלא דאין ראונו בקיום השליחות וההרשאה אלא עפ"י עדים דוקא, וא"כ כשהוצרך שהעדים פסולים מן התורה בעלה השליחות מעיקרה, אלא שסיימו דמחמת ערוה החמורה אינם חומרים להפקיע הקדושין לגמרי רק דמהניא לס"ם. אולם באבני האפד סק"ז השיג עליהם, והוכיח דלמאן דלא צוי עדים, כשההרשאה חתומה בעדים פסולים, אמרינן דל מהכא העדים ואין לפסול שטר הרשאת הקדושין, ע"ש שהאריך בזה, ובסוף דבריו הביא דברי הרדב"ז כ"ל.

ג. ובשחתומים על שטר השליחות גם עדים כשרים וגם עדים פסולים. בשו"ת מהרשד"ם חו"מ סי' י"ז, צידון שטר הרשאת שליח הולכה בקדושין דחתימו עליה עדים כשרים ופסולים, אחר שזן במחלוקת הפוסקים בשטר הרשאת שליחות בממון כה"ג דחתימו עליה עדים כשרים ולאחריהם עדים פסולים אי מהני, כתב דאפילו נמא דיש לנו לאוקמי ממון בחזקת בעל הממון משום דיכול לומר קים לי כפלוגי, מי"מ בג"ד אין שום גמגום שהשטר כשר, שהרי כתב הרמב"ם שאל"ל עדות צמינו השליחות רק אם השליח והמשלח מודים בדבר [מהני], והוסיף הרא"ש לומר דאפילו לא מינוה שליח בדיא, אלא שגילה דעתו שהוא חפץ באשה פלונית כו' והלך וקידשה לו בלא מינוי שליחות שהיא מקודשת, [כמוצא בסעיף ד'], א"כ דברור לנו שאין לריך בעדים לשליחות הקדושין, פשיטא ופשיטא דלכוי"ע אין לפסול שטר הרשאת הקדושין כו', דכל שיש צ' עדים כשרים חתומים בשטר כו', צין בתחילה צין בצוף צין צאמלע כשר.

רק

וקבלה קדושין מאחר אם לא וכו'.

ג. ויש להעיר דזה רק לדעה זו שהביא הרמ"א שם דאם מסר לו כסף הקדושין לא חשיב מילי, אבל לפי הדעה השניה ברמ"א שגם זה חשיב מילי. לא שייך חילוקו כלל.

צ"ס הרא"ש כו', והמרדכי [שם סי' תקי"ג] צ"ס ר' יעצן. וברמב"ם שם כתב הטעם שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמתת הדבר, לפיכך אם הודו השליח והמשלח אין לריבין עדים, כמו שליח הגט וכמו שליח שהרשכו להפריש לו תרומה וכיוצא בזה, בכל מקום ששלחו של אדם כמותו ואל"ל עדים ב'.

וכן פסק בסמ"ג ענין מי"ח שאל"ל עדים צמינו שליח האיש, אלא כיון שהודו השליח והאשה מקודשת, וכתב דכן פירש חזינו ילחק בתשובה. וכן פסקו ברבינו ירוחם נכ"צ ח"ג, ארחות חיים הלכות קדושין סי' ו' אות ג', כל בו הלכות אישות, וסמ"ק סי' קפ"א. ודעות שאר הראשונים וכן דעות האחרונים להלכה, יתבאר בסק"כ אות א—ב.

ויש מי שכתב דהא דא"ל עדים צמינו שליחות האיש דוקא כשמסר כסף הקדושין ציד השליח, אבל כשאמר לו שיקדשה בצבילו באיזה כסף שירצה לריך עדים אליצא דכו"ע. צערך שי כאן, אחר שצוהר סברת הרמב"ם דבשליח הולכה א"ל עדים ובשליח לקבלה לריך, לפי מש"כ בהא דמילי לא מומכרי לשניה, דצמינו לא חל השליחות שיהא שלוחו של אדם כמותו [אפילו בשליח ראשון] עד שעת מעשה, לכן ערס שנעשה המעשה דעדיין אינו כמשלח אינו יכול לעשות שליח אחר, כתב דא"כ בשליח הולכה דהמשלח מסר צידו כסף קדושין דנעשה מיד שליח, כשאומר פלוני עשאי שליח נאמן ומהני מה שמקדש אח"כ, משא"כ בשליח לקבלה דלא נתנה צידו כלום ועדיין לא חל השליחות עד שנעשה מעשה דהוי רק מילי, ובשעת מעשה שמקבל הקדושין דהוא גמר הדבר הוי דבר שצדורה, אינו נאמן בלא עדים, ולפי"ז [גם בשליח הולכה] אם לא מסר לו המשלח הקדושין רק כזה אותו לקדשה בכל כסף שירצה, דאיחא לקמן סעיף ו' ברמ"א דהוי מילי ואינו יכול למנות שליח אחר, מודה הרמב"ם לריך עדים וכו' א.

ב. האם לכתחילה יש לעשות שטר שליחות בעדים כשרים גם לדעה זו. כתב בשו"ת הרדב"ז ח"ז סי' נ"ג, דא"כ דרבים פסקו דאין לריך עדים צמינו השליחות, מי"מ כדי שלא יצוא לידו תקלה לריך לכתחילה לעשות שטר שליחות בעדים, כדי שאם יכחיש אחד מהם יתברר ע"י שטר השליחות כו' וכן אנו נוהגים. וכן ראיתי בהגמ"י [פ"ג דאישות הל' ע"ן] שכתב על דברי הרמב"ם אם הודו השליח והמשלח, ח"ל: הלכך אין לריך לכתוב הרשאה לשליח לא צקין ולא צלשון שטר, אלא צמינו ח"מ פכ"פ עשה את פי שליח לקדש לו אשה פ', לגילויי מילתא בעלמא עכ"ל, הא קמן דאפילו לדעת הפוסקים דאין לריך שטר [שליחות], מי"מ לריך לכתוב לצד שכוא עושה אותו שליח לגילויי ולברורי מילתא כדי שלא יכפור אחד מהם ויצאו לידו תקלה וכו'. וצנידנו שם

ב' ע' בשו"ת הרשב"ש סי' תקע"ד שר"ל דדברי הרמב"ם אינם אלא בשלא פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר, ולא מחייבה לאחרני, אבל בקבלה קדושין מאחר לא אמרה. אולם ביד אהרן ח"ב הגב"י אות ט"ו תמה עליו, וכתב דמה שאנו אומרים שהודאתם חיובא לאחרני, היינו שהוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביה, ועוד דאסר לה אכוי"ע, א"כ מה לי אם פשטה ידה

רק שהשליח והמשלח מודים בדבר

ואם נולד מקרי הודק רק אם הודק בפני עדים

כדרך

ביאור הגר"א

[י] ולא מקרי כו' במ"ש בס"ג דסנהדרין:

אוצר

ס"ק טו-ס"ק יז

הפוסקים

טו. רק שהשליח והמשלח מודים בדבר. בחידושי מהר"ע על הרי"ף פ"ב קדושין דף מ עור ג', ובהשנותיו ח"ב סי' מ"ג דס"ח ד', אחר שהביא חמיתת הראש"ד על הרמב"ם דכיון דפסקין המקדש בלא עדים אין חוששין לקדושין ואפילו שניהם מודים, ח"כ מה מועיל הודאת השליח והמשלח כיון דהודאתן חיובה לאחרינא, ומכ שיישב הראש"ש דיש לחלק, דודאי בגמר הדבר שהיה נאסרת לכל אדם הוא בלא מהני הודאה, אבל למכור שלוחו לקדש לו מהניא, כח דאכתי חיובא לומר שאין ללמוד מדבריהם אלא שאם אמר השליח קודם הקדושין פלוני עשאו שליח לקדשה שהוא נאמן, דבהכרח שעתה ליכא מילתא דדבר שצערורי, ובגמר הדבר שהיה מתקדשת עפ"י שני עדים הוא כו', אבל אם לא אמר בתחילה שעשאו שליח על כך ונתקדשה סתם, לא נאסרה בזהותם הקדושין ולא הוחזקו עדין בחזקת א"ה, ולא כל הימנו לומר שליח אני להחזיק בחזקת א"ה דנמלא גמר דבר שצערורי עפ"י ע"ה, ולא באמינו לו אלא בתחילה דומיא דאמרין בהחולין [יצמות ל"ט ב'] ואשתמודיעין דהדין פלוני אחיה דמיחנא כו' אפילו עפ"י עבד עפ"י קרוב, ופי' הרי"ף משום דבהכרח שעתה לאו אמילתא דאיסורא קמסהדי, והוי דומיא דאמרין ע"ה נאמן באיסורין ודוקא קודם מעשה, כדאמרין בירושלמי דסופה אמר ע"ה פלוני אכל חלב והתרו צו אינו לוקה, אמר לו אי חלב הוא והתרו צו שנים לוקה, עיקר עדותו לאו צע"ה הוא כי ונריך להתיישב בדבר.

ובבני דוד בתשובה דכ"ד ג', אחר שהביא דברי המהר"ע הרא"ה, כתב דסבירא זו מלאתיה במרדכי פ"ב קדושין [סי' תקי"ג], דכתב אם מניח שליח שלא בעדים נקדש או לגרש, ואזל השליח ואמר פלוני מינה אותי בלא עדים וקדשה או גירשה והמשלח מודה כי, הגרשין או הקדושין קיימין, כיון שאמר בעוד הקדושין בידו וכו'.

וכן בהודאת המשלח, כתב בהמקנה ק"ה כאן דלעת הרמב"ם אפשר דיש לחלק, דאם הודק קודם שעשה השליח שליחותו לקדשה, מהני אפילו להפקיע קדושי שני, כיון שידוע לעדים שנתרבה קודם הקדושין כו', אבל לאחר הקדושין וכו"ש לאחר קדושי שני, אינו נאמן להפקיע קדושי שני.

ובתעלומות לב קונטרס השליחות סי' ג' אות ב' דלי"א עור ב', כתב בפשיטות שצריך הודאת המשלח קודם נתינת הקדושין ושיחבר שזה הוא שלוחו, כי אז עדיין אינה ערוה וזיבה הוא שלא להתקדש, אבל אחר הקדושין חו לא מהימנין ליה, כיון שזה לאוסרה אכריע ואין דבר שצערורי פחות משנים. וכן מצאנו בערך ש' כאן.

אולם ע"י בחידושי הרי"מ דלי"א א', שחפס בפשיטות דאפילו מודים בדבר כשכבר קדשה ג"כ נאמנים, וכתב דהא דמהני ח"ע"ג דעתה הודאתם הוא דבר שצערורי, משום דכיון דנשעת השליחות לא היה דבר שצערורי ויהי מועיל גם בלא עדים, הוי עכשיו אחר הקדושין כמו ע"ה המעיד שנתקדשה לפני שנים דנאמן, ע"ש שהאריך עוד בזה.

גם בחזון איש סי' מ"ז כתב דהרמב"ם איירי שהודו אחרי הקדושין, וטעמו נראה דהשליח נאמן לומר שליח אני מדין ע"ה נאמן באיסורין, דלא אמרינן אין דבר שצערורי פחות משנים אלא צמי שרובה להרויח באמירתו לאסור האשה לעלמא או להחירי, אבל אם האיסור וההיתר בידו, נאמן לומר שעשה את האיסור

כדין התורה ואת ההיתר כדין התורה, כגון בצעל שנאמן על הגט שנכתב לשמה ושלא במחזור וכיוצא בו, אלא שנסתפק הא דכתב הרמב"ם דבעינן גם הודאת המשלח, אם זה רק לאפוקי אם הכחיש המשלח [דאין השליח נאמן], או אפשר דדוקא קאמר שהודק אח"כ, דא"כ נמלא דהשליח מרויח בדבורו ולאוסרה בדבר שלא בידו.

טז. רק אם הודה בפני עדים. ע"י ב"ש סק"ו דזה חייבי לעיין אם רוצה לכפור אחר זה בלא מהני כפירתו, [אבל כל שלא כפר אפילו לא הודק בפני עדים ג"כ מהני]. וכן הוא בדרכי משה צ"ח הרי"ש, דלי"ל בפני שנים אחס עדי, ואם לאו אלא שהודק ואח"כ אמר שאינו אמת, נאמן.

וע"י בפרישה אות ה', שכתב על הרמ"א שכתב דברים אלו על דברי השו"ע שהיה שיטת הרמב"ם, דהרי"ש איירי כשהודק ואח"כ רוצה לכפור, ואילו מחלוקת הרמב"ם והראש"ד אינה כשכופרים רק כששניהם מודים, ואפ"ה מלריך הראש"ד עדים דומיא דקדושין דאין דבר שצערורי פחות משנים, והרמב"ם פליג עליה צ"ח.

ובאבני משפט סק"ו הביא מהקבלת יעקב כאן שהבין, דמשי"כ הרמ"א בלא מיקרי הודק אלא כשהודק בפני עדים, דכיוני דלריך דוקא קודם הקדושין שיאמר בפני עדים עשיתי זה לשליח, ואחר הקדושין שוב לא מהני הודאה, ולכן הוקשה לו דא"כ מאי קאמר [המחבר והרמב"ם] דאין לריך עדים למינוי השליחות, הא כיון שהודק מקודם [לפני עדים] למה לא נחשב זה עלמו כמינוי שליחות, [דאף שאמר לשון עבר שעשאו שליח, מ"מ חזין דעתו שרוצה שהוא יהיה השליח. מדברי הקה"י שם], ונדחק שם, והוא השיב ענין, וכתב דאין לריך הודאה [בעדים] לא מקודם וגם לא אח"כ, רק לריך הודאה [בעדים לפני כן] שלא יוכל לכפור אח"כ, וברי"ש שהביא בדי"מ היה המעשה שאח"כ כפר, וכן ב"ש כתב כאן וכ"ז אם כפר אח"כ, ור"ה צורר לדברי, דברי הראש"ש הביא ראי' דא"ל עדים למינוי השליחות מהא דפריך בגמ' [קדושין מ"ה ב'] ודילמא שליח שוייה כי, וע"י ב"מ דר"היי' הראש"ש הוא דאם לריך עדים היה לריך להביאם כו', וא"כ מוכח מה דאף הודאה א"ל כלל מקודם דא"כ היה לריך להביאם שהודק כו', וכן צ"ח דלריכיה עדים צמינוי השליח נראה דאם הודית קודם הקדושין מהני וכו'.

וב"ב בחזון איש סי' מ"ז אות א', דמשי"כ הרמב"ם דסגי בהודאת המשלח אינו ר"ל שהודק קודם קדושין בפני עדים שעשאו שליח, דבזה מהני אף בשליחות האשה, ואפילו אח"ל דבעינן עדים בשעת עשיית השליחות ולא מהני שליחות בידו לצין עלמו, מ"מ השתא בשעת הודאתו [בפני עדים] נעשה שליח וכו'.

יז. בפני עדים. מקור דין זה הוא מהרי"ש סי' קל"ג וכמלויין בפנים. וב"ש סק"ו הביא עוד מהרי"ש שם, דאם אמר בפני ע"ה אפילו אמר אתה עד אין כאן הודאה, בלא קפיד להודות

(ד) וע"י גם בטיב קדושין סק"ח שהבין מדברי הרמ"א, דלהרמב"ם צריך הודאה בפני עדים ולהראב"ד גם זה לא מהני רק צריך למנות השליח בעדים, והשיב ע"י, דבכה"ג מהני אף להראב"ד, וכן הבין דברי הרמ"א בהמקנה ק"ה, ולכן נדחק לומר דמשי"כ הרמב"ם והמחבר דא"צ עדים במינוי השליחות

(ג) כדרך הודאה (ריב"ש סי' קל"ג)

אבל

פתח תשובה

(ג) כדרך הודאה. עה"מ וי"ש ועיין במל"מ פ"ג מה"א סוף דין י"ד:

אוצר

סי' ק—ס"ק יח

הפוסקים

ששקר ענה ומילי דכדי, דהא אפילו בענין איסור והיתר ועומאכ ועברה שפ"א נאמן, היתא בתוספתא ומייתי לה ר"ן בתשובה סי' ל"ג וסי' מ"ז, דעד שלא נחקרה עדותו צ"ד יכול לומר מזדבן הייתי, אי"כ אפשר לומר גם כאן כיון שלא הודה צ"ד יכול לומר ששקר דיבר אפילו בלא שום אמתלא, בפרט דבשעת הודאה לא חייב עצמו בכלום, שהרי יוכל לבעל השליחות אם יראה, אי"כ י"ל כי ניבא מילי דדלוי ואין לסמוך עליהם בלי אחס עדי ולי"ע.

ובתפארת יעקב סק"י כתב ג"כ על הח"מ, דלא משמע כן בריב"ש, ועיקר הטעם נראה דדוקא בממון שהוא מחייב עצמו בהודאתו, בענין שיאמר שלא להשביע או משטה, אבל כאן שאינו מחייב עצמו בכלום שפיר יכול לומר דרך שיחה בעלמא אמרתי, אפילו היכא דלא שייך משטה ושלא להשביע.

וב"ב בערוך השלחן סעיף י"ח, דמש"כ הרמ"א כדרך הודאה היינו שיאמר אחס עדי או שיאמר זה דרך הודאה גמורה ולא דרך שיחה בעלמא, וצ"ח"מ רוצה לומר דזכו רק בשליחות לקבלה ולא בהולכה, ואינו עיקר.

ובעצי ארזים סק"י חילק עפ"י הריב"ש, דבשליח קבלה בענין שיאמר אחס עדי דוקא, ובשליח הולכה מספיק שיאמר דרך הודאה בלי אחס עדי, אבל דרך ספור דברים לבד אפילו שלא בדרך שחוק לא מהני גם בשליח הולכה. ובתחילת דבריו הביא הע"א מהמשלי"מ פ"ג דאשוח ב"י י"ד, שהקשה ג"כ על הריב"ש בהח"מ, דלמה להצריך שיאמר אחס עדי, דדוקא בממון שייך דין זה כדי שלא יאמר משטה הייתי כך או שלא להשביע הודיתי, ושהנמי שם הביא גם מרש"י קדושין מ"ג א' דדוקא גבי ממון דשייך השטאכ ל"ל אחס עדי, [שכתב אהא דאמרינן בגמ' שם אלא מעתה קידש אשה בפני שנים ולא אמר להם אחס עדי הי"י דלא הוה קידושין, דברי ראו, וכי אמרינן צנסהדרין (כ"ע א') לר"ך שיאמר אחס עדי, הי"מ בעדי הודאה שפעמים שאדם מודה לתוצעו מנה ואומר הדין עמך, מפני שרוצה להשחיקו מעליו עד לאחר זמן ואע"פ שאינו חייב לו כלום, לפיכך אין השומע יכול להעיד בפני הודה עד שיאמר אחס עדי, אבל בעלמא לא], וכחצ הע"א דלק"מ, דודאי בקידש בפני עדים לא שייך לומר שעשה כן דרך השטאכ או שחוק, והוי כאילו הורה בפני עדים שא"ל לומר אחס עדי, משא"כ מינוי שליחות שלא בפני עדים דלא מהני אלא משום הודאת המשלח פעשאי שליח, ודאי לר"ך שיאמר הודאה גמורה, שלא יאמר אח"כ לא אמרתי כן אלא דרך שיחה בעלמא או לשום סיבה ואמתלא. אבל

להודות בפני ע"א, וליין לחו"מ סי' פ"א סעיף י' שם פסק המחבר דהודאה בפני ע"א הוי הודאה ה.

ועי' באבני משפט סק"י, שכתב דלפי מש"כ ה"ש בעצמו דכל ההודאה היינו אם רוצה לכפור, לא ידעתי מאי מייתי מחו"מ, דהתם הוי הודאה דאם יכפור ילטורכ לישבע נגדו, וכאן ודאי אף דיאמר העד שהודה מ"מ אם יכחישו אין שייך שבועה, שפיר י"ל כמ"ש ה"ש דלא חש להודות בפני ע"א, וא"כ אף אם יודה [המשלח] שהודה ואומר דבשקר הודה ולא עשאו שליח נאמן, דדוקא בממון דע"א כל זמן שאינו נשבע נגדו הוי כשנים לממון לכן מהני הודאה בפניו, ומ"מ לדינא ל"ע אף דאין מחו"מ ראייה.

יח. כדרך הודאה. כתב צ"ח"מ סק"ד דמפשט הלשון משמע שיהיה דוקא דרך הודאה גמורה, כטורם שיאמר בפני עדים אמת הדבר או הוה עלי עדים שאני עשיתי פלוגי שליח נקדש לי אשה, אבל אם אמר דרך שיחה בעלמא יכול אח"כ לכפור בשליח ואין האשה מקודשת, אך לא ידעתי, בעלמא גבי ממון יכול לטעון עשיתי זה שלא להשביע עצמי, או אם תוצעו יכול לומר משטה אני כך, אך בדבר טרור לא שייכי טענות אלו, ואפשר לומר דגם כאן שייך אמתלא, על דרך משל, אחד אומר לו דעתי לקדש אשה והוא משיב לו כבר שלחתי שליח לקדשה, יכול אח"כ לחזור מדבריו וליתן אמתלא שלא אמר זה רק שלא יקדמנו אחר וכיוצא בזה, ע"כ כתב שר"ך שיאמר דבריו דרך הודאה, אך שוב כתב דהמענין בגוף תשובה ריב"ש יראה דשם קאי על שליח נקבלה, וכחצ שם דלא סגי בהודאת המשלח אלא בפני עדים על השליחות כו', אבל כאן בשליחות להולכה אין נראה להצריך לומר אחס עדים, רק שלא יאמר הדברים כמשחק או לשם אמתלא וכמ"ש.

אולם בב"ש סק"י כתב דמש"כ הח"מ דבשליח להולכה אי"ל הודאה גמורה אלא כשאנו מדבר בדרך שחוק מהני, לא משמע כן בריב"ש, ומש"כ הרמ"א כאן דרך הודאה ולא כתב ש"ל אחס עדי [כמ"ש הריב"ש], משום דקיי"ל אם אמר בדרך הודאה אפילו לא אמר אחס עדי מהני.

גם בעיני קדושין סק"ח כתב דמה שפקפק צ"ח"מ דאפילו בדרך שיחה ראוי שיעיל, דלא שייך משטה ולא שלא להשביע, אין זה מוכרח, דאיכא לומר דדוקא בממון לר"ך שיכיה אמתלא שאין דרכו של אדם לחייב עצמו בחנם שכרי חצרו יתצענו, אבל בדברים שבינו לבין עצמו בשעת הודאה, אפילו בלא טעם אפשר לומר

אפילו לחייבו שבועה, ולזה אף אם יודה לדבריו ויאמר שאמת הוא שהודה בפניו אין הודאתו כלום, ואילו בב"י חו"מ סי' ל"ב הביא מהריב"ש עצמו סי' תע"ז שהכריע דלא כהראב"ד, אמנם על הריב"ש אפשר לומר דכאן כתב לצורך דעת הראב"ד רק כסניף להקל, דאחר שכתב להתיר בנידונו מטעם שלא אמר המשלח אתם עדי, הוסיף עוד דכ"ש שהיה בפני ע"א וכו', אבל על הרמ"א קשה.

היינו רק לענין לאסור בקרובותיה, ולא לענין שאם קבלה קדושין מאחר ע"ש, וכנראה שלא היה לפנייהם רק הב"ש מהדו"ק ושם חסרים המלים, וכ"ן אם כמר אח"כ, אבל צ"ע שלא הזכירו מהד"מ והפרשה הנ"ל. (ה) ובב"ש מהדו"ק סי"ם בזה ועיקר ג"ל להחמיר וכו'. ולכאורה קשה גם על הריב"ש עצמו, דבסי' קצ"ג שמשם מקור דברי הרמ"א, כתב דלא חשיב הודאה בפני ע"א לפי דעת הראב"ד שכתב בהודאה בפני אחד לא מהניא

באר הגולה

ל שס

(ד) אבל בשליחות האשה שהיא עושה שליח לקבל קדושין צריך שיהיה בעדים

וי"א

פתחי תשובה

(ד) אבל בשליחות האשה. עין בתשובת הרד"ק ח"א סי' תקל"ז :

הפוסקים

סי' ק יט אות א—ג

אוצר

ג. אי בעינן שעדי מינוי השליחות יהיו גם עדי הקדושין, ואם יש לחלק בזה בין קדושי שטר לקדושי כסף. כתב בהמקנה רפ"ב דקדושין דמ"א ח' ד"ה וכו', דלכאור' חפיונו היכא דליכא עדים על השליחות, מ"מ כיון דכתבו הסוס' גיעין ס"ג ז' [ד"ה אפילו] צמחתי דהאשה שאמר התקבל לי גיעי כו', דאפילו ליכא עדים על השליחות ואיכא נמי עדים על הקבלה הו"ל חזי דבר, אלף משום דשניש נאמן ע"ש, וזה שייך דוקא גבי גט דבגט צידו, וכן י"ל בקדושי שטר [שם עליו עדים, מדבריו בקו"א], אלף גבי קדושי כסף חפיונו איכא עדים על השליחות ואיכא נמי עדים בשעת קבלת הקדושין הו"ל חזי דבר, ואף דקו"ל כרבנן דר"ע דאמרו דבר אפילו חזי דבר, מ"מ הא כתבו הסוס' בצ"ק דף ע' ע"ב ד"ה למעטין, בשם הר"ף דדוקא בשני חזקה פליגי רבנן משום דמהני סהדותיהו לענין פירות, אלף בלח"ה חפיונו רבנן מודו, [אמנם] י"ל דגם הכא מהני סהדותיהו דעדי קבלה לענין כסף, דלר"ך השליח להחזיר הכסף ואינו יכול לומר להד"מ, ואף דעדי השליחות דידע לא מהני מידי, מ"מ כיון דעדי הקבלה מהני כו' חו לא הוי חזי דבר, כדאמרין [בצ"ק שם] דעדי קדושין ועדי ציאה, דכיון דעדי הקדושין לא לריכין לעדי ציאה [דבר קרינא ציח] וכו'.

ובקו"א כאן ד"ה וי"א, אחר שכתב כנ"ל, כתב עוד דנפק"מ בשטר קדושין שאין חתומין עליו עדים והשטר אינו שוב פרוטה, דלא מהני חפיונו אם יש עדים על השליחות עד שיעידו אותם עדים עלמם על הקדושין, אך בלשון הרמב"ם פ"ט דקדושין ח' ל"ב משמע דלא צעין שיעידו אותם עדים עלמם חפיונו צגט שאין עדים חתומים עליו, שוב ראיתי צמח"מ שם שנתקשה בזה כו', ויש ליישב דהרמב"ם מיירי צגט שהוא מסתמא שוב פרוטה, וא"כ מהני נמי לענין שאין השליח יכול להכחיש כנ"ל, כן י"ל מוכח ממ"ש הרמב"ם שם בלשונו ואם היו שם שני עדים שיעידו שגט זה הבעל נתנו לשליח לגרשה [כו] הרי זו מגורשת, וקשה דלמה ליה צ' עדים הא סגי צע"א ושליח נעשה עד כו', ולפי מ"ש דמיירי צגט שהוא מסתמא שוב פרוטה, א"כ הוי השליח נוגע צעדות לצטר דתיקנו שצוה הוסת כנ"ל צסעיף צ', אלף בשטר שאין בו שוב פרוטה י"ל דהוי חזי דבר וי"ע.

ובחידושי הר"מ סק"ז דל"ז עור צ' כתב דמשמע דגם כשם עדים אחרים על השליחות ואינם עדי הקדושין עלמם מהני ג"כ, וכן בשליח להולכס להפוסקים דצני עדים [כמוצא צש"ע]

שצריך ראש המשלח אין גוף השליח נעשה כגופו, (וסברא זו שמעתי בשם הקצות"ה, [והוא בחו"ב סי' קפ"ב סק"א]), ולכן צריך קרא מיותר בקדושין (מ"א ב') דהאשה עושה שליח לקבל גיטה, דבשלמא שליח הולכה דצריך עשיית הבעל שיתן לידה הוי נתינת השליח כנתינת המשלה, משא"כ בשליח לקבלה שא"צ שום מעשה שלה, דאפילו נתן לתוך ידה והיא לא עשתה כלום מגורשת, וכיון דא"צ אלא גופה אין גוף שלוחה נחשב כמותה כו', וכיון שלא מצינו שליח כזה בכל התורה לא הוי ענין שליחות, והוי גוה"כ שתוכה בגיטה וקדושיה אף שאינם שלה, והוי שליח זה מעיקרי הקדושין והגרושין, ולכן צריך לעשותו בפני שנים, וזה נכון ומתקבל וכו', וע"ע בזה בחי' מהרי"ט על הר"ף קדושין דף ט' טור ב', ובתשובותיו ח"ב סי' מ"ג דס"ה ג'.

יט. אבל בשליחות האשה כו' צריך שיהיה בעדים. א. מקור דעה זו. דעם זו הציו הטור בשם הרמב"ם. והוא צפ"ג דלישות ח' ע"ו. והלשון ברמב"ם הוא, כל העושה שליח לקבל הקדושין צריך לעשותו בפני עדים, וכתב צמח"ל ספר הל"ה ד', דהא דלא כתב האשה שעושה שליח לקבל הקדושין כו', משום דלכא נמי האז שעושה שליח לקבל קדושי צתו וכו', וכן פסק צמח"ג עשין מ"א, אחרות חיים הלכות קדושין סי' ג' אות ג' וכל צו דס"ד ד', דשניה קבלת הקדושין צריך לעשותו בעדים. וכתב הר"מ שם על דברי הרמב"ם, דמוסכם הוא מן המפרשים, ונלמד משליח קבלת הגט שאמרו צמח"ג בגיעין [סי' א'] ונפסק כן צש"ע סי' קמ"א סעיף ח' שצריך עדים צמח"ו. ועי' להלן סק"א אות ח' דעות שאר ראשונים צדון זה, ודעת האחרונים להלכה.

ועי' בשו"ת מהרשד"ם סי' ס"ו, שהציא דברי חכם אחד דגם הרמב"ם שסבר דלר"ך עדים צמח"ו שליח האשה ה"מ לכתחילה כו', וכתב דפשיטא דמ"א לומר כך מכתב עצמם, ח' שהרי בשליח הבעל כתב שאין צריך עדים, ואי לכתחילה מו אפשר לומר כן הא ודאי פשיטא שצריך לכתחילה, וחו דהרי כתב הטור דהר"ש"ם ה"ה מפסק לומר שאף שליחות האשה אין צריך עדים, ואם הרמב"ם והרש"ד פליגי לכתחילה, הועלה על הדעת שיאמר הר"ש"ם בשליחות האשה ח"ל עדים חפיונו לכתחילה, זה ח' אפשר, וחו דהרי כתב הר"מ [אח"כ דלר"ך עדים צמח"ו שליחות האשה] שנלמד כן מגט כו', [והתם ודאי חפיונו צדיעצד אינה מגורשת ח' ליכא עדים], וחו דהרי כתב הרש"ד [קדושין מ"א ח' ד"ה מלמד] אלף שליחות דידע לא צריך [עדים], אלף כל שניהם מודים שזה אומר מניתי שליח חזק מודה לו סגי ליה, משמע דבאשה לא סגי, ולשון זה [דסגין] משמע ודאי חפיונו צדיעצד כו', וכן הוא ודאי, שכתב הרש"ד [על הרמב"ם שם פ"ג דלישות ומוצא להלן סק"א אות ח'] תמיח ה"ה זו, כיון דפסקין המקדש צלא עדים אין חוששין לקדושין וחפיונו שניהם מודים ח"כ מה מוטיל כודחת השליח והמשלה, הרי לך צפירוש שאפילו צדיעצד לא סגי ח' ליכא עדים כו', וע"כ לא פליגי הרמב"ם והרש"ד אלף בשליח דידע, אלף שליח דידע לא פליגי כו' דלר"ך עדים, וצלאו הכי לא סגי צודאי.

ב. אי מחני לדעה הנ"ל בשליח לקבלה הודאת האשה קודם הקדושין. עי' בזה בדברי הפוסקים סק"ה.

(ו) ועי' ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דע"ב טור ב', שכתב בסברת הרמב"ם בזה דמחלק בין שליח הולכה לשליח קבלה, דשליח הולכה אינו נסמך לדבר שבעורה [שנאמר בזה דאין דבר שבעורה פחות משנים], שהרי בכל התורה מצינו ששלוחו של אדם כמותו כו', ובעת שנעשה שליח אינו גומר הענין אלא שנעשה כמשלחו, כמו שליח דכל התורה כולה, וגמר הדבר בעת נתינת הקדושין כו' ליד האשה, משא"כ שליח לקבלה דלא מצינו כיצא בו בכל התורה, דכל השלוחים הם במקום שצריך מעשה השליח וריבתה התורה דמעשה שעושה שלוחו חשוב כאילו עשה משלחו, משא"כ במקום שא"צ עשיית המשלח רק גוף המשלה, וכמו אכילת מצה והנחת תפילין דאינו עושה בהם שליח, דאף דעשיית השליח הוי כעשיית משלחו, מ"מ כיון

ווי"א שגם (ו) בשליחות האיש צריך עדים:

באר הגולה

מ הראב"ד בהשגות וכו' כ
הר"ן והמרדכי בשם
ראש"ה

כג

באר היטב

ע"ש. ונשוע דבכל ענין צריך עדים צמינוי שליח הולכת קדושין. דל"כ
ה"ל למימר בקיבור אצל בקדושין ליכא הוכחה. ועיין מ"ש שם המחבר
מגדול ע"ה וממרחל קדושין דף מ"א ע"ב. ולפי דברי ז"ש דחילוק יש
בין כסף לשטר לא מוכח מידי דל"ל דס' איירי בשטר וד"ק. ועיין
כנה"ג דף ס"ד ע"ב:

(ו) בשליחות האיש וכו'. ז"ל הראב"ד וכתב וזה שנומרה הרמב"ם
שליח קדושין לשליח גירושין שא"ז שג"ט שג"ט מוכיח עליו ע"ש.
ז"ל דלירי כלן דוקא בקדושי כסף אצל אס הוא שליח עם שטר
קדושין ח"ל עדים כיון דהשטר צידו כ"כ ז"ש. ומיהו משמעות הלשון
של הראב"ד שכתב אצל בקדושין דלפילו שניהם מודים אינו כלום וכו'.

אוצר

ס"ג יט אות ב—ס"ק כ אות ב

הפוסקים

חרומה ח"ל עדים כלל, אצל בקדושין דלפילו שניהם מודים אינו
כלום, כי מודו השליח והמשלח נמי לאו כלום הוא. וכע"ז כתב
בחדושי הר"ן רפ"ג דקדושין, ובציאו הח"מ סק"ז, וסיים שם בר"ן,
דכן דעת הר"ר משה הכהן בהשגותיו.

וכן פסק בחידושי הרשב"א קדושין מ"א ח', דלריך עדים צמינוי
שליח הולכה בקדושין. וציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דע"ג

ג' כתב דכ"ה דעת בעל העיטור, שצאות ק' מדיני קדושין ח"ב
צעניו השליחות כתב דשליחות הקדושין דמי לשליחות הגירושין,
וצאות ש' צדינו שלושה (דכ"ד ז') הביא הירושלמי [פ"ד
דיטון כל ח'] דשונה גע לאשתו לריך להחזיקו צפני שנים וכו'.

וב"ב בתום ר"ד גיטין ס"ד ח' דשליח של קדושין לריך עדים
אין מיהו הבעל שליח לקדש צפניהם, שאע"פ שמילך
הקדושין צידו [מ"מ אינו] מוכיח שהבעל נתנם לו וכו', ועע"ש
בדבריו ומובא להן אות ג'.

ועיין בציאור דעות הפוסקים ה"ל, בחידושי מהר"ט על הרי"ף
פ"ג דקדושין ד"מ ג', ובתשובותיו ח"ב סי' מ"ג דס"ה ג',
המקנה קו"א כ"א, אבני מלואים סק"ז, שו"ת מהר"ש (ענגל) ח"ד
סי' ה', פתחי עזרה סק"ז, וחזון איש סי' מ"ז אות ז'.

ובדעת ר"ח, ע"י צשו"ת הרשב"א סי' תקע"ד, שהציא דכ"ה
כתב אהא דלמרינן [בקדושין מ"ה ז'] ודילמא שליח
שווייה כו', דילמא שליח שווייה צעדים וכו'. אך צבעל העיטור
אות ק' קדושין דס"ב ג' כתב בשם ר"ח, שקיבל מרביתו דלא שאל
שווייה שליח צעדים ולא שאל לא שווייה צעדים וכו'.

ב. דעות האחרונים להלכה. כתב צשו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תרנ"ח
בידונו, דרוב הפוסקים והרמב"ם מכללם סוברים ששליח
הקדושין [להולכה] אין לריך לעשותו צעדים אלא כיון ששניהם
מודים הכי היא מקודשת.

וב"ב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דע"ג ח' דל"ל עדים צמינוי
שליח האיש בקדושין. וכתב שם ע"ז ציד דוד אות ר"ע,
דנראה עיקר כדעה זו, והטעם כיון דהשליחות אינה מעיקר
הקדושין.

ובפרי צדיק סי' י"ד, אחר שהציא מחלוקת הפוסקים בזה, כתב
סוף דבר אין לנו צוה אלא הכלל שקבלנו מהב"י, דכל
שהרמב"ם והרא"ש מסכימים לדעה אחת הכי נקטין, כ"ש
בהענין בהדיהו כל הכי כדלוחחא, הרשב"א ורבינו יעקב והסמ"ג
וכעור והס"מ כו', וכ"ש להחמיר, וכן נראה מפסק השו"ע שהציא
דעת הרמב"ם וסיועתו בסתם, ואח"כ דעת הראב"ד והר"ן [שלריך

בשו"ע ח"ז], מוכח דגם עדים אחרים מהני, דהא פריך בקדושין
[מ"ה ז'] ודילמא שליח שווייה כו', ולהפוסקים ה"ל ע"כ הפירוש
הוא דילמא שווייה שליח צעדים, ואף שאין עדי הקדושין יודעים
עתה כלום חיושין כו', ומצאנו דמהני עדים אחרים על השליחות
וכו'. וע"ש מה שישב על הקושא ה"ל דבקדושי כסף היו עדות
חלי דבר. וכן כתב בתפארת יעקב סק"ז. וע"י עוד צאות שח"ז.

ד. ואם צריך שידעו עדי הקדושין שעשאתו שליח לקבלה.
כתב בהמקנה קו"א סי' ל' סעיף ה' ד"ה גס, דשליח
קבלה שלא נודע לעדים צעדת הקבלה שהוא שליח קבלה, מ"מ
כשנודע לעדים [אח"כ] שהוא שליח קבלה הוא מקודשת למפרע,
וכן משמע בקדושין ע"ע ח' דלמך רב [קידוש אביה בדרך וקידוש
עלמה צעיר כו'] הכי היא צוגרת לפנינו [וקדושי קדושין, רש"י],
אף דצעדת הקדושין לא היה נודע מ"מ היא מקודשת למפרע וכו'.

ובאמרי דוד (להרד"מ פערער) סוס"י כ"ג, אחר שהציא דברי
המקנה ה"ל, כתב דשליח קבלה הוא דבר מבחון ואינו
לגמרי מגוף הקדושין כמו קבלת הקדושין כו', תדע דברי הרא"ש
נסתפק לומר דל"ל עדים כלל צמינוי שליח לקבל הקדושין כו', ועכ"כ
דעדי מסירת הקדושין לשליח אינם נריכים כלל לידע אפילו אחר
הקדושין שהוא שליח לקבלה וכו'.

ה. שטר הרשאה לקבלת קדושין שחתומים עליו עדים
רבים ונמצא אחד מהם קרוב או פסול. כנה"ג
הב"י סק"מ הביא מש"כ מהרשד"ם חו"מ סי' י"ז, לענין שטר הרשאה
קדושין [של האיש] שחתמו בו רבים ונמצא בהם קרוב או פסול,
דכל שיש שני עדים חתומים בין בחתולה בין בסוף כשר, וכתב דלפי
הטעם שנתן הרשד"ם להחיר משום דמינוי שליחות לא צמי עדים,
נפיק דשטר הרשאה קבלת קדושין לאשה שלריך עדים צמינוי
השליחות, יש לחוש לפסולו.

ובשעשחה האשה שליח להציא לה הקדושין, ושלא תחקדש עד
שיגיעו הקדושין לידה, אי דינו כשליח הולכה או
כשליח קבלה, יתבאר בסי' קמ"א סעיף י"ג.

כ. וי"א שגם בשליחות האיש צריך עדים א. מקור דעה
זו. ע"י צה"ג דכ"ה דעת הראב"ד בהשגות והר"ן
[רפ"ג דקדושין]. וכו' ובהרשב"א פ"ג דלוישות ה"ל ע"ז כתב עמ"כ
הרמב"ם שם אצל האיש שפשה שליח כו' אינו לריך לעשותו צעדים
כו', כמו שליח הגט וכמו שליח שהרשכו להפריש לו חרומה כו', דאין
הגידון חומה לראיה, דלענין שליח הגט גיטור מוכיח עליו, ולענין

עדים

הרב המגיה שם, דכוותו [של הרמ"ד] להקשות ממש"כ הרמב"ם שם פ"ט
הל' ל"ב שאם אין עדים חתומים בגט צריך עדים לעשות השליח, וע"י בהה"מ
שם שכתב דאפילו יודה הבעל לא מהני, וא"כ מבי"ש הבא, דהא אין עדים
חתומים בשטר הקדושין, או בקדושי כסף, וזה ברור.

(ז) ע"י בכ"מ פ"ג דאישות הל' ט"ו, שהביא השגת הרמ"ך שכתב עמ"כ
הרמב"ם כמו שליח הגט, דהוא עצמו כתב בפ"ט מגירושין שאם עשה שליח
צריך עדים, ונראים דבריו סותרים זה את זה. ובמשנה למלך שם כתב, בדקתי
בפ"ט מגירושין ולא מצאתי סתירה להרמב"ם מדידה אדידה וכו'. וכתב ע"ז

בגב נאמן וי"א דאף בשליחות האשה בלא עדים יש להחמיר (עור בשם הרא"ש)

ביאור הגר"א
[יא] וי"א כו' ואם לא
כו'. הרא"ש שם מ"ה

ב' מפסק על דברי רמב"ם וכ' צריך לדקדק מ"ש דמהני הדאיתו ושלוחו ולא מהני הדאית אשה ושלוחה והביא דמור :

אנצ

סיק כ אות ב—סיק בא אות א

הפוסקים

אמנם ע"י בתום רי"ד גיטין ס"ד ח' שכתב בלשון לחלק בין גיטין לקדושין, דקדושין חצי"ש שמוניך הקדושין בידו מ"מ אינו מוכיח שהבעל נחנס לו, ולא דמי לגט שכתב בו שם המגדש והכתגדשה דכיו הוכחה גדולה שהבעל מסרו, ולא חיישין שמה לפקדון נחנו לו או מנחו בשוק, חנה כיון שהיה מוחזק בו ויורה מידו נאמן הוא לומר שהבעל נחנו לו, ולפי"ז הוסיף, דה"ה בשליח קדושין אם היה מקדשה בשטר.

ועיין ב"ש ס"ק ה"ל שכתב עוד, דחצי"ג דלקמן ס"י קמ"א פסק [העור בשם הרא"ש] בשליח הולכה וגט בידו לר"ך עדים, שאני גט הצא להחיר, חצי"ג דהרא"ש מסופק בזה אם יש לחלק בין גט לקדושין מחמת האו סברה, ע"כ לא היה מסופק אלא בשליח קבלה אצל שליח הולכה לא היה מסופק, דהא שם פסק בשליח הולכה לר"ך עדים וכלן משמע דפוסק בהרמב"ם והיה מפסק גם בשליחות האשה, ש"מ ספק שלו רק בשליח קבלה ח.

ובהמקרה קו"א כאן, אחר שהאריך בטעם הסוברים דא"ל עדים במינוי שליחות האיש, דלא צעין נתינה מיד המקדש, דאפילו אם היה צידה מחלילה בפקדון נמי מהני כו', כתב דלפי"ז י"ל [לשיטה זו] דהיכא דמקדשה בשטר לר"ך עדים על מינוי השליחות, לפי דעת הפוסקים לעיל ס"י ל"ב [סעיף ד'] דפסול [בקדושין] במחזור לקרקע משום דצעין נתינה כמו בגט.

ובערוך השלחן סעיף י"ט כתב דאף לדעת האומרים דבשטר אין לר"ך עדים, זה אינו אלא כשהחזיק עדים על השטר, אצל אם נזהר לקדשה רק בעדי מסירה בלבד אין זה כלום.

בא. בשליחות האשה בלא עדים יש להחמיר. א. מקור דעה זו ודעות האחרונים לחלכה. ע"י צפנים שטוין מקור הדין להעור בשם הרא"ש ח. דעבור כאן הביא מהרא"ש שהיה מפסק לומר שאף שליחות האשה א"ל עדים. וכאן ברא"ש פ"ב דקדושין ס"י ז', דאחר שהביא דהרמב"ם דקדק דשליח קבלה הקדושין לר"ך למינתי בעדים בשליח קבלה הגט, סוים ואם נזכר לחלק בין גט שצא לבחיר לקדושין שצאין לאסור, ונשאר שליחות האשה והאשה בקדושין, ל"ט.

ועיין בפרישה אות ט', שנתן טעם לזה למד אין לר"ך עדים, דכיון שגילתה דעתה שרואה בקדושין זכות הוא לה וזכין לאדם שלא צפניו.

ובעצי ארזים סק"ד כתב בטעם מחלוקת הרמב"ם והרא"ש בזה, דלהרמב"ם כיון דשליחות דקדושין מגירושין גמרינן [בקדושין מ"א ח'], ולפינן שליחות דידיה משליחות דידיה ושליחות דידיה משליחות דידיה, וכי היכי דשליח לקבלה הגט לר"ך עדים, כדאמרין במתני' דגיטין ס"ד, ה"ה בקדושין, והרא"ש ס"ל דאית לן למינף שליח קבלה דקדושין משליח הולכה דגירושין, דהתם הבעל הוא המקנה לאשה לפיטרה ממנו ושחזכה בעצמה, וככה האשה היא המקנה

עדים] בדעת י"א, ועוד דמה שהביא [הרמב"ם] אח"כ דעת יש מי שאומר דאפילו במינוי האשה לקבל א"ל עדים, אין לו מליחות אלא לדעת הסוברים שבמינוי האיש ליתן מהני בלא עדים, והוסיף להשמיטנו דיש מי שאומר דמהני זה אפילו במינוי האשה לקבל וכו'.

אולם בשו"ת מהריב"ל ח"ד ס"י ח' כתב דכיון דהיכא פלוגתא דרבותא כו' הו"א ספק מקודשת אם לא היו עדים במינוי השליחות וכו', וכן בדברי ריב"ז ס"י ו', אחר שהביא דעות הפוסקים דא"ל עדים, כתב מ"מ דעת הר"ן והראב"ד והרמ"ך דצטו עדים, וסמיכי לחוש לדבריהם להקל, כ"ש להחמיר ולעשותה ספק מקודשת. וכ"כ בתעלומות לב קונטרס השליחות ס"י ג' אות ח' דל"א עור צ', דאף שהמחבר סתם בדעת הרמב"ם וסברה החולקים כתב בשם י"א כו', מ"מ מידי ספיקא לא נפקא, ונפק"מ אם פשט ידע וקבלה קדושין מאחר וכו'.

ועיין בלל הכסף ח"א ס"י ע' דנ"א ד' ונזכר לב ס"י כ"ד דף י' ע"א, שכתבו סניף היתר להקל בנדרונס, כשאין עדים במינוי שליחות האיש בקדושין.

ג. להסוברים דצריך עדים במינוי שליחות האיש, האם יש לחלק בין קדושי כסף לקדושי שטר. ע"י צה"ט סק"י שהביא מהב"ש סק"ז, דממש"כ הראב"ד על הרמב"ם פ"ג דאישות הל' ט"ז דמדמה שליח קדושין לשליח גירושין, דשאני שליח גירושין דגטו מוכיח עליו, ש"מ דאיידי כאן דוקא בקדושי כסף, אצל אם הוא שליח עם שטר קדושין א"ל עדים כיון דהשטר בידו וכו'. וכן מצאנו בהמקנה קו"א כאן בדעת הראב"ד כנ"ל. וע"ע להלן בזה וזה מהב"ש רי"ד.

אולם צה"ט ע"מנו כתב בסק"ז, דממשמעות הלשון של הראב"ד שכתב אצל בקדושין דאפילו שיהיה מידים אינו כלום, משמע דכל ענין לר"ך עדים במינוי שליח הולכה הקדושין, דא"כ הול"ל בקדושין אצל בקדושין ליכא הוכחה וכו'.

ובע"ז כתב בעצי ארזים סק"ז על דברי הב"ש, דליתא להך דיוקא, דא"כ היה לו להראב"ד לזכר, וגם מלשון הר"ן כו' לא משמע כן, שכתב דמשליח הגט אין ראיה כו' דהא הימניה בעל, ובשליח של שטר קדושין לא שייך טעם זה אף שהשטר בידו, וי"ל דגם לשון הראב"ד יש לפרש כן דשאני שליח הגט שגטו מוכיח עליו, פ"י מה שנתן הגט בידו מוכיח שהאמינו, שהרי אי צטו היה מוסרו ליד האשה, וכיון שאינו יכול להכחישו לכן א"ל עדים, דמה שמסרו לידו היו כבודאם על נאמנותו שאינו יכול לומר לפקדון מסרתיו [כמו שנפסק בשו"ע ס"י קמ"א סעיף י"ז], משא"כ בשליח קדושין חצי"ג שמסר לו השטר אין זה ראיה על נאמנותו, [שהרי] יכול לומר לפקדון מסרתיו ואף שהייתי יכול לחתו לה לא הקפדתי ע"ז כו', ומשום שיכול להכחיש לכן אפילו הודאחו לא מהני שאין דבר שצטרו פחות משנים, וא"כ אין חילוק בזה בין כסף לשטר.

כאן דאין צריך עדים בהרמב"ם, וע"כ צריך לחלק בין גיטין לקדושין וכמ"ש הב"ש. (ט) וע"י בס"ז סק"ה שנתקשה במקור דברי הרמ"א, וכבר השיבו עליו בעצי ארזים סק"ז, ובישא ברכה דקל"ה ג', וכתבו דזו היא סברת הרא"ש, וכמוכא בפנים.

(י) כן העתיק גם בב"י, אך לא נמצא זה ברמב"ן, ואולי צ"ל הרמב"ם.

(ח) וע"י בערוך השלחן סעיף י"ט שכתב, דלפי מה שפסק הטור בס"י קמ"א דגם בשליחות הולכה דגט צריך עדים, א"כ גם בשטר קדושין צריך עדים, ואף שיש לחלק [היינו מש"כ הב"ש דגט שאני שבא להחיר], מ"מ לדינא אין נראה לחלק בזה, ואם לא היו עדים היו ספק קדושין לדעה זו, ודבריו תמוהים, דהא בעל שיטה זו בגיטין הוא הרא"ש, והרא"ש עצמו פסק

ואם לא היו עדים אצל (ז) הקדושין והאשה והשליח אומרים שנתקדשה בראוי וזה אחר וקדשה גע (ריב"ש סי' פ"ג)

ואם

באר היטב

(ז) הקדושין. נראה דט"ס הוא וכנ"ל ואם לא היו עדי הקדושין בפנינו. והאשה והשליח אומרים שהיה לפני עדים תופסין הקדושין של אחר עיין ח"מ כ"ג:

אוצר

ס"ק כא אות א—ס"ק כג

הפוסקים

לא בקנין ולא בלשון שטר, אלא בפנינו ח"מ מינה פלוני בן פלוני [שליח לקדש לו את פנונית כו'] לגלווי מילתא בעלמא, וכחז בשם מהר"ם מיינ סי' ד', ולא קאמר בהגמ"י אלא בשליח האיש לקדש לו אשה, אבל בשליח האשה לקבל קדושה לר"ך קנין ועדים והרשאה. וע"י גס לעיל סק"ד אות ז' משה"ת הרדב"ז ח"ז סי' נ"ג, שכתב דהגמ"י קאי לשיטת הרמב"ם דאין לר"ך עדים במינוי שליחות האיש, ורק כדי שלא יוכל לכפור אח"כ יש לעשות לכתחילה שטר שליחות בעדים.

אולם בחידושי הריטב"א רפ"ב דקדושין כתב, דבין בשליח ידידיה בין בשליח ידיד לא צעין קנין כלל, כי היכי דלא צעין בשליחות דעלמא אפילו בדבר של ממון ואפילו באדרכתא, דהא לא מקני ליה מידי דליצעי קנין וכו'.

ועיין צע"י אחרים סק"א, שהקשה ג"כ עמ"ש בנוסח שטר שליחות בקדושין של רצון גרשון וקנינה כו', וכחז דנ"ל דמשה"ת מל"ך קנין, לאלומי כוחו דמלי משווי חיבו שליח אחר וכו', [וכמוצא לקמן סעיף ו']. ובהמקנה ק"ו"א סעיף ז' ד"ה ולפי"ז, דן דהקנין יועיל לענין שלא יוכל המשלה לחזור מהשליח, כשאינו מצטל השליחות, [וכמוצא לקמן בסעיף י"ג].

ג. נוסח מופס שטר שליחות בקדושין. ע"י צ"י כאן שליון לרצונו ירוחם נכ"צ ח"ג שהביא נוסח שטר השליחות בקדושין לרצונו גרשון. וע"ע בזה בלוח הקודם.

כב. ואם לא היו עדים אצל הקדושין וכו'. ע"י באה"ט סק"ז דט"ס הוא, ונ"ל ואם לא היו עדי הקדושין בפנינו, ודבריו הם מהח"מ סק"ח והב"ש סק"ט. ובה"מ שם כתב עוד ביאור בדברי הרמ"א, דר"ל אם אין כאן עדים שיעידו שהקדושין היו כדת ובראוי וכו'. וכן הוא דריב"ש סי' פ"ג, שממנו מקור הדיון, שהאשה והשליח אומרים שנתקדשה כהוגן למשלה ע"י השליח ואין עדי הקדושין בפנינו, דאם זה אחר וקדשה חוששין לקדושין, עד שיצאו עדים ויעידו בקדושי השליח. וכחז שם בעמ"ס בדבר, דאין דבר שצערנו פחות משנים, ואין חזקה שליח עושה שליחותו מספיק לבעל קדושי שני, דהא אמרינן בהם צ"י דגיטין דלא איחמר בהא חזקה אלא לחומרא, אבל לקולא לא וכו'.

ובבבב"ג הגצ"י אות י"ד כתב דכן העלה הר"ר שמואל שלום בתשובה כח"י שחוששין לקדושי שניהם, ונסתפק אם מגרש ראשון ונושא שני או אף מגרש שני ונושא ראשון, והר"ר יצחק בונאפוס דדד לומר דאיהו מקודשת לראשון, וצ"ס דבריו כתב על דברי הר"ר שמואל שלום, כזר הורה זקן והסכים דאף מגרש שני וישא ראשון, וכן דעת הר"ר אישערוק קרישקאש. ועיין בהשמועות.

כג. והאשה והשליח אומרים שנתקדשה בראוי. כתב הח"מ סק"ט דא"ע"ג דאשה דעלמא שכתב עם בעלה בחזקה שהיא אשתו וקדשה אחר מסתמא א"ל גע, שאני הכא שהאשה בעלמא אינה יודעת בצירור שהמשלה שלחו לה השליח, וגם המשלה אינו יודע בצירור שהשליח עשה שליחותו רק מכת

המקנה עמ"ס לבעל להתקדש לו, וכי היכי דהתם המקנה הממנה שליח א"ל נמנחתו בעדים והודאתו סגי כו', ה"ג האשה המקנה א"ע לקדושין סגי בהודאתה להיות בעדים, וליון עוד לדבריו בסק"ז, ושם אחר שהקשה דהא להר"ש בשליח הולכה בגט לר"ך להחזיקו בעדים, וכמו שהביאו הטור בשמו בסי' קמ"א, כתב ליישב עפ"י משה"כ הלבוש שם סעיף י"א הטעם לדעת האומרים דא"ל עדים בשליח הולכה בגט אם השליח והמשלה מוידים, משום דאם ירלו וכול לעשותו עדיין שליח, לפיכך נאמן גם על העבר במינוי כו', א"כ י"ל דמה שמל"ך הר"ש עדים במינוי שליחות הולכה בגט הוא משום חומרא דרבנן כו', אבל מדאורייתא א"ל עדים כו', א"כ גם לדיוק י"ל כמ"ש לדעת הרמב"ם כיון דשליחות בקדושין מגירושין ולפי"ן לכן בשליח הולכה ודאי ש"א [עדים], אבל בשליח קבלה מספקא ליה אי ילפינן ש"ק דקדושין משה"ק דגירושין, או דנסיפין לה משניה הולכה דגירושין כיון דהתם הבעל מקנה כו' ובאן האשה מקנה כמ"ש.

ובתבו הח"מ סי' ל"ז סק"ה ובסי' ל"ז סק"ב, והב"ש שם סק"ז, דגם בשליחות האשה בלא עדים יש להחמיר ולהצריכה גט, רק אם היו עדים בזה קדושין גמורים. וכ"כ בערוך השולחן סעיף כ', [וכן בסי' ל"ז סעיף א' וסי' ל"ז סעיף כ"ד], דיש להחמיר ולחוש לדעת זו בשליחות קבלה בלא עדים להצריכה גט.

ובערוך לחם כאן כתב על דברי המחבר דשליחות האשה לקבלה לר"ך שיהיה בעדים, דאם לא עשה"ה בעדים והיא מודה שזה שליחה לקבלה, שויתה נפשה חתיכה דאיסורא.

אולם בשו"ת הרשד"ם סי' ע"ד, אחר שהביא בנדונו דעת הרמב"ם דבשליח האשה לקבלה לר"ך עדים, כתב דא"ע"ג דהר"ש מפסק גס בזה, לא שצקין ודאי דהרמב"ם והרצ"ד ושאר פוסקים לפקפוק הר"ש כו', וכיון דצ"ד לא עשה"ה האשה שליח [בעדים] לקבל קדושה אין לחוש א. וכ"כ בתשובת הר"י כאלנז בשו"ת הב"י סי' ע', דצ"ד אי ליכא עדים בשליחות אין כאן קדושין כלל, והסכים עמו הב"י שם. וכ"כ בשו"ת מצ"ע ח"א סי' קנ"ח, ישועות יעקב פי' הקל"ר סק"ד, ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דע"ב ז', ובערך השולחן סק"א דייק בן מתשובת הרדב"ז ח"א סי' תקל"ז, דאם אין עדים בשליחות האשה אינה מקודשת אפילו דיעבד.

ובבבב"ג הגה"ע אות ה' כתב דגם הר"ש דרך פקפוק כתב בן, אבל למעשה סובר בדברי הרמב"ם [לר"ך עדים במינוי שליח האשה], וסיים דאף אם נראה לומר דאף למעשה חולק על דברי הרמב"ם, אין להניח סברת הרמב"ם וכל הפוסקים שמסכימים לדעתו כו' בשביל פקפוק הר"ש דהוי יחיד וכו'.

ב. אם צריך קנין במינוי השליחות. ע"י בכה"ג הגצ"י אות ל"ע, שכתב דעופסי שטר השליחות שכתב ר"י [בנכ"ד ח"ג] ובחוקן סופרים [להר"ש יפה] סי' י"ג, כתוב בהן קנין והרשאה, ומתקנות מיימוניות פ"ג דאישות הביא שאין לר"ך לכתוב

ויש ואם אין עדים בדבר והמשלה כופר שעשאו שליח י"א דהוי ספק מקדשה

(מכדי פ' האיש מקדש)

[יב] ואם אין עדים

כו' וי"א כו' וי"א כו'.

מכדי פ"ב והג"מ פ"ג

ב' הדעות והביאו ראוי' לס' אחרונה ממ"ש בגטין ס"ד א' מי קנפיק גיטא מתותי ידה כו' :

הפוסקים

ס"ק בג"מ כה

אוצר

כה. ספק מקדשה. כתב בח"מ סק"י, דזה פשוט דאין כח ביד השליח לאסור קרובי האשה על המשלה מאחר שכוף כופר בשליחותו, וקרא כתיב לא יקום עד אחד באשה, וכל ע"א צרכה לה כלום הוא כו', רק לגבי האשה דאינה יכולה להכחישו דלולי האמת בדברי השליח, הוי ספק מקדשה, ולריכזה גט מספק ואסורה בקרוביו וכו'.

ובב"ש סק"י, אחר שהביא דברי הח"מ הנ"ל, כתב דלכאורה נראה לאסור בקרובותיה, דהא מ"מ היא לריכזה גט ממנו כיון דהיא ספק מקדשה, כמ"ש בס"י מ"א, ואפשר כן טופין אותו כיון דשליח קידש אותה ואמר שעשה אותו לשליח, ולא דמי לע"א בעלמא האומר שקידש, דלא מהני עדותו צרכה לה דהא ג"ג וכו' וכו' לריכזה גט, ובח"מ כתב דמותר בקרובותיה כיון דמכחיש בעד, ואפשר דכוונתו כשלא נתן לה גט היינו שמחה.

ובכ"ב בערוך השלחן סעיף כ"ג דכיון שעשה מעשה רצו לקדשה, קשה להוציאה בלא גט, ונראה שכופין אותו ליתן לה גט כו', מיכא חס מתח בלא גט אין המשלה נאסר בקרובותיה אפילו לדעה ראשונה וכו'.

ובהמקנה קו"א כן, אחר שכתב בעט"ר י' יעבץ דהוי ספק מקדשה, משום דהוי כע"א אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה כלל דלא חנשא לכתחילה [כמוצא לעיל סק"ד], כתב דצ"ח מוצק מש"כ הח"מ והב"ש צפשיטות דהוא מותר בקרובותיה, [היינו להב"ש נמי כשלא נתן לה גט מותר בקרובותיה כנ"ל], ולכאורה קשה דאין קרובותיה מותרות זו כיון דהן אינן יודעות, וכדקאמר בכתובות כ"ב ז' היא גופה באשם חלוי קיימא, דלפי מש"כ ה"א דהיא אסורה היינו משום דבאיסור א"א איכא לזות שפתים כדאיתא בכתובות שם, אבל באיסור קורבא לא מהני צע"א אומר נתקדשה כו' לאסור קרובותיה עליו, דכיון דלא שייך גזייתו איסור א"א לא החמירו בהן וכו', ובספר ירושלמי פסקים וכתבים ס"י ש"ע חזק, דלפי"מ דאמרין בס"י קט"ז [סעיף ז'] דאין ע"א נאמן לומר שזינתה אשתו רק היכא דמאמין לו כזי תרי, א"כ בשלמא האשה גופה שהאמינה לו וקובלה קדושין ממנו בלא עדי הרשאה אסורה להנשא לקרוביו, משא"כ קרובותיה שלא האמינו לשליח זה מעולם א"כ גם עתה אינם לריכזה להאמין לו, דע"א אינו נאמן כלל, ולכן מותרים הם להנשא לו אפילו היכא דהאשה אסורה וכו'.

וכן

בשליח קבלה, ואם הכוונה היא דלמה הוי ספק מקדשה משום דכבר יצאה שליחותו מתחת ידו, דאם היתה עדיין בידו לא היתה מקדשה כלל. קשה היאך יהיה נאמן אפילו בספק מקדשה שהרי הוא אומר שמעולם לא נתן לו כסף, והתם גבי גט דנאמן הוא כשהגט בידו. ואפשר דבכלל קושית ראבי"ה היא זו, ולומר דר' יעבץ מיידי במקדש בשטר והוי דומיא דגט לא משמע הכי וכו', וצריך להתיישב בדברי ר' יעבץ וכו'.

(ג) ועי' בתפארת יעקב סק"י דחה זה, וכתב דדוקא באומר קדשתך אז כופין ליתן גט, שאין העולם רוצים לישאנה מחמת חשושין לדבריה, אבל הכא [היא] אפסדה אגפשה דלמה. קיבלה קדושין משליח כל שלא נתברר לה שהוא שליח ממנו כו', ואין כופין אותו ליתן גט לאסור על עצמי הקרובות, כיון שלא עשה כלום והיא עשתה שלא כהוגן, כנ"ל.

מכח חזקה, וחזקה זו אינה חזקה רק לחומרה ולא לקולא לפיכך בלא גט.

ובב"ש סק"ע כתב, דבש"ס הרי"ש מוצא דאפילו שליח שהחזיק בעדים וכו' יודעת דנעשה בעדים, מ"מ חופסין הקדושין של אחר, ולא הוי כאיש עם אשתו, ולא כח"מ [שכתב דאיידי דהיא אינה יודעת צבירור שהמשלה שלח לה השליח. לשון הב"ש במהדור"ק].

ובערוך השלחן סעיף כ"א הביא רק דעת הב"ש, דאפילו יש עדים שעשאו בעל שליח מ"מ כיון שאין עדים שקדשה השליח חוששין לקדושין של אחר, והכופין דמ"מ חס חיו חס"כ [המקדש והמקדשה] כאיש ואשתו אין חוששין לקדושי אחר, דאין חוקרין בחזקה זו איך היו הקדושין, וגם כיון שידוע לכל שהם איש ואשתו ממילא נתחזקה החזקה של השליח שעשה שליחותו.

ובהמקנה קו"א כן, אחר שכתב דהא בלא לפנינו איש ואשה ושניהם מודים שקדשה כראוי לפני עדים, נראה דנאמנים אפילו לא כוחזקו משום דכידו לקדשה, [ואין קדושי אחר חופסין זה], כתב דלפי"ז ל"ל דהכא מיידי שחמר לשליח לקדשה במקום פלוני כו' דכשנא לכאן שז' אין ביד השליח לקדשה, דאליה פשיטא שנאמנים כיון שזידו לקדשה.

כד. והמשלה כופר שעשאו שליח וכו'. מקור הדין במכדי קדושין פ"ב ס' תקי"ג, כמו שזוין בפנים, ובציאור הגר"א סק"י צ"ח גם להגהות מיימוניות פ"ג דאישות ה' ט"ז, שכתב שם ר' יעבץ דאם כופר המשלה אחר נתינת הקדושין הוי ספק ואוליגן לחומרה, שחייב יצאה שליחותו מתחת ידו י"ב, ולראבי"ה נראה דלא הוי קדושין כלל, כדאמרין בהם [גיטין ס"ד א'] מי קא נפיק גיטא מתותי ידיו לריכזה וכו'.

ובהמקנה קו"א כן, כתב בעט"ר י' יעבץ ובראבי"ה, דלבראבי"ה דאינה מקדשה כלל היינו משום דהוי ע"א צרכה לה כלום הוא כו', ולר' יעבץ דהוי ספק מקדשה הוא מסוגיא דכתובות כ"ג ז' ע"א אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה דלא חנשא לכתחילה [משום לזות שפתים], ומפרש לה בראבי"ד באינה יודעת, כמו שיצא בס"י מ"ז וכו', ועי' להלן סק"י שם יתבאר דעות האחרונים להלכה ופרטי דינים צ"ח.

(יב) ועי' בבני דוד בחשובה דף כ"ה א' שכתב דצ"ע בכוונת דברי ר' יעבץ שאמר שהרי יצאה שליחותו מתחת ידו, אם בא ליתן טעם למה הוי ספק מקדשה [ולא ודאי מקדשת], או למה הוי אפילו ספק מקדשה, שאם הכוונה דלמה לא הוי ודאי מקדשה, הוא דבר תמוה מהיכי תיתי לומר שיהא נאמן לאוסרו אקדושתיה והוא כופר, דבשלמא בגרושין נחא שאם היה הגט בידו הוא נאמן אליבא, אבל בקדושין איך יהא נאמן, ועוד דלא דמי גט לקדושין, דהתם הגט בידו מקום והמחלוקת היא אם לגירושין או לפקדון, אבל הכא מהיכי תיתי שנתן לו קדושין לקדש כלל, ואיך תולה ג"כ הטעם שהרי יצאה שליחותו מתחת ידו, דמשמע הא אם היתה בידו כו' ודאי מקדשה, אדרבא אם עדיין היתה שליחותו בידו לא היה מהני כלל שהרי בסלו מהיות שליח, אפילו יהיה אמת במה שטוען השליח שהוא שלוחו, וגבי גט דהיכא דשליש אומר לגירושין דנאמן, אוקמה מקצת רבובא

ויהא דאיה מקודשת כלל (ראב"י ור"י מנין) וכן נראה עיקר:

באר הגולה

ב טור נשם אביו הראש
מחל דלינתי לעיל

ד. יש מי שאומר שאפילו לא מינהו שליח בהדיא אלא שגילה דעתו שהוא

הפוסקים

ס"ק כו—ס"ק כז אות א

אוצר

המנינו ע"י עדים כ"ו ומכיר ויודע שהוא אמת, ונח"כ נא סגי לכ"ע, [ויחזק בלוח"פ ס"י קמ"א סעיף י"ד], כתב דאירי. כאן שהשליח מכחש למשלח ואומר אהב מניתי לשליח, אבל אם השליח בעלמו לא צריך ליה כגון שהוא במקום אחר, ודאי נכ"ע נא הוי מקודשת, דאין ספק מוליד מידי ודאי וכו'.

וע"ף ד. כז. שגילה דעתו וכו'. א. דעות הפוסקים בזה, ואם יש לחלק בין גילה דעתו לאב לבין גילה דעתו לאיש אחר. ע"י צה"ג דמקור דין זה הוא מהטור נשם הראש. והוא צה"ג פ"ב דקדושין ס"י ז', ולמדנו ממנו שאלו בגמרא שם מ"ב צ' בעובדא דאז שקידש אשה לבנו שלא מדעתו דלא חיישין לה, ופר"ך ודילמא ארז"י אר"י קמ"ה (בן קמ"ה אביו וגינה לו דעתו שהוא חפץ בה והאב נעשה לו שליח מאליו וזכין לאדם שלא בפניו, רש"י). וכתב הראש"י דהיה נראה לדקדק משמעותו, ז', שאם גילה דעתו לשדכן שהוא חפץ באשה פלונית ואמר לשדכה לו, והלך השדכן וקדשה לו בלא מינוי שליחות, שהיה מקודשת לו, ולא מסתבר לחלק בין אביו לאישה דעלמא, כיון דזכיה מטעם שליחות.

וכתב בח"מ סק"י דמלשון השו"ע משמע דמקודשת ודאי, מיכו המדקדק בלשון הראש"י לא משמע דס"ל דהוי קדושין ודאין, שכתב "היה נראה לדקדק כו" ושמענו דלא צריך ליה כולי האי דהוי קדושין ודאין.

אמנם בב"ש סק"י א', אחר שבהקדים דמלשון השו"ע משמע דמקודשת ודאי, כתב דכן משמע בעובדא דרצין חסידא [בקדושין י"ט א' וצח"ס] שם ד"ה לקדוש, והלך לקדש אשה לבנו ע"י ארז"י קמ"ה, וא"כ עשה לכתחילה קדושין ספקא], וזכין שצמח [סעיף ה'] כתב הרמ"א להדיא דהוי קדושין ודאי, ושני דיינים אלו נלמד מחד ראיא.

ובשו"ת הרדב"ז ס"י תרנ"ח, צידדן שאחד שלה איש אחר לשדך לו אשה פלונית, והלך האיש וקדשה לו, הביא דברי הראש"י ה"ל, וכתב דכוותיה דהראש"י נראה מתשו"ה הראש"י ס"י א"כ ר"י, שכתב צידדו שהמקדש את האשה משלו לנזרך אחר אינה מקודשת, אלא"כ עשאו שליח או שנתלה בך קודם הקדושין, וצדדו כוונתו צמח דקאמר שנתלה בך היינו שגילה דעתו שיקדשה ארז"י דלא שויה שליח ממנו כו', וכן נראה מלשון הרמב"ם פ"ג דאישות, שכתב צקניה שנתקדשה קודם שצגורו שלא לדעת אביה אינה מקודשת ואפילו אם נתלה אחר שנתקדשה, ומשמע שאם נתלה האב קודם שנתקדשה הוי קדושין, וצריע"ז כתב דהר"ף ג"כ ס"ל שאר"פ שנתלה לבסוף אינה מקודשת, ומשמע שאם נתלה האב מעיקרא לכ"ע הוי קדושין, כלל דמילתא דמחלוקת הראשונים היא [רק] היכא דליכא גילוי דעת, אלא שנתלה לבסוף, אבל אי איכא גילוי דעת שהוא רואה בה ושלח לשדכה והלך אחר וקדשה, מקודשת לכ"ע, וכן נראה מלשון הטור שלא הביא חולק, ואפילו ימלא איזה חילוק לא נחוש לדבריו, כיון שכל אלו רבותא שאנו רגילין לסמוך עליהם אמרו שהיה מקודשת, והכי משמע פשטא דסוגיין.

כו. וכן נראה עיקר. כתב צה"מ סק"א, דצד"מ סיים ואפילו אז שקבל קדושי בתו ואומר ששיתיה שליח והם כופרים אינה מקודשת, ודברים אלו מתשובת מהר"י מנין, ומכאן תשובה זו הכריע בזאת ראב"י, והמעין שם יראה דאירי בצפירת השליח, ואינו ענין נפוגתא זו דר"י יעבץ וראב"י, והכרעה זו שהכריע לקולא ל"ע.

ועיין צב"ח הלל כאן שהקשה ג"כ על הרמ"א, מהא דכתב בשו"ע ס"י קמ"א [סעיף י"א] דאם המשלה כופר כ"ז ספק כו', ולא כתב עלה הרמ"א כלום, וכאן כתב על דעת הראב"י דאינה מקודשת כלל דכן עיקר כו', וא"ל גט וקדושין דדין אחד לשניהם וכו'. וכן הקשה בארץ צבי (ותחזיקו צבי) סק"י.

ובדברי ריבוב ס"י ו' כתב דאם ליכא עדים במינוי השליח וכופר [המשלה] ואומר שמתולם לא עשאו שליח, הוי ספק מקודשת, דא"כ שדברי הרמב"ם והרש"י והראש"י דסברי דלא צעין עדים במינוי השליחות צעין הודאת המשלה, וזה כיון שטור משמע לפוס ריבוב דאין כאן בית מיהוש, מ"מ י"ל דהוי ספק קדושין, שהרי כתב רבינו יעבץ כו' דהוי ספק כו', ואפשר דהרמב"ם והרש"י והראש"י סברי הכי, כיון דרבינו יעבץ אזיל לשיעתיבו דלא צעין עדים במינוי השליחות וכו'.

ובב"ש סק"א כתב לחרץ, דהא דפסק בשו"ע ס"י קמ"א דהוי גט מספק משום שהגט צידו, אבל כאן איירי בקדושי כסף, ועי"ש שכתב דאין לדמות למ"ש צס"י י"ז וס"י קמ"ז דעד מפי עד והראשון מכחישו, דס"ל להראש"י דאינו נאמן להפסיד ממונה, א"כ לקולא ג"כ אינו יכול להכחישו, שאני הכא דמעיד על עצמו דעשה אותו שליח.

וב"כ צערך השלחן סעיף כ"ג, דכ"ז בשליחות קדושי כסף אבל בשליחות קדושי שטר, דינו כמו צגט שיתבאר צס"י קמ"א כו' והוי קדושי ספקי. ועי"ש צה צב צב"ז דוד דף כ"ה א', ומוצא בזהר"ב.

ובב"ב קדושין סק"א יושב פסק הרמ"א שהכריע כאן לקולא, וכתב צעמנו דהא השליח הו"ל ע"א בזהבשח ולא כלום הוא, ואי משום שקבלה ממנו הקדושין, כיון שטענה וסברה שאמת אומר האמינות, וטור נראה דהוי קדושי עבות, דמסתמא לא נתקדשה על דעת שיכפור המשלה כו' ומסתמא ע"ד כן קיבלה הקדושין לפי שהאמינה לשליח ולא אם יכפור המשלה, דמה לה להכנס בקדושי ספק, צפרט דכמה פוסקים ס"ל דצעין עדים דוקא בשליחות [הקדושין], והרמב"ם והמחבר כתבו שהשליח והמשלה מודים בדבר, משמע דצח"ס מודים אפילו קדושי ספק לא הוי, ודברי הרמ"א נכונים.

מיהו אם יש עוד אחד לשליח שמעיד כמותו, או שני שליחים הם וכשרים לעדות, כתב צערך השלחן סעיף כ"ב דנאמנים, דשליח נעשה עד.

ועי' בתעלומות לב קונטרס השליחות ס"י ג' דל"ב ג', דאחר שכתב דשליח המתמנה שלא בפניו לריך שיביא צדור לו

(ד) ועי' בארץ צבי הנ"ל שכתב דהא ליתא דהא כבר יצאה שליחות מתחת ידו ומאי נפק"מ שהיה הגס בידו, ובמ"ש המרדכי בשם ראב"י דמי קא נפיק גיטא מתותי ידו דליהמניה, ואפשר דהב"ש כתב כן לשיטתו שכתב לקמן בס"י קמ"א [סק"ד] דמיירי שהגט צדין ביד השליח, אבל זה אינו כמ"ש שם באריכות, גם משמע במרדכי כו' דמיירי כאן בקדושי שטר. לכן דברי רמ"א צ"ע.

ועיין

(א) בב"ש שלפנינו מצוין ס"ק זה על סעיף ה', ועי' בעצי ארזים סק"א ובתפארת יעקב סק"ד, שכתבו דס"ס הוא וצריך לציין על סוף סעיף ד', וכ"ה בב"ש מהר"ק.
(ב) כ"ה בב"ש מהר"ק.

אוצר

סי' כו את א—ב

הפוסקים

ובשם ר"ח, הביא בחדושי הרשב"א קדושין ז' א', שכתב דקבלנו מרבנותינו דאפילו ארלווי ארלי קמיה ואזל וקדשה מדליל, מקודשת ולא משתריא חלל בגט. ועיי' ציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דמ"ה ד', שחפס בפשיטות דדעת הר"ח היא דהוי ספק מקודשת. ועיי' בצמח צדק (מליצאות) סי' ל"ג שכתב בתו"ד על דין זה, דל"ע מהא דבסי' כ"ה סעיף ה' דלע"פ שכבר נתחלית להתקדש לו וקבלה ממנו הליפחא, עכ"ל לא מהני שיקדשה בדי' הזכורים שבליפחא ח"ע"פ שאוחזת אותה, ונה הוי כלל כאילו הודית ונתרצה בקדושין השניים, ואיך עיי' גילוי דעתו לשדך אותה לו נחשב כאילו עשהו שליח לקדש, ושני הדינים הובאו בשו"ע.

ויש שכתבו לחלק בין גילה דעתו לאב לבין גילה דעתו לאיש אחר. בחלקת יואב סי' י"א, אחר שהביא ראיות מהגמרא דלא מהני גילוי דעת בקדושין, ודלא בהר"ש, כתב דלא מהני רק אם הגילוי היה שרואה שיכיה שלוחו, כמו שארלווי ארלי קמיה בקדושין [מ"ה ז'], דאף שהבן רואה לעשות את אביו שליח רק שאינו חליף ליומר בן צפיו, ע"כ הוא ממתקי צפיו ומגלה דעתו לפניו, ובזה אמרינן דלנוטו באתם שיכיה שלוחו, משא"כ באתר אף שגילה לפניו שרלוטו בהמעשה, אבל לא גילה דעתו שרלוטו שיכיה שלוחו, ובזה ודאי דלא מהני כלל.

ובבית קדושין סק"י הקשה מקודם על ע"ס דברי הר"ש, מירושלמי פ"ק דגיטין שאמרו הכי שזוחת להתגרש [אין מקבלין לה גיטה שלא בשליחותה], הני אומר שמה חזרה זה, ואע"ג דשליחות קבלה מהני, ע"כ כיון שלא עשה שליח בפירוש אמרינן שמה חזרה, משא"כ בעשהו שליח בפירוש אם חזרה ה"ל לכוודע ולבעל השליחות, וא"כ כאן נמי אפילו היה מרובה אז, כיון שלא עשהו שליח בפירוש י"ל שמה חזר זה, ושם כתב דאפילו נישא כדברי הר"ש, אינו מוכח [בגמרא] רק באביו שאינו חליף לשווי שליח, אבל באתר אם איתא דרואה שיכיה שליח, הקצר קטרה ידו לומר בפירוש היה שלוחו וכו'.

ובבר' הביא מי שחילק בן בשו"ת מהר"ח אור זרוע סי' נ"ג, דאחר שהביא בשם אביו רבנו יצחק דס"ל דמקודשת בטה"ג, כתב אמנם הרב ר' שמואל בן רבנו צרוך השיב לו וז"ל, והזכיר נחיה נדחיה אפילו לפרש"י, דשאני גבי בן הואיל ואי אפשר בשליחות משום חולפה ניהא ליה בזכיותו, אבל אינש דעלמא כיון דמלי לשווי שליח מדעתו ורלוטו ולא עשה, מאן לימא לן דניהא ליה ליתוסר בקרובותיה, וכ"ש עתה [דאסור לישא שתי נשים מחדר"ג] שיאסר כלל נשים שבטולם, ובכל דהו אמרינן דליכא זכיה.

וכתב ציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דמ"ה ד', דכפי הנהוג בזמנינו שאין מקדשין קודם שדוכין, ובתחילה משדכין ואח"כ מקדשין בעצמן, נראה דאף אם הרשכו לשדכא לו, שגחן לו בפירוש כח לגמור למעט השדוכין, אין ראיה שנתרצה שיקדשה לו, ואולי רואה שתיבה משדוכתו זמן מה עד שיקדשה, וכן אין נהוג בזמנינו לקדש ע"י שליח רק כשמקדשין באיזו ערמה, לכן נראה דבאופן זה אין שום חשש קדושין. ועיי' באות ז' מה הדין כשקידשו לו אשה בלא שגילה דעתו שחפץ זה וכשנודע לו אח"כ נתרצה.

ב. אי מהני גילוי דעת גם להסוברים דמינוי השליח צריך להיות בעדים, ואם להסוברים דלא בעינן עדים במינוי השליח אין צריך עדים גם בגילוי דעת. בשו"ת מהרש"ך ח"ד סי' ס' כתב צידדונו שלא היו עדים בשעה שצקש שישדך לו אשה

ועיין צ"ח כאן שהביא מהר"ש, דהרמב"ן מפרש הסוגיא דארלווי ארלי קמיה היינו שהאב הרצה לפני הבן [וכדלהלן] בסעיף ה', וכתב צ"ח דמשמע דס"ל להרמב"ן דדוקא בטה"ג דפירש הוא דמהני, אבל ארלווי ארלי הבן קמיה האב הו' קמיה אינש אחרונה דחפץ באשה זו לא מהני בלי מינוי שליחות. מיכו בעלי ארזים סק"י כתב דנראה שלא היה לעיני הב"ח חדושי הרמב"ן שצידדונו, שכתב כמה פעמים דמהני בטה"ג, ונראה להגיה בדברי הר"ש ולגרוס "הרמ"ה" במקום "הרמב"ן", שבשיטת הרמב"ן שצידדונו לא משמע שהיה מפרש פירוש אחר זולת הר"ש. [וכן צטור הביא דין דרלווי האב קמיה דבן בשם הרמ"ה].

גם רבנו ירוחם נכ"ח ח"ג הביא בשם החוס' והר"ש דמהני גילוי דעת. ועיין בשו"ת הבי" ס' ז' שהביא מר"י שם ח"ה שכתב וז"ל, ראובן ושמואל שיש לאחד בן ולאחד בת קטנה שלא בגרה ונתן אבי הבן לאביו הבן קדושין, אין חוששין שמה נתראה הבן, ואפילו גילה דעתו הבן לאב קודם לכן שהוא חפץ בה, וכתב הבי" שיש להגיה שם ולמחוק תיבת "ואפילו", וכלשון הזה יש לכתוב "אין חוששין שמה נתראה הבן וגילה הבן דעתו לאב קודם לכן".

אולם מלבד הח"מ כתבו עוד פוסקים דהוי רק ספק קדושין. בעלי ארזים סק"י כתב דלא הוי אלא ספק קדושין, כמ"ש הח"מ, ומש"כ הבי" דבשדכא דבין משמע דהוי קדושי ודאי, וכמ"ש החוס' שם, נ"ל דהחוס' שם מפרשים כפי' הרמ"ה שהאב הרצה דברים לפני הבן, [ואין ללמוד מהם לענין כשהבן הרצה לאב].

ובחמקנה ק"י כאן הביא דברי הח"מ, דמלשון הר"ש משמע דלא צריח ליה כולי האי, וכתב דנראה בעצם ספיקו של הר"ש, דיש לפרש דהא דקאמר בגמרא ודילמא ארלווי ארלי, כלומר דהבן הרצה קמיה אביו שחפץ באשה זו ונתרצה לו האב ואמר שיקדשה לו, ובזה הוי ודאי קדושין כיון שגילה לו האב שיקדשו לו. ולעיל מיניה כתב עוד ע"ס דהוי ספק קדושין, דבחדושי [דמ"ה ז' ד"ה והנה] צ"ח דלפי המפרשים לדעת הר"י, שהביא בשו"ע סי' ל"ז סעיף י"א, בקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביו דאפילו ודאי נתרצה קודם הקדושין לא מהני, משמע דס"ל בענינו דאפילו ודאי ארלווי לא מהני, אלא דהשו"ע לשומו חזל שכתב שם דאפילו נתרצה האב בפירוש אחר הקדושין נא מהני, ולא הביא כלל דעת המפרשים בשיטת הר"י דאפילו מתרצה בתחילה לא מהני, להכי סתם כאן דהוי ודאי קדושין, אבל הר"ן נסתפק בדעת הר"י, ומשמע דס"ל עיקר דאפילו אם נתרצה האב בתחילה לא מהני, א"כ יש לחוש כאן להחמיר דלא הוי ודאי קדושין.

גם באבני מלואים סי' ל"ז סק"י, אחר שהביא מש"כ הר"ן בדעת הר"י דאפילו נתרצה האב בפירוש לא מהני, כל שלא היה ע"י שליחות מתחילה, ושכן היא דעת גאון רב אחא משבחה ובה"ג ורבנו האי בשבזותיו, כתב דלדידהו ארלי קמיה נמי לא מהני, ודין זה שכתב בשו"ע כאן תליא באשלי רבדיו ומידי ספיקא דכחותא לא נפקא. ובסי' זה סק"ח הביא באבני מלואים גם מהחוס' רי"ד שכתב [בקדושין מ"ה ז', על פרש"י דארלווי ארלי קמיה דהבן גילה דעתו לאב שהוא חפץ בה וזכין לאדם שלא צפיו, דאין נראה לו], דזה לא הוי זכות משום דאוסרו בקרובותיה ג, ויין לדבריו צ"ח ל"ז ה"ל. ועיי' באות שח"ז מהקבלת יעקב ותפארת יעקב שחלו ג"כ דין זה בפלוגתא, ובאופן אחר.

המקבל, דזכין לאדם שלא בפניו, אבל גבי קדושין הוא צריך שיאמר דברים שיקנה בהם האשה, וטעמא דאחר מקדש אשה לאחר הוא דשליח של אדם כמותו, ואם לא עשהו שליח מה יועיל.

ג) ועיין בתוס' ר"י הוקן קדושין מ"ה ב' שהקשה ג"כ על רש"י, דמה הועיל בריצוי אם לא עשהו שליח בפירוש, דבשלמא גבי ממון הכל תלוי בדעת הנותן, ואין במקבל אלא לזכות במתנה, ואם יזכה לו אחר זכה במתנה

אוצר

ס"ק כז אות ב—ז

הפוסקים

רק שגילה דעתו דניחא ליה, בגילוי דעתו דלא ניחא ליה סגי לבעול
גילוי דעתא קמא, וזכר נראה ליישב משי"כ הרמ"א בסעיף ו' השולח
כתב ע"י כותי לחצרו ישראל שבמקום אחר וממנו להיות שליח לקדש
לו אשה וי"א שדינו כמו בגיעין שיתבאר בס"י קמ"א, ולכאורה קשה,
כיון שכתב המהמר בסעיף ד' דגבי קדושין מהני זמה שמגלה דעתו
שחפץ בה, אי"כ לא גרע כתב שע"י כותי מגילוי דעתא, אבל לפמשי"כ
אחי שפיר, דנפק"מ עובא אם גילה דעתו אח"כ שאינו חפץ עוד, דאי
מעטס גילוי דעתא הרי מתבטל גילוי דעתא קמא ולא הוי קדושין אם
קדשה בשליח, כיון דשליחות גמורה לא הוי מחמת שגלח ע"י כתב,
אבל אי הוי אמרינן דהוי שליחות גמורה, לא מהני גילוי דעתא
לבעול עד שיבטל ציטול גמור. גם במתפא לפנש ריש קדושין כתב
דבגילה דעתו אח"כ שאינו רוצה בה, תו לא יכול לקדשה לו מעטס
שליחות, וזכר מיישב שלא יקשה מכאן עמש"כ עוד הרמ"א בסעיף
ו' דיי"א דאין שליח ראשון עושה שליח שני וכו'.

ויותר מזה כתב בשופרים דיעקב ס"י נ"ב, צידדונו שציקס משדכן
שישדך לו אשה פלונית, ואח"כ מינה שליח אחר שיקדש לו את
האשה והקדים השדכן וקידשה לו, דזכר שדיבר עם שליח אחר לקדשה
גילה דעתו שאינו עושה את השדכן שליח לקדש, וקדושו אין קדושין.

ה. ואם האשה גילתה דעתה שחפצה להתקדש לפלוני, והלך
אחד וקדשה לו. יתבאר בס"י ל"ז סק"א אות י'.

ו. אם יש לחלק בין קדשה בכסף שלו לבין קדשה בכסף של
המשלח שהיו בידו. בהמקנה קמ"א כאלן כתב על דין זה
דמהני גילוי דעת, דנכאורה יש לדקדק אמאי לא נימא כיון דמלא
דליה ניחא ליה למיעבד [בעלמין], כדליתא בנדרים ל"ז ב' צ"ב תרומה
[דחורס מן בעל הכרי על של בעל הכרי אין תרומתו תרומה], ואי
נראה דמירי שקדשה השדכן במשוע שלו, כדקמ"ל לעיל ס"י כ"ט
[סעיף ה', דמהני זכה"ג] צדן הולך מזה והתקדשי לפלוני
דמקודשת, ודמי לתורס משלו על של חצרו דמסקינן התם [בנדרים]
דמהני, ובעובדא דגמרא קדושין דאמרי דילמא ארצוי ארצי קמיא,
נמי מירי שקידש האב משלו, אבל ה"כ בידו פרוטס של חצרו,
או שכלום לו וקדש צו אשה, אף שהגלה לפניו י"ל דניחא ליה
למיעבד מלוא בעלמין [ולא נעשה שלוחו], וכי"ש כשאנו מכירה
כ"ה ה' י"ל דלא הוי קדושין, דניחא ליה למיעבד מלוא בעלמין.

ז. ובשקידש אשה לאחר שלא בשליחותו ולא גילה דעתו
שחפץ בה ורק כשנודע לו אח"כ נתרצה, ואם
יש לחלק בין אם קדשה לבנו או לאיש אחר. בחדושי הרמב"ן
חולין ל"ט א', אחר שהעלה שכל דבר שבחובב אין חזין לו לאדם
שלא בפניו ואפילו נתלה אח"כ, כתב ואיכא דקשיא ליה הא
דאמרינן בקדושין מ"ה ב' [באז שקידש אשה לבנו] שמא נתלה
הבן לא אמרינן, ואמאי אפילו נתלה נמי [לא יהיו קדושין] שהרי
אין חזין לו לאדם שלא בפניו, וחובב הוא לו שהוא מתחייב לה
בשאר כסות ועוטה, ועוד שהוא חוסר בקרובותיה כו', אלא התם
היינו טעמא [דמקודשת אם נתלה אח"כ], שאינו חובב גמור,
שרואה הוא לישא זו וליאסר בקרובותיה מלישב צטל, דמלוא עבד,
ואם ישא אשה ע"כ יאסר בקרובותיה, לפיכך אם נתלה הוי
קדושין, וי"א [דדוקא באז שקידש אשה לבנו אמרינן הכי דמהני
אם נתלה אח"כ] משום דנן צמלי דאזכור ניחא ליה כו', וכזכות
דמי אם נתלה ה'.

ובחדושי

אשה פלונית, ולהנך רבנן דס"ל [לעיל סעיף ג'] דלא צמי
שליחות בעדים, אין ספק שקדושין הללו שקידש המשדך בלא
שליחות על הקדושין, וקדושו קדושין, ואין מקום להקל מזה הטעם.
ולעיל מיניה כתב המהרש"ך, דאליבא דהנכו רבנן דס"ל דצמינו
שליחות לקדש צמין שיהא בפני עדים, אפשר שיסבדו ג"כ שאפילו
לא עשה שליחות לקדש בפני עדים, אלא שעשה שליחות לשדך בפני
עדים והנך וקדשה המשדך קדושו קדושין, דכיון דגילה דעתו בפני
עדים שחפץ באותה אשה הו"ל כאילו עשה שליח לקדשה, דלית לן
למימר ולאפסוי כ"כ פלוגתא בין הנך רבנן דפליגי בזה מילתא
[דלחז מ"ד מהני גילוי דעת אפילו שלא בפני עדים], ולאריך מ"ד
לא מהני אפילו כשגילה דעתו בפני עדים], אלא איך לן למימר
כי הכי ולהנכו רבנן דס"ל דלא צמין שליחות על הקדושין
בפני עדים ושליחות לשדך סגי, להנכו רבנן נמי דס"ל דצמין
מינו שליחות לקדש בפני עדים, אם עשה שליח בפני עדים לשדך
יכול לקדשה אפילו שלא נתמנה על שליחות הקדושין בפירוש, וכי"כ
בצ"מ ובצ"ש סק"י, דלמ"ד שליח קדושין לריך למנות לפני עדים,
לריך לומר דגילה דעתו לפני עדים ה'.

אולם בפתאומי יעקב סק"י, אחר שהביא דהר"ש שממנו מקור
דין זה דקדק מעיקרא דאין לריך עדים צמינו שליחות
קדושין, ובתרי הכי כתב דין זה דמהני גילוי דעת, כתב דנראה ברור
דהא צ"ה חלוא, דעיקר מה שדקדק דאין לריך עדים, הוא משום
דמשמע ליה צ"מ דגילוי דעת מהני, דאי ה"כ לריך עדים דוקא
צמינו בשליחות מחמת דבר שצטורה שאין פחות משנים, אי"כ צוראי
לא הוי גילוי דעת אפילו בעדים כיון שלא עשה שליח בעדים,
ובדבר שצטורה לא מהני הוכחה וסבירא, רק עדים כו', ולפי"ז
משי"כ צ"מ וב"ש דלמ"ד לריך עדים מירי הכא בעדים, לדעתו
למ"ד לריך עדים לא מהני גילוי דעת כלל, והר"ש לעטמו דלא
צמי עדים. גם צקבלת יעקב כאלן כתב דלמ"ד לריך עדים צמינו
שליחות קדושין, לא מהני גילוי דעת, ע"ש טעמו.

ג. ואי בעינן שיתרצה אח"כ בפירוש על הקדושין כשישמע,
או עכ"פ שלא ימחה. ציד דוד (פסקי הלכות) ח"א
דף נ"ד ד' הביא מחדושי הריטב"א קדושין מ"ה ב', שכתב דהא
דמעיל גילוי דעת לריך ליה חנאי שלא ימחה חובב כשישמע, ואחר
שהאריך לברר הדברים, מסיק עפ"י דף ע"א ב' דאם לווח חובב
כשאומרינן לו פלוני עשה זה למענו, נחטל המעשה. וכ"כ בערך שי
ס"י ל"ז סעיף י"ב.

ובויקרא יחושע ס"י ג' כתב דצמין שיתלה אח"כ בפירוש על
הקדושין, דאחר שהקדש על דין זה ממה דאמרינן בקדושין
מ"ד ב' צקמנא שנתקדשה שלא לדעת אביה אפילו שידך קמ"ל דאין
חוששין לקדושין, הרי דאפילו גילה דעתו דניחא ליה אינה מקודשת
שלא מדעתה, כתב לענינו דנראה דאף אם גילה האיש דעתו דניחא
ליה, אינה מקודשת אלא אם נתלה אחר ששמע, אבל אם לא נתלה
מודה דאינה מקודשת כו', וכן פירש בשמחת יו"ט ס"י ס"ה דברי
הר"ש, וע"י ברדב"ז ס"י תרנ"ה דנראה דמשמע ליה דאע"ג דלא
נתלה בפירוש, חיישין דילמא נתלה, וכו' חומה, דמאי שנא
משדך.

ד. ואם לפני שקידש השדכן גילה דעתו לאיש אחר שאינו
חפץ שהשדכן יקדשנה לו. כתב צעונג יו"ט ס"י ק"א,
דאם גילה דעתו אח"כ שאינו חפץ עוד שיעשה השליח עבורו הקדושין,
והשליח לא ידע מזה ועשה, לא מהני, דכיון שלא נעשה שליח גמור

(ו) וע"י במ"מ פ"ד דוכיה ומתנה ה' ב' משי"כ בשם הרמב"ן. וע"י
במתנה אפרים שם ס"י ו' ובדברי אמת קונטרס ז' דף ע' טור ס', מה שדנו
בדעת הרמב"ן בזה, ולא ראו דברי חרשי הרמב"ן הג"ל.

(ז) וע"י בשו"ת הרשב"ש ס"י תקצ"ד שהביא מר"ח שכתב על סוגית
הגמרא דילמא ארצוי ארצי קמיה, דהיינו בעדים.
(ח) ע"י להלן סק"ח אות ב'.

אוצר

סי' כז אות ז

הפוסקים

ובחדושי הרשב"א קדושין ז' א' בד"ק הילך מנה והתקדשי לפלוני, הביא מפרש"י שפלוני עשאו שניה, וכתב כוונתו שאלו לא עשאו שליח אינה מקודשת, ואפילו נתנה לבסוף, משום דבשעת קדושין מיהא לא מיקניא, דהא איבא לא שויה שליח, ודילמא לא נתנה מעיקרה דהב"י, ובה דלמדין לקמן דף מ"ה ע"ב [באב שקידש אשה לבנו] ודילמא ארלווי ארלי קמיה, לא מיירי דנתנה אח"כ, אלא מעיקרה גלה דעתיך דניחא ליה דהא קאמר, וכפרש"י שם, והרצ בעל העיטור שכתב [באות ק' קדושין] דאע"ג דלא ארלי אלא דתר דקדשה לך אודעייה לכהוא גברא וארלי מקודשת, לא נראו דבריו, ומיחו תמיהא לי נמה לן לארלווי מעיקרה, והלא זכין לאדם שלא בפניו, והכא זכות היא שכתב אשה זו קנייה לו, ואפשר לומר דהכא חובתו היא דשמא בלחית ניהא ליה, וכל כמה דלגיד דהא לא יבצו ליה אחריות, וכדלמדין דף א"ע"פ כ"ו, וא"ת שאני הכא דלי לא ניהא ליה מגרש לה דע"כ, לא היא דאף הוא מפסיד שריק ליתן שכר הסופר בגע, ועוד שכתב משיאו שם רע שמגרש את נשיו, ועוד שכתב מעריכו אחר סופר ועדים, ועוד שכתב אסורו בקרובותיה ז' כ"ל. ושם דף מ"ה א' עמ"ש שמה נתנה הבן לא חמירין, הביא מפרש"י דאין חוששין לשמא נתנה וכו"ש לשמא עשאו שליח אח"כ שמענו, וכתב דנראה מתוך דבריו שאלו שמענו דנתנה לבסוף מקודשת ה', ולכאורה ודאי לישנא הכי משמע, ואלא מיהו לפי מה שפרש"י דפ"ק גבי הילך מנה והתקדשי לפלוני דדוקא כשעשאו שליח [וכנ"ל], ה"נ כששמענו מעיקרה שנתנה בך, וא"י הכא שאני דאז אלא בנ, שהדבר מלוי שמשתדל בנשואין, כל זמן ששמענו לבסוף שנתנה חוששין לה, שהדבר קרוב שנתנה בפירות מתחילה ט.

ובשו"ת הבי"י סי' ז' בנידון אב שקידש לבנו שלא בידיעתו, כתב דאפילו נתנה הבן לאחר קדושין אינה מקודשת, דכיון שהסכימו כל הפוסקים למפסק הלכתא בקטנה שנשאת שלא לדעת אביה דלא חיישין שמה נתנה האב, ולדעת הרבה מהפוסקים הגדולים אפילו נתנה בפירות האב אחר הקדושין אינה מקודשת [כדלעיל בשי"ע סי' ל"ז סעיף י"א], ואפילו לדברי האומרים שאלו נתנה האב אחר הקדושין מקודשת [וכמוצא שם], הכי מילי באב לבנו משום דאז לבנו בכל דהוא ניהא ליה כו', וכדפרש"י [בקדושין מ"ה ב' ד"ה שמה], אלא בקידש בנו אפילו נתנה הבן אחר הקדושין אינה מקודשת, כיון דלא ידעין דשויה שליח ולא גילה דעתו שהוא חפץ באשה פלונית, וזה מצוה צעור ומשמע דהדיא בדברי הרא"ש בדבריו דכל שלא אמר לשדכה לו וקדשה לו אינה מקודשת, ואפילו למי שפוסק כרצו ושמאל [שם מ"ד ב'] דחיישין שמה נתנה האב, מודה דצ"ד דלא חיישין כו', כדאמר רבינו שם אפילו למ"ד חיישין שמה נתנה האב, שמה נתנה הבן לא חיישין, והיינו בריווי דבאר קדושין, ואל יבטל השומע ממשי"ב בשי"ת מהר"ק סי' ל', שאל רבי נתן המכירי מר"י בן יהודה בן י"א שנה שקידש לו אביו בעצעת ועדים אס ימאן לריבך גט, והשיב שריבך גט שמלנו בכל מקום שזכין לאדם שלא בפניו כו', דהכי תשובה לאו דסמכא היא, דמשמע מדבריו שהוא מפרש מלי דלמור רבנן לרבינא שם בקדושין דילמא ארלווי ארלי קמיה ושתיק, דהיינו לומר דילמא ארלו אב קמיה

ובבארי רפ"ד קדושין כתב דכל שקידש את האשה לפלוני שלא בשליחותו, אע"פ שנתנה בך לכשידע אינו כלום כו', ומי"מ הולכנו לכתבה מלך שמגלווי הראשונים כתבו דה מקודשת מלך זכין לו לאדם כו', ואף רבותי היו סבורים ללמוד כן [דמקודשת], ממה שאמרו בפרק ראשון [ז' א'] הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת, וסתם נאמרה ר"ל אף בשאני שלוחו הואיל ונתנה, ומי"מ אנו מפרשים אותה כשהוא שלוחו אלא שנתן השליח את המנה משלו כו', ויש מי שצ"ל לומר ממה שאמרו קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה לריבך גט שמה נתנה האב, אלמא לכשנתנה מיהא מקודשת, וברי קטנה אין לה רשות בעצמה כלל וברי זה כשליח שקידש שלא בידיעת בעלים, אלא שאין זה דמיון, שבו אף כשהאב מקבל אינו מקבלם אלא כשצילה, ומעתה דין הוא

ובבארי רפ"ד קדושין כתב דכל שקידש את האשה לפלוני שלא בשליחותו, אע"פ שנתנה בך לכשידע אינו כלום כו', ומי"מ הולכנו לכתבה מלך שמגלווי הראשונים כתבו דה מקודשת מלך זכין לו לאדם כו', ואף רבותי היו סבורים ללמוד כן [דמקודשת], ממה שאמרו בפרק ראשון [ז' א'] הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת, וסתם נאמרה ר"ל אף בשאני שלוחו הואיל ונתנה, ומי"מ אנו מפרשים אותה כשהוא שלוחו אלא שנתן השליח את המנה משלו כו', ויש מי שצ"ל לומר ממה שאמרו קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה לריבך גט שמה נתנה האב, אלמא לכשנתנה מיהא מקודשת, וברי קטנה אין לה רשות בעצמה כלל וברי זה כשליח שקידש שלא בידיעת בעלים, אלא שאין זה דמיון, שבו אף כשהאב מקבל אינו מקבלם אלא כשצילה, ומעתה דין הוא

(י) וע"ש בדף מ"ה ב' שכתב לענין אב שקידש לבנו דאינה מקודשת, דאפילו אמר הבן אח"כ שמתרצה הוא בכך, הואיל ולא גלה דעתו בשעת קדושין. ולא הזכיר דראוי לחוש בשעת הריית.

(יא) וע"י בבית מאיר כאן שכתב להסביר דעת [הסור בשם] הרא"ש דס"ל כאן דלא מהני, ואילו בדין קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה דמקודשת אם נתרצה אביה אח"כ, כמ"ש בסור סי' ל"ז, דאולי סברתו מסעמא דמהר"ק שורש ל' שכתב לגבי האיש שהוא עושה מעשה הקדושין [בקטנותו], לא שייך למימר דבריו ושתיקה גדולות נתקדשה, כיון דלא חלו הקדושין בשעתו, שהרי צריך לעשות מעשה הקדושין, דכתב כי יקח, והלכך לא מהני שתיתקו וריצוי דאחר גדלות, דהא בעיקר הקדושין ריצוי ושתיקה לא מהני, דאם נתנה היא ואמרה היא אפילו הוא שותק ומקבל הקדושין אינו מועיל, ומדמה הרא"ש כמו שריצוי הקטן אחר שהגדיל למעשה עצמו לא מהני, הוא הדין ריצוי גדול למעשה אביו, ואינו דומה לריצוי האשה, כדמסיים מהר"ק בלשון זה, אבל האשה דמקניה בריצוי בלי אמירה ה"ה לכי גדלה מקודשת בריצוי ושתיקה, וכן נמי ריצוי האב [בקדושי בתן] דומה לאשה בזו לענין מעשה הבת. וע"ש שתמה למה לא נזכר דין זה בשי"ע.

(ז) ועיין בתשובת בעל חלקת יואב שבקובץ שערי תורה ח"ג סי' י"א שכתב ע"ד הרשב"א דמה נעשה אם האיש כבר אסור בקרובותיה שהיה נשוי אחותה ומתה, ובג גירש ג' נשוי שכבר יצא עליו שם שמגרש נשיו, וגם הסעם של שכר סופר קשה דהרי תקנו חז"ל דאשה נותנת שכר וכו', והנראה דלא מהני זכיה כלל בקדושי אשה, דהרי אף אם נאמר דזכיה מטעם שליחות, והוי כאילו הבעל קידש אותה, מ"מ ג"ל דעדיין לא הוי "כי יקח" [ולא כי תקח, מה לי אם הקדושין באים מכח האשה ולא מהני, ומה לי אם הקדושין באים מכח אחר דלא מהני, סוף סוף הקדושין אינן באים מכח הבעל רק מכח אחר, והתורה אמרה כי יקח שהקדושין יבואו מכח הבעל. מדבריו לעיל] ומבואר כן בקדושין דף י"ח בקדושי יעוד וכו'.

(ח) וע"י בשי"ע פ"ב קדושין סי' ח', שפירש דברי רש"י דלא חיישין שמה עשאו שליח אח"כ שמענו שעשאו.

(ט) וע"י בשו"ת הרשב"א סי' אלף רל"ו, בנידון אחר שקדש אשה לבנו, שכתב דלא עשה ולא כלום, לפי שהמקדש את האשה לצורך אחר אינה מקודשת אח"כ עשאו אותו האחר שליח או שנתרצה בכך קודם הקדושין.

אוצר

ס"ק כז אות ז-ח

הפוסקים

שלא לדעת אבות חיישין שמא נתרנה האב, שמא נתרנה הבן בקדושין שקדש לו אביו לא אמרינן, אמרי ליה רבנן לרבינא ודילמא שניה שויק, לא חזיק אינש לשויי לאבוב שליח, ודילמא ארזוי ארזי קמייה, לא סבר להא דרז ושמואל. ופרש"י שם ודילמא ארזוי ארזי בן קמייה אביו שהוא חפץ זה והאב נעשה שליח, לא סבר להא דרז ושמואל חוששין שמא נתרנה האב [בקדושי בת], וכ"ש לשמא עשאו הבן שליח, אלא"כ שמענו. ובחדושי הריטב"א קדושין שם פירש את סוגיית הגמרא כרש"י, וכחז דרבינא לא חייש לשליחות מסתמא, ויש מי שפסק כרבינא ולא נהירא לן [אלא דהנכח כרז ושמואל ולדבריהם חיישין שמא ארזוי ארזי קמייה]. ולעיל מיינה עמ"ש לא חזיק אינש לשויי לאבוב שליח, כחז דמשמע מהבא לכאורה דבאינש דעלמא, דליחא להאי טעמא, שקדש אשה לחברו דחיישין דלמא שליחא שוייה להנריכא גט מספק, ואפי"ן דלא טען שליח, כ"ש בעטין, ודוקא בדשדך כי הכא יא, וי"ל דבאינש דעלמא פשיט לן עפי דילמא עבד מנפשיה, ובאבוב הוא דבוס חיישין אי לאו האי טעמא [דלא חזיק], וזה נכון, אלא שראוי להחמיר.

ובסאירי שם, אחר שפירש דברי הגמרא באופן אחר, דלא סבר להא דרז ושמואל, כלומר דאפילו ארזוי ארזי אינו כלום, [מדלא קאמר דאין חוששין שמא ארזוי ארזי], וכמו דאין חוששין לנתינת האב אפילו בדשדך, כתב, למדא דשאר בני אדם חוששין שמא עשאו שליח ומחמירין בדבר.

ובחדושי הרמב"ן דף מ"ה א' הביא שיטת הגאונים שפירש ג"כ בגמרא ה"ל, דרבינא ס"ל דאפילו אם ארזוי ארזי אינו כלום, וכחז שהוא מחקש בדבריהם, דא"כ לא שמענו מהא דרבינא אלא שאין לחוש לארזוי [משום] שאפילו נתרנה לא הווי קדושין, אבל לשליחות היו חוששין אלא שאין אדם חזיק לעשות לאביו שליח, וא"כ לפי שיטה זו ראוי לנו לחוש דילמא ארזוי ארזי הבן קמייה וגיילא דעתו שהוא חפץ זה וכל העושה ראוי יקדשה לו והאב נעשה לו שליח מאליו, וכה"ג שליחות גמורה הוי כדאיתא בכתובות ע' ע"א כו, מ"מ למדנו מדבריהם שהמקדש אשה לחברו חוששין לה לשליחות, ומיבוי דוקא בשותק, או כשהבן למדינת הים, וכן נראה דדוקא שידך אבל לא שידך אפילו לשליחות אין חוששין, ובתוס' מלאחי דגבי אב משמע להו למיחש דילמא שליח שוייה עפי מאחר, לפי שהאב חויב לבנו להשיאו אשה ורגיל עמו על עסקי נשואיו, ולסבירא זו לדברי הגאונים באחר אין לחוש כלל, וסבירא נכונה היא וכו'.

ובר"ן שם, כשפירש מתחילה גם לדעת הר"ף את סוגיית הגמרא כהגאונים ה"ל, והביא שהקשו ע"ז דא"כ אמאי לא נחוש דילמא אחר כל העושה ראוי יקדשה לו כו, כתב ולי נראה כיון דלא חזיק אינש לשויי אבוב שליח אלא סבדי דכשאר כל העושה ראוי יקדשה לו, לא נכנס אביו בכלל. ואחר שכן שם אם באחר חיישין שמא עשאו שליח, כתב דכל זה אין לו ענין לפי שיטת רש"י, שכיון שהוא כתב עלה דהביא דלא סבר לה לדרז ושמואל, דהיינו לומר דלא חיישין לשמא נתרנה אפי"ן שאילו נתרנה מהני, ה"כ דלא חיישין [אלו"ב דרבינא] לשליח שוייה בין בבטו ובין באחר. [וע"ש שמסיק דאפשר לפרש דברי הר"ף כרש"י].

ובן בשו"ת הרשב"א סי' אלף רל"ז, בנידון אחד שקדש לבן בניו, כתב דאין חוששין שמא עשו הבנים את האב שליח, כי מן הסתם אין אדם חזיק לשים אביו שליח, וכן אין חוששין שמא אחר להם הוא מעצמו ונתינתו בכך, כדגרסין בפ"ז דקדושין. והביאו בקלר דברכי משה אות ה'. ועי' לעיל באות א' דכן הוא דעת רבנו ירוחם.

קמ"ה בן בתר קדושין ושתק ונתינתו, וכבר הוכחנו לדברי כן הפוסקים רלווי דכן בתר קדושין לאו כלום הוא כו, ועוד דא"כ כל מי שמקדש אשה לחברו תהא מקודשת אפילו לא עשאו שליח, והא דרזי זו לא ענה על דעת שום אדם, ובריש פ"ז דקדושין שקינ וערי תלמודא מנא לן דבשלומו מקדש, ולדברי ר"י בר יהודה ה"ל אדרבה ה"ל למא לי שליח, אפילו אינו שלוחו נמי אם קדש לו אשה מקודשת וכו'.

ובתשובת רבי גרשון ב"ר יהודה שצו"ת מהרש"ם סי' ל"ח, בנידון שאלה קדש אשה לחברו שלא בשליחותו והלה נתינתו אח"כ, מסיק ג"כ דאיה מקודשת, והסתמך על דברי הטור ה"ל. וכן צו"ת הרא"ה סי' ק"ג כתב דודאי המקדש אשה לשם חברו ולכשנודע לחברו רנה, אם ברירה לן דלא שוייה שליח אינה מקודשת. וכ"כ בדברי אמת קונטרס ז' דף ע' ע"א ו' והסתמך על הטור ושו"ת הב"י ה"ל. וציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"ז ג' כתב בתו"ד, דאם קידש אשה לחברו שלא מדעתו ואח"כ נתינתו בחז, לא ענה על דעת שום אדם שיחולו עתה הקדושין.

ויותר מזה כתב צו"ת מצי"ע ח"א סי' רנ"ה בנידון, דאפילו שהאב קידש אשה לבנו בפני הבן, ושתק, וכעבור זמן אחר שנתינתו באותה שעה, כיון שלא גלה [הבן דעתו שחפץ זה] לא הוי שלוחו, דבפניו ואלא בפניו כי בדדי ניהו. והביאו בפני משה ח"צ סי' ב'.

ובבית דוד (להר"י דוד) סי' כ"ט, בנידון אב שקדש אשה לבנו שלא בידיעת הבן, אחר שכתב דאפילו אם נתינתו הבן עכשיו בקדושין אינו מועיל כלום, וכמש"כ צו"ת הב"י [ה"ל]. הוסיף דאפילו אם שידך מקדש אינה מקודשת, ולא מציעה אם הקנין והשפועה הכתובים [בשטר התנאים והשדוכים] הוא מאס המתקדשת ואבי הבן, אלא אפילו אם גם הבן נטל קנין ונשבע וחתם בשטר השדוכין, או אף לחתום אינו כלום וכו'. ועי' ציד אחרן בהכ"ע אות י"ב דהבין בן גם צו"ת הב"י ה"ל, דלא חיישין לה אפילו בשדך.

ועי' בחבמת שלמה קדושין מ"ה ב', שכתב אהא דאמרנו בגמ' שם שמא נתרנה הבן לא אמרינן, דנראה דהכא חיירי שנתינתו צודאי מיד כששמע, רק דלא מהני מאחר שלא מנכו שליח ואין ציד האב לקדש אשה לבנו כו, וא"כ האי דקאמר "שמא נתרנה הבן לא אמרינן" לאו דוקא הוא, ואוי כהילוי אחר נתינתו הבן לא אמרינן, ואגב שיטתיה דאמר גבי אב "שמא" אחר גבי הבן נמי "שמא", ומ"מ נראה ליישב לישנא ד"שמא", והכי קאמר צודאי הריאוי דכן שהוא צדוף לא מועיל למפרע, מה אהא דאמר שמא הוי מרובה אף מתחילה לאת האשה מאחר דנתינתו צדדיא לצדוף, וא"כ זהו לו האב שלא בפניו כו, משו"כ אחר שמא נתינתו הבן, כלומר מקדש, לא אמרינן בענין זה שיהא שלוחו וכו'. וכע"ז כתב צ"ש פ"ז דקדושין סי' ח'. וע"ש שפירש הכי בדברי רש"י והוצא בהערה ח'. ועי' להלן בס' מ"ג סעיף א' בענין אב שקדש את בנו הקטן.

ח. איש שקידש אשה עבור חברו, וכן אב שקידש עבור בנו, אי חיישין שמא עשאו שליח, או שגילה דעתו שחפץ בה יא. [דברי הראשונים והפוסקים האחרונים בדין זה מוסכים על סוגיית הגמרא בקדושין דף מ"ה, ומסקנתם דלינא תלוי בפירושם בגמרא והלכה כדברי מי שם, ע"כ נקדים את סוגיית הגמרא שם ופירושה]. בגמרא קדושין מ"ה א', בהבוא דאמר מיקדשה לי צרתך לבני, אחר רבינא אפילו למאן דאמר דעת שנתקדשה

(יב) ובגון שהמשלח והשלוח אינם לפניו ואי אפשר לבדל מפייהם.

(יג) ע"ש ברישב"א דמפרש סוגית הגמרא דאירי בשדך.

שהוא חפץ באשה פלונית ואמר לו לשדכה לו (ה) והלך (ח) השדכן וקדשה לו בלא מינוי שליתות הרי זו מקודשת:

יש

באר היטב

(ח) השדכן. עיין מ"ש הכנה"ג דף ס"ג ע"ב:

פתחי תשובה

(ה) והלך השדכן. עיין נח"ד סי' רנ"ז ובפסקיו סי' ת"ב דף ח"ג ע"ג דעלמא מוכני יד אפרים. ועיין בתשובת נרית אברהם סי' ק"א מ"ש צוה:

אוצר

ס"ק כז אות ה—ס"ק כט אות א

הפוסקים

נאמן דאם איתא דלגירושין לה כוי ליה ליתן, ואילו לא כוי המגרש וכתתגרשת בעיר אחת היה מודע רב הונא לרב חסדא, אבל כיון שהם בעיר אחת דאיכא טעמא דלא הו"ל ליתן, צעל נאמן, הכי נמי צ"ד אית לן למימר אם איתא דלקדושין, כוי יהיב איהו, שלית למא לן, אלא ודאי ליכא למיחש להכי.

ואב שקידש את בתו הבוגרת, אי הייטשין שמא עשאוהו שלית, יתבאר להבן סי' ל"ו סעיף י"א.

ובשולח האב, או האם, סבלנות למשדכת בנו, באתרא דחייטשין לסבלנות, אם חוששין שעשאוהו הבן שלית, ע"י צו"ת הר"א מרח"ו סי' י"ח וי"ט ובשערי רחמים סי' י"ט.

כת. באשה פלונית. א. ובשלא פירש לו איזה אשה. כתב צביד קדושין סק"צ דוקא צארי צפירוש לאשה פלונית, אבל באשה סתם לא אמרינן, ובציא ראי' ע"ז מהא דאיתא במזיר דף י"ב, ומוצא לקמן סעיף י"א, באומר לשלוחו לא וקדש לי אשה סתם דאסור בכל הכשים שצוולס, ומוחר באשה שאין לה קרובות [פנויות] ואע"פ שעכשיו נתגרשו, כיון דצטעט שלוחות לא היו ראויים להתקדש לו לא משוי שלית צמדי דליתיה קמיה, וקשה כיון שזו מינהו לשלוח בכל נשים שיקדש לו, אי"כ אפילו היתה אי"ל צטעט השלוחות ולא חל אז השלוחות, מ"מ אחר שתתגרש יועיל מעטם זכיה, וא"כ ייאסר אף צו, ולריך לחלק דוקא צארי צפירוש לאשה פלונית [מכני גילוי דעתו], אבל בסתם לא אמרינן. וכע"ז כתב צו"ד בחקרי לב סי' כ"ד דלי"א. גם בחזון איש סי' י"ח אות ד' כתב, דבאמר לו אשה סתם לא שייך כאן זכות ולא נעשה שלוחות. וכע"ז כתב במרפא לנפש ר"ש מסכת קדושין, באופן אחד.

ב. ואם אינו מכיר אותה אשה שבקש לשדכה לו. צביד קדושין סק"צ, דן צארי מכיר אותה, דאיסורא איכא לקדש עד שיראה, מ"ל שחפץ שיקדשנה צטרם שיראה, ויבא דאם שייך שלית צפירוש ולא משגיח צדך איסורא אין השלוחות בעלה, מ"מ איך נימא מסתמא מכה גילוי דעת שלו שחפץ בפלונית, שחפץ שיקדשנה לו בלא ראי'ה, וע"ז אין להרא"ש [שממנו מקור הדיון] ראי'ה, דשם בקדושין מ"ה צ' י"ל במכירה דליכא איסורא, אבל צארי מכירה אין לנו לומר שחפץ לקדש צאיסורא סה.

כט. ואמר לו לשדכה לו וכו'. א. אי בעינן שיעשה אותו שליח לשדך, או אפילו כששמע רק גילוי דעתו שחפץ בפלונית והלך וקדשה לו מעצמו מהני, ואם יש הבדל בין אב לאיש אחר. כתב צערוך השלחן סעיף כ"ד דכשלא ציקש לשדכה לו, אע"ג שגילה דעתו אין זה כלום, דגילוי דעתא בקדושין לאו מילתא היא, כמו שיתבאר צ"ח קמ"א, אבל כשציקש שישדכנה לו כוי בשלוחות.

וכבר

מטעם דכל מילתא דלא מצי עביד לא מצי משוי שליח, הרי דאפילו כי אמר „פלונית“ לא מצי מקדש לה לאחר שתתגרש מטעם גילוי דעת. וע"ש שתמה משם על עצם הדין דמועיל גילוי דעת. ובחזון איש שם כתב דהתם לא חשיב זכות שאין גילוי דעת בדבר שלא בא לעולם.

(טז) וע"י בס"ק הקודם אות ו'.

וברא"ש פ"ב דקדושין סי' ז', הציא מה שפירש"י שאין חוששין לשמא עשאוהו הבן שלית, וכתב ויראה דהלכה כרבינא. וכתב צו"ת מהר"ב סי' ח"ג סי' ל"ה, דלהר"א"ש ורובא דרבותא דס"ל הכי, אין חוששין דילמא גלה דעתו לאציו שחפץ לקדשה, וכן לא חייטשין לשום אדם שעשאוהו שלית, אע"ג דלא שייך טעמא דלא חליף ח"ג ע"ג לשווייה לאציו שלית ד.

דעות האחרונים להלכה. צו"ת מהרש"ד"ס סי' ל"ח, צנידון אחד שקידש אשה להצוהו, כתב דודאי אין לחוש כלל שמא עשאוהו שלית, ובסתמך על דברי התוס' [ה"ל צרמ"ן] דעד כאן לא חייטשין דשווייה שלית אלא צאב כו', אבל באמר לא חייטשין אלא"כ שמענו, וכ"כ במרדכי [פ"ב דקדושין סי' תקי"ב, וע"ש במהרש"ד"ס שצ"ק עוד דדדי היתר צנידון].

ובמשאת משה סי' ה' דק"ח הציא צנידון דברי המרדכי ה"ל, וכתב דמדבריו מתבאר דאפילו היכא דספק קמן אי שוייה לאציו שלית, כל דאיכא למיחש דילמא שוייה או אציו ושתיק חוששין אנו להצריכה גט מספק, כיון דרגלים לדבר דעביד ח"ג ע"ג להצוה לבנו ורגיל צדך משום מלוות האב על בנו, וא"כ אף אנו נאמר צ"ד, דאע"ג דאין זכרון לדברים דשווייה הבן שלית לאציו ולא דארני קמיה, כיון דרגילות היא דארני ושתיק חוששין צדכ, וכ"ש צ"ד דמשדכת צו היא וקרובותו היא, ולריכא גט מן המשדך.

אולם בפני משה ח"צ סי' צ' כתב דעל הסתם ליכא למיחש, לא לשלית שוייה [באחר] ולא לארציו ארני הבן קמיה, וכדוכיחו כל הפוסקים מהב"א דפ"ב דקדושין. וע"י צערוך לחם כהן.

וכתב ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א, דאף מי שחושש צא"ש אחר שמא עשאוהו שלית, מודה במכחים ואומר שלא שלחו דודאי ח"ג ע"ג מקודשת, וכ"ש צומניו שאין דרך לקדש ע"י שלית רק צעלמו, דודאי לא חייטשין לה.

ובשמהקדש נמצא באותו מקום של הסתקדשת. צו"ת מהרש"ד"ס ה"ל, אחר שהעלה דלא חייטשין שמא עשאוהו שלית לקדש, כתב ועוד אני אומר לרווחא דמילתא, דאפילו אי במקום אחר הוינא חוששין [דעשאוהו שלית], צנידון כי האי הוינא אין לחוש כלל, דהא אמרינן צממא מו"כ צו יותר מצטוהו, וא"כ צעלמא כשהא"ש במקום אחד והאשה במקום אחר, יש לא"ש איהו טעם לעשות מלוות ע"י שלית, אבל כששניהם במקום אחד, לא צדיק מלוות לעשות הוא צעלמו ועושה ע"י אחר. ולעיל מינה כתב, ועוד אני אומר ראי' לזה [דבאותה עיר לא חייטשין שעשאוהו שלית], דציגטין [ס"ד א'] איתא מחלוקת דרב הונא ורב חסדא צגט הוינא מיד שליש דצעל אומר לפקדון נחתיו צידו ושליש אומר לגירושין, דרב הונא אומר דצעל נאמן ורב חסדא אומר שליש נאמן, ופרש"י כששניהם יחד צעיר, ומשוי"כ אחר רב הונא דצעל

(יד) וע"ש שהביא דעת הריטב"א הנ"ל, דהלכה כרב ושמואל וחייטשין ככל אדם דילמא עשאי שליח ולאבוא נמי דילמא גלה דעתו לאביו, וכתב דקצת מרבחתא ס"ל הכי.

(טו) ובחקרי לב שם כתב דמהא דנזיר אין ראי'ה, דהא מבואר בפוסקים דאפילו באמר לשלוחו קדש לי פלונית אחר שתתגרש אינה מקודשת,

ביאור הגר"א

[יג] יש מי כו'. כפי' הרא"ש בש' הרמב"ן מש"ש ודלמא ארצות כו' ע"ש:

ה' ס' [יג] יש מי שאומר שאם האב הרצה הדברים לפני הבן שהוא רוצה לקדש לו ושתק הבן והלך האב וקידשה לו הרי זו מקודשת דמחמת

באר הגולה

ס' ס' שם הרמ"ה וכפי' פירושו נהא' דלמרי ודלמא ארצות וכו'.

אוצר

ס"ק כט אות א—ס"ק ל אות א

הפוסקים

דנא ערס, אמרין דקפידא [וכוה ממנה אותו דוקא בלוחו מקום], וכה' דלא אמר ליה בזהוה שאין ראונו שיקדשה במקום אחר, דסמך דלא ערס.

ב. כשמינה שליח בפירוש לקדשה לו אם יכול אחר לקדשה לו בטעם זכיה. צעין ילחק ח"צ סי' נ"א ענף ג', הביא מש"כ הרמ"א בסעיף ו' פלוגתא הפוסקים אם שליח ראשון עושה שליח שני בקדושין משום ד"ל דמיני לא מומסרי לשליח, וכתב דקשה דהא ח"ק דלא מומסרי מ"מ יכיה מועיל משום זכיה, דהא לא גרע מגילוי דעתו, וי"ל עפ"י דברי החוס' בקדושין כ"ג בד"ס מכו, דדוקא בלא עשה שליח כלל אז יכול לזכות בתורת זכיה, משא"כ אם עשאו שליח צעין דיהא לו תורת שליחות, ולכן בשליח ראשון עושה שליח שני דמיני לא מומסרי דאין זו תורת שליחות אז מוגרע גרע, דכיון דעשאו לשליח צעין דיהא תורת שליחות דוקא, וכמ"ש החוס' בגיטין ס"ז ז' דאף דמלאו [גע] באשפה כשר לר"מ. עכ"ל היכא דליוה לכתוב גרע עפי וצעי שזכיה לו דין שליחות ויעשה שליחותו, וזכיה בזה. וכ"כ בחלק א' סי' ז' אות ד' ובספרו באר ילחק חלוא"ה סי' א' ענף ג', וכע"ז כתב בערך שי סעיף ד' ובסעיף ו'.

מיהו ע"י בפסקי הלכות (יד דוד) ד"ב דרכיה א', דמבאר דס"ל דגם בעשה שליח יכולים לקדשה לו מדין זכיה יי. וכ"מ בדברי הנשמת חיים המובא להלן בסעיף ו' סקל"ז אות ז', ובדברי מהר"ש ענגל שם אות ו'.

טע"ף ה. ל. האב הרצה הדברים לפני הבן וכו'. א. מקור הדין ודעות הפוסקים בזה. מקור דין זה הוא ברא"ש פ"ב דקדושין סי' ז' שם הרמב"ן, דעל מה שאמרו בגמרא שם מ"ה ז' בעובדא דאז שקדש אשה לבנו שלא מדעתו, דאמרו שלא חיישין לה, ופריך בגמרא ודילמא ארצות ארצי קמיה, כתב דהרמב"ן פירש ודילמא ארצות ארצי האז מילי קמיה למיהוי ליה שליח לקדשה ליה, ושחיק ליה ברא מחמת כיסופא ומסתמא הו"ל שלוהיה, וכתב ע"ז הרא"ש דלא משמע הכי וכו'. ובעור כאן הביא דין זה שם הרמ"ה דהו קדושין גמורים א.

ובתב צ"י כאן דיש בדברי העור קיור, שזכיה לו לכתוב שברא"ש חולק עליו. ובפני משכ סי' ז' כתב ג"כ דהרא"ש חולק על הרמב"ן. מיהו צ"ש פ"ב דקדושין סי' ח' כתב דהרא"ש אינו חולק על הרמב"ן צדונו, כי אם בפירושו בגמרא. וכ"כ בחדושי מהר"ל מפרגא על העור כאן, והוסיף דהא דכתבו העור שם הרמ"ה, משום דהרמ"ה הוסיף דבאונס אחרניא צכ"ג הוי ספק קדושין [וזה ליתא ברא"ש שם הרמב"ן]. גם צ"ח כאן כתב דהרא"ש לא נחלק על הדין, אלא על פירושו של הרמב"ן. וכ"כ בעלמות יוסף דף מ"ה ז', קרבן נתגאל על הרא"ש שם אות ז'.

מהשליחות, אבל באופן שנודע לנו שעדנו צומד בדעתו הראשונה, אז הקדושין שמקדשה קיימין מתורת גילוי דעת.

(א) וע"י לעיל סקכ"ז אות א' בדברי העצי ארזים, דגרס גם בדברי הרא"ש "הרמ"ה" במקום "הרמב"ן". וע"ע בשיטה לא נודע למי קדושין מ"ה ב', שפירש ג"כ את סוגיית הגמרא כן באופן אחד.

ובכר כתב כן צ"ש פ"ב דקדושין סי' ח', דדוקא שעשאו שליח בשך נה, אבנ גילוי דעת נחור נא מהני, והוסיף דהא דמשמע בסוגיא דקדושין שם דאי בודאי ארצות קמיה אב דהו קדושין אלא דלא חיישין לה, ה"מ גבי אב, אבל גבי אחר לא, אפילו אם היה רואה לקדש אשה וגילה דעתו להדיא ושוב נא אדם אחר ויעשה שטור, לא אמרין דשמא נתרבה, דאין דרך לקדש אשה לחצרו בלא שליחות, ואין דרכו של אדם להיות שלוהו של חצרו בלי מנינו. וע"י בזה בעיז קדושין סק"ג, אבני משפט סק"ב ובערך שי סי' ל"ז סעיף י"ב.

ובעצמות יוסף דף מ"ה ז' כתב דאפילו גבי אב צעין שיאמר כהן לשדכה לי, ואם שברא"ש לא אמר כן גבי הבן קמיה אביו, מ"מ כבר סיים בדבריו "ולא מסתבר לחלק בין אביו לאינש דעלמא", וגם העור כתב "ואמר לי לשדכה" אחרוניא, וכן נראה לענין הלכה.

אולם בשו"ת מהר"ה או"ז סי' נ"ג כתב שם אביו מהר"י או"ז ורצנו שמהם, דהיכא שידוע שראובן חפץ ברחל וכלך אחד מן השוק וקדשה לו, הרי היא מקודשת מדאורייתא. והבוא גם בהגהות אשרי רפ"ב דקדושין. ובתה"ד סי' רל"ז כתב גם בדעת הרא"ש, דלאו דוקא שדכן אלא ה"מ אינש אחרניא שעמע שגילה דעתו שהוא חפץ בזה. ובהגה שם הוסיף עכ"כ להדיא בחש"י או"ז ה"ל. וכ"כ שם בפסקים וכתבים סי' מ"ג. וע"י בצכורי שלמה ח"צ סי' ו' אות ט"ו שהבין בדברי הצרית אברהם סי' ק"א, דדוקא למי שגילה דעתו הוא דיוכל לקדש, והוא דהא דבריו ומסיק דאפילו קדשה אחר מקודשת ודאי.

ובחזון איש סי' מ"ט אות ט' חקר בזה מעטמו, וכתב דיש לעיין על ע"ס דברי הרא"ש אם מה שגילה דעתו סגי למוחשז זכות, א"כ איך ס"ד בקדושין נ"ט א' דאם אמר לחצרו קדש לי במקום פלוני וקדשה במקום אחר אינש מקודשת, דקסבר המשלה דלא ערס לבקשה במקום אחר ולא עשאו שליח על מקום אחר, וקשה נהי דהוא לא נחית לשויה שליח מ"מ הא הוי זכות, ואפשר דלא חשיב זכות אלא מה שהוא זכות לכל אדם, אבל מה שחפץ לקדשה הוי כמו שחפץ לקנות או למכור, דאע"ג דידענו שהוא חפץ אינו זכות, והכא באמר לשדכה לי הוי אומד בדעת דניחא ליה גם בשליחת ידיה, ולפ"ז אם אחר קידש לא הוי שלוהו, [וכי"כ נמי אם קידש במקום אחר לא הוי שלוהו], ועוד י"ל דאפילו אי חשצין במה שגלה דעתו דחפץ בפלוניא זכות לו, מ"מ אי קידש אחר לא הוי קדושין, דזכות שצידו לעשות בעלמא או ע"י שלוהו, אין דעתו ורלונו שיעשו אחרים שלא צידועתו, והלכך דוקא השדכן או אביו דארצי קמיה הוי שליח ולא אחר, והיינו עעמא דאמר בקדושין שם דחצרו שקידש במקום אחר אינש מקודשת משום דלא ערס, ומיהו בהגהות אשרי [ה"ל] כתב דאם יודע שחפץ ברחל וכלך וקידש לו מקודשת דהוי זכות, ולפ"ז ל"ל דהא דאמר דחצרו משום

(ז) דאחר שביאר בדין דגילוי דעת מועיל למשווי שליח, הוא דוקא אם ידוע דעדיין חפץ בזה ולא חזר בו, כתב בדין שאם עשה שליח לקדש לו אשה ומה השליח דאסור בכל הנשים שהיו ראויות להתקדש, אבל לא באלו שלא היו ראויות להתקדש בשעת מינוי השליחות וכדלהלן סעיף י"א, דנ"ל דבכל הנך דאמרין דנתבטלה השליחות, זה דוקא באופן שאין לו גילוי דעת שצומד בדעתו ויכול להיות שחזר בו בנתיים

אוצר

ס"ק ל אות א—ה

הפוסקים

כתב שאמר האב כי לקדשה ליה, נראה קצת ג"כ שזכיר שם האשה.

אמנם בתשובתו השניה שם בדכ"ה ח' הסביר, דכוונתו בתשובה הראשונה הייתה לומר שאינם ודאי קדושין, אבל מידי ספיקא לא נפקא. ובתשובת צענ נחפה בכסף שם דכ"ד ז' כתב דהיחר זה יועיל לנו לומר דלא מקודשת ודאי, אבל מידי ספיקא לא נפקא, ד"ל דמכני גילוי דעת אפילו שלא ייחד פלונית כל שגילה דעתו שיקח לו אשה ממקום פלוני. ובתשובתו השניה בידין זה בנחפה בכסף סי' י"ט דק"ז ג' (הוסיף, דאפשר דוקא באשה סתם שנאמר המשלח בכל הנשים שצונוס [אם מת השליח בדרך] הוי חובה, אבל כל שייחד מקום, וזוהי היא לו ולא חובה דיכני לקדש לו אשה אחרת ממקום אחר, [מיהו] משום ד"ל דגם ליאמר צננים של אותו מקום הוי חובה, כתבתי בלשון אפשר, דמימי מידי ספק לא נפקא. ועי' לעיל סק"ה אות ח'.

ג. וכשהאב לא קדשה לו מיד אלא כעבור זמן מרובה. בתשובת בעל קרית מלך רצ צפרי האדמה ח"ג דכ"ה ד' כתב דהיחר אחד, דאפילו להסוברים דר"ל האב לנן מהני, אפשר דלא נחלה הבן אלא כשיעשה הדבר במהרה, אבל כל כי האי גונא [דנידון] דעברו כמה שנים, אדעתא דהכי לא נחלה להיות יושב ובעל עד שימלא לו אשה, ויכול לומר לו לתקוני שדחתך וכו'.

ד. וכשהאב לא הזכיר לשון קדושין, רק הרצה שרצונו להביא או לקחת לו אשה. כתב צפרי האדמה ח"ג פ"ג דאישות הל' ע"ו דאפילו להסוברים דר"ל האב לנן מהני, נראה דאם האב אמר שרולה להבין לו אשה לבט, ולא אמר שרולה לקדשה לו, י"ל דשתיקתו [של הבן] לאו כלום היא, דמשום לא ידע שמקדשה לו קודם שתבא אליו וכו'. [ועי' עוד בדבריו בקטע שאל"ז].

ובתשובת בעל נחפה בכסף שם א' כתב דהיחר זה של הפרי האדמה יועיל לנו לומר דאינה מקודשת ודאי, אבל מידי ספיקא לא נפקא, דאפשר דכבר ידע [הבן] שדרך המציאות נשים ממקום אחר לקדשם קודם לאתם משם. ואמנם בעל פרי האדמה השיב לו בתשובה שניה, דכוונתו ג"כ הייתה דמידי ספיקא לא נפקא.

אולם בעל קרית מלך רב בתשובתו שם השיב על דברי הפרי האדמה, חדא דנידון זה אמר האב שר"ל "לקחת" לו אשה, ולשון לקחת קדושין משמע, ועוד דמדלג טעם הבן בן [שלא ידע שאביו יקדשה לו], ש"מ דגם הוא לקדושין הבין, ועוד דמסתמא אין האשה יולאה ממקומה בלא קדושין וא"כ ודאי ידע הבן בזה והסכים לקדושין, ועוד דעכ"פ שדוכין ודאי מיהא משמע, ולדברי הרא"ש [המוצא בסעיף ד'] כל שנחלה הבן לשדכה לו והלך וקדשה מקודשת, וה"ל צוה דאר"ליו האב.

ה. וכשהאב אמר לאחרים במעמד בנו שחפץ לקדש אשה לבנו והבן שתק. צפני משם ח"צ סי' ז' בידין שאביו הבן דיבר עם אביו בהצד דבר קדושין צו לבנו, והבן שתק, ובאותו מעמד קידש אותה לבנו, הביא מש"כ צש"ת מצי"ט [המוצא סק"ז אות ז'] באחד שקדש בת חצרו לבנו צפני צו והבן שתק דאינה מקודשת משום שלא הרהר האב לבן, ובתש

ב) גם תשובתו הראשונה וכן ב' התשובות של הפרי האדמה נדפסו בנחפה בכסף שם.

ג) ותשובה זו, וכן תשובת בעל פרי האדמה, נדפסו בנחפה בכסף ח"ב סי' י"ט.

י, תפארת יעקב סק"ט ויד דוד (פסקי הלכות) ח"א דע"א ג'. וכן צ"ש סק"י"ז כתב דאין מוכרח דהרא"ש חולק על הרמב"ן. ובערוך השלחן סעיף כ"ו כתב דכ"ז צלמו חזר צו צש"ט, שהרי סידר שני הדינים [של הרא"ש ושל הרמב"ן] בסעיף ד' ובסעיף ה' ב' בלא מחלוקת.

ועיין בחדושי ובאורי מהרש"ל ענ הטור סוף, שתמה על דין זה אמאי הוי קדושין ודאי, דשמא לא ממנה כיסופא שתק אלא שלא נחלה בדבר, ואין לומר דא"כ הול"ל להדיא איני רואה, דא"כ ק"ו באתר [שהר"ה נפיו] דלית ליה כיסופא מיניה לגמרי דהול"ל איני רואה, [ולמה פסקו לקמן דבאתר הוי ספק קדושין], ועוד דשמא רואה ואינו רואה ומנין דהוי קדושין ודאי, וי"ט. וכן הקשה צ"ח סוף, והוסיף דעל מש"כ הרא"ש צ"ש הרמב"ן לא קשה, דאיכא למימר דא"כ דאין אלא קדושין ספק, אבל הרמ"ה דכתב בדיאל דהוי קדושין גמורים קשיא, וי"ט. והביא דבריהם בח"מ סק"י"ג.

אמנם צ"ט סק"ו כתב לתרן, דבאתר י"ל שאינו חש לדבריו, אבל באביו ודאי ה"ל לו להשיב לו שאינו רואה זה, דאין דאביו חייב להשיאו אשה לר"ך להשיב לו מה דעתו, אלא ודאי שמשכים עמו. ובעיני כתבו לתרן בדרישה אות י', ובתפארת יעקב סק"ט. ובערוך השלחן סעיף כ"ה, אם כי כתב ג"כ ליישב תמיהת מהרש"ל והצ"ח, כעין ה"ל, מ"מ סיים דלעשות קדושין ודאית קשה בדבר. ועי' גם צפני משם ה"ל, שלפי שיטתו שכתב דהרא"ש חולק על הרמב"ן, מסיק דנפ"ז הוי קדושין ספק. ועי' צפני ארזים סק"י שהאריך להוכיח דהר"ף חולק על דין זה. ובתמקא קו"א כן כתב דאין ראיה מדברי הגמרא דהוי קדושין ודאי. וכ"כ צפני קדושין סק"י"ד. וצפרי האדמה ח"ג דכ"ז כתב בנידון לר"ך נספק ספיקא להתיר, שמה הרא"ש חולק על הרמב"ן וס"ל דאינה מקודשת. וכ"כ הרצ יונת צנן והרצ יהודה צנן בתשובותיהם שם.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דל"ה ד' כתב דלפי ההכוו צוממיו שאין מקדשין קודם שדוכין, וגם לא נהוג לקדש ע"י שליח, ורק כשמקדשין ברמאות עושין כן, א"כ לא הוי זכות צרור כשקידש קודם השדוכין כו', וקרוצ בדבר דבאופן זה לא מהני אפילו אם אחר הקדושין אמר שנחלה, אך בל"א החמורה מחוק שאני מדמה לא אעשה מעשה.

ב. אם יש לחלק בין הרצה לפניו שרצוה לקדש לו פלונית, לבין אם הרצה לקדש אשה סתם. צרות יעקב סי' כ"ד כתב דהיחר אחד בנידון שהאב הרהר לו לבן על אשה סתם, דעד כאן לא אמרין דר"ליו האב לבן מהני, אלא באומר לו צפירוס לקדש לו אשה פלונית, אבל צכ"ג דאמר שנוקה לו אשה סתם, דאם מת השליח נאמר זה בכל אשה שיש לה קרובות, כמ"ש בסעיף י"א, א"כ אין הדבר זכות לבן, ולא נעשה שטותו. גם צכ"ס חמר סי' י"ה כתב דלדעת הסוברים דר"ליו האב לבן מהני, היינו דוקא אם הרהר לפניו על צת פלונית, אבל צסתמא ככ"ד לא מקרי הרא"ה כלל.

ובפרי האדמה ח"ג פ"ג דאישות הל' ע"ו, באותו נידון דהרצה יעקב, כתב ג"כ כי כל ענין אר"ליו היינו שמדברים על אשה פלונית, ולזה מהני גילוי דעתו לומר שהוא חפץ בה, משא"כ צ"ד שהאב לא ייחד את אשה יקח, צוה אין שייך כאן לומר גילוי דעת שרולה, ואע"ג דצש"ט כשהביא סברא זו, וכן הטור, לא הביאו דאר"ליו לקדש לו אשה פלונית, רק כתבו לקדש לו סתם, מ"מ כבר כתבו אחר"כ והלך וקדשה, נראה קצת דבריו של אב ה"ל שרולה לקחת לו אשה פלונית, גם הרא"ש שהביא דין זה

דמחמת (ט) כיסופא דאב שתק

ועשאו

באר היטב

ט' שכתב דוקא בנן גדול אבל בנן קטן אפילו מינוחו שליח נהדיח לאו כלום הוא דקטן לאו נר שליחות הוא וכ"כ הר"ל ששון סי' ס"ה ועיין במהרש"ם ח"ל סי' י"ח:

(ט) כיסופא וכו'. משמע דמקודשת בודאי וכן בסעיף ד' שכתב הרי זו מקודשת משמע נמי דמקודשת בודאי. אבל האחרונים כתבו דלינו אלא ספק מקודשת ועיין בח"מ ונ"ש. ומלחתי בתשובת ב"י סי'

אוצר

ס"ק ל אות ה—ס"ק לא אות ד

הפוסקים

ב. ואם נאמן האב לומר שעשאו בנו שליח, נגד החזקה דאין אדם חצוף לעשות לאביו שליח. בערך שי סעיף ד' הביא מרש"י קדושין מ"ה צ' ד"כ בפירוש, משי"כ דלא סבר מר לדרבן ושמואל דאמרי שמה נתרצה האב וכ"ש לשמא עשאו הבן שליח אל"כ שמענו, ואחר שהקדים דא"ל לפרש כוונה רש"י אל"כ שמענו דעשאו הבן שליח, דהוה חין לריק לומר, כחצ' דנראה כוונתו שכל זמן שלא שמענו שעשאו הבן לאביו שליח לא חיישינן, אף שאמר האב טרם הקדושין שהבן עשאו שליח, דמי"מ כיון דלא חניף אינש לשווייה לאביו שליח לא מהימן, ואפילו תימא כי אמר דהבן ארלי קמיה מהימן וא"כ יש לו מינו, מי"מ מינו לא מהימן כשטוען עתה דבר דלאו אורח ארעא, כמבואר בכללי מינו וכו'.

ג. ובשקידש האב אשה בשביל בנו ואחרי הקדושין אומרים שניהם שקדשה האב בשליחות הבן. בפרי דיוק סי' כ"ג, והבואו חוכן דבריו ציד אהרן כגז"י אות י"ד, כתב שאפילו הבן ואביו מודו בשליחות אינש נאמנים נגד החזקה דלא חניף אינש לשווייה לאביו שליח, כל שלא העידו עדים שהבן עשאו שליח. ועי' בפנים הפרי דיוק שהביא ראייה מהש"י הרשב"א, הביאו הב"י סי' י"ג, דאחר הקדושין עמד האב על המשדך הראשון ואמר שהוא היה שליח צנו לקדשה לו כו', ודאי אינש צריכא גט, דע"ל בהכחשה לאו כלום הוא, ועוד דלינו נאמן לומר דבנו עשאו שליח, דלא חניף אינש לשווייה לאביו שליח וכו'. וכ"כ בצדקה ומשפט סי' ז' סניף היתר להקל בדיקון, שלא לחוש לקדושי ראשון שהיה ע"י האב ואף שהבן ואביו מודים בשליחות, והביא ראייה מהש"י אחרת שצ"ש צ"ל סי' ח'ף רל"א.

אולם ציד אהרן שם כתב, דבשו"ת הרשב"ש סי' תתקע"ד נראה מדבריו צדירות, [דאם הודו האב והבן בשליחות הקדושין] שהם נאמנים. וכ"כ בשו"ת מהריב"ל ח"ג סי' ל"ה. ועי' משי"כ צוה בחכמת שלמה קדושין מ"ה צ'.

וכ"כ הרב"ל קואלינקא בהגהותיו על ל"ק ומשפט כ"ל, דאם הודו שניהם נאמנים, והביא שם ראיות לזה. ועי' ציוקרא אברהם (להרא"ל דאד"ו) סי' ו' דמיו ג', שדחה הראיות כ"ל מהרשב"א, וכתב דבשתי תשובותיו מיירי דוקא שאמר האב בל"ב, משא"כ אם הבן ג"כ הודו צוה הרי נפק מחזקה זו דלא חניף אינש וכו'.

ד. כשאמר הבן כל העושה רצוני יקדשנה לי, אם אביו בכלל. כתב הר"ן בפ"ב יקדושין, דכיון דלא חניף אינש לשוויי אביו שליח, אף סהדי כשאמר כל העושה רצוני יקדשנה לי לא נכנס אביו בכלל וכו'.

אולם

כופר י"א דהוי ספק מקודשת וי"א דאינה מקודשת כלל, וכן נראה עיקר, ומשי"כ עוד בעל נחפה בכסף בנ"ד דהו"ל לבא לב"ד למחות כששמע שאביו קידש לו אשה, הא לאו מילתא היא, כי חשב שלא יועילו הקדושין מאחר שכבר מיאן בדבר.

(ז) וע"ש דמבואר בדבריו דלפי מה שפירש הרא"ש דברי רש"י "אא"כ שמענו" היינו שנתרצה האב, אין ראיה מרש"י.

דמש"ס יש ללמוד דוקא בהרצא לבנו ושתק ס"ל להרמב"ן דיכול לקדש עצורו, אבל מה שהרצא בפני הבן לא חשיבא.

וכתב בנחפה בכסף ח"ב סי' י"ט, דעד כאן לא כתבו המציי"ט והפני משה דלא מקרי ארלווי קמיה, אלא בגידון שלהם שדצור האב היה עם אבי הבת בשעת מעשה הקדושין, אבל כשדצר עם אחרים בפניו קודם מעשה שרואה לקדש לו אשה ושתק, גם הם יודו דלדעת הרמב"ן והרמ"א חשיב ארלווי קמיה, ולא שנה דבר עמו או עם אחרים בפניו כו', ואפילו נאמר דלדעת המציי"ט והפני משה לא מהימן כשמדצר האב עם אחרים בפניו צנו, מי"מ חני דן לפניהם דמאי איכפת לן אם דיצר עם הבן או עם אחר בפניו, דבכולהו שייך האי טעמא דידע ושתק, ודוגמא לדבר משי"כ באדרת אליהו [והבואו בזה"ל סי' כ"ז סה"ט] אות ח' [צ"ד] דין היה מדבר עמה על עסקי קדושים ונתן לה דמקודשת, דאפילו דיצר עם אחרים בפניה ונתן לה מקודשת, וא"כ היה הכל אף שהאב מדבר עם אחרים, כיון שהוא בפניו וידע שרואה לקדש לו אשה ושתק סגי. ובתשובת בעל פרי האדמה שם ה', כתב נמי דבכ"ה הוי ספק קדושין. ועי' משי"כ על גזון זה ברוח יעקב סי' כ"ד.

ו. כשתבן אומר שמיד אחר שאביו הרצא לפניו ושתק לו גילה דעתו לאיש אחר שאין רצונו באשה זו. בפרי האדמה ח"ג פ"ג דאישות ה"ל ט"ו כתב בגידונו ל"ד היתר אחד, כי הבן אומר שמעולם לא נתרצה צוה, ואדרבה חיקף גילה דעתו לאמו שאין חפלו ורצונו צוה, כי אם דוקא צוה, ומשום כיסופא דאביו לא התיר כנגדו צוה האב בפניו.

מיהו בעל נחפה בכסף בתשובתו שם ה' כתב דלדעתו לא מהימן טעמא זה לפוערה צלא גט, כיון דהבן מודה ששתק צוהתה שעה שאביו הרצה לפניו, וי"ל דהבן משקר ולא אמר שום דבר לאמו, אלא שצוהתו שאביו אומר מלהביא לו את האשה שקדש עצורו נחמט, וא"כ אם היו שם עדים מגילוי דעתו שמיאן ולא רצה בשליחות, זה ודאי פשוט דאינש צריכא גט כלל, דהו"ל ציטול השליחות, אכן כיון דליכא עדים והאב אומר שלא ידע מה כלל מאן לימא לן דהבן נאמן, ואדרבה צ"ד רגלים לדבר דמשקר הבן, דשמע הבן שאביו קידש לו אשה ולא צא לב"ד לזווח שאינו רואה צוה וישלחו כתב צ"ד לשם, אלא ודאי נראה שנתרצה בשמועתו זאת דעבד שליחותיה, אלא שמחמת האומר חזר צו ו'.

לא. דמחמת כיסופא דאב שתק. א. כתב צדרישה אות ד' דהאי כיסופא הוא דאין אדם חצוף לעשות לאביו שליח, ולכן שתק.

(ד) ותשובה זו, וכן תשובת הנחפה בכסף, נדפסו גם בספרו פרי האדמה ח"ג פ"ג דאישות ה"ל ט"ו.

(ה) ונדפסה גם בספרו נחפה בכסף ח"ב סי' י"ט.

(ו) ובתשובה שניה של הפרי האדמה שם השיב לו, דמאחר שלדברי הבן לא נעשה תאב שלוחו, הו"ל כמ"ש רמ"א בסעיף ג' דאם המשלח

באר הגולה

ע' הרמב"ם שם כ"ג
ממשנה ונחלה נזקין דף
כ"ג ע"א והיישאה דקדושין
לגרשין וכו' וכו' שם

ועשאו שליח לקדש לו אבל באינש אחרינא כהאי גוונא הרי זו ספק מקודשת :

ו' ע' [יד] הכל כשרין לשליחות קדושין

חז"ל

ביאור הגר"א
[יד] הכל כו' דשליחות
דקדושין ילפינן
מגרשין ברפ"ב ועס"ב
דגיטין כ"ג במתני' וגמ'
וע"י קמ"א סל"א :

הפוסקים

סיק לא אות ד—ס"ק ד'

אוצר

ב. וכשהשיב לזה שהרצה לפניו מה שתרצה עשה. כתב
בדקה ומשפט סי' ה' דכסה"ג אפשר ללא הוי
כשתיקב, ואפילו באחר מהני, דמני לעשאו שליח כהדא.

סעיף ו. לד. הכל כשרין לשליחות קדושין. כתב כ"ס
סקי"ד שד"ן שליחות נלמד מהיקש קדושין לגיטין
כמ"ס המ"ע [ע"י כהס"ג], נפ"י סי' כג הפסוקין המבוארים
בסי' קמ"א [דפסוקין בגמ'], פסולין כאלו.

ובעצי ארזים סקי"ג כתב דלא ידע כוונת הכ"ס, שלא הכח
שם יותר פסולים זולת הפסולים בעצירה מדברי תורה,
ולדעת רוב הפוסקים, זולת הרמב"ם, אף לשליחות כגע כשרים
חל"כ לא נתקיים בחותמו שצריך קיום [ע"ס סעיף ל"ג], וזה לא
שייך בקדושין, ואף הרמב"ם לא כתב חל"כ שהגע פסול ולא כתב
שאינו גמ', משמע דרק לחומרא חיישין וכו'. וכ"כ בפסקי הלכות
(יד דוד) ח"א דף פ' ע"א דכל הפסולים בעצירה נעשים שוים.

ועיין לעיל סעיף ה', דמבואר דאף קריב כשר לשליחות קדושין.
ובתשובות חכמי פרוצניא סי' א' נשאל אם האשה יכולה
להיות שליח מל"ש לקדש לו אשה אחרת, והשיב דיש מן החכמים
שסבירין שמאחר שהיא כשרה להצא גט מהצרתה בעבור האיש, ה"י
יכולה להיות שליח לקדש חשה בעבור האיש. וע"ע מזה בבאר המים
סי' ע"א, בית ידועה סי' כ"ה וזית ירוחם סי' כ"ה. וע"י כהס"ג
סופר יו"ד סי' רנ"ז שכתב דשרים כשר לשליחות קדושין, דאף שאינו
מלווה בפריה ורביה, מ"מ איתא בקדושין שאם קידש אשה קדושין
קדושין, וחל"כ יכול לעשות שליח לזה.

וסומא' אי כשר לשליחות קדושין. ע"י פ"ת סקי"ז שהפמ"ג דן
בשניה סומא' שקידש אשה וחל"כ הלך אחר וקידשה
אי הושעין לקדושי שני, דמהנזקת הפוסקים היא אם סומא' חייב
במלוות, ואי נימא דאינו חייב ללא צד שניות הוא וכו'. ובתוספות
חיים כאלן כתב דגיטין כ"ג א' מפורש דסומא' כשר לשליחות הגט,
ופשיט דכן נמי בקדושין, דבר גיטין וקדושין הוא. וכ"כ בדבר
הגכה סי' ע"א. ובשם אריה חיו"ד סי' א' כתב דהרמב"ם מהגמ'
גיטין ה"ב אפשר לדחות, דח"ל דנפק"מ אם המגרש השולח הוא
ג"כ סומא', דכ"כ כשר לשליחות כמ"ס צפמ"ג [ומזה צפ"ת
שם], אך הא' בשו"ע סי' קמ"א סעיף י"ב נפסק דסומא' כשר
לשליחות הגט. גם צעלי ארזים סקי"ג כתב צח"ד דסומא' כשר
לשליחות קדושין. וע"ע צעמודי אש (גכר"י לוינשטיין) דכ"א ג'.

ועיין באמרות עבודות דנ"א טור צ' שדן אם סומא'
שנעשה שליח לקדש אשה לריק שיכירה בעצמות עין
דקלא, ובמ"ס השו"ע לקמן סי' קמ"ב סעיף י"א לענין שליח הגט,
אז דכאן מהני מה שאחרים אומרים לו שהיא זאת, והצא תשובת
הרב שצ"ח נאווה מבח"י, דאחר שדן בזה בשניה הגט דהרבה
פוסקים ס"ל דלא צעין שיכירה בעצ"ע דקלא, ורק המרדכי
והטור האריכו משום חומרא בעלמא מדרבנן, כתב דלענין שליח
קדושין צודאי דלא שייך הכא למימר דאיתקש הוי"ב לזיוף, כיון
דהיא חומרא דרבנן צ"ע שלא יבואו להעשות וצ"ע אשה אחרת
ששמה בשמה ושם בעלה בשם בעלה ותאמר שהיא האשה שהוא
שליח לה ותתגרש באותו הגט שאינו שלה, וכיון דבקדושין לא
שייך שיטעוהו שצ"ע אשה אחרת ותאמר שהיא האשה שהוא

שט"ס

אולם בחידושי מהר"י על הרי"ף דף ע' טור א', ובתשובותיו ח"ב
סי' מ"ג דסי' טור צ', העלה דלא כהר"ן, וכתב [בתירון
כ"ב שם] דכיון דאמר הכי כל העושה ראוני יקדשה [ל'] אין צדבר
חולפה, ומכאן לא יראה האב ככלל, הכי המתקדש צפ"ו צענין שלא
יחשב לו לעשות וכו'.

ה. ואם גם בבית אמרינן דלא חציפה למשוי אביה שליח.
כתב בשו"ת הרא"ה סי' ח' דלא שייך גבי צד לומר
דלא חציפה נמשוויי לאביה שליח, דדוקא גבי צד שהוא המקדש
אמרינן הכי, אבל גבי צד המתקדשת לא, ואדרבה סתם צד
הן מתקדשות ע"י אביהן וכו'. וע"ע מש"כ בזה.

ו. ואם גם באמו אמרינן דלא חציף הבן לעשותה שליח.
כתב בשו"ת הרא"ה מרחי"ה סי' י"ט, דגבי אב הוא
דאמרינן דלא חציף אינש כו', אבל לגבי אב חציף וחציף, מפני
שהבן אצל האב רגיל לעשות זה, שכן אמרו בחזרת כהנים גבי איש
אמו אצ"ו תירא, כאלו הקדים אב לאב כו' ובכבוד הקדים אב
לאב, נפי שהבן מכבד את האב יותר מאביו לפי שהאב משדלנו
דצדדים כו', והנה ענינו הרואה צדמנו זה שהבנים צועקים
בעניני ארוסותיהם לגלות סודותיהם לאמותיהם ולא לאבותיהם,
ומכאן שיש להם לשלוח בדרך סוד לארוסותיהם הכל הוא ע"י
אמותיהם, ומי יחלוק על המוחש.

ז. ואם גם בזממ"ז ישנה ההזקה דלא חציף אינש לעשות
לאביו שליח. כתב צעני דוד פ"ט דאישות כ"ה כ"ה דכ"ד
טור צ', דהאידנא לכת' למימר לא חציף אינש נשווי לאביו שליח,
שכולם מקדשין ע"י אביהם, ואדרבה אם מקדשין ע"י אחרים
חולפה יסגין, ויש לחוש נמי דילמא עשאו שליח, חל"כ ש"ל שאין
לנו לחלק באומדות וכו'.

ובערך שי סעיף ד' כתב, דנ"ע לדינא אם לסמוך בזה"ל לומר
דלא חציף, דבעקבותיה דמשיחא חולפה יסגין. וע"י בלשין
הר"א מרחי"ה לעיל אות ו'.

לב. ועשאו שליח לקדש לו. כתב צפ"ו האדמה ח"ג פ"ג
דאישות כ"ה ע"י דמ"ד דלריך עדים צמניו
שליח קדושין, הכי נמי לריך שחיה [הרמב"ם האב ושתקתי של
בצ"ן] לפני עדים. וע"י לעיל סקב"ז אות ז'.

לג. אבל באינש אחרינא וכו'. א. דעות הפוסקים בזה.
דין זה כתב בטור כאלן בשם הרמב"ם. מיכא בשו"ת
מהר"ה אור זרוע סי' נ"ג, אחר שהצא דעת ר"י אר"ז דאם ידוע
שחפץ באשה פלונית וקדשה לו דמקודשת, כתב ובסודו של אמר
כי אם בידוע כו', אבל מחמת שתיקה שאמר לו אקדש לך את
רחל ושתק, לא יחשב שולח, מטעמא דהרב ר' שמואל ב"ר צדק
[שכתב לענין גילה הכן דעתו, דצ"ל דעלמא כיון דמלי לשווייה
שליח מדעתו ולא עשה, מאן לימא לן דיתחא ליה כו']. והוצא גם
בהגהות אשרי רפ"ב קדושין. ובשו"ע פ"ב דקדושין סי' ה' כתב
ג"כ דמש"כ הרמב"ם דגבי אחר הוי ספק קדושין, לא נהירא, מאחר
דאין לומר דשתק מחמת כיסופא, חל"כ אין כאלן שליחות כלל. וע"י
ציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דע"א ד', דמסתפק אי לא חיישין
לה אפילו כשהאשה כבר משודכת לו.

(ו) חוץ מחרש שוטה וקטן לפי שאינם בני דעת (י) והעכו"ם לפי שאינו בן ברית והעבד לפי שאינו בתורת קדושין:

הגה

באר היטב

פתחי תשובה

(י) והעובד כוכבים לפי שאינו וכו' ועבד וכו' כ"ל כה"י ע"ש: (ו) חוץ מחש"ו. עיין בפנ"ג לאו"ח נפתיחה כוללת סוף חלק ג' שחקר מחלוקת שאלה לסומא לקדש לו אשה והלך וקידש ואח"כ קידשה אחר ג"כ וכתב די"ל דלריב"ג ג"כ גט משני כיון דהוא מחלוקת הפוסקים צענין סומא אי חייב צמנותה"ת או הלכה כר' יהודה וא"י אינו חייב צמנות מה"ת לאו צר שליחות הוא דנעיק אחס גס אחס שיהא שליח והמשלה שוין וניהיז אס הנושלה ג"כ סומא י"ל דודאי יכול לעשות שליח דהרי הם שוין וכמ"ס בת' מ"ד צ"ו כו' (ע"ש לעיל ס"ס ה' ומ"ג ע"ש) ושוב כתב די"ל גם לר' יהודה אין סומא פטור רק ממ"ע ולא ממל"ת וא"כ ודאי בכלל בני ברית הוא ע"ש:

אוצר

ס"ק לד-ס"ק לו

הפוסקים

לה. חוץ מחרש שוטה וקטן וכו'. כתב צמלחת אכן כאן ד"ש נעיון צהני פסונים [בשליחות הגט] המצוארים צסי' קמ"א סעיף נ"ב שהיה השניה קטן כשנתנו לו והגדיל כו' פסול, דאין ראייה מגט דהוי חוב גמור ולא מהני ארלווי ארלי, משא"כ בקדושין דמהני ארלווי ארלי כמבואר לעיל סעיף ד', אפשר דלא גרע נתנו לו כשהוא פסול מארלווי. ועיין במראה כהן. [ויש להעיר דלפי מה דס"ל ליה"א בסי"ק כ"ט אות א', דדוקא למי שגילה דעתו לפניו הוא דיכול לקדש אצל לא איה אחר, וא"כ י"ל דהכא ג"כ לא מהני דכשבגדיל דמי לאיה אחר, וגם יש חולקים בעלם דין זה, ויש דס"ל דדוקא צארלווי לאצ מהני ולא צארלווי לאיה אחר, ע"ש בסקכ"ז אות א'].
לו. והעבד. צ"ש סק"ד חמה למח פסק כאן עבד פסוג, וצסי' קמ"א [סעיף נ"א] הביא דעת הפוסקים כשהוא שליח הולכה [בגט] הוי פסק גט, וכן הוא בקדושין כמ"ס צבי"ש שם. וכן הקשה צבית בגלל כאן. ובעני אחרים סק"ג כתב דצו"ע כאן קי"ר וסומך על מש"כ נקמן סי' קמ"א וכו'. וכי"מ צבית הוי לעולם ח"צ דל"צ ג', דהוי פסק קדושין ג'.

ובהמקנה קו"א כאן כתב דאין שליח הולכה דקדושין דומה לשליח הולכה דגרשין, דבקדושין עיקר השליחות הוא האמירה, שצריך המקדש לומר הרי את מקודשת לי, דלא צעין נתינה בקדושי כסף, ואפילו איש אחר שאמר הולך מנה והתקדשי לפלוני מהני, וכן אם אמר לה עני קדושך מעל גבי קרקע, וכשהוא מקדש ע"י שליח אמירת השליח הוי כאמירתו משום דשליח של אדם כמותו, וכיון דאיתו צתורת קדושין לאו כלום היא לכו"ע, אצל בגט הוי איפכא דעיקר השליחות הוי נתינת הגט ממש ולא האמירה, כמ"ס רס"י קל"ז לדעת הרמב"ם והשו"ע דאפילו נתן בשתיקה כשר מדאורייתא, א"כ הא דצענין שליחות מן התורה בגט היינו צבצחא הגט, והטעם דמכשירין שליח עבד צבצחא הגט הוא דעד דמטיא גיעא לידה לא מיגרשא לא שייך למיפסליה, משא"כ בשליח קבלת הגט מכיון דאחי גט לידה מגורשת שייך למיפסליה, וכל זה לא שייך בקדושין דצענין אמירה. וכע"ז כתב צבצני מלואים סק"ט.

ובמביב קדושין סקט"ז חילק צאופן אחר, דבקדושין הרי הצעל קונה את האשה, והעבד שהוא שלוחו אין לו יד צקנין זה שאינו צתורת קדושין, ולכן פסול העבד להולכת הקדושין, אצל צהולכת הגט אינו קונה כלום דהאשה קונה את עצמה. וכן כתב צארץ צבי (ותאומי לציבה) סקט"ז. וכע"ז כתב צבצרי חיים (להר"י אורב"ך) חו"מ הלכות שליחין סי' א'. וע"ע מה צשער המלך פ"ו דגרשין ה"ל ו', תשובת ריב"א סי' ע"ז, צית אצרכם (להר"א אולמן) דמ"ה א', חדושי מהר"א סי' ז' וצפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דע"ט צ'.

ושליחות לקבלת הקדושין. כתב צבית הוי לעולם ח"צ דל"צ ג', דפסול אליבא דצו"ע כמו בקבלת הגט.

שלוח לה ותתקדש, דלאו צשופעני עסקין דמה הנאה יש לה להתקדש ולאסור עצמה, וכשתצא אצל המשלה יאמר לה לאו צעל דברים ידיי את ולא מייתי את השליח לקדש אותך, וצודאי לא חיובין לה כלל, וע"כ סתמו כל הפוסקים ולא הזכירו ענין זה כלל בקדושין, ומסיק דכן עשה מעשה ולא הצריך שיכירנה צעצ"ע דקלא. אולם המתבאר שם, אחר שצשיג עליו דלענין גט דעת כל הפוסקים דצענין שיכירנה צעצ"ע דקלא, ואפילו אם נסכים שיש מחלוקת צדצ"ר, די לנו סצרת המרדכי ובעור דצענין וכן פסק השו"ע, כתב עוד דמש"כ הר"ש נאוויו דלא שייך לומר בקדושין איתקש הויא ליליאה, דהכא לא שייך כך חומרא, זה אינו, דה"י איכא חומרא דשמא יטעוהו ויקדש אשה אחרת צלי ידיעת המתקדשת שחכא סצורה צצחמת הרשה לאיה הוי לקדש אותה ומיעגנא, וגררר דמקשינן הויא ליליאה וסומא פסול להיות שליח בקדושין אצ"כ מכירה צעצ"ע דקלא, ולפי מה שהעליתי לענין גט צסי' קמ"א דגבי סומא אפילו איכא צ' עדים כשרים שזאת הויא האשה לא מהני, ה"י בקדושין נמי לא מהני, וצענין שיכירנה צעצ"ע דקלא.

ומומר אי כשר לשליחות קדושין. כתב צפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דף פ' א', דהמומרים נעשים שלוחים בקדושין. וציד דוד שם הביא מש"כ הרמב"ם צפ"ג דגירושין ה"ל ע"ו [וכן הוא צצו"ע סי' קכ"ג סעיף צ'], דהמומר לע"ז אי לחלל צצת אם כתב את הגט אינו גט, וכתב דאין לומר דהפסול הוא משום שאינו צתורת גיעין וקדושין, ואם כן הוא יכול להיות דפסול גם לשליחות, שהרי צפ"ו דגירושין [וכן צצו"ע סי' קמ"א] לא הזכיר דמומר פסול לשליחות, אלא דטעם הרמב"ם הוא דכיון שעושה על דעת עצמו אין לנו הוכחה שכותב לשמה, אצל הוא צתורת גיעין וקדושין וממילא כשר לשליחות. מיהו ע"ש דמבואר דלכתחילה יש להחמיר לא לעשות מומר שליח בקדושין.

וכשהשליח הוא באיסור ערוה על המתקדשת. כתב הר"ן צפ"ב דקדושין אהא דאמרינן האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה ומת השליח אסור בכל הנשים כו' [וכדנפסק להן צסעיף י"א], ד"ש שדקדקו מכאן שאדם יכול להיות שליח להוליד קדושין לקרובתו ולקדשה לאחר אע"פ שאינו יכול לקדשה לעצמו, דאי לא, יאמרו שמומר בקרובות השליח, אלא ודאי רשאי כשם שהוא רשאי להיות שליח לקבלת קדושין שלה וכו'. וכ"כ צמ"מ פ"ט דאישות ה"ל ו'. וע"י צסי' ל"ז סעיף א'.

(א) וע"י בנדע ביהודה מהדו"ק סי' ס"ד ובמהדו"ת סי' ע', שכתב דלא מצא מפורש שיכול להיות שליח לקדש את קרובתו לאיש אחר. וכבר תמחו עליו בכרם שלמה כאן ובגליוני הש"ס קדושין ג"א ב', דנעלם ממנו דברי הר"ן והמ"מ.

(ב) אולם שם דחה מש"כ בב"ש דכ"ה בב"י סי' קמ"א, ומפרש דברי תב"י לענין אחר.

ביאור הגר"א

[טו] י"א דשליח כו'
אם כו'. כמ"ש ברפ"ב
ושלח ושלחה כו'
וילפינו שם קדושין
מגירושין ואע"ג
דאמרין בספ"ו דגיטין

הגב [טו] י"א דשליח ראשון יכול לעשות שליח שני (מרדכי פ' התקבל בשם י"א) אם
מוסר לו הקדושין שמסר לו הבטל אבל אם לא מסר לו הבטל הקדושין רק זה אותו
לקדשה בכל כסף שירצה אין עושה שליח [טו] ויש אומרים דבכל ענין אין שליח ראשון
עושה שליח שני (הגהת מרדכי פ' האיש מקדש)

השולח

ושם כ"ט א' דמילי לא ממסר לשליח מסירת הקדושין הוי מעשה כמו בגט דקא כתיבה הגט שאין נגמר עד נתינת הגט הוי מילי ואע"ג שעשא
שלוחים על הכל מ"מ הכתיבה הוי מילי: [טו] וי"א כו'. כנ"ל משום דמילי ביניהו ול"ד לנתינת הגט משום דשם מיד שמגיע לשליח נגמר הדבר
שיכול לגרש בע"כ משא"כ בקדושין וע"ש ושם:

אוצר

ס"ק לו אות א—ב

הפוסקים

בשכ"ל ולא מלאתי שום חולק שיחטק עליה, בלויפן שטעם זה
לכד מספיק להקל ולבטל את הקדושין ולא לחוש להם. וכ"כ דעת
המחבר אפרים בלכות שלוחין סי' ו'.

אולם צ"ח כאן אחר שכתב דעת הקדוש מרדכי, כתב דיש
לחזק דברפ"ב דקדושין מוצא דמקשין קדושין לגירושין
לענין שליחות, ודוחק לומר דס"ל להקדוש מרדכי דהביקש לא אתא
אלא נענין שהבטל עצמו יכול לעשות שליח, אבל לא נענין שהשליח
יכול לעשות שליח שני, דמ"ל דכ"כ סברא כו', וגם פשט הביקש
לגמרי מקשין הויכ ליתא לה נענין שליחות, וי"ט. וביש"ש פ"ב
דקדושין סי' א' כתב על דברי הקדוש מרדכי, דאף דנפק מפומיה
דגברא רצא לא ליתין ליה, דהא הלימוד ברפ"ב דקדושין דהשליח
עושה שליח מיירי בסוגיא שם גם לענין קדושין, והיינו טעמא דכל
היכא ששלחו לעשות מעשה וצמח שליחותו נגמר המעשה לא הוי
מילי, וכה"ג כתב המרדכי בסוף פ"ו דגיטין. ועי' בכה"ג הגב"י
אות ל"ז שכתב דהסבירים דשליח קבלה [דגט] יכול לעשות שליח
[דלא מיקרי מילי, וכמוצא להלן סי' קמ"א סעיף מ"ג], כ"ש
שליח הבטל שיכול לעשות שליח. וכן בפסקי הלכות (יד דוד)
ח"א דס"ו ז', אחר שהעלה דגם בשליח קבלה דגט יכול לעשות
שליח, כתב דגם בשליח קדושין שליח עושה שליח. ובנשמת חיים
ענין מ"ח דס"ב ד' כתב דהוי קדושי ודאי מכת ספק ספיקא,
ספק שמא הסבירים דלא הוי מילי ושליח עושה שליח, ואת"ל
דהוי מילי איכא לספוקי שמא הלכה הסבירים דגילוי דעת של
האיש דרוחא באשה פלונית מהני [דאדם אחר יכול לקדשה עצמו,
כדלמיל סעיף ד' ג'], והקדוש מרדכי דסובר שאין שליח עושה שליח,
כנראה דס"ל דגילוי דעת לא מהני, דאי מהני מה בכך דהוי מילי,
הא לא גרע מגילוי דעת.

ויש שכתבו דהוי ספק קדושין. בשבט יעקב ח"ב סי' קל"ט,
צידדו ששלח לקדש אשה והשליח חלה ומסר שליחותו לאחר
[ומסר לו הקדושין שנתן לו המשלח], כתב דאף דעת הקדוש
מרדכי היא לכאורה נגד סוגיית הגמ' ברפ"ב דקדושין דילוף
שליחות קדושין מגירושין, וכמו שהקשה הב"ח, מ"מ כיון דלאפשר
ליישב דבריו דמקשין רק לענין שליח ראשון אבל לא לענין שהשליח
משוי שליח כו', וע"כ מידי ספיקא לא נפקא [והוי ספק קדושין,
מלשון במפתחות].

גם צידדו דהוי ענין מ"ח דף ג' עור ג' כתב דלענין הלכה יש
לחוש לכל הסבירות להחמיר, והוי ספק מקודשת. וצידד אחר
הגב"י אות א' כי כתב ג"כ דלענין הלכה למעשה יש לחוש לכל
הסבירות להחמיר דהוי ספק מקודשת, ומרש"ך אשתמיט מיניה
כל

לו. י"א דשליח ראשון יכול לעשות שליח שני וכו'.
א. דעות הראשונים בזה. דעם הראשונה שהביא
הרמ"א דשליח עושה שליח שני, היא מהמרדכי סוף פ"ו דגיטין,
וכמו שז"ל בפנים, שכתב שם הקשה הר"ב פ"ב דקדושין בספר
המכמה, והא אמרין ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח,
ואין זה כי אם מילי ויכחי משוי שליח, וי"מ דקבלת קדושין הוי
מעשה גמור. גם בר"ח נכ"ח ח"ג דין קדושין כתב דשליח עושה
שליח. וכ"כ בחינוך מנחם חק"צ ובמאורי רפ"ב דקדושין.

ודעה השניה שהביא הרמ"א דבכל ענין אין שליח עושה שליח,
ז"ל בפנים שהיא מהגהת מרדכי רפ"ב דקדושין, והכוונה
להגב שצמדכי שם, וכתב שם בשם הקדוש מרדכי, דהעושה
שליח לקדש אשה ומסר לו טבעת לקדש אפילו איננו בדרך אינו
יכול לעשות שליח אחר, משום דמילי נינהו ומילי לא ממסרין לשליח
[עי' גיטין כ"ט א'], ואע"ג דגבי גט קי"ל שליח עושה שליח ולא
הוי מילי משום מסירת הגט וה"ל איכא מסירת הטבעת, לא דמי,
דגבי גט אשה מתגרשת צ"כ ומיד כשיגיע הגט ליד השליח הרי היא
כאילו מתגרשת, הלכך לא הוי מילי שהרי השליח יכול לגרשה בעל
כרח דיד השליח כיד הבטל, אבל שליח קדושין אם לא תחבה
האשה אינה מקודשת, הלכך הו"ל מילי ג.

והרמב"ם והחור לא כתבו דין שליח עושה שליח גבי קדושין. וכתב
ב"ש צרכה דקל"ז, דמחביא הרמב"ם צ"ח דגירושין
גבי גט דשליח עושה שליח, ובהלכות אישות לענין קדושין לא
הזכיר דין זה, יש להוכיח לכאורה דס"ל דקדושין אין שליח עושה
שליח, ודוחק לומר דסמך על מש"כ גבי גט דה"ל גבי קדושין,
דכיון דאיכא לחלק ציניהם אין זו סמיכה והו"ל לפרש, וכמו כן
יש לדקדק מדברי העור, מ"מ יש לדחות ולא צריכא איך דעתם
נטעה. ועי' צמח' כהנא סי' ל"ד מש"כ בדעת הר"ן בזה. ועי'
להלן אות ג' בדברי החוס' ר"י ושלטי הגבורים.

ב. דעות האחרונים להלכה. עי' להלן צ"ח ל"ז סעיף ה', שם
כתב בשו"ע יש מי שאומר דשליח קדושין אינו יכול
למנות שליח דמילי נינהו ומילי לא מימסרי לשליח. וכתב צ"ח שם
סק"ז דקאי אבל שלוחים זין לקבלה וזין להולכה. אולם צ"ח שם
סק"ד כתב דמשמע דדוקא בשליח קבלה ס"ל דאינו יכול למנות
שליח אחר, משא"כ בשליח הולכה ויש צידד כסף וכו'. ועי' בזה
ב"ש צרכה דקל"ז א'.

ובשו"ת מהרש"ך ח"ד סי' ס' כתב צידדו, דאפילו היה מוסר
ליד השליח חפץ לקדש, אין ציד השליח למנות שליח
שני, וכמ"ש הקדוש מרדכי, וכפי הנראה סברא זו מוסכמת

האמירה, ומשום כן הוי מילי כשמוסרם לשליח שני.

ד' עי' באוצה"ש שם סק"ז אות א' ד"א דבגילוי דעת לא הוי
אלא ספק קדושין, ויש שכתבו עוד בסק"ט אות א' דלא מהני גילוי דעת
אליבא דכו"ע אלא כשגילה שרוצה שזה יהיה שלוחו.

ג) במרחשת ח"ב סי' ל"ב כתב להסביר את הדברים וההבדל בין
קדושין לגיטין, דבגט העיקר הוא נתינת הגט, ומעל גבי קרקע לא מהני,
דאינו מטעם זכיה, שפיר הוי מעשה ושליח עושה שליח, אבל בקדושין
דאין צריך לנתינת הבעל והעיקר הוא זכיית האשה, ומשו"ה גם מעל
גבי קרקע מהני, א"כ במסירת הכסף אין תורת שליחות, דעיקר היא

אוצר

סימן לו אות ב—

הפוסקים

בריי"נ נכ"צ ח"ג כתוב וקנינה וכו', לא למיני כמו דמלי משוי שליח
אחר.

ה. אם יש לחלק בין אמר לשליח לקדש אשה ידועה לבין
אמר לו אשה בתם. כתב צמטת כהנא סי' נ"ד דעד
כאן לא אמר הקדוש מרדוש וקדושין בוי מיני ואין שליח עושה
שליח, אלא כשאמר לו אשה פנויות, דכיון דלא עשאו שליח אלא
לפנויות אמרין דהוי מיני שמה לא חתולה לו, [דמטעם זה אמר
הקדוש מרדוש דהוי מיני], אבל אי אמר לו קדש לי אשה בתם,
דודאי ימלא מי שחתולה לו לא הוי מיני.

אולם בבית אפרים סי' ס"ז כתב לאידך גיסא, דאם אמר לו
אשה בתם לכריע אין שליח עושה שליח ומטעם אחר,
דאף למי' דשליח עושה שליח היינו בשולח לקדש אשה ידועה,
דלא קפיד המשלח כלל, דכיון דשליחותו יצא לידי גמר כחפצו לא
איכפת ליה אם יוגמר ע"י' או ע"י אחר, ואדרבה נוחא ליה שאם
הראשון יהיה מתעצל בדבר ימסור לאחר ולא יהיו דבריו לצטלה,
משא"כ כשמוסר שליחות לקדש אשה בתם, אין ספק ששליחות
כזו אין מוסר כי אם לאוהבו וריעו הצטוו שיצטרך לו ההצגה
לו, פשיטא דקפיד עובא אם ימסור השליחות לאחר, וצב"ג כריע
מודים דאין שליח עושה שליח.

ובשרית מהר"ש (ענגיל) ח"ה סי' ל"ז כתב דאם מכיר את
האשה לכריע שליח עושה שליח, דלשיטת הקדוש מרדוש
שאין שליח עושה שליח בקדושין, י"ל דהוא משום שהמשלח לא ראה
לסמוך רק על זה ולא חשיב זכירה, ואף אם אמר לשליח חתו אשה
שיקדש ורק שאינה מכירה, יש ג"כ נזכר דלא סמך על השני רק
על הראשון שיצדקה מכל מקום, אבל צא"ש המכירה אז י"ל
דמכיר גם אם השליח נאנס ועשה שליח אחר, והיינו מדיון זכירה,
וכבר דגיגה דעתו לשדכן שכתב [בסעיף ד'] דמכיר מדיון זכירה.
וכע"ז כתב במרפא לנפש ריש מסכת קדושין אות ז' [ועי' לעיל
סק"ט אות ז' דיש שכתבו דצב"ג שעשה שליח חו אין לקדש
מדיון זכירה].

ו. ויש הסוברים דהא דשליח עושה שליח, דוקא כשנתן
לו המשלח רשות על זה. ציד דוד (פסקי הלכות)
ח"א דכ"ז ז', אחר שכתב דשליח עושה שליח בקדושין דלא הוי
מיני, כתב דזה דוקא כשהרשעו המשלח ע"י, אבל אם לא הרשעו
ע"י, לא מצטוה אם מקדשה בחפץ שיש קפידה שלא ישלחו ציד
אחר ויכול להיות שאף דיעבד צטל, אלא אפילו במקדשה צטער
או צכסף שיכול להחליף וליתן אחר, ג"כ אם לא נתנו לו רשות
בפירוש אינו יכול לעשות שליח אחר, אף צחלה [השליח], ואם
עשה שליח אחר במקומו, ה"ז ספק, ודבר זה מתבאר בירושלמי
פ"ג דגיטין הל' ה', ח"ל הירושלמי שם [לענין שליח עושה שליח],
אף בקדושין כן, מה צין קדושין לגרושין, ציד כל אדם מאי לגרש
ואין ציד כל אדם מאי לקדש, פירוש הדברים ד"ל דבקדושין קפיד
עפי דשמה זה השני לא יוכל לרצוה כי"כ כמו הראשון, וכיון
דקפיד צטלה בשליחות, אף שצכסף חזיון דקיים שליחותו, ומשמע
שלא נפסע בירושלמי, לכן הוי הדבר ספק קדושין. וע"ז צב"ג ד'
שכתב

הוי כאילו מסר לו שטר [ושליח עושה שליח]. אולם בשבות יעקב הנ"ל
הקשה עליו וכתב דדוקא שטר קאמר הרי"א, אבל טבעת הוי ככסף.
[ובטעות כתוב בשבות יעקב שבר"מ כתב כן על הקדוש מרדוש, וצ"ל
על הרי"א]. ואמנם כן הוא בתוס' רי"ד להדיא דאפילו מסר לו שטר
חפץ אין שליח עושה שליח.

כנ השועות האלו ולא ראה כי אם דברי הקדוש מרדוש, וצודאי
שאם היה רואה שדבר זה צמחוקת היה שנויה, לא היה מחליט
שמעט זה לצד מספיק לצטל הקדושין, והיה אומר שספק מקודשת
היא. וכ"כ דהוי ספק מקודשת ציטא צרכה דקליז' אי וצחקר
הלכה (מקענין) חקירה י"ז. וכ"מ צמגילה ספר עשין מ"ח דל"ג
א'. וצפרי לדיק סי' כ"ג כתב דצדברי הקדוש מרדוש צעלמו לא
נחפרש אם עבר [צדיעבד] השליח ועשה שליח אחר והשליח השני
קידשה, אי הוי קדושי ספק.

ובערור השלחן סעיף ג', אחר שהציא דעות הראשונים צזה,
כתב דצירושלמי פ"ג דגיטין הל' ה' [המוצא להלן אות
ו'], מפורש דאין שליח עושה שליח בקדושין [לכתחילה], דצטוה
היה שם ולא חופשיטא כ"ה, וליע' לדניאל.

ג. וכשמקדש בשטר אי שליח עושה שליח. עי' צ"ש סקט"ז
שהציא משלמי הגבורים פ"צ דקדושין, דדוקא
כשמקדש צכסף אינו יכול למנות שליח אחר, אבל אם מקדש צשטר
יכול למנות שליח אחר. וצשלמי הגבורים שם הוצא זה מהרי"א צשם
מז"ה [הוא החוס' רי"ד], וכתב שם צטעם הדבר, דאם היה
מקדש צכסף אין השליח יכול למנות שליח אחר, שהרי לא נמסר
לו אלא שליחות דברים, שיכול לקדשה צכל כסף שיראה, אבל השטר
נמסר משליח לשליח, שהרי אינו יכול לקדשה אלא צשטר זה שנכתב
מדעת המקדש, צשם המקדש וצשם הממקדשת.

ועיין צצבות יעקב ח"צ סי' קל"ט שכתב צאופן אחד, דצב"ג
שמקדש צשטר, גם הקדוש מרדוש [המוצא לעיל אות א']
מודה דשליח עושה שליח. אולם צבכ"ג הגצ"י אות ל"ז כתב
דלעטם המרדכי [צשם הקדוש מרדוש] צין צכסף וצין צשטר נח
מלי שליח משוי שליח, ולעטם החוס' רי"ד ורי"א המקדש צשטר
יכול לעשות שליח ה"י. וכ"כ צספרו דינא דחיי עשין דף ג' עור ג',
ועפ"ז מסיק לדינא דהויא ספק מקודשת. וכן צגט פשוט
[למהר"ם צן חציו] סי' ק"ב סק"ג, אחר שהציא דין זה
צמחלוקת שטי צין הקדוש מרדוש לצין חוס' רי"ד ורי"א, מסיק
להחמיר צזה ולדון דיון ספק מקודשת. גם ציד אהרן הגצ"י אות
כ"ז מסיק, דלענין הלכה למעשה יש לחוש לכל הסברות להחמיר
והויא ספק מקודשת. וציטא צרכה דקליז' א', אחר שהקשה על
הצטות יעקב הנ"ל, והעלה דלעטת הקדוש מרדוש אפילו בקדושי
שטר אין שליח עושה שליח, ושכן נראה דעת השו"ע צס"י ל"ז
סעיף ה' [עי' לעיל אות ז'], כתב דהחוס' רי"ד ורי"א נחלקו
ע"ז ויש להחמיר צדברה. ועי' גם צעלי ארזים סקט"ז, שכתב
דיין זה אם בקדושי שטר שליח עושה שליח, נחלקו הקדוש מרדוש
שם החוס' רי"ד ורי"א. וכ"כ צאצני מלואים סק"י וצשם יוסף
[להר"י מופטין] הל' גיטין סי' מ"ג.

ד. וכשעשאו שליח בקנין. צעלי ארזים סק"א הציא
מש"כ צחדושי הרשב"א רפ"צ דקדושין, דהא
דשליח של האשה לקבל גיטה עושה שליח, אף דהוי מיני, מיירי
צשויה איכי שליח צקנין דאלים לשוויא שליח, וכתב דה"ה למאן
דס"ל דשליח הצטל לקדושין הוי מיני, אם עשאו צקנין מיני משוי
שליח אחר. וע"ז שכתב דלכן צטופס שטר שליחות לר"ג, המוצא

ה) עיין בגמ' הירושלמי שם שפירשו ג"כ הכי דברי הירושלמי.
ועיין להלן אות ו' שיש שפירשו דברי הירושלמי בענין אחר.
ה') בבכ"ג כתב כן בשם הגהות הרי"ף למרדכי, אך לא מצאנו
זאת שם. ובספרו דינא דחיי שבסמוך כתב זאת מדעת עצמו.
ו) ועי' בד"מ אות ו' שכתב דמהרי"א משמע שאם מסר לו טבעת

[וין] השולח כתב ע"י עכו"ם לחצירו ישראל שבמקום אחר וממנו להיות שלוחו לקדש לו אשה
י"א שדינו כמו בגיטין שיחבא לקמן סי' קמ"א (רבינו ירוחם)

ו"א

ביאור הגר"א
[וין] השולח בו וי"א
כו' ער"ש ס"ב
דגטין סכ"ו ועבש"ע סי'
קמ"א סל"ח ועמ"ש:

אוצר

ס"ק לו אות ו—ס"ק לט

הפוסקים

וכן בעדות ביעקב (להר"י די בועון) סי' ל"ז כתב דלכתחילה
שולחין בכה"ג ע"י גוי, ומסיק דכ"ה להלכה ולמעשה. גם בישא
ברכה דק"י ד' מסיק דאין להחמיר בזה כלל, והסתמך על דעת
מהר"ם די בועון ועדות ביעקב, והוסף, דכ"ה דעת הרמ"א
והנכונם שהצילו סדרת הב"י באחרונה. וכ"כ בפסקי הלכות (יד
דוד) ח"א דפ"א ב' דמטו שלוח קדושין יכול גם הגוי להוליך. ועי'
להלן בסק"מ, אם עכ"פ הוי קדושין מדאורייתא לכו"ע, או שלדעת
הראשונה אינם קדושין כלל.

ועי' בהתם סופר חת"מ סי' קל"ט שנתן טעם למה הביא הרמ"א
כאן ב' הדעות בסתם, ואילו גבי גיטין נראה שהכריע דאין
למנות שלוח הולכה ע"י כתב, דאחר שהביא ב' טעמים בזה
דאין שולחין גט ע"י גוי שיחבא לישראל וממנו אחרו ישראל שלוח
בכתב, א' דאין ממנים שלוח שלא בפניו, ב' משום דהוי כעלי גירושין
מע"ג קרקע, וס"ל לרמ"א דאין למנות שלוח הולכה גט ע"י כתב
משום דלצירוף ב' הטעמים יש להחמיר, כתב דרמ"א כאן שהביא
פלוגתא בזה ס"ל דר"י חז"ל צויעת רבו הר"ש, שהבין בדעת
בה"ג [דלכן אוסר לשלוח גט ע"י גוי לשלוח] משום עושה שלוח
שלא בפניו, וס"ל דה"ה בקדושין נמי שייך כך פלוגתא ממש, אמנם
הרמ"א הגיה ע"ז ד"ה היונו הסוצרים דטעמו של בה"ג בגיטין
משום עלי מעל גבי קרקע [ולא כמו שצוין ברמ"א דהוי דעת
ב"י], וזה לא שייך בקדושין דכי צעין שיצא כסף זה ממש ליד
השלוח וכו'.

ויש שדט' למר דגם ר"י לא מייירי אלא במקדש בשטר. צע"י
אחרים סקט"י כתב דלשון ר"י "אם יכול לשלוח קדושין כו"
יש לפרש דהיינו שטר קדושין, דשם קדושין עליו, וסמך על המציין
דשטר דוקא יש לדמות לגט לענין זה, אבל משום הנשאלים אין
שם קדושין עליהם, ומתורץ קושיית הב"י עליו, אבל לשון הרמ"א
אי אפשר לפרש כן. וכן באצני משפט סקט"י כתב דמסבירא אין
חשש רק במקדש בשטר, דדמי לגט, [אבל] מהב"ש סקט"י לא מוכח
כן, ולי"ע.

ב. ובשלא מסר כסף הקדושין לידו. כתב בצ"ש סקט"י דבכה"ג
לכו"ע מקודשת, ומלשון הרמ"א משמע שאין מוסר
קדושין בידו, אלא כותב שהוא יקדש בכספו, אבל אי אפשר לומר
כן, כי בגט החשש הוא הו"ל והגט יולא מיד גוי ליד השלוח.

ג. ומה הדיון בשחגוי יודע תוכן כתב השליחות. צבית
הילל כאן כתב דמלשון הרמ"א שכתב סתם שלח כתב
ע"י גוי כו', משמע שהכחתי היה יודע שעשה שלוח לחצרו, אבל
ר"י כתב צבית דהיו מדועו לגוי, וכן משמע מהטור סי' קמ"א
שאם העכו"ם יודע שיש צו גט אסור לכו"ע.

לט. וממנו להיות שלוחו. כתב בח"מ סק"י דלמאן דס"ל
דשלוחות האיש לריך עדים, מייירי שפ"י ב'
עדים מונה את השלוח, ואפשר שגם העדים חותמים את הכתב.
וכתב דהעלוות לז ח"ג ד"צ ב', דמדברי הח"מ נראה שהסוצרים
שאלו לריך עדים למינוי השלוח, גם הכא די צמה שכותב בכתבו,
ולי נראה דלא נחלקו אלא בממנהו בפניו והשלוח שומע קולו, אבל
בממנהו שלא בפניו ע"י כתב לכו"ע צעין שימנהו בפני עדים, וכן
נראה מלשון הרמב"ם פ"י גירושין הל' כ"ז וכו'.

הוי

שכתב דאף כשאמר המשלה לאחר מכן שאינו מקפיד ע"ז, כיון
דסתם בני אדם מקפידין ע"ז יש לחוש על כך.

ובנודע ביהודה מהדו"ת סי' קי"ב בהגהת בן המהר"ר, כתב ג"כ
דפי' דברי הירושלמי הוא דכיון דבקדושין אינו שייך צע"כ,
מסתמא הצעל שעושה שלוח לקדושין רואה שהשלוח ידבר עמה
בנחת וידבר על לבו שמתחלף להתקדש לו, ומשום מקפיד הצעל
שהשלוח לא יעשה שלוח אחר, כי הוא מתירא פן השלוח השני
לא יוכל להשפיע עליו שתתקדש לו כו', והספק של הירושלמי קאי
אפילו למ"ד דמיני ממסרן לשלוח אפי"ה י"ל דהכא אין שלוח עושה
שלוח שני, ולפי"ז אם הצעל אומר בפירוש לשלוח שיכול לעשות
שלוח שני, אין מקום לספק של הירושלמי שהרי לא הקפיד.

ז. ובשהמשלח שלחו להגיד לפלוני שיקדש לו אשה, והלך
השלוח וקידשה בעצמו למשלחו. צמר ואהלת
(להר"א עתב"י) סי' ח' נסתפק באומר לראובן קה עצמת זו וחולך
לשמעון שיקדש לי אשה פלונית ושיטה ראובן וקידש עצמו למשלח,
ואחר שהאריך שם בזה מסיק דלהלכה י"ל דאינה מקודשת כלל,
אך למעשה עד שיסכימו ע"ז צע"י הכוראה.

לח. השולח כתב ע"י עכו"ם וכו'. א. דעות הפוסקים בזה.
דעת הראשונה, היא דעת ר"י, כמו שצוין
בפנים, שכתב צב"כ שדינו כדן אם שלח גט ע"י גוי לשלוח
ישראל, שנחלקו בו הפוסקים [והוצאו דעותיהם לקמן סי' קמ"א
סעיף ל"ה]. ודעת השניה היא דעת הב"י, שכתב כאן על דברי
ר"י, דכ"ל דלענין קדושין לא חלי צביתא פלוגתא דגט, דעד כאן
לא חיפגלו אלא בגט, משום דכיון שכתב, שם גט עליו, וגוי כיון
דליתיה בחזרת גיטין, איכא מאן דסבר דלא יהא לו מגע יד
בשלוחתו אפי"ה דלא עבד אלא מעשה קוף בעלמא, אבל משום
הנשאלים לישראל לקדש בהם אשה, אין שם קדושין עליהם עד
שיקדש בהם החשה, הלכך כשיוליך הגוי הקדושין לישראל שפיר
דמי לכו"ע וכו'. ועי' בדבריו בסק"מ.

ובפ"ז סק"ח הקשה על הב"י, דאם איכא לחילוק זה, למה לא
כתב המרדכי [המוצא ברמ"א לעיל מנייה] בשם הקדוש
מרדכי לחלק כן, ולומר דגבי קדושין הו"ל מיני ולא ממסרן לשלוח,
ולמה לו לחלק בחילוק. שאם לא תאצה האשה וכו'.

מידה בשו"ת מהר"ם די בוטון סי' י"ב, אם כי מתחילה
פסק בגיטין לחוש לסדרת ר"י דלכתחילה לא ישלח
משום קדושין ע"י גוי לשלוח ישראל, והקשה על חילוקו של הב"י,
מ"מ מסיק דמאחר שחלצו מהטור צב"י קמ"א כתב בשם הר"ש
שבאשכנז וצירפה נוכחים עפ"י ר"ת לשלוח ע"י גוי קדושין וגט
דאינו אלא מעשה קוף בעלמא, ומסתבר טעמיה, וגם ר"י עצמו
אפשר דהכי ס"ל, דהוא כתב שדינו כדן אם שלח גט ע"י, ובדין
הגט צב"כ ד"ג נראה מלשון דהסכים לסדרת המתירים, וכן ראוי
להורות אחר שהסכימו בן רוצא דרצותא [בגט], וכ"ש לדעת
הב"י שדעתו רחבה מדעתו, דלא חשש כלל להשוות קדושין לגיטין
בזה הענין דלכתחילה נעשה מעשה, וסוים, כ"ז אינו אומר להלכה,
אבל למעשה אם יסכימו עמו. ועי' שכתב דכן עשו מעשה בעיר
שאלוניקי.

ביאור הגר"א

[יה] וי"א כו' דאף המחמירים שם דוקא שלא תנשא לכתחילה כו' ב"י ועמ"מ : [יט] וכן בכל כו' . עס"י קמ"א סמ"ה ובקדושין מ"ח ב' הב"ע כו' הב"ע כו' :

[יה] וי"א דגבי קדושין לכלי עלמא כוי מקודשת מדאורייתא (כ"כ הכ"י) :

ז האומר לשליח קדש לי אשה במקום פלוני וקידשה במקום אחר אינה מקודשת ז [יט] (י) וכן בכל (ח) מה שישנה

שאם

באר הגולה
פ' משנע קדושין דף כ' ע"א ואפילו יחד לו אשה מ"מ אמרינן חמקוס קפיד יכו' מוכח בגמרא כן כתב מהרש"ל

ז הרמב"ם שם פ"ז וכתב ה"ה שזה פשוט ומצוה נדרה מקומות שכל עשינה שלית שליתותיו אין נדריו קיימין וכו' :

פתחי תשובה

(י) וכן בכל מה שישנה. עי' תנ"ל מ"פ מה"א דין כ' שנסתפק באומר לתנינו לא וקדש לי אשה פ' והלך וקידשה קדושין דרבנן או קדושין ספק מהו לי הוי שינוי בשליחות והאריך בזה וסיים והדבר לריק תלמוד. ומצוה נדרה (במה שדחה הרמ"ה שרע להביא מנזיר י"ב) דאם לא היה אפשר להשליט לקדשה קדושין תורה ודאי דלא הוי שינוי אף למ"ש עוד אח"כ (לחות רחיימו הג"ל) אין חילוק זה מוכרח. עוד נסתפק שם אח"ל דהוי קפידא אם המשלח אומר שאינו מקפיד אלא דניחא ליה אף בקדושין דרבנן מהו והנראה צעיינו דאח"ל דהוי קפידא לא חלוינן בזה דבריו ואף אם אומר שאינו מקפיד אינה מקודשת אלא שהקשה ע"ז מקדושין דף כ"א ע"ב ונר"י שם דמשמע משם דבכל מלחא דליכא שינוי נפירוש רק מלך אומדנא דליכא קפידא אם גילה דעתו אח"כ דאינו מקפיד מהני וסיים והדבר לריק תלמוד (ע' ז' סמ"ה שם מ"ש בזה) :

עוד נסתפק הרב שם באומר לא וקדש לי אשה סתם ונא השליח ואמר אחת

הפוסקים

וכתב צמ"ח סק"ט, דכן הוא בהדיא במשנה [מקור דין זה בקדושין שם] "אשה פלונית במקום פלוני", ובחנם כתב הפרישה דבר זה בשם מהרש"ל. ובמחלית השקל כאן פירש, דלכאורה י"ל שדוקא באשה סתם ובמקום פלוני אמרינן דקפיד על המקום, דלמא ליה למימר במקום פלוני, הא לא אמר לו איזה אשה, אי"כ אי אפשר לומר דמלחא מקום הוא לו, ועי"כ דקפיד, אבל אמר אשה פלונית, י"ל דמלחא מקום הוא לו, לזה קאמר אף באשה פלונית.

גם ביד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דף ק"ל עור ז' כתב דאף שבמשנה קתני קדש לי אשה פלונית, נראה דלאו דוקא הוא אלא לרבותא, דאף דקדש לו אותה אשה בעלמא, עכ"ז כיון שקידש במקום אחר הוי קפידא, וכ"ש באמר לו קדש לי אשה סתם במקום פלוני, ודאי הוי קפידא שרואה רק בגבי המקום הזה.

אולם בתפארת יעקב סק"ט כתב דבמשנה שאמר אשה פלונית, לכאורה י"ל דדוקא פלונית, כיון שהזכיר לו באשה ומיז זכר מקום, ש"מ דמקפיד במקום זה, אבל בלא זכר לו באשה כלל רק אשה סתם, י"ל שזכר המקום שרואה ליקח אשה ממקום זה דוקא, [אבל אינו מקפיד שהקדושין יהיו במקום זה דוקא], ואין לדייק מדבריו שלא אמר "ממקום זה", דכיון שהיה לריק להזכיר המקום מה צורך לו לדקדק כל כך, מסתמא הוא שם, וצ"מ צ"מ איחא "קדשה לי" והיינו אשה ידועה, אבל אשה סתם לא שמענו.

מב. וכן בכל מה שישנה. א. אמר לשליח הלויני דינר כסף וקדש לי אשה פלונית והלך השליח וקידש בדינר זהב. כתב צ"ח ס"י ל"ח, דאינה מקודשת, דצ"כ פירשי בקדושין מ"ח ז', לחד אוקימתא, מחלוקת החכמים ור"ש במתניתין שם התקדשי בדינר זה של כסף ומלחא של זהב, ואפ"י דבגמרא דמי לה להך אוקימתא, היינו משום דלישנא דמתניתין משמע דלא מיירי צ"כ, אבל לענין דינא ודאי דבזו נמי אינה מקודשת לחכמים דקיי"ל כוותיהו. וכ"כ צ"כ שם סקמ"ח, עלמא יוסף קדושין שם א', חידושי מהר"ל מפראג על הטור, פ"י השו"ע מרצ

אוצר

מ. הוי מקודשת מדאורייתא. כתב צמ"ח סק"י, דמלשון זה של הרמ"א משמע דנדעת רי"ז אינה מקודשת [לדעה אחת, אפילו] מדאורייתא, והמעין נקמן בעור ס"י קמ"א סעיף ל"ה וראה דגבי גט מאן דמחמיר בזה אינו חלל לכתחילה, ובחנם כתב הרמ"א פלוגתא דין זה גבי קדושין. וכע"ז כתב צ"כ סק"י.

מיהו בעצי ארזים סק"ז פירש דמש"כ הרמ"א דמקודשת מדאורייתא, היינו שיש לה דין מקודשת מדאורייתא שאם קדשה אחר אין חוששין לקדושין, ולאפוקי מדעת רי"ז דאפ"י דגם לדידיה מקודשת מדאורייתא [אליבא דכו"ע], מ"מ [לדעה אחת] יש לה גם דין מקודשת מדרבנן לחומרא שאם קדשה אחר חוששין לקדושין, וכתב דלחנם פקפקו הח"מ והצ"ש בזה.

ועיין צ"י שהקשה על רי"ז עלמא, דגם מטעם אחר לא הו"ל לרי"ז לדמות קדושין לגיטין לענין זה, משום דאפילו מ"ד בגיטין שלא יוליד [הגוי אח] הגט, היינו לענין שלא תנשא אבל אם נשאת לא תלא, וא"כ לענין קדושין מקודשת גמורה הוי מדאורייתא. אולם בשו"ת מהר"ם די צוען ס"י י"ב כתב דלא הבין דברי הצ"י, דאפ"י גם רי"ז ס"ל דאם קדשה מקודשת גמורה מדאורייתא לכו"ע, אבל לענין אם יכול לשלח ע"י גוי לכתחילה או לא, לזה כתב דדינא כדן הגט מאן דמכשיר לכתחילה בזה מכשיר בזה, דדמו אהדדי כו', ועוד קשה על דברי הצ"י, דאפ"י דמדברי הטור צ"י קמ"א נראה דלא אמרו המחמירים דפסול הגט אלא שלא תנשא לכתחילה, מדברי צ"כ שהביא הרמ"ש והר"ן צ"י דגיטין משמע דס"ל לגאון דבעל הגט כו', ולפ"י איכא מאן דאמר דאם נשאת תלא [ולדודו ה"י הקדושין צעלים]. ובישא ברכה דקניא א', אחר שהקשה ג"כ הכי על הצ"י, הוסיף שהוא תמה מאוד על הח"מ והצ"ש שכתבו ג"כ דלגבי גט מאן דמחמיר אינו חלל לכתחילה, איך לא זכרו דברי צ"כ דלדעת הגאון הגט צעל, וכן דברי הרמ"א נכונים.

סעיף ו. מא. קדש לי אשה במקום פלוני. ואם יש לחלק בין אמר אשה סתם לבין אמר אשה פלונית, כתב צמ"ח סק"ט דאף שהזכיר לו אשה פלונית, אפ"י איכא קפידא במקום, משום דהוי אחרת רחמו ליה ולא יאמרו עליו דבר גנאי, דליתא בקדושין דף כ' ע"א. וכ"כ בפרישה אות י"ב בשם מהרש"ל.

(א) אלא דבעצמות יוסף שם הוסיף דבתוס' רי"ז נראה דמסתפק בזה. אולם בעצי ארזים הג"ל דוחה דבריו, ומסיק וגם לדעת התוס' רי"ז אינה מקודשת בכה"ג.

אוצר

סיק מב אות א—ר

הפוסקים

ועי' בשואל ומשיב מהדו"ק ח"ג סי' ע"י שכתב, דאם שלח לקדשה בדיוור והשליח קידשה בפחות אינה מקודשת, דהמקדש קפיד וכ"ש המהקדשת קפדה אם ידעה ששלח יותר. מיהו שם במהדורא ד' ח"ג סי' נ"ג כתב להסתפק בדין זה אי הוה קדושין. ג. ובשמשלה לא אמר לו להדיא לקדש בסכום מסוים, אלא שלח לו סכום כסף עם שטר שליחות שכתוב בו דכל מה שיעשה יהיה עשוי. במשאלת משה סי' ד', בדין שהמשלה שלח שטר שליחות לקדש עם צ' זכובים והשליח קידש בלמדידים דשויא עשרה זכובים, כתב דלא דמי לאומר לשנוחו קדש לו בכסף וקידשה בשל זהב, דהתם ודאי איכא קפידא כי לא בא צפוי אלא כסף, ברם בנ"ד איכא למימר דלאו דוקא צבאי ותו לא, אלא טהקל מעליו שלח להכי תרי ודאי אולטריבא ליה שעתא לאסופי מוסיק, שהרי במוסח שטר שליחות כתוב ח"ל שיהיה פיו כפי וכל מה שהוא יעשה יהיה עשוי כו', וא"כ איכא למימר דלעפויי אחא, ואע"ג שכל זה אינו מספיק בידנו למשוים למקדשת גמורה משום דאיכא לדדים למידחי, מידי ספיקא לא נפקי.

ד. אמר לשלוחו קדש לי בכסף זה וקדשה בכסף אחר באותו הסכום. כתב בעדות ציעקב סי' נ"ו, דל"ע צמי שאמר לשנוחו לא וקדש לי את האשה במעות אלו, ובדרך גגנבו המעות מהשניה והלך השליח והוציא מעות מכיסו כסכום מעות הראשונים וקדשה למשלח, אי קפידא הוי דדוקא צחותן מעות אמר לו ולא צאחרים, או דינמא דלא דוקא אלו, ומסיק דמסתברא דלא קפיד, דמאי איכפת ליה אם יקדשה באלו או צאחרים. ובמשאלת משה סי' ד' דקט"ז כתב, דיש סמך לזה מהא דהתוס' רי"ד [המוציא בסקל"ז אות ג'] שכתב העטעם לחלק דבקדושין אין שליח עושה שליח ובגיטין עושה, דמסירת הכסף מילתא היא, דע"ז גט זה הוא מגרש, תדע דאי נאכד לא כל כמיניה לגרשה איכו, אבל חפץ הקדושין אי נאכד מלי מקדש משלו, ומשמע דהשליח רשאי לקדש משלו. וכ"כ בגמרת חיים דס"ד ד'. וכ"פ במשנת רבי אליעזר (להר"א די טולידו) ח"ב סי' כ'. וצאות היא לעולם ח"כ דקמ"ח ד' חמה על העדות ציעקב שפסק את הדין בלשון "הכי מסתברא", והרי מצוה כן בסוגיא דגמרא קדושין מ"ח צ"ג.

ועי' בבן ידית ה"ל חישות דף א', שראה מתחילה לחלק בין אם נתן לשליח במתמא דאז אם החליף בכסף אחר שפיר דמי, לבין אם פירש לו בהדיא קדש לי באלו דאם החליף אינה מקודשת, ושם הביא מהעדות ציעקב ה"ל, דמשמע דאפילו פירש לו באלו והחליפם צאחרות שפיר דמי.

ה. ובשמשלה שאל את הכסף מאיש אחר וקידש בהם את האשה. צנן ידית ה"ל חישות דף ג' ג' הביא דברי העדות ציעקב ה"ל, וכתב דמלינן למימר דהיינו דוקא כי קדשה משלו, אבל אם שאל מאחרים אפשר דלא, דלא ניתא ליה להצביע שמקדש אשה בעצת שאלה, ומידי ספיקא לא נפקא וצעי גט להחירא. ועי' מש"כ שם בזה בתשובת הר"א בן עזרא [בעמ"מ חתי כנסיות].

ו. ואם מסר לשליח טבעת והשליח החליפה בטבעת אחרת. כתב בקול אליהו ח"א סי' ו', דו"ל דאף העדות ציעקב ה"ל לא אמר דאם החליף שפיר דמי אלא במעות, אבל צשינה מטבעת לעצת מודה דאיכא קפידא, דאפשר דשל המשלה שיה יוחר

בוה, ודעת התוס' כאן דקפידא הוא, הם כשיטת הר"ן בקדושין שם והמ"מ פ"ו דאישות שחלקו על הרשב"א, וס"ל דכל תנאי שאדם מתנה ונמצא היפך תנאו, בכל דהו מצוי מקפיד. וע"ע בס"י ל"ח סעיף כ'. ג) וע"ש שדן היכי קא קני המשלה את הכסף מהשליח.

מכרז גור ארזי סק"ו, וצעי ארזים סי' ל"ח סק"ב. ובכר פסק כן לדינא במאירי בסוגיין שם.

ועיין בר"י נכ"ז ח"ג שכתב דאפילו לא הקנה לה השליח בחובו אלא כדי דינר כסף, אינה מקודשת דקפידא הוי. וכ"כ בתוס' הרא"ש קדושין שם בתירוק אחד. ובחדושי הרשב"א שם כתב כן בשם התוס', דאינה מקודשת [אפילו] כשקידשה בזהב שזה דינר של כסף.

ובשמשלה מחל למשלח את ההפרש, כתב ברשב"א שם בשם התוס', דבהכי ג"כ נתנקו רצון ור"ש, ולרצון אינה מקודשת. וכן בחדושי הרשב"א קדושין שם כתב, דמסתברא דמיירי בדלא צעי שליח לאישתלומי מיניה [דמשאלת] אלא דינר של כסף, משו"כ סדר ר"ש דליכא קפידא כיון דלית ליה פסידא, ורצון סברי דאפ"ה מקפיד הוא שלא לקדשה אלא בדינר של כסף, לא מדיניה ולא משל אחרים, הא כל היכא דצעי שליח לאישתלומי מיניה דינר של זהב שקודשה ע"מ כן, דכו"ע קפידא הוי, והא דנקט ליה תלמודא סתמא, משום דדינא הכי הוא מסתמא דלית ליה לשליח לאישתלומי מצעל הכית אלא דינר של כסף שנתן על פיו, ולא השאר שכוסיף מדעתו, דכמה נחתיב לו.

אולם הרשב"א בעלמו כתב דאינו מחזור, דא"כ למה אינה מקודשת [לרצון]. שאין לומר קפידא צמה שאינו מפסיד כלל, וכדאמרין גבי הלך וקדשה במקום אחר דעממא דאינה מקודשת משום דצרכה דוכתא מרחמי ליה כו', הא אי ליכא טענה, צבאי לא קפדי אינשי וכ"כ.

ועי' בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דקל"ז ב', שפסק בזה דאינה מקודשת אף שהשליח מוותר המותר. וציד דוד שם הביא מש"כ הרמב"ם צפ"ו דאישות ה"ל י"ח, דכל שאומרים לשליח הוי קפידא צין לשבח צין לגריעותא, ומסיק דאף זה בכלל. וכ"פ בחדושי מהר"ל מפראג על העור ב"א. והוסיף דאפשר דלא ניתא ליתן הרבה כדי שלא תתגאה וגם לא ניתא ליה שהשליח יתן לו מתנה.

ובשואמר לשליח הלוויי דינר זהב והלווה דינר כסף. כתב בר"ש ה"ל דגם בזה אינה מקודשת, משום דהשיבות לו כשמוקדש בשל זהב. ועי' בתוס' רי"ד ובחדושי הרשב"א שם דמצוה צדצריהם, דצב"ה י"ל דלכו"ע אינה מקודשת, דרואה הוא להתייקר ולא להצאות במתנה מועטת. ועי' בחדושי מהר"ל מפראג על העור ב"א.

ובשואמרה היא לשלוחה קנן לי קדושין של כסף מפלוני, והלך וקנן של זהב, וכיוצא בזה, יתבאר צאול"ה צסי ל"ח סעיף כ"ד.

ב. אמר לשלוחו קדשה בדינר וקידשה בחצי דינר. עי' פ"ת סק"ה שהביא מהצרכי' בשם קרית מלך רב, דצב"ה הוי ספק מקודשת, ושגדול אחד הקשה ע"ז מסוגיית הגמ' בקדושין מ"ח. וע"ש צצרכי' שקושייתו היא ממ"ש שם הלוויי דינר של כסף וקדש לי אשה פלונית וכלך והלווה של זהב דאינה מקודשת [אליבא דחכמים דקו"ל כוותיבהו], וה"ל דכוחה [אינה מקודשת]. ובחזון איש סי' מ"ז אות ז' הוסיף לבאר, דהא אם העטה לגרוע וכצ"ד אף ר"ש [שחולק שם עם חכמים] מודה דאינה מקודשת, ומסיק דהיא רחיה מנרעת.

ב) ועי' במשנת רבי אליעזר (להר"א די טולידו) ח"ב סי' כ' שתלה פלוגתא זו בפלוגתא אחרת, וכתב דהרשב"א לשיטתו שכתב בקדושין דף ס' בהתנה ע"מ שיש לי במקום פלוני ונמצא במקום אחר מקירוב מקום מקודשת, כיון שאין קפידא בדבר אצל בני אדם אנו לא קפדינו

אוצר

ס"ק מב אות ו-יא

הפוסקים

דאין קפידא בזה אם לקח ממין אחד, ובתוס' ז"מ דמי' ע"כ ד"ה מי אמר, נזקקי לה בשניהם במקום אחד אבל בשני מקומות מקפיד, ומסיק, דמכלא נחבאר דממין אחד ובזית אחד לא הוי קפידא, ורק בשני בתים הוי קפידא, ובתנתי בשני בתים דהוי ספק, דאפשר דדוקא גבי עירוב הוי קפידא משא"כ בקדושי אשה.

ט. ובשאר מקדש קדש לי אשה בתמרים וקידשה בגרוגרות. כתב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דנ"ג ע"כ, דאם הם שני אינה מקודשת, ואם הם של השליח הוי ספק מקודשת. וז"ל דוד שם הביא מקור לזה מגיעין ס"ה ז' לענין ערב לי בתמרים ועירוב לו בגרוגרות, דתנא חזא עירובו עירוב ותניא לידך אין עירובו עירוב, ואמר רב יוסף כאן בשלו כאן בשל חבירו, ופי' התוס' דבשלו מקפיד, ועפ"י דברי התוס' אם שלו הוי הוי קפידא ואינה מקודשת, ולפירושם של התוס' הסכימו כל הראשונים, ועוד דכאן גבי קדושין אף רש"י [שפירש שם דבשלו אינו מקפיד] מודה דבשלו הוי קפידא, דדוקא גבי עירוב שישאר הכל אללו לא הוי קפידא בשלו, משא"כ גבי קדושין בודאי מקפיד הוי ואינו רואה ליתן משלו כלל ממין אחר של אחר, ולענין אם הם של השליח, הרי לפירוש התוס' שם משמע דלר"י בשל השליח אין שום קפידא, וברש"י [הביאו דבריו במ"מ פ"ו דעירובין הל' כ"ג] פוסק כר"י שם, וכן משמע בקדושין מ"ד ז' דאמר לשליח הלויני דינר כסף והלכו של זה משמע דבשל השליח אין קפידא, אבל כיון שהתוס' שהביא ברש"י בקדושין הל' וברש"י סוברים עכ"פ דבקדושין הוי קפידא אף בשל שליח [ובמבוא בזה י"א], וכן ברמב"ם פ"ו דעירובין הל' כ"ג סובר דאף בשל שליח הוי קפידא, ונראה דלא פסק כר"י שם, וא"כ אין חילוק בין של שליח ובין של עצמו, ולכן בדבר ספק אללי.

י. ובשאר מקדש לאחד תשאר לפלוני חפץ ויקדש לי אשה, ושינה השליח ושאל המקדש החפץ מאחר. כתב בעלמאות יוסף דף מ"א, דאם אמר לאחד תשאל לפלוני חפץ שיקדש לי אשה, והלך זה ואמר לאחר שישאל לפלוני חפץ והלך פלוני וקידשה, נראה דלד"ה אינה מקודשת, דלא ניחא ליה דליהוי שאל אלל גבי פלוני זה, וכן באופן שאמר לשליח תשאל חפץ מפלוני וקדש לי אשה, ושאל חפץ מאיש אחר, ג"כ אינה מקודשת.

יא. העושה שליח לקדש לו אשה והלך השליח וקדשה קדושין דרבנן או ספק קדושין. פי' פ"ת סק"א מהמנהג למנך פ"ו דאישות הל' כ', שנחפז באומר לחבירו לא וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה קדושין דרבנן או קדושי ספק, אי הוי שנינו בשליחות ואינה מקודשת כלל, ומסיים דהדבר נר"ך תלמוד. וכן בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דק"ל א', כתב בזה דהוי ספק. וכ"כ בערוך בשלחן סעיף נ"ג, דלמעשה הוי ספק.

מיהו ע"י במקור ישראל סי' י"ג, בנידון שליח שקידש לפני עדים שאחד מהם פסול לעדות, שכתב דיש טעם להקל, דכי עשה שליח לקדש, עשהו לקדש קדושין גמורים, וזה ששינה וקדש בפני ע"א פסול שהם ספק קדושין, ואין כאן קדושין כלל. ע"כ שהביא ראיה לזה. וע"כ באורי וישע"י סי' ל"ט, ודמשק חלוטער (לכר"א לוקר) דף כ' ע"ב ז', שהביאו ג"כ ראיות דכנה"ג הוי קפידא ואינה מקודשת. אולם יש שהביאו ראיות לאידך גיסא דלא מקפיד בזה, ע"י ישועות יעקב סי' ל"ו סק"א, חדושי הרי"מ סק"ז, נשמת חיים דס"ד ז', וכלי שרת סי' ע"ג. וע"כ מה שכתב בתוס' אפרים סי' נ"ה וסי' קכ"ב, דרך המלך פ"ד דאישות הל' י"ט, חזות יעקב ח"ב סי' י"ט, ושאלות שלום סי' ק"א. ובאור

יותר או שהיה זהו מזהיק יותר משל השליח, ואיברא מדי ספיקא לא נפיק להלויכה גע אם כבר נתקדשה, אך לכתחילה לקדשה בזה האופן פשוטא דאין לעשות מעשה. ובאבני האפוד ח"א אות י"ד הביא דכנה"ג אחד, הביאו מוהר"א זכבהותיו לישרי לב אה"ע אות שס"ב, למד מדברי בעדות ביעקב דה"ה שיכול לקדשה בטענה אחרת, ומוהר"א תמה עליו שאין הנידון דומה לראיה, דהבעדות ביעקב לא כתב דאין קפידא כי אם בטענה, דטענה חד הוי, לא כן בטענה שניה הוי לנוי. אולם בח"ב שם כתב, דדברי תוס' ר"י [הג"ל בזה ד'] מסויימים ליה לאותו כתי"י, שכתב דחפץ הקדושין שנאבד מלי השליח לקדשה משלו, הרי דאף בחפץ איתאמר הוי מילתא. וכן בבית אפרים חח"מ סי' מ"ט, דייק ג"כ מדברי התוס' ר"י דאפילו מסר לו חפץ יכול לקדשה משלו. וע"כ שהוסיף דמש"כ בתוס' ר"י "אנאבד" לאו דוקא, רק אורחא דמילתא נקט, דאליכ למי ליה לקדשה משלו.

ז. אמר לשליח לקדש בימין וקידשה בשמאל ובדומה לזה. כתב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דק"ל א', דאם אמר הבעל אינה דברים הנראים שאומרים לקפידא, ושינה השליח, בטלה השליחות, כמו אם אמר אל חתן לה הקדושין חלל בימין או בימניה, וקידשה בשמאל, או שאמר אל חתן לה חלל בבית ונתן לה בטלה או להיפך, ובדומה לזה, אינה מקודשת, דלמה מתנה זה, [ע"כ] נראה דדברים שם לו קפידא בזה. וז"ל דוד שם כתב דדיון זה לא נזכר לענין קדושין, רק לענין גע פסק כן ברמב"ם פ"ט דגירושין הל' ל"ג [וכ"כ בעושי"ע סי' קמ"א סעיף מ"ה] דבשינה כה"ג אינו גט, ומסתמא כדון הגיעין כן דין הקדושין. וכ"כ ביטא ברם דק"ל ד'.

ואם אמר קדש בימין או בבית ולא אמר מפירש שלא יקדשה אלא דוקא כ'. בבית היולל כאן, אחר שהביא מעושי"ע בהלכות גיעין [הג"ל], דאם אמר לשליח אל תגרשנה חלל בימין הוי קפידא, כתב דה"ה בקדושין אם אמר לו קדשה בימין וקידשה בשמאל, דלא הוי קדושין הו"ל ושינה את התנאי.

אולם בישא ברבא שם כתב, דכנה"ג אין זו קפידא לר"ה, והרי זו מקודשת, ולגבי גע מבואר יולל משלש הפוסקים דדוקא באמר לו אל תגרשנה חלל בבית או חלל בימין, הוי דאמרינן דאם שינה השליח לא הוי גט, אבל באמר לו בלשון חיוב גרשנה בימין כ"י ושינה השליח לא הוי קפידא ומגרשת, וה"ה בקדושין דינא הכי הוי, דמגיעין שמעינן לקדושין, ומש"כ בבית היולל דאינה מקודשת בזה, הוי חומה דפוסקים שם מבואר דבאמר לה כנה"ג אינה קפידא.

ובפסקי הלכות שם כתב דכנה"ג אם אמר לשלוח סתם קדש לי בימין וקידשה בשמאלו, או שאמר קדשה בעליה וקידשה בבית, ולא אמר בלשון "אלא", ה"ז ספק אם הוי קפידא או לא, וז"ל דוד שם ביאר דבגיעין ע"כ שאמר סתם גרשנה בעליה או בימין, משמע לכאורה בגמ' דאין זו קפידא, אבל למעשה ע"כ בזה, דכיון דאין מדרך להקפיד בזה והוא אמר זה, מסתמא כיוון להקפיד כ"י, והדבר ע"כ.

אמנם כשהמשלח נתן אמתלא לדבריו למי אמר כן, ואומר שלא כיון להקפיד בדבריו, כתב בפסקי הלכות שם דנאמן בזה דבריו, כיון שלא אמר בפירוש אל תקדשה חלל בימין.

ח. ואם אמר קדש לי בפירות שבזוית זו וקידשה בשל זוית אחרת. כתב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דנ"ג א', דכיון שהכל מין אחד והכל שלי ה"ה מקודשת, ואם מונחים בשני בתים ה"ז ספק מקודשת. וז"ל דוד שם הביא מקור לזה מגיעין סי' ז' לענין ערב לי במגדל ועירוב לו בשו"ב, דמשמע

אוצר

ט"ק מב אות יא—יח

הפוסקים

דשם חין כי אם חשש בעלמא שמא יצא אחר ויקדשה ג"כ, אשר הוא חשש רחוק, ואם זה נחשב שינוי בשליחות כ"ש כ"ד דהקדושין תלויים בקיום התנאי, ואי מיידי דנשלחו צפירות לקדש לו אשה זו, אי"כ לא היו שינוי בשליחות כלל, כיון דלא היה באפשרי לקדשה קידושי ודאי ומה דמלי למעצד עבד.

יד. ובשקידש קדושין שפסולין מדרבנן וכשרים מהתורה. בשאל ומשיב מהדו"ק ח"א סי' קמ"ט הביא, דמהר"ש קלוגר נסתפק במו שפשה שליח שיקדש והשליח נתן קדושין באופן שהיה כשר עפ"י דין תורה רק דרבנן פסולו, אם חשבו שינוי בשליחות, וראה להביא ראיה דלא חשיב שינוי. ע"ש שנו"י בדבריו. וע"ש מה דחקר הלכה (לר"ה לנדא) ח"ב דק"ז ג.

זו. שלחו לקדש קדושין דרבנן וקידשה קדושי ספק מדרבנן. במשנת ר' אליעזר (להר"א די עולידו) ח"ב סי' י, אחר שהביא ספיקו של המשל"מ, כתב דאין לומר דעד כאן לא אמרין דהוי שינוי בשליחות אלא דוקא היכא דאמר לו לא וקדש לי קדושי תורה, דאין קדושין אחרים תופסים בה, והלך זה וקידשה קדושי ספק, אבל היכא דשליחות המשל"מ הוי לקדושי ליה קדושין דרבנן, כ"ד, דקדושין אחרים תופסים בה, אם שינה השליח וקידשה קדושי ספק, נאמר דזה לא מקרי שינוי בשליחות, ה"א ליתא, דהא הפסיד המשל"מ, דאם בא אחר וקדשה קדושין דרבנן וזהו בה האחרון, ואילו היה השליח מקדשה קדושין דרבנן ודאי, לא היו תופסין קדושין דרבנן השניים]. וע"י לעיל אות י"ב.

זו. ואם שליח של האשה לקבלת הקדושין. קבל קדושי ספק. ע"י צסי' ל"ז סק"ט.

יו. שליח שקידש אשה שאסורה על המשלח מן התורה או מדרבנן. כתב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דקפ"ט ז, אמר המשלח לקדש לו אשה סתם וקידש השליח אשה שאינה ראויה להנשא לו, כגון שאסורה עליו מדברי סופרים או מדברי תורה חייבי לאוין וחייבי עשה, או שנתגרשה בגט שפסול שדינו עכ"פ מדרבנן שאם נשאת חלה, יראה לי שאינה מקודשת. וז"ל דוד שם כתב דזה הדין לא נחצה בדברי הפוסקים מפני, אבל ברור הדבר מלד הסברא, דהא אף שהוא עלמו שקדש צר סתם ונתנו לו צר ערפא הוי מקה עשות, והא דקו"ל דהמקדש חייבי לאוין שלא הכיר בהם שלא נתבעלו הקדושין, כתבתי לעיל בפ"ד משום דיש קול לזה ויהיה לו לחקור ע"ז קודם שיקדשה, ומדלא חקר נראה דהדברים שאינו מקפיד על האיסור, וכל זה שייך בקידשה בעלמו, משא"כ בקידשה ע"י שליח כיון שאומר לו שיקדש לו אשה סתם, מסתמא אין כוונתו שיקדש לו אשה שהוא אסורה עליו אף מדברי סופרים, וצ"מ ל"ז ז' קאמרין דאיסורא לא ניתא ליה כו', ומסתמא דעתו הייתה שיחקור השליח על המתקדשת שלא תהיה אסורה עליו עכ"פ דיעצד וכו'.

ושם הוסיף, דצפרע לסברא דאם אין שליח לדבר עזירה גם המעשה בטל, [פשיטא דצכ"ג אינה מקודשת], אך אין צריך לזה, דאף באופן דהשליח לא ידע דיש עזירה בזה, דלא הוי באופן זה אין שליח לדבר עזירה כו', עכ"ז נראה ברור דיש קפידא בזה. וע"י לעיל אות י"א בדברי התפארת יעקב.

יח. שליח שקידש קדושין שאין מסורין לביאה. ע"י פ"ח סק"ז דהמשל"מ נסתפק באומר לא וקדש לי אשה סתם, והלך השליח ואמר אחת מצותיך מקודשת לפלוני, מהו, דהוי קדושין שאין מסורין לביאה כו', והרצ המגיע שם כתב דאפשר קלה לחלק בין שליח דעלמא [דלא הוי קדושין], ובין בן או בת דמשווי שליח לאצטבח [דהוי קדושין].

ובאור שמה פ"ז דאישות ה"י כי כתב דעיקר ספיקו של המשל"מ נראה דהוא מעט שכיון שהאשה יכולה להפקיע את עצמה ממנו ע"י שתקדש לאיש אחר, תו לא ניתא להך גברא למיתסר בקרובותיה, וא"כ ניתא לומר דזה דוקא באשה חשוכה [בת גדולים] רואה שיבעלו הקדושין, דלא ניתא ליה לאיתסורי בקרובותיה, אבל באשה שאינה חשוכה אין זה קפידא דיחסר בקרובותיה, וכמו דאמרו בכתובות ע"ה א'.

ובתפארת יעקב סק"ז כתב דדבר זה תלוי, אי ידע השליח שהוא מקדש בספק, לא מהני כלום, ואי לא ידע רק טולד ספק הוי [דינו] כמו משלחו, והוי ספק. וע"ש ש"יין למש"כ צסי' קל"ב. וע"י להלן אות י"ז בדברי חיד דוד, לענין כשקידש אשה שאסורה על המשלח.

ובטיב קדושין סי' ל"ז סק"ג כתב דאפשר דלא נסתפק המשל"מ רק ביש ספק בעלם הקדושין, כגון ספק קרוב לו ספק קרוב לה, אבל היכא דאיכא ספיקא דדינא, אין להחריב בלא גט, דשמא היא מקודשת ודאי עפ"י הדין. וע"ש דעפ"ז יושב שלא ייקשה על המשל"מ ממה שנפסק בשו"ע סי' ל"ז סעיף ט"ז דהמקדש נתן סתם ונתן הבוגרת שותיה שליח לקבל קדושין מפלוני, היא ספק מקודשת, ואמאי ה"א לקדושי ספק לא עשתה אותו שליח, וע"כ דשאי הכס דהוי הספק מדינא. מיהו ע"י דמשק אליעזר (להר"א לוקר) דף ה' עור ג', שכתב דאם נימא דכשהשליח קידש קדושי ספק אינה מקודשת כלל, כמו בן אם כשקידש השליח אמר רק הרי את מקודשת, ולא אמר לפלוני, אם נימא דצכ"ג בעלמא הוי רק קדושי ספק, אי"כ ממילא כשקידש השליח לא הוי קדושין כלל דבעלמא השליחות. וכ"מ במקור ישראל ה"ל. וע"י בזה צנעמה חיים דס"ד ג'. וע"ש מה להלן אות י"ח לענין קדושין שאין מסורין לביאה.

יב. ובשמוכח מדברי המשלח לשליח שרוצה בקדושי ודאי. כתב במשנת ר' אליעזר (להר"א די עולידו) ח"ב דף ס"ג ד', דעד כאן לא נסתפק המשל"מ אלא דוקא באומר לשליח לא וקדש לי סתם, דלא פירש מאי דעתי, אמנם היכא דפירש דבריו ואמר לא וקדש לי אשה בקדושין מהתורה, או בקדושין דרבנן, והלך וקדשה קדושי ספק, ודאי דהוי שינוי בשליחות. ובשאלות שלום מהדו"ק סי' קכ"ב, צידדו שהשליח החליף את חפץ הקדושין וקידש בדבר דהוי ספק קדושין, כתב דצכ"ג י"ל דהוי ודאי שינוי בשליחות, דהרי חזין דקפיד ונתן לו דבר מסוים לקדש בו שלא יבא שום ספק בקדושין, ואם השליח קדשה בדבר אחר דהוי ספק, הוי שינוי בשליחות.

יג. ואם האשה מקודשת כבר לאחר קדושי ספק. כתב צנעמה חיים דף ס"ד ג', דיש להסתפק באומר קדש לי אשה סתם, או פלונית, ומאליה השליח שנתקדשה כבר לאחר קדושי ספק, מי אמרין דאפילו אח"ל בעלמא כששינה השליח וקידשה קדושי ספק, הוי ספק מקודשת ולא חיישין דקפיד המשלח, היינו משום דהתם עיקר הקפידא היא שמא יקדשה אחר וקדושי השני יתפסו מספק, וכל כי האי לא חיישין, דלא שכיח שיקדשה אחר, כיון [שהאחר] אינו יכול לכונסה בלא גירושין של הראשון, אבל הכא שקדמו בה ספק קדושי אחר, אפשר שדרך בני אדם להקפיד בזה, ונאמר דלא עשאו שליח אלא לקדש לו אשה שאין רשות אחרים עליה, או דילמא לא שאל, ומקודשת לו מספק.

ובשאלות שלום סי' ק"ה מחלק בזה בין אם שלחו לקדש סתם, לבין ששלחו לקדש אשה פלונית, שכתב צנע"ד לענין כשקידש השליח אשה שנתגרשה על תנאי ויבקדושין תלויים בקיום התנאי, דהוי שינוי בשליחות יותר מכשקידש פלוני קדושי ספק,

שאם אמר לו לקדש סתם וקידשה על תנאי או שאמר לו לקדשה על תנאי וקדשה סתם או ששינה בתנאי אינה מקודשת:

אמר

הפוסקים

ס"ק מב אות יח—ס"ק מג אות א

אוצר

יט. ושליח האשה שקבל קדושין שאין מסורין לביאה, עי' בס"י נ"ו סק"ט.

כ. ואם שינה השליח בשליחותו ואח"כ אמר המשלח שאינו מקפיד בכך, עי' להלן סקמ"ג אות ז.

מב/א. לקדש סתם וקידשה על תנאי וכו'. א. אם מיירי אפילו כשהמשלח לא פירש להדיא שיקדש בסתם בלי תנאי. מקור דין זה הוא ברמב"ם פ"ז דלשונות הל' כ', וכמו שז"ל בבבא"ג. וכתב בטוב קדושין סק"ט דל"ע מה עיוות השליח בזה, דאם הוא תנאי שחלו בו, כגון שקידשה ע"מ שתתן לו ק' זוז, מאי חייבת ליה הא אם ירצה ימחול התנאי, ואפילו אם קידש ע"מ שיתן לה המשלח ק' זוז אין כאן עיוות, דמ"מ הועיל לו אם ירצה ליתן, ואם לא ירצה אין במעשה השליח כלום, ודעבא ליה עבד, ורמ"מ כתב דדין זה פשוט וגדולה מזו מצוה צניעין כ"ע ח' שאם אמר לו אל תגרשה חלל צימון וגירשה בשמאל שאינה מגורשת, ולא ידעתי איך מזהר, דשם אמר בפירוש אל תגרשה חלל צימון ומקפיד עליה, אבל כאן מה שאמר המשלח לקדש סתם לא התנה בפירוש שיקדשה דוקא בלא תנאי, ובאמר לו לקדשה במקום פלוני וקדשה במקום אחר דלוינה מקודשת, אמרו בגמ' טעם ע"ז דלא יחל ליה שם, אבל בקדושי תנאי מאי הפסיד, ואפשר משום שמסר הכסף קדושין ושמאל נא יתירא בתנאי ויחיה קשה לו להוילא ממנה, ולפי"ז אם קידש השליח בפרוטת שלו אין כאן שינוי.

ובאור שמח על הרמב"ם שם כתב דהגירסא בטור ושו"ע היא, לקדש לו אשה "סתם" וקדשה על תנאי, דפירושו הוא [שלאמר בפירוש] שיקדשה סתם, אבל בלא פירוש הוי קדושין אף אם קידשה על תנאי, ואין זה שינוי דאי לא מקיימא תנאו יחבטו הקדושין ולא יאסר בקריבותיה, ובספרי הרמב"ם שלנו חסר מלת "סתם". וע"ש שהביא דבדין שליח קבלה בגמ' והבטל נהן על תנאי, ישנם חלוקי דעות בפוסקים אם נחבטלה השליחות, וכתב דאפשר לומר דבקדושין דלא מלי למכוי שליח אלא מלגונו, הוי קפידא אף בעשה שליח ולא פירש שיהיה סתם, ולא דמי לשליח קבלה בגמ' שעיקר נתינת הגט יכול להיות בע"כ, לכן לא חלין דקפדה שלא יתנה תנאים עם השליח, ובסברא כזו מצוה צניעין דף ס"ה שאמרו איבי דבע"כ מתגרשת מראה מקום היא לו ע"ש.

ב. וכשהשליח התנה בלא משפטי התנאים דהתנאי בטל, במלות כהונה ס"י ה', צנידון שליח שנשלה לקדש בסתם וקידש על תנאי אלא שלא היו בו משפטי התנאים, כתב דלכאורח כיון שהתנאי בטל הו"ל כאילו לא היה תנאי, ולא הוי שינוי בשליחות וקדושין קדושין, דהתנאי בטל ומעשה קיים.

מג. לקדשה על תנאי וקדשה סתם. א. ואם שינה השליח לשון התנאי והתנאי נשאר קיים. ציס הגדול ס"י ע"א נסתפק צמי שנשלה שליח לקדש על תנאי, ושהתנאי יהיה בלשון "אם" ועם כל משפטי התנאים, והשליח קודשה בלוחות תנאי ורק שהתנאי היה בלשון "מעכשיו" או "על מנת" דקיי"ל דלא צעין כל משפטי התנאים [כדלהלן בס"י ל"ה סעיף ג'], וכן להיפך הצעל אמר לשון "על מנת" או "מעכשיו", והשליח קידשה בלשון "אם" ועם כל משפטי התנאים, אם הוי שינוי בשליחות, דאם

ובנחל איתן פ"ז דלשונות הל' כ' הביא דברי המשל"מ ושבעל המגיה השיב עליו, וכתב דנראה להביא ראייה [דמקודשת אפילו בשליח דעלמא] מדברי הטוש"ע ס"י מ"א סעיף ז', גבי המקדש אשה ובתה או ז' אחיות, ו"ל, ואם לא קידש חלל אחת ולא פירש איזו כו', או שחתם עשהה שליח לחברתה לקבל קדושיה ונתן בידה ואמר לה אחת מכס תהיה מקודשת לי, הוי קדושין ואסור בשתיבה כו', והרי הסתם עשהה אחת שליח לחברתה לקבל קדושיה סתם והיא קיבלה קדושין שאין מסורין לביאה, ואפ"ה הוי קדושין, ש"מ דלא אמרין דהוי שינוי בשליחות.

ובתולדות יצחק (להר"ק קאדושעין) ס"י ע"ג כתב דנראה דלא שייך לומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי חלל בעיוות הנראה לכל שהוא עיוות, כגון טעם השליח בשומא, אבל בקדושין שאין מסורין לביאה שאין הכל בקיאות בזה, ובסבר שזה טוב למשלח שיקדש בסתם והמשלח יצרר אח"כ איזו שירצה, אין יכול לומר לו לא הוב לך למיטעו, וכי מחויב השליח ללמוד כל דיני קדושין, וכיון שנשלה שליח לקדש, סמך על דעת השליח שיעשה לפי הבנתו וידיעתו בדיני קדושין, ועוד דלא שייך לומר לתקוני שדרתיך, אלא בעיוות כזה שאילו שאל למשלח אם יעשה כן לא הרשהו, וגם אם היה המשלח מקדש בעצמו לא היתה מקודשת כן, אבל הכא חלמנא שאלו מתחלה למשלח אם יקדש כן יתכן שהיה מרשבו לכך, ולפי"ז ליכא אומדנא לבעני השליחות, והכלל בזה דעניות צדין שאינו ידוע לכל והשליח נחטון לעוברת המשלח, לא בטלה השליחות, ועי' בסוף צרכות גבי טעם השליח וקרא לחשישי עשירי דפריך דתחול השליחות, ומשני דהכא טעות הוא לא איצטוי ליה למיטעו, ומשמע דהיכא דלא הוי טעות יכול לומר לו צרכי אמדתיך.

אולם בבני אהובה פ"ז דלשונות הל' כ' כתב בזה, דמסתבר שאינה לריכה גמ', ומה שהביא המשל"מ ראייה לאסור בלא גמ', מהא דקדושין נ"ב ח' דאמר אחת מצוותיך מקודשת לאחר מצני כל אחת לריכה גמ' מכולם, הרי גם צממנה שליח אמרין דקדושין שאינם מסורים לביאה הוי קדושין, דהא הסתם הצנים שווי לאצ שליח, אין מכאן ראייה לפי מש"כ הפוסקים דאם המשלח עומד ואמר אין אני מקפיד בזה, הוי שליחותו שליחות, וא"כ גם כאן י"ל דמיירי דהצנים נחרצו למעשה אציהם, או שהיו עומדים צממנד קדושי אציהם ונחרצו למעשה דכו"ע מודים דמהני, וכל עיקר טונת הצרייתא להודיע דקדושין שאינם מסורים לביאה הוי קדושין. וע"ש שדחה גם ראיות הרב המגיה במשל"מ מהא דאמרו בגמרא שם ס"ד ז' המקדש צחי סתם אין הצוגרת בכלל.

וכן בפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דק"ל ח' כתב, דכשהשליח קדשה קדושין שאינם מסורין לביאה אינה מקודשת. וציד דוד שם הסביר, דודאי אין דעת האדם מסכמת ע"ז, ואין לך מוס גדול צמקה בזה. וע"ש שדחה ג"כ ראיות המשל"מ והמגיה, וכתבני בהוצה ה"ל.

ועיין צעני ארוס ס"י ל"ז סקמ"ז, שחילק צין אם הקדושין שאין מסורין לביאה הם מחמת מעשה הקדושין, דבזה אמרין דלא חלו קדושי השליח, לצין אם הם קדושין שאין מסורין לביאה מחמת ספיקא דדינא, דבזה קדושי קדושין. וכע"ז כתב צתפארת יעקב ס"י ל"ז סקמ"ג, ובתורת מרדכי ס"י ק"ע אות ג'. וע"ש צאות י"א לענין כשהשליח קידש קדושי ספק, אם יש לחלק צין אם הספק הוא צמעשה הקדושין, לצין אם הוא ספיקא דדינא.

באר הגולה

שם נמשכה

רמב"ם שם דף כ"ח ע"ג

ח אמר לו קדשה לי והרי היא במקום פלוני וקדשה במקום אחר מקודשת
שאינו מקפיד אלא מראה מקום הוא לו: **ט** והעושה (א) שליח
לקדש

באר היטב

(יא) שליח: ה"ה אם הוא אינו שלוהו אלא האומר לחצירו כשיקדש לשם שיקדש לו אשה וקידש לעצמו ה"ז מנהג רמזות:

אוצר

ס"ק מג אות א—ס"ק מה אות א

הפוסקים

ג. שליח ששינה מאומדן דעת המשלח ואח"כ אומר המשלח
שאינו מקפיד בכך. ע"י פ"ח סק"ז שהביא מהמשל"מ
באומר לחצרו לא וקדש לי אשה והשליח קידש קדושין דרבנן או
קדושי ספק, דאחר שנחתק אם הוא שינוי בשליחות, נסתפק עוד
דאח"כ דהוי קפידא, מה הדין אם המשלח אומר שאינו מקפיד
וניחא ליה בקדושין הללו, ושנראה בעיניו דאח"כ דהוי קפידא,
לא חלוצין בזה דבריו ואף אם אומר שאינו מקפיד אינה מקודשת,
אלא שהקדש ע"י מקדושין נ"ח צ"י וברש"י שם, דמשמע משם
דבכל מילתא דליכא שינוי בפירוש רק מלד אומדנא דליכא קפידא,
אם גילה דעתו אח"כ דלוינו מקפיד מהני, וכיום דודצ"ר לרי"ך
תלמוד. וציד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דק"ל א', אחר שהעלה ג"כ
דשליח שקידש קדושי ספק או דרבנן הדבר ספק אם נחשב
השליחות, כתב דנאמן המשלח לזרר תיכף כששמע אם מקפיד הוא
בזה או לא. ולעיל מיינה כתב כן לענין כשקידש השליח קדושין
שליח מסורין לביאה, דאף דאינה מקודשת בזה, אם תיכף אחר
המשלח שרואה בזה מקודשת, דלא הוי דברים שכלל, דשמא רונה
שתהיה אגודה בזה, שברי חזון דהוי נחלתה לזה אף שאין
הקדושין מסורין לביאה, וכו' כיון שאומר לשלוהו סתם שיקדש לו
אשה, למא לא יכיר נאמן לומר שלא הקפיד, והרי לא פירש שמקפיד
בזה, ולא דמי לדין קדש לי אשה במקום פלוני [דאינו נאמן לומר
שלא הקפיד, וכנ"ל בזה הקודם], דשם הוא הקפיד בפירוש,
משא"כ בזה מקדש סתם. וכ"כ בשו"ת מהר"י הכהן תנינא
שער הענינים סי' ח.

דאם כי שינה בלשון התנאי אבל לניחא הוי תנאי גמור, ואחר
שהאריך בזה מסיק דכיון דלכמה מילי חלוק הוא התנאי הכעשה
בלשון "אם" מהתנאי הכעשה ב"על מנת" או "מעכשיו", וכיון שיש
לדדים לומר דניחא לבעל עפי בתנאי שהוא עשה, ויש לדון
לומר דהשליח עבד עבד ליה, הוי ספק מקודשת.

ב. שליח ששינה בשליחותו ואח"כ אומר המשלח שאינו
מקפיד בכך. ואם יש לחלק בין אם אומר לו לקדש
סתם וקידשה על תנאי, לבין אומר לקדש על תנאי וקידשה סתם.
כתב במשנה למלך פ"ז דאישות הל' כ', לענין אומר לו קדש לי
אשה במקום פלוני וקדשה במקום אחר, וכן קדש לי אשה על תנאי
וקדשה סתם או להיפך, דקו"ל דאינה מקודשת, לא מיינה בשום
מקום שאם יאמר המשלח דאינו מקפיד דניחא בזה דבריו. גם
בתפארת יעקב סק"ל כתב, דאפילו הודה המשלח דלא היתה
כונתו דוקא בזהו מקום רק מראה מקום, אינה מקודשת.
וכ"כ בפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דקפ"ע צ", הכעשה שליח לקדש
לו אשה וכלך וקידשה על תנאי, וכן אם אומר לו לקדשה
על תנאי וקידשה סתם או על תנאי אחר, אינה מקודשת, אפילו
אמר אח"כ המשלח שאינו מקפיד. וציד דוד שם הוסיף דכמו כן
בכל השנויים שדרך בני אדם לומר אותם בהקפדה, אם אומר
שלא אומר זה בהקפדה הוי דברים שכלל ואינם דברים. וע"ש
שכתב דמקור הדין הוא בירושלמי פ"ז דגיטין הל' ג' דין קדש לי
אשה במקום זה וקידשה במקום אחר, דפירוש שם הוא שאף אם
אמר שלא כיוון אלא להראות המקום כלל הוי דברים שכלל [ואינה
מקודשת] ד.

ובמנחת ישראל (להר"י מודובסקי) דף ע"ג כתב לחלק, דהא
פשיטא שאם אומר לקדשה על תנאי והשליח קידשה בלא
תנאי, אף אם אומר המשלח דניחא ליה בכך אינה מקודשת, דבעלה
השליחות, והוי כמינה דעלמא שקידש לו אשה וכו' אומר דניחא
ליה, אבל אם עשה שליח לקדש לו אשה סתם והשליח קידשה על
תנאי, והבעל אומר אח"כ דניחא ליה נ"ל דמקודשת.

וכן חילק ציד המלך (להר"א גנדא) פ"ז דאישות הל' כ', אלא
שצ"ל דעשה שליח לקדש על תנאי והשליח קידשה סתם,
כתב דזה תלוי במחלוקת המפרשים מהו הטעם בעלמא דיכול
המשלח למחול ולומר שאינו מקפיד, דלפי הטעם דכל שהתנה
היתה דעתו בזה יוטב בעיניו לבעלו תהיה היכולת צידו לבעלו,
א"כ גם כשהשליח שינה ולא התנה יכול המשלח לומר שאינו
מקפיד, אבל לדעת המפרשים דהטעם שיוכל דהוי כאלו אומר
התקבלתי, אפשר לומר דסברת התקבלתי שייך דוקא בהתנה,
דכל החיוב ושפיר יכול למחול או לבעל והוי כאלו אומר התקבלתי,
אבל בשינה השליח ולא התנה, דלא חל חיוב מעולם, לא שייך
לומר סברת התקבלתי.

סעיף ח. מד. והרי היא במקום פלוני כו' מקודשת.
כתב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דק"ל צ",
דאפילו אומר המשלח שכיון לקפידא מקודשת. וע"י ציד דוד שם
שהמקור הוא מהירושלמי פ"ז דגיטין הל' ג'.

סעיף ט. מה. העושה שליח וכו'. א. ומה הדין אם לא
שלחו במיוחד אלא אמר לו שאם יודמן
למקום פ' שיקדש לו אשה האם הוי ג"כ רמזות כשקדשה
לעצמו, ע"י צאה"ע סק"ל דה"כ בזה הוי מנהג רמזות. והוא
מהב"ש סק"ט, שכתב דכן מביאר בגמרא [דמשנה קדושין ג"ח
צ', דמשם מקור הדין, כתוב האומר "לחצרו" קדש לי פלונית
וקדשה לעצמי כו', ובגמרא אמרו מאי שנא הכא דקתני האומר
לחצרו (ולא "לשלוהו"), ומשני, רבותא קמ"ל, דאי מנא שלוהו,
הו"ל שלוהו הוא דהוי רמז, דסמכיה דעתיה סבר עבד לי
שליחותי, אבל חצרו דלא סמכיה דעתיה אימא לא ליחוי רמזי
קמ"ל וברש"י שם פירש, חצרו, שלא שלחו לשם כך אלא אם יודמן
לו במקום פלוני דרך אללה] א. וע"ש בזה ציד אהרן הכה"ע אות
כ"ו, ובתפארת יעקב סק"ג. וכתב בערוך השלחן סעיף כ"ט,
צ"ל צ"ל

ולא אמר "שלוהו" להודיע, אפילו שהוא אוהבו שלא היה מרמה אותו כמו
שרימה, מה שעשה עשו. ובתפארת יעקב סק"ג הקשה דזה הו"ל מ"ש
בגמרא. וע"ש שיישב דבגמרא אמרו הרבותא לענין אי הוי רמז, וברמב"ם
קמירי לענין מה שעשה עשו.

(ד) וע"י בבני אהובה פ"ז דאישות הל' כ', שכתב בתו"ד ראה
המשלח יכול לומר אח"כ שאינו מקפיד. והרב המגיה שם תמה מאוד על
יאתו ודחק ליישבה.

א. וע"י בפירוש משניות להרמב"ם רפ"ג דקדושין שכתב, אמר "חצרו"

לקדש לו אשה פלונית והלך השליח וקדשה לעצמו

הרי

אוצר

סי' מה אות א—סי' מז אות א

הפוסקים

מז. והלך השליח וקדשה לעצמו. א. וכשהשליח לא קידשה כלל, לא למשלח ולא לעצמו. כתב בנודע זיבורה מהדו"ט סי' ע"א, דעיקר העצירה כחן הוא שסמך חצרו עליו שיקיים שליחותו, והוא רימה אותו ולא קיים השליחות, ואפילו לא קידשה לעצמו רמאי הוא, ומה שאמרו [במשנה] והלך וקדשה לעצמו, משום שרנו להשמיצו החידוש שהיה מקודשת, אבל מה שנקרא רמאי אינו תלוי בזה שקידשה לעצמו. ושם בסי' ע"ב השיב להרב השואל על מה שחמם על דבריו, דא"כ איך כתב הר"ן [שם] דקמ"י דמקודשת לשני ולא תאמר הואיל ועשה שלא כהוגן דאפקעינהו רבנן לקדושין מנייה, דהרי לפי מה שכתבתי אין זה דומה, דשם [היכא דאפקעינהו איירי] דהקדושין הם שלא כהוגן, [אבל כאן הקדושין עצמם אינם שלא כהוגן, ורק על מה שלא קדשו מקודם נכון למשלח נקרא רמאי], לא קשה מיד, דכ"פ תחילת רמאותו מה שאינו מקיים שליחותו הוא בשביל שרואה לקדשה לעצמו, ואחלמי היתה תקנת רבנן שלא יעשילו הקדושין לא היה עושה תחילת הרמאות, ולהכי הוי אמינא דאפקעינהו לקדושין כדי שלא יעשה רמאות, ומה שהקשה עוד דה"ל למחני רבותא יותר שאפילו לא קידשה הוי רמאי, י"ל דגם לענין דהוי רמאי היה רבותא יותר בקידשה לעצמו, דאם משנה דבריו בחנם פשיטא שהוא דובר שקרים, אבל בקדשה לעצמו היה מקום לומר כיון שרואה שנתרנית לו, אדם קרוב לעצמו יותר מלחצרו, קמ"ל משנתנו דגם בזה הוי רמאי, שהיה לו לומר חזקא למשלח שחם תתרה לו לא יעשה שליחותו, ואז לא היה חצרו סומך עליו בזה.

אולם בדמשק אליעזר (להרא"ל פרלמוטר) סי' קי"ט הביא שאלתו הקשה על הנוצ"י, כי צטור ושו"ע חו"מ סי' קפ"ג מצאנו להדיא דכוותן משות לשלוחו לקנות לו סחורה ידועה ולא לקחה לו, אין לו עליו אלא תרעומות, ורק בשלקחה השליח לעצמו נקרא רמאי, והוא מהתוספתא והירושלמי הוצא שם צ"י, הרי מצאנו להדיא דלא כהנוצ"י, ורק אם לקחה לעצמו נקרא רמאי, ודוחק לומר דלענין חו"מ שאני ורק לגבי קדושין אומר הנוצ"י למילתיה. והמחבר שם הוסיף ללולא דמסתפינא הייתי אומר, דבקדושין אם לא עשה השליח שליחותו וגם לא קדשה לעצמו, לא הוי אפילו בכלל תרעומות, וטעמא דיד, דהא הנוצ"י גופיה במהדו"ק סי' ס"ד נתחבט עוצא דלא ליהני קדושין ע"י שליח, דהא תופס לבט"ה במקום שחז לאחרים, אלא שמוסיק כיון שהיה בעלת בחירה לא הוי בכלל תופס לבט"ה, וכל זה לענין המשלח, אבל לענין השליח יוכל לומר דלכא לא עשיית שליחותו דמה לי להכניס ח"ע לקדשה לך ולחצו לאחרים, ועוד כיון שמאיר צו יותר מבשלוחו, יאמר השליח לא וקדש בעצמך כמאור עליו ואין עלי עון אם חרתי משליחותי.

ובהרי בשמים מהדו"ט סי' ס"ו, הביא מהמחנה אפרים הל' שלוחין סי' כ"א דמחלק [בדין שליחות דעלמא], דהיכא שהצטיה השליח לעשות השליחות, ואמר כן אעשה, שייך הך דשארית ישראל לא יעשו עולה, דסמך על הצעתו, אבל אם לא הצטיהו, אף שהוא שלוחו, לא הוי רמאות כשאני עושה השליחות, ומפרש מהמחנה אפרים מיירי שלא עשה השליחות כלל ולא קנה לעצמו, ומסיים דעיקר דבר זה אם בהעדר עשיית השליחות הוי רמאי או לא. י"ל דבמהלוקת שנויה צטורצין דף ל"ב, אם בדאורייתא חמירין חזקה שליח עושה שליחותו.

וכשהשליח

דצבכ"ג [שלא שלחו צמיוחד והלך וקידשה לעצמו], גם לדעת הרמב"ם לא מקרי רשע, אלא רמאי [ע"י בלות שחז"ל].

ב. ואם מיירי דוקא כשהבטיח השליח למלא שליחותו או שקיבל את הכסף מהמשלח. דהרי בשמים מהדו"ט סי' ס"ו, הביא מהמחנה אפרים הל' שלוחין סי' כ"א שכתב, דהיכא שלא הצטיה השליח למלא השליחות, לא הוי רמאי, וכתב ע"ז דעד כאן לא קאמר המחנה אפרים רק כשאני עושה השליחות כלל [ע"י סקמ"ז אות א'], אבל אם הולך וקונה לעצמו, גם בלא אומר כן אעשה הוי רמאי, ועוצה דרצין חסידא יוכיח [דאיתא בצוגיין דאזיל לקדושי ליה איתחא לצריה וקידשה לעצמו], דהרי החם לא עשהו צו שליח, כמ"ש בתוס' שם ד"ה לקדושי, דלא חזק, ורק משום דארלווי אררי קמיה ושתיק איכא למימר דסמך עליו, ואפ"ה פריך עליה [בגמרא שם] והתניא מה שטעה עשוי אלא שנהג צו מנהג רמאות וכו'.

אולם בהמקנה קו"ל כאן כתב דמשמע דלא הוי רמאות אלא כשנתן לו המשלח מעות והוא קידש משלו, או שהצטיהו לעשות שליחותו, אבל אם לא נתן לו המעות אלא שניוהו שיתן מעות משלו, אין זה רמאות, כדקאמר [בגמרא שם] גבי רב דהיכא ליה רבה צר צר חנא זוזי כו', וכן הוא הלשון ברמב"ם ובשו"ע חו"מ סי' קפ"ג [סעיף ב', הנותן מעות לשלוחו לקנות לו כו' והלך וקנה לעצמו כו' הרי הוא מכלל הרמאים], וכן משמע שם בסי' רס"ט סעיף י' גבי מתיאב [דאמר לחצרו חנא לי את המתיאב ואמר זכיתי בזה לעצמי זכא בזה הנוטל], ולא הזכירו דהוי רמאות. ועמ"כ בחדושינו דמשמע גם דעת רש"י כן, אבל מלשון התוס' [הנ"ל] משמע דאף שלא הצטיהו ולא נתן לו המעות, אבל אינו מוכרח, ד"ל שנתרנה לו רצין חסידא.

ובתפארת יעקב סקכ"ד כתב דלפי דעת הרא"ש המוצא לעיל סעיף ד', דגילוי דעת הוי כמו עשהו שליח, נראה דמודה דאם גילה דעתו לחצרו שהוא חפץ בפלונית, והלך וקידשה לעצמו, דלא הוי רמאי, כיון שלא קיבל עליו צפוי שליחותו לקדשה לו, וכן נראה דמה שאמרו [בגמרא שם] דלכך קתני הלך דהיינו הלך ברמאות, והיינו שקיבל עליו שליחותו, בזה הוי רמאי, אבל בלא דובר עמו מעסק שליחות, אף דלא היה מקדש למשלח היתה מקודשת, מ"מ אם קידשה לעצמו לא הוי רמאי וכו'.

מז. לקדש לו אשה פלונית. כתב ציד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דרכ"ו ב', דדוקא צאמר לו המשלח איזו אשה

לקדש, אבל אם עשה שליח לקדש לו איזו אשה שחזמן לו, לא נקרא בזה רשע צמה שקדשה לעצמו, אף שהוא התחיל מתחילה לדבר בשביל המשלח, כיון שהמשלח לא עשה אותה שליח דוקא על ז', ורואה לזה נראה מהך דקדושין (דף ג"א ב' ודף ס"ד ב'), דקאמר הכ"ע דשוייתיה לאציה שליח מהו דתימא אדעתא דידה קא מקבל קמ"ל דלא שציק אינש מלוא דרמיא עליה וקעציד מלוא דלא רמיא עליה כו', ודקדק רש"י בלשון דף ג"א ב', דשוייתיה שליח לקדשה לכל הבא, ר"ל דצבכ"ג גוינא שלא פירשה למי יקדשה לא נקרא רמאי אם אינו מקדשה, ואף שיש לדחות דשם לא הזכיר כלל משליחותו צעת שהתחיל להתעסק בקדושין, משא"כ היכא שכבר עסק בקיום שליחותו, היה מקום לומר דהוי רמאי אם משנה, עכ"ז י"ל מן הסברה דלא נקרא רמאי, דהא יכול למלאות גם שליחותו, ואפשר דחשב בדעתו שאשה זו אינה ראויה למשלחו וימלא למענו אחרת.

הרי זה מנהג (יב) רמאות (ט) ומה (י) שעשה (יג) עשוי

אם

באר היטב

(יב) רמאות. הרמזים פ"ט ה"א כתב דנקרא רשע:
(יג) עשוי. ואם חזר בו וקידשה למשל אינו כלום. הר"ם גלאנטי
סי' ס"ח. היו השליה והנשלה אחים ואחר שקדשה לעצמו חזר
וקדשה לאחיו ומת השליה אינה נפטרת בגט הנושלה אלא בחליצה.
הר"ם גלאנטי שם:

(י) שעשה עשוי. כ' בהגהת יד אפרים ר"ל ולא קנסינו ליה שלא לכוונסה. ריטב"א:

פתחי תשובה

(ט) ומה. ע"ן נחשונת ור"צ תנינא סי' ע"א וע"ז דאף אם השליה לא קידשה
בעצמו רק ע"י שליחו מקודשת ולא אמרינן בזה אין שליח לד"ע ויהא השליחות
בטל כמבואר בגמ' קמח סי' ע"ה משום דעיקר העצירה בכהן בנה שלא קיים
שליחותו שהצירו סמך עליו ואפי' לא קידשה לעצמו כלל ושזב מה שקידשה
לעצמו אינו מוסיף בזה חטא ולא שייך בהקדושין אין שליח לד"ע ע"ש:

(י) שעשה עשוי. כ' בהגהת יד אפרים ר"ל ולא קנסינו ליה שלא לכוונסה. ריטב"א:

אוצר

סיק מזו אות ב—סיק מח אות ב

הפוסקים

דין עני המהפך בחררה אלא במהפך ממש וחזר אחריה, אצל צמח
שכח צדיקו ועושה שליח לקדש לא שייך זה כלל, ולהכי פריך
מרמאי דלא שייך בו אלא רמאי [ולא רשע].

אולם בישא ברכה דקמ"ט ז' כתב דבזה גס לדעת החוס' נקרא
רשע, ומה שבחלכות קטנות יליף גזי אשה ממש"כ החוס'
במליאה, אינו דומה, דזיל בחר עעמא, דמליאה לא שכיח משא"כ
נשים כו', ומה שהביא ראיה מדברי החוס' במלמד, גס הא לאו
ראיה היא, דלאו מכל אדם זוכין למלמד, משא"כ נשים כו', ומש"כ
הטעם משום דהאשה רואה בו, תמכני דהא האשה לא חזרה בזה
מעמדה אלא כשבה אחר נקדשה בחריתה לו, נמצא דהאחר שבה
לקדשה הוא שגרם חזרתה, והא ודאי דנקרא רשע, והכי הוי כל
דין דעני המהפך בחררה. ושם הקשה גס על דברי העלמות יוסף
שכתב דלא הוי רשע אלא במהפך עצמו, דהא הרמזים כתב גס
בזה דנקרא רשע, וע"ע בגדע ציבור מהדו"ת סי' ע"ז שכתב
בחו"ד בזה. דרמאי היינו רשע ושום דינאיהו.

ב. ובשאיז אחר מקדש אשה שמשתדל בה חברו. צט"ז
קדושין סק"כ, אחר שהביא מהרמזים דשליח שקדש
לעצמו נקרא רשע, כתב דאין לפרש דמדמי לה לעני המהפך בחררה
וצא אחר ונטלה, דא"כ מאי איריא שליח, אפילו קידשה אחר נמי,
אפי"כ בחרר ליכא איסורא, ורק השליח צט"ז שכתב מנהג רמאות
נקרא רשע. וכ"כ באצני משפט סקט"ז, דדוקא כאן דגילה לו סודו
דכונה נקדש אשה זו וסמך עניו, לכן נקרא רמאי, וע"כ לא
כתבו דאחד שרצה להדש אשה וצא השני וקדשה דנקרא רמאי,
דשם ודאי לא גרע מצט"ז דשוכר מלמד [דאין בו איסור לדעת
החוס' ה"ל בזה ח'], וכדנפסק בחו"מ שם בסעיף צ"ז, וזה פשוט.
ועי' להלן בזה שח"ז מהאגרות משה סי' ל"א, שכתב בעין זה לענין
שדוכין.

ובישי"ש פ"ג דקדושין סי' א' מבואר דיותר בזה חליצה דכו"ע,
שכתב דאחד שחזר וערה נקדש אשה פלונית, וצא אחר
וקדמו וקדשה [לא] רשע מקרי ולא רמאי, ואינו דומה לעני
המהפך בחררה כו' שיכול לומר לו קנה לך במקום אחר, משא"כ
באשה שיכול לומר לו לא יחא לי בחרתה, ואפילו לפרש"י שפירש
חררה של הפקר, [ואפי"כ נקרא רשע אף שלא יכול למצוא במקום
אחר], אפי"כ נוכל לחלק דקדושין שרי משום פו"ר, כמו שהילק
רש"י צ"י בחרר דע"ז וברא"ש הביאו. וכ"כ בחדושי רפ"ג דקדושין.
אולם בחמדת שלמה חו"מ סי' ה' מבואר דבזה איסור לכו"ע,
שכתב מדמסיים הרמזים צדין זה וכתב וכן בכל עניני מקח
וממכר העושה בן נקרא רשע, ודין עני המהפך בחררה לא ראיתי
שהביא הרמזים זולת במקום זה, א"כ מוכח דס"ל דאין חילוק
בין אם עשה שליח או לא עשה שליח, הוי כמהפך בחררה וקדמו
אחר דנקרא רשע, ומוכח דאין חילוק בין קדושי אשה לשאר דברים,
וגם מבואר להדיא מהרמזים דשוכר כשיטת ר"ת דבהפקר לא
הוי רשע, מדמסיים וכן בכל דין מקח וממכר, משמע ולא בהפקר,
ומשמע דס"ל דאשה לא דמיא למידי בהפקר, וסיים דלפי"ז ילא
למ

ב. ובכשהשליח עשה שליח שני וחלה קדשה לשליח. עי'
פ"ת סק"ט שהביא מהנדע ציבור מהדו"ת
סי' ע"א וע"ז, דאף אם השליח לא קידשה בעצמו, רק ע"י שליחו
מקודשת, ולא אמרינן בזה אין שליח לדבר עבירה ותהא השליחות
בטלה, כמבואר בגמ' סי' ע"ה, משום דעיקר העצירה בכהן
במה שלא קיים שליחותו שהצירו סמך עליו, אפילו לא קידשה לעצמו
כלל [וכמוצא לעיל אות א'], ושזב מה שקדשה לעצמו אינו
מוסיף בזה חטא, ולא שייך בקדושין אין שליח לדבר עבירה.
ובדמשק חליעזר (להרא"ל פרלמוטר) סי' ק"יט, אחר שכתב
דאם השליח לא קידשה לא לעצמו ונא למשנהו אין בו משום רמאות
[וכמוצא בזה ח'], כתב דלפי"ז תחשורר שאלת הנודע
ציבורה כשהשליח קדשה לעצמו ע"י שליח, אם מהני הקדושין
מטעם דאין שליח לדבר עבירה, ונראה דבזה לא שייך אין שליח
לדבר עבירה, כיון דקדושין לא צעיון דוקא שיעשה שליחו, אלא
אפילו בגילוי דעת בעלמא דניחא ליה בקדושי אשה פלונית והשליח
קדשה לו מקודשת, וא"כ אפילו אם תאמר דלא חלו הקדושין מלד
שליחות, דבעצירה הוי כיון דהוי רמאי, מ"מ השליח מלד עצמו
הוא זיכה אותה למשלחו, והשליח אין כאן שום איסורא כו', ועדיין
דבדר לריך תלמוד.

מח. הרי זה מנהג רמאות. א. דעות הפוסקים אם אין

בזה אלא מנהג רמאות או שנקרא גם רשע.
עי' באה"ע סק"י [והוא מהצ"ט סק"ב], דהרמזים כתב דנקרא
רשע. והוא צפ"ע דאישות ה"י י"ז שכתב על דין זה דאיסור לעשות
כן, וכל העושה דבר זה וכו' אלא בו נקרא רמאי וממכר נקרא
רשע. וכתב בערוך השלחן סעיף כ"ט, דהטור וש"ע לא כתבו דנקרא
רשע, דאזלו לשיטתיהו בחו"מ סי' רל"ז סעיף א', דצמחנה
ומליאה לא נקרא רשע [המקדים את חברו], וקדושין לא גרע
מזה, והרמזים ס"ל דבכל ענין נקרא רשע.

ובחלכות קטנות ח"צ סי' רפ"ו, כשדן נמי אם יש בזה דין עני
המהפך בחררה, כתב דבגמרא משמע דהוא רק מנהג
רמאות הא רשע לא מקרי, [ועטם הדבר] למדנו מדברי החוס'
קדושין נ"ט א' ד"ה עני, דצמחנה ליכא דין עני המהפך בחררה,
ואשה איקרי מליאה כו', וגדולה מזו כתבו בחוס' שם, דמלמד
שהשכיר עצמו אלא בעל הבית יכול צט"ז אחר לשכור אותו, ולא
יאמר הראשון לך ושכור מלמד אלה, דנימא ליה אין רלוני אלא
בזה, שכמוצא לי שזה ילמד בני יפה מאחר ע"כ, כ"ש הכא שיאמר
איני מוצא אשה טובה כזו, ועוד הוי אפשר לומר דלא שייך עני
המהפך בחררה היכא דאיכא דעת אחרת מקנה, כגון הכא גזי
אשה, שהיא אינה חפזה בראשון, וחזרה בזה ורואה להקנות עצמה
לאיש האחרון וכו'.

ובעצמות יוסף לדף נ"ט, הקשה על הא דאמרנו בגמרא דהשליח
רמאי, למה לא אמרו דיש לו דין עני המהפך בחררה
וצא אחר ולקחה דנקרא רשע, וכתב דלענין הדין נ"ל דלא שייך

ש אם לא קדשה (יד) במעות המשלח

באר הגולה

אפילו

ש המרדכי שם בשם ר"צ
דל"ב הוי ליה כמו
מקדשה בגזל

באר היטב

(יד) במעות. ל"ד נמעות דאין מקדשין נמטבע. וכשנמקדש נמעות
המשלח היינו כשיש קפידא אם יחלוק דלזו הוי גזל זכור אבל
דבר שאין קפידא ויש להוסיף * להחליף לא הוי גזל. נ"ש:
* צ"ל: לשלוח.

הפוסקים

ס"ק מה אית ב-ס"ק מט אית א

אוצר

בכתיבת הנאים לא הוי הגמר חלף בכתיבת הנאים, ולכן אם
החניעו לגמור השדוכין ולא יעשו שום דבר לא קנין ולא כתיבת
נאים, ע"ז נדון יש כבר החרס, וא"כ חסור לאחרים להשדוך לה
ולגרום שתצטר על החרס כו', ומסתבר דאחרי שיש החרס, יש
ממילא גם חסור מהפך בחררה וכו'.

וגדולה מזו כתב בשו"ת מהר"ם מינץ סי' ל"ח, בנידון אחד
שנשדך עם חשה אחת, והלך איש אחר וכתבדל לבעל
השדוך וצו ישא את החשה, דאין סוף לעשו דכיו כמו גונב נפש,
וגרע טפי מעני המהפך כו', והוי גזילה גמורה אשר לא ניתן
להשכון כי נפש בעליו לקח. ובנדיב לז חתומים סי' נ"ב הביא
מהכנה"ג חו"מ סי' רל"ז, שכתב דהנמנות יוסף [המנחה באות
א'] יחלוק על מהר"ם מינץ בזה, וכתב עליו דאין שום מחלוקת
בדבר, דעיקר חילוקו של הנמנות יוסף הוא בין מהפך לאינו מהפך,
ולעתה מצויר דגם במשדך אם מהפך לשדך חשה איכא דין עני
המהפך בחררה, וכ"ש אם שדכה, גם בעל נמנות יוסף יודה
למהר"ם מינץ דגרע מעני המהפך בחררה, ואין שום מחלוקת ביניהם,
ונפק"מ לג"ד, דאף דאיכא קנס על מצטל השדוכין ומפטר נפשיה
בקנס, מ"מ האיש אשר מפתח את הנערה שתצטר את משדך
שלה רשע מיקרי וכו'.

מט. אם לא קדשה במעות המשלח. א. וכשקדשה במעות
המשלח. צ"י כאן הביא מהמרדכי שם ר"צ [ונזכר
צ"ח"ג], דאם קדש נמעות המשלח ה"ל כמו קדשה בגזל דאינה
מקדשת.

ובדרישה אות ע"ז הקשה ע"ז, דמשמע דאי לא טעמא דקידש
בגזל הוי מקודשת, וזה בחו"מ סי' קפ"ג סעיף ג' כתב
העור שם הרמב"ם דאפילו שלחו לקנות בחורה וקנה השליח נמעות
המשלה ואמר זקפתי עלי הנמנות במלכא ולדידי קיחתי, דאין
בדבריו כלום, ואריך ליתן הסתור לבעל הנמנות, והחס לא שייך
טעמא דגזל כמו הסא, וז"ל דהמרדכי כתב כן אף לדעת החולקים,
כמ"ס הרמ"א שם.

ובב"י סק"י כתב דלא קשה מיד, דשם נמי משום גזל הוא, דלא
חשדינן ליה בגזלן שנוטל מעות חצרו בלא ידיעתו דרך
הנאכה.

ובהמקנה קו"א, אחר שהקשה על תירונו של הע"ז, דהא הש"ך
שם בסק"ד כתב דהרמב"ם ושר"ע ס"ל דאפילו יש
עדים שזקפן עליו במלכא אפ"ה קנה המשלה, כתב דהעיקר נראה,
דאין לדמות קדושין לשליח מוכר, דבמכר עיקר השליחות הוא
הנמנות והמקנה, וא"ל אמירא למי שהוא קונה, אי"כ כיון שצנוף
הנמנות והמקנה לא נעשה צו שיט, אין חוששין לאמירת השליח
וקנה המשלה, משא"כ בקדושין דצנין מדאורייתא אמירא כו',
אי"כ כיון דשינה באמירתו וקדשה לעצמו בודאי אינה מקודשת
לראשון, וממילא דגם הוא כשקבלה נתרזה לשני אם לא מטעמא
דגזל. וע"ע מש"כ לחלק בין דין זה להא דחור"מ, בעני ארזים סק"י,ח,
אבני מלואים סק"י,א, וציד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דרכי ג'. וע"ע
ציד דוד שכתב דאין הקדושין חלוק כלל.

לנו דין דאיכא שאלה מתעסק לקדש חשה וקדמו אחר דנקרא רשע.
ובישא ברכה דקמ"ע צ' כתב דאפילו להנמנות יוסף [שצאות
הקודם, דצנח"ט נא שייך דין עני המהפך בחררה], מ"מ
אם לאחר שחיה מהפך השליח וחזר אחריה לקדשה צנח"ט משנחו,
בא אחר וקדשה, פשיטא דגם הוא מודה דכיו עני המהפך בחררה,
דכא ודאי דאין לחלק בין חזר הוא בעצמו או שעשה שליח שיחזור
אחריה צנח"ט, דככל החורה כולה שנוח של אדם כמותו, והנמנות
יוסף מיירי צמי שעשה שליח שיקדש לו חשה פנונית, כיון דהוא
לא חזר אחריה ולא שום אדם אחר ששלחו, והשליח קדשה לעצמו
לא שייך צוה דין עני המהפך בחררה.

ג. ואם יש איסור בשדוכין לשדך אשה שמשדדל בה חברו.
כתב צאנרות משה סי' ל"א, דאם הוא או היא מסתפקים
עדיין צנח"ט הדבר אם הוא טוב לפניכם, או אף רק צאנרות חנאים
צענינו ממנו סאלו שאפשר שלא יצא לידי גמר, ברור שליכא דין
למהפך בחררה, דאף צענינו מקה וממכר פסק הרמ"א בחו"מ
סי' רל"ז סעיף א', דדין מהפך בחררה הוא כשכבר פסקו הדמים
בצניניה ואין מחוסרין חלף הקנין, אבל אם מחוסרין עדיין
הפסיקה, שהמוכר רואה כך ובקונה רואה יותר צנח"ט, מותר לאחר
לקנותו בין אם המוכר עכ"מ בין אם המוכר ישראל, ופי' בסמ"ע
בסק"י, לא מצטיא אם המוכר ישראל שתקנת מוכר ישראל היא
בכך דל"כ יפסיד המוכר, דמיד שצא ישראל אחד לקנותו ויפסוק
עליו פחות משוב ילערך המוכר ליתן לו כיון דאין אחר רשאי
לקנותו, חלף אפילו המוכר עכ"מ כו', ולכן אף אם יחלקו על
הרמ"א במוכר עכ"מ, לא יחלקו במוכר ישראל, וא"כ כ"ש בשדוכין
שכל זמן שלא החליעו לגמור הענין משני הצדדים, אין צוה דין מהפך
בחררה לכונ"ע, שאין לך הפסד גדול מאד שיהיה האשה מוכרתה
להנשא רק להראשון שנשדך לה, משום שנחסור לכל העולם לישאלה,
ולכן ברור שמוחר לכונ"ע.

ובשכבר הוחלט אל הצדדים לגמור השדוך, אך לא נעשה הקנין,
כתב צאנרות משה ה"ל, דזה חלוי במחלוקת הפוסקים
אם יש איסור דעני המהפך בהפקר או במתנה, הוצאו דעותיהם
בשו"ע חו"מ סי' רל"ז סעיף א', שלי"א הראשון שהיא שיטת חוס'
והרמ"ם שאם צא לחכות בהפקר או מקבל מתנה וצא אחר וקדמו
אינו נקרא רשע, כיון שאינו דבר המצוי לו במקום אחר, ה"נ דליכא
בשדוכין איסור דיש קפידא גדולה לאדם כשרואה צו יותר מצאנרות,
ולכן הוא בהפקר ומתנה, ולי"א השני שהיא שיטת רש"י [דס"ל]
דגם בהפקר ומתנה איכא איסור], ה"נ צוה דיש איסור כו',
ומאחר שהרמ"א מסיק שם שצנח"ט הראשונה עיקר ליכא האיסור
לאילו הרואים דוקא בזה שז, אבל מן הראוי לירא ה' להחמיר
לחוש לסכנה אחרונה.

ובשואששה כבר משודכת לאיש. כתב צאנרות משה ה"ל,
דכשנעשה הקנין [בין צני הזוג] אף שהקנין
לישא זא"ז לא מעיל דהו"ל קנין דברים, כדאיחא בסמ"ע סי'
רמ"ג סק"י, מ"מ חסור מלד החרס שיש בצטול שדוכים, ואינו
מלד שהקנין מהני לה, חלף משום דכיון דהכנו לעשות קנין לא
הוי גמר הדבר ממש כל זמן שלא עשו קנין, ואם נהגו דוקא

באר הגולה

ת שור ודגרי תחום' שם
נתח... וכו' הר"ש שם
בפסקיו וכו' פ
א שם בפסקי הר"ש

תנא אפילו אמר לה תחלה פלוני שלחני לקדשך לו (ובשעת קדושין אומר לה
הרי את מקודשת לי ה"ז מקודשת לשלח) (טור) א [כא] ודוקא שהאשה שמעה
והבינה (טו) יפה קודם קבלת הקדושין שאמר הרי את מקודשת לי דאל"כ
אדעתא

ביאור הגר"א
[כ] אפי' כו' ובשעת
כו' תחום' שם ד"ה
דאומר כו' והר"ש
שם :

[כא] ודוקא כו' אבל כו' הר"ש שם :

באר היטב

(טו) יפה. כתב מהריב"ל ח"ד סי' ז' נריך שגדע בלחיה אופן נודע אם שומעה והבינה יפה ואם נאמין לה ע"פ דבורה ע"ש.
ונ"ש כתב בפשיטות דהיא נאמנת לומר אם הבינה ע"ש ועיין פרישה :

הפוסקים

סי' מט אות א—סי' נב

אוצר

מתני' שם שלח מקודש לעלמו מקודשת, דמאי קמ"ל מתני', וכו'
בשביל שכתב מנהג רמאות לא תהא מקודשת לו, ותיירא דמייירי
כשאמר תחלה פלוני שלחני לקדשך והרי את מקודשת לי כו'. ועי'
בעני ארזים סק"ט, שהביא דברש"א [בסוגיא] כתב שאין זה
מתיישב לשון הברייחא, ומיישב באופן אחר, ושגם הרמב"ן
והריטב"א [שם] מתרצים באופן אחר, וכתב דמ"מ נ"ל דלענין
דינא לא פליגי, שאפילו אמר לה תחלה פלוני שלחני ט"י מקודשת
לשלח.

ועי' בפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דרכ"כ ז' שכתב, דמייירי
אפילו אמר לה השליח בפני עדים שרואה לקדשה לפלוני.
וכיד דוד שם דרכ"כ ג' כתב דכן יתבאר בתוס' וברא"ש, ואף
שאינו מוכרח, אבל זה מתקבל גם מהסברא.

נא. ובשעת קדושין אומר לה וכו'. כתב בפסקי הלכות
(יד דוד) ח"צ דרכ"כ ז' [דאפילו] בתוך כך
בעודן עוסקין בלוחו ענין דהמשלח, אמר לה הרי את מקודשת
לי, מקודשת לשלח. וכו' הלשון בתוס' רפ"ג דקדושין יצטרך כך
אמר לה הרי את מקודשת לי וכו'.

נב. ודוקא שהאשה שמעה והבינה. כתב בשו"ת מהריב"ן
ח"ד סי' ח' [וכוונתו בזה] [דל"ש בזה], דל"ש בזה
אופן נדע אם שמעה והבינה, ואם נאמין לה על פי דיבורה ואם לא.
ובצ"ש סק"ט הביא בשם האגודה פ"ק דקדושין סי' י"ג דהיא
נאמנת לומר אם הבינה, ומכאן נראה [המחבר] [בזה] הביא
שרואה לומר דאם אמרה שלא הבינה אינה נאמנת, וכתב דזה
ליחא, וכמ"ש בשם האגודה.

ובבית מאיר כאן הקשה על הצ"ש, דאם נאמנת לומר שלא שומע
ולתתיר עלמה לעלמה, ע"כ מה שמקודשת לשלח הוא רק
ע"י שאומרת שכוונה, והא' הוא כנתקדשה בלא עדים, וכתב דלכן
מסתבר כמשמעות הפירוש דאינה נאמנת [לומר שלא הבינה]
או שהיא עכ"פ בספק, ושם נסתפק לומר דאפילו דהוי ספק
כשאומרת שלא הבינה, מ"מ באומרת שהבינה יבא דינא כקדשה
בלא עדים, אלא שזה תלוי במחלוקת צ"ח כ"ז סעיף ג' בזה
בשתיקה ואומרים שכוונה לשם קדושין, ובסוף דבריו הביא מהגמ"ר
בשם מהרי"ם דנאמנת לומר שלא הבינה, וסיוע ב"ש.

מיהו ביד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דרכ"כ ז' כתב, דאף שהענין
מראה שקדשה למשלח, עכ"ז כיון שאמר בפירוש "לי"
נאמנים לברר הכוונה שלעלמו קדשה, ולא הוי כמקדש בלא עדים,
דאם העדים ראו ושמעו דברים צריכים שקדשה, רק שהם נאמנים
לברר ולפרש את דבריהם על איזה אופן כוונתו.

ויש מי שמחלק בין אם אמרה שלא שמעה כלל תיבת "לי"
דנאמנת, ובין אם אומרת ששמעה ונתכוונה למשלח. כתב
יעקב סק"ט כתב דאף דעלמא בלשון זה הכל יודעין ואינה נאמנת
שלא הבינה, כדלעיל סי' כ"ז סעיף א', מ"מ שאני הכא שהיה מדבר

עמה

אולם בתפארת יעקב סק"כ כתב, דלכך כתבו דהוי "כמו גזל",
דלא הוי גזל גמור, כיון שלא היה הקפידה בעלם המעות
רק שעל ידו לא יהיה יכול לקדש [ע"י בלחיה], ולכך לא כתב
בשו"ע דלחיה [היינו, אם קדשה במעות המשלח] אין כאן בית
מיוחד, דאפשר דלא הוי גזל גמור וחוששין לקדושין.

ב. ואם יש לחלק בין דבר שהמשלח מקפיד עליו אם
יחליפם לבין דבר שאינו מקפיד עליו. עי' בזה"ש
סק"ט שכתב מהצ"ש, דהא דאמרין דכשמוקדש במעות המשלח
אינה מקודשת, היינו כשים קפידה אם יחליף, דלא הוי גזל צידה,
אבל דבר שאין קפידה, ויש לשלח [הרשות] להחליף, לא הוי גזל.
אולם בעצי ארזים סק"ט כתב, דכזה ודאי הוי קפידה למשלח,
כיון ששלחו במעותיו לקדשה לעלמו, ודאי לא יחלף ליה
שוקדשה השליח במעותיו, והוי גזל בכל ענין.

ובתפארת יעקב סק"כ כתב לחלק, דאם היה ציד השליח מעות
להחליפם בעת הקדושין, הרי אף שקדשה במעות המשלח
לא איכפת לו, כל שאין קפידה בחילופם, אבל אם בעת הקדושין
לא היה יכול לקדש רק במעות אלו, בודאי הוי כמו גזל, דמ"מ
בודאי מקפיד כיון שזה מעכב הרמאות, וגרר לה לכך כתבו דהוי
"כמו גזל" דלא הוי גזל גמור, כיון שלא היה הקפידה בעלם המעות,
רק שעל ידו לא היה יכול לקדש, ולכך לא כתב המחבר דלחיה
אין כאן בית מיוחד, רק דלא אמרין דהוי קדשה ודאי לשלח אלא
אם לא היה במעות המשלח, אבל להיפך אפשר דלא הוי גזל גמור
ג"כ, וחוששין לקדושין.

ובהמקנה ק"י הקשה על עיקר דברי הצ"ש בדבר שאין מקפיד
יכול השליח להחליף, דאין משמעות כל הפוסקים כן,
לא כאן ולא בחו"מ סי' קפ"ג, ואף דלעיל סי' כ"ח סעיף י"ז אם
קדשה בדבר שאין בעל הבית מקפיד עליו ה"ז מקודשת מספק,
היינו משום דכיון שאין בעל הבית מקפיד עליו זכא בו מדין הפקר,
אבל כשנותן לו מעות לקנות, בכל מקום שהוא של בעל הבית
ואין יכול להחליף, ודוקא בהפקד מעות מותרים בענין דרשאי
הנפקד להשתמש בהן יכול נמי להחליף, כמ"ש הש"ך בחו"מ סי'
רנ"ב סק"ט, ואפשר דהצ"ש מייירי שנתן לו המשלח רשות להחליף
ולהחליפו.

ובמלאת אבן כאן כתב דאפילו השליח הוא שלחני ונתן לו מותרין,
אינו רשאי להשתמש במעות המשתלחים עמו, משום
שלא נתנו לו אלא לעשות שליחותו, כמבואר בצ"ח יו"ד סי' קס"ט
כו', אלא אם מחר לו דבר שאין הצעלים מקפידין יכול להחליפם,
אבל נריך מיד להניח אחרים תחתיהם ולצטלים ע"י אחר,
דאלי"כ הו"ל שימוש במעות דהוי"ל דרך הלואה אלנו.

ג. פלוני שלחני לקדשך לו. דין זה כתב בעור כאן, והוסיף
דסד"ה "לי" דאמר, לעשות שליחותי לקדשך למי
שלחני לקדש, ותהא מקודשת לראשון, [קמ"ל] דאפ"כ מקודשת
לשני. וכו' בתוס' וברא"ש רפ"ג דקדושין, שהקשו על הא דתני

ביאור הגר"א

[כב] דהקדש כו'.
קדושין מטעם הקדש
כמ"ש ב' ב' ושמ' ז'
א' ובטעות לא כו'
כמ"ש ברפ"ה דנזיר
ובפ"ג דתרומות המתכין לומר תרומה כו' :

אדעתא דמה שאמר לה בתחלה לקדשה לפלוני קבלה הקדושין אבל אם
טעה (טז) השליח ואמר מקודשת לי אין כאן בית מיוחד [כב] דהקדש בטעות
לא הרי הקדש

ונחמך

באר היטב

(טז) השליח וכו'. עיין מ"ש הנ"ס :

הפוסקים

סיק נב—סיק נה

אוצר

כו', ואף שידעך האשכ שבוטל מפלוני, מי"מ עכשיו לא דיבר
עמה וכששמעה שאמר "לוי" מסתמא נתרנית על השליח, ואינה
נאמנת לומר שלא הבינה.

גה. אין כאן בית מיוחד. לשון זה כתב הרא"ש רפ"ג דקדושין.
וכ"פ צעור כאלן. וכן בהגמ"י פ"ט דחיתות אות ו' כתב,
דאם צעורג אירע לו לשליח שנכחל ועטה ואמר "לוי" כשהיה לו
לומר "לפלוני", והוא צעורג שבוטל שאמר "לפלוני", ע"ז כתב מורי
[מח"ס מרענוצורג] בתשובה שאינה לריכב גט מן השליח. ותשובה
זו הוציאה בתשובה מיימוני סי' ג', וז"ל: ראונו ששלח לקדש לו
את לאה, וכאשר בא השליח שמה הוציאו חסדי הקהל כמו שרגילים
לעשות, והראה להם בהרשאה שמינהו ראונו לקדש לו את לאה,
וציררו עדים לקדשה לראונו צפניהם, ובעת הקדושין כשהיה לו לומר
הרי את מקודשת לראונו, אומרים העדים ששמעו שאמר הרי את
מקודשת לי, ואמרו לו העדים למה לא אמרת לראונו, ושעצ
השליח כסבור הייתי שאמרתי לראונו ולא נתכוונתי כי אם לקדשה
לו כו', ואם אמרתי "לוי" לא נעשה אלא מחמת דחיפת הבחורים,
ובלך מיד וחזר שנית וקדשה לראונו, ושאלו אם לריכב גט מן
השליח, והשיב, כ"ל דאינה לריכב גט מן השליח, דקו"ל הקדש
עושה אינו הקדש [מז' ל' ב'], ובמתכונן לומר תרומה ואמר מעשר
כו' תרומה ואמר עולה כו' לא אמר כלום והוא מולין גמורין [משנה
פ"ג דתרומות משנה א'], ומתכונן לומר שכן היה בדעתו להוציא
צפיו ועטה והוציא צעורג אחר, ואפילו אינו אחריתו סמוך עליה
ומלי שחט בהכחם צחן ולהכחיל התרומה לזרים, וע"ז נאמן
באוסורין היכא דלא אחזיק איסורא, ואע"ג [דב"ד] דאחזיק
לן ציה איסורא כל כמה דלא אמר דאטעיה לדבוריה, הא לא מקרי
אחזיק איסורא אלא היכא דאף לדברי העד הבא לבחור האיסור
מכאן ולהבא מודה הוא דמעיקרא אסור היה, ועוד דאפילו היכא
דאחזיק איסורא ע"ז מהימן היכא דהוי צידו, וה"ל מהימנין
ליכ צמה דאמר טעיתי ולא נתכוונתי לומר אלא לראונו משום
דצידו לגרשה כו', ורגלים לדבר יש שהוא כדבריו שטעה, שהרי
מתחילה צירר העדים לקדש לראונו, וכן אמר לפני חסדי הקהל
שהוא שלחו של ראונו והרשאתו צידו, ועוד כיון דחזקת שליח
עושה שליחותו סברה הוא דמהימן לומר טעיתי, ואמרין נמי
צירושלמי פ"ג דקדושין [ונפסק בן לבלן סעיף ע"ו] הוחזק השליח
בעדים והוא אומר לעצמי והיא אומרת לראשון חזקת לראשון כו',
סוף דבר, חזרנו על כל דדיון ולא מצינו שחבא לריכב גט, ובמלריכב
גט כ"ל שפוסלה לכהונה שלא ללורך. וכן הביא תשובה זו במדרכי
רפ"ג דקדושין. ועי' באגודה הנוצח לבלן סק"ז אות ב', ומקור
דעה השניה המחמירה להלריך גט, וכן דעת האחרונים להלכה,
יתבאר לו לבלן ס"ק כ"ז אות א' וכו'.

ונחמך

(ג) מאחר שהפוסקים דנו בפרטי הדברים שבתשובה זו, וכמובא
להלן, העתקנו אותה באריכות.

עמה על עסקי קדושין דמשלח, ואז אין לורך לאמירה כלל, שפיר
י"ל דלא דקדקת כלל לשמוע היטב מה שאמר, צפרט חיצה "לוי"
כיון שכל האמירה לא היה לריך כלל, אמנם אם שמע היטב רק
אומרת שנתכוונה למשלח לא מהני כלל, ומדברי הח"מ סק"כ לא
משמע כן, ול"ל כמו שכתבתי, ד"שמעה וביניה" הכוונה דשמעה
דבריו וביניה שאמר "לוי" לא דרך טעות, ואז אף אם אומרת
דחשבה "לוי" למשלח לא מהני.

גה. אדעתא דמה שאמר לה בתחלה. כתב צפרישא אות ט"ז,
דאפשר דאז לריכב גט משניהם, דמקודשת לראשון
א"ל לומר, דהא הוא אומר "לוי", ולפטרם בלא גט משניהם א"ל
לומר, דא"כ למה לא כתב העור דאין כאן בית מיוחד, כמ"ש אחר
זה [לענין טעה השליח], מיהו אין טעם לדבר אם לא שחאמר
שלא נאמן לה צמה שאמרה שלא שמעה, או משום הרואים
והשומעים ב.

אולם צע"ז סק"א כתב, דלא הוי קדושין כלל, דהיא קיבלה אדעתא
דראשון והשליח לא נתן חלה שתקדש לו, והוי כאילו
נפלה בעצבת מידו והיא מנחה אותו כו', וצפרישא כתב דלריכב
גט משניהם, ולא דק כלל צזה, דפשיטא שאין צזה אפילו ריה
קדושין. וצע"ז אחרים סק"כ כתב ג"כ, דמש"כ הפרישה דלריכב
גט משניהם, יש לפקפק, דאמאי לריכב גט מהראשון, דאפילו אם
הבינה שמקדשה למשלח, הרי השליח קידשה לעצמו ולא למשלח,
וא"כ פשיטא שאפילו היה בדעתה להקדש למשלח אינו כלום, גם
מש"כ [הפרישה] משום הרואים והשומעים, קשה לחדש גזירה
מדעתו. ועי' עוד שייש מה שהקשה צפרישא הא דלא כתב העור
דאין כאן בית מיוחד.

ובערוך השלחן סעיף ל"ב, אחר שכתב דהיא נאמנת לומר שכוונה
לראשון, הביא הטעם השני של הפרישה להחמיר להלריך
גט משום הרואים והשומעים, וכתב דאם הדבר נחלש לכל הרואים
צעת קדושין שהשליח שניה והיא לא נתרנית להקדש לו, פשיטא
דאין כאן בית מיוחד.

גד. לקדשה לפלוני. כתב צע"ז קדושין סק"ג, דמלשון הרא"ש
והעור [וכ"ל לשון הצ"ע] משמע דדוקא כשאמר
בתחילה פלוני שלחני לקדשך [הוא ד"ל דאדעתא שאמר בתחילה
קיבלה], אבל אם לא אמר כן רק שכבר עברו שדוכין בין האשה
והמשלח וצ"ל זה השליח ואמר הרי את מקודשת לי, אינה נאמנת לומר
שסבורה שקדשה צע"ז המשלח, דמסתמא ידעה דלנפשיה קאמר

(ב) וע"ש שהוסיף דלפי מש"כ לעיל דבמקדש בטלע של השליח
מיייר, א"כ בודאי א"צ גט מראשון מדינא, דהא סלע דקדושין אינו שלו,
ומיהו אינו מוכרח לומר אלא שהסלע אינו של המשלח, אבל בוכל לומר
דכל הסוגיא מייירי שביקש ממנו המשלח להלוות לו סלע והיא אמרה
שהלוות לו.

באר הגולה

ג המרדכי סס נס
תשובת רני יודיה

[כג] ונאמן השליח לומר (יז) דטעה) ג [כד] ויש מי שמחמיר להצריכה גט :

ביאור הגר"א

[כג] ונאמן כו'. מהג"ל
דסמכינו עליו ויוצא
לחולין :

אם

ויש מי כו'. דהשליח אינו נאמן דדברים שבלב אינו דברים כמש"ש ג"א וא"ל דליהמנה במגו דאיבעי מגרש כמ"ש בב"ב קל"ה א' הא אמרינו שם חוש לה. אבל הר"מ כ' נאמן דע"א נאמן היכא שבידו כמ"ש ס"פ האשה רבה וה"נ בידו לגרשה כמ"ש בב"ב שם ואע"ג דהבעל אינו נאמן לומר שגרשה כנ"ל שאני התם דהוי כמגו במקום עדים דאם איתא דגירשה קלא אית לה כמ"ש בפ"ב דכתובות ולכך זה בני נאמן מפני שבידו לגרשה כמש"ש וערא"ש פ"ג דקדושין סי"א ואמרינו חזקה שליה עושה שליחותו ומסתמא שארית ישראל כו' כמ"ש בפ"ב ועתה"ו מיימגי ס"ג ובמרדכי שם :

באר היטב

(יז) דטעה. נאגודה כתב דנאמן בשנועה. עיין ג"ס וכה"ג דף ס"ד ע"ב :

אוצר

ס"ק נו--ס"ק נו אות א

הפוסקים

סב"כ לא נראה כן, שהקשה הא לא מהימן לומר טעיתי רק בזמני, ולפי הנ"ל לא קשה מיד.

ד. אי נאמן השליח באמירתו לבד, או שצריך לישבע על זה. עי' ג"ס סב"כ דמשמע דנאמן השליח בלא שבועה, ובאגודה [פ"ג דקדושין סי' י"א] כתב בשם תשובת מהר"ם דנאמן בשבועה. ועי' להלן סק"ז אות ז' בדברי העלי ארזים. וכתב באבני משפט סק"ט, דטעמו של האגודה דבעי שישבע, משום דבתשובת מהר"ם מצויר דהיה המעשה דנשבע השליח שטעה, ודייק הדוקא בשבועה, ונראה דכש"כ וכל הפוסקים לא משמע לכו כן, רק דמעשה שיהיה כך היה.

ג. ויש מי שמחמיר להצריכה גט. א. מקור הדיון. עי' באה"ג דדעה זו היא מהמרדכי [רפ"ג דקדושין] בשם תשובת רצנו יודיה. ובמרדכי שם כתב מלחתי בתשובת הר"מ ח"ל ששלח למורי ה"ר יודיה, דהיכא דאמר השליח הרי את מקודשת לי, לריבה גט לחומרא, כי שמה נהג מנהג רמאות ולא מהימן לומר טעיתי, דאמרין לעיל [קדושין סי' א'] במקדש האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לוי כו' מקודשת, מפני שלא הטעתו כו', וא"ת אמאי לא מהימן לומר טעיתי בזמני דאי בעי מגרש לה השתא, כדאיתא בג"כ [קל"ה ח'] בצעל שאמר גרשתי אשתי נאמן מכאן ולהבא משום דבידו לגרשה, הא ליחא, דאדרבה הא מסקינן הכס דאיוו נאמן, ועוד דאין המיגו שקול, דיתא ליה לומר לא קדשתי מלומר גרשתי דא"כ יערך ליתן לה כתובה, כמו שמוכח ר"י [ע"י בש"ס להלן סי' י"ה] דלרובא יש לה כתובה אפילו לא כתב לה, ועוד בגיטין [י"ד ח'] גבי הנהו גיטא פרי"ח דכלא עדות לא מהימן לומר טעיתי בזמני דאי בעי אמר פרעתי, וטעמא דהוי כמיגו במקום עדים, דאין סבדי דאין דרך בני אדם לטעות, ע"כ יש לשלוח לגרשה, וימתין ג' חדשים ויחזור ויקדשה הוא או אחר.

וכתב בישיא ברבך דקמ"ז ד, דמלשון הכ"י כאן נראה דאוצר דתשובה זו לאו דמהר"ם היא, אלא של רצוני יודיה, וכן מצויר בשו"ת הרצ"ל אשכנזי סי' ז' ובשו"ת מהר"ם לובלין סי' ל"ב ד, ונראה דהם מפרשים לשון המרדכי דמש"כ י"כן מלחתי בתשובת הר"מ קאי חלעיל מניה, ושכתב עוד "ח"ל שלח למורי ה"ר יודיה" כלומר שהר"ר יודיה שלח למורי, אך באגודה פ"ג דקדושין צידדו זה הביא מהמהר"ם שהצריך גט ולא מהימן לומר טעיתי, הנה למדנו מעדותו של האגודה דהך תשובה שכתב המרדכי ששלח להר"ר יודיה, היינו שהר"ם ז"ל שלח כן להר"ר יודיה, וכן

ג. ונאמן השליח לומר דטעה. א. האם עיקר הטעם דנאמן השליח, הוא משום דחזקה שליה עושה שליחותו, או משום דבידו לגרשה ולהתירה למשלח, ונפק"מ אם המשלח הוא כהן. צדית מלחי כאלו הביא מהר"ם סב"כ, שכתב דהא דנאמן השליח טעמה אף שאין לו מיגו, משום דחזקה שליה עושה שליחותו, וכתב דהמעין בתשובת מהר"ם יראה, דעיקר טעמו דאין לחוש הוא מטעם מיגו שיכול לגרשה, ועם דחזקה שליה עושה שליחותו לא הביא אלא לסיק דמסתבר דטעה, דהא קיי"ל בגיטין דף ס"ד דחזקה שליה עושה שליחותו אינה אלא לחומרא, ואינו יודע למח החליט הכ"ס כאלו דליכא מיגו, דהא לדידן שאריות לית לה כתובה יש לו מיגו דהואיל ובידו לגרשה כו', והנפק"מ במשלח כהן דאיוו נאמן, [כי אין לו אף המיגו דיכול לגרשה, שהרי תיחסר למשלח]. ועי' גם בתשובת מהר"י נחמיה"ש בשו"ת הכ"י סי' ח', שכתב בטעם דברי מהר"ם דהשליח נאמן, משום דבידו לגרשה.

אולם באבני משפט סק"ט כתב ליישב דברי הכ"ס, דשם בגיטין דאמרין דחזקה זו אינה צורכא, היינו כשלא ידעין שטעה, ויש חזקה דמעיקרא דעדיין לא עשה שליחותו, לכן לא מהימן חזקה זו רק לחומרא, אבל כאלו חזקה דלא עשה עולה היא חזקה גמורה כו', והכ"ס רק שגירא דלישנא חזקה שטעה שליחותו נקט, וכלא"ה אפשר דחזקה שלא שיהיה שליחותו אף לקולא אמרינן. ועי' גם בכה"ג הג"י אות ל"ד שהקשה על דברי מהר"י נחמיה"ש [בכ"ל], וכתב דלדעתו אין זה מיגו טוב, שהרי הוא רואה להיות מותר בקרובותיו, ודאמרין בג"כ דף קל"ד ח' האומר זה צמי נאמן לפטור מן היבום ומפרש טעמא משום דבידו לגרשה, שאני הכס שאומר כן בשעת מיתא ולא איכפת ליה אי נאסר בקרובותיו, ואי נמי בצריא, וה"כ, משום דבידו לגרשה על תנאי אם ימות הוא בתחילה בלא צנים. ועי' להלן סק"ז אות ז' בדברי הערך להם שחפס בפשיטות להקל גם כשהמשלח כהן.

ב. אי נאמן דוקא באופן שאמר תחילה פלוני שלחני לקדשך לו. בשו"ת מהריב"ל ח"ד סי' ח', כתב דא"ע אם האוי דקאמר הרה"ש דאם טעה השליח ואמר "לי" אין כאלו צית מיתא, קאי חלעיל דאמר השליח פלוני שלחני לקדשך, ומש"כ הוא דמהימן לומר טעיתי, או דילמא דלולין צתר טעמא דהקדש בטעות לאו שמיא הקדש, ול"ש אם אמר פלוני שלחני לקדשך ולא שאל אם לא אמר, והכי מסתבר. ועי' בעיב קדושין סב"כ.

ג. ואם דוקא בתוכ"ד נאמן שטעה. כתב צחזון איש סי' מ"ח אות ד, דעיקר לשון הר"ם שכתב אם טעה השליח אין כאלו צית מיתא, י"ל דאיורי דתוכ"ד אמר שטעה, דאע"ג דצדקדושין לא מהימן תוכ"ד לענין חזרה, לענין טעה מהימן וכו'. ובתפארת יעקב סב"כ"ה כתב נמי מתחילה, דלאתר כדי דבור אין סברא כלל להאמינו, דעד אומתו יבא שיעור זה, אך שוב כתב דמדברי הכ"ס

(ד) גם ברי"מ (כת"י אוקספורד) הביין דתשובה זו היא של רבינו יודיה, דאחר שהביא מהמרדכי בשם מהר"ם דנאמן השליח לומר שטעה, כתב, אמנם המרדכי כתב ד"א בשם הר"ר יודיה דהצריכה גט לחומרא.

אוצר

ס"ק נו ארת א—ג

הפוסקים

שנים כתב דנאמן צמיגו דהיה מגרשה, וכחז דנאמח הסם [בתשובה השניה] דהיו כמה הוכחות ודאי דנאמן, רק היה אפשר לומר נהחמיר באיסור א"ל, א"כ שפיר קאמר דיש לו מיגו דהיה מגרשה, ר"ל דיאמר טעיתי ואם אין חסם מאמינים לי כרי מוכן לגרשה, ולענין ממון הכתובה ודאי דנאמן, אבל היבט דחינו נאמן א"כ ילערך ליתן כתובה ג"כ, ואין לו מיגו דהיה מגרשה, וע"ע צבית מאיר כהן משי"ב בזה. וע"י בדרך לצי (ותאומי לצי) סקבי"ה, שכתב על משי"ב מהר"ם [בתשובה השניה] דנאמן צמיגו שצידו לגרשה, דלא הוי מיגו צמקס עדים, הואיל דלויבא רגלים לדבר שטעה, ולכן אין לדמות להא דלויבא בחי"מ דאינו נאמן לומר טעיתי צמיגו דפרעתה, דש"ה דהוי מיגו צמקס עדים.

ובבר חילוק בעין חילוק הט"ז, בחידושי אגשי שם שעל המרדכי, וכחז דהיבט דהחוקק השליח גופיה שליחות צעדים לפינוט צ"ד עד שעיניו מוכחים עליו שטעה בלא נחזקון, כלשון תשובה אחרונה דהכא, חזקה לא משוי אינש נפשיה רשע ורמאי, ותשובה ראשונה זכו שזיך צעדים לאורך פלגיו עד שעת קדושין ואמר ל"י, בכהי חיישין למנהג רמאות, שזה לא החזיק שליחות צעדינו עד שיעשה עליו רשע צמחוקון, הלכך לא מהימן לומר טעיתי. ובהיחזיקו בקטור בחי"מ סקבי"ה וב"ש סקבי"ה. ובצ"ש הוסיף, דמוכח סברא זו מהירושלמי [המובא להלן בסעיף ע"י א].

וב"כ בתשובה מהר"י נחמיה"ש צשי"ת הצ"י סי' ח', ובהמקרה קו"א כהן. ובכנה"ג הגב"י ארת ל"א כתב, דמהר"א גאליקו בתשובה כח"י סי' קי"א הודיע לזה. והביא דעה זו בערוך השלחן סעיף ל"ז, והוסיף דהדברים תלויים בדעת צ"ד שצאיתו מקום לחקר ולדרוש יפה יפה. ובחיים ושלום ח"א סי' כ"ב דמ"ד ר' כתב עפ"י דברי חידושי אגשי שם והט"ז, דגם צנידו שקיבל עליו בחרם שנעשה שליח מצנו ולא אמר שחזר צו מהשליחות מתחילה ועד סוף, א"כ י"ל דצכה"ג לויבא למיחש להחמיר.

וע"י בעצי ארזים סק"ב שהביא דברי חידושי אגשי שם בג"ל, והביא גם מה עוד לחלק בין צ' תשובות דמהר"ם [ובמובא בזה שח"ז], וכחז דעכ"פ לריבין חו לחלק בלופן מה, כיון שמפי פוסק אחד ילאו שתי התשובות, ואין שייך לעשות מחלוקת בזה, לכן דברי השו"ע ל"ע.

ויש שמחלקים בין אם נשבע השליח שטעה דנאמן, ובין אם לא נשבע דאינו נאמן. צע"י ארזים סק"ב כתב דמדברי האגודה [פ"ג דקדושין סי' נ"א] נראה שמחלק בין צ' תשובות דמהר"ם, דבתשובה שניה היחא שנשבע השליח, ומשמע דמשו"ה נאמן, [ובתשובה שניה דכתב דאינו נאמן, מיידי שלא נשבע השליח]. וע"י ערוך השלחן סעיף ל"ג ואצני משפט סק"ט.

ג. אם לדעה הראשונה מקודשת למשלח, וכן אם יש להצריכה גט גם מהמשלח לדעה שניה. כתב צח"מ סק"ב, דלדעה הראשונה אפשר דאין אדם לריך לקדש פעם שנית למשלח, כי חיצת "ל"י צדיעזד ח"י גס על המשלח וכו', וכן מצאנו צ"ש סקבי"ג, ע"י ארזים סק"ב ובהמקנה קו"א. ומצאנו דצדריהם דלדעה השניה לריבין גט גם מהמשלח.

אולם בפרישה ארת י"ז כתב, דלדעה הראשונה אינה לריבין גט משום אחד מהן, דהקדש צטעות אינו הקדש. וכן צאצני מלואים סק"ב הקשה על הח"מ והצ"ש, דהכי דמה שאמר "ל"י" ה"י צטעות ואינה מקודשת לשליח, אכתי איך מתקדשת לראשון כיון דלא אמר כרי את מקודשת למשלח אלא "ל"י, ומשי"ב צח"מ דחיבה

וכן נראה ג"כ לשון המרדכי שם שסיים "כללל דמילתא נראה להר"ם וכו'". וכן הבינו כל האחרונים דשתי התשובות הם ממנה"ס אלא שנחלקו איך קו"י לדינא, ויש מהם שחילקו בין התשובות דלא ליסתרי אהדדי, ובמובא בזה שח"ז.

ב. דעות האחרונים להלכה. צשי"ת מהריב"ל ח"ד סי' ח', אחר שהביא שתי התשובות של מהר"ם, כתב דאין לומר דהגן תרין תשובות לא סתרי אהדדי, דהתשובה הראשונה קמיידי בדליבא הוכחות כולי האי, דכד מעיין אשכחין דלא אפשר למימר הכי, דהרי מתוך הראיות שכתב בתשובה הראשונה ובתשובה השניה יראה דסתרי אהדדי, ואם מהר"ם שכתב תשובה ח' שצמרדכי איבא גופיה מהר"ם הכחז בתשובה שניה, ארת לן למימר דחזר צו ממה שהיה סבור מעיקרא, ולא ידעין כי מייגיבו מהתשובות היחא השניה. ושם אחר שהביא דברא"ש רפ"ג דקדושין דעתו בתשובה השניה, מסיק דהכלל העולה צ"ד דאינה מקודשת לשליח, כיון דהר"א"ש ומהר"ם בתשובה השניה, גס האחרונים, הסכימו כולם לדעה אחת שהקדש צטעות אינו הקדש. גס צצמיין זאב סי' מ"ג כתב בזה צנידו דאחד להקל, והסתמך על מהר"ם בתשובה שניה.

אולם בכנה"ג הגב"י ארת ל"א הביא צס"ר אצרהם ירושלמי בתשובה כח"י, שכתב דאפילו נאמר דסותרות התשובות דמהר"ם, יש להחמיר בתשובה שאומרת דאינו נאמן לומר שטעה. גס צחזון אי"ש סי' כ"ב ארת ח' כתב, דמאחר שעיקרי הדברים שכתב מהר"ם סותרין זה את זה, אין לנו על מה לסמוך ונקטין לתומא. וע"י צפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דע"ה וח"צ דרכ"ז.

ובערך לחם כהן כתב דאם היה המשלח כהן, י"ל דלא חיישין לסברא זו [להצריכה גט] לאסור את המשלח על צעלה.

ויש שכתבו דאין התשובות סותרות, ומחלקים בין אם ישן הוכחות שטעה דנאמן, לבין היבט דאין הוכחות כאלו דאינו נאמן. צע"י סק"י"ג כתב דנראה צרור דאין כהן מחלוקת, דדוקא בהיבט דתשובה שניה דמהר"ם דיש הוכחה צרורה שיש כהן טעות, דהא הוסיף הקהל וצירר עדות לקדש אותה למשלח, א"כ יש סברא גמורה שטעה צלשונו, ואפ"י דצריכה שהביא מהר"ם מתרומה [דבאר נאמן מהא דמכוון לומר תרומה ואמר מעשר דלא אמר כלום], שם אין הוכחה דיש טעות ואפ"י מהי, לאו מילתא היא, דהסם אין לריך לגאמנות שו דודאי הוא נאמן דע"ה נאמן באיסורים, אלא דעיקר הראיה שם דכל שנעשה צטעות לא אזלינן בחר לישגא כו', והביא דגרשתי אשתי דנאמן, הסם נמי אין לריך לסברא והוכחה, דהא אין לנו שום דבר הסותר דצרי צמח שאמר גרשתי, ואמאי לא יהיה נאמן כיון שצידו לגרשה, משא"כ כהן צשליחות שיש דבר הסותר, שהרי אמר "מקודשת ל"י", ע"כ הולך כהן להוכחה וסברא שיש שם טעות צלשונו, ואז הוי דומיא דהביא דגרשתי אשתי, אבל בתשובה הא' דאין שום הוכחה שטעה, כי לא צירר שם עדים שרובה לקדשה למשלח אלא אמר הסם ששלחו לקדש לו פלוגית, ואח"כ כשאמר לה "ל"י" י"ל דנתחרט ע"ז צטעת מעשה וקדשה לעצמו, ע"כ לריבין גט לתומא, וברא"ש יבעור מיידי נמי שיש סברא והוכחה לטעות, שכן משמעות הלשון שכתב "אם טעה" דהיינו צרור לנו הטעות, וצוה דוקא אין בית מיוחד, וא"כ לא היה לשו"ע לסיים כהן "ויש מי שמחמיר כ"י", דבכאן בכל מודים דנאמן כיון שיש סברא והוכחה לטעות כו', כל זה נראה צרור להלכה ולמעשה.

ובאבני משפט סק"ב הקשה על דברי הט"ז, דלא חירך הא דבתשובה הראשונה כתב מהר"ם דאין יכול לטעון טעיתי צמיגו דהיה מגרשה, דאם יגרשה ילערך ליתן כתובה, ובתשובה

אוצר

סי' נז אות ג-ד

הפוסקים

אולם בר"י נכ"צ ח"ג כתב, דאם טעה השליח בדבריו ואמר מקודשת לי במקום נומר נפוטני, אין כאן חשש וכו' מקודשת למשל וכו'. ופירש גיטת דרכה דקמ"ז ב', דמייירי דדיבר עמה על עסקי קדושין של המשנה, ותמה על מהר"ם מלובלין [כ"ג] איך לא הזכיר דברי ר"י שכתב בזה דאין מקודשת למשל, וכתב דמה שהוציא מהר"ם מלובלין ראייה ממה שדימה בתשובת מהר"ם לנתכוון לומר תרומה ואמר מעשר כ"י דבוי חולין גמורים, ה"ל כ"י דהך איתחא פטויה גמורה, ואין כוונת מהר"ם לדמותם גמרי דכמו דשם הוא חולין גמורים ה"ל כ"י דהך איתחא פטויה גמורה, אלא עיקר כוונת מהר"ם הוא להוכיח משם דאין מקודשת כלל לשליח, אבל למשל ודאי מקודשת גמורה אם דיבר עמה קודם על עסקי קדושין של המשנה, דכ"ה כ"י דדיבר עמה קודם על עסקי קדושין של המשנה ונתן לה כסף הקדושין, הרי כבר היא מקודשת בזה למשל, ומה שהוציא השליח מפיו בשעת נתינתו ואמר "ל"י" הוי דברי עשות וכמאן דליתגבוי דמו, ולא דמי להריני חישך כ"י דלא הוי מקודשת כלל אפילו בזה מדבר עמה קודם על עסקי קדושין, דהתם ה"ל משום דדבר דברים אלו בכוונה ומשום איה מקודשת, דבוי גרע מנתן לה בשתיקה משום דבוי לישני דגרעי, משא"כ כאן שמה שאמר השליח הרי את מקודשת לי דברי עשות הם, גם הראייה השניה שהוציא מתשובת מהר"ם שכתב דיש לשלוח גרשה וימתין ג' חדשים ואח"כ יקדשה הוא או אחר, ולא הזכיר כלל שיקדשה במשלה, אינה ראיה, דלכאורה דבריו אינם מובנים, דמפסע הלשון נראה דיקדשה הוא קאי אשליח, ואם כוונת המרדכי לומר שיקדשה השליח לעצמו, קשה לאומרו, דא"כ למה גרשה דלא ה"ל לגרש כיון שהוא רוצה לקחת אותה לאשה, ע"כ נראה דכוונתו לומר אח"כ יקדשה הוא דהיינו השליח בשביל המשלה, או אחר או שיעשה אחר שליח שיקדשה בשבילו כ"י, לכן נראה כדכתב מהריב"ל, וגם מהרש"ם סי' ל"ד כתב בתו"ד דמקודשת למשל, וכן עיקר.

וע"י בטיב קדושין סי' כ"ד, אחר שיישב דעת הב"ש שכתב דמקודשת למשל דמייירי שעסקין בזהו ענין, כתב אלא דקשה ממנ"י, אי דיינין ליה בסתמא בחזקה שטעה, א"כ איך יהיו ודאי קדושין לשליח באומר שלא טעה, והא אין עדים על זה, ואי נימא דבסתמא בחזקה שלא טעה, א"כ איך יהיה ודאי קדושין לראשון אם אומר שטעה, הא ליכא עדים ברורים, אלא ודאי בסתמא בחזקה שלא טעה רק שנאמן לומר שטעה, וא"כ נראה [דגם למאן דס"ל] דאין כאן בית מיוחד, היינו דאין לר"י גע מן השליח, אבל לראשון ג"כ אינם קדושין ברורים. וע"י בפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דע"ה וכתב דרכ"י ור"י.

ד. ובשאלה אומר דנתכוון במה שאמר "ל"י" לצורך משלחו. כתב ביד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דרכ"ז ב', דנ"ל שאף מהר"ם ומהר"ש לא אמרו אלא באופן שכתבו "שנתקל בלשונו", אבל באופן שלא נתקל בלשונו, רק אומר שכוונתו הייתה במה שאומר "ל"י" לצורך משלחו, נראה שידור דנאמנים לפרש כוונתם כך, ולא דמי ללשונות המורים על מלאכה או המסופקים, שהעליתי בפ"ג אות ע"ו דאפילו שניהם צידד אינם נאמנים לומר שכונו לקדושין, דנחשז למקדש בלא עדים, דשם כיון דהלשון מורה על מלאכה, הוי כאילו חזרו בזהם בפירוש ולא מהני מה שעסקין בענין זה, אבל נידון שלנו הלשון מתפרש עוב להקדש "ל"י" לקיים מאמרו אשר אנכי שליח בזה לקדש לצורך פלוני שהוא שלוחו בזה, כנ"ל להלכה ולמעשה, אבל עכ"ל בזה"ה החמורה אירא לפסוק פסק חתוך על דעתי לצד בזה, ואם צעת מעשה יראה לחכמים לפסוק כן, יוכלו לר"י גם דעתי בזה.

וכשהעדים

דחיצת "ל"י" בזה כוונה משמע לעשות שליחותי, אינו מוכרח כ"י, ואחר שר"ה לומר דגם הכ"מ והב"ש לא אמרו אלא כשהיו עסוקים בזהו ענין לקדש למשל, כתב דיותר נראה דמש"כ אין כאן בית מיוחד היינו דאין מקודשת לא לראשון ולא לשני, לשני לא כיון דטעה, ולראשון לא דלא קדשה, וכן מוכח מהא דכתב מהר"ם [כ"ג] דע"ה נאמן במקום דלא איתחזיק איסורא, ואי נימא דמקודשת לראשון ה"ל איתחזיק איסורא, דהא כיון כ"י וצ"י כך מקודשת היא, אם לראשון אם לשני, והיכי נאמן ע"ה בזה לומר לראשון ולא לשני, אלא ודאי כשאומר עשיתי אינה אלא פטויה לגמרי וחשוב לא איתחזיק, ומשום ע"ה נאמן בזה למשוי פטויה, ובתשובות מיימוני שם כתב עוד דלדבר בזה שפסוק ידבר אח"כ וקיצלה קדושין, שתיבה מקודשת למשל דנאמנת כמו אשה שאמרה לצעלה גרשתי ע"ה, ומשמע דלריבה קדושין אחרים למשל.

ובשו"ת מהריב"ל ח"ד סי' ח' כתב דאין מקודשת למשל אפילו בכל הדעות. ובשו"ת מהר"ם מלובלין סי' ס"ד כתב דבתשובת מהר"ם [השניה], והיא הדעה הראשונה שצ"ע, מוציא דלא הוי קדושין כלל, דאין מקודשת לא לשליח ולא למשל, דהא כתב דקו"ל הקדש בטעות אינו הקדש והמכוון לומר תרומה ואמר מעשר כ"י לא אמר כלום והרי כן חולין גמורים ע"ה, הרי שמדמה זה לנתכוון לומר תרומה ואמר מעשר דבוי חולין גמורים, ה"ל כ"י דהך איתחא פטויה גמורה ואין עליה שום חשש קדושין, ואע"ג שלעיל מזה כתב דלריבה גט [והיא הדעה השניה שצ"ע] היינו מהשליח, אבל מן המשלה פשיטא שאין לריבה גט. ובחזון איש סי' מ"ח אות ד' כתב ג"כ, דמה שפירש הב"ש דמקודשת לראשון חמורה, דנתכוון לומר תרומה ואמר מעשר לא אמר כלום והיינו אפילו מה שבלבו בטל, וכמ"ש הר"ש בפ"ג דתרומה משנה ח', דאע"ג דתרומה וקדשים חיילי במחשבה, היכא דנתכוון לומר ועשה, גרע טפי, ואף לדעת החוס' בערכך ה' א' ד"ה אדם, דנסתפקו בזה, היינו דוקא בדבר דסוגי במחשבה, אבל בקדושין דבעינן אמירה או עסקים בזהו ענין, כל שאמר "ל"י" אין כאן קדושין לשולחו. גם בערוך השלחן סעיף ל"ג כתב דלדעה הראשונה שצ"ע צודאי לר"י לקדשה פעם אחרת בעד המשלה, וקדושין האלו אינם כלום, ולדעת יש מי שאומר להלכה גט היינו מהשליח.

ומה הדין כשידבר עמה על עסקי קדושין למשלחו. הנה במהריב"ל הג"ל סיים, דלדעה הראשונה בכה"ג מקודשת למשלח, ולדעת מי שחושש להלכה גט, היא מקודשת מספק לשליח, ואפשר לומר שגם למשלח היא מקודשת מספק. אמנם בשו"ת מהר"ם מלובלין סי' ס"ד הג"ל כתב, דבתשובת מהר"ם [השניה], והיא הדעה הראשונה שצ"ע, מוציא דלא הוי קדושין כלל לא לשליח ולא למשלח, ובתשובה הראשונה [והיא הדעה השניה שצ"ע] דהלכה גט היינו מהשליח, אבל מהמשלה פשיטא שאינה לריבה, אע"ג דשם מייירי שהיו מדברים מעסק קדושין של המשלה, ונ"ל דבשאר השליח "ל"י" גרע טפי מנתנו בשתיקה, ובדמשמע שם בגמרא, וכמו שפסק הרא"ש באמר לה הריני חישך הריני צעלך הריני ארוסך, דאפילו הוי מדבר עמה בעסקי קדושים אינה מקודשת, דהני לישני גרעי מנתן לה בשתיקה. ובאבני מלואים הג"ל הביא תשובת מהריב"ל הג"ל דבעסקין בזהו ענין מקודשת למשלח, וכתב דזה אינו מוכרח, דיותר נראה כיון דאמר "ל"י" אע"ג שהיה בטעות, ה"ל לשון גרע דלא מהני בעסקין בזהו ענין, ולכן לולי דברי מהריב"ל נראה, דאפילו עסקין בזהו ענין אינה מקודשת לראשון, דהא קדושין צעי עדים והרי העדים סוברין דא חזרה היא במה שאמר "ל"י", ואינה מקודשת לא לראשון ולא לשני, כיון שנאמן לומר שטעה.

באר הגולה

י' ואם לא רצתה האשה להתקדש למשלח וקידשה השליח לעצמו
(יא) אינו נקרא (יה) רמאות: יא האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה

ומת

ד ועובדא דרבינן יסידא
וכו' שם דף נ"ט ע"א
ה לשון הרמז"ס צ"ט
מה' אישות ממותרא דגיר דף י"ב ע"א שזינחיו כ"כ לעיל סעיף א'

פתחי תשובה

(יא) אינו נקרא רמאות. ענה"ט מ"ט מ"ח אס אפשר להודיע כו' ועי' בהגהת
יד אפרים שכ' ואס חושש דילמא אדאכזי הדרא א"ל להמתין ואפילו נזנית
רשון איכא למימר שמה יקדמנו אחר כ"כ הריטב"א:

באר היטב

(יה) רמאות. מ"מ אס אפשר להודיע למשלח לריך להודיע ש"ס
ועיין בה"י:

הפוסקים

סיק זו אות ד—סיק גט

אוצר

אין מקודשת למשלח, לקי"מ, ולפי"ע לא מהני קדושין בשליח
למשלח אפי"ס שנתרנית למשלח, ומש"כ צ"ע אין כאן בית מיוחד,
היינו שאין כאן קדושין כלל.

וכן בט"ז סק"י כחב, דלכל הדעות אס לא הציבה הלשון שאמר
"לי" וסבורה היא שמקדש לראשון דאין שם בית מיוחד, ולא
לריך לכתבו כלל, אלא דוקא כאן שיש עכ"פ דברים שאמר "לי"
וכאן הציבה [שמקדשה לשליח], הולך להשימנו שהדברים אין
כלום, כ"ז נראה צריך להלכה ולמעשה. ועיין צ"ש ברכה דף
קמ"ז ד"כ ס"ל להט"ז ולדעה הראשונה דאין כאן בית מיוחד,
היינו שאינה לריכה גט לא מראשון ולא משני.

סעיף י'. נח. אינו נקרא רמאות. צטור כאן הציב מהגמרא
[קדושין י"ג א'] לריך השליח להודיע למשלח
אס יכול. וכתב צפרישה בהגהת כ"פ אות י"ז, והיווה אס אין
מתיירא שמה יקדמנו אחר בזמן זה שמודיע לו. וכ"כ ברי"י נכ"כ
ח"ג לריך להודיע למשלח דאינס רוצים לתת לו, קודם שיקדשה
לעצמו, ואס השליח מתיירא שמה צטור שידוענו למשלח שאינס
רוצים לתת לו יצא אחר ויקדשה, ומהר השליח לקדשה לעצמו
צלי שידוע למשלח.

ועיין בפ"ת סק"י, שהציב מהגמרא יד אפרים צ"ס הריטב"א,
דאפילו ציווג ראשון אס חושש דילמא עד דמודיענו למשלח
הדרא בה, א"ל להמתין. והוא צריטב"א רפ"ג דקדושין, שהעלה
דאף דאמרינן [במועד קטן י"א ב'] דציווג ראשון בת קול
יוצאת בת פלוגי לפלוגי, מ"מ חיישין שמה יקדמנו אחר ברהמים,
כדאיתא בתם. וכע"ז כתבו במחירי ובשיטה לא מודע למי שם.

ועיין צ"ז כאן, שכתב דהרמז"ס לא זכר כך לריך להודיע,
דס"ל כיון דיש לפעמים הפסד מהר למקדש, אין עליו חיוב
צ"ס פעם להודיעו. ובתפארת יעקב כאן כתב ג"כ ליומא, דאין
לריך הודעה כלל, דלשולם יש לחוש שמה יקדמנו אחר. ומה
צ"ש ברכה דקמ"ט ד' כתב על ה"ז, דדבריו אין מוציאים, דא"כ
למה כתב הרמז"ס צ"ז מה"ל מכירה לגבי מקח וממכר לריך
להודיעו, והא בתם נמי לפעמים יש לו הפסד בזה שמודיעו, ובצ"ח
הי"ל כתב ליישב [ומחלק בין קדושין למכירה], וגם דבריו דחוקים.

סעיף יא. גט. האומר לשלוחו וכו'. כתב בהמקנה קי"א
כאן, דלכלאריה משמע דשטחו דוקא נקט, אבל
אס אמר לחבירו י"ל דלא אמרינן חזקה זו, כדדייק צ"פ דקדושין
[בה"א דאמר לחבירו לקדש לו אשה וקידשה לעצמו דהוי רמאי,
דאמרו דמתניתין דקתני "חבירו" רבותא קמ"ל דאי חנא שלוחו
ה"א]

(ו) וע"ש ב"ש ברכה שתמה על המגיה בט"ז סק"י שדחק בדברי
הט"ז, ומבואר מדבריו דהט"ז מיירי בהיא אומרת שלא הבינה, ותימה
אין העלים עיניו מדברי הט"ז כאן, דמבואר דדעתו דהיא אומרת
שהבינה ונתרצתה לשליח.

ה. וכשהעדים מסופקים אם אמר "לי" והוא אומר דקדשה
למשלח. צ"ע הרב"ל אשכנזי סי' ז' כתב
בנידון, דאפילו נדעת מי שמחמיר להצריכה גט, היינו דוקא
כשאומרים העדים דבדאי אמר השליח הרי את מקודשת לי, וגם
השליח אינו מוכחש, אלא שאומר שטעה בלשונו, אבל צבון י"ד
דעדים גופייהו מספקא להו אי אמר "לי", ואיכא אמר דבדאי
קידשה למשלח, בזה ודאי פשיטא דאין כאן בית מיוחד כלל ואינה
לריכה גט משליח.

ו. אי מיירי שהאשה אומרת שכוננה למשלח או לשליח.
כתב צ"ס סק"י, דקשה מה היא אומרת, אי אומרת
שכוננה למשלח, אי"כ אין כתב דיש מי שמחמיר להצריכה גט
משליח, וכבר כתבתי [לעיל סק"י צ"ס האגודה] דהיא נאמנת,
ואס אמרה שכוננה ה"כ לשליח, אי"כ אין כתב דאין כאן בית
מיוחד, דמשמע דהיא מקודשת למשלח בדאי וכו'. [ועי' לעיל
אות ג' דהצ"ס לשיטתו שפירש דאין כאן בית מיוחד היינו
דמקודשת למשלח, וכן פירשו שם צ"ע אחרים ובהמקנה המוצאים
גם כאן צ"ס מודק].

ובעצי ארזים סק"י מוקים לה דמיירי שהאשה אמרה שנתכוונה
למשלח, וכתב דלא בצין קושית הצ"ס, דגזר"ה אגב"ה קא
רמיח, ולדעת המחמיר להצריכה גט וס"ל שאין השליח נאמן לומר
שטעה, ודאי שחולק גם על האגודה וס"ל שגם היא אינה נאמנת
לומר שלא הציבה יפה, אי"כ שפיר י"ל שגם היא אומרת שכוננה
ה"כ לראשון.

ובהמקנה קי"א כתב על קושיית הצ"ס, דיש ליישב, דהאגודה שם
מיירי שהשליח אינו אומר שטעה, אלא שבאמת היתה
כוונתו לקדשה לעצמו, אי"כ שפיר היא נאמנת לומר שלא הציבה
ודעתה ה"כ על הראשון, דחזקה פטויה מסייע לה דלא נחקשה
לשניהם, ומספיקא אין לאוסרה כיון דאיכא צרי וחזקה, אבל אס
היא אומר שטעה וכוננתו ה"כ לראשון, אי"כ אס גם דעתה ה"כ על
ראשון הרי היא מקודשת לראשון, כיון דליכא חזקה פטויה איכא
למיחש שמה שניהם משקרים כו', כן נראה דעת המחמירים
להצריכה גט משני כו', ודעה הראשונה דס"ל דאין כאן בית מיוחד
אפי"כ דליכא חזקה פטויה נאמנים, כיון דליכא חזקה להיפוך
ממילא ע"א נאמן אפילו בדבר שצטורה וכו'. [ועי' דלדינא מסיק
דאין בזה פלוגתא בין שתי השיטות, אלא שיש לחלק בין איכא
הוכחה לליכא הוכחה, וכמוצא לעיל אות צ'].

אולם בארץ צבי (ותאומי לצי) סק"י, לשיטתו דס"ל דהא
דאמרינן דאין כאן בית מיוחד היינו דאינה מקודשת לא
לשליח ולא למשלח [ובדלעיל אות ג'], מוקים לה דהאשה אמרה
שנתכוונה לשליח, וכתב דאס נתרנית למשלח ולא לשליח קשה למה
כתב הש"ע דיש מי שמחמיר להצריכה גט, הא אף אס אינו
נאמן השליח לומר שטעה מ"מ לא הוי קדושין לשני, שהיא נאמנת
לומר שלא הציבה כמ"ס לעיל צ"ס סק"י, אלא מיירי שאמרה
שנתרנית לשני רק השליח אומר שטעה, ומה שהקשה הצ"ס דא"כ

ומת השליח ואינו יודע אם קידש לו אשה או לא קידש הרי זה בחזקת שקידש שחזקה שלוח עושה שליחותו והראיל ואין ידוע איזו אשה קדש לו הרי זה אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן (יב) ערוה (יט) עמה כגון

באר היטב

(יט) עמה. היינו ערוה דאורייתא ולא שניה. פרישה ח"מ ז"ש:

הכל לא בשניות ע"ש:

פתחי תשובה

(יב) ערוה עמה. ע"ש ח"ט היינו ערוה דאורייתא. וכן הסכים המל"מ פ"ז מהלכות אישות דין כ"א וצ"ע דין ו' ושם הוסיף עוד דס"ה דין שכ' הרמ"א אם כן לקדש אשה פלונית כו' דלית אסור אלא בעריות דאוקה אשה

הפוסקים

סיק נט—סיק סג אות א

אוצר

סב. שחזקה שלוח עושה שליחותו. ואם השליח אמר הריני כולך לקדש אשה לפלוני ששלחני לכך, ומת, והמשלח מכחיש שלא עשאו שליח, או שאומר המשלח שעשאו על תנאי ולא נתקיים התנאי, כתב באהלי יעקב סי' כ"ט, דכני הא לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו היפך דברי המשלח.

סג. ה"ז אסור בכל אשה שיש לה קרובות. א. האם האיסור הוא מדינא או רק מוקנסא. ע"י באה"ג דמקור הדין הוא גיטין ס"ד א' וזויר י"ב א'. וכתבו החוס' בגיטין וזויר שם, דקנסא בעלמא הוא דקנסינן ליה שוה לקדש סתם ולא חשש על עצמו שלא יצא ידי חלקו, אבל מן הדין מותר בכל הגשים, שאין זו חזקה גמורה דלית בידו להתקדש שמה לא תתראה, ועוד דאזלינן בחד רובא, ולכן קטנה שמה אביה לא חיישינן שמה אביה קידש לא השליח, לדלידיה קנסו ולאחריני לא קנסו. וכ"כ הר"ן בגיטין שם.

ובהסקנה קו"א כאן, הסביר דברי החוס', דדמי למבעל איסור לבתולה, [דע"י ששלח לקדש אשה סתם ולא פירש, גרס שאלערך ללכת אחר הרוב], וקו"ל דאסור משום קנסא, כדאיתא בגיטין נ"ג ז', וצו"ד סי' ל"ט. וכ"כ במלאת אבן כאן. וע"י בשו"ת העמקום כלל כ"א.

אולם בחידושי הרמב"ן (הגדפס בהשמועות לגיטין שם) חולק על החוס', וכתב דאסור בכל הגשים עפ"י הדין, והא דקטנה שמה אביה מותרת ולא חיישינן שמה אביה קידשה, משום שיש לה חזקה פנויה, אבל הוא אסור [בכל] הגשים [מלך הדין], לפי שאין חזקה של קרובות שאין בזה לפינוי מועילה לו. וכ"כ בחידושי הריטב"א שם. וע"י בושא ברכה דקמ"א, שהוכיח בהרשב"א ס"ל נמי כדעת הרמב"ן.

ואי לדעת הרמב"ן הוי איסורא דאורייתא או דרבנן, ציד המלך (לכר"א לנדא) פ"ט דאישות הל' ו', כתב דאף דס"ל דמדינא הוא, כל זה אינו אלא מדרבנן, דמדאורייתא ודאי אזלינן בחד רובא, וכל אחת מהקרובות אמרינן דהיא מהרוב ולא אותה קידש, רק שמדרבנן לא אזלינן בחד רובא. וכ"כ בעלי ארוזים סקב"ב, ובזכרון יבונתן ח"א יו"ד סי' ו' אות י"א, וע"ש שבהר"ך להוכיח זאת בהרבה ראיות. מיהו ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ג דרכ"ג ג' כתב, דמהר"ן נראה שהצין מדברי הרמב"ן דהוא איסור חורה, וע"ש בעור ד' דהוא בעצמו הוכיח דאינו אלא איסור דרבנן, וכדעת החוס' והר"ן.

ובדעת רש"י, ע"י במל"מ פ"ט דאישות הל' ו', שכתב דאפשר דס"ל כשיטת החוס' דעממא משום קנסא הוא. ובישא ברכה דקמ"א ד' דחה דבריו, והוכיח מרש"י דס"ל דמדינא אסור. וכ"כ

כו"א שלוחו הוא דהוי רמאי, דסמכיה דעתיה סבר עבד שליחותיה כו' ע"ש, ולא מלינו חזקה זו אלא היכא שמסר לידו [הקדושין] כהאי דגיטין ס"ד [שאמר חזקה שליח עושה שליחותו ומיירי] שמסר לידו הגט, ובערובין ל"ג [נמי מיירי] שמסר לידו בערוב, אבל בחברו דלא סמכיה דעתיה עליו ולא מסר לו כסף הקדושין לא חיישינן כולי האי, ול"ע. וע"י בזה בשמן נוקח א"ח סי' ז', ובעמק המלך פ"ט דאישות הל' ו'.

אולם בתפארת יעקב סק"ל, אחר שזן ג"כ לומר עפ"י הגמ' כג"ל דכתבו לא אמרינן חזקה זו, כתב דג"ל דתליא במחלוקת, ולדעת החוס' שהוא מטעם קנס שפשה שליח לקדש אשה סתם [וכמוצא להן סקב"ג אות א'] משמע דאין חילוק כלל דמ"מ יש לקונסו, אבל להפוסקים דהוא מדינא, י"ל דכתבו לא, ומ"מ אפשר [דאין לדייק כן כלל דדין שלנו שאינו ממנהי רק מימרה דאמורה] דדבריו אמורה לא דייקין כולי האי, ואי יש חילוק בזה הוי לר"ך לפרש, ומדברי בעור שכתב העושה שליח משמע דשלחו לאו דוקא, וכמ"ש בסקב"ג, [דלשון "שלוחו" משמע שליח קבוע, אבל "שליח" לא משמע בקביעות].

ס. ומת השליח. ע"י בפתחי עזר סק"ג דנוטה לומר דאסור רק כשמת השליח, אבל אם הוא חי ולא צא בחזקה מותר, דאילו קידש צודאי היה צא בחזקה לומר דעשיתי שליחותך. ובתפארת יעקב סק"ל נסתפק בזה, וכתב, דבגמרא זויר [י"ב א'] לא נמלא הך "ומת השליח" א, רק בגיטין [ס"ד א'] ובכל הפוסקים מפורש ומת השליח, והיה אפשר לומר דדוקא אם מת השליח אמרינן דאסור בכל הגשים, אבל אם הוא חי ודאי היה מחר להודיע את מי קידש, ומת יתרון בשליחותו אם לא יודיע למי קידש, ומללא חזר ש"מ דלא קידש, או דילמא אמרינן לחומרא חזקה שליח עושה שליחותו ועכשיו שפשה שרואה לקדש אחרת כבר קידש לו שלוחו, ול"ע. אולם ע"י במאורי זויר שם, שכתב דה"מ מת השליח או שהלך. וע"י גם ברמב"ן [בהשמועות לגיטין ס"ד א'] דכשהביא דברי החוס', המוצא להן בסקב"ג אות א', כתב שלוחו מת או שהלך למדינת הים, וכן הוא ברטב"א שם, ובמ"מ פ"ט דאישות הל' ו'.

סא. הרי זה בחזקת שקידש וכו'. כתב במ"מ סקב"ג דאף שאין זו חזקה גמורה, דהא אין ציד השליח לקדש לו אשה, דאולי לא תאבה, מ"מ לחומרא מיהא הוי חזקה כדאיתא בגמרא, [גיטין ס"ד א']. וע"י בע"ז סקב"ג שכתב דבזה שכתב ה"ז בחזקת כו', מתוך כך למה לא יהיה מותר בזמן מטעם ספק ספיקא, ספק שמה לא קידש ואח"ל קידש שמה לא זו היא, וע"כ אמרו שחזקה השליח עושה שליחותו שצודאי קידש ב.

(א) ע"י בהגהות הב"ח בגזיר שם, שהגיה "ומת השליח".

(ב) ובב"ש סקב"ח תמה עליו, דהא הוי ספק ספיקא אחד בגופו ואחד בתערובות ולא מהני. וע"י מש"כ ליישב קושיה זו הרב המגיה שבט"ז.

וע"ע מש"כ על דברי הס"ז אלו, בשי למורה (בגליון השו"ע), עור מקדוש, טיב קדושין סקב"ה, המקנה קו"א, אבן פינה (ודרישת ארי), ביאור מנחם, עונג יו"ט סי' ק"ט, וים הגדול סי' ס"ט.

אוצר

סי' סג את א—

הפוסקים

ו. עשה שליח לקדש אשה סתם ומת השליח, מה הדין כשאשה אחת אומרת אותי קידש השליח. כתב בעלי ארוזים סק"ג, דיש להסתפק אם צאח אשה אחת שיש נה קרובות הראויות להתקדש ואומרת השליח קידשתי, אם נאמנת להנשא לו או לא, ובקידושין סי' ג' אמרין קדשתי את צתי ואינו יודע למי וצא אחד ואמר הני קדשתי, נאמן ניתן גע שאין אדם חושב ולא לו ואינו נאמן לנכנס ואומר ילכו חוקפו, ר"ל אומר אף נאמן נכנס דלא חזיק נאמן בן לפני האב דמירתת שיכחשו, ומודה ר"ל באומרת נתקדשה ואינו יודעת למי וצא אחד ואמר הני קדשתי, שאינו נאמן לנכנס מפני שהיא מחפז עניו, ופסק בהלכה כר"ל, והנה צ"ד בשמח השליח ויודעת שהוא אינו יכול להכחישו ולא שייך טעמא דמירתת, גרע טפי מאומרת קדשתי את עלמי ואינו יודעת למי שאינה נאמנת לנכנס, אך מאכזרזא חית לן למימר דנאמנת, עפ"י מש"כ הר"ן [בגיון סי' ד'] לדעת החוס' שהטעם משום קנס, מ"מ אי לאו טעמא דחזקה שליח עושה שליחותו לא הו"ל למימר דקנסו חכמים, אי"כ כשצאח אשה אחת ואומרת אותי קידש, הרי אזדא ניה חזקה שליח עושה שליחותו, שהרי אם הוא כדצריה עשה שליחותו ותו ל"ש טעמא דקנסא ומותרת לו, וגם לא שייך לומר דאין דבר שצערות פחות משנים דו"ל כמ"ש הר"ן אהא דר"ל [שם] דנאמן אף לנכנס, דהא דצטין צ' היינו להוציא מחזקה אבל כאן מעמידה בחזקה ואמר שהוא קידש, ואי"כ אף צידדון זה אין דצריה מתנגדים לחזקה שליח עושה שליחותו שמעמידה לחזקה השליח ואומרת שאותה קידש, או דילמא חית לן למימר דאי, ומטעם שכתב ה"כ פ"ע דאישות ומדייק מלשון הרמב"ם באומרת נתקדשתי ואמר אחד אני קדשתיה שנאמן ליתן גע להחירה לעלמא, אבל הוא אסור לישאנה אפילו אחר שנתן לה גע, משום דיש לחוש לקנויאה, ה"נ כיון שקנסו חכמים לאסורו בכל הנשים שיש להם קרובות, אם נאמר שתהיה אשה נאמנת לומר אותי קידש כדי לישאנה, יש לחוש לקנויאה ולא הועילו חכמים בחקנתן, ואיכא למידק ק"ו מהתם שאם הוא משקר ואומר שקידשה כדי לישאנה הרי יודע צודאי שאסורה עניו משום א"א, ואפ"י חיישינן לקנויאה, כ"ש צזה שאף היא משקרת י"ל שסבורה כמו שהיא לא נתקדשה כך קרובותיה לא נתקדשו ותליא צרובא שקדש אשה דעלמא ולא עבדה איסורא בנשואים, כ"ש שיש לחוש לקנויאה, או דמיא איפכא דהתם דוקא שהאיסור מדינא דשמא נתקדשה לאחר, משא"כ כאן אף אם היא משקרת מ"מ אינו אלא קנסא, דמדינא חית לן למימר שהקרובה בחזקה פנויות לדעת החוס', או לדעת הרמב"ן למיזל בחר רובא דעלמא, ל"ה כולי האי לקנויאה, מיהו זה נראה צרור, שאם אשה אחת אומרת אותי קידש, שיכול לגרשה ולהיות מותרת בכל הנשים עפ"י דיבורה, שחזקה אין אדם חושב ולא לו, דומיא דהתם שנאמן ליתן גע להחירה לעלמא. ועי' צצני דוד פ"ע דאישות ה"ה ו.

ובמחנה חיים סי' ע"א, אחר שצ"ח צארכה דעת הרמב"ן והר"ן [שהוצא צאות א'] כתב צנידוני דצין לדעת הרמב"ן וצין לדעת הר"ן, אם היא מעידה על עצמה שנתקדשה ע"י השליח, מתוך שנאמנת על עצמה נאמנת גם לגבי האיש, כמי לווי דחיישינן דילרו חוקפו [בצדושין סי' ד'] ה"כ נאמן אפילו אם היא אומרת נתקדשתי ואינו יודעת למי לומר צרי לי שאת אשתי, מפני שהוא מעיד על גופה שהיא כחתיכה היתה, ה"כ אם היא מעידה על גופה שהוא לא בצד היתה נאמנת, וק"ו, אם אצלה שרוב העולם אסור לה ח"ן מאיש אחד, הוא נאמן שהיא אשתו אם לא שיש חשש דילרו חוקפו, כ"ש כאן דרוב נשים מותרות אפילו אם קידש השליח אשה בצעורו, וגם לא איתחזק איסורא צאשה הניצבת לפניו, ובהפוך הוא דהיתה מקודם מותרת לו, ומהיכי חיתי בלא תהיה נאמנת לומר אתה בעלי.

וכ"כ בקובץ תורה מליון שנה א' חוברת ג' הראש"י סענדראוויץ. ועי' צעונג יו"ט סי' ק"פ.

ב. ומה הדין כשהמשלח אסר לשליח לקדש רק בספק קדושין. בקובץ תורה ארץ ישראל שנת תרל"א סי' כ"צ דן צזה הר"ר אלימלך הכהן רובינשטיין אצ"ד רחוב, היכא שנתן לשליח לקדש בתמורה דהוי רק ספק קדושין, אם גם צזה אסור המשלח בנשים שיש להם קרובות, או יומא צכה"ג ויותר מספק ספיקא, וכתב דנראה דחוקרה זו אינה אלא להרמב"ן [המובא צאות הקודש] דסובר דהאיסור הוא מדינא וחזקה פנויה של קרובתה לא מהני לדירה, ולדצרוי אפשר דגם צכה"ג אסור דלא הוי ס"ס, אבל לשיטת החוס' [שם] דהאיסור משום קנסא והוי רק מדצבנן, צכה"ג יש להקל, ולי"ע.

ובים הגדול סי' ס"ט כתב, דצין לשיטת החוס' וצין לשיטת הרמב"ן, כיון דאיכא ס"ס מותר, ואף דהוי ספק אחד צגוף והשני בתערובות, דהספק האחד בקידושין והשני בקרובות, מ"מ צספק קדושין הרי כתב מהרי"מ ח"א סי' קל"ה והפרי"ח ציו"ד סי' ק"י דאינו אסור כי אם מדצבנן, דהא איכא חזקה פנויה, וצכה"ג מהני אפילו צספק הראשון צגוף והשני בתערובות כמ"ש הרמ"א ושי"ך יו"ד סי' ק"י, ואפילו ע"ז ופרי"ח שם דס"ל דאפילו צספק הראשון דצבנן לא מהני ס"ס כשהאחד צגוף והשני בתערובות, אינו אלא צספק שיש לו מתירין, אבל צשאר ספיקות דצבנן מודו דמהני, וצזה לא קשה מה שהקשה הצ"ש על ע"ז [המובא לעיל הערה צ'].

ג. אם גם במקום מצוה נאסר המשלח בכל הנשים, ובגון שנפלה לפניו אשת אחרו ליבום. כתב צים הגדול סי' ס"ט, דזה תלוי צפלוגתא דהרמב"ן והחוס' [שצאות א'], דלפי הרמב"ן דהאיסור הוא מספק דחצציון לה כצבוע, אי"כ חוללת ולא מחייצמת כדן ספק ערוה צסי' קע"ג סעיף ג', ולהחוס' דס"ל משום קנסא הוא מותרת להתייצב, דצמקום מלוב לא גצרי צבנן.

ד. וכשעבר המשלח וקידש אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה. צח"מ סק"ל, אחר שהצ"ח מחלוקת החוס' והרמב"ן, לדעת החוס' אסור משום קנסא, ולדעת הרמב"ן אסור מלד הדין, [ובמובא צאות א'] כתב, ונפק"מ צפלוגתא זו אם קידש [צדיעצד] אשה שיש לה קרובות, דלשיטת החוס' הוי קדושין גמורים, ולהרמב"ן אמרין חזקה שליח עושה שליחותו והוי ס"ק, שמא קידש האותה או צתה או אמה. ועי' צמאירי נזיר י"ב א', דאחר שהצ"ח טעם החוס' כתב, דמכאן למדו צצים דאם כנס מיהא [צדיעצד] לא יוליא, ואפילו קידשה צצית [דמיקרי יוחר קצוע], ייש פוסקין צמוליאין מדצבנן אפילו נצמנה לו צשוק, ויש מצריעין צצמקום קציעותה מוליאין הא צשוק אין מוליאין.

ה. ואם השליח הודיעו שקידש לו ולא פירש לו את מי קידש. כתב צנשמח חיים דס"ז ג', דלפי הטעם הראשון שכתבו החוס' [המובא לעיל צאות א'] דאין זו חזקה גמורה שאין צידו לקדשה, כל כי האי דידעינן צודאי שצבר קידשה אלא שאנו מסופקין את מי קידש, מדינא אסור, אך לפי הטעם השני שכתבו שם דאזלינן בחר רובא, ה"נ אזלינן בחר רובא ואינו אלא קנסא בעלמא, ומהר"ן משמע שהטעם הראשון עיקר. וע"ש שדן צני"ד לדעת החוס' אם שאר הקרובות מותרות להנשא.

גם צשו"ת מהרי"ע ח"צ סי' י"ח כתב, דלעטם הראשון של החוס', אם ידענו צודאי שקידש לו אשה אחת אסור מן התורה בכל האשים. ועי' צע"ב קדושין סק"ב. וציד דוד (פסקי הלבות) ח"צ דרכ"צ ג'.

באר הגולה

ו' חומרא דרבא ס'
ז' מסקנת הגמרא ס'

כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן שאם תאמר ישא זו שמא אמה קידש לו שלוחו או אחותה או בתה, ומותר באשה שאין לה קרובות כגון אלו היתה לה קרובה כגון אם או אחות וכיוצא בהן והיתה הקרובה אשת איש בשעה שעשה שליח, ואע"פ שנתגרשה קודם שימות השליח הרי זה מותר בה ואין אימרים שמא קידש השליח את קרובתה אחר שנתגרשה מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה השליח ואין

אוצר

ס"ק סג אות ו'—ס"ק סד

הפוסקים

חיישינן לה אף בשניות, [וכמ"ש בע"ז ה"ל], ולשיטת הרמב"ן ז"ל דכח ליכא רבותא [דמוחלות], דספיקא היא באיסור דרבנן. והמסקנה בקו"א כאן כתב, דודאי לעטס הרמב"ן דס"ל דמדינא אסור, קרובות שהן שניות מותרות, חננא לעטס החוס' דס"ל משום קנסא, והיינו שקנסו חז"ל דדמי למצטל איסור לבתולה [כג"ל סקס"ג אות א'], וקו"ל צו"ד ס' ז"ט דאפילו אם ציטל איסור דרבנן אסור להמצטל אפילו בדיועבד, וא"כ יש להחמיר אפילו בשניות, אך י"ל כיון דלא הוי מצטל ממא כמ"ש הר"ן דלא חסיק מדעתיה שימות השליח, י"ל דאין להחמיר בשניות דרבנן.

ובמשל"מ פ"ט דאישות ה"ו, ר"ה לומר בתולה לאידך גיסא, ולשיטת הרמב"ן דס"ל דמדינא אסור, קרובות שהן שניות נאסרות, ואף שכתבנו לעיל (פ"ז ה"ב כ') דמדברי רש"י וברמב"ם והטור מוכח דקרובות שיש להם שניות לא נאסרו, דרש"י שם צ"ה חזקה ה"ז ראה שכוון אסורות, כדאמרינן בקדושין ע"ז המקדש אשה אסור עליו שצט עריות, משמע דבשניות לא קפיד, וכן הרמב"ם שם כתב, הרי זה אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהם ערוה עמה, ומשמע דוקא קרובות שהם ערוה ממא, וכ"כ הטור כאן, מ"מ אפשר לומר דס"ל כשיטת החוס' דעיקר האיסור הוא מדרבנן, ומשום קנסא, ומשום קרובות שניות לא גזרו, אצל לשיטת הרמב"ן אפשר שיכיר אסור אף בקרובות שניות, וצ"ב כתב, דמ"מ י"ל דאף אליבא דהרמב"ן מותר, דהא לכו"ע אין האיסור אלא מחמת ספק, דהא לא אמרינן חזקה שליה עושה שליחותו כי אם לחומרא ולא לקולא, וכדאיתא בגיטין [ס"ד א'], וא"כ אפשר דדוקא צספק איסור חורה, אצל צספק של דבריהם אינו אסור, וזה נוח לי כי היכי דלא נעשה מחלוקת במה שלא מליט שנחלקו צו, ומה גם שכתבתי (צפ"ז ה"ב כ') דמסוגיית הגמ' צמזר שם מוכח כן, וכ"כ צעלי ארזים סק"ד, דאפילו לדעת הרמב"ן אינו אסור אלא צמקום חשש ערוה דאורייתא.

וכבר כתב כן צשטמ"ק נזיר י"ב א' צסס עזריאל, דבשניות ליכא למיחש, דספקא דרבנן לקולא. [והוא ס"ל דמדינא אסור ברמב"ן]. ועי' צישא צרכה דקמ"ג א', וצמטה אברון ח"א ערך חזקה שליה עושה שליחותו.

ואם היחא לה קרובה שקדושה הם רק מדרבנן, כתב צמשל"מ פ"ז דאישות ה"ב כ', דכיון שכתבנו דאין לחוש אלא לקרובות שהן ערוה מהחורה [וכנ"ל], ממילא מוכח דאשה שיש לה קרובה צה מילאן אינה אסורה, כיון שאין קדושה כי אם מדרבנן, ומ"מ עדיין צבי נוקפי צדמיון זה, דאף דימא דאינו אסור צאשה שיש לה קרובות שניות, אפשר שיכיר אסור צאשה שיש לה קרובות משצט נשים, ואע"פ שלא יהיו ערוה כי אם מדרבנן, ולריך אינו צזה להתלמד ממקום אחר.

ואין

ואם צלו צ' נשים וכל אחת חומרת חותי קודש, ויש לכל אחת מהן קרובה ערוה הראויה להתקדש, כתב צעלי ארזים סק"ג, דצזה ודאי נראה שאסור בכל אחת מהן מפני דצורה של השניה המכחשת וחומרת לא קידשך אלא חותי, ויש לחוש שגם היא משקרת וקידש ערוה של השניה, ואפילו נותן גט לשניהם אסור בכל הנשים שצטולם שיש להן ערוה הראויה להתקדש, דלא שייך כאן להחיר מטעם חזקה אף אדם חוטא ולא לו, כיון דאחת מהן ודאי משקרת י"ל דגם השניה משקרת וקידש אשה דעלמא, ולא דמי להא דאמרינן הכס' [צקדושין ס"ד] דאפילו לרב דאמר אינו נאמן לכנוס, אפ"י צשנים שכל אחד חומר אינו קידשתיה האחד נותן גט והשני כונס, דהתם העטס משום דמירתת שמא יכיר האב שצצרו קידשה ולא הוא, ולכחי אמרינן אע"פ דחד מינייהו משקר, אמרינן דזה שמשקר ירא לכנוס ונותן גט, משא"כ צזה דלא שייך טעמא דמירתת כיון שהוא אינו יכול להכחיש והשליח מת.

ז. ואם האשה עשתה שליח לקבל קידושה ומת השליח, עי' ס' ל"ז סק"א אות צ'.

ח. ומה הדין בזה כשבא איש אחד ואמר אני קדשתיה, עי' ס' ל"ז סק"א אות ג'.

סד. כגון אשה שיש לה בת וכו'. וקרובות שהן רק שניות, כתב צעלי סקט"ז דגם הן צכלל, וראהו מדאמרינן [צמזר י"ב א'] דצאין לה צה ולא אחות דמותרת, ופרקינן פשיטא, ומתריך לא לריכח דאית לה השתא וכו', ולא משני דקמ"ל דאע"פ שיש לה קרובות שניות דמותרת כו', אלא ודאי דצזה אין חילוק צין דאורייתא לשניות א'.

אולם בפרישה אות ר', אם כי דן נמי מחלילה לומר דה"ה דאסור צנשים שיש להן קרובות שניות, כתב שצ דממש"כ הטור כגון צה אז אם כו', לשון "כגון" משמע הוי וכל כיוולא צהן שהן דאורייתא דוקא, וכ"כ דייק ליצנא דהטור שכתב שדין ערוה עליו.

גם צח"מ סק"ד כתב דמייירי בקרובות האסורות מדאורייתא. וכן צב"ש סק"ט כתב דדוקא ערוה דאורייתא ולא שניות, וכ"כ רש"י צמזר י"ב א' [וכדלהלן צדברי המל"מ ע"ש] ודלא כע"ז. וכ"כ צאצן פינה (דרישת ארי) סק"ה, יד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דרכ"ג א', וערוך השולחן סעיף ל"ז.

ובתפארת יעקב סק"ד כתב, דהא מילתא חליא צמחלוקת החוס' וברמב"ן [כג"ל צסקס"ג אות א'], לדעת החוס' דמדינא אף עריות מותרות, רק מטעם קנס הוא, קנסו גם בשניות, אצל לדעת הרמב"ן דמדינא אסור ולא קנסו צזה כלל, א"כ בשניות אצלינן צדרבנן להקל צספיקא, ולשיטת החוס' י"ל דלכך לא קאמר צגמרא נזיר שם דקמ"ל דאף שיש לה קרובות שניות מותרות, דע"כ

(ד) ועי' בדברי הרב המגיה שבט"ז סקט"ז, שכתב לדחות דמרש"י אין ראיה דשניות מותרות, ואדרבא משמע מדבריו דגם שניות אסורות.

(ג) בהמקנה קו"א ובמחצית השקל פאן, שהעירו דבגמרא שלפנינו ליחא הגירסא, "פשיטא", ולפ"י אין ראיה. אמנם בב"י כאן הביא צגירסא זו שבט"ז.

(יג) ואין אדם עושה שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא לקדשה

בשעת

סתמי תשובה

מהני (ועיין בספר מרכבת המשנה פ"ו מה"נ הלכה ג' שהאריך לנדר לקיים דברי מהרי"ט הנ"ל ולדחות השגת המל"מ מעליו ע"ג גם נס' יד המלך פ"ט מה"נ כתב לתוך קושיות המל"מ ולקיים דברי מהרי"ט הנ"ל ע"ש). וכ' עוד ולפ"ז יש לדון בלשון שהיה ספק מקודשת כגון שזרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה וכל אחר ועשה שליח שיקדש לו אשה זו לאחר שיגרשה המקדש הראשון מהו מי

(יג) ואין אדם עושה שליח כו'. עיין במל"מ פ"ט מה"נ דין ו' שהביא דברי יוהר"ט חפ"ת סי' כ"ג שהגיה ע"ד התוס' בנזיר שם דמנא להו והעושה שליח שיקדש לו אשה לאחר שיגרשה בעלה דלא מהני דילמא כוונת הנזיר דמסתמא אין נדעה האדם לשוא שליח אלא במחיל דמני עבד השתא אצל אי פריש פריש והוא ז"ל תמה עליו דנמ' שם מוכח להדיא דאפילו עושה שליח בפירוש לא

הפוסקים

ס"ק סה אות א

אוצר

התוס', ואין חולק בזה, בצאופן דאף אם עשאו שליח בפירוש שיקדש לו אשה פלונית לאחר שיגרשה בעלה נא מהני ולא חשיב שליח ה'. וכ"פ במהנה אפרים הל' שנוחין סי' י"ז, נשמת חיים דל"ז אי' וכסא אליהו כאן. ובמסכת משכ פ"ט מאישות הל' ו', אם כי יישב דברי מהרי"ט, כתב דהעיקר כדעת התוס'.

גם ביד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דרכ"ג אי' כתב דאף דעשה בפירוש שליח על דבר שאינו יכול לעשות עשה, לא מני שויה שליח, אף שעושה אותו שליח לכשיצא העת שיכול לעשות, ואף שמלשון הרמב"ם יש לטעות ולומר דבממנה אותו בפירוש הוה שליח, אצל ה"א סברא דמיה שחין לה קיום כלל שם בסוגיין.

ובחתם סופר סי' י"א הוכיח כן משאלות בסוף פ' חיי שרה, שכתב כי משוי שליח מידעם דכאז מני נקדש לה בעידנה דמשוי שליח, הכא כיון דכאז לא מני מקדש לה בבהיא שעתא דהא עדיין לא מיגרשה שליח נמי נא מני משוי, ואי אזיל שניה וקידש כי כה"ג לא הוי קדושין עכ"ל, ומשפטים דבריו משמע דס"ל דלא משוי שליח אפילו פירש להדיא, והוסיף דכן מצאנו מהרי"ף רפ"ח דבבא מציעא, ואם כי הביא מריו" [הג"ל דבערס ה'] דחולק ע"ז, מ"מ הקשה עליו, ומסיק דכל מילתא דלא מני עבד לא משוי שליח אפילו פירש להדיא.

ובערך השלחן חו"מ סי' קפ"ד, אם כי כתב ג"כ דבריו משמע דס"ל כמהרי"ט, מסיק דמ"מ לענין הלכה כיון דתוס' מפירש שאינו יכול לעשות שליח, וכן הרמב"ן והרא"ש והריטב"א הביאו גם זו בפ"י דנדרים וגורסים לא מני משוי שליח, וצרמב"ם אינו מוכח כל כך, נקטין כותייהו.

ובחקרי לב סי' כ"ד דמ"ה ג', הביא שכן כתב מהר"ר עודוס בשעת כ"י לנזיר, ומסיק דאין ספק דנקטין דמדי דלא מני עבד לא משוי שליח אפילו עשאו בפירוש.

ובשמחת יהודה סי' ע"ג כתב דהכי מוכח להדיא ממש"כ התוס' ביצמות דנ"צ ז' ד"ה ולאשה, [על מה שאמרנו בגמ' שם דהאומר ללצלר כתוב גט לאשה דעלמא לכשאכנסה אגרשה אינו גט מפני שאין בידו לגרשה] דאפילו כתוב בו זמן לאחר הגט ואין כיון דאין בידו לגרשה בשעה שעשאו שליח, וכ"כ המדכ"י והרא"ש וכ"כ

סה. ואין אדם עושה שליח לקדש וכו'. א. הא דאינו נעשה שליח האם הוא משום שהמשלח לא נתכוון לכזו, או אפילו כשפירש להדיא שיקדשנה לאחר שתהי' ראויה, אינו נעשה שלוחו. בשו"ת מהרי"ט ח"צ חו"מ סי' כ"ג, הביא דברי התוס' בסוגיין נזיר י"ב ד"ה מ"ט, ודייק מדבריהם דמה שאמרנו בגמרא שם דהשניח אינו יכול לקדש אשה שלא היתה ראויה למשלח בשעת מינוי השליחות, היינו אפילו אי פירש המשלח להדיא שיקדש לפלונית אחר שתגרש מבעלה, ותמך על התוס' דמנא להו ה"א, דילמא כוונת הגמרא שם דמסתמא אין נדעה האדם לשוא שליח אלא במחיל דמני עבד השתא, אצל אי פריש פריש, והכי דייק לישנא דגמרא דקאמר במלחא דלא מני עבד השתא לא משוי שליח דמשמע דאם עשאו שליח עשוי, ובהרא"ש שם הוסיף מלת "מני" וכתב דלא מני משוי שליח [ומשמע דס"ל כהתוס'], אצל דברי הרמב"ם [וכן הוא לשון הש"ע] שקולים הם דלא חסם אלא לשון הגמ', גם הטור שכתב לא חל עליהם השליחות, מלינו למימר משום דלאו דעתיה עליהו, אצל אי פירש שפיר דמי כו', ואיכא למימר דהתוס' היתה להם הגירסא, כמ"ש הרא"ש, דלא מני משוי שליח כו', והדבר לריך תלמוד.

ועיין בערך לחם כאן שכתב דמדקדוק לשון הש"ע [והרמב"ם] נראה דמהני כל שפירש כן להדיא. ובספר קובץ (על הרמב"ם) פ"ט מאישות הל' ו' כתב דמדברי הרמב"ם פ"ג מנדרים הל' ל"ט והטור יו"ד סי' רל"ד מוכח דס"ל כשעת המהרי"ט. גם ביד המלך (להר"א פאלנבו) שם הוכיח כן, ותמה מדוע כתב המהרי"ט דדברי הרמב"ם שקולים הם ולא הוכיח משם דס"ל כותייהו. ובישא ברכה (על ר"יו) דקמ"ד ד' הביא מספר התרומה הלכות חלה סי' פ"ג שכתב כן להדיא בצאופן אחד, דמ"ש צנור בסוגיין דמילתא דלא מני עבד לא משוי שליח, ה"ק לא אדעתיה דאיניש לשוי שליח לקדש א"א לאחר הגירושין [משמע אצל אי פירש שפיר דמי], וכתב דתומה על המהרי"ט שלא הזכירו. וע"ש במה שזן בדעת המדכ"י בזה. וע"ש להבן דבערס ו'.

אולם במשנה למלך פ"ט מאישות הל' ו', לאחר שהקשה על המהרי"ט מסוגיית הגמרא דנזיר שם, מסיק דודאי למסקנת ההלכה דמילתא דלא מני עבד השתא לא מהני השליחות, וכמ"ש

שכתבו לתוך קושית המשל"מ ולקיים דברי מהרי"ט. ובישא ברכה (על ר"יו) דקמ"ד הביא מה שתייצו בזה באמרות טהורות ובנשמת חיים (להר"א דוד) ועוד ספרים וגו' בדבריהם. וע"ש בבני אהובה שם, תירוש ויבחר סי' ג"ה סקט"י, משה אהרן ח"א ערך חזקה שליח עושה שליחותו, פי שנים וקריב א', ערך שי כאן ואמירה נצימה ח"ב סי' א'.

ז' וע"ש בהגהות בן המחר שהוסיף דוחק לחלק בין מפרש אותו דבר [דמהני], לאומר בכולל [על סתם נשים שאין ראויות שיקדשם לאחר שיהיו ראויות, ולא מהני אלא בשניהם לא משוי שליח].

ה) בהגהות משל"מ פ"ט דאישות הל' ו' כתב דמדברי ר"יו גכ"ב ח"ג יש לדייק כדעת המהרי"ט, שכתב ח"ל: ומותר באשה שקרובותיה היו נשואות בשעת מינוי השליחות כי כשעשאו שליח לא עשאו אלא על הנשים שהיה הוא בעצמו באותו זמן יכול לקדש. וכ"כ בדעת ר"יו בנשמת חיים דנ"ז ב' וישא ברכה (על ר"יו) דקמ"ג ד'. וכ"כ בחתם סופר ובערך השלחן המובאים להלן. מיהו בשושנת העמקים כלל כ"ג כתב דיש לפרש דברי ר"יו באופן דלא תידוק כמהרי"ט. וע"י ערך שי סעיף ו'.

ז' וע"י בפתחי תשובה סק"ג שהביא ממרכבת המשנה ויד המלך

פתחי תשובה

[ונגלוין ש"ע דהאן רע"ק ח"ג ז"ל א"ס נשע של לקדש אשה פלונית ועשה שלם לקדשה וקדשה אחר שנשאל על שנועתי ו"ל דהשליחות בטל כיון דנשעה שעשה שליח לא היה ראוי לקדשה או ד"ל כיון דהכס עוקר נדר מעיקרו מיקרי ביטול ועיין תשובת הראש"ח ח"ג סי' י"ח עכ"ל]:

אמרינן דחשיב שליח שהרי איכא א"ס ה' מקדשה היו חופסין זה קדושין וא"כ חשיב מילתא דמני עביר ופיר מני נשוי שליח או דילמא כיון דהוא לא היה יכול לקדשה קדושין גמורים חשיב מילתא דלא מני עביר וא"כ לא חשיב שליח והאריך בזה ע"ש. וע' עוד במל"מ פ"ג והלכות בילת מקדש דין ו' הוצא בקדשה לעיל סי' ח' ס"ה י"ו וע' נת' שינת כיון סי' פ"ו ובס' דורש לניון דרוש י"ג.

הפוסקים

סי' סה אות א - ו

אוצר

ועוד ד"ל דלא מיקרי ביטול כיון דלפשר שיצטל הצעל הכס קודם שיחננו לה.

ד. עשה שליח לקדש אחות אשתו אם יכול השליח לקדשה לו אחרי שמתה אשתו. כתב ב"ד דוד (פסקי הלכות) ח"ג דרכ"ד ח' הכה ג', דאם עשה שליח לקדש לו אחות אשתו לאחר שמתה אשתו צננו הקדושין, דאם נשעה שנועה השליח ל"מ עביר הוא המעשה וקיי"ל דלא מני עביר שותא, והארכתי בזה, וכן שמעתי בזה בטל נוצ"י [ע"ש במהדו"ק סי' ס"ד] שאמר דהיכא דהוה מיגו דזכי לנפשיה, יכול לזכות לחברו אף במקום שאינו יכול להעשות שליח, [וגם דמי לקידש חשה שהיכה ח"א נשעה מינוי השליחות, דאז לא היה יכול השליח לזכות אף לנפשיה], וזה חינו, וע"ש.

ה. עשה שליח לקדש קטנה או שומה אם יכול השליח לקדשה לאחר שתגדל או תשתפה. כתב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ג דרכ"ג ב', דאם עשה שליח לקדש לו אשה ויהא קטנה או שומה, ה"ז ספק אם יכולה להתקדש ע"י השליח הוה לאחר שהגדולה או נשתפה. וביד דוד שם כתב, דדעתו נועה שאין השנים יכול לעשות שליחותו אף לאחר שתגדל ותשתפה, כיון שאינה בת קדושין בשעת מינוי השליח, ועכ"ל כל עוד שלא מלאתי ראיה מצוררת לזה, לא ראיתי לחתוך הדין וסחמתי דכאי ספק.

ואם נשתתפה לאחר שעשה שליח ושוב נשתתפה, כתב בפסקי הלכות שם דלא נחצטל מינוי השליחות, וכמו כן יכול למנות שליח צעת שהיא צריכה שיקדשה לאחר ששתתפה ותתפרא, ולמעשה ל"ע.

ועי' בחתם סופר סי' י"א, שכתב בחו"ד דאם היכה קטנה, ונתגדלה, אין לומר בזה דנשעת שליחות הוי איכא לא מני עביר, משום דלא הוי אלא מחוסר זמן ולא הוי כמחוסר מעשה, דזמן ממילא עבר.

ו. עשה שליח לקדש לו אשה שמקודשת מספק לאחר שתתגרש. בפ"ת סק"ג הביא מהמש"מ פ"ע דאשיות ב"ו, דלאחר שמוסיק דכל שפירש שיקדש אשה פלונית לאחר שיגרשנה לא מהני, כתב דיש לדון בזה שהיכה ספק מקודשת כגון שזרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה, וזה אחר ועשה שליח שיקדש לו אשה זו לאחר שיגרשנה המקדש הראשון מהו, מי אמרינן דחשיב שליח, שהרי איכא א"ס הוה מקדשה הוי חופסין זה קדושין, וא"כ חשיב מילתא דמני עביר ושפיר מנשי שליח, או דילמא כיון דהוא לא היה יכול לקדשה קדושין גמורים חשיב מילתא דלא מני עביר, וא"כ לא חשיב שליח. ושם במש"מ כתב עוד, דלכאורה נראה דשליחות זו הוי ספק ואם קידש לאחר שיגרש ראשון הוי ספק מקודשת כו', ובמ"מ שם פ"ז ב"ו ע"ו לענין האומר ליבמה כרי את מקודשת לי לאחר שיחלץ לך יצחק, כתב [לדעת הרמב"ם] דכיון דקיי"ל דיבמה יש בה ספק קדושין הוי ספק מקודשת, ובכ"ז שם חולק עליו, וכתב דמקודשת גמורה היא, דכיון דעכשיו נמי חפסי בה קדושין מספק לא הוי דבר שלא בא לעולם, וכשהוא מקדשה עכשיו שיחלץ הקדושין לאחר שיחלץ יבמה שפיר דמי, ולפי דבריו

וכ"ז מדברי הרשב"א שם, והא' הכס דבפירוש עושה שליח לגרש אותה אחר שיכנסנה ואפ"ה כתבו דעיקר טעמיה דלא מהני הוא משום דאין ביטול לגרשה נשעה שנועה שליח, וכוותייהו נקטינן.

ובבר' כתב בן במאירי חזיר שם דמה שאמרו מילתא דאיכא לא מני עביר נה מנשי שנית, כנומר נה מני נשוייה שליח, ולא עוד אלא אפילו פירש לו בן ר"ל שיקדש לו אשה פלונית לכשתתגרש. וכן כתב בשיטה מקובלת שם בזה הר"ר עזריאל.

ועיין באור גדול סי' מ"א אות י"ג שדן לחלק בין היכא שנעשה שליח בן על נשים הראויות לו עכשיו וכן על נשים שאינן ראויות לו עכשיו, דמהני כל שפירש, לבין שנעשה שליחו רק על נשים שאינן ראויות לו דלא מהני אפילו כשפירש. וסיים בזה נכון ליישב דברי ר"י דמשמע דס"ל כמהר"ט.

ב. ואם בדיעבד מקודשת אם קידשה השליח כשכבר היתה ראויה לו. כתב בכה"ג הגה"ע אות כ"ב, דיש נחקור אם לא מת השליח וחזר ואמר שיקדש לו אשה שנשעה שעשה שליח היכה ח"א, אי הויה מקודשת לו, או דינמא לא שגא, ומאי דנקט ומת הוא משום דבשי נמימר שאסור בכה הנשים שצוולם, ולא מלאתי מי שדיבר בחקירה זו מלבד להר"מ מינץ סי' ל"ע דמלשנו משמע דאפילו חזר שליח ואמר שקדשה אינה מקודשת, וכן מלאתי להרא"ח. ובספרו דינא דחיי עשין דף ד' כתב בזה דלדבר מגדולי הדור פשוט צענינו דאין קדושין, וצענינו קשה מאד הדבר דלא הוי קדושין, ולפיכך הדבר ספק וכו'.

ועיין ביד אהרן הגה"ע אות ל"ב שכתב דמה שהעלה בדיוקא דחיי דכוי ספק מקודשת היינו לפני שראה דברי מהר"ם מינץ ומבראנ"ה, אבל אחר שראה דבריהם [כמו שהביאם בכה"ג] ודאי דאין ספק כלל. וכן בפרישה אות כ"א כתב דאם קידש אינן קדושין. ועי' בזה"ע סק"ב שכתב דזה לא הוי בכה חקירה, דפשוט הוא מגמרא דאינה מקודשת. גם בחקרי לב סי' כ"ד דל"ו ד' כתב על הכנה"ג דדברי תימח הם דודאי אינה מקודשת כלל. וכן בשמה חיים דל"ז ב' לאחר שחמח על הכנה"ג, הוסיף דגם לפי שיטת מהר"ע דס"ל דאם פירש שיקדשה לאחר שמתגרש מקודשת [ובמבוא בלוח הקודש], אין מקום להסתפק בזה כלל דכיון דהוא לא עשה שליח לאשה זו הוי כ"ד לומר שהיכה מקודשת.

ובבאירי לאחר שהעלה דאפילו אם פירש המטלה שיקדשה לאחר שהיכה בראויה לו אינה מקודשת [וכדלעיל שם], כתב דיש מפקפקין לומר שאם קידש מקודשת, אלא שאין חוששין לכך, ולא יראה כן.

ג. עשה שליח לקדש לו אשה לאחר שתתגרש, והמשלח נעשה בעצמו שליח לגרשה. בתפארת יעקב סק"ג מספק במשנה שנעשה שליח לגרש אותה הנשואות, ובשעת השליחות היה הכס בידו, רק שלא מסרו לשליח זה אלא לאחר, ד"ל דיכול לעשות שליח, דבידו לגרשה וקדשה עכשיו, ואף שהאשה אינה לפניו לא מיקרי אינו ביטול מה שזריך לילך לשם ולקדשה, אך מסיק דלדעתו בכה"ג לא מהני, דדוקא אם צאופן שטעה שליח היה הוא יכול לקדש, מיקרי ביטול, אבל כאן כיון שלא מסר הכס לשליח רק לאחר, א"כ בלי הכס אינו יכול לקדשה, לא מני שוויח שליח,

אוצר

סי' סה אות ו—

הפוסקים

כשחזר והצריח חין לריך לאמלכוי צו דלל נפסקה השליחות, משא"כ לפי' צאומר לא וקדש לי אשה פנויה זו וקידשה אחר וגירסה, אימא דמהתורה נפסקה השליחות, ואף אם לא ידע המשלה מה, וכשנתגרשה לריך השליח לאמלכוי ציח, וגם י"ל דלא ניתא ליה צאשה גרושה.

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דרכ"ג צ' כתב, דאם צעת שאמר לשטחו לקדש פלונית או אשה סתם היתה פנויה ונתקדשה לאחר ונתגרשה, ה"ז ספק אם יחולו הקדושין שקידשה השליח, וכן אם עשה אותו שליח לקדש לו אשה פנויה זו לאחר שיקדשה פלוגי ונתגרשה ממנו, ה"ז ספק אם חלים הקדושין.

ח. ובשארם נכסיו או חפץ מסוים על פלונית או על עצמו ושלח לקדשה לאחר שישראל על נדרו. נשמת חיים דע"ז ג' דן בראובן שאמר נכסיו ע"ג נאה ועשה שליח לקדשה לאחר שישראל על נדרו, אם מקודשת או לאו, מי נימא דכיון דצטעה שעשאו שליח לא היה יכול צעלמו לקדשה, כיון דאיהו יכולה ליהנות ממנו, גם שליח לא מצי עבד, או דילמא אף שאין צידו לקדשה עכשיו בכסף, מ"מ צידו לקדשה צטער לפי שיטת הר"ן בחשבותיו סי' כ"ג וי"א, וכיון דחפסי זה קדושי שטר מצי למעבד שליח לקדשה בכסף אחר שישראל על נדרו, ואף לשיטת הרשב"א דאיהו יכול לקדשה צטער, אכתי מצי לקדשה צביאה דהוא לא דידיה רק מנכסיו ולא מגופו, ואף צהדיר הנאה תשמישו בוכתאו לעיל דאם צא עליה לשם קדושין מקודשת ואיסורא דעבר עבר, וכיון שכן אפשר דמיקרי שפיר מילתא דמצי עבד, ולכאורה היה נראה קצת רחוק מהתוס' נזיר י"ג דיכולה אשה לומר לחצרתה לנשי לי קמה וכפרישיו לי חלה, אף שצאותה עשה לא היתה יכולה להפריש חלה מן הקמה שאינו צר חיובא, משום דצידה להציא עיסה מגולגלת, אלא דמ"ל דשאי"ה דבין מה שמפריש ממקום אחר ובין מה שמפריש מזה מין אחד הוא, משא"כ צנ"ד דקידושי שטר לאחד ובסוף לאוד, והדבר לריך תלמוד.

מיהו אם ראוין אחר על לאה חפץ פלוני' של, ושוז עשה שליח לקדש את לאה צאוחו חפץ לאחר שישראל על נדרו, כתב נשמת חיים שם, דכיון דצידו לקדשה בחפץ אחר מיקרי שפיר מילתא דמצי עבד השחא, וכ"ז דומה למש"כ התוס'.

ועיין בחזקוני נרי סי' ד', שכתב להחיר גם צאוחו שאמר על עצמו חפץ מסוים עד זמן פלוני, שיכול לעשות שליח שיקדש צצילו צדצר הזה לאחר שיעבור הזמן.

פ. נשבע שלא לקדש אשה פלונית ואח"כ עשה שליח לקדשה. ע"י פ"ת סק"י' שצביא מגליון רעק"א שנחשפק כשקדשה השליח אחרי שנשאל על שבעתו, אי נימא דהשליחות צעלה כיון דצטעה שעשאו השליח לא היה רשאי לקדשה, או דמ"ל כיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו מקרי צידו. ומצאמר מדצריז דאם קדשה לפני שנשאל על שבעתו, השליחות צעלה.

אולם במחנה אפרים ה"ל שלוחין סי' ט', דן גם כשקדשה השליח לפני שנשאל המשלה על שבעתו, אי נימא דאיהו מקודשת מכיון דאיהו לא מצי לקדשה שליח נמי לא מצי משוי, כדאמרין צמיר י"ב צ', או דילמא התם שאני דאם עבר לא עשה כלום, אצל הכא כיון דאיהו נמי אם עבר ועשה מה שעשה עשוי שליח נמי מה שעשה עשוי, ומהר"א"ח צח"ב [סי' י"א] הביא שר"ה לומר צנידון זה [לענין גירושין] דכיון דאיהו לא מצי עבד שליח נמי לא מצי משוי, וכתב דלדעתו לא דמי, דאפילו אימא דאיהו לא מצי עבד משום איסורא דרבע עליה, שליח מצי משוי, ודמיא לאותה שאמר צקדושין [כ"ג א'] דאין עבד מקבל גיטו מיד רבו ושליח מצי משוי

צצריז, ה"ה כשאומני' לאשה שהיה ספק מקודשת, הרי את מקודשת לי לאחר שתגרשי הוי מקודשת ודאי, דמה לי יצמח מה לי ספק מקודשת, וא"כ צנ"ד צטעה שליח לקדש לו אשה שהיה ספק מקודשת לאחר שתגרש, נראה דחשיב שליח דכוי מילתא דאיהו מצי עבד. וע"ש מש"כ עוד, דיש לתלות זאת צמחוקת רש"י ותוס' ציצמות [א"ט צ'] דרש"י סוצר דלא משוי שליח, ואליצא דהתוס' משוי שליח.

ובאבני מלואים סק"י' כתב דלל עדיף שלוחו מהוא עצמו, וכיון דאיהו מצי מקדש שיחול לאחר שיגרשנה אם קדושי ודאי [לדעת הכ"מ] אם קדושי ספק [לדעת הר"מ], שלוחו כמותו. וכ"כ צנשמת חיים דע"ז ג', וצאנן הראשה סי' כ"ז.

וביד דוד (פסקי הלכות) דרכ"ג צ' כתב, דהטיקר צזה כמ"ש מסצרה דכל מה שיכול הוא לעשות יש לו זכות לעשות שליח, וכיון שהוא יכול לקדשה ויחולו הקדושין מספק, גם השליחות חלה צאופן זה. וע"י צצני אהוצה פ"ט דאישות שכתב דה"ה צאומר לשלוחו קדש לי אותה לאחר שיחולן לה יצמחו וקדשה, הוי ספק מקודשת.

ואם עשה שליח לקדש לו אשה שמתגרשת מספק לאחר שתגרש צודאי, דן צזה צשונת העמקים כלל כ"ג, וכתב דיש לחלק צין נידון זה לנידון המשל"ת, כי צספק מקודשת חרי וחרי אוקמיא אחזקת פנויה, ומדרצנן ספק, דחרי וחרי ספיקא דרצנן, וא"כ צשו"א שליח לקדשה אחר שיגרשנה הוי קדושי ודאי, דאיהו נמי מצי עבד מן התורה, וה"ה שלוחו, אצל צספק גירושין כה"ג חין מקודשת כלל, [דספק קדושין איכה חזקת א"ל].

ג. ואם בשעשאו שליח היתה פנויה ואח"כ נתקדשה לאחר ושוב נתגרשה. כתב צחקרי לצ ח"צ סי' כ"ד, דיש להספק כשאומר לשלוחו קדש לי פנויה פלונית, ולא הספיק לקדשה עד שנתקדשה לאחר ושוז נתאלמנה או נתגרשה ממנו, ואח"כ קידשה השליח למשלחו, אי אמרינן צזה כל מילתא דלא מצי עבד וחי, דצאותה עשה שנתקדשה לאחר חין ציד השליח לקדשה וצעלה השליחות, או דילמא כיון שצטעה שמיניה לשליח היתה פנויה שז לא נחצעלה השליחות אף שנתקדשה לאחר, ולצצרי המהר"ט חו"מ סי' כ"ג דס"ל דכי קי"ל דלא מצי עבד לא משוי שליח, היינו צסחמא שאין דעתו לכך, אצל צמפרש אשה פלונית לאחר שנתגרש שפיר משוי שליח, חין כאן ספק וצודאי הוי קדושין, אלא שצקצו עליו [ע"י לעיל אות א']. ושם צצני' א' כתב שמהא רחיה לחקירה זו מגיעין כ"ג, קיבל הקטן והגדיל חרש ונחשקה וחי פסול, אצל פקה ונתחרש וחזר ונתחפקת וחי כשר, זה הכלל כל שחילתו וסופו צדעת כשר, וא"כ ה"ז צנ"ד כיון שצטעה שמיניה היתה פנויה וגם כשקידשה היתה פנויה, שפיר הוי מקודשת. וכ"כ צצצ צרכות מערכת הכ' סי' א', והביא עוד רחיה לכך.

ובשושנת העמקים כלל כ"ג כתב לתלות זה צמחוקת הרמב"ם פ"צ דגירושין ה"ל ע"ז, והעור סי' קכ"א, דלפי העור אם נא [לשליח לתת גט] צצריא ונשטטה [המשלה] וכתבו [השליח] צעת שטוחו, ונחגי, צצל מהתורה, דכל מה דלא מצי עבד לא משוי שליח, אף שעשאו צעת חלימותו, ואפ"ה כציצריא אח"כ נותנו ואין לריך לאמלכוי צי, הרי מוכח דין זה דהאומר לשלוחו קדש לי אשה פנויה וקידשה אחר וגירסה, וקידשה השליח מקודשת, אצל לפי הרמב"ם, וכפי מש"כ הר"ב וצח"מ [סק"צ] וצ"ש [סק"ג] דהיכא דכתבו ונתנו צעת שטוחו מדרצנן פסול ילא מהתורה, דלא אמרינן כל מה דלא מצי עבד לא משוי שליח אלא צמחולת מינוי השליחות, אצל אם כשמינה היה צריא חו שלוחו כמותו, וצחריקאו קאי השליח ואף שצטעה ממנו, שלוחו כותב ונותן מדין חורה, ולכן

ביאור הגר"א

[כה] וכן אם באו כו'.
עומד דגטין ס"ד א'
ד"ה אסור כו' ואפי'
באות כל הקרובות כו'
והרמב"ן חולק עליהם
ואמר דסמכינו אדיבורא

(כ) בשעת השליחות: הגב [כה] וכן אם צאו הקרובות ואמרו לא נתקדשנו
ועמדו (כא) ונשאו מותר באשה זו דלא ודאי לא נתקדשו הקרובות (כר"ן פ' התקבל) *

י"ל

* בדפוס השו"ע נתחלפו כאן ציוני המקורות, והצגנו במקומם, וכו' בדרכי משה.

ידהו דע"א נאמן באיסורין כו' והר"ן הכריע שם כדברי תוס' וכו' ומ"מ כל שהקרובות נתקדשו לאחרים מותר בה דלא היו חוזרות ומתקדשות כמ"ש
תוס' וי"ש וכן כו' וכו' ואמרו כו' ר"ל אפי' באמרו לא מהב' וצריך עמדו ונישאו :

באר היטב

(כ) בשעת שליחות. יש לחקור אם היינו דוקא כשמת השליח אצל
אם לא מת השליח וחזר ואמר שקדש לו אשה שנשעה שעשאו
שליח היתה ח"ל הוי מקודשת או דילמא ל"ש ומחיל דקט. ומת הוי
משום דבעי למימר שאסור בכל הנשים שנעולס. והנחתו למחר"ס מוכן
ס' ל"ט שכתב ומועתה אפילו אם נוקדש השליח אח"כ ח' וכן כשהיו
פניות ח"נה מועיל וכו' ולשונו זה מוכח דאפילו חזר שליח ואמר
(כא) ונשאו. דוקא עמדו ונשאו דאיסורא ודאי לא עבדו אצל ח"נה
לא ומהימנין להו שלא נתקדשו והטעם כתבו תוספות גיטין דף ס"ד ע"ל ותוס' נזיר דף י"ב ע"ל משום קנס דלא היה לו להכניס עמנו
נפקא והיה לו לזנות לקדש לו אשה פרטית ע"ש ועיין ג"ש :

פתחי תשובה

(יד) בשעת השליחות. נמשנה כתבתי דדוקא נעושה שליח לקדש אחריו הכי
אצל נעושה שליח לשדך לו אשה סתם ע"י כו"ה לא אחריו כו'. ומכ"כ
נזותן כו"ה לשדך עבור נתן והשליח עשה שידוך עם מי שהיה לו אשה צעת שקיבל
האשה והוא התחייב עמנו בקנין וקנס כשהוא דודלי וחייב המעלה לקיים השידוך
ולא מני לפטור עמנו נעושה זו דכל מחלף דלא מני עבד השתא כו' ע"ש :

שקדשה ח"נה מקודשת וכן תלפתי בהראשונה עכ"ל כה"ג דף ס"ג ע"ב ולדודי לא הוי זה בכלל הקירה לפשוט הוי נעמרה דנזיר דף י"ב
ע"ל ונערה ר' יוחנן וכו' ע"ש בהש"י ובה"ס דוד"ק :
לא ומהימנין להו שלא נתקדשו והטעם כתבו תוספות גיטין דף ס"ד ע"ל ותוס' נזיר דף י"ב ע"ל משום קנס דלא היה לו להכניס עמנו
נפקא והיה לו לזנות לקדש לו אשה פרטית ע"ש ועיין ג"ש :

הפוסקים

ס"ק סה אות ט—ס"ק סו אות א

אוצר

אמרו עכו"ם ופסחית פסחית כחן, חמדת משה דק"י ז' ועולת
יחזקס סי' נ"ב.

לר"ש בן אלעזר, ופריך ומי איכא מידי דליכא לא מני עבד ומני
משוי שליח כו', ומשני הכא בר שניהות הוא, והוא הדין גמי ב"ד ח'.

סו. ואמרו לא נתקדשנו ועמדו ונשאו וכו'. א. דעות
הפוסקים בדין זה. בדרכי משה אות ז' כתב, דכן
משמע ב"רן פ"י דגיטין דאם עמדו הקרובות ונישאו לאחרים מותר
המשנה לישא אחת אשה שנישאו כל קרובותיה, והיינו דהר"ן שם
הביא מש"כ התוס' [שם ס"ד ח'] דאפילו צאו כל הקרובות ואמרו
לא נתקדשנו לא סמכין לדבורא צענמא, וכתב דלפי זה מותר
המשנה לקדש אשה שכל קרובותיה נתקדשו לאחרים, דאם איחא
דקידש השליח אחת מהן לא היו חוזרות ומתקדשות. ומחלופי
הרמב"ן הביא הר"ן שם, דאם צאו הקרובות ואמרו לא קדשנו שליח
נחמדות [ולא צעינן שנישאו דוקא], דע"ל נאמן באיסורין, [וכי'
בחידיש הרשב"א ובר"ב צ"ל שם], והקשה עליו הר"ן דמחלופי
סתמא אסור בכל הנשים שנעולס, לא משמע דבעדות קרובות
צליח סגי, ועוד דלשיטת הרמב"ן דס"ל דמדינא אסור [כדלעיל
סקס"ג אות ח'] איך מותר בעדות ע"ל, והא ה"ל דבר שנערה
וליונו פחות משנים, ומסיק דדכוותיה דהתוס' משמע, דקנסא
צענמא הוא.

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דרכ"א ח' פסק, דאפילו צאו כל
הקרובות של האשה ואמרו לא קדשנו השליח, עכ"ל אסור
עד שנישאו כל קרובותיה. וז"ל דוד שם ביאר, דכן הוא דעת
התוס' ובר"ן, דלא בהרמב"ן, ואף שקושית הר"ן על הרמב"ן אינה
מוכרחת, עכ"ל משמתי לדעת התוס' ובר"ן, שאין ראיות גס לנגדס,
ובדבר ל"ת.

ובתפארת יעקב סקל"י כתב, דגם חליצא דהתוס' י"ל שאפילו
אם נישאו כל קרובותיה לאחרים אסור ליקח אשה זו,
עד כאן לא כתבו התוס' דבר זה רק בצלקא דעתך דהוי ס"ל
דכחא מדינא, ועל זה כתבו דדבורא לא מהני רק נשאו, אצל אח"כ
דמסקי דהטעם משום קנס ומדינא אין לחוש כלל, אי"כ כמו דקנסו
צלי נשאו אף דמדינא לא חיישינן, כן קנסו שנשאו, ולענין קנס לא
שייך לחלק כלל צ"כ. וכי"כ בקרית מלך רב פ"ט דאישות הל' ו',
והאוסף דכן נראה ממה שהקשה הר"ן על דעת הרמב"ן, דאם איחא
דכל

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דרכ"ד ד' הגב ד' הביא מרעק"ל
כ"ל, גם הביא מתשובת מהר"י ס' ק"ל שנשבע שלא לגרש
ועשה שליח לגרש קודם שנשאל שאומר שיעל השליחות, ומדמה
לה להך דיבמות נ"ב ז' לאומר כחצו גט לאשה דעלמא לכשאכנסנה
לאגרסה דקיי"ל דאיו גט ע"ש, ותמה עליהם דמפני שצועתו לא
נקרא לא מני עבד הוא, דהא אם יעבור ויקדשה יחולו הקדושין,
דלא שדיפא שצועתו מכל חייבי לאוין שמשבע עליהן שלא לקדש,
ועכ"ל גלי רחמנא שקדושין תופסין בחייבי לאוין, וכמו כן מי
שנשבע בפירות.

ובישיא ברכה דקמ"ד ד' הביא מהבכרי יוסף צ"ס מהר"א יחזקני,
ד"ס להסתפק בשדוכין שגנו שהם שצוהש אי מיקרי אין
צידו, ושם הביא מהמהר"י ח"ב ס' מ"ג, בנדריו שהיו לראובן ז'
בנים ושדך בת שמעון לבנו הגדול ופטר הבן, וכאשר שמעון ראה
לשדך או להשיא את בתו הוליה אבי הבנים קול שהוא קידש בת
שמעון לבנו ב', שכתב דאם הבן השיי עשה שליח לאצוי לקדש לו
אשה סתם, אפי"פ ששעשו צומן שהבן הראשון היה בחיים, מ"מ
היה יכול האב לקדשה לו, דומיא דמה שאמרו בנזיר, דהתם אסיקנא
כי משוי שליח צמינמא דמלי עבד, וזהו מני עבד קרינן צ"כ,
אפי"פ שלא היה ראוי האב ולא קידשה מקודשת, וכתב ע"ז
דכנה פשיעא למחר"ט דכיון שאם עבד וקידשה מקודשת, מני
עבד השתא קרינן צ"כ. ועי"פ מה שדנו צ"כ בדברי אמת קונטרס
ח' דף ג' ג', חקרי לב ס' כ"ד, כבוד וי"ט פ"ט דאישות הל' ו',

(ח) ע"י במחנה אפרים שם, שדן ג"כ אי בטלי הקדושין בזה מטעם
דאין שליח לדבר עבירה, אלא שבסוף דבריו כתב דבני"ד לא שייך לומר
אין שליח לד"ע, כיון דאין האשה גופה אסורה למקדש אלא איסורא הוא
דרביע עליה שלא לקדשה מחמת שנשבע, אבל הקדושין עצמן אינו
עבירה וכו'. ועי' עוד מה שדנו בזה מטעם אשד"ע בנשמת חיים דף ס'
טור א', כבוד יו"ט פ"ט דאישות הל' ו' ובד' דוד הג"ל. ועיקר דין אשד"ע
דנצות הפוסקים בזה יתבאר בחז"מ ס' קפ"ב. ועי' בפ"ת ס' קי"ט סק"ו.

ביאור הגר"א

[כז] י"א דה"ה כו'
ריב"ש סי' פ"ב ולמד
מהג"ל בש"ע:
[כז] וי"ח בזה ד"מ

[כז] י"א דה"ה כו' לא לקדש אשה פלונית ומת השליח נאסר מיד בקרובותיה מעטם חזקה שלוח עושה שליחותו (ריב"ש סי' פ"ב) [כז] (טו) ויש חולקין (בב) בזה (תוספות פרק התקבל):
העושה

כ' דהיינו דוקא להרמב"ן שהביא הר"ן שם והמ"מ שם שמה שאסור בכל הנשים שבעולם לאו משום קנסא אלא מדינא דאי משום קנסא מאי ס"ד דגמ' שם דאף לקולא ועוד מאי מוכח מהא דחזקה שלוח עושה שליחותו אבל תוס' הג"ל פי' משום קנסא כמש"ש וא"ת כו' ונראה דקנסא כו' לפי"ן כה"ג מותר דליכא למקנסיה ועברין שם בש' רמב"ן שתי' קושית תוס' אבל הר"ן הכריע כדברי תוס' ע"ש ועז"מ שחולק על הרב וכו' שאף לתוס' כה"ג מדינא אסור ע"ש:

באר היטב

פתחי תשובה

(כב) בזה. הרב רמ"א מדייק כן בד"מ משיטות תוס' בגיטין דף ס"ד ע"ל דס"ל דאסור בכל הנשים משום קנס א"כ כשניה לקדש אשה פלונית דאינו חייב קנס מותר בקרובותיה. והח"מ וט"ז וז"ל חולקים על רמ"א בזה ע"ש. ואם לזה לקדש אשה פלונית והיא אומרת דלא קידש אותה נאמנת. ח"מ ז"ל:

אוצר

הפוסקים

ס"ק סו אות א—ס"ק סו אות א

סו. אם צוה לקדש אשה פלונית וכו'. א. מקור שתי השיטות ודעות הפוסקים בזה. מקור דעה הראשונה הוא בשו"ת הרי"ש סי' פ"ב, וכתב בעטמו, דמכיון שהעושה שליח סתם ומת אסור בכל הנשים מעטם חזקה שלוח עושה שליחותו, גם העושה שליח נקדש אשה ידועה מיד נאסר בקרובותיה מעטם חזקה זו, כל שיש נספק שקידשה בשליח. והדעה השנייה שצ"ח, הוכיח כן בד"מ אות ח' לפי שיטת התוס' בגיטין ס"ד ח' ד"כ אסור [המוצא לעיל סקס"ג אות ח'], דס"ל דאסור בכל הנשים שבעולם משום קנס שליח נקדש סתם, משמע דאם ייחד אשה פלונית אין לאסור.

ובדינא דחיי דף ד' ב' כתב ג"כ על דברי הרי"ש הנ"ל, דדבר ברור הוא שדינו ליחיד אלא לפי סברת הרמב"ן שסובר דמן הדין הוא אסור בכל הנשים שיש להם קרובות כו', אבל לדעת התוספות שסוברים דאינו אלא משום קנס ודאי דאם מייב שליח נקדש אשה ידועה ומת השליח שמותר בקרובותיה, כיון דמן הדין ליכא חזקה, והכא דליכא קנס כי אמר אשה ידועה, אף הוא מותר בקרובותיה, ופשוט הוא, והזקקתי לכחוז זה לפי שצ"ח הביא דברי הרי"ש בסתמא כאלו הן מוסכמות לדעת כולם, ויטעה הרואה לומר דסובר דאפילו לדברי התוס' מיירי הרי"ש, ולא הוא, אלא שסובר הצ"ח דרואו לחוש לדברי הרי"ש לדעת הרמב"ן, ולפיכך כתבם בסתמא ט.

אולם בח"מ סקכ"ז כתב על דברי הרמ"א, דלא דק בדברי התוס', דכא דכתבו התוס' עטמא דקנסא, [דוקא] כשניה לקדש אשה סתם, משום שזה בודאי חומרא גדולה, שהשליח לא קידש רק אשה אחת, ואם נאסר עליו כל הנשים ולא אזלינן בזה רובא, וגם החזקה אינה חזקה גמורה לומר שהשליח עשה שליחותו, דאין ציד השליח לקדשה שמא לא תתקבל, וממילא לא היה ראוי לאסור כל הנשים עליו אם לא מעטם קנס, אבל כשניה לקדש אשה פלונית, ואנו אוסרין עליו קרובי אותה אשה, מן הדין הוא, ולא מעטם קנס, דאין כאן חומרא גדולה, ובודאי אמרינן חזקה שלוח עושה שליחותו אף שאין צידו לקדש לו אשה, ואפילו לקולא היה בדעת המקשה [שם] לומר גבי גט דחזקה שלוח עושה שליחותו וגירש את אשתו, מכ"ש לחומרא. וכ"כ בע"ז סק"י, ז"ל סק"א, ישועות יעקב פי' הארוך, ובאמרות טהורות כאן. וכן דעת המקשה בקו"א המוצא בסמוך בהערה. ועי' בשו"ת העמקים כלל כ"ב, ובמעט אהרן

דכל שהקרובות אמרו שלא נתקדשו ודאי מותר בכן, א"כ איך קאמר תלמודא אסור בכל הנשים שבעולם, ואם נאמר דלכתוס' ובר"ן אם נישאו אף זו מותרת, גם עליהם יקשה כן.

אולם בעיב קדושין סקכ"ז כתב לאידך גיסא, ד"ל לדעת התוס' ובר"ן דאפילו בזה נישאו אם אומרות בפירוש, אין לקונסו, ומש"כ בר"ן דלא משמע אסור בכל הנשים שיהיה מותר בעדות קרובות, נראה שזה אינו הגב בר"ן, ואי ליחא להגב אפשר דלמסקא התוס' ובר"ן דלא היו אלא קנסא בעלמא לא קנסין רק אם אין הקרובות לפנינו, אבל אם הקרובות לפנינו [ואומרות בפירוש שלא נתקדשו] מותר, דכא עיקר קושיית בר"ן על הרמב"ן היא איך נאמנות הקרובות בדבר שצערור, ואי משום קנסא בלחוד, י"ל דשפיר נאמנות אפילו בדבורא, דלאו דבר שצערור הוא, ודע לך איך לא נקבל עדותן עכשיו ולמחר ינשאו לאחרים, וכן [משמע] מלשון הרמב"ן שהוצא בר"ן מתוך שנאמנות על עצמן נאמנות ג"כ עליו, וכן י"ל עיקר. ועי' מש"כ בזה בנשמת חיים דס"ז ג', ארץ נבי (ותאומי נביה), ובמחלית השקל כאן.

ואם הקרובות נישאו לאחרים על תנאי ולא נתקיים התנאי, או שגמלאו קדושהין קדושי עעות, לדעת הסוברים דבאמירה בעלמא לא מהמני עד שינשאו, כתב בנשמת חיים דף ס"ה ח', דמסתברא דאפי"ה מותר המשלח לקדשה, שהרי הקרובות עשו מעשה להתקדש לאחרים, ואם איחא שקידש אחת מהן לא היו מתרעות מעיקרא לקבל קידושין, ומאי איכפת לן אם שוב נתבענו הקדושין, אף מספקא לי כשהתנאי תלוי בידה, כגון המקדש את האשה ע"מ שלא יהיו עליה נדרים וגמלאו עליה נדרים דאינה מקודשת, אי אמרינן דאסור המשלח בקרובותיה דמשולם לא רתה להתקדש דידעה בעלמא שיהיו עליה נדרים, או נימא דשמא כוונתה היחא להתקדש קדושין גמורים ועשהה מעשה גמור דסברה שלא יהיו עליה נדרים ושוב גמלאו עליה, ומותר המשלח בקרובותיה, ולא מלאחי רחל לזה, ונראה דבכגון דא אין לדיין אלא מה שעיניו רואות.

ב. ואם עד אחד נאמן לומר שהאשה שקידש השליח זו אשה אחרת. עי' בקרית מלך רב פ"ט דלישות הל' ה', שהביא מהרמב"ן [שבא"ת הקודם] דמפורש בדבריו דע"א נאמן, אלא שהר"ן שם השיג עליו דאיך מותר בעדות ע"א. וע"ש שדן מבי דעת התוס' בזה, ומה שחמא על דברי הר"ן.

קידש לו אשה ידועה קנסינן ליה, והי"א המחמירין שהביא הרמ"א הוא אליבא דהרמב"ן דס"ל דמדינא אסור, אבל להתוס' דס"ל דקנסא הוא, כתב הרמ"א דבאשה פלונית מותר.

ט) ועי' בלבוש כאן שביאר דפלוגת הדעות שברמ"א היא, ד"א קמא ס"ל דאפילו באשה ידועה קנסוהו, והחולקים עליהם ס"ל דכולי האי לא קנסוהו. ותמה עליו בישא ברכה דקמ"ב ב', דליכא למי"ד דאפילו אם

אוצר

ס"ק סז אות א-ו

הפוסקים

ג. וכשהאשה אומרת שלא נתקדשה לו אם מותר בקרובותיה. בשו"ת הרי"ש סי' פ"ג, הובא דברי רמ"א, אחר שכתב דאם עשה שליח לקדש אשה ידועה ומת אסור בקרובותיה, מסיק עד שחומר הוא לא נתקדשתי [לזה מותר בקרובותיה]. וכ"כ בערך להם כאלו. ונחמ"מ סק"ז כתב, דכאן מודים החוס' והר"ן לדברי הרמב"ן דבאמירה בעלמא מהני, [דאף שבאשה סתם חולקין הם על הרמב"ן וס"ל דהקרובות אינן נאמנות בדבורה, וכמוצא בסק"ז אות א'], הכא כשצאה האשה ואמרה לא נתקדשתי מותר בקרובותיה, דלא שייך כאן למקנסיה, דהא לא ליה לקדש רק אשה פרטית, וכ"כ דברי סק"ל. וכן מצאנו בע"ז סק"ז.

אולם צמלח אכן כאן, הקשה על דבריהם, דלא מסתבר שיגרע היכא דאסור מדינה [לדעת הח"מ והב"ש אליבא דהחוס' והר"ן הובא לעיל אות א'] דבזה יבני אמירה בעלמא, מהיכא דאינו אסור רק משום קנס דלא מהני אמירה הקרובות [ובדלעיל בזה הכ"ל], ועוד דהא החוס' דגיטין ס"ד א' ד"ה אסור, בתחילת דבריהם מקמי דאסקו שהוא מטעם קנסא, כתבו דאפילו בזה כל הקרובות ואמרו שלא נתקדשו לא סמכין לדבורה בעלמא, וגם הר"ן שם הקשה על הרמב"ן דס"ל דמדינה אסור, כי היכא הוה מותר בעדות ע"ה הא ה"ל דבר שבערוב ואינו פחות משנים, ומצאנו מדבריו דאם היה אסור מדינה לא היו הקרובות נאמנות לומר שלא נתקדשו, והרי"ש [שכתב דנאמנות האשה באמירה בעלמא שלא נתקדשה] ע"כ ס"ל כשיטת הרמב"ן. וכ"כ ביטא דבריה דקמ"צ ג', ובתפלתו יעקב סק"ל. ועי' בבית מאור כאן, ובנשמת חיים דף ס"ו ד' ודף ס"ה א'.

ד. ואם מותר בקרובות שהן שניות. עי' פ"ת סק"ז, שהביא מהמשל"מ פ"ט דלישות ה"ל ו' [דאחר שביאר שאלו עשה שליח לקדש לו אשה סתם מותר לישא קרובות שכן שניות, הובא לעיל בסק"ד] כתב, ולפי"ז אף צאומר לא וקדש לי אשה פלונית ומת השליח, אינו אסור אלא בעריות דאיתא אשה, אבל לא בשניות. וכ"כ בשושנת העמקים כלל כ"ב, ובארן צ"י (תלומדי צביה) סק"ד [ולפי"ז למאן דאסר באשה סתם קרובות שניות, י"ל דה"ל הכא אסור].

ה. ומה הדין בשעשה שליח שיקדש לו אחת משלש נשים מסוימות. צהמקנה ק"א כאן דן כשאמר לשליח שיקדש לי אחת משלש נשים, דבזה לא שייך [מטעם החוס' משום] קנס, כיון שיתחד לו, ואיכא נמי רובא, ולכאורה היה ראוי להחיר לדעת החוס' [בגיטין ס"ד א' הובא בסק"ג אות א'], אך נפמ"כ [בס"ק ואות הכ"ל] דעטם החוס' הוא משום דהוי כמצעל איסור לכתחילה, אי"כ גם בזה יש להחמיר, ואליבא דהרמב"ן דס"ל דמדינה אסור, בודאי יש להחמיר. [מיהו לשיטת הרמ"א ודמדינה דהוי דס"ל לדעת החוס' דביתיד אשה מסוימת מותר, וכמוצא לעיל סק"ז, אות א', גם כאן יש להחיר, וכ"כ הוא משם, דהא הכא איכא נמי רובא].

ו. ואם עשתה האשה שליח לקבל קידושה מאיש ידוע ומת, האם נאמן האיש לומר שלא קידשה, עי' ס' ל"ז סק"א אות ד'.

ואין

אכרן ח"ה ערך חזקה שליח עושה שליחותו. וז"ל אכרן הגה"ע אות כ"ד כתב, דכן נראה דעת הב"י שהביא דברי הרי"ש בסתמא דאסור אפילו באשה פלונית, ודעתו ג"כ בדברי הרי"ש מוסכמים לדעת כולם.

ובערור השלחן סעיף מ"ג, אם כי כתב להלדיק דברי הרמ"א דדיון זה צמחוקת שנוי בין הרמב"ן להחוס', מסיק דמ"מ יש להחמיר לכל הדעות עד שיצור הדבר.

ובמשל"מ פ"ט דלישות ה"ל ו' כתב דזה תלוי בשני תירוצי החוס' בגיטין שם, שהרי החוס' כתבו בזה שני טעמים שאין איסורו מן הדין, חדא דהין זו חזקה גמורה שאין צדו לקדשה שמה לא תתלה, ועוד משום דאזלין בזה רובא, ולטעם השני פשיטא דבאשה פלונית אסור בקרובותיה מן הדין, דהא לא שייך טעמא דרובא, אך לטעם הראשון נראה דשייך אף צאומר קדש לי אשה פלונית, וק"ו הדברים, אם צאומר קדש לי אשה סתם דרחוק הוא להעלות על הדעת ששם אשה שבעולם לא תתלה להתקדש, אפי"ה אמרינן דליכא חזקה משום דאפשר דלא נתרנית שום אשה שבעולם להתקדש לו, כ"ש צאומר קדש לי אשה פלונית דאפשר דאיתא אשה לא רתח להתקדש לזה המשלח, פשיטא דלא אמרינן בזה חזקה שליח עושה שליחותו, וכיון שכן נראה דמותר בקרובותיה. וכ"כ בעלי ארזים סק"ז, אכן פינה (ודרישת ארז) סק"ד, ארץ צ"י (ותלומדי צביה) סק"ד, ופתחי עזרה כאן א'.

ובבית מאיר כתב דנ"ל דהדין עם הרמ"א, שהרי החוס' נקטו בדבריהם תחילה הטעם דליכא חזקה דילמא לא תתלה האשה, וטעם הרוב כתבו אח"כ, משמע דטעם אחד לצד מספיק, וכן הר"ן בסופו כתב לפיכך נראה כהחוס' שאין אומרים חזקה אלא צמח שצדו, הרי שצדו סמיכותו על שאינה חזקה מצדו הרוב, וכן דיון, דאחרי שמוכח דעיקר הדין אינו אלא קנס, מניין לו לחדש חזקה גרועה כזאת, דבשכיל שחזקה שהשליח משתדל לעשות שליחותו נתמלא רצונו ונתרצה האשה.

ושם צבית מאיר הוסיף, דלולי דמסתפינה מצדו דהרי"ש [הכ"ל], הייתי אומר דאף אליבא דהרמב"ן מותרות הקרובות, דע"כ לא סבור הרמב"ן דמדינה אסור, אלא באשה סתם דע"י חזקה השתדלות השליח לא ימלט מכל הנשים דתתלה אחת, אבל בפלונית אף הרמב"ן נודה שאין זו חזקה א'.

ב. וכשמינה שליח לתת קדושין לאבי פלונית בשביל בתו הקטנה, ומת האב והשליח. כתב צהמקנה ק"א כאן, דהיותה אסורה לעולם עד שיגרשנה המשלח, דלא שייך טעמא דהחוס' [שכתבו דמן הדין אזלין בזה רובא, דאז שייך רק צאמר אשה סתם, משא"כ הכא הרי פירש לשליח איזו היא], וגם לטעם הרמב"ן [דס"ל דמדינה אסור, והא דקטנה מותרת משום דצחוקת פנויה היא], כבר כתבנו דלא החיר מטעם חזקה פנויה. אלא משום דאיכא נמי טעמא דשמה לא זו היא, [משא"כ הכא] ו"ע. [נראה דמ"כ לאסור גם להחוס', הוא לשיטתו הסובר לעיל דבאשה פרטית יש לאסור גם להחוס' מדינה, אבל לשיטת הרמ"א ודעימיה דכשפירש האשה אין איסור להחוס', גם כאן אין לאסור].

(י) ובהמקנה ק"א כאן כתב, דאף דמדברי החוס' [בתירוצו הראשון]

משמע [דבאשה פלונית] מדינה מותרת שמא לא תתרחק, אך כבר כתבנו [לעיל בד"ה שחזקה שליח] דע"כ שני התירוצים שכתבו החוס' תירוצ אודי הוא. [ומש"ה באשה סתם מותרת מן הדין, משא"כ באשה

פלונית], וכן הדין גותן, דכיון דהוי ספק אחד אפילו אי נמצא דמדאורייתא מוקמינן לקרובותיה בחזקת פנויות, מ"מ אסור מדרבנן. (יא) ועי' במשל"מ פ"ד דבכורות הל' ד' שרצה ג"כ לומר כן, אלא שחזר בו אחר שראה דברי הריב"ש.

ביאור הגר"א

[כח] העושה כו'. כמ"ש
בקדושין ע"ח ב' שנתן
רשות כו' וכמ"ש ג"כ
בפסח בספ"ט דפסחים
מרדכי:

יב ה [כח] העושה שליח לקדש לו אשה פלונית והלך וקידשה לו וקידש
המשלח בעצמו לאמה או לבתה או לאחותה ואין ידוע איזו מהן נתקדשה
ראשונה שתייהן צריכות גט ואסורות עליו:
יג ס (טו) עשה שליח וביטל (כג) השליחות

קודם

פתחי תשובה

(טו) עשה שליח וביטל. אפי' בקנין כ"כ בהגמ"ר סוף האומר והביאו ג"י.
ובאן השמיט משום דלון זה נכוחא כ"כ דמאי ענין קנין לקדושין. יד אפרים:

באר היטב

(כג) השליחות. אפילו שליחות בקנין יוכל לחזור בו. כה"י ע"ש:

הפוסקים

ס"ק סח—ס"ק צ

אוצר

סעיף יג. סט. עשה שליח וכו'. כתב המרדכי סוף פ"ג
לקדושין, דאפילו שליחות בקנין יכול לבטל.
וצדית לילל כאן חמא על השו"ע שהשמיט דין זה, כי הדין דין
חמא. ובהגהות יד אפרים שבסוף ספר טוב גיטין כאן כתב,
דהשמיטו בשו"ע משום דאין רבותא כל כך, דמא ענין קנין לקדושין.

ע. וביטל השליחות. כתב בערך השלחן סעיף מ"ד, ציטוט זה
הוא דוקא צפח ושיצטלו מפורש, אבל גילוי דעת
חינו מועיל, דקיי"ל גילוי דעתא צביטא לאו מילתא היא, וכן
בקדושין, ואולי דכאן מועיל גילוי דעת לחומרא, דעדיין הוא קודם
הקדושין כיון כדדני ממונות דמועיל גילוי דעת בצמח דברים, אבל
דברים שכלל ודאי דאינו כלום. ובתפארת יעקב סקלי"ע, אחר
שנחשק ג"כ בזה, כתב ד"ל דבקדושין אפשר דמודו כו"ע דגילוי
דעת מילתא היא, כיון דגילוי דעתיה דלא ניהא ליה דליקני חין מקנין
לו לאדם צמ"ע, וכמ"ג חמרינן צמ"ע [י' א'] דבואיל דגילוי דעתיה
דבארצט חמות לא ניהא ליה דליקני לא קני, ולא מצטעא לי אי [יב]
גילוי דעתיה [למנות את השליח] בשליחות קדושין, לדעת הרא"ש דמכני
[כדלעיל בסעיף ד'], דאחי גילוי דעת ומצטעא גילוי דעת, אלא אפילו
עשאו שליח בדבור, מי"מ ג"ל דיכול לבטל בגילוי דעת מהאי טעמא
דחמין וצ"ע. וכ"כ שם צמ"י ל"ו סק"י, לענין אי גילה דעתו שחפץ
לקדש קרובת האשה ששלחו לקדשה, דאחר שהביא לאשה ששטח
שליח לקבל קדושיה מאחד, ונפני שקידשה השליח נתעסקה היא
בעצמה לקבל קדושיה מאחר, אלא שלא הספיקה להתקדש עד שקידשה
השליח, דקדושיה השליח קדושין, כתב דהיינו דוקא באשה שהיא
מקנה עצמה לאחרים, אבל איש ששלח שליח לקדש לו אשה וקידש
בעצמו חמא או אחותה, כל שגילה דעתו שרצה לקדש אותה
והתחיל להתעסק בשידוכה, נתבעלה בשליחות, דכיון דהשליחות
היא לקנות לו אשה, כל שגילה דעתו דאינו רוצה בקנין זה אינו קונה
על כרחך.

אולם ציד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דרכ"א ח' כתב דה צדור
דאף דעסק המשלח לקדש את קרובת האשה ששלח לקדשה
לו, עכ"ז אם קדמו קדושי השליח לקדושו צפועל נתקיימו קדושין
של השליח, וממילא קדושו שצאו אח"כ נתבעלו, ולא חמרינן
שמעשה שהתחיל לעסוק בקדושי קרובותיה צטעל בשליחות, דא"כ
היה לו צטעל השליחות בפירות, אלא כיון שלא צטעל בשליחות
בפירות הוי רק גילוי דעת דקיי"ל צגטין דלאו מילתא היא, וכ"ש
בקדושין לאו מילתא היא, ואפשר דזה גרס מגילוי דעת דיכול להיות
שדעתו אחי שיקדים יתקיים, וכן מיכר מדהלוי הכל צלחה
מהקדושין שקדמו [כדלעיל בסעיף י"ג], הרי דצמח דעוסק נקדש
אחרת לא קמבעל את השליחות דקמא. וע"ע מש"כ שם בזה בלוח
פ"ע. ועי' להלן סי' ל"ז ריש סעיף ט' מה שמצא מהרמ"ה, לענין
אז שמעשה שליח לקבל קדושין לבחור דלא מכני גילוי דעת לבטל השליח.

קודם

סעיף יב. סח. ואין ידוע איזו מהן נתקדשה ראשונה.
א. ואם נתקדשו שתייהן בבית אחת. כתב
בהמקנה דע"ח צ', דלכאורה היה נראה דבזה חומה מקודשת כלל,
דקיי"ל כרצא דאמר לעיל דף נ"א בקידוש שתי אחיות כאחד דאינה
מקודשת, משום דכל שאינו צדא אחר זה אפילו צדא אחת אינו, או
אפשר לומר דכיון דקידוש האב צטעל שקידוש השליח צטעל
וע"ש שדן בדין אי אפשר לנמא. ועי' מש"כ שם בק"א סי' ל"ז
סעיף טו.

ב. ואם קידש המשלח בראשונה לאחר ל' יום, ושוב קידש
השליח בתוך הל' יום. כתב בהמקנה ק"א סי' ל"ז
סעיף ט', דתלוי בצלוחת דהרמזים וברא"ש צמ"י מ' סעיף צ'
[בדין האומר לאשה התקדשי לי לאחר ל' יום וצדא אחר וקידשה
בתוך ל' יום] אם מת השני או גרסה תוך ל' יום, לדעת הרא"ש
שם [דצמח שקיבלה קדושין מהשני] הוי חזרה, ואף שיש מקום
בקדושין הראשונים לחול אחר ל' יום, אפ"ה חמרינן כיון שקדשה
עצמה לאחר חזרה מן הראשון, ה"כ הוי חזרה, [וכיינו דצמח
שהמשלח הלך וקדשה בעצמו הוי חזרה מהשליחות ומקודשת למשלח],
ולדעת האומרים שם דלא הוי חזרה אלא קדושין אחרים הם, ואם
הקדושין הראשונים יכולין לחול הם חלון, א"כ ה"כ י"ל דאם קדשה
השליח תוך ל' יום חלון קדושי השליח. ועי' מש"כ בזה בחדושי,
ושם דן אם השליח קידש תחילה אלא שקיבל הקדושין שיחולו לאחר
שלשים יום, ובתוך הזמן קידש המשלח.

ג. ואם מתה אותה שקידש המשלח ואח"כ קידש השליח
האחרת. כתב במאירי קדושין ע"ח צ', דאינה מקודשת,
שכבר נתבעלה בשליחותה.

ד. ובשקדם המשלח וקידש שניה לעריות. כתב בפסקי הלכות
(יד דוד) ח"צ דרכ"א ח', דהדבר ספק אם נתבעלו
קדושי השליח בזה [דא"כ דבדברנן לא חמרינן חין שליח לדבר
עצירה ותפסי הקדושין, מי"מ י"ל ב'] דמסתמא לא ניהא ליה
באיסור, ובפרט שיכופו אותו לגרסה. וציד דוד שם כתב, דדין זה
לא נחבאר בפוסקים, אבל לכאורה נראה דלא הוא בזה ציטוט
השליחות, כיון שלא צטעל בשליחות בפירות, וחמרינן דניהא ליה עוד
בקדושי השליח, דהא הקדושין יתפסו צדא, אך מה שמסתפק חכ"י,
דאפשר דחמרינן דלא ניהא ליה מסתמא למיעבד איסורא, וחמדינן
דעתיה דבזה שקידש האשה הוי ציטוט השליחות, וכדבר ל"ח.

ה. ובשרק התעסק המשלח לקדש קרובתה, אם אמרינן
דביטל בזה שליחותו, עי' להלן סק"ע.

ו. ואם עשה שליח אחר לקדש קרובתה ולא ביטל לשליח
ראשון בפירוש, עי' סי' ל"ז סעיף י'.

באר הגולה

י' רמב"ח וטור נלמד
ממשנה דלעיל
כ' מרדכי פ"ד דגיטין
גם רבינו שמשון לשיך
גיה תקנת עגונות
וממזרות ושכן הוא שם
צירושלמי

ל ג' מדברי הרמב"ם שם פ"ט מהירושלמי (ריש פירקין) וכתב ה"ה ומפרש רבינו
הוחזק כשעשאו שליח נעדים וצ"ח דבריו שהשליח הזה הוריע לאשה שהוא שליח
א"ש פלוני ואם היו מוכיוו נעדים היא סומכת על השליחות וחזקה לראשון וכו'

פתחי תשובה

ביאור הגר"א
[כט] אין לבטל כו'.
עבד"ה וע' בגטין ל"ג
א'
[ל] ואם כו'. כמש"ש
ת"ר בטלו כו' ושם ב'
אר"ב הלכה כו':
[לא] לא הוחזק כו'.

תוספתא וירושלמי רפ"ג והביאה הראב"ד בהשגות והרשב"א והר"ן:

מ כן פ' ה"ר"ן מהירושלמי

ניטול שליח הגט שצ"ח לאסור ח"ל עדים דהא טעמא דנענין שנים כו' וח"כ כחן
שהניטול הוא להחיר י"ל דגם הטור מורה דלריך ב' וכל היכא דלריך ב' אפי'
שמעו העדים מחלוקי הגדר לא מהני וע' גריטנ"א ריש פ' האומר עכ"ל:

הפוסקים

ס"ק עא—ס"ק עז

אוצר

מבטל דבור טוב נכן נענין שנים, שייך זה נענין קדושין, ולי"ע מאלו
על האחרונים שלא ציירו זה, ולי"ע היטב. וכבר כתב בן זמארי
קדושין י"ט ב' דין שליח האשה, דחזירות אלו שצסוגיא ז' כולם
בעדים.

ועיין בביטוי קדושין סק"ב, שהביא מהרמ"א לקמן סי' קמ"א
סעיף ס', שכתב נענין ביטול שליחות הגט, שהשנים שמבטל
צפניהם לריבים להיות זה צפני זה, וכתב דלמאי דמדמי המרדכי
קדושין נגט, ח"כ גם בקדושין נענין זה צפני זה. [וע"ש שכתב
דבחדשו תמה על ע"ס הדין בשליחות הגט, וזכירה דיל' דדיעבד
בעלה השליחות אפילו אם ביטול זה שלא צפני זה]. ועי' בפ"ח
סקי"ז ג"ס היד אפרים, שדן דאפילו כשביטלו צפני השליח נענין
שנים, וכוסיף דכל היכא דלריך ב', אם שמעו מחלוקי הגדר לא מהני.

אולם צעני ארזים סק"ח כתב, דבש"ע כחן משמע צביטלו שלא
צפניו דאפילו ציטלו צפני אחד מצוטל. ועי"ש שיישז דלפי
שיעור החוס' [המוצא לעיל] דמשום תקנת ממזרות נגטו זה, זה
לא שייך בקדושין. וזמללח א"ן כחן, אחר שכתב ג"כ דלשיעור
החוס' שייך דין זה רק בגירושין ולא בקדושין, ומעטם זה השמיטו
בש"ע כחן, דדוקא צפני שנים מהני דדיעבד שלא צפניו, כתב שוב,
דלשיעור הר"ן [המוצא לעיל] ועוד ראשונים ה"ה בקדושין צעני
שנים לצטלו, וגם מלשון החוס' שם משמע דלא צריכא לכו הא
טעמא, וכיון דלהני רבוותא גם בקדושין לא מהני דדיעבד צפחות
משנים, וגם לחוס' לא צריכא לכו, הוי עכ"פ ספק קדושין. ועי' ע
צענוג יו"ט סי' קמ"ח.

טע"ף טו. עה. לא הוחזק השליח בעדים. כתב בח"מ
סק"ה, דלמאן דס"ל דשליחות הא"ש אין
לריך עדים [עי' לעיל סעיף ג'], מפרש לה כפשוטו שלא עשאו
בעדים, והוא דעת הרמב"ם, ולמאן דס"ל דאף שליחות הא"ש לריך
עדים, מפרש שלא היה מפורסם השליחות במקום האשה, והוא דעת
הראב"ד בהשגות שם. וכ"כ צ"ש סק"ב. ועיין להלן סק"פ.

עו. והיא אומרת לראשון. עי' גר"ן רפ"ג דקדושין שצ"ח
דמיירי שהוא אומר לעלמי קדשתי צפירות, והוא
חומרת לראשון נתקדשתי צפירות, ויש כחן עדים שראו הקדושין
אצל אינם זוכרים למו נתקדשתי. וכתב צפרישא אות כ"ח, דמיירי
שהמשלח אמר לו לשליח להלוות לו מעות, או שמחולקים דהא"ש
אמר קדשתיך צסלע שלי והאשה אמרה צסלע של המשלח. ובהמקרה
כחן כתב דמיירי דוקא שהמשלח אומר להשליח להלוות לו, אצל
אם הם מחולקים באיזה כסף קדשה, יש להסתפק אם מקודשת
נראשו

(י) שלא בפניו מבוטל. כ' בלגהת יד אפרים ח"ל ונריך לבטל צפני שנים.
וצפני השליח ע' צ"ש לקמן סי' קמ"א ס"ק ז' ואפשר לח"ש צ"ש לעיל
סק"ח ג"ס הרא"ש ח"כ יש לחלק בין בטלו הקדושין דלא להחיר לריך ב' ובין

עא. קודם הקדושין. כתב בערוך השלחן סעיף מ"א דאחרי
הקדושין אינו מועיל הביטול, אפילו תוך כדי דבור
של הקדושין, כמו בגט צסי' קמ"א, דבגיטין וקדושין קיי"ל דתוך
כדי דבור הוי כאחר כדי דבור, כמ"ש צסי' ל"ח סעיף מ"ט, וזהו
דעת רוב הפוסקים, אמנם למאן דס"ל דזהו רק לחומרא, כמ"ש
שם, ודאי דיש לחוש לחומרא שאם קבלה קדושין מאחר לריכה גט.

עב. ואם אין ידוע אם בטל השליחות קודם. וכשעשה
שליח לקדש ומת המשלח באותו היום שקידש בשליח,
ואין ידוע אם מת קודם או נתקדשה קודם וחזקה ליצום, יתבאר
באלוה"ש סי' ל"ז סעיף ה'.

טע"ף יד. עג. אין לבטל אלא בפני השליח. צ"י כחן
הביא מקור דין זה מהמרדכי פ"ד דגיטין ג"ס
רבינו שמשון (ומזכר גם צצאכ"ג כחן), והוא צנידון אחד שעשה
שליח לקדש לו אשה, ואח"כ חזר וביטל שליחותו שלא צפניו, וכתב
דשלא כיון עשה, כי אחר תקנת ר"א הזקן [שלא יכו מצטנין שליח
גט שלא צפניו, משנה גיטין ל"ב ח'], אינו יכול לבטל [גם שליח
קדושין] שלא צפני השליח, דכי הכי שייך תקנת ממזרים ועגונות
לענין גירושין, ה"א שייך לענין קדושין, פעמים שיגיעו קדושין לידה
לאחר שצטלו והיא חשבה שלא צטלו ומעגגל ויתבאר, או יגיעו
לידה קודם שצטלו והיא סבורה שצטלו קודם נכן וחתו לידו ממזרות,
וכ"ג צירושלמי פ"ד דגיטין, הלכך אין לבטל אלא צפני השליח
וכו'. ועיין מש"כ צזה במקור מים חיים ח"ב סי' ח' דכ"א ד',
המקרה קר"א כחן, תפארת יעקב סק"מ, אור גדול סי' ע' אות ז',
עונג יו"ט סי' קמ"ח וערוך השלחן סעיף מ"ד.

עד. ואם בטלו שלא בפניו מבוטל. אי בעינן שני עדים
על הביטול. צצית הילל כחן כתב דכיון דהמרדכי
[המוצא צסי' הקודם] מדמה דין קדושין לגירושין, ח"כ ל"ל גם
כחן כמ"ש לקמן בש"ע סוס"י קמ"א [לענין גט] דדיעבד אם
צטלו שלא צפניו מצוטל והוא שיצטלו צפני שנים, והיינו לאפוקי
צפני אחד אפילו דדיעבד לא צטל, וכמ"ש צצ"י שם. ובמקור מים
חיים ח"ב סי' ח' דכ"א ד' כתב ג"כ דאם ציטל צפני אחד לא הוי
ציטול, לא מצטיא לשיעור הר"ן שכתב הטעם [צגט דלא הוי ציטול]
דאין דבר שצערות פחות משנים, זה שייך גם גבי קדושין, ואף
לשיעור החוס' שכתבו הטעם משום תקנת נגטו זה, דבחד איכא
חשש ממזרות, ח"כ כיון דשייכא הכא [גבי קדושין] תקנת ממזרות
[וכנ"ל צסי' הקודם], דין הוא שלא יועיל צפני אחד כמו גבי
גיטין, ואף לדברי הר"ן בחדשו דהטעם משום דדבור גרוע אינו

ביאור הגר"א

[לב] ואפ"ה השני כו'.
דגא שויה עליה חתיכה
דאיסורא כמ"ש במתני'
ס"ה א' והג"מ והגמ"ר
כשם הר"מ כ' דודאי
כה"ג אסור בקרובותיה
אלא דהירושלמי מייירי
דהדר ביה ואמר כסבור
הייתי שקדשתי לעצמי
ועכשיו נוכרתי שקדשתי

כאומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתיך
והיא מותרת בקרוביו היא כאומרת לראשון קדשתיך והוא אומר לא
קדשתיך אמרה איני יודעת חזקה לשני הוחזק השליח בעדים הוא אומר
לעצמי והיא אומרת לראשון חזקה לראשון [לב] ואפילו הכי השני אסור
בקרובותיו (כמ"מ צטס ה"א) אמרה איני יודעת שניהם נותנין גט ואם
רצו אחד נותן גט ואחד כונס:

הגב

ועכשיו נוכרתי שקדשתי למשלח דמותו בקרובותיה דחזקה שליח עושה שליחותו וי"ש בהג"ה מיהו אם אח"כ בר:

אוצר

ט"ק עו—ס"ק פה

הפוסקים

אסורה לשני, דהא קיי"ל צ"ל סעיף כ"ד באומרת נתקדשתי
ואיני יודעת למי ובה אחד ואמר אני קדשתיך, נאמן ליתן גט ואינו
נאמן לכוונס דשמאל ילכו חקפו.

פב. הוחזק השליח בעדים. ע"י לעיל סק"מ דלדעת הרמב"ם
פ"י הוחזק השליח בעדים היינו ששאלו בעדים,
ולדעת הראש"ד היינו שפורסם השליחות במקום האשה. ובעיני
קדושין סק"ל כתב דקשה על פ"י הרמב"ם, דכיון דאין האשה
מתרנית דלויכא עדים, מה יושענו שבציתו עשאו שליח בפני עדים
אם אין האשה יודעת מזה, ואם נאמר דמיירי שחשבה יודעת, אי"כ
היינו פ"י הראש"ד דתליא צפרסום השליחות, ואפשר דהרמב"ם
מפרש שהשליח שנמנה בעדים, דרכו לומר פלוני עשאתי שליח מוחזק
בעדים, ואם נתמנה בלא עדים, דרך שיאמר פלוני עשאתי שליח
ציוו לציין עמו, ובה דלא מחלק [הרמב"ם] בין אמירת השליח,
שאם אמר השליח שנעשה בעדים חזקה לראשון, י"ל שאין דעתה
להתירא לראשון אם לא יוכל לברר שכן היא האמת, דשמאל
יכפור הראשון בשליחותו, ולפי"ז אפילו הוחזק בעדים רק שלא אמר
לאשה שנעשה שליח בעדים, חזקה לשני כו', וכן אם אמר שנעשה
שליח בעדים [ובאמת] לא נעשה בעדים, הוי קדושי עשות, וכל זה
נ"ע.

פג. חזקה לראשון. כתב צ"ח סק"ל, כלומר שהראשון אסור
בקרובותיו, אע"פ שהשליח עומד וזוהו לעצמו קדשתי,
אין כח ציד השליח להחזיר קרובי האשה למשלח, מאחר שהוחזק
בעדים. ובעיני כתב צ"ח סק"ל. ובחמקה קו"א הוסיף להסביר,
דכיון דהשליח מחייב ליה משום שליחו כמותו, מ"מ הקרובות
אסורות בו, דכיון דלא הוי שליח דידכו לא מחייב לגבי דידכו יותר
מן האשה, וכיון דלויכא חזקה שליח עושה שליחותו אסורה בו כיון
דלויכא חזקה פנויה, שחרי עכ"פ היא מקודשת לפני עדים, אצל
אם לא הוחזק בעדים, ממילא דלגבי הקרובות שאין ידוע להם
בצירור שעשה שליח, לא שייך חזקה שליח עושה שליחותו אלא
עפ"י המשלח, ממילא דמחייב נמי השליח. וע"י להלן הערה א'.

וברב בפרישה אות כ"ה, דמשמע דנתקדשה לראשון קדושין ודאין,
ואם קודשה אח"כ השליח או אחר אין קדושין תופסין בה.
וצ"ש סק"ל כתב דלדעה ז' היא מותרת לראשון בלא גט מהשני.
מיהו בהמקנה כתב, דנ"ל דאסורה לראשון בלא גט מהשני, מטעמא
כיון דשלומו כמותו מחייב ליה.

פד. שניהם נותנין גט. דשקולים הם, שאז עומד צרי ושלוחות
הראשון הוחזקה. ח"מ סק"ל ב.

פה. ואחד כונס. כתב בלבוש כאן, דלר"ד לקדשה קדושין שניים,
דשמאל קדושי שני קדושין, הלכך לר"ד הוא לקדשה
שנית אחר גרושי האחד.

לראשון, דכיון דמחייבא בזה שאמר שנתקדשה לראשון, אצל בזה
שלאמר השליח שנתקדשה בנשות של עמו, י"ל דפלגין דיבוריה
ואינה מקודשת בודאי לראשון אם חזרה ונתקדשה לשליח או לאחר,
דלויכא למימר דמחייבא השליח בזה ולא נתקדשה כלל, ולא שייך
כלן חזקה דאין אשה מעיזה, ואף דלויכא חזקה דשליח עושה
שליחותו, מ"מ איכא חזקה פנויה כנגדה.

עז. שהוא אסור בקרובותיה. דהא שויה לכו אנפשיה חתיכה
דאיסורא. לבוש כאן ופרישה אות כ"ג.

עח. והיא מותרת בקרוביו. דלאו כל כמיניה לאסור אותה
עליהם. לבוש כאן ופרישה אות כ"ג.

עט. כאומרת לראשון קדשתי. ואסורה בקרובי המשלח.
טור כאן. וכתב צ"ח סק"ל, דמ"ש צרישא
דהיא מותרת בקרוביו של השליח, ע"כ איירי כשגירש אותה המשלח.

פ. והוא אומר לא קדשתיך. ומותר בקרובותיה. טור כאן.
וכתב צ"ח סק"ל, דאף שהמשלח אינו עומד צרי,
מ"מ השליח שהוא כמותו אומר שחזר בו וביטל שליחותו. וע"י
בהמקנה כאן שכתב, דהטעם הוא דהשליח נאמן לו עפ"י דאמרינן
בגיטין ס"ד א' דשליח נאמן דהא הימניה כו', וכו' כיון שהיה
דאמרו שם נ"ד צ' דכל פועל שהיה צידו מחייב לו, וה"ל כיון שהיה
צידו לחזור בשליחותו ואמר לו שחזר משליחותו, מחייב ליה לגבי
דידיה עפ"י מן האשה וכו'. וצ"ש סק"ל כתב דאפילו לדעת
הפוסקים [בסעיף ג'] דס"ל אם המשלח אמר דלא עשאו שליח מ"מ
היא מקודשת מספק, וכתבתי [בסק"י] דהוא אסור בקרובותיו,
דשם השליח קדשה להמשלח לפני עדים, אצל כאן השליח אומר דלא
קודש אותה להמשלח.

ועיין צ"ח סק"ל שכתב, דמ"מ הראשון ג"כ אסור בה בלא גט
משלח, דהא הראשון מותר בקרובותיו משום דאמרינן
השליח חזר משליחותו ולעצמו קידש, אי"כ היא מקודשת לשליח.

פא. חזקה לשני. דהשני כאן עומד צרי, והראשון אינו לפניו
ולא הוחזקה שליחותו. ח"מ סק"ל וצ"ש סק"ל.
ובלבוש כאן כתב בנעם הדיון דמסתמא לא נתרנית האשה לראשון,
שחרי אינו כאן, וגם השליחות אינה מוחזקת בעדים ושמאל יכפור
הראשון. לפיכך כשאומרת איני יודעת אמדינן דעתה שנתרנית
לשני. וכ"כ צ"ח פ"ט דאישות הל' י"ח. ובעיני כתב צ"ח רפ"ג
דקדושין. ועיין להלן הערה א'.

וברב בהמקנה כאן, דמה שאמרו חזקה לשני, היינו שאינה
לויכא גט מן הראשון, דע"ל נאמן באיסורין איכא דלויכא
חזקה שליח עושה שליחותו כיון שאין עדים על השליחות, אצל עכ"פ

ביאור הגר"א
[לג] וי"ח כ"ו. זה כ' מדברי הרא"ש בפ"ג סי"ג כ' הרמב"ם כ' ואינן מובנים לי בדברי והעתיקו הטור וצח"מ וב"ש וער"ן רפ"ג:

הגה ונגזר ויש חולקין דאף אם (יח) הוחזק (כד) בשליחות אם בשליח אומר שחזר משליחותו אינה מקודשת לראשון וכן אם לא הוחזק בשליחות והמשלה אומר שעשאו שליח הוא אסור בקרובותיה (טור צ"ח הר"ש) מיכו אם אח"כ חזר השליח ואמר סבור

באר היטב

(כד) השליחות וכו'. עיין מ"ש הס"מ והג"ש:

פתחי תשובה

(יח) הוחזק השליחות. ע"ש ס"ק ל"ז ועיין בהגהת יד אפרים מ"ג צ"ח:

הפוסקים

ס"ק פו אות א—ב

אוצר

ב. שליח שאמר פלוני עשאני שליח לקדשך לו והרי את מקודשת, ולא סיים לומר, הוא אומר לעצמי קדשתיך והיא אומרת למשלח. בהשגות הראש"ד פ"ט דאישות הל' י"ח, לפי מה שכתב מפרש דברי הירושלמי [שהוא מקור הדין שבש"ע כאן], כתב דשליח שאמר לה פלוני עשאני שליח לקדש אותך, ולאחר שכתב קודשך סתם, וכו' אומר לעצמי נתכוונתי וכו' אומרת למשלח נתכוונתי, כיון שלא היה השליחות מפורסם, מותר המשלה בקרובותיה, כמי שאומר לא קדשתיך כו' [והשליח אסור בקרובותיה וכו' מותרת בקרובין], אבל כשהוחזק צ"ד אף הראשון אסור בקרובותיה וכו'. וכתב צערוך כשנתן סעיף ג"ח, דאפשר לדקדק גם הרמב"ם מודה דין זה [אף שמפרש דברי הירושלמי צאופן אחר וכמו שהוא בש"ע כאן], וי"ע על הש"ע שלא הביאו כלל. ועיין בשו"ת מהרש"ם סי' ל"ד, שכתב דברי הראש"ד דמיירי דשקדש לא אמר אלא "ברי את מקודשת" בלבד, דלא אמר "לי" ודאי השליח קושטא קאמר, ואי אמר "לפלוני" פשיטא שאין בדבריו ממש.

ובר"ן רפ"ג דקדושין כתב על דברי הראש"ד דתמוך, שאם בידה לומר שלא נתקדשתי לו, כשם שהיא מותרת בקרובין, כך ראו שיהיה הוא מותר בקרובותיה, כיון שאין המעשה מוכיח כלום, כשהוא אומר לעצמי נתכוונתי כו' דברים שצ"ב, ואם המעשה מוכיח בעצמו נלך אחר הוכחתו, ואין מקום למחלוקת כו', ולא דמי לאמר לאשה קדשתיך שאסור בקרובותיה [כדלכאן סי' מ"ח], לפי ששם אמר לה קדשתיך בודאי שאת הסכמת עמי בקדושיך, אבל כאן כיון שהוא אינו יודע שהאשה נתכוונה לו, אדרבה היא אומרת שלא ראשון נתכוונה, למד יבא אסור בקרובותיה כיון שאין המעשה מוכיח בעצמו, ואין לומר שהוא און לו לסמוך על פירושה, שא"כ אף קרוביו און להם לסמוך עליה ולמה מותרת בקרובין, והרי קרוביו אסורין בה'.

ועי' בב"ש סק"ל, שמפרש דברי הר"ן דס"ל דסתמא מקודשת למשלח, וכתב דנראה שגם התוס' וברא"ש חולקים על הראש"ד, דהא כתבו אפילו אם אמר השליח ברי את מקודשת לי אם

פו. ויש חולקין וכו'. א. מקור דעה זו וביאורה. מקור דעה זו הוא בטור צ"ח הר"ש, כמו שזוין בפנים, וכו' ברא"ש פ"ג דקדושין סי' י"ג, דאחר שהביא דעת הרמב"ם [והיא דעת הש"ע כאן], כתב בירושלמי ריש פירקין מלאחי דברים אלו, ואינם מובנים לי, דהכי הוחזק השליח בעדים האין נתקדשה לראשון, הרי עומד ולווח אע"פ שמיני שליח בפני עדים חזרתי משליחותי ולעצמי קדשתי, וצריש' נמי למד הוה המשלח בקרובותיה הרי הוא אומר שעשאו שליח, וגם האשה אמרה שנתקדש לו, ומאי נפק"מ צ"ח שלא הוחזק השליח בעדים הרי כוונתו שעשאו שליח, וי"ע א.

ובצח"מ סק"ל כתב דדברי הרמ"א [והרא"ש] לנאורה תמוכה, דלענין מאי [אמר דאף אם הוחזק השליח] אינה מקודשת לראשון, אם הכוונה דהראשון מותר בקרובותיה, הא אפילו בלא הוחזק פסק אח"ז דהמשלה אסור בקרובותיה, ואם הכוונה דאף השני אסור בקרובותיה, הא כבר כתב הרמ"א לפני זה דגם השני אסור בקרובותיה מאחר שאמר קדשתיך, ואפשר ליישב דכוונת הרא"ש שאין ראוי לחלק בין הוחזק ללא הוחזק כלל, דמה לי שעשאו שליח בעדים אם השליח עומד ולווח לא עשיתי שליחותך, וא"כ כמו שהדין צריש' כך יהא הדין בסיפא, ואם הדין צריש' אמת שהמשלה מותר בקרובותיה עפ"י דברי השליח, כך יהא בסיפא, וצ"ח צריש' נמי הדין תמוך למד יהא המשלה מותר בקרובותיה, ויהא מהראוי שזין צריש' וזין בסיפא יהיה הדין שזה להחמיר עליו עפ"י דברי האשה ולא להקל, אף עכ"פ און לבדא דסיפא שום עילוי על צדא דרישא, ושניהם שווים לתומא, וכן הוא כוונת הרמ"א בהגה זו ב.

ובב"ש סק"ל כתב שאין לשון הרא"ש ולשון הרמ"א סובלים פירוש זה של הח"מ, ויותר נראה דלדעת קמייטא כשהוחזק בעדים אמרין חזקה לראשון, והיא מקודשת בודאי לראשון ומותרת לו בלא גט מהשני כו', ויש חולקין ס"ל דאסורה בלא גט מהשני, וצפריש' [אות כ"ח] כתב פירוש של ח"מ ופירוש שלי והסכים עם שלי.

וחזקה שעשה שליחותו ושהיא סומכת דעתה, ולכן מותר המשלה בקרובותיה, כי המשלה רואי סובר שהשליח והאשה לא יסמכו על שליחותו, ולא גמר בדעתו שתהיה מקודשת בשליחותו וכו'. וכע"ז כתב בב"ח כאן. וע"ז מה שתיצדו בזה בטיב קדושין סק"ל ב, וערוך השלחן סעיף מ"ח. ועי' בדברי העצי ארזים המובא באות ד'.

ב) ולענין כשאומרת איני יודעת, כתב בח"מ שם, דלדעה זו צריכה גט משניהם בלא הוחזק כמו בהוחזק.

ג) ועי' בעצי ארזים סק"ל שכתב ליישב קושיית הר"ן, דהרי אפשר שבדבר זה מחלוקים, שהוא אומר שהיה שם מעשה המוכיח, שמתחילה אמר לה פלוני שלחני לקדשך לו בחפץ פלוני ומסר לי החפץ, ואני קדשתיך בחפץ אחר משלי, והרי זה מעשה מוכיח שחזרתי משליחותי וקדשתיך לעצמי, והיא אומרת לא אמרת לי ששלחך לקדשני בחפץ פלוני, רק סתם אמרת לי ששלחך לקדשני, ואין כאן מעשה מוכיח על החזרה וכו'.

א) עי' בדרכי משה אות ט' שתיירן, דודאי כי עשאו בעדים איכא חזקה שליח עושה שליחותו, ולא נחא ליה דליקרייהו אינשי רמאי, דאם קידשה לעצמו מיקרי רמאי, לכך חזקה דשליח עושה שליחותו, אבל אם לא עשאו בעדים ואמר שחזר משליחותו נאמן, דליכא כאן חזקה. ובפרישה אות כ"ז הביא מש"כ במ"מ פ"ט דאישות הל' י"ח בביאור דברי הרמב"ם, דאם היה מיניו בעדים היא סומכת על השליחות, אבל כשלא היה מיניו בעדים היא אינה סומכת כלל על השליחות, שהרי המשלה יכול לכפור בשליחותו [וכע"ז]. כתב בר"ן רפ"ג דקדושין, וכתב דלפי"ז יש לתרץ קושיית הרא"ש, כי הרא"ש סובר שמיניו של השליח בעדים אינו אלא שלא יוכל לכפור, ולזה הקשה דאף אם הוחזק השליח בעדים האין נתקדשה לראשון הרי עומד וצח"מ. אבל אינו כן, כי מיניו בעדים היא ראייה וחזקה שעשה שליחותו, ושהיא סומכת דעתה למה שאמר לה השליח שהוא שליח האיש, הלכך אם הוחזק בעדים הרי חזקה שקדשה לראשון, אבל אם לא הוחזק בעדים, א"כ אין ראייה

ביאר הגר"א

[לד] שליח שאמר כו'.
דחוקה שליח עושה
שליחותו וכמ"ש בסי"א
וכ"ש בבב"ג ובגטין

ס"ד א' בעל אומר לפקדון כו' וק"ל כר"ח אף שהבעל מכחישו ואף ר"ה ל"פ אלא בשניהם בעיר אחת כמ"ש תוס' שם מטעמא דאם איתא לדידה כו' ונאמן להוציאה מחזקה אשת איש כ"ש כאן ריב"ש סי' פ"ב :

אוצר

ס"ק פו אה ב-ס"ק פו

הפוסקים

אם לא הבינה ופסח חמרינן דמקודשת למשלח [וזכרנו בסעיף ע']
מכ"ש אם מקדש סתם ה'.

ג. וכשהשליח אמר פלוני עשאני שליח לקדשך לו והרי את מקודשת לי, הוא אומר לעצמי כוונתי והיא אומרת שנתכוונה למשלח. ציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דע"ה ג' הביא דברי הירושלמי [שהוא מקור דברי הש"ע] וכתב דנראה לפרשו כך, דהירושלמי מדבר באופן שזעזע הקדושין אמר לה בפני עדים פלוני שנתני לקדשך לו ונחזק"ד אמר הרי את מקודשת לי, והשליח אומר לעצמי קדשתי ר"ל שכוונתי צמה שאמרתי לי לעצמי ולא לנדרך משלחי, וגם האשה הבינה כך כוונתי, והיא אומרת לראשון ר"ל שאומרת שכוונתה להתקדש לראשון כאשר אמר השליח בתחילה, וגם יודעת שהשליח שאמר לי כוון לנדרך משלחי אך טעה בדבריו, וע"ז אמר הירושלמי אם לא הוחזק השליח בעדים דינו כלאומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתי, כיון שאומר שידע שהבינה כוונתו ח"כ לדבריו מקודשת היא לו, והיא מתרת בקרובי השליח ואסורה בקרובי הראשון, דהא שויה אנפשה חתיכה דאיסורא, והראשון מותר בקרובותיה, דכיון דלא הוחזק השליח בעדים אינה נאמנת לאסור אותו בקרובותיה, אמרה אינה יודעת חזקה לשני, פירוש שאמרה שאינה יודעת כוונת השליח וצנכה נתרמה למה שרצה השליח, נאמן השליח לפרש כוונתו שכיון לעצמו, הוחזק השליח בעדים חזקה שהשליח לא חזר בו, ונאמנת היא צה להכחיש השליח, אמרה איני יודעת שניכס נתינים גט, דכאן הו"ל וכוונת בעדים מסתמא אינו חוזר, אך כיון שהאשה אינה מכחשת אותו בפירוש והוא אומר שכיון בפירוש לעצמו, לכן הדבר ספק.

ואם השליח אומר שכיון צמה שאמר "לי" לנדרך משלחי והאשה ג"כ ידעה מה, והאשה אומרת שכוונתה להתקדש להשליח ויודעת שהשליח ג"כ כיון כן, לא נתבאר בירושלמי, אבל הדעת נוטה דאם היא מכחשת, היא מותרת בקרובי המשלח והמשלח נאסר בקרובי האשה דהשליח חסוד כמותו, והשליח מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרובי השליח, ואם אמרה שאינה יודעת וצנכה בסמיכה לכל מה שיאמר השליח, מקודשת לראשון כיון דאינה מכחשת אותו והוא אומר שרצה לקיים שליחותו למה לא נאמן אותו, ועכ"ז לריך צה חקירת חכם שעתה מעשה.

ד. וכשהאשה אומרת שהוא שליח מפלוני והמקדש מכחישו. צעלי ארזים סק"ט הביא דברי הירושלמי [שהוא מקור דברי הש"ע], וכתב דלולא דברי הפוסקים

היה נראה לפרש, דצריש לא הוחזק השליח בעדים מיירי שהמשלח מכחישו ואומר שלא עשאו שליח, וכן השליח אומר לעצמי קדשתי ולא הייתי שלוחו מעולם, רק שהיה מכחישתו ואומרת שידעת בצירור שהראשון עשאו שליח ונתקדשה לראשון, וצ"ח הדין דהשליח כלאומר קדשתיך ואסור בקרובותיה והיא אומרת לא קדשתי ומותרת בקרוביו, וצ"ח הדין דהשליח אומר לאסורה, שהרי אומרת שידעת שהוא שלוחו ונתקדשה להמשלח והמשלח מותר בקרובותיה, אמרה איני יודעת חזקה לשני, פי' שהיא אומרת שאינה יודעת ממניו השליחות כי אם על פיך שאתה אמרת לי שהוא עשאך שליח וקדשתי להמשלח, והמשלח והשליח שניכס כופרים שלא עשאו שליח, צ"ח הדין שחזקה לשני ולא נאסרה לקרובי הראשון, כיון שהיא אינה יודעת מאומה ממניו השליחות רק שאומרת שהשליח אמר לה כן והוא מכחשה, ח"כ אפילו האמת כדצריה שבעה אותה השליח וקדשה לראשון, מ"מ אין בקדושי הראשון כלום כיון שאין כאן עדים והראשון אומר שלא עשאו שליח, ואפילו קדשה לראשון לאו כלום הוא שהרי לא היה שלוחו מעולם, וצ"ח הדין דהוחזק השליח בעדים והוא אומר לעצמי קדשתי, היינו שאומר שחזר בו מהשליחות וקדשה לעצמו והיא אומרת לראשון שלא חזר משליחותו, חזקה לראשון דלאו כל כמיניה לומר חזרתי מהשליחות וקדשתי לעצמי, משום דחזקה שליח עושה שליחותו וצ"ח הדין דלא חזר בו, והיינו כשהיא אומרת צרי לראשון דלא כיון חזקה שליח עושה שליחותו, אבל כשאומרת איני יודעת אם לראשון או לשני, הרי יש לתוס' שלא נתרמה היא להתקדש לראשון, דלא לא שייך חזקה השליח עושה שליחותו לכן חוששין לשניכס וכו'.

פז. יש לסמוך אסברא הראשונה. מקור דין זה הוא מהגהות מרדכי בקדושין [סי' תקמ"א] צ"ח תשובת מהר"ם וכמחזיקין בפנים. דאחר שהביא שם דברי הירושלמי [שהוא מקור הדין שצ"ע], כתב אלמא היכא דהוחזק השליח בעדים, ח"כ דאמר לעצמי קדשתיך, חמרינן דודאי היא אמרה אמת [ולמשלח קידשה] ומותרת בקרובותיה, ומיכא נראה דכל זמן שעומד בדבריו שקדשה שהוא אסור בקרובותיה כו', אלא נפק"מ לענין זה דאי דבר צ"ח ואמר כסודר הייתי שקדשתי לעצמי ועכשיו נזכרתי שקדשתי לשלחי, מותרת בקרובותיה, ח"כ דאויגה מעיקרא חתיכה דאיסורא, כי דבר צ"ח שרי ה'.

ועיין בח"מ סק"ל וצ"ח סק"ל שכתבו אליבא דדעה זו, דאם לא הוחזק אסור בקרובותיה אפילו שחזר ואומר טעמתי ונזכרתי

ועשאני שליח שאם לא אחפוץ לקדשך לעצמי או לא תחפצי בי שאוהיה לו שליח לקדשך לו, ועכשיו הריני רוצה לקדשך לי או לו, ומתוך שהיו עוסקין בענין זה באיזה דבר תתקדש בו וכיצא בו מענין קדושין דשייך בשניהם, נתן לה כסף סתם, ואח"כ נחלקו הוא אומר לעצמי נתכוונתי כו', דהשתא שפיר חיללי קדושין לאותו שנתכוון ולא הו' ידיים שאין מוכחות וכו'. וע"ע בארצה"פ סי' כ"ז סק"ט אות י"ד. וע"ע בסיב קדושין סק"ל דמוקים דברי הראב"ד באופן אחר לגמרי ע"ש.

ה) וכן הובאה תשובה זו בתשובות מיימוני אישות סי' ג'.

ד) ע"י באבני מלואים המובא שם שפירש דמש"כ הבי"ש בדעת התוס' והרא"ש דמקדשת למשלח כשאמר מקדשת לי ולא הבינה, היינו כשהיה השליח מקדשה בשעה שעוסק עמה לקדשה למשלח. וע"כ הכי נמי מיירי הבי"ש בעסקין באותו ענין ולפיכך ס"ל להר"ן דמקדשת למשלח. וע"י בשו"ת הריטב"א סי' ר"ה, שתמה על הראב"ד. ולפי מה דק"ל ידידים שאינן מוכחות לא חזוין ידיים, איך תתקדש כשלא אמר לי [ע"י לעיל סי' כ"ז סעיף ד'] דעות הפוסקים בזה, וכתב דהיה אפשר לפרש דמיירי שעסקין באותו ענין, וכגון שבא זה המקדש של האשה יזאת ואמר לה בפני עדים אני אמרתי לפלוני שהיה בדעתי לקדשך,

באר הגולה

• (הנחת מרדכי) גסס
 תשובת מהר"ם
 א משנה קדושין דף
 מ"ה ע"ה

אומרת לא קדשתי המשלה אסור בקרובותיה על פי השליח :

לו כל דיני שליחות לאשה. ובו י"ב סעיפים :

א א האשה יכולה לעשות (א) שליח לקבל קדושה

ומצוה

באר היטב

(א) שליח. כנר נתנאר [בסי' ל"ה סעיף ג'] דלריך לעשותו בעדים ואם נעשה בלא עדים אפ"ה יש להחמיר ולהנריכה גט. ואם

גלתה דעתה דניחא לה להתקדש לה יוכל לזכות לה שום אדם ולהקבל בעצלה קדושין. כ"ה :

אוצר סימן לה ס"ק פז - סימן לו ס"ק א אות א הפוסקים

ר"ה לא פליג אלל בשניהם בעיר אחת הבעל והאשה, מטעמה דאם אחת דנגירושין, לדידה כיו יכיר לה וכו' (ה). ועי' בח"מ סק"ל"ב וצ"ש סק"ל"ט שכתבו דמיורו אפילו אם לא הוחזק בשליח בעדים.

ועי' בפיב קדושין סק"ל"ד שכתב דאין דברי הריב"ש מוכרחים בזה, דמ"מ השליח אינו אלל ע"ה בהכחשה כיון שהיא מכחשת אותו וי"ל שאין נאסר בקרובותיה, דבמאי כה השליח יפה מע"ה דעלמא, ואין ראייה מהא [דסעיף י"א], דעשה שליח לקדש לו אשה ומת השליח] דאסור בכל הנשים, דשם אין השליח מוכחש ויש לנו לומר מסתמא טרם עד שאלא אשכ שנתרלות לו, ואי הוה קיום הוה מזכר בעדים שקדשה, אבל אם הוא מוכחש וי"ל דלא מהימן עלי' לאסרו בקרובותיה, ומת שהביא עוד ראייה מהא דשליש נאמן, לדעתו לא דמי כלל, דשם שייך לומר דהימניו שכרי וכול למסור הגט לאשה וי"ל שסמך עליו אם יאמר שלגירושין יהי לגירושין, וכמ"ש החו"מ גיטין ס"ד א' ד"ה שליח, א"כ על דעת כן מסר לו תחילה שיהיה לגירושין אם יאמר שכן הוא, אבל כאן אין צידו של המשלה להאמינו לאסור בקרובותיה אם אין האמת בדברי השליח, א"כ לא עדיף השליח מאינש דעלמא, וכיון שמכחשת אותו וי"ל אין ציד השליח לאסור למשלה בקרובותיה אי לא מהימן ליה כפי חרי, כדלקמן סי' קט"ו, לכן ל"ע דדיון זה.

סימן לו

טע"ף א. א. יכולה לעשות שליח לקבל קדושה. א. נשן השו"ע כאן הוא מהטור. ולשון הרמב"ם צפ"ג דאישות ה"ל י"ד, הוא, לקבל קדושה בין מאיש פלוני בין מאיש משאר אנשים. וכ"כ בחדושי הריב"ז צ"ל דמ"ה א', דיכולה לעשות שליח לקבל קדושה בין מאיש זה בין מכל איש סתם. וכן נקט בפשיטות בתוך דבריו בצ"ל פניה (ודרישת ארי) סק"ה. וכן הוא בפוסקים הכחזרים בזה ד' ג' וי' דלכלן. ועי' ציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דס"ה ד' אות ק"א, שכתב דמדתנצרו שטוחה ושלוחו מחד קרא בקדושין מ"ה א', מסתמא שוים הם לכל דבר. [וגבי שליח להולכה דאיש כתוב גם בעושו"ע רס"י ל"ה עפ"י הגמרא, לקדש בין אשה סתם

ומזכרתי שקדשתי לשולחי, כיון דלא הוחזק שליחותו בעדים אפשר שחזר משליחותו וקידש לעצמו (ו).

ועי' בפיב קדושין סק"ל"ג שכתב על טעם דין זה, וכתב דנראה שאין השליח יכול לחזור דשויה עליה חתיכה דאיסורא ואסורא לשניהם, ואין טעם כלל שיוכל השליח לחזור אם אמר בפס מלא לעצמי קדשתי, דבשלמא כשאמר "ל"י ואמר שבעות אמר אפשר שיוכל לחזור [עי' לעיל סעיף ט'], אבל אם אמר בפירוש לעצמי הרי שויה חד"ה, ומהר"ם גופיה אפשר שלא היה סומך ע"ז למעשה אם אמר השליח בפירוש קדשתי לעצמי, רק כתב כן לסוף בעלמא לפסק שלו על שלוח השליח שטעה ואמר "ל"י, וייתר היה לו לומר שמודה השליח ששקר ענה בתחלה ועכשיו מודה שקדשה למשלה כו', עכ"פ וי"ל דאין לסמוך ע"ז להחזיר הקרובות לשליח בלא אחמלה, וגם לראשון אין להחזיר כיון שטענת הרא"ש [במוצא לעיל סק"פ] טענה נכונה היא ואין להקל בגדה.

פח. המשלה אסור בקרובותיה. מקור דין זה הוא בשו"ת הריב"ש סי' פ"צ (ו) וכמו שניין צביאור הגר"ה סק"ל"ד, שכתב דאם השליח אומר קדשתי למשלה והיא אומרת לא נתקדשתי, הנה המשלה אסור בקרובותיה מפני דברי השליח שהוא כמותו, בזולת טעם חזקה שליח [עושה שליחותו], והיא מותרת בקרובי המשלה, שכרי היא אומרת שלא נתקדשה, ואפ"פ שאין השליח כבעל דבר לגמרי, דהא איפסקא הלכתא בקדושין מיא אי שהשליח נעשה עד, והאומר ל"י לאו וקדשו לי אשכ כן הן שלוחיו כן כן עדין, היינו משום דאינו נוגע בדבר ואין לו האלה בעדות זו, אבל מ"מ הרי הוא כמותו בכל עניני השליחות כו', אמנם כל מה שהשליח אומר צענין השליחות הרי הוא כאלו אמרו המשלה, וכיון שאומר שקדשה למשלה נאמן אף אם אין בעדים לפניו כו', וראייה לזה מדאמרינן בגיטין ס"ד א' צ"ל אומר לפקדון ישליש אומר לגירושין מי נאמן, פי' נתן גט ציד שליח והבעל אומר הפקדתי ולא היה יכול למסרו לאשה בלא רשות, והשליח אומר שליח הולכה עשאתי לגירושין נתנו לי כו', ר"ה אומר צ"ל נאמן כו' ור"ח אומר שליח נאמן דהא הימניו, ופסק הרי"ף והרמב"ם כר"ח, ואפילו

(ח) ועי' בהמקנה ק"א שכתב טעם דלא אסרו מטעם חזקה שליח עושה שליחותו, דאיכא חזקה פנויה כנגדו, איכא הו"ל שליח ע"ה בהכחשה דלאו כלום הוא, אלא [אסרו] מטעם דשלוחו של אדם כמותו ומהימן ליה לגבי ידידה יותר מעד אחד. ובפיב קדושין סק"ל"ד כתב דבזה לא שייך שליח עושה שליחותו, כיון שצוה לו על אשה פרטית והיא טוענת שלא נתרצית, דבשלמא באמר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת יש לאסור אותו בכל הנשים, די"ל שליח עושה שליחותו ועשה כל הפעולות לקדש לו אשה, אף שאין חזקה על האשה מ"מ אי אפשר שבכל העולם לא תתרצה שום אשה, א"כ י"ל שטרח עד שמצא מי שנתרצית ואין אנו יודעין מי הוא, אבל אם אשה פרטית אומרת שלא נתרצית, ודאי לא שייך בה חזקה שליח עושה שליחותו, רק הטעם דשליח במשלה.

(ו) ומדברי הח"מ וב"ש משמע לכאורה, דבתשובת מהר"ם מפרש כל ההלכתא באופן שהשליח חזר בו, ולפי"ז גם בתוא אמר לעצמי והיא אומרת איני יודעת וחזר בו ואמר למשלה, הוי הדין דבלא הוחזק חזקה לשני, ובהחזק שניהם נותנים גט. מיהו עי' בערוך השלחן סעיף ג', דאחר שהביא דין זה כתב דאם השליח אמר לעצמי והיא אמרה איני יודעת וחזר בו השליח, אם הוחזק בעדים מותר בקרובותיה, אבל בלא הוחזק בעדים אינו דומה ללא חזר בו שמקודשת לשליח, אלא ודאי דבזה נאמן לחזור בו ואינה מקודשת לו [בדוא"ן וצריכה ממנו גט וגם מהראשון, או שהראשון יקדשה מחדש.

(ז) ומה שנרשם בבאה"ג הגהות מרדכי בשם מהר"ם הוא ט"ס, כי זהו המקור לדין הקודם שברמ"א.

הפוסקים

דאָפער דזשמיטע קעדיס שטעמו זאָט אַגי דכיון דטכייפּ אַויבא
עדיס

אוצר

סיק א אות ז—

הפוסקים

זכין לאדם שנה בפניו, אבל האשה שהיא הנקנית לא שייך זכין בה, ולית בה אלא משום שליחות, ודין שליחות אינו תלוי בניחותא, ולא מחייב גלוי דעתה, וכן מוכח בדמ"כ כ"ג דאפילו לרצח דס"ל דאוש שלא מדעת הוי יאוש, אפי"ה בשליחות צעין דעת דוקא, והא דמהני בגמ' משום זכות, הוא לאו משום שליחות אלא משום זכות כיון דהגמ' זכות לה, אבל בקדושין אף דכסף הקדושין יכולים לזכות לה, מ"מ רלווי דידה לא מחייב אלא משום שליחות, ולא שייך ביה משום זכות דזכות אינו אלא בקונס דבר חדש, דבתרומה נמי ניחא ליה בתקון הכרי ואפי"ה לא חשיב זכות בתורם שלא מדעת צט"כ. ועי' עוד בדבריו להלן בהערה ו'.

גם בתפארת מנחם פ"ג דאישות ה"ד השיג על הצ"ע עפ"י הרשב"א ה"ל, וכדברי הרצ"מ דזכיה מטעם שליחות לא מחייב אלא צמחה לו קנין חדש, משא"כ באשה דהיא נקנית ולא קונה וכו'. וע"ש שכתב להוכיח דכן דעת רש"י ורי"ף ורמב"ן ור"ן צמחה דזכיה, בהרשב"א ה"ל, ודחה סברה י"א דגם באשה שייך זכין, והאריך בענין בכללו.

ובתמקנה ק"י"א כחן הביא מש"כ צריש סי' ל"ה דגם בדין דאיש קשה למח יועיל גלוי דעתו, הא גבי תרומה כשהוא שלא מדעת צט"כ אינו תרומה, אפי"ה דודאי דעת בעלים לתרום מ"מ אמרינן דניחא ליה למיעבד התלוה בעלמו, אי"כ הי"ג גבי קדושין, ואפילו גבי אשה אמרינן דניחא לה להתקדש בעלמה [דמלוה צה יתיר מצלוחה, כדאיתא בסמוך בסעיף זה]. וע"ש מה שהוכיח בן דג"ד בדידה לא מחייב, והוסיף כחן, דכן משמע מהא דסעיף ה' דשליח קבלה אינו יכול למנות שליח משום דהוי מילי, ולא אמרינן דכיון דניחא ליה להתקדש לפלוגי א"ל מנינו שליחות כלל, ועוד דבקדושי כסף י"ל דלא ניחא לה שיחא פקדונה ביד אחר, וכ"ש אם לא פירשה צמחה רלוה להתקדש או שאר תנאים שרובה להתנות עמו, וכן הדעת נוטה דאטו בכל שדוכין יקדש אותה ע"י אחר, וכן לא יעשה א, ואפשר דהצ"ע לא אמר אלא כשהיא אומרת בשעה ששומע [אח"כ שקידשה לאותו פלוני] דניחא לה בקדושין, וגם צוה ל"ע כמו שכתבתי במקום אחר [צ"ל סי' א"א צעין אי מחייב ג"ד דאח"כ]. גם צריש סי' ל' כתב התמקנה דק"י"א, דצעין דוקא שחשש אותו שליח, אבל בלא"כ אפי"ה שנתרנית להתקדש אף אדם יכול לקדשה עד שחשש אותו שליח קבלה.

וב"כ בתפארת יעקב סק"ה, דמסעיף ה' מוכח דלא כהצ"ע, דאם רק גלוי דעת מחייב אי"כ מה צריך דלעשות שליח אחר הוי מילי, סוף סוף נתגלה דעתה שחפזה להתקדש לו וזכות הוא לה, ואולי צוה באמת פליגי א, ועכ"פ לכך דעה לא מחייב גילוי דעת רק שליחות מעליה, ואף דזכות הוא לה מ"מ כמו דגבי גט לא מחייב אפילו מחזרת להתגרש משום שמה חזרה צה, אף כחן פשיטא דאיכא למימר שמה נזדמן לה אחר עוב ממנו וחזרה צה, וזה ברור. וכ"כ באצני משפט סק"א דאף דזכות הוא לה מ"מ אינו יכול לזכות, דיכולה לומר אין רלווי שיחא פקדוני ביד אחר, והביא ג"כ הראי"ה מסעיף ה', והוסיף, דאפילו אם נאמר לחלק דאיכא דעשה שליח גרע דדוקא

עדים שהנכרי אומר אמת ועשה כרצונה אפשר דמקודשין, אך מדברי החוס' צדק י"ע ה"י ד"ה אומר, משמע להדיא כנ"ל, [שכתבו דצ"ח דתן לפלוני ואח"כ קדש לך זה דוקא כשהאמר בן למקדש], ועי' ברא"ש פ"א סי' כ"ה [שכתב ג"כ כהחוס'], ועי' צ"ח סי' ל"ז צ"ח סק"ז וח"מ סק"ח דלדבריהם ג"כ אי אפשר לומר כמ"ש למעלה, וא"כ דבר זה ל"ע עדיין. [מיהו בשליחות קדושין צעיר צודאי דלא מחייב גם לקבלה דהא אין הנכרי נעשה שליח, מחו"ד שם]. ואם יכולה למנות עבד לשליח קבלה, עי' צ"ח סי' ל"ה סוס"ק ל"ז.

ח. אם צריך עדים במינוי השליח לקבלה, ופרטי הדינים צוה, עי' סי' ל"ה סעיף ג', ובאול"ש שם.

ט. אם יכולה למנות השליח לקבלה שלא בפניו. עי' בחוס' רי"ד קדושין ח' צ', דשליח קבלה דאשה צעין שחממה אותו פה אל פה ולא שחממה לו ע"י אחר, דהוי מילי, וכמו גבי גט דלא מלי למימר אמרו נסופר ויכתוב [כדאיתא צ"ח ק"כ סעיף ד']. ועי' בהמקנה ק"י"א סי' ל' סעיף ה' שכתב על דבריו, דאין זה דומה כלל לאומר אמרו כמ"ש הר"ן בגיטין סופ"ג וסופ"י, ובאמת ק"י"ל [גבי גט צ"ח קמ"א סעיף י"ד] דיכולה לעשות שליח קבלה שלא בפניו. ועיקר דבר זה שייך בדיני שליחות בגיטין. ועי' באות הסמוך מה שדנו כמה פוסקים שאפילו לא מינתה כלל שליח, שיועיל מטעם גילוי דעת.

י. ובשלא מינתה כלל שליח אלא שגילתה דעתה שרצונה להתקדש לפלוני, אם מחייב כשאחד קיבל לה קדושין ממנו. כתב הצ"ח סק"א, והוצא בצ"ח סק"א, דלכאורה נראה דביגולה דעתה דניחא לה להתקדש לה, יכול לזכות לה שום אדם ולקבל צעירה קדושין, דעד כחן לא מציעא צ"ח [יבמות ק"י"ה צ'] צגט אם יכול לזכות לה הגמ', משום ד"ל דלא ניחא לה הגמ', ואפילו צקעטה או מקום יבוס, משום דאיתתא צכל דכו ניחא לה, אבל בקדושין לא שייך סברה זו ויכול לזכות לה, ואין לסי' ל"ה [דשם בסעיף ד' כתוב דמהני כה"ג גלוי דעת לענין שליח דאיש]. וכע"ז צ"ח סי' ל"ז סק"ז, דלענין יכול האז לומר לבתי קטנה לאו וקצלי קדושין, כתב, דלכאורה צדקעטס הוא מתורת שליחות, לפי"ז אפילו גילוי דעת דהיא חתה שלוחה מחייב כמ"ש צ"ח ל"ה.

ובאבני מלואים סק"ז כתב, דלכאורה נראה כהצ"ע דהא בן הוא צא"ח כצ"ח ל"ה כו', והוא מהר"ש ע"ש, אמנם [נראה דיש לחלק, דהנה] צדושי הרשב"א נדריש ל"ז גבי תורם שלא מדעת צט"כ, כתב דשליחות לאו משום דניחא ליה או לא, דגזירת הכתוב מה אחס דעתהם אף שלוחהם לדעתהם כו', ולא דמי לתורם משלו על של צעל הכרי, דשם לא צעין שליחות אלא תלוי אי זכות לו זכין לו שלא בפניו כו', וכ"כ בחוס' ורא"ש שם, וא"כ הרי דשליחות ודאי צעין דעתו אף דידעין דניחא ליה, אלא דצ"ח שגילה דעתו שרובה לקדשה חשבו זכות גמור צמח שחמין לו אשה, וא"כ [כיון שהיא השושה פעולה הקנין ע"י הקדושין, שייך צו הכלל]

שהסכים לשדכה מ"מ רצונו לקדשה בעצמו, ע"כ, וכע"ז בח"מ שם סקט"ו, דבשידוכה אין ראייה שמרוצה שחתקדש בעצמה דהוא רוצה לקדשה ולזכות בכסף הקדושין, וכ"ש דאין ראייה מהגמ' שם לפי מה שפרש"י ד, שד"ר היינו שהמקדש שידך עצמו להאב ע"ד בתו, והב"ח הגיה בן גם בטור, דלפי"ז הא משמע דאילו הוי גילוי דעת מהאב היה מהני].

ב. דמלבד מה שהמחבר שם כתב הדין בשם י"א, עי' גם ברמ"א סי' ל"ה סעיף ו' דיש כמה דעות בזה.

(א) ולעיל מזה כתב עוד, דכן מוכח מהסוגיא בדף מ"ד בקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה, דאפי"ה דשידכה דהיינו שנתרצה האב לקדשה לו אפי"ה אמרינן דלא חיישינן שמה נתרצה האב, ולהלן הוסיף שבסי' ל"ז סעיף י"א שהוא דין זה בשו"ע כתב הבי"ש עצמו בקט"ו, דאפילו גילה דעתו בעינן דוקא שגילה דעתו שיהא שלוחו וניחא ליה בקבלתו, וכ"כ הח"מ שם. [מיהו צ"ע טובא דבב"ש שם לא כתב כן, ואדרבא מביא מסעיף י"ב שם דבתקדשה למי שאביה גילה דעתו שרצה לקדשה לו, חוששין כו', וכתב דכבר חילק הריב"ש דהא שאני דאף

אוצר

סי' א אות י

הפוסקים

המ"מ בפ"ד דזכיה וברא"ש סו"פ חלון דבקלת חוב מהני גינוי דעת, ומשנ"כ באשה דחוב גמור אלנה כו', וכן משמע במחנה אפרים ה"ל זכיה ומחנה סו"י ו' דבחוב גמור לא מהני גילוי דעת, ורק היכא דחינו חוב גמור ואיכא גז זכות מהני. ועי"ש שכתב עוד ראייה ממש"כ כמה פוסקים דגילוי דעת בסוף לא מהני אלא בזכות גמור, וא"כ ל"ל כן גם בגילוי דעת בתחילה.

ועי' בבית יהודה ח"ב (שצ"ס בני יהודה) סו"י י"ח, בנידון אחד שדובר לאשה לשדכה לאחר, ונחלית, ואמרה לו שח"ס יקבל המקדש תנאי פלוני הרשות נתונה לך לעשות כעצונך, וקיבל לה קדושין, שכתב בין שאר העצמים דחינה מקודשת, לפי שלא אמרה לו שיהא שליח קבלה רק אמרה שיעשה כמו שיראה לו, ולשון זה חינו מוכיח שרלוה למטותו שליח לקבלה, להדרבה סתם דעות בני אדם חינו אלא על שליח הולכה והוצאה ואינם בקיאים בשליחות של קבלה. וחסמו עמו כמה רבנים.

אולם יש פוסקים שפסקו כהצ"ש וחיילו דבריו. במלחא אבן כתב דמהני גנוי דעתה כמ"ש בהצ"ש, דזכות הוא נה, וכדמלנו בקדושין מ"ה גבי בן דמהני ארלווי, ולהרמ"ה וברא"ש בוי ודאי קדושין כדאיתא בסו"י ל"ה סעיף ה', וגם גבי אב לבתו קטנה מהני ארלווי כמבואר בסו"י ל"ז סעיף י"א כו', וא"כ ה"ה גבי ידיה מהני אם גינתה דעתה כו' ה', ולא דמי לגט דאף במקום דהוי קלת זכות, כמו בקטנה וצמקום יבוס, י"א דלא מהני ג"ד כדאיתא ברמ"ה סו"י ק"מ סעיף ה' כו', דהתם פלוגי אם הדבר מלך עתמו הוא זכות דכיון דסניח ליה זכין לאדם שלא בפניו או דילמא זימנין דרחמיה ליה או נייחא דגופא עדיף, משנ"כ בקדושין כו', והא דמסקתא ליה להצ"ש, [שכתב דין זה בלשון "לכאוריה" נראה], היינו משום דאפשר לומר דדוקא באיש מהני ארלווי משום דהוי זכות דהא אם חינו חוזה יכול לגרשה כו', וכן באב דבכל דהו נייחא ליה כו', משנ"כ בדירה דאיתא דף ע"ט א' דייקא ומינסבא, וגם חינו יכולה להוליח את עמלה מצעלה, אפשר דלא מהני ארלווי, אצל באמת מסתבר דבאשה י"ל יותר דמהני ארלווי משום נייחא דגופא דאיתא בכמה מקומות בהצ"ש, וזה נראה טעמו דהר"ש שהוא דעת ה"ה שצ"ס סעיף י"א כו', [בקבל קדושין לבתו בזוגת ולא עשאתו שליח], דכיון דבכל דהו נייחא לה משום נייחא דגופא חיישין שמא נחלית, וא"כ כ"ש דמהני ארלווי וגילוי דעת ידיה, ומאד דייקא ומינסבא בג"ל, אין ראייה, דהתם הוא לענין נחלדשה לאחר קודם שקירשה בשליח, ולכן שפיר אמרין דייקא משום דסוף סוף יש לה נייחא דגופא וחזרה משליחותו, ועוד דשם הוא לנריכותא בעלמא ואין לבנות יסוד על זה.

גם בתוספות חיים כחך דמשמע כהצ"ש מהסוגיא דארלווי, וכדאיתא בסו"י ל"ה סעיף ה', והיסוף, דאפשר דאף בחולקים שם ומפרשים באופן אחר, יודו דמהני באשה מהעצמים שכתב בהצ"ש כו' [דאשה בכל דהו נייחא לה], ומה שכתב המקנה מהא דשליח קבלה חינו עושה שליח, והא לא גרע מגילוי דעת, נראה לחלק דהא דאמרין דמלך גילוי דעתו נעשה שלוחו, היינו דוקא באינו ממנהו שליח על זה, אצל בממנהו שליח ע"ז גילה דעתו דלנון שיקדשה לו.

הוא לו אלא במזכין לו דבר חדש, משנ"כ באשה דרך נקנית, ובגט דמהני משום זכות היינו משום דקונה את עצמה].

(ו) נראה שצ"ל: לפני. והכוונה שהלך כל אחד וקיבל קדושין מאחר.

(ז) וכן הוא בצמה דק (מליבוואיטש) סו"י ל"ד דף מ' סור ב', שביאר בתוך דבריו לענינו, דכן מוכח מהתם דגם באשה שייך זכות אף שאינה קונה, והא האב אינו קונה כי אם מקנה ובתו נקנית להבעל.

דדוקא את זה שלחה ואין רלוה באחר, אך יש להביא ראייה ממש"כ המחבר בסמוך לדרך השליח לומר הן, שמסכים להיות שליח, ולמה לריך לדעת שהוא שלוחה כיון דהיא נחלית וזכה נה אף אם חינו שלוחה, וכי הזכיר דבר בשביל אחר לריך שואמר הן, ומשמע דכאן לריך דוקא שליח ד', והטעם דכיון דהדבר בעלמא לוגא דגינתה דעתה שרלוה באה האיש לא הוי זכות, לריך שליח גמור ה'.

גם בחיוב קדושין סק"א השיג על הצ"ש, ואחר שכתב דגם גבי איש שדתי נרגא כהך דינא בסו"י ל"ה, והביא דגם המקנה הני"ג חלק על הצ"ש, הוסיף, דכן נראה עוד דהא סתם קדושין הם ע"י שדוכין, דרב מנגיד דאמקדש בלא שדוכין, וא"כ חיקשי שליחות למד ל', וכן נראה עוד נהביא ראייה מהך דשתיקה נאחר מתן מעות [שצ"ס כ"ח סעיף ד'], דייקא הרשב"א והריטב"א דאפילו שדיך לא מהני [ע"י ע"ז באורח"פ שם סק"א אות ע"ן], והשתא מה אם קיבלה בעלמא בקדושין אמרין דאף דבתחילה נחלית מימ עכשיו ששתקה אפשר דלא נחלוה לקדושין, וא"כ כ"ש שקיבל לה אחר קדושין בלי ידיעתה איך נאמר שצמחמא נחלית, הא ודאי בזרעא, וכן מוכח מהא דסו"י כ"ז סעיף א' גבי עסוקין באותו ענין דאם הפסוקו לדבר אפילו שדיך לא מהני, ואי אמרין דגינתה דעתה שחפלה להתקדש לפלוני אפילו אחר יכול לקבל, א"כ כ"ש שייך דסתמא כפירוש, כיון שנחלית לקדושין בתחילה, אלא ודאי ליחא, ונהי דגינתה דעתה שחפלה להתקדש שמא אח"כ נתנה דעתה על עוב ממנו וחזרה בה כו', ותדע דפעמים היא מרואה לכמה אנשים דחינה יודעת מי יתראה אליה ופעמים מגלה דעתה על ה' כמה אנשים, וא"כ ניחוס לכולהו קדושין אם לא נדע מי קדמו, הא ודאי מילתא דתמיכה, ולא דמי לעושיה שליח כפירוש, שאם חזרה הא עלה רמיא לבעל השליחות, ובאמת י"ל דאפילו אי לגבי ידיה מהני ג"ד היינו משום שאין לו הפסד כל כך שברי יכול לגרשה, אצל אשה שאין צידה להתגרש אפשר דייקא עפי עד שחתן דעתה צדירות להתקדש לפלוני, ואף דאמרין דעב למיתב טן דו, היינו כשגמרה כבר דעתה על פלוני אין עשוי שיחגגה עליה, אצל בלא עשהא שליח בהחלט חינו נעשה שלוחה שלא מדעתה לאסור אותה בכבלי העיגון, וגם אפשר דלא אמרו ארלווי רק באב שסמך עליה אצל לא באחר, לכן ל"ע עוצא בזה.

ובנחל איתן פ"ג דאישות ה"ל י"ד השיג על מש"כ בהצ"ש דלא דמי לגט, וכתב שגראה דבקדושין [בלא נשואין] נמי חוב הוא לה, כמ"ש רש"י בגיטין דף י' ע"א ד"ה ופרכין, דאין כאן זכות לה דאסר לה אכ"ע ומשום האי שטרא חינו מתחייב צמחנותיה כו', ולפ"ז איכא למימר דגילוי דעת דידה נמי לא מהני כבגט, וחיישין דילמא הדרה בה בשעת הקדושין, ומאסוגיא דגיטין שם נראה דקדושין וגיטין שוין בזה כו', [ע"ש הוכחתו], וממילא דלהפוסקים דס"ל בסו"י ק"מ סעיף ה' דבגט איפשיטא באצטריא דודאי חוב הוא לה ואינו יכול לזכות לה אף שגילתה דעתה שתוצעת להתגרש, ע"כ אית לכו נמי הכי בקדושין כו', ואין ראייה כלל מדיון דאיש שצ"ס ל"ה, לאשה, דבאיש לאו חוב גמור הוא אף שנאסר בקרבותיה כו', ומשום הכי מהני גילוי דעת, וכמ"ש בה"ג

(ג) [יש להעיר דהב"ש במהדר"ק ציין בעצמו לסעיף ה', ומ"מ כתב דמהני ג"ד, וצ"ל דס"ל דיש לחלק גם משום].

(ד) ע"י להלן סק"ו דלכמה פוסקים מהני אפילו בשתק ולא אמר הן. (ה) ולפ"ל שם השיג על מש"כ באב"מ הנ"ל דלא שייך זכות באשה רק בקונה דבר חדש, וכתב דגראה דודאי מיקרי זכות דטב למיתב טן דו, ועוד שנתחייב לה בחיובי הבעל לאשתו. [אך המעיין בדברי האב"מ יראה דלא בא לומר דלא הוי זכות. אלא דלא מהני קנין מתורת זכות

אוצר

ס"ק א אות י"א

הפוסקים

דניחא ליה לא צעין שליחות חלא [מהני] מטעם זכיה, דהואיל
דניחא ליה אף דאיתו מחכא לו דבר חדש מיקרי זכיה וכו'.

ועי' בפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דע"א ז', דכשדן צעניו שליחות
הולכה וקצנה בקדושין, כתב דאין לריך שיעשו השנוחים
בפירוש, חלא כיון שגילו דעתם שרואים בשליחותם ויודעים חנו אשר גם
צעת קיום השליחות אינם תוחים על עשייתם, דינם כשנוחים
גמורים. וציד דוד שם אות ר"יג לין לדבריו צאות ק"ג, דשם
מבואר דגילוי דעת שרואה שזה יעשה שליחותו מועיל בתורה זכיה
לא בתורה שליחות גמורה, ונפק"מ דאם נתברר לנו שעתה אין
זה זכותו, או שזוהי תוכף כשואמרים לו שפלוגי עשה זה למענו
נתבענו המעשה, והציה המקור לזה מהא דהר"י בדף מ"ה ז',
ושמח למד הרא"ש דיו דבסי' ל"ה, והאריך צעניו גילוי דעת
וזכיה א. [ולא דן אס יש לחלק בין איש לאשה, וגם דברי הרא"ש
לא הציג]. אך עי' עוד בדבריו שהוצאנו לעיל סי' ל"ה סק"ז אות
א' לענין אמר לשדכא, דצומניו שחילוב משדכן ואח"כ מקדשין,
אין רואים שנתראה שיקדשה, ולענין דאין הכוונ צומניו לקדש עיי'
שליח. ומש"כ ויודעים חנו שאינם תוחים על עשייתם וכו', עיי'
לעיל בדברי המקנה בק"א שכתב ג"כ דאפשר דבצ"ש לא אמר חלא
כשהיה אומרת צעשה ששמע דניחא זה בקדושין. [ודעת המקנה
עלנו צעיקר הדין, מבואר שם].

ועיין עוד פרטים צדיני גילוי דעת, לעיל סי' ל"ה סעיף ד' גבי
ח"ש.

יא. להסבירים דמהני גילוי דעתה אם יש אופנים די"ל דגם
השליח לחולכה נעשה שליח לקבלה ותתקדש
משעת הנתינה לשליח. במשנת ר' אליעזר (להר"א די עולידו)
ח"כ סי' ה', באלה שעה שליח להולכה ונתן לו טבעת לקדש
לו אשה שנתרנית נהתקדש לו והאשה כבר היתה מומנת במקום
המיועד לקבל הקדושין, ומחמת איזו סיבה לא ראה השליח למסור
הטבעת לידה ולקדשה, אחר שהעלה כהצ"ש דכיון דגילתה דעתה
מהני זכין לה שלא צפיה וכי"ל צאות הקודם, כתב, דלפי"ז נראה
לכאורה צ"ד דלמיתא מיהא צעי אף שהשליח ציטל שליחותו ולא
הגיעה הטבעת ליד האשה, דמאחר דהאשה כששמעה שפלוגי רוצה
לקדש נתרנית, ח"כ השליח עלמו נעשה שליח קבלה וצמסית
הצעל הטבעת ציד האשה נהתקדש האשה א, ואף דהוא שליח
הולכה מהצעל ויכיו נעשה שליח דידה [הא לא התכוון להיות
שליח דידה, ולא דמי לנידון כהצ"ש], מ"מ צ"ד שאמר להשליח חן
טבעת זו לפלוגית לקדושין הרי י"א דתן הוי כזכי, ח"כ הוי כזכי
לה וא"ל שליחות בפועל כו', אמנם כל זה כשאמר לשליח רק חן,
אבל צ"ד שאמר כלשון הכוונ ציניו שכולל גם לשון "כולך" עם "חן",
ככה"ג כבר כתב הרמב"ם בפ"י דגירושין הל' י' דלא אמרינן חן
כזכי דמי כו', ועוד יש לנרף לקולא סברת הר"י בפ"ק דגישין דהא
דקו"ל

התה"ד בעיסה שיש חשש שתתקלקל, דיכולה המשרתת להפריש חלה
שלא מדעת בעה"ב כיון דזכות הוא לה וזכיה מטעם שליחות ונעשית
שלוחה שלא מדעתה, וסיים להחמיר שלא תפריש המשרתת.

(יא) ועי' עוד בדבריו בהגה שבדף ג"ב ב' ד"ה באותו, שמיישב דעת
התה"ד הנ"ל בהערה הקודמת, ממה שהקשה עליו הקצות.

(יב) עי' להלן סק"ה אות ד' מה שדנו הפוסקים אם האשה יכולה
לעשות את שליח ההולכה, לשליח קבלה שלה.

(יג) וגם גבי שליח מהני בנתן בשתיקה בעוסקים באותו ענין כדאיתא
להלן בסעיף זה.

לו עיי' שליחות ולא עיי' זכיה, ואם יקרה שאין השליחות יכולה
להעשות לא אמרינן כזה דיעשה שלוחו עיי' גילוי דעתו, וכעין
דאמרינן כהצ"מ דף י' כיון דנפל גלי דעתו דנפילה ניחא ליה
לדיקני ולא בדי' אמות, וכעין זה בעוד מקומות וכו'. ועי"ש מה
שחלק עוד בזה, ומה שחירן גם מה שהקשה בהגהות חכמת שלמה
כאן על כהצ"ש מהסוגיא דמכות עיי' א' להסבירים דזכיה לאו
מטעם שליחות, ושנאחר כהצ"מ.

ובכ"ב במשנת ר' אליעזר (להר"א די עולידו) ח"כ סי' ה' ה'
דמשמע כהצ"ש מהסוגיא דהר"י, שפירשו רש"י והרע"ב
והר"א והש"ט לא נודע למי, דכיון שגילה דעתו שחפץ בה נעשה
האב שליח מאליו דכיון לאדם שלא צפניו, ובהגהות אשר"י שם
כתב צ"ש רצונו שמחא ור"י דכשדעו שפלוגי חפץ בפלוגית וקודשה
לו אחד מן השוק מקודשת, הרי דכדיו דיכול נעשות שליח צלי
מינוי, דלא קפיד קרא צמניו שליח חלא כדי שדע רטנו שחפץ
צמעה הקדושין כו' א, ובחי' הרמב"ן שם פירש דהר"י קמיה וגילה
דעתו שחפץ בה וכל העושה רצונו יקדשה לו כו', ומשמע לכאורה
מדבריו דלא סגי צרינו וגילוי דעת לחוד חלא צממיה שכל העושה
רצונו יקדשה לו, ואפשר ללדד לדבריו דהא דצעי אמירה היינו
צאים דלא חשיב זכות דגברא דייק וסגי, אבל צאש מאלה דכל
דכו ניחא זה חשיב זכות גמור וזכין שלא צפניו כו', וצ"ה שם
כתב דדוקא כשאמר לו לשדכא מהני גילוי דעת, הרי דאף דגלי
דעתיה צעין שליחות לשדכין זה הופך ממה שכתבנו כו', אמנם
לפי מה שכתבנו לדעת הרמב"ן אפשר ללדד נמי לדעת הרא"ש
דבגברא דדייק להכי צעי דוקא שליחות לשדכין כו', ואין לומר
דצאים חשיב זכות דיכול לגרשה משא"כ צאש, דמאחר דאמרו
חז"ל דעתה, זכיה גמורה היא וזכין שלא צפניה א.

ובערך שי כאן הציג מש"כ האבני מלואים הכ"ל דזכין לו לא
מהני חלא צמכין לו דבר חדש, וכתב, דכאן שזכיה לה
כסף הקדושין ואם לא תתקדש לא תזכה בכסף זה, שפיר זכין לה
שתתקדש, דכבר כתבתי במקום אחר, דאם מזכין לו מחיר עבור
מה שזכין ממנו לכוי"ט זכין שלא צפניו, ולא דמי לתורם שהזכיר
באצ"מ הכ"ל, דהתם אין לו שום מחיר דכלל של צע"כ.

ובשבילי דוד כתן דהא ג"כ דברי האצ"מ הכ"ל, וכתב שגראה
דמחומה אין רואה, דבתום כתובות י"א א'
ד"ה מעבלין, כתבו דההפרכה בתרומה לאו זכות גמור הוא,
דאויכא דניחא ליה צפחות ואויכא דניחא ליה ציות, ומש"כ מחלק
הרשב"א שהציה האצ"מ בין תורם משלו לשל חברו, אבל הויכא
דהוי זכות גמור י"ל דאויכא משום זכיה אף דחין מחכא נו דבר
חדש, ומה שהציה רואה מצ"מ מדלא מהני כלך אלל יפות חלא
צדשויה שליח, הנה לפי דעת הרמב"ם והיו"ד סי' ש"א סעיף
י"א דמהני כלך אלל יפות אף צלי שליח, מוכח אדרבא דאויכא

(ח) כאן הביא מהתוס' ר"י שם שפירש דאין נראה דין זה זכות
דהרי אסורו בקרובותיה, וכתב דאפשר דרק באיש כתב כן ולא באשה,
ומטעם שכתב בסמוך ע"ד הרמב"ן. וכ"כ בארץ צבי (ותאומי צביה)
סק"א. [מיהו זה צ"ע, דעי' בלשון התוס' ר"י הנ"ל בסק"א אות ט'
דמבואר דגם בדידה סובר דלא מהני גילוי דעת].

(ט) ועי' בדברי האבני משפט סק"א המובא לעיל בהערה ה' שכתב
ג"כ דודאי מיקרי זכות. [ומבואר שם דכן דעת האב"מ]. אלא שכתב
דמ"מ לא מהני גילוי דעת מטעמים אחרים וכמובא לעיל בפנים.

(י) ובאב"מ כאן ציין לספרו קצוה"ח סי' רמ"ג סק"ח, דשם הקשה
מהרשב"א הנ"ל על מה שפסקו הרמ"א והט"ו ביו"ד סי' שכ"ה עפ"י

ומצוה שתתקדש על ידי עצמה

באר הגולה

י' מיתרל דרב יוסף
וכלינא נתרל

אם

הפוסקים

ס"ק א אות א—ס"ק ב

אוצר

נמי אמרין דכל דכו ניהא ליה, וכדאיתא בסוגיא בגי' וסוים.
ועדיין ל"ע לדיוא. וע"ש מה שהאריך עוד בזה.

יג. אם השליח לקבלה נעשה עד על הקדושין. בכלבו סי'
ט"ה, אחר שביא הדין בשליח הולכה דהאומר לשנים
לאו וקדשו לי אשה בן בן שלוחו בן בן עדיו, [וכנש"ע סי' ל"ה
סעיף ז'], כתב בשם רבינו פרץ ש"ע א"ס נאמר בן גבי שלוחי האשה
לקבלה. וכן הביא דברי ר"פ בהנחות חיים ב"י קדושין סי' ו'.
וכן הוא בהנחות ר"פ על הסמ"ק מלוב קפ"ג. [ולא ביארו טעם
לדני הספק]. ובפסקי הנכות (יד דוד) ח"א דע"ג ח', כתב
בפשיטות דגם א"ס עשה שני שלוחים לקבלה הם הם השלוחים
וכם הם הפדים, שנעשו שלוחים לקבלה ועדים שקיבלו הקדושין.
וע"ש בזה ר"י מה שהאריך לכתוב זה עפ"י הדין בזה גבי גיטין.
[ולא הביא דברי הראשונים בגי'].

יד. זרק הקדושין לחצר שלוחה. כתב בפסקי הלכות ח"א
דס"ו ז' דברי זה קדושי ספק. וע"ש ביד דוד אות ק"ט
מש"כ דלענין גט כתבו בטושי"ע סי' ק"מ דמהני דחלו כידו
[אמנם הטור כתב בן מדעת עלמו], אבל בירושלמי פ"ו גיטין ה"י
ז' איחא אביעא חלמי של שליח מהו שחשבה כידו, פי' דמספקא
ליה אם דוקא באשה עצמה נחבזה חלמי אבל בשלוחה לא, דלא
למרינן דחלמי כידו אלא דוקא בדבר שזוכה לעלמו, ע"ש מה שהאריך
בזה, וסוים, ודין הקדושין שזה לדין הגט וזה פשוט.

ב. ומצוה שתתקדש ע"י עצמה. כתב בח"מ סק"ז, וזהו
מכרינ' בסוגיא, דאף שאין האשה מלווה על פריה
ורביה, מ"מ היא עושה מלוה שמסייעת לאיש שיקיים המלוה על
ידה ה'. וכע"ז כתב במאורי בסוגיא דאף שאינה מלווה מ"מ
המלוה נעשית על ידה, והכסף, ועוד דא"ע"פ שאין זה עשה גמור
אינה נפקעת ממלוא לגמרי. והי"ש רפ"ז דקדושין הקשה על טעם
הר"ן, דאם המלוה עליה משום שמסייעת לבעל א"כ איסורא נמי
אית זה שמסייעת לעצמה, [וכוונתו נראה דמתקדשת ע"י שלוחה
הרי מקדשה בלא שיראה מקודם, וע"י במהרי"ט שכתבה י"ח],
וכתב דלכן נראה דא"ע"פ דאינה מלווה על פו"ר מ"מ איכא מלוה
גבה דומיא דמהרי"ך רישא, דאטו מחויב לחרוך רישא, אלא מלוה
איכא. ובשיעור לא נודע למי בסוגיא, כתב דאף דלא מופקדא מ"מ
אית לה שכר כמי שאינו מלווה ועושה ה', ועוד דמדוברין מיהא
מחויבא ה'. ובקרבן נהגאל על הרא"ש בסוגיא כתב דמי"מ מלווה
בלשון יורה כמי"ש בחוס' גיטין מ"א ד"ה לא חובה, וב"ב י"ג
ד"ה שנאמר ה'. וכ"כ בשיעור יעקב סק"ז ובפתיחי עזר סק"א.
וכ"כ

דקו"ל תן כזכי ה"מ לחזק דלא מלי למיחזק, אבל העצד לא
יאל לחירות עד שיגיע הגט לידו כו', וא"כ ה"י ב"ד אפילו אם
נאמר דתן הוי כזכי ונעשה השליח כאילו מינתהו האשה, מ"מ לא
הוי כזכי ממנו שכתב האשה מקודשת בקבלת השליח, וסוים,
שכתבה בדברים לפני מהרי"ט עובדיה נתן והסכים להחיר בלי גט,
וכן נעשה מטעם.

יב. אי מהני כשגילתה דעתה שיקדשה למי שירצה ואפילו
למי שאינה יכולה להתקדש לו בשעת הגילוי דעת
ונעשה ראוי אח"כ. במנחת יכוד (להרי"ל מנצח) יו"ד סי'
ל"ב, מסתפק בהמרה לשניה לא וקדשני נמי שחרה ואפי"ו נמי
שהוא כעת אינו ראוי לו, והוי דבר שלא בא לעולם, דמשום מינוי
השליחא ודאי דלא מהני, כמבאר בס"י ל"ה סעיף י"א גבי איש,
(דכ"ט אפילו פירש דממנה גם לדבר שלא בא לעולם, ע"ש
בסקס"א אות א'), א"ס מ"מ יכול השליח לקדשה לזה אחר שבה
לעולם, מטעם גילוי דעתה דמטיקא שיהא לה במה שיקדשה
השליח, ונימא דנעשה אח"כ שלוחה [מחדש משום גילוי דעת דזכות
הוא לה], אמנם בס"י ל"ה שם מוכח דלא מהני גם משום גילוי
דעתו דמטיקא דניהא ליה במה שיקדש השליח, ומשום דלא דמי
לזה דסעיף ד' דהתם דמהני ג"ד, כיון דבסעיף י"א מיידי שאין
האשה מבוררת אינו זכות גמור והיישין שמה חזר בו, ושם אינו
יכול להעשות שליח משום ג"ד, וא"כ ה"י באשה לא נעשה שלוחה
אח"כ, מיהו יש להוכיח דבאשה מהני כה"ג, מהא דאיתא
בקדושין י"ט ח' דאומר אדם לבתו קטנה לאי וקדשני קדושין,
ומדסתם משמע דיכולה להתקדש לכל מי שחרה, ואפילו לא היה
יכול האב לקדשה לזה שמתקדשה לו עכשיו, כגון שהיה גיסה כו',
וכה"כ בס"י ל"ז סק"ז מביא ד"ה בטעם דמהני בלאי וקדשני
קדושין דהוא משום שליחות וי"א מטעם אחר, וע"ש דחשיב נפק"מ
בין הטעמים, ולא מלינו שאלה מהפוסקים יאמר גם נפק"מ זו
לדחי"א משום שליחות אינה יכולה להתקדש לאיש שלא היה ראוי
לה בשעת אמירת לאי וקדשני קדושין, א"כ מוכח ד"ל דמשום הג"ד
דמרו"ה שמתקדש למי שחרה נעשה עכשיו שלוחו מטעם זכות,
וכא' דמשמע בס"י ל"ה בגי' דלא מהני משום ג"ד, אפשר לחלק
דכיו"ו בזה דייק ונסוב, אבל באשה בכל דכו ניהא לה כדמוכח
בסוגיא דקרנא (ערש"י שם מ"ה ז'), א"כ אפילו בהמרה לא
וקדשני למי שחרה ואפילו למי שלעת עתה אינו ראוי, מ"מ נעשה
שליח אח"כ לקדשה כשנעשה ראוי דגבי אשה אמרין דגם כה"ג
הוי זכות גמור בגוף בדבר ולא חיישין דילמא חזרה בה, (וכמו
בעירוב שהוכיח שם מקודם סג"ל כע"ז), וכן אב בקדושי בתו

(טו) וכ"כ בשו"ע שמחות בסוגיא, והוסיף שהוא כהדעה דנשים
מברכות על מ"ע שהזמן גרמא כו' וכמ"ש הר"ן. הביאו הב"י באו"ח
סי' תקפ"ט, דמקבלות שכר על מ"ע שהז"ג, וא"כ כשעשה בעצמה
מקבלת שכר טפי, וכדפרש"י בסוגיא דכי עסיק גופו במצוות מקבל שכר
טפי וכו'.

(טז) ובברכי יוסף סק"א כתב דלא נהירא, דלא מחייבא בפר"ר כלל,
וכדאריך בזה בס"י א' סקט"ו.

(יז) והיינו דלא כהריטב"א שבהערה י"ד שכתב דאינה מצוה
אשבת. וע"ע דעות הפוסקים בזה בב"ש סי' א' סק"ב, ובאזה"פ שם
סק"א. וע"י בפרי יעקב כאן מש"כ להוכיח מביצה ל"ו דאינה מצוה.

(יח) וע"י בשו"ת הריטב"א סי' מ"ג שכ"כ מה"ר דן אשכנזי לענין
אשה שנשבעה שלא תנשא, שיש להחיר דהוי לצורך מצוה כו', והריטב"א
שם הקשה הא אינה מצווה בפר"ר ולא בלשבת יצרה כדמוכח ביבמות
סי' ב' כו', ואי משום דלא סגי בלא דידה, הוי רק מצוה כללית על כל
הנשים כו', ואפשר לקימי באחרוני כו'. וכתב בשו"ת הר"ן סי' ל"ב,
דהריטב"א אינו חולק אלא לענין דהתם לומר שאין זה מצוה מפורשת
כל כך שלא תהא שבויה חלה עליה, אבל לא בא לומר שאינה עושה
מצוה כשמתקדשת ונשאת. ועע"ש בדברי המגיה. וע"י באבני גזר סי'
ע"ט אות ט', שמאריך לבאר שיש עיקר לסיוע זה דידה מהתורה, ודחה
קושית ה"ר תם בן יחיאל שבחדושי אנשי שם שעל הר"ן. וכן דחה
בברכי יוסף סי' א' סקט"ו. וע"י עוד בהערה י"ח.

באר הגולה

ג סס גמרא דקייסין
שם יראה דבר מוגבה
בה ותתנהג עליו ורחמנה
למור ולחנות לרעד כמוד

אבל אשה בכל דמו יתא לה כדלמור ריש לקיש עז למיתב טן דו וכו'

ביאור הגר"א
[א] ואומר האיש כו'.
כמש"ש ט' א' באב
בתך מקודשת כו'
וערמב"ם :

ד לשון הרמב"ם ספ"ג וכתב ה"ה אלו דברים פשוטים ומוסכמים חוץ ממ"ש דין השטר

אם תוכל אבל איסור ליכא כמו שיש ג באיש ד[א] ואומר האיש
לשלוח הרי פלונית ששלחה אותך מקודשת לי
והשלוח

אוצר

סי' ב—סי' ה

הפוסקים

דכ"ג גבי דידה איכא איסורא [עכ"פ למקדש] כי יכיר קדושין
לשלוחה ולא חזי לה, אכ"ג, ומיכו מחני דידה קאמר כו' דאיסורא
ליכא. וכ"כ בר"ן בסוגיין. וכע"ז כתב בתוס' הרא"ש. ועיי' בלור
חדש בסוגיין לפני מש"כ במקום אחר דאין איסור לפני עור עמי
שצטנמו אינו מזהר על איסור זה, אחי שפיר גם הכא. ובמאירי
בסוגיין מבואר, דגם גרמא ליכא מדידה לאיסור דידה. וכ"כ
בחדושי מהרי"ט דל"ז ד' בחירון ב' יח. ובחדושי הריטב"א בסוגיין
כתב, ד"ל דאחיה כשהוא מכירה ואין היא מכירתו, ואשמועינן
דדידה ליכא איסורא כיון דדידיה ליכא איסורא דהא כבר הכיר
בה, אבל מזהר איכא ענה. וכע"ז כתב בשיטה לא נודע למא.
ועיי' לעיל סק"ב בדברי הטוב קדושין סק"ב.

ועיי' בצית הילל סי' ל"ה סעיף א', שהבין בדברי הרמב"ם סי' ג
דאשוח ה"י י"ע דכ"ל דגם באשה יש איסור להתקדש ע"י
שליח כבאיש, והקשה למה לא חילק ביניהם כדחילקו בגמרא
וכו'. ובערך שי שם כתב כן דעת הרמב"ם עפ"י דבריו דכ"ג
המשניות כאן. ובצר הקשה בעגמות יוסף בסוגיין על דברי הרמב"ם
בפוסקים מהגמ' בגל, וישאר ב"ע. ובישא ברכה דף קל"ג חמה
ע"ד בצית הילל, דאיך לא ראה מש"כ הרמב"ם שם בסמוך
[באשה ההלכה] ולא יקדש אשה עד שיראה, ובאשה לא כתב
איסור אלא מזהר כו', הרי מבואר דגם הרמב"ם חילק בין איש
לאשה כבצרת האויב דאמרי שצגמ, וכדחילק הטור, ואין שום
חולק בזה. וכ"כ בעינים למשפט בסוגיין דעת הרמב"ם ושכן דעת
הסמ"ג, דבאשה ליכא איסורא מדלא כתבו גבה רק מזהר. וכ"כ
דעת הסמ"ג במגלת ספר דף ל"ט. וכן כתבו דבאשה ליכא איסור
רק מזהר ברכנו ירוחם נכ"ב ח"ג, ובלשון ריא"ז בשלטי הגבורים,
ובמאירי בסוגיין, ובלבד כאן.

ועיי' בהמקנה בחי' דף נ"א ב' בסוד"ה דשוי, דהא דאמרינן
דבאשה ליכא איסורא בשלוחה, היינו דוקא כשאמר בפירוש
שיקדש אותה לפלוני, משא"כ כשעשה שליח לקדשה לכל הצא,
לאכתו יש לחוש שלא תהיה מרוצה ממנו.

ה. ואומר האיש לשלוח הרי פלונית וכו'. וכשמקדשה
בשטר ע"י שליח קבלה מהו הלשון שצריך לכתוב בו,
עיי' בצית הילל כאן ובערוך השלחן סעיף ז', שכתבו בתוך דבריהם
דכותב הרי פלונית ששלחך מקודשת לי. וכנראה שנמשכו אחר לשון
הש"ע כאן דאיתא כן גבי אמירה בקדושי כסף. מיכו עיי' בס"י
ל"ב באוה"פ סק"ג אות א' מחלוקת הראשונים בזה, ד"ל דלריך
לכתוב דוקא לשון נוכח, הרי את מקודשת לי, ושפ"י לא מהני
גם כשהשלוח הוא אביה או אחיה אם כותב בתך או אחותך.
ובערוך השלחן עמנו סי' ל"ז סעיף ל"א כתב בצ"ב שהוא שליח לקבלת
קדושי בתו הבוגרת, דלריך לכתוב הרי את ואם שיהא אינה מקודשת.
והשלוח

וכ"כ בצ"ב משפט סק"ב דלרוב הפוסקים דבאשה איכא מזהר
לשבת, א"ל למש"כ הר"ן משום שמייעת לצעל. וכן הוא בהמקנה
בחי' ובקורא כאן, שכתב דהר"ן והש"ע נדחקו בטעם דמזהר בה,
ויותר נראה דמכאן ראייה לשיטת התוס' דמזהר בעשה לשבת,
וכ"כ פשטא דסוגיא דכ"ב קי"ט ב' גבי צות לנפחד כו', ועוד
נראה דכיון דבשוריה להנשא חסורה להבעל בלא קדושין, וזהו
מלוחה, ובהא דשחיטה כו' [וכמובא בס"י ל"ה סק"ח].

ועיי' בצית הילל כאן, דמבאר לפני מש"כ הרמ"א בס"י א' סעיף
י"ג דאף דאינה מזהר בפ"ר מימ י"א דלא תעמוד בלא
איש משום חשדא, א"כ פשיטא דיש לה מזהר להנשא. ועיי' בהגהות
פורת יוסף בסוגיין (שצ"ס וינא), דנמה שאמרי בכתובות
נ"ב ב' הא גמי דאורייתא [לענין להשתדל להשיא בתו], א"כ
כ"ש שהיא בעגמה מחויבה לינשא אע"פ שאינה מזהר על פ"ר.
ועיי' בעיב קדושין סק"ב, דמבאר דכשליח המקדש מכירה אין
צורך לכלל דמזהר בה יותר מבשלוחה, דבא"כ מזהר בה
כדי שלא תביאחו לאיסור לקדשה בלא ראותה, ורק במכירה ליכא
איסור גם לדיוה לקדשה ע"י שליח כדאיתא בס"י ל"ה, או כגם
הוא מקדש ע"י שליח (וכה"ל שיכולה לעשות שליח לקבל משניה
המקדש, עיי' סעיף י"ב), דאין לאיסור מתוקן גם כשתקבל בעגמה
כו', אז הוי משום עלם הדין דמזהר בה יותר מבשלוחה. ועיי'
בתפארת יעקב סק"ב דבקידש ע"י שליח ליכא בזה מזהר כלל. ועיי'
בסק"ד דשם מבואר דגבי דידה ליכא איסור כלל.

ועיי' בנחלת נבי ובמלחא אכן שכתבו בס"י ל"ה סק"ה בהערה
ב' דמפרשי דעת הטור לענין דהתם דמזהר בו יותר
מבשלוחה דהיינו דוקא באינו מכירה, ושפ"י מש"כ הטור כאן
דמזהר בה יותר מבשלוחה, היינו דוקא באינה מכירתו, דאע"ג
דליכא גבה איסור להתקדש לפני שהכירה למקדש כדבסמוך, מ"מ
מזהר איכא, אבל במכירתו אפילו מזהר ליכא. ועיי' בישא ברכה
המובא שם, שדחה ראיות הנחלת נבי מהגמ', ושדעת הטור היא
כה"ל והפרישה שם דגם במכירה יש מזהר בו מבשלוחה. וכן
העלה לענינו בצרית משה דמ"ב א', דאפילו במכירתו מזהר בה
יותר מבשלוחה, וזה עפ"י דרש"י דהטעם דמזהר בו דכי עסיק
גופו במזהר מקבל שכר עפי, וא"כ ה"ה באשה במכירתו, ע"ש מה
שהאריך בזה. וכן מבואר ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דפ"י א'
אות רס"ד. ועיי' עוד בלשון הרי"א שצ"ג בסוגיין.

ג. אם תוכל. אבל אם לא תוכל אינה נריכה לדחוק עלמה
בשציל כך, וכמ"ש גם לעול ריש סי' ל"ה גבי איש. פרישה
אות ב'.

ד. אבל איסור ליכא. כן הוא בטור. ועיי' המקור בצ"ב
מהגמ' דף מ"א א' דדידה לא חיישין שמה יתגבה
עליה כדחיישין באיש צריס סי' ל"ה. וצ"ע שם מבאר דאף

מסייעת אותו בזה, וע"ז הוסיף, א"ב דמה שהיא עושה שליח אינה
גורמת ולא מסייעת באיסור [דידה], שאם ידעה ילך הוא בעצמו
ויקדשה, אבל כששלח הוא לקדש לאו אורחא דאתתא למיול גבי הבעל,
שדרכו דאיש לחזור על אבידתו. ועיי' לעיל סק"ב בדברי היש"ש רפ"ב.

(יח) דעמש"כ הר"ן הנ"ל בסק"ב דהיא עושה נמי מצוה דמסייעתו
בפ"ר, הקשה, והא בגמרא דעשתה שליח הרי מסייעתו נמי לאיסורא
שפקדשה בלא שיראנה. וחירץ דסיוע המצוה אינו בשעת הקדושין אלא
לעולם, שאין האיש יכול לקיים מצות פ"ר אלא ע"י האשה, הלכך
מצוה בה, אבל איסור השנאה אינו נעשה על ידה וכשהוא ישנאה אינה

ביאור הגר"א

[ב] והשליח אומר כו'
חומרא בעלמא וכמש"ו
ואפילו שחק וכמש"ש
י"ב אפילו בפקדון אם

[א] והשליח אומר קדשתיה לך ואם אמר הן דיו ואפילו (ב) שחק
[ג] אם היו עסוקים באותו ענין ונתן לשליח ולא פירש ולא אמר דבר דיו
ואם

אומר בשעת מתן מעות התקדשי א"צ אמירתה וה"ה בשליח : [ג] אם היו כו'. כמו בדידה וכו' ר"ס כ"ו :

באר היטב

(ב) שחק. כתב הג"ח דמשך עם אס היו עסוקין אבל השליח לריך להשיב עכ"פ הן. ונדרשה כתב דקאי על שליח אס היו עסוקין היינו שלא אמרה שהיתה שלוה

הפוסקים

ס"ק 1

אוצר

תופס לעצמו על איזה טענה וחבישה, ולכן אין מוכח כל כך שמחלה בקדושין צביל המלחמה, ואפילו אז נכתו אינו חושש כל כך כמו האשכ עממה כו', ואף שאמר בתחילה שהוא שלוה מפלוגת מ"מ כיון שהפסק הענין יוכיח לומר שגא קיבל רק צביל ענין אחר, וכן לריך שיפרש לומר הן, דאליכ הוי ספק קדושין. וכתב שוד דלפ"ז נראה דאם קידשה בשטר אין לריך שיאמר הן, דקדחתו מוכיח שחפץ בשליחות הקדושין. ועי' באצני משפט סק"א [הג"ל צסק"א אות י' דרי"ב וכו' צתפ"א] שמשמע נמי מדבריו דנקט דעת המחבר כאן דהשניה לריך לומר הן דוקא.

ועיין בהמקדש קו"א כאן, שכתב דנראה דהא דמשמע נהו להפוסקים דהשליח לריך להשיב יותר מכשמתקדשת בעצמה, דקדקו בן משנן המשנה דנקט בכל מקום האשה שנתנה רשות לשותה נקדשה, ולא אמר נקבל קדושה בדגמי גט, משמע דלכתחילה לריך השליח לומר הקדושין בפירוש כו', ועוד י"ל הטעם דנראה דבאז הא דבעינן שיאמר בתי מקודשת או שיאמר הן, [עי' ע"ז להבן ס"י ל"ז סק"א אות ח'], הוא מדאורייתא, דאמרין דף ט' בתר מקודשת לי קרינן ציה כי יקח דכתיב את בתי נתיב כו', ובהי דכתיבת השטר הלכתא ניכח דכענ כותב אפילו כשמתקדש ע"י האב, אבל באמירה כיון דגבי האב לא כתיב כי יקח אלא את בתי נתיב, מאן לימא לן דלא צעי אמירת האב, ונראה דמה יליף הרמב"ם גם לשניה קבלה, דהא קדושי דאב הוא נמי מדין שליחות כדאיתא בגיטין כ"א כו', וכן השו"ב הרמב"ם השליח נאב כתיבת השטר. [אלא שלענין כשעסקו בקדושין דעתו בהפרישה וכדלהלן]. ועי' עוד בדבריו להבן בהערה כ'.

והנה צסק"א ח' גבי אשכ שנטעות שליח לחברתה, איתא דו"א דגם בלא אמרה הן רק שחק וקיבלה סתם מהני, ומשם הוכיח אמנם הח"מ הג"ל כשיטתו, וכדלהלן. וכתב הג"ח הג"ל דלשיטת הג"ח ל"ל דכיוני שלא אמרה לחברתה שמקבלת שליחותה, אבל [למקדש] השיבה הן, ועו"ל דשם עדיף עפי דמזכיר מקודשת אז אמרין דגם חברתה מקודשת. וכתב באצני מלואים סק"א שמדברי הרא"ש דף נ"ב, שמשם מקור הדין דסעיף ח', משמע דמיירי שחקת לגמרי כו', [וכן הקשה בעני ארוס סק"א, ושכן משמע גם ברין ריש נדרים בזה דיש יד לקדושין כו'], ולכן נראה דהתם שאני [שלעלם הקדושין לא נעשית שנית] שהאשה גופא נתרנית להתקדש לזה, אלא שאמרה לחברתה שמקבלת את הכסף בצבילה, ושליח שפיר נעשה בשתיקה כיון שלא אמר אינו רואה לעשוה שליחותו, כדמוכח בג"מ דף ח' גבי ראה את המלואה, דמשמע דאילו אמר וזה לי נעשה שליחו בשתיקה כו', אבל באומר לשליח קבלה הרי זה לקדושין למי שלחק, כיון שאינו אומר שיעשה שליחותו דהא שליח קבלה שליח דאשכ הוא אינו לריך למחות וכמו נותן הוא ואמרה היא וכ"ל [בדבריו שד"כ בג"מ, שאין ראוי משתיקתו

ו. והשליח אומר כו' ואפילו שחק. מקור הדין הוא מהרמב"ם וכמ"ש צב"ח"ג. והכינוי צטור. ועב"ה"ע סק"ב שהצ"ח מהצ"ש סק"ב דהצ"ח מפרש דזה נמשך עם הא דהיו עסוקים, דלהלן, וקאי על המקדש, אבל השליח לריך להשיב עכ"פ הן, ודעת הדרישה דקאי גם על השליח דאם היו עסוקים באותו ענין מהני אפילו שחק השניה. ותמה הצ"ח דמ"ל להרמב"ם דין זה דהשליח לריך להשיב דוקא. ודעת הח"מ צסק"א וסק"ד, וכמבואר בעני ארוס דלהלן, דגם בלא עסוקים בקדושין מהני דדיעבד כששחק השניה, ומש"כ בשו"ע אס היו עסוקים וכו', הוא ענין בפני עצמו וקאי רק למקדש. ועמ"ס שיעותיכם ודברי הפוסקים הסוברים כחמת השיטות, יבואר בסמוך.

הב"ח כתב בעצמו שלריך השליח להשיב, משום דאליכ איכא למימר שמה חזר השליח משליחותו ולא קיבל העצמה לשם קדושין אלא לשם פקדון. וכתב צ"ח הג"ל דכן משמע בחדושי מהרש"ל כדעת הג"ח"ג. וכתב באצני מלואים סק"א שגראה כדצריכס, והטעם נראה לפי מש"כ הר"ן דף ו' ע"ב גבי נתן הוא ואמרה הוא צטעם דהיו רק ספק קדושין עד שיאמר הן, משום דדוקא שתיקה האשה צטעת מתן מעות מורה הסכמתה, שמתוך שנאסרת אס איתא דלא ניתא לה הוי לה למחות, אבל האיש כיון דאי צעי נסיב אחריתו, לא איכפת ליה אס נראה שהוא מסכים לפיכך אף שאינו מסכים שחק, ומוכח שם דאפילו הוא גם מקבל המעות, ובגון באדם חשוב, והיא הלא אומרת שנתנת לקדושין, מ"מ הוי ספק אס צזה יש הסכמה לדצריה כו', וא"כ מה"ע נמי לא מהני שתיקה גבי שליח דמאי איכפת ליה אס האשה תהא נאסרת כמו דלא איכפת ליה למקדש אס תהא האשה נאסרת, ולכן לריך השליח שיאמר הן. וכע"ז מבאר בעני קדושין סק"א החילוק בין קבלתה לקבלת השליח, (אלא דלא מבואר בדבריו דעתו כהצ"ח, דהא גם לשיטת הדרישה דבסמוך דרוש טעם לחלק בזה), שכתב, דפסע לשון השו"ע, ושכן הוא ברמב"ם [וכדצב"א הטור, עי' הערה כ"ב] משמע דדוקא באמר השליח הן אבל בשתיקה לא מהני, ונראה הטעם דלא דמי למתקדשת עצמה דצבילה הכסף בשתיקה צטעת מתן מעות כשמשעה שמקדשה דמהני, דהתם ודאי הוי גילוי דעת דלקדושין קיבלה דהא אפילו כשהייב לה המקדש קו"ל [צס"י כ"ח סעיף ג'] דמסתמא בחורת קדושין קיבלה, וכמ"ש הראש"ל דף י"ג דכיון דחזקה כל הנשים רואות להתקדש כל שלא הזכיר פירעון, לשם קדושין נחכוונה, והיינו משום דיראה להיאסר בצבלי העיגון, ואי לא ניתא לה אפילו באמת חייב לה אין דרכה לשחק, משא"כ בשליח דאפשר שאס קיבל בשתיקה שמה

אוצר

סי' ו

הפוסקים

ובן דעת העצי ארזים סק"א, דתמך עמ"כ צ"ח דאפילו שחק" קאי על המקדש כו', שלא עיין ברמב"ם עלמו חלל כמו שהביאו הטור, אבל הרמב"ם כלל דין האז ודין השליח לקבל בלאחד, ועי' כתב חס אמר האז או השליח כן דיו ואפילו שחק, ואם היו עסוקין צלותו ענין ונתן לאז או לשליח ולא פירש וכו', וא"כ אפילו אי גרסוין חס היו עסוקים בלא וא"כ מ"מ כרי בלא המקדש בתי לא שייך טעמא דחזר משליחות ופשיטא דשחיקא מהני כמו בכוף עממה, וכו"ה נמי בשליח דמשמע דדון אחד להם, וגם מש"כ הפרישה דצאון עסוקים לריך להשיב, דבריו תמוהים, דאם קאי כשנתן המקדש בשחיקא וגם לא עסקו בקדושין, אי"כ תשובת השליח מאי מהני, ואי מיירי שאמר במקדש הרי פלונית ששלחך מקודשת לי אי"כ מה לי עסוקים צלותו ענין או לא כו', ועוד דלפי מה שכתבתי בס"י כ"ז סק"כ דלע"ג דמזכירים עטיק מהני צנתן בשחיקא, מ"מ באמרה הוה גרע טפי, אי"כ לא יתיישב כאן הלשון ואפילו שחק, דלדברא אמירת השליח גרע טפי, חלל נראה עיקר כהח"מ דקאי על השליח, ומש"כ ואם היו עסוקים הוה ענין בפני עלמו, וכב"ש כתב דפי' הדרישה הוה כמ"ש הח"מ, ולא עיין היטב, דהדרישה מפרש דאם היו עסוקים קאי על ואפילו שחק, וכח"מ פי' שהוא ענין בפני עלמו, ומחולקים הם לדינא וכמבואר. ובסק"ה כתב דמדברי המחבר בסעיף ח' ושחק וקבלה סתם, מוכח דשחיקא השליח מהני וכנ"ל, וכמ"ש הח"מ. והשיג על דחיית הב"ש להוכחתו, וכנ"ל צ"ה וכו'.

גם בתפארת יעקב סק"ב כתב, דפי' הב"ח והדרישה אינו נכון, דמשמע ברמב"ם להדיא דאם היו עסוקים הוה ענין בפני עלמו מדכתב ונתן לשליח, אמנם לריך להצין מש"כ ואם אמר כן דיו ואפילו שחק, ונראה דודאי לכתחילה לריך שיהיו הקדושין מזכירים וכיון שאין האשה בעממה מקבלת רק השליח, אינו ניכר כל כך, ולכן לריך השליח לומר קדשתיה לך, ואם אמר כן די, ואם שחק ולא אמר כלום ג"כ מהני כל שכבר קידש, דהיינו אחר כדי דיבור, דאין חובלת עוד באמירה כיון שכבר קידש, ומהני שחיקא, אבל כל שיכול לומר צנת הקדושין טפי עדיף לומר מלשחוק. ועי' בהגר"א סק"ב, דכתב נמי דהא דהשליח אומר כו' הוה חומרא בעלמא, וכמ"ש ואפילו שחק, וכדאיתא בקדושין י"ב דאפילו בפקדון חס אומר צעצעת מתן מעות החקדשי אי"ל אמירתה, וכו"ה בשליח. ועי'

מקדשות לי, אלא שהם אמרו לאחת מהן שתקבל הקדושין, ובכה"ג ודאי ליכא איסורא דהרי הן עושין המצוה בעצמן ובכה"ג ודאי אין צ"ל הן, ונראה ראייה לזה מלשון הרמב"ם בפ"ד דאישות הל' ב' וכו'.

כא) ובב"ח כאן בקו"א תמה על פי' הפרישה, והוא היפך משמעות הלשון, דפשוט דמש"כ ואפילו שחק קאי על המקדש, ושכן משמע להדיא מלשון הרמב"ם. ונלא ביאר איך משמע כן ברמב"ם.

כב) ובדרישה אות א' כתב, דאמנם לפי הגירסא בספרי הרמב"ם שלפנינו, ואפילו שחק ואם היו עסוקין צ"ל דאפילו אם שחק השליח ג"כ מהני, ומש"כ ואם היו עסוקין קאי אמקדש, אבל זה דחוק מאוד, דאם אפילו שחק מהני למה כתב בתחילה שאם אמר הן דיו, פשיטא שהוא די שהרי אפילו בשחק נמי די, ולכן הגירסא שלפנינו בטור בשם הרמב"ם [אם בלא וא"ן] היא הנכונה, ונראה שהטור הגיה במכתן ומחק הוא"ו, וגם בשרש"ע כתב בלא וא"ו, ופירשו כמ"ש הפרישה. [וכמובא ממנו לעיל. ויש להוסיף דכן העתיק לשון הרמב"ם בשלטי הגבורים לדף מ"א א'. ובארחות חיים הל' קדושין סי' ג' כתב בשם הרמב"ם לשון זה: ואם לא השיב כלום אלא שאמר הן, או ששחק והן עסוקים בענין, די. וכן הוא הלשון בכלבו סי' ע"ה, אלא שלא כתב זה בשם הרמב"ם.]

משחיקתו שנתלה ס). וכ"כ צניץ קדושין סק"ג דנת קשה מידי מסעיף ח', דהתם כיון דמקבלת גם לעממה, וצוה הוי הוכחה ממש דלקדושין קבלה, דלא שייך לומר שמה צניץ חזר קבלה וכו"ו, [וכנ"ל צ"ה הב"ח], ממילא קצתה צניץ חזרה הוי כמקבלת לעממה וגם חזרה מקודשת.

ובפרישה אות ח', אחר שפירש נמי בדברי הרמב"ם והשו"ע דאם השליח לא השיב מידי לא מהני, דגרע מקבלת האשה עממה, הוסיף, אבל מ"מ דוחק לומר דמש"כ ואפילו שחק קאי [רק] המקדש דלעיל, דא"כ למה כפל דבריו ואפילו שחק וכו' ולא פירש ולא אמר דבר, ועוד דכו"ל למימר אפילו אם שחק "המקדש", כיון דלפני זה מהשליח איירי, [ועי' שהוכיח כן צדעת הטור גם מסדר הבחנה לרמב"ם], ולכן נראה דמש"כ ואפילו שחק קאי [גם] השליח, ואשמעין דבהו עסוקים צלותו ענין ונתן המקדש לשליח ולא פירש המקדש כלום, די ג"כ בשחיקא השליח, דדוקא חס לא היו עסוקים צלותו ענין לריך ששיב השליח וכו' נא. ועי' בהערה כ"ז מש"כ ע"ד הנוסחא ברמב"ם בדין זה.

וכ"כ צניץ סק"ב צ"ח דברי המחבר, דאפילו שחק השליח לגמרי ובהו עסוקים וכו' והמקדש לא אמר שום דבר קדושין, דיו. גם בהמקדש קו"א, אחר שכתב כמה טעמים למה שהשליח לריך להשיב, והביא ראיות לזה, [וכמובא לעיל], כתב שגראין דברי הפרישה דמש"כ הרמב"ם והשו"ע ואפילו שחק קאי לדבריהם חס היו עסוקים צלותו ענין כו', וקמ"ל דכי היכי דמהני עסוקים צלותו ענין לענין אמירת המקדש ה"כ מהני עסוקים צלותו ענין לענין אמירת השליח, ורואה מדכתב הרמב"ם צפי"ע ה"י ה"י מדבר על עסקי קדושין, וכאן כתב סתם חס היו עסוקים צלותו ענין, משמע דלדעיל קאי, וכו"ו. ועי' להלן בדברי הערוך השלחן, שכתב דלחזר הגדולים הא דאפילו שחק קאי גם השליח, דבעסוקים צלותו ענין אי"ל לא אמירת הצעל ולא אמירת השליח.

והח"מ בסק"ג וסק"ד כתב דבשחק השליח מהני כמו בשחיקא המחקדשת עממה צעצעת מתן מעות, ומש"כ צש"ע חס היו עסוקים צלותו ענין, מילתא צאפי נפשה הוה וקאי המקדש, וברמב"ם דלפנינו כתוב "ואם" עסוקין צו"א, ומורה דהוה ענין חדש בב). ובסק"ה הוסיף הח"מ, דמסעיף ח' נמי מוכח דקבלה בשחיקא סגי. [ועי' ע"ז לעיל צ"ה וכו'].

כ) וכע"ז מחלק באבני משפט סק"ג, דנראה ודאי דהא דצריך השליח לומר הן היינו דרצונו לקדשה, ולא על הממון שמקבל בשבילה, דהוי כמו בכל זוכה דאינו צריך להשיב, וא"כ אם האשה לפנינו וכהא דה' נשים, [שממש מקור הדין דסעיף ח'], דכולן שם, ואומרת בעצמה שרוצית להתקדש והשליח אינו צריך רק לזכות כסף הקדושין עברה, בזה אין צריך שהשליח יאמר הן. אלא שסיים, אך מלשון המחבר שם משמע קצת דאף באין הנשים לפנינו א"צ לומר הן, וצ"ע.

ובהמקנה קו"א כאן, אף שכתב דברא"ש נראה דעיקר כוונתו שלאברתה לא השיבה, מ"מ כתב דמהתוס' שם משמע דלא אמרה הן, ועוד דהא יליף משם דקדשה בגול ידיה אינה מקודשת, ואם מיירי באמרה הן הרי מקודשת בגול ידיה כדאיתא בס"י כ"ח סעיף ב' כו', ומש"כ הב"ש עוד די"ל דשם עדיף טפי דמדהיא מקודשת כו', הא משמע שם דהיכא דנעשית לה צרה גרע טפי, ועוד דכתבנו שם דאפילו אם המקבלת היתה אחת האחיות דהיא אינה מקודשת אפ"ה מהני הקדושין להאחות. אך נראה דהנה הטעם שצריך השליח לומר הן, י"ל דהיינו משום דמצוה שיקדש בעצמו, ולגבי המקדש איכא נמי איסורא, ולכן י"ל דלא נחא ליה [השתא] למיעבד שליחותיה, עד שיאמר בפירוש כו', וממילא אין קשיא מסעיף ח', דהתם מיירי שאמר המקדש למתקדשת עצמה כולכם

ביאור הגר"א

[ד] ואם מקדשה כו'.
דידו כידה:[ה] ויש מי כו' במש"ש
ט' ב' בעינן דעת מקנה
וכמו גבי גט דאפילו

[ו] ואם מקדשה בשטר אינו כותבו אלא מדעת (א) השליח ה [ה] ויש מי שאומר
שאינו כותבו אלא מדעתה: ב ו[ו] בכל הדברים של קדושין דין האיש
עם שלוהה כדינו עם האשה:

אמרה

אומר אמרו לא מהני כמ"ש בפ' התקבל. ר"ן ומ"מ בשם הרמב"ן: [ז] בכל כו'. כמ"ש ברפ"ב דשלוהו ש"א כמותו:

באר היטב

דנעיקן דעתה לאלפוקי דלינו יוכל לכתוב קודם שתרעה לקדש לו וכלאן
לא משמע כן ע"ש עיין צה"י ויתורן היטב:

(ג) השליח. ר"ל דל"ל דעתה לאל דעת שליח לאל אם כותב מדעתה
פשיטא מהני חיינו צ"ש. מ"ש הצ"ח הנה צ"ש משמע ה

הפוסקים

סיק ו-סיק ז

אוצר

מהאשכח, ולכן אם דיברו מקודם על עסקי קדושין ל"ל כלום שהרי
יודעים בעדים שהוא שליח, והצ"ח כתב דואפילו שחק קאי
למקדש, אבל רוב הגדולים הסכימו דגם אשליח קאי, דנעסוקים
באותו ענין ל"ל לא אמירת הצענ ולא אמירת השליח, ופשיטא דכן
הוא לפי הטעם שצארו דכרי יש כאן ידועה וראיה, וכן משמע
להדיא מלשונם של הרמב"ם, דאי רק למקדש קאי הו"ל כפל נשון.
ובסוף דבריו כתב במוקף, דלגירסא שלפנינו צרמב"ם ואם צו"ל,
משמע דצדיעבד לא צעי אמירתו כלל אפילו לא היו עסוקים בזה
ענין, וכי"מ מהגר"א [הני"ל], ויש לדונא.

ז. ואם מקדשה בשטר וכו'. מקור דעה הא' צו"ע הוא
הרמב"ם בפ"ג דאישות ה' י"ח, והוצא בעור כאן.
ומש"כ א' לא מדעת השליח, ע"י צה"ע סק"ג שהביא מהח"מ
סק"כ והצ"ח סק"ג, דכשכותב מדעתה פשיטא דמהני, דעדיף
מדעת השליח. והסו"ק הח"מ, ומש"כ א"ל, הוא נאפוקי דנח
חימא דכשמתקדשת ע"י שליח ל"ל דעת כלל, דהא אפילו צמתקדשת
ע"י עצמה פנינו צנ"ח אי צעיק דעתה, לזה קמ"ל דדין השניה
כדין הראש, שאין כותבין אלא מדעתה, וכתב שלא מדעת שניה
היו ספק קדושין [וכמש"כ צו"ע סי' ל"ב סעיף א']. ובתפארת
יעקב סק"ד מצאנו, דה"ל, דאם נחצר דעתה שלא ע"י עצמה, אז
לא מהני אלא מדעת השליח, שהוא כמותה, אבל כשנחצר לנו
דעתה שלא מפי השליח אלא ע"י אחרים לא מהני דכיו אומר
אמרו ולא הוי לשמה ב' [ע"ש בזה"ל סק"ה אות ב']. ולעיל
מח כתב במוסגר, דנראה דודאי לריך השליח שידע דנחצרה לקבל
גם קדושי שטר, דאז נעשה כמותה על קדושי שטר ג"כ, אבל כל
שלא ידע זה רק נעשה שליח [סתם] לקבל קדושין, אי"כ איתו
כמותה בקדושי שטר ומה יועיל דעת השליח, ואפילו נחצר ע"י
אחרים דהוא רותב צעטר לא הוי לשמה כיון שלא שמעו מפיה,
רק השליח נעשה שליח בפירוש ע"י ג"כ [לקבל קדושי שטר],
וכיון דהוא כמותה, כששומע כותב השטר מפי השליח הוי כשומע
מפיה. ובעיני קדושין סק"ד כתב ג"כ בחוק הדברים, דאם עשתה
שליח לקדש סתם אפשר דאין רשות לשליח לקדש צעטר, ומעט
שינוי בשליחות, דכיון דסתם קדושין צכספ א"כ י"ל דילמא קפדה
אכספ קדושין והשטר הרי א"ל שיהא ש"פ. וע"י צאנן פונה
(ודרישת ארי) סק"א מש"כ בזה. וע"ש ביאור דעת הרמב"ם צד"ה
וכתב דבסמוך.

ודעה ב' הוא מהרמב"ן וכמ"ש צבא"ב. והביאו הצ"ח. ודבריו
הם בחידושי לקדושין דף ע' ע"ב שכתב, דמסתברא
דכיכא דשויחיה שליח לקבלה אין שטר הקדושין נכתב [אלאכה]
מדעתה

כד) וברמב"ם עצמו אתי שפיר לשון א' א, בפשיטות, דשם כלל
בכל ההלכה גם קדושין ע"י האב, וע"י כתב, דאם קידש בשטר אינו
כותבו אלא מדעת האב או מדעת השליח, וקאי, "אלא" בעיקר על האב
בקטנה ונערה שצריך דוקא דעתו.

כה) כן צ"ל, וכדהביאנוהו הרשב"א הר"ן הה"מ והב"י כאן ובסי' ל"ב.

וע"י צדינא דהוי עשין מ"ה דו"ע א' שהבין צדעת הרמב"ם, דאפילו
שחק השליח מהני, ומש"כ ואם היו עסוקין הוא דבר צפני עצמו.
וע"ש שהבין כן גם צדעת הסמ"ג. וע"י צמלח אצן כאן, שהביא
רמ"ה מהסוגיא דה' נשים צדף י' ע"ב דאין השליח לריך להשיב כן.
וכ"כ בפסקי הלכות ח"א דפ"ה א' וציד דוד שם אות ר"ם,
דאין השליח לריך להשיב דוקא, ואפילו שחק ד', וזה פשוט
ונלמד מדין קדושי האשה עצמה וכו'. וכ"כ עוד ציד דוד דל"ל ג'
אות ל"ב דשתיקה צעט מתן מעות מהני אף בשלוהה, ולא אמרינן
דדוקא צאשכ עצמה מהני שתיקה דאם איתא דלא נוחא לה לא
הוי שחק שהרי נאסרת ע"י קדושין אלו אבל להשליח לא איכפת
ליה אם תיחאסר [כמ"ש צאנן מלואים דלעיל], דזה אינו, דשלוהה
כמותה וכששחק מסתמא רוגה בקדושין, ובמשה הלוי דף ל"א א'
השיג ג"כ ע"י מש"כ הצ"ח דהשליח שאין דלא איכפת ליה, דאדרבא
חזקה שליח עושה שליחותו ובודאי הסכים לקדושין, ועל מש"כ
הרמב"ם והצ"ח דנעסוקין ונתן לשליח ולא אמר דבר דיו,
[דלשעה זו הרי הוא דבר מיוחד דנעסוקין בזהו ענין מהני
בשתיקה במקדש אף ע"י שליח], כתב ציד דוד שם אות רס"א,
דטעם נראה דהוי כמו אשה עצמה, דמ"ש שוטה ממנה, [וכן
הוא צבא"ב סק"ג ע"ש], ונראה כלי הרמב"ם והצ"ח לא הראו
המקום שממנו למד הרמב"ם דין זה, ומלאתי שהוא צירושלמי פ"י
דגיטין ה' א', דגם בשלוהה אם נתן לו בשתיקה צעטר שעסוקים
בזהו ענין, אינו לריך לומר כלל כמו צאשכ עצמה.

ובערוך השלחן סעיף ד' וסעיף ו' כתב, דמש"כ הצ"ח דלריך
השליח להשיב דל"ל חיישין שמה חזר צו, אין טעם
מצורר למה לנו לחוש לכך, ומש"כ המקנה [הני"ל צד"ה ועיין]
הטעם משום דכתיב את צחי נחתי, גם זה לא מסתבר, דפירושא
דקרא הוא שמרנוה נחתי לו, ומש"כ צאנן מלואים דצאשכ
עצמה שתיקה כהודאה דכיון דנאסרת הוי לה למחות מש"כ
בשליח דלא איכפת ליה, קשה ג"כ להבין, דהלא השליח עומד
במקום האשה ואין לך רמ"ה יתאר על הודאתה ממנה שקיבל
הקדושין דמי הכריתו לכך, וגם צאשכ עצמה כן הוא הטעם
דקבלתה רמ"ה על הודאתה, ולכן נראה צעטמו של הרמב"ם דודאי
אם עדי הקדושין יודעים שזה האיש הוא שליח מהאשה א"ל
לאמירתו כלל, ומה שהלריך אמירת השליח הוא מפני העדים,
דבשלמא כשרואים איש מקדש אשה יש כאן ידועה וראיה, אבל
כשמקדש ע"י שליח קבלה ואינם רואים האשה ולא יודעים
מהשליחות, אם אינם שומעים מהמקבל דברים המורים על שליחותו
אין כאן ראיה וידועה צרורה, והוי כמקדש בלא עדים, ולכן הלריך
שיאמר השליח קדשתיך לך או הן דזהו כידועה ממנו שהוא שליח

כג) נראה דכוונתו דמה ששמעו מהמקדש הרי פלוגית ששלחך וכו',
לא ד', כל זמן שאינם שומעים במפורש מהמקבל שהוא שליח. ולפי
דבריו נמצא דלחפוסקים דס"ל דעדי הקדושין צריכים לדעת לפני
הקדושין — מפי עדים או מכתב שליחות — שהוא שליח ע"י ע"י בסי'
ל"ה סק"ט אות ד', אין צריך השליח להשיב הו.

באר הגולה

ו נלמד מדין האיש
אשתו לליל סי' ל"ה
סעיף ז' יינתנו שם

ג. אמרה לשליח קבל הקדושין במקום פלוני והוא קבלם במקום אחר

או

אוצר

ס"ק ז'—ס"ק ח

הפוסקים

ס"ל דהשליח הוא שמקנה אותה לשותפו של אדם כמותו וידו כידה, וכן נראה מדברי החוס' כחובות ל"ט ז' ד"ה אמר, גבי עושה שליח למכור שדה, שפירשו שהחתים השליח השערות כו', אלמא דכתיבת השערות על דעת השליח סגי, אבל דעת הרמב"ן שם שאין השליח המקנה חלה הצעלים, ולכן כתב דאם קידש בשטר אינו כותבו חלה מדעתה.

ולענין הלכה, כתב צ"ח הר"ד עראמה על הרמב"ם כאן, דכיון דהענין צענמו אם לריך לכתוב מדעתה הוא מחלוקת הפוסקים, כ"ש [שאין] לספק עוד במש"כ הרמב"ן דדעת מקנה ממש צענין ולא שוטה, ואין לנו להחמיר כל כך בדבר שיש בו מחלוקת צענין [בעיקרו]. וכע"ז דעת הערך שי כאן, שכתב בחור הדברים, דנראה דנכן כתב המחבר מקודם דעת המחשיר [בדעת שוטה], דתפס זה נעיקר, דכיון דהא דלריך דעתה בכתובת השטר הוא ספק בדלעיל סי' ל"ב סעיף א', וכאן בשליח דס"ל להרמב"ם דסגי רק הרמב"ן פליג, כיון ספק ספיקא.

אולם במשנת ר' אליעזר (להר"א די טולידו) ח"ב קונטרס הזכרונות אות ק' סי' כ', כתב דבמחנות ז' צין הרמב"ם והרמב"ן אי סגי דעת השנית, ודחי דהם פשטו יד וקיצנה קדושין מאחר לריכה גט מה ומזה כשאר ספק קדושין דענמא, [ואף] דלכאורה ה"כ נראה לומר דאיהו לריכה גט מן השני ושלא כדעת הרמב"ן, דהא בזה גופא אי לריך דעתה הוא מחלוקת, וא"כ בכתב מדעת השליח כיון ספק ספיקא כו', צ"ח מה שיש לעמוד בזה הוא דהוי ס"ס שאינו מתהפך, ויש מהאחרונים שהלכינו שיהא מתהפך. וכ"כ בפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דפ"ה ז', דאם כתב השטר מדעת השליח ה"ז ספק. וצ"ד דוד שם אות רס"ג, אחר שנתן טעם למחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בזה, ושדעתו נוחה לדעת הרמב"ם מכמה טעמים, [וכענין מש"כ צע"ח הכ"ל בד"ה וכתב], סיים, ועכ"ז בזה"ל החמורה לא יכולתי לעמוד על דעתי וסתמתי דהוי ספק.

סעיף ג. ח. אמרה לשליח וכו'. ע"י בזה"ל שדין זה נלמד מאיש כו'. וע"י צענמות יוסף לדף י' ע"א, דמפשטות המשנה שם [דכתבה דין זה רק בשליח דמקדש ולא כתבה בן גס בשליח לקבלה, כדאיתא בגמ', נראה דבאשה לדיה מקודשת, דבאשה ליכא שום קפידא, אבל העור צ"ח ל"ז כתב דדין האשה כדין האיש בזה. מיהו כבר השיג עליו בדיוק דהיי עשין מ"ח דף ג' עור ד', דהא גם הרמב"ם כתב בן בדיא, ובעיקר הדבר מש"כ דבאשה ליכא קפידא, מי האומר בן, דלא דמי נמה שאמרו אשה בכל דהו נוחל לה כו', דהיינו בסתמא ה"כא דלא גילתה דעתה אמרין דמסכימה לבעל כל דהו כו', אבל הכא שייחודה מקום פלוני, כיון דבאיש הוי קפידא ה"כ באשה, וכדתן בדיא גבי גט דאשה מקפדת, ואין לחלק צין קדושין לגירושין. וכן חמה עליו בישא צרכה דקליע ג', דהא איתא דף מ"ח אמרנו לשלושה קבל קדושין מפלוני דינר דכסף ונתן דהב מר סבר קפידא, [ובהי פסקין צ"ח ל"ח סעיף כ"ד], והעלמו"י ענמו חלה הבית לעיל שם מהחוס' ר"ח דגס ר"ח דמכשיר גבי גט בשליח קבלה, מודח הכא, דמשום דקבלת גט צ"ח סובר ר"ח דהוי רק מראה מקום, משא"כ בקדושין דאינו חלה מדעתה כו', וסיים בישא צרכה, ולענין הלכה נראה עיקר בדפסקו הרמב"ם העור והמחבר.

וכתב

מדעתה, וכדקיי"ל גבי גט [בגטין ע"א ז'] דאפילו באומר אמרו [לסופר וכתוב גט לשחי] גט פסול או בעל כו', וא"כ מהתם גמרינן מה התם דעת מקנה צענין ולא שוטה אף כאן דעת מקנה ונא שוטה, והרמב"ם כתב דחיונו כותבו חלה מדעת השליח, ואינו נכון לדעתו. וכ"כ בחידושי הריטב"א שם, דכיון דקיי"ל דצענין דעתה ושליחותה, נראה דהצרים דלא סגי דעתו של שליח בשטר הקדושין, דנקבלה עשאתו שניה ונא נזה, ודעתה צענין שחממה כו' נסופר ולעדים לכתוב ולחתום צעניהם ולא ע"י עדים דומיא דהתם בגט כו', וזה דעת מורי. ובדינא דחיי עשין מ"ח ד"ע א' כתב בן צדעה הסמ"ג דאינו כותבו חלה מדעתה, ושלא כדעת הרמב"ם.

וכתב בעלי אחרים סק"ז, שנראה דהרמב"ם והרמב"ן חלו נעטמיהו, דמדברי הרמב"ם צ"ח דגירושין נראה דס"ל דאומר אמרו גם גבי גט אינו פסול חלה מדרבנן כו', וא"כ לא שייך למילף קדושין מגירושין בהקדשה, אבל הרמב"ן ס"ל דהוי פסול דאורייתא, ובמ"ש הר"ן צמנו בסו"פ התקבל כו', וא"כ שפיר י"ל דכיון דליפנין מגט דצענין דעת מקנה, ה"כ צענין שחממה הכתיבה מדעתה ומפיה ולא ע"י שליחה. וכ"כ צבני אהרבה כאן, וכע"ז כתב בחפארת יעקב סק"ד. וע"י מש"כ בזה בבית הילל כאן, ובע"ז קדושין סק"ד מיישב באופן אחר דעת הרמב"ם ממה שהקשה הרמב"ן דיש לדמות לגט, ד"ל דלא דמי לגמרי לגט, דהי דמלנו צ"ח דצענין דעתה משום דצענין דעת מקנה וכצננו, מ"מ משמע דלריך רק להודיעה קודם כתיבה, אבל היא אינה לריכה ללוות על הסופר לכתוב כו' ב"ז, והיינו משום דכיון דשטר קדושין בעל [שכח הקונה] כותבו דהי יקח עתיד, א"כ לא שייך בזה ליווי לכתוב, וממילא לא דמי לגט, דשם הוא המקנה לריך ללוות על הכתיבה והוי מילי ולא מיתסרי לשליח, אבל בקדושין שאין הוא כותב השטר רק דצענין דעתה סגי צדעה שוטה דהוא כמותה, ואפילו לדעת הרמב"ן שסובר דהטעם דאומר אמרו פסול משום דצענין שליחות לכתובה והסופר אינו במקום הבעל אלא"כ שמע מפיו, וכמו שהצי"ח צ"ח סי' ק"כ סק"ז, מ"מ זה לא שייך רק בגט דעל הבעל המקנה מוטל לכתבו כו', משא"כ בשטר קדושין דצענין רק דעת האשה המקנה, שפיר י"ל דגם צדעה השליח סגי דהוא כמותה, והסופר הוא במקום הבעל ולא במקום האשה מאחר שהיא אינה כותבתו, כן נראה נכון לדעת הרמב"ם, ודעת הרמב"ן ל"ע דלא דמי לגט [גם] לפי שיטתו, דהא הסופר אינו במקום האשה. וכ"כ בערוך השלחן סעיף ז' דהרמב"ם לא מדמה מה"ט לגט. וע"ז עוד טעמיה. וכ"כ באור שמח כאן, דמש"כ הרמב"ן לדמות לגט, אינו מוכרח, דשם הבעל כותב ולכן לריך שיאמר כותב, ולא משום דעת מקנה חלה דאינו צענין למיתב משום דצענין שליחות או דלא הוי לשמה, אבל הכא כיון דהוא שליח הוי כדעתה. וכ"כ ע"ד הרמב"ן צ"ד דוד דלהלן. וע"י בחפארת יעקב סק"ד מש"כ ליישב דעת הרמב"ן, דאף דאין הוא כותב השטר מ"מ הא צענין לשמה, ולכן ס"ל דצענין דעתה דוקא.

וע"י במחנה אפרים ה"ל שלוחין סי' ח' שהסביר מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן, דהרמב"ם דס"ל דמהני דעת השליח

(כו) כן הגיה בור זהב שם, במקום: שימנה, שבספר.

(כז) וע"ז שמוכח כן מרש"י, והובא באוצה"פ סי' ל"ב סק"ח אות ב' תו"ד התפא"י. מיהו הריטב"א הג"ל בד"ה ודעה, פ"י מדעתה דהיינו בשליחותה, וכמובא גם שם באות א', ע"ש.

ביאור הגר"א

[ו] או בכל דבר כו'.
כמ"ש מ"ח ב' אני
וארי שבחבורה:
[ז] מי שקידש כו'.
כמ"ש ביבמות ק"ה א':

[ח] או בכל דבר שישנה בשליחותה אינה מקודשת: ד האמרה לו
הרי הוא במקום פלוני וקבל במקום אחר מקודשת שמראה מקום היא לו:
ה י ש מי שאומר דשליח דקדושין אינו יכול למנות שליח דמילי ניהו
ולא ממסרן לשליח (ועיין לעיל סי' ל"ב סעיף ו' נחצהר):
ו י [ח] מי שקדש על ידי שליח (ה) לא יקדש פעם אחרת בשעת חופה
שלא

פתחי תשובה

(ה) לא יקדש פעם אחרת. עיין בתשובת מהר"ם בר ברוך דפוס פראג סי' תל"ג. וע"ש לעיל סי' ל"ד פק"ז:

אוצר

סי"ק ח—ס"ק יב אות א

הפוסקים

וכתב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דק"ל ע"ב, דבהא דאמר
קבל במקום פלוני וקיבל במקום אחר דהיינו מקודשת, זה
אפילו כשלאמר שלא כוונה נקיפתו רק להראות לו המקום, ובהא
דכרי הצענ במקום פלוני וקיבל במקום אחר דמקודשת [דסעיף
ד'], זה אפילו כשלאמר שכוונה נקיפתו. ועי' באול"ש לעיל סי'
ל"ב סקמ"ג אות ז' מש"כ הפוסקים גבי איש צבה"ג.

עוד כתב בפסקי הלכות שם, דאם עשה שליח הבאה לקדושין,
היינו שלא יחולו הקדושין אלא בהגעתם לידה, ואמרה לו
הבא לי קדושין ממקום פלוני או ממקום פלוני ושינה והביא ממקום
אחר או ממקום אחר, ה"ז קדוש ספק כו', אמר לשליח שיבא
שליח הבאה והשליח אמר למקדש שהוא שליח קבלה, אם קידשה
בשער אינה מקודשת ואם קידשה בכסף ה"ז ספק. וע"ש ביד דוד
אות רס"ב מה שהאריך לבאר דינים אלו, עפ"י מה שזנו צא
הפוסקים גבי גט.

ט. שישנה בשליחותה וכו'. עי' בס"י ל"ב סעיף ז' ובאול"ש
שם שזנו הפוסקים בכמה פרטים אם מקרי שינוי
בשליחות.

ושם בסקמ"ז אות י"ח דנו בספיקו דהמשנה למלך בפ"ו דאישות
הל' כ' בקידוש השני קדוש ספק, ע"ש. וכתב בחדות יעקב
חנינוח סי' י"ב, ד"ל דאפילו אי בשליח הצעל נישחש לקדוש ספק
היינו משום דלא איכפת ליה, דמאי לגרשה כו', אבל בשליח האשה
ודאי י"ל שמקפיד על קדוש ספק, שאין בידה לגרשו, וכיו שנינו
בשליחות וכו'. ועפ"י כתב לנידונו צאצ בקדוש צו קטנה, דעל
קדוש ודאי נתראה אבל לא על קדוש ספק. חולם בשואל ומשיב
מהדויק ח"א סי' קמ"ט דניא טור ז' כתב לאידך גיסא, דהמשל"מ
נסתפק רק בשליח האיש דשייך לומר דלא נישחש ליה דהיינו קדוש
ספק ויתפסו קדוש אחר, אבל בשליח האשה לא שייך לומר דהוא
שינוי בשליחות, דממנ"ע הרשות בידה. דאם תתראה צו אז יקדשה
אח"כ שנית קדוש ודאי, ואם לא תתראה צו מאי איכפת לה,
אדרבא כשמקדשה קדוש ודאי אינה יכולה לפעור ממנו ובקדוש
ספק מוכרח לגרשה. וע"ש שחמה על הישועות יעקב סק"א דמשמע
מתוך דבריו דשליח האשה דמי צו בשליח האיש. [ועי' בביב קדושין
סי' ל"ז סקמ"ג דמשמע נמי מדבריו דשליח האשה דמי צו בשליח
האיש]. וכעפ"י כתב באור שמה פ"ו דאישות הל' כ' דבשליח האיש
אפשר דמקפיד דרואה שיקדשה באופן שלא תהא ביכולתה לחזור,
משא"כ בקדוש ספק דחובל לקבל קדושין מאחר ותהא אסורה עליו,
אבל אשה מה איכפת לה, הא [באול"ש נמי] יכול הצעל לעולם
להפקע ממנה ולגרשה בעל כרחיה.

וע"ש באות י"ח שזנו בקידוש קדושין שאין מסורין לביאה. וכתב
בחורת מרדכי סי' ק"ע אות ג', דודאי ה"ב בשליח האשה
דלא שייך לומר דאשה בכל דבר נישחש לה ושויתיה שליח בכל גווני,
דכיון דלקבלה ביותר דודאי לא שויתיה שליח לקדושין כאלה. וכ"מ
מכמה פוסקים באות הנ"ל, שהוכיחו לענין שליח האיש מהסוגיה
דמקדש צו סתם דאין הוצגה בכלל, והתם מוקי לה דשויתיה

באר הגולה
ח ג"ז מדין האיש שם
סעיף ח וליינתיו שם
ט מרדכי שם הקדוש
מדרוש נריש פ"ג דקדושין
הביאו הב"י שם"ס לעיל
י לדעת הרמב"ם והרא"ש

לאחיה שליח, ומשמע דדין אחד נהס. ובתפארת יעקב סי' נ"ז
סקמ"ג מבואר, דבשניה ההשה ל"ל טפי דהיינו מקודשת דהא
עי"ז נאסרת לאחר וכו'. אך ביד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דק"ל א',
כשזן צא"ש כה"ג, כתב דאין להביא ראייה דלא הוי שינוי מהא
דמקדש צו סתם, דאיתתא צו דכו נישחש נה, וניחא נה דיקרא
עניה שם המקדש. ועי' בדברי הרב המגיד במשנ"מ שכוזא שם,
דיש לחלק קצת מהסוגיה הנ"ל, דכן וצת משוי לאזכרון שניה
בכל גווני וכו'.

ולענין שלח לקבל קדושין סתם וקיבל קדושי שער, עי' לעיל
רי"ש סק"ז בדברי הט"ז קדושין והתפארת יעקב.

טע"ף ד. י. שמראה מקום היא לו. וכשלאמר שכיוונה
לקפידא, מבואר בסק"א.

טע"ף ה. יא. אינו יכול למנות שליח וכו'. מקור דבין עי'
באה"ג. וכד"מ בס"י ל"ב הביא מהטקת צוה,
וכמוצא שם בסעיף ו' גרמ"א, ולא לין כהן נשם. ובעלמזות יוסף
לדף מ"א, אחר שהביא שיטות הפוסקים אם שליח קבלה צגט
עושה שליח שני, וכמוצא בנפשו"ע סי' קמ"ח סעיף מ"ג, כתב,
דכי הוי דפליגי צגט ופלגו גס בשליח קבלת הקדושין. וכ"כ בכה"ג
סי' נ"ז בהג"ט אות א', ובספרו דינא דחיי עשין מ"ח דף ג' טור
ג'. ושם הוסיף דלענין מעשה יש לחוש לכל הסדרות להחמיר, ואם
עשה שליח אחר הוי ספק מקודשת, ואם קידשה אחר קדושין
חופסין צו ומגרש ראשון ונשחש שני. וכ"כ במגלה ספר דל"ז ד',
דלענין הלכה הלוי צפונגתא דרבותא גבי שליח קבלה דגט, ולריכז
גט משני מספק ואין להקל ואפילו במקום עיגון. ועי' בישא דרכה
דקל"ז טור ז' שהאריך והביא כל השיטות צא. ובפסקי הלכות
(יד דוד) ח"א דס"ב ז' כתב, דבין שליח האיש ובין שליח האשה
עושה שליח אחר אם הרשכו ע"ז, אבל אם לא הרשכו צפירוש
לעשות שליח, ה"ז קדוש ספק. וע"ש ביד דוד אות קל"ז מש"כ
לבאר זה עפ"י מה שפסק כן גבי גט דהשיקר כסצרא ז'. ועי' עוד
בס"י ל"ב סקל"ז אות ו' אם יש לחלק בין הרשכה לעשות שליח אחר
או לא.

ועיין בח"מ סק"ז וב"ש סק"ד, אם דין השו"ע דכהן קאי גס
על שליח הולכה, ומבואר לעיל סי' ל"ב סקל"ז.

טע"ף ו. יב. לא יקדש פעם אחרת בשעת חופה. א. דין
זה הביא הב"י בס"י ל"ב מההרי"ק שורש קע"א
צ"ס התשצ"ן. והוא צ"ס תשצ"ן (קטן) לרצו שמזון צ"י לזקן סי'
ת"ג. וכתב שם צ"י שכן הוא באחרות חיים ובמרדכי פ' האיש מקדש.
וכן הוא בתשובות מהר"ם מרומנוצרג סי' תל"ז. ובס"י ל"ד הביא
הב"י צ"ס הריב"ש סי' פ"ב שראה נוהגים שהמקדש ע"י שליח
חוזר ומקדש הוא עצמו בשעת נישואין. וכתב בדרכי משה שם אות
ו' ובס"י ל"ב אות א' דהריב"ש חולק על התשצ"ן. ועי' להלן באות
ג' ובסיק שאל"ז אות ז' שיש שכתבו ליישב דברי הריב"ש שם
התשצ"ן

אוצר

סי' יב אות א-ג

הפוסקים

אם אין עדים בקדושי השליח אלא השליח והאשה ואומרים שנתקדשה בעדים, דבזה לריבך גט מספק והבעל לריך לחזור ולקדשה, והוא ברוב"ש סי' פ"ג כתבו הרמ"א בסי' ל"ה סעיף ג', כל כה"ג אין חשש מהכרחים שיאמרו קדושי שליח לאו כלום הם, כיון דלא נודע שקדשה השנייה, ובדרכי משה סי' ל"ה כתב דהריב"ש חולק על התשצ"ץ ולפמ"ש"כ אינו חולק בזה, דכל היכא דליכא עדים בקדושי שליח ולא נזכרו קדושי שליח, לא יאמרו דקדושי שליח לאו כלום הם. (כ"א).

גם בפרי הארץ ח"ב סי' א', כשנשאל על מנהג ירושלים שכתבאשכ מחקדשת ע"י שליח במקום אחר ואח"כ היא צאה להנשא, חוזר החתן ומקדשה פעם אחרת, דאין הניחו להכניס מנהג כזה שהוא נגד דברי השו"ע בסעיף זה, כתב דדברי מהרי"ק [בשם התשצ"ץ] שהם מקור דין השו"ע לא נאמרו אלא כשהשליח ועדי הקדושין הם במקום החתן אבל כשעדי הקדושין אינם לפנינו אפשר דיוהא לריך לחזור ולקדשה, וגם השו"ע שהביא דברי מהרי"ק בכה"ג מתוקמא כשעדי הקדושין לפנינו, וחולי ידידי הוא מדברי הריב"ש סי' פ"ג [ה"ל בלצני מלוואים], ומעתה מלאנו מקום למנהג ירושלים שכתבו שחתן חוזר ומקדש, דכיוון כשאין עדי הקדושין כאלו לא הביא השליח שער חתום בעדים שקדשה, אבל בדאיכא עדים ודאי דאין לריך לחזור ולקדשה.

מיהו ע"י צפנים הריב"ש, שמעיקר הדין כתב שם דאין ספק שכיון שהאשה והשליח שניהם אומרים שנתקדשה כהוגן למשל ע"י השליח [אש"פ שאין עדי הקדושין לפנינו], הרי היא מקודשת לו ואינה לריבך קדושין אחרים, אך אם צא אחר וקדשה חוששין לקדושין עד שיצאו עדים ויעידו בקדושי השליח, דאין דבר שצערור פחות משנים כו', ולזה אם ראה הבעל לחזור ולקדשה בשעת נשואין לרווחא דמילתא כיון שאין כאן עדים בקדושי השליח, הרשות בידי ואין מונעים אותו, אבל לנכר צרכת ארוסין לא, אם לא בלא הצרכת ש"ס, דהוי צרכת שאינה לריבך והוי איסורא, וע"א נאמן באיסורין.

ובבאר מים חיים (להרח"ר מו"רי"י) סי' ע"ז, אחר שהביא שיטת הריב"ש בזה דאי ליכא עדים כאלו מני לקדשה לרווחא דמילתא אבל חיובה ליכא, כתב שדעת התשצ"ץ ורצו פרץ ומחרי"ק המובאים בסי' ל"ה, דלא מפלגי בין איכא עדים לפנינו להיכא דליכא עדים, לדרכו בכל גוונא לא מני לחזור ולקדש, דילמא עמי חיישי דקדושין ע"י שליח אינם קדושין, וזו היא גם דעת השו"ע כאלו, וכלבוש וכו"ל בסי' ל"ד, וכן הסכים בבית דוד (להרי"י דוד) סי' כ"ד, וא"כ מי יערב לצו לעשות מעשה נגד דעתם, ולא מצעי אם השליח כאלו ומעיד שכבר קדשה צפני עדים דמכיון הוא וביא, אלא אפילו היכא דאין השליח לפנינו והבעל והיא מודים שקדשה השליח בעדים, נאמנים, וכמ"ס הבית דוד ה"ל בשם כמה רבנים וכן הסכים הוא, וכן הלכה.

ובנהר פקוד (שצ"ס שער המפקד) ה"ל קדושין אות ד' דף כ' א', השיג על הפרי הארץ ה"ל צמ"ש"כ דדברי התשצ"ץ והשו"ע לא נאמרו אלא כשעדי הקדושין הם במקום החתן, אבל כשעדי הקדושין אינם לפנינו לריך לחזור ולקדש, ושלפ"י מלא מקום למנהג ירושלים כו', והוכיח מתשובת מהרי"ק דחששת התשצ"ץ שלא לחזור ולקדש ע"י עאלמו היא אפילו היכא דהקדושין הראשונים שנתנו ע"י שליח לא היה צדק שום צירור ולא עדים רק חשש, והשו"ע שפסק כדעת התשצ"ץ שלא לחזור ולקדש ע"י עאלמו הוא בכל אופן שיהיה, ושמתבא ירושלים הוא היפך סברת השו"ע, ואין מקום לדחוק וליישב מנהג ירושלים עם דין השו"ע בשום אופן כלל. שלא

התשצ"ץ שאינם חולקים. וע"י צ"ס סי' ל"ד סק"ה שכתב דמ"ש"כ החופה ואינו חושש שמה יאמרו קדושין הראשונים לא היו קדושין, הרמ"א שם בסעיף ג' דבקידש אשה מזמן ארוך חוזר ומקדש תחת אפשר דבקדושין ע"י שליח חיישינן עמי שיאמרו לאו קדושין הם. וע"י בעצי ארזים סק"ד שתמה על השו"ע כאלו דמלשונו משמע דקאי אשליח הבעל שקידש, שלא יקדשה [שוב] הבעל בשעת כניסה לחופה, וא"כ נמה כתבו בסי' זה דמייירי משליח האשה לקבלת קדושין. [והיותר תימה שצ"י עאלמו הביא זה בסי' ל"ה].

ב. האם יש הבדל בין שבירך השליח ברבת ארוסין בשעת קדושין ללא בירך, לענין לחזור ולקדש בשעת חופה. בשמש ל"דק סי' כ' צהגה מנן המחבר כתב דמדברי הריב"ש סי' נ"ד סק"ה [המובאים בזה הקודם] מביא דהמקדש ע"י שליח דאינו חוזר ומקדש, הוא אפילו אם לא בירך השליח צרכת ארוסין כשקדשה, דהרי מ"ש"כ הרמ"א בסי' ל"ד תחילת סעיף ג' וי"א דחוזר ומקדש אותה תחת החופה, מייירי בשלא בירך עדיין צרכת ארוסין, ועל דברים אלו הוא שכתב בסי' דבקדושין ע"י שליח חיישינן עמי ומודה הרמ"א דאינו חוזר ומקדש.

אולם בהמקדש ק"א סי' ל"ד, אחר שכתב ג"כ דמכצ"ס סק"ה משמע דס"ל דבקדושין ע"י שליח אפילו לא בירך אינו חוזר ומקדש, תמה עליו, דהרי לשון השו"ע כאלו הוא מדברי המחרי"ק בשם התשצ"ץ שהביא בסי' ל"ה, ושם הביא עוד דרבינו פרץ הביא על זה דהיכא שהקדושין הראשונים היו בלא מנין יכול לקדש פעם אחרת בשעת נשואין כדי לנכר צרכת ארוסין, הרי דאין לחוש שמה יאמרו דאין קדושין ע"י שליח אלא כשבר בירך צרכת ארוסין דלא אינו חוזר ומצרך כו', וא"כ.

ובבנימין זאב סי' מ"ז אחר שכתב צניעותו שקדשה השליח צעיר אחרת ובירך צרכ"א, דאין לקדשה שנית כשצא להכניסה לחופה צעירו, כדי שלא להוליא לעז על קדושי השליח, הוסיף עוד, דאם היו הקדושין שטעה השליח בלא מנין עשרה ולא בירכו, נראה שיקדש פעם אחרת בשעת החופה, כדי לנכר צרכת ארוסין צעירה. וכן צערך להם סי' ל"ה סעיף א', אחר שהביא דין השו"ע שצמעיף זה, סיים, אבל אם קידש בלא צרכת ושלא צערה, יכול לחזור ולקדש בשעת נשואין ולנכר צערה. וכן כתבו דאם לא בירך השליח בשעת קדושין חוזר ומקדש בצרכת בשעת חופה, צעלי ארזים סי' ל"ד סק"ה, ע"י קדושין שם סק"ה, וארץ ל"ז (ותאומי ל"ז) שם סק"ד. [אמנם כל זה הוא לפי מה שפסק הרמ"א בסי' ל"ד סעיף ג' דאם לא בירך צרכ"א בשעת קדושין מצרך תחת החופה, אבל לפי מה שפסק המחבר שם דאם לא בירך בשעת שקידש שוב לא יצרך בשעת נשואין, א"כ אינו חוזר ומקדש, דהא בין כך לא יוכל לנכר].

ג. כשאין עדים לפנינו על קדושי השליח, רק האשה והשליח אומרים שנתקדשה בפני עדים, האם צריך לחזור ולקדשה בשעת חופה. כתב בלצני מלוואים סי' ל"ד סק"א דנראה דדוקא היכא דליכא עדים [בפנינו] בקדושי השליח, אז הוא דאינו חוזר ומקדשה כדי שלא יאמרו דקדושי שליח לא מהני, אבל

א) המעיין בדרכי משה יראה דמ"ש דהריב"ש חולק על התשב"ץ לא קאי על דברי הריב"ש שהוכיח באבני מלוואים, רק הריב"ש כתב שם עוד דאפילו כשישנם עדים על קדושי השליח וגם בירך, ראה בכמה מקומות שהיו נוהגים לקדש שנית בשעת החופה, ומטעם שכיון שנהגו לקדש לעולם בשעת הנשואין אם לא יקדש עתה יחשבו שאינה מקודשת, והביאו בקיצור בב"י סו"ס ל"ד, ועל זה הוא שכתב בד"מ סו"ס ל"ד וריש סי' ל"ה דהריב"ש חולק על התשב"ץ.

שלא להוציא לעז על קדושין הראשונים שיאמרו אין קדושי שליח כלום

ועיין

אוצר

סי' קיג אות א-ב

הפוסקים

ובפרי הארץ סי' ס' א' כתב טעם אחר ליישב מנהג ירושלים על שהבטל חזר ומקדש בשעת נשואין כשקידש מקדש ע"י שליח שהוא נגד פסק השו"ע כאן, עפ"י דברי הריב"ש הג"ל, דע"כ לא פסק השו"ע וכל שקידש בשליח אין לריק לחזור ולקדש שלא להוליא נעז, אלא במקום שלא נהגו לקדש בשעת הנשואין, אבל בירושלים נהגו לקדש בשעת הנשואין ואם לא יקדש עכשיו יחשבו בעולם דלוינה מקודשת ואיכא לעז עסי, כל כה"ג מודה השו"ע לריק לחזור ולקדש בשעת הנשואין, והראיה על זה דבב"י [סוסי"י ל"ד] הביא דברי הריב"ש הג"ל ולא חלק עליו, ועי' גם ב"ש"ס פ"ק דכתובות סי' ע"ו, דאחר שהביא תשובת הריב"ש הג"ל ודברי התשב"ץ שבמהרי"ק, סיים ע"כ אין ראוי לקדש אם לא במקום שנהגו כך בעולם לקדש, ועי' בכנה"ג הגב"י אות ג'.

אולם צנער פקוד (שצ"ס שער המפקד) ה"ל קדושין אות ד' דף ו' ע"ב כתב דגם חילוק זה לא יתכן להתחייבו לדעת השו"ע, שהרי דברי השו"ע לקוחים ממנהרי"ק ונידון מהרי"ק קאי בזה שנהגו לקדש בשעת הנשואין, ועכ"ז כתב דאין חיישין לקדושין הראשונים דסבולות לא יתכן לחזור ולקדש עוד מפני סברת התשב"ץ דחייש לנעז, ועי' גם דרכי משה סוסי"י ל"ד ורי"ט סי' ל"ב שכתב דדברי הריב"ש הג"ל חלוקים על התשב"ץ, ובראש משביר סי' כ"א דלי"ב ג' הביא דברי השדה הארץ הג"ל, והוסיף, דנראה דאף דעדי הקדושין כאן ואינם נמאליס נוקל בשעת כניסתו לחופה וא"ל לו לייחדם לחתום בכתובה [כפי מנהג מקומו שמייתדים צ' עדים לחתום בכתובה שקידש אותה צפניהם], א"כ יכול לקדשה פעם שניה וליכא לעז וכו'.

אולם צנער פקוד (שצ"ס שער המפקד) ה"ל קדושין דף ז' השיג על השדה הארץ הג"ל, וכתב דא"כ כמו שפסק בשו"ע דמי שקידש ע"י שליח לא יקדש פעם צ' ע"י עצמו היבא שהקדושין והחופה היו במקום אחד, כמו כן ה"ב לו לאשמועינן שאם הקדושין היו במקום אחד לריק לחזור ולקדש בשעת החופה מפני הירואים שיוציאו לעז שהכלה נכנסה לחופה בלא קדושין, שגם זה לעז הוא, ע"ש שהאריך הרבה לדמות דברי השדה הארץ הג"ל, ועי' גם בבית דוד (להרי"י דוד) סי' כ"ד, שדעתו דלפי פסק השו"ע והתשב"ץ אין לחלק בין אותה העיר לעיר אחרת, ושכן יש לנהוג לענין מעשה.

ב. ואם יש לחלק בין מקום שנוהגין לקדש תמיד בשעת נשואין, לבין מקום שנוהגין לקדש גם שלא בשעת נשואין, צו"ת הריב"ש סי' פ"ב כתב שראש צנלנסקי"א שהיו מוכנים במקדש ע"י שליח לחזור ולקדשה בשעת נשואין, שהיו אומרים שכיון שנהגו לעולם לקדש בשעת הנשואין, אם לא יקדש עמה יחשבו שאינה מקודשת, שאין הכל יודעים בקדושי השליח, ולא היו מזכירים ש"ס בצרכת ארובין שניים זולתי על היין שטועמים ממנו, גם צנלנסקי"א נהגו כן עפ"י הרי"ן, אבל מורי הרב ר' פרץ הכהן ה"ב מלגיו על זה, דמה חשלת לבדך אחרי שא"ל להזכיר צה ש"ס ב. וכתב בבית דוד (להרי"י דוד) סי' כ"ד, דעלם הטעם שיש לחזור ולקדש לא דחא הריב"ש, ומש"כ שמו"ר הרב ר' פרץ הכהן ה"ב מלגיו על זה היינו לענין הצרכה שהיו מזכרין בלי שם, אבל לענין לחזור ולקדש לא הזכיר כלום. [מיכה דעת הבית דוד לענין דינא עי' להלן בזה אות א].

יג. שלא להוציא לעז על קדושין הראשונים. א. האם חשש הלעז שייך רק בשהקדושין הראשונים נעשו במקום שנכנסים עכשיו לחופה, או אפילו כשנעשו במקום אחר. בשדה הארץ ח"ג סי' י', כשרן על מה שמכו בירושלים לחזור ולקדש בשעת החופה אע"פ שכבר קדשה ע"י שליח ולא חששו לפסק השו"ע כאן שאין לחזור ולקדש מפני נעז, כתב דמה שפסק בשו"ע דאין חזר ומקדש היינו כשהקדושין הראשונים נעשו בזהו במקום שהם נכנסים לחופה אח"כ, בין אם הבטל שלא שליח לקדשה ואח"כ זה הוא חללה, בין אם עשתה היא שליח לקדשה במקום שנומד הבטל ואח"כ הוכה היא שמה, דכיון שהקדושין הראשונים היו שמה נתפרסם הענין [ושייך נעז], אבל כשהקדושין ע"י שליח נעשו במקום אחד וכניסתם לחופה היא במקום אחר, אז לריק לחזור ולקדש בשעת כניסתם לחופה מטעם שלא יאמרו כלל נכנסה לחופה בלא קדושין, ולכן בירושלים שהמנהג כשהכשה מתקדשת ע"י שליח אינה מתקדשת כלל בחוץ העיר רק הולכת חוץ לחתום ירושלים ושם מקבלת קדושה, ואין הדבר נודע כלל רק לקדושי האשה, ע"כ חזר לקדשה בשעת החופה.

ובראש משביר סי' כ"א דלי"ב ג' הביא דברי השדה הארץ הג"ל, והוסיף, דנראה דאף דעדי הקדושין כאן ואינם נמאליס נוקל בשעת כניסתו לחופה וא"ל לו לייחדם לחתום בכתובה [כפי מנהג מקומו שמייתדים צ' עדים לחתום בכתובה שקידש אותה צפניהם], א"כ יכול לקדשה פעם שניה וליכא לעז וכו'.

אולם צנער פקוד (שצ"ס שער המפקד) ה"ל קדושין דף ז' השיג על השדה הארץ הג"ל, וכתב דא"כ כמו שפסק בשו"ע דמי שקידש ע"י שליח לא יקדש פעם צ' ע"י עצמו היבא שהקדושין והחופה היו במקום אחד, כמו כן ה"ב לו לאשמועינן שאם הקדושין היו במקום אחד לריק לחזור ולקדש בשעת החופה מפני הירואים שיוציאו לעז שהכלה נכנסה לחופה בלא קדושין, שגם זה לעז הוא, ע"ש שהאריך הרבה לדמות דברי השדה הארץ הג"ל, ועי' גם בבית דוד (להרי"י דוד) סי' כ"ד, שדעתו דלפי פסק השו"ע והתשב"ץ אין לחלק בין אותה העיר לעיר אחרת, ושכן יש לנהוג לענין מעשה.

ב. ואם יש לחלק בין מקום שנוהגין לקדש תמיד בשעת נשואין, לבין מקום שנוהגין לקדש גם שלא בשעת נשואין, צו"ת הריב"ש סי' פ"ב כתב שראש צנלנסקי"א שהיו מוכנים במקדש ע"י שליח לחזור ולקדשה בשעת נשואין, שהיו אומרים שכיון שנהגו לעולם לקדש בשעת הנשואין, אם לא יקדש עמה יחשבו שאינה מקודשת, שאין הכל יודעים בקדושי השליח, ולא היו מזכירים ש"ס בצרכת ארובין שניים זולתי על היין שטועמים ממנו, גם צנלנסקי"א נהגו כן עפ"י הרי"ן, אבל מורי הרב ר' פרץ הכהן ה"ב מלגיו על זה, דמה חשלת לבדך אחרי שא"ל להזכיר צה ש"ס ב. וכתב בבית דוד (להרי"י דוד) סי' כ"ד, דעלם הטעם שיש לחזור ולקדש לא דחא הריב"ש, ומש"כ שמו"ר הרב ר' פרץ הכהן ה"ב מלגיו על זה היינו לענין הצרכה שהיו מזכרין בלי שם, אבל לענין לחזור ולקדש לא הזכיר כלום. [מיכה דעת הבית דוד לענין דינא עי' להלן בזה אות א].

חזרה

שמואל יהודה ב"ר מנחם הלוי, ח"ל: ומורנו זצ"ל מיחה שלא לקדש אפילו בשעת חופה כניהוג העולם, למי שכבר קידש ע"י שליח, משום שלא להוציא לעז על קדושין קמאי.

(ב) ועי' לעיל סי' ל"ד סעי' ג' ברמ"א שפסק כן לברך בלי הזכרת השם לענין כשקידש הוא בעצמו תחילה ועי' באוצה"פ שם.
(ג) וכן מבואר גם בשו"ת מהר"מ מרומנובורק סי' תל"ג בתשובת ר'

באר הגולה

כ' זינחיו לעיל סי' ל"ה

(ועיין לעיל סוף סי' ל"ד) כ' [ט] חזרה וביטלה השליחות קודם שקיבל הקדושין הרי הוא בטל ואינה מקודשת [א] ואם אין ידוע אם ביטלה השליחות קודם קבלת הקדושין או אחר כך הרי זו ספק מקודשת:

אם

ביאור הגר"א
[ט] חזרה כו'. כמ"ש
ברפ"ג ב"ט א' וברפ"ג
דתרומות ואפילו ר"ל
מודה בזה:
[א] ואם א"י כו'. כמ"ש
בתרומות שם:

פתחי תשובה

שם הטעם משום נזירות ופרוצות כמבואר בג' תש"כ כח. ואי צעין שנים צעטל עמ"ש לעיל סי' ל"ה ולקמן סי' ת"ה:

(3) חזרה וביטלה השליחות. כ' נהנה יד אפרים נראה דכאן חף לכתחילה יכולה לבטל שלא בפני השליח חף לעיל סי' ל"ה סי"ד איתא חין לבטל.

הפוסקים

ס"ק יד אות א-ב

אוצר

נבעי שלא בפני השליח הוא משום תקנת עגונות, וא"כ סובר דלריק בפני שנשא כמבואר בגמ' שם, דסובר דשנים ל"ה צ"ד, ולכן בפני שנים חינו מועיל, זה חינו, דכירושלמי שם מבואר דאית דאמרי דלר"ל הטעם משום תקנת ממזרים, וא"כ גם אליבא דר"ל ע"כ מועיל הכס בפני שנים, וא"כ מאי משני הירושלמי, ח"י משמע דקדושין לא צעין ביעוג בפני שנים [גר"י], ונפ"י תימא רבה על הסוגרים דהו דבעינן שנים צעטל שניה בגט הוא מדינה משום דאין דבר שצערות פחות משנים, דא"כ מ"ש קדושין מגיעין, ח"י משמע צעטל משום תקנת ממזרים נגעו בה, וגבי קדושין לא שייך כך תקנה וכנ"ל, ודאך שון דר"ל דהכך רחשונים סביר דכיון דבתלמודן בקדושין שם נשאר ר"ל בתוויבחה מהך מתניתין דרפ"ד דגיתין, ולא משני דכירושלמי שצ"ד כהו יפה, אגמא דתלמודן פליג וסובר דגם בקדושין לריק לבטל בפני שנים, ולכן ח"ל לתרן כהירושלמי כו', כהך, אך זה דוחק למאד, דמנן דתלמודן לא רלח מה"ע לתרן כהירון הירושלמי, דילמא מליחז טעם אחר, וע"ש דמוכיח דלאו מה"ע לא חירלו כך בצבלי, ואסוף, וכיון דכירושלמי מוכח לכדיה דקדושין יכולה לבטל שליחות דידה בפני אחד כו', א"כ מוכח דהו דבעינן צעין צעטל השליחות בפני שנים חין זה מטעם דבר שצערות, דא"כ מ"ש קדושין מגיעין, ולי"ע היעב, וגם מה שכתבתי דשליחות דידה בקדושין לא מהני צעטל בפני אחד, ג"כ ל"ע היעב, כי הוא מחודש מאד, ולא מלאחי כעת לאחרונים שהעירו צדיקים חלו, ולי"ע. וביד אפרים שצבוק טיב גיתין כאן, לענין אם צעין שצבול שליח דידה בפני שנים, חין למש"כ צסי' ל"ה סעיף י"ד, ויבואר שם בצול"ה פ"ס ס"ק ע"ד.

ובאור גדול סי' ע' אות ז', תמה ע"ד המקמ"ח בג"ל, וכוונת מהירושלמי דצטול שליחות דקבלת קדושין חין כדון צטול שליחות דגט, דרפ"ד דגיתין פריך על ר' יוחנן [בג"ל במקמ"ח] דאמר דמצטל שליחות דצדירים, מהא דחנן הכס הגיעו צטול וכו', והכוונה דמוכח דדוקא בפני השליח יכול לבטל [דמצטל בגט עמ"ל], ומתוך חומר הוא צעירות, (וע"ש דמאריך לבאר איך מקשה אח"כ על ר"ל בג"ל מסיפא דהכס דמתחילה היה עושה צ"ד כו', דמשמע דמצטל דצדירים), והנה צירושלמי פ"ד דקדושין הל"ח אמתגי דאחיות דמיירי בשליחות דקבלת הקדושין, דתנן רשות לשלוח לקדש צחו והלך הוא וקדשם לאחר כו', פריך נמי הירושלמי ולית הדס פליגי על ר"י דאמר דמצטל שליחות דצדירים, והכוונה דהא משמע דדוקא ע"י קדושין אחרים דהו מעשה יכול לבטל השליחות, ומתוך ג"כ חומר הוא צעירות, הרי מבואר דאיתא החומר והחקון שפ"י צעטל עשו נמי בקדושין, ואף בשליח דידה דומה לגיעין, ומוכח דאיתא הטעמים שייכי צעטל שייכי נמי בקדושין וחד דינא אית לכו, ומבואר נמי דכירושלמי מפרש פלוגתא דר"י ור"ל בג"ל דמיירי בשליחות דעלמא, ולא בתלמודן בקדושין נ"ע דמפרש דפליגי לענין קדושין, וליהירושלמי גם ר"י מודה צעירות דאיתא מצטל דצדירים, ואי נימא דצ"ד היינו צ', ע"כ הו דמדיוק הירושלמי ממתגי קדושין דחזרה לחוד לא מהני היינו אפילו בפני צ', דהא הקדושין השניים

י"ד. חזרה וביטלה השליחות וכו'. א. אם מותר לה לבטל השליחות שלא בפניו אף לכתחילה. ע"י פ"ח סק"צ מהיד אפרים (והוא צבוק טיב גיתין), דיכולה לכתחילה לבטל שנה צעטל ושלח דמי נשניה דאיש וכו'. וכ"כ במקור מים חיים ח"צ סי' ח' דכ"א ד' דנראה פשוט דיכולה לבטל שנה צעטל, ולא דמי לצטול שליח דמקדש דאיתא חלו צעטל, דהוא משום תקנת ממזרים ותקנת עגונות [כמבואר צסי' ל"ה ס"ק ע"ג], משא"כ בשליח קבלה דאשכ דאין שייך זה, ולכן לא כתבו האחרונים דין זה רק גבי שליחות האיש צסי' ל"ה, ולא כתבו דין זה גבי שליחות האשה.

אולם באור גדול סי' ע' אות ז' כתב, דהדרי במקור מים חיים חינו נראה, דגם צב"כ שייך תקנת ממזרים ועגונות, דהיא צעטל איתו קודם שיקצו הקדושין וסבורה שצטולה איתו אח"כ ותשע עגונה, וגם י"ל להיפך, שצטולנו אחר שקיבל הקדושין ותהא סבורה שצטולה איתו קודם ואיכא ממזרות, דכמו דשליח דידה יודעת זמן הקדושין ואינה יודעת זמן הצטול, כמו כן בשליח דידה הוה להיפך דידעת זמן הצטול ואינה יודעת זמן הקדושין. וע"י דצדירי שצטול הסמוך מש"כ להוכיח כן מהירושלמי. ובפרי יעקב כאן כתב, דלדין צב"כ שיש חדרצ שנה לישא שחי נשים, שייך כך גזירה גם כאן משום לטעו ופרץ, שלא יקח אשה על זו המקודשת.

ב. אם יכולה לבטל בפני ע"א או שצריך דוקא בפני שנים. במקור מים חיים ח"צ סי' ח' דכ"א ד', אחר שביאר דאם צטול האיש שליח הקדושין בפני אחד לא חיו צעטל [וכמבואר צסי' ל"ה ס"ק ע"ד], כתב דיש להסתפק אם האשה יכולה לבטל שניה לקבלה דקדושין בפני ע"א, כי לפי שיטת האוס' צעטל ל"צ צ' ד"ה ורצ נחמן, שכתבו הטעם דאיתו יכול לבטל שליח בגט בפני ע"א, משום דאיכא חשש ממזרות טפי מצפני שנים וחשו בה חף קודם תקנת ר"ג, א"כ זה לא שייך גבי קדושי אשה כשצטולה שליח דידה, אך לפי שיטת הר"ן על הרי"ף שם דלרצ נחמן מדינא חיו יכול לבטל שליח בגט בפני ע"א משום דאין דבר שצערות פחות משנים, א"כ זה שייך בקדושין כמו צעטל, וכן לפי מש"כ הר"ן בחידושי שם דהטעם דאיתו יכול לבטל שליח בגט בפני אחד, משום דדבור גרוע חיו מצטל דבור טיב שהיה צעטל ולכן צעטל שנים, א"כ זה שייך גם גבי קדושין, ונראה להוכיח מהירושלמי פ"ד דגיתין דגבי קדושין מועיל צטולה בפני אחד, דקאמר הכס אמתניתין דיכול לבטל שליח בגט, לית הדא פליגי על ר"ל דאמר [בקדושין נ"ט צ'] חין אדם מצטל שטמו דצדירים, ללא אחי דבור ומצטל דבור, ומשני, פתר לה צב"ד שכתו יפה, והשתא חיו נימא דלר' יוחנן דהכס דסובר דיכולה לחזור משלוכה דצדיר [ושכן הלכה] היינו דוקא כשצטולה צפני שנים, א"כ ר"ל דסובר דלא מהני, היינו אפילו צפני שנים, א"כ לא חירן צירושלמי כלום, דהא צדינא דר"ל ג"כ איכא צ"ד [של שנים] ואפ"ה סובר דאיתו מועיל, ואין לדחות דכיון דסובר ר"ל צעטל ל"ג ח' דהטעם דתיקנו שלא

ז. אם קיבל שלוחה קדושין מאחד והיא בעצמה קיבלה קדושין מאחר

ואין

באר הגולה
ל משנה קדושין ק"ז
ע"ט ע"א

הפוסקים

סי' קי"ד אות ב—סי' קי"ט אות ב

אוצר

על לאחר ל' יום, ולכן כשמת השני או נתגרשה נסתלקה סיבת ההפקעה וממילא חל מעשה קדושי הראשון, משא"כ היבט דעדיין לא נעשה שום מעשה של קדושין רק ענין שליחות בעלמא, אי"כ כשנחת נסתלק ענין השליחות, ואפי"כ דקדושין ני"ט צ"י מדמינן ענין התמנות השלוח נענין הקדושין, מתבאר דהו"ק רק לענין חזרה מהשליחות, אבל לא ככה"ג דני"ד, ומסיים, דלא צ"ל רק לעזרה.

ובמלאת אבן כהן, אחר דר"ל נמי דין זה תלוי בפלגתא שצרימ"א סי' מ', כהנא, דמלשון רש"י סוף דע"ח, [דעמ"ס במשנה דקדמו קדושי האב קדושי קדושין, פירש, דבעל"כ שליחותא דשליח, וכ"כ בחוס' ר"י הזקן], משמע דהו"ק חזרה לכוי"ע, וכי"מ מסהימת הפוסקים, ולי"ד לנתקדשה לאחר ל' וחזרה ונתקדשה תוך הזמן לאחר, דהתם כיון שיש זמן ידוע לחלות קדושי הראשון, י"ל דלא חזרה לגמרי אלא עדיין דעתה שאם יהיה אפשר להם לחול שיחולו, משא"כ כשעשתה שניה נקדשה דאין לה זמן ידוע דלאו חיובך לאחר קדושיה ימלא השליח למי לקדשה, ולכן לכוי"ע הוי חזרה משום דלא חסרה הדעתה כולי האי שיהיה אפשר לחול קדושי השליח, וכ"כ מוכח בירושלמי, דהא צפ"ג דקדושין ס"ל צ"כ דצ"א אחר וקדשה בתוך שלשים דלא הוי חזרה, וכמו שהובא ברש"י ור"ן ורא"ש סופ"ג דקדושין, ובפ"ד ה"ו ח' [על משנתנו בג"ל דקדס וקידש לעצמו], קאמר הירושלמי ולית דא פליגא על ר' יוחנן דאמר אדם מצטל שליחותו בדברים, הרי דס"ל להירושלמי דהכא הוי צטול השליחות, ועוד יש לחלק דהתם שחי הפעולות הוי מעשה ידיה וא"כ אמאי נימא דחזרה צ"ל לגמרי מהפעולה הראשונה, משא"כ הכא דיותר סברה לומר דחזרה צ"ל לגמרי מהשליחות, משום דיותר ניחא לה במעשה ידיה שמדקדקה יותר, וכמ"ס כעין סברה זו צ"כ סי' ל"ז סק"יג לענין עושה שליח אחר שליח ע"ש וכו'.

ובבית קדושין סי' ל"ז סק"יג, מוכיח נמי מלשון רש"י בג"ל דבע"כ לשליח לגמרי, מדלא כחצ בפשיטות, דבשל האב קדמו הריבוי כבר מקודשת ואי אפשר לחול קדושי השליח, אי"כ בג"ל, ונפק"מ דצ"מ אותו שקדשה לו נמי ל"כ קדושין, שכבר נתצטלה השליחות לגמרי, וע"ש מש"כ דרש"י פ"י כן לפי סברת הירושלמי בג"ל דמקדש לאחר ל' הוי דחזרו קדושי ראשון, [ור"ל דמשו"כ הולך לפרש דהכא שאני דצ"ל לשליח לגמרי]. וכוסיף, ולי"ע מה דין צממא קדושי קדושי טעות, אם אמרין שנתצטלה כבר השליחות ותו לא מהני קדושי השליח.

וב"ב במאירי צהדיא (צרישא דמתני' דמייירי צ"כ ששלח לקבל קדושי צחו קטנה ואח"כ קיבל בעצמו), יראה לי דאפילו מת אותו שקיבל אצ"ה את הקדושין מידו ואח"כ קיבל השליח קדושיה, דאינו כלום, דכשקיבל האב קדושיה הו"ל מצטל שליחותא דשליח, ואפי"כ שלא צטול בפירוש, הרי הו"ל צטל מאלו שכבר נעשית מקודשת ואין לקדושי השליח מקום נחוג, וא"כ כשיקבל השליח עכשיו קדושיה, הרי הו"ל כמקדש שלא צריות אצ"ה.

ג. וכשרק התעסקותה לקבל קדושין מאחר קדמה לקדושי השליח, אם נימא דכ"פ גילתה דעתה שכבר ציעלה השליחות, וממילא מקדשת להאחר. ע"י צ"כ צ"כ ל"ז סק"יז אות ב'. ואין

אי אפשר צ"ל עדים, ומי"מ מדייק דדוקא ע"י מעשה, (אם לא דינמא דמייירי דקדשה צ"כ עדים ובהפוסקים דמכ"י כו'), וע"כ דאחי צ"כ חקתה ר"ג, וברש"י דל"ו מצטל, עכ"פ מצוה מהירושלמי דקדושין גם ר"י מודה, וממילא מוזן דקדושיה המקמי"מ בג"ל לק"מ, ומה שהוכיח מהא דהש"י שחזיר דין זה רק צ"כ ל"כ צ"ל דידע ולא כ"ל, אינו כלום, יען דין זה לקוח מהמדרכי והתם המעשה היה צ"ל דידע, לכן חזיר כן גם צ"כ, וכן דרכו צ"כ מקומות, אמנם מהחוס' נראה להצ"ח ראה דקדושין ל"ד לגיטין, דהא ר' יוחנן סובר דהלכא כרש"י במשנתנו, ולחוס' גיטין ל"ד ח' ד"כ התם, הרי לרש"י שצ"כ צ"כ צ"כ לענין שום הדייקים דטעו ה"כ אינו מצטל, וגם למש"כ הש"ך צ"כ סי' קפ"א [סק"ט מתחום] דגם כרש"י צ"כ צ"כ ר"י דהלכא כמותו, א"כ פשיטא דל"י בגיטין צ"כ אינו מצטל, ואפי"כ דקדושין חוצה ולחוס' דקדושין ני"ט היינו אפילו שלא צ"כ השליח (ודלא כפרש"י שם), אלמא דקדושין אינו כבגיטין, ולי"ע צ"כ זה. וע"ש מה שהאריך עוד דיוני צטול שליחות בכלל.

סעיף ז. טו. והיא בעצמה קיבלה קדושין מאחר וכו'.

א. צ"כ מצוה עפ"י הגמ', דהא דקדושי עצמה מצטלין קדושי השליח, לא מצטלין כשעשה לקבל קדושין מאיש מסוים הידוע לה, דודאי ל"ל דכשקבלה בעצמה קדושין מאחר, הו"ל משום שר"ה צ"כ יותר, וממילא צ"כ השליחות, אלא אפילו שלחה צ"כ שיקבל השליח קדושין מכל מי שיראה צ"כ, וד"א כיון דאשה אינה צ"כ ביוחסין, א"כ אפילו קדשה עצמה לא צ"כ עדיין להשליח, דלא סמכה דעתה על קדושיה, דסברה דילמא שליח משכח מיוחס עפ"י מה, [וכא שקבלה קדושין בעצמה, משום שחששה שמה לא ימלא השליח מי שיקדשה], ולכן אם קדשה שלחה אין קדושיה כלום, כיון שלא ציעלה השליח, קמ"ל דאפי"כ צ"כ השליח.

ועיין צ"כ ל"כ סעיף י"ב, כמה פרטי דינים השייכים לסעיף זה.

ב. וכשנתאלמנה או נתגרשה מקדושין אלו, אם יכול השליח שנשתלח מקודם לקבל לה קדושין.

צממא אריה תיגא סי' כ"ד ד"כ וצממדי, כחצ דמסתברא דע"י קדושין שקבלה נחש צטול השליחות, חדא דכיון שנעשית א"ל חו לא שייך צ"כ קדושין משום אדם, וממילא נתצטלה השליחות, ועוד ד"ל דעפ"י פעולתה צקבלת הקדושין חשיב חזרה מן השליחות, ולכאורה י"ל דתלוי בפלגתא שצ"כ מ' סעיף צ", דג"כ המקדש לאחר ל' יום וצ"כ שני וקדשה בתוך ל' דמקודשת לשני, כחצ הרמ"א שם דאם מת השני או גירש תוך ל' יום, י"ל דחזרו קדושי ראשון, ויש חולקין, וכחצ שם הרמ"מ סק"ז [צממס החולקין], דכיון דקבלה קדושין מהשני פקעי הקדושין מהראשון ושבו לא חלין, ובצ"כ שם סק"ה כחצ [צממס ה"א] דאפי"כ דחזרה צטול הקדושין לגמרי, היינו משום דחזרה בפירוש, משא"כ כאן דמה שקבלה קדושין מאחר י"ל דאין דעתה לחזור מהקדושין הראשונים לגמרי, אלא דעתה עדיין דאם יהיה באפשרות אז יחולו קדושי הראשון כ"י, ולפי"ז גם צ"כ צ"כ שעתה שליח לקדש, לדעת ה"א לא נתצטלה השליחות, ואם נתארמלה או נתגרשה יש צ"כ השליח לקבל עצורה קדושין, ולדעת החולקין פקע ענין השליחות לגמרי ולא מהני חו מעשיו גם לאחר שנתארמלה או נתגרשה, אבל כד דייקת צ"כ לא דמי, דהתם כבר חל מעשה הקדושין של הראשון

באר הגולה

מ צ"ס הרב נרנתי מפני
שאפשר שקדושי אותו
שגירסה קדמו לקדושי
כונס ולא חלו קדושי
כונס הלכך נריך לקדשה
אחר גירושי האחר
ג ל' הרמב"ם שם פ"ט
ופשוט הוא
ס מירמל דרנ ש"ת
מומתיחין וכו' שם דף
כ"ב ע"א ממעשה צה'
נשים שם במשנה דף כ' ע"ב
צרה ופי' ר"י דלשמועין אפילו קבלה סתם וכו'

ואין ידוע אם קדושין שקבל שלוחה קדמו לשלה או שלה קדמו אסורה לשניהם וצריכה גט משניהם ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס (ומקדשה קדושין אחרים) (מ רבינו ירוחם נכ"צ) במה דברים אמורים ברחוקים אבל אם קדשה השליח לאב וקדשה היא בעצמה לבן או לאח שניהם נותנין גט ואסורה לשניהם: ח אשה נעשית שליח לחברתה לקבל קדושין אע"פ שנעשית לה צרה (ג) שמקדש לשתייהן ע [יא] ויש מי שאומר שאפילו אם כשאמרה לה קבלי גם בשבילי לא השיבה הן אלא שתקה וקבלה סתם מסתמא גם בשבילה קבלה: אשה

ביאור הגר"א
[יא] ויש מי כו'. כפי'
השני שבתוס' שם ד"ה
אפילו וכמו שפי'
הרא"ש דבריהם ע"ש:

ע כן פי' הרא"ש שם ומה שהקשה שזין זה שום חידוש כיון שעשתה שליח והיא נתרנית להיות שליח וכו' אע"פ שנעשית לה צרה ופי' ר"י דלשמועין אפילו קבלה סתם וכו'

פתחי תשובה

שהיה רק ארוסה ואין ידה כיד צעלה משא"כ אם היא כבר נשואה לו וידה כיד צעלה ונמצא אין הכסף יוצא מרשותו וכדקיי"ל נה"מ סי' רמ"ג דלזין אדם יכול לזכות ע"י אשתו לאחר וחלוי יש לחלק דוקא במזכה שלא מדעת הקונה הוא דלזינו יכול אבל צעל נעשית שליח לקבלה עדיף אך זה לא נסתבר לחלק בכך ע"ש:

(ג) **שמקדש לשתייהן**. עיין צ"ס' בית מאיר שכ' דנראה דאשת איש אינה יכולה להיות ש"ק לחזרתה לקבל קדושין מבע"ל ואף דהכא קי"ל דנעשה שליח ואפי' במקום שנעשה לה צרה היינו נזקקת לשתייהן ד"ל ונו דחזיה לנפשה כו' ואפי' אם הייתה זו כבר מקודשת מ"מ יכולה לקבל קדושין מבעלה לחזרתה כיון

הפוסקים

ס"ק טז-ס"ק יט

אוצר

טז. ואין ידוע אם וכו'. וכשהאשה אומרת שקדושיה קדמו לקדושי השליח, וגם זה שקדשה אומר כן, ולעדים אינו ידוע. צע"ב קדושין סי' ל"ז סק"ד ר"כ לומר דצ"כ"ג היא נאמנת, שכתב דבמשנה בקדושין ע"ה צ"י גבי אב שנתן רשות לשלומו לקדש את בתו, הגירסא היא בדפוסים שלנו "אם אין ידוע", ובכך צ"כ דהאשה שנתנה רשות לשלומו לקדשה, הגירסא היא "אם אין ידועין", ונראה ליישב דקדוק הלשון, דבנתן רשות לשלומו לקדש בתו נקט אם אין ידוע, לומר שאין ידוע לעדים, ואף שהשליח אומר לפי הזמן שזכר שקדמו קדושין לקדושי האב, או שהאב אומר לפי הזמן שקדושיו קדמו, י"ל דאינם נאמנים ע"ז, דכיון דלדידן מספקא לן אין האב נאמן להחריב אחד ולאוסרה לאחר, דאף שהאב עומד צרי לי שקדושי קדמו וגם המקדש אומר כן, מ"מ הו"ל כחרי ותרי [כיון שאין העדים יודעים מה] והצא עליה צאשם תלוי קאי כדאיתא בכתובות כ"ב צ"י, אבל בנתנה היא רשות לשלומו לקדשה ועומדת שקדושיה קדמו וגם המקדש אומר כן, הו"ל כחרי ותרי ונשאת לאחד מעדיה דקיי"ל דלא תנא, ולכן נקט בכך צ"כ "אם אין ידועין" היינו שגם האשה והמקדש צעלם אין יודעים, אבל אם יודעין הו"ל כנשאת לאחד מעדיה דקיי"ל דלא תנא, וסיים דל"ע צ"כ משום דגירסת הרמב"ם נשתי בצרות היא "אם אין ידוע".

יז. אחד נותן גט ואחד כונס. ומה הדין כשנתגרשה משניהם אם אחתי מותרת לאחד מהם. דתפארת יעקב סק"ז מבואר דמשמע דדוקא כשא' מגרש מותר לא' לבנוס, ולא כששניהם גירשו, שכ"מ מפרש"י, שעל הא' דתנן דשניהם נותנים גט, פרש"י, אם רוצה להנשא לאחר, אלא דמסתפק דאפשר דדוקא להראשון שגירש אסור לבנוס אחר שגירש השני, שלא יאמרו גירש ראשון ונשאה שני וגירסה, ועכשיו הראשון מחזיר גרושתו משנשאת, ודוקא כשהשני לא גירש כלל י"ל [דלא ילעזו עליו ממה שמקדשה שנית דהוא משום שגירסה בנתיים ונשאת להשני וגירסה, משום] דשאני הכא דהיו הקדושין ע"י שליח, משא"כ כששניהם נותנים גט ודאי נראה כמחזיר גרושתו, אבל מ"מ י"ל דהיינו דוקא דהמגרש הראשון לא יכנסנה דיאמרו כו"ל דנתקדשה להשני אחר גירושי הראשון וגירסה השני ועכשיו נשאה הראשון שוב, אבל השני שנותן גט בנתיים ויכול לנשאה, ול"ע שלא מלאתי מי שבער צ"ה.

יט. ויש מי שאומר שאפילו כו'. ע"י צ"ה"ג דהי"א הוא הרא"ש עפ"י הר"י, וכ"כ בתוס'. ומבאר שם, דקמ"ל דכיון שקבלה בסתם ולא אמרה בפירוש איני רוצה לעשות שליחותכן, מסתמא גם בשביל חברתה קבלה. וכ"כ דין זה בעור בסתמא (בלא י"א), דלא מציעא צעשאתה שליח בפירוש ונתרנית להיות שליח, אלא אפילו לא נתרנית בפירוש אלא וכו'. גם בלבוש כתב כל הסעיף בלא י"א, דנעשית שליח אפילו כשנעשית צרה, ולא מציעא וכו'. [ועי' בלשון תוס' ורא"ש דלא מוכרח דיש כאן פלוגתא].

צ"ד

ביאור הגר"א

[יב] אשה כו'. ער"ב
ורא"ש שם דא"א לומר
בשנת לשניהם דודאי
מקודשות אלא בכה"ג

והן פ"י להיפך שקידשה וא"ל לחברתה ואת ופ"י הרמב"ם נכון יותר ה"ה ופ"י רבינו זה מנא"ל ויש פ"י אחר ולדברי הכל אם נתן כסף לשפיהן
דלפירושם צ"ל שהביתה עשתה שליח והוי ידים מוכחות :

ט פ [יב] אשה שהיא שליח לקבל קדושין לחברתה וכשנתן הקדושין אמר
לה ואת נמי או וכן את שתיהן מקודשות אבל אם לא אמר לה אלא ואת
הרי

באר הגולה
פ רמב"ם שם צפ"ד
ונעיל דרכ פסל ומוחל
דמסיק עלה שם צמח
דברים דף ו' ע"ג וכתב
הכל אם נתן כסף לשפיהן
שפיהן מקודשות והלית

אוצר

ס"ק יט—ס"ק כא

הפוסקים

בעני ארזים שנסמך כ"צ אות א', דלפי מה שביאר בטעם הר"ן
שלא פ"י בהרמב"ם, יש נפק"מ להלכה צ"ן צ"י הפ"י לענין דהתם.

כא. וכשנתן הקדושין אמר וכו'. כי"ל לשון הרמב"ם פ"ד
לדיוטות הל' ב'. ולשון הטור הוא: ולאחר
שנתן הקדושין לידה אמר לה את נמי. וכתב רמב"ם צדק הבית
לדיוט מדוקדק, דאחר שנתן הקדושין לאחת מהם מה יומיל
שיאמר לאחת ואת נמי, אלא כשאמר לה בשעה שהיה
נותן הקדושין בידה, וכן הם דברי הרמב"ם, ואפשר לקיים דברי
רבינו כשאמר לה חוק כדי דבור דבור דמי, ואפי"ן דאמרין
צ"ב דקב"ע צ"י דבדקדושין לאו דבור דמי, היינו דוקא לענין שאינו
יכול לחזור בו. והביאו צ"ש סק"ה. וכן לשון הלבוש, דאחר שנתן
הקדושין לידה חוק כדי דבור אמר לה וכו'.

ובמהמקנה קו"א השיג על הבדכ"ב, וכתב דנתן לה ואפי"ן אמר
אפילו תוכ"ד לא מהני, דכיון שאמר לה בתחילה
שמקדש אותה לפי הר"ן [הג"ל בסמ"ק הקודם], או שאמר בתחילה
שמקדש את חברתה לפי הרמב"ם [שם], כבר זכרנו בשתי הפרעות
בשביל עומה או בשביל חברתה, ושוב אינו יכול לחזור ולקדשה
בפרועה אחת, וכמ"ש לעיל סי' כ"ז סוף סעיף ג' דגם בכל מתנה
אינו יכול לחזור לאחר הנתינה לרשות הקונה אפילו תוכ"ד [ע"י
מש"כ בזה באוה"פ סי' כ"ח סק"ה אות ס"ט, ובהערה שם אות
ק"צ], וליון למש"כ בסי' ל"א סעיף ה' בדברי רי"ם.

ולענין אמר ואח"כ נתן, כ' בהמקנה בקו"א כאן, דודאי מהני הנתינה
אפילו אחר כדי דבור, דפשיטא דמהני אמירה קודם הנתינה.
גם באבני משפט סק"ד תמה על הבדכ"ב, דהא ודאי דכמו
דאין יכול לחזור מעיקר הקדושין, הי"ל אין יכול לחזור ולומר
שאינו רוצה ליתן לה כל סך כסף קדושין, דאין לך חזרה גדולה מזו,
שהרי חלו גס בדעתה, ואם לא תתיר לה להתקדש בפחות לא הוי
קדושין, וע"כ דאף מסכום הכסף אינו יכול לחזור, ודוחק גדול
לומר דכיון דהמתקדשת אינה כאן ורצונה היה להתקדש אף בפרועה
לכן יכול לחזור ממקצת הכסף תוכ"ד, דודאי אין ציד השליח לשנות
ממה שקידשה בו וקנתה הכל כאילו היתה בעומה כאן.

ובאבני מלואים סק"י, אחר שהקשה בעמ"ש האבני משפט, דכיון
דמסר לה הכסף לשם חברתה לקדושין אפילו אלק דיערין
זכתה חברתה בכל הכסף, וכיון דלא מהני חזרה תוכ"ד מהקדושין
ממילא גס מכסף הקדושין אינו יכול לחזור, אי"ל במאי מקדשה,
הא הכסף דחברתה, וכתב, לכן נראה דמייירי שנתכוון מתחילה
לשם כך ולא נמלך כלל [אלא מתחילה חשב לקדש גס אותה,
וממילא לא זכתה השניה בכל הכסף ה], דצב"ג מהני אף בקדושין,
וכמ"ש

ו"א"ת" לחוד, בבסיפא. מוכח בהדיא דלקדושין קבלה, ומאי מספק"ל התם,
הא כה"ג הוי ידים מוכחות בהדיא, וכ"פ בברכת אליהו הגדמ"ח. מיהו
לפי מה שביאר בערוה"ש המובא בסמוך בפנים, מבוחר שהבין דמש"כ
הר"ן ומאירי ד, נעשית" שליח, דהיינו דממילא מעצמה נעשית שליח
לחברתה, ע"י שתקתה, ויש להסתייע כן גם מלשון הרא"ש שם, שכתב
שקבלה הראשונה ע"י השניה].

(ה) מתו"ד הערוה"ש דבסמוך.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דל"ז ג', אחר שכתב דגם האופן
לחוס' ורא"ש פשוט כו', הוסיף, וי"ל דמייירי [בגמ' כשנ"ל
עשה"ה כלל שליח מקודם, אלא דמייירי] באופן שהמקדש אמר בעת
נתינתו לאחת את דמי הקדושין, הרי כולן מקודשות לי במעוה א"י
שאינו נותן לאחת מכן שחקבל בעד כולכם, והנשים השיבו הן, כולן
מקודשות, דנעשית שותן ע"י הדבור כו', ולא אמרינן דלא סמכי
דעתינו שחלטה נעשית שליחות [כשכן נעשית לה לרה], ואין
דעתה להתקדש לי, וגם זה לדעתי פשוט, נפיקך לא הזכירו הרמב"ם.
וע"ש שהוסיף דו"ל עוד דמייירי שהיתה שליחתה מקודם [ור"ל
והסכימה בהדיא, אלא] דקמ"ל דקבלת שליח בסתמא נעשית מתן
מעוה הוי כקבלת האשה עצמה, ולא יומא דעומה שאני כיון דנאסרת
בזה, אם אינה מסכימה היתה אומרת לאו, אי"ל שתיקתה הוי
כאמירה הן, אלא דה"ל בשליח, וכדדיוק כאן בא"מ [מיהו ע"י
בזה בסק"י], וקמ"ל הכא עפ"י, דאף שנעשית לרה ע"י, מ"מ
הוי שתיקתה כאמירה הן גס בעד חזרתה.

טע"ף ט. כ. אשה שהיא שליח לקבל קדושין כו'. מקור
הדיוט ע"י צב"ג שהוא מהרמב"ם עפ"י הגמ'
וגדריס, ויש בזה פ"י אחר. דבגמ' שם איחא דאמר לאשה הרי
את מקודשת לי, ואמר לחברתה ואת נמי, פשיטא דמקודשת גס
השניה, (דכיונו קדושין עומה ולא רק י"ד" כהדיוט דבסמוך דהוי
ספק). ומדברי הרמב"ם שכתב טע"ן לשון השו"ע והטור, מנא"ל
דמפרש דהמקבלת לידה הקדושין הוי רק שליח דחברתה, ולשליח
זו אמר בעת הנתינה "ואת נמי", ובדפ"י צ"ש סק"ה שנתן לה צ'
פרועה ואמר הרי פ' ששלחתך מקודשת לי ואת נמי [ושתיקת
וקבלה א], שתיקתה מקודשות. והר"ן הרא"ש והמאירי שם פירשו
כפשוטה, וכדכונן ביתר ציבור בערוך השלחן סעיף י"ד, דנתן
קדושין לאשה בשביל עומה בפני חברתה, ואמר לה האמקיל ונתן
לה צ' פרועה ואמר לחברתה ואת נמי, [והיינו שמתכוון לקדשה
בכסף שנתן לחברתה א], ונחל"ת א, הרי שתיקתה מקודשות, דזו
שקבלה הכסף קבלה בעדה ובעד חברתה, [ובדקו"ל דנעשית
שליח אף במקום שנעשית לרה, ובכסף ח' ה]. והוסיף בערוה"ש,
ואפי"ן דזו שקבלה שתקת ומי יאמר שקבלה גס בעד חברתה, הא
חברתה לא עשתה אותה קודם לשליח, י"ל דאם לא היה רצונה
בכך, היה לה להשיב אינוני מקבלת אלא בשדו, ולמה שתקת
כשאמר לחברתה ואת נמי, אלא ודאי שנתר"ת לכך.

וכתב צב"ת המלך פ"ד לדיוטות הל' ב' דאין נפקותא לדינא צין
צ' הפירושים, דכ"ל מודה באופן ב' דמקודשת, ולא
פליגי אלא צפ"י הגמ', ושפ"י הרמב"ם מדוקדק יותר. מיהו ע"י

(א) מהערוה"ש דבסמוך. (ב) מהמאירי שם.

(ג) דלפי"ן זה ד"א"ת נמי" אמר לזו שלא קבלה כסף, צריך הסכמתה
המפורשת, וכמ"ש שם הר"ן בענין דסיפא, וכי אמרה דניתא לה, מקדשת.
דאילו לפ"י הרמב"ם הג"ל הרי די בשתיקתה להוכיח דנתר"תה.

(ד) מלשון הר"ן וכע"ז במאירי. וע"י בבגה"א סק"ב שהקשה על
פ"י הר"ן, דלדבריו שלחברתה אמר ואת נמי, הרי צ"ל שהביתה עשתה
שליח [לקבלת הכסף] והוי ידים מוכחות, [וג' דר"ל א"כ גם כשאמר רק

הרי זו שקיבלה הקדושין ספק מקודשת שמא לא נתכוון אלא לראות מה בלבה וכאילו אמר לה ואת מה תאמרי בדבר זה ולפיכך קיבלה הקדושין היא שהרי זה עדיין שואלה לראות מה בלבה:

יש

אוצר

סיק כא—ס"ק כב אות א

הפוסקים

קאי אכולהו, ובקדושין מ"י א' אמרינן מאן תנא התקדשי התקדשי [דבאמר התקדשי בתמרה זו התקדשי זו, דדוקא כשכ"א שו"פ נאקדשת], ר"ש ה"א, הרי דהש"ס מדמי הכך דשנועה לא נך לא נך לקדושין, וכיון דפסקו הפוסקים לענין קדושין דכלל הוי, הרי דסברי הכה כר"ש, וא"כ באמר קודם נתינה תתקדש פלונית ואת, קאי גשון קדושין נמי אעלמה, ולא אמרינן דואת חזאי קאמר, כמו דלא אמרינן גבי שנועה לא נך לא נך דאלידך קאמר בלא שנועה, אלמא דקאי אכלל דתחילת ענינא, ולכן מפרש הטור דליידי אחר שנתן לה, שכבר הפסיק הלשון עם הנתינה שכבר נתן בשביל חזרתה, ובפרט אי ליידי אחר כדי דבור, וברמב"ם לשיטתו חזיל דפסק בשנועות דלא כר"ש, וע"כ מהלק דנייהב"ס (והלויין למה שהאריך בדעת הרמב"ם בסי' ל"א, ע"ש בדבריו סק"ל י"ב), וא"כ לדעת הטור ח"ס אמר לה קודם נתינה [ואת] הוי ודאי קדושין.

ושם מקודם ביאר דאם מיידי באמר ואת נמי, אחר הנתינה, הרי קשה נמי מלד אחר איך מהני, הא הו"ל שתיקה דלאחר מתן מעות, דמבואר בסי' כ"ח סעיף ד' ה' דליידי מקודשת, ומשום דליידי גילוי דעת שהסכימה לקדושין אלא בפשיעת ידה לקבלת הכסף, וכמ"ש שם הח"מ [ע"ש באוה"פ סק"ל אות ג'], ואין לנו הוכחה אלא משום דאי לא ניהא לה תשינובו, אכל משום זה אינו אלא ספק קדושין, דלאו כולכו נשי דינא גמירי דאם חזרוק ויאצד תפטר, ועוד דכאן ח"ס נתן לה מעטע אחת בשוה ב' פרוטות ואמר לה באחת תיקדש חזרתך וקיבלה, ושם אמר לה ואת נמי, אפשר דלא שייך לומר תשינובו, שהרי אינה חוזרת מקדושי חזרתה ס"י, מיהו י"ל דמיידי שאמר הן בפירוש, אלא [דקשה ח"כ מאי מספק"ל בסיפא באמר "ואת" לחוד, הא קאמר הן, אך י"ל א] דמסק"ל [נמי בכוונת המקדש] דילמא ואת חזאי קאמר, ח"כ לא מהני מה שאמר הן.

כב. זו שקיבלה הקדושין ספק מקודשת כו'. א. מקור בדיון, ע"י באה"ג וכמבואר בסי', דהיא צע"א בגדרים ח"ס יש יד לקדושין, וכגון דאמר לאשה הרי את מקודשת לי [ונתן לה ב' פרוטות. ר"ן] ואמר לחזרתה ואת, מי אמרינן "ואת נמי" קאמר, ותפסי קדושין, או דילמא "ואת חזאי" קאמר, ולא תפסי קדושין בחזרתה, ולא אפשר"ט. וכבר נתבאר בסי' הקודם, שהרמב"ם מפרש בגמ' [ושכ"כ בעו"ש ע'], דמיידי שזו שקבלה הייתה שליח לקבלת קדושי חזרתה, ואמר לה הרי פלונית ששלחתך מקודשת לי, וע"ז הוסיף רק "ואת", דהוי ספק בכוונתו וכמ"ש בעו"ש. וכ"כ בלבוש. וביאר בח"מ סק"ט, דהוי כאילו אמר לה ח"ס

וכמ"ש הד"מ סי' ל"א בשם הרמ"ה גבי התקדשי לי צו וצו, דה"מ היכא דלא אפשרי שער דליידי נמיחש לאמנוכי [ואפינו תוכ"ד, ומבא באוה"פ שם סק"ל אות ב'] ע"ש, וה"כ מיידי צכ"ג דלא אפשרי שער דליידי נמיחש לאמנוכי, אכל היכא דליידי שער דליידי נראה דלא מהני מה שאמר ואת נמי [דכיון שלא נתכוון מתחילה לקדש גם אותה אלא נמלך, אף שהייתה בהמלכה תוכ"ד, מ"מ הרי אין לו צוה לקדשה ה], דכבר זכתה חזרתה בכל הכסף ואינה מקודשת בכסף שצד חזרתה. והביאו בערוה"ש סעיף י"ג, והוסיף, ואם נאמר שהוסיף לה כסף, אז פשיטא דהוי קדושין, ואפינו צוה צד צד נשים וצ' נתינות, כבס"ק בסמוך.

ובערך שי כאן מיישב דברי הצד"כ ה"ל, דכיון דדמי קדושי אשה הם רק פרוטה, וכמ"ש הרא"ש פ"ק דב"מ סי' מ"ח אהא דקדשה בשע"ה דליידי מקודשת משום דשמה ימחול ולא סמכה דעתה, ח"כ הכא דעשה שליח לקבל קדושין סתם, ואילו נתן לשליח רק פרוטה הייתה מקודשת, ח"כ מה שהוסיף המקדש על פרוטה הוי כמתנה, ובמתנה יכול לחזור תוכ"ד כמ"ש בחו"מ סי' קל"ה, וה"כ חזר ממה שהוסיף והקדושין לא מתבטלים, דהא ליכא למימר דכסבורה הייתה להתקדש בכל מה שנתן המקדש לשליח, דהא אינה יודעת כלל כמה נתן לשליח, ומתחילה מייחבת בשליח סתם ואפינו יקדשה רק בפרוטה, וע"י צ"ס סי' ל"ז סק"ל וב"ה שם שכתבו דהיחזר מפרוטה הוי מתנה. גם צפרי יעקב כאן כתב, דכיון דחזרתה לא התנתה בכמה מעות יקדשה, וסתם קדושי אשה אינם יותר מפרוטה וכמותה הוי מתנה, וכמ"ש הרא"ש ובצ"ש ה"ל, לכן יכול לחזור בהמותה תוכ"ד, אכל לאחר כד"ד הוי כלקחו מתחילה על תנאי זה [שהמותה יהיה מתנה], וע"י בחו"מ סי' ר"ז, וע"י צ"י סי' ל"ח במש"כ לתרן קושיית הטור על הרמב"ם דיון מעשה קודם לתנאי, וייתיישב בזה ג"כ דברי הצד"כ ה"ל, וע"י צ"י שם סק"ג.

ובפ"ב קדושין סק"ו, אחר שביאר בצד"כ כעין דברי הערך שי וספרי יעקב ה"ל, הוסיף, דו"ל דהטור ליידי שנתן לה מעטע אחת בשוה ב' פרוטות א, ואמר לה הרי חזרתך מקודשת לי בפרוטה ושם אמר ואת [נמי]. ובזה עוד דלכאורה נראה דלכן לא מפרש הטור כהרמב"ם שקודם נתינה אמר לה הרי חזרתך מקודשת ואת [נמי], משום דל"כ תקשה מהדין דסיפא, באמר ואת לחוד דהוי ספק דשמה ואת חזאי קאמר, כדבסמוך, ואם מיידי באמר לה קודם הנתינה הרי ל"ל דהוי מקודשת ודאי א, [דו"ל דכ"ג חליא בפלוגתא דר"ש ורבנן בשנועות לי צו, גבי חמשה תובעים אותו ואמר שנועה לא נך לא נך, דלר"ש שנועה

או דביאר במאירי, דכיון דע"י, דבור"ה הקדושין נאסרה לעלמא הוי כדבר הנדור, או דדמי לשאר קנינים דעלמא שאין בהם תורת יד כלל. ובאור שמה פ"ד דאישות הל' ב' ביאר, דאף דזה ענין דאיסור, מ"מ כיון שאין הקדושין נגמרים אלא בהצטרפות דעתה, אימור כיון דלא פירש ואת נמי, ומצינו לפרש בדרך רחוקה ואת חזאי, תו לא גמרה ומקנה בפשה, ועצ"ש מה שהאריך בזה. והנה בפרישה אות י' פ"י בטעם הספק, משום דהו"ל ידיים שאינם מוכיחות, וכבר העיר בעצי ארזים סוס"ו דאגב שיטפיה כתב כן וכו'.

(ו) נראה כוונתו, דבכה"ג שוב אין לטעון דאם כוונת המקדש לקדש חזרתה רק בפרוטה למה נתן לה תיבה ב' הפרוטות, דכשהן מטבע אחת לק"מ.

(ז) כ"ג להוסיף עפ"י דבריו דבסמוך.

(ח) נראה דר"ל דמהלק דדוקא באמר קודם הנתינה.

(ט) וע"ש במפרשים דודאי הוי יד מוכיח לקדושין, דלפרש, ואת חזאי. דחוק, אבל כיון שיש לפרש כך אף באופן רחוק הוי רק יד, ומספק"ל אי מהני בקדושין כבגדרים כיון דאסר לה לעלמא כהקדש כו'.

אוצר

סיק כב אות א—ב

הפוסקים

זו אלל ז', ונתן לאחת פרוטה ואמר לה הרי את מקודשת לי, ולשניה נתן ג"כ פרוטה ואמר לה ואת, הוי קדושין גמורים, דמסתמא ואת נמי קאמר לה, [וגם היא תכנונה נקדושין גמורים, דאליכ למכ קבלה. מערוך השלחן סעיף י"ג], כך כתבו המפרשים והוציא ד"מ^(א), ולא ידעתי למכ הושמע כאן, וכ"כ ה"ש סק"ה דנתן גם לשניה הוי מקודשת אף שלא אמר אלא ואת. וכ"כ בארן נבי (ותאומי לזכיה) סק"ה, ובערוך השלחן סעיף י"ג, דזכיה"ג הוי קדושים גמורים. ומבואר ב"ש כאן ובמהדו"ק, דאף דכסי' כ"ז סעיף ד' איחא דקידוש אשה ואמר לחברתה דכניה הרי את מקודשת ולא אמר לי [ובדלתי נתן לה כסף לחוד, ומי"מ מבואר ב"זי שם] דהוי ספק מקודשת, שאני הכא דמאחר דא"ל לומר ואת מה בלבד [דא"כ למכ נתן לה], א"כ קאי מלת ואת על כל מה שאמר נראה שניה, וגם ענ מקודשת "לי", משא"כ התם חכתי י"ל דכנונה דתתם מקודשת נאחר. ועי' בתפארת יעקב סי' כ"ז סק"י שחינך נמי כה"ג דהכא דאמר ואת, הוא"ז הנוסף פירושו כמו הראשונה, משא"כ התם דאמר הרי את מקודשת ואמר רק לי וכו'. ועי' ב"ש דנפנינו בסק"ה, ונהגן בהערה י"ב.

אולם בפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דף ל"ט עמ' ז' כתב, דגם זכיה"ג מקודשת בסק"ה, דאכתי יש להסתפק שרואה לומר ואת חזאי ופרוטתה היא למתנה כו', וציד דוד שם אות מ"ה כתב דכן מבואר בתוס' נדרים ו' ז' בסוד"ה או, דשם התוס' [דמפרשי האצטיוא דגמ' שם צנתן נכל אחת פרוטה, ודילמא שקינו לשם מתנה קאמר, וכדאמר התם גבי לזכ"ה], וכן ב"זי וברמ"א אף שבציבורם על הטור הביאו רק דברי הסוצרים דזכיה"ג מקודשת צודאי, לא הביאו זאת צש"ע. וכ"כ באבני משפט סק"ה ענ דברי הח"מ הבי"ל, דמהמחזר משמע דאף זכיה"ג חינו רק קדושי ספק, וצנונה השמיט דבר זה וכו'.

ובזרע אברהם (להר"א באגני) דף ז' ד' מבאר, דהאופן שפירשו הר"ן והר"ש ב"ש בנדרים שם [וכנ"ל בזה ח' חכתי הוי להרמב"ם ספק קדושין אף כשנתן לכל אחת פרוטה, ומש"כ בה"מ דנתן לשתייהן לז"ה הוי מקודשות גמורות, היינו כל אחד לשיעורו לפי הגידון שהיה בגמ', דלהרמב"ם שפירש דמירי שהמקבלת היא שלושה דחברתה, וכמ"ש גם צש"ע, הרי הכוונה דנתן "לשתייהן" היינו שנתן לזו המקבלת צעד חברתה, עוד נתניה צפני עולה, ומש"ה אפילו אמר גה רק ואת, היא עולה ג"כ מקודשת גמורה, [וגם אין להסתפק שמה לאחר קדשה ולא לעצמו, ובה"ד דסי' כ"ז סעיף ד' ע"ש], דכיון דהיא עולה עוסקת צקבלת קדושין גמורין דחברתה צעד עולה, מסתמא כשאמר לה ואת כשנתן נתינה מיוחדת, צמד גוואל קאמר לה, כקדושין שמקבלת צעד חברתה, וקדושין עולה הן ולא רק יד מוכית, משא"כ נידון דהר"ש והר"ן, דהשניה אינה עוסקת כלל בקדושין דראשונה, אלא שקדשה צפני עולה, י"ל לדעת הרמב"ם דאף שקדשה הראשונה קדושין גמורין, ואח"כ קידש לשניה ואמר לה חכתי מקודשת [כנידון הרמ"ה דסי' כ"ז הבי"ל], או אמר לה ואת, אפילו נתן לה נמי כסף צשעת אמירה, אינם קדושין עדיין אלא יד מוכית, ותלוי צצטויא אס יש יד לקדושין, והוי ספק, והר"ש והר"ן סברי דגם זכיה"ג כיון דנתן כסף להשניה לחוד הוי קדושין עולה ולא רק יד, [וכ"כ בנידון הרמ"ה הבי"ל הוי לדידהו קדושין גמורים] יב, וצ"ה נסתלקה חלונת הח"מ למכ

אס לא חרלי להתקדש חתני צ' הפרוטות למצרתך ששלחתך, ואס חרלי להתקדש, חני לה רק אחת ותחזיקי צאחת, ומאחר שצאמירת "ואת" הו"א שאלה דחזוי [ותצונן] גם היא נמלכת צדעתה ולא הסכימה מיד, ונתן הוי ספק, והוסף צערוך השלחן סעיף י"ג, שאין ראייה משתוקקה וכ"ש מקבלתה שהסכימה, שחרי לריכה לקבל צעד חברתה, וממילא גם דעתה לא ידעין, אצל כיון דאפשר דכיוונו לקדושין, הוי ספק.

ומבואר עוד ב"ס"ק הבי"ל, דהר"ן הר"ש והמאירי מפרשי בגמ' כפשוטה, דקידש אשה זו עולה, ונתן לה צ' פרוטות ולחברתה שצמדה אלה אמר "ואת", ופי' הר"ן לזד הספק דכוונתו "ואת נמי" דהיינו שאמר דניחא לה י, והוי מקודשת, דחברתה קיבלה צשליחותה, או שמה הכוונה ואת חרלי צקדושי חברתך, לכן הוי ספק.

ובתב צצית המלך פ"ד דאישות ה"ל צ', דאין נפק"מ להלכה צין צ' הפרוטות, דהרמב"ם מודה דצאופן שפי' הר"ן והר"ש הוי ספק, והם מודו דצאופן שפי' הרמב"ם הוי ספק, ולא פליגי אלא צפירוש "ואת חזאי" כו'. וצטני אחרים סק"י מבואר דיש נפק"מ, דציהר צעטס הר"ן שמיאן צפי' הרמב"ם, דהוא עפ"י מה שהקשה הר"ן מי"מ מספק"ל או יש יד לקדושין, מי"ש מגיעין דלכו"ע יש יד, ותירן דשאני התם דאיוכא מעשה דחתינת הגע נידה, והוי עפי מיד, ומקרי "עיקר" מוכית, משא"כ צקדושין דלחודא הו"א דיוכי צ' פרוטות ולחברתה לא יוכי מיד, וכנה תירון זה ניחא רק נשיעת הר"ן שהספק הו"א צקדושי חברתה שזו נעשית שמונה לקבלת כסף קדושה, אצל לפי' הרמב"ם שקדושי השליחות הן קדושי ודאי, והספק הו"א על קדושי נידה של המקבלת, א"כ הוי מעשה והו"ל למימר דמהני דומיא דגט, ולפי"ז יולא דלהר"ן הרי צאופן דפי' הרמב"ם וכצש"ע, הוי קדושין גמורים אפילו צאומר ואת גרידא, וכצגט, ולדעת הרמב"ם ל"ל על קושיא הבי"ל דסובר כמ"ש התוס' שם דלשון "יד" דנקט התם צגט לאו דוקא הו"א, דהרי לשונות גמורים כתובים צגט עולה כו'. מיכו צלח"מ פ"ד דאישות ה"ל צ', אחר שהעיר נמי כהע"א דלפי' הרמב"ם שנתן הכסף לזו שאמר ואת, קשה קושיית הר"ן, כתב דלק"מ, דהא לא נתן לה אלא צצביל חברתה, וכשאמר לה ואת, לא עשה מעשה מוכית צצבילה.

ועיין צערוך השלחן סוף סעיף ע"ז דתתם, דהר"ש ב"ס"קו כאן צ"פ"ק סי' צ' ובנדרים שם וכן הרמב"ן שם, לא הזכירו דין יד צקדושין דהוי ספק, ושמע"ה"ש צקדושין משמע דצידים מוכיחות [כדכנה. עי' ה"ע ע"י] יש יד לקדושין, ע"ש מש"כ צזה. ועי' צזרע אברהם (להר"א באגני) דף ג' ד"ה צז, דזן צזה צדעת הרמ"ה המוצא צסי' כ"ז סעיף ד'.

ועי' בשיב קדושין צצסוף ס"ק הקודם, דמבאר דלבעור אס אמר האמק"ל ואת לפני הנתינה, הוי קדושי ודאי.

ב. וכששתיהן לפניו, ונתן לכל אחת פרוטה, ולאחת אמר האמק"ל ולשניה אמר ואת. עי' באב"ג שהביא מהב"מ דזכיה"ג שתייהן מקודשות ודאי. וכ"כ הר"ש והר"ן בנדרים שם והביאם צצ"י, וליון לריצ"ס סי' רס"ו, וכ"כ המאירי צעמוד כו'. וכ"כ הח"מ סק"ע, דדוקא כשנתן צידה שתי הפרוטות או איכא לספקי שאמר לה ואת חזאי כו', אצל אס שתי נשים עומדות

באוצה"פ סק"א שהובא מהסיב קדושין שם לאידך גיסא, דלהר"א"ש לא הוי קדושין כלל. וכתב עוד דלפי מה שביאר כאן נדחו דברי הב"ש בסק"ה דהב"ש אחר שהביא מהד"מ דבנתן לשתייהן מקודשות ודאי, כתב, לפי"ז מש"כ בסי' כ"ז כו' ולמה שכתבתי הוי קדושי ודאי ע"כ, וזה אינו, דלדין דתפסינן עיקר כהרמב"ם [וכמבואר בסמוך למעלה] ל"ה דינא

(י) ועי' בתוס' שם דמבאר דמירי שלא דיבר עם השניה בעסקי קדושין, דדיבר, הא אפילו לא אמר, "ואת" מקודשת, וצ"ע.

(יא) והוא בד"מ כתי' אוקספורד.

(יב) כאן כתב עוד, דמש"כ הפרישה בסי' כ"ז דהר"א"ש מודה להרמ"ה, תתם, דלפי מה שביארתי הרי להר"א"ש הוי התם קדושי ודאי. [וע"ש

באר הגולה

צ טור גסס הרשב"א
וכ"כ בתשובה גזירה
שמה יבואו לומר שנקבלת
הקדושין מתקדשת דומיל
קטנס

י י ש מי שאומר שאין האב יכול (ד) ליעשות שליח לקדש בתו
בוגרת ק [יג] (ה) וחלקו עליו :

מי

ביאור הגר"א
[יג] וחלקו כו'. כמש"ש
נ"א ב' ס"ד ב' :

קטנס ק שם גסס אצו הרא"ש וכ"כ בתשובה כלל ל"ס וכתב שדברים תמוהים הם וגזירה חדשה היא לא מלינו דוגמחה חלמוד וכ"כ גסס גסס"ע

פתחי תשובה

(ד) ליעשות שליח. עת"מ וצ"ש ועיין צמל"מ פ"ג מה"א דין י"ד ובס' שעה"מ פ"ט מה"א דין י"א :
(ה) וחלקו עליו. עיין בתשובה הרד"א ס"ב ס' תקנ"ט :

אוצר

ס"ק כב אות ב—ס"ק כג אות ב

הפוסקים

משא"כ כשהוא שליח לקבלה, שאומר לו המקדש הרי לך קדושין על צדק א, ולכן כתב רבינו הטור דין זה צ"ל זה דמיידי בשליחות קבלה, וגם הרמיה שמיצא הרא"ש מהעיסור [ומוצא בסק"ד אות א] מיידי ג"כ שיכול לקבל קדושין עבורו, אבל ממש"כ בתשובה שם [המוצא צלוח הקודש] צו"ל: אם האב יכול ליעשות שליח לקדש בתו בשליחות המקדש ע"כ, משמע דשליח להולכה מיידי הראשון, וע"כ שם בתשובה דמשמע ג"כ דשליח לקבלה מיידי, ומיכה עפ"י הדין בין שליח להולכה בין שליח לקבלה יכול להיות לבתו ולתמו ולשאר קרובותיו, וכמ"ס המפרשים וכו"ל צ"ל. והיינו מש"כ שם גסס הר"ן המוצא בראשית ס' ל"ה סקל"ד, דאחר דמוכח שאלו יכול נהעשות שליח נקדש קרובותו לפי אף שאינו יכול לקדשה לעצמו כו', הוסיף, וכדמוכח בגמ' [קדושין י"א ב] דקאמר רב"ש דשליח שליח, כלומר שהבוגרת מנחה אציה שליח לקבל קדושה, וע"כ רב"ש צ"ל שם דכ"כ בה"מ צ"ע דאשיות כל' ו'.

ובפרישה אות י"א מצאנו, דצ"חמת משמע מחשבת הרא"ש דהרשב"א אוסר גם להיות שליח המקדש, והוסיף, דאף שכתב א"כ צו"ל: גזירה שמה שמה יעשה שליח "לקבל" קדושין לבתו כו', עכ"ל דלשון קבלה לאו דוקא, דהא מהאי גזירה וחששא דהרשב"א ג"כ אסור לעשות שליח אפילו להולך ולהביא לה קדושין וכו', אלא ר"ל לומר דלקבל קדושה מיד המקדש אסור הן שמתקדש מיד בקבלת האב הן להולך הקדושין לידה, וגם הלשון ה"ל "שאלו יעשה שליח" משמע קל"ה דמשליחות המקדש מיידי, והא דלייתו הרא"ש ר"ל דהיה צהשגחו מצעל העיסור, ודאי שם איירי מחשש שכתב עשה לאציה שליח [לקבלה], ראייתו מכה כ"ש היא, דאם צ"ל לא חששו א"ע"פ שהיא גזירה קרובה, ק"ו שלא נחששו כשעשהו המקדש שליח, ומיכה אפשר לומר דרבינו הטור צ"חון קצט השאלה צ"ל זה, ללמדנו דאפילו בתו יכולה לעשותו שליח, וכ"כ המקדש.

וכ"כ ביד אהרן הגה"ע אות ה' ד"ה ודע, דמדברי הרא"ש משמע דגזירה דהרשב"א היא בין בשליח להולכה ובין בשליח לקבלה, וע"ז כתב הרא"ש דכיון דמלינו צ"על העיסור דמהני בשליח קבלה ולא גזרינו, א"כ כ"ש בשליח להולכה, [דל"ש כ"כ למינא, וכ"ל תו"ד כח"מ].

וצ"ח

ארוסה דלא שכיח.

(ב) עפ"י יד אהרן ח"ב הגה"ט אות ה' ד"ה והר"ש, ומבאר שם דה"פ דאם כהרשב"א דא"א להיות שליח לבתו, (ואפילו לא להולכה, וכמ"ס אח"כ), א"כ למה אסור בכל הנשים, יהא מותר עכ"פ בבתו דשליח. מיהו מהרשב"ש מביא שם, דאינו ראייה מהתם, דאפשר להתקיים דין ההוא בשאר קרובות. ועפ"י ביד אהרן דמשמע דמפרש דיתכן שיהא אסור בבת השליח אפילו אם נפסוק כהרשב"א, דיש לחוש שקידש בשבילו את אמו, וא"כ אסורה להמשלח בתו דשליח משום בת בן אשתו. וע"כ בסו"ד הח"מ שבאות הסמוד.

(ג) מהיד אהרן הגה"ט אות ה' ד"ה והר"ש, לפי מה שר"ל מתחילה.

למה השמיט השו"ע דין זה הא הביאו בד"מ, דלה"ל לק"מ, דחזינו דהטעם צ"ל כהרמב"ם, דהא נקטו דין זה באופן שפי' הרמב"ם, וכלשונו, גם צ"ל כ"ז סעיף ד' ה"ל פסקו כהרמב"ם דקאי נמי צ"עית הרמב"ם וכו"ל, והד"מ רק הביא דעת הרא"ש, אבל להלכה ס"ל כהרמב"ם, ואין כאן קדושי ודאי אלא העק, מטעם דהוי רק יד מוכיה, וצ"ח הוסיף, ד"ל דהרמב"א חשש לדעת החוס' וכו' [וכמוכר ביד דוד ה"ל].

טע"ף י. כג. י ש מי שאומר וכו'. א. מקור הדעות עכ"ל. ג. ומכיון שכתב פוסקים שצ"חות הסמוד דניס בדיוק הלשון שצ"חית הרא"ש הכומר שם, נצ"ח תמליחה. שכתב שם צ"ל ל"ה ס' ג', שאלו אם האב יכול ליעשות שליח לקדש בתו בשליחות המקדש, וכתב שרשב"א לא הורה הדבר להחיר, פליחה נשגבה היא כו', ואין לשמוע לו עד שיצ"ח ראיות נכוחות למצין, ואולי הוא כאלו גזיר גזירה אטו בתו הקטנה א, שאלו יעשה שליח לקבל קדושין לבתו הגדולה יאמרו שהיא מתקדשת בקבלתו כמו צ"חית הקטנה, וגזירה חדשה היא זו לא מלינו דוגמחה בגמרא, והביא מהעיסור תשובה גאון [והיינו דין דסעיף הצא, ע"ש בראשית פ], וסו"ס, הרי מתוך תשובה זו למדת שהאב מעשה שליח לקדש בתו הגדולה. וצ"חית הראשון ח"י ס' י"ד, כתוב, מורי ה"ה אוסר שיקדש אדם בתו צוגרת גזירה כו', ומהעיסור נראה שמתיר, וכ"כ ה"ה אשר, וי"ל ראייה להחיר, מההיא דהשולח לקדש אשה דאסור בכל הנשים, ולמה ח"ינו מותר בקרובות [דשליח ב]. וי"ל דלשון התשובה אינו מהרשב"א, אלא חלמוד א' כתב דמורו הראשון אוסר כו', ואולי לתשובה צ"חון רב"ש וכו"ל צ"חית א'.

ב. באיזה סוג שליחות מיידי דין זה, ואם הוא רק לבתחילה או גם בדיעבד. צ"ח"מ סק"י כתב על דברי המחבר, כלומר שלכתחילה אין נכון שיכ"ס האב שליח לקבלה לבתו הגדולה, שמה יעשו הרואים שהיא מקדשת אף בלא שליחות כמו שהאב מקדש בתו נערה וקטנה, אבל בשליח להולכה שהאב יולך הקדושין לבתו צ"ח אין חשש חיסור, [דכרי שומעין שאומר המשלח לאציה הילך עכ"ח ותן לבתך קדושין לו, ואין לעשות שצ"חיתו מתקדשת,

דהרמ"ה אלא יד מוכיה ותלוי בבעיא אם יש יד, [וכנראה שמתכוין להקשות עוד על ה"ש, דמדבריו שהביא דין דנתן לשתייהן ע"ד השו"ע, ובאופן דפי' וצ"ח, משמע דמחה לטוש"ע והרמב"ם גם בזה, ולפי מה שביאר הרי דלישון כזה ה"ה להרמב"ם רק קדושי ספק].

(א) כתב צ"חית"ם די בוטון ס' ג"ט, דיש לדקדק בדברי הרא"ש שחשב טעם הרשב"א משום שגזיר אטו בתו קטנה, דא"כ קשה למה לא גזיר הן גם בגירושין שלא תוכל תבת הבוגרת לעשות שליח לאביה לקבל גיטה כשהיא ארוסה, גזירה שלא יאמרו דמתגרשת בקבלתו אטו בתו הקטנה ארוסה שמתגרשת בקבלתו אליבא דכו"ע, ואולי כיון דבתו קטנה נשואה צ"חנה מתגרשת בקבלתו, לכן לא חשו לזה אטו בתו קטנה

אוצר

סיק כג אות ב

הפוסקים

ובב"ח כ"ן דהרשב"א רק לכתחילה קאמר שנה יח"ל שליח לקבל קדושי בתו בוגרת, אצל דיעבד ודאי הוי קדושין גמורים, ומש"כ "ש"ן הא"ז יכול", פירושו כמו לא תוכל לאכול בשעריך, דהיינו שאיך רא"ל, דל"כ תמיה מה שאמרו בקדושין י"א ז' וס"ד ז' גזי בוגרת הב"ע דאישות שליח, והך חוקימתא הלכתא היא, ופסקה הרמב"ם זצ"ל דאישות והעור בסי' ל"ז, והרא"ש דהשיג עליו מצד"ע, ע"פ ה"ל להשיג מסוגיא דגמ' ה"ל ד, ח"ו כ"ז דרק לכתחילה קאמר הרשב"א דאין לו לאכל להעשות שליח מטעם שמה יבואו לומר שבקבלת הקדושין מתקדשת דומיא דקטנה, והא דהוכיח הרא"ש מדברי בעל העיטור, היינו דיכול ליעשות שליח לכתחילה, ונראה שזקדק בן מדבריו, משום דל"כ הא דמסיק בעל העיטור דאפילו לא שדר סבנונות נריכה גט מספק [ובמובא בסק"ד אות ח'], והיינו משום דחיישין שמה בתו נתרמה בקדושי אצ"כ כו, ואי איתא דהא"ז שלא כדן עבדו ליעשות לכתחילה שניה לבתו בוגרת, ח"כ מסתמא ודאי לא נתרנית בתו שיהא שוטה שלא כדן ה, ח"י דיכול ליעשות שליח לבתו בוגרת לקבל קדושיה חף לכתחילה כשהוא מדעתה כו, ואבו שכתב הרא"ש מתוך תשובה זו למדה שהא"ז יעשה שליח לקדש בתו הגדולה, דמשמע לכתחילה, דל"כ הכי ה"ל למימר שהא"ז שיעשה שליח לבתו הגדולה מקודשת, אלא ודאי דאף לכתחילה נעשה שליח לקדשה, וכ"ל.

וב"כ ה"ש סק"י דהרשב"א לכתחילה קאמר דאין לעשות כן כו, דהא בגמ' מוכח דא"ז נעשה שליח לבתו בוגרת, ומליין נבב"ח ה"ל, ועוד ז"ל לז"י סי' קמ"א שהביא תשובת הרשב"א דבא"ז ידוע אם היא קטנה או נערה או בוגרת דהוי ספק מי יקבל הגט, תעשה שליח לא"ז [ואם היא גדולה תהא מגורשת מתורת שליחות, מדבריו שם בתשובה], וכתב דל"ל דשם אין תקנה לדבר והוי כדיעבד. גם בשו"ת מהרש"ם סי' ס"ז כתב שפשוט יותר מציעתא בכותחא דהרשב"א לא אמר אלא לכתחילה, וח"ו לומר דכוונתו דגם דיעבד לא מהני, וכי אפשר לחשוך שלא ראה הגמ' בקדושין וכו'. וב"כ בסי' ע"ז.

ויש שכתבו דרק בשליחות דמקדש מיירי. בשו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תקל"ט צ"א, דרק בשליחות המקדש מיירי הרשב"א, דאחר שהביא מה שהקשה הרא"ש ה"ל על הרשב"א, כתב דגזר' אמר מילתא ונריך למאן לה איזי טעם, ואע"פ שלא נמא' בתלמוד ולא בדברי הראשונים, כל חכם יכול לחדש טעם לחסור כפי הנראה לפי טעם, ובדאי פשיטא ליה להרשב"א שאם בתו הגדולה עשה את אצ"כ שליח לקבל קדושיה דמותר לכתחילה, ובכ"ז איירי בעל העיטור, אצל מה שלא ראה הרשב"א להתיר הוא שצ"ל אצ"כ בשליחות המקדש, ופשיטא ליה נמי שאם קדשה שהיא מקודשת, אלא שלא ראה להורות לעשות כן לכתחילה, דדילמא אין דעתה להתקדש לה, ומפני שהיא מתציישת מאצ"כ תקבל הקדושין.

גם באמרות עובדות כ"ן מפרש דהחשש הוא רק בשליח המקדש, ועפ"ז יושב דלא תקשי על הרשב"א ממי"ש בקדושין ט' ח' כתב לו על הנייר או על הכתב כו' מקודשת זין ע"י אצ"כ וזין ע"י עצמה מדעתה והוא שגרה, הרי דהא"ז נעשה שליח לקדושי בתו הבוגרת, דהא חייבי בשליח קבלה שהיא אמרה לאצ"כ לקבל הקדושין, וכן פרש"י שם, אצל אצ"כ דאם המקדש עשה שליח לאצ"כ לא מהני ה, וע"פ טעמו וציאורו איך מוכיח הרא"ש מהעיטור דגם שליח להולכה מותר להיות. וכן צ"ל צ"ל ח"א סי' כ"ז דע"ז ח' כתב דדיונו של הרשב"א הוא כשהא"ז הוא שליח המקדש

הרשב"א שם משמע שלמד מהירושלמי דהאב נעשה שליח לקבל גט לבתו הגדולה בכל גוונא אף כשידוע שהיא בוגרת, ותירץ קושיית הב"ש באופן אחר.

(ז) ע"י בשו"ת מהר"ם די בוטון סי' ג"ט שמיישב קושיא זו אפילו נימא דהרשב"א מיירי בשליח לקבלה, דאפשר דלא יפרש כרש"י שם, אלא כוונתו בשם הרמב"ן דהא דמקודשת ע"י אביה מדעתה הוא לאו משום שליחות, אלא דאומרת הנותן לאבי אתקדש לו, וכמו באומרת תן לכלב שלי דמקודשת, ואע"פ שהר"ן שם דחה דעת הרמב"ן, אבל הרשב"א יפרש כרבו. מיהו ע"י ביד אהרן הגה"ט אות ה', שהרבה להקשות על תירוצו זה, ועוד דהרשב"א מזכיר שם גם שליחות וכו'.

(ד) וביד אהרן הגה"ט אות ה' תירץ באופן אחר למה לא הקשה הרא"ש על הרשב"א מהגמ', משום דמדיון הגמ' בודאי יכולה למנות לאביה שליח, אלא שהרשב"א גזר גזירה זו מדעתו, וע"ז כתב הרא"ש שהיא גזירה חדשה שלא מצינו לשום אחד מהפוסקים שגזר כן, דהרי בעל העיטור שהוא אחרון לא עלה על דעתו לגזור לגזירה זו, א"כ גזירה חדשה היא זו ואין לחוש לה.

(ה) וכע"ז כתב גם בשו"ת הראנ"ח ח"א סי' ח', בהוכחת הרא"ש מבעל העיטור נגד הרשב"א. מיהו באמרות טהורות כאן הקשה, דכי כ"כ גזירה ידועה היא שתמנע מלעשותו שליח משום זה. וכ"כ בשו"ת מהרש"ם סי' ט"ז שאין זו גזירה ידועה שתמנע מלעשותו שליח בשביל זה.

(ו) ע"י בבגדי ישע (להר"י עטיא) סי' א' שהקשה על הב"ש, דבתשובה

אוצר

ס"ק כג אות ב—ג

הפוסקים

שכדלתי תסכים לזה, וזכר ס"ל להרשב"א דלא אמרין שאם נתרנית אח"כ שתהיה מקודשת, דכמו דכחש שמקדש אשה לבנו שלא מדעתו לא מהני אח"כ הסכמת הבן, כמ"ש הטור סי' ל"ה, והטעם משום דאין סבדי שצטעת הקדושין נא היה מסכים לזה, כי אדם שאינו צרעות המקדש מסתמא אינו מסכים עם המקדש בשעושה בלא רשותו, וה"ל כאלו צבת בוגרת שאינה צרעות אביה, וע"כ כחצ הרשב"א לעשות שליח צירי, דמשמע שהוא עצמו רוצה להכניס עצמו להיות שליח, וזכר אמרין דלא מהני, וע"כ כחצ הרשב"א דיכול לעשות שליח אפילו שלא מדעתה, והקדושין יתקיימו אחר שיוודע זה הדבר ותתירא, משום דזכר אמרין דגם צבת הקדושין מסתמא נתרנית לזה ואין כאלו הסכמת חדשה, וכמ"ל ס"ל להרשב"א בקטנה שנתקדשה שלא מדעת אביה דאם שמע אביה אח"כ ותתירא הוי קדושין, וכמובא בס"י ל"ז סעיף י"א, והרשב"א ס"ל כדעה ראשונה שם דלא מהני מה שנתירא האב אח"כ, וזהו שמצינו הרשב"א ראיה מהעיקור [שהוא הדין דסעיף שאלח"י] שכתב ממש כענין זה דחיישין דינמא נתרנית דמשמע דאפי"ג דצטעת קדושין לא ידע מה ורק אח"כ נתרנית, מ"מ אמרין דמסתמא גם צטעת קדושין היתה מרובה, וזהו שסיים הרשב"א צא"ל: מתוך תשובה זו משמע שאב יכול לקדש בתו בגדולה, ופירושו שהוא עושה כן מדעת עצמו להיות שליח ולהציא לה הקדושין והיא תסכים אח"כ, וזכר הוי קדושין ודאי, דכמו שכתב העיקור דמשום דינמא נתרנית הוי קדושין ספק, א"כ כשכדלתי נתרנית הוי ודאי קדושין.

ובעצי ארזים סק"ח כתב, דקרוצ צעוני לפרש כוונת הרשב"א שהאב אינו יכול למנות שליח [מדעתו] לקבל קדושין לבתו בוגרת, ועפ"י הדין שצטעיק שאלח"י דבקבל האב קדושין לבתו בוגרת לריכב גט דמסתמא נתרנית, וע"ז קאמר הרשב"א דדוקא הוא בעצמו, אבל לא אם קדשה ע"י שליח, או יש לפרש שאינו יכול לעשות שליח עמה כשהיא נערה או קטנה שיקדשה בשליח אחר שחצרה, דה"ל כיון שיכול לקדשה עכשיו ותהיה מקודשת גם אחר שחצרה, ה"ל יכול למנות שליח עכשיו שיקדשה אח"כ, וצ"ל הקודם סעיף י"א מובאר שאינו יכול למנות שליח לקדש אשה שאינה ראויה לו עכשיו אפילו אם יקדשה בשליח אח"כ לזמן שתהיה ראויה לו, אלמא דבחר שעת מינוי השליחות אלונין, וה"ל סד"א דינמא איפכא, כיון שהוא יכול לקדשה עמה יכול גם למנות שליח לקדשה אחר שחצרה, וקמ"ל דליתא, והע"ז ה"ל כחצ קרוצ לדרך הראשון, אבל דרך השני נראה יותר.

ג. דעת האחרונים להלכה. כתב צמטא יוסף ח"א סי' ג' דכ"ח ד', דאף שכתב הטור שאביו הרשב"א חולק על הרשב"א, ושהציא מדברי העיקור ראיה לדבריו, מ"מ הירא וחדל אל דבר ה' ראוי לו לחוש לדברי הרשב"א ולא להעשות שליח לקדש בתו בוגרת, וכן צו"ע הציא דברי הרשב"א אלא שכתב דחלקו עליו, ומוכח דס"ל דלכתחילה ראוי לחוש לדברי הרשב"א. וע"ש שפ"ז כחצ עוד טעם להקל צנידונו ששידך את בתו הבוגרת שלא מדעתה והיו שם סבלונות, ודן שם דלא נחוש שמא קדמו קדושין לסבלונות ע"י שנעשה שליח לבתו לקבל קדושה, וכתב דאף דמארשדים סי' ע"ז כתב להחמיר צנידון כה"ג דיש לחוש שמא נעשה האב שליח, [דאחר שכתב, ואף דדעת הרשב"א דהאב אינו יכול

המקדש, וכמובאר מדברי הצי" שהציא ע"ז מדברי הר"ן פ"ב קדושין דמייירי ג"כ בשליח להולכה, וע"ש שיישז דמאי מיייתי הרשב"א ראיה מצעל העיקור דמייירי בשליח לקבלה.

ועיין בהמקדש קו"א כאלו, מש"כ מקור לדין הרשב"א. וע"י ציטויות יעקב סק"ה מה שיישז הקדושה מדף ט' בלופן אחר, ומשמע נמי דמפרש בלופן דמקבל בשליחותה. וע"ש ציטב קדושין סק"ז, בערך שי ובפתחי עזרה כאלו, מש"כ יישזים ועעמים דדעת הרשב"א.

ובשו"ת מהריצ"ל בתשובות בנו הר"ד שצח"א סי' י"ח ד"ז ח', כתב דהרשב"א יסבור דזינו דאף דדיעבד אינה מקודשת, ומבאר דהא דהרשב"א הקשה על הרשב"א מהעיקור, אף דהעיקור מייירי דדיעבד, והרשב"א כיון שכתב הטעם משום גזירה, הרי נכאורה כיוון רק לכתחילה, ד"ל דכיון דכל מקדש אדעתא דרצון מקדש ואפקעינכו רצון לקדושין מנייה, ואם היה גזירה בדבר הזה הוי הקדושין נעקרין לגמרי, ומש"ה הקשה הרשב"א מדברי בעל העיקור, ומה שקשה דבגמ' קדושין ס"ד ז' מובאר דהאב יכול לעשות שליח קבנה נצחו בגדולה, נראה לומר דהיינו למ"ד קדושין שאין מסורין לציאה לא הוי קדושין, ומתני מייירי כשאין שם אלא גדולה וקטנה, ומאי דקאמר במתניתין אין הבוגרת בכלל, לאו לדיוקא אינעריך אלא לגופה לומר שאין הבוגרת בכלל קדושין אפילו אם שויתיה הבת לאביה שליח, ומשום דקדש את בתו סתם, דמשמע הא כשקידש את בתו בגדולה צפירוש דשויתיה היא שליח, הוי קדושין, אבל למאן דאמר דקדושין שאינם מסורים לציאה הוי קדושין, והכי הוי הלכתא, אין ראיה מהמנהג לומר שהאב יכול לעשות שליח קבלה לבתו בגדולה, דכיון דמתני' אליבא לא אחיז לגופה אלא לדיוקא לומר שכל הקטנות הן בכלל משום דקדושין שאינם מסורים לציאה הוי קדושין, א"כ אפשר לומר דהא דאין הבוגרת בכלל, הוי מטעמא דאין האב יכול לעשות שליח קבלה לבתו בגדולה וכו'.

וע"י בשו"ת מהר"ם די בוטון סי' נ"ט, וליון אליו בהגהות רעק"א, דמבאר נמי בדבריו דהרשב"א אף דדיעבד קאמר, ומיישז מ"ש צדק ס"ד ז' דאין הבוגרת בכלל, אף דשויתיה שליח, משום דאם כיון לקדשה אינה מקודשת כלל, דאין האב יכול להעשות שוטה כ"י ע"ש שהאריך. מיהו כצר הקשה על פירושו צעיר המלך פ"ט דאישות ה"ל י"א, דהרשב"א עצמו שם מובאר דאם כיון גם לגדולה גם היא בכלל, אלא שאינה מקודשת משום שאינם מסורים לציאה. וכן הקשה ציד אהרן בהב"ע אות כ', והוסף, דמדברי הרשב"א שם מובאר דיכולה למנות לאביה שליח. גם צאור חדש על קדושין שם, שר"ה לחרן כע"ז, דהא משום דהרשב"א לא פירש כן. ועע"ש במהר"ם די ציוון דר"ל דכוונת הרשב"א לענין שליח להולכה, ומשום שהוא קרוצ דבתו ופליג על ה"מ ובר"ן [הג"ל צח"מ שנתחילת האות], ואפשר דהרשב"א לאו דוקא אביה קאמר, ודלא כדפי' הרשב"א והטור, אלא בכל הקרובים כ"י, אלא שלא ראה תשובת הרשב"א עצמו, ואינו יכול להחליט. וציד אהרן בהב"י אות א' ובאמרות טהורות כאלו, תמכו על עצם סברתו שהרשב"א יחלוק בזה על ה"מ ובר"ן, הא הביאו ראיה וכו'.

והח"י סק"ג מפרש דהרשב"א מייירי לענין שאינו יכול להעשות שוטה שלא מדעתה, [כענין דסעיף הסמוך], שכתב, דהא דציארו צטעם הרשב"א משום גזירה כ"י נראה כ"כ הרשב"א בעצמו אלא הרשב"א כחצו, וה"ל טעם אחר דהרשב"א, דכדלתי גם הרשב"א מודה דבת בוגרת יכולה לעשות צפירוש לאביה שליח לקבל קדושה, וכמובאר בקדושין נ"א ז' וס"ד ז', אלא דהרשב"א מייירי שהוא רוצה להיות שליח לבתו בלא דעתה משום שחושב

(ח) מיהו מה שהסתמך על לשון השו"ע שכתוב, "לעשות" שליח כ"י, כ"כ עפ"י הוצאות המאוחרות דהוא טעות הדפוס, שהרי בכל ההוצאות הראשונות, ובעיקר בטור שמשם מקור ההלכה, כתוב: "לעשות", וכ"ה בתשובת הרא"ש, וגם הט"ז הג"ל אף שכנראה שבשו"ע דלפניו, היה ג"כ כתוב לעשות, מ"מ קרא בניקוד צירי בלשון נפעל, ע"ש.

אוצר

ס"ק כג אית ג'—ד

הפוסקים

דבכ"ג אמר הרשב"א. ועי' צעלי אחרים שצלות הקודש שמפרש כע"ז ברשב"א צ"ח א', [ועי' לא מלאנו דחולקים עליו]. ועיין בע"ז שצלות הקודש דנמי מפרש להרשב"א צ"ח אחר, אבל כשמייחס לאציה צדקה מזה הרשב"א דיכול להיות שזוהי. ועי' דכמה פוסקים מפרשים ברשב"א דרק שלוחו דמקדש אינו יכול להיות.

ד. אם האב יכול להעשות שליח להולכה לקדושי בתו קטנה. בבית מאור סי' ל"ז סעיף י', מדויק מתשובת מהר"י מינץ סי' צ', דמכני, שצדקונו כתבו צטור הכני מארס צחי נפ', ואחר שזן שאין כחן חשש קדושין משום שאין לשון מארס נופל אלל על המקדש כו', בוסיף, וא"ת לפרש בדרך רחוק ונאמר אולי המשיך עשה לאציה המסודרת שנית, וא"כ הרי הוא שליח נחתן ונכחו שברי הוא קטנה ולא שייך הכני מארס, גם זה אין לומר שאין עדות לא כו', וכחצ הכ"מ, נשמע מיינה דאילו עשה אדם שליח לאציה שיקדש לו בתו הקטנה, מקודשת, ותמיהני איך אפשר, הא קי"ל בחו"מ סי' קפ"ה סעיף ז' אין שניה יכול לקנות בהמעות נעלמו אפילו צמה שהורשה למכור, משום דהמכר היינו הולאה מרשות לרשות וזה לא ילא מרשותו שהוא במקום הצעלים, וכ"כ איך יהיה שליח דהיינו במקום המקדש ויקנה לו בתו הקטנה, הא אין כסף קדושין יונאין מרשותו שהוא במקום המסנה, ועי' לא אמרין בא אלל שהאצ יכול להיות או שליח להולכה לבתו הגדולה או שליח לקבלה, אלל שיהא אציה הקטנה שניה המקדש, תמיהני, וכן איחא צ"ח א"ח סי' שס"ע צ"ח סי' ה"מ [לענין דנותן מעה לנחום שיערב צעור], אצג צפה ענמו לא, שאין שניה קונה ומקנה, ולי"ע ובאבני מדואים סק"ז כתב, דיש ליישב עפ"מ צ"ח ל"ז סעיף ז' דיכול לומר לבתו קטנה לאי וקצלי קדושין, ומצואר שם דלהרשב"א והחוס' היינו שמוסר לה כחו שחולל לקבל צעמא קדושין, וא"כ כשהמקדש עושה שליח להאצ לקדש לו בתו הקטנה ונותן האצ כסף הקדושין לבתו, הרי נותן רשות לבתו שיקדש ענמה, ואז איך קבלת כסף הקדושין וגוף הקדושין מלד הבת, והאצ יכול להיות שליח המקדש, והיה לו לחוש לדעתם משי"ה הוכרח מהר"י מינץ להעמס שלא היה עדות לא, אלל לפי העממס דשאר הפוס' צ"ח דלאי וקצלי, ע"ש, לא מהני שליחות האצ להמקדש, (ועי' צ"ח ל"ז סק"ג משי"כ צצואר שיעת הפוסקים צ"ח).

ובדברי שאול עדות ביוסף כחן, מדויק ממשי"כ השו"ע צ"ח א' וזה דאינו יכול להעשות שליח לקבל קדושי צוגרת, משמע דלבתו קטנה יכול להעשות שנית, וכן מצואר צ"ח צ"ח, ומה שהקשו הצ"ח והאצ"מ הג"ל, לדעתו לקי"מ, דצשלמה החס גוף המכר הוא צידו ורשותו והמעות צידו ורשותו, וצ"ח נקבה לו [החפץ, האיל] ולא הוליה דצר מרשותו לרשות אחרים שיקנה האחר, אלל כחן ע"י שמקבל הקדושין והיה צוגרת שליחות והוא מוכר עי"ז בתו להיות מקודשת לצעל, וא"כ ילא הדצר מרשותו לרשות אחר, והצעל זכה במכר, וצ"ח ע"כ לא אמרו רק בשליח שאין לו זכיה כעת בגוף הדצר, רק שנעשה שלוחו, אלל אצ צצחו הקטנה שיש לו זכות לקבל קדושיה, רק שכעת נעשה שליח ג"כ, אע"י עי"ז יגרע הדצר, וגם לפי משי"כ הר"ן צנדרים כ"ע דעיקר הקדושין נעשה מלד הצעל, והאשה מפקדת ענמה לצעל והוא זוכה מההפקר כו', פשיטא דהאצ יכול להפקיר והוא [המקדש] זוכה מההפקר, והראשון עיקר, והוא פשוט וצ"ח, וכע"ז כתב צצפרו שולל ומשי"כ מהדורה ה' סי' כ"ב ד"ה וראיתי, דצשלמה שליח דעלמא אינו יכול לקנות החפץ, דהחפץ כבר צרשותו, משי"כ כחן מה ענין הכסף לקנין האשה, והרי כשלל היה עושה שליח והיה נותן הכסף לאציה היה מועיל ולמה יגרע שהוא שליח כו', וז"ל ופשוט. ועי' מ"ש הוכרח לה.

ובפרי

יכול ליעשות שליחה, כבר דחה הרא"ש סב"א ז' בחוקף, והוכיח מהעיקר דיכול, בוסיף, וכ"ש דגם הרשב"א לא אמר אלל שנתחילה אינו ראוי לעשות כן, ופשיטא שאם נעשה דהוי עשו ומכני], היינו צ"ח דעלמא, שהרי כתב עוד, וי"ל דלאו כו"ע דינו גמירי לדעת הרשב"א דאין נעשות שנית, אדרבא מעשים בכל יום שהאצ מקבץ קדושין צעד צחו כשהוא במקום שהיא אינה עומדת שם, הרי שלא דיבר אלל על הסתם, אלל צ"ד דידעין צצ"ח הבת דכ"ח נ"ה חנים ניה וצקי צכ"ח הדרי התנמוד והפוסקים, אי"כ פשיטא דאין לחוש שנעשה שליח לבתו לקבל קדושיה, כיון דהרשב"א חוסר להיות שליח כזה.

אולם עי' צ"ח כחן, דאחר שצ"ח דעת הרא"ש דס"ל דאף לכתחילה האצ נעשה שליח נקדש בתו צוגרת, וכמוצא צלות הקודש, כתב דכ"מ מדברי הר"ן והב"מ שהצ"ח צ"ח [כמוצא צ"ח דה"מ שנתחילה אות הקודש] דמצואר דאפילו לכתחילה יכול ליעשות שליח לקבל קדושין נקדשו, ומדכחו חסם משמע אפילו צחו צוגרת, והכי נקטין. וצ"ד אחרן הגה"ע סוף אות ה' כתב, דמדברי הרשב"א סי' תקכ"ג נראה דס"ל דאין לחוש לסב"א הרשב"א. ועי' ברשב"א דמצואר צצ"ח דהאצ יכול להיות צ"ח שליח קבלה וצ"ח שליח להולכה לבתו. וצ"ח מהר"י לבית הלוי סי' א', אחר שהקשה על הרשב"א ממשי"כ צעלמו צצ"ח שהוצא צ"ח סי' קמ"א דהאצ יכול נקבל גע עצור צחו הגדולה [וכמוצא צ"ח שצלות הקודש] וממאי דאיתא בקדושין נ"א צ' וס"ד צ', הצ"ע דשיותיה שנית, וגם ממשי"כ הרמב"ם צ"ח דאישות ה' ח' דהאצ יכול להעשות שליח קבלה לבתו צוגרת, מסיק, דאין שיהיה לא מלאנו לשום פוסק מהאחרונים שיחוש להא דהרשב"א, רק כולם סמכו על שאר הפוסקים שכתבו בפשיטות דהאצ יכול להעשות שליח לקדש בתו צוגרת, ולא נמלא צ"ח מקום צג"ח או צחוס' סמך לדברי הרשב"א, וכמ"ש הרא"ש בכתובה. ועי' משי"כ צ"ח צשולל ומשי"כ מהדורה ה' סי' כ"ב דף כ' עור ג', ועי' צצ"ח וצ"ח ש"י למורה שצגלון השו"ע.

וב"ד הפרי חדש צלקוטם דלי"ע ד' אות ל"ז, דאחר שחמא ג"כ ע"ד הרשב"א ממ"ש צג"ח דף נ"א וס"ד דשיותיה שנית, בוסיף, ואין לומר דמאי דקאמר הרשב"א הוא רק לכתחילה, דא"כ היכי קאמר צג"ח שם לא שצ"ח חנים מלא דרמיא עליה וקעצור מלא דלא רמיא עליה, חיפוק ליה דצ"ח כיון דאיתא איסור מדרבנן להיות שליח לבתו צוגרת א"כ אן סבדי שקבץ הקדושין לבתו הקטנה, ומה שח"ח מהר"ז [שצלות הקודש] דהך אוקימתא היא רק אליצא דצ"ח דלית הלכתא כותיה, אינו מחזור כלל, דמדאצ"י נשמע לצ"ח, דהא ודאי לא פליגי צ"ח, [וכ"כ הצ"ח שצלות הקודש], וכן מוכח צדקה צדקה מדברי החוס' בקדושין ז' צ' ג"ז צע"א דשחי צצ"ח לשני צ"ח צפרטה, דהאצ יכול להעשות שליח לבתו צוגרת, ע"ש. וחו גרסינן בקדושין ע' א' כתב לו על הנייר כו' מקודשת צ"ח אציה וצ"ח ע"י ענמה מדעתה והוא צצ"ח, הרי ראינו דאפילו צחו צוגרת מלא משי"כ שליח, וכן מוכח צדקה מתוך דברי הרמב"ם והר"ן והב"מ, והכי נקטין בפשיטות.

ובערך השלחן סעיף ע"ז, אחרי שכתב נמי דכל הגדולים חלקו ע"ד הרשב"א דגזירה חדשה היא כו', ואדרבא צג"ח ס"ד צ' מפורש להיפך, וזה משמע שם דהוי דוקא צדעצד, בוסיף, ומ"מ נ"ל דכשעשהו לשליח לא יעשה הוא שליח אחר, אפילו נאמר דגם בקדושין שליח עושה שליח, דהוי ודאי כששליח האצ יצא לקבל הקדושין ויאמר שהוא שליח דאצ, ודאי יעשו השומעים ויסב"ח דהאצ עושה שליח לקבל צעד צחו הצוגרת, ולא ידעו שהוא שליח שני, ושהאצ ג"כ הוי שליח מצחו. וצ"ח וה"ה העיר, ואולי

אוצר

סיק כד את א

הפוסקים

הגאונים שהביא הרי"ף בפ"ב דקדושין דפסקו כרז ושמואל שצדק מ"ד ב' בקטנה שנתקדשה שנה נדעת האב דחוששין שמה נתרנה האב, משום דאתתה בכל דבו נחא נה"א, אבל הרי"ף דחה דצריכס ע"ש, וכתב הריב"ש בסי' י"ד שכל הראשונים שחיברו השגות על הרי"ף לא נחנקו עליו דבין זה, וכן הביאו כל פוסקי הנכוח. והוסיף בעור ג' שכן פסקו כל הגאונים הראשונים וכל רבותינו האחרונים דלית דתש נהביא סברא כו', אלא דבין לשמא נתרנה הבן ובין נשמא נתרנה האב לא חיישינן, ולא אמרינן אתתה בבן דבו נחא נה, ועפ"י כחצ בנידונו באתה שקיבל סבולות עבור בתי בוגרת, שאין להחמיר משום שמה שמעב הבת ונחלית, וכמ"ש העיטור כו', והרב השוחן רנה נהחיר ע"פ הדברי ריבזות הני"ג, אלא שחמה עליו מדברי העיטור, וכבר כתבתי שדעת הגאון שצעיטור הוא בהגאון שהזכיר הרי"ף הני"ל כו', אבל אן קיי"ל דבכל ענין לא חיישינן. והביאו בבית זבול ח"א סוס"י כ"ז לנידונו, בלד א'.

ובח"מ סק"י"א מצוה דגם השו"ע אין כוונתו לספק גמור, שכתב, להמחזר דקדק בלשונו ולא אמר מקדשה מספק, [אלא כתב שצריכס גמ מספק], ודל"י אין כאן קדושין כגל, כמו שיתבאר בסי' שאחר זה [נראה דכוונה להדין דסעיף י"א שם דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה נ"ח שמה נתרנה האב, ודעת הרי"ף וסיעתו הנו' במהרי"ע הני"ל, עפ"י הבית מאויר], ואם נשאת לאחר לא חלה, אלא רק דלכתחילה צריכס גמ מלד החומרא. וצערור השגות סעיף י"ז, חסר שהביא מהח"מ הני"ל, הוסיף דאם ראינו ממנה קאת רמא דניחא לה, ודל"י הוי ספק קדושין, ותלוי בראיית עיני ב"ד לפי הענין, (עצ"מ).

ובב"ש סק"ז מצוה דלא נחא לי' בדברי הח"מ, וכמ"ש גם ב"מ דבסמוך, דהקשה נמי על השו"ע מהא דלהלן, ונשאר בקושיא, שאחר שהביא הטעם דצריכס הכא גמ משום דשמה נתרנה, ולי"ד להא דבן כו' דל"י בכל דבו נחא לה, כתב דלכאורה קשה, דהא קיי"ל בסי' שאח"כ דשמה נתרנה האב לא חיישינן, ובסוף קדושין מצוה דלא נמי נחא ליה בכל דבו לקדש את בתי [ע"ש ב"ד ע"ש דליתא אבל איבא אימא לא איכפת ליה, ואפ"ה אמרינן בסי' י"ז סעיף י"א דל"י שמה נתרנה האב, א"כ ה"ה הכא].

ובבית יהודה (להרי"י עיי"א) ס"י ל' השיג בזה"ל על הח"מ, וחשש לדעת השו"ע, שצנידון אחד שצביותו מחוץ לפירו קבל קדושין בעד בתי בוגרת שלא צדיעיתה, ולאחר ד' חדשים תיכף ומיד כששמעה שקבל אביה עבורה קדושין, הלכה וקנתה קדושין מאחר, כתב, דלכאורה צ"ל אף שהיה ודל"י בוגרת יש לחוש לה, דהא המחזר כתב דצריכס גמ, ומי יוכל להקל ראש נגד פסק השו"ע, ודלא כהח"מ שכתב, דל"י אלא חומרא בעלמא, דהא צריכס גמ קאמר, ולישנא דל"י עיכובא משמע, [אלא שצנידונו התייר מטעם אחר וכמוצא להלן אות ג'].

ועי' בשו"ת מהרשד"ם ס"י ע"ז קרוב לכופו שצנידון שאבי הצחורה קבל מהמשדך סבולות, ויש חשש קדושין, אחר שכתב דגם הרשב"א שצסעיף הקודם מודה דמהני שליחות דלא גבי בוגרת, הוסיף, א"כ כבר הביא העור מהעיטור דיש לחוש כו', ונראה מהלשון דהיינו אפ"ה דידעינן דלא שיתיה שליח, כ"ש וק"י צ"ל שאין יודעים, וצנידונו הוסיף, דלדברא אנו רואים בפירוש שדכה מסתמא

הדורות המאוחרים יש להסתפק עובד אם ישנה כעת לחזקה ו צדחתה בתי אביה גירול.

ובתשובת רב נמה גאון מצוה דל"י לקדוש אביה א"כ שלא המקדש סבולות, כחשבותו המוצאת בשערי לך ח"ג שער ג' ס"י א', וכ"כ באלר הגאונים נקדושין ס"י רפ"ג מחוקן עפ"י כח"י, נשאל על אחד שקדש בתי [בוגרת] לאחד ולא עשאתו שליח, ושדר לה המקדש סבולות, וכשיב, דכיון שבגרה חין לאביה רשות בה כו', ולא מקדשה אלא מדעתה וכדליתא [ב"ד ע']. כו' מדעתה וכו' שבגרה כו', ואי מקדשה אביה שלא מדעתה לא חפסי בה קדושין, וכ"ש בלדא שדר לה סבולות או שדר ולא קבילת דנה אלעבידתה בקדוש אביה, אבל הכא דפרישתון דשדר ארום סבולות, חיישינן דלמא אלעבידתה בקדוש אביה ולריכס גמ מספיקא כו', ולי"ד להא דאמרינן [ב"ד מ"ה א'] גבי בן דל"י שמה נתרנה בקדוש אביה, דבן בתי נפשיה היכא דניחא ליה ולא מלעבידתה בתי דצריכס גמ אביה, ואילו בתי שניה, דבכ"י דבו נחא לה, ודוקא דהא שדר לה סבולות ושחקא ולא מחיא, ואי מלעבידתה בתי ארום ניקדשה קדוש אחריו נדעתה, ואי לא חליצת [ר"ל אחר שקנתה בסבולות בשתיקה, ובכתש"י דבסמוך], לא משתריא אלא בביטא, דספק איסורא דל"י לחומרא. וכן מצוה כחשבות גאון קדמאי ס"י י"ז, ומוצא באלר"ג ס"י רפ"ה, דבקדשה שלא מדעתה ושלא הארום סבולות וחמרה לא נחא לי' בתי א"כ גברא לא צריכס גמ ממנו, ואי שחקא ולא חמרה ולבתי כן חמרה, לא חלה ממנו אלא בנע, ואמרו חיישינן שמה נתרנה בקדוש אביה.

ועיין באה"ע סק"ד שניין לחוס' קדושין ע"ע ע"א ד"ה קדשה, וכתב במקנה דמדברי החוס' שם משמע להדיא דבקדשה אביה א"כ גמ ולא חיישינן שמה נתרנה, [דעמ"ש בגמ' דבקדשה אביה שדרך וקדשה עלמה צעיר, והריכס בוגרת, פליגי רב ושמואל אם חיישינן נמי לקדוש האב דשמה בוגרת אחרי הקדושין, הקשו בחוס' למה פליגי דוקא בה"ג, לפלגו בקדשה אביה גירול, ותירנו דבקדשה אביה גירול מודה שמואל דנעמידה בחזקת פטירה והריכס בוגרת לפינוי וקדוש האב אינם קדושין, משא"כ בקדשה עלמה נמי דממנ"ס אשת איש היא כו', וכ"כ בחוס' הרא"ש שם]. והוסיף במקנה, ואפשר דהכא מיירי כשהיא אומרת אח"כ שנתרנה בקדוש אביה, ואין לסי' ל"ז סעיף י"א. וכן מצוה בבית זבול סוס"י כ"ז, דהחוס' לא סברי כהעיטור, מדלא תירנו דבלא קדשה עלמה, דמה מוכח דל"י נגרת אחר מעשה אביה, הרי גם לרב חסא לכה"פ ספק מקודשת גם כשהיא בוגרת, ע"י צדציו שצחות ג', ושכ"כ בהמקנה הני"ל שדעת החוס'. ומקודם כתב שם שכ"ד רש"י בקדושין ע"י א', שכתב דאם בוגרת לריך שיהיה מדעתה שהיא חמרה לו לקבל, ומדלא קאמר רש"י שלא חמרה שאינה רואה בקדוש אביה, משמע יותר דס"ל דכל שלא חמרה בפירוש לקבל אין כלום בקדוש האב שקבל בעד בתי בוגרת וכו'. ובישועות יעקב ס"י י"ז סק"ג כתב דאין ראינו מדברי החוס' הני"ל, דכוונת החוס' היא דלאשמעינן פלוגתייהו בקדשה אביה לחוד בלחופן שהיא אומרת שאינה רואה בקדוש אביה, דומיא דקדשה אביה שדרך וקדשה עלמה צעיר דמסתמא אינה רואה בקדוש אביה. ועפ"י הני"ל בסק"ג אות ב', דלפי מה שביאר דעת הרשב"א שם נמלא שחולק ג"כ על העיטור.

ובדברי ריבזות ס"י קפ"ה, צנידון שכתב קיבל קדושין בעד בתי בוגרת, פסק עפ"י הסוגיא דקדושין ע"ע א' ועפ"י החוס' הני"ל, דכיון שהיתה בוגרת כשעת קדושין בלחופן שלא היה לאביה רשנה בה, אין הקדושין שקבל בשעת כלום והיא מותרת לעלמא. גם בשו"ת מהרי"ט ח"ב ס"י מ"ב דס"ג עור ב' מסיק דלא כהעיטור, וכתב דנראה שהגאון שצעיטור הולך בשיטת

(א) לא נמצא בגמרא שם טעם זה לענין ההוא, ורק רש"י כתב כן בדף מ"ה ריש ע"ב, דמ"ד חיישינן שמה נתרנה ואב משום דאב בקדוש בתי בכל דבו נחא ליה דטב למיתב טו דו.

אוצר

ס"ק כד אות א—ב

הפוסקים

סי' כ"ז דע"ז ג', אחר שהביא דעת הגאון הג"ל בתחילת האות דגם בצוגרת מחזיקין דברתא בחר אציה גרידא כו', כתב, דעפ"ז מיישב קושיא הב"ש הג"ל כמו שיבאר למעיין.

ובשו"ת הראנ"ח סי' ח' דן אם הרי"ף וסיעתו הג"ל במהרי"ט פליגי על העיטור הג"ל, ואחר שכתב שלא נמצא לשום אחד מהפוסקים האחרים שיכתוב החילוק דהעיטור, דהא בקטנה שנתקדשה שלא לדעת אציה פסקו הרי"ף והרמב"ם ושא"ר הגדולים דמסקנת הגמ' שם דלא חיישין לנתרלה האב, דהיינו דאפילו התרלה בפירוש לא חיישין, דר"י דבר קדושין לא מהני למשויעבו קדושין, אי"ב אין מקום לחלק בין זה לאב ולבן, הוסיף, איציה שהמרדכי כתב בשם רחבי"ה שדברי הרי"ף נראה לו להעמיד כשנתאכלו המעות, אבל בלא נתאכלו אפילו ר"י דבר הכי מהני, ולכאורה נראה שר"ל דהא קאי תלמודא לדברי הרי"ף, ופ"י"ז י"ל דאף להרי"ף חיישין לשמא נתרלית הבת קודם שנתאכלו המעות, וכה"ג ר"י מהני, ולא עוד אלא שאדרבא נראה להרי"ף יש לנו להחמיר בנידון זה טפי, משום דבשמאל חליצה דשאר המפרשים שפירשו דלמסקנה דלא חיישין להא דרב ושמואל, היינו לומר דמספיקא אין לנו לחוש נתרנה א"כ שמענו, וכדפרי"י שם, אי"ב רביעא דלית ליה להא דרב ושמואל שפיר מפקא מחשש דשמא נתרלה ומחשש שלית שוויא ומכל החששות, אב"ג להרי"ף דהא דמסקין דלא חיישין לרב ושמואל, היינו משום דאפילו אם התרלה לא מהני [משום דנתאכלו המעות], אי"ב אכתי איבא למיחש לדינמא נתרלית הבת קודם שנתאכלו המעות, וגם איבא למיחש לדינמא שותיה שליח, דנראה ודאי דדוקא גבי בן שהוא במקדש אמרינן דלא חזיק למשווי לאציה שליח, אבל לא גבי בת המתקדשת, ואדרבא סתם צוות מתקדשות ע"י אציהם, ואעפ"י שבר"ן שם בסוף דבריו רוצה לייחס להרי"ף סברת רש"י דמספיקא לא חיישין לנתרלה ולא לשניה שוויא, מ"מ אינו צריך כל כך כו', [ועי' בדבריו שצאות הסמוך שמיצא שהעיטור עצמו פסק גבי אב כהרי"ף, ומ"מ כאן פסק דהוי ספק, וא"כ עכ"ל דהכא עדיפא], ואחר שהוכיח דאין כוונת העיטור מחשש דשפחתו שליח אלא לר"י, כתב, איך שיהיה יש לחוש לסברת העיטור דחוששין לר"י הבת. וסו"ס הפסק שצנידוט, אם י"ל שלא שמעו מהקדושין ואם מהני מחלוקת דכה"ג, עי' בדבריו שצאות ג' ובאות ד'. ומסקינן בעמוד ס"ג, דהכלל העולה מהדברים שאם ידוע לנו ששמעו שקדשה אציה ושחקר יש לנו לחוש שמא נתרלית ולריכב גמ.

ב. אם חוששין לר"י וצ"י הבת גם בשלא נשתדכה לו מקודם. כתב בשו"ת הראנ"ח סי' ח' עמוד ס"ז ב', דיש לדון דהא דחוששין לנתרלית, אם הוא דוקא כשנשתדכה מקודם לאיש ההוא מדעתה, דכמו דבשקטנה שנתקדשה שלא לדעת האב [שצ"ס י"ז סעיף י"א], מאן דחייש לשמא נתרלה האב היינו דוקא צדדו, כדליתא בקדושין מ"ד ב', וכן פסקו שם כל הפוסקים, וא"כ הי"ב בחששא הנתרלית הבת לדמיון משם לא יבא טפל חומר מהעיקר, או נאמר דהך סברה דמחמחא איתין למיחש צבת שמתרלית, דהיינו משום דאחתה בכל דהו ניחא לה, עדיפא טפי דאפילו בלא שדוכין מהביא, וק"ל יש לדקדק בן, שהרי העיטור צא לחלק דאע"ג דבגמרא אמרינן דשמא נתרלה הבן לא אמרינן, מ"מ צבת י"ל דנתרלית משום דאחתה בכל דהו ניחא לה, והשתא יש לדקדק דנהי דלמאן דחייש לשמא נתרלה האב אמרינן דחייש גם לשמא נתרלית הבת אע"ג דשמא נתרלה הבן לא אמרינן, אבל אכתי מנא למיחש תרי דרגי וליומר דאפילו למאן דלא חייש לר"י האב חייש לר"י הבת, וכיון דלא קיי"ל כרב ושמואל דחיישי לשמא נתרלה האב, וכן פסק בעל העיטור בעלמו, אי"ב אין לנו לחוש גם לשמא נתרלית הבת, ואיך פסק בעל העיטור דלריכב גמ מספק, אלא ודאי

מסתמא לא נחית אציה להכי אלא דידע צבתו דרנוח בך ובדשוחה עשה בן.

גם בבית מאיר כאן השיג עמשי"ב הכ"מ דהוא רק חומרא בעלמא ובנשאת לא חלל, דמדכלל העיטור בין כשנלח סבולות וקבנות וצין שלא שלא לריכב גמ, משמע דכמו בקבלה סבולות מדינה מלריך העיטור גמ משום דחיישין שמא נתרלית, כן נמי אף בלא שלא סבולות לריכב גמ מדינה משום חששא דשמא נתרלית, ואין לומר דהעיטור קאי בשיטת הרי"ף והרמב"ם [הג"ל במהרי"ט] דאף בנתרלה האב אח"כ נמי לא מהני, ולכן אף בקבנה סבולות לריכב גמ רק מחומרא בעלמא, דז"ל ודאי אינו, שהרי צ"ס י"ב סעיף ה' הבאתי מבטל העיטור דס"ל דאפילו באינש דעלמא שקדש אשה לחצרו ואח"כ הודיעו ונתרלה דמקודשת, ומכ"ש דס"ל הכי בלא עס צתו, אי"ב דהעיטור עצמו קאי בשיטת הגאונים שהביא הרי"ף דפסקו כרב ושמואל דחיישין שמא נתרלה האב, אלא שה"מ כתב שדעת השו"ע הוא דאף מחומרא לריכב גמ, ומ"מ י"ב דהרי צ"ס י"ז סעיף י"א משמע דעת השו"ע דאפילו לחומרא אי"ל גמ, והיינו טעמא דהב"ש הג"ל דנייד מיישוב הכ"מ, ונראה דס"ל להעיטור והשו"ע, דיש לחלק בין זה במשעבד דאבא דצתרווייכו שייך הטעם דכל דהו ניחא להו, דהיינו אחתה צ"ד ניחא לה, וגם דרכו של אב להשתדל ציווג צתו אפילו גדולה, משא"כ בקטנה שנתקדשה שלא לדעת אציה, אף דניחא ליה לאב צ"ד, מ"מ הרי אין דרכה בך וחליפה עזרה שנתקדשה בלא דעתו, ולכן צ"ד שקבל קדושין עבור צתו צוגרת שלא מדעתה חיישין טפי שמא נתרלית, אף ע"י צ"ס י"ז סעיף י"א שהבאתי שם ראינו מקדושין דף ס"ד דלא חיישין שמא נתרלית, וי"ע. [וז"ל הו"ד צ"ס י"ז, דצגמ' שם פריך פשיטא צוגרת מאי עבידתיה, ופרש"י מאי עבידתיה דאב צבתו צוגרת, ומאי פריך, הא עובא קמ"ל דאין הצוגרת בכלל וצודאי לא קבל עבורה, משא"כ אילו הייתה בכלל הספק היחה לריכב גמ מחשש דשמא נתרלית כו', וע"ש שחירן דאולי מ"מ מקשה פשיטא דלאו דעתיה על הצוגרת, כיון דלאו צדידיה לחוד תליא מלתא. ועי' בשיטות יעקב כאן, שחירן דכיון דיש שם גדולה וקטנה ואין קדושין שאין מסורין לציואה, פשיטא דצב"ה לא חיישין שמא נתרלית].

ובעצי ארוזים סק"ט מיישב קושיא הב"ש הג"ל מהגמ דדף ע"ט, דנראה דלוק"מ, דשא"כ דמייירי לענין צטול שליח שהאב בעלמו עשאו לקדש את צתו, ולכן הו"א דלא אכפת ליה אם תנשא צתו למיחש כל דהו ולא צטול לשליחות דשליח אפילו כשמתקדשה לגרע, והא דקדים האב וקדשה לאחר סבר דלמא לא משכח בשליח, אבל אי משכח לא צטול, וכמו שפורש כ"ז ברש"י שם, ואפ"י אינו אלא להב"ד, ובאמת במסקנה שם לא אמרינן הכי, אבל בקטנה שנתקדשה שלא לדעת אציה לא אמרינן דמסתמא ניחא ליה בקדושי צתו, דמהיכי תיתי שימחול זכות שזכתה לו התורה.

גם בשער החדש סוף ח"א אות כ"ד, חירן דמדף ע"ט לק"מ, ד"ל דס"ד לומר בן, וקמ"ל דלא אמרינן בן, והוסיף, דיותר הו"ל להב"ש להקשות מדף מ"ה ב' וע"ש ברש"י [ע"י בהערה א'], אבל גם מהתם י"ל דצ"ב פליגי אמוראי אם אמרינן דאב ניחא ליה בכו דהו, אבל באשה דזה פשוט צ"ס כמיה מקומות דצ"ד ניחא לה, י"ל דהא"י דלריכב גמ. ובעי"ז צאמרות טבורית כאן, שתמה על מהרי"ט הג"ל שדומה דין הבת לאב, הא לא דמי, דע"כ לא כתבו הרי"ף וסיעתו דלא חיישין שמא נתרלה האב ולא אמרינן דנתרלה משום דאחתה בכל דהו ניחא לה, אלא לגבי אב ומשום דאדם רוצה לקדש את צתו לעוב צעניו ולא לכל המזדמן, אבל לגבי אשה ענמה דצ"ב מייירי העיטור פשיטא דכל דהו ניחא לה, ואפילו הרי"ף וסיעתו מודים, דיש לחוש לשמא נתרלית. ובצ"ת זבול ח"א

אוצר

סי' כד אות ב—2

הפוסקים

ודאי נראה דכך סברה דאחמח בכל דכו ניחא לה עדיפא טפי דאפינו למאן דלא חייב לשמא נתרבה האז מ"מ צבת חיישין כו', ומעשה י"ל דמהני כן סברה דאחמח בכל דכו ניחא לה לחוש ממחמה אפילו כשל נשתדכא מקודם, ואין לומר דהעיסור הביא להגאון רק ללמוד ממנו עיקר הדיון, והגאון הוא דפסק כרז ושמואל כו', דמ"מ כיון דהעיסור פוסק דלא כרז ושמואל, לא היה ראוי להביא דבריו כן אם לא שהוא סובר כן, אלא ודאי דסובר דסברה זו עדיפא, וא"כ אפילו בלא שדכו.

ג. ואם הוא דוקא כשידענו ששמעה ושתקה, או דגם בסתמא חיישין שמא שמעה ושתקה, ומה הדין בזה כשפחתה אח"כ. בשו"ת הרמ"ח סי' ח' עמוד ס"א הסתפק בזה, ומדברי הרמב"ן על ההיא דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה, [שם סי' ל"ז סעיף י"א], משמע דדוקא כשראונו שהאב שמע ושחק הוא דאמרין דשתקתו מוכחת שהתיר, הא כל שלא ראונו אותו שחק לא חיישין, וכן כתב המרדכי בשם ק"ת גדולים, וכן נראה מסתמא שאר הפוסקים, מיהו הר"ן כתב עליו בזה"ל: ומדאמרין סתמא חיישין שמא נתרבה האב, משמע דבכל גוונא מיירי לא שנה אביה כאן ולא שנה אם הוא במדינת הים ולא שמע כלל חיישין ע"כ, אלא ש"ל דהיינו דוקא כל שלא ראונו מוחה אח"כ, אבל כל שראונו עכשיו מוחה לפנינו לא, והכי מוכח מדאמרין בקדושין מ"ב ז' עד שיצא אביה וימחה, ולא אמרין דמטיקרא התירא והשתא הוא דהדר ביה לא"כ שמע ושחק קודם, ולא אפילו הוא מוחה אח"כ מחמתו לא מהניא, וממנה תתא למד ג"כ על ר"תו הבת שחשש לו צעל העיסור, שלא חשש אלא כששמעה ושתקה, הא אם מחמה לא, וכן ל"ל ע"כ, דא"כ הא דאחמח בקדושין ע"כ א' קדשה אביה בדרך וקדשה עלמה צעיר, אחמח קאמר התם רב הרי היא צוגרת לפניך ולא חיישין לקדושי האב משום דמלפרא נמי צוגרת היא, אכתי נחוש דלמא שליח שותיה או שמעה ונתרנית, ואע"ג שהיה אומרת עכשיו דלא נתרנית ולא שותיה שליח אינה נאמנת בך, דהרי דיעו של צעל העיסור נמי צב"כ הוא שהיה אומרת שלא נתרנית משולם אלא שאין שומעין לה, (ולא משמע כלל דהתם משום דקדשה בתורת קטנה לא שייך שמא נתרנית, כ"ש דמאן לימא לן שאפילו קדשה בתורת קטנה והיא גדולה דלא תהני ראויה לחול בה בקדושין), אלא ודאי דהיינו עממא דכיון שקדשה עלמה צעיר הרי היא מוחה בקדושי אביה ולא חיישין שנתרנית, וכן מוכיח הלשון של צעל העיסור עלמא שכתב תוך דבריו, או קבלתינוהו לסבלנות איכא למיחש דלמא אלעצביו צב"כ ודבריו קדושין כו', הרי דמשום שקבלה הסבלנות דמוכח מילתא דנתרנית הוא דחייב לה, ואע"פ דמסיים דאפילו לא שדר סבלנות לריבה גט מספק, היינו לומר דאפילו ניכא סבלנות מ"מ כיון דידוע מלתא דאביה קדשה כדכתב מקודם, מוכח מלתא שנתרנית.

גם נחלה ליהושע סי' ד' דייק מלשון העיסור דמיירי כשידעה הבת, שצידדו אחד ששידך את בתו הצוגרת במרחקים לבחור אחד, וכתב לא ידעה מה ושידכא עלמה לאחר, וכשהוא אביה נודע לבת ששדכה אביה ולעקב ככרוכא, ופייסו את הבחור ותיקף נתקדשה למשדך שלה, כתב, דאפילו היה מקדשה אביה לבחור ה"ל אין לאוסרה ממשי"כ העיסור ה"ל דחיישין שמא נתרנית, דהרי יש לדייק בלישנא דצעל העיסור שכתב "ידוע מילתא דאביה קדשה" [ובדאי דאין הכוונה לידעית הקדושין לנ], דהרי בכל הקדושין שצעולם לריבין ידיעה צעדים, אלא כוונתו ידיעה להבנת ולא קא לזומא, דחיישין דילמא אר"וי אר"י קמיה וסברה וקבלה אע"ג דלא הרשתו בפירוש, אבל אי לא ידעה הבת בקדושי אביה וכי שמעה לזומא ככרוכא ונתקדשה לאחר, פשיעא דלא חיישין לקדושי האב הקודמין, וידע, דא"כ איך יפרש הא דקדושין דף ע"ט קדשה אביה בדרך וקדשה עלמה צעיר כו', אע"כ דלא חיישי העיסור אלא בידעה הבת ושתקה, וכן בבית יהודה (להר"י עיינאש) סי' ל', אחר שכתב דיש לחוש לדעת העיסור, וכ"ל צאות א', בוסוף, מ"מ נראה דהעיסור לא מיירי אלא כשקדשה אביה צעיר ושמעה ושתקה, דאז איכא למיחש מן הסתם שנתרנית, אבל צב"כ דנ"ד שאביה קבל הקדושין מחוץ לעירו, וכשמעה [בסיפור העובדה כתוב ששמעה אחרי ד' חדשים] קיבלה קדושין מאחר ועשה היפך דעת אביה, יודע העיסור דליכא שום חשש שנתרנית, ולכ"כ קדושי אביה אינם כלום, וצ"ל ניחא להעיסור סוגית הגמרא דקדושין ע"ט א' כו', והיינו מטעם דאביה בדרך שא"כ וקדשה עלמה נמי שא"כ, וכן מוכח מהשוצה הרשב"ץ סי' ק"ד ע"ש. ושמעט דק ח"כ סי'

(ב) צ"ל דכוונתו דמשום דרך לחוד שלא הי' בעירו גמי מותרת ומשום דתלינו שלא שמעה, ולא נתרנית, וכ"מ ממה דמסתית בסמוך מתשובת הרשב"ץ, דהתם לא מיירי שנתקדשה אח"כ לאחר, ומ"מ כתב שאינה מקודשת כלל אף שיצא עליה קול קדושין, כיון שהיתה אז בוגרת, ואף שהרשב"ץ אינו מזכיר להעיסור, צ"ל דמפרש דלא פליג עליה, אלא טעם החירו מפני שקדשה במקום אחר, לכן לא תלינו ששמעה ונתרנית. ועי' להלן אות ד' בראנ"ח מה שהביא מהר"י.

והוא נראה דכך סברה דאחמח בכל דכו ניחא לה עדיפא טפי דאפינו למאן דלא חייב לשמא נתרבה האז מ"מ צבת חיישין כו', ומעשה י"ל דמהני כן סברה דאחמח בכל דכו ניחא לה לחוש ממחמה אפילו כשל נשתדכא מקודם, ואין לומר דהעיסור הביא להגאון רק ללמוד ממנו עיקר הדיון, והגאון הוא דפסק כרז ושמואל כו', דמ"מ כיון דהעיסור פוסק דלא כרז ושמואל, לא היה ראוי להביא דבריו כן אם לא שהוא סובר כן, אלא ודאי דסובר דסברה זו עדיפא, וא"כ אפילו בלא שדכו.

ג. ואם הוא דוקא כשידענו ששמעה ושתקה, או דגם בסתמא חיישין שמא שמעה ושתקה, ומה הדין בזה כשפחתה אח"כ. בשו"ת הרמ"ח סי' ח' עמוד ס"א הסתפק בזה, ומדברי הרמב"ן על ההיא דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה, [שם סי' ל"ז סעיף י"א], משמע דדוקא כשראונו שהאב שמע ושחק הוא דאמרין דשתקתו מוכחת שהתיר, הא כל שלא ראונו אותו שחק לא חיישין, וכן כתב המרדכי בשם ק"ת גדולים, וכן נראה מסתמא שאר הפוסקים, מיהו הר"ן כתב עליו בזה"ל: ומדאמרין סתמא חיישין שמא נתרבה האב, משמע דבכל גוונא מיירי לא שנה אביה כאן ולא שנה אם הוא במדינת הים ולא שמע כלל חיישין ע"כ, אלא ש"ל דהיינו דוקא כל שלא ראונו מוחה אח"כ, אבל כל שראונו עכשיו מוחה לפנינו לא, והכי מוכח מדאמרין בקדושין מ"ב ז' עד שיצא אביה וימחה, ולא אמרין דמטיקרא התירא והשתא הוא דהדר ביה לא"כ שמע ושחק קודם, ולא אפילו הוא מוחה אח"כ מחמתו לא מהניא, וממנה תתא למד ג"כ על ר"תו הבת שחשש לו צעל העיסור, שלא חשש אלא כששמעה ושתקה, הא אם מחמה לא, וכן ל"ל ע"כ, דא"כ הא דאחמח בקדושין ע"כ א' קדשה אביה בדרך וקדשה עלמה צעיר, אחמח קאמר התם רב הרי היא צוגרת לפניך ולא חיישין לקדושי האב משום דמלפרא נמי צוגרת היא, אכתי נחוש דלמא שליח שותיה או שמעה ונתרנית, ואע"ג שהיה אומרת עכשיו דלא נתרנית ולא שותיה שליח אינה נאמנת בך, דהרי דיעו של צעל העיסור נמי צב"כ הוא שהיה אומרת שלא נתרנית משולם אלא שאין שומעין לה, (ולא משמע כלל דהתם משום דקדשה בתורת קטנה לא שייך שמא נתרנית, כ"ש דמאן לימא לן שאפילו קדשה בתורת קטנה והיא גדולה דלא תהני ראויה לחול בה בקדושין), אלא ודאי דהיינו עממא דכיון שקדשה עלמה צעיר הרי היא מוחה בקדושי אביה ולא חיישין שנתרנית, וכן מוכיח הלשון של צעל העיסור עלמא שכתב תוך דבריו, או קבלתינוהו לסבלנות איכא למיחש דלמא אלעצביו צב"כ ודבריו קדושין כו', הרי דמשום שקבלה הסבלנות דמוכח מילתא דנתרנית הוא דחייב לה, ואע"פ דמסיים דאפילו לא שדר סבלנות לריבה גט מספק, היינו לומר דאפילו ניכא סבלנות מ"מ כיון דידוע מלתא דאביה קדשה כדכתב מקודם, מוכח מלתא שנתרנית.

והוסף, דכ"מ בתשובה אחרת שבעיסור, שכתב, דהמקדש צוגרת כו' אם מסר הקדושין לאביה והבת מלויה בלוחו מקום, יש לחוש דילמא מדעתה עבד או שמא נתרנית כו', וקו"ל דאחמח בכל דכו ניחא לה ולריבה גט מספק, דיש לדקדק בזה שהתם שמלויה בלוחו מקום, דבשלמא להחשש דמדעתה עבד, י"ל דקמ"ל דבאניה שם ל"ח לזה, דאע"ג דמ"מ היה אפ"ל דהרבה מקודם לכן גלח דעתה לו, ומדעתה עבד, מ"מ לא חיישין, אבל לענין חשש דשמא נתרנית, דמשמע דהיינו שנתרנית אח"כ, לא בנתרנית מקודם, כההיא דאר"י אר"וי קמיה, דא"כ היינו "מדעתה עבד" דקאמר מקודם, א"כ מה נפק"מ אם מלויה בלוחו מקום או לא, אם לא שנאמר דע"כ לא חייב [גם לנתרנית] אלא כשהבת מלויה שם ושמעה ושתקה, ואומר, אע"ג דליכא למיחש לשליח שויה כו',

אוצר

ס"ק בד אות ג-ה

הפוסקים

הכנס הנזכר, וכפי הנראה שם מתוך דבריו שהם מפרשים כפי הראשון, דמירי שם צנידון שהם למרחקים ועמדה בתו וגשחת וכשצא אציה היה מוחה, וכחז שם, דכיון שצטעט נשואיה לא היתה כי אם בת עשר שנים וכשחזר אציה כבר נתגדלה, אי"כ הרי רצו הימים קודם שחזר וא"ל שלה שמע האב כל אותן הימים שנשאת בתו וחיישין שמה נתרלה, ואע"ג דלא שמעין שבתרלה מ"מ חיישין, וכענין זה איתא בהגמ"י שכתב דיש מחלקים בין היכא שמיחה מיד ללא מיחה מיד דחיישין שמה נתרלה, וגבי מחאה אמרינן צ"י חזקה הבתים דהיכא דהיכא שעת חירוס חזק חזק חזרה אית ליה, וכן אמרינן שם גבי חזקה אפילו לאפוקי ממנוח, עכ"ל מהר"י ווייל, ומדבריו נראה דכל שער זמן כדי שמיחה חיישין שמיחה ושחק אפילו אם אח"כ מוחה לפניו, אלא שעדיין יש לדחות דשאני הכס דהבוא גזר לא אמר מעולם שמיחה מקודם אלא היה עוין שלה שמע מקודם, וצ"כ"ג חן סהדי דשמע משום דחזק חזרה אית ליה, וכיון דמוקמינן ליה בחזקה שמע אמרינן נמי דשחק ונתרלה, דהא איבד לא עשין שמיחה, אבל כל שהיה צאה ומוחה עכשיו לפניו ואומרת שמשולם לא נתרלה אפשר שאלמניס לה, ואע"ג שהבגה שממנה מצוה הראיה חין משמעות פשטה כן, והדבר מסופק צדי, וצדד שבעבור ראוי להחמיר, דאין להקל משום שכתב הר"ן צריש קדושין דכל ספק קדושין אפשר דלא צ"י גט אלא מדרכן משום דמוקמינן לה בחזקה פנויה, מ"מ לא צריח ליה, ועוד נ"ל דצ"ד כיון שנתקדשה לאחר וברי היא מקודשת לפניו, חין דניס אפילו על הקדושין הראשונים חזקה פנויה כיון דסוף סוף היא מקודשת, וכ"כ"ג כחצו החוס' בקדושין ע"ע א' ד"ה קדשה, ומ"מ לפי דעת הרמב"ם והראש"ד והרמב"ן דס"ל בכל ספק חורב דכוללים לחומרה מדרכן, יש להחליט כה חומרה הענין קאת, וכ"ש שאין עוקר מן הודאי אלא מן הספק דחוששין שמה נתרלה, אע"פ שמשפט הבנות בזמן הזה להתרלות במעשה אציה, ולכן אני מורה דה לא איסור ולא היתר, הלכך במקדש הראשון כיון שאינו יכול לישארה יתן לה גט, משום גזירה שמה יאמרו אשה יולדת בלא גט, ותשאר עם השני.

ה. ובשקבלו אמה או אחיה קדושין בשבילה אם חיישין שמה נתרלה. צו"ת הבי"ט סי' ע' בתשובה ר' יעקב כאלצו, אחר שהביא מהרש"ל דאין הבת מתקדשת ע"י האם אלא כשהיא גדולה ועשתה להאם שליח לקבל לה קדושה, כוסיף, דכ"מ מדברי צעל העיטור [שצ"ח א'] דמה שצריכה גט מספק האל דוקא כשקדשה אציה ואף בלא שליחות, ומשמע דכתב, חמס כשקדשה אחר אפילו אחי אם לא עשתה הבת שליח אינה צריכה גט כלל, דאח"כ לאשמעין נמי באתר או באם כמו באב, אלא ודאי משמע כדכתיבנא, וצ"כ"ג יוחא דלא מוקמינן פלוגתא בין צעל העיטור והרש"ל הנ"ל, גם הצ"י צענז שם כתב דאם הבת בוגרת ולא נחתה רשות לאמה לקבל לה קדושין, אינה מקודשת כלל. וכ"כ בצדקה ומשפט סי' ג'.

ובבית יחודה (להר"י עייאש) ח"צ סי' י"ח צאה שקבל קדושין עבור אחותו האלמנה, וחכם אחד ראה להחמיר עפ"י דעת צעל העיטור, והמהצר אחר דמסקי דאין נחוש לחומרה זו כלל, כתב, ועוד דאף מי שחושש לחומרה זו, לא נאמרה אלא לגבי האב, כיון שמתחילה היתה הרשות מסורה צידו לקדשה למי שיראה, לכן אפילו כשצגרה וינחה מרשותו מסתמא יוחא לה במעשיו, משא"כ שאר קרובים שלא היה להם שום כח עליה כלל, וצנידון כוסיף, ועוד דלא אמרו אלא בוגרת שעדיין לא חלקה רשות לעמה, אבל באשה זו שכבר נשאת מקודם לאחר ונתאלמנה, נחרוק כה אציה ממנה לגמרי וברי היא צרשות עממה לכל דבר, וזה ברור. חן

סי' ע"ד, הביא מש"כ הראש"ח הנ"ל דכל שהיה מוחה לא חיישין שנתרלה, לנידון שהעידו שלא ידעה מקדושי אציה דבר, ועדים אחרים מעידים שהמרה שלא היו דברים מעולם, וכחז א"כ חן לך מחאה גדולה מחאה כשמכחישה העיקר, ומכה שתי העדויות הנ"ל נאמר שלא שמעה, וכששמעה הרי הכחישה הכלל, וצנידון שצטעט ששמעה מהקדושין כבר לא היו הקדושין צעין, כתב עוד היתר, דעת רבנן עוצה שצטעט הרלויו לריך שיבוי הקדושין צעין וכו'.

ובבית זבול ח"א סי' כ"ו דף ע"ז, מצאנו דגם הגאונים [הנ"ל צ"ח א'] דכצרי דקדושי האב היו קדושין גמורים, מ"מ במחאה ל"ה לקדושי אציה, וכמ"ש בסוף דבריהם, אח"כ מיגילא ועקרה לקדושי אציה [דל"ז] לא תפסי בה קדושי, דקאמרינן אחרת קדשה אציה בדרך וקדשה עממה צעיר והרי היא בוגרת כ"י, והכוונה דכלל קדשה עממה בנא"ה מקודשת אפילו לרב, דלו גם שהיא בוגרת, מ"מ הא כתבו דצרתה בחר אציה גרידה, ויחא נה כגל מה שמקדשה אציה, ולכן רק כשקדשה עממה דחזין דאיהי לאו מהנך צרתה דגרידי בחר אציה, וכן שייך פלוגתא דרב ושמואל אי חזינן בחר השתא דברי היא בוגרת לפניו או לא, ונ"ל דכלל חזקה זו דצרתה בחר אציה גרידה כלל נמי דלא מרבה ע"ז בנפשה לקבל קדושין בלא אציה, דאח"כ מאי מהני מה דקדשה עממה צעיר דמיגילא ועקרה לקדושין של אציה, דילמא לא ידעה כלל שקדשה אציה בדרך, וע"כ דגם זה כלל החזקה דלא מקדשה עממה, ואם היא כן קדשה עממה הרי זה גופא מיגילא ועקרה לקדושי אציה, (ולפירושו לק"מ קושית החוס' שם דלמה פליגי צ"כ"ג ליפליגי בקדשה אציה גרידה, דלשיעורם הרי בלא קדשה עממה מקודשת אפילו לרב, גם כשהיא בוגרת, דלא עקרה קדושי אציה וכנ"ל, ומאז מוכח דהחוס' לא סברי חזקה דבת בחר אציה גרידה מדל"ה ת"י הכי), ויש לעורר דלפי דבריו הגאון הנ"ל מה דנקט בגמ' קדשה אציה בדרך וקדשה היא עממה צעיר, דדוקא נקט הכי, דבה צטעט שקדשה אציה בלא מחאה ועקרה עממה צעיר, וידעין מה דצטעט שקדשה אציה לא יוחא לה במעשה אציה, אבל אם היה ריחוק זמן בין שעת קדושי אציה לקדושי עממה, יש להסתפק דאפשר דחיישין לקדושי האב גם אם ינמא דצגרה מלפרא, דמה שקדשה עממה אח"כ חן ראה שגם צעת קדושי אציה כבר נפקת מכלל החזקה דצרתה בחר אציה גרידה, דשמה השתא היא דנפקת מחזקה זו ולא מקודם כ"י, ואין לעוש"ע סי' ל"ז סעיף ה' דנקטו לשון אחרת "קדשה אציה בצקר וקדשה עממה צעיר".

ועיין בזה א' בסד"ה ובתשובה, שצקבלה סבלות אחר קדושי אציה ושחק, ואח"כ מיחה, לא מהני, והוי ספק מקודשת.

ד. כשלא ידוע ששמעה מקדושי אביה, אלא שעבר זמן רב בכדי שאפשר היה לשמוע, אם מהני או מחאתה. צו"ת הראש"ח סי' ח', אחר שהסיק דבנא ידעין ששמעה, ומחאה אח"כ, חלין שצ"ח לא שמעה לפני כן, ובבית הקודש, הביא מהגמ"י פ"ג דאישות, דלענין קטנה שנתקדשה שלא לדעת אציה, ומיחה אח"כ, כתב, דיש מחלקים בין היכא שמיחה מיד ללא מיחה מיד דלא חיישין שמה נתרלה האב, ומשמע לכאורה שר"ל דכל היכא דהמחאה לא היתה מיד [לקדושיה] חיישין לריאי אפילו לא ידעו ששמע מתחילה ושחק, דאי מיירי כששמע ושחק אפילו מיחה מיד מאי הוי, ואם הכוונה במש"כ בין מחה מיד ללא מחה מיד הוא לומר דמחה כששמע או לא מחה כששמע אלא שחק ואח"כ מיחה, לא הו"ל למימר מיחה מיד ולא מיחה מיד, אלא שחק או לא שחק. איצרה דחמשיין צבגה זו בשלמותה יראה שיש לפרשה לכמה פנים, וכדכארכתי בפסק אחר, אבל צו"ת מהר"י ווייל סי' קי"ב הביא

ביאור הגר"א

[טו] אין כו' מיהו כו'.
דמסקנא שם דספיקא
הוי כמש"ש כי היכא
דמסקנא כו' שם וסובר

יב ש [טו] אין האשה עושה שליח (ו) לקבל (ה) קדושין מיד שליח בעלה
(מיהו חס עשהה הוי ספק מקודשת (ז')) ועיין לקמן סי' קמ"א סעיף ח' גבי גט) :

האב

באר הגולה
ש ה"ה צפ"ט ט"ס מ"כ
מכא דאמר רב אין האשה
עושה שליח לקבל גט
וכו' גיטין דף ס"ג ע"ג
משום פלוגתא דרב ור"ח אבל כל הפוסקים מפרשים משום שלא חזרה שליחות וכמ"ש בר"ס קמ"א ומ"מ כתב הרב כאן שהוא ספק משום דהוא
פלוגתא דרבנא דאם ח' כרב או כר"ח :

באר היטב

(ה) קדושין. עיין תשובת מהר"י הלוי סי' ח' וכתב"ג דף ס"ה ע"ח :

פתחי תשובה

(ו) לקבל קדושין. עיין תשובת ח"מ פ"ד מה"ל דין ז' שמה"ל ע"ז מסוגלת
דינמות דף ל"ד ומתשובת הרשב"א ס"ס ח' ח' ונמוס' סי' קל"א ע"ש.
ועיין בשע"מ פרק ו' מהלכות גירושין סוף דין ט' מ"ש צוה :

אוצר

סי' כה אות א

הפוסקים

כו', חזל בעשהה שליח אחר לקבל קדושין מיד שליח בעלה, מודח
דמקודשת, כסברת חז"ל דרובא דרבנן דפסקו כר"ח, וכן פירש
במהר"י לצוה הלוי סי' ח', ודלא כהכ"י והשו"ע כאן שהבין
דהמ"כ מייירי בעושה האשה שליח אחר לקבל קדושין מיד שליח
בעלה, ואף שאין הכרעה מברשת, מ"מ נראה נכונה כפי זכ,
ממה שסוים המ"כ הג"ל, כך דעתי נוטה דגבי קדושין נמי חוללת
כו', ואי אמרינן דעיקר ספיקו הוא חס גס לגבי קדושין קיי"ל
כר"ח דאמר דאין האשה יכולה לקבל ע"י שליח מיד שליח בעלה,
ופשיט לה דגבי קדושין איכא למיחש כר"ח ומשום חוללת, ח"כ
קשה דכלל ברור דאף לסברת רב דאין האשה יכולה לעשות שליח
לקבל מיד שליח בעלה, מ"מ חס מת חוללת, דכה נעממא דאמרינן
בגמ' משום גזירת חז"ל דאין האשה יכולה לקבל מיד שליח בעלה,
ואף נעממא דאין האשה יכולה לקבל מיד שליח בעלה, ואין
דאמרינן מ"מ חס מת חוללת, ונעממא דאמרינן דאין האשה יכולה
לקבל מיד שליח בעלה, ונעממא דאמרינן דאין האשה יכולה לקבל
מיד שליח בעלה, ונעממא דאמרינן דאין האשה יכולה לקבל מיד שליח
בעלה, ונעממא דאמרינן דאין האשה יכולה לקבל מיד שליח בעלה,
ופשיט לה דכיון דספיקא הוי לכן חוללת, וברור.

ובתפארת יעקב סק"י, חמח על ע"ש דמיון קדושין לגירושין צוה,
דלא מצטא לכך טעמא דהתם משום שמה יאמרו
דמיהי חזרה הבא לאחר מכאן, דלא שייך חלל גבי גט משום דטוני
גיטין מעל גבי קרקע לא מהניא, חזל בקדושין ובפרט בקדושי כסף
דמהני מעל גבי קרקע [ע"י ע"י צוה"כ סי' י' סק"א אות ע']
ולא צעין חלל שחקלל בכסף, ח"כ מאי איכפת לן דהוי חזרה
הבא לאחר מכאן, ומכ"ש שאין לגזור בשליחות משום כך, ואפילו
למ"ד התם הטעם משום ציון דבעל, נראה פשוט דדוקא בגט
שייך זה, דמקפיד הבעל שהוא קל צענייה כו', חזל בקדושין ליכא
ציון כיון דהאשה מתקדשת לו מסתמא אינו קל צענייה, ולא מלינו
צ"ש שחלקו גם בקדושין צוה, והתם בגט נמי פסקו רוב הפוסקים
דיכולה לעשות שליח, ח"כ נראה פשוט דבקדושי כסף ודאי אין
להחמיר כלל כמו שצי"ל, ואין למשיב צד סק"א דיש לדייק דין זה
מריש פ"ב דקדושין [וכעני"ש השע"מ דלהלן]. וע"י בהמקנה
שצוה הסמוך, דנמי מחלק כה"ג בין קדושי כסף לשטר.
והרב

כמ"ש לענין גט.

(ג) ובהמשך דבריו בד"ס ב' א' הביא מח"י הרשב"א בגיטין ס"ג ב'
דמצדד לומר דלעמא דבבית אינה יכולה לעשות שליח גם מדאורייתא
הגט בטל, [וכדבחינו גם בשע"מ דבסמוך], וכבר נרגש שם דאמאי
לא משני דאיכא בינייהו הא, וכתב דה"ה דהוי מצי לשנוי הכי, מיהו
הביא שם דעת התוס' דאף לעמא דבבית אינו אלא מדרבנן, וכ"ד ר"י
בכ"ד ח"ג, והביש סי' קמ"א סק"ד כתב בפשיטות דלעמא דבבית
הוי חשש דאורייתא, ולא הוזכר סברת התוס'.

טע"ף יב. כה. אין האשה וכו'. א. מקור הדין הציא הכ"י
בשם מ"כ א. [יבחר בזה דאמר רב בגיטין ס"ג ב'
מיוסבנא דה"ה חת"א], שאלה בזה דאמר רב בגיטין ס"ג ב'
אין האשה עושה שליח לקבל גט מיד שליח בעלה, ור' חנינא
אמר עושה כו', וזמסקנא כי היכא דמסקנא לדידכו כו' חוללת
ולא מתיבמת, גבי קדושין כה"ג מאי, כך דעתי נוטה גבי קדושין
נמי חוללת, דהתם נמי הוי דבר שצ"ע. ועי' צוה"כ.

וברב הצ"ש סק"ה דלכאורה חמח, דכאן פוסק בפשיטות
דאינה עושה, ובסי' קמ"א גבי גט הציא פלוגתא צוה,
ושם משמע דס"ל עיקר דעושה ואין לשו"מ מהר"י לצוה הלוי סי'
ח'. דמהר"י חמח כן על השו"ע שכתב דין דהכא בלא חונק כאילו
הוא הלכה פסוקה, והאוסף, דרוב הפוסקים פסקו גבי גט כר'
חנינא הג"ל דיכולה כה"ג לעשות שליח, וח"כ כ"ה וכו"ש לגבי
קדושין, והמ"כ שהציא הכ"י דהוא מהסוברים דגם גבי גט
חיישין לרוב הג"ל דאינה יכולה לעשות שליח, ולכן חש ג"כ לגבי
קדושין, אמנם כיון דגבי גט רובא דרבנן סברי דיכולה לעשות
שליח, ח"כ כ"ה גבי קדושין, ולולי דמסתפינא מהכ"י הוי חנינא
דאף הפוסק הציא לא פליג אפילו רבנן דפסקו כר' חנינא,
ואפ"כ צלוגתא לא מפשינן, חלל דמייירי כשהאשה עשהה שליח
לקבל אותו השליח עצמו שעשהו הבעל שליח להולכה, והוי ממח
כההיא עובדא דמיייתי התם בגמ' [אחר פלוגתא הג"ל, ודן שם
להכשיר כר' חנינא, ופריך, הא צוה"כ לא מהני גס לר"ח, עפ"י
הנשמת חיים דבסמוך], מעמס דלא חזרה שליחות חלל הבעל, וכן
יש להכריע מלשון המ"כ, שברי הציא ראייה ממח דאמרו שם
כי היכי דמסקנא לדידכו ה"י לדידך, וזה גבי עובדא הציא
נאמר, ואף שיש לחזק ולפרש לשון הפוסק הציא דמייירי אף
כשעשהה שליח אחר לשליח קבלה, חזל הוא דוחק הרבה בלשון
התשובה הג"ל, ועכ"פ לדין דקיי"ל כר' חנינא דיכולה לעשות
שליח לקבל גט מיד שליח בעלה, ח"כ כ"ה נמי לגבי קדושין.

וכ"כ בגשמת חיים דס"א ג', דהמ"כ מייירי שמינתה שליח קבלה
לשליח הולכה דהבעל וכההיא עובדא כו', וצוה"כ הוא
דמסתפק הפוסק צוה"כ, חס גם בקדושין הוי ספק כגביטין משום
דלא חזרה שליחות לצענים כו', חדע, דמשם הוא דמציא ראייה

(א) ומה שנרשם בבאה"ג ה"ה בפ"ט בשם מ"כ, הוא ט"ס.

(ב) כתב בגשמת חיים דס"א טור ב', לאו למימרא דאינה מתיבמת,
דהא מתרת לו ממנ"פ, דאם קדושי אחיו לא חלו הרי בלא"ה מתרת
לו, ואי חלו שפיר מצי ליבמה אלא דר"ל דאינה ניתרת לשוק בלא
חליצה, דדוקא גבי גירושין אמרינן דחולצת ולא מתיבמת, משום דאי
מנהי גירושין אחיו כה"ג הוי פוגע באיסור אשת אב שלא במקום מצוה,
וזה פשוט. וכ"כ בתעלומות לב ח"ב דיני נשואין סי' ח', ושיש לדייק
כן מדברי המ"כ דגבי קדושין נקט רק חולצת, ולא כתב ואינה מתיבמת

אוצר

סי' כה אות א

הפוסקים

והרב המגיה במשלים פ"ד דאישות ה' ז', הקשה על השו"ע.
דכא ציבמות ל"ד אי מצוה דקדושין יכולה לעשות שליח
בכ"ג, דמשני הכס, דשוו אינבו שליח להוליך הקדושין, ושוו אינבו
שליח אחר לקבל הקדושין וכפרש"י, ופגע שליח בשליח, ודוחק לומר
דהאי שינוי הוא חנינה דר' חנינה דוקא דפליג על רב, ותו דרב
עמרם משמיה דרב משני הכס ציבוצ האוקומחות בשופעות מתוך
י"ג, ולפי מה שהבינו הכוס' שם היינו לומר דרב נמי מקרי
למתניתין כ"ל דשוו שליח כו', חננה משמע דרב נמי חיה ליה גבי
קדושין דאשה עושה שליח לקבל מיד שליח בעלכו"ד, ותו דהר"ק
צפ"ו גיטין הביא מחלוקת הגאונים אי הלכתא כרב או כר' חנינה,
ואם איתא דסוגיא דיצמות כ"ל חולא דוקא חנינה דר"ת, כ"ל
לחז"ל ר' חיה משם דהלכתא כר"ת, אי דע"כ לא נחלקו רב ור"ת
אלא בגיטין, אבל בקדושין כו"ע מודו דעושה שליח לקבל מיד
שליח בעלה, והנה בטעמא דרב אמרין הכס בגיטין דהיינו משום
ציון דבעל, וא"כ משום חלצה הבא לאחר מכתן, ואמרין בגמי
שם דלויכא צינייהו היכא דקדמה איבי ושייח שליח, והגרסה מדברי
רש"י שם דהיכא דקדמה איבי משום ציון איכא חבול משום חלצה
ליכא, וכן דעת כל הפוסקים כמבואר צ"י רס"י קמ"א, אבל מלאתי
להסמיך עשין י' דמפרש איפכא דהיכא דקדמה איבי ליכא למיחש
נציון, ולפירושו יש נישב קושיתנו ה', ובהשגחה הרשב"א סוס"י
חלק רל"ו וצמיוחסות ס"י קל"א משמע דבקדושין אשה עושה שליח
לקבל מיד שליח בעלה.

ובשער המלך פ"ו גירושין ה' ט', חף שמישצ הקושית מהא
דיצמות שצמל"מ ה"ל, מ"מ מקשה ממקור"ה, דמקודם
מצוה דמש"כ המגיה דלפי הסמ"ג א"ש, חין לפרש דלהסמ"ג
יש לאוקומה הכס כשקדמו אינבו ואחיה כמ"ד משום ציון,
דא"כ ה"כ י"ל לפירש"י איפכא, דמירי שקדמו ואחיה
שם כמ"ד משום חלצה, אלא נראה דכוונתו דלהסמ"ג אחיה
הכס לכ"ע, דהרי לעממא דציון דבעל הוא צטלי הקדושין
מהחורה דקפידת תליא מילתא, וכמ"ש הרשב"א בחידושו
שם, חמנס לעממא דחלצה אינו אלא מדרבנן, וא"כ י"ל
דהכס מירי ששקדמו אינבו ושוו שליח דלויכא משום ציון אלא
משום טעמא דחלצה ואינו אלא מדרבנן, והכס איירי בדאורייתא
לענין חיובי חטאות, אבל לפרש"י דאפינו דקדמה איבי אכתי איכא
משום ציון, א"כ לא מתקומה הכס אלא כמ"ד דטעמא משום
חלצה, וזה דוחק, חמנס חף לפרש"י נראה ליישב, דמעונס לא
חשש המ"כ אלא למ"ד דטעמא משום חלצה, דלטעמא דציון דבעל
ליכא למיחש לה בקדושין כלל, דהרי פרש"י על ציון דבעל דקסבר
קנותי צענייה שחיבה מקננתו בעממא אלא ע"י שניה ע"ג, וא"כ
דוקא גבי גט איכא למימר הכי, אבל גבי קדושין ודאי לא עמי
הבעל צ"כ, דאם איתא דנצוצ הוא צענייה לא היכ לה להקדש
לו, דמי מכריחה, וא"כ חף לפרש"י י"ל דהיכא דיצמות אחיה
ככו"ע ואפילו בשלא קדמה איבי ושוויח שליח, ומשום דגבי קדושין
ליכא למיחש אלא לעממא דחלצה, ואינו אלא מדרבנן, והכס איירי
לענין דאורייתא וכנ"ל, אלא שמדברי מהר"י לבית הלוי [ה"ל]
משמע דחף בקדושין איכא למיחש לעממא דציון, ולדעתי נראה
כמ"ש, מיכו קשה מהא דקדושין רפ"ב, האשה מתקדשת צה

וצשלוה, ופריך השתא בשלוה מתקדשת צה מיציעה, אמר ר'
יוסף מנוח צה יותר מצשלוה, והשתא מאי פריך חומא דה"כ
האשה מתקדשת זמנין צה דוקא חמנין בשלוה, וחינו דקאי
חרישא דקתני האיש מקדש צו וצשלוה, וה"כ חס האיש מקדש
בשלוה אז האשה מתקדשת צה דוקא, ואם האיש מקדש צו אז
האשה מתקדשת בשלוה, ואי כיו חני האשה מתקדשת בשלוה
לצד, כיו משמע דחרישא דקתני צו וצשלוה קאי, דאפ"ה מתקדשת
נמי בשלוה, והא נחת, [ומדלא משני הכי משמע דבקדושין אשה
עושה שליח לקבל מיד שליח בעלה], ודוחק לומר דתלמודא דהכס
פריך חנינה דר' חנינה, דא"כ כל כי האי הו"ל לפרש בשלמא לרב כר'
ניחא, וי"ל דה"כ.

ובישועות יעקב סק"ז הביא ר' חיה ממחבר"ק שורש ק"ע ענף ח'
שחונק ע"ד השו"ע, דשם צטובדא דהיו נובגין לשלוח
סבלונות אחר שדוכין, והמשודכת צעממא נא היתב מקבלתן, ואחר
שהאריך שמהר"א לחוש לדעת רש"י דהכשס הוא שמה חס עצמם
כסף קדושין, כתב דכיון שאין המשודכת צעממא מקבלתן, ובקדושין
המטבג שתקבל צעממא, י"ל דלאו לשם קדושין קבלתן, ואי ימלא
דעושה שליח לקבל קדושין מיד שליח בעלה לא מהני, איז דהיו
רק ספק קדושין, למה לא הביא זה עכ"פ לסיף, ולומר דאפילו
כוונה לשם קדושין נא מהני, והמעין שם היעז יראה צטין דחונק
על דין זה.

ויש שכתבו ליישב דעת השו"ע. צכנכ"ג הגב"י אות ג', יישב מה
שקשה על השו"ע מפסקו צס"י קמ"א גבי גט כו', ובקושיית
הב"ש ה"ל, דלריך לדחוק ולומר דמש"כ כאן גבי קדושין הוא
רק לכתחילה, וכמ"ש הב"ש שם דהיכא דאפשר יש לחוש לדברי
החוסרים, וקצר כאן מפני שסמך עמש"כ צס"י קמ"א שהוא עיקר
המחלוקת [ובדל"ן הב"י לס"י קמ"א, וכ"כ ברמ"א]. גם צעלי
חריזים סק"י כתב דל"מ מהא דמשמע צס"י קמ"א דאשה עושה
שליח לקבל גט מיד שליח בעלה, דלא מירי כאן מדין הקדושין
עלמ, דדאי חס עשהה כן הדין כמו גבי גט וכמ"ש ברמ"א כאן
דהיו ספק קדושין, רק שכתב כאן המחבר דלכתחילה חין לה
לעשות כן דשמה אינו רואה להאמין הקדושין לשליח, ואע"ג
דמשקבל השליח הקדושין הן בחריטות, אפשר דלא ניחא ליה
צ"כ עד שיגיעו לידה, וכמו שכתבצ נקמן ס"י נ"ח צס"י חוס'
ר"ד צאומר לשלוה שיקדש צזכב וכו' קדשה צכסף, דאע"ג דהו"ל
רווחא מ"מ ראונו לקדשה לפי כבודו, וכן במקדש צמעשר שני
חמרינן בקדושין נ"ג צ' דגם לדידיה לא ניחא ליה חס ויחנסו
הקדושין צידה, וכ"כ י"ל דלא ניחא ליה להאמין לשליח, אבל צגט
ל"ש טעם זה, כיח טעם דציון דבעל או משום חלצה הבא נחחר
מיוכן, וצזה פליגי הפוסקים. ובהפארת מנחם פ"ג דאישות ה' י"ד
כתב דאפשר דעת המ"כ דבקדושין גס ר' חנינה מודה דאין אשה
עושה שליח לקבל מיד שליח בעלה, דדוקא בגירושין לא ס"ל טעמא
דציון דבעל, שהרי פרש"י שם דאומר קנותי צענייה כו', וכוין
דלחקוקה קאחי מה נפק"מ ל"כ חס הוא נקלה או נכבד צענייה,
אבל בקדושין דלקרובה קאחי הוי קפידא. וכ"כ צצרוך השלחן
סעיף י"ח. וע"י צעממא חיים שצאית הסמוך מש"כ ליישב קושיית
המגיה שצמל"מ ה"ל. וע"י גס צפתחי עזרס מש"כ ליישב קושית זו
ועל

בקדושין דמהני טלי קדושיד מע"ג קרקע, לכן גם בהצרה הבא לאחר
מיכן מהני, אבל לפרש"י דבקדמה איהי אכתי איכא משום ביוון, א"כ
קשה דזה שייך גם בקדושין, אמנם גם לפרש"י יש ליישב הסוגיא
דיצמות דמירי דשמע הבעל ולא קפיד דליכא משום ביוון דבעל ווכבאות
הסמוך. וע"ע בדברי השע"מ דבסמוך.

(ד) מיהו ברש"י שם גריס דעולא אמר בשם ב' רב.
(ה) וביאר בתפארת מנחם פ"ג דאישות ה' י"ד, דכוונתו דלהסמ"ג
י"ל דשם איירי בקדמה איהי ושוויח שליח דליכא משום ביוון רק משום
חצרה, וזה לא שייך בקדושין, דדוקא בגט בעינו שחיהה הנתינה לרשותה,
ובהצרה הבא לאחר מיכן הוי כטלי גיטך מע"ג קרקע דלא מהני, אבל

אוצר

סיק כה אות א-ב

הפוסקים

מיכן, והאריך לזכר דאין להציל ראייה מבין דעמס דחלצה הוא העיקר, כחצ עור, דלרווחא דמילתא י"ל דאפילו לטעמא דחלצה, אפי"ה צ"ל דקדושין הם כדון אפילו נהנך רבוחא דחיישי לרוב, דברי אמרין בגמ' שם מאי צינייהו, איכא צינייהו דקדמה איכי ושוויא שליח מעיקרא, ופרש"י דעשה שליח דידה קודם שמסר הצעל ליד שלומו, דכשתא לא דמי לחזר הצאה לאחר מכן, וא"כ צ"ל שקדמה הצת ושוויא שליח לקבל קדושה וא"כ שליח המקדש גם הוא שניה כדי נקדשה, א"כ גם שייך כך טעמא דחלצה, בלחץ דנכח הפירושים והבצרות, הוי צ"ל דקדושין כדון, וכ"ז כדי ללמד כל הבצרות, שלפי האמת כרי לרוב הפוסקים רוצה דמיאכר קי"ל כרי חנינא דיכולה לעשות שליח לקבל גיטא או קדושה מיד שליח צעלה [וכנ"ל בלוח הקודם].

וכ"כ בגשמת חיים דס"א ד', דפשיטא דלעממא דציון דצעל, כל היכא דיעינן דלא קפיד הצעל ויכולה האשה לעשות שליח לקבל מיד שליח צעלה, וכמבואר בתוס' גיטין ס"ג ב' ד"ה דקדמה, וכן לטעמא דחלצה נמי מבואר שם בגמ' דיש מקום היתר היכא דקדמה איכי ושוויא שליח, ובזה מיושב משה"ק המגיד במש"מ על המ"כ [וכמובא בלוח הקודם] מהא דביצמות דף ל"ד מבואר דעושה שליח לקבל קדושה מיד שליח צעלה, דלכא"ל כרי משכח"ל שפיר דעושה שניה כרי, לטעמא דציון משכח"ל בדלא קפיד, ובגון שגילה הצעל בשטר השליחות שעושה שליח נהנוך הקדושין ליד שלומו, וכמובא ברבי"ש ס"י ג"ה ע"ג, ולעממא דחלצה כרי, כרי משכח"ל בגון דקדמה איכי ושוויא שליח, ופשיטא דלא קפיד, ובגון שגילה הצעל [הקודם], ואין להקשות דלסדרת הסמ"ג צעשין י' דקדמה איכי ושוויא שליח מהני שלא לחוש לטעמא דציון, (דלא כהסבירא הג"ל דמהני לטעמא דחלצה, וכמובא בלוח הקודם דצדרי המגיד שצמ"מ), וכ"כ צם' התרומה ה"י גיטין ס"י ק"ב, וכן תפס במוסנס בהגמ"י פ"ו דגירושין, א"כ לטעמא דחלצה לא מהני אפילו בקדמה לעשות שלומו, ולפי"ז אכתי קשה מהביא דיצמות דהכי מלי אינכי לשוויא שליח, מ"מ י"ל דהא דאפשר דהמ"כ סובר כשיעור רוב הראשונים דפליגי על הסמ"ג, ואפילו אח"ל דסובר בהסמ"ג, אכתי אפשר דסובר דטעמא דציון הוא העיקר, וכמ"ס במהרי"ל לצית הלוי הג"ל, ועוד דאפילו ניהא דטעמא דחלצה עיקר, מ"מ הא ודאי פשיטא דמלאורייתא יכונה לעשות שליח לקבל מיד שליח צעלה, ואינו חלף חומרא מדרבנן, [ועי' הוכחתו דצדרי שצאות הקודם, וכן הוכיח במשכנות הרועים אות ש' ס"י ר"ז, ושממילא לק"מ מהא דיצמות דהתם מייירי דלאורייתא לענין חייבי חטאות, מלבד מש"כ נמי ד"ל דמשכח"ל בדלא קפיד או בקדמה], ואין להקשות על מהרי"ל לצית הלוי הג"ל שלד צידונו להחזיר לבי העטמים, הא לסמ"ג וסיעתו הג"ל אכתי צידונו לא היתר יכולה לעשות שליח משום גזירה דחלצה, דאכתי אפשר למלאך לז היתר דצדרי מוטעם ס"ס, דשמא העיקר כהסבירים דקיי"ל כרי חנינא, ואח"ל דקיי"ל כמ"ד דהלכה כרז, אכתי אפשר דאף רב מודה דהיכא דקדמה איכי ושוויא שליח ליכא למגד משום חלצה, וכשיעור רוב הראשונים דפליגי על הסמ"ג, ואף שאינו מתהפך, הא אשכחן לכמה רבוחא דסבירים דלא צעין מתהפך.

גם בהמקנה ריש פ"ב ד"ה שם אצל, כתב, דכל קפיד דליכא טעמא דציון עושה האשה שליח לקבל משליח צעלה, וכמ"ס בתוס' צינייהו ס"ג ב' ד"ה דקדמה, ושלפ"ז מש"כ בשו"ע דאינה עושה, מייירי בסתם, אצל בלא קפיד עושה שליח לקבל משליח צעלה בקדושי כסף, דכנסף ל"ש נמי הגזירה משום חלצה, דהא לא צמי נתינה מיד הצעל לידה, דהא אפילו אם היה פקדון דצעל צידה יכול לקדש בו, או אפילו בקדושי שטר, היכא דקדמה איכי ושוויא שליח, ובזה מיושב מה שיש להוכיח מהגמ' שם דיכולה לעשות כרי וכדוכיח

ועל מה שהקשו בגשמת חיים ומהרי"ל הג"ל, על מש"כ הב"י דהמ"כ מייירי בעשה שליח מיוחד לקבלה כרי, עי' במשכנות הרועים אות ש' ס"י ר"ז שכתב צם' הרב אליהו רבא, דמה שהזיקו לבי לפרש דברי המ"כ דמספק"ל אפילו בחרי שלומו, הוא משום דכיון דכל עיקר ספיקו הוא אי מדמינן קדושין לגיטין או לאו, א"כ אי חמרת דפשיטא ליה דבחרי שלומו מקודשת כי היכי דבגט מגורשת כרי חנינא, א"כ מאי מספק"ל חו בשליח אחד, כיון דקדושין וגירושין חד דינא הית לכו א"כ ה"י צודאי חוללת, חלף ע"כ דאכולה מלחא מספק"ל.

ובשערי תורה ח"צ קו"י ב' ס"י ע"ז, מתוך הרח"ה שפירא הקושיא מייצמות שצמ"מ הג"ל, דהנה הא מייירי התם דהאחיות היו קטנות, דהא מוקי לה בשופטות מתוך י"ב לאחר י"ב, ומסתמא מייירי שאצ"בן קיבל קדושין צעדן, ובזה גם רב מודה דיכול לקבל מיד שליח המקדש כרי, דהאז אינו צא כלל בחורח שניתוח חנה צדקת שכתב נז חורח, וגם שייך כאן הטעם נגזר חמי' חלצה הצא לאחר מכן, וכ"כ דלא שייך הטעם משום ציון דצעל, דהא יודע דעיקר הקדושין צקטנה הוא ע"י האז כרי, ואף דלכאורה משמע צינייהו דף כ"א ודף ס"ג ב' דהאז המקבל גט לבתו הוא מחורח שליחות, [עכ"ל דאין הכוונה שליחות ממש, חלף כעין שליח. מדבריו שם להלן], וכ"כ צמח מקומות דאז מקבל קדושי בתו מיד שליח הצעל כרי, ודומק לומר דאחי כרי"ה ולא כרז כרי, וכ"כ בקדושין דף נ"ב צהא דחני עצימי נזה ה' צנים ונזה ה' צנות כרי, והשתא חקשי כך צרייתא לרז כרי, א"י כנ"ל.

ב. וכשהמקדש אינו מקפיד שתקבל הקדושין ע"י שליח קבדה, או שעשתה שליח לקבלה לפני שהמקדש עשה שליח להולכה. צמ"מ מהרי"ל לצית הלוי ס"י א', צידון שהמקדש לא יכלה לצוא למקום המקדש, והוכנס שחמנה שליח נקבנה, שיצא נגמל מסוים, ושם יצא המקדש חו שלומו לחת הקדושין, והמקדש מייירי ג"כ שליח לזה, וחכם אחד חורח שלא היו הקדושין כדון, עפ"י מש"כ השו"ע כאן שאינה יכולה וכו', והמהגר חחר שהחריך נחמתי על השו"ע והענה דנרוב הפוסקים יכולה לעשות שליח לקבל מיד שליח צעלה, כמובא בלוח הקודם, כתב, דצ"ל דקדושין כדון אפילו להסבירים דהוי ספק אם האשה יכונה לעשות שליח לקבל מיד שליח צעלה, דברי צעשין ס"ג ב' איכא חרי טעמי צהא דאין האשה עושה שליח לקבל גיטא מיד שניה צעלה דהא משום ציון דצעל, ועוד משום חלצה הצא לאחר מיכן, וצינייהו כ"ד א' נראה דטעמא דציון דצעל עיקר, דברי אמרין שם טעמא מאי משום דאיכא ציון דצעל והכא צעל לא קפיד, ואע"ג דפריך אח"כ הא ניהא למ"ד משום ציון חלף חמ"ד משום ציון כרי מוכח דטעם זה עיקר, חלף דאח"כ מיישב גם לטעמא משום חלצה כרי, ועוד דברי כתב המרדכי צפ"ק דע"ז והתוס' בשבועות מ"ה א' צם' ריב"א, דהיכא דאיכא חרי ליטנא צגמי קיי"ל בליטנא קמא וכ"כ מהרי"ק בשורש ע"ב, וא"כ טעמא דציון עיקר כיון דמיייתי לה צגמי חטילה, ועוד דברי כתב הרא"ש צהדיא בשבועה כלל מ"ה ס"י ט', דמוכח מהירושלמי דטעמא דציון עיקר, דקאמר הירושלמי דאף לרז דס"ל דאין אשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטא מיד שליח צעלה, מ"מ אם היה עומד ושומע את קולה, פירוש שמת עשה שליח ולא הקפיד מהני כרי, וא"כ צ"ל שהמקדש ידע שמנתה שליח ועפ"י עשה גם הוא שליח למסור הקדושין לשלומו, ודאי דלא שייך טעמא משום ציון דצעל, דברי חזו"ן דאיו מקפיד, וכ"ז דומה ממש להא דגיטין הג"ל, וכמו שפרש"י שם. ואחר שהביא מ"ס צינייהו ס"ג ב' אם איתא לרז חנינא עבדנא כותיה ופרש"י ולא חיישין לחלצה הצאה לאחר

באר הגולה

א ל' הרמב"ם זצ"ל מה' אישות ומשנה קדושין דף מ"א ע"א ופ"י רש"י ע"ס

ב ממנה כתובות דמ"ו ע"ג

לז כל דיני קדושי קטנה וכו' כ"ז סעיפים:

ביאור הגר"א

(א) האב כו' רפ"ב מ"א א' ועד ש"י שם ד"ה כשהיא נערה כו' וכמ"ש במתני' ס"ד א' :

(ב) שלא לדעתה כו' :

(ג) וקדושי כו' שם ג' ב' וכתובות מ"ו ב' :

א א [א] האב (ה) מקדש את בתו [ב] שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה וכן כשהיא נערה רשותה בידו [ג] וקדושיה לאביה וכן הוא זכאי במציאתה

סתמי תשובה

מנת נ"ש גרע מנדא דע"כ אית להו דפתוחה מנת ג' אין לה חופה ולא מנינו מי שיתלוק בפירושו. נדון זה זולתי הרשב"א ז"ל דס"ל דפתוחה מנת ג' אית לה חופה וליהו ע"כ סובר כהר"א ודעונו' (מוח דעת הי"א שם) חומס הר"א וסייעתו לא נתקבל מה דעתם בפחותה מנת ג' דלפ"ד אף דס"ל דחופת נדה הויא חופה מ"מ ס"ל דלית חופה פתוחה מנת ג' ע"ש בלחוד. ועיין בשע"מ פ"י משלכות אישות בקול' חופת חתנים סעיף ז' שהאריך ג"כ כזה ומסיק דלכ"ע דינא יתיב דחופה דפתוחה מנת ג' שנים לא תשיבא חופה כלל ואין מי שיתלוק על זה ושלא כדברי המל"מ הג"ע ע"ש :

(ה) מקדש את בתו. עיין במל"מ פ"ג מה"א דין י"א שנסתפק בני שקידש בתו קטנה פתוחה מנת ג' שנים ויום ח' נכסף או נשטר דק"ל דהיא אשת איש גמורה. אם הכניסה אביה לחופה אי חופתה חופה ותשובה כגשאלה או דילמא חופה דפתוחה מנת שלשה לא תשיבא חופה והויא ארוסה ונ"מ ליוורסה ולשומא לה ולדון לנעלה בחנק אם נא עליה אחר ג"ש ויום ח'. והאריך כזה והעלה דרש"י והתוספות והריטב"א אית להו דפתוחה מנת ג' ש"ל לית לה חופה וכן הוא דעת רבינו הרמב"ם וקצת גלוזים (שהוא דעתם נש"ע לקמן סי' ס"א בנין חופת נדה ופתוחה ושלח כדברי המל"מ הג"ע ע"ש :

אוצר סימן לו ס"ק כה אות ב—סימן לו סק"א אות ב הפוסקים

קדושין מאחר לא תפסי כה קדושין, ומילתא דתמידי היא איך הסכימו הרשב"ם ומכר"י לציח כליו כנ"ל דאין האשה עושה את השנים להונכה עלמנו נשלים קצנה, וכדבר לריך תגמוד.

[וכדוכוכיה השע"מ שצאות הקודם], ד"ל דהתם מיירי בדלא קפיד או בקדמה כו'.

ג. הא דמהני כשאינו מקפיד, אם הוא דוקא כשידוע בן בשעת מינוי השליחות, או אף כששמע אה"כ לבסוף ולא קפיד. ומה הדין כשלבסוף קפיד. יתבאר בעז"ה בס"י קמ"א סעיף א'.

סימן לו

סעיף א. א. האב מקדש וכו'. א. לשון הקדושין באב המקבל קדושי בתו. נטושו"ע לא ביארו איך יהיה לשון הקדושין בזה. וזרמב"ם פ"ג לאישות הל' י"א, אחר שביאר בשנים האשה לשון הקדושין וענייני השנים כמבואר לעיל סי' ל"ז סעיף א', הוסיף, וכן המקדש ע"י האב אומר לו הרי נתתיך מקדשת לי וכו' אומר קדשתה לך וכו'. וכן כתבו בנלכו סי' ע"ה, ובאחרות חיים הל' קדושין סי' ג'. וכן הביא דין זה ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דפ"א א'. ועי' לעיל סי' ל"ז סקי' שהמקנה בקו"א כתב הא דבעינן שהאב יאמר בתי מקדשת או שיאמר בן הוא מדאורייתא מדכתוב את בתי נתתי, ושצטרף השלחן השיג עליו. ועי' עוד שם מה שדנו האחרונים לענין שנים אם לריך לעשות או שמספיק גם כששתק, וכן אי מהני עסקים בזה ענין בני חמירה כלל. ועי' עוד להלן סק"א.

ד. להסוכרים דיכולה לעשות שליח לקבל משליח בעלה, מה הדין כשעשתה לשליח דהולכה עצמו שליח לקבלה. עי' בשו"ת מכר"י לציח כליו שהוצא צאות א', לאחר שחנק ע"ד השו"ע, כתב דהמ"כ שהביא בכו"מ מיירי שהאשה עשתה שליח לקבלה אחרת שנים עלמנו שטעמו דבעל שליח להולכה, ומטעם דנה חזרה שליחות חלל הבעל. ועי' רס"י קמ"א דף נהסוכרים דיכולה לעשות שליח לקבל גיטת משליח בעלה, מ"מ באמרה לשליח הבעל עלמנו שיקבל לה גיטה הרי זו ספק מגורשת. ועמ"ס דין מבואר בגיטין ס"ג ז' משום דמסקתא לן אי בעינן חזרה שליחות אלל הבעל. וכתב בשו"ת הרשב"ם סי' תקכ"ג דיש לנמוד משם דה"ה לקדושין נכתחילה לא יעשה שליח הבעל שליח קצנה להאשה, ואם נעשה כיו קדושי ספק, דגיטין וקדושין חד דינא אית להו.

ב. אם מומר יכול לקבל קדושי בתו. עי' בכו"מ סי' מ"ד שאין דין זה כתובות מיימוני שצב"ס נשים. ושם כתובות מיימוני סי' י"ב כתב ח"ל מומר שיש לו בת קטנה או נערה אם יכול אביה לקבל קדושיה אם לאו, זה היה מעשה צימי קדמונים ואמרו מקודשת, חלל שבעינן כשקבל קדושיה כשהיה ישראל אס יכול אח"כ לקבל את גיטה הביא מחלוקת בזה.

ובנשמת חיים דס"ב עור ז', אחר שכתב ג"כ כמכר"י לציח כליו כנ"ל, דהמ"כ מיירי ששטח שנים נקברה לאותו שניה עלמנו דהמקדש, [וכמוצא צאות א'], כתב דמ"מ נראה דלאו מתא פסיקתא היא שהא דין זה שזכר לדין גירושין, שהרי כתב הריטב"א בגיטין שם דטעמא דלא חזרה שליחות אלל הבעל, היינו משום דהוי כעני גיטין מע"ג קרקע, ומא דן הריטב"א שם דין זה הוא דוקא בגט, משום דבעינן ונתן צידה, חב"י דיהיה לא חכמה נן, וכ"כ שם הרא"ה בחידושו, וברי דעת כמה פוסקים דגזי קדושין מהני עלי מע"ג קרקע [וכמוצא צב"ס א' סי' ל' סק"א אות ט'], ופשיטא דלדעתם נעושה שליח נקבלת הקדושין לאותו שליח עלמנו של הבעל ליכא למיחש להא דלא חזרה שליחות אלל הבעל, ודינו כמו מתנה דלא חיובת נן, וכמ"ס הריטב"א, חלל שיש חונקים וסוכרים דגם גזי קדושין לא מהני עלי מע"ג קרקע [וכמוצא שם].

ובגמ פשוט סי' קכ"ע סק"כ [ולין חנוי הבית מאיר כהן] הביא דברי תשובות מיימוני כנ"ל, ואחר שהעיר דדברי התשובות מיימוני סותרים למא שהביא בכו"מ שם בשם הגהות מיימוניות לענין קבלת הגט, ציחר, דנא צריח ליה להחשבות מיימוני אס כשנשחמד האב פסק כוחו וזכותו בקבלת קדושין וגט של בתו, ולענין קדושין חושש להחמיר לחוש נקדושין שקבל צעד בתי כו', והגע פשוט עלמנו האריך לדון בזה אם יש לאב מומר זכות צבת קטנה או נערה לענין קבלת קדושיה וגיטה, ובסוף דבריו מסיק דלכאורה יש לדמות דין זה להא דפליגי הפוסקים גזי יצום אם מומר זרק אשת אחיו ניצום, חמס י"ל דלפינו נדעת. במקוין באיסור זיקה היינו משום דהא איסור לאו וכו' איסור דחתי ממילא, אלל קדושין דאיסור כרת הוא וצידים קעציד המומר מעשה לקבל קדושי בתו מודים הם דקדושי קדושין הם, וכן משמע בתרומת

ובקול אליהו ח"ב סי' ו', אחר שכתב ג"כ כהנשמת חיים כנ"ל, הוסיף דמעתה לענין אם נעשה את השניה להונכה עלמנו שליח לקבלה, יש לדון דמקדשת גמורה היא, משום דאוכא ס"ס להחמיר, ספק אי בעינן חזרה שליחות אלל הבעל אפינו בגיטין, דהא משום ספק נגעו בזה דיתכן דלא בעינן הכ חזרה שליחות, ואח"כ דבעינן חזרה שליחות אלל הבעל, בקדושין מיהא יש ספק אי עלי קדושין מע"ג קרקע מהני, ולפי"ז אם פשט ירה וקבלה

ביאור הגר"א

[ד] אם נתאלמנה כו'
כתובות מ"ג ב':
[ה] עד שתבגור. כמ"ש
בס"ב:
[ו] מיום שתולד
ירושלמי פ"ג אמתני'
אם ילדה כו' הא בת
יום א' מתקדשת בכסף
והביאו הרא"ש ור"ל לאפוקי בביאה ב"י:

(א) [ג] במציאתה ובמעשה ידיה ובכתובתה [ו] אם נתאלמנה או נתגרשה
מן הארוסין הוא זכאי בכל [ה] עד שתבגור לפיכך מקבל האב קדושי בתו
ג [ו] מיום שתולד עד שתבגור ואפילו היתה חרשת או שוטה וקדשה האב
הרי היא אשת איש גמורה והוא היתה בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת
בביאה מדעת אביה פחות מכאן אם מסרה אביה לקדושי ביאה אינה מקדשת:
בגב

בגב

באר הגולה
ג כן משמע צמחה דוכתי
וירושלמי פ"ג וקדושין
האם אם ילדה אשתך
נקמה וכו' משנה ס' דף
ס"ג ע"ה
ד ומשנה יבמות דף
קי"ג ע"ב
ה ומשנה נדה דף מ"ד
ע"ה [ג] ע"ב.

פתחי תשובה

[ג] במציאתה. ע"מ ו"ג ועין בס' קנות האשן סי' קע"ו סעיף י"ב:
צמחיתא דלפי שאמר כסף קדושה שלו. משמע דאפילו אם נחלה מה
דחינו פרוטה לכל היתר מפרוטה הוי מתנה צמחיתא ויהיה שלה מש"ה
מתנה לצמחיתא זוכה חניה. לכל צמחיתא אינו מוכח דלא כתב הג"ח דהוי
והתורה זוכה לכל צמחיתא קדושין ולא חילק אם הרבה או צפרוטה

הפוסקים

ס"ק א אית ב—ס"ק ב אית ג

אוצר

ניחויית מליאתה שלה, מ"מ רוב הפוסקים הסכימו דחמיד מליאתה
שלו.

ב. להסוברים דמציאתה לאביה דוקא בסמוכה על שלחנו,
מה הדין כשאינו זן אותה מחמת שאין לו או
מחמת שיש לה מזונות במקום אחר. בחילת להבין כתובות
מ"ז א', הביא קושית הר"ן על שיטת רש"י דבחינה ניונות מהאב
לא כיו מליאתה שט, מהא דפריך הגמ' צ"מ י"ב צ' גבי מליאת
אמה נרבה אי דאיתא לאב דלחוב היא, והא הכס ניונות מרבה,
ותירץ המהרי"ט דהכס מודה רש"י כיון דכתיב יחסי סימנים נפקח
מרשות אב לרשות אדון ואיכא למיחש דהו לא זיון לה, וכחז ואני
מוסיף דרש"י לא חתי למעוטי אלא היכא דהוי גבירא קפדנא דיש
לו ולזינו רובא נזכר, דכתיב האי גבירא לא תקינו ליה רבין זכות
צמחיתא, דמכיוי חתי נאמר דמחר יהיה רוח אחרת איתו לזונה,
דכיון דלזינו רובא ליותר משלו צודאי לעולם לא יזון אותה, אבל
אם אינו זכר מחמת שאין לו, או משום שיש לה מזונות זולתו בריות,
י"ל דמודה רש"י דתקנו לו מליאתה פן למחר לא יהיה לה צמח
ליזון, ואי אחרת מליאתה לעולם לא יזון עוד אותה לעולם, ואפשר
גם הכות' ס"ל כן בשיטת רש"י, אלא דלר"י אפילו אינה סמוכה
ומחזרת על הפתחים מליאתה לאביה ובהא הוא דנחלקו. וכן מסיק
בקרי"א שם סי' קס"א.

ג. להסוברים דהמטעם דמציאתה לאביה משום שלא יקדשנה
לשאינו הגון לה, מה הדין אם היא מקדשת
בבר. בהמקדש קרי"א כאן כתב לתרץ קושית הב"י והב"ח על
הרמב"ם והטור שהביאו כאן הדין דמליאת גבי קדושין, עפ"י מש"כ
בהפלאה כתובות מ"ז א' ליישב פירש"י שם דמשו"ה לא פירש
כפ"ר"י דע"ס דלחינה הוא שגא ימסרנה למנוול ומוכה שחין, משום
דס"ל דצמחיתא שם משמע דהאב זוכה צמחיתא אפילו הוא כבר
חרוסה דזכר ל"ש העטע דשמה יקדשה כו', נפיקר כתב רש"י העטע
דמזונות דשייך גם בכה"ג, וכן יש לפרש הכי כוונת הרמב"ם
והטור דאף דכבר קדשה מ"מ מליאתה שני משום איבה דמזונות,
וצדק נראה גם כוונת הנזכר דכתב בס"י זה העטע דמליאתה שלו
משום איבה דמזונות כפ"ר"י, ובחז"מ סי' ע"ד כתב העטע שלא
ימסרנה כו' כפ"י הכות' [וכבר עמד ע"ז צעני ארוס סק"צ],
דנפי מש"כ דהכא מיירי בחרוסה ח"ש.

אולם במקור ישראל סי' כ"ב דמ"ה ד' צמחיתא נענין מליאת אשה
לצמחיתא, כתב דודאי נראה דאף להסוברים דמליאת משום

איבה שלא יקדשה לשאינו הגון לה, מ"מ לא יתכן לומר דאם מליאת
מליאת אחרי שקדשה דמליאתה לעולם כו', דהא ודאי לא פלוג
רבין

באר היטב

(א) במציאתה. כתב צ"י אפ"י שצמחיתא ומעשה ידיה אינם ענין
לקדושין כתבם רבינו משום דנחלה נחלתא נחלתא. ובה"י כתב
טעם אחר ע"ש. וצ"ח כתב על דקדוקי הב"י דמש"ה הביא כאלו דוכתי
הכל של אב ולא אמרינן דלא זכה אלא צמחיתא להתקדש בו
אמר וכן זכאי צמחיתא וכו' ע"ש לכאורה י"ל ללמוד מזה מי שנותן
לאביה אלא המותרת על כסף קדושין. הו"ל ונא מתחלה ע"י קדושין.

ב. תרומת הדשן רס"י רכ"ג ע"ש, וסיים דהעולה מהמקדש יוראה
לי צדוק לאב המומר אם קבל קדושין בעד צדו היכודית קטנה או
נערה קדושי קדושין.

ג. ואם בניורת יכול אביה שנתגייר ג"כ לקבל קדושיה.
בהגהות שי למורה כאן הביא מהשעמ"ק כתובות ט' צ'
בשם שיטה ישנה, דגם הגיורת יכול האב נקדש אותה אף שהיא
בקטנה שטולה, דמדרבנן תקנו שיהיה יכול נקדשה. וכ"ה בצפרו
שאל ומשיב רביעאי ח"ב סי' א', והוסיף, אבל מן התורה לא חיילי
קדושין.

אולם צמחיתא רענן סי' כ"א אית ח' מבוחר דמקדשת מן התורה,
עפ"י מה שהביא מהרש"ב סי' י"ח דבגיורת לא אמרינן כקטן
שטול דמי, וכחז דיש להביא ראיה לדבריו מהא דאיתא בסוטה
דף ו' דאחר שאמרה תמר גיורת אני שאל אותה יהודה שאל קבל
צ"ח אביך קדושין כו', וכבר תמחו צדק דכתיב גר שנתגייר כקטן
שטול דמי ונא היה אביה כלל, ע"י שו"ת מהר"ה הטוי ח"א סי' ס'
ק"ו וצ"ח יתכן ח"א סי' ל' [וכן הרגיש צ"ח"מ הנ"ל], ומה מוכח
דעתה הרש"ב דגבי גיורת לא אמרינן כקטן שטול דמי, ושפיר
יש לספק דילמא קבל זה אביה קדושין.

ב. במציאתה. א. במקור הדין ומעמו, ואם זה דוקא בסמוכה
על שלחנו. עכ"ל"ג ד"ד מהמשנה דכתובות מ"ז
צ' האב זכאי צמחו כו' וצמחיתא. ובחז"מ לזכר (ארץ לזכר) סק"צ
הביא דברי הגמ' שם דמפרש דהעטע הוה משום איבה, ופ"ר"י דהוה
משום איבה דמאונות, דאם אמרינן מליאתה שלה לא זיון לה איבה,
והכות' שם כתבו דמשום איבה היינו שלא ימסרנה למנוול ומוכה
שחין, ואפילו כשאוינה סמוכה על שלחנו, והוסיף דכ"ה דעת הרמב"ם
צ"ח"ל דלחינה ה"ל י"ג דמליאת צדו הנערה אפ"י שאינה סמוכה
על שלחנו הרי הוא של אב ע"ש, [וכ"ה להדיא בעו"ש"ע חו"מ סי'
ע"ל].

וע"י בעצי ארוס סק"צ שמתרץ מה שהקשו הב"י והב"ח אהא
דהביא הטור כאן דין מליאת דהא לא שייך נקדושין, ד"י"ק דבא
להשמיענו אגב חורחה דעת הכות' דהעטע הוה משום איבה דקדושין
שיוכל למסרה כו', ולכן אפילו אינה סמוכה על שלחנו, ולאפוקי
מדעת רש"י דהוה משום איבה דמזונות ודוקא בסמוכה ע"י שנתנו
ע"ש, [ולכאורה לע"י דהא הטור כתבו להדיא בחז"מ וכו"ל].

ובערוך השלחן סעיף צ' כתב דאם מלא מליאת שייך לאביה אפילו
אינה ניחויית ממנו, ואף שיש מצדדיו דס"ל דלחינה

באר היטב

ולא"ל תירץ תוספות שם דמה להנך שהאז נפסד על ידיהן וכו' איכא למימר ומתנה יוכיח ע"ש וד"ק. גם י"ל לפי מ"ש תוס' שם לנסוף כסף קדושין שאני משום דיש לו פסידא דיואל' מרשותו וכו' אי"כ גם מתנה אין למילף ולא"ל כסדרת המהרש"א דלענין חלל מחלל לא פרכינן הך פירכא והביא ראיה מפ"ק דקדושין ע"ש. אינו ראיה היא דשם רצה למילף מעשה ידי' מכסף קדושין אינו יוכל לומר הך פירכא שכן האז נפסד דמעשה ידיה נמי ומפסיד כסדרת תוס' כחן. אזל לעולם אי ילפינן מ"היתא מכסף קדושין שפיר פרכינן ונה לכסף קדושין שכן האז נפסד וא"כ לא מלי למילף מתנה מכסף קדושין ונאמת יוכל לומר הך פירכא דהאז נפסד לעיל דלא כמהרש"א וד"ק :

הפוסקים

סי' ב אות ג—

במהרש"א שם, וכ"ז איירי כשהיה אינה סמוכה על שנתנו כמ"ש בתוס' שם מ"ז א', ועי' בחי'מ סי' רע"א.

ובבאה"ט סק"א השיג על הכ"ש, דמה שהביא מהא דגבי קדושין המותר מפרועה ג"כ לאציה, אינו מוכח, דשאני התם הואיל וזה מתחילה ע"י קדושין, והתורה זכתה לאז בכסף קדושין ולא חתקה אם מעט ואם הרבה, משא"כ במתנה בעלמא אפשר דהוי כמו ירושה שמפורש במתני' [כתובות מ"ז ב'] כהדיא דלא הוי לאז, וכן מה שהביא מהא דכתבו התוס' דליכא נמינף מ"היתא מקדושים דהוי לאז, משום דמ"היתא קטרתה להגביות, משמע דבמתנה דלא ערחה ילפינן שפיר מקדושין, זה אינו, דא"כ קשה נינף נמי ירושה דג"כ לא ערחה, א"י משום דאיכא פרכא מה לקדושין שכן האז נפסד על ידיהן כמ"ש התוס' בסו"ד, ומה שהקשה המהרש"א ע"ז מהסוגיא דקדושין דתיך צעי נמינף מעשה ידיה מקדושין והיכא דלא הוי פרכא גמורה וכי"ל, לק"מ, דהא גם צמעי ידיה מפסיד האז, משא"כ בירושה דליכא פסידא, וא"כ גם מתנה לא מלי למילף מכסף קדושין וכו'. וב"כ בחרן לבי (וחלומי לביה) סק"א לדחות ראיות הכ"ש ממוחר כסף קדושין, וכן ממש"כ התוס' גבי מ"היתא כו', והוסוף, דכן מוכח ממתני' [ב"ב] דלא קמי מתנה כ"א מ"היתא לאציה, וכע"ז דמה העני אחרים סק"ז ראיות הכ"ש מהא דמוחר כסף הקדושין, דהתם מקרא ילפינן לה ד"היתא דכוותה קממעט דומיא דלדון אלו היה כסף צין רב צין מעט הכל שלו, גם מש"כ הכ"ש משנן התוס' דמ"היתא ניכא נמינף משום דערחה כו', א"כ במתנה דליכא ערחה איכא למילף כו', לא נהירא, דהרי גם במתנה אחרת צ"מ ע"ז א' אי לאו דערחה ואר"י קמיה לא יהיב ליה, ומש"כ חשיב לה כמכר, משמע דשייך יותר ערחה במתנה מ"היתא, ויותר נראה דצרי כח"מ דלא עדיפא מחשב שאין הצעל זוכה במתנה שנתנו לה אחרים וכו'.

ובשיב קדושין סק"א דמה ג"כ דצרי הכ"ש, דמש"כ דממה שמוחר הקדושין לאציה משמע דזוכה במתנה, דצרי תמוהין, דצקדושין כיון שלדעתו מתקדשת א"כ אין רגונו לקדשה רק בסכום זה לכך שנו הס', כדאמרין בגמ' השתא אציה מקבל קדושים אידיה תשקול כספא כו', ומה שהביא ראיה מהתוס' בכתובות כצד הארכתו צמפרי שם צביאור דצריהם דלא ככ"ש א, וכן משמע פשטא

דמשלמת שכר בטלה לרבה, ואף דאכתי איכא עורף, מ"מ כיון דבא ע"י פסידא שפיר איכא למילף, וכן מוכח מהגמ' דקדושין דעביד צריכותא למעשה ידיה מכסף קדושים, והיינו משום דגם במעשה ידיה איכא פסידא דמתנוא מיניה, ואף דאיכא עורף על מזונותיה, מ"מ כיון דיש קצת פסידא שייך למילף, ולכן כתבו התוס' גבי מציאה הסברא דטרחה, אבל אה"ג גבי מציאה היכא דליכא בטול מלאכה ודאי דאין ללמוד מקדושין, דהרי בזה איכא פרכא גמורה דמה לקדושין שנפסד משא"כ במציאה כה"ג דליכא פסידא כלל, וכן במתנה דלא שייך שום פסידא להאב ודאי דאין זכות להאב מן התורה, כנ"ל ברור בהנחתם דלא כהב"ש. אלא שכתב עוד, דצ"ע. אם זוכה האב

אוצר

רבנן. גם צאילת אהבים כתובות שם, אחר שנחתק ג"כ לחלק צא, ולדד צא לפרש דצרי התוס' שם, מסוים מיכו מסתימת הפוסקים משמע דאפילו נחלרסה מ"היתא לאציה אפילו צאונה סמוכה על שנתנו וכו'.

ד. ובמציאה שנפלה לתוך חצרה. בתוספות ירושלמי סעיף זה הביא מהירושלמי פ"ד דכתובות הל' ו' רבי זכאי דאלכסנדריהא ממשאל שאל, מ"היתא שנפלה לו מחמת שדה (שהיתה לה שדה מירושת אבי אמה וצאה מ"היתא לחובה וזכתה לה שדה), מה את עביד לה כמ"היתא (אי דינה כשאר מ"היתא צה וברי הוי לו), או כחכילת פירות (והיא שלה), ולא מפשיט ע"ש, וכתב דנראה דהמ"היתא מחברו עניו הראיה.

ה. ולענין אכילת פירות משדה שלה. בתוספות ירושלמי שם ל"ן להמשה דכתובות מ"ז ב' דהאז אינו אוכנ פירות צחייה, והוסוף מהירושלמי ה"ל דאם אמר האז אני אוכל פירות השדה ומפקה על השדה שומעין לו, וכתב מהירושלמי לשיטתו דהא דתקנו להצעל פירות הוא שיכא מפקה על נכסי אשתו ושייך הפירות לענין הפקות, אזל הצצלי בכתובות מ"ז מפרש דפרקוזה תחת פירות, ומ"מ אפשר דנענין הדיון לא פניג הצצלי על הירושלמי.

ו. ואם האב זוכה במתנה שנתנו לה. כתב צחי"מ סק"א דאם נתנו לה מתנה, יש להסתפק אם דומה לכסף קדושין, או דוקא קדושין לאציה משום דאי צעי מסר לה למנווג, אזל כל שזיכו לה אחרים מתנה אין לאציה כלום, ולא דמי למ"היתא א, מידי דהוי א"השה שג"כ במתנה הקרן נעלמה רק שהצעל חובג פירות כו' ואע"פ שמ"היתא לצעלה.

ובב"ש סק"א, אחר שכתב דמשמע קדושים לאציה כל מה שמקדש אותה אע"ג דצפרועה יכול לקדש וכמוחר הוי מתנה מ"מ זוכה אציה, כתב דיש למילף מה מי שנותן מתנה לצחולה זוכה אציה, וכן משמע בתוס' כתובות מ"ז ב' ד"ה זכאי, שכתבו דליכא למילף מ"היתא דשייך לאציה מכסף קדושין משום דמ"היתא מטריחה את עצמה להגביות, א"כ מתנה שפיר יש למילף, וקף שכתבו צסו"ד דשאני כסף קדושין שהאז נפסד על ידיהן שיואלת מרשותו, דא"כ גם מתנה אין למילף, מיכו מדלא כתבו זה בתחילה מוכח דס"ל דלא הוי חלל פרכא כל דהו, ולא שייכא רק על מה הלד כו', וכ"ה

(א) במחצית השקל ביאר דבריו דר"ל אע"ג דהא דמציאת אשה לבעלה ג"כ הטעם משום איבה כדאיתא בב"מ י"ב ב', מ"מ במתנה לא זכה הבעל, ועכ"ל דבמתנה לא חיישינן לאיבה כיון דהנותן אין רצונו ליתן לו, וכמ"ש הב"ש בס"י פ"ה סק"ב.

(ב) והוא בספרו אילת אהבים ק"א סי' ק"ס, וע"ש שהעיר ג"כ כהבאה"ט הנ"ל לדבריו הב"ש קשה דא"כ ירושה נמי, אלא שביאר כהנת התוס' לאידך גיסא דלכך לא כתבו בתחילה גבי מציאה דליכא למילף מקדושין משום דשאני קדושין שהאב נפסד על ידיהן, וכתב משום דגם במציאה איכא קצת פסידא שמבטלת ממלאכתה, וכדאיתא בב"מ י"ב א' גבי אמה העבריה

אוצר

ס"ק ב אות ו

הפוסקים

ובאמרות טהורות סעיף זה כתב ג"כ, דנראה דאם נתנו לה במתנה אין האב זוכה בה אלא הרי היא שלה, דכי היכי דאמרין דאין האב אכול פירות בחייה אם נפל לה ירושה אלא עושין לה סגולה כמ"ש בכתובות מ"ו ז', ה"ל במתנה, דמה לי נפלו לה צירוש מה לי נפלו לה במתנה, וחו דכג שבה נעורים לאציה אמר רחמנא, והיינו שבה האב מחמת נעורים כגון קדושה ומעשה ידיה, ואפילו מניחתה אם לא היה משום איבה, מדון חורב הוב שלה, והשתא מתנה אינה שבה האב מחמת הנעורים, ועוד יש לסמוך ענין זה הכא דכתב הרי"ש ס"י תס"ח והצ"ח הכ"י בחו"מ ס"י רנ"ה, דמ"ש ונמכור בנכסי חצוי עד שיבא בן עשרים, היינו דוקא בקרקעות שירש, אבל אם ניתנו לו במתנה, אי לא דהוי ליה מנייה לא הוי יחיב ניה ולאו ממילא קאחיי ליה ומאי למכור ע"ש, ה"ל הכח נמי אי לא דהוי הנאה נותן מניה לא הוי יחיב לה במתנה, ולאו ממילא קאחיי וידיה צעי מיהוי, וחו דהוי מלתא דלא שכיחא ולא תקנו חכמים במלתא דלא שכיחא, וליון לדברי הח"מ והצ"ח.

ובערור השלחן סעיף ה' כתב דיש מי שמשפסק במתנה שנתנו נקמה או נערה אם שייך לאב ויש מי שסובר דהיא נאציה, אבל מנינו מש"כ הרשב"א בחשוכה הוצא צאצאי מלואים [נהנין] דאין המתנה שייכת טהור, וכן מסתבר דהתורה נח זיכתה לאב אלא מניחה שאין דעת אחרת מקנה לה, אבל זה שנתן לה מתנה ודאי לא היתה דעתו להקנותו לאב כיון שגא נתן לו ואיך נמסרו להאב, ולא דמי נעמד שמתנתו לרצו, דזה גלוי לכל שאין קצין נעמד בנה רצו, אבל צבת אינו גלוי לכל, והרי גם אשה ידע כיד בעלה, ומי"מ במתנה אין הגוף של הצעל ואינו אכול רק הפירות, וצ"ח מסולקת ראיית הצ"ח מתוס', ומיהו צקונה שאינה יודעת לשמור החפץ מתנתה לאציה, ודלוי לא נתן לה אלא לשמחה ועיקר כוננה היה להצב כמ"ש בחו"מ ס"י ע"ר סעיף ד'.

אולם כמה פוסקים תפסו כדעת הצ"ח. צאצא פניה (דרישא חרי) סק"א, אחר שפקפק ע"י מש"כ הח"מ דניכא נמינף מתנה מכסף קדושין משום דאי צעי מסר לה כו', מהסוגיא דקדושין ד' א' דצעי נמינף מעשה ידיה נאציה מכסף קדושין, ולא קאמר האי פרכא כו', כתב דלענין דינא י"ל כיון דמוכח מהתוס' כתובות מ"י [המוצא צ"ח ה"ל] דלא שייך האי פרכא לגבי מניחה, צודאי אין לחלק בין מניחה למתנה לסברא זו, ושפיר יש נמינף מתנה מקדושי כסף, דהאי פרכא שכתבו התוס' שהאב נפסד על ידיהן ל"ש לגבי מתנה כמ"ש הצ"ח ה"ל.

ובישובות יעקב צפי הקלר סק"א, אחר שזן על ראיית הצ"ח מהא דמותר הקדושין לאב כו' [וכהאחרונים ה"ל], כתב דיותר נראה ללמוד מהא דקיי"ל דכתובות ארוסין לאב והיינו כדכתב

קנה שהרי אין לו יד לזכות לעצמו, וכתב הר"ן דמסתמא שכן הדין בקטן הסמוך על שלחן אביו, אבל בגדול לא מהור דלא גרע מאשתו דקיי"ל בעל שנתן מתנה לאשתו קנתה כו', ומהו הוציא הרמ"א דין זה, ולכאורה צ"ע דהא ראיית הר"ן היא רק על נתן לו אביו כמו בעל שנתן מתנה לאשתו, אבל בנתנו לו אחרים ליכא הוכחה, ואפשר דמהך ראייה גופא מוכח נמי בנתנו לו אחרים, דהא אף באחר שנתן לה מתנה קנתה רק שהבעל אוכל פירות אבל אינו זוכה בגוף המתנה כו', וממש"כ הגמ"י גופא בשם הרשב"א והר"ן גבי עירוב דכשהאב מוכה לאחרים על ידו ליכא איבה, משמע דכשחזר נתן להם איכא איבה, ויש לדחות וצ"ע, וגם לפי מש"כ באו"ח ס"י שס"ט דעת ר"ת דבגדול הסמוך אין מוכה על ידו, ואי אמרי במתנה שהיא שלו למה גרע בזה, וצ"ל דתליא במציאה דוקא, וצ"ע.

פשטא דמתני' שם דחיי נשאלת יתר עליו הצעל שאוכל פירות, משמע דמה שזוכה בו האב, ודאי זוכה הצעל, וכיון דהצעל אינו זוכה במתנה, ממילא על כרחך דגם האב אינו זוכה, וכ"ש דהוי תיוצחא לסברת הצ"ח דמה שהאב זכאי בקדושה יותר על פרוטה הוא מתורה מתנה, ואיך שייך יתר עניו הצעל, א"י אין לאב זכות במתנה. וכ"כ בתפארת יעקב סק"א, ומסיק דהעיקר דמתנה לא דמי לקדושין כלל.

גם בהמקנה קו"א סעיף זה הלריך נסחור דצרי הצ"ח, ואחר שדחה ג"כ הראיה ממותר כסף הקדושין, משום דכל הכסף שייך לזכות הקדושין, דעיקר זכותו צ"ח הוא שיוכל לפסוק דמי הקדושין כר"טו, וכמ"ש התוס' בשם הירושמי גבי קדושי ציאה כו', כתב אך צעיקר הדין דמתנה ל"ש, דמש"כ הצ"ח מהא דכתבו התוס' גבי מניחה משום דערכה להגביה דלפי"ן במתנה דניכא ערכה ילפינן מקדושין, לענ"ד י"ל דמתנה דומה לירושא דחין נהבז זכיה חפיו צפירות הגדנים נחחר הירושא בדחיתת בכתובות מ"י, והיינו משום דלא זיכתה התורה לאב אלא שבה האב מגופה כגון מכירתה וקדושין ומעשה ידיה, אבל בממון האב לא ממקום אחר אין לאב זכיה בהן, ומש"כ התוס' נלמוד מניחה היינו משום דבא ע"י גופה דערכה להגביה ודומה למעשה ידיה, וצ"ח מוזן עלם דצריכס שכתבו דניכא נמינף מניחה משום דערכה, דנכאורה לאו כלל הוא דצ"ח מניחה איכא עורה להגביה, דהא אמרין צ"ח י"ב א' דקטנה יש נח חזר וזוכה במניחה וכיוצא בזה, ולהב"ל ח"ש, דהא חין נלמוד מניחה מקדושין אלא צכ"ג מעטמא דיש לו זכות בטורה גופה, ועי"ל לפי מש"כ בח"י דהא דצעי הגמי נמינף מעשה ידיה מקדושין, אף דקדושין הוי איסורא דאית בה ממנונא כמ"ש התוס' שם, א"י דמעשה ידיה נמי מיקרי איסורא דאית בה ממנונא מה שיוכל לכופה לעבודתה כו', וה"ל י"ל דמה שר"י התוס' ללמוד מניחה מקדושין היינו נמי במניחה שיש בה עורה להגביה שיוכל לכופה, ולא כתבו דלפי"ן ליכא נמינף מקדושין מהאי טעמא דשאני הכא דערכה, אבל במתנה דהוא ממון גמור ליכא נמינף מקדושין דאית בה איסורא, גם מש"כ הצ"ח דמה שסיימו התוס' שם דמה נקדושין שכן האב נפסד על ידן לאו פירכא גמורה היא, ל"ע דנראה דסברת התוס' דערכה ל"ש אלא לפי שיעתס דמייירי צאינה ניחונה, אבל לפי פרש"י דהא דקאמר משום איבה היינו איבה דמונות, ה"ל ע"כ מייירי דניחונות מהאב, וכיון דניחונות ממנו ממילא מעשה ידיה שלו, וא"כ לא שייך פרכא דערכה להגביה, שהרי הוא צכ"ג מעשה ידיה בדחיתא צ"ח י"ב צ"ח, א"כ כרי העורה הוא שלו אפילו המגביה מניחה עס מלכתה, הא אפילו העדפה ע"י הדחק הוא דאב, ועל כרחך ל"ל משום פרכא דמה נקדושין שהוא נפסד על ידה, ואין להציא ראייה מכתובות חירוסין דהוי דאב, ד"ל דתקנת הכתובה היתה כן משום איבה, מיהו אפשר דבמתנה נמי שייך איבה, ולי"ע.

מדרבנן [עכ"פ] במתנת בתו אי שייך בהו איבה כמו במציאה, ומירושה דמתני' אין ראייה דכיון דנפלה לה מבית אמה אפשר דלא שייך איבה, גם מהא דהעניקה הוא לאביה כדאייתא בקדושין ט"ז ב' י"ל דזהו מן התורה חלק עבודתה והוי כמעשה ידיה וכמ"ש המש"מ פ"ג דעבדים הל' ט"ו, ולכאורה משמע מב"ק פ"ו ב' דדוקא במידי דאחי מעלמא ואית לה צערא לא קפיד, וא"כ במתנה דליכא צערא שייך נמי איבה, וע"י בחו"מ ס"י ע"ר סעיף ב' בהגה דאם נתנו מתנה לקטן הסמוך על שלחן אביו הוא של האב אבל לגדול הוא לעצמו, וכתב הסמ"ע סק"ח הטעם דהנותן קפיד שיהיה דוקא לבן המקבל, וא"כ י"ל דלא שייך איבה [במתנה] לכ"ו, וע"י בגמ"י פ"ק דב"מ וז"ל ואיכא מ"ד דכי היכי דאמר' במציאה שהוא של אביו כן הדין אם נתנו מתנה לבן שהיא של אביו, וכן אם נתן לו אביו מתנה שלא

אוצר

סי' ב אות ו

הפוסקים

בעובר דס"ל דלית ליה זכיה כלל, אכל בצתו אף דלכמה דברים אמרינן דהיא וממונה הם לאציה, ולית לה זכיה לנפשה, מ"מ דירושא הבאה מאליה ו"ל דיש לה יד זכיה וכמ"ס המהרש"א בקדושין ע"ח ב, גם בחמרי צינה ח"ד סי' י כ"כ לתוך דברי הב"ש, דלפי מסקנת הגמ' דמקרא דאין כסף ויוליח דכוותה קא ממעט לאציה, ולפינן דכסף קדושה לאציה, דכיון דגילתה לנו הכתובה שאף צימיו נעדרת רשות אציה עליה, א"כ שפיר יש ללמוד מזה גם לענין מתנה דהוי לאציה. ושם לעיל כתב לתוך קדושה הבאה"ע והמקנה ה"ל על הב"ש דמ"ס מירושא, דו"ל דשאני ירושה שכתב ממילא שלא ע"י פעולתה לא נוכל למילף מכסף קדושין, משא"כ מתנה כיון שהוא ע"י קנין ורלוונה שפיר נוכל למילף, והוסיף דאף לסברת המקנה דהתורה זכתה לו רק שצח שהוא מגופה כו' [וכנ"ל], דו"ל מתנה ג"כ אי לאו דעבדה ליה נייח נפשה לא הוי ויכיו לה, הוי ג"כ כמו שצח מגופה א.

ויש שכתבו דדין זה תלוי בפלוגתא הראשונים. בצאני מלואים סק"א כתב דבספרו קלו"ח סי' ע"ר הביא ראיה דאז זוכה במתנתו צחו הנערה, מהא דא"ח סי' שס"ז סעיף ט' שאין מחבה עירוב ע"י צחו וצחו הגדולים הסמוכים על שלחנו אפילו הן גדולים, ולא ע"י צחו אפילו אינה סמוכה על שלחנו כל זמן שלא צגרה, והוא בצ"ש שם, ואי נימא דלית זוכה במתנתו צחו הנערה, א"כ אמאי אינו מחבה ע"י צחו הנערה כשאני סמוכה על שלחנו, כיון דלענין מתנה הרי היא כאלוהי ואין ידה כיד אציה ה, ומס' קט"ז שם הביא שכתב צ"ח הרש"א דאין האז זוכה במתנתו צחו, דכתשבותיו ח"ג סי' קמ"ג כתב הרש"א וז"ל, שאין המליחא כמתנה כו' שהרי הצח שמעשה ידיה לאציה ומעש"י אשתו לבעלה אין מליחא להם מן הדון אלא מן התקנה, צח משום איציה ואשה כדי שלא תצרות כו', ומתנה שנתנו לה אחרים הרי היא לעצמה ולא לאז ולא לבעל כדאיתא בגמ' בדיקא, אלא צעל אוכל פירות כנכסי מלוג עכ"ל, ומבואר להדיא דמתנה שנתנו לה אחרים אינו לאז, וכן מבואר מדברי המרדכי פ"ק דקדושין סי' תל"ג גבי אין קנין לעבד בלא רבו, שהביא ראיה דאם נתנו אחרים מתנה לאשה אין לבעל אלא פירות, מהא דתנן בכתובות מ"ז ב' נשאת יתר עליו הצעל שהוא אוכל פירות בחייה ולא קאמר שאם יתנו לה מתנה שיהא הגוף והפירות שלו, והר"י מקורביל כתב דיש לדחותה דלא איירי במתנה, ואם נימא דאז זוכה במתנה, קשה דהא החס במתני' קאי על זכותו דאז כדתי האז זכאי בצתו כו' נשאת יתר עליו הצעל, וכיון דאז נמי זוכה במתנה, א"כ אין הצעל יתר גבי מתנה, ומאי ראיה מיייתי המרדכי, אע"כ דאז אינו זוכה במתנתו צחו.

ובנתיבות המשפט סי' ע"ר סק"צ תמה על הקלו"ח ה"ל שהוכיח מהביא דא"ח סי' שס"ז, דודאי למ"ד דאני יכול לזכות ע"י צחו וצחו הגדולים הסמוכים על שלחנו, והוא דעת התוס' צ"מ י"ב ב' ד"ה ר' יוחנן דאף צצו כל זכויותיו לאציה ומשום איציה דמונות, וממילא כמ"כ בצתו נערה אפילו צאינה סמוכה דליכא איציה דמונות, מ"מ הא ליכא איציה דקדושין מעטם שיכול

בכתב לה למאן דסובר אין כתובה לארוסה, ובכתב לה מתנה בעמלה קיובי לה וכו' דאז, וזה צרור.

גם בנויר השם סעיף זה, אף שפקפק על ראיות הב"ש ממוחר כסף קדושין ומתוס' כתובות ה"ל, מ"מ כתב דנראה כהב"ש מהא דכתובה לאציה, דלא אמר צגמ' שום טעם ע"ז, וצפני יהושע כתובות מ"ג העיר צוה, וכתב דנמ"ד כתובה לאורייתא ינפינן נה מקנס כו', ואכתי קשה להפוסקים דס"ל דכתובה מדרבנן ע"י סי' ס"ז סעיף ו' צהרה, וגם קשה להרמב"ם דס"ל אין כתובה לארוסה, וז"ל דמתני' מייירי כשכתב לה, וע"כ הטעם הוא משום איציה, וא"כ ה"ה מתנה, שזו מלאכה להמנינו שלמה כתובות מ"ז א' שכתב בפשיטות במתנה שנותן לקטנה או לנערה של אציה הוא, והוכיח מדברי התוס' צ"מ י"ב ב' שדימו מליחא למתנה, והקשה מהגמ' דעירובין דמחבה ע"י צחו וצחו הקטנים דלא הוי זכיה שחרי מתנה שלו, וע"י צא"ח סי' שס"ז הפשט בכל הפוסקים דאני יכול לזכות ע"י צחו הקטנה אפילו אינה סמוכה ע"י שנתנו, ואף להרמב"ם שכתב דיוכל לזכות עירוב על ידה, כתב בצ"י צ"ח הרמב"ן דמתנה שהאז עלמו מזכה לאחרים על ידם ל"ש איציה כו', אכל פשוט הוא דמתנה אחרים הכל להאז וזו א"ל לפנינו, אכל ה"ה יכול [הב"ש] להסתפק דאם נתן נה כתב מתנה חס היא זוכה דהרמב"ם יעולה לזכות, וע"כ צמ"ג שכתב כך.

ובן בתוספות חיים וצנהורא דיעקב סעיף זה, הביאו דברי הב"ש דהאז זוכה במתנתו צחו, וכתבו לתוך קדושה הבאה"ע ה"ל, והביאו גם מהנתיבות סי' ע"ר סק"צ שהעיר כזה על ראיות הב"ש ממוחר כסף קדושין, דהא שם כמתנה לאציה דמיא, דהא ציד אציה שלא לקדשה לו, ואפילו כמכר דמיא שמכר לו צחו, משא"כ מתנה שנותן נכזה דידה הוי, וכתבו דלכאורה דברי הנתיבות ל"ע מהגמ' דקדושין ד' א' דקאמר ואלטריך למכתב קדושה לאציה ואלטריך למכתב מעשה ידיה לאציה, דאף צעל למינף מעשה ידיה מכסף קדושה דהתם מעיקרא לאציה, משא"כ מעשה ידיה מתחילה ידך, וכזה הקשה רעק"ח בתוס' ע"י משניות הו"ה י"ד, מעמנו על הגמ' שם, ונראה לתוך קדושה ה"ל בפשטו לפי מה דמסקי הגמ' בקדושין שם דילפינן דכסף קדושין לאציה אפילו גבי נערה, מקרא דוילחא חס אין כסף אין כסף לאדון זה כו' דילחא דכוותה קא ממעט, ולפי מה שפירש"י שם היינו צאין כסף לאדון זה, דאם הוי שם כסף כפדיון גרעונה אפילו אחר נתן לה כסף שחפזה ח"ע ה"ה לריכה ליתן הכסף לאדון היוולת ממנו, ומזה ינפינן אכל יש כסף לאדון אחר כשיוולת ממנו דהיינו אציה, דכשמתקנת כסף קדושין לריכה ליתנו לאציה, ועל כרחק הטעם הוא משום דהוא צעלומתה וכל גופה וזכותה הם לאציה, וזהו צעל גמ' למינף מזה גם מעשה ידיה, אלא דדחי לה דשאני מעשה ידיה דערתא צחו, וא"כ לזקו דברי הב"ש דמתנה דידה דלא ערתא שפיר איכא למינף מכסף קדושה דהכל לאציה, ומה שהקשה הבאה"ע (וכן צהמקנה קו"א) דא"כ ירושה נמי ללמוד מזה דלאציה, וכן לדחות דירושא הבאה מאליה שאני כמ"ס צ"ב קמ"ז א' לענין עובר, ואפילו להראש"ד המוצא צ"ח תו"מ סי' ר"י דפליג, הוא רק

ג) וע"ש שהביא מהילקוט פ' מטות רדב"ג ב' בשם ספרי וז"ל: אלה החוקים יכול יהא זוכה בירושתה משל אבי אמה, ת"ל אלה, באלה הוא זכאי ואינה זכאי בירושתה כו', וכתב דמבואר דמאלה החוקים ממעט ירושה, א"כ ו"ל דמתנה ג"כ ממעט, אולם צ"ע דבש"ס דילן תו" ס"ד למילף מהפרת גדרים ודחי דממונא מאיסורא לא ילפינן, חזינן דהש"ס דילן לא סבר דרשה זו, ועוד צ"ע דמלשון הספרי שם משמע

דמציאה זוכה מדאורייתא ובש"ס מבואר דרק משום איבה זוכה. ד) בדברי שאול (עדות ביהוסף) סעיף זה כתב דו"ל דשאני מתנה שנתן לה אחר דשפיר זכתה, אבל בעירוב דנתן לה האב לא זכתה דאין לה רשות בפני עצמה לגבי אב והו"ל כעין גיטה וחצרה באין כאחד, דעת הש"ס סי' קצ"ח דלא מהני, ובפרט בעירוב דאינה זוכה לה בתורת מתנה שיהיה שלה לגמרי רק שתוכל לזכות לאחרים, ובכה"ג לא מהני.

ביאור הגר"א

[ו] י"א דאין כו'. נדה כ"ג א' ודלא כפרש"י שם ד"ה למימרא דמ"מ ג"מ בשאר קרובות :

הגה [ו] י"א דאין קדושין (ב) תופסין (ב) בנפל יאס קיבל אציו צו קדושין והמקדש

קידש אח"כ אחרות לריכב גט (א"י):

בגרה

פתחי תשובה

(ב) תופסין בנפל. ענה"ט ועיין בתשובת שו"י ח"ג סי' ק"ח מ"ש צא :

ע"ש. ה' עדיין יש למינעי אס קידש אמו אח"כ דהא קי"ל הנותן אסורה אפ"י לאחר מיתת אשתו (נדה). הח"מ כתב דהאי ס"ק. והנ"ש כתב דאין קדושין תופסין כלל נאותו ולר' וקדושי אחרות קדושין נמורים הם ע"ש :

הפוסקים

ס"ק ב אה ו-ס"ק ג אה א

אוצר

אחת ושמה לא תתקדש בקטנותה או בנערותה, משא"כ מליאה ומתנה שיכול להיות כמה פעמים מיקרי מתנה מנייה וכנ"ל, וא"כ כיון דכיוול רש"י וכתב דילפינן מקראי דכל שבה נעורים לאציה, מוכח דס"ל דגם מתנה שייך לאציה, כמו אי הוי ילפינן מקרא דנעוריה דודאי כל שבה נעורים בכלל, אולם לשיטת התוס' שם דמליאה הוי מדרבנן גם למסקנא ומשום אציה, היינו דאי צעי מסר לה כו', דממעשה ידיה לא מלי למינק משום דמליאה לא מתנה מנייה משום דלא שכיח כמ"ש תוס' ד"ה זכאי, ומקדושין לא מלי למינק דקדושין לא ערחה ומליאה חשיב ערחה דהגבה, א"כ מתנה נמי וי"ל דחשיב ערחה כדאמר' בעלמא אי לאו דעבד ליה נייח נפשא לא הוי יחיב ליה מתנה, ובצ"מ ט"ז אי לאו דטרה וארלי קמיה לא הוי יחיב ליה מתנה, ומשום אציה דקטטה לא חקנו במתנה כמו שלא חקנו מאשה לבעלה.

ז. וכשהאב עצמו נתן מתנה לבתו אם זכתה בה. בתעופות ראם (להרא"מ טו"ב) סי' מ' הביא מהרב השואל שכתב, דכיון דמתנה הבת לאציה אין לחלק בין מתנה שנתיי לה אחרים למתנה שנתן לה האב, וברב המהדר אחר שהשיג עליו צמה שתפס בפשיטות דמתנה הבת לאצ [וכמוצא בלות שלפני זה] כתב [דגם להסבירים דמתנה לאצ] פשיטא דעיקר הטעם דאציה במתנה אינו אלא משום אציה, (ורש"י צ"מ שם משמע דסובר דמליאה הוי מן התורה, וכבר תמכו התוס' שם דמליאה לא הוי רק משום אציה), וא"כ כיון דהוא משום אציה, הדבר פשוט לדעתי דבמתנה שנתן האב לבתו ודאי אינו זוכה האב, דל"ש בזה אציה כיון דמדעתו נתן אין בה אציה, ובמוק"י פ"ק דצ"מ כתב דכי יחיב דמליאה צו וצתו הקטנים לאציהם הכי נמי מתנה שהוא להאב, וכן אס נתן לו אציו מתנה לא קנה שהרי אין לו יד לזכות, מצאנו כמ"ש, דבמתנה שנתן לו אחרים זכה אציו כמו במליאה, ובמתנה שנתן לו אציו עיקר דלא מהני משום דאין לו יד, דכאן לא שייך אציה כיון שבעלמא נתן לו מתנה כו', ועכ"פ מוכח דבמתנה שנתן האב לבתו ל"ש אציה, וממילא גם במתנה שנתן לבתו דל"ש כאן אציה וכו'.

ג. י"א דאין קדושין תופסין בנפל וכו'. א. דעות הפוסקים בזה. כתב צ"מ סק"ד דהא דאמר' בירושלמי דבת יום אחד מתקדשת, היינו בידוע שכלו לו חדשיו או בשבוע ל' יום אחר הקדושין דאציגלאי מילתא למפרע דלאו נפל הוא, ונראה דאף בנפל ספק קדושין הוי, ואם קדש אחרת ואח"כ קדש בת אחרת שניהם לריכים גט מספק, וליון לסוסי' מ' דגם בכובר הטובר מקדשה לדעת הרמב"ם.

ובצ"מ

באר היטב

(ב) בנפל עיין בנדה דף כ"ג ע"א. ועיין מ"ש הצ"ש. ולי נמי קשה לפי מה שפירש"י מי קא חי ואחרתה אינה אסורה אלא בחייה ה' עדיין יש למינעי אס קידש אמו אח"כ דהא קי"ל הנותן אסורה אפ"י לאחר מיתת אשתו (נדה). הח"מ כתב דהאי ס"ק. והנ"ש כתב דאין קדושין תופסין כלל נאותו ולר' וקדושי אחרות קדושין נמורים הם ע"ש :

ובמלואת אבן סעוף זה כתב דנ"ל שזו היא מחלוקת בין רש"י ותוס', דצ"מ י"ב א' פירש"י במשנה ז"ל צתו הקטנה בכתובות ילפינן לה מקראי דקטנה ואף נערה כל שבה נעורים לאציה, והתוס' שם ט"ז סוד"ה ור' יוחנן כתבו ח"ל ודלא כרש"י שפי' משום דכתב בנעוריה דהביא בהפרת נדרים הא דכתב כדאיתא בפ"ק דקדושין כו', ולענ"ד פשוט דרש"י אין כונתו על קרא דנעוריה, מדלא הזכירו, אלא כתב דילפינן מקראי, וכונתו על קרא דמליאה חנם אין כסף דילפינן מנייה דקדושין לאציה וקרא דלאחרי דילפינן מנייה דמעשה ידי לאציה, ומתכוו' תרי קראי ילפינן דכל שבה נעורים לאציה כגון מליאה ומתנה, והיינו דפרש"י בכתובות מ"ז א' אהא דקאמר הגמ' טעמא דמליאה משום אציה, וח"ל כיון דאינו חייב במנותיה כו' אציה אציה ולא זיין לה ע"כ, והוא כטעמא דקאמר הגמ' בקדושין ד' א' לזכא למינק דקדושיה לאציה ממעשה ידיה משום דקא מתנה מנייה, והיינו כמ"ש תוס' גיטין מ"ז ב' ד"ה ולזיתך, דאע"ג דמדאורייתא אינו חייב במנות צתו מ"מ אורחה דמילתא שהוא זן אותה, ור"ל דאע"ג דמעש"י לאציה אפילו היכא דלא מתנה מנייה, אלא דטעמא דזיכתה התורה לאצ מעש"י כדי שזון אותה כי אורחיה דדרך הוא שהאב זן את צתו, ולאו דוקא כונת רש"י בסמוכיה על שלחנו כמו שהצינו התוס' שם, מיהו כל זה מקמי דאסיק בש"ס דמעשה ידיה לאצ מדאורייתא, והוי סבר הש"ס דרבנן חקנו משום אציה במליאה דמקדושין לא מלי למינק, אבל לבתר דמסיק דמעש"י לאצ מדאורייתא, שפיר מלינן למימר דמליאה לאצ נמי מדאורייתא דילפינן ממעשה ידיה, וליכא פירכא דמתנה מנייה דכ"ג מתנה מנייה כמ"ש רש"י בטעמא דאציה וכנ"ל, וס"ל לרש"י דהא דקאמר הגמ' אצל קדושין דמעלמא קאחי כו', פ"י ולא היתה דעתה לזונה בשביל זה, והיינו בקדושיה שהוא לא שכיח רק פעם

מוכח דבמתנה ליכא טעם אציה, והיינו משום דאיכא דעת הנותן שהיא עצמה תהנה מהמתנה ולא האב, ולכך לא יכעס האב עליה, וא"כ תימה על הנהיבות שכתב טעם אציה במתנה, והוסיף דראייתו מהרמב"ן יש לדחות, די"ל דיש לנערה יד לזכות והאב זוכה אח"כ ממנה, דלא דמי לקדושין דכל דין הקדושין מסרה תורה להאב, וכזה יש לדחות גם ראית

(ה) בפרי יעקב סק"א העיר ע"ז דמלשון הב"ש שם שכתב דבסמוכה על שלחנו בודאי מתנה לאביה, הרי בהדיא דאף להשיטה הזאת דהטעם משום אציה מספק"ל, ושפיר הוכיח הקצוה"ח לשיטה זו דיוכה. ובמשא הלוי עמוד פ"א העיר ע"ד הנהיבות לאידך גיסא, דהא מתשובת הרשב"א שהביא האבנ"מ דס"ל הטעם דאציה, ואפ"ה כתב דאין האב זוכה במתנה,

אוצר

סי' ג אות א—ב

הפוסקים

ובב"ש סק"ז הביא מהגמ' נדה כ"ג א' דצ"י ר' ירמיה מר' זורא לר"מ דאמר דכמה דמעי אשה ולד מעליה הוא קבל זה אביה קדושין מהו, למאי נפק"מ לאתסורי באתותה, למימרא דחיי והאמר ר"י אמר רב לא אמר ר"מ אלא הואיל וצמינו מחקקים, ומשני ע"כ הביאו לר"י לידו גיחור, וכחז דלכאורה קשה דילמא שפיר מציעא ליה לענין אם תופסין קדושי אתותה, דאף שאינו חי היינו שאינו בר קיימא אבל חי איזה ימים כמבואר בתוס' שם, ומזה נראה דכל כה"ג כיון דאינו יכול לחיות אע"ג שחי לפי שעה לא הוי ולד וזולתי תופסין קדושין גמורין באתותה אפילו בעוד הנפל חי, ודלא כהח"מ [הניל] שכתב דהוי ספק קדושין, מיהו דוקא בנפל ודאי כמ"ש בס"י קמ"ו, ורש"י פירש שם למימרא דחיי הא אתותה לא מתסרה אלא בחייה, וקשה למה לא מוקמינן הכע"ז שקדש אתותה בעוד שהיה אותו הולד חי, ואפשר רש"י ס"ל דאינו חי כלל, וע"ש במוקף מה שהאריך עוד צביאור הראיה הניל וצדרי רש"י.

וע"י באור זרוע הל' קדושין סי' תר"ב [דממנו הביא הרמ"א ד"ז דרכי משה], לאחר שכן צוה להוכיח מכמה מקומות אם בנפל תפסי קדושין, הביא ג"כ הגמ' נדה כ"ג א' דפריך ר' ירמיה למימרא דחיי כו' והאמר ר"י אמר רב לא אמר ר"מ אלא הואיל ואין צמינו מחקקים, וכחז בפשיטות, דמשמע מזה דהואיל שאינו מחקקים לא תפסי זה קדושין. וע"ש לעיל בעיר ג"כ ע"י מהא דקדושי עובר [וכהח"מ הניל] דליתא בקדושין ס"ז צ' דצבור עוברת מקודשת אליבא דרבה, ולכך יוסף אפילו לא הוכר עוברת, דמשמע דמקודשת מיד אע"פ שלא הוכר העובר דליכא למיחש שמא הוא נפל, ודחה, דהתם הואיל שהתחזק עוברת אזלינן בחר חוב נשים שאין מפילות וחוששין לקדושין מיד, מיהו לא גמרי קדושין אלא לכחולד וכו'.

ובערוך השלחן סעיף ד' כתב צוה, דבספק נפל דלא קים לן אם כלו לו חדשיו אינו אלא קדושי ספק דשמא אינו נפל, אבל בנפל ודאי אינו קדושין אפילו בעת היותה דכמתה היא, וגרע מעובר שהוכר עוברת, דהתם לכחולד היא בת חיים, אבל הנפל הוי כמת, ומ"מ אם קבל אבי הנפל זה קדושין ואח"כ קדש המקדש אתותה, אף שלדינא ודאי הקדושין תופסין באתותה, מ"מ יש להחמיר ולהכריע קדושין אחרים כשימות הנפל, וגם אסור לו לבוא על אתותה בעוד שהנפל חי, ואין להח"מ סק"ז, ובסוף הסעיף הוסיף עוד דלמעשה יש להחמיר לפי מש"כ הרמב"ן בדעת רש"י וכו'.

ב. אם קדושין תופסין באשה שנשברה מפרקתה ורוב בשר עמה, או באשה גוססת. צ"ע קדושין סק"ז מסתפק צוה אי שייך זה תפיסת קדושין, או הואיל דמעמאלה מחיים כמתה היא חשובה, ונפק"מ שאם קדש אתותה בחייה או שקדש אמה אח"כ, אם תפסי קדושין אסורה עליו אף אחר מיתת הבת, או כיון דכבר מתה חו לא שייך זה קדושין כלל כו', וכן נראה כיון דמעמאל צאולה א"כ גרע מצד חי' שאינו מעמאל מחיים אף שהוא נפל, ואי לא תפסי קדושין בנפל כ"ש צמדי דחשיב כמת לעמאל מחיים, וצ"ע. וציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"ג א' הביא דצ"י וכחז עליו דיפה העיר.

ועיין עוד צ"ע קדושין הניל, דכשן לענין עריפה כתב, מיהו גוססת ודאי תפסי זה קדושין דהא גוסס מגרש כדלקמן סו"ס קכ"א, וע"י שצוה ל"ג א'.

ובפתחי עזרה סק"ג הוסיף דאפילו להראשונים החולקים שם לענין גט וס"ל דגוסס אינו יכול לגרש, ואפשר דס"ל דג"כ אינו יכול לקדש, מ"מ צ"ל דמוזים דיכול לקבל קדושין צבור בתי הגוססת, ולא גרע מחרשת ושוטה דהאז יכול לקדשה אף דהיא בעלמה לאו בת קדושין, כן בגוססת בזולתי תפסי קדושין כיון דצמדי דממילא גוסס הרי הוא כחי לדברי הכל, וזה הוי צמדי דממילא כיון שאביה מקבל הקדושין. וע"י צאולה"פ כך צ' סי' ע"י סק"ס דק"ח ד'.

בגרי

ובב"ש סק"ז הביא מהגמ' נדה כ"ג א' דצ"י ר' ירמיה מר' זורא לר"מ דאמר דכמה דמעי אשה ולד מעליה הוא קבל זה אביה קדושין מהו, למאי נפק"מ לאתסורי באתותה, למימרא דחיי והאמר ר"י אמר רב לא אמר ר"מ אלא הואיל וצמינו מחקקים, ומשני ע"כ הביאו לר"י לידו גיחור, וכחז דלכאורה קשה דילמא שפיר מציעא ליה לענין אם תופסין קדושי אתותה, דאף שאינו חי היינו שאינו בר קיימא אבל חי איזה ימים כמבואר בתוס' שם, ומזה נראה דכל כה"ג כיון דאינו יכול לחיות אע"ג שחי לפי שעה לא הוי ולד וזולתי תופסין קדושין גמורין באתותה אפילו בעוד הנפל חי, ודלא כהח"מ [הניל] שכתב דהוי ספק קדושין, מיהו דוקא בנפל ודאי כמ"ש בס"י קמ"ו, ורש"י פירש שם למימרא דחיי הא אתותה לא מתסרה אלא בחייה, וקשה למה לא מוקמינן הכע"ז שקדש אתותה בעוד שהיה אותו הולד חי, ואפשר רש"י ס"ל דאינו חי כלל, וע"ש במוקף מה שהאריך עוד צביאור הראיה הניל וצדרי רש"י.

ובשבבות יעקב ח"ג סי' קמ"ח, ונראה צ"ע סק"ז, הביא מחלוקת הח"מ והב"ש הניל, וכחז דצדרי רש"י אינם מוכרחים כלל, וצפרט מש"כ בשם החוס' לא דק כלל, דהתוס' צידה לא כ"כ אלא לפי הס"ד, אבל לפי המסקנא לרב לא קא חיי כלל, אבל אם חי הנפל תפסי הקדושין, וזה נכון.

גם בתפארת יעקב סק"ג השיג על ראיית הב"ש מהחוס', והוסיף, דדעת רש"י על כרחק דקדושין תופסין בנפל, דא"כ צ"ל צ"ע לא תפסי קדושין כלל באתו הולד, ואפילו הייתה אתותה אסורה לאחר מיתת או אמה, מ"מ לא שייך האצט"א כלל, א"י דסובר דקדושין תופסין בנפל ודלא כה"א שהביא הרמ"א כו', ומש"כ הב"ש דאפשר ס"ל לרש"י דאינו חי כלל, תמוה דא"כ ליכא איסור דאין קדושין תופסין במת לבויה, ועכ"פ לדינא בעיקר כדצרי לה"מ דהוי ספק קדושין.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"ג א' הביא סוגיית הגמ' נדה כ"ג א' וכחז דלא נחזרר לו פי' הגמ' אם הכוונה דאינה חיה דאינה יולדת לאויר העולם כשהיא חיה וא"כ אי"ל להיות זה קדושין, דקודם שחלד אין קדושין תופסין זה כלל, וכשהיא יולדת לאויר העולם הא מתה לה, ואם הפירוש כן אין לנו מכאן שום ראיה דאין קדושין תופסין בנפל, אבל אפשר לפרש דא"ל לה להיות וכו"ל נפל נכן אין קדושין תופסין זה, ולפי"ז נצטרך לומר הא דאמר צירושלמי פ"ג דקדושין ב"י ה' דבת יוס אחד מתקדשת בכסף, היינו צידוע לנו שכח חדשה, וכדבר ספק אלני צפירוש הגמ' ח"כ הדין הזה לריך תלמוד.

אמנם בצדני מלואים סק"ז, אחר שהביא פטגחת הח"מ והב"ש, כתב דהרמב"ן בתי' נדה שם כתב בפשיטות דאין קדושין תופסין בנפל, דאח"כ דפריך למימרא דחיי ופרש"י וזה אתותה לא מתסרה אלא בחייה, תמה הרמב"ן דהא [אבתין] נפק"מ לאתסורי באתה ואם אמה דאסורין אפילו לאחר מיתתה, ועוד נפק"מ לאתסורי באתותה צ' ג' ימים, אלא כך פירשו, למימרא דחיי, שאם א"ל לו לחיות כלל אין קדושין תופסין בנפל גמור כגון כן שמונה דברי הוא כאן לכל דבר, א"י דסובר ר' ירמיה דחיי סי' עכ"ל, ומבואר בפשיטות דאין קדושין תופסין בנפל, ומש"כ הח"מ נראה מעובר דתופס קדושין, עובר שאני דהוא בר קיימא,

יוכה האב או הבעל באב מהני התנאי, (ואין זה מתנה עמש"כ בתורה דזה הוי שיעור בהמתנה ע"י ריטב"א קדושין כ"ג), ובבעל לא מהני אם אין להתאשה קנין בלעדו, וא"כ אף אם האב זוכה במתנה הוי מצי למיתני נשאת יתר עליו הבעל שזוכה בגוף מתנתה, וע"ש מה שהאריך עוד בזה.

האב"מ מהמרדכי דקדושין שהוכיח באשה דאין הבעל זוכה בגוף המתנה מדלא תני נשאת יתר עליו הבעל שזוכה בגוף מתנתה, ומשמע דס"ל דהאב אינו זוכה במתנה וכנ"ל, ולפי מש"כ י"ל דהאב זוכה ממנה אחר שזכתה הבת במתנה, משא"כ הבעל אי אשה דמיא לעבד אין לה קנין בלא הבעל, והוא זוכה במתנתה מעיקרא משבא לידה, ונפק"מ להנותן ע"מ שלא

ביאור הגר"א

[ח] בגרה כו'. מ'
[מתני'] שם [בגדה]
מ"ז א' :[ט] וה"ה טו'. קדושין
ט' א' ע"ט א' :ב ו [ח] בגרה הבת אין לאביה בה רשות [ט] והרי היא כשאר כל הנשים
שאין מתקדשות אלא לדעתן

באר הגולה

ו ג"ז שם ומנוח כמות
דוכתי ומהם נקדוהין דף
ע"ט ע"ב

ואם

הפוסקים

ס"ק ד אות א—ב

אוצר

ואם לאחר י"ב שנה וששה חדשים צעין גם סימני בגרות. בח"מ
סק"ז, אחר שכתב מחילה בנתקדשה ע"י אביה אחר ו'
חדשים ואח"כ נמלאו לה סימני בגרות אין חוששין לקדושי אביה
כו', הוסיף דאפשר לאחר ו' אף שאין לה סימני בגרות סמכין
אדמואל דאמר אין צין נערות לבגרות [אלא ו' חדשים בלבד],
ובדאי בגרת היא אף שאין לה סימני בגרת, ולא נאמרו סימני
בגרת אלא לעשות אותה בגרת חוך ו' [וכדלהלן בסעיף ה' ו'].
וכצ"ש סק"ה העיר על דברי הח"מ, דכן ס"ל להרמב"ם דאחר ו'
היא בגרת בלא סימני בגרת כמ"ש (ברפ"ב דאישות הל' א')
דמחילה יום תשלוש השנה חדשים תקרא בגרת, ולא הזכיר
שום סימן בבגרת. מלשנו שם לעיל). ולהלן שם כתב הצ"ח דכן
משמע מחשבת הרשב"ץ המוצא צביי [כאן] דס"ל דאחר ו' חדשים
היא בגרת אפילו בלא סימני בגרות. וצמח"ד"ק הוסיף, דכן
משמע צ"ח בכה מקומות אין צין סימני נערות לבגרות אלא
ו' חדשים, אלא סימני בגרות הנאמרים צ"ח מהני צעין אם אין
ידוע הבאת סימני נערות וכן חוך ו' חדשים.

גם בבית יהודה (להר"י עיי"ש) ס"ל כי כתב דמהא דקממ
שמואל אין צין נערות לבגרות אלא ו' חדשים בלבד, משמע
דכשהציא סימני נערות ויעצרו ו' חדשים ודאי נקראת בגרת
ואין חש לריבוי לשום סימן מסימני בגרות ואין הדבר תלוי אלא
בזמן ו' חדשים, וכן מוכח בכתובות ל"ט א' דאיתא הכס' אשכנז
דשמואל אין צין נערות כו' וכ"ת דז"ר הוא דליכא ה' עפי איכא
ה' אלא קאמר, אלמא דעפי מו' חדשים לא משכחת לה שתיבה
נערה עדיין, והיינו משום דאין הדבר תלוי בסימנים אלא בזמן.
וכן מוכח עוד בקדושין ע"ט א' בפלוגתא דרב ושמואל, בקדשה
אביה כו' דקאמר אלא לאחר ששה בזה לימא שמואל חיישין
לקדושי שניהם והאמר שמואל אין צין נערות כו', ופרש"י והא
ודאי משמלאו לה ו' חדשים בגרה לה, וזה פשוט מהסוגיא הנ"ל
ודלא כהח"מ שנסתפק בזה.

ועיין במאירי קדושין שם, דאחר שכתב דבחוך ששה חדשים אפילו
הציא סימני בגרת אינה קרויה בגרת [וכמוצא בסק"ז ג'
אות ה'], כתב דמשעה חדשים ואילך נקראת בגרת אפילו לא
הציא סימני בגרות, אבל אותו היום שהשעה חדשים כלום צו
הדבר תלוי בצ"ח, שאם לא הציא סי"ב הרי היא כומק שלאחריו
ר"ל זמן שעבר והיא נערה, ואם הציא סי"ב ה"ה כומק שלפניו
ר"ל זמן הבא והיא בגרת.

ב. ומה הדין בספק בגרת כשקדשה אביה או קדשה עצמה.
הרמב"ם צ"ח דאישות הל' י"ד כתב, היתה הבת ספק
בגרת צין שקדשה אביה שלא נדעתה צין שקדשה היא עלמה שלא
נדעת אביה הרי זו מקדשת מספק לפיכך לריבך גע מספק.
ובצ"ח

ב) בארץ צבי (ותאומי צביה) סק"ט השיג על הב"ש מלשון התשוב"ץ
שם שכתב ואע"ג דהשתא חזינו לה בגרת כו', דמזה משמע דאע"ג
דכבר היא בת י"ב וששה חדשים בעינן ג"כ סימני בגרות.

טע"ף ב. ד. בגרה וכו'. א. זמן בגרת מתי הוא. כתב בערוך
השלחן סעיף ל"ו, דזמן בגרותה הוא ששה חדשים
אחר ימי נערותה שהם כשהציא צי שערות צהשלוש י"ב שנה וכו'.
וכן הוא צ"ח י"ד סי' רל"ד סק"ה.

ועי' בח"מ לעיל סי' ד' סק"י צ שהוכיח דלא צעין ו' חדשים
שלמים, מהא דהקשו על מה שפסק הש"ע שם גבי מצוברת
שילדה לחמשה חדשים דתלינן לקולא משום דאמרין שפורה גרים,
וא"כ מאי פריך בגמ' בכתובות ל"ט א' צייתא ירחי מו קא ילדה
כו', דאי אפשר לה שתלד בן קיימא קודם שתישבע בגרת דאין
צין נערות לבגרות אלא ו' חדשים, והא משכחת לה דילדה צה'
חדשים שלמים וצ' ימים, איי דגם לענין בגרות אמרין שפורה
גרים וצדי חדשים שלמים ויום האחרון מהחדש הראשון ויום א'
מהחדש האחרון הו"ה בגרת.

ובב"ש כאן סק"ה השיג על הח"מ מלשון הרמב"ם צ"ח הל' ב'
שכתב דהיא נערה עד ו' חדשים גמורים וכו', דמזה
נשמע דכאן לא אמרין שפורה גרים, וקושיית הח"מ יש ליישב
צ"ח א).

ובעצי ארזים סי' ד' סק"ה דזה ראיה צ"ח, דהרמב"ם על
כרחך לית ליה שפורה גרים כמ"ש הריב"ש בכתובות סי'
תמ"ו מדפסק צ"ח דחילצה כשמואל דילדה לט' אינה יולדת
למקוטעין, מיהו צ"ח הדין עם הח"מ דלמ"ד שפורה גרים לענין
לידה ה"ה לענין נערות ובגרות אמרין הכי, וכ"ה בירושלמי [פ"א
דכתובות הל' א'] דמהירות הסימנים ואיחורם וג' שנים של בחולה
תלוי בעצור השנה כו', אמנם לעולם דינא דשפורה גרים הוכיח
צ"ח שם לעיל מכה פוסקים שחולקים ע"ז, וס"ל דלא אמרין
בכלל שפורה גרים וכו'.

ואם חדש העצור בכלל, צמח"א סוס"י תקע"א, אחר שהציא הדין
דאין האב יכול להפר נדרי צחו אלא עד י"ב שנה וששה
חדשים, כתב וי"ל דאפילו השנה מעוברת כיון שהגיע ו' חדשים
אחר י"ב שנה הוי בגרת כמ"ש צ"ח דדוקא איכא דאמרין שנה
או חצי שנה אף חדש העצור בכלל, אבל הכא אמרין אין צין נערות
לבגרות אלא ו' חדשים בלבד אי"כ אין חדש העצור בכלל. ועי'
בדגול מרובה שם, ובנוגע ציבורא חנינא אר"ה סי' ק"ח מש"כ
ע"ד המג"א.

מיהו בשו"ת סהר"י סינין סי' ו' צמח"ד לענין שפורה גרים
הציא מחשבה אחת שכתב וי"ל, אמרין בירושלמי [הי"ל]
ג' שנים של בחולה תלויים בעצור השנה פי' בעצור החדש של השנה,
שנאמר לקרא לא' עליון גומר עליו פי' גומר ומסכים לנ"ד של מטה
בעצורם ואם עבר השנה בחוליה חורין ושס"ס בכתובות שם, דה"ה
לסימני גדלות ונערות ולי"ג שנה חדש העצור בכלל.

א) בעצי ארזים לעיל סי' ד' סק"ה ביאר כונת הב"ש, די"ל משום
דפליגי בזה תנאי בגדה ל"ח א' אי אמרין שפורה גרים, לכן רוצה הגמ'
בכתובות לתרץ מלתא דאביי ורבא שם גם אליבא דהך תנא דלית ליה
שפורה גרים.

אוצר

סיק ד אות ב

הפוסקים

ובתוספות חיים כ"ח תי"ח דברי הרמב"ם אף צספק א"ס עברו
 ב"י חדשים, דלא שייך לאוקמה אחזקה נערוה, דכיון
 דזה תלוי רק בזמן חזון ממילא קאמי לא שייך צד חזקה, וגרע
 מחזקה העשויה להשחנות, ואף דמבסוגיא דקדושין ע"ע א' נראה
 דשייך צד חזקה, היינו משום דהגמרא הכס סברא דיש סימני
 בוגרות, וא"כ לריך להעשות שינוי בגוף, שייך שפיר חזקה, אבל
 להרמב"ם דס"ל דבוגרות תלוי רק בזמן שיעברו ששה חדשים חזון
 ממילא קאמי, ולי"ש צד חזקה, ולי"ל להא דכתב הרמב"ם ס"י שמי"צ
 דצו"כ"ש דמולאי שבת חוקמין אחזקה יום אף דהוא בזמן, היינו
 משום דזה תלוי בצדור וחושך ויש שינוי מיום ללילה, משא"כ הכא.
 וכ"כ צבורה דיעקב כ"ח.

ובפסקי הלכות ח"א דס"ד צ' כתב, היתה הצד ספק בוגרת ר"ל
 שאין לנו יודעים אם עברו לה ששה חדשים מעת שנעשית
 נערה או לא עברו, צין שקדשה אציה שלא לדעתה וצין שקדשה
 היא עלמה שלא לדעת אציה, הרי זו מקודשת צספק אף שעתה
 כשצאים לפנינו היא בוגרת ודאית, לפיכך לריכא גט מספק, ואם
 קדשה אציה לאחר וזיה קדשה עלמה צד הכת לאחר, לריכא מספק
 גט משניכס. וכתב ציד דוד שם דרין זה נלמד מהסוגיא דקדושין
 ע"ע א' דרין קדשה אציה בדרך וקדשה עלמה צעיר וזרי היא
 בוגרת לפנינו, דסובר שמואל דחיישין לקדושי שניכס, ור"ב אומר
 ה"ה בוגרת לפנינו, והעמידו שם ציומא דמישלם שיתא שאין שם
 חזקה נערה, וצ"ע הפלוגתא דשם נפסק להכתחל כר"ב, אך לדעת
 הרמב"ם צפ"י הסוגיא שם עעמו דר"ב הוא משום דסובר דא"ל
 שם סימנים רק תיכף צצק ציום תשלום הששה חדשים נעשית
 בוגרת, (ע"י מש"כ לעיל צפ"צ אות ל"א דעתה), אבל עכ"ז יכולים
 ללמוד דמשמואל דריכא דלא שייך שם חזקה נערוה אף שעתה
 היא בוגרת בודאי עכ"ז הוי הדבר ספק, וכמו"כ לדין צאופן זה
 אף שעתה היא בוגרת ודאית מ"מ הדבר ספק, ואף שקדשה
 אציה לצדו דהא יש לנגד חזקה נערוה צ' חזקות חזקה פנויה
 וחזקה דכשתא, ואף צאופן שגם עתה לא נודע אם עברו ו' חדשים
 אם לא עברו מעת שנעשית נערה עכ"ז הוי ספק, דהא לנגד חזקה
 נערה יש חזקה פנויה, וכן אף כשקדשה עלמה לצדו וגם עתה
 לא נודע שזיה בוגרת, ר"ל שלא נודע אם עברו ו' חדשים משעה
 שהצויה סימני נערוה אף דיש צ' חזקות חזקה נערה וחזקה פנויה,
 עכ"ז נראה דהוי ספק, דצכ"כ"ג לא שייך חזקה דהא הוי ספק
 צאחה זמן נולדה או צאחה זמן הצויה הסימני נערוה, והראיה
 לא נ"ל מהא דאמר ציצמות ס"ה א' דקטן ספק צן ט' שנים ויום
 א' מהפוסלים אשה צצאחתם שצאו על האשה פסולת אף שיש לה
 חזקה

וצנח"מ שם הקשה דספק בוגרת אם נסתפקו אם עברו כבר הששה
 חדשים צצין נערוה לצבורה או לא, א"כ אמאי לא אמרין דלוקמה
 אחזקה וליכוי נערה, וצשלמא כשקדשה אציה לא אמרין לוקמה
 אחזקה נערה ומקודשת משום דריכא חזקה אחרת כנגד זו דלוקמה
 אחזקה פנויה כמ"ש בתוס', וציון דיש צ' חזקות סותרות זו לזו
 הוי ספק מקודשת, אבל כשקדשה עלמה לוקמה בחזקה נערה ואינה
 מקודשת וגם חזקה פנויה מסייע לזה, וי"ל דמש"כ הרמב"ם ספק
 בוגרת היינו כגון שנמלא צד אחד מסימני נערוה שכתב הרמב"ם
 צפ"א דהוי ספק נערה, ואח"כ הצויה צ' שערות ועברו ו' חדשים
 חזון שהצויה הסימן הראשון, דהספק א"ס אותו הסימן הוי סימן
 נערוה א"כ הוי השתא בוגרת דכבר עברו ה' חדשים, או דילמא
 לא נעשית נערה עד שהצויה ה' שערות ועדיין הוי צחור ה' ה'
 חדשים, וצכ"כ"ג לריכא לאוקמה אחזקה נערה דכיון דכבר נראה צד
 סימן אחד של נערוה אחרת חזקה א.

ובב"ש סק"ד כתב דו"ל דהרמב"ם חיינו צספק א"ס הוי י"צ
 שנים ו' חדשים, ולספק זה לא מהני חזקה פנויה כמו צכל
 ספק קדושין, וצצניית א"ס שער רוב וחזקה ס"י י"ע תמה עליו,
 דאף דנאמר דלא מהני חזקה פנויה צכל ספק קדושין כן מדאורייתא
 או מדרבנן וכמו שכתבתי צפ"י כ"ז [שם] צשם הר"ן, והיינו משום
 דכיון דקצלה קדושין אחרת לה חזקה, מ"מ עדיין יש לה חזקה
 נערוה, וכמ"ש הלח"מ [ה"ל] כ"ו, אך לפי מש"כ לעיל ס"י י"א
 דחזקה זו לא מיקרי חזקה כואיל שהיא עשויה להשחנות, לק"מ.

גם בנחל איתן תי"ח כן עפ"י מה שהעיר עוד ע"ד הלח"מ
 שכתב דצקדשה אציה לא קשה דלוקמה אחזקה נערה, דריכא
 כנגד חזקה פנויה, והא כל שזקק לה הקדושין אחרת לה החזקה
 וכמ"ש בתוס' בכתובות כ"ג א', ומ"ש הלח"מ מהתוס' קדושין
 שם, שא"י הכס דמלרפין גם חזקה דהרי היא בוגרת לפנינו וכמבואר
 בתוס' שם, משא"כ צספק בוגרת שכתב הרמב"ם דלא חיינו צכל
 שהיא בוגרת לפנינו, דהכתי חזקה כלל לאורושי חזקה נערה, וחדע
 שהרי חזקה נערה הוי חזקה בגוף, והרי מצואר להדיא מדברי
 התוס' בכתובות ע"ה צ' ד"ה אבל הויכא, דחזקה לא חשיבה חזקה
 כלל לגבי חזקה בגוף, אלא וי"ל דהתם בכתובות חיינו בחזקה בגוף
 שאינו עשוי להשחנות ממילא בודאי כגון נענין ממון, ולהכי לא
 מוקמין אחזקה זו לאוקמה בחזקה נערה צשעת קדושין, וצין
 שקדשה אציה וצין שקדשה עלמה אינן אלא קדושי ספק, וצכ"כ"ג
 כתב הנוצי"י ס"י ל"ג דחזקה קטן לא הוי חזקה משום דהולך
 וגדל וכו'.

ד) ובמחצית השקל כתב דכותב הב"ש כגון שהביאה ב' שערות ולא
 ידעין אם היא בת י"ב שנים יום אחד והרי היא נערה, או דילמא
 עדיין היא בתור י"ב שנים א"כ השערות לא מעלין דאינן אלא כשומא
 כמ"ש הרמב"ם בפ"ב דאישות הל' א', ואחר ו' חדשים מיום שהביאה
 ב' שערות קדשה אביה לבד או היא לבדה, ע"כ מספקין אם בזמן הבאת
 השערות היתה בת י"ב א"כ היא עתה בוגרת, או דילמא לא היתה בת
 י"ב ואינה בוגרת עדיין, ע"כ אפילו בקדשה עצמה לבד אין לומר דלוקמה
 אחזקה נערה ופנויה, דכיון דכבר נראו בה סימני נערוה קודם ו' חדשים
 אחרת לה חזקה דנראה שהיתה אז נערה ועתה בוגרת, וא"כ אין לה
 רק חזקה פנויה, וזה לבד לא מוהני להפקיע הקדושין לגמרי, ובצינ"א
 הבין בדברי הב"ש ידיעין דהיא בת י"ב שנה ר"ל דלא ידעין אם כבר
 עברו ו' חדשים ולכן הקשה כו' [וכנ"ל], אבל נ"ל כמ"ש מדלא כתב
 הב"ש דאיירי בספק אם עברו ו' חדשים אחר הנערוה.

ג) בקרית מלך רב דמ"א ד' תמה ע"ז, דבמאי אתרע לה חזקה
 דהלא מתחילה כשהביאה הסימן הראשון היתה ספק נערה ספק קטנה
 ואח"כ אף שהביאה ב' שערות ועברו ו' חדשים מהסימן הראשון מ"מ
 אינו אלא ספק נערה ספק בוגרת, וא"כ אמאי לא מוקמין לה אחזקה
 הקדמת שלא היו קדושין תופסין בה ומה הוכחה לומר דאתרע חזקה,
 ועוד כבר כתבתי [שם לעיל הוכיח כן] דאפילו אם אחרת, כל דריכא
 חזקה אחרת המסייעת לאותה חזקה אין קדושיה כלום וכו', וע"י בעין
 יצחק ח"א ס"י ב"ט אות ל"ד שהסביר דברי הלח"מ, עפ"י מש"כ האחרונים
 דבספיקא דדינא לא מהני חזקה, דאטו בשביל החזקה ישתנה הדין, וע"כ
 הוא הדין בהנך סימני נערוה המובא בגמ' דגדה מ"ז דהרי ספיקא דדינא,
 דאי נימא דהם סימני נערוה או ממילא היא עכשיו בוגרת כיון דעברו
 ו' חדשים, יצ"כ שפיר צריכה גם מספיקא, אבל בספק במציאות ובמעשה
 סמכין על חזקה נערוה וחזקה פנויה וכקושיית הלח"מ.

ביאור הגר"א

[י] וכן אם כו'. מתני'
בבמות ק"ט א' וכתובות
מ"ג ב' וקדושין י"ח ב':
[יא] אבל כו'. כתובות
שם וקדושין י"ח א'
דח"א מוכר כו'
וערש"י :

(ואם נשים יכולות להעיד שהיא בוגרת עיין לקמן סי' קס"ט סעיף י"א וסי' קנ"ה סעיף ע"ו) :
ג [ז] וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה הרי היא
ברשות עצמה ואף על פי שעדיין היא קטנה כיון שנשאת אין לאביה בה
רשות לעולם [יא] אבל אם קדשה ונתאלמנה או נתגרשה כמה פעמים קודם
שתבגר חוזרת לרשות אביה :
ד ה נתקדשה קודם שתבגר שלא
לדעת אביה אינה מקודשת :

קדשה

הפוסקים

ס"ק ד אות ב-ס"ק ו

אוצר

דאיתא ברמ"א סי' קנ"ה סעיף י"ד בשם הרשב"א לענין מילואן
הקטנה, דאם הגיעה ל"ב שנה חלוצין לחומרא, אף דגם שם יש
ס"ס, ספק שמא לא הגיעה עדיין לכלל שנים וספק שמא לא הביאה
צ' שערות, היינו משום דהתם היו ס"ס משם אחד וכמ"ש שם הב"ש
בסקב"צ דבתרומותיו. הספק הוא שמא היא קטנה או גדולה וכ"כ
המהר"ט צ"ח מ"א, וזה שייך דוקא התם דאין נפק"מ בין המחירים,
אבל צ"ח דאם איכא נפק"מ רבתי בין הספיקות, דאם היא קטנה
פטורה מכל המלוות, וגם אביה יש לו בה זכות למוכרה, אבל אם
היא נערה א"כ חייבת במלוות ואין אביה יכול למוכרה, וכיון דיש
נפק"מ בין המחירים לא מקרי ס"ס משם אחד כמבואר ביו"ד סי'
ק"י בכללי ס"ס, וע"ש מש"כ דאין לפקפק בזה מנה דבעינן ס"ס
המחפך, וכחצ ד"ל עוד דהא עיקר מה שדנים צ"ח להחמיר
הוא רק לשיטת הרמב"ם דאחר ו' חדשים היו בוגרת אפילו בלא
סימני בגרות, דהרבה פוסקים חולקים עליו וס"ל דעיקר בגרות
תלוי בסימני בגרות כגו' בנדה מ"ז, ולהרמב"ם לשיטתו מוכח דס"ל
דאף בכה"ג אמרינן ס"ס, דבפ"צ דא"סו"צ הל' צ' כתב הרמב"ם
דפתוי קטנה ר"ל הו', וכחצ בה"מ שם דבוכיח כן מנה קאשיח
התוס' בכתובות ע' א' דלמאי לא דיינינן שם ס"ס ספק קטנה
וספק חוגם בגדולה, והרמב"ם לא ס"ל כסברת התוס' שהוכיחו
מח דס"ס משם אחד לא מהני, ולפיו"ז י"ל שפיר צ"ח לדון בזה
ס"ס כמ"ל אף דהוי משם אחד, וצפרט דכבר בארנו דהכא לא הוי
משם אחד, גם יש לדון צ"ח עוד ס"ס, דהא איכא חולקים על
הרמב"ם וס"ל דבלא סימני בגרות אין דינה כבוגרת, א"כ יש לנו
ס"ס מעליא, ספק שמא לא עברו עדיין ו' חדשים מעת נעוטה
דבזה לכונ"ע חייבה בגרות, ואת"ל דעברו עליה ו' חדשים, מ"מ
ספק שמא הלכה כהחולקים על הרמב"ם וא"כ כל זמן שלא הביאה
סימנים לא הו"א עדיין בגרת.

ה. ואם נשים יכולות להעיד שהיא בוגרת. הרמ"א ל"ן נס'
קנ"ה וקס"ט. ועי' בערוך השלחן סעיף ו', דאחר שכתב
דבס"י קס"ט יתבאר מי נאמן במנין השנים, הוסיף דמשמע
מהפוסקים דגם האב אינו נאמן על מנין השנים ככל הקרובים
שמבואר שם דלא מהני, וזה שכתב נאמן להסיר את בתו שיתבאר
בס"י זה, כשיש צירור על השנים מצלעו דלא נאמן לומר קדשה.

סעיף ג. ו. השיאה אביה ונתאלמנה וכו'. כתב בערוך
השלחן סעיף ז', דאפילו נכנסה לחופה ולא נצלה
ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה, אינה חוזרת לרשותו, והוסיף
דלפי מש"כ רש"י בקדושין י"ח צ' ד"ה אין לאביה כו' דעיקר
הלמוד ששואל אינה חוזרת לרשות האב הוא מגדלים דכתיב ונדר
אלמנה או גרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה ואינה
חוזרת לחסות האב, דלפ"ז אפשר דגם במסרה האב לשלוחי הצעל
ומת, אינה חוזרת לרשות אביה כמו בנדרים כדאיתא בכתובות
מ"ט א', ולי"ע לדונא.

חזקת כשרות, וגם הם יש להם חזקת קטנות עכ"ל פוסלן מספק,
והטעם י"ל דלא חשיב בכה"ג חזקה, דהא עכ"פ נעשה בה מעשה
המוליד מהחזקה, רק דהספק אם יש בזה זה להוליד הדבר
מהחזקה, ואין לנו בזה האיש או האשה חזקה דנימא דמסתמא
הוא עוד קטן בדבר שתלוי הספק מחי נולד ועתה הרי הוא נולד
לפניו זה זמן כבר אשר לא נודע עתה, וכן מחי נעשית נערה, והרי
היא עתה נולדה לפניו זה זמן רב אך הספק הוא מחי נעשית
נערה, ועל כיוצא בזה לא מלינו שום חזקה, ולא דמי לנגע בלאחד
בליגה דאם ראוהו חי מצערצ דאמרינן אוקמייה לחזקה וכו"ה חי
בשעת נגיעה כמ"ש התוס' בערוזין ל"ה צ' מהתוספתא דע"הרות,
דשאני התם שעתה נולד לנו הספק מה הו"ה בשעת הנגיעה, אבל
בשעת הנגיעה לא נולד לנו שום ספק וה"ה בחזקה חי, ולכן מוקמינן
לזה לחזקה דה"ה חי בשעת נגיעה כמו שה"ה חי מצערצ, והשינוי
שאלו רואין בו שנעשה אמרינן עתה נעשה בזמן היותר מאוחר,
משא"כ הכא ה"ה נולד לנו הספק בשעה שמקבלת הקדושין או
בשעה שזא עליה הפסול בדבר שאין בו שום חזקה לומר דנולד
לאחר זמן מקודם או שנאמר שהביאה שערות בזמן מאוחר, והספק
הוא עתה לא במעשה שמוציא הדבר מהחזקה הפשוטה מהחזקה
והכשרה מהחזקה, ובתוס' יבמות שם ד"ה רישא כתבו דאיידי
שעתה כשזא לפניו הו"ה בן ט' ודאי, אבל פשט הסוגיא שם לא
משמע הכי, וכן הרמב"ם סתם הדברים בפ"ה דתרומות הל' י"א,
והעיקר כמ"ש, והדין ה"ה לדעתנו צרור אפילו לדעת הפוסקים
החולקים על הרמב"ם בפ"ה הסוגיא דגם רב צבי סימני בגרות,
אלא דס"ל מדכשתא הביאתה מסתמא גם בצקר הביאתה, עכ"ל
יודו לר"ז, דשם הוא רגילות שחציא בצוקר כמ"ש התוס' שם,
משא"כ הכא אין שום הוכחה דנעשית נערה מחמת מוקדם מדנימא
דנעשה בזמן מאוחר, לכן הדין צרור ומוסכם מכל הפוסקים לדעתנו.

ג. וכשהספק גם אם היא עדיין קטנה. צעין יתחק ח"א סי' נ"ט,
בכתולה שיש לה אב שקבלה בעלמה קדושין ואביה
כששמע מינה, ונסתפקו בה אם היא קטנה או נערה או בגרת,
מיהו לא נמלאו בה סימני בגרות, כתב דיש לדון בזה לפי שיטת
הרמב"ם דלא לריב סיימני בגרות ותלוי רק בזמן כשכלו השנה
חדשים אחרי הנערות, וא"כ י"ל דילמא ה"ו לה סימני נערות מכבר
ועברו עליה ו' חדשים דממילא היא בגרת והוי קדושיה קדושין
מעליא, והביא מש"כ הב"ש בסק"ה לענין חזק ששה דאם קדשה
עלמה לצד דלכו"ע לא חיישינן לקדושיה משום דיש לה צ' חזקות
חזקה נערה וחזקה פנויה, ואחר שזן בדבריו מכמה מקומות וכו"ה
כשיטתו מהתוס' בנדה כו' [וכמוצא בסק"ה אות ד'], כתב
דלפיו"ז גם צ"ח יש להתיר דיש ג"כ צ' חזקות חזקה קטנה וחזקה
פנויה, ובאות ל"ז הוסיף דעוד יש לדון להתיר צ"ח מנה ספק
ספיקא, דהא ספק שמא היא עדיין קטנה, ואת"ל דכבר התחילו
ימי נערותה שהגיעה ל"ב שנה והביאה צ' שערות ונערה, אכתי
ספק שמא לא עברו עדיין ה' חדשים מעת נערותה עד הנה ואינה
בוגרת עכשיו, א"כ ל' החדשים האלו אין חלים הקדושין כלל, והא

באר הגולה ה * קדשה אביה בבקר וקידשה עצמה (א) בערב ושניהם ביום שנשלם בו ששה חדשים של ימי נערות ובדקה ומצאה בוגרת מחזיקים

ס כמיומא דרב וכדמוקי לה בגמרא סס דף ע"ט ע"ה

באר היסב

(ג) **בערב.** עיין בקדושין דף ע"ט ע"ה. והקשה תוס' שם וז"ל נפלגו בקדשה אביה גרידא וכו' וי"ל דנחלי מודה שמואל וכו' ע"ש. וכתב האמהרש"ה חזק לא לה נפלגו בקדשה היא עצמה גרידא ד"ל דנקדשה היא עצמה ליכא כ"מ מדי ע"ש. לכאורה תמוה הוא הא אכתי כ"מ לרב צעי גט ודאי ולשמואל צעי גט מספק וכ"מ אי פשטה ידה

הפוסקים

סי' ז אות א—ב

אוצר

אביה גרידא כו', וי"ל דבהכרח מודה שמואל דאביה מקודשת, דאמרין בעמד אשה אחזקת פנויה כמו שהיתה קודם שקדשה וכו' היא בוגרת לפניו כו', חזק עתה שקדשה אף היא עצמה ליכא חזקה דפנויה דממנ"פ א"ל היא כו', וכתב הב"ח דשמעון מדבריהם דלמאי דקיי"ל כרב, הא דנקטו הפוסקים בקדשה אף היא עצמה, לרבותא נקטו הכי, דאפי"ה אין קדושין של האב כלום, ואין ל"ל בקדשה אביה גרידא [דלא הוי קדושין]. וכו' בח"מ ובצ"ש כאן.

אולם עי' באה"ט סק"ג, שכתב דיש לתרץ קושיות האוס' הכ"ל עפ"י מש"כ בסו"ל ל"ו סעיף י"א בקבל קדושין לבתו בוגרת שזריכה גט מספק דשמה נחלתה לקדושי אביה, ומשום פליגי רב ושמואל דוקא כשגם היא קדשה עצמה, ועפ"י כתב דא"כ נשמע דבקדשה אביה לבד הוי ספק קדושין ואריכה גט שמה נחלתה. ועי' לעיל בסו"ל באה"ט סק"ד אות א' שנחלקו האחרונים בזה אם לפי הדין דסעיף י"א הכ"ל ל"ל גם כאן דהוי ספק קדושין.

ג. ומה הדין בשרק היא קדשה עצמה. בעלמא יוסף קדושין ע"ט א' בתורה קידשה, דן בזה מחלילה עפ"י מה שהקשה אהא דהקשו התוס' שם אמאי לא פליגי רב ושמואל בקדשה אביה לבד, וקשה אמאי לא הקשו דלפליגי בקדשה עצמה גרידא, ועי' ל"ש תירוצי התוס' שם בקדשה אביה לבד, דבהא מודה שמואל דאיכא תרתי כו' [וכנ"ל בזה הקודם], דהא בקדשה היא עצמה הסבירא דהרי היא בוגרת לפניו מחייב דקדושי קדושין, וחזקה פנויה מחייב דלא יהיו תופסין בה הקדושין שלה והם דברים סותרים, וכתב דנראה דודאי בזה פשיטא דהוי מקודשת [מספק] מכה הסבירא דה"ה בוגרת לפניו, אלא דנקט קדשה אביה וקדשה עצמה לרבותא דשמואל כו', אך שוב כתב דאכתי איכא למיחש דהא לקמן גבי מקוה אמרין התם תרתי לריעותא כו', משמע הא לא הוה תרתי לריעותא הוי אמרין השתא הוא דאסרה, וא"כ הלא גבי קדשה עצמה כיון דאיכא חזקה דפנויה לא נאמר הרי היא בוגרת לפניו, אלא נאמר השתא הוא דבגרה ומעיקרה נערה היתה, וכיון שכן לא תפסי בה קדושי ידרכ.

אולם בב"ש סק"ג אחר שהביא דברי התוס' הכ"ל כתב דאם לא קדשה אביה רק היא בעלמא, נראה דאינם אלא ספק קדושין משום דחזקה פנויה שלה מרע הסבירא מדקדשה בוגרת בצפרא נמי היתה בוגרת. וכתב צביאור מנחם דראיית הב"ש היא מהתוס' שם מהא דלא הקשו גם על קדשה היא עצמה לבד כו', דמה מוכח דס"ל דבהא הוי ספק קדושין לכ"ע, דגד חזקה פנויה איכא חזקה מדקדשה בוגרת כו' [וכמ"ש בעלמא יוסף הכ"ל בתחילת דבריו].

גם בים של שלמה פ"ד דקדושין דין י"ז פסק דהוי קדושי ספק, דאחא דכתבו התוס' שם בקדשה אביה לחוד דאביה מקודשת לכ"ע משום דמוקמינן לה אחזקה פנויה, סיוס, ואומר אני דה"ה קדשה היא עצמה לחוד ואשתכח אח"כ דהיא בוגרת ובאותו העת שקדשה מודה בעלמא שלא היתה יודעת אם היא בוגרת, לא אמרין שהיא

טעיף ה. ז. קדשה אביה וכו'. א. מקור הדין, ואם הוא דוקא בקדמו קדושי אביה לקדושיה, או גם בשקדמו קדושיה היא לקדושי אביה. לשון השו"ע דין זה הוא מהטור, ובצ"י הביא ציבור לא מהגמרא דקדושין ע"ט א' קדשה אביה בדרך וקידשה עצמה צעיר וכו' היא בוגרת, רב אמר הרי היא בוגרת לפניו ושמואל אמר חיישין לקדושי שניהם, אימת כו' לא לריכה דקדוש דבהיה יומא דמשלים ששה [ופרש"י אביה צבקר והיא צערב] רב אמר הרי היא בוגרת לפניו ומדקדשה בוגרת בצפרא נמי בוגרת כו', ומסיק בגמ' דהלכתא כרב.

וכתב בהמקנה ק"ה, דאין לפרש דוקא נקט הכי שקדושי אביה הוי תחילה, חזק אם היא קדשה עצמה בתחילה כיון דאיכא לאוקמי אחזקה פנויה שהיתה פנויה עד שקדשה אביה חוששין אף לקדושי אביה, דזה אינו, דאדרבה כה"כ גרע עפי, דלגבי קדושי אביה איכא למימר שנחבירה לאחר קדושי עצמה וקודם קדושי אביה, וחזקה פנויה מסייעת לבטל קדושי אביה, אף דלגבי קדושי עצמה לא מוכיח חזקה פנויה לבד, מתחת חזקה הרי היא בוגרת לפניו [וכמ"ש הב"ש המובא להלן אות ג'], מ"מ לגבי קדושי אביה מסייע חזקה פנויה כיון דאיכא למימר שנחבירה לאחר קדושי עצמה, והיינו דבש"ס לא הוזכר כלל הא דצבקר וערב משמע דפליגי גם בזה, דאלי"כ מאי קאמר הש"ס שם דצרייתא דחוששין לקדושי שניהם דלא כרב, הא איכא לאוקמי דצרייתא זו מיירי שקדשה עצמה תחלה, אפי"ה ל"ל כנ"ל.

ועי' בתוס' הרא"ש קדושין שם, שכתב דלכא נקט מחלוקת רב ושמואל בקדשה אביה תחילה ואח"כ קדשה עצמה, משום דבקדשה עצמה תחילה ואח"כ קדשה אביה מודה גם שמואל דאין חוששין לקדושי האב, דאיכא תרתי לריעותא דהעמידנה בחזקה פנויה וכו' היא בוגרת לפניו.

ובביאור מנחם על הב"ש סק"ג, אחר שצייר מש"כ התוס' שם דע"ט א' ד"ה קדשה, דלכא פליגי שמואל בקדשה גם אביה משום דכיון דממנ"פ היא א"ל ליכא חזקה פנויה, דסביראס היא כמ"ש הש"ך בחו"מ סו"ל א"ל סק"ז לענין חנוני על פנקסו, דכל איכא דעכ"פ לריך להוציא המעות מתחת ידו לא מקרי מוחזק כו', כתב דלפ"ז ל"ל דאם קדשה עצמה בצפרא ואח"כ צוים קדשה אביה, דודאי קדושין שלה הוי קדושין גמורים וקדושי האב נחבטלו ממילא, דהא ממנ"פ היא א"ל ומרע חזקה פנויה שלה, וגם יש סבירא טובה דחזקה דמדקדשה בוגרת בצפרא נמי בוגרת היתה, ובפרט לדעת הפני יהושע שכתב דגם גבי קדשה עצמה לבד ואביה לא קדשה, דקדושיה הוי קדושין גמורים דחזקה פנויה לא חשיב נגד חזקה הגוף, דה"ה בוגרת לפניו, ודלא כהב"ש [שכתב דהוי רק ס"ק, וכמוצא בזה חזקה עצמה תחילה ואח"כ קדשה אביה דהוי קדושי ידרכ ודאי קדושין גם להב"ש, דהא אין לה חזקה פנויה].

ב. ובשקדשה אביה לבד. בצ"ח כאן הביא לשון התוס' בסוגיין כה"י בזהות הקידם שהקשו וא"ל נפלגו בקדשה

באר היטב

גט. אייך נשבע ומהדין בין שקדשה אציה לחוד או קדשה היא לצדה ויהי סייק וצריכה גט דשמה נתרנית אציה או נתרנית היא וק"ל. אבל בקידוש אציה לחודא והיא נכחשתו דלזו אלו רוחין דהיא לא נתרנית בקדושי אציה אז לא צריכה גט וכ"כ ב"ת ח"ת עיין שם:

דף מ"ד ע"ב דס"ל רב ושמואל קטנה או נערה שנתקדשה שלא לדעת אציה צריכה גט ומספק אייך לכ"ע צריכה גט ומספק ולפי מ"ש לעיל סי' ל"ו סעי' י"א מי שקיבל קדושין לבתו בוגרת כו' שצריכה גט ומספק דשמה נתרנית לקדושי אציה ע"ש לא נקשה תוס' מיד. דלכ"ע צריכה

הפוסקים

סי' ז אות ג

אוצר

ובמתת ידו ח"א סי' י"ב הביא לנידונו דצרי ב"ש הכ"ל, וכעיר מדצרי בתוס' יבמות ס"ח א' ד"ה רישא שהקשו וא"ת וספק בן ט' איך פוסל בציאתו דנוקמי מחזקה קמייחא דכוח פחת מבן ט' ונוקי איתתא בחזקה כשרות כו', וי"ל דבכח כגון דהשתא דלתי לקמן הוי ודאי בן ט' אע"פ שהיה ספק כשצא עליה לא מוקמינן לה לחזקה קמייחא אלא זולתו בחר השתא שהוא ודאי בן ט' לחזקה קמייחא איתרע ליה, אלמא דלע"ג לחזקה כשרות דידה מרע לסברה מדכחא השתא בן ט' כן היה בן ט' בשעת ציאה, מ"מ אלוס לן סברה זו וחזקה דהשתא שלו מרע ליה לחזקה שלו שהיה מקודם פחות מבן ט' וגם חזקה כשרות שלה, אייך גס צדינא דכ"ש לע"ג שהיתה מקודם בחזקה נערה וגם בחזקה פנויה, מ"מ אחרי דעכשיו כשצאת לפנינו ודאי בוגרת נמי נימא דחזקה דהשתא מרע לחזקה נערה ופנויה דידה ויהיו קדושים ודאי ולא ספק כו', ונראה לפי מ"ש המהר"ט בח"א סי' מ"א דלכן זולתו בספק בן ט' אחר חזקה דהשתא ולא בחר חזקה דמעיכר, משום דחזקה דמעיכר לא אלימא כ"כ מלך דגם בעת שהיה פחות מבן ט' היה ידוע לנו דכשיגיע לשנת ט' על כרחך ילא מחזקתו בקודמת ויהיה גדול לענין ציאה כו', וצוה מצוה אר"י דצרי בתוס' צימות הכ"ל, ולפי"ז ל"ק מהתם, דלכן אלוס שם חזקה דהשתא יותר מחזקה דמעיכר, יען דחזקה גרועה היא דעשויה להשתנות, אמנם צדינא דכ"ש בלא ציומא דמשלם שית ח"ן לנו חזקה דהסימנים צריכים להיות דוקא מלפרא, אלא פעמים צאים מצער, ולכן אף דצדקנוה בערב וגמלא צוה סימני בוגרת, מ"מ מאחר דחזקה פנויה שלה מנגדת לחזקה זו, וחזקה פנויה בלא אינה עשויה להשתנות, דכא חס לא תקבל קדושין מאיזה איש תשאר כל ימיה בחזקה פנויה, וע"כ דק ספיר ב"ש דבקדשה עומד לצד לא הוי אלא ספק קדושין, וע"ש מה שהעיר עוד על ב"ש מהשבות הרא"ש המוצא בשו"ע ח"מ סי' ל"ה סעיף א' לענין עדות בן י"ג א' [ומוצא להלן סק"ח], דאם בדקוהו אח"כ ומלאו לו צ' שערות אמרינן חזקה דהביא משעה שהיה בן י"ג, ואע"ג דהתם על מי שהעידו עליו שחייב יש לו חזקה ממון, מ"מ אלוס לן חזקה דהשתא להביא אף מחזקה ממון, והלא צ"מ מלינו דחזקה ממון עדיפה מחזקה איסור, וא"כ מאחר דחזקה דהשתא מוליא מחזקה ממון כ"ש דתוליא מחזקה פנויה, וכחצ ד"ל דשאני התם בדין הכ"ל גבי צ' שערות דאיכא חזקה דרצא כדאיתא בנדכ מ"ו א', ואף להסבירים דחזקה זו הוי רק מדרבנן וצדאורייתא לא סמכין חזקה זו, היינו להחזיקן בגדול בלא שום צדיקה, אבל אם בדקוהו לאחר זמן וגמלאו צו שערות צדאי מלפרא חזקה דרצא לחזקה דהשתא שנמלאו צו שערות, ואמרינן דכמו דנמלא צו עכשיו שערות כן נמלא וכן היו משעה שהגיע לכלל שנותיו, משא"כ הכא בסימני בגרות, דאף דדרבנן לבוא גס מלפרא, מ"מ כא ליכא חזקה על זה דפעמים

שהיה בוגרת לפנינו, ונעמידנה בחזקה פנויה, ואין אומרים הרי היא בוגרת [לפנינו], ודוקא לענין קדושי ודאי אבל לעולם צעי גט מספק, אע"פ שהיא בחזקה פנויה, מ"מ אינה [י' ד"ל איכא] חזקה בוגרת לפנינו.

ובשבילי דוד סק"צ כתב דמשו"ה הוי ספק קדושין, דמשום חזקה פנויה לחוד ח"ן להחיר דאתרע [החזקה כיון] שקצנה קדושין לפנינו, וכמו בכל ספק קדושין דלא מהני חזקה פנויה, ולכ"ע עכ"פ מדרבנן לא מהני, ולכן כתב ב"ש בקדשה היא לצד הוי עכ"פ ספק קדושין, ובשביל חזקה פנויה לחוד ח"ן להחיר כמ"ש ב"ש סק"ד.

ובבאח"ש סק"ג, אחר שכתב ג"כ דחזקה פנויה שלה מרע לסברה מדכחא דהשתא בוגרת כו', וא"כ אפילו לרצו הוי ספק, הוסיף דאין לומר דא"כ לא יהא צריכה גט כלל כמו בקדשה אציה לחוד, ד"ל דאיתא בקדושין מ"ד צ' דס"ל רב ושמואל קטנה או נערה שנתקדשה שלא לדעת אציה צריכה גט ומספק [שמה נתרנה אציה]. אייך לכ"ע צריכה גט ומספק.

ובדברי חיים (להר"א חו"ע צדק) דינו קדושין סי' י"ט העיר מתחילה על ב"ש ממש"כ התוס' הכ"ל בשם ר"י דרגילות לבוא סימני בוגרת צדק והיו כמו רוב, וא"כ לכאורה הוי רצא וחזקה דהשתא, אך שצ כתב דכא אמרי שם אחר כך רב אלא דאמרי אפילו כו' יעקב דסובר בכותב נכסיו לאחרים וטוען הנותן שהיה שכיב מרע בשעת הבחינה דעל המקבל להביא ראיה שהיה צריא, אף דהשתא הוא צריא, משום דהתם איכא למימר העמד ממון על חזקתו, אבל הכא מי נימא העמד הגוף על חזקתו, וע"ז כתבו התוס' הכ"ל בשם ר"י דרובא רגילים להביא סימני בגרות צדק, וא"כ היינו דוקא התם דליכא חזקה פנויה דכא צד קדשה אציה צדק רק שהיא קדשה בערב דממ"ש היא מקודשת וכמ"ש התוס' שם ע"א ד"ה קדשה, ושפיר סובר רב דמהני הרוב דרגילות לבוא צדק עם חזקה דהשתא, משא"כ כשרק היא קדשה את עומה הוי ספק קדושין, דכמו במתנה אף שיש רוב דכו"ע בחזקה צריאים קיימי וחזקה דהשתא שהוא צריא, ואפ"ה אינו יכול המקבל להביא לר יעקב ובדפוסקין בחו"מ סי' רנ"א סעיף צ', כן ה"ע מאחר דאיכא חזקה פנויה לא מהני הרוב והחזקה דהשתא, וע"י תוס' נדכ צ' צ' ד"ה השתא, שכתבו שם דעומא דרגיל לבא הסימנים בלפרא, וכה דקאמר לימא רב דאמר כו' נתן לע"ג דרצ נמי דוקא בשערות קאמר, התם נמי רוב העולם צריאים ואית לן למימר שצריא היה כמו עכשיו, וא"כ לפי מה דמשני הגמ' בקדושין דעומא דר יעקב משום דאיכא חזקה ממון, מוכח דאיכא דיש חזקה נגד הרוב והחזקה דהשתא אינו יכול להביא, וא"כ ה"ה בקדושין כה"ג וכנ"ל, ואף דבעל המאור רפ"ב דכתובות כתב דצדא וחזקה אפשר להביא ממון, י"ל דרוב צריאים לא הוי רוב גמור וכמ"ש בכתובות ברי"ן סי' ס"ז אלא דקיי"ל כו' יעקב שכתובות נאמן, ואמאי לא אמרינן העמד אדם על חזקתו חזקה צריא כמו שהיה מתחלה ואף שעכשיו הוא ג"כ צריא, לפי שאותה חזקה עשויה להשתנות שהרי החלי מלוי לפיכך אינו מצטל החזקה ממון כו', וכן ל"ל הכא דלואו הרוב שרגילות לבוא הסימנים צדק אינו רוב גמור, ולכ"ה אף דאיכא גס חזקה דהשתא, מ"מ כיון שיש כנגדו חזקה פנויה הוי רק ספק קדושין.

א) והנה אף כי הנוהג ביהודא קמא חו"מ סי' ד' האריך להביא דעת החולקים על הרא"ש בהאי דינא והכריע שם בדבריהם, אמנם בעל שער משפט שם האריך לתרץ כל קושיותיו על הרא"ש, והכריע בסתימת פסק השו"ע בדעת הרא"ש, וגם הנוב"י גופיה באה"ע סי' ס"א דערו שם להסכים בדעת הרא"ש. מלשוננו שם.

אוצר

ס"ק ז אות ג

הפוסקים

לדעושים, הכי דמוכח דאם לא קדשה אציה רק קדשה עלמה ס"ל דחזקה פנויה מרע חזקה בגוף, מיהו בחלומי אציה כחזתי לתרץ דברי הטור והמחבר בלופן אחר (א) למה שנו משלשון הש"ס, דא"כ ליכא הכרח מה דחולקים על סברת החוס' בג"ל, מיהו נראה דדיון זה תלוי בפלוגתא דהרא"ש וחס' עם הרשב"א, דצ"י סו"ס מ"ג כתב בשם תשובות הרא"ש דאם הגיעה לכלל שנותיה וקדשה עלמה ואח"כ בדקוק ומלאו לה ז' שערות, אמרינן שגם בשעת הקדושין היו זה ואם קבלה קדושין מאחר חין לריכב גט משני, וכו' כהחוס' צ"ע קני' ח' ד"ה בודקין, והרשב"א וכו' דוראן חולקים ע"ז, וס"ל דאם קבלה קדושין מאחר לריכב גט משניהם, הכי דא"כ להרשב"א וכו' דחזקה פנויה הכי חזקה נגד חזקה בגוף, דאליכ קשה הא קו"ל כרז דאמרין מדכשתא צגרה צלפרא נמי צגרה ולי"ה לקדושי אציה, וא"כ הכא נמי נומא דמדכשתא גדולה גם בשעת קדושיה הראשונים היתה כן ולא ניוחש לקדושי השני, איז דא"כ להרשב"א וכו', דשאני הכס, גבי רב דלית לה חזקה פנויה כמ"ש החוס' שם דממנ"פ הוא ח"א, אבל הכא ה"ה לה חזקה פנויה בשעת קדושין ראשונים, משו"ה אע"פ שנמלאת גדולה אחר קדושיה הראשונים לא הוי אלא ספק קדושין וכנ"ל, אבל הרא"ש וחס' ס"ל דחזקה פנויה לא הוי חזקה נגד חזקה בגוף וכמ"ש החוס' בכתובות בג"ל, משו"ה ס"ל דאין קדושי צי תופסין זה כלל, לפי דנמלאת אחר קדושין ראשונים שהיתה גדולה אמרינן דודאי הוי זה כך סימנים בשעת הקדושין, ואין תופסין זה אחר קדושין כלל, ולדינא [הר"ן] כתב המחבר בחו"מ ס"י ל"ה סעיף ח' כהרא"ש וחס' [לענין עדות], וכן משמע מהרמב"ם דחזקה פנויה לא חשיב חזקה כלל כמ"ש לקמן בסק"ח וכו', וכן מבוחר בהמקדש קדושין שם, ולדעת הרמב"ם לא אלונין צחר חזקה פנויה כלל.

ובתפארת מנחם פ"ג דאישות הל' י"ד כתב בפשיטות דלפי שיטת הרמב"ם דציומא דמשלם שית הוי צוגרת מצוררת מלפרא, גם בקדשה עלמה לחוד הוי ודאי קדושין.

ובערוך השלחן סעיף ל"ח, אחר שהביא דברי ה"ה בג"ל דבקדשה עלמה לחוד ציומא דמשלם שש צבקר וצערב נמלאת צוגרת, דהוי ספק קדושין, הוסיף, אבל לפי הטעם שכתבנו בשם החוס' שרגילות לצא צבקר, גם צכה"ג הוי [ודאין] קדושין [מיהו ע"י לעיל בדברי חיים שדחה טעם זה].

ד. ובשקדשה אביה בלייל של היום שנשלם ששה חדשים. כתב בעיני קדושין סק"ג, דלכאורה משמע דאפילו קדשה צליל של יום שנשלם שית מ"מ כיון דהלייל הולכת אחר היום דמחזקין בצוגרת צחלת הלייל, אלא דמשלשון בגמ' דאמר מדכשתא צוגרת צלפרא נמי צוגרת, משמע דדוקא מלפרא מחזקין לצוגרת, והכי משמע משלשון הפוסקים וטו"ש שכתבו צבקר משמע דצלייל חוששין לקדושי אציה ג"כ, אלא דקשה לפי"ז צגמ' שם דפריך בצרייתות אבדי דצחלת תניא כרז וצחלת תניא כשמואל ומוקי תרווייכו כשמואל, וקשה הא איכא לאוקמי תרווייכו כרז דהלכתא כוותיה, רק צלחת מיירי שקדשה אציה צלייל וצלחת שקדשה אציה צבקר והיא צערב, דבשלמא הא לא קשה דאוקמי חזק.

(ה) דהגמרא לא נקט דקדשה אביה ג"כ בעיר, דא"כ הוי אמינא דוקא בזה ס"ל לרב דלא חיישינן לקדושי אביה, דבעיר מסתמא ידעה מזה, וכשקדשה עצמה אה"כ הוי כמו מכישתה, ולכן נקט הגמ' קדשה אביה בדרך דלא ידעה ואפ"ה ל"ח לקדושין, משא"כ הטור והמחבר שהוכירו בפירוש דאפילו אינה מכישתה דינא הכי, לא הוצרכו לכתוב שקדושי אביה היו בדרך.

דפעמים צאים גם צערב וכנ"ל, ולכן אמרינן דהוי ספק קדושין, דהא לעומת חזקה דכשתא שהיא צוגרת לפינוי איכא חזקה פנויה.

ויש מהאחרונים שכתבו דהוי ודאי קדושין, צקריה מלך רב פ"ג דאישות הל' ד' דן ג"כ בזה עפ"י משמעות לשון החוס' בג"ל, שכתבו גבי קדשה אציה לחוד דאיה מקודשת משום חזקה פנויה והכי ה"ה צוגרת לפינוי כו', אם הוא דוקא משום דמלפין החזקה דהכי ה"ה צוגרת לחזקה פנויה, ולפי"ז בקדשה עלמה לחוד דחזקה פנויה מתנגדת לה"ה צוגרת לפינוי הוי ספק, או דעיקר סברתם דמאוקמין לה בחזקה פנויה אלא דהתם קושטא דמילתא קאמרי בקדשה אציה דאיה מקודשת והכי ה"ה צוגרת לפינוי, וכתב דלפי מה שהוכיח לעיל דכל חזקה אף דאחרת אלונין צחרת אלא שחכמים החמירו, נראה דה"ה צכה"ג, וצחי מהרש"א שם נראה שכתבו דהוי ודאי מקודשת, ועי' צ"ש שכתב דהוי ספק מקודשת [וכנ"ל] וכו' עמו, אף לפי"ז לריך להבין מש"כ הטור בסי' ל"ה בשם הרמ"ה דאי קדש צמדי דלא ידעין אי הוי שוב פרוטב בשעת הקדושין אלונין צחר השתא ואי אית זה שו"פ השתא הוי קדושי ודאי, ונראה דלמד כן מהא דרז דאמר מדכשתא צוגרת כו', ולכאורה קשה דהא כל היכא דאיכא חזקה היפך הסברא מדכשתא כו' אפשר דלא אמרינן מדכשתא כו', וכדמוכח מסוגיין דפריך חילומא צתוך ששה צהא נומא רב הכי צוגרת לפינוי, ופרש"י כל ו' חדשים בחזקה נערה ה"ה כו', וא"כ הכא דאית לה חזקה פנויה איך כתב הרמ"ה דאלונין צחר השתא כו' ד, ואפשר ליישב דעד כאן לא אמרינן דכל דאיכא חזקה להיפך לא אמרינן מדכשתא כו' אלא התם משום דמעיכא דאיה לא היתה צוגרת, אבל גבי פרוטב דלא ידעין מעיקרא צבירור שלא היתה שו"פ אלונין שפיר צחר השתא כו', ולפי"ז נראה דבקדשה עלמה לחוד וצדקויה והכי ה"ה צוגרת, דאמרין מדכשתא צוגרת בשעת קדושין נמי היתה צוגרת והכי מקודשת ודאי דדמי להתם וכו'.

ובארץ צבי (ותלומי אציה) סק"ד, אחר שהביא מהב"ש בג"ל דהוי ספק קדושין משום דחזקה פנויה מרע החזקה דמדכשתא צוגרת צלפרא נמי צוגרת, כתב אבל צחוס' כתובות ע"ה צ' ד"ה אצל, כתבו דחזקה פנויה לא חשיב כלל נגד חזקה בגוף, ולפי"ז הוי הכא קדושי ודאי, (וכ"כ צפניי קדושין שם לדחות מה דברי הב"ש רק לא החליט הדבר ע"ש), מיהו לכאורה מהטור והמחבר משמע דלא כהחוס' בג"ל, דמדכתבו קדשה אציה צבקר וקדשה עלמה צערב, ולא נקטו קדשה אציה בדרך וקדשה עלמה צעיר כדאיתא צ"ש דשני הקדושין היו בשעה אחת, דהוי רבותא עפי דאע"ג דה"ה מקודשת ממנ"פ וליכא חזקה פנויה מ"מ לא חיישינן לקדושי אציה, אלא ל"ל דכו"ה אם קדשה אציה צבקר נחצטנו מיד קדושין, דהא צלחתה שעה היתה לה חזקה פנויה אמרינן בודאי היתה צוגרת, א"כ בקדשה עלמה אה"כ צערב עדיין יש לה חזקה פנויה, לפי שנחצטנו כרז קדושי אציה ואיה מקודשת כלל ע"י קדושי עלמה דחזקה פנויה מרעא הסברא מדכשתא צוגרת כו', לכן צאו הטור והמחבר להשמיטנו דאפילו צכה"ג נמי קדושי עלמה הוי קדושין, דלפי שקדמו קדושי אציה שוב לא שייך חזקה פנויה דממנ"פ היא מקודשת אע"ג דקדמו קדושי אציה

(ב) ומלשון תוס' הרא"ש שם שכתב ג"כ כדברי החוס', נראה מפורש דהוא משום דמצרפין ב' החזקות ע"ש.

(ג) אף דכ"ה משמעות דבריו לתרץ למה לא הקשו התוס' דנפלגי בקדשה עצמה לחוד, מ"מ י"ל לכאורה דלפי תירוץ התוס' שהוכירו הסברא דחזקה פנויה, ס"ל ג"כ דלא הוי אלא ספק קדושין.

(ד) ומהא דרב ליכא ראייה דהא בקדשה אביה וגם קדשה עצמה ליכא חזקה פנויה, כמ"ש החוס' שם כיון דממנ"פ היא א"א.

רײַז

הפוסקים

(ח) בנוב"ק אה"ע סי' ס"א וחומ"מ סי' ד', כתב דהוא ט"ס וע"ל הרמב"ם, וכוונתו להרמב"ן בחי' לב"ב שם שמדבריו נראה דחולק על הרא"ש והתוס', וכ"ה בשו"ת רעק"א סי' ז', וע"ש מה שפלפלו לדחות ראית הברי' מהרמב"ן הנ"ל. מיהו בבית אפרים סי' מ"ז דחה מש"כ הנוב"י דהוא ט"ס, וכתב דכוונתם לחי' הרשב"א בכת"י על ב"ב ע"ש. ועי' ביסועות ישראל חומ"מ סי' ל"ה סק"ג, מה שהאריך בדברי הנוב"י הנ"ל.

אוצר

סי' ח

הפוסקים

שמאלנו זה השתא, באים לנו לומר שעתה היא בוגרת, כה"ג אפשר לומר דלא אמרין מדהשתא היא בוגרת.

ובדברי ריבנות סי' קפ"ה, צנידון אב שקבל קדושין בעד צחו גדולה ולפי דברי העדים היא כבר בת י"ז שנה, אחר שהציוא סוגית הגמ' דקדושין וקדשה אציה בדרך כו' ציומא דמשלם שית, דמסקין הלכתא כרז דברי היא בוגרת לפניך, ושכן פסקו הפוסקים [וכדינא דסעיף ה'], כתב דכיון שכן צניד' אס' יש לה עתה סימנים מוקמין לה בחזקת בוגרת משעת קבלת הקדושין, כיון שאז כבר הגיעה לכלל שנותיה ואין בקדושי אציה ממש, ועוד י"ל דצניד' אף שמאל מודה דמוקמין לה בחזקת בוגרת בשעת הקדושין לפי מש"כ התוס' שם דבקדשה אציה לבד מודה שמאל משום דמוקמין לה בחזקת פטויה כו', ועוד איכא טעמא אחרונה צניד' לומר דאפילו שמאל מודה, דעד כאן לא פליג עליה דרב לומר השתא הוא דגברה, אלא כשהיו הקדושין ציוס אחרון של השנה חדשים של ימי נערו, ולכן אין שום חזקה לומר מפרה גברה, אצל צניד' שצטעת הקדושין כבר באה לכלל שנותיה שהיתה בת י"ג שנה הרי היא בחזקת שהציוא סימנים, דקיי"ל כרצא דאמר צנדה מ"ו א' דמשצבא לכלל שנותיה ממחזקין לה בגדולה ואינה ממאנת, ואע"ג דאמר שם דאינה חוללת בני מילי בלא דדיקה ובדאמר שם אצל לחלילה צני' דדיקה, אצל בצדיקה חוללת, וכיון שיש חזקה שמשצבא לכלל שנותיה היא גדולה ועכשיו נמלאת גדולה, מוקמין לה בחזקת גדולה משעה ראשונה שצא לכלל שנותיה לכ"ע, וכן פסק רבינו ירוחם נכ"צ ח"ה וז"ל ואי לא משתכח בוגרת אלא לבתר שית צין דאשתכח בהוא יומא דקדושי שניהם צין דאשתכח ציומא דבתריה, כיון דקדושין ומליאת סימנים כולבו בתר משלם שית הוו, כ"ע מודו דדידה הוו קדושין ולא דאציה, וכן פסק הרא"ש בתשובה כלל ל"ג שכיון שהגיע לכלל שנותיה ומשכחין ציה השתא סימנים, מחזקין ליה בגדול משהגיע לכלל שנותיה, ע"ש שכל העולם מדבריו דלכ"ע כיון שצא לכלל שנותיה מחזקין ליה בגדול [וכנ"ל], אף כאן צניד' אס' ימלאו לה עכשיו סימנים מוקמין לה בחזקת בוגרת משעת הקדושין, כיון שצאת צומן ההוא לכלל שנותיה שהיו לה י"ג שנה, צאופן שלא היה לאציה נשות זה ואין הקדושין שקבל צצצולה כלום והיא מותרת לעלמא.

ובשו"ת הראנ"ח סי' ח, צנידון אב שקבל קדושין עבור צחו שכפי עדות העדים היתה כבר גדולה בת י"ז או י"ח ואח"כ נתקדשה לאחר, אחר שהציוא הסוגיא דקדושין כנ"ל דאמר אי לאחר ששה צבא לימא שמאל השתא הוא דגברה כו', דמח' היה נראה ראשון זה אס' צודקין אותה עכשיו ומולאין לה סימני צגרות, מעמידין אותה בחזקת שהיו לה הסימנים ההם צשעה שקבל אציה הקדושין, ולא חלו כיון שהיתה גדולה, כתב אצל עדין אפשר לספק ולומר דאין כל זה ענין לנ"ד, דהתם מיירי כשראו צה סימני נערות קודם ששה חדשים, משום דקיי"ל אין צין נערות לצגרות אלא ששה חדשים בלבד, ואחר הו' חדשים קיימא ודאי בחזקת בוגרת כו', אצל כל שלא ידעו צה אס' הציוא סימני נערות ו' חדשים קודם אס' לאו, אע"פ שעכשיו היא בוגרת לפנינו חוששין שלא היו צה אותם סימנים מקודם אלא עכשיו צאו לה, ואע"פ שהיתה גדולה צשנים כבר, וכ"כ רש"י שם אילומא צחוק ו' כו' אין צין נערות לצגרות אלא ו' חדשים, כשהציוא סימני נערות אינה שוכה מלהציוא סימני צגרות אלא ו' חדשים, וזו נראה סברה הרצ"צ צתשובה הוצאה צצ"י שכתב צמי שקדם צחו וכששמעה מיתחה, דאס' יש עדים כשרים שהיו לה צשעת הקדושין יותר מ"צ שנה וששה חדשים וראו צה סימני נערות צהיותה בת י"ב, ודאי אין חוששין לקדושי, וצלא"ה חוששין ולריכה גמ, ואע"ג דהשתא חזין לה צוגרת אמרי' השתא הוא דגברה כו' [וכנ"ל], אצל צצ"ב קל"ז א' גרסין אמר ר"א אמר

ובשו"ת מהרשד"ם סי' י"ט, צנידון כוז' דן צזה לבחיר מכה ספק ספיקא, דאחר שצד צנידון שם לבחיר מכה הכשעת העדים, ושז' נסתפק דילמא אע"פ דהיתה גדולה צשנים לא היו לה סימנים צעת הנערות, והיתה מסורה ציד אציה לקדשה למי שיראה, כתב דלכאורה נראה דאית' לן למימר דמסתמא הציוא סימנים, ובדאמר צבא צנדה מ"ו א' קטנה שהגיעה לכלל שנותיה א"ל דדיקה חזקה כו', וכ"פ הרא"ש בתשובה דשעשה אנו רחין אותה גדולה צסימנים יש לנו להחזיקה צשעת זמן הנערות צאו הסימנים, וכן בבריע צראיות, ומדברי הרצ"א נראה שעדיין הדבר ספק כל עוד שלא נתברר צציומי הנערות היו לה סימנים, לכן אמרתי שהיה מן הדיון לבחיר, כי אפילו לדברי הרצ"א אינו אלא ספק, וא"כ צנידון שלנו אפילו לא היו חולקים על הרצ"א הו' אס' ס"ס, ספק אס' נסמך על כת עדות זו כו' וספק אס' הציוא סימנים ציומי הנערות כו', וכ"ש כאשר דברי הרצ"א אינם מוסכמים שהרא"ש חולק, ודברי הרצ"א אינם אלא מלד חומרא, וא"כ אפילו על זמן הגדלות לבד איכא ס"ס, ספק בהרא"ש ספק בהרצ"א, וא"ת בהרצ"א עדיין הוא ספק וכו'.

אולם צתורת חסד (להר"ת פרחיא) סי' ס"ו, אחר שהציוא ג"כ לנידון דברי הראשונים כנ"ל, השיג על הדברי ריבנות שפסק צעת הרא"ש, לפי שלא מלא חולק עליהם, וכן על הרשד"ם שנטה ג"כ להקל מטעם ס"ס, וכתב שאותו ספק אינו מחלפך, וכבר נודע מה שהאריכו האחרונים צזה והסכימו להחמיר, ומסיק דכיון שכן הפסק המחמיר צזה לעשותה ספק מקודשת כמ"ש המהרי"ט כמנצח

אוצר

סי' ח

הפוסקים

הביאה סימנים, היינו להחמיר לענין שלא תמאן, אבל להקל לעולם חיישין כמ"ש הרשב"א בתשובה לעיל ולא סמכין אחזקה במידי דאוסורא, והא דליחא בעוה"מ ריש סי' ל"ב כו' [כוננו להדין תשובה הרא"ש ה"ל], התם לענין ממונה סמכין אחזקה כשנזדק עכשיו ומלאו השערות, ואוסורא ממנוגה לא ילפין כו', ומסיק לפי"ז דאם לא נתברר שראו זה סימני נערו קודם ששם חדשים גמורים, לריבה גט משניהם.

ובמייב קדושין סק"ז השיג ג"כ על הח"מ והר"ש ה"ל מכה לשון תשובה הרשב"ץ עלמו, דעל כרחק ט"ס הוא צ"י, והוסיף דגם כך דינא דח"מ סי' ל"ב [ה"ל] כשנתי עליו ליתא, ואין מחזיקין למפרע.

ובשו"ת מהר"ם פדואה סי' כ"ו, צידון שנסחפקו אם הביאה סימני נערו וקבלה קדושין בעלמה, כתב בזה מלדדי היתר, דאף אם ימלאו כעת סימני נערו, דעת השו"ע [בח"מ] סי' ל"ב דמחזיקין לגדולה למפרע והוא דעת הרא"ש בתשובה [וכנ"ל], מ"מ כבר הארכתי במקורא דלאו בריע מסכימים לה, וגם הצ"ח הביא בשם מורי מהר"י צירי דהרשב"א וס"ד דוראן מולקין על זה כו', ומסיים לפי"ז צידונו, דנתחזקו יותר היתרים שכתב שם לעיל, כיון דצלאיה הוי רק ספק קדושין.

ועיין בפ"ת ח"מ סי' ל"ב סק"ז שהביא מספר אגודת אוז (לבעל מראות הלוואות), שכתב דפסק השו"ע שם לענין עדות קטן כהר"ש בתשובה לע"ג, דנראה שהר"ש גופיה חזר בו בפסקיו פ"ג דקדושין סי' ט', וכבר כתב הצ"ח בח"מ סי' ק"י בשם הר"י בן הרא"ש לילך אחר הפסקים שהיו בחארוכה, וכשהר"ה הדברים לפני הגר"ה מואללחזון הציב לו שגם הוא כבר עמד בזה, והביא עוד דעת גדולי הראשונים החולקים ע"ד הרא"ש ה"ל והעלה שלא לעשות מעשה כפסק השו"ע, גם צגט מקושר הביא שכבר ביאר בתשובה ליתא לפסק השו"ע [ונדפס בספרו משיבה נפש (השני) סי' ל"א ט], ובגליון השו"ע של רעק"א ליון להצ"ח אה"ע סי' מ"ג בשם מורי שהרשב"א והר"ד חולקים בזה, והוסיף בתשובה מהר"ש [תורת חיים] סי' כ"ג שכתב דאין הדבר יולא מידי ספיקא דדינא, ואחר שהביא עוד להגידע ביהודה שזן צוה לקיים פסק השו"ע שם ושכ"כ השער משפט שם, סיים וגרסא דצרי מהר"ש ה"ל דאין הדבר יולא מידי ספיקא דדינא.

ובשו"ת מהר"ם ח"צ סי' מ"ב, צידון שהיה צוגרת בשנים, ובדקוק ומלאו זה סימני נערו וסימני צוגרת לא מלאו, כתב דצכה"ג גם הרא"ש וסיעתו מודים דחוששים לקדושי האב, ודברי הרא"ש אינם אלא צאים שדינו תלוי צ"י שערות אחר י"ג ויום אחד דאז הוי גדול וקדושי קדושין, אבל צאשכ לא נפקא מרשות אביה אלא בסימני צוגרת או שיעברו ששם חדשים אחר שהיו זה צ"י שערות כו', והשתא מה שמלאו זה עכשיו צ"י שערות אינן ראיה לשעת הקדושין, דאפילו היו זה שערות אז, עדיין נערה היא, ולומר כשם שעכשיו יש זה כך היו זה כשהיתה צת י"ג שנה ויום אחד ואין צין נערו לצגרות אלא ששם חדשים צלצד, הוי כחזקה שלא נתבררה דלא אזלינן בתרה, כדמוכח בחולין י"א א' תר"ח.

דלקולא לא אמרינן האי חזקה, ע"ז חדשו התוס' בב"ב והרא"ש דכל כה"ג דמצאנו בה עכשיו שערות, אזלינן בתר אותה חזקה אף להקל, וכיון שכן נמצא דהחזקה ומדהשתא כולו מסייעין לומר שאין קדושי כלום, ודברינו מוכחים מדברי התוס' עצמם, דאף דס"ל בחולין שם דחזקה שלא נתבררה לא אזלינן בתרה, מ"מ כתבו הכא דבההיא חזקה דרבא כל שמצאנו השתא שערות אזלינן בתרה, וכיון שע"כ מוכח האי חזקה אמרינן דכשהיתה בת י"ב שנה ויום אחד היתה נערה, א"כ אחר ששה חדשים ודאי היא בוגרת, דאין בין נערו לבגרות אלא ששה חדשים וכו'.

[המוכח להלן], דאחרי שהרשב"א והרשב"ץ כתבו להחמיר, ומהר"י צירי נמי נראה שכן דעתו, וגם הצ"ח סתם הדברים, ודאי שהיה דעתו להחמיר ואין זה לריק לפנינו. וכ"כ צ"י ס"ג דמינתא דפשיטא הויא שמחזיקין אותה לספק נערה ספק צוגרת וחוששין לקדושי שניהם. ובסי' ר"ג, צידון פחות מכן עשרים שנתן מתנה צנכסי אביו ולא נתברר אז אם היה גדול, אחר שהביא ע"ז הביא דתשובה הרא"ש עפ"י הסוגיא דצ"ב והתוס' שם, שחם מלאו לו אח"כ צ"י שערות הוא צחוקת גדול למפרע, כתב דמהרמ"ץ בח"י שם מוכח הפך סברת הרא"ש, וכ"כ הפוסקים בשם הרשב"א, וא"כ מי הוא זה אשר ימלאנו לבו לעשות מעשה הפך סברתם.

ובמשפט צדק ח"צ סי' ע"ד צידון כזה, אחר שכתב דלפי דברי הרא"ש בתשובה והתוס' צ"ב [ה"ל] לא היתה צרעות אביה בשעת הקדושין, הוסיף דכ"ש לבגרת רציו יוסף עוב עלם שהביא מהר"ם אלשקר סי' ס' דמכ"י שלמו י"ג שנים ו' חדשים ויום א' הוי צוגרת ונפקא לה מרשות אביה לגמרי צין שהביאה צ"י שערות צין שלא הביאה כו', ואחר שזן הרבה על דבריו כתב בדקע"ז א' דהגם דרצותא ה"ל [הרא"ש והתוס'] סברי כן, מ"מ ראינו רצותא אחריתי חולקים בדבר כמ"ש הצ"ח צ"י מ"ג בשם מורי הר"י צירי שה"ר דוראן והרשב"א חולקים ע"ז, וס"ל שצריכים עדים שקודם ו' חדשים היו לה צ"י שערות, ותמתיי על הרא"ה שכתב צידונו שלא נמלא בפוסקים החולקים ע"ז כו' [וכנ"ל], וגעלם ממנו משי"ב הר"י צירי בשם הרשב"א וה"ר דוראן, והנה הרשד"ם סי' י"ט תופס ג"כ כך דעת הרשב"א, אכן מהר"ם אלשקר ה"ל השיג על מהר"י צירי שהרשב"א לא כתב דצ"י ו' חדשים משהביא צ"י שערות כו', ומ"מ מסוק להחמיר כו', א"כ צ"י יש להחמיר אחר דאיכא פלוגתא דרצותא, וא"כ מי יקל בערוה החמורה, וצתשובה הר"י אדרצי [הוא הדברי רצות ה"ל] צמעשה כזה הביא דברי הרא"ש והעלה להקל, ותמתיי שלא חש לכל סברות הפוסקים ה"ל.

ובבית יהודא (להר"י עיי"א) סי' ל', צידון אב שקדש את צת צת י"ד והיא קדשה עלמה לאחר, הביא ג"כ דברי הרשב"ץ בח"א סי' ע"א שכתב דאם אין עדות נשים שראו לה סימני נערו ציתא מעשה חדשים קודם הקדושין חוששין לקדושי האב כ"י [וכנ"ל], והשיג על משי"ב הח"מ צסק"י בשם הרשב"ץ דסגי צראו צה ג' או ד' חדשים קודם, דכתב כן לפי שלא ראה תשובה הרשב"ץ במקומה, כ"ל לפי הגירסא המועטת צצ"י סי' ל"ז שכתב בשמו שראו לה קודם הקדושין ציתא מצי' חדשים סימני נערו כו' [ע"י ע"ז לעיל הערה ז'] ונמשך אחריו הצ"ח צסק"ה וליחא, אם מלד שהיה נוסחא מועטת, (דצתשובה הרשב"ץ שלפנינו צסי' ה"ל וכן צח"צ סי' ק"ד מפורש דצטין דוקא שראו סימני נערו קודם ששה חדשים), ואם מלד דלעולם אמרינן השתא הוא דצגרה, ואין חילוק צין סימני נערו לסימני צגרות למ"ד דאיכא סימני צגרות, וכי היכי דאם לא ראו מתחילה סימני נערו לא מהני סימני צגרות דהשתא, ה"כ נמי צראו זה סימני נערו, והא דאמרינן צגרה מ"י אמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה לריבה צדיקה חזקה

(ט) ושם הביא ג"כ הוכחת האגודת אוז מהר"ש בפסקיו בקדושין ה"ל, ואחר שהאריך לסתור עצם הסברא, והביא גם מהב"י שהרשב"א והר"ד חולקים ע"ז ושכן מוכח גם מהרמ"ב ב"ב שם, מסיק דגראה ברור דליחא לפסקא דשו"ע ולא מחזיקים אותו בגדול לענין עדות.

(י) בקרית מלך רב פ"ג דאישות הל' י"ד העיר ע"ז, דלא דמי להתם כלל, דהתם הוי המדהשתא דהיינו שמצאנו טריפה היפך חזקה כשרות שלא נתבררה ומשו"ה לא אזלינן בתר אותה חזקה, משא"כ הכא דאית לה חזקה דרבא דמשהגיעה לכלל שנותיה הביאה סימנים, אלא משום

באר הגולה

ה' הרא"ש שם ונוסקת
הגמ' שם וכתב

ויש מי שאומר דאפילו אינה (ד) מכחישתו לומר שבאו הסימנים בבוקר

ויש

באר היטב

אינה טוענת ברי' חיינו ואני אומר דנשבעתה נגמרת זו דאפי' טוענת ברי' לא מהני דלכא' לוקמי הני תנאי כרז ומה דתני חוששין לקדושי שניהם איירי שהיא טוענת ברי' שלא היתה נוגרת ולמה לוקמי כולו ע"ט. ע"כ ודק:

(ד) מכחישתו. ז"ל הרא"ש ואף דהיא מודה וחומרת נדרור שלא היתה נוגרת בשעה שקדשה אינה אמרי' לאו כל כמינה לאסרה נפשה אצלנה. ומיהו אפשר לפרש דאינה מכחישתו היינו שגם היא כשמואל ע"ש. דף

אוצר

סי' ק-סי"א ט אית א

הפוסקים

וכרש"א, דכס מייירי לענין קדושין שידון אם היו לה ב' שערות וחדשים מקודם ויהיה כעת [בשעת הקדושין] בוגרת, וצד שפיר אמרין אף שהיא בת ע"י שנים חיישין שמא לא הביאה אז ב' שערות, וחזקה פנויה מעיד שלא הביאה, משא"כ בנידון הרא"ש דאנו דנין על עד בן י"ד שנים שאחר עדותו מלאו ב' שערות, ואין להעביר מלד עלמותו שום חזקה לנגד שלא הביא אז ב' שערות בשעה שראה העדות, וממילא כשאנו דנין עליו אמרין מהכרחא אנו רואין בו ב' שערות גם מעיקרה היו בו, כיון שהיה גם אז בכלל השנים, ורובם כשמיגיעים לכלל השנים מביאים ב' שערות, ואין לומר דחזקה ממון של הלוה מועיל לתוס' דאולי לא היו בו אז ב' שערות, דהא אם היה מעיד להיפך לטובת ליה אחד הוי אמרין דחזקה הוא שבדאי היו לו אז ב' שערות, וממילא אינו מועיל החזקה של הלוה על העד, כיון דלו אין שום חזקה לנגד, ואין לומר דגם בנידון הרשב"ץ הא כתב דאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר לריכב גט משניהם, וא"כ ליכא חזקה פנויה כיון דצין כך וצין כך היא מקודשת, וכמ"ש החו"מ בקדושין ט"ע א' ד"כ קדשה, דזה אינו, ד"ל כונת הרשב"ץ היינו אם מעתה תקבל קדושין, אבל עד עתה לא קבלה עדיין קדושין מאחר, וממלא דבשעה שאנו דנין עליה הוי לה חזקה פנויה וכנ"ל, ואף אם נאמר דכוונתו שכבר קבלה קדושין מאחר לפני זה, מ"מ יש לה ג"כ חזקה דעד קדושין השניים היתה פנויה, וכמו בכל חזקות דמעיקרה דאזלינן בתרה אף דכשתא אימרת אמרין השתא הוא דאחרת, והא דכתבו החו"מ בקדושין הנ"ל דטעמא דשמואל דחוששין לקדושי שניהם משום דליכא חזקה דממנ"פ הוא מקודשת, היינו דלא אלימא כ"כ החזקה כיון דאחרת דמקודשת ממנ"פ, ולכן התם כיון שיש לה ג"כ חזקה נערה חשש לקדושי שניהם כו', אבל בנידון הרשב"ץ י"ל כיון דכו"ס אית לה חזקה עד קדושי השני, אף דלא אלימא כ"כ מ"מ חזקה נקראת, דהא בעלמא אזלינן בתר חזקה דמעיקרה, שפיר חיישין דילמא כשקדשה לראשון לא היתה עדיין בוגרת מטעם שיש לה חזקה עד קדושי ב', וגם אית לה קלת חזקה קטנות.

תוד"ה אחיה מפרש הדומה, ומשם למדו לגבינות שעשו מפרות וא"כ נשחטת אחת וממלאת טריפה, והשתא נמי צריכה שעתא שהיתה בת י"ב שנים ויום אחד אין לנו חזקה לומר שהיתה נערה ושהביאה סימנים, אם לא ממה שראינו בה עכשיו אחת לריך לומר שכך היתה אז ובאותו שעה לא נחזרה כו', ואין לנו ללכת אחריה להחזיקה אחר שש בוגרת, ועוד דלא מלין לומר חזקה אלא על שנת המעשה דהיינו מעשה הקדושין, אבל על הזמן של י"ב אין לומר חזקה, דא"כ אף אנו נאמר כשם שעכשיו היו שערות אלו, כן היו קודם י"ב ושומא בעלמא נינהו, אלא לעולם אין אומרים חזקה אלא על שעת המעשה שזאת לכלל ספק אם חפסו בה קדושין אם לאו, ובאותה שעה אין לנו להעמידה אלא בחזקה שהביאה ב' שערות כדכשתא, אבל אין לנו להעמידה בחזקה בוגרת, ובצ"י סי' מ"ג שהביא בשם מהר"י ב"ר שם דוראן וכתב"ה חולקים על הרא"ש הנ"ל וס"ל דכל זמן שלא העידו שמקודם ששה חדשים היו לה ב' שערות אפילו היא בת ע"י שנים היא צריכה קדושין כו', ולענין נראה שאף הרא"ש מודה בנערה שאינה יולדת מרשות האב אלא ע"י בגרות, ואין אנו יכולים להפקיע ע"י שראויה בה עכשיו ב' שערות אלא"כ ראו אותה ו' חדשים קודם הקדושין כו', דסימני בגרות אינם ניכרים אלא וכלך הרמז"ם לא הזכירם כלל וכו', ומש"כ הרמ"ש בשם מהר"י אדרבי [הדברי ריבון הנ"ל] להחיה, אינו נראה, כי הרשב"א וה"ר דוראן אומרים וספק ערוה לחומרא, וכ"ש שכבר ביארתי שאף הרא"ש יודה בזה, ולא אמר רק בא"ש, אבל לא באשה וכנ"ל.

ובכנה"ג הגצ"י אות ז', אחר שהביא מש"כ הצ"י בשם מהר"י ב"ר שם ודור פוסקים הנ"ל, כתב דאי לאו דמסתפינא שראיתי כל הרבנים הנו' מסכימים שהתוס' והרא"ש חולקים עם הרשב"א וה"ר דוראן, הוי חמירה דלא פליגי, ומודים התוס' והרא"ש בנידון הרשב"א וה"ר דוראן, והם מודים בנידון התוס' והרא"ש דאין חוששין לקדושי שני, והטעם בזה דכולבו ס"ל דהוי דלא אמרין חזקה דרצא אלא להחמיר אבל לא להקל, מ"מ היינו דוקא בחומרא וקולא בגוף המקדש והמתקדשת, אבל כל שהקולא יולדת מתוך גוף המקדש והמתקדשת אפילו להקל אמרין חזקה דרצא, ולכן בנידון הרשב"ץ דהקולא והחומרא היו בגוף המתקדשת חיישין לקדושי שניהם, דאי אמרין חזקה שהביאה סימנים וקדושי השני אינם קדושין נמלא דהחזקה דרצא הוא להקל בגוף המתקדשת ובהא אפלו תוס' והרא"ש מודו, אבל בנידון הרא"ש שם דבאנו לתוס' לקדושי הקטן משום חזקה דרצא, אע"ג דאי לא חיישין לקדושי שני הוי קולא, מ"מ כיון דבגוף המקדש הוי להחמיר, אע"ג דיוצא לקולא חוץ ממנו לית לן בה, ובהא אפילו הרשב"א וכתב"ה מודים כו', ואפשר שזה היה עעמו של הצ"י כנאן שלא הביא חולק על דברי הרשב"ץ, מפני שסבר דאף הרא"ש מודה בנידון שלו מטעם הנ"ל, אבל צ"י מ"ג נחמדה לו דברי רבו מהר"י ב"ר שם שחולקין ונגרר אחר דעת רבו, וגם משמעות לשון הצ"י שם מוכח דדעתו שאין חולקים, אלא שהביא מהר"י ב"ר שם דחולקין.

ובדברי חיים (להר"א איועצבאך) דיני קדושין סי' י"ט מחלק נ"ב בין כך דתשובת הרא"ש דלא פליגא חדינא דהרשב"ץ

ט. ויש מי שאומר דאפילו אינה מכחישתו וכו'. א. מקור הדעות ופועמם ודעות האחרונים בזה. בעור הביא מתחילה דעה הראשונה בסתמא, דאפילו אינה מכחישתו כו', וכדעה השניה דדוקא במכחישתו כו' הביא בשם הרמ"ה. וכ"כ ברזיו ירוחם נכ"צ ח"ב. ובצ"י כתב על הדעה הראשונה דכ"כ הרא"ש פ"ד קדושין סי' י"ח ח"ל, ואסיקנא דפליגי בשאין מכחישתו וכלכה כרז ע"כ, וטעמא מדגרסין התם [בדף ע"ט ב'] תני חדא ברי היא בוגרת לפנינו ותניא אידך חיישין לקדושי שניהם מאי לאו חדא כרז וחדא כשמואל, לא אידי ואידי כשמואל כאן במכחישתו כאן בשאין מכחישתו, נימא מדמתניתא לא פליגי אמוראי נמי לא פליגי, ותסבירא והא הוה מדרבנן דעבד עובדא כותיה דרז ואקפד שמואל, ואי ס"ד לא פליגי אמאי קא מקפד, כי עבד עובדא במכחישתו, ופרש"י אמאי קפיד כו' אלא דאי באין מכחישתו פליגי והאי בשאין מכחישתו עבד עובדא, ומש"כ [העור] בשם הרמ"ה דוקא במכחישתו כו', מראה שטעמו לפי שהוא מפרש הא דאמרין

אוצר

סימן ס אות א—ב

הפוסקים

ובפסקי הלכות ח"א דסי' הצי' רק הדעה הראשונה דאף צאינה מכחישתו אמרינן הרי היא בוגרת לפנינו. וביד דוד שם אות ק"ל ב"ה דכא' כדעת הרא"ש, וביינו לפי הגירסא שלפנינו בגמ' שם לא אידי ואידי כשמואל כאן במכחישתו כו' מדמחני לא פליגי כו' ותסביר כו' אמאי קפיד, כי עבד עובדא במכחישתו, דלפי"ז משמע דפליגי דוקא צאינה מכחישתו ובמכחישתו אף שמואל מודה, ואפסוקא הלכתא שם כ"ב, הרי דאף דאינה מכחישתו אמרינן מדכשתא בוגרת צלפרא נמי בוגרת, אבל הרמ"ה גורס שם בגמ' לא כאן במכחישתו כו' ודילמא כי עבד עובדא כאן מכחישתו כו', וכמו שפירש בצבגרי"א [הנ"ל] דעתו דביינו דלא אסחפק ליה להגמ' אלא אם שמואל מודה במכחישתו, אבל כאן מכחישתו אין שום ספק דרב מודה דחיישין לקדושי שניהם, אך לא ראינו גמ' דעתו בפנים, דרש"י וחו"ס' וברא"ש הסכימו להגירסא שלפנינו, וגם הרמב"ם שביארוהו לעיל בפ"ב אות ל"א סובר ג"כ דאליבא דמסקנא פליגי רב ושמואל צאינה מכחישתו כו', הרי דכא' ג"כ גורס בגירסת רש"י וחו"ס', וכן נראה פשטות הסוגיא כדבריהם.

ב. לדעה הראשונה דאפילו אינה מכחישתו מחזיקים אותה בחזקת בוגרת, מה הדין כשהיא מודה לו שלא בגדה. כתב בח"מ סק"ד דאפשר לומר אף דכא' מודה ואומרת בזיבור שלא היתה בוגרת בשעה שקדשה חזיה, אמרינן לאו כל כמינה דאסרה נפשה אצלה, מיהו אפשר לפרש דאינה מכחישתו היינו שגם היא אינה עושה כו'. ובמקום קו"א כתב דלכאורה יש להוכיח מלשון התוס' שם ד"ה קדשה, שהקשו וא"ת נפלי בקדשה חזיה גרידא כו', ואי נמא דרב מיירי אפילו במודה שהיתה נערה לא היו מקשי מיד, דאם קדשה חזיה גרידא פשיטא שהיה נאמנת לשויה על נפשה חתיכה דאיסורא, אך מהגמ' שם במסקנא מוכח דלא מחימנא, דמייתי חני חדא הרי היא בוגרת לפנינו ותניא איך חוששין לקדושי שניהם מאי לאו חדא כרב וחדא כשמואל, לא אידי ואידי כשמואל כאן במכחישתו כו', ואמאי נא נוקי נמי אידי ואידי כרב וצריכתא דחוששין לשניהם היינו כשהיה מודה שהיתה נערה בשעה שקדשה חזיה, משמע דאינה נאמנת לאסור עליה על השני ולי"ע. גם בפנים מאירות קדושין שם הכיח מסוגיא הנ"ל, דלאו כל כמינה לאסור עליה על צעלה, ומתוך דא קושיית התוס' הנ"ל. וכן הביאו ראיה זו בצבא"ע סק"ד וצ"ע קדושין סק"ד השני. ובארץ נצי (ותאומי נצי) סק"ד דאם דר"ל אם היא מודית לאציה נאמנת לגמרי וקדושי חזיה כו' קדושין וקדושי עליה לא היו קדושין כלל, ומשום לא מצי בגמ' לאוקמי הא דחוששין לקדושי שניהם כשהיה מודה, דכנה"ג קדושי עליה לא היו קדושין, וא"כ ליכא הוכחה מסוגיא זו. ובעני אחרים סק"ט, אחר שהוכיח ג"כ מהתוס' הנ"ל כמ"ש המקנה, כתב מיהו מדברי רש"י שם נ"ל דס"ל דאינה נאמנת, דלאו כל כמינה למסר נפשה אצלה וכו' יב).

ובערוך השלחן סעיף ל"ט כתב בשם הח"מ, דחוששין לדבריה וכו' ספק קדושין, והוסיף, דכן עיקר, דכא' דאם הדין אזלין בזה השתא מטעמים שנבאר, מ"מ כאן שטענת דרי נגד זה איך לא נחוש לדבריה, והרי טענת דרי טענה גדולה היא ורק נגד

כי עבד עובדא במכחישתו היינו לומר דקים ליה לתלמודא דבמכחישתו הוא דעבד עובדא, ומשום קאמר אם תמלי לומר דלא פליגי לא היו קפיד, אלא על כרחך פליגי במכחישתו, דעד כאן לא קאמר רב דהרי היא בוגרת לפנינו אלא במכחישתו, אבל בשאין מכחישתו מודה דחיישין לקדושי שניהם.

ובשו"ת מהרש"ך ח"א דע"א ד' הקשה על הצי' במש"כ לברך דעת הרמ"ה, דהא פשטא דשמעתא מוכח בזיבור ובפשיטות דרב אמר הרי בוגרת לפנינו אפילו כאן מכחישתו, וכתב דדוחק יש לתקן דעת הרמ"ה דלא גרים בגירסתו בגמ' אלא גרים אידי ואידי כרב וחדא כאן מכחישתו כו', ולי"ע. וכזה כתב בנחלת נבי סק"ד. ועי' בצבגרי"א סק"ב מש"כ בזה.

ובשער המלך פ"ג דאישות הל' י"ד תמה על מש"כ המהרש"ך הנ"ל בעטס הרמ"ה, דהא מלשון רבינו ירוחם בשם הרמ"ה שכתב דצאינה מכחישתו לא מבעי מילתא אי פליגי רב אי לא ומספק חיישין לקדושי שניהם לבר"ע, משמע להרמ"ה מספקא ליה אם מודה רב צאינה מכחישתו, ולכן כתב דנ"ל דהרמ"ה הוכיח שיטתו מהא דהקשו התוס' בנדה צ' ב' ד"ה השתא, על רב דאמר גבי קדשה חזיה הרי היא בוגרת לפנינו ממחני דנדה דשמאי ס"ל כל הנשים דיון שעתן והכל ס"ל מעת לעת כו', והרמ"ה לא ניחא ליה חירון התוס' שם, ולכן ס"ל דלפוס סוגיא דהתם דמסוק דעטמייכו דשמאי והכל משום דהוי חדא לריעותא, על כרחך ל"ל דפלוגתיהו דרב ושמואל דוקא במכחישתו, אבל צאינה מכחישתו אפילו רב מודה דספק הוי כיון דליכא אלא חדא לריעותא דומיא דנדה, ופליגא אסוגיא דקדושין כו', ומשום פסק הרמ"ה דצאינה מכחישתו לריכה גמ' משום דלא קים ליה אי פסקין הלכתא כסוגיא דקדושין דס"ל דלרב אפילו צאינה מכחישתו אמרינן הרי היא בוגרת לפנינו, או כסוגיא דנדה דס"ל דלרב דוקא במכחישתו, וזה שכתב הרמ"ה דצאינה מכחישתו לא מבעי מילתא אי פליגי רב אי לא, כולל דמספקא ליה איכא סוגיא נחפוס עיקר וכו'. ועי' צב"י אהבה הל' הנ"ל ובמנחה צלולה דע"ז אי מש"כ בדעת הרמ"ה.

ובמ"ז סק"א, אחר שהביא מש"כ הצי' בעטס הרמ"ה דס"ל דהוי קים ליה להגמ' דרב יוסף עבד עובדא במכחישתו כו' [וכנ"ל], כתב ולא ידענא מי הכניסו בזה, דהגמ' לא צ"י אלא להוכיח שיש פלוגתא בין רב לשמואל, ואי ס"ל דשמואל ס"ל כרב למה כעס על רב יוסף דעבד כרב, איך דיש פלוגתא ורב יוסף עבד כרב ע"כ כעס שמואל עליו, וכיון דלא הוכרחו לומר דיש פלוגתא אלא מדכעס, א"כ יש לפנינו אחד מצד דרכים או שגאמר דפליגי במכחישתו וצאינה מכחישתו מודה רב דיש ספק, וא"כ אין לנו להלכה להקל כרב אלא במכחישתו אבל צאינה מכחישתו לדי"ה יש ספק, או שגאמר דפליגי צאינה מכחישתו ובמכחישתו לכריע לקולא, וא"כ להלכה יש להקל בכל ענין דחיינו במכחישתו לכריע וצאינה מכחישתו כרב להקל, וכן י"ל דפליגי בתרומתו וא"כ קי"ל להקל בשניהם כרב, וכיון שיש פנים להחמיר ולהקל אין שומעין אלא להחמיר, וזו דעת הרמ"ה יא, ותמוה על הרא"ש שחפס בדרך שהוא להקל.

יא) וכעין זה כתב הב"ח לתוך דברי הרמ"ה, ועי' באה"ט סק"ה מה שחוקק דבריו.

יב) ראייתו הוא עפ"י מה שדקדק שם לעיל בסק"ז, דלפי מ"י רש"י קשה מה דנקט הגמ' הלשון בדרך ובעיר, אבל אם אמרינן כסברא הנ"ל גיחא, דרב רוצה להשמיענו דבכל ענין אין חוששין לקדושי האב ואפילו היא אומרת כדבריו, ואם שני הקדושין היו בעיר וידעה בשעת קדושי עצמה שכבר קדשה אביה, פשיטא שאינה נאמנת עכשיו לומר שהיתה

נערה בעת קדושי אביה, דא"כ למה קדשה עצמה אח"כ, אבל בכה"ג שקדשה בדרך סד"א שהיתה נאמנת לומר עתה שהיתה נערה בשעת קדושי האב, רק בשעה שקדשה עצמה לא היתה יודעת מקדושי אביה ומצאת עצמה בוגרת וקדשה את עצמה, ועתה שנודע לה שקדשה אביה בבוקר מודית על האמת שהיתה נערה בעת ההיא, וקמ"ל רב דאפ"ה אמרינן הרי בוגרת לפנינו דלאו כל כמינה למסר עצמה כנ"ל.

באר הגולה

כ טור נסס הרמ"ה
וכת"ש טעמו לפי פירשו
סס

כ [יב] ויש מי שאומר (ג) דדוקא (ה) מכחישתו אבל באינה מכחישתו
צריכה גט משניהם:

אם

ביאור הגר"א
[יב] ויש מי שאומר
דדוקא כו' כגו' תוס'
שם ד"ה ואי' ואית
ספרים כו' ול"ג שם לא

אידי ואידי כשמואל כו' אלא לא כאן במכחשתו כו' ואידי ואידי כרב ומה שהקשה תוס' ול"ג דהא כו' י"ל דגמ' אמר כן לס"ד דפליגי רב ושמואל :

פתחי תשובה

באר היטב

(ג) דדוקא מכחישתו. ענה"ט ועיין בספר שעה"מ פ"ד מה"ל דין י"ד: (ה) מכחישתו וכו'. זהו דעת הרמ"ה. עיין צ"ח שלפי פירוש שלו דנברי הרמ"ה קשה להולמו הנמרח שם ולוקמי שם כולו כשמואל ומכחישתו מודה שמואל. גם קשה דה"ל ללוקמי כרב דלדברי הרמ"ה רב מודה שאין מכחישתו. אבל לפי מה שפירש הצ"ח דברי הרמ"ה מיושב הכל ע"ש וד"ק. ועיין הרש"ך ח"ה דף ע"ט ע"ב. והרמ"ט בתשובה סי' מ"א. ונקודת צורך סי' ל"ו:

אוצר

הפוסקים

סיק ט אות ב—סיק י

הוא מטעם דליכא חזקה במסייעת לכדשתתא ואדרבה חזקה ממון מפיק מדכשתתא. אבל הכא חזקה פנויה בודאי היתה בוגרת ועכשיו היא בוגרת לפנינו אין חוששין לקדושין, ול"ש.

גם בבגדי ישע (להר"ש הלוי) סי' כ"ב השיג על מש"כ הח"מ דהתוס' מייירי במכחישתו כו', וכתב דודאי ליתא, דהא התוס' מוקי פלוגתא דרב ושמואל באינה מכחישתו כמבואר בתוס' שם ע"כ ד"ה ואי, ואפילו לדעת הרמ"ה דפליגי דוקא במכחישתו, נמי אין סברה לומר דמכחישתו אם קדש אציה לצד צדוקר מודה שמואל דלא חיישין לקדושים, ובאינה מכחישתו סבר שמואל דחיישין לקדושים, דהלא זיל בחר טעמא דמשויה מודה משום דיש לה צ' חזקות חזקת פנויה וחזקת מדכשתתא בגר כו', וטעם זה שייך גם באינה מכחישתו שאז ג"כ יש לה צ' חזקות אלו. ועיי' בארץ לבי (ותחומי לביה) סק"ז מש"כ בזה.

וכן בבגין עולם חיו"ד סי' א' אות ה' צהבה, אחר שהביא דברי הח"מ והצ"ח ה"ל, כתב, אבל לפי מש"כ לעיל בזה צ"ל דצ"ה"ג שיש ספק אם יחזיל בחר חזקה דכשתתא או בחר חזקה דמעיקרא, ואז כל שיש חזקה אחרת במסייעת לנו לחזקת בחרת, אי"כ כאן דליכא חזקה פנויה אין כאן חשש קדושין כלל, וא"כ דברי הצ"ח והח"מ והצ"ח אינם צורכים לענ"ד.

ובעצי ארזים סי' ל"א סק"י, אחר שביאר טעם השמעת המחצר דברי הרמ"ה בעור שם בקדש צמידי דלא ידעין אי הוי אזה פרועה בשעת הקדושין דלזנין בחר השתא כו', משום דסמך על מש"כ בסי' ל"ז סעיף זה בקדשה אציה צדוקר וקדשה עלמה בערב כו', דאמרין כרי היא בוגרת לפנינו דלזנין בחר השתא כו' [וכמבואר באזה"כ לעיל שם סק"ד אות א'], כתב דמא ג"ל לפשוט מה שסמך הח"מ [הג"ל] לדעת ה"ס מי שאומר דדוקא במכחישתו אבל באינה מכחישתו לריכב גט משניהם, דאפשר לאו דוקא כגס היא קדשה עלמה, אלא אפילו קדשה אציה לצד נמי לריכב גט באינה מכחישתו, וי"ל דליתא, דהא בדעב ה"ל הוא הרמ"ה שהביא העור שם, וקשיא דידוע אידוע דבסי' ל"א ס"ל דסמכין אהא מדכשתתא לית בה שו"פ ה"י קודם לכן, וגבי קדשה אציה נמי נימא מדכשתתא בוגרת כו' ואפילו באינה מכחישתו, אלא ודאי דצריך לחלק דבסי' ל"א חזקת פנויה מסייע לחזקה זו, משא"כ כאן [בסעיף זה] דקדשה ג"כ היא עלמה שאין כאן חזקת פנויה, אי"כ מוכח מה דבקדשה אציה לחוד אמרין כרי בוגרת לפנינו. שלא

גד חזקת ממון לא מחשזין לטענת צרי, וכ"ש להחמיר איך לא נחוש לטענת צרי, וגם האז אם הוי טוען צרי שלא הביאה סימנים צדוקר ודאי דחיינו חוששין לדבריו, ולשון הכחשה שכתבו בטעמא אין הכונה שזה טוען כן, דודאי לכלם הוי ספק, ולישנה דגמ' נקטו וכו'.

י. אבל באינה מכחישתו צריכה גט משניהם. ולדעת זו מה הדין כשרק אציה קדשה. ענ"ה שנסתפק בזה לדעת הרמ"ה דבאינה מכחישתו לריכב גט משניהם, אם זה דוקא היכא דאף היא קדשה עלמה בערב דליכא ללוקמיה חזקת פנויה [וכמ"ש בתוס' המבואר לעיל בסק"ז אות א'], אבל היכא דלא קדשה היא עלמה מוקמינן לה חזקת פנויה ואפילו אינה מכחישתו אינה לריכב גט, או דילמא לא שגא, וכתב דמסתברא מדלא מפליג הרמ"ה, אלמא דכל היכא דאין מכחישתו לריכב גט אפילו לא קדשה אלא אציה גרידא. וכ"כ בח"מ סק"ה, דאפשר לומר דלאו דוקא משניהם דה"ל קדשה אציה לצד ג"כ לריכב גט, דכל שאינה מכחישתו מודה רב דחיישין ולא מוקמינן לה חזקת פנויה, וכתוס' שכתבו שם דמודה שמואל בקדשה אציה לצד דאינה מקודשת, דאמרין בטעמא אשה חזקת פנויה כו', התוס' מייירי במכחישתו, [אבל באינה מכחישתו לריכב גט], מ"ש אם היא מודה בצניור דודאי נאמנת לאסור עלמה אם לא קדשה עלמה אחר קדושי האב. והביא דצריכה צ"ש סק"ד.

וכתב בעצי ארזים סק"א, דג"ל שילא להם כן מהא דמיייתי כה"ס צ' צרייתות ופרין לימא דהא כרב וחדא כשמואל ומתוך אידי ואידי כשמואל, ולדעת הרמ"ה קשה אמאי לא קאמר אידי ואידי כרב וצרייתא דחוששין לקדושי שניהם באינה מכחישתו דמודה רב, אלא ודאי דצ"ה"ג אפילו קדשה אציה גרידא לריכב גט, וא"כ לא מלי מייירי צ"ה"ג, דא"כ הו"ל להשמיענו טפי רבותא אפילו קדשה אציה לצד דליכא חזקת פנויה וגם כרי בוגרת לפנינו אפי"ה חיישין לקדושין, אי"ל לא מייירי צ"ה"ג. [ודעת בענ"ה עלמה עיי' להלן].

אולם צמח צלול דט"ז ד' השיג על הח"מ, וכתב דלדעתו הוא דברי נציאות ומג"ל זה, כיון דחזקת פנויה מסייע להכשתתא אף דאינה מכחישתו בודאי סובר רב דלזנין בחר השתא, דהא אפילו לר' יעקב דלא אזיל בחר השתא [גבי מחנת שכי"מ שם]

העיסור דס"ל שם בקדשה אביה לבד והיא בוגרת חיישין שמא נתרצית הבת, דאין מקום לקושיית התוס', דאי לאו דקדשה את עצמה היתה צריכה גט מקדושי אביה משום שמא נתרצית, ואפשר דאפילו החולקים על העיסור דלא חיישין שמא נתרצית הבת, חיינו בספק זה לבד, אבל באיכא נמי ספק שמא היתה בערה לכוי"ע צריכה גט, וצ"ע.

(ג) ובהמקנה קו"א העיר לאידך גיסא, דלדעת הרמ"ה דלמסקנא פליגי רב ושמואל במכחישתו, איכא לאוקמי באמת ברייתא דחוששין לקדושי שניהם באינו מכחישתו ולא פליגי הברייתות אהדדי, א"כ מדלא נקט בברייתא דחוששין לשניהם קדשה אביה לבד דהוי רבותא טפי כמ"ש התוס', משמע דבקדשה אביה לבד א"צ גט משום דאיכא חזקת פנויה והרי בוגרת לפנינו, מיהו י"ל לפי מש"כ לעיל סי' ל"ז סעיף י"א דלדעת

ביאור הגר"א
[יג] אם כן. ערש"י
שם א' ד"ה בהא כו':

ו' ל'אם בתוך הששה חדשים של נערות קדשה אביה שלא לדעתה
והיא קדשה עצמה שלא לדעת אביה ונמצאו לה סימנים הוי ספק
וצריכה גט (נ) משניהם:

כשם

באר היטב

הסימן אם נתקדשה לאחר ו' ע"י אביה ונמצאו לה אחר הקדושין אמן
רצ סימני נוגרת ודאי נשעת הקדושין היתה נוגרת אפילו אם הנדירה
היתה זמן רב אחר קדושי אביה כיון שהקדושין היו לאחר ו' ואפשר
לאחר ו' אפילו אין לה סימני נוגרת אחרת דהיא נוגרת ולא נאמרו
סימני נוגרת אלא לעשות אותה נוגרת תוך ו'. וכל זה לדעת המפרשים
דסימני נערות תחוד וסימני נוגרת תחוד. ואם הביאה סימני נוגרת

(ו) משניהם. והיי"ש אם קדשה אביה לבדו או היא נתקדשה לבדה
הוי ס"ק. ח"ת. ונ"ש כתב דאם היא נתקדשה לבדה לא חיישין
כלל ע"ש. ומשמע תוך ו"ה אין חילוק בין אם היא נמכשתו בין אם
אין נמכשתו לעולם חיישין לחומרה וצריכה שני גיטין. דאלי"כ לא
מקשה הגמ' מידי אילינא בתוך ששה בזה לימא רב וכו' השתא הוא
דנברה דילמא איירי נמכשתו אלא ודאי תוך ששה אין חילוק. כתב

הפוסקים

ס"ק יא—ס"ק יב אות א

אוצר

היינו עעמא משום דאיכא תרתי לריעותא כמו שנראה מהתוס',
ואחר שהאריך עוד בזה סיים דל"ל להכריע כדעת הטור דבאחד
ו' חדשים ספיקא הוי, וכאילו דשמעתין שפיר דייקא כוונתו דקאמר
דצריכא בעמד מקוב על חזקתו [וכיזה כשר מקודם], ומשני הרי
חסר לפניך, כלומר ואחרת לה חזקה דמקוב.

ובשער המלך פ"ג דאישות ה"ל ציור ג"כ דהי דהי צלילתה
בראשונים, דמאן דפריך בגמ' צקדושין אימא אילימא
באין ששה בזה לימא רב הרי נוגרת לפנינו, פירש"י בזה אמר
רב כו' ודילמא השתא הוא דנברה כו', ומדכחז ודילמא כו' משמע
דס"ל דבאין ששה חדשים ספק הוי וחיישין לקדושי שניהם [גם
בצאכריאל לין צש"ע כאן לדברי רש"י אלן], וכדבריו מוכח ממאי
דפריך לרב ולא פריך לשמואל כו' [וכמ"ש המחנ"א ה"ל], אך
מדברי התוס' רי"ד שם שכתב וז"ל ואילו הוה מעשה בתוך ששה
חדשים שאין זמנה עשוי להשתנות הוי דמי לנחמה שלא ראה
דס' מימיה, שכתב ראה אמרין דיה שעתה ולא מספקין למפרע
בשום עומאם כו', הנה מצוה דס"ל דבאין ששה אמרין השתא
הוא דנברה ודאי, וקדושי דידה לאו כלום הם, וכן משמע מדברי
התוס' ד"ה ושמואל כו' [וכמ"ש המחנ"א ה"ל], ויש להביא ראיה
לשיטת זו מהא דאמרין לקמן ימא כתנאי קדשה אביה בדרך כו'
תני חדא הרי היא נוגרת לפנינו ותניא אידך חיישין לקדושי
שניהם, מאי לאו חדא כרב כו' לא אידך ואידך כשמואל כו', ומשמע
דלרב ודאי תנאי היא, וקשה אמאי לא אמר אידך ואידך כרב, וצריכא
דחיישין לקדושי שניהם מיירי בתוך ששה חדשים ג', אכן לדברי התוס'
רי"ד [ובתוס'] ניחא שפיר, דעל כרחך צריכא זו לא מיירי בכה"ג,
דא"כ הוה קתני חיישין לקדושי שניהם הא בתוך ששה קדושי דידה
לא הוי קדושין כלל כו', ודעת הטור כדעת רש"י שכתב דבאין ששה
חדשים הוי קדושי ספק, ושלא כדמשמע מהתוס' וכתוס' רי"ד,
וגרסא דעמנו דס"ל דלע"ג דבעלמא אולין בתר חזקה וחזקה
דאורייתא כדאיתא בפ"ק דחולין, היינו דוקא היכא דלא אחרת
חזקה, אכל היכא דאחרת לא, וכלכך הכא נמי לע"ג דאיכא חזקה
דנערות אפ"ה כיון דאחרת דכרי היא נוגרת לפנינו לא אולין
בתר חזקה והוי ספק מקודשת כו', גם מדברי הר"ן שם שכתב ממש
כלשון רש"י, נראה דס"ל דבאין ששה הוי ספק מקודשת ולא אולין
בתר חזקה נערות, דכל דאחרת לה חזקה לא אולין בתר וכו' ג'.

ובצ"ת

שכתב וז"ל אלמא בהמה בחייה בחזקת שאינה טריפה היא הלכך אם
מצינו אותה עכשיו טריפה אמרינן השתא הוא דאתרעא, ומיהו הנימ
בטריפות ד"ל השתא סמוך לשחיטתה ממש נולד בה כו', דמזה נראה
דס"ל דאולין בתר חזקה אפילו היכא דאתרע ושלא כדעת רש"י והטור,
ולכאורה דברי הר"ן סותרים א"ע, וכן קשה על הטור ה"ל, מזה דביי"ד
ס' פ"א פסק ג"כ גבי גבינות כדברי הר"ן, ולכן נראה דגבי גבינות
שאני דחזקה אלימא היא, כיון דאתא מכח רובא דרוב בהמות קשרות

טע"ף ו'. יא. שלא לדעת אביה וכו'. במלאת אבן העיר
לכאורה אינו מוכן, דאפילו לדעת אביה נמי כיון

דכבר מקודשת מחמת קדושי אביה, מה מכני שז דעתו על קדושיה
אח"כ, ובפריש"י נדחק לומר דאורחא דמילתא נקט, וכתב דאם
נאמר דבקדשה אביה תחוד לא הוי אפילו ספק קדושין כו' [ע"י
לכ"ן סק"צ אות ג'], דלפי"ז י"ל דאם הקדושין של עממה הוי ע"י
ריאוי האב, הוי מעמידין אותה בחזקת פנויה לגבי קדושי האב, ולא
היתה צריכה גט רק מהשני, דהא דכתבו התוס' בצוגיין גבי יומא
דמשלם שית דהיכא דקדושי שניהם ליכא חזקת פנויה כיון דממנ"ס
היא מקודשת כו', היינו דוקא כשקדשה עממה ג"כ ציומא דמשלם
שית דספק קדושיה הוא מלך עממה, אכל אם נתקדשה לאחר שית
ודאי הוי חזקת פנויה אלימא לגבי קדושי האב כו', דהוי כמו בכל
ספק קדושין דאף דקדשה אחר אח"כ בודאי שייך לומר חזקת פנויה
על הקדושין הראשונים, לע"ג דע"ז הוי מקודשת להשני, ח"פ, וא"כ
הכא נמי אם קדשה עממה לדעת אביה הוי כמו קדשה עממה לאחר
שית, דה"ל אי לאו קדושי אביה לא הוה ספק כלל על קדושי עממה,
דאפילו אם עדיין נערה הוה יכול לעשותה שליח, ועיקר הספק
הוא על קדושי אביה, והוי מוקמינן לה אחזקת פנויה ולא היתה
צריכה גט מקדושי האב כמו בקדשה אביה לבד, ומשוי"כ כתבו
הטור והש"ע והיא קדשה עממה שלא לדעת אביה.

יב. וצריכה גט משניהם. א. מקור הדין ודעות הפוסקים
בוה. דין זה הוא מהטור. וכתב הב"י דהי מצוה
דצרי בגמ' קדושין פ"ע א' ה"ל. ובמחנה אפרים הלכות אישות
ס' ג' פירש דבריו, דנראה טעמו מדקאמר שם אימא אילימא
בתוך ששה בזה לימא רב הרי נוגרת לפנינו השתא הוא דנברה,
משמע דלשמואל אי"ש דהוי ספק, מיהו כתב דמאן אין ראיה, דה"ל
דלשמואל נמי לא אתי אלא משום דפריך ליה לרב א, נקט הכי,
והכי משמע מדברי התוס' ד"ה ושמואל מאי שנא ממקוב כו',
[דפריך בגמ' ממקוב שנמדד וגמא חסר דכל עהרות שנעשו על
גביו עמאות למפרע, והקשו בתוס'] וא"ת לרב נמי, דעד כאן לא
אמר רב דמפרע נמי נוגרת הוה אלא משום דליכא חזקה דנערות,
אכל אי הוי חזקה דנערות מודה רב דאוקמה אחזקתה כו', אלמא
משמע דתוך ששה מוקמינן אחזקה דנערות וכהיך דמקוב לרב נמי

(א) וזה דלא פריך באמת לשמואל, משום דלרב קשה יותר שאומר
הרי נוגרת לפניך, ואינו חושש כלל לחזקת נערות. משא"כ שמואל אומר
דהוי ספק, וכעין מש"כ התוס' ד"ה ושמואל.

(ב) גם במלוואת אבן כאן הביא ראיה זו, והוסיף דגם ממהר"ט ח"א
מבואר דס"ל דהוי קדושי ודאי, אך תמה עליו דמדברי הפוסקים מבואר
דלא הוי אלא קדושי ספק, ואמאי לא הביא דבריהם.

(ג) וע"ש שהעיר ע"ז מדברי הר"ן פ"ק דחולין גבי גבינות עכו"ם,

באר היטב

אמרין צעת הקדושין ג"כ היתה צוגרת כ"ה דרשנאן שהציל הצ"ח וכשנע מדבריו כשראה זה סימני נערוה ג' או ד' חדשים אחר יצ"ח אמרין מסתמא היו זה אותם סימונים כשהיתה יצ"ח וכסתמא לה ו"ח אחר יצ"ח הרי היא צוגרת ודאי אע"ג שלא עבר רק צ"ח אחר ראיות הסימונים אצל כשלא היה נראה זה סימני נערוה אפילו היתה צעת הקדושין יצ"ח ו"ח ועכשיו נראה זה סימני צוגרת חיישין שמה השתא

תוך ו' אי צוגרת. אצל הרמב"ם רפ"ג מה"א לא הזכיר שום סימן בצוגרת ומשמע לדעתו אינה צוגרת לעולם קודם ו"ח. ועיין ברמב"ם פ"ג מה"א דין י"ד. ובמגיד משנה שם עכ"ל. הנה מ"ש הק"ח אם נמלאו לה אחר הקדושין סימני צוגרת אמרין צעת הקדושין היתה צוגרת. היינו דוקא אם ידוע דהיו לה סימני נערוה כשהיתה יצ"ח ולאחר ו' נתקדשה ע"י אציה ואחר זמן רב נמלא לה סימני צוגרת

אוצר

ס"ק יב אות א—ב

הפוסקים

ובתשובת מהר"י קצבו שם צנוי משם סי' נ', כתב לחלק בזה אף לדעת רש"י שכתב דהוי ספק, דמ"מ מודק דאם בדקוה אתמול ולא נמלאו זה סימני צוגרת כלל, ולמחר קדשה אציה בצקר וקדשה עלמה בערב ואשתכח צוגרת, אכ"כ דהו"ל לאוקמי אחזקה נערוה שכיחה לה אתמול בודאי, ובכן קדושי אציה קדושין וקדושי איהם כלום, אלא שכפי פשטא דתלמודא מייירי בסתמא שלא בדקוה אתמול, וכיון שכן דיינו שנאמר מחמת חזקה נערוה להריכיה גט משניהם מספק, אצל לא שנאמר דקדושי אציה הו"ל קדושי ודאי, דהא כיון דפעמים היא ממכרת לצגור בתוך שש' וכמ"ש רש"י, לא מקרי חזקה צוררה, דאפשר דהיא מן הממכרות והראיה שברי צוגרת בתוך שש', ומיכו כל [עוד] שלא הכירו זה סימני צוגרת אמרין דהו"ל ספק, ובכ"כ הוא דכתב רש"י מי יימר דצאצא נמי צוגרת הוי ודילמא השתא הוא דצגרה, אצל אם בדקוה מאתמול כאמור, אכ"כ דהוי מוקמינן לה בחזקה נערוה בודאי וכו'.

וע"י בתשואות חן סי' י"ז, שכתב דאף לדעת הטושי"ע נראה בודאי מדאורייתא אזלינן בחר חזקה קמייתא, רק מדרבנן לא סמכין אחזקה, כמ"ש צפר"ח יו"ד סי' כ"ט וכ"כ צפניי בחובות דף ט' ובפנתי סי' נ', ולכן שפיר כתבו הטור והשו"ע דאף דאכ"כ חזקה נערוה לריכיה גט מדרבנן דלא אזלינן בחר חזקה להחיר במקום דאחרע חזקה.

ב. ואם יש לחלק בזה בין כשהיא מבחישה אותו או לא. כתב צ"ח סק"ה, דמשמע דבתוך ו' חדשים אין חילוק בין היא מבחישהו ובין אין מבחישהו, לעולם חיישין לחומרא, ולריכיה צ"י גיטין. ובח"מ סק"ו כתב דאין מועיל טענת צרי שלה לגד אחרים וכו'. ופירש במהצרת הקודש כאן, דהיינו דאין נאמנת לומר דהיתה צוגרת ולהפקיע עלמה מקדושי אציה, או לומר דהיתה נערה ולהפקיע קדושי עלמה, דאין נאמנת רק לשויה אנפשה חד"א ולא להחיר כו', והא דאמרין צ"ח דמכחישהו נאמנת, היינו ציומא דמשלם שית, דו"ל חזקה דהרי היא צוגרת לפנינו.

ובבאה"ט סק"ו הביא ראהי למש"כ הצ"ח דאף כשהיא מבחישהו חוששין לקדושי אציה להריכיה גט, מהא דפריך בגמ' שם חילומא בתוך שש' כהא לימא רב הרי היא צוגרת לפנינו, השתא הוא דצגרה, וקשה דילמא מייירי במכחישהו, איך דבתוך שש' אין חילוק. וכן הביא ראהי ז' צתפארת יעקב סק"ו, ובקריית מלך רב פ"ג דאישות הל' יו"ד מ' עור ד', והוסיף דכ"מ גם מסוף הסוגיא שם צ"ע דאמר לימא כהני תנאי קדשה אציה בדרך וקדשה עלמה צעיר תני חדא כו' ותניא אידך כו', ואמאי לא אמר תלמודא הא וכה כרב ותרומיהו איירי בתוך שש' חדשים וצרייתא

ובשו"ת מהרש"ך ח"א דע"ט ז', אחר שהציל דברי הטור הנ"ל דבתוך שש' חדשים הוי ספק ולריכיה גט משניהם, כתב אצל ראיתי לרבינו ירוחם [בנכ"כ ח"ה] שלא כתב כן, וז"ל ואם אירע זה בתוך שש' חדשים קדושי אציה קדושין ולעולם בתוך שש' חדשים בחזקה נערה היא עד שתצגרה, ואפילו שצדקוה אח"כ ונמלאה צוגרת, אמרין עתה צגרה ולא כשנתקדשה ולעולם קדושי אציה הוי קדושין ע"כ, ואיכא לאחמורי על דבריו מהסוגיא דקדושין שם דפריך אימא חילומא בתוך שש' כהא לימא רב כו', הו"ל למפרך נמי לשמואל כו' [וכמ"ש המחמ"א והשע"מ הנ"ל], ומסיים דהיא קושא גדולה על רי"ז ולי"ע. גם בתלומי נציה (שעם ארץ נצ"י) סק"י ביאר דזה חלוי בפלוגתא הראשונים, דלרש"י והטור הוי ספק, ולהאמ"ר רי"ז ורבינו ירוחם קדושי אציה הוי קדושין וקדושי עלמה אינה כלום.

ובבני משה (להר"מ שלטון) סוס"י ל' דע"ג א' כתב דגם לדעת הטור יש לחלק בזה בין היכא דידעין בודאי מתי נכנסה בחזקה נערוה או לא, עפ"י מה שהוכיח מהא דאמר בסוגיין שם עד כאן לא קאמר ר' יעקב התם, דאכ"כ למימר העמד ממון על חזקהו, אצל הכא מו' לימא העמד הגוף על חזקהו, ומשמע אפילו להוליך אזלינן בחר חזקה דמעיקרא, וכמ"ש רש"י שם הוא מוליך מידם אם עמדו והחזיקו, הרי דהיכא דמוקמינן אחזקה הוא בודאי, ולפ"ז בתוך ו' מוקמינן לה אחזקה נערה, והא דכתב רש"י ודילמא השתא וכו', הוא להגדיל הקושיא דאי בתוך ו' כהא לימא רב דבודאי מעיקרא צגרה, דהרי אפשר דהשתא הוא דצגרה, ולפחות הו"ל לאוקמי בספיקא כו', אצל לפי האמת לרב כל היכא דאכ"כ חזקה נערוה מוקמינן לה אחזקה קמייתא בודאי, גם מדברי הריטב"א נראה כן שכתב וז"ל אי בתוך ו' חדשים של ימי נערוה כגון דידעין אימתי התחיל זמן נערוה, לא אמרין הרי היא צוגרת כו', שכל ו' חדשים אלו חזקה הם לנערוה עד שידע לנו שצגרה ואין לנו לתלות אלא משעה שראינוה צוגרת ולא למפרע, ועוד כתב, ומשמע מדלא אוקמה בדלא ידע כהא אימתי סימני נערוה דמעיקרא כו' אלא שמלכונה צוגרת עכשיו, דכהא לכ"ע חוששין לקדושי שניהם, ואפשר נמי דה"ל דתלינן בזה וחדא מייניכו נקט עכ"ל, הרי דכי ידעין זמן דאייחוסו סימני נערוה אין חוששין לקדושי שניהם לרב כו', והטור שכתב דחוששין לקדושי שניהם דהוי ספק, היינו ג"כ כשאנו מסופקין מתי נכנסה בחזקה נערוה כדי לידע אם עד היום היתה נערה או כבר הגיעה לצגרה, אצל אי ידעין בודאי מתי נכנסה בחזקה נערה, ועכשיו עדיין עומדת בתוך כו' חדשים של ימי נערוה, מחזקין לה לנערה, ואף לדעת הטור קדושי האב קדושין, ולא קדושי דידה.

או"ח ח"א הלכה כ"ס מש"כ בזה. ובשע"מ שם לעיל העיר ג"כ על הא דכתב לפני זה דדעת התוס' נראה דס"ל כהתוס' רי"ד דאזלינן בחר חזקה אף היכא דאתרע, וכן מבואר בדבריהם בריש נדה, ואילו מדברי התוס' ביבמות ס"ח א' ד"ה רישא גבי ספק בן ט', נראה דס"ל דכל דאתרע חזקה לא אזלינן בתרה כו', ע"ש מש"כ בזה.

הו, והלכך אלימא טפי ואפילו היכא דאתרע אמרין אוקמא אחזקה, וכן מבואר בלשון הר"ן פ"ק דחולין דחזקה כזו אלימא טפי. וכ"כ בטיב קדושין סק"ו לתרץ דברי הטור. ובתלומי צביה (שעם ארץ צבי) סק"י תירץ קושא הנ"ל, די"ל דוקא בגבינות דלא נמצא ריעותא בגבינות כ"א בבדמה, משו"ה מותרות הגבינות דיש להם חזקה כשרות, משא"כ כאן דנמצא ריעותא בנערה גופה בודאי אתרע חזקה. וע"ע בחזקה רבה

באר היטב

נצרה. עיין כ"ט. ואלי תמה על הרשב"ץ דמסוגיא דפרק י"ד יוחסין נראה הפך דנריו דגרסין התם דף ע"ט ע"א חלל לאחר ו' נחל כינחל שמואל וכו' הרי מוצא שכל שנקדה אחר זמן נערוותיה אפילו לשמואל ודאי נוגרת וכ"ט לרב והרשב"ץ כתב שצריך שיעידו שראו לה קודם הקדושין ביותר מו"ח סימני נערוות הפך וי"ט נגמרה. ועוד שכתב ואע"פ דהשתא חזין לה נוגרת אמרין השתא הוא דנברה כדליתא

נצרה. עיין כ"ט. ואלי תמה על הרשב"ץ דמסוגיא דפרק י"ד יוחסין נראה הפך דנריו דגרסין התם דף ע"ט ע"א חלל לאחר ו' נחל כינחל שמואל וכו' הרי מוצא שכל שנקדה אחר זמן נערוותיה אפילו לשמואל ודאי נוגרת וכ"ט לרב והרשב"ץ כתב שצריך שיעידו שראו לה קודם הקדושין ביותר מו"ח סימני נערוות הפך וי"ט נגמרה. ועוד שכתב ואע"פ דהשתא חזין לה נוגרת אמרין השתא הוא דנברה כדליתא

הפוסקים

ס"ק יב אות ב

אוצר

שית [שכסעף הקודם] ס"ל דאין חילוק בין מכשיתו נאח מכשיתו, אבל כאן דבין זה דתוך ששה י"ל דמועד ג"כ דיש לחלק כן, על פי מה שהקשה על שיטת הטור וסיעתו דס"ל דבתוך ששה היו ספק וחוששין אף לקדושי עלמה אף דאיכא חזקה דנערוות, משום דאמר' הרי היא נוגרת לפניך, מהא דליתא בגמ' ריש נדה דהא דאמרין גבי מקוה הרי חסר לפניך ולא מוקמינן לה אחזקה דשלם, היינו דוקא משום דאיכא תרתי לריעותא, אבל היכא דאיכא רק חדא לריעותא מוקמינן לה אחזקה קמיתא דהיתא שלמה וכו' טביר ודאי אפילו נרשט היחיד כו', ומזה הוכיח שם בתחילת דבריו בלמח' כדעת הראשונים החולקים על הטור, וס"ל דבתוך ששה לא היו ספקא כלל ולא חיישין לקדושי עלמה כיון דמוקמינן לה אחזקה, וכן הביא ממעמעות דברי מהריב"ל בחי' ס' ע"א דס"ל ג"כ דלא היו ספקא כו', אמנם לבסוף העלה דאין כאן מחלוקת, ד"ל דגם הטור שכתב דבתוך ששה היו ספקא וחוששין לקדושי שניהם, היינו דוקא במכשיתו, ובענין זה דכיון דאיכא הכחשה דידה כהדי לריעותא דהרי נוגרת לפניך, דהיא אומרת דמפלה הייתי נוגרת, לכהי הוי כמו תרתי לריעותא ובהי ספקא וחוששין לקדושי שניהם, וכך מוצא'רס דברי הטור שסיים לפני זה דברי הרמ"ה גבי יומא דמשלם שית דהוא דוקא במכשיתו, ואלא קאי מש"כ אח"כ דבתוך ששה היו ספק, והא דלא ציאר הטור גם כיון דצאינה מכשיתו הוי ודאי משום דמוקמינן לה אחזקה וקדושי עלמה אינם קדושין, משום דאז לא הולך להשמיענו, דמילתא דפשיטא היא דמיתא להא דאמר' צריש נדה דכל הנשים דיון שעתן, לשמאי הוי ודאי משום דמוקמינן לה אחזקה, ולהלל דקאמר דלא היו אלא ספק, היינו משום דלא היו חזקה צריש לה דמגופה קחזיא, אבל אי הוי חזקה מעולה ודאי דמוקמינן לה אחזקה, ולא הולך הטור ללמדנו אלא דאי איכא הכחשה כהדי ריעותא דהרי נוגרת לפניך הוי ספק וחוששין לקדושי שניהם ה.

ובדף ס"ז עור צ' הוסיף, דלכאורה הוי מקום לחלק עוד צד זה בין היכא דצדקוה בתוך ו', להיכא דצדקוה לאחר ו', דצנלמח היכא

וצרייתא דקתני הרי היא נוגרת לפנינו מיידי במכשיתו כו', וכן משמע מדברי הטור והרמ"ה מדלא חילקו צדו.

ובזית רענן ח"א יו"ד ה' צ' ס' ו' אות י"ב, דן אחר כך דינא דיואלא מדברי הכ"ט הנ"ל, דאפילו צאין מכשיתו שכבר נברה לפני קדושי אציה, מ"מ חוששין לחומרא גם לקדושי עלמה ולריבה גט, וכתב דזה תלוי בפלוגתא דצ' הדעות בשעיף הקודם גבי יומא דמשלם ששה, דלהדעה הראשונה (הטור וסיעתו) שם דאפילו צאינה מכשיתו אלוין צדד חזקה דהשתא דהרי נוגרת לפניך לעשות הספק כודאי, שפיר י"ל כאן בתוך ששה, דאף דאיכא חזקה דנערוות, מ"מ מהני עכ"פ החזקה דהשתא דהרי נוגרת לפניך לעשות הספק, ולכן חוששין לקדושי עלמה אף צאינה מכשיתו וכדברי הכ"ט, אבל להדעה דצ' (הרמ"ה וסיעתו) דס"ל התם דאם אינה מכשיתו לא מהני חזקה דהשתא דהרי נוגרת לפניך אף שאינו מנגד לשום חזקה, דהא ציומא דמשלם שית ליכא חזקה דנערוות, ואינו מועיל לעשות הספק כודאי, א"כ כ"ט שאין צדדו במקום שנגד לחזקה דמעיקרא דהיינו בתוך ששה דאיכא חזקה נערוות, וצודאי לא מהני החזקה דהשתא דהרי נוגרת לפניך להפך כודאי לספק, ואין חוששין לקדושי עלמה רק במכשיתו ודלא כהכ"ט.

ובתאומי צביה (שעם ארץ לצי) סק"ו הביא שכן מוצא' להדיא מדברי רבינו ירוחם נכ"צ כלל ה' צס הרמ"ה [ע"י בהערה מתחת לקו שצמחין], דבנחקדשה תוך ששה היו שומות בחזקה נערוות, ואמרין השתא היא דנברה וקדושי אציה לצד הוי קדושין וקדושי עלמה אינם כלום, אף במכשיתו כתב שם, דאפילו בתוך ששה חוששין לקדושי שניהם, והשיג מה על הכ"ט שכתב שסתמא דכאן אין חילוק וכו', דצדמ"ה שם מוכח דגם צד זה מחלק, ובתשובת הר"א י' שגני שצנני משה (להר"מ שלעון) ס' ל', אחר שכתב'רץ הרבה צעלם שיטת הטור ושאר הראשונים דבין זה דתוך ששה חדשים, והביא גם דברי הרמ"ה שצדונו ירוחם הנ"ל, הוכיח ג"כ מדבריו דגם צד זה מחלק בין מכשיתו לאינה מכשיתו ה, והוסיף, שגם לדעת הטור אף דבין דיומא דמשלם

בדא גימא רב כו', ולהסבירם דבאר קדושי אביה וצ' קדושי ודאי ואין חוששין לקדושיה, תקשי דאמאי לא פריך הגמ' גם לשמואל [וכנ"ל בדברי המחנ"א], ולפי מש"כ י"ל דבשלמא לרב דאמר ה"ה בוגרת לפניך, קשה ממנ"פ דאי מיירי כאן באין מכשיתו קשה מן הקצה אל הקצה, דכיון דאיכא חזקה דנערוות ואין מכשיתו ראוי שקדושי אביה יהיו קדושין ולא קדושיה, ואפילו מיירי במכשיתו לכה"פ קשה ודאי, דהרי מיד ספיקא לא נפקא, וראוי לתרץ לקדושי שניהם, ואמאי קאמר רב דקדושיה קדושין ולא קדושי האב, משא"כ לשמואל ליכא לאקשווי דהא יכול לתרץ דמיירי במכשיתו ולכך קאמר שפיר דחוששין לקדושי שניהם.

(ה) ע"ש שהעיר ע"ז מלשון קצור פסקי הרא"ש בקדושין, שכתב וז"ל ביום דמשלם שית כו' קדושי האב אינם כלום אפילו אינה מכשיתו לומר שהיתה בוגרת בבקר, אבל בתוך ששה חדשים תרווייהו הוי ספק קדושין עכ"ל, כנראה דאף באין מכשיתו אמרינן דהוי ספק, ושמא י"ל ולתרץ דבריו בדוחק דלא קאי אאין מכשיתו דנקט מעיקרא וכו'.

(ד) ע"ש שדייק כן מלשון שלכאורה דבריו סותרים עצמם שכתב מתחילה ח"ל, ואם אירע זה בתוך ששה חדשים קדושי אביה קדושין לעולם, אפילו שאח"כ בדקוה ומצאוה בוגרת אמרינן עתה בגרה ולא כשנחקדשה ולעולם קדושי אביה קדושין עכ"ל, דנראה מזה בהדיא דתוך ו' חדשים הוי ודאי דמוקמינן לה אחזקה דנערוות ולא חיישין לקדושיה, ואילו אח"כ כשהביא ר"י דברי הרמ"ה כתב ח"ל ואפילו במכשיתו דוקא בימא דמשלם שית [אמרין דאין חוששין לקדושי אביה], אבל מקמי הכי חוששין לקדושי שניהם לכו"ע עכ"ל, כנראה דס"ל דהוי ספק וכמ"ש הטור וסיעתו כו', אלא ודאי דס"ל דאיכא חילוק גם בתוך ששה בין מכשיתו לאין מכשיתו, ולכן בתחילת דבריו אחר שהביא רבינו ירוחם דעת הרא"ש לענין יומא דמשלם שית, דלדידיה מיירי באינה מכשיתו, ואזא כתב דבכה"ג בתוך ששה חדשים קדושי האב הוי קדושי ודאי, אבל מש"כ אח"כ בשם הרמ"ה היינו על כרחך במכשיתו וכמו שפירש להדיא בדבריו, לכך הוי ספק וחוששין לקדושי שניהם, וע"ש עוד מה שכתב עפ"י חילוק זה לתרץ מה שהקשו אהא דפריך הגמ' אילימא בתוך ששה

אוצר

ס"ק יב אות ב—ד

הפוסקים

שם יש להוכיח אם נאמר חזקת נערוֹת הוּי חזקת הגוף, א"כ חזקת פנויה והרי היא בוגרת לפנינו לא חשיב מידי לגבי חזקת הגוף, אלא שנראה שחזקת נערוֹת לאו חזקת הגוף מיקרי, ועדיין הדבר לריב לי תלמוד.

ובארין צבי (ותלומדי צבי) סק"ח תירג"כ מה שקשה על הח"מ והצ"ח ממקוה, עפ"י דברי התוס' בחולין, דדוקא גבי מקוה דאיכא למימר חסר ואתאי אמרינן תרתי לריעותא ה, מיכו בתלומדי צבי שם סק"י הוסיף דלפי מ"ש החו"מ בקדושין בסוגיין ע"כ ד"ה מ, דרגילות השערות לצד מלפרא, וכ"כ בנדה צ' ב' ד"ה השתא, דלפ"ז גם הכא גבי קדושין דומה ממש למקוה שרגילות להתחסר מעט מעט, וא"כ בקדשה אביה גרידא שפיר ו"ל דלא הוּי קדושין כלל.

ובשבילי דוד סק"ג כתב דמשי"ב לא אמרינן הכא תרתי לריעותא, משום דאיכא רוב שאינן בוגרות בחור ו' חדש. וכזה כתב בחזקת רבב יו"ד ח"א הל' ל"ד ענף ד', והביא שכבר העיר בן הפנימי בקדושין בסוגיין שם, אהא דפריך הש"ס אולימא בחור ששה צה"ל נומא רב כו', והוסיף שגם הנקודות הכסף צ"י"ד סי' א' כתב דאיכא דאיכא חזקה ורובא, לא אמרינן תרתי לריעותא משוי ליה לודאי.

ד. ובקדשה עצמה לבד. כתב צה"מ סק"י, דאם היא נתקדשה לצדה הוּי ספק קדושין וכו'. וצ"ח סק"ה כתב דנראה דלכ"ע לא חיישין לקדושי עמה, כיון דאית לה חזקת נערוֹת וחזקת פנויה, כמ"ש רש"י דתוך ו' חדשים אית לה חזקת נערוֹת.

ובעין יצחק ח"א סי' נ"ע הביא לנידון דברי הצ"ח, והעיר ע"ד מהא דכתבו בתוס' בכתובות כ"ג א' ד"ה תרווייהו, דלא שייך לאוקמי לחזקת פנויה דכיון דזרק לה קדושין לית לן למימר אוקי לחזקה להחירא לכתחילה כו', א"כ ה"ה צד כיון שקבלה בקדושין עכ"פ, אחרת חזקה ולי"ש לאוקמי לחזקת פנויה, אלא דמלאנו בתוס' שם ע"ה צ' ד"ה אצל שהקשו דנעמידה בחזקת פנויה, אלמא אף דקבלה קדושין ואחרת חזקה אמרי' חזקת פנויה, וכן מלאנו בתוס' קדושין ע"ה א' ד"ה קדשה אביה שכתבו דבקדשה אביה לחוד אמרי' אוקי לחזקת פנויה כמו שהיתה קודם שבגרה והרי היא בוגרת לפנינו, ומודה שמואל דאין קדושי האב קדושין, אלמא אף דאחרת חזק"פ עכ"ז צ"ל דאין חזקה דכרי היא בוגרת לפנינו, וכן בכתובות בג"ל דיש שם חזקה דהשתא דכרי מוס לפנינו, לכן מלפני חזק"פ, והיינו משום דאף דאחרת החזק"פ מימ אינו אלא מדרבנן, כדמוכח מלשון התוס' בכתובות כ"ג בג"ל דלית לן למימר אוקי לחזקה להחירא לכתחילה כו', דמשמע דא"י רק חומרא מדרבנן ולכן ע"י לירוק מהני ולא החמירו חז"ל כו', ולכן שפיר כתב הצ"ח דבקדשה עמה אינה מקודשת וכדמוכח מתוס', אך [לכאורה] יש סתירה לדברי הצ"ח ממ"ש הרשב"א בכתובות המוצא צרימ"א אה"ע סי' קנ"ה סעיף י"ד, דאם ספק בגיטא ל"כ שנים אזלינן לחומרא [לפנינו מיהו], ולא סמכין לחזקת פנויה שלה וחזקת קטנות ג"כ, אך יש לחלק עפ"י סגית המהרי"ט ח"א סי' מ"א דהתם לא שייך חזק"פ משום דכיון דעכ"פ לריבא מיהו א"כ אחרת חזקת היתר שלה, משא"כ הכא דכיון דיש לה אב א"כ אם נימא דהיתה נערה אינה לריבא גט כלל על קדושי עמה אפילו

היכא שבדקוה ומלאנו בוגרת בחור ו', דאחרת חזקה קת כיון דצ"ל דאין זמן שהיא בחזקת נערה ומלאנו בוגרת, לכל הפחות מידי ספיקא לא נפקא, וצדא הוּי לשון הטור דחוששין לקדושי שניהם מספק, משא"כ היכא שנתקדשה בחור ששה ובדקוה לאחר ששה ומלאנו בוגרת, דהוּי חזקה אלימאחא ואמרינן דלאחר ששה אחרת, ולכ"י קדושי אביה הוּי קדושין ולא קדושי דידה, אמנם מרבינו יוחנן שם יראה דהא ליתא, שכתב חז"ל דדוקא דהוּי קדושין ומלאנו בגרות בחר משלם שית, אצל היכא דקדוש מקמי משלם שית לכ"ע גמי חוששין לקדושי שניהם, דאומור השתא הוּי דבגרה בחר משלם שית ואומור מקמי משלם שית הוּי דבגרה עכ"ל, הרי דלית ליה החילוק הכו', וס"ל דאף שבדקוה לאחר ששה אפ"כ הוּי ספק וחוששין לקדושי שניהם.

ג. ומה הדין בקדשה אביה לבד. כתב צה"מ סק"י, דה"ה אם קדשה אביה לצדה הוּי ספק קדושין. וכ"כ צ"ח סק"ה, והוסיף דמשי"ב לא אמרינן דלא הוּי קדושין כלל, משום דחזקת פנויה סותרת הסברה מוכחשת בוגרת בלפרא נמי בוגרת. וכ"ה צ"ח סק"ז וצ"ח.

ובקריית מלך רב פ"ג דאישות הל' י"ד דף מ"א חקר ג"כ צד, אם יש לחוש לקדושין מאחר דבחזקת נערה היתה עומדת, או דילמא כיון דהוּי בוגרת לפנינו וגם [חזקה] שהיתה פנויה אין לחוש לקדושין, וכתב דלכאורה נראה דדמי למאי דאמרינן בגמי גבי מקוה דהיינו עעמא דקתני צברייתא כל עהרות שנעשו ע"ג למפרע בין צרי"ה בין צרי"י עמאות כו', אע"ג דקו"ל כל ספק טומאה צרי"ה ספיקו טהור, משום דאיכא תרתי ריעותות דהעמד טמא על חזקתו והרי חסר לפנינו כו', גם צ"ל איכא תרתי הרי בוגרת לפנינו וחזקת פנויה, וא"כ אין קדושי האב קדושין מן הדין, ושוב הביא מהתוס' חולין ו' ע"א גבי השוטה בסכין ומלאנו פגומה, דכך הוּי אחר פסולה שמה צעור נפגם ורצ חסדא אחר כשרה שמה צעלם נפגמה, והקשו בתוס' מהא דמקוה בג"ל דהכא נמי נימא העמד בהמה על חזקתה, ואימא לא נשטתה דכרי בסכין פגום לפנינו, ותירלו ג' תירוטים הא' דשאני התם דאיכא למימר חסר ואתאי בדקאמר התם, כלומר דזה החסרון ודאי דכבר הוּי נחסר מה ימים כו', התירון כ"ז דהכא עעמו משום דעלם ודאי פוגם, התירון כ"ז דהתם איכא ספיקו עובא, שמה צעלם נפגם ואפילו צעור נפגם שמה לא נשטתה הסימנים כנגד הפגומות כו', וכנה לפי תירון הא' נראה דהכא צ"ל חו"ל חו"ל דכיון דאיכא תרתי לריעותא דהיינו שהיא בוגרת לפנינו והיא היתה בחזקת פנויה א"כ אין קדושי האב כנוס, דעד כאן לא אמרינן הכי אלא גבי מקוה, דעל כרחק זה החסרון כבר היה קודם מה ימים ואינו ידוע מאימתי, וכיון דכבר אחרת חזקת המקוה מקודם אמרינן העמד טמא על חזקתו, אצל סימני בגרות אפשר שיצאו צדא אחת ובפעם אחת, ודמי להכיר דסכין דכ"ה"ג לא אמרינן תרתי לריעותא, אמנם לפי התירוטים האחרים דהתם דוקא הוּי דלא אמרינן תרתי לריעותא או משום דעלם ודאי פוגם או משום דאיכא ספיקו עובא, א"כ הכא דלא שייך לומר כן, דאיכא אלא ספיקא חדא אם בגרה עכשיו או קודם, א"כ ו"ל דכיון דאיכא תרתי לריעותא בג"ל אין קדושי האב כנוס, ואחר שבהריך עוד צביאור דברי התוס' בחולין בג"ל, והעלה דאף לפי תירון כ"ז ל"ל דמדין הארע אמרינן תרתי לריעותא דוקא בדבר ד"ל חסר ואתאי כהכיר דמקוה, אצל מדרבנן מחמירין אפילו היכא דאיכא למימר חסר ואתאי, דדוקא גבי סכין דאיכא למתלי צעלם יותר מצעור ואז מקילינן אפילו מדרבנן כו', מסיק העולה מהאומור דצ"ל אפשר שקדושי האב יהיו מן התורה, וכל זה אם נאמר שסימני בגרות צאים כאחד, וע"י בתוס' כתובות ע"ה צ' ד"ה אצל, דלפי דבריהם

(1) וע"ש באר"צ שהעיר ג"כ מהתוס' בכתובות שהביא הקריית מלך רב בסופו, דחזקת פנויה לא מהני בגד חזקת הגוף, אלא דהוא ס"ל דנחלקו בזה הרשב"א וחתום' והרא"ש וכמו שהובאו דבריו לעיל בסק"ו אות ג'.

הפוסקים

ס"ק יב אות ד-ה

אוצר

אם לא ידעין מספר שנותיה לא מוקמינן אותה בחזקה נערה, דחזקה זו עשויה להשתנות, וכ"כ בשו"ת מהרי"ם ח"א סי' מ"א סב"א זו לענין קטנה, גם [י"ל] דס"ל להרמב"ם דחזקה פנויה לא חשיבא חזקה כלל אפילו אם ליכא חזקה בגוף, משו"ב כתב הרמב"ם בספק בוגרת אם קדשה עלמה הוי ספק קדושין, ולפי"ז אם קדשה עלמה חוץ ו' חדשים יש להחמיר דהוי ספק קדושין כמ"ש הח"מ, וי"ע.

ובעצי ארזים סק"ו כתב דנ"ל ראייה לדעת הח"מ, מדלא קאמר בש"ס אידי ואידי כרז וצרייתא דחוששין לקדושי שניהם מיירי בתוך ו' חדשים דאיכא חזקה נערוה, ולדעת הח"מ נראה, דעל כרחק לא מיירי בזה, דא"כ לשמעין רצותא טפי דאפילו קדשה היא גרידא דאיכא נמי חזקה פנויה, אפ"כ חיישין לקדושין שלה, ולדעת הב"ש קשה.

ובערך השלחן סעיף מ"ב הביא רק דברי הח"מ, דבקדשה עלמה לבד ג"כ הוי ספק קדושין, וכתב הטעם אפי"ג דהיי"ד לנו לומר דאין קדושין כלל דברי שני החזקות האלו חזקה נערה וחזקה פנויה מסייעים לבעל הקדושין, מ"מ הוי ס"ק, דחזקה דאזלינן בזה השתא סותר לאלו החזקות ואחרתו אלו החזקות, כמו דאמרין לענין עומאכ דכל העומאות כשעת מליאתן, כמ"ש הרמב"ם בפ"ה דאבות העומאות.

ה. ויש שסוברים דבתוך ששה חדשים לא מהני כלל סימני בוגרת, ואינה יכולה לקדש א"ע אפילו הביאה סימנים. צ"י כאן העתיק לשון הגמ' בקדושין ע"ט א' דפריך אפלוגתא דרב ושמואל, חילומא בתוך ששה זבא לימא רב הרי היא בוגרת לפיכך השתא היא דבגרה, ומה שפרש"י אי נאמא בתוך ששה חדשים שבין נערוה לבוגרת כו' אינה שוכה להיות בוגרת אלא ו' חדשים ופעמים שהיא מתבררת לבגור כו', וכי בדקאכ בפניא ואשתכח בוגרת מי יומר דלפרא נמי בוגרת היא ודילמא השתא היא דבגרה, והביא מרבינו ירוחם נכ"י ח"ב שכתב דלפי גירסת הר"ף ורש"י [בגמ' השתא הוא דבגרה ו'] אם הביאה סימני בוגרת חוץ ו' חדשים הרי היא בוגרת, ולפי גירסת הח"מ עדיין היא נערה.

ועיין בשו"ת מהרי"ם מלוזלין סי' קל"ט שחמה על ר"י, וכתב לא ידעתי מאין לו זה כי לא נמא בוגרת ובחוס' שם שיש להם גירסא אחרת מרש"י. [ולפנינו מפורש כן בחוספות ישיגים שם ד"ה חילומא, וז"ל: מתוך פרש"י משמע דבדקאכ בתוך ו' ומלאכה בוגרת ומשו"ב פריך זבא לימא כו', ואין נראה, דלשולם לא חמיר לבגור חוץ ו' אלא מיירי דזבא לפניו אחר ו' ולי"ג השתא הוא דבגרה. ובמקור"ש שם צ"ח צ"ח שני דברי חוס' צ"ה ושמואל וצ"ע ד"ה במכתשתו, דהחוס' אזלי צ"ח לפי שטתם הנ"ל דבתוך שש אי אפשר לה לבוא לידי בגרות].

ובח"מ סק"ו, אחר שצייר דמש"כ השו"ע ונמלאו לה סימנים היינו סימני בוגרת והספק הוא אם הסימנים היו כבר בשעת הקדושין או נאמא השתא הוא דבגרה כו', כתב דכל זה לדעת המפרשים דסימני נערוה לחוד וסימני בוגרת לחוד ואם הביאה סימני בוגרת חוץ ששה הוי בוגרת, אבל הרמב"ם לא הזכיר שום סימן בבוגרת, ומשמע לדעתו אינה בוגרת לעולם קודם ו' חדשים כו', ומ"ש בגמ' חילומא בתוך ו' כו' השתא הוא דבגרה, אינו מחזור לדעת הרמב"ם. גם צ"ג סק"ה, אחר שהביא דברי ר"י

אפילו מדרבנן, לכן שפיר שייך חזקה היתר דהוא מחמת חזק"פ וחזקה נערה כו', וזבאות ל' הוסף להוכיח מהחוס' נדה מ"ח א' ד"ה זבא, דלפי המבואר בלשונם שם בתירוק השני נראה דדוקא אם זבא סימן העליון אמרין דמסתמא כבר זבא גם התחתון (צ' שערות) ולריכב גט לקדושין, אבל בלח"ה לא, וקשה אפילו בזה ראו סימן העליון ירוחם שמה היו לה סימנים ושברו כיוון דאיכא חזקה דרצא כו', וע"כ מוכח מזה דכיון דיש לה חזקה פנויה וחזקה קטנה ביחד, לא חיישין לשמא נערה, כיון דלא ידעין אם הגיעה ליי"ב שנה, מוקמינן על חזק"פ וחזקה קטנות, רק אם חזין דבא סימן העליון דפי"ז אחרת חזקות הנ"ל כו', ומוכח מדברי החוס' דאף מלד האמרא דרבנן לא היתא לריכב גט וכשיטת הב"ש, ואפשר לומר דהחוס' ס"ל בח"מ, אלא דיש לחלק דשאני החס בנידון הח"מ כיון דהרי היא בוגרת לפנינו ויש חזקה דהשתא לכן החמירו חז"ל בזה, משא"כ בנידון החוס' דליכא חזקה דהשתא לפנינו, ו"ל דמודה הח"מ דאין להחמיר בזה כיון דיש חזק"פ וחזקה קטנות כו', וזבאות ל"ח סיים, דהעיקר בב"ש וכמו שבוכחתי מהחוס' נדה ה"ל.

ובהמקנה ק"י"א כתב דהדיון עם הב"ש, דודאי בתוך ו' חזקה נערוה עדיפתא מהרי בוגרת לפנינו, בדק"ל בכל דוכתא דמוקמינן אחזקה אף שכבר ילאה מחזקה לפנינו, כדאיתא בכתובות י"ב צ' דמוקמינן אחזקה בגוף אפי"ג שהיא צעולה לפנינו, וכ"ש הכא דאיכא חזקה פנויה, וראיה דהא כהנו החוס' בסוגיון צ"ה קדשה אביה כו', ואם קדשה אביה לבד כיון דאיכא חזקה דה"כ בוגרת לפנינו וחזק"פ אין חוששין לקדושי האב לכו"ע, וכ"ש חזקה נערה דעדיפתא טפי מהרי בוגרת לפנינו כנ"ל, והא דמקשה הש"ס חילומא בתוך שית זבא לימא רב כו', ומשמע דלשמואל ח"ש זבא דחוששין לקדושי עלמה ולא מוקמינן אחזקה נערוה, נראה דהיינו משום דמיירי שקדשה אביה תחילה וא"כ ליכא חזקה פנויה, דממנ"פ היא מקודשת מקדושי אביה, ואדרבא איכא קל"ה חזק"פ עד קדושי עלמה אלא דלאו חזקה אלימתא היא, כיון דממנ"פ היא מקודשת לפנינו וכמ"ש החוס', וא"כ כיון דגם חזקה נערוה לאו אלימתא היא דהרי היא בוגרת לפנינו, שפיר קאמר שמואל דחוששין לקדושי שניהם, ולפי"ז אפילו בקדשו שניהם, אלא שהיא קדשה עלמה תחילה ואח"כ קדשה אביה, ו"ל דאין חוששין לקדושי עלמה, כיון דאיכא חזקה נערוה וגם חזקה פנויה עד שקדשה אביה, ואפשר דהח"מ לשיטתו אזיל שכתב לעיל [סק"ד] דמש"כ החוס' בקדשה אביה לבד אין חוששין לקדושי האב, היינו דוקא כשהיא עושה צרי שהיתה בוגרת, אבל בזה צרי דירה ו"ל דחוששין לקדושי אביה, לכן מחמיר גם הכא אף דאיכא חזקה נערוה וחזקה פנויה, אבל למאי דמשמע מלשון הח"מ כאן דאפילו אם אומרת צרי שהיתה נערה בשעת קדושי אביה אפי"ג לריכב גט קשה, ואפשר דס"ל להח"מ דכיון שהיא קדשה את עלמה הו"ל כאומרת צרי שהיא בוגרת, ושזר אינה נאמנת לומר שהיתה נערה בשעה שנתקדשה, אלא דלפי"ז קשה דא"כ נאמא גם בקדושי שניהם ביומא דמשלם שית דהוי כמכחישהו, וי"ע.

ובארץ צבי (וחאומי צ"ב) סק"ה, אף שבתחילה הוכיח ג"כ בב"ש מכה דברי החוס' הנ"ל שכתבו בקדשה אביה לבד דאינה מקודשת משום חזק"פ כו', וכ"ש כאן דאיכא חזק"פ וחזקה נערוה, הביא דברמב"ם כתב כל שהיא ספק בוגרת צין קדשה אביה לבד צין קדשה עלמה הרי זו מקודשת מספק, ובגמ"מ בקשה אמאי לא מוקמינן לה אחזקה נערה דהא גם חזק"פ מסייע לה, ואפשר דס"ל לרמב"ם דכיון דרגילות להשתנות מנערוה לבגרות לא חשיב חזקה נערוה חזקה, ודוקא אם ידעין שהיא צימי נערוה, אז יש לה חזקה נערוה עד שידעין שהביאה סימני בוגרת, אבל

(ז) וע"י גם ברא"ש שם סי' י"ח שהעתיק לשון הגמ' השתא הוא דבגרה וכג"ה הר"ף, ובחוס' הרא"ש שם מפרש הקו' כפרש"י הנ"ל. וכ"ה בר"י ובחידושי הריטב"א שם.

באר הגולה

מ' משנה ס' דף מ"ח
ע"ה

ז מ' כשם שיכול האב לקדשה בעצמו כך יכול לקדשה ע"י שלוחו

או

אוצר

ס"ק יב אות ו—ס"ק יג אות א

הפוסקים

סומכין על הנשים שאמרו שלא מלאו לה סימני בגרות שלה להחזיקה בזוגת, לענין שאם קבלה קדושין בלא דעת אביה שחלה בלא גט. ובס"י ק"מ הביא מרדכי אחד שאלה להוכיח מדברי רש"י בסוגיא דקדושין בג"ל, שכתב דכל אותן ששה חדשים בחזקת נערה היא עד שזכיר בסימני בגרותה כו', דמזה משמע שהיא ג"כ חזקה שבדלתי לא הביאה סימני בגרות כמו חזקה דרבה לאחר י"ב שנה, וא"כ יש להקל לסמוך אצדוקת נשים שאומרות שאינה בזוגת, והרב המחבר השיב לו דלא דמי כלל לחזקה דרבה שאנו תולין שבדלתי הביאה סימנים, דהתם לא שכיח כלל שחגיגה לכלל שנותיה ולא הביאה סימנים, ולכך נאמנות הנשים אפילו לקולא משום דלא מיקרי אלא גילוי מלחא כשים עדים כשרים על השנים, אבל לענין בגרות בחוק ששה חדשים, דפעמים שהיא ממהרת לבגור כמו שפרש"י בעלמו [ובג"ל], התם ליכא חזקה כזו, ומש"כ רש"י שכל אותן ו' חדשים בחזקת נערה, אין כוונתו לומר שהיא חזקה גמורה שבדלתי לא נעשית בזוגת, אלא ר"ל שצטביל שהיכה מתחילה נערה עדיין היא עומדת בחזקתה הראשונה, וכמו שאמרו שם העמד מקום על חזקתו והשתא הוא דחם, וכ"כ בדיא מדברי התוס' שם ד"ב ושמאל, דמדמו התוס' חזקת נערות לחזקת המקום, שלא שייך לומר שחזקה היא שהמקום אינה נחסרת, וגם בגמרא לא פריך להקל אלא בזה יומא רב כו', שהרי ראוי הוא להחמיר לחוש גם לקדושי אביה כו', והוסיף, דבזמן הזה ג"ל בלחמא דאפילו אעדים כשרים אין לסמוך להקל בשאומרים אין לה סימנים, כי אין לנו בקיאות בזה לומר שאין כאן סימנים, דב' שערות חיישין שמא נשרו, או אולי הם קטנים שאין בהם כ"א כדי לכוף ראשן לעיקרן, או שיש כאן גומות ואינן נראות, וכשים לכן סימני נערות ראויים היא ג"כ לסימני בגרות, ובסימני בגרות אין לנו בקיאות, כי שמא יש כאן אחת מהן, כגון נחמטך הכף וכיוצא שאין מרגישין בזה כו', וכ"ש על נשים.

טע"ף ז. יג. יכול לקדשה ע"י שלוחו א. אם מצוה בו יותר מבשלוחו. כתב הב"ח דגבי אב ליכא מלוה צו יותר מצשלוחו, והא דתנן במתני' האיש מקדש את זהו נערה צו ובשלוחו, לריך לפרש לדיוקא אחי צו ובשלוחו אין זה ובשלוחה לא, דאין נערה מתקדשת ע"י עצמה אלא ע"י אביה כדאיתא בדמ"ד דאורייתא לר"ל דאחר דנערה היא או אביה ממחני, ומשמע דאין מלוה באב עצמו יותר מצשלוחו, [דל"כ לישני דבא לאשמועינן דאפילו באב מלוה צו יותר מצשלוחו], ולכך כתב גם הטור בסתם דכשם שיכול לקדשה בעצמו כך יכול לקדשה ע"י שלוחו, דמשמע דאין יתרון באב יותר מצשלוחו א, וכך היא משמעות שאר הפוסקים. וכעין דברי הב"ח כתב גם בחדושי מהר"ל מפראג על הטור.

ובתפארת יעקב סק"ז ל"ן לדבריו בס"י ל"ה, שהוכיח שם כדעת הב"ח דבהא לא אמרינן מלוה צו יותר מצשלוחו. ובס"י ל"ה סק"ד אחר שכתב כהוכחת הב"ח בג"ל, הוסיף עוד דדף מ"א א' פריך נערה אין קטנה לא, מסייע לר' יהודה דאסור לקדש בתו קטנה, וקשה מג"ל דאיכא איסורא, דילמא הא קמ"ל דנערה מלוה צו יותר ובקטנה אין חילוק, [אלא ודאי דגם בנערה ליכא מלוה], וגם לא ידעתי מאי מלוה איכא צו יותר מצשלוחו, דאיבא נמי שליה דבתו הוא.

אולם

ר"י הכ"ל דפליגי בזה רש"י ותוס', כתב דצדמב"ס משמע נמי חוק ו' חדשים אינה נעשית בזוגת.

וכן בבית יהודה (להר"י עיי'אש) ס"י ל', אחר שהוכיח מלשון הגמ' דקדושין ופרש"י הכ"ל דמשכחת לה להיות בזוגת בחוק זמן ו' חדשים, כתב אבל ממש"כ הרמב"ם בפ"ב דלישות הל' ב' דמתחילת יום חטום הששכ חדשים ומעלה חקרא בזוגת ואין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים בלבד, משמע דס"ל דליכא שום זר להיות נקרא בזוגת אלא בזמן ו' חדשים לא פחות ולא יותר, דליכא למימר דרבינו לא מיירי אלא בסתם שלא הביאה סימני בגרות דכן הוא סתם נשים שאינן רגילות ליבגר תוך הזמן, אבל אם היו לה סימני בגרות אה"כ דנחשבת בזוגת תוך הזמן, דליתא, דהרי לא הזכיר כלל שם שום סימן מסימני בגרות רק סימני נערות.

וע"י במאורי קדושין שם, שכתב ג"כ דאפילו הביאה סימני בזוגת בחוק ששה חדשים אינה קרויה בזוגת ואין קדושיה כלום, ומזה שאמרו השתא הוא דבגר שמשמען של דברים שאילו נודע שבגרה בחוק ששה היו קדושיה קדושין, אינו כן, אלא כך פירשו, אע"פ שצטביל שנודע קדושיה עברו ששה, מ"מ עכשיו הוא שהיא בזוגת ולא בחוק ששה כו', כך היא שיטתנו וכן כתוצאה רבותי, אבל לגדולי הדורות ראיתי שפוסקין שבתוך ששה ובביאה סימני בגרות חוששין לקדושי שניהם, שמתוך שהיא בחזקת נערה ולא בחזקת בזוגת לאומרים השתא הוא דבגר, אלמא שהם סוצרים שאילו נודע צודאי שהביאה סימני בגרות אף בחוק ששה בזוגת היא, ובאמת שיטת הסוגיא מוכחת כן צמ"ש השתא הוא דבגר, מ"מ לענין פסק הדברים זרים.

ו. להסוברים דסימני בגרות מהני תוך ששה חדשים, מה הדין בשלא הביאה סימנים, אם בכל זאת חוששין שמא בגרה להצריכה גט. באבלי יעקב ס"י ע"ז כתב דאף לפי מש"כ רבינו ירוחם דלפי גירסת רש"י והר"י א"ס הביאה סימני בגרות תוך ו' חדשים הרי היא בזוגת, אין מקום לחוש בזה שמא בגרה תוך ו', שהרי רש"י בעלמו שם אהא דפריך בזה לימא רב ה"ה בזוגת לפנינו, כתב ח"ל הא כל אותן ששה חדשים בחזקת נערה היא עד שזכיר בסימני בגרותה כו', וא"כ גם צ"ד כל אותן ה' חדשים בחזקת נערות הוא מן הסתם, כ"ש שכבר נחלקו על זה הרמב"ם והתוס' ורוב הפוסקים, מהם מי שסובר דליכא כי אם סימני נערות ומאז עד ו' חדשים תהיה בזוגת, ומהם מי שסובר דאפילו הביאה סימני בזוגת תוך ה' חדשים עדיין היא נערה כו', כ"ש במקום שרש"י בעלמו ציאר סברתו דמן הסתם היא בחזקת נערה ואין קדושיה קדושין כו', ומסיק שאין קדושי הבת כלום שלא מדעת אביה וה"ה נותרת לכל אדם.

אולם בשו"ת מהר"ם מלובלין ס"י קל"ט, בנערה בת י"ב וצ' חדשים שקבלה קדושין בלי דעת אביה ובזדקת עפ"י נשים ולא נמלאו לה שום סימנים, אחר שהוכיח דנשים אינן נאמנות להקל ולומר שלא נמלא לה סימני נערות, כתב דאין לומר דעכ"פ נאמין להנשים דאינה בזוגת, דבתוך ששה חדשים היא בחזקת שאינה בזוגת אלא נערה ואינה יכולה להקדש בלא אביה, דז"א, דהא אם באו סימני בגרות בחוק ה' חדשים בזוגת מעליה היא וכו', וכיון שכן נדקדק מתוך הסוגיא דפ' בא סימן דקאמר דלר' יהודה בחוק הפרק נאמנות הנשים רק להחמיר אבל לא להקל כו', ה"ה נמי לדין בחוק ו' חדשים של בזוגת אע"פ שאינה בחזקת שהביאה סימני בגרות, כיון שראוייה להביא ולהחשב בזוגת, אין

ביאור הגר"א

[יד] או ע"י עצמה כו'.

מ' אף בשטר וכדברי

הרמב"ן והרשב"א שכ' מש"ש ט' א' וא"ר כו' בתך מקודשת כו' בין ע"י עצמה כו' כ' דמיידי בין בנערה בין בקטנה נערה משום שליחות וקטנה לאו משום שליחות אלא בא"ל צאי וקבלי כו' דדומה כאומר תני כו' אבל הר"ן חלק עליהם וכ' דצאי וקבלי לא מהני אלא בכסף ולא בשטר דלאו מתורת אלא דרמב"ן כ' משום תנא כו' כנ"ל דטעם של תוס' קשה לכאורה דהא הקדושין חוזרים לאביה וע' רשב"א שם שתי' :

ג. [יה] או על ידי עצמה שיאמר לה צאי וקבלי קדושין :

הגה

ג. הרמב"ם ס' נפ"ג מומחה

דרכא חמר ר' נתון וכו'

שם דף י"ט ע"א וכן כתב הרשב"א בתשובה סי' אלף רי"ט וכו' כ' נה"ד נסם תשובת מהר"ם ושכן עשה נכחי

הוא כו' ע"ש אבל לטעם של תוס' ורא"ש ד"ל יד לקבל לעצמה נוחא אלא דרמב"ן כ' משום תנא כו' כנ"ל דטעם של תוס' קשה לכאורה דהא הקדושין חוזרים לאביה וע' רשב"א שם שתי' :

אוצר

סיק יג אות א—סיק יד אות ב

הפוסקים

אולם ע"י בלה"ט סי' ל"ה סק"ז, שכתב דמלוא יותר שיקדש האב את בתו בעלמו ולא ע"י שליח. ודבריו אלה הם מהכ"ש שם סק"ז בשם חדושי מהרי"ט. וכ"כ בצ"ש כאן סק"ז. ודברי המהרי"ט הם בחדושו על הרי"ף דל"ז ג', ושם כתב דהא דתנן האיש מקדש את בתו זו ובשלומו, קמ"ל דמלוא בלא יותר מבשלומו, [וכדאמרינן בגמרא לענין האיש מקדש זו ובשלומו והאשה מתקדשת זה ובשלומו], דקס"ד דלא כשליח דבת הוי ולא שייך לומר שמלוא זו, קמ"ל דמלוא עליה דלא רמיא ומלוא זו, וכדאמרינן בדף ס"ד ז' גבי המקדש את בתו סתם אין הבוגרת בכלל, דלא שצ"ק איניש מלוא דרמיא עליה ועבד מלוא דלא רמיא עליה, ובכתובות נ"ז ז' אמרינן בתו נמי מלוא איכא דכתיב ואת צנתיכם תנו לאנשים, דמלוא הוא דנתיב לה נדוניה כי היכי דנקפלו עליה, אלמא מלוא דיליה הוא.

ג. אם האב יכול להעשות שליח להולכה לקדש בתו קטנה, מצוה באלוה"ש לעיל סי' ל"ז סק"ג אות ד'.

יד. או ע"י עצמה שיאמר לה וכו'. א. דעות הראשונים הסוברים דמהני צאי וקבלי קדושין. מקור הדין הוא בקדושין י"ט א' וכמ"ש בצ"ה"ג. דליתא שם אמר רבא א"ר נחמן אומר אדם לבתו קטנה לאי וקבלי קדושין מדברי יוסי יבדוק, לאו אמר ריב"זי מעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו, וכי משייר זה שו"פ הו"ו קדושי, הכא נמי לא שאל. [פירוש, דריב"זי אמר שאין האדון מיעד אמתו אלא"כ יש שהם ציוס כדי לעשות עמו שו"פ והיא מתקדשת באותה פרוטה שיש לו עליה, וס"ל שמעות הראשונות שקיבל האב כשמכרה לאו לקדושין ניתנו כו', ואפי"ה הואיל ומכרה ויודע שהאדון יכול ליעדה לאחר זמן, הוי כאומר לה לאי וקבלי קדושין, ר"ל]. וע"י בצ"י שכתב דהרמב"ם בצ"ג דאישות [ה"ל י"ד] פסקה להא דר"י דאומר האב לבתו קטנה לאי וקבלי קדושין, וכן דעת הרשב"א בתשובה סי' אלף רי"ט, ורבי ירוחם [נכ"צ ריש ח"ב], ובתה"ד סי' רי"ג כתב שמלא תשובת מהרי"ם [וגדפסא בשערי תשובות סי' רל"ג] שכן עשה בצ"ה הקטנה, והרא"ש כתב [בפ"א סי' כ"ה] דאפילו לית הלכתא כריב"זי דאמר מעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו, מ"מ מיתו שפיר ר"ג סיוע לדבריו, דבהך סברא דהיא מתקדשת בשו"פ פרוטה מדעת אביה לא אשכחן מאן דפליג עליה, דהא דקאמרי רבנן מעות הראשונות לקדושין ניתנו, לאו מאחי טעמא, ובמדרש [פ"ג סי' תקי"ז] כתב בשם רבינו יצחק דאפילו רבנן מודו בהא [דודאי לא גרע מתן מנה לבתי וחתקדש לה, ולא נקט דריב"זי אלא משום דיש לדקדק כך מחוץ דבריו, אבל לרבנן ל"ל מדין ערב. מדברי המדרש סי'].

ומצאנו לעוד ראשונים שפסקו כן. בצ"ה"ג סי' מ', ובש"ג פ"א בשם רי"א, ובראש"ן דרס"ו א' כתבו דאם אמר האב לבתו קטנה לאי וקבלי קדושין, מקודשת. וע"ש בראש"ן שכתב דקו"ל כריב"זי דמעו הראשונות לאו לקדושין ניתנו מדיליף ר"י מניה. וכן כתבו דאומר אדם לבתו קטנה לאי וקבלי קדושין, צ"מ מלוא קפ"ג, ובספר החינוך מלוא תקי"ז, ובאחרות חיים ה"ל קדושין סי' ג', ובכלבו סי' ע"ה, ובשו"ת מהר"ל"ה סי' י"ז בשם נמוקי יוסף, ובסמ"ג עש"ן מ"ח כתב דמדלא קאמר ר"י לריב"זי אלא מדריב"זי, שמעינן דסובר שכן הלכה כו', ואפ"ג דרנב"זי אומר בגמ' שם דקס"ד ריב"זי דמעו הראשונות לקדושין ניתנו, ואפ"י אין לדקדק כלום מדריב"זי, מ"מ מתוך הסברא יש לדקדק כך לדברי הכל, וסוגיית התלמוד שם מוכחת דלא כרנב"זי וכו'.

ב. טעם הדין. ע"י צ"ש סק"ז שהביא מהראשונים ג' שיטות בטעם הדין דמהני לאי וקבלי קדושין, דעת הראש"ד

כונא

בם בח"מ סק"ז כתב דנראה דאיכא מלוא זו יותר מבשלומו, דהא הוא מלוא דרמי עליה, ובצ"ח לא כתב כן, ולא ידעתי הפרש בין מלוא זו לשאר מלוות.

ובפי"ב קדושין סק"ז כתב בתוס' הוכחת המהרי"ט מדעת עלמו, דמדחקן גבי בתו זו ובשלומו, א"כ ע"כ מלוא זו יותר מבשלומו מכת דיוקא דגמרא. וכ"כ בצ"י ל"ה סק"א, ע"ש מה שהאריך עוד בזה.

ובהמקנה קו"א סי' ל"ה סעיף א', אף שדחה ראיתי המהרי"ט מהמשה דבז ובשלומו, דמדמדייק מניה בגמ' דנערה אין קטנה לא דאסור לקדש בתו קטנה, א"כ אי הוי נקיט בשלומו הוי חמינא דבז מותר אפילו בקטנה דניחא לה במאי דעבד אביה, כתב דמ"מ נראה כדברי המהרי"ט, דכיון דמלוא עליה דאבא רמיא מסתמא מלוא זו יותר מבשלומו וכו'.

ובאבני משפט סי' ל"ה סק"א, אף שהקשה על המהרי"ט מדפריך בדף מ"ד א' לר"ל דנערה יכולה לקבל קדושיה מדחקני זו ובשלומו אין זה ובשלומו לא, ולפי"ד המהרי"ט דלמא הא קמ"ל דמלוא זו, כתב ג"כ דמ"מ הדין פשוט, דודאי מלוא הוא בקדושי בתו כדאמרינן לא שצ"ק מלוא דרמיא עליה.

ובערור השלחן סעיף כ"ה וסי' ל"ה סעיף ז', הביא דברי הב"ש דמלוא יותר שיקדש בתו בעלמו ולא ע"י שליח. ובנתיבות השלום נתיב ט"ז נתיב יס סק"ז כתב דכן דעת האחרונים, וחלקו על הב"ש.

וכבר כתב בן המאירי בסוגיין דגם בלא מלוא זו יותר מבשלומו. אלא שכתב בן נערה, דבקטנה אסור לו לקבל קדושיה. ובנתיבות השלום ה"ל כתב בן מעלמו, דדוקא בנערה מלוא בלא יותר מבשלומו, אבל בקטנה דאפשר דאף איסורא איכא א"כ אין שייך לומר ע"י מלוא זו יותר מבשלומו. וע"י בשיטה לא נודע למי, בסוגיין. וע"י להבן סעיף ט"ז סק"ט אות ז' שנחלקו הפוסקים אם מלוא דרמיא עליה שייך רק בנערה או גם בקטנה.

ג. וכשהבת עצמה מקבלת הקדושין, האם גם בזה יש מצוה יותר באב. בהמקנה קו"א סי' ל"ה סעיף א', אחר שכתב דנראה כמהרי"ט דמלוא זו יותר מבשלומו, כתב דהא דס"ל לרב ושמואל בדף מ"ח מ"ה ז' בקטנה שמתקדשת שלא לדעת

בגה ואריך לומר לה כן צפני עדים דהרי שלוח קבלה לריך עדים (פסקי מהרא"י סי' נ)
כמו שנחזאר לעיל סי' ל"ה סעיף ג'

ואם

אוצר

סי' ק יד אות ב—סי' ק טו אות ב

הפוסקים

ובאבני מלואים סק"ד כתב ג"כ דלשיטת הרא"ש דהטעם דמהני
לאי וקבלי קדושין הוא מתורת שליחות, אי"כ בלא עדים
נמי יש להחמיר לפי דעתו של הרא"ש דבשליחות קבלה יש להחמיר
בלא עדים כמוכח דרמ"א סי' ל"ה, והוסף עוד דגם לשיטת
הרשב"א דהטעם דמהני לאי הוא דמדעת האב יש יד לקטנה
ובאילו נתן לה כוחו וזכותו, אי"כ על נתינת כח זה אין לריך עדים,
וכן משמע מדברי הב"ש סק"ז [דלשיטת זו אי"כ עדים, דאחר
שהביא הטעם דמהני לאי דהוי כאומר באילו נתן לי, כתב מיב
לעטם דנעשית שלוחו ל"ל צפני עדים, ע"כ, משמע דלעטם הקודם
אי"כ עדים a], אבל להסבירים דהטעם הוא מדין ערב [דהוי כמו
באומרת תן מנה לפלוני ותתקדש אני לך], בזה ודאי לריך עדים
כיון דעיקר נתינת הקדושין לאב לא ידוע אם לא עפ"י עדים
שאמר לבתו לאי וקבלי קדושין, וכע"ז כתב בערוך השלחן סעיף
כ"ז וכו'.

ובבית מאיר כאן, אחר שהעלה בטעם הרא"ש דמהני לאי וקבלי
קדושין, דמסביר אומרינו דלעוצתה נעשית שליח, ומיעוד
ילפינן דיכול ליתן לה כוחו, ותרוויכו לריבוי, כתב דמדברי הב"ש
משמע דהטעם דנתינת כוחו אי"כ עדים, אך נראה דלא מצינו
לכ"ל דתרוויכו לריבוי דאי"כ אין נפקותא זו, אלא אפילו לפי
פשוטו דתרי מילי ניטרו וממש סותרים זה את זה, מי"מ אף לעטם
נתינת כח ל"כ, וכע"ז כתב במלחמת אבן כאן.

ובשיב קדושין סק"ח כתב דדברי הב"ש אינם מובנים, דיהיה
הטעם מה שיהיה מי"מ לריך לומר צפני עדים, דאם אין
עדים שאמר הוי במקדש בלא עדים, ומה חילוק בין שליח לקבלה
או שמחקדשת ע"י גילויו דעתו שרצה ליתן לה, ובאומרת תן לפלוני
ותתקדש לך אפשר לריך עדים לכו"ע כמו בשליחות קבלה, [ע"י
ע"ז באוה"פ לעיל סי' כ"ט סק"ד אות ז].

וכתב ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דסי' א', דלדעת הרא"ש
דהטעם דמהני לאי וקבלי קדושין הוא משום שליחות, נראה
דאי"כ שיהיה דוקא לה צפנייה כלשון הגמרא אומר אדם לבתו, אלא
אפילו באומר צפני עדים שלא צפנייה בתי פלוגית תקבל קדושין
לעצמה, ג"כ מקדשת בקבלתה, וכמו שלוח דעלמא שיכולים למנותו
אף שלא צפניו [ע"י ע"ז באוה"פ סי' ל"ז סק"א אות ע'], ואף
דכאן הוא קלת מדק זכיר שמוכר לה הזכות שיש לו בה, עכ"ז
מהני אף שלא צפנייה כיון דאין לריך לזכר רק אמירה גרידא, ועוד
נראה דאפילו אין כאן רק גלוי דעת מהני וכו' [ע"י ע"ז באות
הסמוך].

ב. אי מהני גילוי דעתו דמרוצה שחבת תקבל קדושיה.
בדרכי משה אות ה' הביא מח"ד פ"י סי' מ"ט דגילוי
דעת שחקבל הקדושין לא מהני לכתחילה, ובתה"ד שם כתב בטעם
הדבר, דמאחר דהרא"ש כתב בטעם דמהני לאי וקבלי קדושין
דיכול לתת לבתו אותה כח זכות שזכתה לו תורה, אי"כ י"ל דאותו
נתינת כח זכות לריך להיות להדיא ולא בגילוי דעתה כמו בשליחות
כו', ואע"ג דהרא"ש מסיים דמקדשת בשליחות האב [וא"כ יועיל
ג"ד כמו בשליחות, ובדאיתא בסי' ל"ה סעיף ד'], הא כתב נמי
הך בחתילה, ולריכנא לקיים שניהם לכל הפחות לכתחילה, ובאבני
דברים

[בבבא זב"י מר"י, וברא"ש פ"א סי' ע"ו, דלאו מתורת שליחות,
דאין שליחות לקטן, אלא] דהוי כאומר תן לנלב שלי ובאילו נתן לי,
וי"א דהוי כאומר תן מנה לפלוני דמקדשת מדין ערב, [כן כתב
המרדכי בשם ר"י, ומוכח בזה הקודם], וברא"ש כתב דהוי
מתורת שליחות, דלעוצתה נעשית שליח, ובעטם הא' כתבו גם צר"ן
דף ע' א', וצשיטה לא נודע למי, וצשי"ת מהר"ב"ט סי' נ"ז
בשם הנימוקי יוסף.

ובחידושי הרישב"א דף ע' א' כתב דהטעם דהוי כאומר תנס
לפלוני שיקבלם לי, וה"ל זוכה לאביה, וכ"כ טעם אחד
צר"ן דף י"ט א'. וברשב"א שם כתב דהטעם דהוי כמותן לה זכותו
שזכתה לו תורה בקדושיה, ואף דאין זכיה לקטן, בדעת אחרת
מקנה יש לה זכיה, וכע"ז כתבו בזה"ל בסוגיין ובסמ"ג עשין מ"ה.
וברשב"א ובר"ן שם כתבו עוד דאין לומר דהוי כתיב נתן לפלוני
דמקדשת מדין ערב, דלא דמי לערב כיון שלא אמר
כלום למקדש, ובחידושי הרישב"א כתב דהוי כאומר זרוק מנה
ליס ותתקדש בתי לך כו', ואף שיהיה לריך לומר כן למקדש, סתמו
כפירושו וכו'.

וברא"ש פ"א סי' ע"ו, ובבבא זב"א פ"א דברי הראב"ד
דלאו משליחות אלא דהוי כתיב נתן ע"ג סלע ולכלב, וכתב
שקשה דיד קבלת הקדושין הוא המעשה כו' ואי אפשר להיות אלא
מעטם שליחות באילו קיבל הוא כו', וא"כ עכ"ל כשקבלה קדושין
מדעת אביה כו' היא שליח האב דאין לה יד להתקדש מכה קבלתה,
כלכך נראה דהא דאין שליחות לקטן היינו לזכות לאחר בשליחותו
כו', אבל בקדושי קטנה שהיא זוכה לעצמה בשליחות אביה מהני
שליחותה לעצמה באילו קיבל אביה קדושין בצביעה, דקטן אית
ליה זכיה כשדעת אחרת מקנה לו, ובשליחות אביה היא זוכה
לעצמה, ובסי' כ"ה אחר שכתב דאין לומר דמהני מדין ערב [ובכ"ל
ברשב"א ור"ן], כתב דהכא דמהני משום דהאב מקנה אותה לצעל
בקבלת קדושיה, והיא מקבלת בשליחות אביה דלעוצתה לזכותה
נעשית שליח ככ"ל, וכ"כ צשי"ת הרשב"א ח"ד סי' קע"ד בתוה"ד,
דהא דלאי וקבלי קדושין הוא משליחות האב ובאילו קיבל הוא.

וכתב צ"ש סק"ז דברמז"ם פ"ג דאישות הל' י"ד משמע להדיא
[דסי' בברא"ש] דהטעם דנעשית שלוחו. [שכתב דין זה
יחד עם הדין דהאב עושה שליח לקבל קדושי בתי, משמע דמחד
טעמא הוא מדין שליחות. מדברי האבני מלואים סק"ז כשכתב כן
בדעת הרמז"ם]. וכ"כ בדעת הרמז"ם צעני אחרים סקט"ז, דברי
אליעזר סק"ד, ערוך השלחן סעיף כ"ה, ויד דוד (פסקי הלכות)
ח"א דסי' א'. וציד דוד שם דסי' א' כתב דע"ז זו בטעם הדין
הוא העיקרית. וע"י בהמקנה ק"י"א כאן, שהביא ראיה מלשון
המשנה בזה מ"א א' דהטעם הוא משום שליחות.

ועפ"י הטעמים הנ"ל שכתבו הראשונים, חילקו האחרונים בפרטים
שונים בדין זה, ויבואר אי"כ כל אחד במקומו. ודעות שאר
ראשונים, וכן דעות האחרונים להלכה, יבואר להלן סק"י"א אות
א' וב'.

ט. בפני עדים. א. דעות הפוסקים בדין זה, ומה הדין
בדיעבד. כתב צח"מ סק"ט דכבר נחזאר לעיל
[בצי שליח קבלה דרמ"א סי' ל"ה סעיף ג'], דזדעבד אף בלא
עדים יש להחמיר.

ביאור הגר"א

(טו) ואם גלוי כו'.
דה"ה ערשה ע"ד אביה
(טז) ואם גלוי כו'.
בקטן העושה כו' דהוי
כמאכילו בידים וערש"י
הרא"ש שם ושי"פ:

[טז] ואם גלוי לכל שמכירה לחופה ולקבל קדושה כאומר לה בפני עדים דמי (ריב"ש סי' תע"ט) [טז] ואין חילוק בין נערה לקטנה (הר"ן פ"ק דקדושין) וכן עיקר
אבל

[טז] ואין חילוק כו'. כמ"ש בקדושין י"ט א' ואף שאמר לר"י ב"ר יהודה ה"ה אף לרבנן דבזה הסי' ל"פ

אוצר

סי' טו אות ב—סי' יז אות ב

הפוסקים

ובאמרי דוד (להרד"מ פערד) סי' כ"ד כתב דמש"כ הרמ"א דבגלוי לכל כאומר בפני עדים דמי, הטעם דהוי רמיחא מעלייתא, ורמיחא חשיב כאמירה כמו שאמרו בחרש דכונס מדרבנן ברמיחא, ובדלוי דכל דתקון חז"ל כעין דאורייתא תקון כו', ומועיל כאמירה האב, וכמ"ש הרמ"א ברי"ק כ"ז בשם המרדכי דאם דיברו בלרבי זיווגם הוי כאמירה האמק"ל.

יז. ואין חילוק בין נערה לקטנה. א. ביאור הדברים מאיזה טעם הוא דמהני בנערה צאי וקבלי קדושין. מקור הדין הוא מהר"ן פ"ק דקדושין, וכמו שזוין בפנים. דלמא דאיתא בגמ' דף ע' א', אמר רבא א"ר נחמן כתב לו על הנייר כו' בתוך מקודשת לו בין ע"י אביה בין ע"י עמיה מקודשת מדעתו והוא שלא נגרה, כתב בשם הרמב"ן, והוא בחידושי הרמב"ן שם, דכלל הוא בין לנערה בין לקטנה, לנערה מדין שליחות וכגון שעשה שליח, ובקטנה כגון שאמר לה לאי וקבלי קדושין. וכע"ז כתב בחידושי הרשב"א שם. ובתפארת יעקב סי' ל"ב סק"ו כתב דנערה אין לריך לבוא מטעם שליחות האב כו', דכיון דיש לה יד רק התורה זכתה להאב ואינה יכולה להפקיע עמיה מרשותו, א"כ כל שמחל זכותו בקדושין כלל ממילא מקבלת הקדושין מלד עמיה, וע"כ לא פליג ר' יוחנן [בדף מ"ג ב'] דאביה מקבל קדושה ולא היא, רק כשמפקעת עמיה בעל כרחה, אבל מדעתו למה לא יוכל למחול זכותו שיש לו צד בקדושין.

ב. ואם הנערה יכולה לעשות שליח לקבל קדושה. כתב בהמקנה קו"א דיש נפק"מ בין הטעמים שכתבו הראשונים בטעם דמהני לאי וקבלי קדושין, דלעולם הרא"ש שהוא מטעם שליחות, אין האב יכול לומר לבתו נערה שהיא תעשה שליח לקבל קדושה, דקו"ל דאין שליח קבלה עושה שליח משום דהוי מילי ומילי לא מימסרי לשליח, [עי' ע"ז בסי' ל"ו סק"א], אבל לטעם דהוי כהן מנה לפלוני יכולה הנערה לעשות שליח, וכמו דתן מנה לפלוני דיכול איתו פלוני לעשות שליח, דכיון דקו"ל דשלוהו של אדם כמותו הוי כאילו מקבל הוא. ועי' בחידושי דף מ"ג ב' ד"כ תתן הכס.

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דסי' ב' כתב דאם נתן לה האב רשות לקבל קדושה, והיא עשתה שליח לקבל הקדושין, הוי ספק. וז"ל דוד שם אות ר"ד כתב דכבר ביאר בזה שאלה קו"ל דבשליח הוי ספק אם עושה שליח אחר כשלא הרשכו בפירוש, וכן ה"ל דלעת הרא"ש והרמב"ם הוי שלוהו, ואף דלעת החולקים בזה עכ"ל נראה דהוי ספק, דאפשר לומר דכיון דהאב נתן לה רשות אלס ידע כיד אביה אף לעשות שליח, או אפשר דלא עדיף מגט שהתורה נתנה רשות לנערה המאורסה לקבל גיטה, ומ"מ קו"ל בקדושין מ"ד ב' דאיהא עושה שליח לקבל גיטה, ולכן הדבר ספק לעשות.

אבל

המרדכי בשם ר"ם. אך כבר כתבו בתה"ד ח"א סי' רי"ג ובבי"ח כאן דט"ס הוא במרדכי וצ"ל בשם הרא"מ, [וכמו שהוא במרדכי לפנינו]. דהא דעת הר"ם להיפך דמקודשת [וכמובא לעיל].

דברים אלו בקיבור גם צ"ש סק"ו [אלא שלא הזכיר דהתב"ד לא אמר אלא להתחילה. גם זוין שם בטעות סי' י' במקום מ"ט].

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דסי' ב' כתב ג"כ דאם יודעים שהאב רוצה שבתו תקבל הקדושין שלא מדעתו, מקודשת בקבלתה אף אם לא אמר לה בפירוש שתקבל הקדושין. וז"ל דוד שם וצ"ח"ה א' כתב דלעת הרא"ש דהטעם משום שליחות, מהני כשיש ג"ד שרואה שתקדש עמיה למי שתרצה, או לה, וכן לעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א דהטעם דהוי כקבל הוא ג"כ מהני ג"ד כו', ורואה לה מהסוגיא דף מ"ד ב' בקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה דהיישגין שמה נתראה האב, וחלין הקדושין חיבף אף שטוד לא שמע האב כו', ואף הרי"ף וסויעתו דס"ל דאין חוששין אף כשנתראה בפירוש, זה דוקא כשלא נתראה בעת הקדושין, אבל אם נתראה בעת הקדושין ברור דמקודשת ולא נסתפק בזה שום אדם כו' א, ועוד ראה מדף מ"ה ב' ודילמא ארלווי ארלי קמיה, דמשמע דא"רלי קמיה מקודשת שפיר כו'. וכתב עוד, דכל זה כשיודעים אשר עוד לא חזר בו, דגילוי דעת מועיל בחזרה זכיה ולא בחזרה שליחות גמורה, ולכן אם נחזר שעתה אין זה זכותו, או שזוהו חיבף כשאומרים לו שפלוגי עשה זה למענו, נחבטל המעשה כו', ובכל זה אין לזיין אלא מה שעיניו רואות, ואם נדע אשר עוד לא נשתנו העניינים ועוד חפץ שתקדש ע"י זה האיש, בודאי מקודשת.

וכתב עוד ז"ל דוד שם, שיש להסתפק בגילוי דעת שרואה שפלוגי יקדש בתו, אם גילוי דעת זה לריך להיות בפני עדים כמו כל שליח קבלה, או דכיון דלא הוי שליח גמור, שהרי עיניו נגמר דוקא אם אנו יודעים שלא נשתנה דעתו בעת הקדושין, ועכ"פ במיחה חיבף כששמע נחבטלו הקדושין, וא"כ עוד לא נגמרו מעשיו, ולא צעיק שנים צדכר שצערור אלא בגמר המעשה ולא צפרטים שקדום הגמר, וכאן לא נגמרה השליחות אלא בעת הקדושין, או בעת שאומרים לו שקידשה והוא שותק או מתרצה, לכן אין עיניו כמו דבר שצערור, ומתקיים אף בלא עדים, והדבר לריך תלמוד.

טז. ואם גלוי לכל וכו'. מקור הדין וכו'. הוא צשו"ת הריב"ש סי' תע"ט, וכמו שזוין בפנים. שכתב שם לנידונו שקודש קטנה במעמד האב, דמקודשת, דאפי"ש שלא הושיע האב אלצע הכלה, מ"מ כיון שהיה שם סמוך לבתו והזמינה לקדושין, מסתמא על דעת שתקבל היא הקדושין, דא"כ מאי בעיה הכס, וא"כ הוי כנתקדשה מדעתו וכאומר לה לאי וקבלי קדושין, דומיא דהושעת אלצע, דמידי הושעת אלצע כתיבא, אלא שאמרו בחוספות דהושעת אלצע גרידא הוי כאומר קבלי קדושין, דומיא דמסירת המפתח דהוי כאומר חזק וקני, וכ"ש שאם הושיב הכלה באפריון והזמין הקהל לבוא לקדושין ועמד בסמוך לה כו', והיא קיבלה הקדושין בפניו כאשר הזמינה לה, דדי בכך וכו'.

ג) וכבר כתב ראה זו בבהגר"א סק"ג, דלא גרע מנתרצה קודם קדושין דלכ"ע הוי קדושין. ועי' עוד בדבריו בסקט"ו.

ד) כב"י הביא שהמרדכי כתב כן בשם: ר"מ. וכ"כ ביש"ש פ"א סי' כ"ח. ותפ"ז צוין בפנים השר"ע כאן למקור דעת החולקים. דהוא

ביאור הגר"א
[ז] אבל י"ח כו'.
דס"ל דדוקא לר"י ב"ר
יהודה וע' במרדכי שם
שהסכים לס' ראשונה

וכדו

והזכית ממ"ש בפ"ב דאם נתרצה בודאי האב קדושה קדושין כ"ש בכה"ג וכ"ד כל הפוסקים :

אוצר

סי' יח אות א-ב

הפוסקים

אולם מלכד הרמ"א שכתב דהעיקר כדעה הראשונה, פסקו עוד
הרצח אחרונים דמהני לאו וקבלי קדושין. בשו"ת מהר"ם
מיינן סי' ד' כתב לנדונו, דיכול האב לומר לבתו קטנה לאו וקבלי
קדושין, דהר"א ורמב"ם והרמב"ם פסקו בראשית, ואע"ג דהר"א
פליג דלא קוייל כריצריי אלא כרצון, מימ כיון דר"י מיישב דברי
רצ"א דאחי ככ"ע יש לסמוך עליו כו', וכן בהגמ"י הביא דברי ר"י
ולא הזכיר דברי הר"א כלל כו', ואע"ג דכתב רצונו ברוך
דמחמיר לא הפסיד, מימ היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר
לא אפשר, וכן יש ראייה מהמחמיר שהביא המרדכי בפ"ב בקטנה
שהלך אציה למד"י וקדושה אמה ואחיה וכשצא האב שחק
ואח"כ מיחה, ופסקו ר' אליקים והראש"ן דמהני השפיקר אס
הקדושין צעון כו' [פי' ע"ז בסעיף י"ד], ש"מ דאפילו ריטוי
בשתיקה מעיל וכ"ש היכא דנחלש צפירות, ואע"ג דמהר"ם
וכרש"א פליגי שם כו' מימ מודים בשמטו עדים דנחלש, וכ"ש
כשאמר מקודם לאו וקבלי קדושין, וכן איתא בהגמ"י דמעיל ריטוי
בעדים וכו'.

ועיין בהגר"א סק"ז שליין לדברי המרדכי [המוצא בזהו א']
שהסכים לסברא ראשונה [ששו"ת], ומוכיח מקטנה
שנתקדשה שלא לדעת האב דאם נחלש האב הוי קדושין, וכ"ש
בכה"ג, וסיים דכ"ד כל הפוסקים. וכן בפסקי הלכות (יד דוד)
ח"א דס"ז א' כתב דלומר האב לבתו קטנה לאו וקבלי קדושין.
וציד דוד שם אות ר"א כתב דמ"כ המרדכי בשם הר"א דאין
יכול לומר לאו וקבלי קדושין, סברתו דהוי מהך דקטנה שנתקדשה
שלא לדעת אביה לפי גירסת חזק הראשונים בגמ' שם דף מ"ד ב' א'.

ובבית מאיר כאן אחר שהעלה דבקדושי שטר הוי רק קדושי
ספק, כתב אצל בכסף נראה דליכא מאן דפליג על הר"מ
דהא בעלמו עשה מעשה בבתו [כמוצא לעיל בסק"ד אות א'],
והרי"ף אף אי לא גרס המימרא מ"מ ס"ל כן כו', ולכן הוי קדושין
כלי ספק.

ובתפארת

(ו) וע' בסמ"ג מ"ע מ"ח שכבר הקשה מהא דרנב"י, ותירץ דמ"מ
מתוך הסברא י"ל כן לכונ"ע, ועוד דסוגיית התלמוד דלא כרנב"י, וכמובא
ממנו לעיל.

(ז) ובתפארת יעקב סק"ט כתב דמה שהביא המרדכי ראייה מקטנה
שנתקדשה שלא לדעת אביה, אינה ראייה, דהתם יכול להיות דאחר זכה
בקדושין בשביל אביה בריצוי הקטנה, ומאן לימא לן דאיידי שהיא קיבלה
הקדושין, וגם משכחת לה בקידוש בביאה וכו'. [אלא שסיים דמימ העיקר
כסברא קמייא וכמובא להלן]. וע' בהמקנה קו"א סעיף י"א, שחילק ג"כ
בין צאי וקבלי קדושין לקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה ונתרצה,
דהתם י"ל דהוי כתן מנה לפלוני דמתקדשת בהנאה והוי כקיבל בעצמו
והר"א מודה בזה כו', וכן משמע בסוגיין, מדלא הביא רבא ראייה לדינו
דמהני צאי וקבלי קדושין מדברי רב ושמואל בנתקדשה שלא לדעת
אביה וכו'. וכ"כ לחלק בארץ צבי (ותאומי צביה) סק"ז דהתם י"ל דהוי
כמדבר עם המקדש דמהני לכונ"ע כו', ועוד י"ל דהתם מיירי שעמד האב
בעת הקדושין דמהני לכונ"ע כמ"ש הרמ"א. וע' עוד להלן אות י"א
דברי הטיב קדושין סק"ט, ובמלאת אבן כאן, מש"כ לחלק בזה.

יח. אבל יש חולקים. א. דעות הראשונים הסוברים דלא
מהני צאי וקבלי קדושין בקטנה. כן הביא צ"ח
מהמרדכי [פ"ב סי' תקי"ז], שכתב בשם הר"א דהא דאמר ר"א
דלומר אדם לבתו קטנה לאו וקבלי קדושין, לא אמרה אלא חליצה
דריצריי, אצל לרצון לא, ולא קוייל כריצריי אלא כרצון דפליגי
עליה, [ולא דמי לתן מנה לפלוני דמקדשה, דהתם האשה נהנית
בקבלת אוחו פלוני שמוטל עליה ונשכרת, אצל הכא שאינו נהנה
בקבלתה לא, מדברי המרדכי שם], ולכן נריך האב לקבל קדושי
בתו קטנה לאפקוקי נפשיה מפלוגתא ו', ומרצונו ברוך בספר החכמה
הביא במרדכי שם שהביא ראייה להסוברים דמהני לאו וקבלי
קדושין, אלא שמימ מסיק דמחמיר טהר"א לא הפסיד. וע'
להלן סק"ט שכן דעת האגודה.

ובמאירי בסוגיין כתב דבהא דלאו וקבלי קדושין נראה כמו
שפירשו חכמי הכר שהאב אמר למקדש תן הקדושין
לבתי ותתקדש לך, וכ"ז כלומר תנס ע"ג סלע או כלכל כו', אצל
אס לא אמר האב למקדש כך אינה מקדושת דאין שליחות לקטן.
[אך בדף ט' ע"א כתב המאירי דהא דלאו לאו משום
שליחות אלא שנתקדשה כאלו תן מנה לבתי ותתקדש לך].
וע' בפסקי רי"ד דף ט' א', דמשמע ג"כ מדבריו דמהני רק
כשאמר לו האב תן לבתי. וע' להלן אות ו', דיי"א דכשאמר למקדש
מהני לכונ"ע, אפילו להסוברים דלא מהני לאו וקבלי קדושין.

ב. דעות האחרונים להלכה. בישי"ש פ"א סי' כ"ח, אחר שהביא
שיטת הר"א דמהני לאו וקבלי קדושין אפילו לרצון
דריצריי ושכן דעת הרמב"ם, כתב דכל זה אינו שוה לן, דמאחר
דריצריי צרי יחשק שהוא נחלש ס"ל בגמ' שם דאפילו ריצריי ס"ל
דמעו הראשונים לקדושין ניתנו, והא דלריך גבי יעוד שכות
כדי לעשות עמו שו"פ גזירת הכתוב היא, אי"כ לא שמעינן להא דריצריי
כלל, ואין לו עיקר. וסיים היש"ש דלכן נראה כדעת המרדכי [בשם
הר"א] יח.

הערה ד נדפסה בעמוד הקודם

(ה) בפנים צויין כמקור לדעת החולקים גם הרי"ף. והוא עפ"י מש"כ
בב"י כאן דהרי"ף השמיט דין זה, ואפשר שטעמו משום דסבר דלא אמרה
ר"ב אלא אליבא דריצריי, אבל רבנן פליגי עליה בהא נמי וקיי"ל
כוותיהו. וכן כתבו בדעת הרי"ף בישי"ש פ"א סי' כ"ח ובפרישה אות ו'.
וכבר כתב כן המאירי בסוגיין. וע' ב"ש סק"ז שכתב דבגירסא שלנו
איתא מימרא זו ברי"ף. ובימי שלמה פ"ג דאישות הל' י"ד הביא דבגליון
הגמ' על הרי"ף בשם דרך תמים נמתקה המימרא מהרי"ף, וכן נראה
מהר"ן. [וכן נראה מדברי הרמב"ן שבסמוך]. עוד כתב בב"ש שם דאף
לגירסא שלהם, מ"מ מוכח דס"ל להרי"ף דיכולה לקבל קדושין, דהא
הביא המימרא דדף ט' א' אמר רבא אי"ר נתמן בתך מקדשת לי בין
עצמה מקדשת מדעתך, דא"א לפרש אלא שאמר לה צאי וקבלי
קדושין כו', ודוחק לומר דשם איירי כשהאב עומד שם או בנערה וכו'.
וע' עוד מש"כ הב"ש בסק"ז. וסברא זו האחרונה של הב"ש כבר
הזכרה בחידושי הרמב"ן שם דהרי"ף לא כתב דין זה בהלכותיו, ושם
הוא מוציא עצמו בזה [שבדף ט'] דכוללת בין נערה בין קטנה. וע'
עוד מה שדנו בדברי הרי"ף בלחם משנה פ"ג דאישות הל' י"ד, בית מאיר
כאן, המקנה קו"א סעיף י"א, ובטיב קדושין סק"ט.

אוצר

סיק יח את ב—ד

הפוסקים

דכא דמכני לאי זכ דוקא בקדושי כסף, ולא מדין שליחות חלה דנעשה כאומר חן מנה לבתי ותתקדש נך, אבל בשטר שאין לו בקדושי חלה מתורת שליחות, הרי חין שליחות לקטן, וכן כתבו חכמי הכר, והדברים נראים.

ובעין דברי הר"ן כתב גם הרמב"ם בחידושי, וסיים דכיון דקטנה לית לה יד ולא שליחות, כשם שאינה מתגרשת ע"י עצמה כך אינה מתקדשת ע"י עצמה בשטר, חלה ודאי דכא דאמרין והוא שלא צברה היינו למימרה דהוי נערה כר, אבל קטנה אינה מקבלת שטר קדושי כלל, וכן פירק' וי"כ בדף י"ט א' דכא דמכני לאי וקבלי קדושין זה דוקא במקדשה בכסף חלה לא במקדשה בשטר.

גם נשיטה לא נודע למי דף ט' א' כתב [דליירי] דוקא בנערה, אבל בקטנה חין שליחות לקטן. ובדף י"ט א' כתב דכא דמכני לאי וקבלי קדושין זה דוקא בכסף, דאף דאין שליחות לקטן, כסף ניתן למחילה וכרי הוא כאלו התקבל, וכיון דהמקדש חסר ממנוח ולדידיה נחתא ליה ובמנוחו קיבלתו מקודשת, חלה בקדושי שטר אינה מקודשת. ובש"מ מהר"ב"ה סי' נ"ו הביא מהנמשקי יוסף קדושין שהביא דברי הרמב"ם והר"ן בג"ל דמימרה דדף ט' איירי דוקא בנערה, אבל בקטנה לא מהני דכיון דומיא דגט. וע"י בש"מ מהר"ב"ה ח"ג סי' ה' שהביא לשון פסקי פסקי קדושין, ואכתי מדבריו דס"ל כה"ר"ן דלא מהני לאי בשטר, ודלא כרמב"ן. וע"י בלשון הכותב ר"י דף י"ט א' חא.

ד. דעות האחרונים להלכה. כתב צניח מאיר כהן שיש להקשות על הרמב"ם והרמב"ן שהסכימו דמכני לאי וקבלי קדושין גם בשטר, דכא ס"ל העטם דהוי כהן לכלל שלי, וראוי ו' חין לה שייכות חלה בקדושי כסף ובתורת ערבות או מלך הנאה, חלה בקדושי שטר מנין כר, וכן לעטם הרמב"ם דמתורת שליחות ומכני כיון דהוי לזכותה, קשה [איך מהני בשטר], דממציא חס ו' סברה מוכרחת למה הולכר ללמוד מיעוד, ואם אינה מוכרחת איך נלמד מיעוד הא שם יש הנאה חלה, והוי כקדושי לפני, ואם ממש קשיית הר"ן על הרמב"ן, וי"ל דנחתא ו' סברה דמני ערבות שליחות לזכותה כר, ומימ הארץ ללמוד דיוכל ליתן כוחו ויש לה עדיפות משליה לענין שאינו יכול לבטל וכצ"ע כר, חלה ו' סברה דבתורת שליחות יש לה יד, ובזה חין חילוק בין כסף לשטר כר, אך חני מהכסם לומר שלזה נחטון הרמב"ם כיון שלא פירש, וגם אינו במשמעות הגמ', וי"ע וי"ה ח"ך שיהיה כמה מהדוקק יש אף בדברי הרמב"ם, לכן נראה דאף דמהרמ"א משמע נמי שאין חילוק בין

ובתפארת יעקב סק"ט, אף שדחה ראיות המרדכי דמכני לאי וקבלי קדושין מקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה ונחלה, וראיות הב"ש מהמיימרה דדף ט', סיים דמימ דלינה ספיקר כסברה קמייחא דהוא סברה רוב הפוסקים. וכן צערוך השלחן סעיף כ"ח כתב דאין הלכה כהחולקים דאין הקטנה יכולה לקבל קדושיה, דרובא דרובא מהפוסקים לא ס"ל כן, וכן מצאנו מנחה סוגיות נש"ס.

ובתשובת בעל חלקת יואב שצקצק שצרי תורה ח"ג סי' כ"א, אחר שכתב בטעם הדין דמכני לאי וקבלי קדושין אף דאינה נה דעת, דעמידה המקדש או העדים הוי כגדול עומד על גביו, סיים דאפשר דלכן לא הביא הרמב"ם דין, משום שלא פסק בגיטין דמפיל גדול עומד על גביו, חלה לדיון דקיייל כרוב הפוסקים דמיעול, שפיר מהני לאי וקבלי קדושין ח.

ג. ואם יש לחלק בין קידוש בכסף לקידוש בשטר, ודעות הראשונים בזה. נמור כהן נשכח דהאז יוכל לקדשה ע"י עצמה שיאמר לה לאי וקבלי קדושין, סיים, בין בכסף בין בשטר. וב"י לא כתב המקור לדבריו אלו. והוא מהרמב"ם בפ"א סי' ט"ו, דהאז דאיתא בגמ' שם כתב לו על הנייר כתב מקודשת לי בין ע"י אביה בין ע"י עצמה מקודשת מדעתו והוא שלא צברה, כתב דמיידי בקטנה ובאמר לה לאי וקבלי קדושין. וכן בס"י כ"ח כתב בתוך הדברים, דנשואמר לאי וקבלי קדושין נתן לה רשות להתקדש אפילו בשטר. וכ"כ שם בקיטור פסקי הרמב"ם דיוכל אדם לומר לבתו קטנה קבלי קדושין בין אם הם של כסף או של שטר. גם בחידושי הרמב"ן והרמב"ם דף ט' א' פירשו המיימרה בג"ל, דאיירי גם בקטנה ובאמר לה לאי וקבלי קדושין ח. וצ"ע צ"ע שם כתב בלשון בטעם דמכני לאי וקבלי קדושין, דהוי כאומר כל המקדש בתי מקודשת כאלו נתן כסף קדושיה או שטר קדושיה לידו. וע"י בלשון הש"ג בפ"א בשם רי"א, וצ"ע וירחם נכ"כ ריש ח"ה.

אולם צ"ח שם כתב ע"ד הרמב"ן, ולפי נוקפי בדברים הללו, (שכתב דבקטנה בשטר מהני לאי וקבלי קדושין), דכא דלאי הרי ילפין מיעוד, ובכסף למדנו חלה בשטר לא למדנו, דנשלמה בכסף לא גרעה נה מאומר חטוב לכלל דקיייל חטוב לכלל שלי מקודשת דאכילה כלל הנאה הוא לדידה, וה"ל קבלת הכסף כסף קדושיה הנאה הוא לדידה, חלה גבי קדושי שטר דלאו מתורת הנאה הוא, בקטנה דאין לה יד לא למדנו כר, ועוד דבכסף הכה לאינה ממש היא זכה, דכל שנה נעורים לאינה, וכל מה שזכר אכר צו הרי הוא של אב, חלה בשטר לא למדנו. וכ"כ במאירי שם

(ח) וע"י מש"כ בעיני באבני נזר סי' תל"ג בטעם דמהני צאי וקבלי קדושין אף דאין לה דעת, דכיון דהבעל עומד על גבה [חשיב] יש לה דעת.

(ט) וע"י בריטב"א ד"ט א', דאחר שכתב דלא מהני צאי וקבלי קדושין אלא במקדשה בכסף אבל לא במקדשה בשטר, סיים דכן נראה שיטתו של הרמב"ן, וכבר תמה ע"י בעצי ארום סק"ט וכתב דדברי הרמב"ם צ"ע, דהא ברמב"ן כתב דמימרה דדף ט' כולל גם קטנה ובאמר צאי וקבלי קדושין, והרי המיימרה הג"ל מיירי להדיא בקדושי שטר.

(י) וכתב בטיב קדושין סק"ט, דצ"ל דהר"ן ג"כ מפרש המיימרה דדף ט' בנערה דוקא ובהרמב"ם, וחולק על הרמב"ן שמפרש בין בנערה בין בקטנה, דהא מיירי שם בשטר ואפ"ה מקודשת. וכ"כ בארץ צבי (ותאומי צביה) סק"י.

(יא) ובש"ש פ"א סי' ט"ז כתב דלפי טעמו של הרמב"ם בהא דמהני צאי וקבלי קדושין דלא גרע מתן לסלע [וכמובא לציל סק"י אות ב'], אינו מירשב אלא בקדושי כסף אבל בקדושי שטר לא שמענו. וכ"כ בדעת

הראב"ד בכנה"ג הגב"י את ס"ו. וכ"כ באבני מלאים סק"ג דלשיטת הראב"ד דהטעם כאילו נתן לי ומדין ערב, לפי"ז זה אינו אלא בקדושי כסף דשייך דין ערב אבל בשטר לא מהני. אולם בישא ברכה דקצ"י טור ב' כתב דמש"כ הכנה"ג בדעת הראב"ד דלא מהני, תפסה טובא, ואינו מובן מנא ליה, דהא כדברי הראב"ד ממש כתב הרמב"ן, והרמב"ן הרי סובר דמהני גם בשטר, וא"כ מנין הוציא הכנה"ג דהראב"ד סובר כהר"ן והרמב"ם, וצ"ע. ובהמקנה ק"א כאן כתב דמדברי הראב"ד שהביא הרשב"א בגיטין ס"ד ב' בקטנה שאמרה התקבל לי גיט, נראה מוכח דס"ל דמהני אפילו בשטר. וכ"כ דלדעת הראב"ד מהני אף בשטר בב"ש סק"ז ובבית מאיר כאן. וכ"כ ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דס"ז טור ב' דלדעת הראב"ד דהוי כקבל הוא מהני אף בשטר, וכן לדעת הרמב"ם דהטעם משום שליחות, וכן דעת הרמב"ם. וכ"כ בתפארת יעקב סק"ח בדעת הראב"ד ותוס' והרא"ש. וכ"כ בבהג"ר סק"י דהר"ן וחלק דלא מהני משום דלאו מתורת הנאה, אבל לטעם התוס' והרא"ש דיש לה יד לקבל לעצמה נ"חא. וכ"כ בדעת התוס' במלאת אבן כאן.

אוצר

ס"ק יח. אות ד

הפוסקים

שמן קבלת כסף וזין שמקבלת שטר. וזיד דוד שם אות ר"א כתב לדעת הרא"ש דהטעם משליחות יכולה להתקדש אף בשטר ט', וכן לדעת הראב"ד והרמב"ם והרשב"א דהטעם כקובל הוא כו', והר"ן ס"ל דלא מהני בשטר, ודעתו תמוהה, דסתמא דגמרא דקאמר אומר אדם לבתו לאי משמע סתם שתקבל מה שתרצה בין כסף ובין שטר, ולי"ט, והעיקר להלכה ולמעשה נראה דעת הרא"ש והרמב"ם שדבריהם מחוורים יותר בסוגיא. ועי' גם בלפניה פטנה ח"ד סי' רס"ו ורס"ז דמבואר שם דס"ל דמהני לאי וקבלי קדושין גם בשטר.

ובעצי ארזים סקט"ו, אחר שכתב דלכסוצרים דהטעם כחן לכלב לא מהני בשטר, כתב מיכו פשטא דלישנא [דגמרא] לא משמע כן.

ובחזון איש סי' קמ"ח בהערות לדף י"ט א' הביא דברי האבני מלואים [הב"ל] דלא מהני בשטר כיון דצעינן דעתו, וכתב שגרא דלפי דברי הרא"ש דעתו לה הכח והזכות שזיכתה לו התורה, נראה דגם בקדושין שטר דצעינן לשמה מהני דעת הכתוב שיש לו לה כתב הקדושין מיד אציה, והריב"ז א"פ דהאב הוא המקדש אלא שהיה זוכה בכסף כו', ויש לעיין לפי זה אי יכולה לקבל שטר קדושין בשליחות האב. וכ"כ בשבילי דוד סק"ד, דלפי המבואר ברא"ש להכתוב זוכה בכסף הקדושין לעצמה בשליחות אציה, יש ליישב מה שהקשה האב"מ דאין מהני כחן להסוצרים דלא מהני דעת השליח, דלא דמי לשליח שמקבל השטר למשלח, משא"כ כחן שמקבלת השטר לעצמה בשליחות האב. וכן שצטב פרקים להרמב"ם בפ"ג דאישות הל' י"ד כתב ליישב קושיית האב"מ, דברי יו"ט שהשטר נכתב מדעת האב, ולאי וקבלי קאי אקבלה לחוד ולא אכתובה כו', ועוד י"ל דהא הרמב"ם פסק בבב"א י"ח דיכול לכתוב השטר מדעת השליח [עי' ע"ז בשו"ע לעיל סי' ל"ו סעיף א'], וכאן הכי הכתוב השליח, וכנראה אישחמית דעת הרמב"ם הב"ל מהאב"מ.

ובחמקנה ק"א, אחר שכתב דעת הרמב"ם והראב"ד דמהני אפילו בקדושין שטר, [וכמוצא לעיל בהערה י"א], כתב שיש ליתן טעם דשטר עדיף טפי, דאף דאין שליחות לקטן מי"מ כיון שעדים חתומים על השטר, א"כ לשיטת הרא"ש וסיעתו שפסקו כאב"י ב"מ י"ג א' דעדיו בחתומיו זכין לו, א"כ כיון דהכתב צעינן שיכתוב השטר מדעת האב, אמרינן דעדיו בחתומיו זכין לה, ואף דלאב"י צעינן דמטא לידה, [והרי אין לה יד], מי"מ כיון דעיקר זכות הקדושין נעשה ע"י העדים ממילא מהני אפילו בקבלה הקטנה, דכיון דניחא ליה להאב צבכי הוי כמטי לידה ומתקדשה ע"י זכיות חתומת העדים וכו'.

ובטיב קדושין סק"ט, כשדן במש"כ הפוסקים דדעת הר"ף דלא מהני כלל לאי וקבלי קדושין מדלא הביא המימרא דדף י"ט, והביא מה שכתב הב"ש דהא הביא המימרא דדף ע' כתב על הנייר כו' ע"י עצמה מקודשת, כתב ד"ל דהר"ף ס"ל דבקדושין שטר א"ל ללמוד מריב"ז, דפשיטא דמתקדשת במה שמקבלת השטר כיון שיש לה זכיה בדעת אחרת מקנה, וכמו שנקנית בדרך אחר [היינו צביאה] אף שאין האב מקבל כלום, וכמו שיכול למסרה לכך כך יכול למסרה בשטר, דכיון שאין הקדושין צבגא שצא לאציה

בין שטר לכסף, [שכתב נהלן ואם מקדשה בשטר כו'], מי"מ נראה דבשטר אינו קדושין ספקי' וכבר"ן והריב"ז א.

ובאבני מלואים סק"ג, אחר שכתב דהטעם דמהני לאי וקבלי קדושין משום דהוי כאומר כנתן לי ומדין ערב, לא מהני בקדושין שטר, כתב עוד דגם לשיטת הרא"ש דהא דמהני לאי הוא מדין שליחות, תיקפו דהיינו מהני בקדושין שטר, והא בשטר צעינן דעת המתקדשת שיכתוב לשמה, [ובקטנה צעינן דעת האב כמבואר ברש"י ור"ן דף ע' ב'], ושליחות לא מהני כה"ג דהוי מילי וכמ"ס הרמב"ן דלא אמרה לשליחה אומר לפלוני שיכתוב השטר לדעתי לא מהני יג, [וא"כ לשיטת הרא"ש דהיה שליח האב לא מהני דעתה ולריך דעתו], ולי"ט. וכן צסק"א כתב בחו"מ, דאפילו לדעת הפוסקים דמהני לאי זה אינו אלא בקדושין כסף דוקא ולא בקדושין שטר, וכמ"ס לעיל אליבא דהר"ן והריב"ז א.

ועיין בשו"ת מהרי"ט ח"ב סי' ו' צידדון קטנה שקיבלה גיטה, שכתב בין שאר הטעמים דלא מהני צידדון, דיש לחוש לדברי הר"ן דלא מהני קבלת הקטנה בקדושין כשאמר לה אציה לאי וקבלי קדושין אלא בקדושין כסף, אצל בקדושין שטר לא מהני, ולפי"ז ה"ב צגט דלא מהני קבלתה. ועי' בכה"ג הגב"י אות ט"ז ובישא ברכה דק"ל, דאחר שדנו בדעת הראשונים בזה בקדושין, סיימו להלכה כתב בשו"ת מהר"ל"ח סי' נ"ז [גבי גט בכה"ג] דיש להתמיר כר"ן וריב"ז א"ה. ועי' צ"ש סק"ן, דאחר שחלה דין זה בטעמים דמהני לאי וקבלי קדושין, והביא עוד חילוקים בין הטעמים, סיים דיש לחוש לחומרא לשני הטעמים.

אולם עי' בהגר"א סק"ד דמדברי המחבר או ע"י עצמה כו', משמע אף בשטר, ובדברי הרמב"ם והרשב"א וכו'. ובסק"א, על דברי הרמ"א ואם מקדשה בשטר, כתב [דמשמע מדבריו] דלא כהר"ן שחלק על הרמב"ם וכו'.

ובהגהות חב"ח על הר"ן שם אות ו' כתב דמש"כ הר"ן שאינו דומה קדושין כסף לקדושין שטר, אינה טענה כלל, דמסוגיא דקטנה שמתקדשה שלא לדעת אציה דף מ"א א' משמע להדיא דאם נתלה האב הוי קדושין אפילו בקדושין שטר וצ"ח ודומה לאומר לאי וקבלי קדושין כו', דאיתא התם אס מלן ימלן אציה, היא עצמה מנין ח"ל אס מלן ימלן מי"מ, ופרש"י קס"ד צפיתה לשם קדושין ט', מבואר להדיא דאפילו בקדושין צ"ח מהני כו', וממילא אף לענין קדושין שטר נמי דינא הכי כו', ועיקר טעמא דמהני לאי וקבלי קדושין הוא משום שהפקיד זכותו שיש לו זה, או שתיקפו הודאה, ולפי"ז אין לחלק כלל בין קדושין כסף לקדושין שטר וצ"ח כו', הלכך נראה עיקר בדברי הרמב"ם, וכ"כ להדיא ברא"ש. וכן צ"ח ז' שם כתב דהעיקר דאפילו בקדושין שטר וצ"ח יכול לומר לאי וקבלי קדושין.

ובתפארת יעקב סק"ח, אחר שהאריך להקשות על הטעמים דמהני לאי וקבלי קדושין משום ערב או משום תן לכלב או משום שליחות, והעלה דהעיקר כהתוס' דלפינן מיעוד דיש לה יד, כתב שלפי"ז נראה פשוט לדינא דאין חילוק בין קדושין שטר לקדושין כסף, דלא כהר"ן, ודעתו בטלה במשפט נגד כל הפוסקים, והם הראב"ד והרמב"ם והתוס' והרא"ש. גם צסק"א הלכות (יד דוד) ס"א דס"ז א' כתב דאומר אדם לבתו לאי בין

(יד) ובכנה"ג שם כתב עוד, דמש"כ הטור בין בכסף בין בשטר, בא לאפוקי מדברי הר"ן דס"ל דבקדושין שטר לא מהני צאי וקבלי קדושין ודלא כרמב"ם, ויש לתמוה על המחבר שלא הזכיר כלום מזה, ויותר תימה שבס"י קמ"א [בקטנה שאמר לה אביה צאי וקבלי גיטך] הזכיר בבדק הבית מחלוקת זו, וכאן לא הזכיר כלום.

(יב) יש כאן חסרון בלשון, ואינו ברור אם ר"ל דאינו אפילו קדושין ספק ופוסק לגמרי כהר"ן והריב"ז א, או דר"ל שאינו אלא קדושין ספק משום דיש לחוש להר"ן והריב"ז א.

(יג) עי' באוצה"פ סי' ל"ב סק"ח אות ב', שהובא מחלוקת הפוסקים בזה.

אוצר

ס"ק יח אית ד—

הפוסקים

מזה חולק עליו בזה והעלה דהשלחות הוא לעיקר זכות הקדושין, ולפי"ז גם צביאח צעין לשליחות ולא מהני להחולקים].

ו. וכשאמר האב למקדש תן קדושי כסף לבתי ותתקדש לך, אם מהני גם להסוברים בדין דצאי וקבלי

קדושין דלא מהני. ע"י צביאח סק"ז מהר"ש סק"ט, דצביאח לכו"ע יכולה לקבל הקדושין אפילו אם אביה אינו שם, והוא כאומר תן לפלוני [דאיתא צבי"ט סעיף ז' דמקודשת, והוא מדין ערב]. וכבר כתבו כע"ז בחידושי הריטב"א וצשי"ט לא טרע למי צסוגיין, דכשאמר למקדש תן מנה לפלונית צתי ותתקדש לך, פשיטא דמקודשת, והא לא אינערכין למיפשט מדריצריי, דכצרי"א הוא כיון דאפומיה חסר ממנוח, וכי אנטרכין לדריצריי כשלא אמר למקדש, דאמרינן דנעשה כמו שאמר וכו'. וע"י לעיל אות א' מהמאירי צס חכמי הבר דאע"ג דס"ל דצאמר לבתו לאי וקבלי קדושין לא מהני מ"מ צאמר למקדש תן הקדושין לבתי ותתקדש לך מהני.

גם בחידושי מהר"ש (ענגל) צסוגיין כתב דפשיטא דאם אמר האב למקדש תן מעות לבתי קטנה דמקודשת [לכו"ע], דאפילו אי נימא דאף צדעת אחרת מקנה לה אין לקטנה זבייה מה"ט, מ"מ מקודשת כיון שהמקדש הוליד ממנו על פיו ויש לו הנאה צמה שנתן לבתו, ואף דהיא לא זכתה צמעות רק מדרבנן, מ"מ האב יש לו הנאה גמורה, וכיון שזכתה עכ"פ מדרבנן ממילא מקודשת מה"ט דהא אף מה"ט יש כאן הנאה, וכנודע שיטת האבני מלואים [צבי"ט סק"ג] דצקידשה צמעמד שלשתן מקודשת מה"ט מתורת הנאה, דכיון שזכתה עכ"פ מדרבנן מכה קנין מעמד שלשתן יש לה הנאה אף מה"ט, ולא גרע מרקוד לפני ומתן לכלב שלי או על סלע שלה דמהני וכו'.

וע"י בטיב קדושין סק"י [והוצא להלן צסק"ג] דכשן צדק הרמ"א דלהלן כששלוחים הצנות והאב אינו אללן, אי מהני גם להדעה דלא מהני לאי, כתב דאפשר דכיון שנותן לה הקדושין עפ"י הכנת האב, הוי כאומר תן קדושין לבתי דמקודשת מדין ערב [ומהני גם לדעה זו] וכו'.

ובאבני מלואים סק"ה צביאח דצרי המרדכי [צסס הרא"מ, המוצא לעיל אות א'] דלא מהני לאי וקבלי קדושין, דמדין ערב לא מהני, דהתם מיירי שאותו פלוני מוטל עלה ונהנית צכך, וכתב שיש לתמוה דאי נימא דצקדושין דהוי מדין ערב היינו דוקא צמוטל עליה ונהנית, א"כ צערב גופא דחייב היינו מדין דוקא כשמוטל עליו, ולא מלינו לשום פוסק שיחשוב לכך כו', והא חשש הרמ"א כאן צקדושין להך דהמרדכי א"כ הוי לו להזכיר הך דעה צצחי"מ ס"י קל"ב כו', לכן נראה דמש"כ הרמ"א ויש חולקים [על הדין דלאי וקבלי קדושין], לאו מטעמא דהמרדכי, אלא משום דדין ערב ליחא אלא כשידבר עם המקדש וכמ"ש הרא"ש, ולפי"ז אם אומר האב למקדש תן לבתי, ודאי מהני מדין ערב, ואפילו לדעת הפוסקים

לאביה לכן אין חילוק בין שקיבל האב השטר או שקיבלה היא, משא"כ צכסף צדעו הנאה לאב וכו'. וע"י מש"כ כע"ז צחקר הלכה ח"צ דף ק"ח, וצמלאת אבן כאלן. וע"י עוד צדרך המלך פ"ג דלישות כ"ל י"ד טו].

ה. ואי מהני צאי וקבלי קדושין לקדושי ביאה. כתב צבי"ט כאלן דמש"כ הטור [צדין דלאי] צין צכסף צין צשטר, כטמר דצביאח לא שייך למימר לאי וקבלי קדושין, אלא אומר לה התקדשי לפלוני צביאח ומוחרת לו. וע"י צדצרי הגבוהה צבי"ט על הר"ן שצאות הקודש, שצביאח רואה מהסוגיא דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה צדף מ"ז א', דמהני לאי וקבלי קדושין אפילו צקדושי ציאה.

ובאבני מלואים סק"ה צביאח דצרי הצ"ל, וכתב דנראה דאפילו לדעת החולקים דלא מהני לאי וקבלי קדושין, היינו צקדושי כסף או שטר, דצעין דמעי ליד האב ולא צצורה לכו הטעם משום שליחות או משום ערב כו', אצל צקדושי ציאה אפילו אינו אומר לפלוני אלא אומר סתם לאי והתקדשי עלמך צביאח למי שצרי, ממי מהני, וזה לפי מש"כ הר"ן צנדרים כ"ט דהא דצעין דעת האשה צקדושין היינו שצחה מצטלת דעתה ורטנה צדצרי של הפקר והצטל קונה אותה, וא"כ הכא כיון דאין צריך דעת האב אלא שיצטל רטנו והצטל קונה אותה, בזה שאומר לאי וקבלי קדושין הרי עושה אותה צדצרי של הפקר והצטל קונה אותה, ורק צע"כ דאב הוא דאיהה מקודשת אצל כל שצחלה שצקדש עלמה לכל האב לקדשה שפיר מהני וכו'.

גם בתשובות ר' אליעזר ס"י כ"א אות י' כתב דצביר ציאה צתשובה דאם אומר לבתו קטנה לאי וקבלי קדושין וקדשה אחד צביאח, מהני לכו"ע אף להחולקים על הדין דלאי, דמטעם משום דלא ס"ל דקטן נעשה שליח לעצמו, וגם לא ס"ל דמהני מדין ערב כו', וא"כ דוקא צקדושי כסף ושטר פליגי משום דצעין שיצוא הכסף או השטר ליד האב, אצל צקדושי ציאה דלא שייך לומר שציה מקצלת קדושי ציאה צשליחותו של האב וכאילו מעי לאב כמובן, ואינו אלא רק נתינת רשות לקדשה צביאח והצטל צביאחו עושה מעשה הקדושין, וא"כ צאומר לאי שגילה דעתו שכל מי שצורה יכול לקדש צתו, קני לה המקדש שפיר צביאח, והצחתי ראויה צצרות לה מגדולי הראשונים כו'. וסיים שצב מלא שכתב כן צאבני מלואים.

ואולם באבני משפט סק"ה כתב דצרי האב"מ תמוהים, דא"כ דהאב הפקיר זכותו ויוכל כל אחד לקדשה צע"כ, ופשוט דאף הר"ן לאו מטעם הפקר גמור קאמר, דא"כ יוכל האב לומר אני מפקיר זכות צתי ויוכל כל אחד לקדשה, וע"כ דלא קאמר רק דהקנין צאשה הוא כמו הפקר. וע"ש מש"כ עוד דהאב"מ כתב זאת לפי שיעתו דהשלחות צלאי הוא צצלת הכסף ולא צעיקר הקדושין [ולפי"ז צביאח דאי לשליחות לה, מהני. אצל האבני משפט לעיל

דמהני משום דהוי כאומר כל מי שיתן לך כאילו נתן לי, וסיים דזה דוקא צכסף אבל לא בשטר וכנ"ל]. אך בחזון איש ס"י קמ"ח בהערות לדף י"ט א' כתב דמה שהקשה הריטב"א דא"כ תקבל גם לאחר מיתת האב, כבר נתיישבה קושיא זו במש"כ הרשב"א דבאמר צאי וקבלי קדושין יכול האב לחזור בו, וא"כ ה"נ במת האב הוי כחור, שאין כח מעשיה אלא מכח האב. וכיון שמת פקע כוחה כו', ומה שהקשה עוד מדף י"ח דקאמר אלמנה קרית לה, גם זה נתיישב בדברי הרשב"א, דכיון שיכול לחזור בכל שעה כשמקדשה נפשה חשיב כמסרה אביה וכו'. וע"י מש"כ כעין זה בקרבן נתנאל על הרא"ש פ"א ס"י כ"ה אות א'. וע"י מש"כ עוד בזה במשפטי יעקב ס"י מ"ו.

טו) אמנם מצאנו בריטב"א דף י"ט שרצה מתחילה לומר כן דבשטר עדיף, אלא שדחה זאת, דכשדן בעיקר הדין דצאי וקבלי קדושין והקשה איך מהני והא קטנה לאו בת שליחות ואין לה יד ואין לה זכייה, כתב די"ל [לכאורה] דהא איירי כשאין כאן זכיית ממון כגון שמקדשה בשטר שאינו ממון דלבעי יד לזכות, וביד דעלמא דאית לה לקבל קדושיה סגי לה כו', ולא מחזור, חדא דא"כ מצינו קטנה מתקדשת ע"י עצמה ככה"ג והיכי מתמהינן לעיל [בדף י"ח ב', בקדשה עצמה], אלמנה קרית לה, דאלמא לא אפשר לשום קטנה שתקדש עצמה, ועוד דא"כ אפילו לאחר מיתת האב מקבלת קדושיה כשאמר לה מחיים צאי וקבלי קדושין, [כיון דא"צ תנאה לאב], וזה אין הדעת סובלתו וכו'. [ופירש הטעם

אוצר

סיק ית את ו—ט

הפוסקים

מיטעו, חלל בנתרלה בקדושין של איש מסוים מכיון לנרע כר, וזכר יהיו מוציאים דברי החס"ד והרמ"א דלכלן דכדי להוליד נפשו מפלוגתא יעמוד חללה כר, ונכחורה אינו מוצן מה מועיל זכר ללאת ידי הרא"ש כיון דלויכ דת שליחות, וכי אם זכר מתנה לאחר ע"י מי שאינו בר זכיה ויעמוד הזכר חללו זכר על ידו כר, ועכ"ל כ"ל דלענין זכיה ילפינן מסברא וזה לנרע כר, וכך הוא לשון החס"ד סי' רי"ג [ומבואר להלן בסק"י] דכל דברי הגאונים [אי מהני לאי וקבלי קדושין] לא איירי חלל היכא דנותן האב רשות לבתו לקבל קדושין שלא בפניו לפי דעתו ורלוה, והכי משמע לשון הגמרא, ע"ש, ומה שסיים החס"ד חלל כשעומד על גבה הוי כקבל בעצמו, לאו דוקא עומד, חלל רק אם ידע למו נתקדשה, ולאפוקי אם נתן לה רשות להתקדש למו שתרצה וכ"ל.

ומצינו לכמה ראשונים שכבר כתבו כן דמהני חף בסתם, וכברש"א הכ"ל בתוס' ר"ד בסוגיין כתב דהבא איירי אפילו שלא ידע האב צעת הקדושין, כיון שברשה אותה מתחילה כר, דומיא דיעוד דמקדשה אח"כ ואינו מודיע לאב כלל. ובש"ג פ"א כתב בשם ריא"ז דאם אמר לבתו לאי וקבלי קדושין ממי שתרצה, והלכה ונתקדשה לאחר ח"ש"פ שלא ידע אביה צעת הקדושין, ה"ז מקדשה שהרי מתחילה ברשה אותה בפק. ובמאירי בסוגיין כתב דהבא דלאי וקבלי קדושין פירשה רבותי דאף מאדס שאינו יודע, חלל שיאמר לה לאי וקבלי ממי שתרצה והריני כאילו התקבלתי. [חלל שהקדשה דאין שליחות לקטן, והעלה דמייירי כשהאב אמר למקדש חן קדושין לבתו, וכמוכח לעיל אות א'. ודף ט' א' כתב דנעשה כאומר חן לבתי וכו'].

ועיין לעיל אות ה' בדברי האבני מלואים סק"י שכתב גבי מקדש צביאה דמהני אפילו אינו אומר לפלוני חלל אומר למו שתרצה.

ח. ובששידוכה אביה לאחד ואח"כ אמר לה צאי וקבלי קדושין סתם, והלכה ונתקדשה לאחר, כתב צנחורא דיעקב כאן דלפי מש"כ הרא"ש דיכול לתת לה הסמך שזיכתה לו תורה, אי"כ שמסר לה זכותו בסתם, מקדשה, חלל להחוס' שכתבו הטעם דקטנה יש לה יד לקבל קדושה, לטעם זה כתב בקרבן נתנאל [הכ"ל] דלא מהני אח"כ אמר לאיש פלוני, ולפ"ז כ"ל חס קידשה אח"כ אביה לזה ששידכה לריבה גט גם מהשני, מיהו בפניי כתב דאמר לאי סתם ולא פרע לנרע לא חיישין לקדושין. [וכ"ש ששידכה לאי דמקדשה רק לשני].

ט. אי מדאי גם בקטנה ביותר, או באינה בת דעת. כתב בתפארת יעקב סוס"ק ח' צמוסגר, דנראה שאין חילוק בשיעור הקטנה, וכל גוונא יכול לומר לאי וקבלי קדושין ואפילו אינה יכולה לשמור קדושה, וכמו דיעוד, כן נראה פשוט.

אולם באבן פינה (ודיעה ארי) סק"ג כתב דמדברי הפני יהושע בסוגיין משמע דהא דמהני לאי וקבלי קדושין היינו דוקא כשהגישה לעוה הפעוטה, והיינו כשהיא בת שש שנים ומעלה, חלל מקדס לכן לא מהני. וע"ש מה שהביא ראה לדברי מסוגיין.

ובעצי ארזים סק"ט כתב שחלקו זכר הראשונים, דבחדושי הרשב"א בסוגיין כשדן בהא דלאי וקבלי קדושין איך מהני ובה אין זכיה לקטן, ובר"ף פסק כשמואל דאמר [צגיטין ס"ד ב'] דאבה לעצמו ואינו זכיה לאחרים, כתב שגראה דהחוס' פסקו כרז חס'

הפוסקים דצדוק מה לים לא מהני חלל דוקא כשאומר לתת לכן דעת, [ע"י ע"י צנחורא סי' ל' סק"ל אות א'], ודאי קטנה לא גרע, וכיו מטא הנאה לכן דעת כיון דהבא הקטן טו.

ז. הא דמהני צאי וקבלי קדושין, אם זה דוקא כשאמר לה לקבל מאיש מסוים, או גם מאיש סתם. כתב בפני יהושע בסוגיין דבהא דאומר אדם לבתו קטנה לאי וקבלי קדושין, נראה דהיינו דוקא היכא שאומר לאי וקבלי קדושין מאיש פלוני, דומיא דיעוד, והטעם דכיון דאביה רוצה בנותן הקדושין אי"כ איבי כי קיבלתן אדעתא דאביה קיבלתן, משא"כ היכא שאומר סתם לאי וקבלי קדושין ולא אמר מפלוני, נראה דלכ"ע לא הוי קדושין, דאיבי לאו בת דעת להתקדש למו שתרצה, ובהדיא כתיב כי יקח איש אשה, ואף דבחיובי הרשב"א כאן כתב דהטעם דמהני לאי שסילק האב רשותו ממנה ונתן לה כוחו להתקדש לדעתה "לכל מי שתרצה", מ"מ ל"ע דאי"כ בקטנה יחומה או ביהומה בחיי האב שהביאה ונתגרשה אח"כ פשיטא לן ככלה תמנודה שאין לה קדושין כלל מדאורייתא, ובה דברש"י דף מ"א א' ד"ה הואיל כתב [גבי קטנה שנתקדשה ונשאת שלא לדעת אביה ואביה כאן] דהוי כאילו הפקיר זמנה, כבר כתבתי שם דהיינו קדושין דרצון כר, חלל לשיטת הרשב"א ל"ע. וכן בקריא אות ל"ז כתב הפני דוקא כשאמר לאי וקבלי קדושין מאדס פלוני מהני, דומיא דיעוד, משא"כ אם אמר סתם לא מהני קדושין לידה דלאו בת דעת היא שנתקדש למו שתרצה, וא"כ מדאורייתא לא הוי קדושין חלל חששא דרצון בעלמא, ופדיון ל"ע.

ובקרבן נתנאל פ"א סי' כ"ה כתב דלפי דברי הרא"ש צטעם דמהני לאי וקבלי קדושין, דאיתו כח חסות שזכתה לו תורה בקדושי בתו יכול לתת לה להתקדש מדעתה, [לפ"ז מהני] בלחה זמן ולמי שירצה והגון צענייה כר, ולטעם שהביא הרא"ש ודחאו שצא ללמוד מדריב"י דמתקדשת ח"ש"ג דקטנה לאו בת זכיה, לפ"ז לא מהני לתת לה רשות להתקדש למו שתרצה בלתי ידיעה אביה, חלל לאותו איש המסודך ומדוה צעניי אביה ח.

אולם במנחת יהודה (להרי"ל מלוצ) סי' ל"ב כתב דאף דהפניי כתב דמייירי דוקא בחדס מצורר, מיהו צמגיטא משמע דיכולה להתקדש למו שתרצה כר, ולכל הטעמים הנאמרים בפוסקים צטעם הדין משמע דלא מייירי צמגיטא מצורר, דהטעם דהאב מחכה לה זכותו לא שייך לחלק בין אדם מצורר לסתמא, וכן לטעם הרמב"ן דהוי כאומר הנותן לבתי כאילו נתן לי, דסברא זו שייכת ג"כ צמגיטא לה סתם לאי ולא בחדס מצורר, וכן לטעם שסילק רשותו אין לחלק וכו'.

גם בתשובת בעל חלקת יואב שצקצן שפרי תורה ח"ג סי' כ"ה כתב צחור הדברים, דבהא דאומר לבתו לאי וקבלי קדושין קרי"ל דאף בלא אמר לה "לפלוגי" מהני ודלא כהפניי. וכן בפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דס"ז א' כתב דאומר אדם לבתו לאי וקבלי קדושין ממי שתרצה.

ועי' במלאת אבן כאן שכתב, דהא דלריכוס למחלף מדריב"י דמהני לאי וקבלי קדושין, היינו היכא דנתן לה רשות לקבל קדושה ממי שתרצה, דבהא לאו הוא המקרה רק שנתן לה כוח, ויהי המקרה עצמה לצעל כר, ולמדינן מיטעו דמקדשה עצמה קודם שנתוודע להאב למו נתקדשה כר, וזכר פליג הרא"מ דלא ילפינן

לביתו קטנה איזיל איקדש, "לפניא" כר קדושה קדושין. וכן ברבינו ירחם נכ"ב ריש ח"ה כתב בלשוננו, קטנה אומר לה אביה צאי וקבלי קדושין, "מפלוגי". [ועי' בב"י כאן דכשהביא דברי ר"י ח"ה, השמיט תיבת: מפלוגי].

טז) אך בפרי יעקב כאן הקשה ע"ד האב"מ, דהא מבואר בירושלמי פ"ב סוף ה"א דאם אמרו חן לחרש ואתקדש לך אינה מקדשת משום דלא הוי בר דעת, ובכל מקום הא משה הגמרא קטן לחרש. ועי' עוד בזה בדברי העין יצחק ס"ה ה' המבאים להלן אות ט'.

יז) ועי' בלשון הב"ה סי' מ' הלכות קדושין שכתב, כי אמר אב

אוצר

סיק ח אות ט

הפוסקים

משום שהיתה שוועית [ט]. ועי' להלן סי' ק"ל בדברי הערך ש, שבעלה דאם יודעת להבחין סגי כשהאב עומד שם, ואם לאו לריק להחזיק בידה.

י. אי מהני גם כשאמר לקסנה דעלמא צאי וקבלי קדושי בתי. כתב בחי' סק"ח, דלהפוסקים דהטעם דמהני לאי דהוי כאמר כל מי שיתן לך כאילו נתן לי, לפי' אי' לקטנה דעלמא נמי [שאמר לה לאי וקבלי קדושי בתי כ], דלא גרעה מכלל, אבל לטעם הרא"ש דהוי מתורת שליחות דלעומתה ולזכותה נעשית שליח, לפי' דוקא ע"י עצמה ולא ע"י קטנה דעלמא [א]. וכן הוא בב"ש סק"ז. [ואחר שכתב הב"ש עוד חילוקי דינים בין הטעמים, סיים דיש לחוש לתומא ל' הטעמים].

ובאבני משפט סק"ה כתב דמש"כ הח"מ דלא גרע מכלל, אינו מדוקדק, דלהרמב"ם הטעם בזה לכלל דמהני הוא משום ערב, [וא"כ דוקא צ"ע לו הרא"ה], ולהר"ן לא מהני אלא ככלל שלב משום שיש לה הנאה, וגרסה דעיקר כוונת הח"מ היא לשיטת הרמב"ן דהא דמהני לאי דלא' הנאה, רק דהוי כלאמר כאילו נתן לי, אבל לדעת הר"ן דהטעם דהוי כחן לכלל, לא מצינו כלל ללמוד מכאן לקטנה דעלמא, וחומה על הב"ש שהעתיק דברי הח"מ ולא הרגיש בא.

ובתפארת יעקב סק"ה כתב דלהרא"ש קטנה אחת לא, ולהחוס' [דס"ל הטעם דמהני לאי דיש לה יד], אפילו אחת, וכן דקאמר חומר אדם לבחור, דס"ד דכיון דאסור לקדש בזה קטנה עד שחגדיל ותאמר בפלוגי אני רוצה אי' חוז הוא לה, קמ"ל דבחר אז חזקתה. ועי' שבעלה דהעיקר בדברי החוס' ודלא כהרא"ש דהוי מטעם שליח. ועי' עוד במלחמת אבן כאן מש"כ בא.

אולם בסי' קדושין סק"ח העלה דלכל הטעמים לא מהני, וכחב, דמש"כ הח"מ וצ"ש דהטעם דהוי כחן לכלל וכאמר כאילו נתן לי אי' לקטנה דעלמא, זה ליתא, דהא דלא' לא אחיזק ע"ה מדין ערבות דאי' אי' ללמוד מדריב"י, ועוד דלא דיבר עם המקדש וכמ"ש בחוס' ורא"ש ורשב"א ור"ן [והוצא לעיל בסק"ד אות ז], וצ"ע שם כתב הטעם דהוי כחן לפלוגי שיקבלם לי ואף דאינה יכולה לזכות לאחרים לדידה זכיה ואזכיה זוכה ממילא משבח נעורים, הרי כהדיא שאינה זוכה לאזכיה ולא שייך דין ערב, וא"כ ממילא בקטנה דעלמא אם אמר לה לאי וקבלי כסף ממני שירצה לקדש בתי ועי' קבלתך תתקדש בתי לו, דלא מהני, דבקטנה דעלמא אינו זוכה בשבח נעורים שלה, וכך דתן לכלל איירי כשדירבה עם המקדש והאינא הממון על פיה, אבל כשלא דיבר עם המקדש לא הו"א הממון על פיו כו', ואיך תתקדש כיון שאין כאן ערבות ולא קיבל כלום כו', ומה שזכר בדברי הרמב"ן דהוי כאמר כל המקדש בתי כאילו נתן לי וכמו ע"מ שיקבלם לי ותסרה לכלל, אין כוונתו לדמות לגמרי, דאין כאן דין ערבות כבאומרת חן לפלוגי שהו"א ממון על פיה, ומדריב"י למדין דנצ"ח [בצחו] מיקדשה אפילו בליכא דין ערב, ויבציעוד, ונפק"מ דהפקיד פקדון ביד קטנה וחזר ומקדשה זו, לזכרה דין ערבות מאחר שלא הו"א ממון ע"י האב, ולהר"ן בלא"ה ליכא דין ערבות כיון שלא דיבר עם המקדש כו', [וגמ"מ מהני משבח נעורים דלאזכיה], וא"כ פשיטא דבקטנה דעלמא אינה מקדשת

אפי' דאמר שם דאם הגיע לעומת חפץ ומחזירו זוכה בין לעלמא בין לאחרים כו', ולדעתם לא חיקשי מידי, דמוקמי קטנה זו ביודעת להחזיר החפץ לאחר שעה, שאזכה בין לעלמא בין לאחרים, אבל בחוס' רי"ד חולק ע"י וכחב וכו' שיש לה יד לשמור הקדושין כגון שהגיעה לעומת אגוז ונטלה לרור חורקו, אבל בפחות מכן לא, ואפי' דלקדושי מילון צעין כפשוטא דהאמרין בגיטין סי' א', [וכינתו מזה שית וימטלה כל חד לפי חורפיה, כדאינא שם בדף נ"ע א'], היכא דאית לה אב וקיבלה מלפניו שאני, ודי לנו בלרור חורקו אגוז ונטלה [א]. ועי' צעני אחרים שם שהביא ראייה מהגמ' בסוגיין לדעת החוס' רי"ד.

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דס"ע ז' כתב דהא דמהני לאי וקבלי קדושי, זה דוקא ביודעת להבחין צענינים השייכים לה ויודעת עניני קדושי, אבל באינה יודעת ענין קדושי אפילו יודעת להבחין בין למר לאגוז כו', אין ביכולת הקדושין שיחזרו אלא"כ אמר האב לאיש ידוע חן מנה לפלוגי בתי ותתקדש לך, והמקדש לריך למר לאב בזה מקודשת לי בהנאה זו שקיימתי מאמריו, ואם היא אינה מבחנת בין לרור לאגוז, והיינו שטעלה כלאמר חורקת האגוז כו', כ"ז ספק קדושין [אפי'ט] בצופן שאמר המקדש לאב כג"ל. ועי' עוד דוד אות ר"ע מה שהאריך בזה דלריכה להבחין ענין קדושין עפ"י הדין צ"ח גבי גט וגבי קדושי מילון, ועפ"י חילופי הגירסאות בראשונים בגיטין שם, וסיים דממילא ללמוד לקדושין, דאם אינה יודעת ענין קדושין איך תתקדש בקבלתה אף שיש לה יד כו', ואיך תיעשה שליח בדבר שאינה מבינה כלל כו', ולכן כתבתי שריכה לידע ענין קדושין. ובאות ר"י ור"א כתב דמש"כ צענים דאם אינה יודעת מקודשת בלאמר האב כו', היינו דאף דאינה יכולה ליעשות שליח מי' כיון שיש לה יד בשארי זכויות שייך בה דין ערב, ולכן לריך חנאי הערבות, אבל אם אינה מבחנת בין לרור לאגוז כ"ז סי' ק, דאם מחלוקת הפוסקים אם שייך דין ערב בכה"ג כשמי שנותנים לו אינו צד זכיה, והוצא צ"ע [דף ח' ז', עי' באו"ה סי' ל' סק"ה אות א'].
ובדף סי' א' בהגה ח' הביא דברי הרשב"א כג"ל דאיירי ביודעת להחזיר החפץ לאחר שעה, כדי שיהיה לה יד לזכות לאחרים, וכחב, אבל כל הפוסקים לא הזכירו זה, ולדעתי פשוט דעשו דעה דחוויה היא כו', ונטונים דברי הר"ן והרא"ש שכתבו דהכא אף שהכסף שייך לאזכיה, לא מיקרי זכיה לאחרים, דאינה זכיה לנפשה ואזכיה ממילא קזכי מינה כו', ובלרור חורקו אגוז ונטלה יש לה זכיה לעלמא. ועי' עוד בדס"ע ד' שכתב גבי גט דאם היא יחירה מזה עשר שנים, אף שאינה פקוחה צעניני מ"מ, עכ"ז יש לה דעת ק"ח ומסתמא יודעת ענין הגט.

ובעין יצחק סי' ה' אות ע'—י"א כתב דאם האב עומד בשעת הקדושין, חלים הקדושין אף אם היתה שוטה בעת הקדושין, דהרמ"א כתב דכשמתחיל ידו או עומד אצלה הוי כקובל הוא, ובאבני מלואים סק"ח העלה הטעם דמהני מדין ערב, [והוצא להלן סק"ע], וזה נראה ברור דאף באמר חן מנה למר שוטה וקמן ג"כ שייך דין ערבות כו', וא"כ כשהאב עומד שם דמהני מדין ערב זה שייך אף בשוטה, [ועפ"י] כתב לדמות היתר אחד בגידולו

(כ) מדברי האר"ז צבי (תאומי צביה) סק"א ומחצית השקל כאן, בהערת דברי הח"מ והב"ש.

(כא) ובאמת משמע כן מדברי הרא"ש עצמו בפ"א סי' כ"ה, דכשדן בטעם דמהני צאי, כתב בין שאר הדוחיות דאין לומר דבא ללמוד דמתקדשת אף דלאו בת זכיה היא, דא"כ אמאי גסא אומר אדם לבתו קטנה, אפילו בקטנה אחרת יכול להשמיצנה חידוש זה שיש לה זכיה. ופי' הטעם דמקבלת בשליחות האב כיון דהוי לטובתה וכג"ל.

(יח) לפנינו בגמרא שם הגירסא דלקדושי מילון סגי בצרור חורקו אגוז ונטלה. וכן הביא שם בתוס' רי"ד בשם בה"ג. אך התוס' רי"ד עצמו גרס שם דבעינן כפשוטא, וכתב שכן גרסו ר"ח ור"י. וכן הוא גירסת הר"ף שם.

(ט) מיהו עי' לעיל אות ו' בהערה ט"ז בדברי הפרי יעקב, שהביא מירושלמי דאם אמרה חן לחרש ותתקדש לך אינה מקודשת משום דלא חזי בר דעת.

אוצר

סי' יח אות י"ב

הפוסקים

ובאבני גור סי' תל"ג כתב דנראה דהא דהכריחו להרשב"א דכסף הקדושין של האב, דאל"כ לא דמי לקדושי יעוד דהתם האב מקבל הכסף דהא חזרת לרשות אביו, אלא שלחך להבין הסברא דהיא מקדשת עצמה והאב נוטל הכסף, ונראה עפ"י מה שיש ליישב הא דמהני לאי אף דאין לה דעת, דהא גבי גט קטנה יש לה יד משום יד אביו בדאמרינן דף מ"ג ב' דהיא ואביו מקבלין את גיטתה, ורק בקדושין קאמר התם דאביו ולא היא משום דמפקעת עצמה מרשות אביו, וא"כ הכא דאביו נתן לה רשות מועיל מדאין יד אביו כמו לגבי גט דאמרינן דכיד אביו דמיא, ולפי"ז אחי שפיר מה שאביו נוטל הכסף, כיון דהא דמהני בקדושין שלב הוא מטעם יד אביו.

אולם ביש"ש פ"א סי' כ"ה הביא דברי הר"ן הכ"ל, וכתב דמלשון אומר אדם לבתו, ובסוגיא, לא משמע כלל שיהיו הקדושין שלו. ובקרבן נחנאל פ"א סי' כ"ה אות ד' הביא דברי הרשב"א הכ"ל, וכתב דכיון דהפקיר לה זכותו שיש לו בה, הוי כיתומה בחיי אביו, ואפילו כסף הקדושין שלה. ובגמרא דק (מלוואוויטש) סי' קט"ז אות ז' כתב דלהר"ש כסף הקדושין הוא שלה, וכמ"ש בטעם הדין דמהני לאי דהיא זוכה לעצמה בשליחות אביו. וכ"כ בשבילי דוד סק"ד, דמדברי הר"ש מתבאר דכעת זוכה כסף הקדושין לעצמה בשליחות אביו. ועי' בשו"ת מהר"ם מיינן סי' ד' שכתב בינדגין, שיאמר לבתו לאי והתקבלי כסף קדושין ויהא שליכ"י.

ועי' בחקר חלכה (להר"י לנדא) ח"ב דק"ה טור ב' שכתב בתוס' ד', דבאמירת לאי וקבלי קדושין מוכה לה האב כסף הקדושין. ועי' מה שהקשה דאך יכול לזכות לה הכסף הא הוי דבר שלא בא לעולם, ותירץ דיש ליישב בדוחק דהגוף של הבת משועבד להאב לכסף הקדושין, והוי כמקנה הגוף לשבח והגוף ישנו בעולם, ולי"ע.

ובמ"ב קדושין סק"ט כתב דהא דלריכוס למילף מדריב"ר, זה רק כשאומר האב לבת שתקבל הכסף לעצמה ואין הוא רואה לזכות כלל בקדושין, דלזה לריכוס ללמוד מדריב"ר כיון שאין ההנאה באה לידי כו', אבל אם האב רואה לזכות בקדושין דזכה בשבח נעורים אין לריך ללמוד מדריב"ר, שהרי הנאה דידיה הוא והוי כאילו בא לידי כו', וזכר לכ"ע מהני ב'. ועי' לעיל מה שסק"ה שדן לשיטת הר"ש דטעם משום שליחות דלעצמה נעשית שליח, אפשר דזה דוקא כשהכסף בשבילה והוי לעצמה, אבל אם אמר שתחזיר לי הכסף אפשר דלא מהני דאין שליחות לקמן.

יב. ואם צריך שהקדושין יהיו גם לדעתה ורצונה של הבת, או שיכול לקדשה גם בעל כרחא כל שאינם גדר דעת האב. בהמקנה ק"ח כאן, דן דזה תלוי בטעמים שכתבו הראשונים דהא דמהני לאי וקבלי קדושין, דלעטס הרא"ש שבוטל מטעם שליחות לריך שיהא הנחית לידה מדעתה ומרצונה כמו כל שליח קבלה דהא דצויד יכול ליעדה דע"כ כו', מ"מ לא למדו מדאין יעוד לכל מילי, דהתם לאו מדאין שליחות הוא כו', אבל להטעם דהוי כהן מנה לפלוני י"ל דמהני אפילו דע"כ, מיהו לפי מ"ש"כ בחוס' קדושין מ"ו א' ד"ה ב'ין, [גבי קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביו], דלא הוי האב מתירא א"ס הוי יודע דהיא מעבדת, י"ל דאפילו א"ס הוא מדאין תן מנה לפלוני מ"מ אינו מתירא אלא כשמקבלת מרצונה, ולי"ע. [ועי' בדבריו לעיל מה, שהביא ראייה מלשון המשנה דף מ"א א' לדעת הרא"ש דטעם הוא משום שליחות].

ובישועות מלכו סי' נ' כתב דלא מציעה להסבירים דטעם משליחות דל"כ אינה נעשית שליח דע"כ, אלא אפילו להסבירים דטעם מדאין ערב, הכא שהקטנה אינה זוכה הוי כהנייה במקום שליח

מקודשת, א"ס לא שדבר עם המקדש תן לפלונית קטנה ותתקדש בחי לך ונתן על פיו.

גם בפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דסי' ב' כתב דהא דמהני לאי וקבלי קדושין זה דוקא בביתו שלו כו', אבל בקטנה דעלמא אף שזוכה לעצמה עכ"ל אין ביכולת הקדושין שיהיה, אלא אמר האב לאי יודע תן מנה לבת פלוני ותתקדש בחי פלונית לך, והמקדש לריך שיאמר לאב הרי בתך מקודשת לי בהנאה זו שקיימתהי מאמרך ונתחיי הכסף לפלונית. וז"ל דוד אות ר"א דסי' טור ב' ב' כתב לדעת הרא"ש, והיא העיקרית, בטעם הדין דמהני לאי דהוא מטעם שליחות דלעצמה נעשית שליח כו', ולא דמי לערב כיון שלא דיבר למקדש כו', לכן אם אמר לקטנה בעלמא לאי וקבלי קדושי בחי לא מהני כו', וכן לדעת הראב"ד והרמב"ם והרשב"א דנותן לה כוחו והוי כקבל הוא, זה דוקא בביתו דאינה לריכוס להקטנה עצמה, אבל קטנה דעלמא לא מהני, דהא לריכוס שנקבלתה תקנה את בתו של פלוני וזה אין ביכולת הקטן כו', וכן לדעת הר"ן דהוי כהן לכלב שלי נראה דלא מהני אלא דוקא בביתו דקבלתה הנאה לו, משא"כ בקטנה דעלמא לריך לבוא בזה לדון ערב ולריך בזה תנאי הערבות, דכיון שיש לה יד לשאר זכויות שייך בה דין ערבות כו', ובצ"ש סק"ז לא כתב כן, אבל העיקר כמ"ש.

עוד כתב בפסקי הלכות דע"א ב' דאם לא אמר האב לאי יודע, אלא אמר סתם כל הנותן כסף לפלונית תתקדש בחי לו, ה"ז ספק קדושין [אפילו] בלאופן שחזר המקדש ואמר לאב שתתקדש לו בתו בזה. וז"ל דוד שם אות רי"ב כתב לבאר זה, דכבר כתב בל"א ר"א דלמד תירוצא לא שייך בלאופן זה דין ערב, ואין תירוצא מוכרח, לכן בדבר ספק.

יא. כשאמר לבתו צאי וקבלי קדושין, האם זוכה היא גם בכסף הקדושין לעצמה, או ששייך לאביה. כתב במקור ישראל ונחלת יהודה יו"ד סי' ח' ד"ה ג', דזכה לאי וקבלי קדושין נראה מדברי הרשב"א והרישב"א והר"ן דאפ"ה כסף הקדושין לאביו הוא, שכתבו דאפ"ה שהאב חוזר ונוטל ממנה משום שבה נעורים שזכתה לו תורה, מ"מ זכיותה זכיה כו' ב', ונראה דה"ל כנערה אף דיש לה יד לקבל קדושיה, דלא מלאנו מי שיחלק בזה.

גם בצ"הגר"א סק"ד כתב בתוס' ד' דהקדושין תחריס לאביו. וכ"כ בחזון איש סי' קמ"ח בהערות לדף י"ט א', דהיא זוכה בכסף אלא שאביו זוכה אח"כ מידה כדון שבה נעורים לאביו, שהרי ארוסה נשואת אביו היא עדיין. ועי' בדברי האבני מלוואים סק"ז ותשובות ר' אליעזר סי' כ"א אות י' המובאים לעיל אות ה', שכתבו ג"כ בתוס' ד' דקדושין כסף ושטר צעין מעי ליד האב. ועי' באבני משפט סק"ה מ"ש"כ ע"ד האב"מ. ועי' בדברי מהר"ם מעיל דק המוצא צ"ח ודרישה כאן, שכתב ג"כ בתוס' ד' שהקדושין לאביו.

(ב) ובר"ן שם כתב עוד בטעם דמהני צאי אף דקטן אין לו זכיה לאחרים, דהבת לאביה ממש היא זוכה, דכל מאי דזכיה ביה איהי אב זכי בה ממילא דכל שבה נעורים לאביה ותר"י הוא של אב. ובדריב"א שם כתב עוד, [והובאו הדברים לעיל אות ט'], דלדעת התוס' מוקמי הכא בקטנה דידעת להחזיר החפץ לאחר שעה, דזוכה גם לאחרים [והיינו לאביה].

(ג) ועי' שיישב בזה דעת הרא"מ איך יתירץ הסוגיא דקטנה שנתקדשה שלא לדעת, דכשהאב זוכה בכסף מהני לכו"ע.

(ד) עי' בלשון הרא"ש פ"א סי' כ"ה שכתב בלשון: דאותו כח חכות שזכתה לו תורה יכול ליתנו לה להתקדש עצמה, מדעתה".

אוצר

ס"ק יח אות יב—יד

הפוסקים

וביל לחזור, וכו' צמת הוי כחור, שאין כח מעשי אלא מכה האצ
וכיון שמת פקע כח האצ ופקע כוחה, משא"כ ביעוד שחידשה חורה
שזכתה בכח האצ לעולם, ובשכילי דוד כאן כתב לחזק קושיא זו,
דדוקא צללי שמרשה מדעתו לכן בשמת צעלה הרשאתו, וכמו
דמהני חורה, אצל ביעוד דאפילו תנאי לא מהני דהחורה נחזה
זכות זה לבתו, לכן אפילו מת מהני, וע"י מה שחזק קושיא זו
בהמקנה צחי לסוגין, ועיין בהשמטות.

ובצפנת פננה ח"ד סי' רס"ו כתב דבקדושי כסף ודאי דלא מהני
כשמת, דאין הקדושין נעשין כלל ע"י קבלתה, אצל בקדושי
שטר כשכתב צחי האצ לשמה ומדעת אביה כדת, ואמר האצ לבתו
לקבל, ומת, י"ל דהוי קדושין, דהדבר כבר נעשה גרר קדושין, וכ"כ
בסי' רס"ז דבקדושי שטר אם כתב השטר מדעת האצ כדת, והאצ
אמר לה לאי וקבלי, ומת, ואח"כ קיבלה, מהני, אצל בכסף כיון
שמת אי אפשר לחול כלל שם קדושין על הדבר, ומה שייך קבלי
קדושין דאין זה קדושין כלל הדבר הזה, וכע"ז כתב צח"א (נדפס
ח"ט) סי' י, ושם הבוסף דשטר הוי כמו שהאחר נעשה רק
המליאות לא נעשה, ולכן מהני אף אם כבר מת. ובספרו על הרמב"ם,
פ"ג דאישות ה"ל י"ג כתב דהוי דקטנה אין לה זכיה, מ"מ יכול
אביה להקנות יד שלו שיש לו זה לעצמה, ואף אם אח"כ מת האצ
מ"מ יש לה יד לקבל קדושין מחמת קנין האצ, וכמו ביעוד דזדואי
דיכול ליעדה גם אחר מיתת האצ. [ובאן לא חילק בין בכסף
לשטר, ואפשר דגם כאן כוונתו רק בשטר].

ובשחזור זו אחר שנתקדשה. בחידושי הריטב"א דף מ"ד צ"י כתב
צח"א לענינו, דבהא דאומר לבתו לאי וקבלי קדושין,
כיון שקיבלה קדושה גמור הקדושין אע"פ שלא נתראה האצ אח"כ
כלל כו', והיינו דאילטרטכין למילף מדריב"ר, וע"י עוד דדברי חס"י
הרא"ש לעיל שכתב בלשון: דמי למיחד ביה קודם שקיבלה
קדושה. [ומשמע ג"כ דס"ל דלא מהני חורה אחר קבלתה].

אולם בשיטת לא נודע למי צסוגין כתב צח"א, דאומר
לבתו לאי וקבלי קדושין מלי האצ למיחד ביה כל זמן שלא
קיבלה

ובישועות מלכו סי' נ' הביא דברי הכ"מ פ"ג דאישות ה"ל י"ג
שפירש דברי הרמב"ם שם בקטנה שנתקדשה שלא
לדעת אביה דבין היא ובין אביה יכולים לעכז דהיינו אע"פ
שנתרטה תחילה, ושהקשה ע"ז במהרי"ט [צחי דף מ' ע"ר צ"י] דאין
חיסוק אדעתא דריווי מתחילה וגם הכת נחרית שיכולה לחזור,
וכתב שגראה מדבריו [של המהרי"ט] שחפס דאומר לבתו לאי
וקבלי קדושין וקיבלה שלא מידעתו, כיון שגארה בתחילה אע"פ
שחזר לבסוף קודם שזדע לו מהקדושין, לא מהני [חזרתו], וכ"כ
הריטב"א [ה"ל] בפשיטות דאף שחזר האצ קודם ששמע לא
מהני [חזרתו], ויש לתמוה ע"ז, דלדעת הסוגרים דהטעם דמהני לאי
הוא מדין ערב וכזרוק מנה לים, וכי בלומרת זרוק מנה לים זרקא שלא
צפניה וחורה קודם ששמעה היעלה על הדעת שתתקדש כו', [ע"ש
שהביא ראיות לזה], לכן נראה דכוונים דברי הכ"מ דלמ"ד דהטעם
דלאי הוא מדין ערב, יכול לחזור קודם ששמע וכמו בזרוק מנה
לים מה).

יחזיק

כה) לכאורה אינו דומה אומר צאי לזרוק מנה לים, דבאמרה זרוק
מנה לים ולא עשה כן בפניה רק אח"כ, הרי לא עשה כן עפ"י דיבורה
רק מעצמו, אבל באומר צאי הרי עיקר הרשות שנותן לה הוא שתקבל
הקדושין שלא בפניו.

[שאלנו] משומר, דלא מהני, וע"י מש"כ בזה במשפטי יעקב סי'
מ"ו ומ"ח, ובמפרט לנפש צסוגין.

יב. כשאמר לה צאי וקבלי קדושין והמקדש זרק הקדושין
לחצרה. כתב בפסקי הנכות (יד דוד) ח"א דס"ח
ב', דהא דמהני לאי זה דוקא כשמקבלת הקדושין בידה, אצל אם
זרק לה. הקדושין לתוך חלרה ה"ז ספק קדושין, ואפילו בנערה.
וציד דוד שם אות ר"ד כתב דכבר ביאר בלוח קל"ט דבשליה לקבלה
בכה"ג הוי ספק וכמו בגמ', [והובא בסי' ל"ו סק"א אות י"ד],
ולדעת הרא"ש והרמב"ם הכי הכת יש עליה חורת שליח, ואף
לדעת החולקים על הרא"ש עכ"ז לא עדיף ידה לענין קדושין צנתן
לה רשות, מידה לענין גט בנערה המאורסה שהחורה זכתה לה
לקבל גיטת, ומ"מ הוי ספק כשזרק לחלרה.

יד. האם יכולה להתקדש גם כשחזר בו האב מאמירתו,
או כשמת. כתב בשערי תשובות (והוא תשובות מהר"ם
מרוטנבורג) סי' רל"ג, דבהא דאומר אדם לבתו קטנה לאי וקבלי
קדושין דילפינן מדרי' יוסי צ"ר יהודה, נראה לפרש דהא קמ"ל
דכשאמר לבתו לאי וקבלי קדושין שזב אינו יכול לחזור בו ואפילו
יחזור לפני שקבלה, [ושמעין כן] מדריב"ר ביעוד, דהיכא דמכרה
כאלו אמר קבלי קדושין ואינו יכול לחזור בו דמיעיד לה צע"כ
דאצ אפילו חזר בו קודם יעוד. ובצית מאיר כאן כתב צח"א ד
לדעת הרא"ש דהטעם דמהני לאי הוא משום שליחות, דצלאי יש
לה עדיפות משליח לענין שזב אינו יכול לחזור ולצטל, ולזה נריך
למילף מיעוד.

אולם בחידושי הריטב"א צסוגין כתב דבהא דלאי דילפינן מיעוד
אינו דומה לגמרי לשם, דהתם אינו ראה האצ לחזור בו
אינו יכול לאח"כ קדשה ממנו לאחר, ובאומר לבתו לאי וקבלי
קדושין אם ראה לחזור בו הדעת נותנת שחזר. גם צח"א הרא"ש
צסוגין כתב דאע"ג דהא דלאי לא דמי לגמרי ליעוד, דהתם אפילו
צע"כ דאצ מלי ליעוד וכשאומר לבתו לאי מלי למיחד ביה קודם
שקבלה קדושה, מ"מ אי לא מהני צעלמה מה שנותן לה האצ רשות
להתקדש ע"י עצמה, לא היה אומר הכתוב שיועיל לענין יעוד,
והתם דמהני צע"כ גז"כ הוא משום שכבר מכרה לו. וכן כתבו
בחזון איש ובשכילי דוד דלהלן דיכול לחזור בו. וע"י בלצני מלואים
סק"ג מש"כ עוד בטעם הדבר דצלאי יכול לחזור בו כמ"ש הריטב"א,
אף דביעוד אינו יכול לחזור בו אפילו אחר שנתקדשה. וע"י בתשובת
צעל חלקת יואב שצקובן שערי תורה ח"ג סי' כ"א שכתב צח"א ד,
דאף שהאצ מסר לה כוחו, מ"מ פשיטא דעדיין בידו לקדשה.

ובשמת האצ, בחידושי הריטב"א צסוגין כשדן בטעם דמהני
לאי וקבלי קדושין, כתב בין שאר הדחיות דאין לומר
הטעם דמרוקן רשותו אלא ומרשה אותה דומיא דיעוד, דא"כ
אפילו לאחר מיתת האצ מקבלת קדושה כשאמר לה מחיים לאי
וקבלי קדושין, דומיא דיעוד דאיתא לאחר מיתת האצ, וזה אין
הדעת סובלתו ולא אמרה אדם מעולם, ובהרשאה כיוצא בזה בשמת
המרשה צעלה הרשאתו. [ובסיים דהטעם דהוי כזרוק מנה לים
ותתקדש צחי לך]. גם בתשובת צעל חלקת יואב האצ כתב דצמת
האצ אחר שאמר לה לאי, לא מהני וכמ"ש הריטב"א. וכ"כ בחזון
איש סי' קמ"ח בהערות לדף י"ט א', דכה זה שנתן לה האצ
כשאמר לה לאי יכול לחזור בכל שעה ולשגול הימנה, וכן אם מת
האצ צעלה הרשאתו, וביעוד חידשה תורה דאפילו חזר האצ או
מת נשאר הכח בידה כו', והריטב"א הקשה להטעם דמרוקן רשותו
דא"כ יהיו לאחר מיתת האצ כביעוד, וכבר נתיישבה קושיא זו
במש"כ הריטב"א [ה"ל] דאע"ג דביעוד אינו יכול לחזור בלאי

ביאור הגר"א
[יח] וכדי כו' דהיי כו'
כ"ל :

יח] וכדי להוציא נפשו (ו) מפלוגתא יחזיק האב יד הקטנה בשעה שחזקל הקדושין או יעמוד אלה כשתקבלן דהוי כאלו קבלן בעצמו (כל זו וצח"ה סי' ר"א*) וכדי

* בכל דפוסי השו"ע כתוב מ"ג, והוא ט"ס וצ"ל כנ"ל. וכ"ה בב"י.

באר היטב

(ז) מפלוגתא. ואם אומר למקדש תן לנתי קדושי כסף ותתקדש לך אז לכ"ע יכולה לקבל הקדושין אפילו אם אציה אינה שם דהוי כאומר תן לפלוני. כ"ס :

הפוסקים

סי' יט

אוצר

נראה בהתחיל האב אלא בהתחיל המקדש, ועוד דל"כ זה אינו אלא בקדושי כסף, אבל בקדושי שטר דלא שייך ביה דין ערב, [דאינו מחזיק הנאה], לא מהני עומד על גבה, ומדברי הרמ"א שסתם משמע דאפילו בשטר מהני כל שעומד ע"ג, וצח"ה כחז שיעמוד אלה ויחזיק בידה, דאז הוי כמאן דנקיט לה איכו בידה, וכדאמרין בשבת קמ"א ז' הוציא תינוק חי וכים תלוי בלארז חייב משום בים, וא"כ ה"ל כיון שחופס ידה הוי כמאן דנקיט ליה האב ומהני בין בקדושי כסף בין בקדושי שטר, אבל הרמ"א כתב "ואו" שיעמוד אלה, וכדי התה"ד דקדק בלשונו וכתב יחזיק בידה דוקא, וצ"ע, מיהו לפי מש"כ הרמ"א שיעמוד אלה, נראה דבקדושי שטר ודאי לא מהני עומד אלה, ורק בקדושי כסף איכא למימר דס"ל דמהני מדין ערב, ואף דשם לא מהני בהתחיל המקדש וכנ"ל, מ"מ י"ל דבשהאב עומד אלה וכלל יודעים שרואה לקדש וליתן הכסף לבתו הוי כאילו התחיל האב, אבל בקדושי שטר עמידת האב לא מהני כלל, וחופס בידה אפשר דמהני אפילו בשטר, ומעטם שכתבו דהוי כנקיט האב ובגמ' שבת כ"ל, ואכתי צ"ע. [ועי' לעיל בדברי היט"ש והצ"ח שכתבו בלשונם: עומד על גבה וחופס בידה].

אולם בערך שי כאן כתב ליישב דעת הרמ"א, דל"ל דהרמ"א ס"ל דמש"כ צח"ה דיעמוד ע"ג ויחזיק בידה, ע"כ ה"ל וא"ל המחלקת, דל"כ כיון שמחזיק בידה הרי עומד ע"ג כו', ומה שהקצו האצ"מ והמקנה מה מוטיל ע"ג, נראה ליישב דהא הטעם דאין יד לקטנה לזכות לעצמה הוא משום דלאו בת דעת היא כו', אבל כשהאב עומד על גבה מהני דעתו וכוונתו, וכנגיעתו כ"כ ז' דפריך בחרש שוטט וקטן והא לאו בני דעה נינהו ומשני בגדול ע"ג, ובחידושי הרשב"א חולין י"ב כתב שם שם ר"י דהא דמהני בכחיצה בגט צח"ה וגדול ע"ג, דהעמידה ע"ג הוי כוונת העושה ומדין שליחות, הרי דאין שליחות לחשי' מ"מ בגדול ע"ג מלעפרים הכוונה והמעשה וכו' כוונת העושה מדין שליחות, וה"ל בקטנה דאינה צרעות עצמה רק צרעות אציה הוי מעשה כאילו אציה עושה כשע"ג, ולכן אפילו חת"ל דאין לקטנה יד לזכות אפילו בדעת אחרת מקנה מ"מ כשאציה ע"ג הוי כאילו אציה מקבל, וזה מדויק יותר בלשון הרמ"א שכתב דהוי כאילו קיבל בעצמו.

והוסף בערך שי שם, דנראה דמה שהפך הרמ"א הלשון, דהתה"ד כתב יעמוד ע"ג ויחזיק בידה, והרמ"א כתב קודם יחזיק בידה ואח"כ או יעמוד אלה, משום דהרמ"א סיים דהכי עדיף משיקבל בעצמו דהרי י"א דאסור לקדש בתו קטנה, וא"כ עדיף נמי שיעמוד אלה משחיזיק בידה, דאם יחזיק בידה עושה האב עיקר המעשה והכוונה, והקטנה כגרן ביד החולץ, ועוד נראה דבשבת קמ"א אכא דקטן העושה לדעת אציה, פרש"י דקטן שיודע לכתחין

יט. יחזיק האב יד הקטנה וכו'. מקור הדין לויין בפנים כל זו וצח"ה סי' ר"א. וצח"ה שם כתב וז"ל: מי שמשיא בתו הקטנה נראה דשפיר דמי שהקטנה בעצמה מקבלת קדושיה והאב יעמוד אלה ויחזיק בידה לקבל הקדושין במלותיו ובמאמרו. ואחר שהביא דעות הסוברים דמהני לאי וקבלי קדושיך, סיים, עוד נראה דכל הנהו דברי הגאונים דלעיל לא איירי אלא היכא דנותן האב רשות לבתו קטנה לקבל קדושין שלא בפניו לפי דעתה ורלוה, והכי משמע לשון הגמרא כו', [כנראה דכוונתו ללשון "לאי"], אבל כשעומד על גבה וחופס בידה לקבל הקדושין הוי כאילו הוא קיבל בעצמו. והוצאו דברי התה"ד בקיטור צ"י כאן. ובד"מ אות ד' הביא מש"כ בלבו [סי' ע"ה, וכן הוא בלחיות חיים סי' ג'] דהאב מקבל קדושי בתו או מוציא ידה מחיקו ומכין אותה לקבלה.

ובע"ז כבר איתא בגמרא קדושין פ"ג סי' מ"ב, דאחר שהביא מחלוקת הראשונים אי מהני לאי וקבלי קדושיך, סיים, ומנהג הוא להושיב בתו קטנה בחיקו להוציא נפשו מפלוגתא.

ובישי"ש פ"ה סי' כ"ה, אחר שהעלה כהר"מ דלא מהני לאי וקבלי קדושיך, כתב [לשון התה"ד] דאף האסורים לא אסרו אלא לתת לה רשות שתתקדש בראיה שלא בפניו, אבל אם עומד על גבה וחופס בידה לקבל הקדושין הוי כאילו קיבל בעצמו. וכן צ"ח כאן אף שכתב שיש להחמיר באומר לאי וקבלי קדושיך, מ"מ סיים דשעומד על גבה וחופס בידה הוי כקיבל בעצמו, כמ"ש צח"ה.

ובמ"ב קדושין סק"י כתב דמה שהעתיק הרמ"א דייחזיק ידה או יעמוד אלה צ"ע, דמאי מהני עמידה [לחוד] שעומד אלה, ואי סגי בעמידה למה לי שיחזיק בידה, וצח"ה כתב שעומד אלה ומחזיק בידה, אבל עמידה לחוד לא מהני. אלא שסיים דכיון דצח"ה רוצ הפוסקים ס"ל דמהני לאי וקבלי קדושיך, אין לדייק כל כך.

גם בהמקנה קו"א כאן כתב דאינו מוזן מה יועיל מה שכתב עומד אלה להוציא נפשו מפלוגתא כיון דאין שליחות לקטן, ואף דמאינו דדין חצר דקונה בשומד ביד חצרו, מ"מ בקטנה אפילו אי נימא דהוי כחצרו לא מהני, דהוי חצר המכללת דלא קנה אלא בכפות כדאיתא בקדושין מ"ד ז', וצח"ה שפנינו איתא כשעומד על גבה וחופס בידה, וכן העתיק הצ"ח [והצ"י], משמע דבעינן דוקא שיחופס בידה, ואפשר דכח"כ שמחזיק בידה הוי כעבד כפית שהוא משחמר על ידו. וליין לדבריו צסע"ף י"א שכתב קצת יישוב לזה, וסיום צ"ע.

ובאבני מלואים סק"ח, אחר שהקשה ג"כ מה מהני שעומד ע"ג, דכיון שחופס לדעת הסוברים דלא מהני לאי סוף סוף הא לא מצי כסף הקדושין ליד האב, כתב עוד, דאין לומר דכל שהאב עומד ע"ג הוי כאילו דיבר למקדש תן לפלוני ומהני מדין ערב, דמ"מ חיקשי לפי מש"כ הרמ"א צ"ח כ"ט סעיף ז' דלא מהני מדין ערב אלא בהתחילה היא, ובקטנה אף דהאב עומד ע"ג אינו

(כו) ועי' בחשובת הרב יוסף ק"פ שבשור"ת מהר"ם פדוואה סי' ב', שכתב בתוך הדברים לענינו: כשהוא עומד על גבה או מחזיק בידה, כפי פשרת התה"ד. וכן הפתיק דברי התה"ד בדרישה אות א'.

ביאור הגר"א והכי עדיף טפי משיקבלו בעלמו [י"ס] דהרי י"א דאסור לקדש (ח) בזה קטנה (שם בחי'א) כמו

[י"ס] דהרי י"א כו'.
כמש"ש מ"א א' וכו'
מח"מ דלקבל קדושה בעצמה ליכא איסורא :

באר היטב

(ח) בזה. אבל כשהיא עומה מקבלת חין מתניב האז למחות אס היא חפילה. עיין ח"מ :

אוצר

סי' ק"ס—סי' כ

הפוסקים

[אם היא מקבלת הקדושין], ואפי' דאמרין אסור לקדש בזה קטנה, הי"מ כשהוא בעלמו מקבל הקדושין, אבל נתן לה רשות לקבל קדושה והיא מקבלתה, מותר, וכן עשיתי בבתי הקטנה אמרתי לה בתי קבלי קדושין אס את חופלת. ועי' בהגרי"א סק"ע שהביא את המהר"ם הג"ל במקור לדברי הרמ"א. וכחצ במגלת ספר ח"צ דל"ז ד', דנראה דמהר"ם למד כן מהב"ד דדף י"ע א' דאומר אדם לבתי קטנה לאי וקבלי קדושין כו', [דמשמע דאומר לבתחילה], ועי' ברא"ם פ' חיי שרה [פ' י"ז] דמוכח מדבריו כדעת מהר"ם. [אלא שהמגלת ספר עלמו העלה דגם בזה יש האיסור, וכמובא להלן].

גם במרפא נפש בסוגיין כתב דבאמר לה לאי וקבלי קדושין מותר לקדש קטנה, וכמ"ש הרמ"א והח"מ. וכ"כ במשני גנים (להרי"מ עכ"ל) ח"מ סי' ע' ד"ב ור"ח, דכשמקדשה בעלמה ליכא האיסור.

ובערוך השלחן סעיף כ"ט כתב לבאר דברי הרמ"א, דהרי האיסור הוא שמה אז נגד רטובה, אבל כשרטובה להתקדש ליכא איסורא כמ"ש הב"ש סק"א, [פי' ע"ז להלן סק"ב], וממילא דכשהיא מקבלת בעלמה הרי רטובה בזה. [ועי' בס"ק הג"ל שהובא מדבריו בסעיף י"ג דאפי' דל"ן בזה איסור מ"מ ח"ן זה נכון].

ואם יש עכ"פ מליצה שלא לקדש בזה הקטנה גם בלאמר לאי וקבלי קדושין, יתבאר בסק"ד אות א'.

אולם במגלת ספר ח"צ דל"ז ג' העלה דגם בזה יש האיסור, שהביא דברי הטור סו"ס י"ז בזה דפוסקין על הקטנה להשיאה כשהגדל, שהביא מפרש"י [בתוצאות י"ז ב'] דדוקא בלא קדושין אבל ח"ן לקדשה עד שהגדיל ותאמר בפלוגי אני רוצה, וכחצ שיש לחמור על שהוצרך להביא מפרש"י, ולא היה לו צורך להאמר שצ"ב ל"ז כתב דמורה שלא יקדשה עד שהגדיל, [והיה צריך להביא המימרא דגמרא כאן], ונראה שהטור נחבין לאפוקי ממש"ב התה"ד בשם מהר"ם דהא דאסור הי"מ כשהוא מקבל, אבל כשהיא מקבלת מותר, ומדברי רש"י הג"ל מוכח דלא ס"ל הכי, דאלי"ב מי הכריחו לפרש ולומר דדוקא בלא קדושין, לימא דלפולס חיירי בקדושין ובגון שנתן לה רשות לקבל קדושה דלא ליכא איסורא, אלא ודאי דס"ל דבכל גווני איכא איסורא, והכי מסתברא, מדקחני עד שהגדיל ותאמר בפלוגי אני רוצה, ואם כדברי מהר"ם ה"ל לימר עד שהבא חפץ ותקבל הקדושין בידה מרטובה, ועוד דבגמרא דיוק ממחני' כשהיא נערה ח"ן כשהיא קטנה לא, ואם איכא אף כשהיא קטנה משכחת לה, ועוד דבדף פ"א אמאי הוליע מיד לומר לו עכרת אדרב, דילמא נתן לו רשות לקבל קדושה, אלא ודאי משמע דבכל גווני איכא איסורא כו', ועוד דסברא הוא דכיון דל"ן דעת קטנה כלום ופחותה אונסא הוי, א"כ מה מעיל כשיחן לה רשות לקבל קדושה והיא תקבלס, וה"ל מוכח לכאורה מדברי מהר"ם מ"ק סי' ב' דלא ס"ל כמהר"ם.

וכשמקדש

להבחין שביטוי זה נוח לאביו ועושה בשבילו, וביצמות קי"ד דאמרנו נמי בעושה ע"ד אביו, שם שיער רש"י ופירש שהחיתוק נופה באביו ונראה שנוח לו בכך ואביו עומד עליו דהוי כאילו מותרו לעשות כו', וחזוין דיש חילוק בקטן דלפעמים סגי בעט"ג דיודע להבחין ועושה לדעת אביו, ופעמים צריך שיהא מוכח ממעשיו שעושה לדעת אביו, ונראה שרש"י דקדק כן משלשן בגמ' ט', ולכן הי' בקטנה אם יודעת להבחין סגי בעט"ג, ואם לאו צריך להחזיק בידה. [ועי' בתשובת בעל חלקת יואב ובאבני נזר המובאים לעיל סק"י"ח אות ב', שכתבו בטעם עיקר הדין דמהני לאי וקבלי קדושין אף דאינה בת דעת, דעמידת המקדש או העדים הוי בגדול עומד על גביו].

ובשבילי דוד סק"ו כתב לבאר הא דמהני עומד פ"ב לבד, דאפי' דל"ן שליחות לקטן, מ"מ כמו בפועל אמרין ב"מ ע' ב' ידיו כיד צט"ב, א"כ קטנה דכל שזכה לאביה לא גרעה מפועל וידה כידו, רק דכשאינו עומד אלא ליכא למימר ידה כידו דכיון דאינו משתמר בידה לא דמי לידו, אבל כשעומד אלא ודאי ידה כידו כו', ופועל קטן עומד אלא ג"כ מהני ודלא בהנחיות המשפט בתי"מ סי' ק"ה שהשיג על הש"ך שם כו', וזה ודאי דקטנה לא גרעה מפועל שכתב ללקט מליצות דידו למליצה כיד רבו האיל דהמליצה לאדון, וא"כ בקטנה דהקדושין לאביה ידה כיד אביה ל"ב שזכה האב בקדושין מכה ידה כידו.

ובהנחות ש' למורה (בגליון השו"ע) כאן, כתב לבאר דברי הרמ"א, עפ"י מש"ב רש"י בשבת קל"ג א' ד"ב ואי, [בג' לק"ן בברת צט של אחר], שכתב דלא ליקו האב התם, אלמא דאי קאי האב הוי כאילו עשה בעלמו. ועי' באמרי דוד (להר"מ פערד) סי' כ"ד שכתב בתו"ד, דמה שפומד סמוך לה הוי רמיזה מעלייתה לפעושה שליח, וכדאיתא בעושי"ע יו"ד סי' רס"ה סעיף ע', עפ"י בגמרא, דבמה שאבי הגיטול עומד אלא המוכל, מודיע שהוא שליח.

ובתשובת ה"ר סגל במכתם לדוד (להר"ד פארו) סי' ד', ובתשובת המחבר שם בסי' ה', כתבו לנידונס שעמד האב אלא בזה בעטת הקדושין, דהוי כאילו קיבל בעלמו דמהני לכוי"ע וכמ"ש הרמ"א.

ועי' בשער אפרים סי' ק"ז, שנשאל בקטנה שאביה היה במאסר, איך לסדר קדושין כדי ללאת ידי כל הפוסקים כמ"ש ברמ"א שיעמוד ויחזיק, וכתב, לכאורה הוריתי שיעשה האב שליח שיעמוד במקומו.

ועיין עוד לעיל בס"ק הקודם, שד"ס הפוסקים נעזר אופנים דמהני לאי וקבלי קדושין לכריע.

כ. והכי עדיף טפי וכו' דהרי י"א וכו'. אבל כשהיא עומה מקבלת חין מתניב האב למחות אס היא חפלה. (באה"ט סק"י מחמ"מ סק"י). וכן הוא בתה"ד סי' ר"יג שהוא מקור דברי הרמ"א, וכתב שמהל בתשובת מהר"ם בר ברוך [וגדפסה בתשובה בשערי תשובות סי' רל"ג], וז"ל, ל"ל דמותר לאדם לקדש בזה קטנה

ביאור הגר"א

כמו שיכתוב בסמוך וכן וכשמקדש הקטנה אומר לה הרי את מקודשת לי (הר"ן פ"ק קדושין) ואם אומר בתך (ט) מקודשת לי הרי קדושין דברי היא במקום אביה עומדת אע"ג שנותן לה הקדושין (ריב"ש סי' תע"ט)

ואם

(כ) וכשמקדש כו' כ"כ הרמב"ן והרשב"א ושי"פ אע"ג דאמרין ט' א' בתך מקודשת לי כו' בין ע"י עצמה לרבנות

נקטה אבל באת ג"כ מקודשת כמש"ש י"ט ב' וז"ש ואם אמר כו' ח"ל הרשב"א דמש"ש ט' א' בתך מקודשת לי ל"ד דכ"ש אם כותב הרי את כמש"ש י"ט ב' כו' אלא לרבנות נקטה ועוד משום רישא בין ע"י אביה דשם אם כ' הרי את אינה מקודשת וכן בסיפא הרי את מקודשת כו' בין כו' דוקא את אבל בתך בין ע"י עצמה בין ע"י אביה אינה מקודשת כמו בגט בכתוב ע"י שליח צריך לכתוב הרי את מגורשת ונראה מדבריהם דבבתו קטנה או נערה ה"ה באמירת הקדושין אם אמר בתך אפילו בקבלת עצמה וכן בקדושי כסף דהא ראיתם ממש"ש י"ט ב' בקדושי כסף ה"א אבל הר"ן חלק עליהם וכ' כמו בסיפא בבגרה בין ע"י עצמה בין ע"י אביה צריך לכתוב הרי את ובאמירה ע"י עצמה צ"ל הרי את ולאביה צ"ל בתך כמו בשליח הגרושין ח"ו בקטנה ונערה וע"י עצמה בשטר כותב בתך ובאמירה אומר הרי את וכן בקדושי כסף. הכלל דהר"ן מחולק עם הרמב"ן והרשב"א כו' שלא בגרה ע"י עצמה לדלידהו בכ"ע מהני ולהר"ן בשטר צ"ל בתך ובאמירה וכן בכסף צ"ל את :

באר היטב

(ט) מקודשת לי וכו'. ונכל זה אין חילוק בין אם האז עומד אלה ובין אם אינו עומד אלה. צ"ש דלא כה"מ ועיין מ"ש ה"ש ונראה שח"ס מקדש קדושין נשכיל בתו' זה אם היא קטנה או נערה צריך לומר לו בתך מקודשת לי ולא הרי את. דהא הוא לאו שליח ואם היא נוגרת והוא שולח. אז נכסף מהני בין אם יאמר את מקודשת כמדבר

* כן הוא גם בב"ש סק"י, כשהוא מקבל, אך כבר העירו במחברת הקדוש ובמחצית השקל כאן, שצ"ל: כשהיא מקבלת.

הפוסקים

ס"ק כא אות א

אוצר

מהני אלא הרי את דוקא כה', ולריב"ש מהני בתך, ולדעת הרמ"א לא פליגי הר"ן והריב"ש, דהר"ן לכתחילה קאמר אצל דיעבד מהני, והריב"ש מיידי דיעבד אצל לכתחילה גם כן מודה דל"ל הרי את כו', ואף שדבריו תמוהים וכו', מ"מ לענין הלכה מה אני לחלוק עליו ודעתו רחבה מדעתנו.

ועי' בהגר"א סק"ג, שכתב דדברי הרמ"א הם מהרמב"ן והרשב"א ושי"פ שכתבו דאע"ג דאמרין דף ט' א' בתך מקודשת לי כו' בין ע"י עצמה, לרבנות נקטה, אצל צ"ח"ת ג"כ מקודשת, ושנראה מדבריהם דאפילו בקדושי כסף, והר"ן חלק עליהם ע"ש כ"ט.

ובח"מ סק"א א' כתב לפרש דברי הרמ"א דמש"ש דאומר לה הרי את, היינו כשאין האז אצל הקדושין, דאין יאמר לה בתך, אצל כשהאז אצל הקדושין יאמר לו בתך מקודשת לכתחילה, מיהו אם אומר הרי את אין קפידא, וכן הוא בזה"ל סי' רי"ג, [שכתב כן אחר שהעלה דהאז יעמוד על גבה], והביא מהריב"ש שכתב דלישנא דברי בתך לכוי' מהני אף ע"י עצמה, ומשמע דאף כשאין האז אצל הקדושין יאמר לה הרי בתך, וכתב דנראה דכוונתו שיאמר [מקודש] לאז הרי בתך מקודשת לו בכסף שאחין לה, ונותן לה הכסף מדעת אביה, אצל שיאמר לכת הרי בתך מקודשת לי אין זה לשון כלל. ועי' גם צ"ח"ס סק"ג, שפירש מש"ש הרמ"א דמהני "בתך", דהיינו כשגם האז עומד שם. וכתב כתב כן בלבוש כאן, דכשצ"ח עומד אלה אם יראה אומר לה האמק"ל ואם יאמר בתך מקודשת לי הרי קדושין, דברי מכה אביה חלין הקדושין וכו' עומד אלה והוי כמדבר עמו. ולכלן שם, אחר שכתב דכשולחם הבנות הקטנות ואין האז אצלם הוהיל והכונה לחופה הוי כמחזיק צידק

אלא הרי את מקודשת לי בכסף זה, וטעמא דמילתא מפני שהכסף כשר ועומד הוא וראוי לקדש בו, ומה חסר הדבור שצ"ל לה האמק"ל וכיון שאביה הרשה אותה לקבל קדושה אומר לה האמק"ל. אמנם בכל אלה אינו מבואר להדיא דאף בדיעבד לא מהני, כמו שנראה בדברי הר"ן.

(כט) מיהו צ"ע דבד"מ לא הביא כלל את הרמב"ן והרשב"א, רק את הר"ן והריב"ש, וגם הלשון דהרי היא במקום אביה עומדת הוא מהריב"ש.

(ל) ובדפוס השו"ע צויין בטעות לתיבות אומר לה הרי את דלחין ברמ"א.

כא. וכשמקדש הקטנה וכו'. א. דעות הפוסקים בדין זה, ואם יש לחלק בין אם עמד האב בעת הקדושין או לא. הנה הרמ"א חילק לכתחילה אומר לה הרי את מקודשת לי, ודיעבד כשאמר בתך מקודשת לי ג"כ הוי קדושין. ומקור דבריו הוא כפי שנתנו בפנים, מהר"ן והריב"ש. ובישא צרכה דק"ל האריך לחמוס על הרמ"א, והביא לשון הר"ן שכתב: ומ"מ כי אמרין "בתך" אפילו כי יהיב לה לידה מהני, הי"מ בקדושי שטר וכו', אצל בקדושי כסף בדבר צרור שצעת נתיבא צריך שיאמר הרי את, וכתב דמבואר בדבריו דדוקא בקדושי שטר מהני בתך אצל בקדושי כסף לא מהני, ולשון לא מהני הוא דאפילו אם עבר ואמר לה בתך אינה מקודשת, ואף דלא כתב צפירות אצל בקדושי כסף לא מהני, מ"מ ממה שכתב בכתחילה דבריו לשון מהני לענין שטר מבואר בהדיא דכוונתו לומר דבקדושי כסף לא מהני, גם הביא לשון הריב"ש צ"ח"ס תע"ט שכתב צנידונו: ואם מפני שאמר המקדש לכלה הרי בתך מקודשת לי ולא אומר לה הרי את, אין צרך כלום, דכיון שהקדושין חלים מכה אביה ומטעמו מקבלת אותה הרי הוא כאלו מדבר עם אביה, ואע"פ שמתקדשת ע"י עצמה מהני לשון הרי בתך, כדאמרין בקדושין ט' א' [כתב לו על הגיור] בתך מקודשת לי בין ע"י אביה בין ע"י עצמה מקודשת מדעתו, אלא שהמפרשים כתבו דע"י עצמה מהני נמי לישנא דברי את, ומיהו לישנא דברי בתך לכוי' מהני אף ע"י עצמה, וכתב דמדברי הריב"ש משמע דבתך עדיף מהרי את, וא"כ אין כתב הרמ"א דהריב"ש מיידי דיעבד, ואין ראה לחבר להר"ן עם הריב"ש דהא רב המרחק צנידונו, וצנידונו דבריו כתב דלדינא לדעת הר"ן לא

(כח) וע"ש שכתב דזו היא גם דעת רבינו ירוחם שכתב בנכ"ב ריש ח"ה דדוקא בשטר יכתוב הרי בתך, אבל בקדושי כסף ע"י עצמה כשלא בגרה אומר הרי את, ושכן כתב הרי"א בש"ג דכשמקדשה בשטר כשהיא ברשות אביה אל יכתוב הרי את אלא הרי בתך כו', אבל בקדושי כסף כשהיא מקבלת קדושה מדעת אביה לא יאמר לה הרי בתך מקודשת לי, שהרי בדבריו הוא מקדשה ע"י הכסף ולה הוא מדבר ולא לאביה. ויש להוסיף שגם בסמ"ג עיני מ"ח כתב דכשהקטנה מקבלת הקדושין יאמר לה הרי את, ובפסקי רי"ד בסוגיין כתב דדוקא בשטר כותב הרי בתך, אבל בכסף אילו אמר לו אביה תן לבתי קדושין אינו צריך לומר לה

אוצר

סי' כא אות א-ב

הפוסקים

צידה, הוסיף, דמי' אומר לה האמק"ל, דכיון שאין האב כאן למי יאמר בתך.

אמנם בב"ש סק"י, והוצא בקצרה צבא"ט סק"ט, כתב דאין חילוק בין אם האב עומד אצלה ובין אם אינו עומד אצלה, דהא לכל הפוסקים איירי מיתר' דרצ' בשאין האב עומד אצלה והיא באה בתורת שליחות, ותני שם הרי בתך מקודשת לי, וכן הוא ברבי"ש, ודלא כח"מ שדחק עלמו לפרש דברי הרבי"ש בענין אחר, וכשהאב אצל הקדושין יאמר אף לכתחילה בתך מקודשת לי, ע"י בתה"ד.

וע"י בשמחת יו"ט סי' ס"א, שפירש דברי הרמב"ם צבא"ט דמהני בתך אפילו שלא בפני האב, דהוי כמדבר עם האב, דמכוחו מתקדשת. גם בנתיבות השלום נתיב ע"ז סעיף ח' כתב דאם אמר בתך מקודשת לי מהני ג"כ אף שאין האב עומד שם. ובערוך השלחן סעיף ל' הביא דברי הרבי"ש דמהני בתך אף אם אין האב אצלה, וכתב דאע"פ שהח"מ מגמגם בזה, ובודאי דאין הלשון ישר, מי' אין עיכוב לקדושין בזה, וכ"ש כשאמר האב למקדש תן לבתי כסף קדושין ותתקדש נך, דלא לכל הדעות מהני לאי ורשאות לקבל קדושה שלא בפני האב כמ"ש ברבי"ש סק"ט, [ע"י ע"ז לעיל סק"ה אות ו'], דלא כשאומר לה בתך מקודשת לי הוי קדושין, דעל ליווי' לי קאי.

וביטא ברכה דק"א ד' הביא דברי הח"מ הנ"ל שכתב בכוונת הרבי"ש דמשי"כ דמהני בתך, שיאמר לאב ונותן זה הכסף, אבל שיאמר לה בתך אין זה לשון כלל, וכתב דאינו מובן איך יכול להתפרש זה בכוונת הרבי"ש, דברי מצואר צב"ד דדבריו דמיירי שאמר לה בתך, ועלה כתב דמהני, ודברי הח"מ תמוהים, וכן יש לתמוה על הלבוש שכתב דכשהאב עומד אצלה מהני בתך דהוי כמדבר עמו, והוא משי"כ הרמ"א בשם הרבי"ש, וקשה דהא דדברי הרבי"ש מצואר להדיא דאפילו באין האב עומד אצלה אומר לה בתך, שהרי בתחילה הביא ראיה מהא דאמרנו בגמ' בתך מקודשת לי, והא הרי מיירי אפילו באין אציה עומד אצלה, ושוב כתב הרבי"ש וכ"ש צ"ג שיהיה האב באותו מעמד, הרי שכתב זה מכה כ"ש ולרווחא דמיתלא, ועוד דמדברי הלבוש מצואר דאף שדיבר עמה הוי כמדבר עמו, ואילו ברבי"ש מצואר דמשי"כ וכ"ש צ"ג שיהיה האב שם אין כוונתו דכיון שהיה האב שם הוי כמדבר אליו דודאי כיון שמדבר עמה לא הוי כמדבר עמו, הלא שהרבי"ש כתב דכיון שהאב היה שם אפשר לומר דמה שאמר בתך לא אל המתקדשת קאמר אלא לאציה רק שהעד חשב שדיבר עמה, הרי דממעמד האב לא הועיל צניעותו אלא מעט דיש לחלות שהעד טעה וחשב שדיבר עמה וזה אינו כי ודאי עם האב דיבר, אבל אם הוא צבירור שטעה דיבר לא הוי כמדבר עמו.

אולם מלאנו לעוד אחרונים שהחזיקו בשיטת הלבוש הע"ז והח"מ. צבי קדושין סק"י השיג על הרבי"ש שהביא ראיה ממימרא דרצ' דמהני בתך אפילו באין האב עומד אצלה ושכן הוא ברבי"ש, וכתב [דאף] דבאמת משמע כן ברבי"ש אבל אין ראיותו מוכרחת, דהא מיתר' דרצ' קאי אשטר, ובשטר שכתב מדעת האב שייך שיכתוב בתך מקודשת לי, אבל באמירה לא שייך כלל שיאמר לבת בלא מעמד האב בתך מקודשת לי וכמ"ש הח"מ (א), וכן משמע ברין שכתב [גבי מקדשה ע"י עממה בשטר] דכי יהיב לה אומר הרי את מקודשת כנותן גט לשלית. וכן השיג על הרבי"ש בענין אחרים סק"ז, וכתב [דאף] דאמת שפירוש הח"מ דחוק מאוד כנראה

לכל מעיין ברבי"ש, אמנם הרין כתב להדיא כמ"ש הח"מ טו', ומיתלא דרצ' קאי על הכתיבה לבד. ועל משי"כ הרבי"ש דלכל הפוסקים מיירי מיתר' דרצ' בשאין האב עומד אצלה, לין שם בענין אחרים לדבריו צב"ט הקודם. ושם הביא מהחומ"ל ר"ל שכתב להדיא דאיירי כשהאב עומד אצלה.

גם ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א אות ר"ה דס"ה ד' כתב דאם האב אינו עומד שם ואומר לה בתך מקודשת לי, אין לה שום משמעות כלל וכמ"ש הח"מ, ואיך יועיל. וע"ש שכתב כן גם בכוונת דברי הרשב"א ורמב"ן, דרך בשטר מהני בתך. וכ"כ באות ר"ז דס"ט טור צ' דאם האב לא היה באותו מעמד ואמר לה בתך מקודשת לי, אין בלשון זה שום משמעות. וכשהאב היה באותו מעמד ואמר בתך מקודשת לי, כתב שם בפסקי הלכות דס"ט א', דאם היה באופן שזכור שדעתו לקדש אותה, מקודשת. וביד דוד שם מצואר דכוונתו שנותן לה הקדושין ואומר להאב בתך מקודשת לי. [אף ע"י לעיל בדברי הח"מ והר"ש דכשהאב אצל הקדושין יאמר לכתחילה בתך. וכ"כ בערוך השלחן סעיף ל'. ומצואר בדבריהם דא"ל דוקא לומר להאב].

ובתב בשו"ת מהר"ם ח"צ סי' ו', דמשי"כ הרבי"ש דאם אמר לה בתך מקודשת לי מהני דהוי כאילו מדבר עם האב, נראה דזה דוקא באימרו בלשון הקודש, שיש להבחין בין מדבר לזכר או מדבר לנקבה, ומכאן מתוך הלשון שעם האב הוא מדבר, אבל בלשון לנח שאין הבחנה, משמע שמדבר עמה על צד [ולא מהני]. וע"י בשמחת יו"ט סי' ס"א מה שזן בדבריו.

ב. וכשהאב מקבל הקדושין, אי מהני כשאמר לו הרי את מקודשת. ע"י צב"ט סק"ט שהביא מהר"ש סק"י, דכשהאב מקבל הקדושין בשביל בתו אז אם היא קטנה או נערה לריך לומר לו בתך מקודשת לי ולא הרי את, דהא הוא לאו שליח. וכ"כ בערוך השלחן סעיף ל', דכשהאב מקבל קדושי בתו קטנה או נערה, פשיטא דלריך שיאמר בתך מקודשת לי ולא לשון אחר.

ובארץ צבי (וחאומי לביה) סקט"ז כתב דלפי"ד הרשב"א צחי שהביאו צדק הבית כאן, דקטנה המתקדשת ע"י אציה בשטר וכתב האמק"ל אינה מקודשת, [ע"י ע"ז להלן סק"ב אות ג'], נראה דה"ל בקדושי כסף אם נתן לאב ואמר האמק"ל. וכ"כ דעת הרשב"א בענין אחרים סק"ז. וע"י עוד בדבריו להלן.

ובבבנה"ג סי' כ"ז הגה"ע אות ע' כתב בשם מהר"א גאליקו בתשובה כת"י, דצמקדש לקטנה ע"י אציה לריך שיאמר לו בתך מקודשת לי, אבל אם אמר האמק"ל לא מהני כיון שמדבר עם האב, ואפילו אם היה מדבר עם האב על עסקי קדושה.

וכ"כ באשר לדוד דף נ"ז ד' לנידונו שאמר לאצי הבת האמק"ל, דאין כאן קדושין, ואפילו אם היו מדברים על עסקי קדושין שהדיון הוא דאפילו קידש בשתיקה מהני, זה גרע משקידש בשתיקה, דאין זה לשון קדושין שמתקדש בו הבת בנתיבות הקדושין לאציה.

ובאבני שיש (להרש"י אצטעול) ח"ב סי' כ"ט כתב לנידונו בין שאר הטעמים דלא הוי קדושין ומותרת להנשא, משום שלא אמר לאב הרי בתך מקודשת לי אלא אמר האמק"ל, ואינו כלום, דבעינן ודים מוכיחות כדאיתא צב"ט כ"ז סעיף ד' בלא אמר לי, וכ"ש הכא דמשמע מלשנו דלאציה מקדש, וזה פשוט. וחסם עמו על התשובה ה"ר יעקב עוליל.

אולם בשמחת יו"ט סי' ס"א כתב דמתצאר מתוך דברי הרמב"ם צבא"ט דגם צמקדשה ע"י האב ואמר לו הרי את, מהני, כיון שהיה המתקדשת וליכא למיעטו מידו. וכ"כ בענין אחרים סק"ז, דמשמע מהרמב"ם דאף בקדושין כסף ע"י האב מהני הרי את, שכתב דבשטר בין ע"י עממה בין ע"י אציה מהני גם הרי את, וכציא

ביאור הגר"א
[כא] ואם מקדשה
בשטר. דלא כדרינן
שחלק על הרמב"ן
ואמר דוקא בסוף י"ל

ובאן ואם מקדשה בשטר [כב] כותב בשטר. כן מקדשה לי וצטעה שנותן לה אומר לה
כרי את מקדשה לי (שם כהר"ן) ואם שניה דבזרים אלו אפי"ה היא מקדשה (שם)
וכשנולחם

לכח קטנה צאי כ' וכמו שפי' הראב"ד דהוי כאומר תנע ע"ג סלע או לכלב משא"כ בשטר אבל תוס' שם והרא"ש שם כ' משום יד בדבדע אחרת
מקנה יש לה יד ועי' תוס' שם סד"ה אומר כ' ועוד הביא הרא"ש ממ"ש בסוכה מ"ו ב' לא ליקני כו': [כב] כותב בשטר כו'. הר"ן חוכך בזה ופליג על
הרמב"ן דס"ל דאף בשטר כותב את מקדשה וחולק עליו וכו' וכמו בגנות גט לשליח שכותב בגט על שם האשה וכשנותן מדבר עם השליח ה"נ
צריך לכתוב בתוך ע"ש שהאריך ופ' הרב בדיעבד כהרמב"ן שגם הר"ן אינו אלא מחספס:

אוצר

סיק כא אות ב—סיק כב אות א

הפוסקים

כב. כותב בשטר בתוך מקדשה לי וכו'. א. דעות
הראשונים בקטנה המתקדשת ע"י עצמה בשטר,

אי מהני כשכתב הרי את מקדשת לי. מקור הדין הוא בקדושין
ט' א', והובא בצ"י סי' ל"ב, אמר רבא א"ר נחמן כותב לו על הגיור
או על החרם כו' בתוך מקדשה לי בתוך מאורסה לי בתוך לי לאינחוי,
בין ע"י אציה בין ע"י עצמה מקדשה מדעתו והוא שלא צברה.
וצדק הציה כאן הציה דברי הרשב"א צ"ח שם שכתב, דהא
דקאמר בתוך מקדשה לי, היינו דכי יכיר לאז אי כותב הרי את
פלוגית מקדשה לי אציה מקדשה, אבל במקדש ע"י עצמה אפי"ה
דאורייתא מחמת אב שקלה, אפילו כותב לה הרי את מקדשה לי, הרי
זו מקדשה. וצ"ח צ"ח שם כותב ראוה לה, דומיא דיעוד דאמרין
דאומר לה האמק"ל כו', והא דקאמר בתוך מקדשה לי [ולא קאמר
רבותא דע"י עצמה מהני הרי את], לרבותא נקט וכו'. וכע"ז
כתב בחידושי הרמב"ן בסוגיין, וכתב עוד ראוה, דהא בקטנה
שנתקדשה שלא לדעת אציה אמרין דחוששין שמה נתרזה האב,
והאם ודאי הרי את קאמר ולא בתוך וכו'. וכ"כ בחידושי הרשב"א
בסוגיין, דמסתברא דה"ל צ"ח צ"ח דהרי את בין ע"י עצמה בין ע"י
אציה וכו'. וצ"ח צ"ח דוד סק"ד כתב דלפי המחבר צ"ח צ"ח
סי' ע"ו צטעם דמהני לאי וקצלי קדושין, דהנה זוכה בצכס
הקדושין לעצמה בשליחות האב, לפי"ז סגי כשיכתוב בשטר הרי
את מקדשה לי. ועי' בס' שצעה פרכים להרמב"ם פ"ג דאישות
הל' י"ד שהציה ראוה מדברי רש"י שם ד"ה מדעתה, דס"ל ג"כ
בקטנה המתקדשת ע"י עצמה בשטר דמועיל כשכותב הרי את.

ובר"ן שם כתב דמש"כ הרמב"ן דקטנה ע"י עצמה מהני הרי את
וגמר לה מקדושי כסף, אינו ענין, דצכס הכסף הוא שקונה
ואמריה אינה לריכב אלא לנלות שנתיה ז' לשם קדושין, ולכן דין
הוא שיאמר לה הרי את ואין לריך שידבר עם האב כו', אבל בקדושי
שטר כיון שהשטר הוא שקונה לריך שלשון השטר ידבר עם מי
שהוא מקבל הקדושין, וכשם שהמגרש את אשתו ע"י שליח לריך
שיכתוב בגט הרי את מיתרתי ואם כתב הרי בתוך או אחותך אפילו
בשעשה שליח ודאי לא מהני, שלא מנינו בגירושין שידבר עם
אחרים, [והכא שזכות הקדושין לאב לריך לכתוב בתוך], ולפיכך
אפשר דכל שלא צברה ומתקדשת בשטר לריך שיכתוב בשטר בתוך
וכו'.

גם צ"ח צ"ח רי"ז כתב דאם מקדשה בשטר כשהיא צרופה
אציה אל יכתוב בשטר הרי את מקדשה לי, אלא הרי בתוך
מקדשה לי, ואפי"ה שהיא מקבלת השטר, שהרי אינה מקבלת
אוחו אלא מדעת אציה, ולריך שיהא ענינו של שטר לאציה. וכן
צ"ח צ"ח

וכצ"ח ראוה מיעוד שאומר לה הרי את, [ויעוד הרי הוא בקדושי
כסף] (כב).

וברב פעלים ח"ג סי' ה', צידדון אב שקיבל קדושין עבור בתו
נערה שלא בפניה, ואמר לו המקדש הרי את מקדשה לי,
כתב ולכתוב אפטר שלשון זה גרע לקדושין, דנראה שהוא דרך
שחוק, אמנם כד דייקין נראה דאין לשון זה גרע כה הקדושין,
כי האב הוא במקום הצה כיון שהיא קטנה, ושפיר מלי לומר
לו לשון זה כאלו הוא מדבר עם הצה עצמה, וכ"כ הכ"מ צ"ח צ"ח, וכן
הפלה בשמחה יו"ט מדברי הרשב"א כו', וכ"כ הכ"מ צ"ח צ"ח, וכן
סק"ה גבי קדושי שטר דאם כתב האמק"ל ג"כ הוי קדושין, מיהו
כ"כ כתב דלריך לומר לו בתוך מקדשה לי ולא הרי את, דהוא
לאו שליח, ולפי"ז יש פלוגתא בלשון האב, ועי"כ לריכב גט ללא
ידי חוצה סברה החולקים, מיהו י"ל דצ"ח צ"ח ג"כ ה"ל יודע, דהא
אמר לו מקדש שקבל כסף הקדושין צעד בתו, ותיכף ומיד מסר
לו כסף הקדושין ואמר האמק"ל, וכל כה"ל יודע כ"כ שלשון זה
אינו מתיק וגרע כה הקדושין.

ג. וכשהאב מקבל קדושין עבור בתו בוגרת, בשליחותה,
אי מהני כשהאב לו הרי את. עי' צ"ח צ"ח סק"ט
שהציה מהצ"ח סק"י דכשהאב מקבל הקדושין צצ"ל בתו בוגרת
והוא שלוחה, מהני אם יאמר הרי את מקדשה כמדבר עם המשלה
[דשלוהו של אדם כמותו], וכמו דמהני אם יאמר לקטנה
כשהיא מקבלת הקדושין בתוך מקדשה לי.

אך בערוך השלחן סעיף ל', אחר שהציה דברי הצ"ח דמהני
הרי את, כתב מיהו ודאי דאין זה לשון הבן כלל, ויש
מגממים בכל זה כשאין הלשון מחוקק. ובמקום שם כתב דזה
לפי מש"כ הכ"מ סק"י [המובא בלוח א' בקטנה ע"י עצמה,
דכשהאב בתוך אין זה לשון כלל].

ובפי"ב קדושין סק"י כתב דמש"כ הצ"ח דמהני הרי את, ל"ע,
דהא צ"ח ל"ה סעיף ט' בשליח שטעה ואמר לי, משמע
דכשהאב לי לעצמי ולא צצ"ל המשלה, וכדאיתא בריש הכ"מ שם
לריך לומר הרי את מקדשה לפלוני, וגם צ"ח משמע שריך
לדבר כמו שמדבר בגט, ואין שייך שידבר על האב שמגרש ממנו
או מקדש, ונראה דהא צ"ח צ"ח לריך לפרש שם המתקדשת,
דל"כ הוי קדושין שאין מסורים לביאה, וכשהאב לאב הרי את
פלוגית, הוי כמדבר עמה בלשון נוכח אף שאינה כאן, וצ"ח צ"ח
שפיר הוי קדושין כו', אבל אם לא פירש השם רק שאומר לאב
האמק"ל, אף שאין לו רק בת אחת, אפשר שאינו לשון כלל, ול"ע.

אמירת בתך היינו כשהאב עומד שם, סיים, דלפי"ז אם אומר לאב
האמק"ל ג"כ הוי קדושין דהוא במקום בתו. ולכאורה נראה מדברי הס"ז
דדוקא כשהבת עומדת על יד האב יכול לומר הרי את, דומיא ד"בתך
דמהני רק כשהאב עומד שם, וא"כ צ"ח צ"ח איך הביאו הרב פעלים לנדידתו
שהיה שלא בפניה.

(ד) מדברי הערוך השלחן סעיף ל', כשהביא דברי הב"ש.

(ב) אלא שהעצי ארוים כתב שם דראיתו מיעוד אינה מובנת,
דהתם היא מקבלת ואז דאי לישנא דהרי את עדיף, אבל כשהאב מקבל,
אף דכתיבת הגט ס"ל דמהני הרי את, ומינה יליף לקדושין, [מ"מ הא]
שפיר יש לחלק בין קדושי שטר לקדושי כסף, וכמ"ש הר"ן [המובא
באות הקודם].

(ג) היינו שהס"ז בס"ג אחר שכתב לפרש דברי הרמ"א דהא דמהני

אוצר

סיק כב אות א-ג

הפוסקים

וקדושי אחר תופסין בה, דאליכ הוי חומרא הבאה לידי קולא, ומדברי המחבר בשו"ע סי' ל"ב סעיף ג' שכתב דקטנה המתקדשת ע"י אציה כותב בתוך מקודשת לי, נראה דסובר כרמב"ן דדוקא ע"י אציה כותב בתוך אצל ע"י עלמה אם כותב הרי את מהני, ובה"י גיטין צ"ח ק"ד כתב [בסדר הגט סעיף ל"א] דקטנה המתקדשת ע"י אציה יש להחמיר לכתוב ב' גיטין הא' בנוסח שאר גיטין והב' בלשון בתך, משמע דחשש לכל הסברות והלכך ב' גיטין כדי שיהא מגורשת בו, וכן אנו נוכחים מה"י. וכ"כ ביטא ברב דק"ו ח' דלענין הלכה יש להחמיר בברייתא.

גם בפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דס"ט ח' כתב דאם כותב הרי את, ה"ז ספק קדושין אף שהיא בעלמה מקבלת הקדושין. ופי"ש ציד דוד אות ר"ה שצוהר גבי מתקדשת ע"י האב, דיש להסתפק דכיון שבה הקדושין הם ציד האב הוי הוא הצעל דבר ולריך לכתוב בתוך, או אפשר דעיקר הקדושין בה והאב יש לו רק הזכות לקדשה ולכן אף אם כותב הרי את אפשר דלא נפסל כיון דהאב קיבלו, או היא מנחה בו, ופי"ש למעשה והוי ספק קדושין.

ועיין בתפארת יעקב סי' ל"ב סק"ו שכתב דנערה ע"י עלמה נראה דיוכל לכתוב בשטר הרי את, דנערה ודאי ח"ל לבוא מטעם שליחות האב, ויכולה לקבל בעלמה הקדושין כיון דיש לה יד, רק דהתורה זכתה לאציה ואינה יכולה להפקיע עלמה מרשותו, אצל כל שמחל זכותו בקדושין ממילא מקבלת הקדושין מלד עלמה. אולם בשמחת יו"ט סי' ס"ז כתב דדעת הר"ן דגם נערה לא מהני הרי את, דעדיין [מדין] שליחות מקבלתו, ולא מלינו בגירושין שידבר עם השליח. [וכנראה דר"י ח' מלשון הר"ן: דכל שלא בגירושין ומתקדשת בשטר לריך לכתוב בתוך וכו'. וכמוצא לעיל. וכן בשו"ע לא נודע למי כתב דלריך לכתוב "בתוך" נערה. וכן מוצא מלשונם של עוד פוסקים שחפסו נערה וקטנה ביחד. ע"י מה בפסקי הרא"ד המוצא לעיל, ובהגרי"א סק"ב, ובצריך השלחן סעיף ל"א. וכן מוצא מסתומת דברי שאר הפוסקים דלעיל דאין חילוק בין קטנה לנערה. ומש"כ התפא"י דנערה ח"ל לטעם דשליחות, ע"י לעיל סק"ז אות ח' שמוצא מכמה ראשונים דטעם נערה משום שליחות].

ג. וכשהאב מקבל הקדושין, אי מהני לכתוב הרי את. ע"י בשו"ע לעיל סי' ל"ב סעיף ג' דאם היא קטנה או

נערה ומקדשה ע"י אציה בשטר כותב בתוך מקודשת לי. ועצמאי"ש שם דמקורו ממילא דרבה אר"י דף ע' ח', המוצא בלוח הקודש, והבוא צ"י שם, כתב לו על הגייר או על החרם כ"י בתוך מקודשת לי בין ע"י אציה בין ע"י עלמה מקודשת מדעתו והוא שלא בגירושין. וצדק הבית כאן הביא דברי הרשב"א בתי שכתב דהא דאמר בתוך, משום ע"י אציה נקט, דכי יחיד ליה לאב או כתב הרי את פלונית מקודשת לי, אינה מקודשת. וברשב"א שם כתב הטעם דכיון דעיקר הקדושין מחמת האב הן ועל ידה יחיד ליה, לא מיקדשה אלא"כ כתב בתוך מקודשת לי כו', והא קמיל ר"צ וכו'. וכע"ז כתב בחידושי הרמב"ן בסוגיין, והביאו ברי"ן. גם בפסקי רי"ד בסוגיין כתב דאם כתב הרי את פלונית, אע"פ שנתנו ליד האב ואמר לו הרי בתך מקודשת לי בשטר זה, אינו כלום, דבעינן כתיבת השטר עם דיבורו שוין כו', ואם כתב הרי את אין זה שטר עשוי כתיקונו, דמה כח יש לה לקדש עלמה, ולא דמי לגט כשחזרה מקבל גיטה דא"ל לכתוב בתוך כו', דהיינו דעת האב, לריך לכתוב בתוך דהכל תלוי ציד האב, אצל צגט דלא צעין דעתו, אלא דמשום דבעינן ונתן צידה וקטנה לית לה יד לכן זכתה התורה יד אציה לקבל, מתוך כך אינו לריך לשנות כתיבת הגט. וכ"כ בשו"ע מהרל"ה סי' נ"ה בתוך

בשטר לא נודע למי בסוגיין כתב דע"י עלמה נמי כותב בו בתוך מקודשת לי, ואיכא לא הוי אלא שליח, דכי מקבלת לשטר מדעת האב כמאן דקבלת אבא דמי. גם בפסקי רי"ד בסוגיין, אחר שכתב דאם מתקדשת בשטר ע"י האב לריך לכתוב דוקא בתוך ולא הרי את, לפי שהכל תלוי בזה האב ואין כח צידה לקדש עלמה, כתב עוד, ואשמעין רבא רבוחא דאע"פ שקבלת השטר מדעתו של אב, אפי"ה לא יועיל לכתוב בחוכו הרי את אלא הרי בתך, דהשתא ידה כיד אציה וכי יחיד ציד אציה לריך לכתוב הרי בתך, ה"י צידה לריך לכתוב הרי בתך מקודשת לי.

ב. דעות האחרונים להלכה. הנה הרמ"א פסק לכתחלה כדעת בר"ן דכותב בשטר בתוך מקודשת לי, אלא שסיים דאם שינה בדברים אלו אפי"ה הויא מקודשת. וכתב בחי"מ סק"י"ז דמפשט לשון הרמ"א דאם שינה אפי"ה הוי מקודשת משמע דמקודשת ודאי. וע"י בהגרי"א סק"ב, שהרמ"א פסק דזיעד בהרמב"ן [כיון] שגם בר"ן אינו אלא מסתפק.

ובישי"ש פ"א סי' ע"ו, אחר שהביא דברי הרמב"ן דאם כתב האמק"ל מקודשת, כתב עוד, דבר"ן חוכך להחמיר על דבריו בלי ראיה, לדמות נוסח קדושי שטר לגט, ואבז זה הולך גם לשנות צגט של קטנה, ולא מלינו בכל המחברים שום שינוי בין גט של קטנה לגדולה, וגם דברי הרמב"ן מחמיר עפי. ובהגבחה הבי"ה על בר"ן אות ו' כתב שיש לחמור על בר"ן למה לא השגיח בזה שהביא הרמב"ן ראיה מקטנה שמתקדשת שלא לדעת אציה, דשם אי אפשר לדחות דקדושי כסף דוקא קאמר, דאיכא שם אם מאן ימאן מ"מ כו', ופרש"י קס"ד צפיתא לשם קדושין כו' ומצוה להדיא דאפילו בקדושי ציאה שהציאה היא שקונה, והתם ודאי הרי את קאמר שהרי שלא מדעת האב פיתה אותה לשם קדושין, ואפי"ה מהני, וממילא אף לענין קדושי שטר נמי דינא הכי, דבשניהם הביאה והשטר הוא שקונה. וע"י בהגבחה הרד"ל על הרא"ש, מה שהקשה ג"כ על בר"ן.

ובערך השלחן סעיף ל"א כתב דלמעשה נראה עיקר כדעת הרמב"ן דגם אם כתב האמק"ל הוי קדושין גמורים, וגם הרמ"א רק לכתחילה פסק דיוכתוב בתוך, דהרי סיים דאם שינה מקודשת.

ועיין בלוח הסמוך ד"א דאפי"ה במתקדשת ע"י אציה מהני אם כתב הרי את.

אולם בתפארת יעקב סק"י"א כתב [דאף] דמדברי הרמ"א משמע שהכריע בהרמב"ן, אצל בלוח דברי בר"ן ברורים, וכן משמע בגמרא דקאמר והוא שלא בגירושין כו', ומה דיקש להשמיטנו הכא דיש לאציה רשות בה, גם לשון והוא שלא בגירושין משמע דלהחמיר הוא צ"ל כו', וצריך דהכוונה דכלל בגירושין מהני דוקא בתוך כו', וזה עיקר חידושו של רב נחמן, ולא דמי למקדש בכסף דלא גרע ממדבר בעסקי קדושין דמהני אפילו בשחק לגמרי, משא"כ בשטר, ולא דמי לגט ע"י אציה, דשם כיון דהגירושין לכת ואין האב עושה צגט כלום והצעל מגרש צ"כ, אפשר דיש לכתוב כמו כל גט, ולכך נסתפק הרא"מ להלכך ב' גיטין, משא"כ קדושין דהאב מקדש ולא הבת, וזה ברור לה. וע"י בדברי המקנה בתי בסוגיין מש"כ צ"ה.

ובדינא דחיי ח"צ דף ח' עור ג' כתב דלהלכה מסתבר כדעת בר"ן דהתרא הוא, ומחמיר, ומיכה הוי ספק מקודשת

לה) וכבר כתבו כזה לחלק בין גט לקדושין, גבי מקדשה ע"י אביה, בפסקי רי"ד ובמהרל"ה המובאים באות הסמוך.

לה"י) או ע"ש ברמ"א שכתב על דברי המחבר הג"ל, דאם מוסר הגט ליד הקטנה א"צ רק גט אחד כשאר גיטין.

[כב] וכששולחים הצנות הקטנות למקום אחר ואין האב חלץ כשמקבלן לקדושיהן הואיל והכונה להכניסה לחופה ולקדושין הוי כאלו מחזיק בידה בשעת קבלה דמיא (פסקי מהרא"י סי' ל"ג):

מצוה

ביאור הגר"א
[כב] וכששולחים כו'.
כ"ל ואם גלוי כו' ולא
גרע מאם נתרצה קודם
קדושין דלכ"ע הוי
קדושין:

הפוסקים

סי' כב אות ג—ס"ק כג

אוצר

בדק הצות. ובחדושי הרמב"ן הצות בזה צ' סברות, ד"ל דמהני גם אם כתב בתך, וי"ל דלא מהני. וכתב בעלי ארוזים סי' י"ח שגראה שחפס עיקר כדעת הרשב"א. ועי' בלח"פ סי' ל"ב סק"ג אות א', שהוצא שכן נראה מלשון רבינו ירוחם בנכ"ז ח"ב, ושכריעצ"א כתב דסגי בתך, וכ"כ במאירי, ושנשמחת וי"ע סי' ס"ז ביאר מחלוקתם. ועי' שהוצא מהיטב ברכה דק"ז א', דאחר שהצות צ' הדעות, כתב דיש להחמיר, ושכן מסיק ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דס"ט א'.

וכתב בשו"ת הרדב"ז ח"ז סי' מ"ד דאם כתב בתך מקודשת לי, אפילו אמר צעת הכתובה האמק"ל אינו כלום. עוד כתב ברדב"ז שם דכשכתב הרי את ובשעת הכתובה אמר בתך מקודשת לי, הלשון המחוקק שבשטר הוא העיקר ומהני. ועי' בד"מ אות ה' שהצות מהר"ן דאפילו לכתחילה יאמר לו בשעת נתינת בתך מקודשת לי. [מיכה הלשון צר"ן הוא התקבל קדושין לבתך].

כג. הואיל והכונה להכניסה לחופה. כתב בשער חפרים סי' ק"ז דמדברי הרמ"א משמע לכאורה דזכו אליבא דכל הדעות [גם להחולקים דלא מהני לאי וקבלי קדושין לו], אבל כד מצינוהו במקור הדיון בתה"ד תמלא שזה רק אליבא דרע"ז ולאמר אדם לכתו לאי וקבלי קדושין, משא"כ אליבא דרע"ז הר"ף והמרדכי שחולקים דאין צח קטנה יכולה לקבל קדושה, [עי' ע"ז לעיל סק"י"א אות א'], וא"כ ל"ע כששולחים צח קטנה למקום אחר אם יכולה לקבל קדושה. ועי' בתה"ד שם שכתב דודאי שפיר עפי לעשות כהלכתו בהדיא, אכן י"ל דאין קפידא כולי האי, דלחומרא דר"אם אין לחוש כל כך דרוב הגאונים לא ס"ל כן כו', ואי משום דלא קאמר להדיא, נראה דהואיל ואיבא עדים עוצה בדבר שמעלה לחופתה כדי להתקדש, אע"ג דלא אמר, כאמר דמי, וראיה מהא דארלווי קמיה ושחק [בדף מ"ה צ', ונפסק בשר"ע סי' ל"ה סעיף ה' ב"ב שהר"ה לפני הדין שרואה לקדש לו ושחק מקודשת], וכן מהיה מדבר עמה על עסקי קדושין ונתן בשחיקה [דמקודשת כדאיתא בדף ו' א' ובשר"ע סי' כ"ז סעיף א']. ובפ"ז סק"ד כתב על דברי הרמ"א, דכבר נחצה שיותר עוז שיעמוד חללה בשעה שתקבל הקדושין. וכ"כ במלהבות חתנים עמוד ז'.

ובשיב קדושין סק"י כתב ג"כ דבתה"ד מפורש דזכ דוקא למאן דס"ל דמהני לאי וקבלי קדושין, אבל למאן דס"ל דלא מהני לאי לא מהני מה ששולחים הקטנות כו', ומה שהעתיק הרמ"א דהוי כאלו מחזיק בידה, אינו מכיון, דלכך דעא דלא מהני באומר בפירוש לאי, א"כ כ"ש דבהכנה לחוד לא סגי לו, אלא שמי"ת לדינא מסיק

בתוך דבריו, דקדושי שטר בקטנה או נערה המתקדשת ע"י אביה נוסח השטר הוא כמדבר עם האב בתך מקודשת לי, כמבואר בגמ' בפירוש וכתבוכו כל הפוסקים כו', ולא דמי לגמ', דקדושין כיון דצטין דעתה, ובקטנה או נערה דעת האב, לריך שלשון השטר ידבר עם האב, ולריך שיוכח לשון השטר שהאב הוא המקנה אותה לבעל, אבל בגירושין שהם צט"כ אף שאי אפשר כי אם ע"י האב, מ"מ ח"ל שלשון הגט יוכיח ע"ז כלל ודי בקבלת האב.

ובארץ צבי (ותאומי לביה) סקט"ז כתב דמש"כ ה"ש דמקודשת והביא ראיה מדברי הבדק הצות דבגט דיועבד אם כתב כשאר גיעין מגורשת, זה ליתא, דמבואר בתה"ד ח"צ סי' מ"ז דאיכא חילוק בין קדושין לגיעין, וכ"כ מהר"צ"ח [הג"ל] דלא תקילו רק גבי גיעין, לכן יש להחמיר כמ"ש הרשב"א.

אולם בחדושי הריעצ"א בסוגיין כתב דהא דקתני בתך, מתחברא דה"ה בלישנא דברי את בין ע"י עצמה בין ע"י אביה, דאע"ג דאין לה יד לקבל קדושה והיא צרופה האב, מ"מ היא המתקדשת, ושפיר מהני הרי את כמותן גט לנערה או קטנה שטבח הרי את אפילו כמותן הגט לאציה כו', והא דנקט בתך, לרבותא, דאפילו במתקדשת ע"י עצמה שפיר מהני בתך וכו'. גם בת"מ סי' ל"ב סק"ה כתב דאם כתב האמק"ל ג"כ הוי קדושין. ועי' בלח"פ סק"ט, שהצות מהר"ש סק"י דלריך לכתוב דוקא בתך. ועי' בפנים ב"ש דאחר שהצות כן מהרמב"ן והרשב"א והר"ן, סיים מיכה בסי' קמ"א כתב צדק הצות לענין קטנה המתגרשת ע"י אביה דלזה מהר"א מרחי לכתוב צ' נוסחי גיעין, וסיים ב"י דכל זה לכתחילה אבל דיועבד אם לא כתב חלל נוסח שאר גיעין מגורשת, וא"כ בקדושין ג"כ מקודשת בודאי.

ובערוד השלחן סעיף ל"א, אחר שכתב דנראה עיקר כה"ש דאם כתב הרי את ג"כ הוי קדושין, כתב עוד, מיכה לדינא יש להחמיר בקדושין בכל הדעות. וכן ביטא ברכה דק"ז א', אחר שהצות מחלוקת הרמב"ן והרשב"א והריעצ"א, סיים, ולענין הלכה יש להחמיר דברי את בין ע"י עצמה בין ע"י אביה.

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דס"ט א' כתב דהוי ספק קדושין. וביד דוד שם אות ר"ה, אחר שהעלה דבגט הוי ספק ולריך לכתוב צ' גיעין ובהר"א מרחי, כתב דנראה דגם בקדושין לא נפק מידי ספק, דאפשר דכיון דהכח הוא ביד האב הוי הוא בעל דבר כו', אף יכול להיות דכיון דעיקר הקדושין צח והאב יש לו רק הזכות לקדשה, אף אם כתב הרי את לא נפסל דמי"מ חשיבא הוי בעל דבר כו', ול"ע למעשה, ואף דהרשב"א והר"ן החליטו דאינה מקודשת, עכ"ז בל"א החמורה לא אוכל לעשות מעשה להקל בדבר שהוא ספק קדושין לדעתו. וליון לדברי הריעצ"א. ועיין בלוח הקודם ד"א דאפילו במתקדשת ע"י עצמה לא מהני הרי את רק בתך.

ועי' עוד צדיני קדושי שטר בקטנה, בלח"פ לעיל סי' ל"ב סק"א אות א', וסק"ו אות א', וסק"ה אות א', וסק"ג אות ד'.

ד. וכשהאב מקבל קדושי בתו בוגרת בשליחותה, אי מהני כשכתב בתך. עי' בלח"פ סק"ט שהצות מהר"ש סק"י דלריך לכתוב דוקא הרי את מקודשת דמדבר עמה כמו בגט, ואם כתב בתך לא מהני. והוא מדברי הר"ן בסוגיין והוצא בדרכי משה. וכן כתב בחדושי הרשב"א בסוגיין והוצא

(לו) וכ"כ במלאת אבן כאן, דלפ"ד הרמ"א משמע דיוצאים בזה ג"כ לחומרא דהר"אם. וע"ש מש"כ בטעם הדבר, והובא לעיל סק"י"ח אות ד'.
(לז) ובאמת סיום לשון הרמ"א כאילו מחזיק בידה, ליתא בתה"ד שם. ובד"מ אחר שהביא דברי התה"ד סיים דכ"ה בריב"ש דהוי כאילו החזיק בידה. וכנראה דהרמ"א הכריע כן עפ"י דתה"ד והריב"ש, דמתה"ד מבואר דהוי כהכנה לחופה, ובריב"ש מבואר דהכנה לחופה הוי כאילו מחזיק בידה.

ח. מצוה שלא יקדש (י) בתו כשהיא קטנה

עד

באר הגולה
ס' מיתרע דרב יוסף אחר
רב ומסייע ליה מחתני' שם
דף מ"א ע"א

באר היטב

(י) בתו. והא' דליתא דנסנהדרין והנחתו לעיל סי' א' דקודם פירוק מנהג להשיאן. כחז' נ"ח ופרישה היינו קטנה שיש לה דעת מנהג ובש"ס איתא אסור עיין ח"מ ונ"ש:

הפוסקים

סי' כג—ס' כד אות א

אוצר

לא וקבלו קדושין, זה דוחק, דהא לא הזכיר דאורייתא שאומר נכ לא. ועי' צמחין גנים (ח"ב מס' ע"י לצוה) כאן שהקשה על מש"כ הצ"ש דאין הלכה כרז, דהא בגמרא דייקו ממחני' דהאיש מקדש את בתו כשהיא נערה זו ובשלוחו, כשהיא נערה אין כשהיא קטנה לא, מסייע ליה לרז, ותיקן דהסוגיא חלולא חליבא דר"ל דף מ"ג ז' דכמחלוקת לגירושין כך מחלוקת לקדושין אם נערה יכולה לקבל, אבל הרמב"ם שפסק כר' יוחנן דקדושין דברי הכל אציה ולא היא, לדידיה אינו מוכח כלל ממחני' דאסור לקדש בתו קטנה, דנקט נערה לרבותא דאציה ולא היא (ע"ש מש"כ בהסבר בדבר עפ"י דהוס' מ"א א' ד"ה כשהיא), ולכן כחז' גם המחבר מלוא ולא אסור, ודאחי שפיר. ועיין בהשמועות.

והרבה פוסקים פירשו כן גם בהמירא דגמרא, דאסור לאו דוקא, ובכוונה רק למנוח. בכסף משנה פ"י דאישות הל' ע"ז, כחז' דנראה דמשמע ליה להרמב"ם דהא דאמרין אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה, איסורא לאו דוקא, אלא לומר שאין ראויה לעשות כן. וכ"כ צ"י סוסי' נ"ז, על דברי העור שם שהצ"ח דברי הרמב"ם צ"י ה"ל.

ובחוט השולש (כמורק לחשצ"ן) העור הא' סי' י"ט כתב ג"כ, דמה שאמר אסור לאו דוקא אסור אלא שאין ראויה לעשות כן, והוסיף שכן משמע מלשון רש"י כחצוה נ"ז ז' שכתב אבל קדושין בקטנות לא, ולא הזכיר לשון איסור, וכן נמי משמע מלשון דרש"י דקדושין ד"ה כשהיא, שכתב דהא דנקט האיש מקדש בתו נערה, אורח ארעא אשמעינן דקטנה לכתחילה לא, ונראה מדבריו דליכא איסורא אלא אורח ארעא.

גם בעצמות יוסף צאנז'ין כתב דנראה דס"ל לרש"י ורמב"ם דאסור דקאמר צנז' לאו איסור גמור קאמר, אלא משום עצה טובה שיעשו כן לכתחילה הוא דקאמר מחני', ומעטם אחר, דנראה שהקשה להם מה שהקשו צנז' [ד"ה אסור] דכח קאמר אסור וזה אמרין לעיל דף ז' דעצ' למיחז ע"ן דו מלמיתז ארמלו, ובתוס' חילקו בין גדולה לקטנה, אבל רש"י ורמב"ם מחללים מכה כך קושיא דאין איסור זה דקאמר צנז' איסור גמור, דמאי איסורא איכא כיון דאיכא טעמא דעצ' למיחז ע"ן דו, אבל מ"מ אורח ארעא שלא יעשה כן לכתחילה כדי שלא תצוה לומר [דאיהו רחוק] אם יקרה במקרה רחוק, וזהו שנתכוון רש"י באומרו "אורח ארעא וכו' בדמפרש בגמרא", וכאילו צ"ל לפרש דמאי דפריש צנז' דהא הוי כך אורח ארעא ולא יותר ב'.

וכ"כ

(א) היינו דהמרדכי שם סי' קע"ט הביא דברי ר"ת שכתב מאן לימא לן דהלכתא כוותיה דרב, דהא רב חסדא בקדושין [פ"א ב'] לא חשש, ורבינו ברוך מביא ראיה [שמונה לקדשה בקטנות] מפ' בתרא דגה [ס"ו א'] שעשו מעשה בבית רב חביבא שקדשה בקטנותה.

(ב) אך בנחלת צבי סי' נ"ו סק"י כתב דמדבריו רש"י כתובות נראה דסבר דאיסורא קאמר. וכ"כ בדעת רש"י בבית יתהדא דלעיל, ובמגלת ספר דל"ו ג' המובא לעיל סק"ב. ועי' בדברי המרדכי הנ"ל שהעתיק בשם רש"י כתובות שם: אבל קדושין בקטנות לא משום דא"ר אסור וכו', וכבר העיר בתפארת שמואל שם דלפנינו ברש"י איתא: אבל קדושין בקטנות לא עד שתגדיל.

מסיק דאפשר לומר דכיון שנותן לה הקדושין עפ"י הכנת האב, הוי כאומר תן קדושין לבתי ובת"כ מקודשת מדיו ערב כו', [עי' ע"ז לעיל סק"י אות ו'], וסיים דכיון דבלא"ה רוב הפוסקים ס"ל דיכול לומר לאי וקבלו קדושין, אין לדייק כל כך. וכתב בערוך השולחן סעיף ל"ז דמש"כ הרמ"א דכשנולדים הבנות והבנים לחופה הוי כמתקין צידה, וזה רק שחתקדש בכסף, אבל בשטר קשה הדבר אם לא מטעם שליחות וכו'. [ולא מהני רק להסבירים דמהני לאי, ורק להשיעה דהטעם הוא משום שליחות].

סעיף ח. כד. מצוה שלא יקדש בתו כשהיא קטנה. א. דעות הפוסקים אם זה הוי רק מצוה או איסור. לשון השו"ע כאן הוא מהעור. ולשון הרמב"ם צ"י דאישות הל' י"ט הוא: אין ראויה לעשות כן, אלא מלות הכמים שלא יקדש אדם בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל וכו'. ומקור הדיון הוא ממימרא דר"י אמר רב בקדושין מ"א א' ובמ"ש צנז' ג'. ועי' צנז' ע"ס סק"י שהצ"ח מהמ"מ סק"י וצ"ש סק"י שהקשו על מש"כ [צנז' ע"ס וטושו"ע] מלוא, דהא צנז' שם אמרו אסור לקדש בתו וכו'. ועי' צנז' שם שצ"ח דהא דקאמר מלוא קאי אלאמר לה לאי וקבלו קדושין, דכחא ליכא איסורא ומ"מ מלוא להמחין עד שתגדיל, [אבל כשהאב מקבל הקדושין גם איסורא איכא]. ועי' צנז' הרי"ט סי' ק"י שכתב צנז'ו בתוס' ד, דדרך בני אדם להקפיד שלא להשיא בנותיהן בקטנותן, וגם שיש איסור בדבר מדבר עד שתגדיל. גם צנז'יל יעצ' ח"א סי' י"ד, ואין אליו צנז' סק"ד, כתב דהא דרב הלכתא היא, דלא אשכחן מאן דפליג עליה כו', ועוד דסתם מחני' מסייע ליה כו', וגם התוס' נראה דס"ל דהכי הלכתא אלא שדחקו עולם למלוא היתר מטעם שאנו צנז'ות, [גם צ"י סוסי' נ"ו כתב דמדברי התוס' נראה דאיסורא נמי איכא], אלא שצדעת הרמב"ם והטושו"ע כתב דס"ל דאיסורא ליכא רק מלוא, ולא קיימא כך דרב דאמר אסור, ותמה עליהם ע"ש, וסיים דלאו שפיר דמי למיעצד שו"דא בקטנה ממש מיהא [היינו כשלא הגיעה לפרקה, וכדלהלן סק"ב].

ועיין להלן סק"י מה שהוצא מהיד אהרן והתפארת יעקב שפירשו גם דברי העור והמחבר דקאמר מלוא, דהיינו בזמן הזה שנהגו היתר עפ"י התוס', ומ"מ מלוא איכא להשתדל שלא לקדשה עד שתגדיל.

ועי' גם צנז' יבדק ח"ב (שצ"ס בני יבדק) סי' ס"ט, שהאריך לומר דליכא איסור לקדש קטנה, ובחז' דבריו כתב דאין לנו לדחות מימרא דרב דמיייתי לה סתמא דגמרא ומחני' מסייע ליה וכו'. ועי' לעיל סק"ב דצנז' המגלת ספר דל"ו ג', דמשמע ג"כ מדבריו דהוי איסור.

אולם הרבה פוסקים כתבו דליכא איסור רק מלוא, ודחו דברי הח"מ. צ"ש סק"י הביא מה שהקשה על מש"כ הרמב"ם וטושו"ע מלוא, דהרי צ"ש איתא אסור, וכתב דנראה דלית הלכתא כרז דאמר אסור, דהא מלינו כמה מעשים צ"ש דהוי מקדושין קטנות וכמ"ש המרדכי פ"ה דכתובות א', אלא מלוא היא ללא מיתרע דרב, ומש"כ הח"מ דהא דאיתא צנז' מלוא היינו באומר

אוצר

סי' כד אות א-ב

הפוסקים

קאי דהיינו על סעיף הקודם דאמר לאו, דהכח ודאי מותר גמור, אלא אעיקר דמילתא דמקדש בזה קענה קאי, ותדע דלשון השו"ע הוא מהטור, וזיאר הכ"ז דמשי"ב ומי"מ מלוה שלא יקדשה עד שתגדיל, קאי ארש"ה הסי' שכתב האב זכאי בזה לקדשה, וקאמר השתא דהיינו מדינה אבל מי"מ מלוה כו', הרי בזה דהכ"ז ע"מ אחר לאפוקי שלא נפרש בלשון הטור כחותו הפירוש שחשבה ה"מ דאדמין ליה קאי באומר לאו, וחילוק מהכח מהכח"ס, ותדע שהרי גם הרמב"ם כתב מלות חכמים כו', וכן יש להוכיח מלשון רש"י כו', [ע"י ע"י] לעיל, ובהערה צ"ל, הרי דס"ל דאיסורא דקאמר בגמרא לאו דוקא כו' [רק מלוה, וא"כ בלא ליכא אפילו מלוה]. ומה שהקשה הכ"ז על ה"מ דזה דוחק, הו"ל לאקשוני קושא יותר אלימתא דליתא למלתא כלל אלא איפכא וכי"ל.

ובכתב בחדושי הריטב"א בסוגיון, דמסתברא דשידוכין שרי, ובציבור מהרי"פ על שו"ת מהר"י מינץ סי' צ' אות ח' כתב כן בדעת מהר"י מינץ שם.

ב. אם יש לחלק בין כשרק הקדושין בקטנותה ולא הנשואין לבין כשגם הנשואין בקטנותה. ע"י צ"ח מלך סעיף י"א שכתב בתוך דבריו, דאפשר שצדקשין בלא נשואין, ומדעתה, ליכא איסור.

אולם בחדושי הריטב"א בסוגיון כתב דהא דאסור לקדש בזה קטנה, זה אפילו כשאין הנשואין מעשה עד שתגדיל, דקטנה היא ואין בה דעת להכיר, וסו"מ ליה מקטנותא, וגם כי תגדיל לא תסור שנאמר. גם בשו"ת מהר"י מינץ סי' צ' כתב דאין לומר דהא דאסור לקדש בזה קטנה מיירי כשעושה הנשואין מיד, משא"כ אם קבעו זמן הנשואין כשהיא גדולה דכ"ג מותר, הא ליתא, דא"כ הו"ל למימר אסור לאדם להשיא בזה קטנה, ומדלא קאמר הכי, ש"מ דס"ל דאסור לקדש כשהיא קטנה אפילו רואה לעשות הנשואין כשהיא גדולה, ועוד דצדקשין פ"א צ' דאמר ליה עבדת אדרבא, וקשה דילמא הא דאסור מיירי כשעושה גם הנשואין בקטנותה ורצ חסדא האריך זמן הנשואין של בזה עד ימי גדלות, אלא ודאי לא שאל דלעולם אסור לקדש בזה קטנה.

ובבבב"ג הגה"ע אות ח', הביא דברי מהר"י מינץ, וכתב ולדידי הדבר מוכרח ממקומו, דרצ סיים עד שתגדיל ותאמר בפלוגי אני רואה, ובודאי דהטעם הוא שמה לנשתגדל לא תתראה כדפירש הר"ן, וכיון שזה הוא הטעם מה לי לקדשה ולהשיאה כשהיא קטנה מה לי לקדשה כדי להשיאה בזמן גדלותה, דחששא דשמא לא תתראה, שייך בין צוה וצין צוה, ובסוף דבריו סיים, שכדברי מהר"י מינץ כתב הריטב"א ה"ל, ורש"י בכתובות י"ז צ'. [דעל הא דפוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא גדולה, כתב דדוקא בלא קדושין, הרי דס"ל דאסור אף בהנשואין בגדלותה].

ובשמחת יו"ט סי' י' דל"ו צ' העלה לאורך גיסא, דכשגם הנשואין בקטנותה עדיף ע"י וליכא איסורא, שהקשה בזה דאסור לקדש בזה קטנה, מהא דאמרנו בסנהדרין ע"י צ' דמלוה להשיאן סמוך לפרקו, וכתב דאפשר לומר דלא אסור רב אלא במקדש בלבד והנשואין יהיו אחר שתגדיל, דככה"ג איכא למימר שמה תחזור כשתגדיל קודם נשואין, אבל לקדש ולהשיא קטנה ליכא איסורא, דכיון דכבר נשאת בעודה קטנה וכרתה צ"ח ע"ס בעלה לא שכיח כל כך לומר שתחזור בה, דאין האשה כורחת צ"ח אלא ע"ס מי שעשאה כל, וע"י דדק שם בסנהדרין לומר ה"מ ש"א בניו וצנתיו, דדוקא נשואין מלוה אבל קדושין לבד לא, ובצ"ח כתב ליישב הא דסנהדרין באמרה בפלוגי אני רואה לייכא איסורא, ואין נראה כו', [ע"י ע"י] בס"ק הסמוך, לכן נראה דהמחזיר כ"ל דיש חילוק בין קדושין בלבד לנשאת בעודה קטנה, וע"י מש"כ על דברי מהר"י מינץ והכנה"ג לרבות דבריהם, [אלא

שאל

וב"כ בכתובות ר"ב נסים שלמה אלגאזי שצו"ס דוצב שפתי ישנים, דמדברי רש"י והרמב"ם והטור נראה דהא דאסור לקדש בזה קטנה לאו איסור ממש קאמר, אלא שאין ראוי לעשות כן וכמ"ש הכ"ז כו', והא דדיוק סתמא דגמרא מלתא דרצ מסתמא דמתני' כשהיא נערה אין כשהיא קטנה לא, ו"ל דהא דתנן נערה לאו לדיוקא דקטנה אסור, אלא מלוה קאמר דמלוה בנערה יותר מבקטנה משום חששא שלא תאמר אח"כ אני רואה, ודמי לרישא דמלוה צו יותר מבשלתו כו', והא דקאמר עבדת אדרבא דאמר אסור, פירוש אדם שכמותך לא היה ראוי לעשות כן, וכ"כ בנחלת צבי סק"י, דהרמב"ם והטור מפרשים להא דרצ בלא דוקא איסורא, אלא שאין ראוי לעשות כן.

ובנחל איתן פ"ג דאישות ה"ל י"ט כתב דאין לתמוה על לשון אסור, דכ"ג פירשו החוס' בנענית י"א ח' ד"ה אסור, הבהיה דאסור לשמש בשני רעבון, דאין אסור אלא למי שרואה לנהוג ע"מ בנשואות.

גם בכתב הר"א גוטמן בולקט יוסף שנת תרס"ג סי' ג' כתב עפ"י החוס' נענית ה"ל, דמה שאמר רב אסור היינו מלך מדת חסידות, ושפיר כתב המחבר מלוה דרק מלוה הוא ולא מדינה, והוסף דע"י"ו כתב צטורי אכן בשם הרמב"ן דהא דליתא בסנהדרין ס"ג צ' דאסור לעשות שותפות עם הנכרי, היינו מלך חסידות, [כ"כ בר"ן סופ"ק דע"י בשם הרמב"ן], ובזה יש לתקן מה שהקשו על המרדכי וצ"ש שכתבו דלית הילכתא כרב, דאין יתלקו כיון דמסייע ליה ממחתי, ויש להקשות עוד דבכללי הגמ' ליתא דכשאו"מ מסייע ליה לפלוגי אז אין מי שחולק בזה, ולהכיל מחוץ שפיר כו', ומה דקאמר מסייע, זה לא לאיסור רק למלוה בעלמא כו', וזה מיושג נמי מש"כ החוס' [והוצא להלן ברמ"א] דעכשיו נהגו לקדש קטנות מפני הגלות, ואי הוי איסור ממש איך הותר משום הגלות כו', ולהכיל אחי שפיר דאסור רק ממדת חסידות ולכן הותר בשביל הגלות. וכ"כ בצינזי משפט סק"ו דנראה פשוט דודאי אין זה איסור גמור, דא"כ לא היו כותבים הפוסקים להחזיר צו"ס, ואין זה רק זכירות רק להמרדכים, ולכן קאמר המחבר מלוה, ובגמרא נקטו איסור דלא שייך מלוה בשב' ואל תעשה, ומש"כ בח"מ דהא דקאמר מלוה איירי באומר לאי וקבלי קדושין, זה דוחק גדול, דהלשון לא משמע כלל דקאי באומר לאי וקבלי קדושין.

ובמעשה רקח פ"ג דאישות ה"ל י"ט, ובארץ צבי (ותאומי צביה) סק"י"ו הקשו ג"כ על מש"כ בח"מ דאיירי בלאי וקבלי קדושין, דזה דוחק, וכתבו ג"כ דרצ לא קאמר אלא למלוה ולא לאיסור. וצט"ז קדושין סק"י"ב הקשה על הח"מ, דא"כ איך דיוק בגמ' ממחתי דמסייע לרב דאסור, דילמא רק מלוה איכא ולא איסור, ובתפארת יעקב סק"י"ב תמה ג"כ על הח"מ, דמי"מ איך השמיטו הטור והמחבר מה שאמרו בש"ס דליכא איסור במקדש בעלמא.

וכן כתבו דהא דרצ לא קאמר אלא למלוה ולא לאיסור, בכתבם לדוד (להר"ד פארו) סי' ה' דקנ"צ ד, וציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דפ"ו ח' אות רס"ו.

ובכתבם לדוד (להר"ד פארו) סי' ה' דקנ"צ ד' כתב דכשאו"מ לבד לאי וקבלי קדושין, בכה"ג מותר גמור כמו

שהצי"א הכ"ז מהכח"ד בשם מהר"ם, ואע"ג דהח"מ כתב דמי"מ מלוה להמתין עד שתגדיל, אך לא נראה כן, דאפילו משום מלוה בעלמא ליכא וכדמוכח מלישנא דמהר"ם, דאע"ג מהר"ם לא ניחא ליה למיעבד מלוה, דקעביד עובדא בנפשיה בצרתי, ולא סגי דלא חש לעבור על המלוה אלא שכתב ואע"ג דאסור כו' וכן עשיתי צצתי, דהיינו שיעשו כמורו, ועוד דבהדיא קאמר לישנא דמותר, אלא צחור דליתא לדברי הח"מ, ודברי השו"ע לאו אדמין ליה

עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה:

בג

הפוסקים

סי' כד אות ב—סי' כה

אוצר

לקדש קטנות, נראה שהבינו דעד שתגדיל היינו שחבא גדולה ממנו, וכמו שפירש ר"ת, ולעדי' בדפרישית. ודברי הפרישה הם בזה, וכתב שם דלענין זה נקראת גדולה כשהיא סמוכה לפרק שיש לה שכל לבחור בזה בין האנשים ולומר בפלוני אני רוצה. וכוננו דברי הב"ח והפרישה גם בזה הילל כאן ובסי' י"ב סעיף ד'.

ובגמירות השלום נתיי' ע"י נתיי' יס סק"ב כתב דזה דמלך להשיאן סמוך לפרק, היינו כשהיא בת דעת ולאומרת בפלוני אני רוצה, אבל בסתמא אין זה דעת כל כך. [ולכאן קאמר רב סתם אסור לאדם שיקדש בתו כשהיא קטנה]. וכן מבואר בשו"ת רעק"א מהדו"ת סי' ס"ט בתוך דבריו, דקטנה גדולה שיש לה דעת לומר בפלוני אני רוצה מותר לקדשה. וכ"כ בארץ נבי (ותאומי לבית) סק"ח. ועי' להלן בהערה ה'. ועיין בהשפעות.

וכבר כתב בן צדושי הרי"ט דף י"ח ב', שחבא דמלך דלא שציק מלך דרמיא עליה, דלע"ג דאסור לקדש בתו כשהיא קטנה, הו' אפשר כשיש בה דעת ותאומי דבדק.

ובשאלת יעבץ ח"א סי' י"ד כתב דבהגיעה לפרק אף דקטנה הו' לשאר דברים, מ"מ כיון דלענין הפללה בת דיקה הו', חוץ נמי להנשא לרצונה, דמתקין לה ביודעת איש ובה דעת לבחור בעצמו לומר בפלוני אני רוצה, ותו לית לן זה משום הו' דרב, בן נראה נכון מלך הסביר הישרה, וזה מוכרח מראיה ברור מלמדין דמלך להשיאן סמוך לפרק כו', וזה דלמדין בכתובות י"ז ב' אין פוסקין על הקטנה להשיאה, ואמאי לא כיון דכבר בת דעת הו', י"ל דהיינו משום שמה תתעבר ותמנע כו', [אבל לקדשה מותר], וזה דרב חביבה השיאה, ל"ל דהיכא צריך שיה' י"ב כו', איך איכא שחבא דרב גובריה למיסמך אהי"א ח.

אולם יש שחלקו על דין זה. בשמחת יו"ט סי' י' דל"י טור ב' כתב דאין לתקן הו' דמלך להשיאן סמוך לפרק דל"י דאמר בפלוני אני רוצה, דגם כזה לא מהני וכמ"ש בשיטת לא נודע למי בסוגיין כו', [שכתב בזה דאסור לקדש בתו קטנה, וא"ת וזה אמרין דעב' למיחז ע"ן דו, י"ל דהתם כיון דאמר בפלוני אני רוצה ליכא איסורא כו', ובקטנה אפי' דאמר בפלוני אני רוצה שמה תחזור זה כשתגדיל], ומש"כ הב"ח דהתם מיירי בקטנה חרישה שאמר בפלוני אני רוצה, ועד שתגדיל לאו דוקא, מלבד דזה דוחק לומר דעד שתגדיל לאו דוקא, יתר על כן דמדברי השיטה בג"ל אין נראה כן. [ותירך דזה דמלך להשיאן סמוך לפרק איירי כשמקדשה וגם משיאה בעודה קטנה, ובזה ליכא איסורא, וכמובא ממנו לעיל בס"ק הקודם אות ב' ח].

ובתפלת

שחבא הרי"ט לא הזכיר, ושם הקשה מהו דהיכא בכתובות י"ז ב' דאין פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה אבל פוסקין להשיאה כשתגדיל, ונראה מה דנשואין נמי אסור כשהיא קטנה, וכתב דאפשר ליישב דמייירי בקטנה שהיא בת י' או י"א דעדיין לא הגיעה לזמן סמוך לפרק וקשה לה להשיאן, אבל אה"י דבת י"ב שנה שהיא סמוך לפרק מלך להשיאה כיון שהקדושין והנשואין סמוך לפרק. ובגדי שם סק"א כתב ליישב הקושיא מהו דאין פוסקין ביתר ביאור, דשם אין הטעם עד שתגדיל ותאמר בפלוני, אלא משום דיש להם טורח כו', וכן נראה ממנו שפירש טורח הו' לה, ולא כתב שתאמר בפלוני אני רוצה, וסיים דמה נראה סיוע לדברי השמחה יו"ט.

גם בתפלת יעקב סי' י"ז סק"ה כתב בן צדושי רש"י בכתובות שם, שפירש בזה דפוסקין להשיאה כשתגדיל, דדוקא בלא קדושין, והקשו עליו דזה אין פוסקין להשיאה קאמר אבל קדושין מותר, ועוד קשה מה שפירש"י הטעם דאין פוסקין על הקטנה להשיאה משום טורח הו' לה, וקשה דזה בלא"ה אסור דקטנה הו', לכן נראה דס"ל שלא אסור לקדש רק כשתנשא בגדלה ולא תרצה אח"כ, אבל לישא בקטנות לא חיישין שתאמר אחר נשואין בפלוני אני רוצה, ולא קשה מידי א. ועיין בהשפעות.

כה. עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה. עכ"ה"ט סק"י, והו' מהב"ש סק"א, דזה דהיכא בכתובות י"ז ב' דמלך להשיא בתו וזנותיו סמוך לפרק, [וקשה מהו דאין לקדש בתו קטנה], כתבו ב"ח ופרישה דל"י בקטנה שיש לה דעת לומר בפלוני אני רוצה, ומה שאמרו עד שתגדיל היינו אורחא דמילתא דבסתמא בקטנות לא שכיח שתאמר בפלוני אני רוצה. ובג"ח שם כתב דכ"י משמע דדף פ"א ב' דאמר עברה אדרב כו', ומלך השיב לו, אלמא דעד שתגדיל אין פירושו עד שחבא גדולה אלא עד שהגיע לידי פקחות, ואותה בת כבר הגיעה לכלל זה, אלא דרב אחא סבר דאכתי לא הגיעה לכלל זה, ותו דזה היכא דדף ס"ד ב' גבי קדושי קטנה לא שציק איניש מלך דרמי עליה, אלמא דמלך הו' א, ובמדרכי כתב דשם ר"ת דלית הלכחא כרב, ובה"א מהב"י בג"ל ומלך, [וכמובא לעיל סק"ד אות א'], אבל למאי דפרישית נוחא ולא קשה ולא מידי, דכל היכא דאשכחן בתלמודא שקדשו בקטנות היינו שהגיעה בגדולה לידי פקחות ובעלת שכל שאמר בפלוני אני רוצה, ורב נמי לא מלך שחבא גדולה בת י"ב שנים ויוס א', והתוס' שכתבו טעם למה שכתבו

(ג) ועי' בהמקנה בחי' בסוגיין שכתב דלפי דברי הב"ח דהא דאסור לקדש בתו קטנה היינו דוקא בלא דעתה, [וכמובא ממנו להלן בס"ק הסמוך], לפי"ז צ"ל דמה שפירש"י בכתובות דדוקא בלא קדושין, היינו דוקא בלא דעתה, דאי מדעתה אפילו נשואין שרי, וכדמשמע מהעובדא דגדה סי' א'.

(ד) עי' להלן סעיף ט"ו סק"ס אות ב' שיש שתירצו קושיא זו. ועי' במעשה רקח פ"ג דאישות הל' י"ט וב"ד דוד (פסקי הלכות) ח"א דפ"ו א', מה שתירצו מהמעשים בגמרא שקידשו קטנות.

(ה) המקנה בחי' בסוגיין כתב ג"כ מתחילה דעד שתגדיל לאו דוקא, דמתחזי רב דמצוה להשיאן סמוך לפרק, ובהו מיושב העובדא דגדה, אלא שכתב שוב, אך אכתי לא מתיישב שפיר לישנא דמתני' דקדשי

כשהיא נערה [דמשמע דקטנה כלל לא], אך הב"ח כתב דהא דאסור היינו בלא דעתה, ובהו מתורצים כל הקושיות כו', ומדעתה אפילו נשואין שרי כדמשמע בהאי עובדא דגדה. ובק"א כאן כתב דהא דמצוה להשיאה סמוך לפרק, יש לפרש דמיידי באמר לה צאי וקבלי קדושין דבזה ליכא האיסור, [עי' ע"ז לעיל סק"ב], וכן יש לפרש האי דגדה, אבל האי דקדושין דס"ד דלא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ע"כ צריך לפרש כמ"ש הרי"ט א' והב"ח דמדעתה ומרצונה שרי. ועי' עוד בדבריו בחי' דף ג"א ב' ד"ה דשו"י, ובהפלאה דף ג"ו ב'.

(ו) ועי' בחידושי מהרי"ט דל"ז ד' שכתב בתו"ד בלשוננו, דמתחזין עד שתגדיל ותהא נערה ותאמר בפלוני אני רוצה. ועי' בשו"ת הרי"ב ש"י קצ"ג שכתב בתו"ד, דהא דאסור לקדש בתו קטנה עד שתגדיל, היינו זמן ידוע [הוא זמן הגדלות], ולא מלשון גדול דלא הוי זמן ידוע.

ביאור הגר"א
[כג] וי"א כ"ו. חוס'
שם ד"ה אסור כ"ו
ועכשיו כ"ו:

הגה [כג] וי"א דנוהגין בזמן הזה (ד) לקדש בנותינו הקטנות משום שאנו בגלות ואין לנו חמיד סיפוק כדי לרכי נדוניא וגם אנו מחי מעט ואין מולאין חמיד זיווג הבגון (חוס' ריש האיש מקדש) וכן נוהגין:

האב

פתחי תשובה

(ד) לקדש בנותינו הקטנות. עין בשלילת יע"ז ח"א סי' י"ד ת"ש נוס':

הפוסקים

סי' כה—סי' כו

אוצר

קטנה, ולכן נקטו לה בלשון מלוא בעלמא שאין נגזר זה איסור בהחלט.

כו. וי"א דנוהגין בזה"ז לקדש בנותינו הקטנות. מקור הדין הוא בחוס' דף מ"א א' ד"ה אסור, וכמלון בפנים. שכתבו, דעכשיו שאנו נהגים לקדש בנותינו אפילו קטנות, היינו משום שכל יום ויום הגלות מתגבר עלינו ואם יש סיפק ביד אדם עכשיו לתת לבתו נדוניא שמה לאחר זמן לא יהיה סיפק בידו ותשכח עתה עגולה לעולם. ומש"כ הרמ"א גם אנו מחי מעט כו', הוא מדברי המרדכי כתובות סי' קע"ט בשם ר' אליהו, והוצא בדרכי משה אות ו', ולכן נוהגים לקדש קטנה משום שאנו עתה מעטים עם וחיישין פן יקדמו אחר. וכ"כ בהגהות רצוני פרץ בסמ"ק מלוא קפ"ג בשם הרמ"מ, דהא דאסור לקדש בתו קטנה ה"מ בימיהם שהיו ישראל רבים במקום אחד, אבל עתה שאנו מחי מעט רגילים לקדש אפילו קטנה, שמה יקדמו אחר, ודברי הר"פ בשם הר"מ הוצאו גם באחרות חיים ב"י קדושין סי' ו', וכלכלו סי' ע"ב, ובאגודה כתובות פ' אע"פ סי' ע"ו. וכ"כ בשיטת מקובלת כתובות דל"ז ז' בשם תלמידי הר"י בשם רצוני לרפת, דבזה"ז שאנחנו בגלות וישראל מפורדים, מותר להשיא בתו קטנה, כי שמה אס לא יקה כשיזדמן לו, לא יזדמן לו אח"כ, כי זה לא נאמר אלא בימיהם שהיו רוב המקומות ישראל והיו דרים ביחד.

ובבבב"ג הגס"ע אות ט' הביא דברי הגהות סמ"ק ה"ל, וכתב שנקוטט רגילים לקדש אפילו כשהיא קטנה, וכן המנהג פשוט בכל ישראל, ונראה שסמכו ע"ד החוס' דשמה היום יש בידו לתת נדוניא ולמחר לא יבא לו. [היינו שסמכו על דעת החוס' לבד, אע"פ שהטעם השני אינו, שהם הכריזו במקום אחד].

ובחדושי מהרי"ט דל"ז ד' כתב ג"כ דעכשיו נהגו העולם לקדש בנות ביהותן קטנות, ובחוס' כתבו הטעם שלא יבא לי נדוניא כו', ועוד י"ל דהא דאסור לא נאמר אלא בזמנים הקדומים שלא היו מרבים מוכר לבתם, אדרבה החתן היה מרצה מוכר ומתן, וכדאמרין פ' נערה דלהכי אחקון כתובת בנין דכרין כדי שיקפון אדם ויתן לבתו כנוי, אבל בזמן הזה שמתרששים כדי לתת נדוניא לבנותיהם, והלואי יתן אדם לבתו כלבתו, דהא ודאי אז גופיה מידק דייק שאם ישאנה עם מי שאינו מקובל לה, תמרוד והדרא ליה, ואמרין חזקה לא שדי אינש זוזיה בכדי.

גם ב"ש"ש קדושין פ"ב סי' א' כתב שהאידיא אין נזהרים בזה דאסור לקדש בתו קטנה. ובצית ה"ל סי' נ"ו סעיף ד' כתב דמש"כ המחבר שם דהמאמר בתו קטנה אס ראה לכוון כונס ואין ראוי לעשות כן, וזהו דעת הרמב"ם, אבל הרמ"א כתב דנוהגים בזה"ז לקדש בנותינו קטנות כו', ולכן ראוי לעשות כן, ודלא ברמב"ם.

ובחומת המשולש (המפורק לתשצ"ז) העור הא' סי' י"ט כתב דהא דאין חוששים בזה"ז להא דאסור לקדש בתו קטנה, הוא משום דהוא לאו דוקא אסור אלא ר"ל שאין ראוי לעשות כן כו', [ע"י ע"ז לעיל סק"ד אות א'], ולכן לא הקפידו בכל דורות האחרונים בדבר זה ונהגו להשיא בנותיהם בקטנותן כו' ואנו רואים כי רוב צנ"ח משיאים בנותיהם בקטנותן ואין מוחה בידם, כי האדם

ובתפארת יעקב סק"י כתב דמשמע להדיא [מלשון בעו"ש"ע: עד שהגדיל ותאמר] דבקטנה לא מהני שתאמר בפלוגי אני רואה, וכן משמע להדיא מדקאמר בגמרא דלכך נקט במחני נערה לאפוקי קטנה דאיכא איסור [עד שהגדיל ותאמר], וא"כ כך נערה ע"כ דמייירי בחופן שאומרת בפלוגי אני רואה, וא"כ מצוה דקטנה אפילו ככה"ג אסור, וכן מוכח מדברי החוס' שחילקו בין הא דעב למיחז ע"ן דו להכח, דהתם שאני שהיא גדולה ומתרתית [אבל קטנה שמה אס היתה גדולה לא היתה מתרתית], ומצוה דככה"ג קטנה לא, וזה ברור, ודלא כצ"ח.

וע"י בקב זהב סי' ח' שזן דהא דאסור לקדש בתו קטנה, זה רק בפקחית, דאח"כ תהא בת דעת, ולכן נכון להמתין עד שהגדיל, אבל בשעתה שלא תגיע לכלל דעת, ולא חיישין פן תהדר, מותר לקדשה גם בקטנותה.

ובחעמק שאלה (על השאלות) שאלתה נ"ט אות ג' כתב דהא דמלוא להשיאן סמוך לפרקן היינו שהגיעו לפרק של גדלות בסימני הבשר שנעשה עד בגדולה ויש צדן סימני חלוקה והרכורי אשה כו', וכדאמרין בשבת דף פ' ע"ב בנות ישראל שהגיעו לפרקן עופות אותן בסיד כו', וזיינו דאמרין שאם רואה שהגיעו לפרק זה ראוי להשיאן גם בקטנותן כו', וזה ביאור דברי השאלות שם והבב"ג סי' מ' שכתבו דלא מצטי לקדשה עד דגברה, והוא תמוה דהא נערה שרי כו', ונראה דפ"י עד שהגדיל מלשון גבר לה קל"ה צצ"ב קס"ז ז' דפירושו קולה עצה ומגושם, וה"ל פירושו שנעשה בשרה עב ועבר עידן הילדות כו', וזהו מיושב קושיות ר"ח מהא דר"ח קידש בתו קטנה וכן ר"ח בגדה, דר"ח ידע בצרתיה דגברה וצוה להשיא לחמו, וה"ל ר"ח בגדה ובדקאמר התם קטנה נמי מתמדה, אלא דכבר חש לה בשביל חמדה, ומחני מייירי בסתם קטנה דאסור לקדשה עד שיהא נערה ויהא לה דעת לומר בפלוגי אני רואה לא מלך תאות אישות, אלא מלך שמצוה שראוי הוא שתהיה לו לאשה. וע"ש שישב בזה עוד קושיות.

ובתפארת ישראל פ"ב אות ז' כתב דבאין זה דעת אסור לקדשה, וביש זה דעת נכון שלא לקדשה, ובסמוך לפרקן דהיינו שסמוכה לזמן נערות מלוא לקדשה, וזהו מתוך קושיות האחרונים דבגמ' קאמר אסור וצו"ש קאמר מלוא, ובסנהדרין אמרין דמלוא להשיאן סמוך לפרקן, ולפי דרצוני הכל מיושב על נכון. גם בערוך השלחן סעיף כ"ט ולי"ג כתב דכשהיא מתרתית להתקדש ליכא איסורא, דהאיסור הוא שמה זה נגד ראוה כו', ומ"ע אין זה נכון.

ובבב"ב קדושין סק"י הקשה ג"כ על הצ"ח, דא"כ הו"ל למימר עד שתאמר בפלוגי אני רואה, וכזה דנראה דאס כוונתו להשיאן סמוך לפרקן בשביל הטעם האמור בגמרא [שלא יתמלא], ודאי עדיף להשיאנה כשהיא קטנה, אבל לקדשה כשאין בוגרת בשביל זה איכא איסורא, והכל לפי הענין, וזהו אחי שפיר הא דחיקו נשואין לקטנה יתומה, והא דאסור לקדש בתו קטנה כו', אלא ע"כ דכיון דאיכא צוה חקתא עפי שיהא רשות בעל עליה ולא ינהגו זה הפקר, לא משגיחין בכך חששא דאסור לקדש בתו

ט ,האב שנתן רשות לשלוחו לקדש בתו והלך הוא וקדשה לאחד
ושלוחו קדשה לאחר איזה מהם שקדם הוּו קדושין ואם אינו ידוע איזה
קדם אסורה לשניהם וצריכה גט (יא) משניהם:

אי

באר היטב

(יא) משניהם. או אי יגרש וא' כונס [ח"מ סקט"ו כלעיל סימן ל"ז סעיף ז']:

הפוסקים

ס"ק כו—ס"ק כז אות ב

אוצר

אח השליחות, וכמבואר מהלכותא דגמ' שם. וכן פרש"י דאם
שלו קדמו, צעלי שליחותו דשליח. וכ"כ בתוס' ר"י הזקן שם וצ"ח.
והמאירי שם הוסיף, דאע"פ שלא צעל בפירוש, הריכו צעל ממילוי,
שכבר נעשית מקודשת ואין לקדשי שליח [דאח"כ] מקום לחול.
ובלבוש כתב, ולא אמרינן כיון שנתן רשות לשליח לקדשה ולא צעל
שליחותו שוב אין לו כח לקדשה לאחר.

ב. ובשעריי לא קידש בעצמו לאחר אלא שכבר גילה
דעתו (או התעסק) לקדשה לזה. כתב רבינו
ירושם בנ"כ ח"ג בשם הרמ"ה, דמח' דתנן בקדושין ע"ה ז' דאם
שלו קדמו קדושין קדושין ואם של שליח קדמו קדושין קדושין,
ש"מ דאע"פ דגלי אכ דעתיה מקמי קדושין דצעי לקדשה להאי
אחריתא, כיון דקדמו קדושין השליח, קדושין האב לא הוו קדושין,
דגילוי דעתא בקדושין לא הוי כנוס כמו בגיטין. ועיי' במדרכי רפ"ד
דגיטין שהביא תשובת רש"י דגלי דעת לא מהני לצעולי שום
שליחות, ומוכיח דאף בגוונא שמחזרין לעשות שליחותו ע"י
ע"מ, מ"מ לא צעלי שליחותו מהשליח.

וכתב צעלי אחרים סק"ט, דנראה שהרמ"ה הוכיח כן משום
דכך צ"ל דאם של שליח קדמו קדושין קדושין הוא צ"ל
יתירה, דפשיטא דכיון שלא צעל השליחות עד אחר הקדושין של
השליח שקדשו קיימין, אי"ו דאח לאשמיטין דאפילו גילוי דעת
לא מהני, וכיוצא בזה אמרינן צ"פ השולח אם משכבית גט לידה
אינו יכול לצעול, פשיטא, לא לריבא דמבדק עליה מעיקרא לצעולי
מכו דתימא איגלאי מילתא למפרע כו' קמ"ל. ובתפארת יעקב סק"י
הוסיף בצוכתת הרמ"ה, דנראה יש להבין במה שאמרו שם
במשנה והלך וקדשה בעצמו, דכך "הלך" למע' לי, וכדדייקין כה"ג
בקדושין צ"פ, ועיי' דקמ"ל שכל ונתעסק בעסק הקדושין
לקדשה לאחר, וס"ד דכל שהתחיל להתעסק לקדשה גלי דעתיה
דלא יוחא ליה בשליח, קמ"ל דכמו דלא מהני גלוי דעת בגט אף
דריבא לצעוליה, כמו כן בקדושין.

גם צע"ב קדושין סקט"ו מוכיח כן ממהני (מצלי שהביא להרמ"ה),
דהא מהני סתמא קתני דשקדמו קדושין אכ או שזה הוא
דצעלו קדושין השליח, אף דסתם קדושין הם בשדוכין, דהא רב מגיד
מאן דמקדש בלא שדוכי, הרי אף שהאב כבר נתרצה לקדש [לאחר],
מ"מ משמע דאם קדמו קדושין שליח לקדושין אכ הוי קדושין שליח
קדושין, ועוד דמשמע שאפילו עומד מוכן ומחזין לקבל קדושין
בעצמו, אם נודע שקדמו קדושין שליח, קדושין הוי קדושין,
אף שכבר מרצה לקדשה לאחר, מ"מ כיון שלא צעל השליחות
בפירוש אינו צעל. ובישא צרכה דק"י עור אי' כתב, דקל"ת קשה
על העושי"ע שהביאו דברי הרמ"ה צע"י שליח אחר שליח שצטט
בסמוך, ולא הביא משי"ב הרמ"ה לפני זה. דגילוי דעתא בקדושין
לאו כלום הוא, ונראה שלא הולכו לכותבו מרוב פשיטותו, וסמכו
על משי"ב צב"ל גיטין דגילוי דעתא בגט לאו כלום הוא, והיי"ח
בקדושין דדינס שוב.

ועיי' צב"ל סעיף י"ב וי"ג, וצב"ל ל"ז סעיף ז', כמה פרע
דינים השייכים לסעיף זה.

האדם מחייב שמה לא יבוא לידו איש אחר כזה שהוא מצקק
לבתו עתה, וכבר אמרו חז"ל (בירושלמי תענית פ"ד הל' ו')
שמאריסין ציוס ע"כ שמה יקדמו אחר, והיי"ח הכא כו', וגם חיישין
שמה לא תמלא ידו נדוניה כמ"ש החוס' כו', ולית מאן דחש לזה
בזמננו. [ועפ"י] כתב לידונו שקידש בתו קטנה והאב והאשה
נחלו צנשוין וכבר עבר הזמן שנקבע, דאין הצעל יכול לעכב.
ועיי' לעיל בסי"ק ואות ה"ל שהוצאו דברי האבני משפט סק"י והרי"א
גועמן בוילקט יוסף חרס"ג סי' ג' שכתבו ג"כ דמש"כ הפוסקים להחיר
צו"ה הוא משום שאינו איסור גמור. ועיי' עוד בצית יסודה ח"ב
(שצ"י צ"י יסודה) סי' ס"ט דאחר שכתב דהא דאסור לקדש בתו
קטנה הוא איסור גמור והלכה כן, כתב עוד דמש"כ החוס' להחיר
צו"ה מטעם נדוניה, הוא משום שאין האיסור אלא מדרבנן,
ולכן נדחה האיסור בציבה קלה.

אולם בשאילת יעבץ ח"א סי' י"ד, כשנשאל על מה סמכו דדורות
הללו צקל"ת מקומות לקדש קטנה, אחר שהעלה דקיי"ל
כהסבירים דאסור לקדש בתו קטנה, [וכמוצא לעיל שם], סיים
דלאו שפיר דמי למיעבד עובדא. ולעיל מה כתב דהחוס' דחקו
עלמם למלא היתר, ואין זה מה שיספיק.

ובביאור מהר"פ לשו"ת מהר"י מינץ סי' ז' אות י"א כתב
דמש"כ בהגהות סמ"ק דעתה רגילים לקדש קטנה,
היינו דיש צו"כ כדי ללמד זכות על העובר דלא נקרא עבריון, אכל
לכתחילה לא. וציד אהרן הגב"ע אות ז' כתב דהא שכתב העור
[ובתמכר] מזה שלא יקדש בתו קטנה אף דבגמ' היתא אסור,
אפשר דהיינו צו"ה שנוכחים לקדש קטנות כמ"ש החוס', ולא כתב
העור דאפ"כ מזה להמתין עד שחגדיל וישים מצטחו ד' שיתן
לו כדי סיפוקו להשיא בתו. וכ"כ בתפארת יעקב סק"י, דכוונת
העור והמתנה הוא עפ"י החוס' דעכשיו ליכא איסורא, ומ"מ
מזה ח"כ להשתדל לקדשה בלופן שלא תהא מקודשת עד שחגדיל,
או אם יוכל להשליש הגדוניה עברה שיוכל להמתין.

ובערך השלחן סעיף ל"ג כתב בזמננו אין מקדשין את הקטנות
ולא שמענו מעולם מי שיקדש את הקטנה, וכן הוא כו',
וכן המנהג פשוט בזמננו צמדינתו. וציד דוד (פסקי הלכות) ח"א
אות רס"ו דפ"י א' כתב דהעולם נוהגים היתר בדבר וסמכו על
דברי החוס' כו', ודברים כאלו ידועו לפי העת.

ועיי' בשו"ת מהרש"ם סי' ל"ג ומהר"י מינץ סי' ז' שזרפו
בנידוניהם בין שאר הטעמים להקל בקדושין קטנה, משום
דמתמחא לא עבר האב אלא דאסור לקדש בתו קטנה. ועיי' עוד
בזה בשו"ת מהר"ך ח"א סי' ג', כה"ג הגב"ע אות ט', ובתשובת
הרב נסים שלמה אלגאזי שצב"ס דוצב שפתי ישנים דק"י א'.

טע"ף ט. כו. איזה מהם שקדם הוּו קדושין. א. עיי'
צב"ג דמקור הוא ממהני כו'. וצ"ח בהמקנה
ק"י א', דהא דאם של שליח קדמו קדושין קדושין ולא דאציה,
מילתא דפשיטא היא, דהא כבר מקודשת ע"י השליח, ועיקר החידוש
הוא דאם של אביו קדמו קדושין קדושין, דקמ"ל דעיי' צעל

באר הגולה

ס' טור ד'ס הרמ"ה וכו' ר' ירוחם דשמו

ס' [כה]

אי שוי שליח אחרינא ולא בטליה לשליח ראשון בפירוש ואז כל חד מינייהו וקידש בעיא גט (יב) מתרייהו:

ביאור הגר"א

[כד] אי שוי כו' ע"י מ' ס"ב בהג"ה אבל אם כו' וי"ח ועמ"ש:

קטנה

באר היטב

היט' ח' דאפשר שאי יקבל קדושין מראשון וזה משמעון וזה אי אפשר מש"ה אמרינן דטעל ה' את הא' ולפי' אם ראשון עשה שליח לקדש לו אשה ידועה ואח"כ עשה שליח אחר לקדש האשה ההיא ג"כ כל שקדש וקידש הרי היא ח"ל מאלות שעה ולא קדשה אחר ח"ן קדושין תופסין זה וכן הדין נאשה שעשתה צ' שלוחים וא"ל לקבל קדושים מליש ידוע ועיין כהנ"ג דף ס"ה ע"ב ועיין ח"ת וכו':

(יב) מתרייהו. דמסקא לן אם ציטל שליח קמא ונתרע עיקר ח' לא ציטל כ"כ הטור ד'ס הרמ"ה. וקשה צ"ל קמ"ח סעי' מ"ד פסק בשליחות הגט אם שו"י כמה שלוחים לא ציטל שליח ע"ש. ונראה דקדושין לא דמי לגרושין דנשלחא צדושין הפועל אחד כלומר לקבל הגט מבעלה או ליתן הגט לאשתו ממילא כוונת המשלה הוא שיעשה המעשה ע"י מי שיקדים לעשותו. אבל גבי קדושין שהפועל

אוצר

סיק כח אות א-ב

הפוסקים

וואל' לה ריעותא דאפשר דלא יודע איזה מהם קדש ואסור לה שניהם, וביא' חושבנ' כן וצטל לקמא, וכו"ע מודו דזה, משא"כ החם בגיטין.

סעיף י. כח. אי שוי שליח אחרינא כו'. א. מקור הדין ע"י צה"ג. וע"ש בטור ורי"ז נכ"צ ח"ג, דמסתברא ליה להרמ"ה דנתרע הוי קדושין ולא דקמא כו', דל"ד לגלוי מילתא [דלא מהני צטל שליח דקדושין א], דכיון דשו"א שליח לנתרע כאלו צטל לקמא בהדיא, אלא דבוסף, דזכוי סברא דילן, אבל לא מורין כן הלכה למעשה, [משום דאכתי מספק'ל אי צטליה לשליח קמא, וכמוצא צה"ע סק"יג], אלא צע"א גט מתרייהו. וע"י צ"ח כ"ח שביאר דאפילו לא קידש השני אלא הראשון הוב ספק קדושין, דשמא ציטל שליחותו. וביאורו הצ"ח סוס"ק י"ג. וכו"כ בפסקי הלכות שצ"ח ז', וע"ש מש"כ בדעת הרמ"ה. ע"כ הצ"ח דהא דהרמ"ה נקט דין זה צ"ח ששלח לקדש צחו, הוא משום דקאי ארישא דמתני' דמייירי צה"כ, וכו"כ צה"ח ע"מא ששלח שליח כה"ג וכו'.

אולם בעצמות יוסף לדף ע"ט, אחר שהקשה בעי"ז על הטור דכ"ח הביא להרמ"ה צ"ח חולק ואילו צ"ח קמ"ח לענין גט הביא דהר"ש חולק על הרמ"ה, כחצ, דנראה דיש לחלק, דבגירושין זכות הוא לה לפי שיושבת צענון, ולכך י"ל דדעתה שחתנה צ"ח צד שיכיה, אבל בקדושין ח"ף דניחא לה לאשה בקדושין משום דעצ' למיחז ע"ן דו, מ"מ בשליח זה נתרעה יתיר מנשליח אחר. וכתב צע"י ארזים סק"ב, דלדבריו משמע שאפילו אם נעשו בשלוחים לקבל קדושין מליש ידוע, ג"כ י"ל שנתרע יתיר בשליחות השני וצטל להראשון. ובקריית מלך רצ הבי'ל, בוסף על הקודם, דנראה עוד דכוונת הטור שם שהביא צ' הדיעות, להודיע שיש לחוש לחומרא לצ' הסברות, דשם החליט הרמ"ה לסברתו דצטל שליח קמא, אבל הכא דהרמ"ה עלמו לא החליט, לא הוצ'ך להזכיר סברת הרא"ש דלא צטל שליח קמא. [ולפי' ח"ן נפק"מ צ"ן נשלח לאיש מסוים או לסתם איש. וע"י צענון יוסף שם מש"כ דאולי גם שם חש הרמ"ה לספק, והטור סמך עמ"ש כ"ח].

ב. אם יש חילוק בזה בין עשאו שלוחים לקדש בתו לאיש סתם, לבין לקדש לאיש מסוים. ע"י צה"ע סק"י צ מחלק צ"ח דאם צ' השלוחים הם לאותו אדם מסוים, לא צטל הראשון כו', ע"ש הטעם והבוכה ע"פ מש"כ בשו"ע ס' קמ"ח, והוא מהכנה"ג הגה"ע אות י'. וכע"ז כחצ והוכיח צ"ח סק"יג, דאם השליחות להקדש לאיש ידוע, לא אמרינן דצטל השליחות [הראשונה], אלא כ"ח איירי דעושה שליח לקבל לה קדושין סתם, אז י"ל דציטל שליח קמא משום דהוא יודע דשליח צתרא מדקדק ויתיר. וביאורו צענון השלחן סעיף ל"ב. וכו"כ ציד דוד [פסקי הלכות] ח"צ דף רנ"ב ח' דהתם מסתברא דכוונתו רק לר' הענין דמי שיהא צ"ח יתיר על ידו חתקים בגירושין, כיון דהשליחות אחת, ואם היתה כוונתו לצטל השליח הראשון הוב ליה דצ"ח שצ"ח, מה שאין כן כששלח השני לקדש לאחר י"ל שצ"ח הדברים שחזר משליחות הראשונה כו'. וכתב צה"מקנה ק"ח, דדוברי הצ"ח הבי'ל מוכרח לומר גם דעת הרא"ש, דהא צ"ח מ' סוף סעיף צ' מוצא צ"ח דפשיטא ליה דבקדושי השני צטלי קדושי הראשון, וצ"ח קמ"ח הבי'ל פשיטא ליה דלא צטלי [שליחות הראשון] בשליחות השני, ועב"ל דהיינו משום דהתם עיקר השליחות אחד הוא, ובוסף, דהא דהכא הוי ספק אם צטלי ולקמן ס' מ' פשיטא ליה דצטלי, עכ"ל דמעשה עלמו שא"י, ול"ע. ובקריית מלך רצ ח"א פ"ט דאישות ה"ל ד' כחצ, דהכא שא"י מס' קמ"ח, משום דגבי קדושין אי לא צטליה לקמא

ובטיב קדושין סק"יז, אחר שהביא דברי הצ"ח, כחצ, דאפשר לחלק עוד [כעמ"ש העמ"י] דהתם כיון שחפזה צ"ח ח"ן לה נפק"מ ע"י מי תקבלו, ולא שייך דהשני ידקדק ויתיר, דהא הכל חלוי דעת הצטל כו', ואדרבה אם לא יקדים זה שמא יחזור צו אח"כ, אבל בקדושין אפשר שציטל הראשון, שהשני ידקדק ויתיר ואם לא יועצ צענון ימנע ולא יקדשה. [הנה ח"ף שמחזיר נמי הטעם דהשני ידקדק ויתיר, כהצ"ח ש"כ לענין נשלחו לסתם איש, מ"מ מרסוים אם לא ייעצ ימנע מלקדש, זה שייך גם כשנשלחו לאיש ח' מסוים, דהקדוק יתיר הוא צו גופו, אם לא הגון כ"כ צטליה ימנע מלקדש].

וע"י במלאת אבן כ"ח שכתב נמי דאפשר לחלק צ"ח צ"ן קדושין לגיטין וצ"ח אחר, דצ"ח דל"ל דעתה רק רשותה, וכמו דיכולה לקנות גיטת ע"י כמה רשויות כמו גגה חלצה וקרפופה, כ"י יכולה לעשות כמה שלוחים מצלי שיתצטל כח שליחותה מהאחרים וכולם הם רשותה, משא"כ בקדושין לר"ח דעתה והקנאותה, ולכ"פ לשו"א נפשה כהפקר כמ"ש הר"ן צנדרים כ"ט, אפשר דא"י יכולה למסור כחה לכמה שלוחים יחד אלא"כ שצטל האחרים

קדושי שליח קדמו, קדושי שליח קיימים, [וכמוצא בס"ק ואות הג"ל], ולא אמרינן דבזה שהיתה מוכנה לקבל קדושין מאחר בטלה עכ"פ לשליח, כיון דלא בטלתו בהדיא, א"כ כ"ש רק בשו"א שליח אחר שאין זו בטול לראשון רק [הכונה] אם יודמן לזה קודם מרצוה לזה כו'. ומה שהקשה שם מהא דס' קמ"א, ע"י באות הסמור. ועב"ח מש"כ הוכחה לעיקר דעת הרמ"ה, ובקריית מלך רצ הג"ל כתב לדחות ההוכחה, ע"ש.

א. מתוך דבריו שם לעיל, וכמוצא בס"ק הקודם, וע"ש הוכחתו. וע"י בקריית מלך רצ ח"א פ"ט דאישות ה"ל ד', דמביא תשובת רש"י שבמרדכי הג"ל בס"ק הקודם אות ב', דגילוי דעת לא מהני לבטולי שום שליחות [ומייירי שם לענין שליח אחר שליח], וכתב ד"ל דאילו ידע שרש"י סובר כן היה הרמ"ה חוזר בו כו'. ובטיב קדושין סק"יז מקשה עמ"ש"כ הרמ"ה שמעיקר הדין בטל שליח ראשון, הא במתני' מביאר דבעשתה שליח ואח"כ עמדה בעצמה לקבל קדושין מאחר, מ"מ אם

אוצר

ס"ק כח אה ב--

הפוסקים

שליח כו', והכי חנן גבי אשה שעשה שליח כו', וקאמר הגמ' וזריכא, דאי אשמעינן גבי לידים משום דגברא קים ליה ציוחסין, אבל אחתא ללא קים לה אימא לא בעלה לשליח, ע"כ, וכחצ, דנראה ללמוד מסוגיא זו דאם השליח קמא הוא איש והשני הוא אשה, דאף בקדמה האשה שהיא השליח [בחרה] וקבלה קדושין ואח"כ נתקדשה ע"י שליח קמא דהיינו האיש, דקדושי האיש קדושין, מ"ע דגברא קים ליה ציוחסין, [ור"ל ומסתמא לא ביטלו צמינו שליחות האשה].

ה. ומה הדין כשאחר שעה ממנו השליח הב' אמר שלא ביטל לראשון, וקדם ראשון וקידשה. בקריה מנך רב ה"ו בזה הקודם, נסחפק אס צכ"ג קדושי קמא קדושין גמורים, דמי נימא דכיון דפירש דבריו קודם שקידש נאמן דברי צידו לעשותו עשה שליח מחדש, או דילמא כיון שאין שליח קמא כאן אין צידו לעשותו שליח, וכחצ, דזה תלוי בדין העושה שליח ובעלו שלא צננו וחזר וקיימו והשליח לא ידע מה ועשה שליחותו אס מעשיו קיימין.

ו. אם גם במקדש שעשה שליח אחר שליח אמרינן שסא ביטל לשליח ראשון, ואם יש חילוק בזה בין שלח לקדש אשה מסוימת לבין אשה סתם. צ"ח כ"ח דמבר"ל כתב על דברי הרמ"ה, דה"ל נעל דשוי שליח אחר שליח, וכו' אס הצ"ח סק"ג, והקשה למה לא אמרינן דכולם נעשים שלוחו לקדש כל אחד אשה אחרת, [ותהיינה כולן מקודשות], וכחצ ד"ל דמ"מ יש ספק שמא כוונתו לקדש לו רק אשה אחת ומבעל שליח קמא. גם צכ"ה"ג הגה"ע אות י, אחר שכתב דבשליח האיש אפשר שדעת הרמ"ה והרא"ש דלא ביטל שני להראשון כיון דאפשר להם לקדש נשים רבות לכן אמרינן דבכולן נחרה, הוסיף, ומיהו אפשר שאף שליח האיש דינו בדיון שליח האשה, כיון שאין הפעולה אחת [ע"י דבריו שנצטוו] י"ל דביטל שני את הראשון. וכ"כ צערוך השלחן סעיף ל"ה דה"ל בזה האיש שעשה צ"י שלוחים לקדש צערו, יש ג"כ ספיקות אלו אס בעלו שליחות הראשון או לא. עוד כתב הצ"ח דכמו דציאר גבי מתקדשת [שצאות הקודם] דהיינו כשנשלח לקבל קדושין מאיש סתם, ע"ש, ה"ל איירי צכ"ה"ג ששלח כמה שלוחים לקדש לו אשה סתם, אבל שלח לקדש אשה אחת [ידועה] בזה אין קפידא ולא ביטל שליח קמא. וכ"כ צכ"ה"ג ה"ל וכמוצא צכ"ה"ג סק"ז. וכ"כ בפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דף רכ"ב א' דבשלח לקדש אשה פ' ואח"כ שלח שליח אחר לקדש זו עצמה, וקדשה שליח הראשון ולא השני, י"ל דמקודשת. ובספר ירושלמי פסקים וכתבים ס"י שמי"א, כתב, ולכן לא אמרינן בשליח המקדש שנעשו שלוחים לקדש כ"א אשה אחרת, משום דיוכל להיות דזה יקדש אחת והשני יקדש קרובתה ויחסרו שתיבת עניו, לכן י"ל דלא ניתא ליה לאסור על עצמו הנשים הראויות לו, ולכן י"ל דביטל השליחות הראשון. וכע"ז כתב צאצאי משפט סק"ז.

ובתפארת יעקב סק"ז כתב על דברי הצ"ח ה"ל, דנראה פשוט דאם קידש כל אחד אחרת ודאי לא שייך סברת הרמ"ה בשליח הבעל, רק אס קידש אחד אמא ואחד צחה, בזה אמרינן דמדעשה שליח שני לקדש לו אשה סתם ממילא ביטל שליחות הראשון מקדושי קדושי שליח שני, ומ"מ האידנא דאסור ליקח צ"י נשים ממילא אפילו קידש כל אחד אחרת שייך דינו של הרמ"ה וכו'. גם צע"ז קדושין סק"ז כתב, דכיון דמדינא דמלכותא ומתקנת רגמ"ה אסור לישא שתי נשים, לכן בשליח הבעל לא חיישין שמא כוונתו שכל שליח יקדש אשה אחרת.

ובארץ צבי (ותאומי לציב) סק"ב כתב, דלא קשה קשיית הצ"ח דבשליח הבעל נימא דכולם נעשו שלוחים שיקדש כל אחד אשה אחרת, דהא דברי המהרש"ל בס' לענת הרמ"ה, ובה ס"ל לרמ"ה דאפילו גבי גט אמרינן דבעלה לשליח קמא, אבל לדיון דק"ל

האחרים, ואין לה חופן המועיל אלא לומר מי שיקבל תחילה הוא יהיה שלוחי והאחרים כלא היו, וא"כ דמי לצרירה כו', (וכדבצי"א שם מקודם מהרש"א המוצא צ"י ס"י קמ"א, דעשה כמה שלוחים לקבל גטע זא"ז או צ"ח הרי לכל מי שהגיע הגט מגורשת, אבל בלמרה כל מי שירצה הבעל לתת לו יהא שליח לקבלה, אפשר דנימא בזה אין צרירה, וע"ש שכתב דהא דהרש"א מסחפק בזה, משום דלא דמי לגמרי לצרירה כו'), והוסיף, ולפי מש"כ הח"מ המוצא בזה ג' ד"ל דלא בעיל לקמא אלא סבר חולי לא משכח כלל כו', אינו ענין לצרירה לפי שיטת הרמב"ן שהצי"א הר"ן ר"פ כל הגט משום דהוי כמתנה בדבר אחד היינו שליח השני, אבל להראשון לעולם לא נתבעל שליחותו אלא אס לא ימלא כלל. וע"ש דעמ"כ הצ"ח דה"ל בזה מסוים לא חכפת ליה בציחה שליח, דן דתלוי במחלוקת הרמב"ם פ"ז דתרומות ה"ל ע' והרא"ד שם והטור צ"י שליח סעיף ל"ו, אס בשליחות לתרומה צכ"ה"ג דרך להקפיד בציחה שליח, ע"ש מש"כ בזה. [ולחלוקו ה"ל יוצא נמי דגם כשנעשו שלוחים לאיש אי מסוים, מ"מ י"ל דקמא בעיל].

ג. וכשהשליח השני קדם וקדשה לפני השליח הראשון. כתב צ"ח דהא דכתבו הטו"ש דצ"ח גט מתריוכו, היינו דוקא היכא דשל קמא קדמו, אבל אס של צחרה קדמו ח"ל גט אלא בחרתה ממני"ס, אי של צחרה בעליה לקמא הרי קדושין של קמא אין קדושין, ואי לא בעליה לקמא אלא לא סמך דעתיה קסבר קמא לא משכח אבל אי משכח לא בעליה, הרי כיון דשל צחרה קדמו הרי קמא לא משכח ושל צחרה קדושין ושל קמא לא הוי קדושין, י"ל והח"מ סק"ז כתב דאין דבריו מוכרחים, דאפשר דלא בעיל לקמא אלא סבר חולי לא משכח כלל, אבל אי משכח אף לבסוף לא בעליה לקמא. והצ"ח סק"ג הצי"א קושיית הח"מ ביתר ציחור, ד"ל דאף אס קידש השני בראשונה י"ל דלא עשה השני לשליח, אלא סבר שמא הראשון אינו יכול לעשות שליחותו, אבל אס יעשה [הראשון] שליחותו אף אס יעשה אחר מעשה השני מ"מ מעשה הראשון קיים, וכחצ דיש לחות סברא שלו, דא"כ אף אס הוא צענמו מקדש קודם השליח שעשה י"ל ג"כ סברא זו [דלא ביטל השליח, ובסעיף ע' כאן מבוחר דאם של קדמו לשליח קדושי קדושין], ואפשר דס"ל מעשה שלו צענמו בודאי ניתא ליה ממעשה השליח, והצי"א צערוך השלחן סעיף ל"ה. וכעין קושיית הח"מ ה"ל על הצ"ח, הקשה גם הט"ז סק"ו.

ובאבני מלואים סק"ט כתב דנראה דברי הצ"ח, דכיון דשליח צחרה ודאי הוי שלוחו ושלוחו כמותו, הו"ל כאילו הוא צענמו קידש, וחו לא מצי שליח קמא לקדש צחר מעשה הקדושין של שלוחו שהוא כמותו, ומשום אומדנא ליכא בזהו מילתא כלל דנימא דניתא ליה דאם יקדש ראשון שום אשה אחר משך שנה או שנתיים שיהיה שליח צחרה בעל, אלא מי שקדם ועשה שליחותו דהוי כמותו חו אין צמטש השני כלום כן קמא כן צחרה.

ובערך שי כאן הצי"א השגת הח"מ והט"ז ה"ל על הצ"ח, וכחצ ד"ל דאם קידש שליח קמא אחר שקידש שליח צחרה תליא בצרירה, וכמו התנאי דאם יבא חכם למחרת, דה"ל אי משכח קמא יהיו קדושי קדושין ויחבעל קדושי שליח שני למפרע, וכיון דק"ל דאין צרירה נמצאו קדושי שניהם קדושי ספק, וכיון דלפי הדיון יהיו שניהם בספק, לכן אמרינן דלא מחית אינש נפשיה לספיקא כדלקמן סעיף י"ז, ובדאי ביטל שליח קמא אס לא יקדש לפני שליח צחרה וכו'.

ד. מה הדין כשהשליח הראשון הוא איש והשני אשה. בקריה מנך רב פ"ט דאישות ה"ל ד', מוכיח מקדושין דף ע"ט דבזה ליכא דין הרמ"ה, דהא דחנן כתב דעשה שליח לקבל קדושין צעד צחו וקדם הוא וקדשה צענמו, דאם של קדמו בעלו קדושי

י"א (ה) קטנה או (יג) נערה שקידשה עצמה

בלא

באר היטב

(יג) נערה. עיין תוס' קדושין דף מ"ד ע"ב ד"ה קטנה שנתקדשה ובהר"ח ש:

פתחי תשובה

(ה) קטנה או נערה. עיין מהר"ם מהר"ס חלקי ק"י י"ד:

הפוסקים

ס"ק כח אות ו—ס"ק כט

אוצר

דהר"ש ודל"ה ז"ל חזר בו משליחות קדושי הראשונה, אף שלכסוף לא קידש השני כלל, עכ"ל. והוא הדבר ספק שאין לו צד הכרע במור, ד"ל דלא ציטל השליחות הראשונה כלל וניחא לו צדאב שיקיים שליחותו הראשונה, ששתיכן חשבות אלנו בשוק, וכן י"ל דודאי רוצה יותר בראשונה ולא מינה לשלוח האחרון אלא דוקא באם שלא יקדש השליחות הראשון להראשונה, אז ניחא לו בהשניה, אבל אם סוף סוף יקדש הראשון להראשונה איגלאי מילתא דלא נחשב שליחות השני כלל, לכן הוא ספק בכל חופן, ול"ד לשלוח לקדש ואח"כ קידש בעצמו לקרובה דנחצטלו קדושי הראשון [כמוצא בס"י ל"ה סעיף י"ב] דודאי מעשה עלמו ניחא ליה טפי, משא"כ מעשה השליח ד"ל דשטעה להשני לא ידע איזה מהם יודרו בשליחותו, לכן יכול להיות דאינו רוצה במעשה השני אלא דוקא כשהראשון לא ימלא כלל שליחותו, והדבר ל"ה, כ"ז לקטעי מדברי מפרשי השו"ע עם מה שהוספתי בזה.

סעיף י"א. כט. או נערה כו'. כ"ה בעור. ואע"י דבגמ' קדושין דמ"ד ז' איחא "קטנה" שנתקדשה כו', ע"י ברא"ש פ"ב ס"ו ו', דכיון דקו"ל דגם נערה רק אביה מקבל קדושה, אי"כ למ"ד דל"ה לשמא נתרצה האב [ובדקו"ל בסק"ל דבסמך] ה"ה נערה, דלא מסתבר לחלק דנערה שהיא בת דעת יש לחוש יותר שמא נתרצה האב כו', והא דנקטו בגמ' קטנה, משום דרק זה שייך מ"ש שם אח"כ (אליבא דרב ושמואל דחששו לשמא נתרצה האב) דלריבה גם מילון, דלא שייך דנערה.

ובתב"ב סק"ט, מיהו לכמה פוסקים קו"ל דנערה כרצ ושמואל ולריבה גט ולא מילון, [וע"ד מילון ע"י ד"ה וזהו, דלהלן]. והב"ש לא ל"ן מי מהם, וע"י בהגמ"י פ"ג דלשיות ה"ג, שהצ"ח בן ג' שספר חפץ. ובעיטור דיני גט מילון הביא מספר מחיצות דפסק דהא דליחא לרצ ושמואל היינו רק בקטנה אבל דנערה הלכתא כותיבו. וע"י ציד דוד שצ"ד"ה וכן, דבסמך, דכ"ה לחוס' ר"י, ומבאר בטעם דע"ז, דנערה עומדת להתקדש והיו זכות לאב, משא"כ קטנה שאינה עומדת להתקדש כו', ע"י בסעיף ח'. וע"י בחוספות ירושלים כאן מש"כ דכ"ד הירושלמי. וע"י ב"ה ד"ה ומ"ש אפילו אם, דהפס דכ"ד מהר"ל בחשו"י ס"י י"ב כו', וגם הריטב"א מחלק בן כו'. ובענין ארזים סק"י השיג עליו, דמהר"ל שם הביא להספר חפץ רק להוכיח מחילוקו לענין אחר שנגדו שם כו', דלא מסתבר שיפסוק כמותו נגד כל הפוסקים [דלהלן], גם הריטב"א לא חילק בן אלא לענין נחאכלו המעות [כמוצא בסק"ל ח] אבל לענין חשש דנחצטלו פוסק כרצ ושמואל [ע"י בסק"מ צ אות ג'] ומשמע דאפילו בקטנה ס"ל בן.

וכן לענין הדעה שצ"ע בסמך דאפילו נתרצה האב אח"כ צדדיה לא מהני, כהז"ש בסק"י, דיש מחלקין בין קטנה לנערה, ומ"ן להשיג. דשם מביא בן הרי"ז ממח"ה, והוא בעל חוס' ר"י. וע"י בחוס' ר"י דף שצ"ד"ה ז' כהז"ש נמי דכ"ה נערה ורק משום מילון נקטו בגמ' קטנה, אולם בדמיו"ה מסיק ע"פ מה"ק שם בסוגיא, דנראה דלא פליגי אלא בקטנה שאין צד דעת להתקדש ומש"כ בעיני רון האב ובשעת קדושין כו', אבל דנערה שהיא בת דעת אע"י דרק אביה מקבל קדושה, מ"מ לכשירצה האב מקודשת אע"פ

דקו"ל כהר"ש דגבי גט לא ציטל שליח קמא, אפשר דמהר"ל נמי סובר דלא ציטל שוי כמה שלוחים לקדש לו אשה דלא ציטל שליח קמא.

ובענין ארזים סק"א, אחר שביאר לענין המתקדשת שצ"ח ז', דהעלמות יוסף אפילו כשנעשו השלוחים לקבל קדושין מאיש ידוע נמי י"ל שנתרצה יותר בשליחות השני ובעלה להראשון, ע"ש, כתב, דלפי"ן י"ל דמש"כ מהר"ל דה"ה ציטל שטעה שליח אחרי שליח נמי הוי דין הרמ"ה, לא מיירי אלא כשעשה שלוחים לקדש לו אשה ידועה, אבל אם עשה שלוחים נקדש אשה סתם י"ל דכולם נעשו שלוחים לקדש כל אחד אשה אחרת, ואין אנו לריבים למה שנדחק הב"ש בזה. (וע"ש שהעיר דמש"כ העלמות יוסף שם דהר"ש אינו חולק על הרמ"ה צ"ל קדושין אלא בשליח האשה אבל בשליח האיש אפשר שמודה להרמ"ה, י"ל שהוא ט"ס דצ"ל קדושין אין הר"ש חולק, דהא כתב בעור להרמ"ה בלא חולק, וגם אין טעם לחלק בקדושין בין שליח הבעל לשליח האשה, אלא ל"ל: צ"ל גירושין, שהרמ"ה כמוצא בס"י קמ"א מיירי בין בשליח הבעל ובין באשה, וחשבות הרא"ש שהצ"ח בעור שם מיירי באשה, וזה מחלק העלמ"י עפ"י סברתו משום עיגון, וכמוצא בזה (הקודם).

ז. וכששלח להשני לקדש קרובת הראשונה הנאסרת עליו. כתב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דף רכ"ה ע"ב, דבשקידה השליח הראשון להאשה שנשלח לקדשה לאחר שמינה המקדש להשני, (אך) [אף] בערם שקידש השליח השני, וכן אפילו אם השליח השני לא קיים שליחותו כלל, ה"ז ספק, דכיון שנתמנה השני בערם קידש השליח הראשון, ומיניו היא לקדש אשה שקדושה מונעים מלחול קדושי הראשונה, ה"ז ספק אם נחצטלו שליחות הראשון במינוי שליח השני, וכן אף אם קידש השליח השני להקרובה קודם שקידש השליח הראשון, עכ"ל כיון דלכסוף קיים שליח הראשון שליחותו, ה"ז ספק אם קדושי שליח הראשון חלים ונפקעים קדושי שליח השני או לא.

וכתב שם בזה פ"ט, דזה נלמד מדברי הרמ"ה שצ"ע זכ, שנחפז למעשה אם במנוי השליח כו' מצטל שליח הראשון. וע"ש שמבאר דף ד"ל שציטל להראשון, שהרי מקודם בטח בו וכעת שממנה אחר הרי שנחפז לו בראשון ויכול להיות שחזר לגמרי משליחותו ורוצה דוקא בקדושי האחרונה כו', והכא דנודע לשליח ולעדים *) שממנה שליח אחר, יכול להיות שדון זה לצטל במור, וכיון שכן הרי נודע דעתו לכל ע"י מעשיו שסותר צירוף מעשהו הראשון כו', ולא הוי גילוי דעת בלבד כו', (ואחר שהאריך לזכר דהני עובדי שמעם מוכיחים החולקים על הרמ"ה דלא ציטל להראשון, הוי רק גילוי דעת דלא מהני כו', משא"כ הכא, הוסיף בדרכ"ב א'), ולפי"ן כששלח לקדש קרובה דהראשונה דא"ל להתקיים שתיכן, א"כ י"ל דציטל לשליחות דראשון, ולא מצטל בקידש האחרון לקרובה הראשונה דודאי י"ל דמסתמא ניחא ליה בזה ולא בראשונה, אלא אפילו אם לא עלה ציד השני לקדש השניה, עכ"ל י"ל דשמא כיון שעשה מעשה גדול כ"כ שמינה שליח לקדש קרובה

(*) בענין אם צריך עדים במנוי השליחות, ע"י בס"י ל"ה סעיף ג'.

בלא דעת אביה

או

הפוסקים

ס"ק כט-ס"ק ל

אוצר

האב [ומשמע דלוי לא מהני], אלא דקשה עליו דסתם עלמו ממה שפסק כ"ח [המוצה בסק"ג אות ג' ד"ה אך], דק"י כ"ח דחייב לנדרה. [וכן קשה ממה שהביאו בשם כ"ח כמה פוסקים בסק"ג אות ג' דחשש נהא דרז ושמואל].

והנה כ"ח ה"ל כשמכיר דעת הקדומה, כחז דלריכב גט ומיאו, [ובדלמרינן בגמ' כדי שלא יאמרו דהגט הוא משום קדושי

ודאי ואין קדושי תופסין באחותה]. וכחז כ"ח ה"ל דלא דק, דבנערה לא שייך מיאון ולריכב רק גט, וכמ"ס הרא"ש וכו"ר [אליבא דרז ושמואל] דבמקום שאין תקנה במיאוין אין לחוש משום שואמרו כו', והרא"ש כחז בדרכי אפרז דבנערה לריכב הכרח וכו"ר פסק כן [ע"ש דנכ"ז ח"ה ש"כ בשם הרא"ש בפשיטות].

והרשב"א כחז בשם חוס' דלריכב כרוז. וכ"כ בשיטה לא נודע למי, לריכב בנערה מיאון אלא דמודיעין נעמל דקדושי ספק כן וקדושין תופסין באחותה. והרמב"ן הרשב"א וכו"ר כחז ד"ל עוד דבנערה ליכא חשש דיאמרו כו', דרק בקטנה שאין לה יד כלל יאמרו מדלריכב גט קים להו דנדרה האב, וממילא אין קדושי תופסין באחותה, אבל בנערה דיש לה יד יאמרו דהגט הוא כדי שלא יחלפו בנערה שאין לה אב דקדושיה מהתורה כו', ותמכו על השאילתות וכו"ר דגרסי בגמ' כאן נערה שנחקדשה כו', וקאי מיאון על נערה, דהא לא מלינו מיאון גבי נערה כדאמר עד מחי ממאנת כו'. ובפרק השלחן סעיף ע"ז, אחר שכתב דיש מחמירין בנערה להאריך גט וכו' כחז, ואין להב"ש ה"ל, הוסיף, ול"ע לדינא, דמרוצה דרובא דפוסקים מבוחר לא כן, והרא"ש בדרכי אפרז כחז כן.

ל. בלא דעת אביה. לא חמר לה אביה לקבלם ולא ידע, רש"י דמ"ד ז'. וכע"ז דריטב"א שם, שנחקדשה שלא בדיעתו ואינו יודעים אם נתלה לו לא. וכחז ר"ד ערלמה כפי הרמב"ם פ"ג דאישות ה"ג, שכן מוכרח בגמ' דהפי' הוא שלא הודיעתו [והכוונה שאין לפרש דכינוי בניגוד לרזנו], דהא אמרו שם רב ושמואל חיישינן שמא נתלה כו'. והמאירי צעמוד רכ"ד כתב, דלא רק שלא היה שם ולא ידע, וכדפרש"י, אלא אפילו ראה ושחק, הואיל ולא דיברו עמו בעסקי קדושין, [וע"ז ע"ד ראה ושחק בנערה ע' ובסק"ג אות ה' ד"ה ויש, ובכ"ל המוצא שם]. ולשון העיטור דנינו גט מיאון, נחקדשה ע"י אמה ואחיה וקדושיה מדעתה שלא לדעת אביה.

16

(ב) הנה אף שבדיני גט מיאון, אחר שהביא להמתיבות הצ"ל בפנים, כתב, ומסתברא כוותיה, מ"מ בדיני קדושין ח"ג, כתב רק, דמשמע דה"ה נערה, ושכ"כ הר"י.

(ג) ע"ש דאחר שהביא להספר חפץ הג"ל בפנים, כתב: ואי נמי [ותיבות אלו לא שייכי שם, ונראה שהם ט"ס, שהיה כתוב: וא"ג, והא ר"ת של: ואינו נראה] דהא הלכה כר' יוחנן דגם נערה אביה מקבל קדושיה ולא היא, ומשמע דאפילו ספק לא הוי, מדקאמר סתמא, ולא היא. (ד) ע"י מ"ש בזה בהעמק שאלה שם. וע"י בישועות יעקב סק"ה מ"ש טעם דבכה"ג שייך מיאון בנערה, וע"ש מה שיישב משה"ק על השאילתות מסוגיין. וע"י בפני יהושע לדמ"ד ב' ד"ה בא"ד, מ"ש ע"ד השאלתות. וע"י בשי למורה שבגליון השו"ע מ"ש ע"ד מיאון בנערה. וע"י גם בס"ב קדושין סק"ד קרוב לסוף, מש"כ דצדק הב"ח דלדעה זו שייך מיאון גם בנערה, וכג"ה השאלתות. וע"ש מקדם מה שהאריך לבאר למה צריך כאן גם מיאון טפי מספק קדושין אחר גבי קטנה כו'.

ח"ט"פ שלא שידכו ולא שייך בזה חילול מילתה למפרע דנדרה בנערה קדושין, משום דלא צעין בנערה רזון האב בנערה קדושין אלא שלא ימחה, וכיון שרלה ולא מיחה הקדושין קיימין וח"ט"פ שאל ידע באותה שעה, ומודים בזה עולא ורבינו כו', ולא נראה כי פסק ה"ך רבותא דלא מחלקי בין נערה לקטנה, דהא פלוגתתם רק בקטנה, דאי בנערה איך מנרכי גם מיאון, ה"ה נפיק חורבא דיאמרו דגם נערה תאל במיאוין, א"י קטנה וגם נערה. וכחז ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"ט ג', דנדרתו דבנערה אף בלא שדכו מהני אח"כ רזון האב לברר שהוא זכותו, ממילא חיישינן שמא נתלה א.

אולם מלכד הרא"ש והעור דסברי דה"ה בנערה ל"ה, כ"כ הר"י, וכ"ה ברמב"ם פ"ג דאישות ה"ג ובסמ"ג ע"ין מ"ה, [ושם מבוחר דלשיטתם דגם נתלה בהדיא לא מהני, וכדלכח, ה"ה בנערה]. והמרדכי ס"י תקיףא כתב שכ"ד רבינו יחזק רכ"ג וכו"ג [ע"ש בסוף הלכות קדושין]. וכ"ד הרמב"ן הרשב"א הריטב"א והמאירי בסוגיין. וכ"מ דעת הרי"א המוצא בשלה"ג שם. וכ"כ רבינו ירוחם דנכ"ז ח"ה, והרי"ב ס"י י"ד. וע"י בנ"ח דמשמע שכ"ד החוס' בסוגיין. וכ"כ מרש"י וכו"ר בסוגיין, שפי' בעטם דנקטו בגמ' קטנה, משום דהיא לכוי' אינה מקודשת אלא ע"י אביה. [וכ"כ דעת העיטור ב', והגמ"י ה"ל א]. וכ"כ בשאילתות פ' משפטים, דאפילו נערה ושדיך ל"ה לשמא נתלה האב דהא פלוגתתו רק בנערה (דגרס בגמ' נערה), דבקטנה לכוי' ל"ה דבדאי לא נתלה. וכ"ה במדרש שכל טוב המוצא בסק"ג אות א' סוף קטע א'. ובפני משה ח"ב ס"י ד', כתב בפשיטות בנדון שהיתה נערה, לכלל הפוסקים ל"ה לרזון האב כו'. ובעל כנה"ג בחשו' שצני משה (להרי"מ שלטון) ס"י ג"ה דק"י ע"ג, אחר שהביא לדעת החוס' רי"ד ה"ל, כתב דכל הפוסקים דלא כוותיה. וביד דוד ה"ל, אחר שהביא להמחלקים ה"ל דבנערה שאין, סיים, דרוב הפוסקים לא הסכימו עמם, לכן העיקר כדכתבתי בפנים [ע"ש שכתב כלשון הרמב"ם]. וע"י צע"ז קדושין סק"ז משה"ק על דעת החוס' רי"ד ה"ל. וע"י בחפזרת יעקב סק"ה מה שהאריך להספק בזה בדעת החוס' שצדמ"ד ז', ומסוק, ומ"מ לדינא כיון שהר"י והרמב"ם והחוס' והרא"ש ורש"י וכו"ר סברו דה"ה נערה ודאי הכי נקטינן.

ועיין בתוס' רי"ד דמ"ז א' סד"ה ח"ל אבי, שצניא מהר"ם בהמקדש נערה בלא דעת אביה לריכב קדושין אחרים לדעת

(א) תהיינו לפמ"ש התוס' רי"ד עצמו המוצא בסק"ג אות א', דמוכח דלא מהני בקטנה רצוי אח"כ, דאל"כ ה"ל לחוש גם לשמא נתלה דספיקא לחומרא. וע"י בעצי ארזים סק"ב שכתב ליישב סתירת התוס' רי"ד המוצא בפנים, דמ"ש בדמ"ז דבנערה מהני רצוי היינו בנדרה ודאי, ומ"ש בדמ"ד דה"ה נערה היינו לענין דל"ה לשמא נתלה, דרק בקטנה תלוי זה בזה דאם רצוי מהני חיישינן גם לשמא נתלה, אבל בנערה אפילו אם רצוי מהני מ"מ ל"ה שמא נתלה, דאדרבה י"ל דכיון דבת דעת היא רתח שנחקדשה שלא לדעת, וכמ"ש הריטב"א בשם י"מ כו', וע"ש מ"ש ליישב בזה. ולדברי היד דוד צ"ל דהתוס' רי"ד חזר בו בסוף מ"ש בדמ"ד ב', וכדמשמע מהרי"א שציין הב"ש שבפנים, דנראה דתפס דמ"ש בדמ"ז עיקר. ובערוך השלחן סע"ט, מביא מהש"ג בשם הרי"א, דבנערה אפילו לא נתלה בפירוש כששמע, אלא ששחק ולא מיחה, הוי קדושין גמורים. [וצ"ע דהא בתוס' רי"ד כתוב כמה פעמים ש,רצה" ולא מיחה, ולא הוכיר כלל שחק. וביד דוד ה"ל מבוחר דבכה"ג רק חוששין].

באר הגולה

צ כעולה וכרבינא דלא
ס"ל להא דרנ ושמואל
שם דף מ"ו ע"ל

(יד) [כה] או נשאת x אינו כלום [כן] ואפילו מיאון אינה צריכה ואפילו

ביאור הגר"א
[כה] או נשאת. כ"ה
דעת הרמב"ם ספ"ח מה'

תרומות שפ' כעולא שם מ"ה ב' דר"ה בחומץ כו' אבל הריב"ש כו' שר"ח פ' כרב הונא דבזה הוא קדושי ודאי ואוכלת בתרומה דרבא מפרש טעמיה ש"מ כוותיה ס"ל וכ"כ הרשב"א: [כן] ואפילו כו'. כרבינא וכעולא דרבינא הוא בתראה וכן הסוגיא שם י"ח ב' כוותיהו דאמרינן ת"ש אין כו'. הרי"ף ורא"ש וש"פ:

באר היטב

ונשאת מצולא נהדיא נגמורא דף מ"ה ע"ב דפליגו דזה רב הונא ור"י וכו' ואסקיך דלא דעממא דרנ הונא הוליל ונעשו זה מעשה יתומה נחיי האז ע"ש דרש"י דכתב דכולי האז לא שתק ונדלי נתרצה. וכ"כ נחשבת הרשב"א סי' אלף רי"ט דלא נדמו הא דרנ ושמואל חלל ננתקדשה לנר. חלל ננתקדשה שלא לדעת חזיה וניסת שלא לדעת חזיה ודאי חיישין שמה נתרצה האז ונר"ה נט ומיאון אפילו לא שדכה האז ע"ש. והנ"ח

(יד) או נשאת. כ"כ הרא"ש ע"ש ה"ג. קטנה שקדשה עמה או השאה עמה נחיי חזיה חין קדושה קדושין וחין נשואיה בשואין ע"ש. ח"כ ה"פ שקדשה עמה חלל דעת חזיה. או נשאת ג"כ. דהקדושין והנשואין תרומיהו הוי שלא לדעת חזיה אפ"ה חזיה כלום דלא חיישין שמה נתרצה האז. חלל נשאת ל"ע לדיואל. דהא דפסקין כעולא ולא חיישין לדרנ ושמואל היינו ננתקדשה לחוד חלל ננתקדשה

הפוסקים

ס"ק לא—ס"ק לב אות א

עור ב', ובפני יחושע בסוגיין ד"ה איתמר, ובהמקנה בקו"א ד"ה ואפילו נתרצה וד"ה חך. וע"ש בראשית שם ד"ה סוף, דמבאר דהא דל"ה הכא משום קול דנשואין, וכדחשש בתה"ד סי' ר"ה בגדונו, דל"ל דהתם חשש משום דשהתם עם בעלה הכרח זמן, ועוד דרק עשאו סניף בעמלה להחמיר, ולא חסרה מעטס זה כו', דקטנה המתקדשת שלא לדעת חזיה הוי קול ושוצרו עמו ד"ש כאן אמתלחא גדולה כשיוולת מצטנה [חלל גט] בקטנותה ולא גדלה תחתיו, כבעודא דהתה"ד. [ועל גדלה תחתיו ע"ס"ק מג"ה].

וע"ד הפוסקים כרנ ושמואל דחיישין לשמה נתרצה האז, וחז"ה אופן מיירי, ודעות האחרונים דזה, ע"י בסקמ"צ אזה ג' ד'.

ומ"ש בשו"ע ואפילו שדכה, כ"כ בעור. והרא"ש סי' ו', ובתוספות ד"ה ח"כא, כתב, דיש גורסים כן בדברי עולא [שדמ"ד ב' דאמר דאפילו מיאון ח"ל] ואפילו שדכה. וכ"כ ברשב"א סוף דמ"ד, וכ"מ בתוס' רי"ד ד"ה ח"כא, ובתוס' ר"י הזקן. גם בשאלתות פ' משפטים ובצ"ג קרוב לסוף הלכות קדושין, איתא דאפילו שדך לא חיישין. וכ"כ במדשכ"ע שצסוף קטע א'. וכ"פ רש"י בדברי עולא, והב"ח והמרדכי סי' תקי"צ ובתרומת הדשן סי' ר"ח, וכתבו ש"כ"פ הרא"ה. וכ"ד העיטור דדיוני גט מיאון, ודיוני קדושין ח"ג. וכ"כ ברמב"ן דמ"ה ב' חוך דבריו, וע"ש מ"ש בסד"ה דליטריך. וע"ש ברשב"א מ"ש הוכחות לזה. והמאירי בסוגיין כשהוציא להדעש דאפילו נתקדשה בפניו לא מהני, כתב, ואפילו שדכה כבר וגמרו הדברים בנייהס"ה, כל שלא עסקים עכשו בזהם הדברים ונתקדשה שלא לדעתו חזיה מקודשת כו', וכ"מ מדאמרינן דמ"ה ב' דרבינא לא סבר כשמואל כו', וקאמר אפילו באלווי קמיה, והיינו כדשדך. וכ"כ הריב"ש סי' י"ד, דהסכימו כל האחרונים דאפילו שדכה חזיה לזה שנתקדשה לו, חין חוששין שמה נתרצה האז בקדושין, דהא רב ושמואל גופיהו לא

אוצר

לא. או נשאת. ע"י בסקל"צ אות ג' מהב"ש ועו"פ דה"פ, או נשאת ג"כ שלא לדעת האז חזיה כלום ול"ה שנתרצה. וע"ש דעות הפוסקים בזה, ולהלכה.

לב. אינו כלום כו'. א. מקור הדיון ע"י בצב"ה"ג. וע"י בצב"ה"ה סקכ"ו ש"כ"פ הרי"ף וש"פ. ומ"ש הוכחה מדו"ה, כ"ה בר"ש סי' ז', מדפריך שם סתמא דסוגיא ח' דקדשה נפשא חלמנה קרית לה [ולא דחי דהיינו כרנ ושמואל דחוששין לנתרצה האז, חלמא דפשיטא לן דלית הלכתא כותיהו(ה)], וש"מ נמי דאפילו מיאון חזיה לריבה"ה. וכתב הרי"ף עוד דכלבו רבנותא קמאי הכי פסקו כגון כו' (כמובא בצב"ה"ג אות ק'), ויש דחש לדרנ ושמואל דבדרי דחיישין שמה נתרצה האז והוכיח כן מגמ' כו', וע"ש דדחה רלוייתו, וכמובא בזה"ו. והכוסף, דאפילו תימא דהוי רחיה מ"מ הא רבינא דהוא נתרצה לא ס"ל כרנ ושמואל [כדליתא דרמ"ה ב'], וקיי"ל הלכתא כבתרתי. ולשון מהר"ם אלשקר סי' י"ד, דכלבו רבנותא קמאי וקמאי דקמאי וכלבו נתרצי פסקו כרבינא, דסובר דל"ה לנתרצה, דהוא נתרצה וסוף הוראה כו' וכמ"ש במרדכי כו' [ע"ש סי' תקי"ג]. וכ"כ הב"י בשם סי' ז' (השני) ד"ה מעשה, שכל הפוסקים הסכימו דהלכתא כרבינא דל"ה שמה נתרצה האז. ובתנ' שיעור לא נודע למי, בסוגיין, בעטס דל"ה לנתרצה האז, דכיון דליכא סכדי אקדושי מעליא חוקי איתתא בחזקת פנויה. ובמדרש שכל טוב (המובא בחומר הגאונים אות רס"ח) כתב, דקיי"ל כרבינא כו' משום דלא יוחא לאז דלפקעה עלמה ממאי דחי ליה רחמנא כצסוף קדושין ולא חרצי שנתקדשה חלל דעתו כו', והיינו אפילו בנערה ושדך מעיקרא ואחרני ליה.

וכתב הראש"ה המובא בזה"ו, דמכלל דברי המפרשים למדנו דכשם דל"ה לשמה נתרצה האז ח"כ, ה"נ ל"ה לשמה חמר לה מקודם לאי וקבלי קדושין, וע"ש דמציא הטעמים השונים ודן נפ"מ לנלוזו דהתם. וע"ש בזה במהרי"ט ח"צ סי' מ"ז דס"ה

(ה) מהשיטה לא נודע למי, עמוד ק"ו, שכתב ג"כ הוכחה זו, וכ"ה באו"ן ח"א סי' תרע"ט בשם הר"ש בר אברהם, ע"ש שהאריך. וע"ש בק"ב שעל הרא"ש שם.

(ו) ע"י בהמקנה בקו"א כאן, דמבאר דאף דמהתוס' דמ"ד ב' ד"ה אלא, מבאר דצריכה ע"פ מיאון אף דא"צ גט כו', ואפילו לא שדך כו', והטעם נראה עפ"מ"ש רש"י בדמ"א א' גבי נעשה בה מעשה יתומה בחיי אביה כו', או הפקיר וזכחו שיש לו בה, פ"י, כיון שסילק רשותו הר"ל קדושין דרבנן כמו ביתומה קטנה, [וא"כ אף דא"צ גט דהא ל"ה לנתרצה ואין לחוש לשמא יאמרו וכו', בלא גט, מ"מ י"ל דחכמים תקנו לה מיאון כדתקנו בנשואי יתומה קטנה כו', מתו"ד הבית מאיר ע"ש ובפנ"י לתוס"ה קטנה ד"ה מאן], וא"כ נהי דלא קיי"ל כרב ושמואל ולא חיישין לשמא נתרצה אף כששתק בשעה ששמע כו', מ"מ י"ל

דהפקיר וזכחו ואפילו בלא שדכה, וממילא סגי לה במיאון, אך מדברי הרמב"ם נראה דאינה צריכה אפילו מיאון, שהרי כתב דאם גירשה מותרת לכהן [וכמובא בסקל"ג אות ז'], וע"כ דל"ה קדושין אפילו מדרבנן, וכ"מ מלשון הרי"ף דא"צ אפילו מיאון, מדכתב דל"ה קדושין כו', ולהכי סתם השו"ע כותיהו כו'.

וע"י בעיטור דיני גט מיאון קרוב לסוף, שהביא מ"ד דמדלא קאמר בגמ' דמ"ה ב' רבינא ס"ל כעולא דל"ה לשמא נתרצה [אלא אמר דלא סבר כר"ש, משמע] אבל מיאון צריכה, דקדושין דרבנן גינהו, וכתב ע"י. ולא דייקא לו.

(ז) ע"ש בהערה י"ג, דמ"ש המאירי אה"כ ש"כ"ה ברי"ף מדויק, קאי עמ"ש ואפילו שדכו. וע"ש בדבריו על מהות דשדך, באות ו' בקטע א'. ובחזו"א המובא בסקל"ג אות ד' ד"ה וכ"כ.

באר היטב

כתב כ"ל להציל רחיה דאפילו השיאה ג"כ אינו כלום דפרכין דעולא מתקן וכולם אם מתו או מיתאנו וכו' דקדשה מאן חילימא דקדשה אציה נמילון סגי לה גט מעליא נעיה. אלא לאו דקדשה חיה אנפשה וקתני נעיה מילון. ולא קא משני דמתני' איירי בדשאלת הלכך חיישין שמה

כתב כ"ל להציל רחיה דאפילו השיאה ג"כ אינו כלום דפרכין דעולא מתקן וכולם אם מתו או מיתאנו וכו' דקדשה מאן חילימא דקדשה אציה נמילון סגי לה גט מעליא נעיה. אלא לאו דקדשה חיה אנפשה וקתני נעיה מילון. ולא קא משני דמתני' איירי בדשאלת הלכך חיישין שמה

אוצר

ס"ק לב אות א-ג

הפוסקים

ל"ה מ"מ הוי חיישין לשמא יקדשה האב במדכ"י, אינו כיח מכח זה איסור דלמפרע, ע"ש, וה"ל אם יתירא תהא מקודשת למפרע, מיכו מדאמר עולא דאפילו מילון ח"ל, וגם רבינא דאמר סתמא דלא סבר כשמואל, ומשמע נמי דסבר כעולא דאפילו מילון ח"ל, משמע דל"ה לזה, ולשיטת רבייך [שצסקל"ג אות א'] י"ל דטעמיהו משום דסברי דגם רזי צדקא דאח"כ נמי לא מהני, אצל גם לדעתה דלהלן דמהני רזי דבסוף, מ"מ משמע דכל זמן שלא שמעו שנתירא אפילו מילון אינה נריכב והקדושין בטלין ומותר בקרובותיה, וע"כ דסברי דלרבינא ולעולא ל"ה גם לשמא יתירא אח"כ, דחכמים ירדו לסוף דעתו דאפילו צדקא, וכאכא דאמרי דעולא שצדקא ד"ל, לעולם לא יתירא במה שנתקדשה שלא לדעתו, וכע"ז מוזכר בחי' הרשב"א [צדקא ד"ל לענין נתקדשה ונשאת שלא לדעתו] דחזקא דקפיד ולא יתירא, (מיכו רבייך ס"ל דה דחזקא ומוכיח מכלן כשיעור דגם רזי דאח"כ לא מהני, ע"ש שהאר"ך).

וכן המסקנה בקו"א ד"ה אצל, כתב דנראה דגם להסוברים דמהני רזי דאב אח"כ, היינו כששמעו שנתירא, אצל צדקא ולא שמעו שנתירא עדיין, ל"ה חשש קדושין, ומותר באחותה, ול"ה שמא יתירא אח"כ וגם היא לא תמאן קודם שנתירא ואז יחולו הקדושין למפרע משעה ששמעו, ומשום דנימא אפי' דל"ה לשמא יתירא מ"מ נישא לשמא יתירא, וכדקיי"ל בגיטין דכ"ה דלשמא מת ל"ה אצל לשמא ימות חיישין, והוי כמו המקדש ע"מ שירא אצל דהקדושין תלויין, דשמא ירלך האב, כדאיתא בסל"ה סעיף ח', דהבא שאני, דהא צמילתא דהבא פליג עולא וס"ל דא"ל אפילו מילון, [ומשמע דל"ה גם לשמא יתירא], והוא משום דאפילו אם יתירא אינו אלא ספק אם אמרין בוכיח סופו על תחילתו או לא כו' [ע"י דצדקא שצסקל"ג], ותו דכי הכי אמרין מסתמא לא נתירא, כ"ל אמרין מסתמא לא יתירא שחזקא צל דעתו.

אופנים שדנו בהם הפוסקים אם הורשין בהם שנתירא האב.

ג. כשגם נשאת שלא לדעת האב, ואביה יודע מזה, אם חוששין שנתירא, דל"ל היה מוחזק בפירוש כיון שגם נשאת. הנה לשון השו"ע לעיל הוה, או נשאת אינו כלום, וכ"כ לשון הטור. וכתב הב"ח, דנראה דה"פ או שהקדושין לצד נעשו שלא מדעתו ולא נשאת או שגם נשאת ותרווייהו היו שלא מדעתו, ואפי"ה אינו כלום, דל"ה לשמא יתירא האב. וכו"כ הב"ח סקט"ו ע"ד השו"ע, דהיינו שהקדושין והנשואין היו הכל צל דעת אציה, וכ"כ בעני אחרים סקט"ג צדעת השו"ע, והוסף, דאין לפרש כוונה, או שרק הנשואין היו שלא מדעתו והקדושין היו מדעתו, [ושלפ"ז "אינו כלום" קאי רק על הנשואין], דהא הלא מצא השו"ע צדקא י"ג, [וגם הטור דן צדקא שם להלן].

אך הב"ח כ"ל תמה, הא בגמ' דמ"ה צ' פליגי צדקא, דצנתקדשה לכהן וגם נשאת והיה שלא לדעת אציה ואציה כאלו, דר"י אמר

והטעם, שבשעת הקדושין ידע ושתק, ושלכך פ"י, "שלא לדעת" דהבא, דהיינו שהיא לא הודיעתו, ואילו גבי רב ושמואל בדמ"ד ב' פ"י דלא ידע, דהיינו משום דהיה מיירי שלא ידע כלל דמש"ה מספקין אם נתירא כששמע אח"כ, אבל בהא עכ"ל שהקדושין מתתורה [ע"י בהערה י'], ומש"ה צ"ל שבשעת קדושין ידע ושתק, אבל כשאביה במקום אחר אין שתיקתו כלום, אא"כ נתירא בפירוש. ולעיל שם מבאר דכשהאב

לא חיישי אלא צדקא, כדאמר ר"ה התם, וכיון דלא קיי"ל כותיהו, אפילו צדקא אין חוששין. וכ"כ מהר"מ אלשקר סי' י"ד, דכיון דר"ה גופייהו רק צדקא מיירי כו', ח"כ כי פליג רבינא עליוהו, צדקא פליג. וכתב הב"ח צדקא סי' ז' (בשני), דגם התוס' אף דצדקא צ' לא נישא להו פרש"י שם דעולא אפילו שדך נמי ח"ל מילון, מ"מ צדקא צ' ד"ה בפירוש, בסמיכו לפרש"י כו'. והביאו הי"ש פ"ב סי' ה'. וכע"ז צדקא דחיי המוצא צסקל"ג אות א' ד"ה והנה. וע"י צפתארת ועקב סק"ב, שהאר"ך לצד מנלן דאפילו צדקא ל"ה, ומסיק, וממילא יש לסמוך על דעת רוב הפוסקים דאפילו צדקא לא חיישין, כלישנא צתירא אציה דעולא.

ועיין צדקא המוצא צסקל"ג אות א' ד"ה והנה, מ"ש דצדקא האב והלך למדכ"י ונתקדשה, סתמא דמילתא נתירא צעת קדושין כיון דשדקא. וע"י צדקא צדקא הפני' שצדקא כ"ה. צדקא צדקא המסוך איתא דצנתקדשה למי שגילה האב דעתו כו' חיישין, וכבר עמדו צדקא מפרשי הטו"ש דנראה כסחרי אכדדי, ע"ש מ"ש צדקא הפוסקים אם יש אופנים דצדקא דחיישין לנתירא, או דגלוי דעת דהתם הוא ענין אחר, ושייך גם לכהן. ומצא צדקא השלחן סעיף ע"ו, דאף דלרוב הפוסקים דסברי דהוי קדושין אף כשנתירא האב אח"כ [צסקל"ג], היה מהר"א לומר דצדקא מקודם הוי קדושין מיד כו', מ"מ לא אמרין כן, דממה שחפץ צדקא אין ראיה שחפץ שחזקא ע"מ כו' [וכמוצא צסקל"ג אות א', וע"ש מ"ש דיש לחוש להחמיר צדקא, וע"ש צדקא ו' מ"ש ע"ד דעת הרמ"ב].

ב. אם מותרת מיד להנשא לאחר, וכן הוא בקרובותיה. גם להשיטה דלהלן דרזי האב דאח"כ מהני למפרע, כמוצא צסקל"ג אות צ' ד"ה ויש, ולא חיישין לשמא יתירא האב להבא. ע"י צדקא אחרים סקט"ג דמצא דאף דל"ה לשמא יתירא אכתי יש לחוש טפי לשמא יתירא כו', ועפ"י מקשה צסקל"ג למא אחר עולא דאפילו מילון ח"ל, הא יש לחוש שמא יתירא אח"כ ושז לא תועיל מילונה לפרש"י כו' [שהוצא צסקל"ג, ותהא ספק מקודשת], ומצא דצקטנה ולסדרת הריב"ז [המוצא צסקל"ג] דלא מהני רזי האב אח"כ אח"כ משום הקדושין קיימין, יש חקנה שחעכל המעות ושז לא יועיל רזיו, אצל צדקא נריכב למאן מיד, כדי שלא יועיל רזי האב, ומש"ה נקט עולא צדקא קטנה שנתקדשה כו'. [ולפ"ז] להפוסקים דגם צקטנה ח"ל שיהיו המעות צעין כ"ה צקטנה].

אולם בבית מאיר מצא דלענין שחזקא מותרת להנשא מיד לאחר, אין חשש, דהא הנשואין ע"מ אין לך מחאה ומילון גדול מזה, אצל לענין שיהא מותר בקרובותיה לכאורה ה"ל למיחש, ד"ל דרק לשמא יתירא צדקא ל"ה משום דאכתי מוקמינן לה צדקא פנויה, אצל לשמא יתירא להבא חיישין, דהוי כחשש דשמא יקדש, דמשמע מהתוס' צדקא צ' ד"ה בפירוש, דאף דלשמא קידשה האב

ח) ע"ש שכתב הוכחות לזה מהסוגיא, מיהו כמה אחרונים השיגו ע"ז, ע"י בבא"ה סקט"ט, בק"נ שעל הרא"ש בסוגיין אות ק', בעצי ארזים סקט"ג, בארץ צבי ותאומי צביה סקט"ג, במחצית השקל כאן, ובפנים מאירות הנזכר סוף האות.

ט) בב"אור ואביה כאן, כתב המאירי בסוגיין, כלומר, "שראה" ושתק. וכן דייק הריב"ש סי' קצ"ג בדברי רש"י שהובאו בפנים ד"ה

[כז] ואפילו שדכה

(טו) אביה תחילה

ביאור הגר"א

ואפילו

[כז] ואפילו שדכה.

ערש"י מ"ד ב' ד"ה

א"ד כו' ותוס' מ"ה ב' ד"ה בפירוש כו' :

באר היטב

שם ד"ה חלל ללו דקדשה איש נפשה וקרי לה חלומה וכו' שכתב בדפוס
הוי כמו שקידשה אציה ע"ש. אי"כ הי"ל נתקדשה ונשאת שלא
לדעת אציה דהוי כמו שקידשה אציה וד"ק ועיין דף מ"ו ע"א נרש"י
ד"ה האיל ונעשה זה נעשה יתומה בחיי אב וכו'. ועיין מהרש"א מ"ש
בס' ת"י. ולפי דברי המרדכי הי"ל קשה מאי מקשה האי חלומה היכי
דמי וכו' דילמא איירי דליתא ללו ועיין כה"ג דף ס"ז ע"א ועיין ג"ס :
(טו) אביה. הקשה הב"ח הא כיון דשדכה גילה דעתו שהיה חפץ לקדשה
לו ונזכר בסמוך סעיף י"ב דחוששין שמה נתרצה ע"ש. ות"מ
ונ"ש מתרנים :

כסדרת התוס'. ותומה אנכי שהב"ח נעלמו כתב וז"ל דותנאי' נדקשה
הלכך חיישין שמה נתרצה האב ועני גט ומיאון ע"ש והאריך נעלם
מעניו דברי תוס' אלו. ועוד לדבריו קשה נמי למרדכי דפי' הא דעולא
ורב ושמואל איירי דוקא דליתיה ללו צעיר ללו ליתיה ללו חיישין
שמה יתרצה האב עיין ג"ס אי"כ קשה נמי מאי מקשה אדעולא דילמא
מתנאי' איירי דליתיה ללו. חלל ודאי ללו צעיר גט ומיאון אי"כ הד"ה
סדרת התוס' לדוכתיה וד"ק. ואין להביא ראיה מאריך מקשן שהקשה
אין מוכר לקדשים וכו' האי חלומה היכי דמי וכו' דילמא איירי
נתקדשה ונשאת שלא לדעת אציה חלל ודאי אין חילוק. עיין תוס'.

הפוסקים

ס"ק לב אות ג

אוצר

ר"ע כתב בשם הרמב"ן דקידוש ונשאת [שלא לדעת האב] לכו"ע
לכ"כ גט ומיאון [ואפילו לא שדיך האב, מהחש"י סס], דבזה לא
נזכר סדרת רב ושמואל (י), ותומה על המחבר שפוסק בפשיטות
דליתיה מקדשה, גם מ"ש הב"י דהר"א"ש היתה לו גירסא אחרת
בגמ' [שלא גרס פלוגתא הנ"ל וליכא למ"ד דבכ"ג חולקת בטרומה,
ק"י], תומה מנ"ל דנראה לכאורה דגרים כלפנינו (י), כו', ול"ע.
ובטעם

לאשתו שתעשה בקדושי בתם כרצונה, וא"כ אי"ז הפקר כלל ולא יצאה
מרשותו כו', אלא דעיקר הכוונה בדוה חשבינן כאילו נתן לה רשות
להתקדש, וה"ל כנתקדשה מדעתו, שהרי מדעתו ורצונו מפקיר זכותו
ומניחה להתקדש, (ואה"נ דבהפקיר זכותו כב"ד ומת האב טרם שנתקדשה
דאי דאין קדושה כלום מהתורה, דאין כאן שום דעת האב בשעת קדושו,
וכמ"ש הריטב"א לענין אמר לה צאי וקבלי קדושיך, עסקי"ת אות י"ד),
ולפי' הוי ההיפך מהפקר דעלמא דשם העיקר שיסתלקו הבעלים לגמרי
כו', ומה"ט לא שייכי כאן כלל שאר דיני הפקר כגון שיפרש בפה
וכי"ב, אלא דהוי כעין הפקר, ומצינו כה"ג בגמ' לשון הפקר בהשאלה
כו', וא"כ גם לטעם דהפקיר זכותו הוי קדושו מהתורה לפי' רש"י
ודלא כהפנ"י. וכ"כ בס' קט"ו, ושכ"מ פשטות הסוגיא דמיירי בטרומה
דאורייתא, ע"ש ברש"י ד"ה ומודה, וכ"ה בתוס' ד"ה אוקי, ומשום שזה
נקרא לרשות אביה, ואף שאי"ז דעת גמרי דידיה, מ"מ קצת נחשב
מדעתו כו', דאם לא היה מפקיר רשותו אין מקום לקדושו. וע"ש
דממ"י לקדושי יעור דנמי אי"ז לגמרי מדעתו כו' והאריך בזה, ובכל
הנ"ל.

(יא) וכ"ד הריב"ש בס' תע"ט, ומה"ט מחמיר שם בנדונו בא'
הטעמים, ע"ש.

(יב) וכ"כ הרמב"ן בחי' לסוף דמ"ה, והוסיף, דכיון דכלהו חיישינן
אנו גמי חיישינן כו'. ובד"ה א"ל, כתב דהא דנחלקו כשתרומה הוי
שלא לדעתו, אינו אלא לענין אכילת תרומה [דמ"ד שאינה אוכלת הוי]
לקולא, אבל לחוש לנשואה גמורה [לכר"ע] חוששין, ואין לנו לדחות
כל הסוגיות, וכן גמ' בירושלמי חוששין לה, ואם מיחה מהאמו מתא
בין לקדושו בין לנשואו, [ונראה דהכוונה להירוש' דמביא שם מקדום
בד"ה קטנה, וכמובא כאן בהערה ט' דמשמע דבלא עקר הוי קדושו
ונשואו, אלא דמלוש הרמב"ן משמע דהוי רק חוששין לזה, ויתכן דגם
קדושת הב"ש היא דעכ"פ הו"ל להשו"ע לומר דחוששין].

(יג) בבית מאיר קרוב לסוף הסעיף, מבאר דנראה דלהב"י היתה
גירסא אחרת בהר"א"ש, דהרי כשהעתיק מ"ש הרא"ש בטעם דהשמים
הרי"ף מהסוגיא, כתב, דהשמים, "האי" פלוגתא דר"ה ור"י, והכוונה
להפלוגתא דנתקדשה מדעת ורק נשאת שלא לדעת, ומשמע דהפלוגתא
השניה דכשגם נשאת שלא לדעת לא גרס כלל, [וכ"כ בעצי ארזים
סקכ"ג, ושכ"ג קצת מהרמזים, שלא הזכיר מאומה מדין זה], שלכן לא

אמר שאינה חולקת בטרומה ורב הונא אמר שאוכלת, ש"מ לר"ה
הוי קדושי ודאי, וכ"כ הריב"ש סי' ק"ג, [שהביא מהר"ה דהלכה
כר"ה משום דרבא דכחא מפרש טעמו, וכדבסמוך, וכתב,
ומשמע דלר"ה קדושי ודאי הו, כיון דאוכלת בטרומה דהוי איסור
לאורייתא כו', וכ"מ מזה שאין האב יכול למוחט עוד, דאל"כ
היה לנו לאוסרה בטרומה שמה ימחה (א)], וברש"א"ל בזהו חלף

במדה"י או במקום רחוק אפשר דהאי דשתק משום דרתח, והא דלא
צווח, משום דסבר כיון דאינו במקום החתן מאי אהני דאצווח, וכשיבוא
יכול למחות, וכ"ה בירושלמי פ"ב ה"א, קדשה שלא לדעת ונשאת שלא
לדעת זה היה מעשה ובא אביה ועקר קדושה, משמע דעקר לגמרי.
ועי' בשו"ת מהר"ם אלשקר סי' י"ד, דאף שבד"ה וכתב, נקט לשון ראה
ושתק, וכנראה שהעתיק כן מפרש"י, מ"מ בד"ה אבל, נקט בלשוננו
„ששמע" ושתק כו'. ובעורר השלחן סעיף י"ז, כשהביא הדעה דבכ"ג
צריכה גט ומיאון, כתב דהיינו כשהאב בעיר או סמוך לה, משא"כ כשהוא
במרחקים כו'. ועי' בתוס' ר"י הוקן בסוגיין שפ"י על נתקדשה לדעת
ונשאת שלא לדעת ואביה כאן, שהיה בעיר ומראה עצמו כנכרי שאינו
מדבר ומתעסק כלל בנשואיה. וגם הריב"ש סי' תע"ט פי' כן בנדון
כוה, ע"ש. ועי' באות ד'.

(י) משום דבכ"ג הוי קדושי תורה, וכדבריו שבהערה הקודמת.
וכתב בארץ צבי (ותאומי צביה) סקכ"ג, דכ"ד הר"ן בסוגיין בד"ה גרסי,
שכתב דלר"ה הוי נשואים גמורים כו' ואוכלת בטרומה דאורייתא, וע"ש
שהוכיח עוד כן מדבריו, והוסיף דצ"ל דתפס עיקר כדעת הב' [המובא
בפנים בד"ה והטעם] דהא דמהני הכא משום דשתיקתו הוי הודאה,
דלטעם דהפקיר רשותו הוי רק דרבנן כו', ומ"ש הרשב"א מהרמב"ן
דבעי גט ומיאון, וכמובא בב"ש, צ"ל דמסופק בזה אי הוי קדושו
מהתורה. וכ"כ בפנ"י לדמ"י א', דלהטעם דהפקיר רשותו צ"ל דהוי רק
דרבנן כו' דהא קטנה אין לה יד כו', והיינו דקאמר בגמ' תאיל ונעשה
בה מעשה יתומה בחיי האב, היינו דלגמרי הוי כיתומה דכיון שהפקיר
רשותו כמאן דליתא דמי, ותקינן לה קדושו מדרבנן, וכהא דהבה"ג
שבסעיף י"ד, כן ג"ל. וכ"כ בהמקנה שם ובקו"א כאן בד"ה ואפילו
מיאון, דלהטעם שסילק כח רשותו ממנה, יש לה יד לקדש עצמה
כיתומה מתקנת חז"ל, ולפי"ז מ"ש אוכלת בטרומה היינו בדרבנן כו',
(ואף דקיי"ל אין מפרשינן הקטן מאכילת איסור, מ"מ למה אוכלת
כשהיא נערה). ועי' בדבריו שבסקל"ז מ"ש להטעם דהוי הודאה.

ובצ"צ (מלובאוויץ) סי' קי"ד אות ז' קרוב לסוף, הביא ג"כ להר"ן
והריב"ש הנ"ל, והעלה שם מקדום דגם דלהטעם דהפקיר זכותו הוי
מהתורה, דע"כ אין כוונת רש"י לדמות להפקר דעלמא דאינו אלא
כשמפקיר גכסיו לכל כו', דהכא הא א"א לקיים ההפקר אלא באופן
שזוכה בה המקדש אי כב"ד [המובא בסקל"ד אות י"ב] שהפקיר זכותו למוסרו

אוצר

ס"ק לב אות ג

הפוסקים

והטעם דפוסקים כר"ה, היינו כדאמר רבא התם הו"ל ונעשה זה מעשה יתומה בחיי האב, ופרש"י ובר"ן, דכיון דקדשה והשיאה עלמה בלא רשותו כאלו היתה יתומה, והוא ראה ושחק, אמרינן או שהפקיר זכותו שיש לו זה [עי' עד"ז בהערה י'], או שתיקתו הודאה, ולי"ד נחתקדשה מדעתו ורק נשאת שלא נדעתו דר"ה מודה דאינה אוכלת, דהתם חדא שתיקה היא י"ל דשחק משום דרתח, אבל כשהריוויכו שלא לדעתו, כונו האי ל"ה שחק. ומצואר כריז"ש סי' הע"ט, דאף כששמע מהקדושין ושחק היה אפשר לומר דשחק משום דרתח, מ"מ כששחק גם כשנשאת שלא לדעתו, דבכילוי האי ודאי חין לומר דשחק משום דרתח, דאי לא ניחא ליה כוונתו, ומוכח דנתרצה, א"כ מוכיח סופו דגם מה ששחק צעת הקדושין לאו משום דרתח הוא, אלא דכודה. ובחוס' ר"י הזקן פ"י, דכיון דשחק ככה"ג יש לחוש שמא סילק עלמו ממנה ואמר לה לאי וקבלי קדושין [המצואר בסעיף ז'], ולא שייכא בפלוגתא דרב ושמואל.

גם הריטב"א בדמיו' א' כתב, דכיון דהי"ב רבא טעמא דמסתבר לדברי ר"ה, הלכתא בותיה, מיהו דוקא בשדך, כן נ"ל. ובחוס' רי"ד דמ"ה ז', אף שמתחילה תמה על הר"ה הצ"ל שפסק כר"ה, דהא ר"ה קאי כדרכ' [דחייש לשמא נתרצה האב] אבל רבותא פסקו כרבינא החולק, וממילא ליתא לדרכ' הוגה, מ"מ הוסיף, די"ל שגם רבינא מודה בזה כיון דנשאת דאף דהקדושין לא אהני נשואין אהני, דמוכחא דניחא ליה לאב בנשואיה, וחופה קונה, כ"ש שהיה עומדת בציתו בתורת אישות. [מיהו לטעם זה מהני רק משעת נשואין, ורק למ"ד חופה קונה, ובמצואר בפוסקים דלהלן]. והרא"ש סו"ס ז' מביא מזה"ג דקטנה שקדשה עלמה או השיאה עלמה בחיי אביה חין קדושה קדושין ואין נשואיה נשואין, והב"ה הכ"ל פ"י דג"כ כוונתו או נשאת ג"כ שלא לדעת אביה, מיהו בק"ג שם אות ק' מפרש או הנשואין לצד היו שלא לדעתו [ועי' קאי דנשואיה חין נשואין, ומ"ש דקדושה חין קדושין, קאי כשרק נחתקדשה שלא לדעתו ולא נשאת כלל, מהני' השקל], אבל כשהריוויכו היו שלד"א, לריכא גט ומיחון וכמ"ש הרמב"ן כ"ו. ובר"ן בסוגין ד"ה גרסי' בגמ', מביא דאיכא מ"ד דפסקו כר"ה, [והר"ן עלמו לעיל שם ד"ה איתמר, וקט בחזק דבריו פעמים בפשיטות דקו"ל כר"ה. ובעני ארזים סקכ"ה מפרש דהכוונה נמי ד"ש" מ"ד דהלכה כר"ה, משא"כ בחשש ד"ש"מא" נתרצה דפסקי' בזה דליכא למ"ד דחיישין, מיהו גם ד"ה גרסי' חו, כתב נמי דקו"ל כר"ה, ושם לא שייך לפרש כ"ל].

ביישוב דעת השו"ע. כתב בעני ארזים סקכ"ג, לתרץ קושית הב"ש הכ"ל, די"ל דהב"ד דפסקו כר"ה קיימי בשעת הסוכרים [בסקל"ד] דלוי מפורש אח"כ מהני, ומש"ה י"ל לדידהו דאע"ג דקדושין לחוד ל"ה לשמא נתרצה, מ"מ בנחתקדשה וגם נשאת שלא לדעתו חיישין מטעם הכ"ל, אבל להר"ף [ובסי' שצסקל"ג] דאפילו ר"י צפירוש אח"כ לא מהני, פשיטא דאין חילוק בין קדושין לחוד לבין קדושין ונשואין, וכ"כ הרשב"א בחי' [מ"ה ז' ד"ה ואפילו, לאחר שהביא להרמב"ן דנחתקדשה וגם נשאת שלא לדעתו חיישין כ"ו וכנ"ל, הוסיף, ולהר"ף דאמר דאפילו נתרצה האב לבתר דקדשה לא חיישין לה, הכא נמי ל"ה]. והמקנה בקו"א כתב גם באופן אחר דלק"מ, די"ל דהא דמהני הכא היינו כשעמד האב בשעת הנשואין ושחק [עי' הכ' ע"י,

וכן י"ש בארץ ל"ב (וחתומי ל"ב) סקכ"ג על פי דברי הרשב"א שהביא בעני ארזים הכ"ל, והוסיף שכן משמע ק"ל בר"ן דלהר"ף לא מהני הכא כ"ו, ועי' דמצא"ר ע"פ מהרי"ט ח"ב סי' מ"א, די"ל דס"ל להר"ף דטעמא דר"ה לאו משום דבשעת נשואין איגנאי נמפרע שגם בקדושין נתרצה, אלא טעמו דלוי דשעת נשואין מהני, וכר' ושמואל דמהני ר"י צפירוש דאחר קדושין [וכהדעת דבשו"ע דהיינו משעת שמועה, ע"ש], וכיון דסבירא דלא קי"ל בזה כר' ושמואל, לכן השמיטו הר"ף והרמב"ם והשו"ע הא דגם נשאת. ודעתו להלכה ע"י צמח"ק. וכ"כ בנכורה דיעקב כ"ל דלהר"ף וסי' והמחבר דפסקו דאפילו ר"י אח"כ לא מהני, שפיר כתבו דגם נשאת לא מהני, והוסיף, דאף די"ל דכוונה כ"ש דכאן הו"ל לחוש גם להר"ף ומשום שמא אמר לה לפני הקדושין לאי וקבלי קדושין וס"ל דזה חין לריך עדים כ"ו, דאף שכתב הר"ן דל"ה לזה משום דלא שכיחא כ"ו, מ"מ כאלו דיש חומדנה גדולה דניחא ליה שאני, מיהו מהא דהרמב"ן הקשה על הר"ף מהא דר"ה כ"ו, וכן מ"ש הר"ן דמשי"ב לא הביא הר"ף משום דסביר דקאי אליבא דר"ה, מוכח להדיא דלהר"ף גם ככה"ג אינו כלום, ושם נדקו דברי המחבר. וכ"כ ציד דוד שצ"ה וצפסקי, דלהלן, שלהר"ף והרמב"ם לא מהני בזה. וכ"כ בחזון איש סי' מ"ט אות ג', דלהר"ף והרמב"ם דגם ר"י אח"כ לא מהני, ודאי דאין חוששין כשגם נשאת שלא לדעתו. ועי' בזה ד' מה שהעיר בדברי הר"ן בזה. ועי' באבני האפור שצ"ה ד' מה שיישז דעת השו"ע ע"פ החשב"ן באופן אחר.

ויש שיישבו דעת השו"ע אף להי"א דלהלן דלוי אחר קדושין מהני. בבית מאיר קרוב לסוף הסעיף, אף דמתחילה הלזיק תמיכה כ"ש, משום דאף דלהר"ף ולהסוכרים צדעתו דגם ר"י דבשעת קדושין נמי לא מהני [ובצסקל"ג אות ד'], א"כ ה"ג כשגם נשאת שלא לדעתו ושחק, אף דיש הוכחה דנתרצה בשעת

בהרא"ש אין צ"ל דלא גרס בגמ' להפלוגתא הב', דיותר ניתא לומר דגרס אלא דלא הוצרך טעם להשמטה זו, דלשיטת הר"ף הרי פלוגתא זו אליבא דרב ושמואל דלית הלכתא כותיהו כ"ו, [וכמבואר בד"ה גם]. ועי' מ"ש בזה בהמקנה בקו"א.

כתב טעם להשמטת הר"ף בזה, אבל ברא"ש דלפנינו, דע"ז קאי הבי"ש, איתא, "הגד תרת"י פלוגתיהו כ"ו, הרי דגרסה בגמ' אלא דהר"ף לא הביאה, ועי' בב"מ מה שביאר בטעם השמטת הר"ף [ובע"ז בק"ג אות ד'], ושם"ש היש"ש בזה צ"ע כ"ו, וכתב, דאפילו לגירסת הבי"

אוצר

ס"ק לב אות ג-ד

הפוסקים

והרמב"ם, הוסוף, גם דברי המחבר שצ"ע ברורים, דכיון דלכרי"ף הרמב"ם והרא"ש ל"ג לה כלל בגמ', ולדעתם אינה מקודשת בזה, ואפילו למאן דגרס לה, לא נחזיר הלכה כמאן, דהא נראין דברי תלמוד קאמר, וגם בטור מצאנו להדיא דאפילו נשאת אינה מקודשת, לכך פסק בפשיטות דאינה מקודשת, וכצ"ש לא כיוון יפה בזה. וע"ע בדבריו שצ"ח ד' מ"ש דאפילו להמחמירין יש לחלק בין שמת צא"ז או צ"ח, ושאלו כ"ד הטו"ש.

ובפסקי הלכות ח"א דף ס' ע"ב, כתב ג"כ דנתיקתה ונשאת שלא לדעת אביה ואביה כאן, חיישין לה מספק, וביד דוד שם סוף אות קס"ט מזכיר קלה ממחלוקת הפוס' הני"ל, ומאין לאות קנ"ג, ושם בדנ"ז י"ח, אחר שיצא דלכרי"ף והרמב"ם כיון דסברי דלא מהני רצון אח"כ למפרע, ממילא לא מהני כששחק גם בשעת נשואין, דהוי כשתיקת דלאחר מתן מעות [שצ"ח סע"ד ה'] דלא מהני אח"כ יש הוכחה נוספת שקבלה לקדושין, וכאן אין שום הוכחה ד"ל דשחק [בשעת הקדושין] משום דהתא, ואף דתגלה אח"כ [כששחק גם בנשואין] דמה ששחק הוא משום דהודא לזה, מ"מ לא מהני כו' גם כשיאמר כן בפירוש, כדלא מהני אמירה אח"כ בשתיקה דלאחמ"מ, משום דהוי כמקדש בלא עדים, מיהו צ"ח א' שדנ"ח כתב, אך למעשה יש להחייב, ד"ל דהקדושין חלין משעת קדושין [למפרע], ול"ד לשתיקה דלאחמ"מ דלא מהני אפילו אמירה כו', דשם אינו ניכר להעולם, משא"כ כאן דליכר, דבהנשואין מתגלה לכל ששתיקתו היתה מחמת שהפקיר זכותו, ול"מ, גם לא נחזיר אם הלכה בזה כר"ה או כר"י, ומתשו הרשב"א כו' [שצ"ח] משמע דחיישין לכו"מ, וכ"ד הרמב"ם בזה, ויש לדחות. וע"ש מ"ש דבאמר אח"כ דמה ששחק הוא משום דכעס, בודאי אין הקדושין חלים, דלמה לא יבא נאמן לבד כוונתו כיון דהדבר חללו ספק כו'.

ועיין בהמקנה לנ"מ ב' לרש"י ד"ה מעשה, ד"ל דהא דעולא חולק אר"ה היינו לענין אכילת תרומה, אבל אפשר דמודה דחיישין לתומרה לענין קדושין להאריכה גט ומיאון. וכ"כ כע"ז בפנים מאירות בזה לקדושין דמ"ה צ"ח וצ"ח, גם כתב שדברי ה"ח [שצחחילת האות] אינם מצורין כו', ודחה שם הוכחותיו. ומ"ש המקנה ואצני מלוואים שצ"ח ביישוב, הני"ל, בטעם הרמב"ם משום דסובר דחופה אינה קונה, ע"י צו"י כ"ו סעיף ב' דיש חוששין דחופה לצד קונה, וע"ש בל"ח פ"פ. וע"י בהמקנה בקו"א דמצאנו בדבריו שיש חילוק בזה כשצ"ח, דלהסבירים כר"ה דשתיקתו בשעת נשואים מוכיח דתתלה, אלא דסברי דרצון דאח"כ לא מהני אלמפרע, אבל היכא דבעל י"ל כיון דתתלה האב מסתמא כששמע מהנשואין ושחק, יש לחוש שקדשה אח"כ צ"ח, כמ"ש הרשב"א בזה ש' אלק ר"מ ע"ש. [דבזה כו' יש רצון מעיקרא]. וע"ע בזה ביטעות מלכו המוצא בסק"ג אות ו'.

ד. אם יש חילוק בדין זה בין היו הקדושין והנשואין באחת או ב"א לחוד, ובאופן שנועד לאב אח"כ, אם יש חילוק בין שמת עליהם צ"ח או על כ"א לחוד. בלמה נדק (מלוצחוי"ז) ס' קי"ד אות ט', מציא מ"ש רב א' לחלק דדוקא בזמן הגמ' שהיה בין הקדושין והנשואין לא פחות מ"צ חודש, דהוי

דט"ס הוא, וצ"ל רמב"ן, וכדחתיק הבי"ש הני"ל, וע"ש בכ"מ דביא"ר דס"ל להרמב"ם דאף דרבא מפרש טעמא דר"ה, הוא לאו משום דסובר כוותיה, אלא דלא להווי ר"ה טועה בדבר פשוט. והוסיף בהגה' הרד"ל ששל הרא"ש, מדלא אמרו בגמ' רבא אמר הגמ' כו' דהתה משמע דפליג, אלא אמר ה"ט דר"ה, משמע דבא רק ליישב וליה לא ס"ל. טו"א) ויש להעיר, שבאריבע דפוסים הראשונים של השו"ע שנדפסו בלא הרמ"א, אין בהם התיבות: או נשאת.

בשעת קדושין, מ"מ לא מהני, אבל השו"ע דנקט לשון הרמב"ם דרק אחר הקדושין לא מהני רצון משא"כ בשעת קדושין [כמצאנו שם], א"כ הכא דהוי כרצון דשעת קדושין הו"ל לחוש לזה, וכברצ"ח צ"ח הרמב"ם הני"ל, ועוד [אפילו נמא דהוי רק כרצון דאחר הקדושין, מ"מ] הא השו"ע מציא אח"כ גם להדעה דרצון אחר הקדושין נמי מהני, וכן קשה על הטור לפ"מ שהציא להרמ"ה (ה) דלהלן כו', אך הוסיף, שוב עיינהו בכ"מ דספ"ח דהל' תרומות, שמצאנו דהרמב"ם שם פסק כו' ירמיה בסוגיון, דס"ל דליה הוכחה משתיקתו בנשואין דתתלה בקדושין, אלא דאמרין דהתה (ולא כדפי' צ"י כאן בטעם הרמב"ם דלא גרס כך פלוגתא), א"כ י"ל דלא ס"ל בהרמב"ם הני"ל, אלא דגם בזה ל"ה לתתלה, וכן משמעות הטור שאינו מציא דין זה חליצה דהרמ"ה כו', וצ"ח מסולקת תמימה הצ"ש. ודעתו להלכה ע"י צמח. וכן יושב בהמקנה הני"ל באופן אחד טו"א. וכ"כ מצאנו סק"ה, ע"ש. וכ"כ בשעת הרמב"ם הני"ל בסוגיון ד"ה גרסי' בגמ', וע"פ שצקטע הסמוך. גם צ"ח קדושין סק"ה כתב דנראה דאפילו נמא דרצון בפירוש מהני, מ"מ י"ל דשעת הרמב"ם והר"ף דלא פסקו כרצא, דמצאנו בטעם דנעשה זה מעשה יתומה, דהיינו לשוועת ר"ה דסובר כרצ דחיישין לשמא נתתה, וכיון דעכ"פ הוי ספק נשואה, א"כ כר נעשה זה מעשה יתומה עכ"פ מספק, לכן אמרין דבדואי נתתה כיון דכר נעשה מעשה מספק עכ"פ, וכן חולקת נמי בתרומה, משא"כ למאי דפסקין כרצונה דלא חיישין כלל שמא נתתה האב, א"כ אין כאן מעשה יתומה בזה האב אפילו מספק, א"כ לא חיבתה ל' נמי בנשואין שלה שאינם כלום, וא"ש למה סתם השו"ע בזה.

ובתוס' ר"י הזקן בסוגיון בסוף דבריו, כתב ג"כ דמסתברא דהלכתה כו' ירמיה, וכ"ד הר"מ, דעולא קאי כוותיה. ובטעור דיני גט מיאון, כתב דנתיקתה שלא לדעת אביה ואפילו נשאת, אין קדושה קדושין ואין נשואים נשואין. גם הי"ש פ"ב ס' ט' פסק כעולא כו' ושכ"פ הרמב"ם, ושכן עיקר. וע"י צמח"מ חלקר ס' י"ד, שהציא שכ"פ מהמפרשים והמחברים ושכ"י דעת הרמב"ם ספ"ח דתרומות. וע"י צמח"מ הרד"ל ששל הרא"ש מ"ש להוכיח שכ"ד הרא"ש.

ולענין הלכה. צ"ח מאיר הני"ל ח"פ שייצב דעת השו"ע, מ"מ סיים, אולם צעניותנו לריך לחוש לחשו' הרשב"א הני"ל צ"ש. וע"י צמח"מ השלחן סעיף י"ז דלדעה זו צקטע לריכה גט ומיאון, ונענה לריכה הכרח [ע"י דבריו שצ"ח סק"ה כ"ט]. גם צ"ח צ"ח הני"ל לפ"מ שייצב דעת השו"ע דסובר כהדעה דלא מהני רצון אח"כ, ובצ"ח וכן, הני"ל, מסיק, מיהו לה"א שהציא במחבר דשחק ואח"כ נתתה חללי למפרע דשחק משום שכודה, יש להחמיר גם בלא ח"מ, וע"י גם בסו"ד האצני אפוד שצ"ח ד' וע"י דבדב אמת המוצא בסק"ג אות א' צ"ח ובש"מ, מש"כ בזה לענין מקום עיגון.

ובתפארת יעקב סק"י, אחר שהאריך לצ"ח דוכן כמ"ש הצ"י דהרא"ש היתה לו גירסא אחרת בגמ', ודלא כדקשה עליו הצ"ש הני"ל, וכן מצאנו דלא גרסו מימרה זו בגמ' הרי"ף

(יד) מיהו מ"ש שם דעל הטור עצמו לא קשה, משום דברמזים כתב כלשון הרי"ף, צ"ע, דלפנינו שם בסי' ו' איתא כלשון הרמב"ם, שנתתה אחר כך.

טו) וע"ש דמבאר דאף דהרמב"ם שם מיירר בנתיקתה לדעת אביה, פ"מ ממ"ש בלשון אצ"פ משמע דכ"ש כשנתיקתה ע"י עצמה. וכ"כ דייק זה במגילת ספר ששל הסמ"ג לאוין דקמ"ח ד' ומ"ש בתשו' הרשב"א אלק ר"מ בשם הרמב"ם להיפך, כבר כתב באבני האפוד כאן,

אוצר

ס"ק לב אות ד—ו

הפוסקים

שלא לדעתו כל שלא מיחה אס' אח"כ נתראה מהני כו' [עי' בדבריו בסקל"ו מ"ש בטעם הדבר] ודלא כהר"ק וסו"ט כו', וה"כ הא דמהני בנתקדשה וגם נשאת שלא לדעתו הוא מטעם דמוכח סופו על הקדושין כו' [כמוצא בזה ג'], ולפי' צ"ד אפילו נימא דהקדושין היו שלא לדעתו, וגם יחוש שמה שחק משום דרתה, מ"מ כיון שגם נשאת בין לדעתו בין שלא לדעתו, כיון שלא נזכר בפירוש לא בקדושין ולא בנשואין, הרי נתראה והוכיח סופו על תחילתו והיו קדושין.

ו. כשהועיד בתו לקרובו ואשתו הועידתה לקרובה, והקדים קרובו וקדשה בחשאי, אם חיישינן שהאב נתרצה לו, לאחר הקדושין, א"צ שמה אמר לו האב לפני הקדושין שיקדשה, (וכמה פרטים בזה). המאירי צעמוד רכ"ז הביא עובדא דגמ' דמ"ה ב', דהאב אמר שהנשא הבת לקרובו, והאם אמרה לקרובה, ופתחתו או הקניעתו עד שהכניס לקרובה, וגמרו הדברים וערמו בסעודה, וכתוך כך קדשה קרובו בחשאי [ש"א"ב] עדיין לא קיבל קדושין מקרובה, ר"ן, ואמר אצ"י לא חיישינן ש"א"ב חזר צו ונתראה שצ' לקרובו, דשארית ישראל לא יעשו טובה וגו', ורצ' אמר דל"ה מטעם ד' ודאי הואיל וערמו בסעודה לא נתראה, דאין אדם עורה בסעודה ומפסידה, אבל בלא ערה אף שכבר נעתר לה חוששין לו שמה נתראה [ש"ב נקרוצו], ולשטתו דאין הלכה כרצ' ושמואל דחששו לנתראה, אין חוששין, ויש פוסקים טו' דאף לשטתו חוששין בזה כל שלא ערה, הואיל ומתחילה גילה דעתו בזה, ופחיו או הכרה הביאו נכ' [לשכנים לדעת אשתו], חוששין שמה נתראה לה, ואין זה כלום, ש"כ אף בשדך כן, וכן בכל שאומר שרצונו בזה, [והא פסקין דגם בשדך ונתרנה אח"כ לא מהני, כדעתו בסקל"ג], אלא כל שלא מדעתו לשטתו אינו כלום, או שמה שדך שאמרו לא שגמרו הדברים אלא שנתנו ונשאו בדבר ונתקרב דעתם לגמור הענין אלא שלא נגמרו, והדברים רופפים וראוי להחמיר. וכע"ז חילק מהא דשדך, צעמנות יוסף צבוגין ד"ה בפירוש, דשדך ליכא הוכחה דשמה לא צ" לדי גמ', משא"כ בזה דקרוצא יש הוכחה שמה לקדשה לו. [מיהו הוא קאי על דברי הר"ק דקרוצא חששו לשמה מקודם שלא לקדשה, וכמוצא בסמוך, ולא לענין החשש דנתראה אחר הקדושין, ואולי גם מ"ש המאירי ל"ד זה, הכוונה לחשש דשלה מקודם, דהא לשיטתו לא מהני רצו אח"כ].

ורבינו ירוחם בנכ"צ ח"ב, הביא עובדא זו וכחצ' דלוינה מקודשת, והביא חוכן דברי הר"ק דאין להוכיח מכאן דלמלא הטעמים דאצ"י ורצ' הוי חיישינן לנתראה כרצ' ושמואל, משום דלא שייך לפלוגתייהו, דהכא ל"ה חיישינן לשמה נתראה אחר הקדושין, אלא דהכא כיון שמתחילה רצ' לקרובו חיישינן שמה לפני הקדושין שלא לקרובו בחשאי שיקדשה, וס"ס ר' ירוחם, ומ"מ לא הדין לא נפקא לן מיד, כי בודאי צו כלום מודים דלוינה מקודשת כדלמרי אצ"י ורצ'. [מיהו ל"ע הא בגמ' אמרי דלרצ' בלא ערה חיישינן, וא"כ להר"ק הא יש לחוש לשמה שדר וכו', וכמ"ש הר"ל דבסמוך].

ובתוס' ר"י הוקן דדעתו נמי דלוי דלח"כ לא מהני, ופי' נמי דככה"ג הוי חיישינן לנתקדשה מדעתו, ובאופן אחר ק"ת, דשמה אמר לבתו לאי וקבלי קדושין מפ' קרובי, כתב, ומסתברא דהלכתא

[דהו צ' מעשים מיוחדים שייך טעם רצ' הנ"ל בזה ג', דל"ה שחק כולי האי], משא"כ עכשיו שטעם שניהם כאחד הוי כחדא שתיקה, וכחצ' דכריצ' סו"ט תע"ט [ומוצא בסקל"ו] מצוה דלרצ' דככה"ג דהו עכשיו שייך טעם סברה ר"ה ורצ', ע"ש צמ"ש ואע"ג דליכא לדחויי דהביא דנתקדשה ונשאת שלא לדעת מיירי כגון שלא שמע הקדושין מתחילה עד שנשאת ואז שמע הקדושין והנשואין יחד עכ"ל, הרי בכה"ג פשיטא ליכא עפי דהוי קדושין ודאין דבדאי נתראה אע"ג דאין כאן רק חדא שתיקה, כיון ששמע הקדושין והנשואין יחד. [והא דמצוה כאן דסגי כששמע אף שלא היכ צפניו, ע"י בזה ע"י].

ובתשב"ץ ח"ג סי' ע"ה מצוה להיפך, שצ"ה פסק מצ"ד א' שכתבו דאף שצקדושין לבד יש חולק דאפילו נתראה האב אחר ששמע אינה מקודשת, מ"מ צ"ה שם נשואין יודה דנתראה תהא נשואה, וכחצ' שטעם הוי, דלחולק שבה כהר"ק אין לחלק בזה אפילו נשאת ג"כ קודם ששמע האב, וכיון דבוצר דנתראה אחר הקדושין אינה מקודשת שמשעה הקדושין צעמנות היכ צ"ה כיון שלא נתראה האב [אז], א"כ מה הועילו הנשואין בזה כיון שלא היתה לאז שמיטה בנתיים, ולא נאמרו דברים אלו אלא בנתקדשה שלא לדעת האב ושמע האב ושחק שאינה מקודשת, [אמרין] שאם נשאת אח"כ אע"פ ששחק מקודשת, שהשתיקה הראשונה [הוא] אמרין מחמת כעס הוא שחק, אבל שישחק כ"כ שחשבה שלא מדעתו [אמרין] אלמלא שנתראה בקדושין לא שחק, ואף בזה אין דעתו צרור בזה. ולהלן שם הוסיף, דאפילו נתקדשה צפניו שלא מדעתו ואח"כ נשאת שלא מדעתו, מחלוקת בקדושין כו', ויש פוסקים שאינה חולקת, אע"פ שידע האב בקדושי קודם נשואה, כ"ש שאם לא היתה לו ידיעה בין קדושין לנשואין דלא חיילי נשואין כלל, ואפילו נתראה, לדעה זו.

ובאבני האפוד כאן, הביא לתשב"ץ, וכחצ', דה"א אפשר ליישב בזה תמיכה בצי"ש [שצ"ה ג'] על השו"ע איך פסק נגד הפוס' כו', ד"ל דהפוסקים מיירי צבוגל דגמ' דליכא שמיטה בנתיים, דנתקדשה ושמע אצ"ה ואח"כ נשאת ושמע, ובזה פסקו כר"ה דבדרי זמני ל"ה דרתה א"י דנתראה, אבל השו"ע מיירי דליכא שמיטה בנתיים אלא דצפנים אחת שמע שנתקדשה ונשאת, דליכא אלא חדא שמיטה אמרין דרתה ואין הקדושין מועילין, אך כיון דאכתי מפלוגתא לא נפקא, דהאכ"ה כר"ן ומהר"ם חלשקר שהצניו דעת הרמב"ם דאין כאן קדושין [ע"י בזה ג' ד"ה ויש וד"ה וצחוס'], א"כ לא הועילו כלום, מלורף לזה דהרשב"ץ גופיה שכתב דנתקדשה ונשאת שלד"ה מקודשת, סיים, דמ"מ אין דעת כר"ק צרור בזה, [וגם הרא"ש לא גילה דעתו בזה, מדבריו לעיל שם], אשחכא דאף שהיכ שמיטה בנתיים ושחק האב צתרייהו עכ"ז מידי פלוגתא לא נפקא והריכ"ה ספק מקודשת.

ובתפארת יעקב סק"ט, כתב נמי לחלק בזה, דאחר שיישב פסק השו"ע, וכ"ל בזה הקודם, הוסיף, ואפילו להחמירין בזה, היינו דוקא בנתקדשה שלא לדעת ושמע ושחק ואח"כ נשאת נמי שלא לדעת, אבל בנתקדשה ונשאת ולא שמע כלל רק אחר הנשואין בזה לכו"ע הוי ממש נתקדשה שלא לדעת בלד, דבהא לא שייך סברה רש"י והר"ן הנ"ל [בזה הקודם], ואולי כוונה העושה כן, ומה שלא זכרו צעמנות בנתיים, משום דלא גרסי כלל הכ פלוגתא בגמ' [ע"י בזה בדבריו שצ"ה הקודם].

ה. ובנתקדשה שלא לדעת האב ונשאת לדעתו. הריצ"ש סי' תע"ט, אחר שכתב דנתקדשה וגם נשאת שלא לדעת האב מקודשת, דמוכח שנתראה כו', ובצ"ה ג', הוסיף, וכ"ש אם נשואה הוי לדעת האב דודאי הוכיח סופו שנתראה בקדושין הראשונים כו', וכדעת הרמ"ה דאפילו שחק כששמע שנתקדשה

טו) שם בהערה ה' כתב דהיינו הרשב"א ב"ה אמר, בשם הר"ף-הנה שם העתיק הרשב"א מהר"ף דבכה"ג חיישינן שמה שדר לפני הקדושין שיקדשה, ולזה כיוון הרשב"א בדמ"ו א' במש"ב דבכה"ג גם רבינו מודה דחיישינן, אבל מדברי המאירי משמע דחיישינן בכה"ג לנתרצה, אחר הקדושין, וע"י בסעיף י"ב, ובאוצה"פ שם.

הפוסקים

דכלכתא כרנא דאס לא ערנ צסעודר חייסין שחקדשה לעתו,
הואיל וביה דעתו להשיאו לקרובו.

והרי"ב"א שם אחר שכתב ולפום פשטא אחיא הכ' סוגיא
כרז ושמואל כו', הוסיף, אלא שיש לדחות דשאני
הכא שהיה אנוס בקדושי קרובה משו"ב אי לאו הכי עשמי דאזיי
ורצא הוי חיישין בכה"ג שנתרצה, ובנתרצה ודאי מהני, ודלא
בהרי"ף. ולמני זה הביא דו"מ דהכא מיירי בשדיק לקרובו דחל"ב
בלאו הכי עשמי ליה חיישין לנתרצה האב, וכחז, דלא משמע
בגופא דעובדא דהוי שידוכין בקרובו, אלא [דהכא בלא"ה חיישין]
דמ"ט צעין שדיק משום גלוי דעתא דניחא ליה, הכא הא גלי
דעתיה טפי, [דכא התווכח עם אשתו עד שזא לודי קטמא ועדיף
משדיק י], והלכתא כרצא [דבלא ערס חיישין].

ובשיטת לא נודע למי, לדמ"ח צ' ד"ה א"ל, מבאר נמי דמיוירי
בלא שד"ך, שהביא לדברי הרי"ף הג"ל צ"י ירוחם, כך,
כיון דמתוך כפיית דברים איירי, רגלים לדבר דאיכו שלח ניה
לקדשה בנעשה כו"ה), והוסיף, חדע דהא מודו רב ושמואל דבלא
שדכו ל"ח, והבא ודאי נראה דלא שד"ך, מדאמר אב"י שארית ישראל
וכו', ואי שד"ך מאי חזית דקריית עולה [לחזרתו מקדושי קרובה,
אדרבה הסכמתו לקרובה עולה] הוא דקא דער ציה משדוכא
דקמאי, אלא ודאי לא שד"ך, וטעמא דרבא דאיכו דאמר לקריבאי
ועדיף נמי משד"ך. ד"ל [דבכדיו] דלא תכפייח איחתיה לקדושי
לקרובה עבד הכי.

ובתב הרד"ל בהגותו על הרא"ש, דלפמ"ש הרא"ף אדאזי
ורבא דמשום דאמר תחילה לקרובי אפילו רבינא מורה
בה, א"כ לרבא דקיי"ל כותיה דתלי טעמא צאין אדם טורה וכו',
וצגמ אמרו דאיכא צינייהו בלא טרח, א"כ קיום דין זה לדידן נמי,
דבעה"ג חיישינן לנחלש האב. ועי"ע במקור ברוך המוצא
בהערה י"ח.

ובפסקי הלכות (יד רוד) ח"א דף ס' ע"ב, כחז כשים ספק
שמה לזה האב למקדש בפני עדים לקדש בתו, חלה
שאינו רוצה עתה להודות בזה ממחמת חיוו אמתלה, הוי ספק
קדושין, ונראה שגריכר גט ולא מילאן. וביאר ברות קס"ח, דזה
נלמד ממ"ש הרי"ף לתרן דלא תקשה מעובדא דקריבא [הי"ל]
משום דהתם כיון שרצה מתחילה לקדשה לקרובו הוי חיישין
לשמה שדר אביה לקדשה בחשאי מדעתו, ור"ל שמה אומר בפני
עדים לפי קרובו שיקדשה, וכמו כן בכל אופנים שיש לחוש לזה
חיישין, ולריך מאוד להתייבש בזה בשעת מעשה. ומ"ש דא"ל
מילאן, ביאר שם ברות קס"ט, דלא מלינו בשום מקום גט ומילאן
חלה דין קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה לגמרי, וכיון דמלרכין
לה גט חיישין דיאמרו שהיה מדעתו, וממילא יאמרו דלא תפסי
קדושין באתותה, משא"כ דהתשם ניכר לכל בגון הוא אומר לקרובו
וכו', דניכר לכל שיש לחוש שמה נתרצה, וידעו דהוי רק ספק
קדושין כו', כן נראה לי ברור.

ז. ובנתקדשה בהשתדלות המגדלה בביתו ובעצתו אם יש לחוש שמא קיבל הרשאה מאבית. כהל"מ סי' ח' עמוד י"ח ולי"ג, על השאלה שצ"עמוד ל', צאחד שכלל למדכי' והשאלה

(יז) ממכתם לדוד סי' ד' סד"ה תשובה, ע"פ הרשב"א והריטב"א.

(יח) וכענין כתב במקור ברוד (לר"ב קלעי) סי' ט"ז, דדוקא הכא חיישינן אליבא דהרי"ף לשמא שלח לקדשה בחשאי, משום דהיא אמרה והוא אמר, ולכן אחר שהודה לה לא רצה לקדשה בעצמו, ויש לחוש ששלח לקדשה בצנעא, משא"כ בגד' [דאמנם רצה לקדשה לפ' ובנתיים נתקדשה לו בעצמה ודן שם ע"ד רצון האב אח"כ אינו לחוש לזה, דהא] למה לו לקדשה בחשאי, וזה פשוט מאוד.

ילדתו אלל מיינקת גוי'ה, ויחודי אחד לקחה ממנה לגדלה, ואח"כ
 חירסה לאחד צעודה קטנה, אחר שצירר דמהסוגיא והמפי' מוכח
 דבקטנה שנתקדשה שלא לדעת אציה, ל"ה נמי לשמא אמר לה
 דאי וקצלי קדושיך (דהוי מהני כמזכר בסעיף ז'), הוסיף,
 דלכאורה למ"ש הריעצ"א בדמ"ד ב' ד"ה והנכון, צעטס דגבי אב
 שקידש אשה לבנו הוב חיישינן לארלוויי מקודם ונעשה האב שלוחו
 אלמנא דהוי חולפה, דהוא משום דהס דינא ידעי דא"א בלא
 שליחות, משא"כ קטנה דלא ידעה חושבה דמהני קדושיה בלא
 דעת אציה, מש"כ אין לנו לומר שלא היחה מתקדשת אלא כשאמר
 לה אציה לוק"ק, א"כ לפי' צני"ד שהתקדשה ע"י בן דעת ובעלתו,
 י"ל שלא היה מקדשה אם לא שנתן האב רשות לבתו להתקדש
 או רשות להאיש לקדשה, שאדם עשוי לתת רשות לאחר לקדש בתו,
 [מיהו] י"ל דהיינו דוקא בנותן הקדושין או מקבלם שהם העושים
 מעשה הקדושין תלוי בזה אם היו בני דעת, אבל בקטנה שבעלתה
 מקבלת הקדושין אף שעושה ע"י בן דעת, לא חיישינן, דגם צמ"ש
 בגמ' קטנה שנתקדשה שלא לדעת אציה, מי לא מיירי שהעדים
 וידועים שהיה קטנה ואפ"ה ל"ה כו', ואפילו יומא דחש"י כשעושה
 בעלת גדול שטומד על גבו, וכצנ"ד שכל מעשה הקטנה הוא היה
 עושה ובעלתו וטומד על גבה בקדושיה ועל ידו נגמרו הקדושין,
 הוי כאלו הגדול עלמו עושה הדבר, ונחזור לומר דיש לחוש דאי
 לאו דנתן לו אציה רשות לא היה מקדשה, והוי כמקדש אשה
 לחצירו שכתבו המפרשים שיש לחוש לשליח שויה, [כמזכר בסל"ה
 סעיף ז'], מ"מ אין לחוש לזה, כיון ששאר המפרשים כתבו עמם
 אחר בזה דל"ה לשמא א"ל לוק"ק, דשייך גם בקטנה זו י"א.

והוסיף, ועוד יש לדחות לל"ד, דע"כ לא חמרינן טעמא דהריטצ"א
דבצן דעת חיישינן דשויה שלית, אלא החם בצאז ובנו
דבאלא שליחות חין מקום כלל לאותם קדושין, ולי"ה דעבד ח"נש
מעשה בכדי, אצל בנ"ד שאזיה במדכ"י ולבד"ג וסיעתיה [הנז'
בסעיף י"ד] חקינו לה רצון קדושין, וי"ל דמתקנת חכמים הוא
דמקדשה לגנון קדושי מיאון, ואין שום הכרה לומר דאי לאו דנתן
לו רשות לא היה מקדשה, וכ"ש שהריטצ"א שחידש חילוק זה,
הוא עצמו מפרש דלרבינא שצדמ"ה דלי"ה לשמא נתרלב כרדב
ושמואל, ודהלכהא כוותיה, ה"כ דלי"ה כלל לא לשליחות ולא לשמא
א"ל זוק"ק, וכדפרש"י שם דלי"ה אלא"כ שמענו, ואע"פ שהריטצ"א
פוסק כרז ושמואל [כצסקמ"צ אות ג'], האי פסקא כבר נדחה מכל
הפוסקים, ומ"מ צפירוש דברי רבינא נקטוין כוותיה, ואין לנו
לחוש אלא"כ נזקף חילוק הריטצ"א הבי"ל עם מה שיל"פ בדברי
הרי"ף דלרבינא לא מפסק אלא דרזוי אח"כ לא מהני מש"ה ל"ה
לזה, אצל לא מפיק מחשש חמירת זוק"ק במקום שיש סברה לחוש
לזה, והא מדברי הריטצ"א עצמו נראה דס"ל דלהרי"ף נמי ל"ה
חליצה דרבינא לשום חששא כו', ואפילו במקדש חשה לחצירו דלא
שייך טעם דלא חליץ ולא טעמא דלא ידעי דינא כו' (וע"ש שמוכח
כן מתוך דבריו, וע"ש בעמוד כ"ו, דאין לחוש לדבר שלא ידענו
להוליתו מחזקתו, וע"ע צטווי"ט שצאות הסמוך), ואפילו גימא
דלהרי"ף לא מפסק דרבינא מחשש דזוק"ק ונייחס חילוק הריטצ"א

יט) תירוץ זה כתב רק בעמוד ל"ב. וע"ש בעמ' י"ח שמביא טעם הר"ן בד"ה גרסי', שבקטנה אין דרך האב לומר לה שתקבל קדושה, משא"כ בן לגבי אב דניחא לי שתעשה מלאכתו ע"י האב, ובשם מפ' אחרים, דאב אין עשוי לקדש אשה בעד בנו בלא רשותו, משא"כ קטנה עשויה להתקדש [וברמב"ן דמ"ה ב' איתא אדם עשוי לקדשה] ע"י עצמה בלתי רשות אביה. ועי' בריטב"א ורשב"א דמביאים י"א דחששו גם לא"ל צוק"ק, ודחו לה.

ביאור הגר"א

ק [כח]

ואפילו נתרצה האב בפירוש אחר הקדושין

באר הגולה

[כח] ואפילו נתרצה
כו'. הרי"ף והרמב"ם

וי"א

ק הרי"ף שם ונשם
רבותא קמלי כגון דנהאב משנת' ונש"ג ורבינו האי נתשנותיו וכ"כ הרמב"ם בפ"ג
ומפ' מש"ש בפירוש אמר מר כו' משום דריצוי שלו אחר הקדושין אינן
כלום והכריחם לזה ממש"ש מ"ו א"ל אביי כו' ואי כפרש"י ל"ל קדושין אחרים. ריב"ש :

אוצר

ס"ק לב אות ו—ס"ק לג אות א

הפוסקים

לפנינו או שחול לפנינו ויודעים ששחק ולא היה רצון בהדיא, דלא
ליה נתרצה, ואפשר לדורבא אמרין דשחק משום דרחק דל"כ
היה אומר שנתרצה, אבל כשאנו מסופקים בהמעשה איך היה,
כצ"ד שעברו שנים רבות מזמן הקדושין ומידיעת האב, חיישין
שמה נתרצה בשעת שמיטה ונשכח, זה אינו, דהא טעם דליה
ננתרצה הוא משום דליה לקדושין כל זמן שלא ידעו צדיקור
שנתרצה, וכ"כ רש"י בדמ"ה ז' בפירוש, דליה לא לרצוי ולא לשמח
שויה שליח כ"ז שלא שמענו צפירוש שנתרצה, הרי דסבירה לן
דמשום חשש בעלמא דרצוי אין חוששין להצריך לה גט, וכ"כ הר"ן
בסוגיא שם דלכל הראשונים דסביר דנתרצה בהדיא הו' קדושין
רק דליה שמה נתרצה, לא קשה אמאי ליה שמה נתרצה מעיקרא,
וכן גבי בן שמה ארצווי קמיה, אלא כיון דלא ס"ל להא דרצ
ושמאל לחוש לשמח נתרצה, ה"י ליה לשמח ארצו קמיה ולשמח
שויה שליח, ע"ש צ"ח, הרי דמספיקא אין לחוש לחשש קדושין
בקטנה באיזה אופן שיהיה [וע"ע באות הקודם ד"ה וכוסוף],
וכ"כ צ"ד אין לחוש לשמח אז נתרצה האב וברוב הימים נשכח,
וכ"ש כשאחיה אומר שזכר שמיחה האב צפירוש ולווח על נשואיה.

אולם בברית יעקב סי' ע"ז צ"ה אלא, בנדון דמצואר שיהיה
לפני ע"ז שנה, כתב, דכיון דלא ידעין איך היה המעשה,
הוי ספק דילמא ידע אביה ונתרצה לקדושים צפירוש, והוי קדושי
תורה, דדוקא היכא דשחק אמרין דליה ננתרצה, דחילו היה
מתרצה היה מגלה דעתו ורצונו, אבל ביש ספק איך היה המעשה
אם נתרצה והסכים צפירוש על הקדושין או לא, פשיטא דיש לחוש
דילמא גילה דעתו שמסכים להקדושין, וצדונו הוסיף, ועוד הא
לר"ת [המוצא בסקס"ג] הרי כשאביה צעיר אחרת כצ"ד, גם
עולא מודה דחיישין שמה נתרצה, ותו דצ"ד שאביה גירש לאם
הקטנה (ונשא אשה צעיר אחרת וגר שם) וכיה נשאר אלא אמה
ולא חל על אביה שיטפל בה, ואמה השיאתה, ה"י דמי למ"ש
המרדכי בשם הר"א, דצנתקדשה בגזרת אמה והיה גזרת הבית
וכו', יש לחוש שנתרצה האב בכל אשר תעשה, וכ"ש צ"ח שהניח
ציתו ע"מ שלא לחזור כו' [ומוצא שם]. וצדונו דן להחיר משום
ספק קבלה גט ועוד לדדום.

פ. כשהאב עזב את ביתו ריקם והלך, ונתקדשה ע"י אמה,
אם חיישין בזה נתרצה בקדושי צתו, ע"י בסקמ"צ אות א'
דצדרי הראש"ח.

ע"ד הדעה שאם האב נמצא בעיר אחרת חיישין לכו"ע.
(שיטת ר"ת). ע"י בסקס"ג.

לג. ואפילו נתרצה האב כו'. א. בבאור דעה זו והסבורים
בן. ע"י צאכ"ג שכ"כ הרי"ף וכו'. והריב"ש סי' י"ד אחר
שהביא שכ"ד הרי"ף והרמב"ם, הוסיף, דבעל המאור שחזר
השגות על הרי"ף לא השיגו בזה, וכן הראש"ד לא השיג בזה על
הרמב"ם ב, גם לא הרמ"ך בהגהותיו כו', נראה שהודו לו בדין
זה. והביאו הצ"ח כאן. וכ"ד הסמ"ג עשין מ"ח והסמ"ק סי' קפ"ג.
וכ"כ

ב. וכ"כ במקור ברוך לר"ב קלעי סי' ט"ז בדעת הראב"ד מטעם
זה, מיהו ע"י בהערה ב"ג מש"כ הרשב"א בשם פי' הראב"ד, דמבואר דסובר
דמהני רצוי.

הנ"ל [מקטנה לצן דעת] גם לשיטת הרי"ף, או אם באנו לחוש
לסברת הריב"ז שפוסק כרו"ש, מ"מ מצואר צריע"ה עלמא
ובשאר מפרשים ופשוט מעלמא דלעולם לא חששו אלא דוקא
בשדך האב דאביה רגל"ד נתרצה, אבל בלא שדך כצ"ד לא,
[כצסקמ"צ אות ד'], ומעתה נראה ודאי שיש להקל בקטנה זו מכל
הטעמים שכתבנו כו', ואפילו לא היו הדברים מוכרחים מ"מ מידי
ספיקא לא נפקא כו', וכ"א מהנה היה די להקל וכ"ש בהתאספס
יחד.

ובתב עוד צעמוד י"ע טור ז', דמלכד כל הנ"ל יש עוד טעם אחר
להקל בענין, שאפילו נימא דיש מחמירים וראוי לחוש
לדצריהם, מ"מ אפינו לדידכו אינו מכה חיסור ודאי אלא מכה
ספק שמה נתרצה האב, ואתרצה צעיר מילאן עס הגט [משום
דשמה לא נתרצה] שלא יאמרו קדושין תופסין באחותה, כדאמרי
בגמ', ובצ"ג יש לנו להקל ודאי, דאפילו תאמר שכל הספיקות
שאתה מרצה אין עדיין בזה דין ס"ס, אם מלך דכן דלא ידעין
מאי קאמרי קמאי לא חשיב ספק, או מטעמים אחרים, או משום
דצמח דוכתי מחמירי אפילו צס"ס ובאיסור דרבנן כו', מ"מ דינו
זה אינו בדין איסור ודאי אלא בדין ספק, ואיסור הספק אע"ג
דחולקין צו לחומרא, מ"מ קיל ודאי מאיסור הודאי, ומידי ספיקא
לא נפקא, ולהרמב"ם כל ספק דאורייתא רק מדרבנן לחומרא, וגם
הראש"ד אף דהשיג עליו היינו רק צטעמו כו', אבל בעלם הדבר
דהוי רק מדרבנן גם הוא מודה כו', ע"ש שהאריך בזה, ובתב,
מ"מ לדעת כולם הרי איסור דלפנינו קל ודאי משאר איסורים
והמקל צו לא הפסיד, וכ"ש צ"ד שפ"א העיד ששמע האב רק
אחר שמיחה [ומצא שם דנאמן]. וכן סיכס בסוף החשבה,
דכיון דלהרמב"ם והראש"ד דספיקות הוי רק איסור דרבנן, ה"י
כל מה שאנו דנין בהצנת דברי הפוסקים אי חיישי לנתרצה או לאו,
אין הנפקותא אלא על איסור דרבנן, אם יש לחוש או לא, ה"י
אפשר לסמוך על דברי המקילין אפי' את"ל שיש מחלוקת, כ"ש
שי"ל שאין מחלוקת. [וע"י צמחרי"ט ח"א סי' קל"ח דף ק' טור ז'
שהעלה ע"פ כמה ראשונים דאפילו תימא בכל איסורי תורה
ספיקו חסור מהתורה, מ"מ בספק קדושין אין צמס איסור תורה
כלל דמוקמינן לה אחזקתה שהיא פנויה, ואז"ל לדברי הרמב"ם
והראש"ד וכמה מצוותא דסבירי דכל ספק איסור תורה אינו אלא
מדצריהם, ובתב הני אזלינן לקולא. והביאו בדבר אמת (לר"י
מוסכוניינו) סי' קי"ב, ומליין לפר"ח כללי הס"ס צו"ד סי' ק"י
ובמקראי קדש דרי"ג ורס"א, וציד אהרן דכ"ה אות י"ג]. ומחרי"י
קצ"י צסי' י"א דל"ע א' הביא להראש"ח צדונו, והוסיף, דלולא
דמסתפינא לומר מילתא דלא שמענוה מרצונו הראש"ח, הוה
מוסיפנא אעיקרא דהאי דינא לומר דאפילו נתרצה צפירוש ליה
קדושין גמורים מהתורה, וליה צריכים למאן דסבירי דלא מהני רצוי
כלל כו', וגם לרב ושמואל דחיישי שמה נתרצה לאו למימרא דאם
נתרצה הוי קדושין גמורים מהתורה, אלא קדושין גמורים מדרבנן
כו' [וכמוצא בהערה י"ד].

ח. וכשיש ספק בהעובדא, כגון שעבר זמן רב, אם יש
לחוש שמה אז נתרצה הוא בהדיא ונשכח (להדעת דרנ"ו
דאח"כ מהני). כתב צעונג יו"ע סי' קס"ב ד"ה אולם צ"ד, דאין
לומר דהא דקו"ל דאין חוששין לשמח נתרצה האב היינו כשאנו

אוצר

ס"ק לג אות א

הפוסקים

שם, והוסוף, והיינו כדתיין אביי דמצי' א' גבי מפותה, דאפילו פיתה מתחילה לשם אישות לריכב קדושין לדעת אביה, [דלרשי' לליף דהיינו שיתרצה בקדושין הראשונים, אבל להרי"ף א"ש כפשוטה דלריכב קדושין אחרים לדעת אביה כג, ולא מפלגי בין קדושי ביה דהתם דהוי כנתאכלו המעות להיכא דלא נתאכלו כה], וכן ל"ח שמא א"ל לאי וקבלי קדושין ואפילו שדיך, והא דגבי נתקדשה לדעת ונשאת שלא לדעת שדמיה' צ', משמע דאילו נתרצה האב אח"כ הוי מהני, ל"ד להתם כו' [והוצאו דברייהם בסקמ"ז אות צ', ע"ש]. ועי' ברא"ש סי' ח' וצרינו ירוחם נכ"צ ח"ד דנתקדשה שלא לדעת האב אף שנתרצה לא חשבינן ליה כאלו אמר לה לאי וקבלי קדושין, כיון דלא הוה גלוי דעת קודם הקדושין. וכ"כ הר"ן שם דהרי"ף מפרש דלרבינא אפילו נתרצה בזהו לא מהני, דאל"כ הו"ל לחוש גם לשמא נתרצה, שהדבר קרוב מה, מיהו אחר שזן דלהרי"ף תועיל רצו' בשעת קדושין, ככחות ד', הוסוף, דיליף כמו לרשי' דלע"ג דנתרצה מהני מ"מ לשמא נתרצה ל"ח [עי' בסקל"צ אות ז' ד"ה והוסוף], ומ"מ נתרצה אחר הקדושין לא מהני דאמרין השתא הוה דנתרצה גו'.

וכתב הרא"ש סי' א' עמוד ו' ז', דנראה דהא דסברי דלא מהני רצו' היינו אפילו צרי לן שנתרצה מיד כששמע, ולא היה שתיקה צנתיס דוכל לומר דשתק משום דכעס וחשיב מחאה מדלא התרצה בפירוש, והשתא הוה דחור, אלא אפילו נתרצה מיד מ"מ לא מהני, דכ"מ בזהו מצינו הוס' רי"ד [כ"נ], והר"ן כתב דו"ל דלהרי"ף אפילו נתרצה בשעת קדושין לא מהני [עי' בזהו ד'], וכ"מ מהר"א"ש, דכשתמח על פסק הרי"ף, כתב, והא דסברי שנתרצה מיד מקודשת, נראה דהרי"ף סובר דגם שנתרצה מיד ל"כ קדושין, וכ"כ הרי"ב"ש סי' י"ד וקצ"ג דלהרי"ף אפילו נתרצה מיד כששמע ל"כ קדושין, וכ"כ מהפוסקים שכי' להרמב"ם דלא מהני

וכ"כ המחירי בסוגיין דהעיקר בדעה זו, מאחר שפסקנו כעולא דאפילו מיאון אינה לריכב, כלומר שאין הקדושין כלום, א"כ אף רצו' האב אינו כלום כג. וכ"כ בתוס' רי"ד בסוגיין דעולא סובר דגם שנתרצה האב אח"כ לא מהני, דמה תועיל רצו' זה כיון דבשעת הקדושין לא ידע ולא היה רצונו שם, ולא אמרין דשנתרצה האב כששמע הוצרך הדבר למפרע שרצה בשעת קדושין כדסברי רב ושמואל, [דל"ל לעולא צריכה למימר כיון דהשתא רצה כו' כג] אלא צעין רצונו בזהו שעה. ואחר שהצ"ח בדעה דלהלן דשנתרצה אח"כ לריכב גט, כתב דלא יהירא, דאם כשגם עדים שנתרצה כששמע הוי קדושין, איך קאמרי עולא ורבינא דל"ח מספיקא שמא נתרצה ושרו א"ל לעלמא כו', והא כל ספק איסורא לחומרא, וכ"כ ניזול לחומרא ונימא שמא נתרצה, אטו קים לכו דלעולם לא יתרצה וירדו לדעות בני אדם שאינם מתרצים צומעו צוניהם, לאו מילתא היא, דהרבה צ"ח יש שמתרצים בשומעם, ועוד דשידך ולא היה האב מוחה בתחילה, הלכך אני אומר דאף שנתרצה האב בשומעו ויש עדים בזה מ"מ ל"כ קדושין, כיון שלא ידע ולא היה רצונו בשעת קדושין, [אלא דלדעתו היינו רק צקטנה, אבל צנערה מהני רצונו דלח"כ, כמוצא בסקמ"ע]. וכ"מ דעת תוס' ר"י בזקן דמיה' צ', דפירש נמי דרבינא סבר הו"ל וצנערה קדושין לא ידע אביה שהוה צעל הדבר, א"כ רצונו דאחר המעשה לאו כלום הוא, ופרש"י [שם דמזכיר דרצונו מהני] אינו מקובל כו'. ועי' בדעת עוד פוסקים, מד"ה וכתב צנערה דבסמוך, והלכה.

ובע"ז כתב צנערה דעה זו, הרמב"ן דמיה' צ' ד"ה א"ל, דהרי"ף מפרש דהא דאמר דרבינא לא סבר וכו', היינו דלא סבר כרז ושמואל דסברי דשנתרצה האב אח"כ מהני דהו"ל כאמר לה לאי וקבלי קדושין, ושמש"ה חששו גם לשמא נתרצה, אלא סבר דאפילו נתרצה [בזהו] אינה מקודשת. וכן פי' קרשצ"ח

ראיתו אפילו ברמז, אלא דהרשב"א כתב כן כתנא דמסייע. וע"ש מ"ש הוכחות לשיטה זו, בבית מאיר כאן, במהרי"ט בחידושי להרי"ף בדף מ', ובח"ב סי' מ"ג, ועי' מ"ש עליו עמק המלך הג"ל ד"ה עוד. וע"ש בעצי ארזים סק"ו, במגלת ספר שעל הסמ"ג עשין דל"ו ג', ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"ח ונ"ט, ובהערה הסמוכה. ועי' בהמקנה לדמ"ה ב' לתוסד"ה בפירוש, דמבאר בטעם שיטה זו דסברי דלר"ש עצמם א"צ גט אלא כשנתרצה כו', ממילא לעולא ולרבינא גם שנתרצה לא מהני, ע"ש דשאר"י. ועי' בעצמות יוסף לדמ"ה, ד"ה בפירוש, מה שתיירץ קושיות הרש"ד על שיטת הרי"ף. ועי' בתפארת יעקב סק"א מ"ש הוכחות לשיטת הרי"ף.

(כה) וכע"ז בפנ"י דמ"ד ב' ד"ה עולא, דכיון דשידך יותר ראוי לומר דשתק משום דניחא ליה מעיקרא מדנימא דודאי רתח, וכ"ש כשהלך למדה"י אחר ששדך דיש לחוש ששמע ונתרצה, דבכוונת לב האב תליא (וא"צ עדים לזה כו', עי' סקל"ד אות ב'), מלבד שצ"ל דאם רצונו דאח"כ מהני מהתורה פשיטא דהו"ל למיזש מספק לשמא נתרצה כו', א"י דגם שנתרצה כששמע ל"ה קדושין מהתורה, כיון דאין יד לקטנה לא שייך לומר דלהוי קדושין למפרע כו', ורק רב ושמואל סברי דשנתרצה הוי קדושין מהתורה, וע"ש ובח"י לדמ"ה ב' ד"ה תוספות, מ"ש והכחות לדעה זו.

(כו) ובאמרי בינה ח"ד סי' י"ג מבאר טעם שיטה זו, דסברי דאין זה זכות גמור לאביה מה שנתקדשה. דאולי רוצה לקדשה בעצמו או דלא ניחא ליה להוציאה מרשותו, לכן לא מהני רצו' דאח"כ כו'. דלא שייך בזה זכין לו וכו', שכתב הר"ן להרעה דמהני, [בסקל"ד אות ב']. ועי' בטיב קדושין ובתפארת יעקב שהובאו בסוף אות ד', שבארו בטעם דעו זו, כיון דל"ה זכות, א"כ מסתמא לא נתרצה, ולכן אפילו שנתרצה הו"ל דברים שבלב והווי קדושין בלא עדים כו'.

(כא) וכ"כ הר"ד בן הריב"ל בח"א ד"ט א', דכיון דאמר עולא בסתמא דאפילו מיאון אינה צריכה, נראה דבבל גזוני קאמר ואפילו כשנתרצה האב, וכן כיון דאמר דמ"ה ב' דרבינא ל"ל דשמואל נראה דס"ל כעולא לגמרי, ואין לנו לאפוש מחלוקת לומר דג' דעות בדבר כו', ואף דבהגמ"י מ"פ בר"ף דהיינו דוקא בנתאכלו המעות כו' [כבאות ב'], א"כ מימרא דעולא לאו מילתא פסיקתא היא, א"כ י"ל דה"ב לענין רצון. האב לאו מילתא פסיקתא קאמר אלא בלא נתרצה, מ"מ לק"מ, דודאי עולא מילתא פסיקתא קאמר דקדושי קטנה אינם כלום [בכל גזוני], ואי קיימי [מעות הקדושין, מהשתא הו] קדושין מחדש, וכדכתבו ההגהות שם דלא גרע מפקדון, וראה לזה דהוי מאן דסבירא להו דצריך שיאמר לה האב בשעת רצו' צאי וקבלי קדושין, אלא שהרמב"ם חולק עליהם, והו לא מידי בתי' דאי קרשיא. גם בעו"ט שבהערה כ"ד מבאר לדעה זו משום סתמות דברי עולא ובאופן אחר קצת, ע"ש, וע"ש בהערה כ"ה.

(כב) מלשוננו בספרו פסקי הרי"ד.

(כג) מדבריו בדמ"ז א'.

(כד) הריב"ש סי' קצ"ג, שכתב ג"כ הוכחה זו, וע"ש שכתב עוד הוכחה. ובעונג יו"ט סי' קס"ב בד"ה אולם הרי"ף, כתב לדחות הוכחותיו, וכתב הוכחות אחרות, ע"ש, והוסיף, שדברי הרי"ף מוכרחים גם בסברא, דאם לעולא מהני נתרצה אמאי קאמר בסתמא דאפילו מיאון א"צ, נשאל לאב, האם אמר דנתרצה ודאי צריכה גט, דהא קי"ל האב שאמר קדושי בתי נאמן, אלא ודאי דלא מהני כלל רצו' האב, מיהו רבו הפוס' דלא כהרי"ף. וכתב בעמק המלך פ"ג דאישות ה"ג, דאין כוונת הרשב"א דזו עיקר ראיתו דהרי"ף, דא"כ כשדחה הרי"ף ראית הפוס' כרב ושמואל מהא דאביי ורבא משום דלא שייכא בפלוגתא דר"ש, טפי תול"ל דהא אביי גופיה לא סבר כר"ש, ועוד דאיך לא זכר עיקר

אוצר

ס"ק לג אות א

הפוסקים

זו אפילו שדכו לא מהני, מדלא תירץ הרי"ף מהא דקרוצא, דהתם הוי בשדכו ועפי מזה, [עי' בסקל"ג אות ו']. והרשד"ם סי' ר"ז כשמציא דעת הרי"ף כתב, ויש אומרים אפילו שדיק אציה לה. ועי' בדיוקא דחיי ח"צ ד"ז ג' שמציא מ[הבגה] הסמ"ק סי' קפ"ג דנראה דסובר דבשדיק ל"ע דחוששין, ובסברת ר"י בתוס' כו', ולפ"ז י"ל דמ"ש הרמב"ם דגם בנתרלה לא מהני היינו בלא שדכו, (ומ"ש דיכולים לעכז היינו בשדכו דמהני רנ"ו), וסיים, אבל ראיתי בחוסד"ה דפי' כו' [עי' בסקל"ג אות א] סד"ה ומ"ש] ולכל הפוסקים פה אחד, דל"ה לשמא נתרלה אפילו שדכו. והרדב"ז ח"א סי' מ"ה, מחלק בזה כשהלך אציה אחר כך למדע"ה, שבגדונו בא' ששך בחו הקטנה והלך למדע"ה ונתקדשה אח"כ ע"י אמה, כתב חוק דבריו, דאפילו להרי"ף שכתב דאפילו שדכו ונתרלה אח"כ אינם קדושין, י"ל דכיון דקאי הכא ולא נתרלה בקדושין באותה שעה [מש"ה] אפילו נתרלה אח"כ ל"ה קדושין, משא"כ בנ"ד שאחר ששידך הלך למדע"ה סתמא דמילתא נתרלה בשעת קדושין כיון ששדכו, [דשארית ישראל לא יעשו עולב וגו' ולא יחזור בו, מדבריו לעיל שם]. (ולעיקר השאלה שם לענין זכות אירוסין ונשואין, כתב עוד טעמים שם שיש לברך). ועי' בחזו"א המוצא באות ד' ד"ה וכ"כ.

וכתב בעצודת הגרשוני סי' פ"ה, דנראה דכ"ד הרא"ם דלא מהני רנ"ו אח"כ עכ"פ בקטנה, דהא מוצא בסעיף ז' דסובר דאפילו אחר לה אציה לאי וקבלי קדושין, לא מהני, ואם היה סובר דבנתרלה האז אח"כ מהני, כ"ש דיש לנו לומר דמהני כשאמר לה מתחילה נוק"ק, וכמ"ש באמת ראהו זו בספר החכמה [עי' במדני סי' תקי"ז]. ועי' באות ד' שהב"ש כ"כ בדעת הרא"ם דלא מהני גם לענין רנ"ו דשעת קדושין. מיהו כמה פוסקים שהוצאו שם דחו דבריו, ולטעם הריטב"א בזה דמהני רנ"ו האז אח"כ, י"ל דרנ"ו עדיף מאמירת נוק"ק, ויסוד דבריהם שייך גם לבאן. ועי' בעני ארזים סקל"ג, דמבאר דכ"ד תוס' דמ"ו א' ד"ה זין, דלא מהני רנ"ו, שכרי כתבו דמהני מחמת הכת גם אחר שנתרלה האז [כמוצא בסק"מ אות ג'], א"כ קשה מאי פריך בגמ' דמ"ד ז' לעולא ממחני דיבמות דמשמע דנריך מילון, דילמא עולא אחר רק דבסתמא ל"ה לנתרלה, משא"כ בנתרלה בדיקא כו', ונוקמא מחני דנתרלה בפירוש ולהכי שייך מילון דהיינו ממחאה דידה, חלל ודאי דסברי תוס' בהרי"ף דלעולא לא מהני אפילו רנ"ו בדיקא, [וממילא ח"ל מילון, והתוס' הא קאי שם לרב דחושש גם לשמא נתרלה], (ועי"ש מ"ש דמ"ט כתב בשו"ע להלן גבי מחאה רק דעת רש"י כו'). ועי' בהערה י"א דיש מוכיחים שכ"ד הרא"ם דלא מהני רנ"ו אח"כ.

ובשו"ת הרשב"ש סי' י', צנודן קטנה שנתקדשה שלא לדעת אציה, וכששמע נתרלה, והמקדש הלך למקום אחר ולא נודע ממנו, וחכם א' התיר להנשא בהסתמכו ע"ד הרמב"ם, ונתקדשה לאחר, וכתב המחבר, דסברת הרי"ף וכל הנמשכים אחריו, כגון הסמ"ג והרמב"ם והמ"מ והר"ן ^{כו} היא שאפילו נתרלה האז אחר הקדושין אינו כלום, וכ"כ הרי"ף לרפתי בתשובה וא"א הרשב"ז, ואף המשגיגים על הרי"ף והרמב"ם הסכימו כו' [וכהר"צ"ש הג"ל], ואע"פ שקלח מפרשים הקשו על הרי"ף, כבר תירלו הכל הרי"ן והרשב"א

דהרשב"א תירץ כו', והובא לעיל בסק"ג אות ג', ע"ש], מ"ה מתשובת הרשב"א [שהובאה בסקל"ד אות א', ד"ה וכ"כ], הרי מוכח דחולק על הרי"ף. [והא דתי' הקושיות, הוא כדי ללמד זכות על הרי"ף, וכע"מ"ש הרמב"ן בהקדמתו לספר המלחמות, מדברי הרא"ם בתשו' שבכתם לדוד סי' ד'].]

מהני רנ"ו האז אח"כ אפילו ליכא טעמא דרתה מתחילה, ולפ"ז אין לחוש יותר כשהאז בעיר אחרת, דאפילו חיישת שנתרלה כששמע, אחרת רנ"ו לא מהני ולא מדי. וכן מסיק בדיוקא דחיי ח"צ ד"ז ג', דנראה ברור דא"א לומר (כמ"ש שם מקודם) דעולא מיירי כשהיה בעיר ושתק דחשיבא כמחאה כו' מש"ה לא מהני אח"כ רנ"ו, משא"כ כשהיה בעיר אחרת וכשזא שמע ונתרלה הוי רנ"ו עוב, וכעין שיטת ר"ת כו' (עי' סקס"ג, וצוה ח"ש מ"ש הרמב"ם דיכולים לעכז, דהקשה הרי"ן כיון דסובר דרנ"ו בדיקא לא מהני מה שייך מחאה, ולפ"ז י"ל דהיינו כשהיה בעיר אחרת דמהני התיבוב לפני שנתרלה כו'), דא"ל כן, דהא הטעם דלא מהני רנ"ו האז אח"כ הוא משום דבעין רנ"ו בשעת קדושין כו' דחלי"כ לא חלו לשעתם, א"כ לא מהני רנ"ו אח"כ למשווי קדושין למפרע, וכ"כ הפוסקים דלהרי"ף הרמב"ם והסמ"ג לא מהני כלל רנ"ו אף בדליכא טעמא דרתה מעיקרא. וכ"כ במאמר מרדכי (שעל המרדכי) דע"ט ד', צמ"ש הרמב"ם דבין נתקדשה שלא בפניו אינה מקודשת, דהכונה אפילו אציה בעיר אחרת וכששמע נתרלה כו', והוסף, כ"ג בפשיטות מהש"י הרשב"ז סי' י', דהא נדונו היה כשאציה בעיר אחרת, והביא הא דרנ"ו לאחר קדושין לא מהני, יע"ש. ומניין לדיוקא דחיי הג"ל. מיהו בשיטה לא נודע למי, לדמיו א', כשצ"ה הא דלא מהני רנ"ו דאח"כ, כתב, דכיון דשתק כששמע ולא אחר נוחא לי אפילו אחר בחר הכי נוחא לי ל"ה קדושין, [משמע דאילו נתרלה מיד כששמע מהני, וכ"מ מהמשך ביאורו להא דמהני מחאה, דמיירי דשמע אציה ואחר נוחא לי, חלל דמחאה מקמי דשמע אציה כו']. ובמאמר מרדכי הג"ל הביא שם צמ"ג כן צמ"ס אציו לפרש דעת הרמב"ם דבאופן כששמע נתרלה דומה לנתקדשה בפניו ונתרלה בשעת קדושין דמהני להרמב"ם [כבאות ד'] ושצוה ח"ש מ"ש הרמב"ם הא דמעכצים כו'. [אולם עי' במהרי"ק שצ"ה ה' שכתב דא"א לפרש בדברי הרמב"ם דמיירי רק באופן אחד מסויים ולא פירש בדיקא כו']. ועי' בהערה נ"ט מש"כ כמה פוסקים דלהרי"ף והרמב"ם רק למפרע לא מהני הרנ"ו.

ועיין בחי' ר' שמעון הלוי, לקדושין דמ"ו א' ד"ה זין, דאם קידשה לאחר ל' יום והתרלה אציה קודם ל', שעדיין לא נגמרו הקדושין, ודאי מהני לדעת הרמב"ם, ובכ"ה סקס"ג קאמר הרמב"ם דשניהם יכולים לעכז קודם לכן.

והנה סתמות לשון השו"ע משמע דהוי "אפילו נתרלה" קאי על "אפילו שדכו" דמקודם, דאפ"כ לא מהני לשיטה זו. וכ"כ בפסקי הרי"ד דמ"ד ז' ד"ה ועולא. וכ"כ במדרש שכל טוב המוצא בסקל"ג אות א' סוף קטע א'. וכ"כ הרדב"ז דבסמוך צמ"ס הרי"ף, ובמגלת ספר שעל הסמ"ג, עשין דל"ה א' וג', מבאר כן חליבא דהרמב"ם והסמ"ג, דאפילו נתרלה בדיקא לבסוף ואפילו שדיק לא מהני, ולא אמרין חגלאי מילתא למפרע דנתרלה, חלל אמרין השתא הוא דנתרלה, דאם בשדיק הוי מהני רנ"ו אח"כ, כו"ל למיחש בשדיק גם בשתק לשמא נתרלה, כיון שלא ראינו שמיחה הוי ספיקא דאורייתא כו', חלל ודאי אמרין השתא הוא דנתרלה, ולא מהני, מהטעמים שכתב הרי"ן. ועי"ע בדבריו שצ"ה ג' והערה שם. וכ"כ צמ"ל (מלוצחצוין) סי' קט"ז, דמשמע דלשיטה

(כו) כאן מנה גם להרשב"א דקאי בשיטה זו, וכנראה משום שתירץ הקושיות שעל הרי"ף, (דמה"ס גראה חשיב גמי להמ"מ ולהר"ן דקיימי בשיטת הרי"ף) וכמ"ש בסמוך, וכבר העיר הרשד"ם סי' ה', שכן היה אפשר להוכיח מהמ"מ פ"ג דאישות ה"ג, דאחר שהוכיח שיש חולקים על הרמב"ם, כתב, דהרשב"א כבר תירץ כו', [ואמנם כן כתב הט"ז סק"ה בדעת הרשב"א, ושכן הבין הב"י שעל הסור עפ"מ שהביא מהריב"ש

אוצר

ס"ק לג אות א-ב

הפוסקים

הרשב"א, ואע"פ שרש"י והרמ"ה סבירו דנחתלה מהני, וגם הר"ש חתם על הר"י, אבל מאחר שכל הגדולים נמשכו אחר הר"י, ראוי לסמוך עליהם, וכ"ש במקום עיגולה והיכא דנפיק מיניה חורבא, הלכך כיון שי"א בדבר זה, ח"ו לפקפק בו. ובקובץ פרי עץ חיים כרך ה' דקמ"ח ד' נחשו הר"א פירננדיס, אחר שכתב שבדונו לכו"ע לא מהני נחתלה, הוסיף, ועוד: כיון שהר"י והרמב"ם הסכימו לדעת אחת, כבר הורה זקנו (דכ"ה הלכה ולא חיישין לאחרים החולקים עליהם. ובדבר חמת (לר"י מונסוניגו) סי' קי"ב, כתב [ע"פ הרשב"ש ה"ל] בדונו, שאין לך עיגון וחורבא יותר מזה הנערה שנידון דין, שהארום ח"א שיחזור בשום אופן כי לא ישוב עוד, ובקבוצה דא י"ש ללדד והלכתא היא דאפילו נחקדשה וגם נשאת שלא לדעת אביה שעתה צ"מטעים אפ"ה ח"ו צמטעים כלום, ולעולם עדיין היא ברשות אביה וא"ל גע, ואפילו אם האב היה מאוי שם נאמן לומר לא שמעתי, כמ"ס צבא"ט סק"י, וכ"ש כאן שיש עדים שלא היה מאוי בשעת קדושו, ואפילו מיהא ח"ה לריכא. וע"ש שהיו לו עוד לדדי היתר.

ועיין בארץ נצי ונהורא דיעקב שהובאו בסקל"ב אות ג' ד"ה וכן, דמנו להשו"ע בשעת הר"י. גם בדבר חמת (לר"י מונסוניגו) סי' קי"ב, כתב לדונו, מן סתם כהר"י כ"ר. וכ"מ נחשו שנקבץ פנ"ח שד"ה ונחשו, ה"ל. וכ"ד ויחמר ילחק המוצא בזה ד' סד"ה וכן. מיהו בלדקא ומשפט סי' ט' דס"ו ח' מזוהר דתפס דעתו דחשש גם להדעס דלהלן, שזיאר דהא דב"י נחשו סי' ט' (כ"ב) הביא לדונו רק דעת הרמב"ם דאפילו נחתלה ל"ה קדושו, ולא הזכיר כלל דעת הר"ש וס"ע דחשש להו צו"ע וכתב בשם י"א כ"ר, וכן בס"י ז' (כ"ב) כתב ד"ה ומעתה גם דעת הרמ"ה והר"ש כ"ר, אפשר לדחוק ולומר דבס"י ט' מזוהר שם בשאלה שהאב שלה שאינו מרובה בקדושו נחו, ח"כ הרי מיהא בפירוש כ"ר [ואף שלא הזכיר זה בלדדי היתר, מ"מ] לא חש הכ"י, וכן הפוסק הרב חסדאי שם נחשו הקודמת, להזכיר בפרטות שאר הדעות. גם צו"ר משפטי' ליעקב סי' כ"ד, כתב דאף דלפ"מ שמקובל דכשהשו"ע מציא דעה בסתם ואח"כ בשם י"א, דעתו בהסתם, מיהו ממ"ש בסעיף י"ב דגילה דעתו מקודם כ"ר חוששין, משמע דב"י, דחששא זו שייכא רק לשיטת הרמ"ה כ"ר, ואף שהאחרונים חילקו בתם דל"ד לשדכו לא י"ל כ"ר. ועסקל"ד אות ח' סד"ה ובדברי, מש"כ מהשו"ע סעיף ד'.

ב. לשיטת זו אם מהני הרצוי אח"כ בשמעות הקדושים עדיין בעין, (ואם חוששין כה"ג גם לשמא נחתלה). הרמב"ם המוצא במדרכי סי' תקי"ג ובהגמ"מ פ"ג דאישות ה"ג, אחר שכתב דלא נראה מ"ש הר"י דגם נחתלה לא מהני כ"ר,

ובדעת הרמב"ם. ע"י צביאור מהר"א שטון על הסמ"ג עין מ"ח, שמיא להרמב"ם ה"ל, ופי' כן גם דעת הרמב"ם והסמ"ג, ושכח ח"ש נמי מה שקשה עליהם למה הביאו הדין דיכולים לעכב, הא לדידהו אפילו רצו בדיא לא מהני, ואין שייך לורך לעכב, וזה ח"ש, דהיינו כשהמעות בעין ומעכב שלא יועיל בל"ו. והביאו בדיוק דח"י ה"ל, וכתב, איברא דלרמב"ם והסמ"ג הוא

להרמב"ם, דהו"י סגי להר"י לתרץ דהתם ה"י בעין, ותו דנראה דעיקר הקושיא מהתם להר"י היא לאו מאה דחששו ל"שמא" נתרצה לקרוב, דפשיטא דשפיר י"ל דהתם שאני דהיה כפ"י ברצו לקרוב דאשתו, ולכן יש לחוש לשמא נתרצה שוב לקרובו כרצונו הראשון, וכדחילקו כמה פוסקים כע"ז בסקל"ב אות ו' ע"ש, אלא דעיקר הקושיא היא, דכיון דלהר"י גם רצוי בהדיא אח"כ לא מהני, לא צריך כלל לתירוצי דאב"י ורבא, ומש"ה חידש הר"י דחששו הוא לא לענין רצוי דאחרי הקדושו, אלא לרצוי קודם הקדושו, וא"כ שפיר מקשה העצמ"י ועו"ס, דהיה יכול לחלק דהתם היה בעין. וע"ש מ"ש מקדם על עצם חילוק הרמב"ם בדעת הר"י והרמב"ם, דאין ספק דהוא דוחק, שהרי סתם אמרו כ"ר, והוסיף, שמדברי הרמב"ם נמי נראה שלא כתב זה אלא על צד הדוחק, שכתב ואם באנו להעמיד דבריו כ"ר דינו דין אמת כשנחתלו המעות אף שלא פ"י בדבריו דמיירי בהכי.

כח) הכוונה נראה למ"ש הבי"י בהקדמה לטור א"ח, שבדרך כלל קבע ההלכה ע"פ מה שהסכימו שנים מתוך ג' גדולי ההוראה, הר"י הרמב"ם והרא"ש.

כח/א) ע"י בבית המלך פ"ג דאישות ה"ג, דמזה לק"מ על הרמב"ם, דהרמב"ם הרי דן לענין נתרצה בהדיא, ובעובדא דקריבאי ע"כ דנים בהש"ד, שמא" נתרצה לקרוב, וא"כ אפילו נימא דלענין רצוי בהדיא כשהמעות בעין מהני, אכתי לא הו"י להו לאב"י ורבא למיחש שם ל"שמא" נתרצה גם אם הו"י הקדושו בעין, וגם מבלעדי טעמיהם, ומזה הוכיחו דסברי כרב ושמואל דחיישין גם ל"שמא" נתרצה, ומש"ה הוצרך הר"י לחדש דהתם חששו לשמא אמר מקדם שילך ויקדש, וא"כ דברי הרמב"ם ברורים. [מיהו לפמ"ש הראנ"ח המובא בפנים בסמוך בצד א', דלהר"י היכא דמהני רצוי דאח"כ יש לחוש גם לשמא נתרצה, אכתי קשה

אוצר

ס"ק לג אות ב-ג

הפוסקים

למליחיה רק בנתחבלו המעות, דהא סתם דבריו לא משמע כלל דוקא בנתחבלו, וכן סתם דברי הגמ' א"ל לפרשם כך. [דלילה לאוקמינהו דוקא בנתחבלו המעות או בקדושי ביאה, אלא בסתם בט]. וע"ז קאי הרי"ף דלא מהני רטוי, אלא דהרשב"א דינא בלנפי נפשיה קאמר, שדיון שכתב הרי"ף דגם רטוי צהדיא לא מהני, אם בלנו אהנו להעמידו היינו דוקא בנתחבלו המעות, [ואינהו לדיוכו מחלקי דכשהמעות צעין מהני רטוי]. אבל הרי"ף אמר למליחיה גם בלא נתחבלו כו', ורשב"א וסיע' נמי מודו דהגמ' מיירי בכל ענין כו', [אלא דסבר] דנכי בנתחבלו רטוי מהני כו', מ"מ ל"ח [שמא] נתראה ומש"כ רבינו לא חייש לדבר ושמואל, ונמלא לפי' דלכונ' ל"ח לשמא נתראה ואפילו המעות צעין, להרי"ף וסיע' אף דהוי חיישין לשמא נתראה, מ"מ הרטוי עצמו נמי לא מהני, ולהרשב"א וסיע' אף דהרטוי מהני מ"מ הא ל"ח לשמא נתראה, ואף שלעטס שמוחר לאלו לא מוחר לאלו, מ"מ כיון שלכונ' מיהא מוחר, מאטרפי להיחר שפיר, וכיו"צ כתב מהרי"ק כו', ואף שדברי מהרי"א איסורין מלחיו כסותר, מ"מ מהרי"ק נימוקו עמו, וגם שיש לחלק בדבר ואין כאן מקומו.

ג. אם מהני רצוי האב דאח"כ לדעה זו, לענין שיוכל זה לקדשה שנית, ואם מהני גם שלא לרצונה, כיון דקדושין דעכשוו היו אחר שנתראה האב. כתב הב"ש סק"כ בשם הב"ח, דבהתראה האב [אחר הקדושין] אף דלא מהני הרטוי, מ"מ אם זה רוצה לקדשה שנית אחר הרטוי, אז בלא עיכובא שלה או דאב, הוי קדושין מעליה, וצ"ב [כדי לנצל הקדושין] לריך מחאב צפירות היא או האב. דברי הב"ח הם כאן דר"ה ומ"ש הר"ש, שהצ"ח מה שקשה על הרמב"ם שכתב דיון דיכולים לעכב, ומה שח"י צ"ב, וכמוצא בסק"מ חות ד', והוסף, ואפשר ג"כ לפרש, דר"ל דלא תיסוק לדעתין דכיון דנתראה האב אחר הקדושין אט"פ שאינה מקודשת בזהות הקדושין, מ"מ יכול המקדש לקדשה אח"כ שנית צעל כרחי כיון שנתראה האב לקדשה לו, וקאמר הרמב"ם דליתא, אלא יכולה לעכב, [וטעמא], דשמא לא נתראה האב אלא לקדושין הראשונים שהיו לדעתה, אבל עכשו יכולה לעכב שלא יקדשה שוב צע"כ ע"פ רטון האב שנתראה מתחילה, אט"כ חזר האב ונתראה שיקדשה שנית, דהשתא הו"ל נחקדשה לדעת האב, (ומ"ש הרמב"ם אח"כ עוד, בין נחקדשה צפניו וכו', קאי על עיקר הדיון שנתחילה דבריו, דלא מהני רטוי האב אחר הקדושין ואפילו נחקדשה צפניו, ע"י צ"ב בזה בזה ה').

וע"י בפיב קדושין סק"כ מהרי"ק בדברי הב"ח, ושם דר"ה מעשה, מבאר דלדעת זו דהרטוי לקדושין הראשונים אינו מועיל מהדיון, א"כ עדיין לא זכתה בכסף הקדושין כלל כו', ואם קדשה זה שנית אפילו צפני האב, אינם קדושין, כיון דקדושי קמאי לא חלו לריך גלוי דעת מן האב מחדש שמרובה בקדושין שניים, דשתיקתו הוי כשתיקה דלאחר מתן מעות אף שנתראה בקדושין הראשונים, וכעובדא דלופחא דאבא שדרי"ב [מוצא בסכ"ח סעיף ה'] דאף שנתראה בקדושין הראשונים, מ"מ חשבינן קדושין שניים, שתיקה דלאחר מתן מעות כו'. וע"ש מה שדן דנתראה גם בקדושין שניים, דר"ל דמהני כו'.

ובישועות מלכו סי' ג', לענין שקידש עוד פעם, כתב, דפשיטא דמהני לכונ' אם המעות צעין, ומבאר, דהא כעטס דלא

הוא נכון, עם שזה דחוק דמ"ל לחלק כך, הא בגמ' וכן ברמב"ם וסמ"ג סתמא דיברו ולא חילקו בין נתחבלו או לא, אף צרי"ף אין לו קיום והעמדה כלל כו', וכ"כ צע"י ארזים סק"כ ד"ה וצענין, דר"ל כן בדעת הרמב"ם דכשהמעות צעין מהני רטוי, (אף דהרי"ף כתב דליתא וכ"ל), ושזה א"ש מ"ש דיכולים לעכב כו', ומצינו נמי בהוכחה מהא דמ"ו, כמוצא בקטע א', ושלחמב"ם מוכיח טפי דלצ"י דהתם ל"ל דכשהמעות צעין מהני רטוי, דאל"כ קשה מאד"י עצמו, דהא בעובדא דקריבאי משמע דס"ל לצ"י דהו לאו הטעם דלא יעשו עולה הוי חיישין לשמא נתראה, ולא סבר הרמב"ם כתיובן הרי"ף דהתם הוי חיישין לשמא שדר מתחילה לקרובו שיקדשה, אלא דהתם מיירי דלא נתחבלו המעות בשעת שמיטה דהא מיד הוי התם, ולהכי מהני רטוי האב לכ"פ מאן להבא, ומטעם שכתב הרמב"ם כו' [המוצא בסק"ח ע"ש]. אולם בקריית מלך רב ח"ל דל"ט ג', כתב על הרי"ף וגם על הרמב"ם דמסתמא דבריהם נראה דאפילו המעות צעין ל"ה קדושין כלל, ושכ"כ הריב"ש סי' קל"ג דעת הרי"ף והרמב"ם, דביאר דמשמע להו דרטוי אח"כ לא מהני מהא דדמ"ז א' מלרבי קדושין אחרים לדעת אביה ולא סגי ברטוי ולא מפלגי בין קדושי ביאה דהתם דהוי בנתחבלו המעות לקדושי כסף דלא נתחבלו, ע"כ. וכ"כ הב"ש סק"ז על דעה זו שצ"ע, דמשמע דאפילו המעות צעין נמי לא מהני, מאחר דלא היה גלוי דעת בעת הקדושין כו' ודלא כמ"ש הרשב"א דעת הרי"ף. וכ"כ בלמח נדק (מלוצאוויץ) סי' קט"ז ד"ה השיטה הה', דמשמע דלהרי"ף והרמב"ם אפילו המעות צעין לא מהני ואפילו שדיך, מכלל חירן כן הרי"ף הא דקריבאי, והתם כשדיך. [ומ"ש מהרי"א דצ"ח א"ש מ"ש הרמב"ם והסמ"ג הדיון דיכולים לעכב, עסקל"ט דיש ביאורים אחרים].

והראנ"ח סי' א' עמוד ל"ח, מבאר חוק דבריו דר"ל דגם הרשב"א לא כ"כ דעת הרי"ף עצמו, שבי' דלכאורה יש קצת סעוד להרשב"א מחוק דברי הרמב"ם מ"ש הא דיכולים לעכב כו' [וכמ"ש מהרי"א הכ"ל], וכן יליף צרי"ף וסמ"ג אף שהוא קצת דוחק בלשון, ולפ"ז צ"ד יש לחוש לדעה זו גם לשמא נתראה כשהמעות היו עדיין צעין, דאף דפשיטא דעה זו היא להקל, מ"מ לענין החשש דשמא נתראה הוי לחומרא, דהנה להסוברים [בסקל"ד] דרטוי דאח"כ מהני, הוא משום דסברי דלא פליגי אלא לענין החשש דשמא נתראה, נמלא דלמסקנא דלא קיי"ל כרב ושמואל, היינו דקיי"ל דל"ח לשמא נתראה, אבל להרי"ף דגם נתראה צהדיא לא מהני, היינו דסבר דפליגי גם בזה, וא"כ לריך לפרש הא דלמרינן דרבינא ל"ל לדבר ושמואל, היינו דלא ס"ל דרטוי דאח"כ מהני, וממילא ל"ח לשמא נתראה, אבל אין לנו ראייה מדברי רבינא [דבאופן דנתראה מהני] דל"ח לשמא נתראה, ובעטס הרי"ף דרטוי צהדיא נמי לא מהני פירשו כו' [בזהות א'] משום דאם היה מהני הו"ל לחוש גם לשמא נתראה ע"ש, א"כ כשנאקף דברי הרשב"א להרי"ף, דכשהמעות צעין מהני רטוי צהדיא, הרי יש לחוש גם לשמא נתראה ע"ש, א"כ צ"ד יש לחוש שמא נתראה האב כשהמעות היו עדיין צעין, מיהו יש לדחות זה מתרי עממי, חדא ממ"ש הר"ן במסקנא, דלהרי"ף למסקנא רבינא ל"ח גם לשמא נתראה כלל, ועוד דאחר הדקדוק במדכי נראה דלעולם לא ס"ד לומר דהרי"ף עצמו אמר

כט) מדבריו בעמוד ס"ו.

כט/א) לכאורה צ"ע, הא הראב"ה וסיע' סברי בהדיא דרך בלא נתחבלו מהני רצוי, וכמוצא בסק"ח, וצ"ל דכוונתו דהם מפרשים כן אליבא דרב ושמואל, דסברי דמהני הרצוי למפרע, ממילא לא גרע מה דעכשו נתחבלו, אבל אליבא דרבינא דהראב"ה וסיע' פסקו כוותיה, היינו דמהני מאן

ולהבא וכשהקדושין בעין, וכעין מה דפי' ביד דוד אליבא דהרי"ף והרמב"ם, כמוצא בהערה ב"ט.

ל) נראה דכוונתו דאז מהני אפילו לא נתן לה כסף קדושין שנית, דהי רק באמירתו לשון הקדושין שנית, דבנתחבלו והיא עדיין קטנה, לא לכונ' יש עליה חיוב, ע"י בסק"ז בד"ה והח"מ, ובמה מקדשה.

אוצר

ס"ק לג אות ג-ד

הפוסקים

עלמם, אצל] ככה"ג אם המקדש רוצה להחזיק בנערה שיש לו זה קצת קנין ע"י המעות שנתן לה ולחזור ולקדשה בקדושין גמורים, אינם יכולים לעכב לא היא ולא אציה, מש"כ בתחילה הדין דקדקו לכתוב שנתקדשה "שלא לדעת" אציה, דהיינו שלא היה כלל דעתה אציה לקדשה, [כגון] שבאו שבועים והזניחם כו', ולכן אפילו נתראה האב אח"כ בין היא בין אציה יכולים לעכב, כו"ל, משא"כ דין זה שכתבו אחר הדין דיכולים לעכב, משום דככה"ג דסופא שהיה קצת רצונו לזה [מתחלה ואח"כ נתראה לגמרי], אם רוצה לקדשה שנית אינם יכולים לעכב. וע"ש מ"ש להוכיח עוד כפי זה, ושאל"ש עפי מפ"י אחרים.

ד. ובשנתרצח האב בשעת קדושין או קודם. הר"ן בסוגיין סד"ה גרסי, והביאו הכ"י כאן, מדויק. מלשון הרמב"ם בפ"ג לחיובות ה"ג, שכתב דדין דהבא, דהינה מקודשת אפילו נתראה אציה אחר הקדושין, דמשמע דאילו נתראה מעיקרא [דהיינו בשעת מעשה לא] הוו קדושין. והוצא כ"ש סק"י, ואחר שכתב שכן הכרעת הר"ן דעת הר"י, כמוצא בסמוך, הוסיף, לכן כתב גם המחבר כאן אפילו נתראה אחר הקדושין, כלומר אצל נתראה צעת הקדושין מהני. וכ"כ צעני ארזים סק"ה דעת השו"ע. וכן מצוה צריכ"ס סי' קל"ג דעת הר"י והרמב"ם, שכתב דרמ"ז ג', דלדידו נתראה אח"כ אינו כלום דצעני שיתראה בשעת הקדושין. וכ"ד עוד פוסקים שהוצאו בזה. ובידנא דחיי ח"צ ד"יז א', מדויק כן גם מהסמ"ג עשין מ"ח, שכתב ג"כ כלשון הרמב"ם, והוסיף, שכ"מ ממש"כ הרמב"ם והסמ"ג שם להבין דיכולים לעכב, ואם נומא דגם ראוי דשעת קדושין לא מהני לא שייך כלל לורך לעיכוב, [וכעמ"ש הכ"י המוצא בסק"מ אות ד', וע"ש דמצוה ח"ק מהני כה"ג מחמתה]. ובאורים גדולים סי' קע"ז, כשדיוק ג"כ מלשון הרמב"ם "אחר" שנתקדשה, הוסיף, משום שצעת קדושין צלוי בלחוד משויה שליח דאז [דלכא"ש ה"ט דמהני בכלל רצון, כבסקל"ד אות ז' ד"ה ויש], ומקודשת גמורה ח"ע"פ שלא אמר לה קצלי קדושין. וכ"ה צפי"ה הר"ד ערומה על הרמב"ם שם, והיינו גם כשלא היה לו ידיעה מקודם, מקודשת. ומצאנו במעשה חייה ד"ד ז' דהרמב"ם מפרש דרבינא שבדמ"ה ז' דלא סבר כרז ושמאל [ודק"י"ל כותיה], לא פליג אלא דל"ה כשלא ידעו שנתראה מעיקרא, אצל צידעין דאז נתראה, מודה דמקודשת, ולמד כן מדאמרין שם דרבינא לא חש לארצויי הכן בקדושי אציו צעדו, מדלא סבר כר"ש דחששו לנתראה האב דגבי זה, ואם נומא דרבינא אפילו ידעו שנתראה האב צעת קבלת הקדושין ע"י הקטנה נמי אינה מקודשת, משום דרק לאציה זיכה רחמנא ולא לידרה, א"כ הו"י ולפיכך דה"י לגבי בן דל"ש האי טעמא כו'. וכתב בערוך השלחן סעיף י', דאפילו

ללא מהני הרצוי אח"כ, הוא [משום דאף] דמסתמא ניחא ליה צמטתה הקטנה, מ"מ מעשה הקדושין ליה זה משמא כיון שלא עשה שליח כו', אצל כשרוצה לקדש מחדש [אחר שראה האב] פשיטא דמהני, מיהו אם הקטנה אינה חפוצה ח"ע"פ שהאב רוצה לקדשה מחדש לא מהני, וצריך ליעול כסף הקדושין מידה ולתת ציד האב, דלא מציעא להסוברים דהטעם דמהני צאמר לה נאי וקצלי קדושין, שבסעיף ז', דהוא מטעם שליחות, או שמא לה הכה, א"כ אינה נעשית שליח צעל כרחה, אלא אפילו להסוברים דהוא מדין ערב, מ"מ כאן שהקטנה אינה זוכה, הו"ל כמותה הקדושין במקום [שאינו] משחמר דלא מהני לכ"ע, וצ"ה מיושב מ"ש הרמב"ם דין דעיכוב, דהיינו ככה"ג.

ובמגלת ספר שטל הסמ"ג, עשין דל"ז ד', מצאנו נמי דהרמב"ם והסמ"ג כתבו דין דמעכבים לענין דמכאן ולהבא, ושמפרשים שכן כוונת לשון "לעכב" דנקט רב צנא, וכפירושו בכתב דוכתי צ"ס דהוא לענין עכוב נשואין ולהבא, והאריך בזה, אלא דהבא כוונתו גם לעכוב הקדושין ולהבא, (צ"ס לא לענין שפי"ה צ"ס ה"ל, אלא דהוא) לענין שצ"ה זה אין אפילו חיוב על האב או עליו שסמכינו שיקדשה שנית, דהוא ס"ד דרצוי האב כעת אף דלא מהני שיחולו הקדושין האלו, מ"מ יש צהרצוי עכ"פ הצטמח והתחייבות לתת לזה את צתו שיקדשה מחדש וישאנה, וכעמ"ש צעיטור דדיני קדושין לענין עשו קנין על השליחות דהוי מעשה ואינו יכול לחזור, ובאחרית, דחשיב כאילו האשה שעזבה עומה בקנין לאיש שיקדשה לו השליח, וכ"כ מאחר שכבר נתראה בקדושין נומא דמסתמא יש לו דין קנין ואחיה להכריח שתשעל לו בקדושין גמורים אחרים, קמ"ל רב דשניהם יכולים לעכב [דאפילו דין קנין אין בזהות הקדושין כיון שמתחילה נתקדשה שלא לדעת האב לגמרי, מדבריו שם להבין צד"ה ח"ק], וע"ש דמצאנו דלדידו מייירי רב שנתראה אחר הקדושין אלא דלא שדכו, (ולא כפי"ה הסו"ס), ומש"כ לא חלו הקדושין הקודמים אפילו לרב, וקמ"ל דאף שנתראה מ"מ יכולים לעכב וכנ"ל. וע"ש צד"ה ד' דמצאנו דאם מקודם השתדל האב לקדשה לא יוכל אח"כ לעכב, דהנה הרמב"ם והסמ"ג כתבו עוד, דבין נתקדשה בפניו בין שלא בפניו אינה מקודשת, ו"ל דמייירי צחחק האב צנתקדשה בפניו, או שחך כששמע צנתקדשה שלא בפניו, ומדלא כללוה עם מ"ש בתחילה דצנתקדשה שלא לדעתו לא מהני רצוי דאח"כ, ו"ל דהחידוש הוא דאף באופן שידענו שמחזר אחר מי שיקדש צתו, שדיוצר עם השדכנים כו', והוא התקדשה לאיש [מעטמה שלא לדעתו], באופן דעיקר הקדושין הוו קצת לדעתו, שהרי רצונו שגם לא מיחה, מ"מ כיון שלא אמר צפירוש רוצה אני אינה מקודשת כו', [ונראה דר"ל דהיינו אפילו כשנתראה אח"כ, כל שלא נתראה צעת קדושין, לא מהני, אלא דכ"ז לענין הקדושין

לא מהני הרצוי. כתב, אבל בנתקדשה בפניו ואמר בשעת קדושין דנתרצה דאי מקודשת. והנה בערוה"ש המובא כאן בפנים כתב דאפילו לא היה בפניו כו', [מיהו ו"ל דאין הכרח דפליגי, אלא דנקטו דבר שרגיל שאם גתרצה בשעת קדושין מסתמא נתקדשה בפניו, אבל אם אמנם אתרמי שידע שעכשיו היא מתקדשת באיזה מקום, ואח"כ התברר ע"י כיוון השעה דבשעת הקדושין התרצה, יחדו דמקודשת אף שלא היה בפניו]. וע"י בקרית מלך רב ח"א דל"ה סוף טור ב', שכתב חו"ד דבדין הבאור להב"י שם, דאיירי כשנתרצה האב בשעת קדושין שלא בפניה שלא היה שם כשקדשה, אלא ששמע שפ' חולק לקדשה ונתרצה (שאם לא מיחתה בשנודע לה מצדיו אביה) מקדשת. וכע"ז מביאר בדבריו שהובאו להלן שמפרש ספיקו דהר"ן גם באופן שנתרצה קודם שלא במעמד הקדושין, וע"ע בבאור רצוי מתחילה או בשעת קדושין, בסד"ה גם, בדי"ה וכו', דלהלן.

לא) מדבריו שם לעיל, וכמוצא בפנים בסמוך. ומשמע דהרצוי היה לפני מעשה הקדושין, אלא שהיה באותו מעמד וסמוך לפני שקידש, מש"כ קורא לזה בשעת מעשה, וכ"מ דהיינו קודם הקדושין ממש"כ שם בהצד דמהני, משום דמ"ל לא"ל צאי וקבלי קדושין, וכ"ה ביד דוד ח"א דנ"ח ד', דספקו דהר"ן בדעת הר"י הוא אם מהני רצוי דמעיקרא קודם הקדושין, ו"ל אם הוי כנותן לה רשות בפירוש להתקדש או לא. והפוסקים שנקטו רק לשון ד"שעת קדושין", ו"ל דמשכח"ל רצוי בשעת קדושין ממש, כשבאו בבת אחת, אבל עכ"פ משמע דרצוי דאחר הקדושין אפילו היה באותו מעמד ותיכף בהגמרם, מ"מ לא מהני לדעה זו, דסו"ס בשעת קדושין עדיין לא היה קיים הרצון, ו"ל דעכשיו הוא דנתרצה, ע"י דבברי הר"ן ותוס' ר"ד שבאות א'.

ומביאר נמי דהקדושין היו בפני האב, וכ"ה במהר"ט דבסמוך, וכן במרכבת המשנה ח"ב כשדיוק נמי מלשון הרמב"ם דרק אחר הקדושין

אוצר

ס"ק לג אות ד

הפוסקים

נתקדש בפניו ונתרצה לא מהני, ודלא כהב"ש [דבסמוך] דזכו במשך דברי הרי"ף, דשם ליתא כו', [עי' בהערה ל"ב דברי הפוסקים בזה]. ועיי' מ"ש בדעת הרא"ם בזה, בעיב קדושין סק"א. ועיי' בהפלת יעקב סוף סק"א מ"ש דמודה הרא"ם בקדושי ביהא או כשקבל אחר כסף קדושין כו'.

בדעת הרי"ף. כהז' הח"מ סק"ח דהר"ן מסתפק בדעתו, ד"ל דאף בנתרצה בשעת קדושין אינה מקודשת. והב"ש סק"ז הביא שכתב הטור בשם הרי"ף אפילו נתקדשה בפני האב אינה מקודשת לו, וכתב, דיש לספק אם כוונתו דאפילו רצו בפירוש בשעת הקדושין לא מהני וכדמסופק בזה הר"ן, או ס"ל קדושין בפניו לא הוי רצו, [שמדובר ע"ז בזה ח"י ד"ה ויש]. ואח"כ הוסיף הב"ש, דרצו בשעת קדושין לפי מסקנת הר"ן מהני להרי"ף.

וזה ת"ד הר"ן דר"ה גרסי, דמ"ש הרי"ף דגם בנתרצה האב אינה מקודשת, י"ל דהיינו כשנתרצה בסוף, או י"ל דהיינו אפילו כשידוע לנו שנתרצה בתחילה נמי אינה מקודשת כו', דאם איתא דנתרצה בשעת מעשה הוי קדושין, משום דמי לאמר לה לאי וקבלי קדושין, הוי לנו לחוש גם לשמא נתרצה, דהדבר קרוב, [עי' בהערה כ"ה], ודבריו מעין כן שאפילו נתרצה בתחילה אינה מקודשת כו'. ועיי' דמביא הוכחות לזה מחוץ דברי הרי"ף, מיכו אחר שמביא מדברי רש"י שמוכח דאף דסובר דנתרצה גם אח"כ מהני, ומי"מ ל"ח לשמא נתרצה, הוסיף, ועל הדרך הזה י"ל להרי"ף אילו הוי דעתו דרק בסוף לא מהני נתרצה, משום דאמרין השתא הוי דנתרצה ולא מעיקרא, ומיכו מודה דאילו נתרצה מעיקרא מהני ואפי"ה ל"ח לשמא נתרצה, וכלשון הזה כתב הרמב"ם כו' [ובכתחילה האות].

והנה הב"י כאן מביא מהר"ן רק עד אחרי י"ד דבריו מעין כו' אינה מקודשת, ועיי' מביא מהרי"ט ה"ל בקטע ח' דמבואר דהרי"ף סובר בזה כהרמב"ם. וכ"כ באבני האפוד כאן אות ח' דהב"י הביא פלוגתא בזה בין הר"ן והרי"ט. וכ"כ הרא"ם סי' ח' בעמוד ז', דהר"ן כתב דלהרי"ף אפילו הוי מרובה בשעת הקדושין לא מהני כל שלא אמר לה לאי וקבלי קדושין, והביאו מהר"י אלפונדרי בתוך דבריו בתשו' שזמנחם אפרים ה"י אישות סי' ד'. וכ"כ בעל כנה"ג בתשו' שצני משה (ל"מ שלטון) סי' נ"ה דלהר"ן וסי' לא מהני להרי"ף אפילו רצו מעיקרא, ולהרי"ט מהני כו'. וכ"כ בעלי ארזים סק"ד דהר"ן סובר להדיא דלהרי"ף אפילו נתרצה בשעת קדושין לא מהני, ודלא כהב"ש ה"ל, שכן מעין דבריו וכדמוכח שם מדברי הרי"ף, ורק בסוף דבריו כתב דאילו הוי אפשר לפרש דעת הרי"ף כהרמב"ם הוי אפשר לתקן מהא דפריך ודילמא חרנויי קמיא שהזכיר שם מקודם, אצל

דאפילו לא הוי הקדושין בפני האב, אלא שידענו שנתרצה בשעת מעשה, מקודשת גמורה גם לדעת הרמב"ם, כיון שידע שמקדשה ונתרצה. ועיי' הערה ל"א ד"ה ומבואר. ועיי' בעיב קדושין שצסוף האות, מ"ש שלריך עדים שנתרצה בשעת הקדושין.

וכתב הב"ש סק"ז דלהרא"ם המוצא בסעיף ז' דלא מהני קדושי קטנה אפילו אמר לה אביה קבלי קדושין, פשיטא דלא מהני בקטנה [רצו דהכא], דלא עדיף מאילו אמר לה לאי וקבלי קדושין כו', ואין סברא לחלק בין לאי וקבלי לרצו בשעת הקדושין. ובעבודת הגרשוני סי' פ"ה, כ"כ בדעת הרא"ם לענין רצו האב אח"כ, כ"ל בזה ח' ד"ה וכתב, והוסיף, דלפ"מ שכתבתי דלהרי"ף נמי לא מהני באמר לה לוק"ק, עכ"ל דמה שמסתפק הר"ן [דבסמוך] בדעת הרי"ף אי מהני רצו בתחילה, היינו בנערה דוקא, דבקטנה כג"ד, הא אפילו לוק"ק לא מהני [ועסק"ח ח"י ה' דלכמה פוסקים מהני להרי"ף לוק"ק]. אולם המסקנה בקרי"א כאן, כתב ע"ד הב"ש דיש לדחות, לפמ"ש בסעיף ז' מהרא"ם הרי דטעמא דמהני לוק"ק הוא מדיון שליח קבלה ולא מדיון תן מנה לפי כו', עיי', ועל סברא דשליחות חולק הרא"ם, אצל הכא לענין נתרצה האב כששמע, י"ל דהא דמהני הוא מטעם שכתב הריטב"א [שצסוף] דכשמתרצה האב הוי כאילו אמר למקדש תן מנה לבתי הקטנה, דמתקדשת בהנאה שמקבל האב בנתינת המקדש לבתו ע"פ דבורו, והוי כאילו קיבל בעצמו כו', ועיי' מ"ש הוכחות לזה. וכ"כ בעלי ארזים סק"ה, דנראה ודאי דרצו האב אח"כ עדיף מאמר לה לוק"ק, וכמ"ש החו"ס דר"י"ע ד"ה האומר, דהתם לא דיבר עם המקדש כלום, רק שנעשית שלוחו, א"כ לרבין דר"י [דהרא"ם חשש להו] י"ל דלא מהני שליחות בקטנה, דאינה יכולה לזכות, אצל ברצו האב דהכא י"ל כסברת הריטב"א, דאף דל"ל זכיה, מ"מ ה"ל כאילו אמר למקדש הנה הכסף חללה ולא תטול ממנה כו', ועיי' הוכחתו מהסוגיא. וכ"כ בחרן נ"ב (ותאומי נ"ב), דאף לפמ"ש דלהרא"ם לא מהני להרי"ף לוק"ק, מ"מ מהני להרי"ף רצו בפירוש בשעת קדושין, ומטעם הריטב"א כו', דהוי כאילו אמר למקדש תן מנה לפי כו', דדוקא בלוק"ק דלא דיבר כלל עם המקדש לא מהני, משא"כ הכא דהוי כאילו אמר למקדש שניח הכסף שנתן לבתו צביל קדושין כו', וגם המקדש מניח לה צביל דברי אביה, מש"ה מהני לכו"ע, וי"ל דהרי"ף ס"ל כהריטב"א. ומבאר עוד דהריטב"א אף דלענין רצו דאח"כ מחלק דבקטנה לא מהני אלא כשהקדושין צעון, הכא ע"ד רצו בשעת קדושין הרי חמיד הוי צעון ולא שייך לחלק. וכתב עוד, דנראה דגם הטור שכתב דאפילו נתקדשה בפניו אינו כלום, היינו בשתק בשעת קדושין כו', אצל בנתרצה או בפירוש מודה דמהני, [וכן מבואר ב"ח שבתות הסמוך], דאלי"כ הו"ל רצותא עפי דאפילו

באות א' ד"ה והנה, מבואר, דהיינו בשתק בשע"ק). המבי"ט ח"א סי' רנ"ה כתב תוך דבריו, דבנתקדשה שלא לדעת אביה אפילו נתקדשה בפניו אינם קדושין וכמ"ש הרי"ף והרמב"ם. ובאהלי יעקב (להרי"ף קאשטרו) סי' ס"ב, כתב השואל, שהטור הביא לשון הרי"ף אפילו נתרצה כשידע ואפילו נתקדשה בפניו אינו כלום, והמחבר שם לא העיר ע"ז כלום, (מיהו לא נתפרש שם, ובמבי"ט תנ"ל, אם קאי בנתרצה או או שתק). ורי ירוחם נכ"ב ח"ה כתב בהמשך דברי הרי"ף שלפנינו, כך: וכ"כ בה"ג דבנתקדשה עצמה בפני אביה אין קדושיה קדושין ואין נשואיה נשואין, וסיים, ע"כ תוכן דברי הרי"ף, [לפ"ז איתא כן ברי"ף מת"ד בה"ג]. מיהו מדמסמיכם רי ירוחם למ"ש הרי"ף מקודם אפילו נתרצה אחר כך לא מהני, י"ל"פ דהיינו נמי בנתרצה אח"כ, ובשע"ק דבפניו שתק, דבוה לא מהני, וכה"א שבאות הסמוך].

לב) הנה ברי"ף דלפנינו ליכא הפרט דאפילו בפני האב, וגם בטור לא כתוב בהדיא שהוא מהר"ף, אלא דאחר שכתב הטור דהקדושין שלא לדעת אביה אינם כלום כו', הוסיף, וכתב רב אלפס אפילו נתרצה האב כשידע ואפילו נתקדשה בפניו אינו כלום. ובארץ צבי סק"ו השיג על הב"ש במה שהבין שהטור כ"כ בשם הרי"ף, דזה ליתא, דהא ברי"ף לא נרמו כלל מקדשה בפניו דלא מהני, א"ו דזה מהטור עצמו דסובר דל"ה לנתרצה גם במקדשה בפניו ושתק ולא מיחה, אבל בנתרצה מקודשת. ובעצי ארזים שבד"ה והנה, דבסמוך, הבין דהטור כ"כ בדעת הרי"ף לענין רצו דשעת קדושין. ובקריית מלך רב שבאות הסמוך, הבין נמי שכ"כ הטור בדעת הרי"ף, אבל לענין שתק בשע"ק. מיהו עוד כמה פוסקים כתבו כן בשם הרי"ף, הרדב"ן ח"א סי' מ"ה מביא שכתב הרי"ף דאפילו שדכה אביה ונתרצה אביה אח"כ ואפילו נתקדשה בפניו אינו כלום, (אלא דמת"ד דלהלן שם, והובאו לעיל

הפוסקים

אבל באמת אינו כן, וכ"מ מלשון הטור שכתב דעת הר"ף דלפניו
נחלה בפירות ואפילו נתקדשה בפניו לה מהני [ע"ד הטור ע"פ
זהרע"ה ל"ב]. וכ"כ ציהורא דיעקב כאן, דדברי הר"ן, והוסף,
וטעמו דהר"ן י"ל דס"ל דצאמר לה קבני קדושין, דהאז התחיל
זה, מהני מהטעמים שכתב הר"ן דדיוט, משא"כ הכא שהיא
התחילה לעסוק בקדושין, ורלוי להז הוי רק הסכמה בעלמא,
לא חשיבא רלוי כ"כ שנאמר ע"ז הטעמים דמהני צא"ל קבני
קדושין. וכ"כ ביטעות מלכו המוצא צלות ו' ע"פ הר"ן, דלהר"ף
לא מהני רלוי מקמי קדושין, וע"פ מ"ש על קדושי ציאה צכה"ג.

מיהו מלמד הריב"ש הג"ל שדעתו דלהרי"ף נמיו מהני ר'וי דשעת קדושין, ומלמד הריב"ש הג"ל שכי"ה לפי מסקנת הרי"ן, כן כתבו עוד פוסקים בדעת הרי"ף, ומהם שכי"ה גם לפי הרי"ן, ומהם שפסקו כן בנדוניהם.

מהר"ם צחי להר"ף דל"ע ד' ובשתי ח"כ סי' מ"ג, מצאנו
להר"ף מהני נמי רצוי דשעת קדושין, ותמה עמ"ש
הר"ן באופן הראשון, דלא מהני, דהא הו"ל ויהי שם ואומר
שרצונו בכך ומתקדשת בפניו, הו"ל כאמר לה לאי וקבלי קדושין,
ועדיף מהא דאמרו בדמ"ה צ' דלרצוי בן קמיה אצוי חשיבה
בשליחות לגבי האב, כ"ש דמהני ארצוי דאב לגבי הבת, ובסדרת
הר"ן דאם בנתרנה בשעת מעשה מהני הו"ל לחוש נמי לשמא נתראה,
קשה, דאיך יתכן לומר כן אם לא היה האב מאוי שם, דהכי משמע
לישנא דמתקדשה שלא לדעת אציה [דאיידי דה רב ושמואל], דאף
דמייירי גם כשאציה בעיר, וכמ"ש הר"ן כו', אבל לא משמע כלל
שהיה שם בשעת הקדושין, ד"שלא לדעת" משמע שלא ידע
בהקדושין כו', ולא יתכן שיהיה כוונת הר"ן צמ"ש אפילו ידוע
לנו שנתראה מתחילה, דהיינו שאמר לה מקודם שפי' הגון לה
וגילה דעתו דניחא לו, דהא ודאי לאו מילתא היא, דאם [אפילו]
הוא הגון לה מ"מ לא ניחא ליה שמתקדש ע"י עצמה כו', וחו דבזה
אפשר שגם הרמב"ם מודה דלאו כלום הוא כו'. ואחר שדחה ראיות
הר"ן מתוך דברי הר"ף כו', ע"ש, הוסיף, ויש לי להכריע דרצוי
מעיקרה מהני לדעת הר"ף בלהרמב"ם, מתוך דברי הר"ן עצמו,
דכצ"ח מה שהקשו על הר"ף למה הביא פלוגתא דרב ור"א
שבדמ"ה צ' לענין נתקדשה לדעתו ונשאת שלא לדעתו, הא מצאנו
שם דבשנתראה אציה מהני לכו"ע ואוכלת בתרומה, ותיזן דשאני
התם דכיון דנתקדשה לדעתו מסתמא ניחא ליה גם שנתשא,
ובאילו אמר לה מעיקרה נתנאי לו, ואם חיתא דאפילו נתראה
במתחילה לא מהני כל שלא ח"ל לוק"ק, אע"ג דגלי דעתו מעיקרה
בהדיא דניחא ליה, כ"ש דלא מהני גלוי דעת מקדושין לנשואין עד
שיאמר לה בפירוש בהנאי לו, דהא נפקא מרשותו לבמה מילי, אבל
אם נאמר דרק רצוי דלצסוק לא מהני להר"ף משום דאימור
השתא הוא דאתרני ולא למפרע, מ"מ גלוי דעתא דמעיקרה מהני
ובשנתקדשה לדעתו גלי דעתא דניחא ליה שנתשא ג, והו"ל כאילו
מדעתו נשאת. וע"ש דייטש עוד קושיא אם ניחא כך בדעת הר"ף,
וע"ש מה דייטש דלא תקשה דאם להר"ף מהני רצוי דשע"ק
ומ"מ ל"ח לשמא נתראה, ח"כ הי"ג י"ל דרצינא רק לשמא נתראה צסוק
ל"ח, וממ"ל דגם בנתראה בהדיא אח"כ לא מהני. וע"י צעמק

המלך פ"ג דלישות ה"יג ד"ה עוד, מה שהשיג עליו הזה, ומה שיישב באופן אחר. וע"י מה שפלטו בדברי מהרי"ם, בקריית מלך רב ח"א דל"ח ל"ט, ובאמרות טהורות כאן דנ"ז ד'.

גם צדינה דחיי ח"צ די"ז א', מצוחר דלברייף נמי מהני רלוי
[דמעיקרה לה] דשעת קדושין, וכדשהויה דעתם הריב"ש,
אף שאין ראוי לצדצרו כדים צדצרי הרמב"ם לה. וי"מ צתשצ"ך
ח"ג סי' קע"ח, שכתב תוך צדצרו דלברייף נתראה אחר הקדושין
לא מהני וצריך שיצאנה קודם הקדושין. וצמגלה ספר ח"צ דל"ה
א', אחר שציחר מקודם דעות הרי"ף הרמב"ם והסמ"ג וכתב דלא
מהני רלוי דלצטוף אף צשדיר, הוסיף, אצל כל שידענו שנתראה
צתחילה, ובגון שאלוהו אט תקבל בתך קדושין, או שהוא צעמנו
אמר אט תקבל צתי קדושין מאלוה אדם, יצא לי צבר, אע"פ שלא
אמר לצתו לאי וקצני קדושין, הו"א מקודשת.

וכן צמחתם לדוד סי' ד', צחשו הר"א סגל דוק"ע ע"ג, תמני
 על הוכחות הר"ן מהר"ף דרלוי מעיקרא נמי לא מהני,
 וכוונתו למשי"ב חוס' ר"ד הני"ל צתחילה אות א', צטעס דלא מהני
 רלוי דאח"כ, כיון שצטעה קצלת הקדושין לא היה רלוי שם, וכתב,
 מכלל דאם צעת הקדושין ידע וכויה רלוי שם הוי קדושין, ועוד
 ח"ד אפשר לאוקמי להר"ף דגם רלוי מעיקרא לא מהני, הא גם
 משי"ב דרלוי דאח"כ לא מהני תמנה, ובמשי"ב צעלמות יוסף, אל"א
 דמוכח מהא דאיתא צדמ"א ח' דלריכא קדושין לדעת אביה, והתם
 הא צרלוי דאח"כ מיירי, והצו דלא להוסיף עלה כו', והר"ן ע"מ
 נראה שלא סמך דעתו ע"ז, כי חזר ונסתפק צרי"ף דהיינו דוקא
 כשנתראה לצטוף כו', אל"א מעיקרא מהני ושלשון זה כתבו הרמב"ם
 כו', ומשמע [דר"ל] דהרמב"ם לשיטתו דהר"ף חזיל כו', וכלל
 בידנו דלא מפשינן פלוגתא, וע"פ רוב הרמב"ם רכיט אחר דעת
 הר"ף, זולת כשהולק עליו כהדיא, ועוד דלא שצקין פשיטותא
 דהפוסקים שכתבו דעת הר"ף להרמב"ם משום ספיקא דהר"ן,
 והלכה כמאן דפשיטא ליה כו', וכ"כ הריב"ש סי' קל"ג, וכ"מ
 מהרשב"א צחשו סי' אלף רי"ע, שכתב צ' הדעות אם מהני רלוי
 אח"כ, ולא הביא דעת ג', וגם הביא צחשו סי' ז' (השני) כתב
 שדעת הרבה פוסקים שאפילו צנתרלה "אחר" הקדושין לא מהני,
 וכן מהר"ף סי' ל"ב (קמא) ועוד הרבה פוס' כו' כתבו צסגון
 זה, נקטין מכל האמור דברלוי מעיקרא כולם שוים דמהני, ח"כ
 צני"ד שכתב היה אל"א צחו הקטנה צטעת הקדושין ושמה וקיבל
 צרכות מזל טוב וכו' (כמוצא צסקל"ד אות י"א), פשיטא דהוי רלוי
 דמעיקרא ודיינו רלוי דצטעת קדושין כו', וח"כ צני"ד חף שקיבל
 האצ אח"כ קדושין מאחר דאין לך מחאה גדולה מזו, מ"מ כיון
 שנתראה שצ לא מהני מחאתו. וע"ש דצנגדו היה לו עוד טעם
 להחמיר. והמתבר שם צסי' ה' ד"ה מעיקרא, מהכנים שיפה כתב
 להר"ף כמעט כל הפוסקים שוים להשוות דעתו להרמב"ם,
 דדוקא רלוי לצטוף לא מהני, אל"א רלוי דמעיקרא מהני. וצויאמר
 יתחק סי' קי"ז, הביא למ"ש הח"מ הני"ל, וגם למ"ש ה"ש הני"ל
 צתחילה האות, שלכן כתב המחבר וכו', וכתב נמלא דהשו"ע סתם
 צתחילה כהר"ף והרמב"ם דצנתרלה צטעת קדושין הוי קדושין כו',
 וח"כ צני"ד שהיה האצ צטעת קדושין ויחק כו', וגם הודה צפני
 העדים שנתראה צטעת קדושין כו', ח"כ חף להר"ף והרמב"ם

(לג) באמרות טהורות כאן דנ"ז ד', הקשה דנתקדשה לדעתו
הוי מעשה מוכיח ולא רק גלוי דעת, ומש"ה חשיב כנשאת מדעתו כו',
ואינו ראיה לרצוי בלחוד דמעיקרא כו'.

(לד) מלשוננו בתשובתו שבבני משה סי' ו"ה.

לה) וע"ש דהוסיף דלפ"ו א"ש משה"ק הרא"ש ע"ד הרי"ף והרמב"ם
הא בסוגיא משמע דפליגי רק אם חוששין לנתרצה אבל בודאי נתרצה

מהני, ולהנ"ל דרצוי דשע"ק מהני, י"ל דמפרשי השלוגתא ע"ד שעת הקדושין, דרב ושמאל חוששין גם לשמא נתרצה, והחולקים אין חוששין ורק בודאי נתרצה מקודשת, אבל ברצוי דאחר קדושין אפשר דגם לר"ש לא מהני כו'. מיהו מהרי"ט דבסמוך דבספרו שם נמי רצה לתרץ כו, דהא אח"כ משום דר"ש מיירי מסתמא שלא היה אביה בשעת הקדושין כו'.

אוצר

ס"ק לג אות ד-ה

הפוסקים

דכיון דלא היו שם, דברים בעלמא הם ונא גמר בדעתו שתלך ותקבץ קדושין שלא מדעתו, או חייבי הר"ן כגון שצא המקדש ואמר נכאז שכולך נקדש בתי ונתרלה, דאפשר לנדחותו אמר לו שנתרלה [וויגד לבתו שלא תקבץ], או שסבור שודאי לא יקדשהנה שגא בפניו, או אפשר כגון שגילה האב דעתו ואמר לה שפי' כגון לה, דמ"ש מהר"ע דלא יתכן שתהא כוונת הר"ן לזה כו', לדעתו הא דפשיטא ליה חינו כן, דהא רב ושמואל חיישי לשמא נתרלה גם בדלא ידעינן שנתרלה מקודם, והטעם משום דניחא ליה דטע' למיחז טו דו כו', ואף דלא ס"ל כותייהו היינו כשלא גילה דעתו מקודם, משא"כ בכה"ג דאפשר דרלנוו שנתקדש אפילו שלא מדעתו משום דיתכן דעד שיבוא הוא יחזור בו המקדש, ואע"ג דלא קיי"ל כרו"ש אפילו בשדכו מקודם, ל"ד דהתם אע"ג דשדכה מ"מ אפשר שאינו רוצה שנתקדש ע"י עומה, אבל כשגילה דעתו לה ואמר שפי' כגון לה, נראה שדעתו שנתקדש עומה לו י"א, ואף דאפשר דאמר לה כן כדי לדעת דעתה אם חפצה בו, מ"מ יותר יש לדון על ד' הראשון, כיון דכידו נקדשה בע"כ. ואחר שהאריך לדון בדברי מהר"ע, סיכם דל"ע א', דבעולה מהר"ן שמתקדש בדעת הר"ף א"ס רלוי מעיקרא מהני כגון דגילה דעתו לה, או כנ"ל, והוסף, וכן א"ס נחקדשה בפני האב ושחק ואח"כ נתרלה גם זה בכלל ספיקו כו' [וכיינו המבואר בלוח הסמוך]. וע"ד שמע שפי' הולך לקדש בתו, ואח"כ נתרלה, ע"י גם בסוף הערה ל"ד.

ועיין בעיני קדושין סק"כ דמבאר דלכא דמועיל רלוי מעיקרא לדעת הר"ף, היינו דוקא צידוע בעדים שנתרלה בעת הקדושין, דהנה הא דחיישי רב ושמואל לשמא נתרלה, אף דגם א"ס נתרלה היו דברים שנצב כו', אלא ל"ל דסברי דסתמא עומד לרעות, ולכן רלוי גם לעדים (שראו הקדושין) להסתפק בזה, ובכה"ג הוי כל ספק קדושין, וכמ"ש הב"ש בסי' ל"א סק"ו, אבל לדעתו, דלרבינא דפסק כותייה, לא מהני אפילו כשנתרלה אח"כ בזה"א, והטעם כיון דסתמא ל"ה זכות, א"כ אף שבעשיו רוצה חינו מוכה שמתחילה עמד לרעות, ולכן אף שלפי האמת הוי ניחא ליה מעיקרא חניס אלא דברים שנצב, ואין כאן ספק, אבל צידוע לנו שנתרלה בשעת הקדושין, י"ל דשפיר מהני לכ"ע. וכ"כ בהפארת יעקב סק"כ"א קרוב לסוף, מהטעם הנ"ל, דנתרלה בעת הקדושין להדיא בפני עדים, בזה ודאי מודה הר"ף, כנ"ל ברור.

ה. בנתקדשה בפני האב ושחק ואח"כ נתרצה, אם מקודשת (להסבירים דרלוי דשעת קדושין מהני). הטור אחר שכתב דשלא לדעת חביה לא מהני, והציא רחוק מהר"ף דהיינו אפילו נתרלה האב כשידע, הוסיף לו, ואפילו נחקדשה בפניו חינו כלום. וכתב הב"ח דר"ל דשעת קדושין שצפנו שחק ואח"כ נתרלה, לא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו דמה ששחק הוא לפי דניחא ליה, אלא לר"ך שיתרלה בפירוש בשעה שנתקדשה. וכן פירש בפנים מאירות ח"ג בחי' לקדושין. ובמכתם לדוד סי' ד' דק"ג ע"ד, ביאר הר"א סג"ל, דכיון דשעה שנתקדשה שחק ולא שמח ולא עשה שום מעשה דניכר דנתרלה כו', א"כ הרלוי דאח"כ הוי נמלך ואינה מקודשת לדעתו. וכע"ז ביארו בערוה"ש וביד דוד שצ"ה ועיין, דבסמוך, בדעת הרמב"ם. ובקריית מלך רב ח"א דל"ע א', כתב דכה"ג כלול בספיקו דהר"ן דעת הר"ף [שבאות הקודם], א"ס ברלוי דעכשיו גילה דעתו דשחק מעיקרא משום דנתרלה, או הוי כנתרלה אח"כ דלא מהני לשיטתו, והוסיף, וכאז האחרון רלויי בתשי' הרשב"א סי' אלף רי"ע, שכתב דיש מי שאומר דבקטנה כל שלא אמר לה האב שתקבל קדושין ונתקדשה אפילו בפני האב ואפילו נתרלה האב אח"כ חניה מקודשת כו', ומהטור נראה שהבין כן בדעת הר"ף [וכ"מ קל"ח ברדב"ז המוצא בהערה ל"ב], אבל מהר"ף כתב

דסתם מן כותייהו [דרלוי אח"כ לא מהני], מ"מ צנ"ד שנתרלה בשעת קדושין הוי מקודשת כו'.

וכ"כ ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דל"ח ד', דהכרעה הר"ן בדעת הר"ף שמועיל רלוי דמעיקרא קודם הקדושין. וכ"כ בחזון איש סי' מ"ט אות ג' ד"ה ודעת, דמסקנה הר"ן בדעת הר"ף דרלוי קודם קדושין מהני, ושכ"ד הרא"ש בדעת הר"ף. ולעיל שם אחר שכתב כן בדעת הרמב"ם דרלוי דקודם קדושין חשיב זכות כו' וחשיב שליחות, הוסיף, ואף דלא מהני להרמב"ם רלוי דאח"כ גם בשדך מעיקרא, נראה דל"ד, דשדך אף דהיינו נמי שהאב מסכים לה, אבל לא חזין דעתו שרלנוו לקדש ואין הדבר מוחלט שנצב למעשה, אבל רלוי היינו שגילה דעתו למעשה שרלנוו שנתקדש. ובמחלית השקל כאן מוכיח נמי דעת הרא"ש דלהר"ף מהני רלוי דמעיקרא, ממ"ש בטעם דלהר"ף לא מהני רלוי דאח"כ משום דל"ד לא"ל לוק"ך כיון דליכא גלוי דעה קודם הקדושין, משמע דרק רלוי דאח"כ לא מהני אבל רלוי דמעיקרא מהני, ולא כדנסתפק הר"ן. ועי' באמרות טבורות כאן דל"ז ד', דמבאר נמי דאין לפרש ספיקו דהר"ן על רלוי דקודם קדושין כו', דהא כשידענו צבור שנתרלה, הרי הפקיר זכותו ונותן לה, [ע"י עד"ז בהערה י'], והוי כאומר קבלי קדושין כו'. וע"ש שפי' הספק לענין אחר.

ובמלאת אבן כאן ד"ה ולפ"י, מבאר גם אליבא דהר"ן בדעת הר"ף, דרלוי דשעת קדושין מהני, (ורק רלוי דמעיקרא לא מהני), דהנה לפמ"ש הר"ן במסקנא דעסם הר"ף דלא מהני רלוי אח"כ הוא משום דהשתא הוא דנתרלה ולא מעיקרא אבל צידענו דנתרלה מעיקרא מהני, קשה א"כ למה הולך הר"ף לתרן דהשש בעובדא דקריבא הוה לשמא מתחילה שדר לקדושי בחשאי, לימא דהתם מכתב יותר דנתרלה בשעת קדושין משום דהא מקודם נמי רצה בקרובו, ורק משום כפיית אשתו הסכים לקרובה, וכיון שקדשה קרובו שמח ונתרלה, וכמ"ש הר"ן שם תחילה, ונ"ל דגם במסקנתו ס"ל דלהר"ף דוקא רלוי דשעת מעשה מהני, וצ"ח רק לאפוקי ממה שר"ל בתחילה דלא מהני אפילו רלוי דשעת מעשה משום דא"כ הוי חיישין גם לשמא נתרלה, ועי"פ הקושיות חזר מזה במסקנתו, אלא סובר דרלוי בשעת מעשה מהני ואפ"ה אין חוששין אלמפרט, אבל לעולם גלוי דעת דמעיקרא [שרולה], ג"כ לא מהני לדידיה, וכמו דרלוי דהשתא לא מוכה אלמפרט ה"י רלוי דמעיקרא, היינו צארלוי ארלי קמיה, לא מהני אשעת מעשה, דדילמא בדר זיה, [דרלוי דמעיקרא חניה הוכחה על רלוי צע"ס הקדושין, אלא דרק מוכה דהו"ל זכות, מדבריו שם לעיל], ולהכי לר"ך הר"ף לאוקמא הא דקריבא דחששו לשדר מתחילה לקדושי כו', מיהו להש"י א"א לפרש כן בדעת הר"ף, דהא להדיא דבסמוך דמהני רלוי אח"כ, פסק דמהני רק משעת שמועה ולא למפרט, ובסי' ל"ה סעיף ד' הביא י"א דמהני ארלוי, ועכ"ל דס"ל דאף דרלוי דהשתא לא מהני אלמפרט, מ"מ רלוי דמעיקרא מוכה אלהבא, ועי"כ לדידיה ל"ל דהר"ף יפרש הא דקריבא כמ"ש הרשב"א דהתם מהסתם לווח כו', וממילא מוכה שח"י"ז זכות כו'.

ובקריית מלך רב ח"א דל"ח ד', מבאר ספיקו דהר"ן [לא לענין רלוי דשעת קדושין, אלא] דהיינו כשאמר האב קודם שקדשה, רלוי שנתקדש בתי לפי, והוא וגם המקדש לא היו שם,

(לו) נראה כוונתו בהחילוק משדכה, דשדך רק בינו להמקדש, ועם הבת לא דיבר כלל עד"י, משא"כ בזה שלבת גופא אמר שפי' הגון לך, מסתמא התכוון שנתקדש אפילו בעצמה.

(לז) אם ההוספה היא מהטור או מהר"ף, ע"י בהערה ל"ב.

הפוסקים

(מ) וע"ש שכתב עוד, דהיינו מ"ש הרמ"א בסעיף ז', משמו, ולכך לא הביא הרמ"א שם דעת הרמב"ם שכתב בפירושו נתקדשה בפניו [אינה מקודשת, ור"ל משום שכ"ה גם להריב"ש דל"ה רצוי ואינה מקודשת, ורק בנדונו כתב דמקודשת. ונראה דדברי המקנה מוטבים עמ"ש הריב"ש

אוצר

ס"ק לג אות ה

הפוסקים

לשיטת הכ"ץ, ושכח ח"ש מ"ש הרמב"ם דין דמעכצים ויתורלו קושיות הלח"מ ה"ז בזה"ל (ט), סיים, וכן עיקר, כי בלא"ה ס"ל להרשב"א ושאר פוסקים דחיישינן גם לשמא נתרצה, דלא כהר"י וברא"ש [וכמוצא בסקמ"ב, מיכו ע"ש מ"ש כמה אחרונים דלי"ה לזה].

ובצמח צדק (מלוואוין) ס"י קט"ז ד"ה שיטה ד', הביא למש"כ הרשב"א דמ"ד ד"ה איתמר, בשם הראב"ד, דהסוגיא [רחששו רב ושמואל לשמא נתרצה האב] מייירי שנתקדשה בפני האב ולא מיחה דכו"ל כאמר קבלי קדושין כו' מב, והוסף, ואף [דמכ] שהרשב"א כתב שאין פירושו מחזור ומוכיח בן מהסוגיא, היינו במ"ש הראב"ד עוד דנתקדשה שלא בפניו לא מהני ר"ה האב [אח"כ], אבל מ"מ אפשר ה"ה דאפילו נתקדשה בפניו נמי דינא הכי [דלא חשיב ר"ה], וכי"מ לכאורה בהר"ן ד"ה איתמר, מדאמרינן סתמא נתקדשה שלא לדעת כו' משמע דכל ענין אמרו כו', אך אין זה מוכרח כלל בהר"ן, [ד"ל] דכוונתו במש"כ בכל ענין היינו שהוא צעיר, אבל אם נתקדשה ממנו בפניו י"ל דנקרא לדעת האב, וכי"כ הר"י"ש ס"י חט"ט, דהתם [דפסקינן כרבינו דלי"ה לנתרצה] הוא כו' כשלא היה האב צעיר קדושין ולא נתקדשה בפניו, זה נקרא שלא לדעת האב, ופרש"י דמ"ד כו' נתקדשה שלא בפניו כו' שלא ידע, וע"ש כר"י"ש מקודם שדימה מה שנתקדשה בפני האב לקטן העושה ע"ד אביו המוצא ציננות פ' חרש, דפרש"י שהתינוק נופח באביו ורואה שנוח לאביו ככך ואביו עומד לו עליו דהוי כמלוכו לעשות עכ"ל מד, מיכו זה כשרואה שנוח לאביו ככך משא"כ בנתקדשה סתם בפניו, ומי"מ מידי ספיקא לא נפקא, כיון דל"ד לנתקדשה שלא לדעת דהיינו שלא בפניו כלל ולא ידע מהו כנ"ל, ועוד הרי הרמ"א להלן הביא י"א דבשעת ושחק ולא מיחה מיד הוי כנתרצה, ונהי שהב"ש כתב שם שגורא דכל הפוסקים חולקים ע"ז, היינו כשלא היה במעמד הקדושין [ורק שמת אח"כ], אבל בנתקדשה בפניו ממנו ושחק ולא מיחה י"ל דכו"ע מודים להמרדכי שם דחיישינן שנתרצה.

ועיין בחוס' ר"י הזקן דמ"ד כו', על דברי עולא דא"ל אפילו מיאון, שכתב, ואפילו קדשה בפני האב, הואיל ולא אמר לה קבלי קדושין. ועי' במאורי המוצא בסק"ל ד"שלא לדעת" היינו אפילו ראה ושחק כו' אינה מקודשת. ובסמ"ג ענין מ"ה, כתב נמי כלשון הרמב"ם אחר הדין דיכולים לעכב, דבין נתקדשה בפניו כו' אינה מקודשת, ופי' מהר"א שטיין דר"ל דאפילו קדשה בפניו מי"מ אינה קדושין, הואיל ולא אמר שמדעתו הוא. ועי' בה"ג הל' קדושין קרוצ לסוף, שכתב חוץ דבריו, דלא אמרינן דבשדך הו"ל כמאן דארצי וכיון דשחק בשעת קדושין דילמא מינה ניהא ליה וכדרכו ושמואל, אלא דהילכתא כרבינו כו'. וצ"ל הנ"ל, אחר שהציג הדעות השונות באוצר אופן מהני ר"ה, וגם הביא להר"י"ש הנ"ל, כתב צ"קו"ר, דהר"י

ודעת הטור (שלא אליבא דהר"י) כתב כן בארץ לצי דבסמון דשתיקה בשעת קדושין ל"ה ר"ה. ועי' במכתם לדוד הנ"ל בסוף קטע א', דמבאר להטור אם שדך מקודם או גילה דעתו שמרצה ונתקדשה בפניו ושחק הוי ספק קדושין. ועי' במרכבת המשנה הנ"ל בד"ה ועיין.

ובב"י המוצא בסק"מ אות ד', מבאר דמפרש דעת הרמב"ם דבנתקדשה בפניו ושחק ולא מיחה מסתמא נתרצה, ומש"כ הרמב"ם בין נתקדשה בפניו אינה מקודשת, קאי היכא דהיה מחאה, וכי"כ ב"מ פ"ג דאישות ה"ג. וכללם משנה שם הקשה עליו הא בגמ' דמ"ב כו' גבי נתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעתו, סובר ר"ה דבאיתיה קמן ושחק אמרינן דהאי דשחק משום דרתח, והלכה כר"ה. ומהר"ט בזה"י דף מ' עור כו', תי' דבספ"ה דתרומות משמע דס"ל דהלכה כעולא שם דאמרינן מדשחק נתרצה. ובקריית מלך רב ח"א דלי"ה ג' דהם דבריו, דרק בדין הג' שם פסק כעולא כו', וכתב אלא י"ל דדוקא בנשואין דמפקעה עולא מרשותו לגמרי כו' קאמר ר"ה דרתח, משא"כ בקדושין לבד. וכי"כ כ"ז בעמק המלך הל' אישות שם. ובקמ"ר שם לעיל כתב ד"ל דהב"י כ"כ רק כשאח"כ נתרצה בהדיא [וכמהר"ק הג"ה, אלא שפליג עליו רק לענין דין המחאה, עסק"מ אות ד'], והגמ' הנ"ל מייירי בלא נתרצה אח"כ כו'. ועי' בדבריו שבעה"ה ל"ה, ועי' בארץ לצי דבסמון, דגם להב"י הוי רק ספק קדושין.

ובארץ צבי (ותאומי לביה) סקכ"ו כתב, דבשחק בשעת קדושין ולא נתרצה בפירוש, כתבתי בסקכ"ב בשם הר"ן דלא מהני, [דשם מצינו מש"כ הר"ן ד"ה איתמר, דגם כשאביה כאן (ושחק מא)] כל שלא נתרצה בפירוש לא הוי קדושין ודאי, ושכ"כ בזה"י רשב"א, ושכתב עוד שם דהא דאיתא בגמ' דמדאשתחיק רתח, היינו בנשואין, אבל בקדושין שתיקה הוי ספק קדושין, מיכו מרש"י שפי' דלא ידע אביה משמע אם נתקדשה בפניו ושחק אמרינן דרתח כמו בנשואין, וגורא דכ"ה כוונת הטור במש"כ ואפילו נתקדשה בפניו אינו כלום, דהיינו בשחק כו' [עי' בה"י ל"ב], אך הב"ש כתב מהר"י"ש דקדושין בפניו הוי ר"ה, וכתב הר"י"ש שם עוד, דהא דאמרינן בגמ' דמדאשתחיק רתח, מייירי שלא היה האב אלא החופה, אבל בנתקדשה בפניו ושחק עדיף עפי ומכני לכו"ע, ולדינא נראה אם נתקדשה בפניו הוי ספק קדושין דהא אם נתרצה בפירוש בשעת קדושין לכו"ע מקודשת [עי' באות ד'], ומש"כ בשחק נמי חיישינן שמא נתרצה, וכמש"כ בחוס' ר"י"ד [הנ"ל בתחילת אות א'] דאם בנתרצה אח"כ מהני יש לחוש לשמא נתרצה, ואחר שביאר דגם להב"י הנ"ל, כששחק בשעת קדושין הוי רק ספק אם נתרצה והוי ספק קדושין, (ואפילו נתרצה אח"כ בהדיא, דשמא מקודם לא נתרצה ורק עכשיו נתרצה, ודלא כמהר"ק הנ"ל דנתרצה הוי ודאי קדושין, ועי' בתאומי לביה מ"ש הוכחה

הואמר לחבירו הנבי לוקח חפצך זה בסך זה, ומשכו בפניו ושותק, הוי כהודאה ורצוי לכו"ע, וה"נ כשאחד מקדש קטנה בפני אביה ור' לוקח [חפץ] של אביה בפניו ומדשחק נתרצה כו', ואף שבחידושי' לחז"מ הבאתי ראיה דלא כנתה"מ, היינו שבהוכחה זו א"א להוציא ממנו, אבל הכא לא אמר שמואל רק חוששין שמא נתרצה.

(מג) כן נראה כוונתו, ולכאורה בלא"ה הול"ל דאין לחוש להראב"ד, דהא קאי צ"ד דרב ושמואל דלא קי"ל כוותיהו מיהו אולי כוונתו לחוש להי"א דחיישי' לר"ש, ובבארץ צבי הנ"ל, או דרוצה להוכיח דדעת הרשב"א דאין לומר כלל סברא כזו.

(מד) ע"ש בריב"ש שבהמשך לזה הוסיף, וכי"ש בגד"ז שהומינה אביה והכינה לכך כו', ומשמע דהב"ש וסיע' מפרשים, דנדונו הוי כל שכן, אבל גם בלא זה י"ל דנתרצה.

שם בתחילת התשובה, דכיון שהיה שם האב כו' והזמין שם בתו, מסתמא על דעת שנתקבל היא קדושין, והוי כנתקדשה מדעתו, וכאילו אמר לה קבלי קדושין וכו', ולא בזה אמרו בגמ' מדשחק רתח, אלא כשהוא בעיר כו' ולא טרח בנשואיה כו' משא"כ בג"ד כו'. ובב"צ ואר"צ דלהלן מדייקי מדבריהם אחרים שבתשובה.

(מא) תיבה זו ליתא ברין, והוסיפה הארץ צבי לפי המובן שם, והנה נראה דמפרש ד, כאן" היינו במקום הקדושין, עי' בזה בהערה ט'. (מב) בערך שי כאן ד"ה ע"כ, מבאר ע"פ הראב"ד, משום דאם לא נתרצה הו"ל לאב לחוש מפני טעות הרואים שיאמרו מדשחק ש"מ דהסכים, ויצא עליה קל שהיא מקודשת ולא יוכל להשיאה לאחר, א"ו דנתרצה, וכסברא זו מצאתי בחכ"צ ס"י קכ"ד כו', עי"ל עפ"מ"ש בנתה"מ ס"י פ"א ס"ז, דאם א' עושה מעשה בשל חבירו ושותק הוי כהודאה, כגון

אוצר

ס"ק לג אות ה—

הפוסקים

נראה דאשכחן ז' מקודשת לדעת כל הפוסקים מו, חמס כל זה הוא להמנוח ששאלה שאלה חזיק ונעשה שבעות אח"כ נסע בעלה, אבל אם יתברר שלא היה יחוד כלל אחר שאלה האב, לנאורה יש יחד גדול הרי"ף והרמב"ם דכדנר דרזוי דכדנר קדושין ל"מ כו, ונזכרו שכלל הגבול מקודם זמן הנשואין, הוסף, דכ"ג ה"ל כדנר מעיקרא, כמ"ש הע"ז [המוצא בסקמ"ז], ואפילו נכח"מ שם י"ל דכ"ז שדרך לקדש חתה המוסר והקדושין שלה י"ל דודאי הוי כדנר, ונפרט שדעת רוב הפוסקים דאפילו נרזי דאח"כ מהני, לכן אין בזה מקום להקל. ועי' בתש"צ"ג בסקמ"ז אות ד, דמנוח להרי"ף בנשאת ונתלה לא מהני. ועי' בזה בהמקרה המוצא בסקמ"ז סוף אות ג.

ז. בנתגרשה בגט אחר הרצוי, אם מותרת לכהן. בעור כאן אחר שהציה מהרי"ף דגם בנתלה לא מהני, הוסף, ואם נתגרשה מאותן נשואין מותרת לכהונה. וכ"כ ברמב"ם פ"ג דאישות ה"ג, ובסמ"ג עשין מ"ח, דאפילו נתאלמנה או נתגרשה כו' אינה אסורה לכהן מח. ופי' הב"ח דכיון דאפילו מיהא ח"ל, חשוב כאלו גירש לאשה שאינו אשתו. וכע"ז דגינה דחיי ח"ב ד"ז עור ז', דכיון דמעשה קטנה בלא דעת אביה אינה כלום, לא נקראה אלמנה וגרשה לואסר לכהן. ע"כ בעור, וכ"ש שאם מת המקדש כו' ח"ל חלוט לא מיהא. ופי' הב"ח דכיון דכשכחה הוי לא אמרינן דנתלה האב כ"ש כשמת המקדש.

ובשו"ת דת אש סי' ח', בקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה והלויכה הב"ד דשם גט, דחששו שנתלה האב, וקיצלה הגט בעלמה, וכשנתגלה נשדכה לכהן, ומחו הקהל מלהנשא לו משום הגט, ומורה ח' רוצה להחריב, כיון דקדושים אינם קדושין ממילא אין הגט כלום, ואחר שכן שאף שהקטנה בעלמה קיצלה הגט ולא אביה מ"מ נפסלה לכהונה, הביא דב"ד ג' למש"כ הרמב"ם ה"ל דקדושין כאלו ונתגרשה אינה אסורה לכהן, והוסף, אך יש לפקפק דהרמב"ם לשיטתו דגם נרזי בדיח לא מהני, וח"ל אפילו מיהא כו', משא"כ אן דפסקין כהפוסקים דנתלה בודאי לריכה גט, ואף שג"ד לא נתלה בדיח, רק הדיונים חששו דכיון ששמע ושתק שמה נתלה, ובה"ח שהביא הרמ"א [להלן], מיהו סברה זו דחויי כו', אבל אפשר דכוונת הרמ"א להלויכה ע"פ מיהא [ובהל לא נדחה, עי' בדבריו בסקמ"ז אות ח' ד"ה ובשו"ת, ובדברי שחר הפוס' שם], ולפ"ז הרי היכא דלריכה מיהא אם אירע שקבלה גט פסולה מהכונה, וכמנוח במוס' דמ"ח ח' ד"ה חלל, וא"כ ב"ד אף שהדיונים לא פסקו יפה להלויכה גט, מ"מ כיון שנתגרשה בגט ראוי לפוסלה מהכונה, לכן אם לא היו עדיין נשואין או קדושין חלל שדוכין בעלמה, יש למחות בהמורה שרואה להחריב לכהן, ומחויבים הב"ד והקהל לבטל השדוכין בכל אפשרות שבעולם, ואסור להחזיק ולסויע שדוכין הללו, והוא כמסייע לעוברי עבירה

קדושין לא מהני להרי"ף, ע"ש.

מח) לשון אפילו, מבואר בערוך השלחן סעיף ח', דקמ"ל דאף שפיבד ואב גט מהמקדש שזה הוכחה גמורה שהתרצה אח"כ, [והכא הא איירינו שאמנם אומר אח"כ שנתרצה], מ"מ אינה אסורה לכהן [דרצוי דאח"כ הא לא מהני, ולדבריו יש לעיין דלהסוברים דרצוי דאח"כ מהני, כבשו"ע בסמוך, אם בשתק כששמע מהקדושין ואח"כ קיבל גט, נאמר דמוכח דנתרצה, ולמהרי"ק וסיע' שבאות ח' דמהני רצוי אח"כ בשתק בשעת קדושין, נייא דגם בקיבל גט אח"כ אף דלא נתרצה בפירוש, מוכח דנתרצה בשעת קדושין, ותיאסר לכהן, וצ"ע]. ועי' באורים גדולים המובא בסקמ"ט אות ב', מ"ש בבאור החידוש שבדין זה. ועי' ברדב"ז המובא בסקמ"ג דמבאר דקמ"ל דאף כשגדלה אחר שנתרצה האב ונתגרשה בגט, מ"מ מותרת לכהן כו'.

דהרי"ף והרמב"ם פליגי על כל ה"ל וסברי דנתקדשה שלא לדעת האב לא מהני נרזי האב כלל כו'.

ו. לדעה זו דרצוי אחר קדושין לא מהני, מה הדין בשגם נשאת, ונתרצה אח"כ. בשיעור מלכו סי' נ', בקטנה ששירכה אביה ונסע, ואמה השיאתה שלא בידיעתו, וכמנוח האב ח"כ אחר הנשואין נתלה, ואחר ו' שבעות נסע בעל הקטנה ולא נודע ממנו, וכח, דנראה דהיא מקודשת גמורה לדעת כל הפוסקים, דכיון דאחר הנשואין נתלה אביה למעשה ועצרו ששה שבעות עד שנסע בעלה, ובודאי בעל אחר הרצוי האב, ח"כ לא מציעה להרמב"ם דרצוי דמקמי קדושין מהני [עי' בלוח ד'], לפ"ז הכא נמי כיון דהן עדי יחוד הן עדי ציה, וה"ל כמקדשה מחדש, ח"כ הרצוי דמקמי ציה ה"ל כרצוי דמקמי קדושין, וכ"כ הרשב"א לענין צה עליה אחר שגדלה, ובכרמ"א להלן, ואף שלנאורה נראה דלהרמב"ם הוי רק ספק [אם נבעלה], וכמ"ש בפ"י דגירושין ה"ח לענין גירש אשתו ולנה עמו בפונדק, הנה מ"מ נראה מדבריו דאפ"ה אינה נאמנת לומר שלא נבעלה [להלויכה ע"פ מהספק], ולא אמרינן בזה דכיון דלא איתחזק איסורא ע"א נאמן אפילו בדבר שבעות, וכדאמרין בסמ"א גבי אחר קדשתי בתי ואינו יודע למי, דבצ"ח ח' ואמר אני הוא, נאמן, דדוקא הכא נאמן דאין הספק על האיסור ע"מ והוי רק צירור כו' [ע"ש בלוח"פ], משא"כ הכא כו', וכ"מ מחשו' הרשב"א דכ"ג אינה נאמנת כו' (ודלא כהנ"ז כו' וע"ש שהאריך בזה), וכ"ש בכהן שהיה קטנה, ומלכד זה נראה דהכא הוי דאלי נבעלה כיון שדרו יחד כדרך ח"ש ואשה ורזי בנשואין, משא"כ הכא דהוי גרושתו כו', (ובעל שאגת אריה בתשו' שבצית אפרים סי' מ"ז ד"ה מעשיו, שדימה ענין כ"ד לדהתם, חמור כו'), וא"כ לא מציעה דלהרמב"ם הוי מקודשת וכ"ל, אלא אפילו להרי"ף [ולהסוברים בלוח ד' ע"פ הר"ן] דגם נרזי דמעיקרא נמי לא מהני, י"ל דמודה בקדושי ציה, דעיקר הטעם [דלא מהני לדודים נתלה משום] דרצוי ל"ה לשון שליחות [כדכיו בלוח"פ נרזי וקצלי קדושין], וכ"ש להסוברים דקצלי קדושין מהני מדיון ערב [עי' סק"ד אות ז'], ח"כ י"ל דלא עדיף [ברצוי] מאומר כל הזן אינו מפסיד [גבי מודר הנאה] דלא מקרי שליח, וכן אינו נקרא ערב, [מיהא כ"ז שייך בקדושי כסף ונער] אבל קדושי ציה דאינה מלך שליחות, [עי' בסק"ה אות ח' ד"ה דאף למאן דל"ל דיון דלא וקצלי קדושין, מ"מ בקדושי ציה מודה, ע"ש בטעם], י"ל דגם להרי"ף מהני נרזי דמקמי קדושין מה, ואף כשח"ל דע"י בציחה אינו חלל ספק, ד"ל דעל דעת [קדושין הראשונים מה] בעל, מ"מ הא אינה ס"ס להחמיר, ספק בהסוברים דמהני הרצוי דכדנר קדושין, וחל"ל דלא מהני, י"ל דרצוי דמקמי ציה מהני, וא"כ י"ל דהוי מקודשת גמורה ואין קדושי אחר חופסין בה, להסוברים דס"ס מהני נגד חזקה. וע"ש מ"ש הוכחה לזה, וסיכס, ע"פ

מה) ושם להלן העיר ע"ד עצמו, דאם רצוי דקמי קדושי ביאה מהני להרי"ף, א"כ אמאי השמיט הרי"ף הא דנתקדשה וגם נשאת שלא לדעת ואביה כאן דלר"ה מקודשת, הא הטעם דהשמיט, כתב הר"ן משום דסובר דגם רצוי דקמי קדושין לא מהני, א"כ ה"ל להביא משום רצוי דקמי קדושין ביאה, וע"ש מ"ש ליישב דלהרי"ף ל"ח שם בנתרצה, [עי' בסקמ"ב אות ג'].

מו) נראה דכן צ"ל, במקום: תנאי הראשון, שבספר.

מז) שם הוסף, ועוד הא מבואר בהדיא בר"ן דבנתקדשה בפני אביה ושמה חיישינן גם להרי"ף, א"כ בקדושי ביאה שאחר רצוי האב כיון שהיה בפניו ונהנה דאי חיישינן [מיהו צ"ע הא הר"ן שם כתב רק היה יכול לתרץ כן ומדלא תירץ כן דן שם להוכיח דגם רצוי דשעת

אוצר

ס"ק לג אות ז

הפוסקים

עבירה, משא"כ אם נתקדשה וגשחת אין מוילין אותה, ובבבא ז' נראה לכוון גם עם לשון הרמב"ם, שכתב אינה אסורה לכהן, ולא כתב מותרת, אלא כוונתו צודאי שאין מתיר אותה לכתחילה [ומטעם דלהלן], אלא שאם נתקדשה לכהן אינה אסורה לו ואין מוילין אותה, והר"ף [שצטור כ"ל] שכתב בלשון מותרת לכהונה, י"ל דייק בלשון שכתב ואם נתגרשה מאותם נשואין, ולא כמש"כ ברמב"ם מאותם קדושין, משום דהר"ף מייירי כשגם נשאת שלא לדעת אביה, דגרע, וצודאי רחא, וכדעת ר' ירמיה כו' [ע"י בזה בסקל"ב אות ג' בדי"ה ויש], דכיון שאינה אובלת בחרומה וכו', ניכר בכל האופנים שאין כאן אישות בעולם, וכה"ג מותרת לכתחילה לכהן, משא"כ בנתקדשה לחוד, י"ל דניחא ליה בקדושה, והא דשחק משום דהיה טרוד, אפשר דגם הר"ף יודה שאם אירע שנתגרשה בגט אינה מותרת לכתחילה, משום דחיישין דאיכא דשמע בגיטא ולא ידע שנתקדשה שלא לדעת אביה, ובהא דאיתא בהש"י הרשב"א הביאה הרמ"א בסי' ו', שאפילו לא נתגרשה אלא משום קול קדושין שהוא מחומרא בעלמא פסולה לכהונה, אבל בנשאת פשיטא דלא חלא, וכי"מ בצי"ח שכל הטור שם כו', ולכן נראה פשוט להורות בנ"ד, שלכתחילה מוחין בה אבל אם נשאת לא חלא.

ובעונג יו"ט סי' קס"ב, באשה כהן שזדע דכשהיתה קטנה השיאתה אמה נאחד בזמן שהיה נח היה צדיתו, וכשבה כעם מאור ונתגרשה בגט, אחר שתמה בדי"ה ומעשה, למה לא הביא השו"ע דין הני"ל, הביא מהר"ב השואל דחשש דאולי סובר הב"י דהרמב"ם לטעמו דגם בנתרלה אח"כ ליה קדושין, מש"ה אין הגם פוסל לכהונה, אבל להסבירים [בסמוך] דנתרלה ביה קדושין, ח"כ אפילו לא נתרלה מ"מ בנתגרשה תפסל לכהונה משום שהרואה יאמר שנתרלה האב ונתגרשה וקאחי למשרי גרשה לכהונה, וכתב, דנראה דזה אינו, דהא הר"ן כתב דלהרמב"ם מהני בנתרלה קודם קדושין [ע"י באות ד'], ואפי"ה כתב הרמב"ם דנתגרשה לא תפסל מכהונה, ולא חשש לשמא יאמרו שנתרלה האב קודם הקדושין והוי גט מעליא, ח"כ ה"ה להנך רבותא דסביר דנתרלה אח"כ מהני, דל"ה לזה, וי"ל ראיה דאפילו נתגרשה מותרת לכהן, דפריך בגמ' דמ"ה א' לעולא דלא חיישין לנתרלה, מהא דאיתא דמוכר קטנה לשפחות חלמנה לכה"ג כו', והא צודאי מייירי כשנתחלמנה מקדושין שלא לדעת אביה כו' ומ"מ קרי לה חלמנה, ע"ש, ואם נאמר דלעולא בנתגרשה בגט אסורה לכהן, מאי פריך, הא ודאי דבשמת בעלה אף קודם שמיחה האב תואסר לכה"ג, דהכי אשכחן לענין קטנה שקדשה אמה, דבמיאנה מותרת בקרוביו ואילו בנתגרשה אסורה, וה"ה במת וכדביא דב"ש סי' קנ"ה כו', ח"י דסברה הגמ' דכיון דא"ל כלל מיאון הרי אפילו נתגרשה בגט מותרת לכהן הדיוט ובמת מותרת לכה"ג, ומה דחשש הרב השואל למש"כ הרמ"א בסי' ו' סעיף א' ע"פ הרשב"א דגם בנתגרשה מחמת קול קדושין בעלמא שא"ל גט רק לחומרא מ"מ פסולה לכהן, הנה על ע"ס דברי הרמ"א קשה כו', וכמה פוסקים פליגי ע"ז (ע"ש שהאריך), והכא בקטנה כיון דהרמב"ם והטור כתבו בהדיא דמותרת לכהן, וגם דיעבד בנשאת כבר לכהן בנ"ד, כבר כתב הב"ח גם לענין דהתם דגם להרשב"א מותרת (דלא כהט"ז שם), ח"כ פשיטא דאין לאוסרה על בעלה, ובפרט כשילדה לו, דנוכל לסמוך על הב"ח בלא ספק.

רואה להסמיך דעת הרמב"ם לשיטתו, שצ"ע דאישות הט"ז לענין אשה שאמרה לאיש קדשתי והוא מכחיש, כתב, מבקשין ממנו לתת גט מפני שאינו מפסיד, דנראה ממש"כ דאינו מפסיד, דסובר כהרשב"א, דא"כ הא מפסיד ע"י הגט ליאסר בקרובותיה, ודחה דברי הב"מ שם שכתב בנ"ה, ע"ש, ושלפ"ז י"ל דהרמב"ם דמתיר כאן לכהן, לטעמו, דחולק על הרשב"א, אבל להרשב"א חיישין שמא יאמרו שהאב קדש לאו שא"ל לאי וקבלי קדושין, וכגע נתן כדן, והנה בדעת הטור י"ל נמי דסובר כהרשב"א דהביא דין דהכא דמותרת לכהן, מהר"ף, ולא העתיקו מהרמב"ם, וצרי"ף לפינוי לא נזכר זה, משמע דהטור ס"ל מדעת ע"מ דלהר"ף מותרת לכהן כו', ומשמע דהטור אינו סובר כהרשב"א, לפ"ז הוי הרשב"א יחידא נגד הרמב"ם הרשב"א והטור, אבל י"ל דדוקא להסבירים דגם בנתרלה האב אח"כ ליה קדושין, לדידהו ל"ה לשמא יאמרו שקדשה האב וכו', די"ל דהקול יולא שנתקדשה שלא לדעת אביה, אבל לדין דנתרלה אח"כ מקודשת, מי יודע אולי נתרלה רגע א', ואף אם באמת לא נתרלה איכא לעו וחשש ואסור לדעת הרשב"א, ואף הטור יורה, חדע, דאח"כ כשהטור מביא להדעה דנתרלה מהני ורק בשחק ל"ה קדושין, לא הביא לדין דשחק דמותרת לכהן אם גירשה, ובא"ה ל"ל ע"פ ראיות הרשב"א שהביא לשיטתו, דהא דלואסר בקרובותיה היינו כשקיבלה הגט מרלוה כו', (דכיומי הרשב"א כבר נתפשטה חקנת רגמ"ה שלא לגרש צע"כ), ח"כ מדקיבלה גט אף שיכול לפוסלה לכהונה, יאמרו שהיה כאן קדושין, אבל הרמב"ם והטור בשם הר"ף י"ל דמייירי באופן שקיבלה הגט צע"כ כו' מ) [מש"ה מותרת לכהן, שאין חשש, אבל בקיבלה מרלוה כהאידיה וכצ"ד אכתי יש לחוש לבו"ע כנ"ל], וע"ש שפ"ז דחה דברי הרש"ל ה"ל בדעת הרמב"ם ושפיר י"ל כה"מ שם, ושהרמב"ם איזיל בשיטת הרשב"א ודלא כהרשב"א. ואחר שהאריך לבאר סתירה שיש בדברי הרשב"א ע"מ, סיים, שצ"ד בלא"ה יש לחוש שמא [באמת] נתרלה האב כו', ואולי היה במקום רחוק כשהשיאתה אמה, ובכ"ה הוי קדושי מיאון, וכדלהלן בסעיף י"ד, וכל שיכולה למאן ונתגרשה אסורה לכהן, ואריך לבאר מתוך הגז"ע כו'.

ושם בסי' ל"ד, הביא מהשואל דנגדן זה היה האב במקום קרוב ועסק מיד, ומסיק דע"פ לא חלא, והוא ע"מ שכתב הסתירה ברמ"א, דבסמ"ח סעיף ו' הביא מהמרדכי דבאמר קדשתיו והיא מנחשה אף שטופין אותה לגרש מ"מ היא לא נאסרה בקרוביו, ותמכו בה"מ והב"ש ממה דפסק הרמ"א בסי' ו' כהרשב"א ה"ל, וכן בסי' ו' לענין איסור חזרה לראשון, ולא תיראו כלום, ונראה דהרמ"א הכריע בזה, דהנה הרשב"א מביא צ"י הוכחות, א' מהא דקדושין דסי' דאמר לא ניחא לי ליאסר בקרובותיה כו', והמרדכי חילק בין אמרה היא קדשתי והוא מכחיש דאסור בקרובותיה, משום דכותב בגט אמת אנתתי כו', ולא ניכר שם דכפוכו לזה, אבל באמר הוא קדשתיו והיא מכחישתו, אף שקיבלה גט כדי להחירה, מ"מ היא לא הודית שנתקדשה ומותרת בקרוביו, וצ"ח מודה הרמ"א להמרדכי, אבל עדיין יש סמך להרשב"א מצימות רפ"ד מהא דלא תחלוץ שמא שמע בחלינה ולא בהכרח, ובאמת קשה מזה גם על הרשב"א ה"ל בנ"ש דמבקשין לא נאסר בקרובות, והרש"ל בהש"ל בהש"ל דחלוץ דהוי רק מדרבנן שייך החשש שיאמרו דמותרת, משא"כ קרובות, וה"כ

ובתש"י הרד"י סי' ל"ג, נדון כנ"ל, אחר שהביא להרמב"ם ה"ל ולהרשב"א שברמ"א ה"ל ופולגתא דהב"ח והט"ז ה"ל, והאריך בזה, הביא דעת הרשב"א, דהא דנאסר משום גט דחומרא, היינו באופן דכופין אותו לתת גט, ולא כשרק מבקשין ממנו שיתן, דכיון דחזו דלא כיפינן, ידעי דאין הגט לגרש, אלא להחירה מהא דשו"א אנפשא חתיכה דאיסורא, וכתב, דהרש"ל בהש"ל סי' כ"ה

(מט) וע"ש שהוכיח בן מדהטור כתב גם נתחלמנה מותרת לסה"ג, דלא נהוג בזה"ל, א"י דאחי לאורוי לו דמייירי בגט שלא לרצונה בנתחלמנה כו', הנה לפינוי בטור ליתא זאת, ורק ברמב"ם נזכר גם נתחלמנה.

אוצר

ס"ק לד אות א

הפוסקים

[רמ"ה ז' הוציא גם הראש"ש שצ"ח ז' ד"ה ויש], וכולה שמעתין נמי הכי רביעא, דלא חפלוהו הכס בשתק, אלא אי רתח או לחנוחי דעתיה, [אלמלא ליתוחתא דלח"כ מהני, וע"ש עוד הוכחות ומירוש], אלא ודאי דלא פליגי אלא בסתמא, אבל צודאי נתרנח מודח רצינא דכוו קדושין ואפילו צלל שדיך, וזה פשוט ואין בו בית מוחש, וכ"כ מפרש"י ומבעלי החוס. ועי' בהערכ נ"ג דמשמע דכ"ד הראש"ד, וזה דלא כדיוק הריב"ש בדעתו, כמוצא בתחילת סקל"ג. גם הריא"ז המוצא בשלח"ג, כתב דמדרך התלמוד נראה דאם נתרנח האב צעת שמע אחר הקדושין כי הריב"ה מקודשת גמורה נה, ושם אין קדושין תופסין בה מאחר צין קטנה צין נערה כו. וכ"ד הריב"ש בספר החכמה, הוצא במהר"ת מנין סי' ד. וכ"כ הריב"ש בסי' תע"ט ד"ה צענין, דצידענו שנתרנח האב וידאי כוו קדושין וכ"כ הרמ"ה כו, וזה הדרך הנכון שהסכימו צו גדולי האחרונים והראש"ש שלא כהרי"ף והרמב"ם נה. וכ"כ ה"ש"ש פ"ב סי' ה' דבעל דעת הרי"ף נגד המשיגים, וכן מצאנו שם סוף סי' ו'. והרש"ך ח"א סי' ו' ד"ה ומעתה, כתב דכלכו רצונתא זולת הרי"ף

ירחם נכ"ב ח"ה בהביאו דברי הרמ"ה כתב נמי מקדושת גמורה. גם באורים גדולים סי' קצ"ו, כשהביא להרא"ש וסיע, כתב דמקדושת גמורה. ובפני יהושע דלמ"ד ב' סרי"ה צולא, כשמביא לרש"י לפ"מ שדייק בו דרא"ש דמהני רצו, כתב, דה"ל קדושין דאורייתא. וכן מבואר בתוס' רי"ד המוצא בסקל"ג אות א'. ועי' בהמקנה לדמ"ז א' ד"ה שם, דמשמע דלמפרע ה"ר רק קדושין ספק, דמשה"ה קאמר אביי שם דצריכה קדושין אחרים כדי שיהיו קדושין גמורים, [מיהו הוא קאי אליבא דר"ש לפ"מ שפי' בדמ"ה ב' בתוסד"ה בפ"י, דלהרי"ף והרמב"ם גם ר"ש לא חששו אלא בנתרצה אח"כ בהדיא, אלא דבנתרצה אח"כ חיישינן שמא נתרצה משעת קדושין ונמצא דמהשתא אחר הרצוי ולהבא דאי קדושין דאי, ולמפרע ספק, והתם בקדושין ביאה דלא חילי מהשתא דאם ליתנייהו ויש רק חשש רצוי דלמפרע, הוי ספק, משה"ה הצריך קדושין אחרים, וכ"ז לדידהו, אבל לדעה דהבא דלשמא נתרצה ל"ח, ומ"מ בנתרצה דאי סברי דמהני, ומשום דיש הוכחה שנתרצה מקדם, וכמ"ש הר"ן ועו"פ להלן, א"כ שפיר י"ל דגם לענין למפרע הוי קדושין תנאי, וכדמשמע מדברי העיטור בידי קדושין ח"ג ומהרש"ך שהובאו בפנים].

נה) בשו"ת הבי"ס סי' ו', בהשגותיו על הרב המשיב שם בד"ה ומ"ש הג', כתב דהריב"ש בסי' י"ד וקצ"ג הסכים לדעת הרי"ף והרמב"ם וכתב מהיכן למדו כן, ושגם המשיגים עליהם נראה שהודו להם כו' [וכנ"ל בסקל"ג אות א'], ושהקושיות עליהם כבר ת"י הרשב"א, ומס' תע"ט לא הוכיח שם כלל. וכן העיר הרי"א סגל מד"ע בתשו' שבמכתם לדוד סי' ד' ד"ה והנה, דמהנך ב' תשו' משמע דהסכים להרי"ף. והמחבר שם בסי' ה' ד"ה ואעיקרא, כתב דמהא דהב"י שעל הסור הביא כל תשו' הריב"ש הנ"ל ולא הקשה אהדי, נראה שדעתו לחלק בין הוי קדושין שלא בפניו, וכדנראה דמיירי הא דסי' י"ד וקצ"ג, דבזה פסק כהרי"ף, לבין נתקדשה בפניו, כדמיירי הך דסי' תע"ט, דבכה"ג דעתו לפסוק כהרמ"ה, דמסתבר דכשהיה בפניו ושתק ואח"כ נתרצה דאמרינן הוכיח סופו על תחילתו. אמנם מהר"ק [המוצא בסקל"ג אות ה'] סובר דבכה"ג גם הרי"ף והרמב"ם מודו דמהני הרצוי דאח"כ, אבל הריב"ש יסבור דגם בזה פליגי כו', וי"ל שפיר דכך תבין הבי"י. [ויש להעיר דהריב"ש בסי' קצ"ג דן בהדיא להתיר גם להתחששים לרצוי האב, וכ"מ גם בסי' י"ד, ע"ש, נמצא דמה שהביא מקדם לדעת הרי"ף והוסף שגם המשיגים יודו, י"ל דלאו משום דסמך בעיקר על דעה זו, אלא דהוי סיעתא טובא להיתר שבבדונו שדן שגם להתחששים מותרת, אבל בסי' תע"ט שכתב וזה הדרך הנכון וכו', נראה שכן עיקר דעתו ואין הכרח לחילוק הנ"ל].

וכ"כ העיטור דדיני גט מילון, דמסתברא דבנתרנח האב חיישין לקדושין, וכ"כ רצינו אצן מוגאש כו' דכשנחברר לן בזה"ל שנתרנח לא שמעין לכו דפליגי. ושם דדיני קדושין ח"ג, מתחילה כתב דמסוגיא דמ"ז ח' מוכח דאף שנתרנח לריב"ה קדושין אחרים כו' [וכדוכיחו משם כדעת הרי"ף כמוצא בסקל"ג אות א', ע"ש], אבל מסיק, ומסתברא דהכס דפיתח לשם אישות דרך ציון ה"ה מש"ה קאמר דלא מהני רצו אצן מוגאש נטמא דלמא דרך ציון כצור ה"ה מסתמא כיון שנתרנח עכשו חילגלי מילתא דמעיקרא יוחא ליה ואל" קדושין, וכ"ד רצינו אצן מוגאש נטמא דלמא. גם הרש"י צ"ח שפיר הנ"ל אחר שדייק מרש"י כנ"ל, הוסיף, ולזה דעתי נטמא, [והציון הרש"י המוצא בהערכ כ"ז, ודלא כמ"ש"ה ה"ז דדעתו, ע"ש]. וכ"כ הריב"ש דמ"ד צ' ד"ה אמר, דצודאי נתרנח לכו"ע הוי קדושין. וכ"כ בדמ"ה צ' ד"ה ח"ל, דהא צנתקדשה לדעת והלך אציה למד"י ונשאת, לא חששו צסוגין אלא אם יצא אציה וימחה, הא חילו נתרנח נשואיה נשואין, ויותר ה"ה מפסיד צנשואין מצקדושין, ומ"מ מהני רצו דלח"כ,

נג) עי' עדין באות ה'. והנה הריב"ש כשמוכח מהא דמ"ז כהרי"ף, הסתמך ע"ז משום דלא מפליגי בגמ' שם בין קדושין ביאה דתתם לקדושין כסף, מיהו בעונג יו"ט סי' קס"ב תמה על דבריו, דלמה להגמ' שם לחלק בזה, הא כל הענין מיירי במפותה דהוי קדושין ביאה, ואין מקום להוכיח שם קדושין כסף, וא"כ שפיר יש לחלק [כנהעיטור] דבקדושין כסף מהני רצו אח"כ. ויש שדחו הרא"י משם באופן אחר, דבאמת בגמ' שם הא לא כתוב דצריכה קדושין "אחרים", אלא : צריכה קדושין לדעת אביה, וכ' הרשב"א בדמ"ז א', דיליף דה"ק דצריך שיתרצה האב בקדושה, וכן פי' הראב"ד, [והכוונה דע"ז נעשים הקדושין הקודמים לדעת אביה], ורש"י שפי' קדושין אחרים, והא ס"ל דבנתרצה בסוף מהני כנ"ל, י"ל דאביי מידחא דחי לה לרב יוסף כו'. וכע"ז כתב בעצמות יוסף לדמ"ה ד"ה בפירוש, דאף דלשפה זו תול"ל צריכה שיתרצה האב בקדושה, מ"מ י"ל חדא מינייהו נקט, וה"ה דהומ"ל שנתרצה, וכ"כ התוס' רי"ד כו', [היינו מ"ש בתוס' רי"ד בסד"ה היא עצמה, דמ"ש צריכה קדושין לא שצריך לקדשה קדושין אחרים, שברצון לבד די לנו כו', אלא ה"פ צריך לרצות האב בקדושה כו'. מיהו צ"ע דשם בסוף הסוגיא פי' באופן אחר, דאפילו יתרצה האב ל"ה קדושין למפרע כו', ועי' באמרי בינה חיד סי' י"ג ד"ה גם, משה"ק על דבריו אלו מצד אחר לפי שיטת עצמו, ע"ש].

נד) הנה לא כל הפוסקים שהובאו כאן כתבו כלשון הזה, עי' עליהם, ומהר"י קצבי סי' י"א בדל"ט א' כתב, דלולא דמסתפינא לימר דבר שלא שמעתי מרבתי, הוי אמינא דגם בנתרצה האב בפירוש ל"ה קדושין גמורים מהתורה, ורב ושמואל דחיישי לנתרצה, הכוונה שנתרצה יהיו קדושין גמורין מדרבנן, דאם בנתרצה הוי קדושין תורה למפרע, איך לא חששו הרי"ף וסיע' לרב ושמואל ושאר אמוראי הראשונים שנוכחו שם, באיסור תורה והומר ערוה, ועוד איך רב גופיה אמר דיכולה גם הבת לעכב [כמוצא בשו"ע בסמוד], איך יכולה להפקיע עצמה בקדושין תורה, ואף דלרש"י [המוצא שם] היינו רק קודם שנתרצה האב, מ"מ הא רב מצריך גט גם בסתמא מחשש דנתרצה, וכ"ש לתוס' דיכולה לעכב גם אחר שנתרצה כו', ובשלמא אי הוי דרבנן וחשש ר"ש הוא משום חומר א"א דרבנן, היינו סובלין פי' התוס', אבל אי נימא דהיינו מה"ח קשה טובא, אמנם לפמ"ש הראנ"ה [המוצא שם] בכוונת התוס' הרי גם במחתה אכתי הוי ספק קדושין כו', מיהו מרבוותא הנ"ל דל"ח לדור"ש אכתי קשה אי נימא דהוי קדושין גמורין מדאורייתא.

ועי' בהה"מ פ"ג דאישות ה"ג שכתב דעה זו בלשון חרשין לקדושין. גם הרש"ד"ם סי' כ"ט אחר שמביא להחליקים על הרי"ף, כתב, נראה דלחכמים אלו כשנתרצה האב אחר הקדושין יש לחוש. מיהו ר'

אוצר

ס"ק לד אות א-ב

הפוסקים

לזקק מהני רק כשהגיעה לענות הפעוטה, ה"ל מיירי הכא כשהגיעה לעונה זו. ועי' בזה גם צקריה מלך רב המוצא בסקל"ז ד"ה והח"מ. [ועסקו"ח אות הג"ל ד"ה דמהני גם שם בפחות מזה. גם ל"ע דלכעס דמהני ר"ל משום דזכות היא לו, וכמוצא להלן בזה ד' מהר"ן, ושמכני הר"ל למפרע, אם נמי בעינן צקטנה דוקא שיעור זה].

ובכתב בפסקי הלכות שם דף ס', שבר"ל אין לזקק שיאמר בפירוש, אלא כל שניכר כוונתו בפני עדים מהני כמו דיבור. ומבאר שם ביד דוד אות קס"ד, דזה נלמד ממש"כ שם בגמ' דמ"ה ז', האי דשתיק אתנומי איתנה כו', ומבאר דקאמר ודילמא ארזוי קמיה כו', והא דבעי עדים משום דדמי לשליה קבלה כו'. [ועי' ד' עדים אם לריך בעת ר"ל ושמיעה, עי' בזה ד' ג].

ב. דעות הפוסקים אם חלו הקדושין משעת רצוי ושמיעה או למפרע משעת קדושין. מש"כ בשו"ע משעת שמיעה, כ"כ העור מהרמ"ה. ופי' הב"ח אצל לא קודם שמיעה למפרע משעה שקבלה הקדושין, וכ"כ מהר"ק שורש ל' [לפנינו ש' ל"ז ראשון, שמדייק נמי מלשון הרמ"ה דלא חלו הקדושין אלא משעת רצוינו], מדכחז משעת שמיעה משמע דמקמי הכי לא. ועי' בדבריו שהוצאו בסקמ"ג דמבואר דכן דעתו, שהרי מסתייע מסברה זו [לדיון]. וכ"כ ד"מ אות ט' דעת מהר"ק. ועי' במהרי"ק דמבאר דכל הך פוסקים [בסקל"ז] שהביאם המרדכי דמלרכי שיהיו הקדושין צעין בשעת רצוי, סברי דאז חלון הקדושין ולא למפרע. ומבואר בבית מאיר כאן, דאף דהרמ"ה נמי סובר הסברה דהוכיח סופו על תחילתו שנתראה למפרע, וכמוצא בשו"ע בסמוך לענין שחק כששמע ורק אח"כ נתראה ומי"מ מקודשת משעת שמיעה למפרע, נראה טעמו, דמי"מ אין לומר דמה"ע ויעיל נמי למפרע משעת קדושין, שהרי לא ידע אז מהקדושין, משא"כ כששמע מקדושה אף שאז שחק, מי"מ שפיר י"ל דמהר"ל דבסוף מוכח שזכר בשעת שמיעה היה רואה, [וה"ע נמי דמהרי"ק הג"ל נקט גם לשון "משעת רצוי", משום דשעת שמיעה נמי רצוי קרי ליה גם בגוונא כששחק כששמע ורק אח"כ נתראה, וכנ"ל].

ובכתב באצני מלואים סק"ז, שכ"ד הרשב"א וכמש"כ [בחי' דמי"ד ז' ד"ה ואקשי], דהו"ל כחומר האמק"ל ע"מ שיראה אצ"ח (א) שמקודשת לכשישמע כו' אע"פ דלא חלו בשעת נתינה כו' וכמקדש לאחר ל' יום כו'. וכ"כ בתשובותיו סי' אלף ר"ע. וכ"כ בעונג יו"ע סי' קס"ב ד"ה אולם, דכן מבואר דעתו ממש"כ שם בטעם דמהני הר"ל אף דנתאכלו המעות משום דהו"ל כמקדש לאחר ל' [וכמוצא בסקל"ז], ואם חלון למפרע פשיטא דמהני גם בנתאכלו, דאז הכי היו צעין. וכ"כ צ"ל דבסמוך דעת הרשב"א. וכ"כ ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דג"ה ג', ומבאר דהוא משום דמפרש דרב ושמואל גופייהו לא חששו אלא לשמא נתראה כששמע ולא לענין למפרע, והאריך בזה (ט). ובפסקיו שם ד"ע ז' כתב להלכה

למפרע כיון דהוי כעל מנת וכו' [מיהו צ"ע הא ברשב"א המוצא בפנים מבואר דלא חלו בשעת נתינה, וגם הא כתב דהוי כמקדש לאחר ל', והתם לא אמר ע"מ, ואולי י"ל דלשון ע"מ דנקט הכא הוא רק שיגרא דלישנא מהר"ן דהתם, ועיקר הכוונה דהכא הוי כאילו אמר לכשירצה].

(נט) ע"ש ביד דוד ד"ה א' שכתב דנראה דגם הר"ף והרמב"ם דסברי דלא מהני רצוי אח"כ [בסקל"ז], היינו לענין למפרע אבל מכאן ולהבא מהני, ועפ"מ שביאר בד"ד ו"ג טור ב' דהם מפרשי דרך לרב ושמואל מהני הרצוי דאח"כ למפרע משום דסברי דהו"ל זכות לאביה, ומש"ה חששו גם ל"שמא" נתראה כו', ורבינא פליג וסבר דל"ה זכות ואפילו שדין מקודם, ולא מהני הרצוי למפרע אלא מכאן ולהבא, ופסקין כרבינא כו',

הר"ף סברי דצידענו שנתראה בפירוש ואפילו בסוף הוי קדושין גמורין. ובתשובת הגרשני סי' פ"ה, כתב קרוב לסוף, דכיון דהרשב"א כתב דזהו דרך הנכון שהסכימו בו כו', א"כ צ"ל א"ס [ידוע (ט)] שנתראה האז אין לנו להקל נגד כל החאחרונים. ועי' בזה ד' דכ"ד עו"פ דמהני ר"ל.

ובדברי ריבוב סי' שס"ו, כתב דהוי ספק אם הלכה כהסוברים דל"ה קדושין אפילו נתראה האז אח"כ כו' אלא לריך שיתראה בשעת נתינת הקדושין כו', או אם הלכה כשאר רבנן דסברי שנתראה האז אפילו אחר הקדושין חלו הקדושין, ובדוגנו מלך זה לעוד ספק למשוי ס"ס. וכן בעצמות יוסף בסוגיון ד"ה אחר שכתבתי, אחר שהביא לדעת הר"ף ושי"א דנתראה בפירוש אחר ששמע חיישין לקדושין, הוסיף, וראוי לחוש ולהחמיר דהוי מקודשת מספק. וכ"כ הרב השו"ל בעצוב"ג הג"ל, דהוי ספק. ועי' במצ"ע המוצא בזה ד' דמבואר דמי חושש לדעה זו. ובספר ויאמר יחזק סי' קנ"ז, כתב דצ"ל א"ס יש עדים שנתראה האז אח"כ לריך לחוש לדעת הרא"ש וסי"ע, דלכדי הביאו מן בשו"ע, אף שכתבו בשם י"א, היינו לחוש לכתחילה להצריכה גמ', ומציא להרשב"א ולעצוב"ג הג"ל, וסיים, ולפ"ז מה שצ"ל אחר האז אח"כ שצאמת לא התראה בקדושי זהו בזה דעה, לאו כל כמינה, אחר שהודה בפני העדים שנתראה, ומה שחזר אחר הר"ל אינו כלום כו'. וכ"כ בצדקה ומשפט וצוירו משפטין ליעקב שהוצאו בסקל"ג אות א' ד"ה ועיין, דהשו"ע חשש לדעה זו. ועי' בסעיף ד' דשם כתב השו"ע דין דהכא בזה דהיה מקודשת, ובתחילת לשון הרמב"ם, ולא חילק בין נתראה או לא.

והנה החוס' ר"י ובר"ן שבתחילה סקל"ג, כתבו דבאר דעה דהתם, דלא מהני רצוי אח"כ, משום דאם נתראה אח"כ מהני, איך לא חיישין לשמא נתראה כו', וכתב בחזון איש סי' מ"ט אות ו', דשיטה דהכא סברה דכל שלא שמעו צדדיה שנתראה הו"ל דברים שגלג, משא"כ בנתראה צדדיה הוי כזכות מעיקרא [וכמ"ס בר"ן המוצא בזה ד'], חדע דהא בלא שדיך וקידש דרך ציון גם רב ושמואל מודו דל"ה צשמע ושחק, אפי"ה בנתראה צדדיה מהני, כדמוכח בדמ"ז א' בפיחה לשם אישות, [מיהו הוכחה זו הוי רק להמפרשים שם דמהני רצוי, עי' הערה י"ג].

ושעור קמנה דמהני בה רצוי, כתב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"א ד"ע ז', דהיינו צקטנה שמתכנת עכ"פ בין לרור לחגו, דבפחות משיעור זה לא מהני רצוי האז כלל. ומבאר בזה ד' ק"ס, דהא בטעם דמהני רצוי האז הוא משום דהו"ל כאילו אמר לה לאי וקבלי קדושין, [וכמ"ס הרא"ש המוצא בזה ד' ד"ה ויש], ולדעתו גם באל"ל לוק"ק לא מהני צקטנה בפחות משיעור הג"ל, דגם גיטה אינה זוכה קטנה פחותה מזה, כיון דאין לה יד כלל ולא זכתה בצקף קדושין, אין שום סברה שמתקדש ע"י קבלתה. וכ"כ באצן פניה (ודרישת ארי) סק"ד, דלכעס דמהני רצוי משום דמי לזקק, ולפ"מ הפני יחושע [המוצא בסקל"ה אות ט'],

(ט) ע"פ דבריו שם להלן.

(ז) מבואר בסמוך בפנים, ד"שעת רצוי" לאו דוקא, אלא דמהני לדעתו גם משעת שמיעה למפרע. ברם עי' בסקל"ז ד"ה וכתב, די"א דאם שחק כששמע ורק אח"כ נתראה, דמקודשת רק משעת רצוי דאח"כ.

(ח) כדאיתא בדס"ג. מיהו צ"ע דאם הוי הכא כע"מ, הו"ל להתעיל למפרע, דהא ע"מ כמעכשיו, ואמנם בדברי ריבוב סי' שס"ו כתב הטעם דהוי כע"מ שירצה (מבלי להזכיר להרשב"א), ומסיים דמהני למפרע. גם בפנ"י לדמ"ד ב', ד"ה רש"י, ובדמ"ז א' ד"ה בא"ד, מבאר שיטת רש"י דמהני למפרע, דהוא משום דהוי כאמר ע"מ שירצה וכשיטת הרשב"א. יבצעי ארום סק"ש כתב תוך דבריו בשיטת הרשב"א עצמו דמהני הרצוי

הפוסקים

דמתנה על דבר אחד ולא שייכא לציריה, מ"מ צא כיון שמתנה על דבר שמסור ללז שייך לדין ציריה, א"כ ו"ל דה"י דחלוי צריו אבא לא מהני למפרע מדין דאין ציריה, ובשלמא לרז ושמואל דגם בשחק חיובין לנחלה, הוי כשימ שיסתוק אבא ולא שייך לציריה כו', ושפיר ו"ל דמהני למפרע, אבל לדיון דרק בנחלה צדיה מהני, ודמי לע"מ שירא אבא, לא מהני להרמזין למפרע מדין ציריה רק מכאן ולהבא, וכמשי"כ הר"ש רפ"ה דמע"ש, [דכיכא דלא חל אלא מכאן ולהבא ל"ד לציריה]. וכע"ז כתב בקהלת יעקב (מליא), ובערך שי כאן, ע"ש שהאריך. ובזמנא דרק (מלוצאוויץ) סי' קע"ז ד"ה שיעה ג', אחרי שכתב גמי כנ"ל דדעת הרשב"א בהרמ"ה, ביאר גמי מתחילה ע"פ הגמי דביעין הג"ל דע"מ שירא חלו בציריה, ולענין שיחולו לאחר שיתראה א"ל לציריה, כמשי"כ הרשב"א בתולדות אדם סי' פ"ב, אלא שהוסף, דו"ל דא"ל צא לציריה כו', וכבד"ה מיהו, דבסמוך. וע"ש משה"ק לעזם טעם הרשב"א הג"ל, דהא הכא ל"ד לע"מ שירא שבגמי, דהתם גדולה היא ויש לה יד, רק שחולין בתנאי שירא אבא משא"כ הכא בקטנה, וז"ל שהרמ"ה יש לו טעם אחר צא דמהני ר"וי, ועפ"י לדמ"ד צ' לרש"י ד"ה והוא, דהסכים בפשיטות לדברי הרמ"ה ותמה על סברת הרשב"א, דהא בקטנה אין התנאי כלום כו', וקשה גמי מהמבואר בצבורות דמ"ט, דכשאינו צידו לקדשה עכשיו כו' לא חלו הקדושין גם לאחר שיתראה כו', [ע"י מש"כ צא בסקל"ז].

וַיֵּשׁ שִׁכְתָּבוֹ דְּמֵהֵנִי הָרָצוֹי לִמְפָּרַע מִשְׁעַת קְדוּשִׁין. ע"י ז"ל
סְקִינָה לְהִרְאָה"ש וְהָרִין מֵהֵנִי הָרָצוֹי לִמְפָּרַע כ"ו, וּמִשְׁכָּה לִיכָּ
כָּרָוִי לְאַחֵר מִתֵּן מַעוֹת כ"ו. הִרְאָה"ש ס"י ו' כַּחַד, דִּגְנִי זֶה אִם
נִתְרַחֵב הַאֵב חִיילִי הַקְדוּשִׁין מִמִּילָא לִמְפָּרַע, וְהוּוּ כִּאִילֵּו אֹמֵר לִבְתּוֹ
לֹאִי וְקִבְלִי קְדוּשִׁין [דְּמֵהֵנִי, כִּי"ל בְּסַעֲיָף ז', וַע"ש בְּאַוֹהֶכֶס סְקִינָה
אוֹת ז' בְּדִבְרֵי הִרְאָה"ש, דְּהוּא מַעֲטֵם דְּהִיא נַעֲשִׂית שְׁלִיחַ לֹאֲכִיב
וְיִידֵה כִּידוֹ, וּמִכַּעַט מֵהֵנִי כֵּאֵן לִמְפָּרַע], וְכִדְאֵר לִקְמֵן בְּגַמִּי דְּמִיכָּ
ז' גְּבִי נִתְקַדְּשָׁה לַעֲשֵׂת אֲצִיב וְהִלָּךְ אֲצִיב לְמִדְּכִי וְנִשְׁלַח, אֲמַר רַב
אוֹכֵלֶת בְּתִרְוּמָה כ"ו, וּמִבְּאוּר דֹּאֵם נִתְרַחֵב הוּוּ חוֹפֵה לִמְפָּרַע, וְכֵן
בְּקְדוּשִׁין כִּשְׁנִתְרַחֵב הוּוּ קְדוּשִׁין לִמְפָּרַע כ"ב. וְהָרִין בְּסוּגִין דְּז"ל
אִיִּתְמַר

ומבאר בהמקדש בקו"א כאן, דאף דבסוגיין זעמא דוכתי מוכח דמהני הנו"י למפרע, ע"ש שפארדך, מי"מ ל"ק על הרמ"ה, ד"ל דיפרש דכ"ז אחי אליבא דרב ושמואל דחיישי גם ל"שמא" נתרלה, וע"כ טעמיהו דקדושי זכו זכות היא לו, וכמ"ש הר"ן [שצד"ה ויש, דבסמוך], ולכן נתרלה ו"ל דמסתמא גם מקודם נתרלה ומהני למפרע, אבל לפ"מ דקו"י"ל דל"ה לשמא נתרלה, וי"ל דהוא משום דלא חשיבא זכות לאציה וממילא לא שכיח שיתרלה, א"כ אפילו נתרלה נהדיא אח"כ אינה מקודשת למפרע, כיון דמסתמא לא ניהא לו זשעת קדושי' כו"א, וכ"ז דעת רש"י כו' [ע"י בהערה ס"ו], עוד נראה זעמא דמהני להרמ"ה רק משעת שמיטה, דלפמ"ש לעיל [סקל"ג אות ד' ד"ה וכתב], זעמא דמהני רז"י אח"כ, דהוא לא משום דהיא כשליח קבלה, אלא מדיון תון מנה לפ' כו', דיש לו הנאה מה שהמקדש נותן לבחו על פיו, א"כ לפמ"ש בה"מ בס"י כ"ע סק"ד דאם לאחר זמן אמר לה האמק"ל בזמנה זו שנתתי על פיך, הודעה זו הוי כנותן מעות, משום דבאותה שעה הוי לה הנאה שנתקיים דיבורה כו', א"כ הי"ז באותה שעה ששמע הא"ז שנתן לבחו, הוי שעת קבלת הקדושין בהגהתו, ואיך נאמר שנתקדש למפרע שהוא קודם קבלת קדושין בהגהתו. וע"י בחידושי' לדמ"ה ז' לתוסד"ה בפירושו, דמבאר גם אליבא דהתוס' דמהני רק משעת שמיטה. ובמלחא אכן כאן מבאר זעמא הרמ"ה, עפמ"ש הרמב"ן רפ"ג דגיטין [ע"ש צא"ד וחדר] דהא דהרינו צועלך ע"מ שיראה אבא, דאף

סב) בבית מאיר כאן מביא שבספר ע"פ הקשה, הא בצוק"ק צריך עדים שאמר כן, וא"כ איך מתגי כאן למפרע, נהי דיש עדים בשעת רצוי [ונמש"כ תב"ש דלהלן], מ"מ הוא לא אמר האב כלום לא קודם הקדושין וולא אח"כ כששמע, וכתב תב"מ דל"ק, דבאמר צוק"ק צריך עדים [רק] לכתחילה לקדושין גמורים, ובלא אמר בפני עדים ואח"כ יש עדים על הרצוי, הר ע"י הרצוי הרי למפרע כאילו אמר לה האב בפני עדים צוק"ק בשעת קדושין, דהוכיח סופו על תחילתו כו'.

ועי' באבני מלואים סקי"ב, שהקשה על הסברא, דהכא היא פסלוח, הא כתבו הרשב"א והתוס' בנדרים דל"ו דהיכא דצריך שליחות כמו בהפרשת תרומה כו', לא מהני גלוי דעת כו'. מיהו עי' במחנה אפרים הל' זכיה ומתנה סי' ו' ד"ה העולה, דמוכח מהרמב"ן שמביא הר"ן ספ"ז לגיטין, דהא דמהני באומר כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום, הוא משום דסגי בגלוי דעת בכה"ג דל"ה חוב גמור [הא דתרם אחר], וכ"צ מתוס' שם בתי' בתרא, וכ"ד הרא"ש בנדרים דל"ו (ולא כהר"ן שם דפי' דהוא משום דהוי לשון שליחות, דאילו גלוי דעת לא מהני), וכן פסקו הרמב"ם וטו"ד סי' של"א דמהני בתרומה כשאומר אח"כ כלך אצל יפות מהן, והרא"ש בסוגיין סי' ז' מביא מהרמב"ן דפי' גבי אצוני קמיה, דכיון דשתק נעשה שלוחו, והרא"ש כתב דא"צ בזה לשליחות דגלוי דעת סגי כו', והוא משום דהרא"ש לשיטתו אויל ומקשה שפיר על תרמב"ן כו', [ואף דעיקר דבריו הם בגלוי דעת לפני המעשה, מ"מ הא משווה לה לגלוי דעת] דכלך אצל יפות, דלאחר המעשה, כדחזקא]. ועי' בתי' רעק"א לב"מ דכ"ב

ובזה א"ש מש"כ הרמב"ם הדין דיכולים לעכב כו'. ואף דמביא שם
דהרשב"א והרי"ב סברי דלהר"ף והרמב"ם לא מהני רצוי אפילו מכאן
ולהבא, מ"מ באות קצ"ו חשיב להו שוב מהסותרים דמהני להבא, ובמשרת
משה פ"ג דאשוח ה"ג כ"כ בדעת הרמב"ם, ושע"ז קאי דין דיעיכוב כו'.
[ועי' בתוס' הרא"ש מש"כ בשם הרי"ף, דאפילו נתרצה אח"כ ל"ח שנא
נתרצה, "בשעת" קדושין, ובדברי ריבזות סי' שס"ז, כתב תוך דבריו
כשמביא דעת הרי"ף והרמב"ם וסיע', דלא מהני רצוי דאח"כ, משום
דסברי דאין הקדושין חלין למפרע כו']. אולם עי' בזכר יצחק סי' ט"ז
שכתב דא"א לפרש בלשון והרמב"ם כמש"כ ביד דוד, ושגם בר"ן משמע
דהרמב"ם לא מחזי כלל כו', ע"ש שהאריך. [וכי' ריהטא דלישנא
דכל הפוסקים דלא מהני לדידהו כלל רצוי].

(ס) אנכם שם בנדיח ג' מבאר דגם התוס' מפרשים הטוויא דמתי' הרצוי למפרע, וצ"ל דכוונתו דמפ' כן רק אליבא דרב ושמואל, אבל ברש"י מבאר שם מקורם שכ"כ גם אליבא דרבינא דהל' כוותיה, ע"ש.

(טא) כאן מביא הוכחה מהא דבדמיו א' אמרו גבי פיתה לשם אישות דצריכה קדושין אחרים ולא מהני רצוי, דצ"ל דהוא משום דבקדושי ביאה בלא שייך קדושין דלאחר ל', דהא הביאה ליתא אז, ואם מהני הרצוי למפרע, הרי מהני רצוי אח"כ גם בקדושי ביאה, והא דמוכח מהס"ד דהתם דגם בקדושי ביאה מהני רצוי דאח"כ, ביאר שם לעיל, דהתם אליבא דרב קאי. [מיהו מה שהוכיח מהמסקנא דמצרכי קדושין אחרים, עי' בהערה נ"ג ד"מ דסגי ברצוי אחד, ובעיטור המובא שם בפנים מפרש באופן אחר].

אוצר

ס"ק לד אות ב

הפוסקים

דחיילי למפרע מהא דנתקדשה לדעת ונשאת שלא לדעת כו', חז"ל אח"כ כשישג דליק על דעת הר"יף משם, משום דשאני התם דנתקדשה לדעתו כו', ר"ל דלפ"י נסתרה הוכחה דלעיל דמהני הר"י למפרע, משום דהתם הוי הר"י לפני החופה ומכיון אפילו להר"יף כו'. ובארץ נצי (ותלומדי נצי) סק"ז, כתב כן בפ"י צ"י בדעת הר"ש, לאחר שהקשה על הא דמשמע בטור וריב"ש שהצ"ח כצ"י דהר"ש כהרמ"ה, והא דהר"ש כתב דמהני למפרע, ותי' ד"ל דהר"ש מייירי בשד"ך, והם מייירי בלא שד"ך כו', הוסיף, גם י"ל דהר"ש לא כ"כ אלא לר"ש כו', וצ"ח ח' שמשג על הר"יף וכתב דר"י אח"כ מהני, לא כתב כלל דמקודשת למפרע, אלא ודאי דכוונתו כ"ל דלדין אינה מקודשת למפרע, וכן עיקר. ועי' ברדב"ז ח"א סי' מ"ה שכתב תוך דבריו, דלכר"ש וכהרמ"ה הוי קדושין משמע שנתרצה ולא למפרע.

מיהו מלכד הצ"ח הנ"ל דמבואר דגם לדין קאמרי הר"ש ובר"ן דמהני למפרע, כן משמע גם מסוף דברי הרש"ך דלהלן, וכ"מ בצ"ח מאיר שצ"ח ובע"מ, דלהלן, גם בחצני מלואים סק"ז שכתב דלשיטת רש"י ותוס' והר"ש צנתר"ה כשמשמע הוי קדושין למפרע, משמע דלענין הלכה לדין קאמרי, ויותר מבואר כן בלמח נדק (מלוצאוויץ) סי' קע"ז, דאחר שחצ"ח מ"ש רש"י דצמ"ד צ"י ד"ה והוא ששדכו, דלר"ש חוששין שמה נתרצה והו"ל קדושין למפרע, הוסיף, ומסתמא י"ל דה"ה לרצינא כשנתרצה בפירוש כשמשמע. ושם צ"ח וכהרמ"ה, כתב דהר"ש ס"ל ג"כ כרש"י דמהני למפרע משום דהו"ל כ"ל לזק"ק כן כתב צ"ח ו' וצ"ח ח'. ועי' בדבריו שצ"ח ו' דאף דיישג להשיטת דמשתע שמיטת מ"מ כתב שם מקודם, דמחזור יותר כסוגיא כשיטת רש"י דחיילי הקדושין למפרע. וכ"מ באורים גדולים סי' קע"ז נדקק להר"ש דהוי למפרע לענין הלכה, ע"ש. גם הרצ"ח סי' א' סוף עמוד ל', מנה להר"ש צ"ח הפוסקים דמהני למפרע. וכן מבואר בחפצת יעקב סוף סק"ז צ"ח דעת הר"ש. [ועל מ"ש המקנה הנ"ל מדברי הר"ן, יש להעיר דאף שצ"ח איתמר י"ל כמ"ש המקנה דק חליצה דר"ש קאי, מ"מ כמ"ש צ"ח ד"ה גרסי, מבואר דקאי להדעה דק כשנתרצה בהדיא מהני ומ"מ מקודשת למפרע, ע"ש, ומשמע כה"ל הנ"ל דלא מחלק בזה בין ר"ש לרצינא, ד"ל דלרצינא נמי הו"ל זכות אלא דמ"מ ל"ס לשמא נתרצה ורק כשנתרצה בהדיא מהני]. ומש"כ במלח אבן צ"ח ד"ה ומבאר, דהבא לא מהני למפרע משום דכיון דתלוי בלא הא שייכא לצריכה ולא מהני אלא משעת שמיטה כו', הנה צ"ח הנ"ל ד"ה שיטת

איתמר, מבאר בטעם דמהני ר"י האב אחר הקדושין, לפי שכל אדם רוצה להשיג בזה ומלוא דמיון עליה נמי הוי, וזכין לאדם שלא בפניו, מיהו כשלא התרצה כשמשמע א"ל קדושין לפי שאינו זכות גמור שהרי יולא מרשותו לכמה דברים, מ"מ כל שנתרצה גלי דעתיה לזכות הוי לו ומהני משעת ראשונה כו' סה, וכ"כ צ"ח גרסי, דצנתר"ה האב אח"כ ולא היתה מחאה לפני זה כו' חיילי הקדושין משעת קבלתה ואע"פ שנתרצה קודם שנתרצה, דהא בגמ' דמ"א ח' גבי מפותח דס"ד דמייירי דפיתה לשם קדושין, ובדאי שלא הוי בפני האב, ואפ"ה ס"ד דצנתר"ה האב ולא מואן מהניא הויא ביה לשם קדושין, אע"פ דצ"ח ליתא בעולם כשנתרצה סה, [וממילא מוכח דמהני למפרע כשעת קדושין דלא היתה בעולם]. ועי' בענין ארזים סק"ז מ"ש הוכחה אחרת לדעת זו. ובחכמת שלמה לרמ"ה צ"י, כתב צת"ד, דכשנתרצה חלו הקדושין למפרע וכאילו מחל והפקיר זכותו (ע"י עד"ז כה"פ י') שיש לו עליה כו'. ואם יש נפ"מ בין העשמים, עי' בזה ו'. ובפרק השלחן סעיף י"ב כתב, דלעולם הר"ן מהני הר"י כן גם לה"א לזק"ק לא מהני, מש"כ לעולם הר"ש. מיהו עי' בזה הנ"ל ד"ה דהר"ש לריך לעולם הר"ן ובר"ן לריך לעולם הר"ש, ועי' גם בסק"ג אות ד' ד"ה וכתב, ד"ה דבחד ד' עדיף ר"י מלוק"ק. ועי' צ"ח (מלוצאוויץ) סי' קע"ז סד"ה וכהרמ"ה, מ"ש דלכאורה מרש"י דמ"ה צ"י ד"ה שמה, לא משמע כעולם הר"ש כו', וגם צ"ח הריב"ז דמ"ד ד"ה איתמר, מבואר דנתרצה אינו ענין לזק"ק כו', וכ"כ בפניי שם.

והנה המקנה צק"א כן השיג עמ"ש הצ"ח דעת הר"ש ובר"ן דמהני למפרע, דאחר שצ"ח דהא דמשמע בגמ' דמהני למפרע ל"ק על הרמ"ה, משום דיפרש דקאי רק חליצה דרב ושמואל כו', וכ"ל צ"ח ומבאר, הוסיף, לפ"י מש"כ הצ"ח דהר"ן והר"ש מקודשת למפרע, אינו מוכרח, [וגם י"ל] דמשמע איפכא, דהרי לא כתבו דמקודשת למפרע אלא חליצה דרב ושמואל [הר"ן צ"ח איתמר, וכהר"ש צ"ח ו'], חז"ל הר"ש צ"ח במסקנת דבריו שכתב [צ"ח ח'] דאי צ"ח לן שנתרצה מיד כשמשמע לכ"י הוי קדושין, משמע דאינה מקודשת אלא משעת שמיטה כו'. וכן במלח אבן צ"ח ד"ה ולפ"י, אחר שכתב דלדברי הצ"ח שהר"ש סובר דמהני למפרע, תמוה שהטור כתב רק לדעת הרמ"ה דמהני משעת שמיטה, והשמיטה בזה דעת אביו הר"ש שאין דרכו כן כידוע, הוסיף, לכ"י דעת הטור בצצרת הר"ש [דמסקנתו דלא מהני למפרע], דצתחילה הוכיח

מש"כ בביאור דברי הרמב"ן. ועי' באמרי בינה ח"ד סי' י"ג מש"כ על קדושת האב"מ הנ"ל. ועי' בהערה ס"ו.

ועיין במאירי עמוד ר"ן, דמבאר דאף דהמקדש אשה לחבירו בלא שליחותו וחדיעו אח"כ ונתרצה לא מהני, א"כ בקטנה דאין לה רשות בעצמה כלל הוי קדושה כשליח שקידש בלא ידיעת בעלים, אלא שאין לו דמיון כלל, שבו הרי אף כשהאב מקבל קדושה אינו מקבל אלא בשבילה, ומעתה דין הוא כשקבלתה היא ונתרצה האב שיהיו קדושין.

(ס) אלא שתק, ע"פ הב"ש סק"ב, וכן מ"ר ב"רן שם להלן. ועי' מה שפי' בזה באבני מלואים סק"ב, ובמחנה אפרים הל' זכיה ומתנה סי' ו'. (סד) עי' בצמח צדק (מלוצאוויץ) סי' קט"ז ב, קיצור"ש שבסוף אות א', דמסכם בטעם דמהני רצוי למפרע, משום דהו"ל כאילו נתרצה בפירוש בשעת קבלת הקדושין, [והיינו כדברי החו"ס ר"ד בסוגיין שהביא שם מקדם, שפי' אליבא דרב ושמואל, דבנתרצה כשמשמע אמרינן דהובר הדבר דבשעת קבלת קדושין נמי כאילו נתרצה האב בפירוש דמי]. וכע"ז באמרי בינה ח"ד סי' י"ג, דאנן סהדי דגם בשעת קדושין היה מרצה בהקדושין. וב"ד דוד (פסקי הלכות) ח"א דב"ו ד', מבאר בטעם דמהני הרצוי למפרע, ע"פ שהאריך לעיל שם להוכיח, דכל דבר דהוי זכות לרוב העולם

אף שאי"ז זכות מבוררת, ויש מיטעו המצוי שאי"ז זכות להם, מ"מ מהני בירור שבסוף, וכשנודע לו ונתרצה איגלאי מילתא למפרע דהוי זכותו וזכין לו שלא בפניו ושלא מדעתו [ר"ל שלא בידיעתו], והבא נמי אף שאי"ז זכות גמור וכמ"ש הר"ן, דאף ששידכו בפני האב ונתרצה, ומה"ס דשדכו הא סברי רב ושמואל דהוי קדושה זכות לאביה, מ"מ אינה מבוררת כ"כ, דהא לא גלי דעתו שיקדשה שלא בידיעתו ויכול להיות שרצה לקדשה בעצמו, או לאחר זמן הקדושין, שלא להפסיד לע"ע כחו בה להפדת נדרים וכדומה, או אפשר דחזור מצה שרצה, עכ"ז הוי זכות לרוב העולם כו', ולכן אם תיכף כשנודע לו אמר שנתרצה, איגלאי דזכותו היא וזכין לו שלא בפניו ונעשה [המקדש] שלוחו לזכות, וכאילו אמר לו לקדש בתו בנתינת הכסף לידה כו', וכע"ז בחזון איש סי' מ"ט אות א' ו', דאף דאין הזכות מבוררת והו"ל כדברים שבלב כו', י"ל כיון שידוע לכל העולם שיש כאן ספק של זכות ל"ה דברים שבלב, ומה"ס לא חשוב מקדש בלא עדים כיון שידוע הספק לעדים שראים הקדושין. ועי' כע"ז בטיב קדושין ובתפארת יעקב שהובאו בסק"ג סוף אות ד'. (סה) ואף דבמסקנא שם משמע דצריכה קדושין אחרים, עי' מש"כ בזה בסוף הערה ס"א.

אוצר

ס"ק לד אות ב

הפוסקים

וכן הא פ' הר"ן. וכ"כ דעת החוס' נאצני מלואים הנ"ל, [וזכר
ללא כמשי"כ המקנה הנ"ל ד"ה ומבאר, דעת החוס'].

וב"ד העיטור דדיני גט מילון, דמהני למפרע, ועי' צלות א' ד"כ
וכ"כ, דמשמע דדבריו שכ"ד רצונו אכן מוגשג. גם צחי
הרא"ה בקדושין מוכיח דמהני רצונו האז למפרע כהכח הרא"ה
הנ"ל ד"ה ויש, והוסף, שכן פרש"י דנתרצה כו"ל קדושין למפרע
כו"ס, והקשה מהא דמבואר צ"מ [דכ"צ] דלאציי דיאוש שלא
מדעת ל"ה יאוש [והלכתא כוותיה], ה"נ כל דבר הנעשה קודם
שליחות לאו כלום הוא אף דניחא ליה צדוק, כדאמרין התם לענין
תרומה כו', א"כ איך מהני רצונו דאזא אח"כ, ותי' כמשי"כ הר"ן
הנ"ל, דאף דקדושי וגושי צחו כו"ל חוז לאציה לענין נדרים ומעשה
ידיה, מ"מ זכות היא ומלוא דרמיא עליה ה"א, והיכא דחזין
דניחא ליה זכין לו שלא צפניו, כדאמרין ביצמות דק"י לענין גט
צמקוס קטטה 10א, וכן פרש"י [צדמ"ה צ'] גבי ארציו קמיה דמשום
זכין לאדם הוא, (ומקום שחושבין שלא נתרצה אמרין דחוז הוא
לו, ואפילו צמקוס זכות גמור לא מהני כו'). [וצפ"ר אהל רחל
הגדמ"ה, מביא כ"ז וגם המוצא צקט הסמוך מהרא"ה, צ"ס כ"י
ש"ס הרמב"ם]. ועי' דבריו ריבז המוצא בהערה נ"ח, דכתב נמי
דמהני למפרע. וכ"כ ברש"י ח"א סי' ר', ולפ"מ שביאר דגם להרמ"ה
ל"ל דמהני למפרע, כתב ד"ה ומענה, דכללו רבנותא זולת
הר"ף כהצו דמהני הרצו למפרע.

ובחדושי הרעב"א לדמ"ד צ', כתב דצדא דזכין מהני למפרע רק
בנערה, ולא צקטה, דנערה אף לית לה יד לקבל
קדושין

מדבריו שם לעיל], ובענין רק רצון כו', וכמ"ש הר"ן בנדרים דף ל'
דמקדש עושה כל הקנין והמתקדשת עושה עצמה כהפקר אצלו, ורק
צריך רצונה, מיהו בקטנה יתומה לא מהני קדושי עצמה משום שרצונה
לענין קנין ל"ח רצון, אבל ביש לה אב והתרצה אח"כ מקדשת למפרע,
דאין רצונה עושה קנין רק מתרצה שהבעל יעשה בה קנינו ויקדשנה,
ואין כאן פועלה חדשה, בזה גם לאביי אמרינן כיון דהשתא ניתא ליה
מעיקרא גמי ניתא ליה, ולענין קבלת הכסף הא יש לה יד כו' [וכדוהיכא
שם מקדם ע"ש]. ועי' בס"י ק"ז מה שביאר כה"ג הא דמהני רצונו דבסוף
בתורם משלו על של חבירו, משום דפועלת חלות התרומה על תבואתו
דתורם א"צ דעת משלה, ורק על מה שממילא ניתנת טבל דחבירו צריך
דעתו, וזוהו סגי רצונו דאח"כ.

10א) עי' בשו"ע סי' ק"מ סעיף ה', דרק ל"א מהני כה"ג זכיה
לעשותה ספק מגורשת

סח) דשם כתב דצ"ל דהתיבות, "משעת שמיצה" שכתב הטור מהרמ"ה,
נראה דט"ס הם וצריך למחקם, דאל"כ איך כתב דמהני אפילו נתאכלו
המצות בשעת שמיצה, במה תתקדש או כו' [עי' עדין בסקל"ח], אח"כ
מצאתי בריב"ש סי' תע"ט שהביא להרמ"ה וליתנייהו התיבות, "משעת
שמיצה", ע"ש, [וכן ליתא בר' ירוחם נכ"ב ח"ה כשהעתיק לשון הרמ"ה.
וכבר העיר בצ"צ מלובאוויץ סי' קט"ו, שבר' ירוחם לא נזכר דחלין משעת
שמיצה דוקא], הרי לד דט"ל להרמ"ה כהרא"ש וכאידך רבנותא דכל
שידענו שנתרצה חילי הקדושין למפרע משעת קבלתה. ועי' באהלי יעקב
המובא באות ו' שכתב דא"צ להגיה בטור, דמשי"כ משעת שמיצה בא רק
לאפוקי הרין דהתם [ונמצא דבשאר גווני חיי למפרע]. וכ"כ באמרות
טהורות כאן דנ"ס ד' דא"צ להגיה בטור, וע"ש מה שהאריך לבאר ד, בשעת
שמיצה" לא בא לאפוקי שלא יועיל למפרע. [מיהו מלבד הטור שהעתיק
מהרמ"ה, "משעת שמיצה", כן תפסו בו הרבה פוסקים, ומשה"ק הרש"ך
מהא דמהני נתאכלו, עי' בסקל"ז מה שיישבו בזה כמה פוסקים, ומה
שהריב"ש ור' ירוחם לא העתיקו, "משעת שמיצה", אולי י"ל שבעיקר
העתיקוהו לענין שמהני רצונו אח"כ, אבל בפרט זה אולי לא סביר כוותיה].

שיטה ג', דר"ל נמי דחלוו צדירות, הוסיף, דצו"ע סי' ל"ח [סעיף
ח'] דשם הוצא דקין דע"מ שירצה אצא, משמע דס"ל דא"ל בזה
לצדירות, גם לפמשי"כ הרשב"א בחולדות אדם סי' פ"ב עטמא צממ
דברים דל"ש לצדירות, י"ל דגם בקדושין א"ל לצדירות מה"ע. גם
באר שמה פ"ג דאישות ה"יג מבאר דענין דהכא לא שייך לצדירות,
דלון האז בזה אינו דבר נדרי כתנאי דע"מ שירצה אצא, דהתם
חולק דדבר צדיר שאינו ציד בעלי התנאי, והכא רצונו דהאז מהווה
עלם חלות הקדושין, ודמי לע"מ שתתן לי מאתים זוז, שתנאי זה
מכון מצעל המעשה וצידו, והכא נמי הוי כאלו אמר [לאציה]
הרי נתן מקודשת לי ע"מ שתנאי [אתה] דודאי מקודשת כו',
ועי"ש מה שביאר בזה. ועי' ברש"ש לדמ"ד צ' שכן צעמא דל"ל
למפרע משום שיש צדירות לחומרה כו'.

וכן מלאנו לעוד ראשונים דסברי דמהני הרצו למפרע, כ"כ הר"ן
המוצא צמרדכי סי' תקנ"ו, דמהני למפרע משום דזכין לו שלא
צפניו, ומבאר דאף דרצו לאחר מתן מעות לא מהני, וכדאמרין גבי
כנסי סלע זה לחוצך ואח"כ אמר התקדשי לי בזה [כצמ"ס סעיף
ג'], מ"מ כיון שנתרצה יש לנו לומר דאע"פ שלא ידע זכין לאדם
שלא צפניו ושלוחתא דידה עבדא, והשתא זוכה אציה צמקוס
קדושין וכה"ג מועיל רצונו האז למפרע, והוסף, דהיינו כשחמרה
קיס לי דשעת קדושין הוי כך רצון אציה כו' [כמוצא צלות ו'].
וכצ"ח צממ דק (מלובאוויץ) סי' קט"ו, והוסף, וכ"כ צמרדכי
שם צ"ס ר"ח דמהני למפרע, ע"ש, וכ"מ דעת החוס' צדמ"ו סי' א'
ד"ה צין, שכרי כהצו צעמא דמהני רצונו משום דזכות היא לו כו',

10) המקנה בק"א כאן, אחר שכתב דלהרא"ש והר"ן הא דמהני למפרע
היינו רק אליבא דר"ש, וכנ"ל בד"ה ומבאר, הוסיף, וכ"כ דעת רש"י
בדמ"ה ב' בד"ה בפירוש, שכתב דקאמר בגמ' אפילו למיד גתרצה כו'
לרצונה דמילתא הוא כו', ולא פ"י דהיא צ"ל כן משום דמייירי שהבן
גתרצה כו' וא"כ יש לחוש שמא היה מרצנה גם בשעת קדושין כו', אלא
דאי דלרבינא כיון דלא סבר כר"ש ול"ח ל, שמא" גתרצה, אי"כ היה
בגתרצה לפנינו ל"ח שהיה האב מרצנה בשעת קדושין כו'. אולם בצ"צ
הנוכח בד"ה מיהו, מבאר דרש"י גם לרבינא מהני למפרע, וכ"מ באבי"ט
המובא שם, וכ"ע בפנ"י המובא בהערה נ"ח.

10) ובצ"צ (מלובאוויץ) סי' קט"ו, שחילק גמי כה"ג מדהתם, הוסיף, ואף
דגם בתרומה דהתם מצוה הוי ומ"מ לא אמרינן מדהשתא ניתא ליה
מעיקרא גמי הוי ניתא ליה, י"ל דהכא שזוכה בכסף הקדושין מלבד המצות
וגם להשיא בתו נחשב זכות טפי משאר מצוה שאין בה הנאת הגוף כו',
ועוד כששדכו תחילה שאני, ועוד דהרמב"ם והשו"ע יר"ד סי' של"א
פוסקים דגם בתרומה כיון דהיא מצוה אמרינן דגם למפרע ניתא ליה, ע"ש
בט"ו. ועי"ש בצ"צ מ"ש בזה וצ"ח לכמה דוכתי. ועי' במלאת אבן דמבאר
דדוקא בדבר דהוי רק ניתוחא וכי"ב בעינן לאביי שידע פקדום, משא"כ
בדבר שזוכה ממש, זכין לו אפילו שלא ידע כו', והאריך בזה. וכענין
בחזון איש סי' מ"ט אות א', דהא דאמרין התם דבמדי דבצי שליחות
לא מהני כלך אצל יפות דבעינן מדעתכם, היינו במדי דלאו זכות
משא"כ הכא כו', ומה"ס לא חשיב מקדש בלא עדים כו'. ועי' בדבריו
שבהערה ס"ד.

ובענין יר"ט סי' קי"א בדקנ"א א', מבאר דהא דלאביי ל"א מדהשתא
ניתא מעיקרא גמי ניתא ליה, היינו דוקא כשרצונו עושה קנין, כמו
בהפרישת תרומה שעי' רצונו דלמפרע נעשה התורם שלוחו ונגמרה
התרומה כו', וכן גבי יאוש שיוצא הדבר מרשותו ע"י היאוש, אמרינן דלא
מהני למפרע, [דע"י גלוי דעת דבסוף אינו עושה פועלה חדשה למפרע, שם
בד"ה וביאר], משא"כ בקדושי קטנה אין לו בה קנין ממון [רק שיש
לו זכות לקדשה למי שירצה ושהיא אינה יכולה להתקדש בלא דעתו,

אוצר

ס"ק לד אות ב-ג

הפוסקים

משום דמאור להשיאה, קשה דבסעיף ח' מצוה דבקטנותה איכא חפילו איסור להשיאה, ואף דאפשר כו' דמדעתה ליכא איסור, מ"מ מאי מזה מועלת עליו (עא), ואף להרא"ש שכתב הטעם דהו"ל כאלו אחר מעיקרה לוק"ק, על כרחך נמי לריך לטעם דזכות דמשי"ה חשיב כאלו ח"ל לוק"ק, אבל להרמ"ה יוחא דמהני רק משעת שמיטה וא"ל לטעמא דזכות.

וגפ"מ בין הכך דעות, לענין קדושי ביאה, ע"י צאות ד'. ולענין קבל אביה קדושין מאחר לפני ששטע מקדושיה ואח"כ נתרצה לראשון, ע"י צאות ז'. ובהכרח דיעקב כאן כתב עוד נפ"מ, לענין כשמת המקדש קודם ששטע האב [ואח"כ שטע ונתרצה], ולהרא"ש והר"ן וסי' חוללת ולהרמ"ה וסי' פטורה כו', וכן כששטע אחר שצגרה ונתרצה, להרמ"ה אינה מקודשת, דעכשיו לא מהני ראווי דהא אינה צרופה, ולהרא"ש י"ל דמקודשת.

ובשם מקודם התנגד ואח"כ נתרצה, כתב במעין גנים (לר"מ עבאדי) חתומים סי' ע"י בדק"יז א', דנצי"ד שהאב קודם שהלך למדה"י אחר צהדיה שאינו רואה שצחו מתקדש לפי, ונתקדשה שלא בפניו, ושם כשצא נתרצה, צוה ודאי יודה הרא"ש ללא מהני ראווי למפרע, דאין לומר צוה דהוי כאלו ח"ל לאי וקצלי קדושין, שהרי גילה דעתו מתחילה שאינו רואה, מיכה מהשתא מקודשת וצטען שיכא המעות צטען כו'. וע"ע צוה צסקל"ט אות ע'.

ג. אם צריך עדים בעת שמיעת האב ורצונו. ע"ש סק"י"ח דכאן מיירי דהר"ו היה לפני עדים. וצ"ת מאיר כאן מצאנו דלא סגי בעדים דשעת ראווי בלבד, וזה תוכן דבריו, דבשלמא להסוברים דהר"ו מהני דהלים הקדושין למפרע משעת הקדושין, דלא צולאי היו עדים, סגי בעדים דשעת ראווי כו', [וכמוצא בהערה ס"ב], אבל להרמ"ה דהקדושין חלים רק משעת שמיטה, מה מועיל כשהיו עדים רק בשעת ראווי, שהתא מקודשת משעת שמיטה, [ר"ל הא להרמ"ה גם כששתק בשעת שמיטה ורק אח"כ נתרצה, נמי מקודשת משעת שמיטה למפרע, וכמוצא להלן בשו"ע], לפ"ז ע"כ איירי שהשמיטה היתה נמי בעדים, שהרי בשעת זו חלים הקדושין. ובהכרח דיעקב כאן פ"י בן צוונת הב"ש עלמו דהיינו שגם השמיטה היתה בעדים, והיינו ששטע מצי' עדים שנתקדשה ואח"כ נתרצה בפורש בפניהם, והב"ש קרי גם לשמיטה "רלווי", משום דצ"חמה הרי חשצין דהר"ו היה כבר בשעת השמיטה, דמשי"ה מקודשת משעת שמיטה. ובהגמ"י פ"ג דלישות ה"י, אחר שהביא הדעה דצטען שיהיו המעות צטען בשעת הרלווי, וכמוצא צסקל"ט, הוסיף, הלכך

ומקודשת, דאביה צוה עליה לקבל, ע"ש, וה"נ כשנתרצה אח"כ אמרינן כיון דחזינו דשדכה והיה ברצונו לתתה לאיש הוה וגם מרובה אח"כ אנו סהדי דרובה לקיים המצוה ולקדשה והוי זכות וחזין לו שלא בפניו, וכמ"ש הר"ן, והוי כאילו קדשה אביה, ולהרא"ש שם דצאי וקבלי הוי מטעם שליחות, [וכיון דכתב בטעם דכאן מחזי הרצוי משום דדמי לצוק"ק, וכנ"ל, א"כ] ה"נ אמרינן דזכיה מטעם שליחות. וע"י בפני יהושע לדמ"ד ב' ד"ה רש"י, שתמה למה מהני לרש"י בקטנה למפרע, לפמשי"כ בחי' לגיטין פ' התקבל, דאין דעת רש"י כהסוברים דיש לקטנה זכיה מהתורה לזכות לאחרים כו', והאריך בזה.

עא) במעין גנים (לר"מ עבאדי) חתומים סי' ט' בדק"יז, תמה ע"ז, הא בגמ' דנ"א ע"ב מפורש דגם בקטנה הו"ל מצוה, דאיתא שם דהמקדש בתו סתם כו' אין כוונתו לבוגרות אלא לקטנה משום דמצוה עליה רמיא. [מיהו ע"י בריטב"א שם, והביאו גם במעין גנים שם שעל משה"ק איך הוי מצוה הא איכא איסורא, תי' בתירוץ בתרא, א"נ דהכא בנערה קאמר, והכוונה דקטנה לאו דוקא בשיעור דקטנה, אלא שהיא קטנה לעומת הבוגרת, וא"כ י"ל דהב"מ סמך אחרי תירוצא].

קדושין, מ"מ צ"ת זכיה הו"ל לכסף הקדושין, וכי מקבלה להו הריכוי כזוכה לאביה [אם יתרצה], וכששטע ונתרצה זכתה לו למפרע, דזכין לאדם שלא בפניו, וכן האומר לראובן זכה בכסף זה לאחרתך ותתקדש לי, וכששטעה ונתרצה, הריכוי מקודשת למפרע משעת שזכה לה, משא"כ בקטנה דל"ל יד כלל, מהני ראווי האב רק משעת ראווי. וכששטעו צטען כו' [כמוצא צסקל"ט] 80. מיהו מסתמיה דברי הפוסקים ה"ל משטע דלא מחלקי צוה. וצ"ח הרא"ה ה"ל מצאנו בהדיא סצרה דזכין לו גם לענין קטנה, דאחר שכתב הטעם דזכין וכנ"ל, הוסיף, ואף דקטנה ל"ל יד, ה"מ לאחר מיתה האב אבל צחיו יד ידיה הו"ל ולא גרע מחלצו דקונה לו שלא מדעתו דזכות, הלכך כשנתרצה צסוף מקודשת כו' (ע). וע"ע במאירי כמוצא בהערה ס"ב.

ובטעם דפסק השו"ע דמהני הרלווי רק משעת שמיטה, הנה להסוברים דגם הרא"ש והר"ן שכתבו דמהני למפרע, היינו רק אליצא דרב ושמואל, משא"כ לדיון מודו להרמ"ה, וכנ"ל בד"ה והנה, הרי הטעם מצוה, אבל להסוברים ולהרא"ש והר"ן מהני למפרע גם לדיון, וכנ"ל בד"ה מיהו, ל"ע, ואמנם הב"ש סק"י"ח, לשיטתו דלדידכו מהני למפרע, תמה למה סתם השו"ע כהרמ"ה דחיילי הקדושין רק משעת שמיטה, וכתב ואפשר משום דשליה קבלה לריך להיות צעדים, [וכששו"ע סי' ל"ה סעיף ג'], וכאן מיירי דהר"ו היה צפני עדים. וצ"ח כוונתו צנהורא דיעקב כאן, דה"ק, דגם אם נימא כהרא"ש דמהני ראווי למפרע משום דהו"ל כאמר לה בשעת קדושין לאי וקצלי קדושין ועשאה שליח לקבלה, מ"מ הא ח"ל לומר דחשיב ג"כ כאלו אחר לה כן צפני עדים, שהרי לא היתה אחרת ולא ידע, וכ"ש דלא שייך עדות ע"ז, [אבל משעת שמיטה ח"ש דשעת הרי יש עדים]. והוסיף, דעל הרא"ש עלמו שכתב הטעם דהוי כלוק"ק, ל"ק, דלשיטתו אזיל דמספק"ל דאלו גם שליח קבלה ח"ל עדים, וכמוצא צ"י, וזה דלא פסק בשו"ע כאן דמהני למפרע מטעם הר"ן דהו"ל זכות, ולא מטעם שליחות דלעורך עדים, י"ל דצוה דעתו כהרא"ש דמטעם שליחות הוא דמהני ראווי דאח"כ כו'. וצ"ת מאיר כאן מצאנו דלעטם הרא"ש ל"ק למה מהני למפרע, דכיון דאמרין הוכיח סופו על תחילתו, וכדלהלן בשו"ע, ח"כ י"ל דבית עדים בשעת הרלווי הו"ל כאלו אחר צפני עדים בשעת קדושין לוק"ק כו' [וכמוצא בהערה ס"ב], וזה דהשו"ע העתיק רק סצרת הרמ"ה ולא דהרא"ש והר"ן, וזה קשה גם על העור, אבל י"ל דמסתברא להו טעמא דהרמ"ה, דעל מש"כ הר"ן דמהני למפרע משום דהו"ל זכות

סט) ובהקל"ת יעקב (מליסא) כאן, כתב לפרש כן בדעת השו"ע, דאחר שהקשה על השו"ע דפסק משעת שמיטה והא בגמ' דמ"ו א' משמע דהוי מחזי בקדושי ביאה רצוי האב אף דהביאה ליתא כעת וע"כ דמהני הרצוי למפרע, ואחר שתי' דרצוי לענין למפרע תלוי בדיון ברירה כו' [וכמש"כ במלאת אבן הג"ל בד"ה ומבאר], וא"כ י"ל דהגמ' קאי כמ"ד יש ברירה, אבל השו"ע קאי לדיון דאין ברירה ומהני רק משעת שמיטה, הוסיף, א"י י"ל דהגמ' בנערה מיירי דיש לה יד לקדש עצמה, וא"צ לרצון האב ממשי, די כשרק לא ימחה [וכמש"כ בתוס' רי"ד שבספ"ט, ע"ש] ובכ"ה"ג מהני מדיון ברירה לכר"ע כו', והשו"ע איירי בקטנה דאין לה יד, ובעיניו רצוי האב לעשותה שליח וזה לא מהני לדיון דאין ברירה, ורק משעת שמיטה מהני. [וצ"ע הא בשו"ע כתב קטנה או נערה וכו', אם לא שנאמר דכוונתו דפרט זה ד, משעת שמיטה קאי רק אקטנה. ובעצם דבריו דחלי זה בברירה, ע"י בצ"ע ובאו"ש הג"ל בד"ה מיהו, שכתבו ד"ל דהכא ל"ש בדיון ברירה].

ע) ובאמרי בינה ח"ד סי' י"ג, מבאר בטעם דמהני למפרע גם בקטנה, דלפמ"ש הר"ן בד"ט גבי צאי וקבלי קדושין, דמהני משום דכיון דהיא זכתה בכסף קדושין ע"י דעת אחרת מקנה אותה, קונה ממילא אביה

אוצר

הפוסקים

ובאבנא מלוואים סק"ז ד"ה והיכא, מבאר נמי דחלוי צפונותא הני"ל, דבשלמא בקדושי כסף מהני הלאו גם משעת שמיטה, ואפילו להרמ"ה דמהני גם בנחלכלו המעות, היינו משום דשביק לה חוצה [ובמוצא בסקל"ז], משא"כ צביה דאינה קיימת עכשיו בשעת שמיטה הוי כחומר משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר ל', דלא קנה משום דכלתה משיכה, כדאיתא בנחובות דפ"ב, מיכה להריעצ"א לענין קטנה, אף דסובר דלא מהני הלאו אלא מכאן ולהבא, ובמוצא צלות ב', מ"מ כיון דבעברה סובר דמהני הלאו למפרע משום דהו"ל זכות לאציה כו' ורק בקטנה לא מהני משום שאין לה יד זכות לאציה, א"כ נראה דלענין קדושי צביה אין חילוק בין נערה לקטנה, דכיון דס"ל דאמרינן דניחא לאציה בזכות צהו, א"כ בקדושי כסף ושטר דבענין שיצוא לידי אציה, משי"ב בקטנה דאין לה יד לא מהני הלאו אלא משעת שמיטה, אבל בקדושי צביה א"ל שליחות אלא כיון דניחא לאציה מעולם מתקדשת, א"כ קונה אותה המקדש משעת קדושין וכו'. וכ"כ בחזון איש סי' מ"ט אות ב', דמודה הריעצ"א דבקדושי צביה בקטנה ושטת ונחלה [חלין] הקדושין למפרע, וע"ש בוכחחו.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"ז טור ב', מבאר נמי דרק להשיטה דלאו מהני למפרע, מקודשת גם צביה. והוכיח, דלכחממירם כרו"ש דחיישין מספק גם לשמא נחלה [ובמוצא בסקמ"ז אות ג'], דלדיוכור ודאי הוי זכות ומהני למפרע, דמשי"ב חששו נמי לשמא נחלה, א"כ הוי ספק גם כשמקדשה צביה כו', וע"ש דנ"ה טור ב', דמבאר דלרצ אס לא שדיק מקודשת רק משעת רצו כו', ולפ"ז כשקדשה צביה צלא שדיק אינה מקודשת. וע"ש בהגה ג' משי"ב לאידך גיסא, דלרצ דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ויעילו קדושי צביה אף דינחא דחלו הקדושין משעת רצו, משום דצכה"ג הוי כמקדשה מעכשיו כו', והאריך צוה בכל אי מהלדדים.

ועיין צלות הסמוך ד"א דלא מהני רצו כלל בקדושי צביה משום דהוי דרך ציון.

ה. ובשקדשה שלא בדרך כבוד. צמאירי עמוד רכ"ז מבאר דלא מהני רצו צכה"ג אפילו בשדיק מקודש, לאחר שכתב ע"פ הגמרא דמ"ה ב', דגם להחוששין לשמא נחלה, בשדיק או לא, כל אחד לשיעורו, היינו דוקא כשקדשה בדרך כבוד ולא דרך ציון וחלול, כגון שקדשה בשוק ואפילו בככר זהב, או שמקדשה בדברים פחותים כגון צירק וכיו"ב ואפילו בקדשה צלנעה וציושוד דעת, הוכיח, ואפילו אמר אח"כ שמחלה אין שומעין לו. מיכה בעמוד רכ"ט מבאר פלוגתא צוה, שלענין פיתה נערה לשם אישות ובעדים, אחר שכתב ד"א דלא מהני כלל רצו האצ אח"כ, ושי"א דהכל תלוי ברצון האצ, הוכיח, אלא שי"א דגם להשיטה דמהני רצו, צוה לא מהני, ולריכס קדושין אחרים, משום דדרך חלול הוא ואין סבדי שלא נחלה, [ומשמע להדעתה הקודמת גם צכה"ג מהני רצו, וע"י דבערה נ"ב שבוצאו כמה פוסקים דמפרשי נמי הא דפיתה לאישות דמ"ו, דמהני רצו האצ אח"כ, וכ"כ בחזון איש סי' מ"ט אות ו', ונ"ל הטעם משום דהא דאמרו בגמ' דרך ציון שאני, הרי אמרו כן אליבא דרב ושמואל לענין שצכה"ג ל"ה ל"שמא" נחלה האצ אס שחק, וכן פי' צחי הרא"ה ע"ד הגמ' שם, דה"ק דצכה"ג אף דשחק כששמע אין לחוש שמה שחק משום דנחלה, דודאי כששמע שהוא דרך ציון לא נחלה, והא דשחק משום דתחא, (ובאהל רחל הכדמ"ה הביא כן מכ"י שט"ש הרמב"ן), ולפ"ז י"ל דאס נחלה צדיקא מהני גם צכה"ג, והי"א דלא מהני, ל"ל דמפרש בגמ' דה"ט דל"ה צוה ל"שמא" נחלה משום דאפילו יתראה צדיקא נמי לא מהני, ובנראה שכן פי' המאורי שבעמוד רכ"ז הני"ל, וכעומ"ש המפ' בטעם הרייף שבסקל"ג, ע"ש]. וכ"ד העיטור במוצא צלות אי ד"ה וכ"כ שצפיתיה לאישות

הלכך בשעת הרצו לריך לחלות הקדושין כו' ולריך שיטעמו עדים הרצו מפי האצ, והביאו הרשד"ם סי' ה'. וכן הביאו הראנ"ה סי' א' עמוד ט"ז, ומבאר משום דהמקדש צלא עדים אין חוששין לקדושין. וכן מבאר בחוס' ר"ד המוצא בנחילת סקל"ג, להדעת דמהני רצו, היינו כשיש עדים שנחלה כששמע. וע"י צחור זרוע ח"א סי' תרי"א, כשצביה הא דרב ושמואל חיישי נחלה כו', כתב דלא שייכין ליה אס נחלה או לא כו', דודאי לא סמכי אדבוריה, אלא כדכריעו חכמים דעתו כו'.

ועיין בפני יהושע לדמ"ד ב' סד"ה אחרת, דאף שלענין אמירת א"י וקבלי קדושין מבאר שצריך עדים שאמר לה כן, מ"מ לענין נחלה אח"כ כתב דא"ל עדים, דכשנחלה ממילא מקודשת. וע"י צחשו הר"ר שנהא (שנדפסו צסוף חי' הרא"ה לקדושין) בדכ"ה א', שכתב תוך דבריו, דממש"כ רש"י דמ"ה ב' דל"ה שנחלה אח"כ שמענו, ולא כתב אח"כ ידענו, נראה דר"ל שמענו בקול בעלמא שנחלה האצ [סג], מיכה מהמשך דבריו שם, י"ל דהכוונה דסגי כשלא אמר צפירות שנחלה אלא רק מוכח מהענין שנחלה די צוה, אבל ההוכחה ה"ה ע"י עדים, וכעומ"ש בפסקי הלכות שצסוף אות א', ע"ש]. וע"י צריב"ש המוצא בסקמ"א אות ב', דמבאר דאילו צנודנו לא מחא מקודש, ה"ה נאמן שנחלה וכדדימניה רחמנא לומר צחי נחתי לאיש. [ואולי תלוי ענין זה צפונותא שבאות הקודם, להסבירים דהלאו מהני רק שחלה מקודשת משעת שמיטה משי"ב לריך אז עדים, דאז חלו הקדושין ובמש"כ בהגמ"י הני"ל, וכן אפילו להסבירים דמהני משעת קדושין, אלא שהטעם הוא משום דהוי כא"ל א"י וקבלי קדושין, דהוא מטעם שליחות ולריך עדים עכ"פ בשעת רצו, וכצ"מ הני"ל, אבל להסבירים דהלאו מהני משעת קדושין משום דהו"ל זכות, משמע צנכורה דיעקב המוצא צלות הקודם ד"ה ובעטם, דא"ל עדים כלל, ואולי משום דהו"ל רק גלוי מילתא שצבר בשעת קדושין נחלה, ואז הרי ה"ו עדים, ואפשר דכן סברי כל הכן דמשמע מדצריכס דא"ל עדים, וצפניי הני"ל מיירי אליבא דרש"י דמהני למפרע. וע"ש דבערה ס"ד. וע"י צמאירי דוד סוסיי כ"ג מה שצביה צוה לענין משי"ב הרשב"א דלא מהני עדי ידועה צלא ראיס כו', וע"ש צסוף בערה ס"ד].

ובפ"ב קדושין סק"ב מבאר דא"ל עדים [גם] להדעת דמקודשת משעת שמיטה, שחמה עמ"ש ה"ש דאטריך עדים, דא"כ מה מהני נחלה עכשיו על למפרע [נראה דכוונתו דגם לענין שיחול רק משעת שמיטה, מ"מ מעיקרא בשעת קדושין לא ידעו העדים שיתראה אח"כ], ודומה למקדש צלא עדים, דלא מהני מה שמודה, וכאן נמי עכשיו שנחלה לא עדיף מהודאה שטעם שליח לקבלה, וע"פ הודאתו אינה נעשית אשת איש, ועוד דהטור צסי ל"ה הביא מהרא"ש שמתפקד דגם צשליחות דקבלה א"ל עדים, ואין סתם בהרמ"ה דהוי קדושין [רק] משעת שמיטה כו'. ומבאר ד"ל דטעם הרמ"ה דמהני רק משעת שמיטה, הוא משום דכיון דלא קי"ל כרצ ושמואל דחיישי גם צשחק לשמא נחלה, א"כ מסתמא אינו עומד לרצו, ולפ"ז הא דמהני מכאן ולהבא הוא משום דיש לדמות להא דהאומר גרשתי את אשתי, דמבאר צצ"ב קל"ד ב', דנאמן מכאן ולהבא משום דצידו לגרשה, וא"י למפרע, והכא נמי כיון שצידו לקדשה לה, נאמן לומר שנחלה ומתקדשת עכשיו כו', שטעם נגמרו הקדושין ולא מעיקרא, כיון שאינו מבזר צעדים שר"ה מעיקרא כו'.

ד. ואם מהני רצו האב גם כשקדשה בביאה. ע"י צר"ן המוצא צלות ב' ד"ה ויש, דמבאר דלהסבירים דלאו מהני למפרע משעת קדושין, מהני גם לקדושי צביה, אבל להסבירים דמהני רק משעת שמיטה ורצו, לא מהני לקדושי צביה, משום דשטעם רצו יתחא כצו הביאה בעולם. וכן מבאר בהמקנה המוצא דבערה ס"א.

אוצר

ס"ק לד אות ה—ו

הפוסקים

ואם אין ראוה לזכות לאציה אינה זוכה כלל, דלעומה אינה יכולה לזכות דשמה נעוריה לאציה, ובשציל אציה אין ראוה לזכות ולא מקדשה כלל, וכ"מ ממש"כ הר"ן גבי אומר לבתו הקטנה לאי וקצלי קדושין, דהוי כחומר ע"מ שתקבלם לי, משמע [דוקא] כשמקבלת בשציל אציה, או בשציל עצמה אם ראוה אציה שחזרה לעצמה, דומיא דיעוד לר"י בר"י, אבל אם [אין] ראוה בשציל אציה גם לבר"ן אינה מקודשת, דזכיה נמי מדין שליחות הוא. [ויש להעיר דצמרדכי עצמו נזכר הטעם דזכות, כג"ל בזה"ל צ]. ועי' בתש"ו מהר"י אשכנזי ס"י מ"א, מה שזן דלהר"ש יושיל עכ"פ הרלו"י בכה"ג מכאן ולהבא, ושחילוק בזה"ל הוא רק לענין גט, אבל מיהאן לריב"ל לכו"ע, ועי' שמוכח מרש"י דיש מיהאן בלא גט. ועי' בזה בסק"ט ד"ה וכוה.

ועיין באמרות טהורות כאן בד"ה"ו דמבאר דהבא נאמנת לומר שלעצור על ראוה נחבונתי גם כשקבלה הקדושין בפני אציה ושחק ואח"כ נתראה, דכלל אמרה כך מהני למחרי"ק רלו"י בכה"ג גם להרמב"ם [בבבב"ג אות ה'], מ"מ באמרה לעצור על ראוה נחבונתי, אף שהיה בפני אציה, נאמנת ואינה מקודשת, וזוה"ל מ"מ הרמב"ם הדין דיוכלים לעצור, קמ"ל דנאמנת לומר כך גם בנתקדשה בפניו וממילא נחבונתי הקדושין, והיינו מ"מ הרמב"ם שם בן נתקדשה בפניו כ"ו, והאריך בזה.

ז. מה הדין בשלפני ששמע מקדושי הבת קדשה אביה לאחר, ובששמע מקדושיה נתרצה לקדושי הראשון. כתב צנבורא דיעקב כאן, אם קדשה אציה לאחר קודם ששמע, ואחר ששמע נתראה לזה שנתקדשה היא, להמחבר שכתב דמהני הרלו"י רק משעת שמיטה, קדושי האב ודאי וקדושי אינה כלום, ולהר"ן [ובי"ד דמהני הרלו"י למפרע] הוא להיפך, (אבל אין לומר דנפ"מ בין הדעות כג"ל לענין כשקדשה לאחר אחר ששמע קודם שנתראה, ואח"כ נתראה לראשון, דהא הוי כמחאה בפירוש, וכבר כתב דרלו"י לאחר מחאה לא מהני).

ועיין בעלמות יוסף צסוגין ד"ה ובר"ז, שכתב דלהרמ"ה דדוקא משעת שמיטה חלו הקדושין ולא קודם, נלמד שם בזה החר וקדשה קודם ששמע האב, נראה דחלו, דמי לאומר לאשה האמק"ל לאחר ל' יום, דאם בזה אחר וקדשה חוץ ל' מקודשת לשני, וכד"ש מהר"ק הא דמהני כ"ג בנתאכלו המעות, דהוא משום דמי למקדש לאחר ל' [במוצא בסק"ל], ומדברי הר"ש ובר"ן נראה דאפי' נתאכלו המעות חייב הקדושין למפרע, ולפ"י יש לחוש לעולם לקדושי הראשון, ונראה שם בזה אחר וקדשה לריב"ל גע משמיטה. [ולא פירש אם מיירי שהשני קדשה ע"י אציה או מדעת עצמה, אלא שהאב פעם החרה לזה ופעם לאחר. ועי' באמרות טהורות ד"ה"ו ד, שזן נמי בנתקדשה לאי ולפני הרלו"י נתקדשה לשני, דלמ"ד דמהני הרלו"י למפרע מקודשת לראשון, אף שזוה"ל א"כ לא נימא דהרלו"י היה רופף כ"ו, ולא פי' נמי באיזה אופן היו הקדושין לשני].

ובאהלי יעקב ס"י ס"ב, מבואר דגם להסבורים דמהני הרלו"י למפרע, נמי קדושי האב עיקר, דאחר שהציא מה שקשה על הרמ"ה והעור שכתבו דמהני הרלו"י משעת שמיטה, והא כיון שכתבו דמהני אפילו בנתאכלו אז המעות, א"כ הו"ל דמהני למפרע, ושאלמס י"א ד"משעת שמיטה" ע"ס הוא, וכמוצא בהערה ס"ה, הוסיף, ולדעתו אפשר לישב כלשון [אף דסברי דמהני למפרע], שכתבו משעת שמיטה להודיע שם קדשה לאיש אחר קודם

לאישות לא מהני רלו"י דהוי דרך ציון. וכ"כ צמח נדק (מלוואוויץ) ס"י קי"ד ד"ב א', ומשום דכה"ג אין כאן זכות למפרע שיוטיל רלו"י דחמ"כ, [ד"ל דלמדין דעתו דרך עכשיו נתרצה לקדושי זולתו כאלה, ואין לומר שיוטיל עכ"פ הרלו"י מכאן ולהבא, דהא הם מיירי בקדושי צ"ה, והציחה ליתא עכשיו בעולם, ע"י בזה"ל הקודם, ולפ"י בקדושי כסף דרך ציון, י"ל דיוטיל הרלו"י להבא, מיהו במחירי הג"ל מבואר דגם בכה"ג לא מהני רלו"י כלל].

ובעבודת הגרשוני ס"י פ"ה, באחד שקדש קטנה בשבת בצקר כשהורים נמלאו בכה"ג, וזן שם הר"ה מגלוגא בתש"ו, דב"ד שנתקדשה בסתר בלי חופה בדרך צנות ישראל, הוי דרך ציון ואין לחוש שנתראה, ואולי יש להלקח ד"ל לבזיון הנזכר בגמ' דמ"ה כג"ל, ואולי מה"ט לא הביאו הפוסקים דין זה מפני שיש להלקח בין ציון לבזיון, והמחבר כתב דהא ללא הביאו הפוסק. הוא משום דהגמ' קאי אציבא דרב ושמואל, והא קי"ל דגם בקדשה בדרך כבוד ל"ה לנתראה, וא"ת אכתי תמורה למה לא הביאורו הפוסק לענין אם גילה האב דעתו קודם הקדושין שחפץ בקדושי פ' כ"ו, הא נמי לאו קושיא היא, ד"ל דילמא הא דאמר דבדרך ציון ל"ה לשמא נתראה, היינו דוקא בלא גילה דעתו מקודם שחפץ בקדושיה לפי, אבל בגינה דעתו שמרובה, י"ל דחיישינן שנתראה אפילו הוי הקדושין דרך ציון. ובספר אגורה באהלך דמ"ג, באי שנתקדש למקום שהקטנה לומדת אומנות ותפוחים צידו, והקטנה שהיתה רגילה עמו בקשה ממנו תפוח, נתן לה ואמר האמק"ל, אחר שכתב כל טעמי הדין שצנורו, הוסיף, ועוד כיון דהיה דרך ציון ודאי ללא נתראה אציה.

ועיין בחזון איש ס"י ל"ה אות י"ז, דלשיטתו דמהני רלו"י אח"כ גם בציחה לאישות אף דהוי דרך ציון, וכג"ל, מבאר, דאף דבשעת שפיתא לא ניחא ליה, לא אמרינן דהוי כמקדש בלא עדים, אלא כיון דראו הקדושין ואח"כ נחצר שמתראה, סגי, ע"ש הוכחותיו, ושם שלא כהנ"ל במוצא צ"ת ס"י כ"ה סק"ג לענין קדשה בגזל דלריך שידעו העדים שנתיאש כ"ו, והוסיף, ואפשר דכיון דהעדים חוששין שאין אלו קדושין אינם מדקדקין לראות, וככתובות ד"ב צ', לא נחבונתי לראות, ור"ל לא דקדקתי בראייתי שאוכל להעיד, ונראה דזה תלוי צמח שאומרים העדים.

ו. ובאמרה הבת שלא התכוונה בקבלת קדושיה לעשות רצון אביה אלא לעבור על רצונו. כתב ד"מ אות ט', דמשמע מהמרדכי פ"ב דקדושין [צ"ס הר"ן], דהא דמהני רלו"י האב היינו בדאמרה לשליחותיה דאב התכוונתי, [וקים לי דבשעת קדושין היה ראוה האב, ע"ש], אבל באמרה צדקא דלעצור על ראוה דאב כיוונה להפקיע עצמו ממנו, אע"פ שנתראה האב אח"כ לאו כלום הוא, והציחו בצי"ת. והצ"ש סוסק"י"ת כתב דכן הוא רק לעטס הרא"ש דנתראה מהני משום דהוי כאמר לה לאי וקצלי קדושין, [וכמוצא בזה"ל צ' ד"ה ויש, דהוי כשלוחן], אבל לעטס הר"ן דמהני הרלו"י משום דזכות הוא לאב, גם בכה"ג מהני, לפי שמתברר למפרע שזו זכות היא לו. והציחו צערך השלחן סוף סעיף י"ב, והוסיף, דלעטס הר"ן א"ל לשליחותיה דהוי כאילו אמר למקדש לך וקדש צחי. ובארץ נבי (ותאומי צ"ה) סק"ז כתב, דאין דברי הצ"ש מוכרחים בזה, ד"ל דגם לבר"ן. דהוא משום דזכין לו, היינו נמי משום דהוי כאילו אמר לה לוק"ק צ"ה. וכ"כ בעיב קדושין סק"ב, דנראה דה"ה לבר"ן, דהא זכיה הוא מטעם שליחות, וצעינן דעת הזוכה עכ"פ,

המובא באות ב' בד"ה ובשעם, מבואר לאידך גיסא, דגם הרא"ש שכתב הטעם דצוק"ק, צריך גמי לעטס דוכות. וכ"מ בק"צ שעל הרא"ש שם. ומש"כ בערוה"ש המובא בפנים דלהר"ן ה"ל כאילו אמר למקדש וכו' כע"ז ביד דוד המבא בהערה ס"ד.

צ"ב) וכ"כ במשפטי יעקב (להר"י קעסטין) ס"י מ"ה, דגם הסבורים טעמא דזכות צריכי לטעמא דהו"ל כא"ל צוק"ק, משום דבזוי דהוי זכות מ"מ איך מהני קבלת הקטנה והא קדושי קטנה בלא אביה אינם כלום. ועי' כע"ז באבני מלואים סק"ב ד"ה וקשה, סמוך לסוף. ובבית מאיר

הפוסקים

ס"ק לד אות ז-יא

אוצר

בפירות כו', וכחצ, ולמדנו מדבריו שאם מיטה תחילה אפילו נתרצה אח"כ אינו כלום, ועוד דאפילו להסבירים דלדיו אח"כ מהני, היינו שראינו צודאי שנתרצה בפירות, הא כששטע שחק ולא חמר דבר לא חיישין ויכול לנחות כו', אח"כ צני"ד לכו"ע ליכא למיחש, כיון שהאז כששטע כתב שלא יצוא וכו', ועוד שמשולם לא נתרצה, ואף שהיה בחזקת נכנס צצית האז ואוכל עם האז, ו"ל ג"כ שלא נתרצה אלא שלא רצה להתקוטע עמו כו'.

יא. מרח האב להכין סעודה, קיבל ברכות מזל טוב וענה. (ויצורו בספק מי טרח ושל מי היטה התקדושת). במכתם לרוד ס"י ד', צא' שקידש קטנה בפני האז, וקראו בקול רם מזל טוב והאז בכללם, ומיד חילקו המגדנות, וילאו משם בשמחה, ואחר זמן מועט באותו יום קיבל האז קדושין מלאה. וכחצ הרי"א סגל בתשובתו, דנראה דכיון שקידש הראשון בפני האז וגם האז טרח בסעודה מוכח שנתרצה לו, וכדאמר רבא בעובדא דקריצאי [שצסקלי"צ אות ו'] דמזמנה בסעודה לקדושי דקרוז אשתו אמרינן דמוכח דנתרצה לה ולא לקדושי קרוזו שחפץ בו מקודם ושהקדים לקדשה, אח"כ כ"ש צני"ד שקדשה זה מקודם צודאי מוכח שלא נתרצה להכי אף ששחק בעת שקידש כו', אלא שצני"ד לא ידוע מי טרח בהכנה המשקה והמגדנות, דאף שהאז אומר דמשלו היו והמקדש מודה לו, מ"מ אין העדים יודעים מהו, דקבלו המשקה מידי אשת אח המקדש, ותו ליכא טעמא דטרח בסעודה. מיכו אחר שהוכיח דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה, אם נתרצה אביה בשעת הקדושין מקודשת לכו"ע, כמוצא בסקל"ג אות ד', הוסיף בדק"ק ע"ד, דצני"ד שקדשה בפניו ושמח ושחק המשקה ונתן וקיבל המז"ט, היינו ראו בשעת קדושין, ומקודשת, (דמ"ש הרמב"ם דגם בנתקדשה בפניו לא מהני ראו, וכ"כ העור לדעת הר"י"ף [ע"י בהערה ל"ב] היינו ששחק בשעת הקדושין ולא עשה שום מעשה דלדיו, משא"כ צני"ד, וכ"ש למחרי"ק [שצסקלי"ג אות ה'] דמפרש מ"ש הרמב"ם דלא מהני בפניו היינו כשהיה מחאה אח"כ, ע"ש). וא"כ כיון דחלו קדושי הראשון שז לא תפסי קדושי שני, מלכד בהוכחות שלא נתרצה בהם כו'.

ושם בס"י ה' ד"ה הדק, כתב המחבר, דאף שאין עדים שהמגדנות משל אב אכתי איכא טעמא דטרח, דכיון שאומר דמשלו היו וליכא מאן דפליג עליה, מליכא תיתי להכחישו ולומר דלאו דיליה הוי, מאין הרגלים למיחש לה, ועוד שצדק זה הוא כעין מסית לפי תומנו, שהרי אין לו ידיעה בהלכה לידע לאיזה ענין שואלים לו של מי המגדנות, וצפרט כפי שמסופר בעדות הוא טעם, וצר מן דין הרי פשוט דרחמנא הימניה בקדושי בתו קטנה לאוסרה, ובהא דהריצ"ש בס"י תע"ט, צנזן שהאז אמר שהחזן נתן לו הטבעת ואמר כו', שכתב דכיון שהאז אומר כן אין ספק שנאמן לאוסרה כיון שהיא קטנה כו', וה"כ צני"ד שאמר שהמגדנות שלו וצדק נמלא שהקדושין גמורין, אין ספק שנאמן, ותו דיש כאן הוכחה דשלו היו כיון שצציתו היו, ואע"פ שלדברי העדים הבית מיוחד גם לאחי המקדש, וגם העלים שצוערים שם לחימום הבית תמיד הם צשותפות, מ"מ אפילו היו המגדנות ג"כ צשותפות שייך שפיר לומר אין אדם טורח בסעודה ומפסידה, מכיון שיש לו חלק בהם כו', ונקטינן כרצא. וכן הסכים שם צד"ה א"ר, להבוכה האחרת, דכיון ששחק המשקה קודם הקדושין ומיד אחר הקדושין אמר בשמחה מז"ט וכיו"צ, דודאי לא ליכול הלה וחדו על מנן, אלא שהסכים למעשה המקדש. וע"ש מה שדנו צציתור דברי הר"ן צפי' דברי הר"י"ף צבאי עובדא.

ובצמח צדק (מלוצ'אויץ) ס"י קי"ד, בקטנה שנשאת ע"י אמה צנזר לדעת אביה (ע"י הפריטים צאות ו"ג), ומ"מ סעודה הנשואין התקיימה צציתו, כתב צאות ה' צא' ההוכחות שהאז נתרצה אח"כ, משום שטעו הסעודה צצית האז, אח"כ הריכי בחזקת מקודשת ודאי

קודם שמיטת קדושין הראשונים, לא אמרינן [בזה] דכששטע מקדושין הראשונים ונתרצה בהם יחולו למפרע משעת נתינתו, ופקעי קדושין שניים שקדשה הוא, דכנה"ג קדושין שקדשה האז קודם שמיטה חלו, ותו לא פקעי צרנויו דאח"כ, וה"כ דומה למיטה לקדושי המקדש ולצדק נתרצה, שאין ראויו כלום [וכצ"ש להלן], ומפני דין זה כתבו הרמ"ה והעור משעת שמיטה, וזה צדור. [מיכו משה"ק א"ר מהני משעת שמיטה בנתאכלו, ע"י מה שחילקו צדק הפוסקים שהוצאו צסקלי"ז].

נרדנים שונים שדנו הפוסקים אם יש בהם הוכחה שנתרצה האב בקדושיה לפנייהם או לאחרייהם.

ח. כשהסכים האב לבוא למקום הדור הקדושין, וכמה פריטים צדק. צריצ"ש ס"י קל"ג, בקטנה שנשדכה ע"י אמה הגרושה, וכשהזמנינו לאביה לצוא למקום הנשואין, השיב, שאם ימלאו לו קרון וסך כסף מסוים, יצוא, ולצדק, לא שלחו ונתקדשה ונשאת שלא בידיעתו, וכחצ, דמה שאמר שאם יעשו לו כך וכך יצוא לנשואין אינו כמו נתרצה, דהא אפילו בשדכו קי"ל בעולא [דל"ח שנתרצה כמוצא בסקל"ג אות א'], והסכמתו לילך לנשואין לא עדיפה משדכו, שהרי לא הודה בקדושין ובנשואין שיעשו בלתי, אלא דניחא ליה בחיתו, ולעולם שיהא הוא שם ויקדש בתו, ואדרבה מחוך דצריכס נראה יותר דלא ניחא ליה אח"כ יתנו לו המעות בהם ילך שם, וצנזנו הוסיף, דאפילו נימא דעולא מודה בשדכו דחיישין שמה נתרצה, וכמ"ש החוס, היינו כשהוא כאן ושחק, משא"כ צני"ד דכששטע חרה לו ומחה כו'.

ט. כשאביה הלך למרחוק והניחה אצל אביו לפרנסה והוא צדק שנתנשא לפ'. צמצי"ע ח"ג ס"י ג"ג, בקטנה שהשיחה אמה, כשאבי הבת נמלא רחוק ממקומם, אחר שהציו להסבירים דנתרצה האז אח"כ חוששין, וכחצ, דה"כ חיישין שמה יתרצה בקדושי הבת כשישטע, הוסיף, וצני"ד קרוז יותר לומר שיתרצה משום שהניח אשתו וצחו צצית אביו החכם שופרנסם ונתרצה צמה שיעשה הוא צה, ואציו אור לפני מותו שחנשא לה, ועל לוואתו נשאת, ואפשר ג"כ ששטע מלוואת אציו זה יותר מג' שנים, וא"כ הו קדושין ע"ד הפוסקים ה"ל, דעצעת הקדושין הרי קיימת כו', ואפילו צנאכלו הקדושין קודם שנתרצה י"א דנתרצה אח"כ לא פליג צבינא [דחוששין], ואפילו לא שטע מלוואת אציו קרוז הוא שיתרצה, ואף שצני"ד צה כתב שאבי הבת כבר מת שם, מ"מ אף דסגי לענין להחיר אשתו מטעמים שצעיגונא כו' אבל ל"ד חיישין שעדיין חי הוא כו', וכדאין יורדין לנחלה עפ"י כו', ואם חי הוא אפשר שיתרצה וכנ"ל, ומשום ספק זה לא תוכל למאן אפילו היטה קטנה צודאי, כ"ש צני"ד דכשנשאת אמרו שהיא נערה וכו'.

י. כשהמקדש היה בא לבית אבי הקטנה ואוכל ושוחה. צכנה"ג הגה"ט אות ע"ז, עמ"ש העור דאם אח"כ נתרצה הוכיח סופו על תחילתו כו', כתב צסס הרשד"ם ס"י כ"ט, היינו דוקא כשאנו יודעים צודאי שנתרצה אבל אם המקדש היה יולא וצא צציתו ואוכל ושוחה לא מקרי מתרצה. והנה הרשד"ם שם התיר גם מטעם אחר שצנזנו, וכנראה דהכנה"ג תפס, דמשום טעם זה לאוד הוי סגי לו להחיר, וזה תוכן הדברים שם, צנזן קטנה שנתקדשה ע"י אמה, וכשנודע לאביה שלא לאשתו שאם לא תפריד את השדוך לא ישצ אליה, שאינו רוצה צציו, אחר כמה ימים חזר האז לביתו, והמקדש היה צא לביתו ואכל ושחק, ונשאל אם צכנה"ג מקרי נתרצה בקדושין, א"ר דליכא למיחש אלא כששטענו בפירות שנתרצה, הא לא"ה אפילו לאלו ליכא למיחש, והציו למש"כ הריצ"ש צס"י תע"ט דכל שנודע שנתרצה אח"כ בקדושין ודאי מקודשת כו', ושכ"כ הרמ"ה דכל שידענו שנתרצה בשעת שמיטה מקודשת בו אם לא כשמיטה

אוצר

ס"ק לד אות יא—ג

הפוסקים

וראה, ונותן להם רשות לקדשה. ובאות ו' הוסיף, דגם מה שאמר לכו לחזן כו' אף שלא הזכיר אלא כחובה, מ"מ ענין הכחובה היינו להשיאה בחופה וקדושין, ע"ש שכתב סמוכין לזה. ומבאר בזה ח' ו' ב' בטעם ד"ל דמספקין בחזרה, דלא שנה מהמקדש מעכשיו ולאחר ל' יום, שבקדושין ד"ע ב', דאף דזה דבור קלר ובהמשך ח', (דמ"ט נראה סובר שמואל התם דתנאה כו' כו', משום דרחוק שיבא חזרה שרואה בסוף שיחולו הקדושין רק לאחר ל', ומ"מ קו"ל ברב דהתם דמספק"ל דשמא חזרה כו', כיון שהלשון סותר עלמו ולא בא במפורש דתנאה כו', וע"ש עוד דוגמאות), ח"כ ב"ד שיש כאן דבורים ותיבות הרבה, שאמר איני רואה עשו אחס כפי רצונכם, ובנוסה אחר מה שהנכם רואים, ופעם אחרת אמר, איני רואה לכו אחס לחזן כו' ובג"ל, כ"ש שיש לספק דמה שאמר עשו אחס מה שהנכם רואים, דהוי חזרה.

ושם בזה ג' מביא דרב ח' הוכיח דכאן אין לומר דהוי חזרה, אלא פי' דברים, משום שאין דרך לחזור תוך כדי דבור, והאריך לדחות הוכחתו, ע"ש, והוסיף, וגם דדוקא כשהפירוש טוב, י"ל דהוא מפרש דבריו, משא"כ ב"ד ח' חתפרה אמירתו עשו כרצונכם וכיו"צ, דהכונה שיעשו נגד רצונו, הוא פי' גרוע מאוד שיראה שיעשו דבר בטל כו', דאין אדם מוילא דבריו לבטלה כו', וע"ש ס"י קמ"ו סק"א דמחלק ע"פ הרמב"ם דאף היכא דממון ל"ח לחזרה מ"מ בקדושין וגירושין משום חומרה לא"ה מספקין בחזרה, ובג"ד שהעידו שהסעודה היתה צביתו, והא סמכין בקדושין על חזקה דאין אדם עורה בסעודה ומפסידה שמוכה שהיה לרצונו כו' [אפי' כ"ד, כמוצא בזה ח' ח'], לכ"י שיש להחמיר ג"כ לחוש לחזרה, והוסיף בזה ח', ועוד אפילו נימא דאין כאן חזרה אלא פי' דברים, מ"מ יותר קרוב הפי' להחמיר, דאמירת עשו לכם וכו' היינו נתינת רשות, מהפי' להקל דעשו לכם היינו מדעתכם שאינו נותן רשות כלל, דא"כ אין כאן קדושין ולויה לנשות דבר בטל והסעודה להפסד, ואף שאמר שגם עכשיו איני רואה, מ"מ מבטל דעתו אלא שאינו רואה לעשות בעלמו ובג"ל, וזהו ממש כעין מעשה דכפחיה עד לאמר לקרובה, שצדמ"ה ב', ועדיף מגע מעושה בעשוי גמור דכשלאמר רואה אני כו' גמ', כ"ש הכא דאין כאן עשוי כלל רק ע"ד כפחיה בדברים, נמלא שנתקדשה מרשותו ומדעתו ממש וכו"ל קדושין גמורים, ואף שאינו מוכרה שהפי' כן, דיל"פ בג"ל עשו שלא ברשות, מ"מ יותר קרוב הפי' נותן רשות, ולפחות ספיקא כו'.

והוסיף בזה ח' דיש כאן לחוש מטעם אחר, דאף דלבעדות שאמר גם "שאין זה נוגע לי", משמע שאמירתו לכו לחזן וכו', אין זה נתינת רשות, דא"כ מהו שא"י נוגע לי, הא בנתינת רשות נעשו שליחו, וכלשון המשנה בקדושין דע"ה ע"צ כו' ע', אך בזה נראה לאפילו ללשון זו מ"מ היינו ממש ענין הפקיר זכותו שיש לו זה, דמשי"ב מהני קדושי קטנה מדעת עצמה, וכמ"ס רש"י כו' [כמוצא בהערה י'], דכ"י כיון שאמר לא רציתי מקודם וגם כו' לכו לחזן כו', אין לך הפקיר זכותו יותר מזה, ואף שסו"ס ח"י נוגע לי, היינו שצאמת אין כאן שליחות, אך מ"מ אין זה כאומר שלא יהיו מעשיהם כלום לפי שאינו רואה, דא"כ מהו שאמר לכו וכו', רק הפי'

דינא גמירי כו', מ"מ נראה מאחר שבאמת משמעות לשון שא"י נוגע לי, היינו שאינם שליח, א"כ אף את"ל שבלבו נחכוון בענין אחר, ע"ד שנתבאר, מ"מ הולכים אחר משמעות הלשון ואין כאן שליחות, ובמ"ס הרשב"א לקדושין ריש דף ס' ע"ד אביי שם, דלא אולינו אתר כוונת המקדש דאינה נשמעת לעדים, ואין עדים אלא על עיקר הלשון ומשמעותו כו', וגם להרמב"ם שהביא חב"י בס"י מ' דלא פסק סאביי דהתם כו', י"ל דדוקא בלשון ההוא דסובל ב' פירושים ממש, משא"כ כאן, וע"ש מה שתאריך בבאור הלשון.

ודאי מרלן האב, דהא כתב הרשב"א בתשו' ח"כ ר"ט, וכן אם עשה סעודה חזקה דאילו עורה ומפסידה כו', והכוונה דכנה"ג שחזין לה מקודשת מהחורה לומר שבדלי מרלן האב נתקדשה, וכ"כ הריב"ש ס"י תע"ט [בזהל שלא היה מרלון] ולא ערה בנשואיה להורות שחפץ בהם, [וכ"כ ב"ד ח' ח' לא היה רצונו כלל בהקדושין למה הניח שיטתו בסעודה ומפסידה, מדבריו בזה ח' ד'], וא"ת ניחוש ב"ד שאמה ערחה לבדה בלא האב, זה ודאי לא נימא להקל, דאין לאשה קנין בלא בעלה וזדלי משל האב נעשה, [וכתמא דמילתא כל איש שורר צביתו, ומ"ל לחוש להקל שנעשה שלא לרצונו, מהתשו' הקלרה ס"ס דח"כ], וכ"ש שגם האב בא ואכל עמהם בסעודה ע', [וכ"ש להעדות שאמה ואציה אמרו שהכנות הסעודה היו ברלון אציה, מאות ד'], נמלא כו' דהיא בחזקה שנתקדשה ונשאת לדעתו, משום החזקה דאילו עורה בסעודה ומפסידה.

וביר דוד (פסקי הלכות) ח"א ב"ד ס' אות קס"ג, אחר שציאר להרמב"ם לא מהני רצו האב אח"כ שיוטיל למפרע אפילו כשנתקדשה בפניו ושחק, וכמוצא בסק"ג אות ה', הוסיף, מ"מ נראה דהיינו כשחזק ואין גלוי שרואה בקדושין, אבל היה בפניו וגם מתעסק בצרכי הנשואין הוי שחיקתו כאילו נתרצה בפירוש, דהא ח"א למתלי השחיקה במרתח רחם, ומאין להריב"ש ס"י תע"ט שהאריך בזה. וס' דג"ה ד' כתב, דגם הר"ן דנחשק בדעת הרי"ף ח' מהני רצו דמעיקרא [כמוצא בסק"ג אות ד'], מ"מ בנתקדשה בפני האב באופן דייכר שמתרצה בקדושין, מודה דהוי קדושין גמורים. גם ביצועות מלכו ס"י ג' כתב, דמבאר בר"ן דבנתקדשה בפני אציה ושמה חיישין גם אליצא דהרי"ף.

יב. כששהה במקום הקדושין על יד בתו זמן רב עד שנתקדשה. במכתם לדוד בג"ל בזה ח' הוסיף, הוסיף הר"א סגל בסוף, חיזוק להוכחות שבדדונו שנתרצה לפני הקדושין, שהעדים העידו דאחר שקדשה פ"א נפל הטבעת מידה, והמקדש חיפש אחריה כרבע שעה או שמינית, והאב המתין כל הזמן בעמידה אלא בזה הקטנה עד שמלא וחרז וקדשה, דנמלא דחזר וקדשה מדעת אציה לגמרי, ומאין גם להרמ"א דסעיף ז' דבעומד אלאה הוי כמקבל בעלמו כו'.

יג. כשענה האב למפצירים בו לקדש בתו לפי, אני איני רוצה עשו כרצונכם, וכיו"צ מהדבורים. בזה נדק (מלוצאווי) ס"י קי"ד, בקטנה שנשאת לאיש ע"י אמה, ואציה היה בעיר ולא בא למקום החופה והקדושין כו', וע"ה העיד שלא רצה ללכת לחזן לכתוב הכחובה, ואמר לא רציתי מקודם וגם עכשיו איני רואה לכו אחס לחזן ובחצו הכחובה, עם האב לו מיר ניט (פי' אין זה נוגע לי) כו', ובעדות אחרת נזכר שאמר, אני איני רואה עשו אחס מה שהנכם רואים. וכתב דיש לדון דמה שאמר אין רצוני ועשו כרצונכם, דהכוונה דאף שאינו רואה בזה ח' ח' מ"מ מבטל רצונו לרצון אשתו ואחרים והוי כעין כופין אותו עד שיאמר רואה אני, אלא שאינו רואה לעשות בעלמו בדבר כיון שאין לו חפץ בזה, ומסכים שהם יעשו בשליחותו, ח"כ אפילו נאמר שאין כאן שליחות כיון שאמר שאינו רואה, מ"מ כיון שאמר אח"כ עשו כרצונכם, הוי חזרה ממה שאמר מקודם שאינו

עג) בשאלה מסופר מרב א', שכמדומה לו ששמע מאנשים שבעת הסעודה בלילה שתה האב עמהם י"ש, רק שאמר שא"י ראה גמורה שנתרצה, דאפשר דמגודל השכרות דאביה עשה כן, [והצ"ח כנראה לא חשש לזה, משום דמה ששתה אתם יחד, הוא דבר המוכח ונראה לכל, והטענה דמשום שכרות היא רק סברא וכעין דברים שבלב].

עד) כאן הוסיף, דאף דדחוק לפרש דלא נתן רשות, דהא לשון לכו כתבו וכו' משמע נתינת רשות, וא"כ י"ל דאמירתו אי"י נוגע לי, הוא משום דסבר דכל שלא אמר דרך ציווי ממש אי"י שליחות, דלאו כו"ע

אוצר

ס"ק לד אות יג — ד

הפוסקים

נחלה ח"כ ל"ה קדושין, אבל אין להסתפק בכך [צ"ד] כיון שקדם הרלו בכתבו, דודאי מפני זה דיינין דצריז עס המקדש כמאשמו בלדז למה עשה כן בשאט נפש, ומ"מ כיון דעבד עבד ומרואה בכך, לפיכך שלא ח"כ לתצוה המוכר. ועי' סוף הפסק בדצריז שבסקל"ט אות ג' עי'.

ובצמח צדק (מלוצבוויץ) סי' קי"ד, צקענה שנתקדשה ע"י אמה, ואציה לא ראה לצוה למקום החופה והקדושין, ומ"מ סעודת הנשואין התקיימה בציותו, וגם גרו ח"כ בציותו ג' שבוטות, ח"כ הלך בצעל ולא נודע ממנו זה עשר שנים, ועתה טוען אציה צ"ד שנתקדשה שלא לרצונו, ושלכן לא השתתף בחופה, ומה שגרו בציותו היה שלא לרצונו, והיה עס המקדש צרונו, ולא ייחדו את החתן והכלה בחדר אחד אפילו פעם אחת, וע"א העיד שלא ראה ללכת לכתוב הכתובה ואומר לא רציתי מקודם וגם עכשיו איני רוצה בו (וע"ע פרטים בלות י"ג), אחר שכתב בלות ח', דאמירתו שאינו רוצה, כיון שיש רק ע"א וצ"ד הוא גם קרובו דמקדש, וצ"א מעיד לקרובו שאינה אשתו, פשיטא שאין בעדותו ממש להוליא ממש להוליא ממש שאלו מחזיקין אותה לאשתו ע"י החו"ק, הוסיף לפ"ז, דאף שידוע בלא העד שאציה לא השתתף בחופה אף שהיה צעיר, מ"מ אין זה כאלו אמר שאינו רוצה, ולכל היותר הו"ל נתקדשה שלא לדעת אציה ושחיק, וגם זה שגרו אצלו ח"כ לא גרע משחיק ועדיף מיניה עובא, ח"כ הכה שגם נשאת הרי ל"ה ורצא [הנ"ל צסקל"ז אות ג'] פשיטא דהויא בחזקת ח"א דאורייתא אף דשהק ח"כ ע"ש, וגם בלמת קרוב לומר דנ"ד הוי נתקדשה ונשאת לדעת האב, דהא "שלא מדעתו" פרש"י בדמ"ד צ' שלא אמר לה לקבלם ולא ידע, ובדמ"ה צ' פ"י שלא הודיעהו, וצ"ד ח"א לומר שלא הודיעהו שהרי מהכנת הסעודה וגם מהפרסום הנכונ עכשיו צנשוואין כנלי זמר צפני קבל ועדה, אכן סהדי שידע והודיעהו, [ועס היות שמ"מ אין לנו ראיה שצנשונו נעשה זה, י"ל דמ"מ מדי ספיקא לא נפקא, ומה שלא היה האב צשעת החופה אינו ראיה צרורה ע"ז, דאפשר מחמת חיצה חיצה לא היה, מדצריז שכתש הקלרר דאח"כ], ומ"ש הר"ן בתחילת הסוגיא דאפילו אציה כאן כל שלא נחלה צפירוש ל"ה קדושין ודאי בו, י"ל דהיינו כמ"ש הריב"ש סי' תע"ט דאם הוא כאן ולא היה שם צשעת הקדושין ולא נתקדשה צפניו זה נקרא שלא לדעת כפרש"י בו [הנ"ל], משמע דאבזר דנתקדשה צפניו [או צידע] אף שלא אמר לה לקבלם חיישין דהו"ל מדעת האב, אמנם צשתי הרצ"א אף רי"ט צנזון שנתקדשה צפניו צפני קבל רב, משמע לכאורה דנקרא שלא לדעת האב, ע"ש, אך י"ל דהיינו צידעו העדים שלא נחלה האב צפירוש, משא"כ צסתם אמרינן דידע וצידועהו נעשה, וכדמסיים שם, שבדאי נראים הדברים שצנשונו נתקדשה ונשאת בו, וצ"ד אף של"ה האב צשעת החופה מ"מ מאחר שנעשה צפרסום פשיטא דידע, ויש לדמותו למ"ש צקדושין ג' ע"ב צבי סבולנות דצתרתה דרובא מקדשי וחדר מסבלי חיישין וה"ל עכ"פ רוב חו"ק דנעשים צפרסום הנכונ, ודאי הם ע"פ רצון האב בו עי'.

וכתב

הפ"י הוא שאינו מצטל מעשיהם אלא שכוא אינו עושה מאומה ולא איכפת לו כלל, ועשו מה שיעשו, ח"כ היינו ממש הפקיר זכותו, ונראה דהוי ק"צ מדהתם, דשם מוכיחים דהפקיר מדשהק, וח"כ כ"ש הכה דהפקיר זכותו צפה מלא, וצכ"ג י"ל דאפילו ר' ירמיה דפלוג התם וסובר דאין הוכחה שהפקיר זכותו, היינו צשתיק לגמרי, ד"ל דשהיק משום דכועס, משא"כ הכה שמתקיר זכותו ואמר שיעשו הם מה שיעשו, והכא יש גם עדיפות שהפקיר זכותו קודם למעשה החופה והקדושין, משא"כ התם. וצנזונו הוסיף בלות ח', דאף ח"ל דלשון זה לא משמע הפקיר זכותו, מ"מ צ"ד שעל אמירתו שאינו רוצה, אין אלא ע"א וגם הוא קרובו בו, וצ"א מעיד לקרובו שאינה אשתו, פשיטא שאין בעדותו ממש להוליא ממש שאלו מחזיקין אותה לאשתו ע"י החו"ק. ואחר שמוכיח מעוד פרטים מהצנזון לחזק חזקה זו, וכמוצא בלות הסמוך, סיים, וכ"ז אפילו נתפוס שלדצרי העד ליכא חשש קדושין, אבל בלמת גם לפי עדותו הא י"ל דהפקיר זכותו וכנ"ל, ואפילו ח"ל דאינו דהפקיר זכותו, [וגם אפילו צ' העידו שלא ראה, מדצריז שם להלן], מ"מ כ"ז היה לפני החו"ק, ואפשר שאח"כ נחלה מדערה צסעודה והכניסום לביתו בו, כללל דמילתא שיש כמה עעמים שאפילו נאמין לעד יש השא גמורה צהקדושין, כ"ש שמשקיר הדין אין להאמינו שכוא ע"א וקרוב, וכאן אחזק איסורא דח"א [דלכו"ע ח"ג] ותלילה להקל צזה.

יד. הוכחות שונות שהתרצה וטיעוני אמתלאות לבטלם. צאהלי יעקב סי' ס"ב, צאחד שראה לקדש צה פ' קטנה, ואציה סירב, וכשנסע לעסקיו, קדשה צסכמת אמה ואחיה הצעיר, אח"כ כתבו לאציה שישלה כהשאה שאחיה מורשה לעשות כדעשה, דאח"כ יענש המקדש צערבאות ע"פ ערעור אחיו הגדולים, [וכנראה שלא שלא כהשאה], וכתבו אליו שנית שגם להם יגיע הפסד מהערבאות, והשיב צאגרת שלומים ואגב כתב שמרואה צמה שעשו, אבל לא כתב שום כהשאה ושליחות, לאחר זמן הלך המקדש לעסקיו לעיר שנמצא אציה, ופגשו צשוק וריארו המקדש צדצרי ראוי שונים, והשיבו איך מלאך לצך לעשות זאת ואחר יודע שמעולם לא רציתי, והלך כל אחד למקומו, אחר ימים שלא האב למקדש שישלה קצת מעות למוכר הצה לקנות לה מה שצריך, ולא שלה, ועטן האב שכוונתו היתה שאם היה שולח וישלה לשאל ממנו [צח], היה מקבל ממנו קדושין צעד צחו דצין חורה, מפני שהקדושין הקודמים ל"ה קדושין, אחר שכתב, דמה שלא חשש לשלוח כהשאה [אינה מחאה אלא] שחיקה היא, שהרי ג"כ אין מי שיעיד שמיחה, הוסיף, דאע"פ שאין שתיקה הודאה כיון שאינו צמדינה, וכמ"ש הריב"ש סי' קל"ג [המוצא דה"ע] מ"מ כיון שלצסוף כתב שכל מה שעשה צנו צפני אחותו עשוי, אמרינן דהוכיח סופו על תחילתו שגם מעיקרה נחלה [וכצ"ע צסמוך דמהני הוכיח סופו על תחילתו], ואינו נאמן לומר שכתב כן כדי שלא יפסיד, וגם מה ששלה לתצוה המוכר, אינו נאמן לומר שהיתה כוונתו לקבל קדושין אחרים, כיון שנתחלה צהדיא וכוו קדושין אע"פ שלא שך, לכמה רבונות שאין להקל לעצור על דעתם ח"ו צענין ח"א, אמת שאם לא היה הרלו הקודם צכתבו, היה אפשר לדון צרלו שדובר אח"כ צשוק [וענהו כנ"ל] שמה אפשר לחשוב כמיחה, וא"כ אפילו

בב"י, וכ"מ מהריטב"א בו ובצ"ד הח"מ שם סק"ו, ואפילו להב"ש שם ססק"י [שהביא מת"ה שגם להתוס' הוי רק חששא], יש לחלק דהתם לאחזיקי כולא מילתא אינו אלא חששא, משא"כ הכא דחאי היו חופה וקדושין, ואנו מסופקים רק על צצון האב, ע"ז ודאי מהני הרוב, וכע"ז חילק הר"ן בפ"ק דקדושין גבי הרוא דקדש באבנא דכוחלא בו, עי'.

צה) כאן הוסיף, ואע"ג שהב"ש בסי' מ"ה ססק"א כתב דאפילו במקום שרוב מקדשי הדר מסבלי אין בסבולנות אלא חששא בעלמא ולא חזקה גמורה, והוא מתה"ד, נראה דהיינו לפרש"י דחשש דסבולנות הוא דשמא זה גופא לקדושין נתנו, א"כ על כרחנו ל"ד לרוב דמקדשי הדר מסבלי, ולכן הוי רק חששא, אמנם להתוס' דהחשש הוא שמא קדשה כבר, י"ל באמת דחאי אסור דאורייתא, וכן דקדק הב"מ מחשוי הרשב"א שהובאה

אוצר

ס"ק לד אות יד

הפוסקים

בזה רצון האב, ומביא עוד הוכחה לזה, ומוסיף, לכן צרור שאפילו להסבירים דגם נשואין שלא לדעת אביה לא מהני, הוי הכא בחזקה א"א, וכ"ש להסבירים דמהני, דפשיטא שהיא בחזקה א"א בלא העממים הנ"ל.

ועיין שם עוד ובהש"י הקצרה, דין אפילו לא התיחדו צביתו, מ"מ ע"ס הכנסתם לציתו הוי כחופה (והאריך בזה), והא י"א להחמיר במ"ד חופה קונה, וזה הוי לרצונו, א"כ ה"ז נשאת מדעת אביה, ואפילו למ"ד לחופה אינה קונה, מ"מ מהני לענין דיגמור הקדושין דשלא מדעתו, דהו"ל נתרנה אחר הקדושין דמהני, וכדעת כל הפוס' זולת הר"ף [ע"י בזה בסק"ג], מעשה א"א להוליאה מחזקה א"א ע"פ ז' עדים כשרים שיעידו צבירו שכל הנ"ל מהחוי"ק והסעודה וציאת החתן לבית חמיו הוי הכל רק מדעת האם לצד והאב מיחה בכל זה צפירות ושנעשה בעל כרחו, שצ"ז נגד הדעת, ואילו באו עדים היו לריכים חקירה ע"ז, ומ"מ רב א' דיש ע"א שלא רצה לקבל ברכת מ"מ אחר החוי"ק ואמר כשאשימנה לאחר אקבל מ"מ, הרי כתב דמסופק אם לקבל עד זכ, וגם דרך ע"א הוא, וגם דלדבריו אינו כלום, דאף דמיחה אחר החופה אם א"כ נתרנה כדמוכה מהכנסתם לציתו ומעריכת הסעודה, מהני מהתורה, אם עפ"ד הרשב"א דמהני רצונו אחר המחאה [ע"י בסקמ"א אות ג'], ואם שזה הוי כחופה וחששין למ"ד דקונה, וכ"ש דאפילו לדבריו אין כאן מחאה גמורה, ומ"מ שיש ע"א כשר שמעיד שלא רצה השידוך, אינו כלום לצטל מה דחזין מכמה חזקות שנתרנה אחר החוי"ק וכנ"ל, ומה בכך שלא נתרנה מקודם, ואף לרף ז' העדים אין כאן עדות, והיא בחזקה א"א גמורה מהתורה. ובהש"י הארוכה סיים כי נתקדשה ונשאת שלא לדעתו הוי בהפקיר זכותו [ע"י בזה אות י"ג] וא"כ מה בכך שלא רצה, אדרבה לכן הפקיר זכותו ולא מיחה, וגם להפ"י דנתרנה, הא יש בכאן הרבה הוכחות שנתרנה.

ובנדון אחר צנ"ל שם ס"י קי"ז, שהאצות שידכו צניהם זל"ז, אחר זמן קידש החתן להכלה בפני עדים כדת, והיא אז בת י"א, ואביה לא היה בשעת הקדושין, ותיכף כששמע אחר איך אתם יכולים לקדש בתו, איך מחמת רוב הפלגת אבי החתן נתרנה אביה ואמר אין לו עסקין וכו', ואחר כמה ימים לקח אבי החתן את הכלה לביתו, כי אביה עני, והיתה אצלו מאחר יו"כ עד לאחר הפסח, ואז לקחה אביה אצלו, ומיד שידכה לאחר והשיאה לו, וילדה לו שני בנים, והשיא, לכאורה כיון שנתרנה אביה א"כ הוי קדושין כו' איך יש לצד כיון דמיקרא כששמע אחר איך אתם יכולים לקדש בתו, הו"ל כמיחה, ולכ"ע לא מהני אף שנתרנה א"כ, כמ"ס בשו"ע [בסמ"ד], איך י"ל דא"י מחאה, אלא רק תימה שמתמיה איך עשו זאת, אצל לא אחר שרצונו לעקור הקדושין, וע"י צריכ"ש [המובא בסק"ט אות ח'] במש"כ ואין לך מחאה גדולה מזו כו', משמע מה דצ"ד אינו מחאה, מיהו לעומת זה י"ל דגם אין כאן נתרנה צפירות, דמה שאמר אין לו עסקין וכו', אדרבה משמע דמשום שסובר שאין צידו לעקור הקדושין, מש"ס בעל כרחו עונה אמן, והרי לז' העממים דמהני נתרנה, שהביא הב"ש [הנ"ל בזה אות ז'], אם משום זכין אם משום דהו"ל כאומר לאי וקבלי קדושין, י"ל דבכאן אין שום משמעות ע"ז, ולכן כיון שענין שנתרנה אינו מפורש, ע"ז תועיל הקלף מחאה שמקודם, ואם משום שא"כ עשה מעשה שלקח אבי החתן את הכלה לביתו [וכנראה בהסכמה אביה], אין זו הוראה שנתרנה אביה על הקדושין, כי הרי היתה תחילה משודכתו, וי"ל שנתרנה על השידוך שנתחילה, אצל שיהא קדושין אחרים. [ובמפתח שם כהנז, דיש להקל משום דו"ל דנתרנה משום דעשה שיש ממש בקדושין].

בשד"ך והגביל זמן הנשואין וכלך כו', עסקל"ג סוף אות ו', וע"ש בזה אות א' ד"ה והנה, צרד"ב, שלא כתב והגביל זמן אפילו

ובתב עוד, גם בגמ' דמ"ה סמכו על סברה דלא חליף כו' אפילו לקולא, ה"נ י"ל צ"ד דודאי לא חליפה הכא להכנס לחופה צפרוס כזה בלי שאלת פי אביה ובלא ברכתו כנהוג, וזה הא קי"ל כשמואל דחיישין לשמא שו"פ צמדי גם כשכאן צודאי לא שו"פ, ומדוע הכא קי"ל דל"ה שמא נתרנה האב, ודלא כשמואל דהכא, וי"ל דדוקא כשהנשואין היו שלא מדעתו דהשתא ודאי ליכא קדושין, בזה ל"ה לשמא נתרנה א"כ, משא"כ התם שהספק הוא שבשעת קדושין גופא היה שו"פ, או י"ל דהספק דשמא שו"פ קרוב יותר, ושמא שו"פ צמדי הוי רק חומרא דרבנן, מ"מ גם לפ"ז צ"ד שהספק קרוב שהיה מדעתו מעממים הנ"ל, ודאי חיישין, ואף שצ"ד דנשאת ע"י אמה, אף א"ת"ל דזה שהשמע לאוי אמה בלתי רצון אביה לא שייך כ"כ רובא ומיעוטא, וגם לא שייך לצדות סברה לומר ע"ז לא חליפה כו', מ"מ צ"ד שטעו הסעודה צבית האב א"כ הריכי בחזקה מקודשת ודאי מרצון האב כו' [ואפילו צ"ד וכמוכא בזה אות י"א], נמלא דאפילו להסבירים דשלא לדעת האב אפילו כשגם נשאת אינה מקודשת [ובצסקל"ב אות ג'], י"ל דכאן יודו דהיא בחזקה שנתקדשה ונשאת לדעתו, משום החזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה.

והוסיף, ועוד יש לאלומי כח החזקה, דעכ"פ ידוע שאחר החופה גרו אצלו כמה שבועות, וכיון שהניחם להיות צביתו כדרך איש ואשתו הו"ל חזקה גמורה שמדעתו ורצונו נשאת לו, או שעכ"פ נתרנה א"כ, וכזה דסקולין על החזקות בזה"ג, כמבואר בקדושין דף פ', וע"ש ברש"י, [ואף שהאב טוען שהיה שלא לרצונו והיה צרוג אחר, כנראה שאינו נאמן, וכמ"ס בסמוך לענין יחוד. ובהש"י הקצרה, כתב, שאין לנו לצדות מלכנו דכ"ז נעשה צביתו בלא רצונו, כיון שהאב היה צביתו, ומה שהקרוז דמקדש מעיד שכלל שבת הוי בא החתן ואומר שחזתו מגרשו, הא קרוב אינו נאמן, ועוד דאולי רק א"כ נתרנה], ואף שהאב אומר שכל זמן שהיה צביתו לא נתיחדו, אי"ז ע"ז כלל, ואנו לריכים לדון על מה שראינו שנכנס לביתו עם צחו כדרך איש ואשתו, ואפילו להסבירים דבענין חזקה ע"י מעשה, [ע"י בזה אות י"ג] י"ט סק"א אות ג'], וא"כ כאן דבענין חזקה על רצון האב מה מהני מעשה שלהם, איך נראה דזה שהאב מחזיקם צביתו והניח להם זה להיות איש לבתו, הו"ל גם כמו מעשה מהאב, וה"ז ע"ד את בתי נתיי לאיש הזה, ואף דהתם צענין ל' יום כו', יש לחלק עפ"מ"ש הר"ן [המובא בזה ע"ה], דהתם דבענין לאחזוקי כולי מלתא צענין ל' יום כו', אצל הכא דכלל החזקה ידענו המעשה שנשאת לזה, רק שאנו מסופקים על רצון האב כיון שלא היה שם בשעת החופה, ע"ז מהני החזקה הנ"ל אפילו בזמן מועט, גם יש לדמות להא דגני חזקה שדה דג' שנים, איתא בצי"ב דל"ה ז' דאם דלי ליה לא דפירי לאלתר הוי חזקה, ע"ש ברש"י כו', והא דהכניסם לביתו עדיף מחזקה דאינו טורח בסעודה ומפסידה [שצאות י"א] דמי לאלתר הוי חזקה, וכן דמי להא דהוחזקה נדה בשכנותיה דהוי לאלתר כו', ע"ש שהאריך בזה, ועוד דמה שנכנסו לביתו זה ידוע לכל, אצל מה שהיו רק ג' שבועות אינו רק ע"פ ע"א וקרוב, א"כ י"ל דלא נגרע כח החזקה, וצ"ד יש להגביר עוד החזקה בזה שצ"ד עמדה בחזקה א"א זה עשר שנים משעורב צעלה, דאגידה ביה צעון מחמתו, ועפ"ד מהר"ק וכדביארו דבריו בזה ש' צעל התניא ס"י כ"ז, דכונתו דמה שעמד הקול זמן ארוך משווי ליה חזקה, [וע"י כע"ז בסא"ר וצבית אפרים שהובאו בזה אות י"ט] י"ט סק"א אות ו', ואף דבהש"י הנ"ל דחה דעתו, וכ"כ הב"מ סוכ"י י"ט, היינו צאופן שעי' עמידה הקול לצד בלא שום מעשה, לא מהני, אצל צ"ד שיש מעשים רבים מהחוי"ק ומהסעודה שצביתו ושהכניסם צביתו, ודאי יש לרף גם עמידה הקול זמן ארוך כ"כ שמורה על אמינות המעשים האלו שצאמת היר

באר הגולה

[ב] אפילו אם לא שידך ש [לא] ואפילו אם לא נתרצה מיד כששמע אלא שתק ולא

ביאור הגר"א

[ל] אפילו אם כו'. מיחה ואח"כ נתרצה הוכיח סופן על תחילתו והווי קדושין משעת שמיעה ש [סז] הרמ"ה

אפילו

שידכו כמ"ש: [לא] ואפילו אם לא כו' ממש"ש נתקדשה שלא לדעת כו' ואביה כאן דאוכלת לר"ה הואיל ונעשו כו' וערש"י שם ד"ה הואיל כו' או שתיתקו הודאה כו' ואע"ג שבשעת קדושין ואח"כ עד שעת נשואין לא היתה שתיתקו הודאה ומסתמא שמע בין קדושין לנשואין כיון שהוא כאן וסתם זמן לבתולה י"ב חודש כו'. ריב"ש:

אוצר

ס"ק לה—ס"ק לו

הפוסקים

בשלה"ג, כתב נמי דהא דלריכח גט כשנתרצה האב צעת ששנע מקדושין, היינו דוקא בשידכו עליה קודם הקדושין [צו]. ובביתו בל"ג (מלוצבוויץ) סי' קע"ז, והוסיף, דכ"מ בתוס' ר"ד [צח], וכן בש"ג סוף הל' קדושין כתב, כיון דשידך הו"ל כמאן דארצי כו', י"ל דוקא בבש"ג הו"ל קדושין למפרע.

מיהו הריטב"א בדמ"ד צ' ד"ה אחר, כתב דמהני הרלוזי אפילו בלא שדך, ובדבריו שהובאו בסקל"ד אות צ' מבוחר דסובר דנעטר עכ"פ מהני הרלוזי למפרע [צט]. והריטב"א המוצא בשלה"ג, כתב נמי דמהני הרלוזי אפילו בלא שדך, ובש"ג הכ"ל נראה דתפס דהיינו גם אם סובר דהקדושין חלין למפרע, דאחר שהביתו הוסיף, דלכאורה כ"מ בגמ' דמ"ו א' גבי קטנה שנתקדשה כו', בלא נזכר שדכו, ומשם הלל הוכיח הר"ן [שצ"ס] ואות הכ"ל [דחילי קדושין למפרע]. וצ"ד דוד הכ"ל, כתב שם בפ"ג שצ"ד בתוס' דמ"ו א' ד"ה צון, דמהני הרלוזי בלא שדך, ע"ש הוכחתו. ועי' בפניני לדמ"ד צ' ד"ה שם מאן, מש"כ בלאר מה סברת הס"ד דהתם דגם בלא שדך חיישי רב ושמואל לנתרצה מעיקרא.

לו, ואפילו אם לא נתרצה מיד כו'. עי' בשלה"ג ש"כ הטור מהרמ"ה. וכ"כ הריב"ש סי' תע"ט צנדונ, וצ"ח, דהא דחמירין גבי נשואין [שלא לדעתו דמ"ה צ'] דהא דשתק משום דרתח, היינו דחיישין שלא תחלל בתרומה דשחא שתק משום דרתח, כיון שלא נתרצה בפירוש, אבל מ"מ חין זה כלומר ממש, אלא אם נתרצה אח"כ נאמר שהוכיח סופן על תחילתו דשתק משום דניחא ליה [ובלבו נתרצה מיד, לצו], וכ"מ מהא דליתא התם דנתקדשה וגם נשאת שלא לדעת אביה ואביה כאן ושתק, [דלר"ה מקודשה כמוצא בסקל"ד אות ג'], ומסתמא כיון שהיה כאן שמע שנתקדשה שלא לדעתו, [ואפשר היה לומר דשתק משום דרתח], ואעפ"כ כשנשאת

לה. אפילו אם לא שידך. כ"כ הטור בשם הרמ"ה. וכתב בט"ז קדושין סק"ג, דמשמע דהוי קדושין ודאי, וי"ל דהרמ"ה לשיטתו דכיון דהקדושין חלין מכשתא ע"פ הרלוזי דעכשיו, חין להלך צין שדכו חו לא שדכו, אבל לטעם הר"ש [הכ"ל בסקל"ד אות צ' ד"ה ויש] דחילי הקדושין למפרע, י"ל כיון דתמיכהו על דעת הרי"ף היה משום דכלל הסוגיא משמע דמהני רלוזי דאח"כ, א"כ י"ל בלא קאמר אלא רק דומיא דהסוגיא דמייירי בשדך, אבל בלא שדך לא מהני למפרע כו', דכלל שדך מ"ל צאמת דנתרצה למפרע, דילמא מעיקרא לא ניחא ליה ורק השתא הוא דנתרצה, וכדחמירין בסוגיא דילוף שלא מדעת שצ"מ דכ"א, אבל בשידכו ה"ז עומד ללזוז ול"ד להסם, וע"ש שדחה למה ש"ל לכאורה שגם בלא שדך יועיל למפרע, והוסיף, דלענין חשש קדושין י"ל דיש ראייה מהגמ' דהוי צנתרצה גם בלא שדך כו', מיהו שיהיה ודאי קדושין חין ראייה, רק ספק הוי ולריכח גט.

וכן מבוחר בארץ נבי סק"ז צפי א', דלהטור והרמ"ה דמהני הרלוזי רק משעת שמיעה משי"ה מהני אפילו בלא שדכו, אבל להסוברים דמהני הרלוזי למפרע משעת קדושין, היינו בשדך מקודם, דמשי"ה הוי קדושין למפרע, דחמירין אם היה שומע קודם לכן, נמי היה מתרצה. והמקנה לדמ"ו א' להסוברים צין, כ"כ אליבא דרש"י בדמ"ד צ', במה שפי' להא דרב ושמואל בד"ה והוא ששדכו, דבשדך צה לאביה קודם קדושין דליתא לספקי שחא נתרצה כששמע והו"ל קדושין למפרע, ע"כ, והטעם משום דחין סברה דכלל שדכו מקודם יועיל למפרע רלוזי האב דאח"כ [צו], וע"ש דמשמע ק"ת דכן דעתו אליבא דהתוס' הכ"ל. וכ"כ דעת רש"י, צ"ד דוד (פסקי הלכות) ח"א ד"ה טור צ', דלרבינא [דקיי"ל כותיה] דמהני למפרע צנתרצה צהדיא היינו דוקא בשדך. וע"ש בדבריו שצ"מ ס"ד, ובחמירי צינה שצ"מ ע', דמבוחר דלמפרע מהני רק בשדך. והר"י, המוצא

שמביא כן בשם הר"י מפאס, (וכר"ף לפנינו ליתא, ואולי היינו הר"י המובא בפנים מהשלח"ג), אלא שצ"מ מדבריו שבדמ"ה ב', שכתב שם דהר"ל קדושין למפרע כדאמר' ברצה האב היכא דשדכו. וכ"כ בפסקי הר"ד שדמ"ה בדמ"ד ב' ד"ה אמר ר"י, שאילו נתרצה כששמע מהני למפרע כיון ששדכו עמו, וידע בדבר, אבל בלא שדכו אע"פ שנתרצה בשעה ששמע אינו כלום דבעינן רצון האב בשעת קדושין, ובלא שדכו ליכא למימר איגלאי מילתא למפרע. [מיהו כ"ז כתב אליבא דרב ושמואל, ח"ג לידן דמהני רצון האב אח"כ, אבל התוס' ר"ד עצמו הא סובר דבקטנה לא מהני רצון אח"כ כלל, וכ"ל בסקל"ד, ובפניה דמהני רצון, עי' בסק"ט דמבאר דהוא לאו משום הרצון אלא כיון דלא מיהא סגי כו'.

עט) ואע"ג דהריטב"א שבסקל"ב אות ג' ד"ה גם, כתב לענין דהתם, והוא ששדכו, התם הא לא מיירי בנתרצה בהדיא אלא יש רק הוכחה שנתרצה, ובוה ס"ל דל"ה הוכחה אלא בשדך מקדם, וכ"מ מדבריו שבדמ"ה ב' בעובדא דקריבא, דלהוכחה דהתם צריך שיהא גלוי מעיקרא שנתרצה, דבכ"ג דמי לחששא דרב ושמואל דאינו אלא בשדך. [ולפ"ז מש"כ המקנה המובא בפנים מרש"י דלמפרע מהני רק בשדכו, י"ל דאין הכרח מדבריו דהיינו נמי בנתרצה אח"כ בהדיא, דהא רש"י קאי אליבא דרש"י דחיישי גם ל"שטא" נתרצה, ורק מצד הסברה י"ל כמשי"כ המקנה].

עו) וע"ש שהוכיח כן מהא דמהני עיכוב הבת, דאם נימא דמהני הרצון למפרע גם בלא שדך, א"כ איך סובר רב שם דגם הבת יכולה לעכב, הא אפילו נימא דמהני עיכובה רק לפני שנתרצה האב, כפרש"י שם, מ"מ כשמתרצה האב אח"כ הרי היא מקודשת למפרע, אלא צ"ל דלמפרע מהני רק בשדך, והא דמהני עיכוב הבת היינו בלא שדך, וקאי למ"ד דרב ושמואל חיישי גם בלא שדך, ואז לא יועיל הרצון למפרע. ועי' כע"ז ביד דוד ד"ח טור ב', דלרב ושמואל גופא יש חילוק, דבשדך חששו לנתרצה גם למפרע, ובלא שדך חששו רק לענין מכאן ולהבא כו'. ולעצם קושית המקנה דאם מהני הרצון למפרע איך מהני עיכוב הבת, עי' בזה בסק"מ. וע"ש בדעת רש"י בסוף הערה ע"ט.

עו) והביא בקרית מלך רב ח"א דל"ט ג', ואחר שביאר דמכתב רק דצריכה גט ולא קאמר דהוי מקודשת, משמע דסובר דמשום הרצון הוי רק ספק מקודשת, הוסיף, ומשמע עוד דסובר דכלא שדך אינה אפילו ספק מקודשת. [והנה בדברי הר"י שבשלח"ג מהרי"א אין הכרח דהיינו משום דסובר דמהני הרצון למפרע, מיהו בצ"ע המובא בפנים נראה דכוללו עם הסוברים דמהני למפרע, ואולי משום שכן מבוחר בר"י שהביאו המדריכי, וכנ"ל בסקל"ד אות ב' ד"ה וכן].

עו) ע"ש בדמ"ד ב' ד"ה איכא, שכתב דהיכא דשידכו ונתרצה צריכה גט. מ"מ מכאן אין הכרח שכן דעתו, דלפי סדר הדברים שם מבוחר

באר הגולה

ת. מהל' דרב ושמאל
קדושין דף כ"ט ע"א

ת [לב]

אפילו אם נתאכלו המעות קודם שמיעה

ביאור הגר"א

[לב] אפילו נתאכלו
כו. כמ"ש רפ"ג וראיה
וממה דפריך שם מ"ז א' אם מאן ימאן כו' והתם האי ביאה ליתנהו בעולם. שם :

אוצר

ס"ק לו—ס"ק לז

הפוסקים

בדבריו שבהערה פ"ח. והנה מה שהוכיח מדמיו, ע"י בהערה נ"ג
ש"מ בגמ' שם פ"י אחרים, ועל הוכחה מחולקת, ע"י צ"ד דבסמוך.

ובמקור ברוך (לר"צ קלעי) ס"י ע"ז, נדון שחק יוס' א' משמע
ואח"כ נתראה, כתב דלרוב המ"י הכא צ"ד הו"א ושתק
ולא נתראה צפירות ל"ח, [ע"י צחוס' רי"ד ועוד פוס' שבסמ"ב
אות ד', דמפרשי דרז' ושמאל דהא דהוי ספק כששמע ושתק,
היינו אפילו אומר עכשיו רוצה אני, לאכתי הוי ספק שמה מקודם
לא נתראה, הרי דבצ"ד דל"א הו"א כו"ס, ולי"ח] אלא להרמ"ה דאמר
הסמ"ע, מיהו נדונו שראה מקודם לקדשה לפי, ונחתים נתקדשה
לו בעצמה בלא ידיעתו, מבואר שם להלן, דאפשר דהכא מדו
להרמ"ה דהוכיח סופו על תחילתו.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"א, הנה דצ"ז עור' ד' דהכא י"ל דלכו"ט
אמרין דודאי הוכיח סופו שנתראה מתחילה, דאחר שהביא
להרמ"ה, ולפמ"ש שם מקודם דשתיקה בכל מקום מורה להספיק
על הדבר, כתב, דל"ד הכא לפלוגתא דרשב"א ורבנן [בחולין דל"ט
ה"ל לענין הכותב נכסיו לא] והלא שחק ואח"כ לווח שאי אפשר
בהם, אי אמרין הו"א כו"ס, דהתם הוא להוכיח להיפך ממה שסתם
שתיקה מורה, משא"כ כאן, ועוד הא האז נאמן על קדושי צהו,
וכמו כן נאמן לומר שמתחילה צעת ששחק נתראה פה. מיהו לענין
דינא כתב בפסקי הלכות שם דצ"ז ע"ז, דמקודשת רק משעת רצו,
וצי"ר שם בזה קצ"ל, דמש"ה כתב דלא כדעת הרמ"ה דמועיל
משעת שמיעה ושתיקה, דהנה ראיתו הוא מהא דנתקדשה וגם
נשאת שלא לדעת אביה [וכמ"ש הריב"ש ה"ל], דאיגלאי למפרע
דשתיקתו שצעת הקדושין היה הודאה שסילק עלמו ממנה ומקודשת
למפרע, וה"נ בלאומר צפירות ששתיקתו היתה לדעת כן, וכבר הוכחתי
שהרי"ף והרמ"ה חולקים גם בהא דנתקדשה ונשאת שלד"א [כמוצא
בסקל"צ אות ג'], ואף שאין צידי להכריע נגדו דין ההוא, אבל
נדון זה ששחק ואח"כ אומר שנתראה, אף שהמרדכי נמי סובר בזה
בהרמ"ה כדכחצתי לעיל [ע"ש דנ"ט כהגהה א'], מ"מ נ"ל ברור
דאין הקדושין חלון משעת שמיעה, מדין שתיקה לאחר מתן מעות,
וכדוכחתי בצ"ח דעת הרי"ף ע"ש [בדנ"ז ע"ד, ולדבריו י"ל
דמשעת שמיעה ל"ה אפילו ספק קדושין].

לז. אפילו אם נתאכלו המעות קודם שמיעה. כ"כ העור בשם

הרמ"ה. ומהרי"ק שורש ל"ב (ראשון, והוצא בקיור צח"מ סק"ט
וצ"ש סק"י), הקשה כיון דסובר הרמ"ה דלא מהני כרצו אלא
משעת שמיעה, א"כ איך מהני בנתאכלו המעות קודם השמיעה, הא
בנתאכלו נעשו מלוה גבה וצמלוה אינה מקודשת, וכתב, דל"ל כיון
דבתורת קדושין יבחינו לא חשיב מלוה לעכב הקדושין, כדמוכח בר"פ
האומר דנ"ט א', גבי האמק"ל לאחר ל' יום כו' דמקודשת אפילו
נתאכלו המעות, משום דל"ד למלוה כו' כיון דלקדושין נתנו כו'
[וכדוכח צח"מ מ' סעיף א'], וע"ש שהוכיח כן גם מחוס' הר"פ.
וכבר

בבנתקדשה וגם נשאת שלא לדעתו ושתק דאכלת בתרומה, דהיינו משום
דחלין הקדושין למפרע [בדא"א], דאל"כ במה נתקדשה, אלא שהוסף,
מיהו יש לדחות דר"ה לטעמו דחופה לבד קונה וגומר.
(פב) מיהו לטעם זה היינו דוקא כשאמר בהדיא שכבר או נתראה,
וכ"מ קצת מלשונו דלהלן כאן.

כשנשאת אח"כ ג"כ שלא לדעתו, אמרין דמוכח דניחא ליה, דכולי
כאי ל"ה שחק, והוכיח סופו על מאי דשחק מתחילה צעת קדושין
דלאו משום דרתח הוא, ואף שיש לדחות דהתם מיירי שלא שמע
מהקדושין עד שנשאת ושמע משתיקן יחד, מ"מ לא משמע הכי,
שכל הזמן שיש בין קדושין לנשואין דהיינו י"ב חודש כו' לא שמע
אף שהיה כאן, דא"כ הו"ל לגמ' לפרש כהדא. וע"י בהמקנה לדמ"ה
לחוד"ה צפירות, דמבאר דכ"כ התוס' דמ"ז א' ד"ה בין, דבנתראה
בפירות אפילו שחק צעת שמיעה ואח"כ נתראה חיישין שמה נתראה
צעת שמיעה ומקודשת משעת שמיעה. ובתשו' מהרי"ל ס"י נ"ב
מבואר דהא דמהני גם ששחק ואח"כ נתראה, היינו גם להפוסקים
שהוצאו בס"ק הסמוך דצעינן שלא נתאכלו כו'. וע"י בעלמז' יוסף
שבהערה ק"א שצי"ר שכ"ד הפוסקים שהוצאו במרדכי. וכ"כ ציד דוד
המוצא שם, דבצ"ד דמהני ראוי אחר שתיקה. [וע"י ברא"ש המוצא
בתחילת סקל"ד, שכתב דבצ"ד שנתראה מיד כששמע הו' קדושין,
ומשמע דאילו שחק כששמע ואח"כ נתראה, ל"ה קדושין, ואולי י"ל
דכיון דאמרין הוכיח סמ"ח הרי גם כה"ג כששחק ואח"כ נתראה,
קרי ליה נמי נתראה "מוד" כששמע].

ובארץ צבי (ותאומי לביה) סק"ב, מבאר דגם ששחק צעת
קדושין, ואח"כ נתראה נמי מהני, דאחר שהביא דלהרשב"א
[דמ"ה צ' ד"ה אפילו] רק בנשואין שלא לדעתו ושתק אמרין דרתח,
אבל שחק בקדושין הו' ספק, וכתב להוכיח דרשב"א בנתקדשה צפוני
ושחק אמרין נמי דרתח, הוסיף, מ"מ אין נפ"מ בזה. לדיון דהכא,
דגם לרש"י י"ל דרק ששחק לחוד אמרין דרתח, אבל בנתראה אח"כ
אמרין דאגלאי מילתא דשחק לאו משום דרתח, דדוחק לומר דהכא
דוקא ששחק כששמע אחר הקדושין מהני ראוי דאח"כ ולא כששמע
צעת קדושין, דהא הריב"ש [ה"ל] הוכיח דאף דהיה אפ"ל דצעת
קדושין רתח, מ"מ כשנתראה אח"כ מוכח דגם ששתיקה צעת
קדושין לא רתח אלא נתראה.

וכתב המקנה בק"א כאן ע"ד הרמ"ה, דמלשונו משמע דס"ל
להרמ"ה דהוי קדושי ודאי משעת שמיעה, משום דאמרין
הוכיח סופו על תחילתו דשתיקתו הו' הודאה על הקדושין כו' פה,
וכ"מ קצת מדס"ל לרב ששחק ואח"כ מוחה האז דיכול לסבב ואמרין
הוכיח סופו על תחילתו דשתיקתו לאו הודאה היא, ה"נ
י"ל לדין איפכא בנתראה לבסוף, אך נראה דל"ה אלא קדושי ספק
משעת שמיעה, דקו"ל בחולין דל"ט צ' ובכמה דוכתי דששחק ולבסוף
לווח הו' ספק אם אמרין הוכיח סופו על תחילתו [או] דשתיקתו
הו' הודאה, ועוד נראה דמוכח מסוגיין דמ"ז א' מדמשני לריב"ה
קדושין לדעת אביה, וע"כ לרב דחיישין לשמא נתראה צעת קדושין
[נ"ל הא דלריב"ה קדושין, הוא משום] דלא מהני אם נתראה אח"כ
להיות בודאי קדושין אלא לריק לקדש פעם אחרת לדעת אביה, וה"ה
לדין ששחק ואח"כ נתראה ל"ה קדושי ודאי משעת שתיקה אלא
ספק, [והכוונה דקדושי ודאי ל"ה אלא משעת רצו ואילך, ע"י

(פ) אמנם הריב"ש לא פי' דמיירי דשמע בשעת קדושין ושתק, ורק
מבאר שבדין וגמ' צ"ל מסתמא שמע מהקדושין במשך הזמן שלפני
הנשואין, ואולי סמך ע"ז שבגדון הריב"ש נתקדשה בפניו, ומ"מ כתב
דאפילו נימא דמה ששחק הוא משום דרתח, מ"מ כיון שגם נשאת הוכיח
סופו על תחילתו דנתראה, ע"ש.

(א) כאן כתב עוד, שכ"מ קצת מהריב"ש הנ"ל דהא דס"ל לר"ה

אוצר

ס"ק לו

הפוסקים

ומצאנו למ"ד גדלו הקדושין עמה לאורייחא, אף שנתאכלו המעות, משום דדמי למקדשה לשחגדל וכמקדש לאחר ל', ואף דבקטנה ליכא שעבוד מהחורב להחזיר, דכא כי יתן וגו' פרע לקטן, מ"מ כיון דתקינו לה רבנן קדושין משתעבדת בכסף הקדושין, [וצריענא שם איתא, שעבדו חכמים והפקר צ"ד הפקר], וא"כ מצוה דבקטנה דכחא דיש לה אצ אלא שנתקדשה שלא לדעתו, ולא תקינו לה רבנן קדושין, אין עליה שעבוד להחזיר, וא"כ מאי מהני דדמי למקדש לאחר ל', [וכן הקשה בדברי אמת בתחילת קו"ב], וכחצ, ואפשר כיון דשייך זה קדושי לאורייחא דבריו האב, ל"ד לשאר קטן ושייך זה שעבוד, כדאיתא בסעיף זה להבן לענין גדלו קדושין בזה דלעזר ראשונה. וע"ע דא באור"פ לסי' מ' סק"א אות ג'. וע"ע מה שציאר לפי הסברה דהוי כערב ויש לו הנאה, דל"ש בנתאכלו כו', דו"ל דדמי גם בזה למקדש לאחר ל' שגם שם היתה הנאה למקדש חלות הקדושין ומהני כיון דהוי הנתינה בחזרת קדושין, וכמש"כ הר"ן ר"פ האומר ע"ש. וע"ע מש"כ ע"ד דעה זו, בעיני קדושין סק"ב.

ובאבני מלואים סק"ב, כתב דלכאורע קשה על הטעם דהו"ל כללית ל', מהא דאיתא בצבורות דמ"ט דסו"ב שמואל דהפודה צבור חוץ ל' ונתאכלו המעות אינו פדוי, משום דל"ד למקדש אחר ל' דמקדשת אף שנתאכלו המעות, דהתם בידו לקדשה עכשיו, משא"כ בפדיון, והרמ"א צו"ד סי' ש"ב פסק כשמואל, וכ"פ בתה"ד סי' רס"ד, וא"כ במקדש קטנה לכשיתראה האב, דאין בידו לקדשה עכשיו, הרי כשנתאכלו המעות הו"ל מלוה, ועוד אפילו להפוסקים שם כרז דהתם דבנו פדוי, מ"מ קשה הא המקדש לכשיתראה האב הו"ל דבר שלא בא לעולם כיון דהשתא [צעת הנתינה] לא חיילי אלא לאח"כ, וכדאמרינן בכתובות דנ"ט, ע"ש, וא"כ אפילו המעות צעין איך חיילי כשמתראה האב אח"כ, דהא ל"ד להפודה חוץ ל' דחשיב בא לעולם, וכמ"ש המל"מ פ"ד דאישות ה"ו סד"ה ודע, משום דהוי רק מחוסר זמן דממילא קאחי, דאינו מחוסר מעשה, אבל מקדש קטנה לכשיתראה האב הו"ל כמקדש א"א לאחר שימות בעלה דהו"ל דבר שלב"ע, דאפילו המעות קיימין אח"כ אינה מקודשת, ונראה לפמ"ש הריטב"א [המוצא בס"ק הסמוך] צעט דחלו הקדושין כשמתראה האב, דהוא מדין תן מזה לפי ותתקדש בתי לך, דמקדשת בנאה שעתה דברו, דהוה פרוטה, וכאומר הנה הכסף שנתת לצוי שיבא שלח כו', ואפשר שהמקדש נהכוין לכך כו', ע"ש, א"כ כשהמקדש נתן הכסף ע"ד האב כו' הו"ל כמדבר עם האב כו', דכיון דעיקר הנתינה היה על זד ערבות האב, דאם לא יתראה תחזיר לו הכסף, ו[כשיתראה] אפילו נתאכלו שצ"ק לה חובה, (וע"ש דמצאנו דל"ע דלא ידע האב בתחילת הנתינה, מ"מ הא מצוה צ"י חו"מ סי' קכ"ט בשם חזק התוספה, דבערבות דאח"כ מקרי ערב צעט מתן מעות), נמצא דעיקר הקדושין בשם האב קאחי, וכו' לגבי האב ל"ה דשלב"ע, דהא ביד האב לקדשה עכשיו. וע"ש דציאר דבזה א"ש נמי דלענין מקדש הקטנה וגדלה דקו"ל דל"ה קדושין אפילו המעות קיימין כו', וכו"ו משום דליכא אצ הו"ל רצוי דעלמה אח"כ דבר שלב"ע.

ובלמח

דחוי דשלב"ע, דשם אין עתה בידה להתקדש, ולאחר שיהיה בידה יהא לה דעת אחרת ושמן לא תרצה או להתקדש כו', משא"כ הא דהא מקדשה לכשתהיה שליח, וגם אז מקדשה בעבור אביה לא בעבור עצמה, א"כ כמו דיכול לומר לאביה הרי נתן מקדשת לי לכשתרצה, דהא בידו לקדשה עכשיו, ה"נ יכול לומר לבתו האמק"ל כשירצה אביך, ר"ל בשביל אביך דאין היא המקנה אלא אביה הוא המקנה ויש בידו לקדשה עכשיו, דבשלמא אם היה גותן לה [עכשיו] רשותו היתה היא המקנה והיה זה דבר שלא בא לעולם, דמתחילה לא היה בידה

וכבר כתב בן הרשב"א בסוגיין דמ"ד ב' ד"ה ואקשי, דאחר שציאר דהקדושין חלין כשישמע האב ולא צעט נתינה כו' [וכמוצא בסק"ל"ד אות ב'], הוסיף, והכא אע"פ שנתאכלו המעות קודם ששמע נמי חיישין לה, דהו"ל כאומר האמק"ל לאחר ל', דל"ע שנתאכלו המעות מקודשת. ובטעמא דהו"ל כאומר כו' אע"פ שלא אמר, מצאנו שם להלן, משום דכל המקדש קטנה שלא לדעת אביה יודע שאין קדושה קדושין אח"כ יתראה האב, א"כ על דעת שיחפיוס האב הוא מקדש כו' [וכיו ממש כמו שאמר, ערוה"ש סעיף י"א]. וע"ע צביאור טעם זה בקטע הסמוך. וע"ע צ"ש מש"כ ליישב דלא תקשה ממש"כ בסי' כ"ה סוסק"ג לענין קדשה בגזל ואח"כ קנה. וכחצ בלמח נדק (מלוצאוויץ) סי' קט"ז, דכל הפוסקים הסוברים דמהני רצוי למפרע, [וכמוצא בסק"ל"ד אות ב'], סברי דמהני הרצוי אפילו נתאכלו המעות, והר"ן המוצא שם כ"כ בזה"ל, וכ"מ מהר"י המוצא שם כו'. וכ"כ דעת הר"י המוצא בשלה"ג, בקריית מלך רב ח"א דל"ט ג', דמשמע מסתמיות לשונו דאינו מחלק בין נתאכלו המעות או לא וצ"ן נערה לקטנה [כדמחלק הריטב"א המוצא בס"ק הסמוך] אלא לעולם מקודשה [מספק, לשיטתו, ע"י הערה ע"ו] כל שנתראה האב אח"כ. ודעת האחרונים להלכה, ע"י צס"ק הסמוך.

והח"מ סק"ע הג"ל כתב מקודם צעט הרמ"ה, משום דבהכ"ה הנאה שנטעה רצונו מתקדשת, ודומה להנאה מחילת מלוה, [ע"י כע"ז צב"מ הסמוך, ביתר ציור]. וכחצ המקנה כאן, נראה כוונת הח"מ דהרמ"ה לשיטתו דקטן שלוח מאחרים חייב לשלם כשיגדל, כמוצא בחו"מ סי' רל"ה סעיף, [לכן אפילו נתאכלו המעות הו"ל הנאה צמאי דשצ"ק לה חובה ע"פ דבורא], מיכה שם בחו"מ יש חולקים דסברי דפטור, ולא שייך מחילת מלוה, ותו דלהרמב"ם המוצא בסכ"ה סעיף י', אינו יכול לקדש בהנאה מחילת מלוה, וז"ל כמ"ש מהר"ק הג"ל כיון שנתן המעות מתחילה לשם קדושין, ובקריית מלך רב ח"א דל"ט עור ב', העיר הא אפילו לציאר הרשב"א ומהר"ק, מ"מ הא טעמא דמהני בללית ל', כתב הרשב"א צחות סוגיא, דכיון דלשם קדושין ניתנו הרי משלל נגמרו הקדושין יש עליה להחזירם, וא"כ רואים אנו אותם כאילו הם צעין, ובאותה הנאה מקודשת, וכן מצוה דתוס' יצמות דל"ג צ"ד קטורה, ע"ש, וא"כ הכא אם לא יתראה האב ובעלו הקדושין ע"ז, אין לתצטע ממנו דיחזיר מי אמר לך שתתן, והיא הלא קטנה ואינה חייבת להחזיר [להדעת השניה ה"ל], ועוד שתאמר הרי אני אינה מעבדת, וכחצ, דל"ל דסובר המהר"ק דכיון דלא נתן אלא בחזרת קדושין, הרי כל שנתעלו אפילו היתה העבדה מזה שלא ראה האב, מ"מ חייבת לשלם, שהרי לא נתן בחזרת מתנה והוי כאילו התנה עמה ע"מ שחבא מקודשת, והוסיף, אבל נראה דהיינו כשהגיעה לעונת הפטעות [ע"י עד"ז בסק"ל"ד אות א'], דאם צעט שנתן לה היתה פחותה מזה, נראה דאינה חייבת לשלם גם בזה"ג, וכמש"כ בה"מ כפכ"ו מהל' מלוה גבי קטן שלוח שחייב לשלם משהגדיל.

ועיין במלחמת אבן כאן ד"ה עוד, שהקשה מדברי הרשב"א עלמנו ביצמות דק"ט ב', גבי קטנה יתומה שנתקדשה וגדלה,

(פג) מאבני מלואים סק"ב ד"ה ויבאר, שכתב ג"כ בטעם הרמ"ה משום דחייב לשלם כשיגדל, ושכן פסק בחו"מ סי' צ"ו [ע"ש בסעיף ג']. (פד) וביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"ז ג', מבאר באופן אחר בטעם דל"ה דשלב"ע לכה"פ כשהמעות בעין, דהוי כאילו אמר לה התקדשי בעת שירשוד אביך ויעשאר שליח, וממילא אח"כ כשאומר האב שרצה, נעשית שליח לקדש עצמה, וגם כסף הקדושין שנתקדשה באופן זה, הם בידה, מקדשת תיכף כשנעשתה שליח ע"ז, וכמו בלאחר ל' דמקדשת לאחר ל' אף דלא חזר ואמר לאחר ל' כלום, ול"ד להאמ"ק לאחר שאגרשך

[ג] וי"א דאם נתאכלו המעות קודם לא הוי קדושין (מרדכי פ' האיש מקדש בשם ביאור חגר"א רש"ם ורמב"ם ורמב"ם ורמב"ם)

בד"א

[ג] וי"א כו'. כמ"ש
ביבמות ק"י א' דוקא
דבעל אבל בלא"ה לא
מהני הבעילות הראשונות אע"ג דנתרצה עכשיו. מרדכי שם :

אוצר

ס"ק לז—ס"ק לח

הפוסקים

מציא הסכמת עוד פוסקים ע"ז, והוסיק, דדמי נהא דאמר' צפ"ק דקדושין דז"צ ז', אמר לה כנסי סלע זה צפקדון וחזר ואמר התקדשי לי זו, שמקודשת כשנחלתית וכו' צעין, ה"נ בשעת רצויה וכו' צעין, דהרש"ם הביא ראיה מהא דאמר דדמי' א' גבי פיתח לשם אישות כו', דלריכח קדושין לדעת אציה, והיינו מפני שהביאה שהיא הקדושין אינה צעין בשעת רצויה וכו' וכן צריך קדושי כסף כו', ואפילו אמר אילו ידעתי אז נחלתית, לא מכני, כיון שאינו עתה צעין. ועי' בחאומי צבי (ארץ צבי) סק"ט מ"ש להוכיח שצ"ד רש"י, שהרי דדמי' שם פ' דלריכח קדושין אחרים. וכבר העיר צדינה דחיי ח"צ דע"ז שאין הכוונה מוכרחת, ד"ל דה"ל דאמ"ל דה"ל דלר"ך רצויה חלל דחדא נקט כו', עי' בהערה י"ג.

והנה צפ"ק הקודם ביארו הפוסקים צעם כדעב דהתם דמהני אפילו נתאכלו, משום דדמי למקדש לאחר ל' כו' דהמעות לקדושין נתנו כו'. וכתב ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"ע עור ז', דדעת המרדכי דהכא לא חשיב צדו לידה צדורת קדושין, ואף כשהיא נערה ויש עליה שטבד המעות [להחזיר אס לא תתקדש], עכ"ז אינה מקודשת דהא היא אינה יכולה לקדש עצמה מה. וכע"ז צע"ז ארזים סק"ט, דהביא מה שכתב הצ"ח צסק"י, דהצ"ח שחמה על הרמ"ה כו' אשתמיטתיה מ"ש מהר"ק, וכתב, ולי' דלא נוחא להצ"ח טעם מהר"ק, משום דהכא ל"ד למקדש לאחר ל', דהכא אין צדור להתקדש עכשיו כו', ומהסוגיא שהביא המרדכי נמי נראה דל"ד כו', ואף שמהר"ק והרמב"ם נראה דחששו להסביר דהתם דגדלו קדושין עמה, נראה דאינו חלל מדרבנן, וכמ"ש הצ"ח ס' קני' כו'. ובאמרות טבורות כאן דנ"ט ג', מצא דל"ד להתם שנתן צדורת קדושין גמורים, וכל שלא קבלה קדושין מאחר אין שום ספק בקדושין וצדורתה אכלתיונה, וכו' נתן לה רשות להוילאם ולא נעשו מליה, ומקודשת בצדורה הנאה ומקדשה נפשה בצדורת זוזי דיהיב לה, וכמ"ש הרש"ם שם, ואם הוא חוזר זו אינה חייבת להחזיר, וכמ"ש הר"ן שם, אבל הכא דהקדושין שנתן חלוין צדפיון, דאם לא יתירא הכא אינם קדושין כלל, לא נתנו צדורת קדושין גמורים, ואם צא לחזור קודם שמיעת אציה חייבת לשלם לו (פ) אס אכלתם, וכו' דומה למקדש צעט לאחר ל', דכשאין השטר קיים צדורתה אינה מקודשת לפי שאז חלים הקדושין, וה"נ בשעת רצויה חלים הקדושין וצריך שיהיו המעות אז צעין. [ועי' בהערה ס"ה מש"כ בשם הרש"ך ועו"פ, דלהרמ"ה נמי מהני למפרע כו']. ועי' צערוך השלחן סעיף י"ג, מש"כ צעט דעה זו דל"ד למקדש לאחר ל'. וסריטצ"א

עכשיו כסף הקדושין ואין צורך בזה לדין דשליחות.

(פ) ועי' בהנה ב' דהעיר על ראית המרדכי מהא דיבמות, דאף דהתם משמע דגם בקדושי כסף וכשהמעות בעין נמי אינה מקודשת מהחזרה כשהגדלה, נראה דסובר המרדכי דאם תמאן בעודה קטנה א"צ להחזיר כסף הקדושין לכן גם כשהם בעין חשיבי התם כנתאכלו, ואף דכשתמאן עכשיו ותצא בגט תצטרך להחזיר, וזה חיוב שחייבה חכמים עתה.

(פ) ואף דיש פלוגתא בזה לענין קטן, כג"ל בס"ק הקדום ד"ה והח"מ, אפשר דכוונתו כיון דמעיקר ודין אילו היתה גדולה היתה חייבת, נמצא דאין כאן נתינה גמורה.

ובצמח צדק (מלוצאוויץ) ס' קט"ז אות ז', הקשה נמי מהגמ' דכורות הכ"ל, דהא לשמואל לא מהני נתאכלו המעות, ואיך קאמר שמואל כאן דחוששין לרצויה הא, אס נפרש דמהני משעת שמיעת ואפילו נתאכלו קודם שמיעת כו', ושגם אליבא דרב קשה כו' וגם אפילו המעות צעין כו', דצקדושין דכ"צ ז' אמרין לענין המקדש לאחר שאתגיר דל"ה צידו דכיון דצריך תלתא מי יומר דמזדקקי ליה, וכו"כ כיון ותלה ברצון הא, כו"ל כמי יומר דמזדקקי ליה כו'. ועי' צדור ז' מה שדן דלשיטת זו ו"ל דהתם שאני דחסר גם מעשה [הגירות] מש"ס צדור דמי יומר דמזדקקי כו"ל אין צידו כו', וכע"ז לענין לאחר שאתחרך דהתם, או לאחר שאגרשך דחסר גם מעשה עם חסרון ידיעת רצויה דאמ"כ משא"כ הכא חסר רק רצון הא, דלא נקרא דשלצ"ט, ומ"מ ו"ל דדומה למקדש לאחר שאתחרך דאף דנקרא לגמרי צידו ולא כמחוסר מעשה, מ"מ לא מהני משום דמעיקרא דעת אחרת כו', וכו"כ דעתה לאו כלום הוא, ואף דצנערה ל"ל הכי, מ"מ ו"ל דדמי לאחר שאגרשך, דאף דנקרא דבר צידו לגרשה ולא מחוסר מעשה, ועכשיו רוצה להתקדש לו אח"כ, מ"מ הא לאו צידו משום שמה לא תרצה אח"כ, וא"כ כ"ש דאין צידו שיתרצה הא, ואחר שכתב דלסביר דחלו למפרע משום דהוי זכות א"ש כו', הוסיק, ואפשר לפ"ז ג"כ ליישב דעת המרדכי, בסובר דמהני ברצויה רק מכאן ולהבא, [דאף דיש לומר דצדורה ל"ה דלא הוי זכות ודאי, מ"מ] כיון דיש לומר דזכות היא לו ומקודשת אפילו למפרע, עכ"פ מהני ה"ע שלא יהא נחשב דשלצ"ט מטעם דעדיין לא נתרצה הא, כיון דזכות היא לו וקרוי הדבר שיתרצה וכעין דבר צידו הוא ולא כמחוסר מעשה דמי כו', וכשתרצה חלון הקדושין אז, כמו לענין תרומה כשהפריש צמחור לכשתלש ונתלשו דהוי תרומה, ול"ד לאחר שאגרשך דלא מהני דאפשר דאין זה זכות כ"כ להתקדש אחר גירושין, וכמ"ש צנדרים דס"ו כ' הוא וסחו של פ' שמגרש נשוי, ועוד שגם מחוסר מעשה הגט, אף דצידו הוא מ"מ ל"ד לכאן שאין מחוסר מעשה כלל, ועוד הא כאן יש תפיסת קדושין עכשיו אילו רצה הא, וכיון דל"ל דזכות היא כו', משא"כ התם צדשת.

לח. וי"א דאם נתאכלו כו' ל"ה קדושין. מקור דעה זו לזין צפנים מהמרדכי, דשם צפ"ק חק"ג מציא מהרמב"ם דמוכח מדאמרין ביבמות דק"ט ז', גבי קדושי קטנה שעי' אחיה ואמה, דאי צעיל לאחר שגדלה אין ואי לא לא, מפני שבעילות הראשונות אינן צעין, וכן צקדושי כסף, וכ"פ הרמב"ם ורש"ם. ומקודם מצא שם שצ"ד הר"ק, וכמוצא צסק"ל אות ז' ע"ש. וצפ"ק חק"ד

ועכשיו יש בידה, משא"כ כשגם עכשיו אין בידה להקנות עצמה רק שנעשית שליח דאב, לכן מהני מה שאומר לה קודם כאילו אומר לאביה, וה"נ אם אמר לאיש אחר הליך כסף לבשתעשה אותך פלונית שליח לקדשה לי תתקדש בזה, מקדשת, וע"ש בהערה א' שדן אם שייך בזה דין חזרה שליחות אצל המשלח, ושדעתו נוטה דבקדושי כסף לא קפדינן ע"ז.

ועי' מש"כ בענין אי שייך דשלצ"ט בזה, בעצי ארזים סק"ט ובערך ש' כאן. ועי' בספר ז' פרקים להרמב"ם מש"כ דל"ד הכא לפידיון הבן דלא משכח"ל כלל תוך ל', משא"כ הכא דיש קדושין בקטנה עכ"פ ע"י אביה. וכע"ז משמע במלאת אבן כאן. ועי' במאסף שנה ט' ס' פ"ד, בדברי הר"צ ואפנברג, דלחילוק האב"מ הנ"ל הוי הך דהכא כאילו קיבל אביה

אוצר

ס"ק לח

הפוסקים

מהיום חובה, ואינו מתחיל ימים רבים, א"כ כשתהיה האב הוא קדושין מעליה לכה"פ משעת רצו, וא"ל שיאמר לה כעת לאי וקצלי קדושין, וכדפסק רבינו שמואל המוצא שם [ודלא כה"פ שבהגמ"י דמגריף], וע"ש שכתב עוד, דגם א"ל צרכה וחופה אחרת כשתהיה האב או כשתצטרף, כהנהו עובדי שבתאי ר"ש [שם]. וע"י צ"ח לאחר שהקשה על שיטת הרמ"ה בקושית מהרי"ק, הג"ל צ"ח הקודם, הוסיף, ומלאחי לתשו מהרי"ל דפסק דלא כהרמ"ה. והנה הצ"ח סק"ח כתב דאשתמטתיה להצ"ח דצרי מהרי"ק, [וכהנהו שכתב חר"ק קוש"א ז'], ובעני אחרים סק"ח כתב, ולי נראה להצ"ח לא נוחא סברת מהרי"ק. וע"י בפרישה אות ע"ז, שהעיר ע"ד הרמ"ה שהמרדכי צ"ח ראצ"ה חולק ע"ז, וע"ע בדברי היש"ש והיד דוד שנקטע הסמוך. מיהו ע"י בתשו"י צ"ח סי' ז', צד"ה ומה שכתב (הה"י), דטען כלפי החכם המשיב, למה תפס כ"ח בפשיטות כהמרדכי דנתחללו ל"ה קדושין, והלא הר"ן והרמ"ה סברי דאפילו נתחללו המעות היו קדושין כו'. וצמ"ח סי' ח"ג, אחר שכתב דצ"ח שנתקדשה בעצתה הרי לא נתחללו, הוסיף, ואפילו נתחללו הא' י"א דאכתי מהני רצו וחליס הקדושין. ובעצמות יוסף צמ"ח ד"ה אחר שכתבתי, מסיק דאין לחלק בין נתחללו המעות או לא, וא"כ היכא דנתחלה האב אח"כ דקו"ל דהוי ספיקא, [כדעתו בסקל"ד אות א' ד"ה וצדרי], קו"ל דהוי ספק מקודשת אפילו נתחללו המעות. וע"י בהרשד"ם סי' ה' דהציא להדעות דנתחללו אינה מקודשת, וכתב דאף דיש דפליגי עליהם, מ"מ בענין כו"כ [ד"ד לענין שקידש בעד צנו], רשאים לסמוך עליהם דאם בשעת רצו לא היו הקדושין בעין לא חיישין להו, [ומשמע דלענין זה הוי חייש].

ולענין חילוק הריבוע"ה הג"ל, כתב בעצמות יוסף שם, לא רחיתי [עוד] מי שחילק בזה כלל. מיהו היש"ש פ"ב סוס"י ו', אחר שכתב דכיון דהנך פוסקים [שצמ"ח כתבו] הלכה למעשה, אין לפקפק עליהם צמ"ח דמהני רצו, הוסיף, ומ"ש דדוקא בעין ג"כ נראה צמ"ח דוקא גבי קטנה ולא גבי נערה. וצפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דנ"ע צ', כתב, דנתחללו המעות קודם שנתחלה האב, אם היא קטנה אינה מקודשת, ונענשה ה"י מקודשת מספק. ושם באות קס"א, הציא להמרדכי הג"ל, וכתב, דאף שראייתו מצימות אינה מוכרחת [ע"ש דנ"ע א' הגהה צ'], עכ"ל יכול להיות כדבריו בלא שום ראיה, דלא נחשב זה לידה בחורת קדושין כיון שאינה יכולה לקדש עצמה אז, ועתה הקדושין מכה האב והחוב חל עליה, לכן הדבר אצלי ספק, אצל בקטנה צדור לי דנתחללו המעות קודם ששמע האב דאינה מקודשת, דהא כל הטעם דמהני כשמתקדשה לאחר ל' בנתחללו, הוא משום דנשאר שעבוד המעות, והא קטנה שאכלה אין עליה שום שיעבוד, וכדמקשה הגמ' צ"ח דק"צ א', ואכילת קטן מידי משש"א הית ציה, ומה גם צנתנו ליד הקטן דאינו צר חיובא כלל, וא"כ הוי כמקדש לאחר ל' בשטר דנזקק אינה מקודשת כו'. וע"ש שציאר עוד דכ"מ מהרש"א צ"ח דצמ"ח דק"ע צ', גבי קטנה שנתקדשה ע"י אמה דגדלו קדושין בדה, שכתב דהוא משום דנשאר עליה שעבוד דינר, דאף דמתחורר אינה משתעבדת כו', מ"מ כיון דתקיפו לה רצון נשואין כריהי משתעבדת כו', ע"ש, הרי דלא אמרינן בקטנה שמקודשת אלא במקום שחכמים בעלו עליה שעבוד ולא במקום אחר. וע"ש שכתב דוגמאות שיש שעבוד לקטן והאריך בזה ומחלק, וסו"ס, משא"כ במקום שלא תקנו קדושין אף אם חתמו דע"פ משתעבדת להחזיר, מ"מ כיון שאין הקדושין חלני כלל הרי מתחילה אינם אלא הלוואה, ולא עדיף משאר הלוואה, ואין תחלוקה בזה.

מיתחב

והריב"ב א' צמ"ח צ', מחלק בזה, דאם המתקדשת נערה מהני אפילו בנתחללו, משום דמקודשת ע"י רצונו למפרע משעת נתינה, דיש לה יד כו', וכמוצא בסקל"ד אות צ', ע"ש, אצל בקטנה לא מהני אלא כשהמעות בעין, דהא אין לה זכיה מהחורה, וגם אינה צת שליחות כו', ולא זכה האב בקדושין, ואין יתקיימו, אלא י"ל דהוא מדין חן מנה לפי ותתקדש צתי לך [וכצמ"ח כ"ט סעיף ג'], דכיון שנתן על פיו מקודשת אע"פ שלא נהנה האב מאותן מעות הקדושין, דמקדשא בזהיה הנאה שעשה דצדו, דשויא פרוטה, והכא נמי כשתהיה האב הוי כאומר [למקדש] הנה הכסף שנתת לבתי שיהא שלה, ותתקדש, ומיהו בענין שיהא הכסף בעין בשעה שמתחלה האב, דא"כ צמ"ח מקדשא כו', דמה שנתן מתחלה מחליו נתן לה ע"ד קדושין שלו, אצל השתא כשהוא בעין איכא נתינה על פיו דאציה, שהרי חילו לא נתחלה האב הדור איורו ושקול כספיה מיהו, דל"ל זכיה בהו, ועכשיו נותן בצביל אציה, ואע"פ שאין דעת המקדש לך, [מ"מ] בזהיה הנאה דמטי לאז שזה מניח המעות לבתו, גמר ומקני לה, ואפשר שהמקדש מתכוין שהרי כל אדם רואה שיגמרו נשואין, כדאי צ"י המדיר. ומצאנו בצינני מלואים סק"י צ' דנראה טעמו דסובר דל"ד להא דמקדש לאחר ל' דמקודשת בהנאה קבלת המעות אף כדעת נתחללו, דהתם כמ"ש הרש"א שם דצדושה אכלתניהו ויהיב לה רשותא לאנפוקיון לא נעשה מלוה כו' ע"ש, והכא [אפילו] נימא דסובר דקטן שלום חייב לשלם משבגדיל, מ"מ הכא] דהכסף שמקבל הוא האב והנאחו היא שמינה על פיו הכסף ציד בזה, וכיון דנתחללו [והו"ל רק חוב] לאו הנאה היא לגבי האב, דהא באומרת מחול חובך לפי ותתקדש לך נמי לא מהני, דמלוה לא מהני אפילו במוחל לאשה גופא, כ"ש שמוחל לאחר על פיה דלא מהני, ועוד נראה לומר דסובר הריב"ב כה"פ דקטן שלום א"ל לשלם אפילו בגדיל, וא"כ לאו מידי שציק לה כיון דכבר נתחללו וקטן פטור מלשלם היכא דליתיה צמ"ח.

וברב בקריית מלך רב ח"א דל"ע ג', דלכתום ר"ד [הג"ל בסק"ט] דנענשה מהני רצו לכו"ע, נראה מסתמיות לשונו דהיינו אפילו נתחללו המעות כששמע האב ונתחלה הוי מקודשת גמורה, [וכן י"ל גם לפי סברתו שם דנענשה דיש לה דעת בעין רק שהאב לא ימחה, אצל צעיקר מהני קדושי עצמה משעת נתינתו, ע"ש]. וע"י צמ"ח אחרים סק"ל שכתב דלפ"מ שהוכיח בסק"ב [שם, ע"פ סברת הרי"א] דנענשה אין לחלק בין נתחללו או לא, א"כ נראה דדעת הפוס' הג"ל [שהציא המרדכי] כדעת הריב"ב, ולא מיירי אלא בקטנה, ובזה א"ש דנקט עולא קטנה כו'. מיהו ציד דוד הג"ל צד"ה והנה, כתב דלהמרדכי ה"ה נערה, וכ"כ בקמ"ר הג"ל, דלהמחלקין בין בעין ונתחללו, נראה מסתמיות דצריהם דגם בנערה בעין שיהיו המעות בעין, והרמ"ה והטור דסברי אפילו נתחללו, נמי אינם מחלקים בין נערה לקטנה. ומצאנו עוד שם, דכלל ידוע שהיו המעות בעין כששמע האב ונתחלה בפירוש, מקודשת מספק אפילו קטנה, ולהריב"ב לשיטתו דיש להחמיר כרז ושמאל לחוש גם לשמא נתחלה, [וכצמ"ח אות ג'], הוי ספק אפילו לא נתחלה האב בפירוש כששמע, ודוקא צדריך מקודם, דא"כ אינה מקודשת כלל אפילו בנערה [כמוצא צמ"ח אות ד', וע"ש עוד פריטס דעת ר"ש], וכשתחלה בפירוש מקודשת גמורה אפילו בלא שדכו [בנערה אפילו בנתחללו הקדושין ובקטנה כשהם בעין].

דעת האחרונים להלכה. כתב בתשו' מהרי"ל סי' נ"ב, דאין לסמוך על דעת הרמ"ה שמקודשת אפילו בנתחללו המעות, כיון דמסקי גדולי אשכנז דבעינן שלא נתחללו. והוסיף, דכיון שרגילים לקדש בעצתה, מסתמא האשה שומרתה, כדרגילין לשמור

בד"א כשלא מיחתה היא או אביה קודם שנתרצה אבל אם מיחתה

(טו) היא או אביה

קודם

באר היטב

(טו) היא וכו'. ולדעת התוס' אפילו אחר ריתוי האז יכולה היא לעכב מאחר דמיקרלה לא קידש האז בעצמו עיין צ"י וצ"ש :

אוצר

ס"ק לט אות א-ה

הפוסקים

לעכוב. ועי' כע"ז בלחורים גדולים סי' קע"ז, דמבאר דבעיכוב בעלמא סגי, ומפרש כן בכוונת הרמב"ם במש"כ בד"ן דיוכלים לעכב, דקשה כג"ל בזה, ושלכמה תי' שנאמרו ית' לבי' פירכא כו', והוסף, דמלכד זה קשה מש"כ הרמב"ם עוד דאפילו קבלה גע לא נפסלה מהכונה, [כמוצא בסקל"ג אות ז'], דמאי אפילו, הא גס איסור ח"ל ליחת משום דל"ה קדושין וכו"ש דאין כאן אפילו ריה גע לפסול לכהונה, ובוודאי דזה לאפקוי ממש"כ שם בפ"ד ה"ז דקטנה יתומה או שיתח מרשות האז שנתקדשה, מקודשת מדרבנן ולריכא מילון, ואם נתגרשה בגט אסורה לכהונה, ע"ז קאמר דהכא לריכא רק עיכוב בעלמא וח"ל אפילו מילון, משום דכשיש אז לא תקינו לה רבנן נשואין [עי' בסעיף י"ד] ומש"כ אפילו קבלה גע לא נפסלה לכהונה, ולפ"ז ל"ל דמש"כ דשניהם יכולים לעכב, הוא פירוש דבריו הקודמים, דמה דפסק ותני דאיה מקודשת, היינו רק לענין זה דח"ל אפילו מילון אלא דסגי בעכוב בעלמא ממנה או מאביה, [והוא במקום: "ואינה לריכא מילון" שגמ' וטוש"ע], משא"כ כשגדלה בקדושה תפסי מדרבנן ולריכא גע כו'.

ג. כשאמר האב דברי רוגו בשמעו מקדושי בתו, אם חשוב מחאה. באכלי יעקב סי' ס"ב, בזה שצ"ק מפ' כמה פעמים שיקדש לו בתו הקטנה, ודחאו בשתי ידיה, וכשנסע האז למקום אחר השתדל הלה אלל אמה וקידשה, וכשהוגד שם לאז מהמעשה ויחר לו מאוד על שעשו שלא כרצונו, עם שמעשיהם אין זו ממש, וכח, דכיון שלא זה באשלה שהאז מיחה בפירוש בפני עדים כשהגידו לו אגשים מהמעשה, אלא שחרה לו מאוד כו', הם דברים שאומר שעלה על רוחו ציוו לציון עלמו, ואינם מצטלן הקדושין, ושחיקה הוא דהוי כו', אלא שצ"ד הא מיחה לפני הקדושין כו', וכמוצא בזה עי'. ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דף ס' ע"א, כח, דאין לורך שיאמרו בפירוש דמעכבין, אלא כיון שניכר כוונתם בצירור לפני עדים מהני כדבור. ומבאר שם בזה קס"ד"ו, דזה נלמד ממה שאמרו בסוגיון כמה פעמים [ד"ש גווי דבשתק אינה מקודשת משום דאמרין] האי דשתק משום דרחא כו'. [ואולי נדון דאכלי יעקב בג"ל שגבר התנגד מקודם, וכעת הציע רק דברי כעס, ולא מיחה בדיוא גרע משתק ומאופן הוד דוד, ומה שיש לדון משום התנגדותו הקודמת, עי' בזה עי'].

ד. כשהשיב האב למקדש שפייסו אחר הקדושין, איך מלאך לבך לעשות דבר שאתה יודע שמעולם לא רצית. עי' באכלי יעקב שצסקל"ד אות י"ד, דמבאר דאלמלא היו שם הוכחות שגם ראה מקודם, יש לדון דמחשך זאת כמחאה.

ה. כשאמר האב לאנשים שהשתדלו לקדשה, איך יכולתם לקדש בתי. עי' בלמא דק שצסקל"ד אות י"ד ד"ה ונדון.

ו. כשנתבקש האב לשלוח הרשאה על הקדושין שנתקדשה שלא לדעתו, ולא שלח. עי' באכלי יעקב שצסקל"ד אות י"ד, דמבאר דהוי רק שתיקה ולא מחאה.

ז. כשאמר שאינו רוצה לקבל ברבת מזל טוב. עי' בלמא דק המוצא בסקל"ד אות י"ד ד"ה ועיין.

ח. כשהתרה באב המקדש שיוציא הבת מביתו שאל"כ יקדשה לאחר. כח הריב"ש סי' קל"ג, דאין לך מחאה גדולה

לט. מיחתה היא או אביה כו'. א. דין זה הוצא בעור מהרמב"ם. וכ"ה ברמב"ם פ"ג דאישות ה"ג. וכחז' הב"י דפסקו כרז דמ"ו ח' דסובר כן, דלא כרז אפי' שם הסובר דרק אציה יכול לעכב, משום דר"ה הו"ל תלמיד במקום הרב. ובעיטור דיני גט מילון, כח, משום דהא רב הונא [דלוחי' לר"ה] קאי כותיה דרב. וטעם דמהני מחאה נגד רבון האז, יבואר בס"ק הסמוך. ועי' צ"ש סק"ה דהכא הכונה אפילו שתק האז כשמע מהקדושין ואח"כ מיחה נמי אינה מקודשת, ולא כהדעה שצסקל"ג, ע"ש ביאור הענין. ועי' בזה ג' דמשמע דהמחאה לריכא להיות בפני עדים, ע"ש. ואחר המחאה נצטעלו הקדושין, וכמבאר העט' בס"ק הסמוך, ומש"כ לא מהני רתוי אח"כ, כצ"ע דבסמוך, ולריכא קדושין אחרים. ע"פ הלבוש, ויד דוד הנו' בזה ג'. ובכנה"ג הגה"ע אות י"ע מצא מחשו' רב ח' שצ"ח' מהר"י צי רב סי' י"ו, דבמחאה על הנשואין אין ראייה שמוחה על הקדושין אפי' שנעשו צבת אחת.

ועל דברי הרמב"ם בג"ל תמה הר"ן בסוגיון צסקל"ג גרסי', הא לדעתו לא מהני רתוי האז אח"כ [ובג"ל סקל"ג] ח"כ מה שייך לורך לעכב, וי"ע [ואמנם הרי"ף והרא"ש לא הביאו הא דמעכבים, ורק הגה"ה הוא צרי"ף, ומעטם דסברי דרב אמר כן לשיטתו דמהני רתוי, משא"כ לדידכו כו' ח']. ועי' צ"ש שצ"ק הסמוך אות ד', ובמהר"ק שצסקל"ג אות ה' ד"ש גווי דגם להרמב"ם מהני רתוי דאז, וצ"ח שייך עיכוב ומחאה, וע"ע במהר"ה שטיון המוצא בס"ק בג"ל אות צ'. ובהעמק שאלה לפי משפטים שחילתא י"ע אות ה', מפרש דהרמב"ם מיידי צסופא בזה דמעכבים, צנערה, וכדיש גורסים צפוגתא דרב ור"ה, ומפרש לענין שחטיל מחאה על הקדושין מלך מעשה עלמה, דלא כדפרש"י ותוס' ע"פ הגי' דלפנינו "קטנה", דקאי לענין ציעול רבון האז, אלא צנערה מיידי, דר"ה סבר דהצת אינה יכולה לעכב דקדושה חלו מלך עלמה, כיון דנערה היא, דאז דהאז יכול לקדשה צע"כ או למחות בקדושה, מ"מ כל זמן שלא מחה חלו מלך עלמה ואינה יכולה לעכב, [ועי' כע"ז צרי"ף שצסקל"ג], ורב סובר דגם היא יכולה לעכב דהכל תלוי בדעת האז כו', וע"ש שציאר שכי' להשאלות, והאריך בצאור הסוגיא דח"ש עפי לפי זה. וע"ע צ"י דברי הרמב"ם בלחורים גדולים שצאות הסמוך, צדינה דחיי ח"צ ד"ז ח' וצ"ח יחזק סי' ע"ז דס"ט עור צ'. מיהו הצ"ח שצסקל"ג אות ג' מפרש דהרמב"ם לא קאי לענין הג' קדושין שקבלה, אלא לענין עיכוב קדושין שניים, וכ"כ במגלת ספר המוצא שם, באופן אחר קאת. וע"ע פ"י ברמב"ם דלא קאי לענין ציעול קדושין, צרד"ז שצסקל"ג, צמעשה חייא שצ"ק הסמוך, באמרות טבורות שצסקל"ז סוף אות ו'.

ב. אם חשוב מחאה כשאמרה שלא רצתה להיות עמו ויצאה מביתו. כח צברית יעקב סי' ע"ז, ד"ל דכנה"ג

לא חשוב מיחתה וחוזרת מקדושין, [ונראה כוונתו דכ"ה ח' רק מילון מכאן ולהבא ולא מחאה וחזרה מעטם הקדושין], והחיר צנודו מלדיד אחרים. מיהו עי' בהרא"ה שצ"ק הסמוך אות צ', וצ"ח מאיר שם אות ד' צ"ח חולס, דאין חילוק בין מילון

קודם שנתרצה לא הוה קדושין

אפילו

הפוסקים

ס"ק לט אות ה—ס"ק מ אות א

אוצר

ומז, ואע"פ דלא פירש בהתרתו שאינו חפץ בקדושין, הרי גילה רצונו, דאין יקבל קדושין מאחר אם נתרצה באלו, ואפילו לאצוי דסובר בגיטין ל"ד א' דגלוי דעתא צגיטא לאו מילתא היא, מודה היכא דמוכחא מילתא, כהכרח דרב שעתא אשקליה גיטא להכרח צברא כו', ע"ש וא"כ צנדי"ז הוה מחאה.

אם מהני מחאה שלפני הקדושין. צאכלי יעקב הני"ל צאח"ג, כתב צנדי"ז ה"ב, שצנדי"ד שמיחה לפני הקדושין וגילה דעתו שאינו רוצה בהם, א"כ אפילו לא הוה חת"כ חלל שהק ציום שמתנו, על דעת הראשונה הוא עושה שמיחה בהקדושין וצטלו לגמרי אפילו חזר ונתרצה, וכדי מוכחי דברי הר"ן [שצסקל"ד אות ג'], שכתב צטעם דמהני רצונו חת"כ משום דזכות היא לו כו' ומ"מ צלא נתרצה ל"ה קדושין משום דאין זכות גמור כו', הרי שכתב דרצונו דבחר קדושין לא מהני חלל משום שגילה דעתו דהוה זכות, וא"כ כשגילה דעתו מקודם בפירוש דלאו זכות היא לו, ליכא מאן דפליג דודאי שתיקתו ע"ד הראשונה היא, חדע, דהא אפילו לרב ושמואל דחששו גם לשמא נתרצה, מ"מ אר"י דהיינו דוקא כשצדכו, הרי דצטעין גלוי דעת קודם, ואף דלהפוסקים דרצונו חת"כ מהני היינו אפילו צלא שדיך מקודם, מ"מ צמחה בפירוש מקודם, שהוא הקאה האחר היפך שדיך, כהכרח [ע"ש] להורידו דרגא אחת ולומר דשתיקתו [דחת"כ] על דעתו ראשונה היא, וכדמסקינן צצבת רפ"י דע"ד ראשונה עושה אפילו צצוכה, ורצונו הא"כ חת"כ אינו כלום, ועוד ראיה לזה מעוצדא דקרבאני [שצסקל"ד אות ו'] דאלמלא טעמי דאציי ורצא הוה חיישינן לשמא נתרצה לקרצו אף דקיי"ל צעלמא דל"ה לשמא נתרצה כו', וציאר הריטב"א דהוא משום דגילה דעתו מעיקרא שחפץ בקרצו, ע"ש, הרי דמשום גלוי דמעיקרא שאינו חפץ צהשני הוורכו צעטמייכו להחזיקה לו, א"כ כל שגילה דעתו שאינו חפץ צאיש אחד ליכא למימר שנתרצה בקדושין [צשחק אה"כ] חלל ע"ד הראשונה הוא ולי"ה קדושין אפילו נתרצה חת"כ, והוסף עוד טעם להיתר דהא להר"י וברמב"ם [שצסקל"ד אות ח'] לא מהני רצונו דחת"כ אפילו לא מיחה מקודם, וידוע מ"ש מהר"ק סי' כ"ה צנושא שהיה לריך לחוש להחמיר, דלא מראש לחצר מכל אלו חבל ומשיחה למשיחה כדי לחוש להחמיר, וכ"כ צנדי"ד כיון דלדידהו צכל גווי חין לחוש לקדושין, וגם להחמירין יש כחן גלוי דעת מעיקרא שלא הייב רוצה בקדושין, ואפשר לקרב מחלקותם ולהקל אליבא דכו"ע, כדכתבו צראיות צרורות, חין להסתפק ולהחמיר כלל.

י. אם מהני מחאה אחר שבגרה. ע"י צסקמ"ג, וצמ"ש"כ צזה צאורים גדולים וכרצו"ז וצטיב קדושין שצוצאו שס.

יא. אם גם המקדש יכול לחזור קודם שנתרצה האב. ע"י צהמקס המוצא צס"ק הסמוך אות א', וצבערה פ"ח.

מ. קודם שנתרצה. א. בטעם הדין והסוברים כן. מ"ש קודם שנתרצה, כ"ה צעור מהרמ"ה. וכ"ה צרש"י דמ"ו א', שכתב צטעם דמהני עיכוב, הואיל וצצעה שקבלה הקדושין לא נתרצה הא"כ, אם צאה לחזור קודם שנתרצה חוזרת ולא מהני חו רצו הא"כ. וכ"כ צר"ן. וכ"ה צריא"ז המוצא צצלה"ג, דהיינו עד שלא ידע מה הא"כ ולא נתקיימו הקדושין צצטון הא"כ יכולה לעכב ולצטעל, ואף שנתרצה לצסוף אינם קדושין. וכ"ה צמאירי. וציאר צחי הרה"ה

מחאתה, דהא רב עצמו אמר דיכולה למחות, ועצ"ל דבמחתה ל"ה וצחזו אלא חובו, וכמ"ש התוס' [שבאות ג'], לדרכם כו', ומה שאמרו רב ושמואל דצריכה גט ולא סגי במיאון לחוד, ע"כ מיירי כשכבר שמע האב ושחק, ומסתפקינן שמא נתרצה וחו לא מהני מחאה גב שלו כו', וכ"כ בפירוש בתש"י שם דמילתא דר"ש כששמע ושחק כו', ואף דיש לדחות דבא לאפוקי שמע ומיחה כדמסימי שם אה"כ כו', מ"מ אין פשט הדברים מורים כן כו', וע"ש שדאריך עוד להוכיח כן, וכתב, צמצא לפ"ו כשיש צדיות שהאב שמע רק אחרי שמיאנה הקטנה אין כאן בית מיהוש כלל אפילו לבעלי סברה זאת, מלבד ש"ל שגם הרה"ה חנ"ל לא ס"ל דחיישינן לנתרצה אפילו לא שמע כו'. מיהו שם בעמוד כ"ו, כשר"ל דמהר"ן משמע דלר"ש חוששין לנתרצה אפילו לא שמע כו', ושכ"כ מהר"מ בתשו', הקשה דא"כ באיזה אופן מהני מחאתה, ולישיב בדוחק כו' לא גיחא ל"י, כתב דלפ"ו צ"ל דהמחאה מהני רק לענין שאם יתרצה אה"כ האב בפירוש, לא להוי קדושי דאי אלא ספק כו'.

פח) הא דכתב עד, "שלא ידע", וכיו"ב איתא ברא"ה ובשיטה דבסמך, צ"ל דהיינו משום דקאי על דברי רב שבגמ' דחשש בם לשמא נתרצה, ומבואר בהמקנה בקי"א כאן, דאף דלדידן מהני מחאתה גם אחר ששמע האב [לפני שנתרצה], וכמבואר בסמך בפנים, מ"מ אליבא דרב לא מהני מחאתה אלא קודם ששמע האב, דלאחר ששמע האב חושש רב שמא נתרצה כבר, ומצריך גם גט, אלמא דבמיאון לחוד, דהיינו כעיקובה, לא סגי כו', וגם מה שפרש"י קודם שנתרצה, הכוונה קודם ששמע, דהא לרב מפרש כו', וקמ"ל דכשנתרצה מקודמת למפרע כו' והמקדש אינו יכול לחזור בו, אפ"ה היא יכולה לחזור.

ועיין בשו"ת הראש"ח סי' א' עמוד כ"ה, דגם להראב"ש שבמרדכי סי' תקס"ז אפילו גימא דסובר דלרב ושמואל גם בלא שמע האב כלל מקדשת ומטעם שכתב שם דסתם אב ציחא ליה שתתקדש בתו ויכין לו שלא בפניו כו', מ"מ אין לומר דהוי תמיד אחר שנתרצה ולא תועיל

אוצר

ס"ק מ אות א—ב

הפוסקים

הר"ן בסוגיין, ועיין שם מה שהחריף עוד ציבור הסוגיא. וכתב המקנה בקו"א כחן, דמשמע [מדברי השו"ע] דאפילו מחתה בבת אחר ששמע האב ושחק, מהני מחתתה שלא תועיל אח"כ רצוי האב, ולא אמרינן כיון דסובר הרמ"ה [וכצ"ע לעיל] דנתתה אח"כ אגל"י למפרע דמה ששחק הוי כדל"ה ח"כ שז ח"נה יכולה למחות, אלא אמרינן דזה [כשמתחלה] השתא הוא דנתתה, דלא הוי שחיקתו כדל"ה [אלא כשמתחלה אצל לא] נגד רצונה, וכ"מ מלשון ה"א ח"נה, דהיא דומיא דח"נה, וחו דל"ה [השו"ע מיירי רק] קודם ששמע, הו"ל דגם המקדש עומד וכול לבטל הקדושין, דהא הוי כמקדש לאחר ל', וכמ"ש בה"ש [הג"ל בסק"ל], ועדיין לא חלו הקדושין, וע"כ מיירי לאחר ששמע ואפ"כ מהני מחתתה כו' [ב"ב], ונראה דטעמא דרש"י דלא ניחא ליה כדעת החוס' [שצ"ח ג'] דמהני מחתתה גם אחר רצוי האב, משום דכ"ל כסדרת הריב"ש שהצ"ח הרמ"א להלן, דבלא מחה האב ולא מיחתה גם היא, גדלו קדושין עמה, והטעם כהז' שם משום דשחיקתה עדיף משחיקת האב, דכיון שנתקדשה מדעתה הרי כל זמן דח"נה חוזרת בפירוש הוי רצוי, ע"ש, ח"כ כשנתתה האב והיא שחקה שעה ח', הו"ל כאילו נתתה גם היא אחר רצוי האב, דכזה ודאי ח"נה יכולה לעכב.

ב. בספק אם מחתה קודם שנתרצה האב או אח"כ. דצ"ח ריב"ז סי' שס"ו, צעני שהשאר צדו הקטנה אלא נדונים שהצטוו לגדלה ולהשיאה, והאב הלך למקום אחר, לוי"ס קדשו לאחד ואחר זמן נתקוטעו עם המקדש וגרשוהו מצי"ס, ולימוד להקטנה שתמאן צו, ומיחנה צ"ד, ונשאל אם יש לחוש שנתתה האב קודם מיחנה, וכתב דנראה דמוחלת מטעם ספק ספיקא, שמה הלכה כהר"ף וסי' [שצ"ח ג'] שהם גאוני עולם דסוברי דאפילו נתתה האב אח"כ בהדיא ח"נה מקודשת, אלא נר"י שיתתה האב צעת נתינת הקדושין, וצ"ח ודאי שלא ידע [צעת הקדושין] ולא נתתה, ואח"ל דהלכה כשאר רבנותא דנתתה אח"כ מהני [וכצ"ח ד'], מ"מ אף דחיישין שמה נתתה האב הא ח"נה לספקי אם הרצוי היה קודם מיחנה או אח"כ דאז אין כאן קדושין, דהא הלכה ברצ' דגם הבת יכולה לעכב, והס"ס מתהפך, ספק לא נתתה האב, ואח"ל נתתה שמה היה אחר המיחון, ואח"ל קודם, שמה הלכה כהר"ף וסי', וכשיש ס"ס אזלינן לקולא אפילו דאסור דאורייתא, ויפה עשו החכמים שהתירו ע"פ המיחון. וצ"ח ונשאל סי' ח', תמה דצ"ח ג' למה לא חשש הדברי ריב"ז הג"ל לדעת דה"ג שצ"ח י"ד ולמדנו [בשם ר"ת, ע"ש צצ"ח ג'], דכשהיה ח"נה צמדה"י וקדשה אמה כו' מקודשת, וכ"ש כשעזב ביתו וירקס, וכצ"ח דהיה עני כו', ואם כן לוכא ספק ספיקא כו', וצ"ח דלפמ"כ מהר"ף בשם ר"ת היינו רק לענין שצ"ח מיחון אצל ח"נה לריב"ז גט, וצ"ח דהיה מיחנה, אלא דתמה דלפמ"ש צמדה"י בשם ר"ת דפליגי רק כשח"נה כאן אצל כשהוא צעיר אחרת מודה עולה דחיישין שמה נתתה האב, ח"כ אח"ל שנתתה האב קודם מיחון חו לוכא לאסתפקי שמה הלכה כהסוברים דלעולא גם בנתתה לא מהני, דהא לא אמר עולה אלא כשהאב כאן, משא"כ כשהיה צמדה"י כו' [מיהו אחתי י"ל ס"ס שמה הלכה כדעת החוס']

מחאתה. וע"ע בתו"ח איש סי' מ"ט אות ח' מש"כ בביאור דעת רש"י. צא) כן צ"ל (במקום: שמיחה, שבספר) וכדמסיים: קודם שמיחה. צא/א) ע"י בזה בסקמ"א אות ג'. צא/ב) וזה דלא כמ"ש בהידושי' לדמ"י א' לתוס' ד"ה בין, דלרש"י דמהני רצוי דאב למפרע, לא מהני מחאתה אלא בלא שדכו, דאז אין סברא דיועיל הרצוי למפרע כו', דבשדכו וחל למפרע גמצא דהסכים משעת קדושין ואיך תוכל למחות כו'.

הרא"ה, דאף דלרש"י כשמתתה האב חיינו הקדושין למפרע [עסקל"ד אות צ'], ואיך מהני עיכוב, מ"מ כל זמן שלא שמע האב והתתה לא גמרי הקדושין ותלוין בן, ואחתי דיבור [דמתחלה] ומצטל דיבור [דכשמתחלה הקודם, וממילא בטלה כל המעשה ואין על מה לחול רצוי האב], וכחוצרת דר' יוחנן צ"י האומר [בד"ע] לענין מקדש מעכשיו ולאחר ל', דתוך הזמן מהני חזרתה משום דאחתי דיבור ומצטל דיבור וקו"ל כותיה צ], ואע"פ דחיינו נמי למפרע. וצ"ח רחל כדמ"ה הצ"ח כן מכ"י ש"ס הרמב"ן. וכע"ז צשי"ט לא נודע למו, דחיינו לפני ששמע האב והסכים, דנמלא דעקרה לקדושה דכי אקדשה שלא לדעתה ידעה דח"נה יכול למחות ואין גמר דעתה לאקדושה, מש"ה יכולה לעקרה מקמי ששמע אב ואמר בן. גם צחוס' הרא"ש כתב, מיחתה קודם שמיחה צ] האב לא אמרינן סתם אב ניחא ליה, כיון שעכבה קודם שמיחה. גם מהר"ף המוצא בסק"ל אות ה' מצאנו לפי הרמב"ם דרק קודם שנתתה מהני מחתה, וכמבואר ג"כ בקרית מלך רצ' שצ"ח ה' דצמחון, ד"ה וס', וצ"ח המלך שם, ודלא כדעת הצ"י שם צדעת הרמב"ם. וכ"כ לשון "קודם" שנתתה, בקרית ספר פ"ג דאישות, בלבוש, ובשאר צעל כנה"ג שצ"ח משה סי' נ"ה.

גם בפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דף ס' ע"א, כתב, קודם שנתתה. וע"ש צד"ח ח' לאחר שצ"ח דלר"ף ורמב"ם מהני רצוי האב עכ"פ מכאן ולהבא, כמובא בדבריו שבהערה נ"ט, (ושהם מפרשי הא' דמהני לרב מחתה הבת היינו בלא שדך, דכ"ה"ג ל"ה זכות גם לרב ומהני הרצוי גם לרב רק מכאן ולהבא), כוסף, לכן כשמתתה קודם הרצוי מהני, משום דהרי הטעם דמהני רצוי האב אח"כ, הוא משום דהבת נעשית כשלוחו [ע"י צדבריו שבהערה פ"ד], ח"כ כשמתתה הרי אין רצונה להיות עוד שלוחו, והוי כשלוחו שחזר צו קודם שקיים שלוחותו דבטלה בשליחות, אצל לאחר רצוי האב שז' לא מהני מחתתה, דהא תיכף כשרתה האב נתקדשה צמה שצ"ח, דכיון שלא חזרה צה נעשית תיכף שליחותה כו', וכן מהני מחתה האב [ערס שנתתה] דכיון שאומר שאינו רוצה נתבעלו הקדושין, דהא [המקדש] נתנס לה על האופן שהאב ירצה לעשותה שליח וכיון דאינו רוצה נתבעל כל ענין הכתיבה, ול"ד למקדש ע"מ שירצה אבא, דברתה אחר שמתה נמי מהני כו', דהתם רק חנאי הוא כו' [ב"ב], (ור"א סבר דגם בלא שדך הוי זכות לאב וחלים הקדושין למפרע, לכן לא מהני מחתתה כו'). וע"ש צע"ג מה שצ"ח גם להדעה דכשמתתה חלון הקדושין למפרע ואף בלא שדכו, דמ"מ סובר רצ' דמהני מחתתה קודם ששמע האב אף דאח"כ נתתה, אם לא ידע צעת הרצוי שמתתה, משום דהא עטמא דחלון הקדושין כשנתתה הוא משום דהוי זכותו, וכשחזרה הבת צנתים אגל"י דל"ה זכותו ול"ה מחתתה כו' [וכמ"ש צחוס'], והוסף, ואפשר עוד דאפילו נתתה אחר שידע שמתתה אין הקדושין חלון למפרע, דכיון שמתתה קודם שנתתה ח"כ אגל"י דל"ה זכותו גמור, וצדבר הנראה שהוא חוב אף דאחר ששמע אמר שהוא זכותו לא חל למפרע, וכדצ"ח [שם ד"ח ג'], דהא דזכין לאדם שלא צפניו והוי כשלוחו ומהני למפרע, היינו רק צדבר דגלוי ונראה לכל שהוא זכותו, ולא צדבר שרק אחר כך מתברר שזה זכותו כו', וכן נראה מדברי

פס) מתוך דברי מהר"ם שעל החוס', שפי' כן ברש"י, וכ"ה בערוך השלחן סעיף י"ד.

צ) מדברי הפנ"י, אלא דקשה לו דלפ"ז מ"ט דר"א דאמ"י דהבת אינה יכולה לעכב, דדוחק לומר דסובר כר"ל שם דאינה יכולה לחזור, ור"ל בטעם רש"י דכשמתתה הבת מתגלה דא"ז זכותו כו', וכמ"ש בתוס', ור"א סובר דאחתי הו"ל זכות, אלא שהתוס' כתבו דשיטת רש"י לא כפירושם, וצ"ע. וע"י באבני מלאים סק"י מ"ש בטעם דמהני לרש"י

אוצר

ס"ק מ אות ב-ג

הפוסקים

א"כ למה להריך רב גופיה לעיל דמ"ד ז' גט ומיחון כשנתקדשה שלא לדעת האב, חסגי במיחון לחוד, דנזכר פקע רזוי האב דמקודם. ותי' בעלמא יוסף ד"ה חוס', דנראה דהתם מיירי שצא לקיים קדושה (א) וכן השמיענו דאפשר לה לעכב. וע"ע מש"כ בקושא זו, צקבלת יעקב שצאות ז', צאני מלואים ובעני אחרים שצאות ו', שחילקו צאופנים שונים דכחם גם להחוס' לא מהני מחלחה לצד ולריכב גט. וצטיי קדושין סק"ה אחר שתי כעמי' העלמוי, דמיירי שהמקדש חזר ורוצה לגרש ויהי לא מיאנה מעיקרא, הוסיף ד"ה ויותר, דנראה עיקר דגם להחוס' הא דיכולה לעכב אחר רזוי האב היינו שצחק כל זמן שלא ידע שנתרצה האב וכששמעה שנתרצה מחתה, דנזכר י"ל דאדעתא דכתי שחזור לא נתרצה, אבל יודעה שאביה נתרצה ולא חזרה, הרי כל שהסכימה שעה אחת אין דעת האב שלעולם תעכב בו, דאם נתרצה כבר שניהם עד כמה תיזיל ותחזור בו, וא"כ צכ"ג דשחקא אחר שידעה מרזוי אביה הרי שוב לא תועיל מחלחה בלד, וצכ"ג לריכב גט. וכע"ז צכמקנה שצאות הסמוך ד"ה חולס. וע"י פטי"ז צכ"ג ז"כ.

והראנ"ח צ"ח א' עמוד כ"ז, מצא דלהחוס' מהני מחלחה א"כ דלכוי ספק, דקשה נמי כ"ל דאח"ל דכשמתחלה ל"ה זכות, גט למח במיחון סגי, וצ"ח דפריך ממחן ימחן [דמרכב מיאונה] על עיכוב דרב ור"א, משמע ודאי דחל מילתא היא, וכתב דלומר דהא דלריך גט גט היינו דוקא כשידענו שחפלה צו דצכ"ג ודאי יש לחוש דזכות היא לו וחלו הקדושין אלא שאומרים לה למחן למראית עין, זה דוחק דפשוט הדברים נראה שאפילו היא מעכבת וממאנת צו לא מהניא, דמ"מ אמרין שמה זכות היא לו ותפסו משעת קדושין בו, ודוחק לחלק דמיירי התם שנתקדשה בפניו ושחק, דאוחה שחיקה חשובה כהולאה ומכניא כאלו קדשה בעלמא ולא מטעם דזכות הוא לו, או כיו"צ מהחילוקים, אלא צודאי ס"ל להחוס' [כמ"ש שם לעיל לעוד מפי] דהא דאמר רב דיכולה לעכב אחר הרזוי דאב, היינו דלא לכו קדושי ודאי, דאי לא עכבה כיון שהתרצה לבסוף הוי חשזין לכו קדושי ודאי, וכשתא דעכבה אמרין דאפשר דחוב הוא לו וליה נוחא ליה וליה קדושי ודאי, אבל מ"מ מידי ספיקא לא נפקא ואית לן לספוקי שמה זכות היא לו וניחא ליה ואפילו ידע שעתכב בתו א"כ, ולפיכך לריכב גט ומיחון, [ולדבריו ל"ל דפירש דמתרצה אף אם הכת חמחה, לא תועיל כלל מחלחה דא"כ, וכן ל"ל לדברי הקה"י שצאות ז']. ומהר"י קצבי ס' י"א דל"ט עור צ' בציא, וכתב שנקודם לא ראה לפרש כן בתוס' מפני דוחק הלשון, דמשמע דצברי כתבו

התוס' שצאות הסמוך דמהני עיכובה ומיאונה גם אחר שנתרצה האב, [וכמבואר במקור ברוך (לר"ב קלעי) ס' ט"ז, ונרמז צכ"ה"ט סק"ה, דאחר שציאר שגדונו חשבו רזוי, הוסיף, ד"ל ס"ס, שמה הלכה בהר"ף וס"ע] דגם שנתרצה בפירוש לא מהני, ואח"ל דהלכה כהסוגרים דרזוי מהני, שמה הלכה כדעת התוס' דאפילו נתרצה בו כשמיחתה ל"ה קדושין, וס"ס דמתהפך הוא].

והראנ"ח ס' א' עמוד כ"ז, נדון שיהי ספק אם מחתה קודם שמיעת האב ורזוי או א"כ, וספק אם שמת כלל, אחר שכתב שאין לחוש לשמה שמת, הוסיף, וכ"ש צ"ד שכבר מיאנה ודין עליה אחר המיחון אפילו כשח"ל דשמת והתרצה שמה מיאנה קודם שמיעתה ולא מהני רזוי דא"כ, ד"ל ספיר שמה לא שמת כלל ואפילו שמת שמה אחר המיחון שמת, וקרוצ לדמות נד"ז להא דאיתא בכתובות דע"ה צ', צכרת קדמה לשער, טמא, שער קודם, טהור, ספק טמא, ור"י טהור בו והקשו בתוס' למה לא מוקמינן הספק צחוקה טהרה, ותירצו דמיירי שכבר נטמא ע"י גט אחר דעומד צחוקה טומאה, אבל בעומד צחוקה טהרה גם ת"ק הוי מטרה, ע"ש, וה"ל אף שלכתחילה לא נאמר לה דמיחון לחוד חסגי לה [מחשש דכבר שמת והתרצה], מ"מ כאן שכבר מיאנה, וצ"ח לדון עליה אחר שמיאנה אם קדם המיחון לשמיעת האב או לא, אפשר דמוקמינן לה על חזקה פנויה, ואש"ש שלהחוס' בכתובות כ"ג א' ד"ה תרווייהו, גבי ע"א אומר נתקדשה בו הרי כל שנתקדשה בפניו אלא דלא ידעין אם חלו הקדושין או לא, לא חשיבה עומדת צחוקה פנויה, וא"כ מה"ע י"ל נמי [צ"ד] דחיים רב לשמה נתרצה למ"ד דחיים לשמה שמת, ולא מוקמינן לה צחוקה פנויה, מ"מ אין כל המפרשים מודים בזה, והתוס' עצמם כתבו שם תירוצו אחר גבי ע"א בו, שכיו נרות דולקות בו.

ג. ע"ד הדעה דמהני מחלחה גם אחר רצוי האב. עכ"ה"ט סק"ט שצ"ח מהצ"ש סק"ב שכ"ד התוס', והוא דמ"ז א' ד"ה צ"ח, וציארו שם דאף דידי האב לקדשה בעל כרחיה, ואין מהני עיכובה כשהתרצה האב, י"ל דדוקא כשהאב מקדשה בתחילה אינה יכולה לעכב, אבל הכא שנתקדשה כבר שלא לדעתה ואח"ה ר"ל שמקודשת משום שנתרצה האב כיון דזכות היא לו [וכמ"ש"כ הר"ן שצסקל"ד אות צ'], אמרין כיון דהיא מעכבה כעת נמלא דחוב היא לו ולא היה מתרצה אם היה יודע דמעכבה א. וע"י צ"י שצאות הסמוך מש"כ וכ"ד הרמב"ם דמהני עיכובה אחר רזוי האב. וע"י צ"ח א' חמה, דאם מהני מחלחה אחר רזוי האב, רש"י. והרש"ך ח"א ס' ו חמה, דאם מהני מחלחה אחר רזוי האב,

רוצה הקדושין, וכמו דחילקו התוס' לענין אביה, דהתם מיירי בשחק, ורב ור"א דהאב מיירי במחה, ה"ל בדידה, דהתם מיירי ברוצית הקדושין, אלא שאם נתן לה גט, מכריחים אותה שתמאן ג"כ, אבל להכריחה קודם הגט שתמאן והיא אינה רוצה [למאן] לא מהני מדי.

וע"י באות הקדם סוף קס"א, דמצרף דעת התוס' לס"ס.

וע"י בסיב קדושין סק"ה דמבאר, דאלה"ק לדעת התוס' דרצוי האב תלוי ברצונה, א"כ גימא דגם היכא דהאב עצמו קדשה לרצונה ואח"כ חזרה יוכל האב לבטל הקדושין בו, ד"ל עפ"ש"כ התוס' בכתובות דמ"ז ב' ד"ה שלא, דהלוקח בהמה ונטרפה אינו יכול לומר אדעתא דהכי לא קניתי, משום דתלוי גם בדעת המוכר, ובדאי לא נתרצה אא"כ נכנס גם לספק זה בו, וה"ה המקדש הקטנה ע"י האב עצמו אין דעת המקדש שיהיו קדושי תלויין בו, משא"כ כשמקדשה שלא לדעת האב ע"כ תלוי גם בדעתה בו, וזהו דא כשמקדשה בעצמו לרצונה, הרי נתרצה שניהם כאחת שעה א', ושוב אינה יכולה למחות גם לדעת התוס', וכמובא בדבריו שבפנים. וע"ש מה שביאר מקדם גם באופן אחר, ומש"כ להלן שם ליישב קשיא אחרת על התוס'.

צב) ובחזון איש ס' מ"ט אות ח', הקשה הא כיצד שהתרצה האב ותבת אכתי לא מחתה הרי חלו הקדושין, [דכיון דלא מחתה הרי צ"ל דמרתח היא כעת כמו בשעה שקבלה, והאב הרי נתרצה על דעת רצונה, וחלו הקדושין, ומה שמעכבת כעת הוי חזרה], וכתב דצ"ל להתוס' דאין דעת האב להסכים אלא אם תתרצה אחר ששמעה שהתרצה הוא, [ד"ל דמה שלא מחתה קודם שידעה מרצוי האב אכתי ל"ה רצונה המאחלט כיון שידעת שתלוי ברצון אביה, משא"כ כשנתרצה בידעה שגם אביה נתרצה, וע"י כע"ז בקרית מלך רב המובא באות הסמוך], וכיון שבשעה ששמעה רצוי האב כבר חזרת אין זה זכות ולא נתרצה לזה בו, וע"ש מש"כ בבאור הסוגיא, ובדעת רש"י.

צג) וכע"ז בפרי יעקב כאן ביתר ביאור, דמצד עצמה רוצה לקיים הקדושין, אלא שאביה אינו רוצה עכשיו, או שהמקדש חזר בו, וכיון דצריכה גם משום רצוי האב מקדם בשעה ששמעה, הרי משום שמה יאמרו בו מלמדין אותה שתמאן משום מראית עין, וכבהראנ"ח דבסמוך, אבל היכא דמיאנה בתחילה משום דאינה רוצה בו כאמת, תסגי בזה לחוד. וכ"כ במקור ברוך (לר"ב קלעי) ס' ט"ז, ד"ל דהתם מיירי שהוא

אוצר

ס"ק מ אות ג-ד

הפוסקים

בסב"ק"ג אות ה' לא נ"ל, הוסיף, ולי נראה דהרמב"ם סובר דהא דיכולה למחות ולעכב, אינו כפרש"י [שצ"ח א'] דהיינו דוקא קודם שנתרצה האב, אלא אפילו ידענו שנתרצה האב בשעת קדושין [דכ"ה"ג מהני הרמב"ם, בסב"ק"ג אות ד', מ"מ] יכולה לעכב, דאף דיכול לקדשה צ"פ, היינו כשמתקדשה מדעתו, משא"כ כשרק מתרצה לקדושה כו' דהוא תלוי בדעתו, וקרוי לזה פי' החוס' [שצ"ח אות ה'], וזה מוכרח בדברי הרמב"ם, שכתב בין אם נתקדשה בפניו צד, דכיון דלא מיחה בה האב צדוהא שעה מסתמא נתרצה, וא"כ אפילו למי שפוסק שגם שנתרצה האב אח"כ אינה מקודשת, יש ענין למש"כ הרמב"ם דשניהם יכולים לעכב, והיינו להוכיח שנתרצה בשעת קדושין, [על מש"כ דנתקדשה בפניו מסתמא נתרצה, עי' בסב"ק"ג אות ה']. וכ"כ בכ"מ פ"ג דאישות ה"ג, וע"ש צ"ח משנה דהקשה עליו דהינה עיכוב דידה, אבל מאי מתרץ בעיכוב דידה, אם לא שיתאר דכשיעכב הוא לבסוף לא מהני [אפילו] נתקדשה בפניו [משום דיל' דשתק משום דרתח], אבל כשנתרצה הוכיח סופו על תחילתו, א"כ היינו תי' מהרי"ק, ונמצא דלא יתיישבו דברי הרמב"ם אלא צד' התירושים.

ומהרי"ט ח"א צחי' צדק מ' עור צ', תמה מתחילת ע"ד צ"י, דא"כ הקדושין תלויין לעולם דא"כ אימתי הם גומרים, [והו'] הלא מאחר שהתקדשה לרצונה וצדוהא שעה נתרצה האב, הרי היתה הסכמת שניהם כחתם [וכבר חלו הקדושין והיה א"א גמורה צד], ואיך חסד ותמחה, דמש"כ החוס' דלא היה מתרצה וכו', היינו אם תעכב בשעה שהשמע רצוי האב [ונמצא דזמן שקבלה הקדושין אף דודאי נתרצה אז, מ"מ הקדושין אכתי לא חלו עד ראות רצון האב, וכששמע האב ונתרצה אכתי תלויין בן עד ראות אם נתרצה הבת, ומכאן שכתבו, וכשחומרת שאינה מרובה לא חלו הקדושין כו' צד], אבל כשהיה להם הסכמה בשעה אחת, אפילו היה הרצון דאב אחר הקדושין וגם היה נתרצה אז, שז' אינם יכולים למחות, וכ"ש אם בשעת קדושין הסכים האב על ידה, וזה מצוה בדברי החוס' שם. וכ"כ צ"ח מאיר כ"א דלכתוב' אם נתרצה האב בשעת קדושין לא מהני מחלצה אח"כ, וכמ"ש בזה"ל "ואח"כ" נתרצה כו', וכן מצוה צ"י עלמא שכתב רק ד"קרוי" לזה כתבו

שניהם לעכב, זה אינו נראה למרן [דע"ז יצטרכו לעכב שלא יועיל רצונו דאח"כ], דשתיקה כה"ג אינו כלום, דסובר האב דודאי לא יקדשהו שלא בפניו או שבתו לא תקבל קדושין שלא ברשותו, א"כ אפילו בלא עכובם אם נתרצה אח"כ אין כאן קדושין כלל, דבכה"ג לא שייך לומר הוכיח סופו על תחילתו. ועוד דלדבריו אין חידוש בנתקדשה שלא בפניו, והר"ל להרמב"ם לומר ואפילו נתקדשה בפניו כו', וזה דלדבריו דלאחר שנתרצה האב אינה יכולה לעכב, א"כ אפילו כשעכבה קודם ואח"כ נתרצה גמי לא יועיל עכובה, דהא הוכח מסופו דכבר התרצה משעה ששתק בעת הקדושין, [וכ"כ בעצי ארוים סב"ה על פרט זה דמח"ט לא ניתא להב"י בפי' מהרי"ק], ומש"ה פי' מרן דלהרמב"ם אפילו נתרצה האב בפירוש בשעת קדושין שלא בפניה יכולה לעכב, וכן הוא אם עיכב אח"כ קודם שנתרצה היא בפירוש אינה מקודשת, ואם היא עכבה קודם שידעה שנתרצה גמי אינה מקודשת, ועפ"ז א"ש כל דברי הרמב"ם, דבין נתקדשה בפניו מיירי כששתק, וכמ"ש מהרי"ק, ובין שלא בפניו מיירי כשנתרצה בשעת קדושין אבל שלא בפניה, שלא היה שם כשנתקדשה אלא שמע שהולך לקדשה ונתרצה. וע"ש בסד"ה וראיתי, שמשכסם בזה, דלמהרי"ק כשידע האב שהלך פ' לקדשה, אף בזה יכולים [וצריכים] לעכב, ואם נתרצה אח"כ קודם שעכבה הבת ה"ז מקודשת, ולמרן אינה מקודשת, דשתיקה דמעיסקא לאו כלום היא.

צה) מתו"ד מעשה חייא המובא להלן בד"ה גם, שהקשה גמי כן על הב"י, וע"ש בדבריו.

כתבו דחוב הוא לו ולא בשמא, גם מדברי רב גופא דמשנה עיכוב דידה לדיוהא משמע דאין הפרש צניעות, וכן דמחלצה שם מהא דמאן ימאן דגם היא ממאנת, משמע דדמי מילונה למילוני, ומאן דבר הכא שמיא דגם, מ"מ אחרי רצונו דברי הרמב"ם נישמתי, דאף דהוי קושי לשון בחוס' מ"מ יש לפרש כן, גם בדברי רב עלמא ו"ל דלא דוקא דשויס, דלעולם כל אחד כדאיתא, אלא כיון דמדינא אין כדל בין מילוני למילונה ורק משום חומר ספק א"א הלכתי גט עם המילון, לא חש רב הכא לפרש וסמך על דברי עלמא דלעיל, ומכאן דמאן ימאן ל"ק, דבדאי מהתורה אין חילוק בין מילוני למילונה ולא כלום.

ועיי' ציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"ה ג', שמפרש גם בחוס' דלא מהני מחלצה הבת אחר רצונו האב, ואף דכ"ש לא פי' כן בחוס', מ"מ אין סברא דהבת תוכל למחות לעולם. [מיהו לפמ"ש צ"ח סב"ק שצ"ח קטע א' הרי יש גבול לדבר, ע"ש]. ובתפארת יעקב כ"א סב"ק"ד תמה נמי עמ"ש צ"ח דלכתוב' מהני מחלצה גם אחר רצונו האב, דא"כ חסדי צמיון כו', וכתב אבל כוונת החוס' פשוט דאם צעת שנתרצה האב כבר מחלצה לא מהני רצונו, משום דאפילו נתרצה אינו מרובה רק לדעתה כו' ואם היה יודע שמחלצה לא היה מרובה, אבל אם צעת הרצון לא מחלצה עדיון, שז' לא מהני מחלצה, דכבר נעשו קדושין גמורים, ודעת רש"י כפי הכנת החוס', דהואיל דאינם קדושין אלא כשרצה האב, לכן מועיל חזרה לפני שרצה [ור"ל ולא מעטם דהאב תלך בדעתה], ועמ"ש מש"כ צד"ח דברי רש"י. ועי' בהרמב"ם סי' א' עמ' כ"ז, דאחר שפי' בחוס' כה"ש, כתב, כ"ל לכאורה מדברי החוס' אף שאפשר לפרש דצריכה צדוהא אחר דלא בשעכבה אחר הרצון קאמר [ולא בואר צדוהא אופן]. ועי' בחוס' דאחר שפי' כנ"ל, סיימו, מיהו לפי הקו' לק"מ, ועי' צ"ח מאיר כ"א שבהר"ק לצד' למה מתחילה לא נ"ל להחוס' פרש"י, וע"ש בזה צ"ח ארזים סב"ק"א.

ד. ע"ד הדעה דגם כשנתרצה האב בעת הקדושין יכולה הבת אח"כ למחות. כ"ש סב"ק מצוה מהב"י דמהני כה"ג להרמב"ם. דכ"ש מצוה קוסית הר"ן הג"ל בסב"ק"ג אות א', למה מצוה הרמב"ם הא דיכולים לעכב, ואחר שכתב דתי' מהרי"ק המוצא

צד) הנה הרמב"ם אמנם כתוב, דבין נתקדשה בפניו בין שלא בפניו אינה מקודשת, אלא שכתב כן אחר שכתב הדין דשניהם יכולים לעכב, וכנראה שהב"י מפרש, דבין נתקדשה בפניו וכו', הוא המשך להדין דיכולים לעכב, כלומר דמש"ה אינה מקודשת אפילו נתקדשה בפניו, משום דעיכבה הבת, ומדהגיש בין נתקדשה בפניו, מוכח דכוונתו דבאמת כשנתקדשה בפני האב ושתק ה"ל להיות מקודשת, דמדתשתק בעת הקדושין מוכח דנתרצה, אלא כיון דעיכבה הבת אח"כ מש"ה אינה מקודשת. והנה בטעם מש"כ הב"י דלא נ"ל פי' מהרי"ק, הג"ל בסב"ק"ג אות ה', דהרמב"ם מיירי דשתק בשעת קדושין ושיכולה לעכב קודם שנתרצה האב אח"כ כו', כתב בבית המלך שעל הרמב"ם, דנראה משום דסבר הב"י דמהני העיכוב גם אחר התרצו, ושכ"מ לשון מעכבים שברמב"ם, אלא דתמה דאכתי מש"ה לא ה"ל לחדש דמהני עיכוב גם בנתרצה בעת הקדושין, דזה ל"ג כו', וכמובא בפנים בד"ה גם.

ובקריית מלך רב ח"א דל"ח טור ב', מבאר דלא ניתא להב"י כמהרי"ק מה"ט גופא משום דנראה מדבריו דלהרמב"ם אם נתרצה האב בפירוש בשעת קדושין אפילו שלא בפניה שוב אינו יכול לעכב, שהרי כתב בטעם דיכול לעכב כששתק בשעת קדושין, משום דהוכיח העכוב דבסוף דמה דשתק תחילה הוא משום דרתח, לפ"ז אכתי קשה מ"ש הרמב"ם עוד, בין נתקדשה שלא בפניו, דמשמע דגם אז יכולים לעכב, וקשה למה צריך לעכובם הא אפילו נתרצה אח"כ אינה מקודשת לדעת הרמב"ם, וכי תימא דהיינו כששמע האב שהולך זה לקדשה ושתק, וע"ז קאמר דיכולים

אוצר

ס"ק מ אות ד

הפוסקים

א"כ איך משכח"ל הא דאמר רב דממ"ד צ" לזריכה גם גט, תסגי במיאון לחוד [ובדקשה הרש"ך הני"ל לחוס'], ולהחוס' עכ"ל דסברי דנתינתה בשעת קדושין אינה יכולה למחות, ומפרשי הא דממ"ד בשתק בשעת קדושין, דרב חייש שנתינתה וכיון שגם היא נתינתה לא מהני מחאתה ומשי"ה לזריכה גט, [וכ"כ בארץ זבי ותאומי לזביה סק"ל], אצל לפי הב"י דרמב"ם דכששניהם נתינתו נמי יכולה למחות למה לריך גט, וכיון דלרב ס"ל דמהני רצוי שניהם [דמשי"ה לא מהני מחאתה לחוד ומאריך גם גט], מני"ל להרמב"ם לפסוק דלא כוותיה [דיכולים לעכב], ועכ"ל כפי מהרי"ק דקב בשתק בשעת קדושין מהני מחאתה שלא יועיל רצוי האב אח"כ. וכן תמה הבית מאיר כאן דלהב"י תסגי במיאון כו', דלהחוס' י"ל דהא דלריך גט קאי בגיווגא דיש לחוש שנתינתה בשעת קדושין דשוב לא מהני מחאתה כו', משא"כ לפי הב"י תסגי במיאון, ולדעתו אין חילוק בין מיאון דהיינו אי אפשי צ"י בעלי, לעיכוב דאמר רב. [הנה לפמשי"כ דמהרי"ט וקמ"ר הני"ל הרי גם להב"י יש גיווגי דלא מהני מחאתה, ובסכ"ג הרי שייך דלזריכה גט, וכנראה דלא ניחא להו צ"י בהם, דמשמע להו דלדברי הב"י תמיד תוכל לעכב, ואולי כסדרת הערוכה"ש הני"ל דהוי כחנאי כו'].

גם באמרות טהורות דני"ח ד' תמה ע"ד הב"י, דמאחר שנתינתה האב בשעת קדושין הוי כאלו אמר קבלי קדושין ומחאתה מגן שויה, ולעיל שם תמה גם עמשי"כ מהרי"ט הני"ל דמהני משום עיכוב דאב כו', ומבאר שם דין עיכוב דרמב"ם באופן אחר, ע"ש. וכן תמה בבית המלך שעל הרמב"ם, דנתינתה האב בשעת קדושין הוי"ל כאלו נתינתה על ידו ממש כו', וצ"ע קדושין סק"ג כהנא נמי ע"ד הב"י, דל"ד כלל למשי"כ החוס' כו', דהכא כשנתינתה בשעה שקידשה עומה שהיתה מרואית, עוד כמה תעכב ותחיל כו' [ע"י דדבריו שצ"ח הקודם סוף קטע א'], ועוד דמה שאמר רב בין היא בין אביה יכולין לעכב, משמע דאביה יכול לעכב אפילו בלא עכובה, ואם [מייירי גם] נתינתה בשעת קדושין, איך יעכב אח"כ אם היא אינה מעכבת, הא ודאי לא ס"ד. וע"ש מה שפי' דדברי הרמב"ם. וצ"ע ארזים סק"ג ד"ה ובר"ן, תמה נמי על פי' הב"י, דהא נתינתה בשעת קדושין הוי טפי משידך ויש לחוש לשמה אמר לה מקודם לאי וקבלי קדושין, ואפילו רב מורה דבסכ"ג אינה יכולה למחות כו' צו. וצמטשה חיי"א דף נ"ד מבאר נמי דנתינתה האב בשעת קדושין לא תוכל למחות, דכיון דשניהם נתינתו בזמן אחד הרי גם בלא ידעו האחד בלתי דשני נמי מקודשת, דלא מסתבר דבעינן דוקא שידעו הרצוי זה מזה כו', דכששניהם נתינתו היא בקצלתה ואביה ידע ושתק מיד הוי קדושין כו', וע"ש דמבאר דין דעיכוב דרמב"ם באופן אחר, דלא קאי על רצוי דאחר הקדושין אלא על שעת הקדושין כו'. וכ"כ דמרכבת המשנה צ"י דאישות הי"ג, דלא נתינתה מש"כ הב"י כו', וע"ש שצי"ר דרמב"ם קאי לענין שהק בשעת קדושין דאין חוששין לקדושתו דמשי"ה יכולים לעכב כו', ואפילו יאמר דשתק משום שנתינתה כו' ועדיין הוא רואה, מ"מ כיון שהעדים כששעת קדושין אינם יודעים מה שכלצו הוי כמקדש בלא עדים, ול"ה קדושין, וממילא יכולים שניהם לעכב.

ואם

כתבו החוס', ומשום דאם מייירי דנתינתה בשעת קדושין לא הוי לורך לדון שהיא מקודשת מטעם דזכות היא לו, אלא דניין דשתיקתו הוי כאלו אמר לה לאי וקבלי קדושין, דמקודשת גמורה היא. מיהו דמהרי"ט הני"ל אחר שכתב דל"פ כמהרי"ק הני"ל, הוסיף, ואפשר לפרש עוד, דה"ק [הרמב"ם], בין היא בין אביה יכולין לעכב כדמפרש מתוך דעיכוב האב עיכוב [משי"ה] אף כשנתינתה האב, הבת מעכבת, כי"ד, נתינתה שלא לדעתו כלומר שלא בזווי, אע"פ שידענו שכבר היה מרואה בשעת קדושין שנתקדשה, היא יכולה לעכב ולומר סבורה הייתי שאבי ימחה צו, עכשיו שלא מחה אף אני איני רואה צ"כ, ול"ד להא דאמרנו צ"י חזקה [דף ג' ע"ב] דאם מכר איכו, איכי מפסק, ואם מכרה היא צונכסי מלוג וצונכסי לאן ברזל ומח הוא, לא פסק, דהתם אדעתא דהכי לקח שאם ימות הוא יקנה, אצל הכא אין מעשה כלום ולא מקרי רצוי מה שנתינתה, כיון שיכולה לומר אדעתא דהכי לא נתינתה, ועוד דכשנתינתה האב הוא על דעת שגם בתי נתינתה, וכמ"ש החוס'.

ובקריית מלך רב ח"א דל"ח ג', נמי מיישב להב"י כע"ז, שכתב דמשי"ק מהרי"ט הא הקדושין תלויין כו', נראה דלק"מ, דכל שידעה היא שנתינתה האב ושתק שזכר אינה יכולה למחות, וכן כשנתינתה היא בפירוש [יודע האב ונתינתה] אף הוא אינו יכול למחות, ומה שטען דכיון דשניהם נתינתו איך יכולים למחות, י"ל דכיון דמה שנתינתה האב הוי שלא בפניה אכתי יכולה למחות דלא גמרה להקדש לו ידיעה דאין צמטשה כלום, וכיון דאין כאן קדושין אף האב יכול לעכב, וכן י"ל כשנתינתה בפני האב ושתק, דסברה דאין כאן קדושין כיון דהאב לא נתינתה בפירוש. וע"ש וד"ה ורואית, דלהב"י דעת הרמב"ם הרי גם נתינתה האב אח"כ בפירוש יכולה לעכב מיד [כשנודע לה שנתינתה], וכן האב יכול לעכב אף מעיקרה קודם שהשמע בתי [ונתינתה], ומבאר עוד דמהרי"ק משמע דנתינתה האב בשעת קדושין אפילו שלא בפניה שוב אין שניהם יכולים לעכב, כיון שהיה האב מרואה בעת הקדושין, ודוקא כשנתינתה בפניו ושתק סובר דיכולים לעכב קודם שנתינתה בפירוש, ומשי"ה לא י"ל להב"י פי' המהרי"ק, וכמוכא דדבריו שבהערה ל"ד.

ובערך השלחן סעיף ט', כתב ג"כ לדעת הב"י, דאחר שהביא למהרי"ק הני"ל, כתב, ומ"מ יכולה הבת לעכב אף שידענו שנתינתה האב בשעת מעשה כו', וכן גם הוא יכול לעכב אח"כ אף שנתינתה, וזהו שכתב הרמב"ם בין היא בין אביה יכולים לעכב, כן י"ל בזווגת הב"י, והוסיף צמט"י, ואין לשאול כיון דלהרמב"ם ע"כ נגמרו הקדושין כשנתינתה בשעת מעשה (דהא רצוי דאח"כ לא מהני להרמב"ם), א"כ איך יתבטלו הקדושין בעיכובם, ד"ל דודאי הקדושין נגמרים מיד, אלא דהוי כמקדש ע"מ שלא יעכבו אחד מהם אח"כ, ואף שלא פירש כן, מ"מ כך הוא לפי הענין, דכיון שנתן הקדושין לה ולא להאב הוי כמתנה בפירוש דאם אח"כ יתחרט אחד מהם יתבטלו הקדושין, כ"י לי לדעת הרמב"ם.

אולם המקנה בקו"א כאן כתב ע"ד הב"י דלענ"ד זה אינו, דלדבריו דגם כשנתינתה שניהם בשעת קדושין יכולה למחות,

צו) נראה דר"ל דאף דהקבלה היה ברצונה, יכולה לומר דבעצם הקדושין לא נתינתה אלא שלא התנגדה בהדיא, מפני שחשבה שאביה ימחה, ולכן כיון שיכולה לומר כך, לא מקרי קבלתה רצויה, וכדמבאר להלן, מיהו כשידעה בשעת קדושין שאביה מתרצה לא שייך לומר כן, ואף דלהב"י כשנתינתה בפניו אמרינן דנתינתה, וא"כ איך קאמר דיכולה למחות, י"ל דאכתי היא לא יודעת או לא חושבת דכזה נתינתה, וכמבאר בקריית מלך רב דבסמך.

צו) לטעם זה אם הודיע האב שלא א"ל צאי וקבלי קדושין, צ"ל דשוב תועיל מחאתה, וצ"ע. וע"ש בד"ה ובענין, מש"כ דא"צ לדחוק כפי' הב"י על מש"כ הרמב"ם דין דעיכוב, ד"ל דהרמב"ם סובר [כהראב"י] המובא בסק"ג אות ב' דכשהמעות בעין מהני רצויה האב אח"כ, ובוה שייך עכוב מקודם, [וכמש"כ שם גם מהרא"ש בדעת הרמב"ם], מיהו בבית המלך הני"ל דר"ל צמי כביאור זה, סיים, אבל דברי הראב"י דחוקים כו', כמוכא שם.

אפילו נתרצה האב אחר כך:

כגה

הפוסקים

גם בנתאכלו מעות הקדושין בשעת שמיטה כ"י ע"ש, לפ"י י"ל דמש"כ החוס' דכיון דמעכצת חוצה היא לו, ולא הוה מתרצה כ"י, דהיינו בנתאכלו מעות הקדושין, [דכ"ה"ג חלו הקדושין רק אם נימא דזכותו היא משעה ראשונה], אבל כשהמעות צעין אז מהני רלווי מעט שכתב הריטב"א [המוצא בסקל"ח] דה"ל כאלו אמר האב למקדש הנה הכסף לבתי ותתקדש לך, דמהני משום הנאת קצלת הממון כ"י ע"ש, וזה ודאי לא שייך סברת החוס' הנ"ל דכיון דמתחלה ל"ה זכות, דהא בכ"ה"ג אין הטעם משום זכות, ותו לא מהני מחאתה אחר רלווי ידיה, וזהו א"ש מה שקשה על החוס' דכיון דמהני מחאתה אחר רלווי האב למה הלריך רב גם גט חסגי במיאון, וזהו א"ש, דהדין דמעכצין דפליגי רב ור"א איירי בנתאכלו המעות קודם השמיטה, מדפריך על ר"א מהא דמפותה דמיירי בקדושי ציאה דהציאה כבר ליתא כעת, והוי בנתאכלו הקדושין, והא דמלריך רב לעיל גט צדדי מיאון, היינו משום דיש לחוש שמה נתרצה קודם שנתאכלו המעות. ועי' בזה בזה הקודם דיישב לדעת החוס' בצופן אחר.

ז. במחתה אחר רצוי האב, מה הדין כשנתרצה האב אח"כ עוד פעם. בקבלת יעקב ב"ר, שהקשה ג"כ ע"ד החוס' כהרש"ך המוצא בזה ב"ר, למה הלריך רב גט כ"י, חייך, דהא דיכולה לעכז לדעת החוס', היינו לענין ש"כ ש"י לא יהיו נגמרים הקדושין, אבל בזה א"ש יתרצה האב אח"כ אף שהיה מעכצת, בודאי הקדושין יהיו נגמרים, דהא דמהני עכצת ידיה אף שנתרצה האב קודם, הוא כמש"כ החוס' דאלו ידע שעתכז לא הוה מתרצה, אבל אם אכתי מתרצה גם אחר שמתעכצת, בודאי מהני לכ"ע, ומש"ה לריכב גט ג"כ, דאף שמיאנה אכתי חיישין דילמא יתרצה אחר מיאונה ויועיל רלווי לכ"ע, ועוד דאפשר דהיה ג"כ מתרצה אח"כ עם אציה ולא יהיו הקדושין נגמרים בודאי, וכעין מה שציור הרשב"א דמהני מחאתו אחר שנתרצה בעלמו, [וכמוצא בס"ק הסמוך אות ב'], וזה ברור.

ח. אם מהני מחאת האב אחר שנתרצה, כשבטען הרצוי לא ידע אם בתו עדיין מרוצה בקדושין ולא מחסה. עי' בזה ב"ר בקרית מלך רב, בערוך השלחן, ובמעשה חייא.

מא. אפילו נתרצה האב אח"כ. א. וכשטוען שבאמת נתרצה מתחילה ונותן אמתלא על מחאתו הקודמת. הרי"ש סי' קל"ג, צדון אחד שהסכים לצוא לנשואי בתו הקטנה אם ישלחו לו מעות לקרן וכו', ולא שלחו לו ונתקדשה שלא לדעתו כ"י, וטען שאינו מרוצה מהקדושין וקדשה לאחר, ואחר זמן רב נתפיים ונתרצה בקדושין ונשואין שטעו מתחילה, ואומר כי לעולם לא ערער על הקדושין לצטלס, רק שאמר כן כדי להוציא ממון מהמחנות כדפיתוחו חננים כ"י, אחר שכתב דההסכמה לצוא לנשואיה ל"ה נתרצה דהוי רק כשדין כ"י, הוסיף, דמה שאמר עתה שלעולם נתרצה בקדושין כ"י, נראה שאינו נאמן בזה, דכיון שמיחה צפנינו כבר נצטעלו הקדושין, ומעתה אינו נאמן לאחר מכאן שיחולו הקדושין למפרע, ועוד שאין לנו ללכת אלא אחר דבורו לא על מה שאומר עתה מה שהיה צללו, דדברים שבלב אינם דברים, ואפילו נאמר דכיון

אוצר

ס"ק מ אות ה-ס"ק מא אות א

ה. ואם גם בשדכה אביה תחילה מהני מחאתה אחר רצוי האב, לשיטת הנ"ל. כתב בארן ל"י סק"ל ובתלומדי ל"י שס סק"י, דאפשר דבשדך וכששמע אציה מקדושה אח"כ נתרצה, אינה יכולה עוד לעכז, וכן מוכח קצת מהחוס' ממש"כ בטעם דמהני מחאתה אחר רלווי האב, משום דאלו ידע שמתחלה ל"ה מתרצה, א"כ צדיקה דמתחיל לרלווי אף דלא היה יודע אם תתרצה, חזין דלא איכפת ל"ה ברלווי דבתו, ורב דאמר דיכולה הבת לעכז ושלפי החוס' היינו אפילו אחר רלווי האב, מיירי בלא שדכה, ואפשר שכן יפרש הב"י [שצלות הקודם] מש"כ דלהרמב"ם מהני מחאתה גם אחר שנתרצה בעת הקדושין, דהיינו בלא שדכה, אבל בשדכה לא תועיל מחאתה אחר רלווי האב כלל, וזהו יתיישב מש"כ המ"י [הרש"ך בזה ב"ר] והמקנה בזה ב"ר, למה מלריך רב דמ"ד גט, חסגי במיאון, דרב מיירי הכס' בשדך, ומאן דמוקי הכס' מימרה דרב ושמואל אפילו בלא שדך, י"ל דקאי רק אשמואל, וכמדויק בלשון רש"י ותוס', אבל לרב לכ"ע קאי רק בשדכו, ומש"ה לא סגי במיאון לחוד, וע"ש מה שהלריך בזה.

גם בצדדי מלוואים סק"י, אחר שהצ"ח קושיה הרש"ך שצלות ג' ושה"י העשומי שס תמורה, כתב, דנראה דתוס' מיירי בלא שדכה מקודם אלא הוא מעצמה נתקדשה, וזה הוא דלמירין דרלווי האב אינו אלא למעשה הבת ואילו ידע שמתחלה, גם הוא ל"ה מסכים, אבל בשדך ואציה עלמו גילה דעתו שחפץ לקדשה לזה, א"כ הא דנתרצה כששמע מהקדושין אינו משום מעשה הבת אלא מסכים לכוונתו הראשונה, ובכ"ה"ג חו אינה יכולה לעכז כלום, ולריכב גט, ורב מיירי הכס' בלא שדכה, וכדמשמע נמי מהא דמייתי עליה בגמ' דפיתיה לאישות מהני מיאונה, והתם משמע דמיירי בלא שדך [דבשדך ליכא קנס, כמש"כ בתוס' ר"י דמ"ד א'], וע"ש מש"כ ציבור הסוגיא. וכ"כ המקנה לדמיו א' לתוס' דין, דהתוס' מיירי בלא שדכה כ"י, דבשדכה תחילה ואח"כ נתרצה מהיכי תיתי נימא דלא נתרצה אלא לדעתה אם תרצה, [וא"כ בשדכה לא מהני מחאתה אחר רלווי] ולריכב גט, וזהו מיירי רב דמ"ד כדמוקי ר"י שס כ"י, ומה שאמר רב דיכולה לעכז מיירי בלא שדכה, ומש"כ החוס' דתחילה איך קאמר רב דיכול לעכז כ"י, מאי קושיא הא מיירי הכס' בלא שדכה מש"ה ל"ה לנתרצה, וכדקשה בהרשב"א, י"ל דהתוס' מקשו למ"ד דר"י שטעו לשמא נתרצה גם בלא שדכה כ"י.

ובעצי ארזים סק"י ד"ה ובר"ן, מפרש נמי כן בדעת החוס' ומעט אחר, דנראה דבצרי החוס' כהרמב"ן דרב ושמואל חיישי גם לשמא אמר לה לאי וקבלי קדושין, אלא דנקטו חשש ד"שמא נתרצה" משום דשכיח טפי, וא"כ דמ"ד דמיירי בשדכה חיישין גם לשמא א"ל לוק"ק, ומש"ה מלריכב גם גט, דע"ז לא מהני מיאונה, ובדמ"ד מיירי בלא שדכה כ"י ול"ל שנתרצה קודם וא"ל לוק"ק, מש"ה יכולה למחות גם אחר שנתרצה האב, וע"ש שמישכ בזה דלא תקשה על הרמב"ן כ"י, והוסיף, דעל דעת הב"י דגם בנתקדשה צפניו ושהק יכולה אח"כ למחות, קשה, דהא יש לחוש שא"ל לוק"ק כ"י. ועי' בזה בסמוך דמישכ דעת החוס' גם בצופן אחר.

ז. במחתה אחר רצוי האב אם יש חילוק לשיטת הנ"ל בין היו מעות הקדושין בעין או לא. כתב בעלי ארזים סק"י ד"ה ובענין, דלסברת החוס' הנ"ל דמהני מחאתה אחר רלווי האב משום דכ"ה"ג ל"ה זכות כ"י, ונראה דבצרי כהר"ן [המוצא בסקל"ד אות ב' ד"ה ויש], דלכאיש בת הוי זכות לאב ולא זכות גמור כ"י, ושמש"ה צעין שיתרצה בהדיא כ"י, ושלעטם זה מהני רלווי האב

צח) נראה דעתו דמחתה אחר רצוי האב לדעת התוס', אינה מבטלת לגמרי מעשה הקדושין, (כדהוי להסוברים דמחתה מהני רק קודם רצוי האב), אלא דהוי כחלוין ועומדים, ומש"ה מהני רצוי שני דאב אחר מחאתה.

אוצר

ס"ק מא אות א—ב

הפוסקים

היה מעשה וצא אציה ועקר הקדושין, שאני הכס הוֹאֵל וגם נשחט שלא לדעתו דעשה זה מעשה יתומה בחייו ודאי קפיד וחזקה שלא יתירא לעולם כו'.

אולם מלמד צעלי החוס' שהזכיר הרשב"א דכדורי דצווח לא מהני אחר כך רלווי, כ"ד עוד הרבה ראשונים שהובאו בסקמ"ב אות ג', ובעני ארזים סקמ"ב מצאנו דכ"מ מהחוס' דמ"ו ד"ה צין, ולא כהרשב"א, דכרי מחלקי בדעת רב דל"ה לרלווי אלא בסתמא משא"כ במחש, ואם מהני רלווי אחר דלווח מאי מהני עיובזו אכתי ניוחש שמא יתירא. ומשה"כ הרשב"א איך לא פירשו בגמ' דמייירי בשחק כו', מצאנו ברמב"ן דמ"ד צ' משום דסתמא באציה כלן עסקין, ויודאי בשומע ושחק הוא דיש לחוש שמא נתירא, דצווח ודאי לא נתירא. ומש"כ הרשב"א דדמי לע"מ שירא אציק כו', מצאנו בעצמות יוסף ד"ה ואחר, דל"ד להחם דהוא מטעם התנאי שהתנה בפירוש ע"מ שירא כו' וכל זמן דאיכא רלווי סגי, אבל בקטנה שאין הקדושין חלין אלא"כ יתירא בהן אציה, וכיון ששמע ולא נתירא נמצא שלא ראה לזכות בהן, א"כ כבר נתבטלו, וכמש"כ הר"ן [בסוגין ד"ה אחר] דאין זכין לאדם צע"כ. וכע"ז בהמקנה דל"ד להחם דהקדושין הם ע"י עצמו אלא שמתנה על רלווי האצ, א"כ אף שמתנה אציו ואינו יכול לבעול הקדושין שלו [וכשנתירא א"כ שז נחקיים התנאי], משא"כ הכא דהוי כמתנה עם האצ עצמו בשעת קדושין שבהא מקודשת כשיראה, [דכא קטנה אין מעשים כלום בלא רשות האצ צע"כ], וכיון דמתנה מבעול הקדושין לגמרי. וע"ש ובעצמו"י ד"ה בפירוש, מש"כ ע"ד שאר הוכחות ברשב"א.

גם ציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"ו, כתב דל"ד להחם, ומקודם ציאר דגם הרשב"א דדומה להחם היינו לשיטתו דרלווי האצ מהני שיחולו הקדושין רק מכאן ולהבא [כנ"ל בסקל"ד אות צ'], אבל להסבירים שם דמקודשת למפרע ל"ד כלל, דשם קדשה ע"מ שיראה ולא איכפת לו מתי שיראה, וכשנתירא חלו למפרע, משא"כ כאן דאין להבית שום כח לקדש עצמה, ואריך לבוא ע"ז מטעם דהוי זכות לאציה, וכיון דמתנה חובק כששמע איגלאי דל"ה זכות בעת קבלתן ומה יועיל שנתירא א"כ, ואיך יחולו הקדושין. [וכ"כ בעונג יו"ע סי' קס"ב, דדברי הרשב"א קאי רק אם נימא דמהני הרלווי משעת שמיעה, אבל ל"ע, ויש להוכיח בגמ' דחלו למפרע כו', ומטעם דהוי זכות כו', וא"כ במחש וא"כ נתירא היכי נימא דהוי זכות למפרע כו', מאי חזית למאקט שעת קדושין בחר שעתא דרלווי, אדרבא ניזיל בחר שעת מחאה דמוכחא דגם מקודם לא ראה, ולא שייך איגלאי למפרע אלא בדבר שא"כ מתבצר בהחלט, משא"כ בזה דכששמע שנתקדשה פטו מחה ופעם ראה, ול"ד כלל לע"מ שיראה האצ כו', ולומר דעתו דאם יתירא מיד כשישמע יחולו הקדושין למפרע, ואם ימחה וא"כ יתירא יחולו משעת שמיעה, זה ודאי אין סברא כו', ואף דמהרי"ט ח"ב סי' ר' כתב דמהני תנאי כה"ג גבי גט, היינו כשפ"י כדדיו כו', וא"כ דברי הרשב"א ל"ע מוצא ק. והוסיף צ"ד שם בהגה, ועוד נ"ל דאף להרשב"א לענין שיחולו

דכיון דרחמנא הימניה לאצ נאמן אותו שאומר אמת שבלבו התירא בקדושין, מ"מ הוי רק דברים שבלב, וכדתנן בדמ"ט צ' בכלם אע"פ שאמר שבלב היה להתקדש לו אינה מקודשת, ואע"פ שהאשה נאמנה לאסור עצמה ומשויה נפשה חתיכה דאיסורא, אפ"ה כיון שלפי התנאי האומר צפה אינה מקודשת אין כח בדברים שבלב לבעול כדיבור, וא"ת מ"מ נאמינו שנתירא [כדדיו] מיד כששמע מהקדושין ומיד הוי כמקודשת דהו"ל כאמר קדשתי צחי, ואין מחאתו דא"כ כלום, לא היא, דכיון שלא אמר כן קודם המחאה, הנה כשמתנה ושלא המחאה להצורת המקום שדר שם חתנו, שהוא כמו צ"ד, הנה הודע שמעולם לא נתירא בקדושין, וא"כ אינו נאמן לומר א"כ הפך דבריו, כדאמרין בגיטין דנ"ד צ', גבי היה עושה עמו צטורות, ואמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו, נאמן, שעשיתי ציום פי נטמאו, אינו נאמן, ומסיק רבא הכס דמש"ה אינו נאמן בסיפא, דמייירי בגון דאשכחיה ולא ח"ל מיד, וא"כ אשכחיה ואמר לו, דאם איתא דקושטא הוא מעיקרא הוי אמר ליה, כ"ש [כנ"ד] דמעיקרא אמר היפך מזה, ואע"ג דרחמנא הימניה מ"מ י"ל דאם קושטא קאמר לא הו"ל למימר מעיקרא היפך האמת, ואע"פ שצידו לקדשה, אין להאמינו להבא צמיגו לחוש למכיו ספק, כדאסיקנא צצ"ב קל"ד צ' גבי בעל שאמר גרשתי אשתי, דכיון שאומר כנגד דבריו הראשונים א"כ צמיגו, דאין ספקי דמשקר, כדאמרין שם קכ"ז צ' גבי אמר עבדי הוא וחר ואמר בני הוא כו', דאע"ג שהיה לנו להאמינו כשאמר בני הוא צמיגו שהיה יכול לתת לו במתנה, אין מאמינין אותו, דאין מיגו מועיל לסתור דבריו הראשונים.

ולענין האמתלא שנותן לדבריו שלא אמר כן אלא להוציא ממון, כתב שם, איברא דאפשר שיש כאן אמתלא שאמר כן כו' שיחנו לו מעות ויקדשה לו שנית, או שיקח מעות מאחר לקדשה לו, אבל אין כאן אמתלא [לענין] שאף אם נתירא יעשה המחאה הו"ל צפני חכמים וצפני צ"ד לומר על צחו המקודשת שפנויה היא להכשיל בני אדם, ול"ד להבית דכתובות כ"ב א' באמר א"א אני וחזרה ואמרה פנויה אני ונותנת אמתלא כו', דנאמנת, דהחם אמתלא ראויה היא שדרך נטעה לומר כן כו', וע"ש שהאריך בזה, משא"כ צ"ד שאינה אמתלא מספקת להאמינו כנגד מה שאמר, כ"ש שניכר שאומר כן עתה מפני הנושה שלא יחשב לו לקלון אם חתקדש צחו פעם שנית, ולזה אינו נאמן ונתבטלו הקדושין, וכ"ש דלא הוי קדושין לשיטת הרי"ף וסי' דגם בנתירא האצ בפירוש אחר הקדושין ל"ה קדושין כו', דאפילו יהא כדברי האצ שהתירא כששמע כיון שלא נתירא בשעת הקדושין הראשונים, אינם כלום, ולא היתה לריבא גט.

ועיין במדרכי המוצא בהערה ק"א, מש"כ ע"ד נדון בזה.

ב. ע"ד הדעה דגם אחר שמחה האב מהני רצויו. המקנה בקו"א ד"ה אלא, מציא ש"כ הרשב"א. וזה חו"ד, שצדמ"ד צ' על מיתר דרב ושמאל דחוששין לשמא נתירא האצ, הציא הרשב"א מצעלי החוס' דצווח מחחילה כששמע אין חוששין לכר"ע, והקשה היכי סתמו בגמ' עיקר הדבר, דהו"ל לפרש דהיינו דוקא בשחק מחחילה כו', ותו דצווח דקריבאי שצדמ"ה צ' דמסתמא לוח ומ"מ אי לאו טעמי דאציי ורבא שם הוי חיישין לשמא נתירא, [ולדין דל"ה ל"שמה" נתירא, מ"מ יועיל בנתירא ודאי], והטעם, דהמקדש קטנה יודע שאינם קדושין אלא"כ נתירא אציה ועל דעת זה מקדשה, והו"ל כמתנה ע"מ שיראה אציק, ובמתנה כן בפירוש הרי אע"פ שזווח ולבסוף נתירא מקודשת, שלא התנה ע"מ שיתירא כשמיטה ראשונה אלא שיתפיים בסוף כו' [ע"י בזה בס"י ל"ה סעיף י'], וכו"כ הכא, והא דאמר רב גופיה דהיא ואציה יכולין לעכב, היינו לומר דל"ה קדושי ודאי אלא ספק [דשמא יתירא], וכן פ"י בתוס', ומ"ש צירוש פ"ב ה"א נתקדשה ונשאת שלא לדעת אציה,

צט) מקהלת יעקב מהר"י מליסא שהקשה גמ' כה"ג על הרשב"א, וע"ש מש"כ גם ליישב דבריו. וע"י גם בעצי ארזים סקמ"ב מש"כ ליישב כמה פרטים מדברי הרשב"א. וע"י בחזון איש סי' מ"ט אות ה', מש"כ בדברי הר"ן במה שהוכיח מירושלמי ע"ד.

ק) מיהו מה שתמה בשער המלך על הרשב"א, דאם מהני רצוי אחר מחאה איך מהני גם כו' דקודם חלות התנאי היא סאשה בעלמא כו' וקודם שחלו הקדושין לא מהני גט, ע"ש מש"כ דל"ד כלל להתם כו'. וע"י מש"כ בזה בסיב קדושין סקל"א ד"ה וא"כ, וע"ש מש"כ ליישב קשיית הרשב"א מתא דקריבאי.

הגב [לן] ויש לו אמרים דאם שמוע האב ושתק ולא (יז) מיחה מיד הוי כאלו נתרצה (שם) ביאור הגר"א

ואם [לד] וי"א דאם כו'.

מרדכי שם וטעם

ממש"ש עד שיפא אביה וימחה כו' וברבי"ש מסתפק בזה ע"ש:

באר היטב

(יז) **מיחה וכו'.** כ"כ המרדכי, ונראה דכל הפוסקים תולקים ע"י כמש"ש בתוס' ד"ה צין היל וכו' דף מ"ו ע"ל דסוגיא חיידי שמוע ושתק וע"ז קאי המסקנא דלא קיי"ל כרז ושמאל. ואפשר ר"ה יז יוכל לדחות דטובל לתוך קטנית התוס' שתיק כמו שתיק מהרש"ל ע"ש. אבל זה קשה לדבריו דמורה עלול ורבינא דזה דאם שמוע האב ושתק

(יז) **מיחה וכו'.** כ"כ המרדכי, ונראה דכל הפוסקים תולקים ע"י כמש"ש בתוס' ד"ה צין היל וכו' דף מ"ו ע"ל דסוגיא חיידי שמוע ושתק וע"ז קאי המסקנא דלא קיי"ל כרז ושמאל. ואפשר ר"ה יז יוכל לדחות דטובל לתוך קטנית התוס' שתיק כמו שתיק מהרש"ל ע"ש. אבל זה קשה לדבריו דמורה עלול ורבינא דזה דאם שמוע האב ושתק

הפוסקים

ס"ק מא אות ג—ס"ק מב אות א

אוצר

הקדושין, זה אינו מתקבל כלל, ועכ"ז למעשה נריך מאוד לכתוב שני דיונים אלו איכות המעשה. ושם בדף סי' ע"א אות קס"ב, כתב שדעת הר"י הרמב"ם הרמ"ה והמרדכי דלא מהני רצון אחר מחמתו, וכוונתו שכן עיקר, ולא כהרשב"ל דמהני רצון גם אחר שמוע וכו"ז שלא נתרצה הוי ספק שמה יתרצה, ומפרש כך בדברי רב, דזה דוחק.

מב. וי"א דאם שמוע האב ושתק כו'. א. מקור וזרין וביאורו, ודעת הפוסקים בזה. המקור לפ"מ שזוין פנינים: "שם", הכוונה למרדכי מהרש"ם וכו', שזוין בסוף ההגה הקודמת, וכוונתו במרדכי סי' תקי"ד, מיהו כמס פוסקים הוכיחו דהם לא סברי דשחק לחוד הוי כנתרצה, דהא זוכי דעת רב ושמאל, ושם ה' פסקו דלא כותיבו קא. וכת"מ סק"כ כתב ע"ד הרמ"א דזוכי דעת כר"א צרי שמעון צהשו שצמרדכי סי' תקט"ו, וכוסוף. ע"ש

למימרא דברור לן ששמוע ושתק דא"ה פשיטא דהוי כהודאה, אלא הכונה שראינו ששתק ד' ימים ולא ידענו אם שמוע או לא שמוע, ומ"ש שנתרצה ושתק, הכוונה שנתרצה ע"י ששתק, כ"כ פשוט בהבנת דבריהם, עם שהוא רחוק טוב יותר מלומר דסברי דשתיקה לא מחתי לדידהו, דמבריהם מוכח איפכא, ומש"כ דליחא לדור"ש היינו היכא דליכא למיקם עלה דמילתא, כמ"ש שם המרדכי [בסי' תקט"ו] דבזה הוי פלוגתא דכולהו אמוראי כו', ע"ש, ואה"נ דאי שתק מיד ששמוע דאיכא למיקם עלה דמילתא, רצוי מיקרי ושתיקה הוי כהודאה.

אולם בעצמות יוסף בסוגיין ד"ה אחר שכתבתי, כתב ג"כ דאין לפרש דברי ר' אליקים והראב"ן כפשוטם, דחלו הקדושין משום השתיקה לחוד מיד כששתק, דהא כתב שם בסמוך דמהר"ם והרשב"ם הודו לדבריהם דהלכה כעולא כו', וזה שהוציאה כו' א"נ לומר כעת נתרצתי אם לא יביא עדים שנתרצה קודם שהוציאה, הרי אף דהאב שתק ד' וה' ימים כתבו דכיון דהוציאה כו' א"נ דנתרצה [דלא ניהא לו לפרש ד"נתרצה" הכוונה לשתיקתו, דהוא נגד פשוט המובן], והוא היפך דברי הר"א והראב"ן, אע"כ צ"ל דמאי דקאמרי הר"א והראב"ן היינו שנתרצה לגמרי אחר ששתק קודם לכן, [ומ"ש ונתרצה ושתק, הוא כאילו אמר ושתק ונתרצה, מדבריו שם להלן], ולכן כיון דאיכא גלוי דעת שנתרצה אח"כ לגמרי גלי אדעתיה דניהא ליה ושתיקתו [דמעיקרא] הוי כרצוי גמור כו', ולכך מהני שתיקתו, וכוונתו להורות בדיון ההוא שהפגין לפני הקהל, דלא מהני שתיקתו כיון שגילה דעתו אח"כ שאינו רוצה, וזה נראה פשוט לדעתי.

וכ"כ ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"ט טור ב', דדעת המרדכי כהרמ"ה, דל"ח לשמא נתרצה, כגון ששמוע ושתק והלך למדה"י או מת או שאחר זמן מיחה, אלא בנתרצה בפירוש חלין הקדושין משעת הרצוי, כ"כ דעתו. והוסיף בהגה א', דאף שבסי' תקי"ד כתב דבנתרצה ושתק חלים הקדושין, אין הכוונה דהשתיקה הוי רצון כדהבינו דרבה, אלא נראה שהתרצה אח"כ בפירוש ואמר ששתק מחמת שנתרצה, וסובר כהרמ"ה

שיחולו מהרצוי ואילך, הכי כיון שמחה קודם שנתרצה נצטעלה האמירה הראשונה, ואז"ל נצטעלה המעות לכיון דמחה נעשו המעות הלוואה ואינם עומדים עוד לקדושין, ול"ד לפ"מ שירצה אבא דשם חלין למפרע [כשהיו צעין] דהוי רק תנאי, אלא חפילו המעות עדיין צעין, נראה דאינה מקודשת צרתי דעכשו חס לא קדשה מחדש, דכיון דמחה נצטעלה האמירה שקדשה, משא"כ התם דהוי רק תנאי מהני הרצוי דאח"כ אף שמחה תחילה, ואף שאין לנו ראיות דכבא לא יועיל הרצוי אחר המחאה, דמהירושלמי כנ"ל [דבא ועקר הקדושין] אין ראיה, דו"ל דעקן שלא יחולו למפרע, ולכבא יבא ספק, ואם קדשה לאחר תתקדש לו, עכ"ז נראה צרור דנצטעל [במחמתו] דיבור הראשון, ולריכז קדושין אחרים, דאע"י נימא דצאמר ה' להצירו חלין מעות ואם חשה פ' העשך עליה לקבל קדושים תתרצה לקדשה במעות אלו, ואמרה האשה שאינה רואה זו, האם נימא דכל זמן שתחזור האשה ותאמר שרואה יחולו

(קא) **הב"י בתשו' סי' ז' (השני).** הביא מהמרדכי תשו' זו, שדנה בקטנה שאביה במדה"י וקדשה אמה, וכשבא האב שתק ד' או ה' ימים, ושוב הפגין לפני הקהל שאינו חפץ בקדושין וחרצא הבת מבית אבי המקדש, ואחר זמן קידש הבחור אחרת, ושוב אמר האב קדושי בתי קדושין ומה ששתקתי מקודם לפי שנתרצתי, ולא אמרתי [שאיני חפץ] אלא כדי להוציא ממון, ופסקו רבינו אליקים והראב"ן שאם היו הקדושין בעין כשבא האב ושתק חלו הקדושין מיד כששתק [ונתרצה, הגהת הרמ"א שם], אבל בנתאכלו כשבא לא חילול ויכולה לסאן כו', וכ"ש כשלא ידוע אם נתרצה, דקיי"ל דלא כרב ושמאל דחיישי לשמא נתרצה האב כו', והר"ם והרשב"ם בנו הודו לדבריהם, וזה שהוציאה מבית אבי המקדש בקולי קולות אינו נאמן לומר נתרצתי אלא אם יביא עדים שהתרצה מקודם שהוציאה כו', וכתב הב"י דמתחילת דבריהם משמע לכאורה דסברי דשתיקת האב חשוב רצוי כו', אבל א"א לפרש כן, שהרי פסקו דלא כר"ש כו', ועכ"ל דה"ק אפילו אם האב היה מתרצה בפירוש כששמוע לא חלו הקדושין אא"כ היו בעין [וכדעתם שבסקל"ח], וכ"ש היכא דלא ידענו שנתרצה בפירוש אע"פ ששתק כששמוע ל"ח שמא נתרצה, וזה הבנת דבריהם וצריך להלום הלשון ולכוין הדברים לפי זה.

ובצדקה ומשפט סי' ט', אחר שכתב דדעה זו שברמ"א הוא מהראב"ש המובא בפנים, הוסיף בד"ה נמצינו, נראה שב"ד ר' אליקים והראב"ן שבמרדכי [שבב"י הג"ל], ומש"כ הב"י דכיון דפסקו כו' וצריך להלום הלשון כו', הוראה יראה שא"א להלום הלשון כפי זה, דהא כתב ונתרצה ושתק חלו הקדושין מיד כששתק, אלא ששתיקה הוי רצוי, לכ"כ שב"ד הרבנים הג"ל כו', ומש"כ דלא קיי"ל כר"ש, מיירי בליחא האב קמן כו', אבל בדאיתא וספרו לו שנתקדשה בתו ושתק ולא מיחה, הוי רצוי לתנך גאונים, ומש"כ אח"כ, דזה שהוציאה בקול כו' א"נ לומר נתרצתי מקודם, היינו שא"נ לומר שמעתי ושתקתי עד שיביא עדים ששמוע ושתק דהוי כרצוי, ומש"כ ברישא ששתק ד' וה' ימים, לאו

אוצר

ס"ק מב אות א

הפוסקים

נ"ש שמחמיר אפילו היכא דאין סהדי שיתרצה האב אע"ג דעדיין לא בא האב מודה רבינא דלריכה גט ומיאון, ולקמן סעי' דהבא הרב דבריו [היינו מש"כ שם בזהב, ויש מחמירים עוד כו'], ומאין שהעתיק לשונו שם. ובח"מ שם סק"ל הביא מש"כ בחש"י שם, ועתה לפי דרכנו יועילו קדושין אלו שלא תלא ממנו חלא בגט ומיאון, או שיצא אציה וימחה מיד כשישמע כו', [ואולי פונת הח"מ דגם הרמ"א כאן אף שנקט דין זה בזהב, מ"מ מיירי באופן כדכתב בחש"י דאין סהדי שיתרצה, ומשום דככה"ג גם רבינא מודה דבשתק מוכח דיתרצה, וע"ז הוסיף הח"מ, דשם מחמיר בכה"ג אפילו כשעדיין לא בא האב, ולא רק כשצא ושתק, כמש"כ הרמ"א]. ועי' בראש"ח דלהלן שמבאר החש"י מכל לדדיה, וזן אם הלכה כר. והב"י שעל הטור וכן בד"מ שצ"י, הביאו נמי דין זה מהמרדכי בסתמא, מתוך לשון הראש"ש ה"ל, דהיכא דשתק האב בשעת שמיטה אע"פ שזוהא אח"כ חשיב נתרצה, דכל ששמע ושתק ולא מיחה מיד, כיון שעבר שעה אחת ולא מיחה שוב אינו יכול למחות, ובד"מ הוסיף ע"ז, אצל מדברי הרמ"א והרא"ש לא משמע דשתיקה כהודאה דמיא (ק), וצריכ"ש הביא צי' הסברות. ועי' צבהגר"א סק"ל ד. ועי' בהגמ"י המוצא להלן דמחלק נמי בין מיחה מיד או לא, ומה שזן הראש"ח בדבריו.

ובהמקנה בקו"א כאן מצוה דדעה זו [מיירי בכל גווני] וקאי גם לפ"מ דקו"ל דלא כרז ושמואל דחיישי בסתמא לנתרצה האב, דדעה זו מפי' להפלותה כר, דר"ש חיישי גם ל"שמא" שמע ונתרצה, (ובה' דרב גופיה סובר דיכולה למחות, היינו כשמחתה מיד אחר הקדושין באופן שזרור שעדיין לא שמע האב), ועולא ורבינא סברי דל"שמא" שמע ל"ה, אצל בשמע ודאי ושתק, גם הם מודו דחיישין, עו"ל דלמש"כ הריב"ש [המוצא צ"ש שצ"ה אולם, דבסמוך] דכשהאב צמדי"י אין שתיקתו כהודאה, מ"מ ר"ש סברי דגם בלא הוכחה מהשתיקה אכתי חיישין שמא נתרצה, וכ"כ הראש"ח בצי' דפולגותיהו כשהיה האב צמדי"י, ע"ש, (וזה ההיפך מה"י"א שהביא הרמ"א בסעי' דכשהיה צמדי"י חמור טפי, ע"ש בסק"סג), אצל לדיון, הנה דלויכא הוכחה מהשתיקה ל"ה לנתרצה, אצל בשמע ודאי ושתק חיישין, ולא תקשה לדעה זו מהא דאיתא בדמ"ה צי' דנתקדשה [לדעת אציה] וגשאת שלא לדעתו ואציה כאן ושתק, דאמר ר"ה דמדשתק מרתה רתח, ד"ל דכתב לענין אכילת תרומה צעין קדושין וגשואין ודאין, אצל לחוש חוששין אפילו לדיון שמא שתיקתו כהודאה, א"ג דדעה זו סברה דמה דאמר עולא שם בסוף דנראין דצרי תלמוד קאי גם על ר' ירמיה שצדין זה, דסובר דלויכא בתרומה דאמרין מדשתק ניחא ליה. והוסיף, וכבר כתבנו דגם לדעה זו אין חשש קדושין חלא משעה ששתק [ולא למפרע משעת קדושין, עי' בסק"ל אות צ'].

וכן צדקה ומשפט סי' ט', אחר שציאר דגם הרש"ס וכו' שהוצאו ממדרכי, נמי סברי דשתק הוי הוכחה שנתרצה, וכמוצא בהערך ק"א, ציאר נמי כעמש"כ המקנה, דמש"כ שם דאין הלכה כר"ש ול"ה שמא נתרצה, מיירי צדליתא האב קמן ולא ידעין אם

שמע או לא, או אם מחה כששמע או שתק דהוי כהודאה, דכזה נ"ח שמא נתרצה, דהיינו שמא שמע ושתק, דאמרין שמיחה מיד או שלא שמע, אצל אה"ג דאי איתיה קמן כשספרו לו שנתקדשה צתו ושתק ולא מיחה, הוי רצוי להכר גאונים, והוסיף, מעשה צ"י נמי אם שמע האב ושתק ולא מיחה, נראה דחיישין לסברת בני רצוותה דהוי כאילו נתרצה והוי קדושין, והביא סברה זו מור"ם בזהב, ומי יכול לעשות מעשה שלא כדצריכיה לפעורה בלא גט, וכ"ש צ"י דכשגירש אשתו מסר לה צתו לחלוטין כו', שצודאי מרואה צמה שקדשה כו'. ושם צ"י ח' ד"ה א"ג, כתב צמון דהתם, דכיון דאציה במקום אחר אפילו נימא דשתק בשעת שמיטה, מ"מ הא כתב הריב"ש [וכנ"ל בהמקנה] דככה"ג ל"ה שתיקתו כהודאה, ומהני מהאחר דהח"כ. ועי' צתו השני שצאות צי', דמצוה נמי דחשש לדעה זו שצרימ"א. ועי' צתו גי' דיש דחששו גם לדעה רב ושמואל, ועיין שם צדיצור המתחיל ועיין, בטעם הדבר, ושייך גם לכאן. ובחש"י בעל כנה"ג שצ"י משה (לר"מ שלטון) סוסי' נ"ה, אחר שהביא להעלמות יוסף המוצא בתחילת אות גי' דחייש לר"ש, הוסיף, מעשה צ"י כו' אם כששמע האב לא מיחה בפירוש, אף שלצדק צוות, יש לחוש שמא נתרצה, וכ"ש כשלא מיחה כלל, וכ"ש אם היה האב מחזן לעיר (דיש לחוש לדעת ר"ת שצסקס"ג), ואפילו לא שדכו, מיהו אם הוא צמקס עיגון, שא"ל להשיג גט מהמקדש, ולא שדכו, נ"ל דצין צוות ולצדק נתרצה, וצין שתק בשעה ששמע ומיחה אח"כ. דעתי נטתה כהמקילין, ומיאונה שצ"י מיאון.

ובתב צוף דבש סי' כ"ח, דאפילו לה"י"א דהכא היינו צ"ש עדים ששתק, אצל צאין עדים והאב אומר דלא שחק, כצ"י שאומר שלא שחק צבוס זמן שהמיד הוא צועק על מעשה הקדושין, דודאי נאמינו ול"ה קדושין, אפילו כשאין עדים שלטק, וכ"ש צ"י צ"ש עדים שלטק כו'. ועי' ציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"י עור צי', דמצוה מתוך דבריו, דלדעה זו אם לא מחה תיכף כששמע אפילו אומר אח"כ דלא נתרצה מתחילה, עכ"ז הוי ספק, אף דלר"י צירור שנתרצה, ואז נאמן על צתו בקדושין, דהוי ככל אדם שנאמן בשלו וכדצארתו כו', עכ"ז הבא מחמת חומר עריות דצין זה כלתחזק איסורא, כיון שנעשה צה מעשה שלרוב העולם הוי קדושין, [אולי כמש"כ שם מקודם שלרוב העולם הוי זכות, וגם דהא שדך ונתרצה לעצם השדוך, עי' גם צ"ה ומצוה, דבסמוך], ולכן אינו נאמן לומר שלא רצה אם לא שמיחה תיכף כששמע, דלא הדבר ניכר שלא היתה זכותו.

ובשאמר שלא שמע, כתב צכה"ג הגה"ע אות ט"ו צ"ש הראש"ח סי' א', והוצא צצא"ע סוסק"י, דלהמחמירים אפילו בשמע ושתק, נאמן האב לומר שלא שמע. כן כתב הראש"ח שם צעמוד כי וצסיכוס שצעי' ל"ה, דל"ה שמא שיקר וכבר שמע מקודם ושתק, וזה פשוט צעלמו, והוסיף, ואף שלבגמ"י [המוצא צסמוך] כפי שהצין מהר"י וי"ל נראה דלא מהימן האב להכיר, וכל שיש מהנשואין עד המחאה זמן שיוכל לשמוע חיישין ששמע ונתרצה אף שאומר שלא שמע מעולם, הנה מלצד שאין נדונו כן, כבר כתבנו כמוצא

ויש להעיר, דבאגודה סי' מ"ב כשמביא פסק דהר"א והראב"ן לא נזכר כלל תיבת ונתרצה, רק: כשבא האב ושתק חלו הקדושין, מיהו בתשו' מהר"מ מרוטנבורג סי' תקפ"ה (בהוצ' פראג ובודפסט) איתא כמו במדרכי, ובהגמ"י פ"ג דאישות ה"ג, ליתא תיבת ושתק בפסק דהר"א והראב"ן, דכתוב, ואמרו דבשעת רצוי האב יהיו הקדושין בעין.

(קב) לכאורה הרי מוכח ממש"כ דפליגי, דהד"מ והרמ"א מיירי בכל גווני, דאם דוקא בגוונא דהראב"ש, מנ"ל דפליגי, מיהו עי' בהראש"ח דלהלן דמבאר דגם על אופן כמו המבואר בהראש"ח, נמי יש חולקים.

שבסק"ל"ו שהרצון דאח"כ מגלה לנו על השתיקה, או שמלת ושתק ט"ס, שבסוף דברי המדרכי בס' הג"ל מוכרח שסובר דשתיקה ל"ה רצון, דהא המעשה היה ששתק ומיחה ואח"כ נתרצה, ועכ"ז פסק דהרצון אינו מועיל אח"כ שכבר מיחה, הרי מבואר בדבריגו, דאם נימא דהשתיקה בעצמה [גם] אם לא נתבררה יש בה כח לאסור, איך יהא נאמן אח"כ למחות הא כבר אחזקו איסורא דא"א, ומה גם בנדון ההוא שנתן טעם על המתאה, אלא העיקר כמ"ש שאין בהשתיקה כח לאסור, ואף שהוא נאמן לומר ולברר שתיקתו שהיתה מחמת שנתרצה, דהא האב נאמן על קדושי צתו, זה דוקא כשלא סתר דבריו הראשונים, וע"ע בדבריו שבפנים.

אוצר

ס"ק מב אות א

הפוסקים

במקום אחר חיישין לרצוי [וכמוצא בסק"ג], ולדעתו הרי ר"ת פליג על דין דהכא, דהא מפרש דפליגי כשהאב כאן, דר"ש סברי מדשחק אודי, ועולא ורבינא סברי דשחק משום דרתח, ומכיון דפסקין כעולא ורבינא מוכח דלא אמרין דשתיקת האב הוי כרצוי ק, ולפ"מ שהוכיח בעלמא יוסף [שזהו ק"א] דהמרדכי מיירי שהתראה אחר ששחק ומשום דהוכיח סופו על תחילתו, אבל שתיקא לחוד לא מהני, ח"כ הוא ממש כדעת הרמ"מ שהביא בשו"ע, והלבוש השמיט להי"א דהכא, ואפשר שמפרש ג"כ כ"ל, ואין כאן מחלוקת ק. ובעלמא יוסף שם ד"ה אחר שכתבתי, אחר שכתב דנחתרה בהדיא הוי ספק, וכדעתו בסק"ד אות א' ד"ה ודברי, הוסיף, ואם שחק צעת ששמע ואח"כ מחה, אינה מקודשת [אפילו] מספק, ואע"ג דכר"ן כתב דשחק ולבסוף לווה חוששין לקדושין, היינו דוקא אליבא דר"ש דסברי דחוששין [גם מסתמא], אבל לרבינא דפליג עליהו, נראה כו' דשחק ולבסוף לווה לא מהני כלל, וכן יש לדקדק מתוך תשו' המרדכי כו' [ע"י בה"ע ק"א]. מיהו ע"י תחילת אות ג', דעתו לחוש לדעת רב ושמואל.

וב"כ במשאת משה ח"א סי' ג' דק"צ טור ז' בדברי הר"ן ה"ל, והוסיף, דעם שזאו הדברים סתומים, כך יפה לנו לפרש דאליביהו דר"ש קאי, וזה מצוה. ושם צ"ע הביא להרי"ש והרשב"ם ה"ל צ"ע, והוסיף ש"כ הבי' בתשו' סי' ז' [ע"י בהערה ק"א], ובתשו' שם ד"ה ומעשה, כתב, דאפילו להר"ש וסי' מ"מ היבא דלא שמעין דנחתרה אינה מקודשת ולי"ח דילמא מעיקרא אמר לה לאי וקצלי קדושין], וכ"כ מהריק"ש בהבאותיו [צ"ע] להם, דשחק ואחר כך מחה אין להחמיר מפני מש"כ הרי"ש בסי' קצ"ג ואף אם נאמר וכו', דלרווחא דמילתא וצדק גזמא אמר לה, ול"י הסברות שצ"ע מותרת], והעטם, דלרבינא פשיטא דשתיקותא גרידא דאב ל"ה הר"א, מש"כ שחק מעיקרא והדר לווה לא אמרין אם איתא דלא הור"ה מתחילה ה"ל למנוח אח"כ, אלא אמרין דשחק ולווה באחרונה כלוה מעיקרא דמי, ואין אפילו ספק נחתרה דמימא נמלך הוי כו' [אלא דאמרין דשחק משום דרתח, והא דלווה אח"כ הוא משום שנתקרה דעתו קצת ויכול למנוח ק], ורק לר"ש דמסתמא נמי חוששין לרצוי, מש"כ אע"ג דהדר לווה חיישי בה משום שתיקה קמייתא כו', דלדעתם אין השתיקה מצוררת להכי חוששין, מש"כ לדין דקו"ל דבסתמא אין חוששין כ"ל. גם צדקה ומשפט סי' ע', כשכתב ג"כ דלהר"ש וסי' דשחק כששמע ואח"כ מחה ודאי ל"ה מקודשת, הוסיף, דהא אפילו שחק מתחילה ועד סוף נמי אינה מקודשת.

גם בעבודת הגרשוני סי' פ"ה, צדק קדושי קטנה שלמחרת תפריסם הדבר, וציוס ג' צא האב לפני הרב ולווה כו', והרב השואל הסתפק שמא נחתרה האב כששמע וכדש קצת רגלים לדבר מדשחק עד יום ג', ובאמת רבים אמרו לו טוב תת איתא אליו באהבתו אותה, והמקדש שלה מקודש שדכיים לדבר על לבו, ח"כ יש לחוש שנתראה ועכשיו התחרט. והמחבר השיב דבמקדוקים בדברי האחרונים נראה להדיא שאיננו חוששים לשמא נחתרה אפילו שמע ושחק אם לא שמענו שהתראה עלמא לבסוף, דאז אמרין דהוכיח סופו על תחילתו, אבל כשמיחה לבסוף אפילו שחק מתחילה אמרין [נמי] דהוכיח סופו על תחילתו ואיננו חוששים שמא נחתרה האב, וב"כ הרשב"ם סי' כ"ט ודייק כן מהרי"ש [וכ"ל צ"ע], וא"כ זכינו

[כמוצא בסמוך] מה שיש לפרש כצונחם ומה שיש להחמיר מזה דבריהם. ובענין ל"ה מסיים צ"ח"ל, כבר כתבנו שאין לדברים אלו עיקר ולא החזיק בהם מהרי"ו אלא לסניף בעלמא כו'.

ומבואר בשו"ת הרא"ה סי' א' עמוד ע"ז, דהחשש שנתראה לדעת ז, הוא דוקא בשדך מקודש, דהא רב ושמואל גופייהו ל"ה אלא בשדך, ומציא מש"כ בהגמ"י המוצא להלן, דיש מחלקים בין היבא שמחה האב מיד ללא מחה כו', וכתב, ונראה דין בהגדון שבמרדכי אות תקי"ד [שזהו ק"א], וע"ז קאמר דימ"ה דלא מחה מיד חוששין, וצמטשה שבמרדכי לא שדך מקודש כו', היינו משום דהתם עדיפא מינה קאמר, דאפילו שדך הא לא קו"ל כרו"ש, ועוד דהתם האב היה אומר שהתראה ועדיף משדך, וכ"כ מסיום דברי המרדכי שם שכתב דהלכתא כעולא ל"ה שדך ל"ה לא שדך, ומעשה י"ל דדברי ההגב נמי לא נאמרו אלא כשיש רגלים לדבריו שהתראה, דומיא דהתם, שכן רמז שם בהגב צמט"כ וצמטת הרצוי לריך שיטמנו עדים מפי האב, ואע"פ דלורך העדים נראה דהוא משום דהקדושין חלין צעת הרצוי והמקדש בלא עדים ל"ה לקדושין, מ"מ ממילא משמע דיש עדים שנתראה, ולכן הולך לומר שאם לא מחה עוד אפילו בלא עדים מהני, ומ"מ לריך שיהא רגלי' כגון שדך או שאומר שהתראה, ואחר שהאריך עוד בצאור דברי ההגב ושו"ל דלא קאי על דין דהמרדכי כו', הוסיף, ואף דמהרי"ו וי"ל בתשו' סי' קי"ב הביא דברי ההגב ולמד ממנה לנדון לחוש לשמע האב ונחתרה כיון שלא מחה מיד כו', ואע"פ שבאותו מעשה לא שדך, הגב כבר כתבנו [לעיל שם] דאם ההגב מיירי בלא שדך הרי סברת המחלקים דחויא, ומהרי"ו וי"ל הביא משם רק לסניף לשאר הטעמים שיש צדקו להחמיר, עו"ל דההגב ודאי מיירי בשדך כסתם כל דברי הפוסקים, ומה שמהרי"ו וי"ל מוכיח ממנה לנדון, הוא משום דמיירי שנחתרה כו', ולענין נשואין חשובה שתיקה כשדך כו', עו"ל כו' דהרב סובר דלענין מיאון מהניא הכך חששא גם בלא שדך כו', וצדקו מיירי שגדלה כבר ולא מהני מיאון, מש"כ אינה יולאה בלא גט, אבל להיות מקודשת לגמרי לא מהניא [בלא שדך אף שלא מחה מיד].

אולם צ"ע סק"א מצוה, דע"ס סברא ז', דשחק ולא מחה חשיב כהודאה, אינה אלא אליבא דרב ושמואל, דאחר שזין ע"ד הרמ"א ש"כ המרדכי, הוסיף, ונראה דכל הפוסקים חולקים ע"ז, כמש"כ התוס' בדמ"א א' ד"ה צין, דכסוגיא [דדמ"ד ז' דרב ושמואל חששו שמא נחתרה האב] מיירי צמט ושתק, וע"ז קאי המסקנא דלא קו"ל כרו"ש, וכ"כ צ"ח"ן [ע"ש צד"ה אחר, מ"ש תוך דבריו, דר"ש דחיישי היינו ששחק צמט שמע], וצטור צמט הרמ"מ [דהא דאמרין דל"ה לקדושין היינו צסתם כגון ששמע ושתק], וכ"מ להדיא בתשו' הרי"ש סי' תע"ט, [וכמוצא לשונו בסק"ד אות ע', ושכן דייק מדבריו הרשב"ם שם והביאו לנדון], ומ"ש הרי"ש צמ"י י"ד וק"ג [דגם ששחק חיישין] לא כתב אלא בדרך אח"ל, דז"ל שם, דאפילו תימא דשחק מתחילה חיישין לשמא נחתרה אפילו שמחה אח"כ, מ"מ היינו כשהיה כאן חוששין לפי שהיה לו למחות אם לא רצה, אבל כשהוא במקום רחוק אין שתיקתו כלום, מימר אמר מאי אהני דאלוהא הא לא ישמעו], וכ"כ בתשו' מהרי"ק [ע"י בדבריו שבסקמ"ג]. ובעני ארזים סק"ז תמה על הבי' שעל הטור שהביא דין דהכא, ומקודש בסמוך שם הביא גם דעת ר"ת שאם האב

קד) וכנראה דר"ל דתמוה מש"כ בהגה כאן דלהמרדכי גם בשחק חיישין, ואף דעצמות יוסף דן בדברי המרדכי בשב"י תקי"ד, וזא בסי' תקט"ז בתשו' הראב"ש הג"ל דן משום שתיקה האב, אפשר דסברי כמש"כ הראב"ה ותי"ד דבסמוך, דהתם שאני דאנן סהדי דנחתרה.

קד) מתוך דברי קול בן לוי סי' ד' דצ"ג ד', שדן נמי באותו דין.

קג) וע"ש דהעיר עמ"ש"כ הב"ש המובא בפנים מהתוס', דלפמ"ש"כ במק"א דיש להוכיח דסברי התוס' כהרי"ף דלא מהני כלל רצוי אח"כ, לפ"ז אין ראיה מהתוס' נגד פסק המרדכי דקאי לדעת הסוברים דמהני רצוי כו'. וע"י ע"ד התוס' בבאה"ט סק"ז, ובסק"ג אות א' ב"ד"ה וכתב בעבדות, ובסק"ד אות א' סד"ה וכ"כ, ובאות ב' ד"ה וכן.

אוצר

ס"ק מב אות א

הפוסקים

בשעת ושתק לריבך גט, ה"ה הכס, אבל לפ"מ דקיי"ל דאין הנכח כרו"ש, ואין כאן אומדנא להחמיר ולפסוק כרו"ש, פשיטא דבשעת ושתק לא חיישינן כלל, וזה ברור.

ובשו"ת דת אש סי' א' ד"ה אך ורק, אחר שכתב נמי ע"פ החוס' דסברת המרדכי שהביא הרמ"א דחויב, דהא לא קיי"ל כרו"ש כו', הוסיף, מ"מ אפשר לומר דזבח האופן לית הלכתא כרו"ש שריבך גט, אבל עכ"פ אפ"ל שריבך מילאן, ואפשר שזכו כוונת הרמ"א במש"כ להי"א וכו', דע"כ אין כוונתו לומר שריבך גט, דזה הוי נגד המסקנא כו' דלא קיי"ל כרו"ש, אלא אפשר כוונתו להלריבך מילאן. ועי' בהרמ"א דבסמוך ד"ה והוסיף.

והראנ"ח צ"ח א' עמוד כ"א, דן גם בנדון דתשי' הראצ"ש כה"ל, אם יש לחוש לזה להלריבך גט, דאף דמוכח מהתשי' דתשי' ראוי האב מסור לאומדן הדעת לפי הענין וכשכדבר מוכיח שאין עוד דעתו על בתי, כבדונו שהניח ביתו ריקס וכלך, אמרין דאין סבדי דניחא ליה צמה שתתקדש בתי כו', ואפילו עולא מודה בזה כו' [ואפילו בלא שדיך קו], דלא פליגי אלא היכא דליכא למיקס עלה דמילתא, אבל במקום ד"ל דודאי יוחס ליה, לכ"ע חיישינן דנתרצה וליבך גט ומילאן, [דמ"מ ל"ה קדושי ודאי אלא ספק, מדבריו להלן], ולא עוד אלא נראה דאפילו ידענו בצירור שהאב לא שמע חיישינן דזכות היא לו וזכין שלא בפניו וחנו הקדושין, ובמש"כ קלח מפרשים [עי' במהר"ם המוצא בתחילת אות ד'], וא"כ ה"כ צ"ל דכ"ל דכניח ביתו ע"מ שלא לשו"ק, וכל כ"ג, אן סבדי דניחא ליה צמה שתתקדש בתי כו', וצ"כ"א לא מלאנו דשאר הפוסקים חולקים, דהס דיצרו בסתם וכנושא הגמ דליכא למיקס עלה דמילתא כו', מיכא בתי"ד סי' ר"ה בנדון כ"ג, דן רק אם לריבך מילאן ולא מספק"ל אם לריבך גט כו', וכן הריב"ש סי' ק"ג בנדון שהתפטר עם אשתו שהעפל בצנותו [המוצא בסוף סעיף ד'], דמשמע דעדיף מהניח ביתו ריקס, ומ"מ לא חייש שמא חלו הקדושין כו', וכשנענין דצריכס שפיר נראה דלאו משום דבנדוניכס היתה אח"כ מחאה מש"כ ל"ה לראי' האב [וכד"ל מקודם], אלא משום דהלכה כדעולא דל"ה לנתרצה כו' [עי' הוכחותיו], הרי נראה דשני גדולי האחרונים הללו שמפיהם אנו חיים בכל הדינים, חולקים על הסברא שצ"ה, ודעתם דגם צ"כ"ג סבדי עולא ורצונא דהקדושין בעלים דל"ה לנתרצה להלריבך גט, וכל שאר הפוסקים לא אשתמיט חד מינייהו לכתוב סברא זו, וא"כ אין לנו לחוש לה בנדון כזה, ועוד דאחר הדקדוק בתשי' ע"מ נראה שאינה מוכחת כ"כ ללמוד איסור צ"ל, שכל דברי התשי' צ"ח"ס לסברת ר"ש, ולא כתב כלל דאפילו עולא מודה בזה, ומש"כ דפליגי רק דליכא למיקס עלה, י"ל דאדרבא לקולא קאמר, דצ"כ"ג דמוכח דלא נתרצה, ובמש"כ שם כגון שהיתה בת נכד כו', אפילו לר"ש ל"ה כלל, ועי' מציא שם ראי' דצדמ"ה איתא דרב חייס לר"ה כו', אבל לענין החומרא בסתם צנוה היכא דהניח ביתו ריקס אינו אלא מכח סברת ר"ש, וכן מוכח ממש"כ שם ומעתה נלמד ק"ו כו', דהק"ו הוא אליבא דר"ש כו', דלעולא דל"ה לנתרצה לא שייך ק"ו משום שנתקדשה ע"י אמה כו', וי"ל דדעת הראצ"ש לפסוק כדעת מקלח הגאונים שהזכיר הרי"ף שפסקו כרו"ש, וסברא זו כבר דחה הפוסקים כו' [עי' בלוח ג']. והוסיף

זכינו לדן שאין לחוש לשמא נתרצה האב אפילו ידענו בודאי ששעת האב ושתק זמן מה ואח"כ מחה, וכ"ש צ"ל ששעת מהשאלה שלא ידוע בצירור ששעת ושתק, ד"ל דלא שמע עד יום ג' ולא צא חיבך ומחה, או אפשר ששעת ביום המעשה אבל לא שתק אלא ערער ומחה מיד בפני עצמו אע"פ שלא צא צ"ל, ופשוט הוא.

ובמ"ב קדושין סקכ"ז, מחלק בזה בין היה אביה כאן או במדכ"י, דנראה דהפס דהמקור לדון הרמ"א הוא המרדכי בשם הרשב"ם וכו', ותמה איך אפשר לפרש דהכוונה דבשעת ושתק סתם הוי כרו"ש, הא הך גאונים פסקו דלא כרב ושמואל כו', וכתב אלא דעודא דהתם הוי צקטנא שאביה במדכ"י וקדשוה אמה ואחיה, וס"ל כה"א דבסעי' דתקינו לה רבנן קדושין [ולכן נזכר שם דיכולה למאן], והשתא י"ל דע"כ לא קיי"ל כרו"ש אלא כשאביה כאן דלא הוי לה למעבד בלא דעת אביה, לכן גם בשתק אמרין דתתא, ומה לו למחוא [בהדיא] שהרי אינו מרובה מהסתם שנתקדש בלי רצונו, אבל כשאביה במדכ"י דעודא כתקנתא דרבנן, א"כ אין לו לעשות עליה כלל, והשתא נהי דיוכל למחוא [דכן סבדי הך גאונים, ודלא בהרמ"א בסעי' ע"י סק"ט אות א'], היינו לענין שלא יהיו קדושין דאורייתא ויכולה למאן, כמבואר במרדכי שם, אבל בשתק כיון שעשתה כתקנת חכמים, י"ל דלכו"ע אמרין דנתרצה, וא"כ באביה כאן ליכא מאן דפליג דקיי"ל שא"ל גט, דהא לא קיי"ל כרו"ש כדפסקו כל הגאונים, ורמ"א שהעתיק להמרדכי על דברי המחבר דמ"י דאביה כאן, ליתנייהו, דאביה כאן ושתק ל"ה כלל שנתרצה, כן נראה לי ברור. ועי' שהקשה עוד, דכיון דהעתיק להמרדכי ע"ד המחבר משמע דהיינו אפילו נתאכלו המעות, והא במרדכי שם מבואר דנתאכלו ל"ה אפילו בשתק, מיכא נראה דרמ"א תפס החומרא לפי לשון המחבר דגם בנתאכלו הוי כאלו הם צעין, ולפמ"ש דהמרדכי מ"י כשהיו קדושין דרבנן ע"פ הדין, וצ"כ"א יש להחמיר אפילו נתאכלו, וצ"ע.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"א ד"ה א' בהגה א', אחר שביאר להמרדכי שצ"ח תקי"ד, מ"י כשנתרצה אח"כ כו' וכמוצא בהערס ק"א, הוסיף, וכן מ"ש צ"ח תקי"ו [בשם הראצ"ש כה"ל], דבשתק האב שז אינו יכול למחוא, המעיין שם יראה דדעתו שאם יש הוכחה שהקדושין הם זכות [דמ"י בנדון שהניח ביתו ריקס והלך למדכ"י ואשתו בעלת דעת מנהלת כל לריב ביתה ובעת זה לב בעלה כו', עי' הגדון צ"ח ע"י שצ"ח ע"ד], בזה כ"ע מודו לרב ושמואל דמיד ששתק הוי הוכחה שנתרצה, ואינו יכול אח"כ למחוא בשום אופן, והפולגתא היא באופן דא"ל לאמוד דעתו בזה, [דשם בתשי' לעיל מציא מחוס' דמה שאמרו ר"ש חיישינן שמא נתרצה האב, היינו דמספקא לן אם סתם אב ינחא ליה צמאי שנתקדש בתי ל"ה שתרצה כו'], ובאופן דפליגי לא נחלק שום אדם שישבור ששם שתק ואח"כ מחה שלא יהא נאמן לכ"ע, הא פלוגתיהו דר"ש הוא ע"ז האופן, וכן הריב"ש צ"ח י"ד וק"ג שז"ד בזה, הכל בצ"כ"ג שדיבר שהקדושין בעלין אפילו לר"ש, אבל לדין בודאי מהני מחאה האב לאחר השתיקה, ולא עוד אלא שגם אם שתק ומה ג"כ אינה מקודשת, דמוקמינן לה בחזקת פטויה, ובעלי השו"ע לא הבינו כן, והאמת כדכתבנו, אך עכ"ז במקום שיש לאמוד דעתו שיש הוכחה לפי ראות עיני הדין שנתרצה האב בשתיקה, או שיש לחשוב שהוא זכותו, ובהשתיקה יש סברא גדולה ששתק מחמת שנתרצה, ידון הדין כפי השערתו.

ובע"ז בתפארת יעקב סקכ"ה, דתמה על דין הרמ"א דליכא למ"ד שישבור כן, דהא הסוגיא מ"י כשעת ושתק כמש"כ בתוס', ובמרדכי גופא בעל דע' זו [הראצ"ש] מציא מדברי התוס' האלו ראי', והיינו לרב ושמואל כתב כן, [אלא] לפי שבנדונו נראה לו להחמיר כרו"ש, כדכאריך מכמה טעמים ואומדנות, וכיון דלר"ש

(ק) מתוך דבריו בתשי' הקצרה בעמ' ל"ה.

(ק) שחלק אביה למדכ"י והציח בתי הקטנה ביד מינקת מצרית, ויהודי א' לקחה מידה לגדלה בביתו, ובפודה קטנה אירסה לאיש א', ואחר ג' חדשים מיאנה במאסר בפני ב"ד, ולא גודע אם ידע אביה בקדושה כלל כו', וכמוצא שם הגדון בעמוד ל'.

אוצר

ס"ק מב אות א

הפוסקים

וחוסף, ד"ל עוד דאפילו ניםא דראצ"ש אמרס אליצא דכו"ט, היינו לענין מילון, ולענין גט שייכי רק לר"ש דסברי דבריו בעלמא חיילי קדושין, משא"כ לעולא ורבינא דסברי דאפילו נתרסא האצ אח"כ לא מהני, וכמש"כ בחוס' רי"ד [כמוצא בסקל"ג אות א', ולא כהדעה שבסקל"ד דמהני רלוין], ואפילו בגווי דאין סבדי דמתרסא מ"מ כל שלא אמר בפירוש מתחילה שנתקדש לא מהני, והראצ"ש ודאי סבר כותיבו, אלא דלמד מדרו"ש דסברי דסתם אצ מרובה כו', דכתיב דלא נקטין כותיבו להצרכי מש"ה גט, מ"מ מודו עולא ורבינא דסברא זו דסתם אצ כו' מהני מיהא לתקן לה קדושין להצרכי מילון [וכענין דסעי"ד], והשתא ח"ש דעביד ק"ו לנדוני אפילו אליצא דעולא דתקינ לה נשואין צכה"ג להצרכי מילון, ואפילו לא נפריז לומר דעולא מודה דסתם אצ מרובה כו', מ"מ י"ל דעכ"פ מודה דלא חשיב נמי מחאה, וכיון דל"ה כמותה תקנו לה קדושין כשאציה צמדה"י כו', (וע"ש) שבהר"ק להוכיח כן, וכתב) ואחר הדקדוק נראה זה כמובנת, דהא עיקר הדיון בתשו' חינו לענין להחזירה ולהוציאה מהמקדש בלא גט, אלא אדרבא חס הוי קדושין להחזירה לצעלה דל"ה כזנות, ושכ"ז ברכות כדון, ולענין זה מה מהני הא דחיישי רי"ש לר"י האצ, דהא אפילו לדידכו מ"מ חינו אלא ספק כו' ולא סגי לקדשה לכתחילה כו', ח"י דהוא לענין שתקנו לה קדושין כו'.

ובגדננו, דלא היה ידוע חס שמע האצ בכלל וגם שמיאנה, הוסיף, דאפילו למי שלא תנוח דעתו בזה ויראה להחמיר במקום שראוי להקל, ויאמר שדעת הראצ"ש דצכה"ג יחולו זה קדושין גמורים לענין גט ואפילו לעולא וכנ"ל, ויתלה בלשון הכתוב בתחילה בתשו' דצ"ד יאמרו לה קצלי קדושין בעד אצ"ך כו', ואם הוי קדושי דרבנן משום דהוי כיתומה צחי האצ, אין לאציה עסק בקדושין אלו כו' קמ), מ"מ יש להשיב מטעם אחר, דאפילו אם נאמר כן כו' מ"מ לא עדיף מהא דר"ש דמספק"ל בסתם אצ דניחא ליה, ומ"מ הרי לרוב הפוסקים לא חיישי אלא בשמע ושתק, ח"כ ה"ה לעולא חס ניםא דמודה צכה"ג דהכא, דל"ה קדושין אלא בשמע ושתק, ובגמ' מפורש דאפילו לר"ש חס יש עיכוב אפילו מהבט נחבטלו הקדושין כו', ואפילו להסברא דסתם אצ ניחא ליה בקדושי צחו כו' [ע"י דבריו שבהערה פ"ח], ח"כ כשיש עדות שבהא לא שמע אלא לאחר מילונה כצ"ד, וגם ע"א נאמן בזה כו', אין כאן צית מיוחד אפילו צכה"ג דהניח ציתו ריקס כו', ואפילו בלא העדות י"ל דהראצ"ש לא חייש לדילמא שמע, ואפשר [דס"ל] דאפילו רב ל"ה אלא בשמע ושתק, וכ"כ לכאורה ממש"כ שם בתשו' צסס החוס' כו' אף שיי"א כו' דאמרין דודאי שמע דחצ"ך חצרה אית ליה, ומ"מ אליצא דעולא ומסקנת הגמ' דלא קיי"ל כר"ש ודאי ל"ה לשמא שמע ונתרסא כו' אפילו צכה"ג ד"ל דאין סבדי דנתרסא, דאין לחוש להחמיר לדבר שלא ידענו להוציאה מחזקת פנויה ולהעמידה בחזקת א"א, ושפיר יש ליהם סברא זו להראצ"ש, ואע"פ שכתב שם ודאי ניחוש שמא מיחה אף שלא ראוינו מוחה כו', היינו כדי להעמידה בחזקת פנויה כו', וכ"ש צ"ד שכבר מייאנה ובאנו לדון שמא שמע אחר המילון כו' [ע"י דבריו שבסקל"ג אות ב']. וע"ש בעמ' כ"ז כ"ה דמבאר דאף דלמבר"מ [המוצא בתחילת אות ד'] חיישי רי"ש גם צמת האצ ולא שמע ומשום דזכות הוא לו, ולדעה זו הא דמהני מחאה הכה י"ל דהוא רק לענין שלא חושיל רצוי האצ צהדיא להיות קדושי ודאי, אבל עכ"פ ספק מיהא הוי, וא"כ אם נלך הסברא דצכה"ג דהניח ציתו ריקס גם עולא ורבינא מודו דהוי זכות, נפ"ז לא

ובארץ צבי (ותאומי צביה) סקל"ה, אחר שכתב דדיון זה שצמ"ח שבהצ"ה צבי מהמרדכי, הוא מהראצ"ש, תמה הא מנזאר דס"ל דהלכה כרב דחייש לשמא נתרסא, מש"ה שחק לא מני למחות, משא"כ לדידן ל"ה שתיקה כהודאה, וכן מוכח מהחוס' וברין, ומר"ת המוצא במרדכי, שהפלוגתא הוי בשמע ושתק, גם מש"כ דה"מ דהריצ"ש הביא צי הסברות, תמוה, דהמרדכי לא קאי כי חס לרב.

ועיין בתשו' צעל כנה"ג שבצני משה (לר"מ שלעון) סי' נ"ה, דאחר שבהצ"ה מהראנ"ה הכ"ל דהריצ"ש וכתב"ד פליגי על התשו' שבמרדכי הכ"ל, הביא שבתשו' מהר"י אשכנזי צכ"י, כתב, דכ"ע מודו לתשו' זו [ואולי הכוונה צדון המיוחד דהתם].

ובחגמ"י פ"ג דאישות סוף אות ח', מביא דיש מחלקים בין היבט שמחה האצ מיד להיבט דלא מחה מיד, דאז חיישין שמא נתרסא האצ. והראנ"ה סי' א' עמוד ע"ז הביאו, ואחר שכתב דל"ל דמיידי צדון המרדכי כו', ושיש רגל"ד שבהא נתרסא, וכנ"ל צ"ה ומנזאר, הוסיף, ואם צאנו לפרש דלא קאי אדכחה אלא מילתא צאנפי נפשי קאמר בכל קטנה שנתקדשה שלא לדעת אציה, דיש מחלקים בין מחה האצ או לא, זה ישי, דהא פסק שם דלא כרב ושמאל דל"ה לנתרסא, ח"כ י"ל דר"ש סברי דאפילו צמחה מיד חיישין, וזה ח"א, ואין לומר דסבר כהמרדכי [צסס ר"ת] דפליגי כשהאצ כאן ושתק, דעולא סבר דמדשתק ולא אמר צהדיא כן, ש"מ דרתה וכו"ל כמותה, אבל צאנו לפנינו ולא מחה מיד [לכו"ע] חיישין שנתרסא, דא"כ לא היה לו לומר כלל בין מחה מיד ללא מחה מיד, אלא בין שתק ללא שתק, ומלשונם משמע דדוקא מחאה צעין, ואפשר דהני מחלקים היינו בני גאוני שכתב הר"ף דפסקי כר"ש, דצהגה לעיל שם הביא דבספר חפץ פסק כר"ש צנערה [כמוצא בסקל"ג], וקאמר שהתא נמי דיש מחלקים לענין הדיון בחילוק אחר, דפסקי כר"ש, ולכן קאמרי דצמחה מיד גם ר"ש מודו דל"ה כו', או אפשר דקאי על מש"כ שם לעיל דלהרי"ף והרמב"ם דלא מהני רצוי אח"כ היינו כשאין המעות צעין [וכמוצא בסקל"ג אות ב', ע"ש], וקאמר שהתא דגם כשאין המעות צעין חס לא מחה מיד כששמע, חיישין שמא נתרסא האצ מקודם ואמר לה נאי וקצלי קדושין, דהמחלקים סברי כהמפרשים דחששא דר"ש היינו לשמא ח"ל האצ מקודם לוק"ק, וצכה"ג מהני אפילו אין הקדושין צעין, ולדבריהם לר"ש אפילו כוונת מיד לא מהני לצעל הקדושין, ובזה הוא דפליגי עולא ורבינא, דסברי דצמחה מיד י"ל דזוכית סופו על תחילתו [דלא אמר לה מקודם לוק"ק], אבל כשאנו מוחה מיד מודו דחיישין שנתרסא, מיהו בין כך ובין כך סברת המחלקים האלה דחייב לגמרי, שכל הפוסקים פסקו דלא כר"ש, גם כל המפרשים פירשו דכשנזות מעיקרא אפילו ר"ש מודו, וד"ה לשמא נתרסא אלא כששמע ושתק, משום דשמא סתם אצ ניחא ליה צמה שנתקדשה צחו, ובהא פליגי עולא ורבינא דסברי דל"ה כלל כו'.

וחוסף, אבל מהר"י וייל בתשובה סי' קי"ב, צדון קטנה שנתקדשה ע"י אמה כשאציה צמדה"ג וגדלה תחת צעלה

דאפילו למי שלא תנוח דעתו בזה ויראה להחמיר במקום שראוי להקל, ויאמר שדעת הראצ"ש דצכה"ג יחולו זה קדושין גמורים לענין גט ואפילו לעולא וכנ"ל, ויתלה בלשון הכתוב בתחילה בתשו' דצ"ד יאמרו לה קצלי קדושין בעד אצ"ך כו', ואם הוי קדושי דרבנן משום דהוי כיתומה צחי האצ, אין לאציה עסק בקדושין אלו כו' קמ), מ"מ יש להשיב מטעם אחר, דאפילו אם נאמר כן כו' מ"מ לא עדיף מהא דר"ש דמספק"ל בסתם אצ דניחא ליה, ומ"מ הרי לרוב הפוסקים לא חיישי אלא בשמע ושתק, ח"כ ה"ה לעולא חס ניםא דמודה צכה"ג דהכא, דל"ה קדושין אלא בשמע ושתק, ובגמ' מפורש דאפילו לר"ש חס יש עיכוב אפילו מהבט נחבטלו הקדושין כו', ואפילו להסברא דסתם אצ ניחא ליה בקדושי צחו כו' [ע"י דבריו שבהערה פ"ח], ח"כ כשיש עדות שבהא לא שמע אלא לאחר מילונה כצ"ד, וגם ע"א נאמן בזה כו', אין כאן צית מיוחד אפילו צכה"ג דהניח ציתו ריקס כו', ואפילו בלא העדות י"ל דהראצ"ש לא חייש לדילמא שמע, ואפשר [דס"ל] דאפילו רב ל"ה אלא בשמע ושתק, וכ"כ לכאורה ממש"כ שם בתשו' צסס החוס' כו' אף שיי"א כו' דאמרין דודאי שמע דחצ"ך חצרה אית ליה, ומ"מ אליצא דעולא ומסקנת הגמ' דלא קיי"ל כר"ש ודאי ל"ה לשמא שמע ונתרסא כו' אפילו צכה"ג ד"ל דאין סבדי דנתרסא, דאין לחוש להחמיר לדבר שלא ידענו להוציאה מחזקת פנויה ולהעמידה בחזקת א"א, ושפיר יש ליהם סברא זו להראצ"ש, ואע"פ שכתב שם ודאי ניחוש שמא מיחה אף שלא ראוינו מוחה כו', היינו כדי להעמידה בחזקת פנויה כו', וכ"ש צ"ד שכבר מייאנה ובאנו לדון שמא שמע אחר המילון כו' [ע"י דבריו שבסקל"ג אות ב']. וע"ש בעמ' כ"ז כ"ה דמבאר דאף דלמבר"מ [המוצא בתחילת אות ד'] חיישי רי"ש גם צמת האצ ולא שמע ומשום דזכות הוא לו, ולדעה זו הא דמהני מחאה הכה י"ל דהוא רק לענין שלא חושיל רצוי האצ צהדיא להיות קדושי ודאי, אבל עכ"פ ספק מיהא הוי, וא"כ אם נלך הסברא דצכה"ג דהניח ציתו ריקס גם עולא ורבינא מודו דהוי זכות, נפ"ז לא

קמ) ודעתו דהראב"ש דו רק לענין קדושי דרבנן, אולי סובר דבברים אלו הם מהרב השואל.

אוצר

ס"ק מב אות א-ג

הפוסקים

אחרון פסק כן, וכ"פ הר"ח. וכ"כ שם במפתח דנכון להחמיר ולהלכות גט, והוסף, ואפילו בלא שידוכין. וכ"ד הפנים מאירות ח"ג בחי קדושין לסוף דמ"ה, שחמך דלכו קמאי ונתרתי לא הזכירו דעת הרמב"ם ה"ל דמסתברא כר"ש כו, וסיוס, וגם אני אומר אם הדבר היה בלא למינ התלמידים היה דעתי נוטה לדברי הרמב"ם ולחוש לדברי ר"ש דשיטת הלכה אליבא [דידכו] אזלא. ועיי' בתשו' בעל כנה"ג שהוציא בזה ח' ד"ה וכן, דנראה דתפס עיקר דיש לחוש לנתרתי בשתק ולא מיחה. ועיי' בארן לבי המוצא בסקל"ג אות ב', דנראה נמי דחשש לדעה זו.

ועיין בעיז קדושין סק"ב, דמבאר דאף דהרנ"ו היו דברים שבלב כו, מ"מ כיון דלרב ושמואל ה"ל קדושה זכות לאביה [כמש"כ הר"ן המוצא בסקל"ג אות ב' ד"ה ויש], סביר דסתמא עומד לרעות, ורואי להסתפק בזה והספק הוא גם לעדים הרואים הקדושין, לכן היו ספק קדושין, וכמש"כ הב"ש בסי' ל"א סק"ו. ועיי' בזה בסקל"ג סוף אות ד'. ועיי' בתשו' ח"א סי' קנ"א דמבאר דלר"ש היו חשש קדושי תורה, ועיי' עדין בדברי הראש"ח שהוצאו בסקל"ג אות ז' ד"ה וכתב. ועיי' בהמקנה לדמ"ה ב' שדן לדעה זו המלכות גט ומיחון, שצריך לתת הגט דוקא קודם המיחון ולא להיפך, ע"ש העט"ס. ועיי' בבית מאיר כאן במש"כ שצריך שיביה הגט והמיחון ביחד כו.

אולם הראש"ח סי' ח', אחר שכתב דכל גדולי הפוסקים פסקו כרבינו זולת קל"ה מהבאונים שכתב הר"ף שפסקו כר"ז ושמואל, הוסיף, וכבר דחו דבריהם הר"ף והרא"ש וכל האחרונים פה אחד ולית דחש לה כו, ואפילו שדכו כו. ושם בעמוד כ"א, אחר שכתב שהראש"ש [ה"ל בדבריו שצאות ח'] י"ל דסובר כמקל"ה הבאונים ה"ל שצריך, סיוס, וסברא זו אף דהרמב"ם נמי כתב, מ"מ הפוסקים כולם דחוי בשתי ידיים ולית דחש לה כלל. וכן שם בעמ' י"ז, על מה שביאר דהיה מחלקים שבהגמ"י [ה"ל בזה ח'] היינו הדעה ה"ל שצריך, כתב דסברתם דחוייה לגמרי שכל הפוסקים פסקו בלא כר"ש. וכן צ"ש ה"ל בזה ח' בד"ה אולם, מבואר דקט' דכ"ד כל הפוסקים בלא כר"ש דל"ה לנתרתי האב אפילו בשמע ושתק. וכ"מ דעת ע"פ שם, דדוקא בנדון דהראש"ש המוצא שם יש לחוש. וכ"כ ציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"ע ג' קרוב לסוף, דדעה זו דחוייה היא ולית מאן דחש לה כו, ואף שהרמב"ם חלק בזה, מ"מ העיקר דעת כל פוסקי הלכות שהבאתי כו. ובעני ארזים סקכ"ו הביא למש"כ הרמב"ם דלא נהירא לו מה שפסקו כרבינו משום דהוא בשרא, ותמה, על מה סמך לסחור הכלל דמאזי ורצא הלכה בבתראי. ועיי' בסקכ"ח, דמבאר ד"ל דהר"ן הבין דמש"כ הר"ף שיש פוסקים כר"ש, היינו לענין אם נתרתי האב אח"כ בהד"א, וכתב להוכיח כן מתו"ד הר"ף, ושהר"ף חולק גם ע"ז, אבל למיחש בסתם לשמא נתרתי לכו"ע ל"ה. ועיי' כע"ז בהמקנה לדמ"ה ב' לחוסד"ה צפ"י, דלהר"ף והרמב"ם גם לר"ש לא הלכיה גע אלא בנתרתי, ומה שאמרו "שמא נתרתי", היינו דחיישינן דכמו שנתרתי עכשיו כן היה רצוני בשעת קדושין, וכיון דזכות היא לו הוי כאילו אמר לה לאי וקצלי קדושך כו (ומש"כ פסקו דרנ"ו לא מהני, כבסקל"ג), ולא מיחא להו לפרש דבשמע ושתק לחוד חיישינן משום דשתיקה כהודאה, וכמש"כ התוס'. ועיי'

בעלה, ואח"כ בלא האב והיה מוחה, הביא להגה זו ולמד ממנה לחוש ששמע האב ונתרתי כיון שלא מחה מיד אלא עבר זמן רב בין גשואי ומוחלת האב כו, ולא עוד אלא שנתרתי מדבריו שם דלאו דוקא בשמע ושתק חיישינן אלא אפילו לא ראינוכו שותק חיישינן, כיון שלא ראינוכו מוחה, וככ"ג הוי הכיה מעשה, ונתרתי שכן מפרש בדברי ההגה דדוקא במחה מיד אבל כל שעבר בין הגשואין והמחלה זמן שאפשר לומר ששמע, חיישינן שמא שמע ונתרתי ולא מהניא חו מחאה, אך בזה [בצחור דברי ההגה] י"ל דלעולם סובר מהר"ו דההגה מייירי בשלא מיחה מיד [אחר ששמע ודא] אלא שתק ואח"כ מיחה, שכן הם דברי ההגה לפי פשוטם, אבל כל שלא ראינו ששתק ל"ה שמא שמע ולא מחה, ואפ"ה מיייתי ראיה מיינה לנדון, משום שצחורו מעשה מודה האב שלא מחה, אלא דקאמר שלא שמע, וכיון שאמר הכי שלא מחה חן לא עשינו לו שמחה, ומה שאמר שלא שמע אינו נאמן קט, דאמרין מסתמא שמע דצריך חזרה אית ליה, דהכי אמרין לענין מחאה אפילו לאפוקי ממונא, וא"כ חשיבין ליה כשומע ושותק, ונפק"מ לפ"ז שכל שאין האב צפנינו לא נחוש ששמע ונתרתי, [אלא רק צידוע ששמע ושתק], ומ"מ איך שיביה כבר אמרנו שדברי המחלקים דחויים משאר הפוסקים והמפרשים [וג"ל דר"ל אפילו בכה"ג דשמע ודאי ושתק], ואף שמהר"ו מציא סברתם היינו לחששא בעלמא ולסניפין לשאר העטמים שכותב שם להחמיר, אבל להאי חששא לחוד ל"ה חייש, וכדמוכחים שם דברי הרב, וכ"ש כשאין לנו מדברי הרב אלא כשעבר זמן הרבה, אבל בזמן מועט לא, וכדמוכחי דברי הרב שם.

ב. להחוששין לשתיקת האב כששמע, מה הדין כשאמרה חבת בעת הקדושין, ומה יאמר אבי (ובמקדש השיב כשיראה אביו). בחומ' השני סי' נ"א, אחר שכתב בנדון דכפי הגשמה מחה האב מיד כששמע, הוסיף, ואף אה"ל דכששמע האב שתק ולא מחה מיד, וקו"ל דהוי כאילו נתרתי וכדאיתא ברמ"א, מ"מ צד"ז דאמר מה יאמר אבי, ולא אמרתי אם יראה אבי, משמע דלא נתרתי בקדושין אפילו אם ישחוק, אלא שיתרתי במאמרו דוקא, דהיינו שיאמר כן, דסברה דילמא ישחוק מחמת ריחאה.

ועיי' שתק בשעת קדושין, אם חשיב נתרתי. עיי' בסקל"ג אות ב' ד"ה ויש.

ג. ע"ד הדעה דפסקו כהסוברים דחיישינן לשמא נתרתי האב. עיי' בסקל"ג אות ח' דהר"ף הביא דיש דחש לרוב ושמואל כו. וכ"ד הר"ח, הביא בזה ח' ר"י הזקן דמ"ה ב' ור"י ירוחם צנ"כ ח"ב קפ. וכ"כ הרמב"ם דמ"ה סד"ה ח"ל, דמסתברא דהלכה כר"ש, דר"ה (שם ע"ב) ורובא דאמוראי סביר כוותיה, והכי נקטינן ולחומרא, ויש מי שפסק כרבינו לקולא משום דבתרא הוא, ולא נהירא לן. גם בעצמות יוסף לדמ"ה ד"ה אחר שכתבתי, אף שמתחילה כתב שלא ראה בשום פוסק שחש להסברא שהביא הר"ף דפסק כר"ש, ולא חלקו על הר"ף אלא על מ"ש דגם בנתרתי ל"ה כו, מיהו בהמשך דבריו דאח"כ כתב, ומ"מ ראיתי להרמב"ם שחשש לדמ"ה אפילו בסתמא, ורואי לחוש לדבריו, כיון דהר"ף כתב דיש מי שפסק כר"ש, וגם הרמב"ם שהוא

(קט) עיי' עדין בדבריו שבד"ה וכשאמר, הג"ל.

ק"כ הערה ח', דצ"ל: ר"א, והיינו רב אלפס, וכמ"ש גכונה בעיטור שבכ"י.

ועיי' במי השלוח דף ח' בהגה' אות כ"ט ל', במ"ש שכ"ד התוס' דחוששין לדמ"ה, וכתב טעמא, מיהו המרדכי סי' תקי"ג, ובעל כנה"ג בתשו' שבבני משה (להר"מ שלטון) סי' נ"ה, מפו' להתוס' בין הסוברים כרבינא. ועיי' ע"ד התוס', בהערה ק"א.

(ק) והביאו בהמשך דברי הר"ף ושהוכיח מדאב"י ורבא שקלי וטרו אליביהו, [ועפ"ז י"ל דאליו כיוון הר"ף במ"ש דיש מי שחש לדמ"ה ומבאי הוכחה זו], ועיי' בעיטור דיני גט מיאון דאחר שכתב שאין הלכה כר"ש, הוסיף, וכ"פ ר"ח, מיהו כבר העיר בעל אוצ"ה בעמ'

אוצר

ס"ק מב אות ג-ד

הפוסקים

בשמיני יחוש שמה לא ישמע האב, לאו קושיא היא, דעבד לאגלויי דחברך חברה חיה ליה, ולשמא ימות קודם שישמע ליה באיסור חילת תרומה מדרבנן, עוי"ל דהתם כיון שנתקדשה לדעתו והלך, מעיקרא יודע שבעל יתבע ותנשא לו וינחא לו צנשויה כו', ודברים נכונים הם. ובזהל רחל הנדמית מצוה כ"ז מכ"י שעי"ש הרמב"ן. ובתורן הב' ע"י בסקמ"ז אות ז'.

ועיין בהמקנה שצחות א' למצאר דהדעה דהתם סברה דר"ש חיישי גם לשמא שמע. וכ"כ בדרקא ומשפט המוצא בהערה ק"א. מיהו הב"ש שצחות א' ד"ה חולס, מצוה מהתוס' דרך ביודעים דשמע ושחק חיישי דמשתק מוכח דנתרצה. וכ"ד עוי"ש שהוצאו שם. וב"מ מהתוס' ר"י הזקן שצדמ"ה ז', ממשי"כ דאפילו לרז כל שלא שמע ונתרצה חוזרת כו'. והראש"ח בתחילת סי' א' מצוה ג"כ דמכלל המפרשים בסוגיא יש מי שסובר דחיישין גם לשמא שמע, ויש דנראה מדבריו דר"ש מייירי בידיעין ששמע, אבל בלא ראינו ששמע ושחק ל"ה כלל לשמא שמע דמהסתם אין לנו לומר ששמע. וע"י בדבריו שצחות א' ד"ה ובנדון, דו"ל דכ"ד הראש"ש לפמשי"כ שם מהתוס'. עוי"ש שם דאפילו להדעה דחיישין גם לשמא שמע, מ"מ באומר האב שלא שמע נאמן כו'. ובספרו עמי כ' וז"ל מצאר דעי"ז נאמן גם עד אחד שכן אמר לו האב כיון דלא תתחזק איסורא כו' ק"א.

ובמרדכי סי' תקט"ו, מצוה דקטנה בת נכד שנתקדשה לשאינו בגון לה שלא לדעת אביה, חש רב להא דר"א [לענין דאינה חוכלת בתרומה דהתם], דאין סבדי דלא נתרצה האב, ושם להלן כתב, דהא דפליגי היינו בהלך האב למדכ"י, אבל בגדרה תגרא דדייר בגו ביתא ואינה נשאת לפי כבודו פשיטא לן דלא נתרצה האב [ור"ל דאם שחק יומא דהוא משום דתתא] ופולגתא דכל אמוראי [היינו] היכא דליכא למיקם עלה דמילתא, כדפרישית לעיל [וכמוצא בהראש"ח שצחות א', דמסקל"ל לר"ש בסתם אב אם ינחא לו צמה שנתקדש צהו, משא"כ בנדון הווא דיש הוכחה שמתרצה, ע"ש].

ולענין פחה האב כששמע, ע"י בסקמ"א אות ז' דכתב הראש"ח דאכתי חיישי ר"ש שמה יתרצה, דדמי למקדש ע"מ שירצה אבא, דאמרין דגם צווח תחילה מ"מ אם נתרצה בסוף מקודשת כו', ובה דאמר רב גופיה דיכול האב לעכז היינו דלהוי ספק כו', וע"ש דכמה פוסקים דחו הראיה, דהתם צע"מ תנאי הווא משא"כ כאן דר"י האב משוי לה קדושין כו', ומש"ה כשמה מיד כששמע לא חששו, דלא מהני ר"י אה"כ. וכ"כ הרמב"ן ור"ן בסוגיין, דר"ש ל"ה אלא בשחק בשעת שמיעת הקדושין, דשחיקה כבודא, אבל צווח מעיקרא א"ל אפילו מילין, דאין זכין לאדם צע"כ, וכדאמר רב דשניהם יכולים לעכז, והתם הכוונה להוציאה בלא כלום, וע"ש עוד הוכחות מתלמודן וירוש' דצמחה נעקרו הקדושין לגמרי. וכ"כ הרמב"ם דמ"ד ז' דצווח תחילה נתבעלו הקדושין. וכ"כ בתוס' הראש"ש ד"ה לריכה, ור' ירוחם בנכ"ז ח"ב. והראש"ש סי' כ"א מצאר שכ"מ מהטור, ע"ש. ובתשו' מהר"ם שבהגמ"ר (השניות) איתא, דצמחה מיד כשנודע לו פשוט דא"ל גט, וכן פרי"י וצחק

וע"י בסקמ"ט ד"ה חולס, בשם השאלות וכו' גאונים, דקטנה לכו"ע ל"ה לנתרצה, ורק צנערה פליגי.

ועיין בהרשד"ם סוסי" ר"ן שכתב בנדון, דאף שיש מקום רב להקל ולא לחוש לנתרצה, נראה כיון שבנד"ז אין כ"כ חשש עיגון ואפשר לזר הדברים [אם האב לא ידע קודם שמיאנה], ראוי לחוש לסברת הגאונים שהלכנו כר"ש דחששו שמה נתרצה האב ולריכה גט ומילין, [ובוסוף, וכ"ד ר"ת, ונראה כוונתו שבנדון שהיה האב צעיר אחרת הרי לשיטת ר"ת חוששין לנתרצה האב לכו"ע, וכמוצא בסקמ"ג]. וע"י בדבריו בעל כה"ג שצחות א' סד"ה וכן.

ד. דיוני הפוסקים להדעה דחוששין לשמא נתרצה האב, באיזה אופן חששו, (ונפ"מ גם להנדונים דו"א דהם חוששין לכו"ע). הראש"ח סי' א' עמוד כ"ז מצוה חש' מהר"ם שבהגמ"ר (השניות), דאפילו ודאי לא שמע האב כגון שמת אחר הקדושין או שהלך למדכ"י, מ"מ חיישין אליבא דר"ש, ומצאר דכיון דזכות היא לו מה שנתקדשה חיישין דניחא ליה וזכין לו שלא צפניו [ע"י צוה בסקמ"ד אות א' ד"ה ויש] ואפילו לא שמע והתרצה [ממש] ולריכה גט ומילין, וע"ש דר"ל דכ"מ מהר"ן בסוגיין ד"ה איתמר, ממה דהוכיח שם דמדברי ר"ש משמע דהיינו אפילו היה האב צמדי"י ולא שמע כלל, ושלפ"ז הא דאמר רב גופיה דהצת יכולה לעכז כו', הרי לסברה זו מהני רק לענין שלא יהיו קדושי ודאי כשיתרצה האב בהדיא, [ע"י בדבריו שבהערה פ"ח], אבל בספק שמה מתחילה הוי ינחא ליה וזכין לו, לא זז ממקומו, וא"כ בנ"ד ובנדון הראש"ש [הנ"ל בדבריו שצחות א'] דו"ל דגם לדין יחוש שמה נתרצה, לא תועיל מילינה לצטל הקדושין לגמרי, מיהו אחר שכתב דאין זו תורה לאכנופי חומרי דלכו כו', הוסיף, ועוד שהמדקק במש"כ הר"ן ודאמרין שמה נתרצה לאו נתרצה מעיקרא קאמרי אלא אח"כ כו', וכן צמשי"כ דדוקא נתרצה אבל לא נתרצה לא משום דגם חזר הוא לו כו', וכן המדייק בשאר דבריו שם יראה דהר"ן נמי לא פליג על שאר המפרשים [דלהלן] דלא חיישי ר"ש אלא כששמע האב, [וכן מצאר דעת הר"ן, בצבני מלואים סקמ"ב, ע"ש], ומש"כ הר"ן מקודם אפילו כו' לא שמע, היינו שלא ראינו כאן ששמע כלל אחר הקדושין או בשעתם, אבל מ"מ אפשר ששמע שם, א"כ מש"כ אפילו לא שמע, אינו לענין להריכה גם גט אלא חוששין שלא להוציאה בלא כלום, ואם לא מילינה צומן שהיה לה למאן לריכה גט כו', נמצא סברה זו דר"ש חיישי גם בלא שמע, לא מלינו בהדיא אלא למחר"ם ואין לנרפס לסברת הראש"ש הנ"ל ולהחמיר בענין, והראש"ש עצמו לפ"מ שסמך עצמו ע"ד התוס' שהצוה, הרי התוס' כתבו בהדיא שבעכצא הצת קודם ששמע האב הקדושין בטלים לגמרי, הרי דדוקא כששמע חיישין. וכ"כ להדיא צחי' הראש"ח לקדושין, דר"ש ל"ה אלא כששמע ונתרצה בפירוש או בשחיקה, אבל בלא שמע ומה אינה מקודשת, דאי אמרת הבהמחא ינחא לא צמטשה דצחו ור"י שלא מדעת הוי ר"י, א"כ איך אמר רב דיכולה הצת לעכז, הא הקדושין אינן חסרות ר"י האב משעה הראשונה, ואי קשיא [מהא דאמר רב צדמ"ה ז' דנתקדשה לדעתו ו] הלך למדכ"י ונשאת [אוכלת בתרומה, ואי לא מהני ר"י אלא

מטעם דע"א נאמן באיסורין, (ואין לומר כלל דמהר"ם פליג אהיא דהתוס' וס"ל כתי' הב' דהתם, אבל לתי' הא' הוי כה"ג אתחזק איסורא), ולמדנו עוד מדברי מהר"ם שם, דגם בדבר שבערוה ע"א נאמן בלא אתחזק איסורא, ולבאורה [לא] משמע כן בסוגיא כו' [דגיסין ב' ב'], לפ"מ שפי' שם כמה מפרשים כו', וכ"כ מדברי הר"ן בפ' התקבל, דהיכא דהוי דשביע אפילו לא אתחזק איסור לא סגי בפחות משנים, מ"מ יש לנו לסמך על מהר"ם בכל כיוצא בנדון דלפנינו.

ק"א) כאן חוסיף דכיון דל"ה קדושין אא"כ נתרצה תאב הרי כל שלא נודע לנו שנתרצה לא חשיב אתחזק איסורא, ואע"פ דנראה דכל כה"ג שנתקדשה לפנינו לא מוקמינן לה בחזקת פנויה, וכעמש"כ התוס' בפ"ב דכתובות כו' [ע"ש בדכ"ג א' ד"ה תרויהון], מ"מ אפילו תימא דג"ד נמי הוי כה"ג, נהי דלא מוקמינן לה אחזקת פנויה, אבל עדיין לא חשיב אתחזק איסורא, וכי"ב כתב מהר"ם בתשו' כו' [הובאה בסי' ל"ה סקמ"ה], ואף בדבריו הרי האומר עצמו פי' דבריו, מ"מ הוא לא אתי עלה אלא

אוצר

סי' מב אות ד

הפוסקים

ובשתק כששמע ואח"כ מחה, הנה צריכ' ס' י"ד וק"ג נראה כמסתפק, שכתב דאפילו נאמר דלר"ש לריך למחות מיד בשעת שמיטה אבל בשתק כששמע חוששין שמה נתרצה אף שמתה אח"כ, ולא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו אלא אמרינן נמלך הוא, מ"מ צ"ל שמיטה כו', וכדבסמוך. מיהו ברמב"ן ור"ן ה"ל מצוה דסברי בפשיטות דבשתק כששמע אף שלוח עכשיו חיישין שמה נתרצה משעה ראשונה כששמע ועכשיו הוא דנמלך ולי"א הסע"ת. וכ"כ בחוס' ר"י דמ"ד דלריכ' גט אף שעכשיו אומר אינו רוצה, דחיישין שמה צעת ששמע רצה, והא דלריכ' מילין היינו אף שעכשיו אומר רוצה אינו חיישין שמה צעת ששמע לא רצה. וכ"כ במאירי עמוד רכ"ה. וצפני יהושע לדמיו' א', פי' כן בחוס' שם ד"ה צין, דמשי"כ דלרב כשמתה ל"א נתרצה, היינו דמתה מיד כששמע. וכ"כ בחוס' זה, כהמקנה לדמיו' צ' בדבריו לתוסד"ה צפ"י. וכתב ציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"ו ד', דאף שנותן טעם קלה לשתיקתו, עכ"ז הוי ספק שמה נתרצה צעת השמיטה ועתה חזר ק"מ. מיהו כשלא היה עמם צעיר צעת ששמע, כתב הריב"ש ה"ל צדונו ק"א דאפילו שתק כששמע אין שתיקתו כלום כו', דהאי דשתק משום דסבר מאי אכתי דלחיות, והיינו דאמרינן [צדמ"ה צ' לענין אכילת תרומה] עד שיצוה האב וימחה, ולא אמרו עד שימחה, משמע דא"ל למחות עד שיצוה.

ובאמר שגם מקודם לא נתרצה. כתב צאנר זרע ח"א ס' תרי"א דהא דרב ושמואל הלריכו גע שמה נתרצה ומילין שמה לא נתרצה ויאמרו כו', ולא שילינן ליה אם נתרצה [ותלטרך רק גע] או לא נתרצה [וא"ל כלום], וכן גבי מקדשה צרתך לצרי דחיישין [צדמ"ה צ'] דילמא שליח שויה כו', נשאל לצריה אם עשאו לאציו שליח כו', אלא ודאי דלא סמכין אדבריה קד', אלא כמו שהכריעו חכמים את דעתו, ולא נהירא כלל לומר דמייירי שמה בצן או האב, או הלכו למדכ"י. וע"ש דמוכח מכמה דוכתי דצבכ"ג לא סמכין אדבריה, ומה שייצד דלא תקשו מסוגיית אחרות. ועי' במאירי עמ' רכ"ה, דאחר שכתב דיש שפסקו כר"ש כו', הוסיף, ולדבריהם כשישנו האב כאן נשאלין לו כו', [ואולי הכוונה "כאן" היינו לפנינו במקום הקדושין וצעת הקדושין, (ובלשון שכתב שם צד השני — "שאינו לפנינו"), דצעת הקדושין נאמן לצדכ']. ועי' במרדכי ס' תקט"ו, שכתב צענין דהוא אומר לקריבאי כו', המוצא בסקל"צ אות ו', וכ"כ אם הוא צעיר גשיליה כו', וי"ל דמכסיף מאיתתיה שהסכים לרלונו ולא קאמר לן קושטא. וכתב צענזומת יוסף צדמ"ה ורואיני צדכרי, דלא קאי רק אעובדא דקריבאי אלא אדינא דר"ש נמי קאי, ויחא ל' דמכסיף מאיתתיה, פי' דמסתמא כשנתקדשה שלא לדעת אביה יחא הוי לאיתתיה צבכ'.

ואם לא שדכו מקודם. הראנ"ח ס' א' צעמוד ע"ו ול"ב, הביא מהגמ' דמ"ד צ' דאמר ר"נ דהא דחששו רב ושמואל לשמא נתרצה האב, היינו בשדכו, והוסיף, ואע"ג דאיתא בגמ' דמאן לא שדכו מקודם, ומה שייצד דלא תקשו מסוגיית אחרות. ועי' במאירי עמ' רכ"ה, דאחר שכתב דיש שפסקו כר"ש כו', הוסיף, ולדבריהם כשישנו האב כאן נשאלין לו כו', [ואולי הכוונה "כאן" היינו לפנינו במקום הקדושין וצעת הקדושין, (ובלשון שכתב שם צד השני — "שאינו לפנינו"), דצעת הקדושין נאמן לצדכ']. ועי' במרדכי ס' תקט"ו, שכתב צענין דהוא אומר לקריבאי כו', המוצא בסקל"צ אות ו', וכ"כ אם הוא צעיר גשיליה כו', וי"ל דמכסיף מאיתתיה שהסכים לרלונו ולא קאמר לן קושטא. וכתב צענזומת יוסף צדמ"ה ורואיני צדכרי, דלא קאי רק אעובדא דקריבאי אלא אדינא דר"ש נמי קאי, ויחא ל' דמכסיף מאיתתיה, פי' דמסתמא כשנתקדשה שלא לדעת אביה יחא הוי לאיתתיה צבכ'.

ואם לא שדכו מקודם. הראנ"ח ס' א' צעמוד ע"ו ול"ב, הביא מהגמ' דמ"ד צ' דאמר ר"נ דהא דחששו רב ושמואל לשמא נתרצה האב, היינו בשדכו, והוסיף, ואע"ג דאיתא בגמ' דמאן

וכתב צפני יהושע דמ"ד צ' דדוקא צידוע לנו צעדים שדכו, דאלת"ה צלא שדיך נמי איכא למיחש האי חששא גופא דילמא שדיך מעיקרא כיון דחיישין שמה נתרצה ומסתמא שדיך, אע"כ כדפרישית. גם בחזון איש ס' ל"ט אות א' צ' מצא דצעניו עדים בשדיך, ומשי"כ צפ"ת ס' כ"ח סק"י לענין דהתם, ד"א דחיישין שמה שדיך, תמוה כו', ואפילו מודית ששדיך, צענין שיהא דכבר ידוע לעדים, דאל"כ אין עדי קדושין צעולם. וע"ש דמצא דממה שאמרו בגמ' דמ"ה צ' גבי צן ודילמא ארלווי כו', מוכח דכל שדיך האמור בגמ' אינו גלוי דעת שחפץ כבר לקדשה, אלא שקרוב דעתו עליה ומשתדכים זה לזו, דהא הכא איירי בשדיך וכמשי"כ בר"ן, ואפ"ה לא חשיב [לה] רלווי, וע"ש דין צדכרי מהרי"ט צבכ' המוצא צפ"ת וצאנז"פ צס"י כ"ח סק"י, והוסיף, וכיון דמוכח צסוגיין דשדיך אין זה רצוי לקדושין עכשיו, אין להקל צבכ' כלל. ובתוס' ר"י הזקן צדמ"ד צ' פי' הא דשדכו, שדיכר עם האב כבר מענין הזיווג ונתרצה

ר"ד, המובא בפנים בקטע הקודם, דגם כשאומר שלא נתרצה [מקדמ] אינו נאמן, וע"ש מש"כ עוד בזה. ובתשו' בעל משאת משה שבקול בן לוי ס' ד' דנ"ג ב', מבאר דהא דלא אמרינן דאדרבא מוכח שכן היתה דעתו מתחילה ושאין שנוי בדעתו, מלומר שנמלך, צ"ל דבמקום חומר צורה כיון שיש לתלות לחומרא לא תלינן לקולא, דמי יצונו ללבו דלכך נתכוין ולפוטרה בלא גט כו'. ובסיב קדושין סקכ"ד ד"ה מיהו, מבאר דהא דאינו נאמן לטעון דלא נתרצה, אף דטוען כרי והיא בחזקת פניה, והא איתא בסעכ"א דבאמר האב קדשתי בתי ואיני יודע למי, ובא א' ואמר אני קדשתי, נאמן מטעם דאין הוא מציאת מוחזקה, ע"ש בב"ש, צ"ל דכיון דשתק איכא רגלי' שנתרצה כששמע, דשתיקה כהודאה, דאם לא ניתא ליה הר"ל למחות.

קיב) ואולי הטעם לפ"מ שביאר שם מקודם, דלהשיא בתו הוי לרוב העולם זכות כו', וכמובא בהערה ס"ד. וע"ש דמבאר דמ"מ קדושי דאי לא הוי אפילו לרבנן דסברי בחולין קל"ח, גבי מתנה שזיכה ע"י אחר ושתק ולבסוף צוות, דהוי מתנה ולא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו כו', וזה דוקא במתנה דסתמא הוי זכות וא"צ בירור ע"י השתיקה כו', משא"כ הכא דל"ה זכות מבוררת, וצריך בירור, ואין כאן בירור כזה, הוי ספק.

קיג) בס' קצ"ג כתב כך: במי שהאב במדה"י או במקום רחוק. ובס' י"ד מייירי שבעת הקדושין נמצא האב בספינה שעמדה בגמל אותה העיר, כמה ימים, ונכנס בה להפליג להבצל מגזירה, ול"ה יכול למחות כו'. (קיד) ובאמרי בינה ח"ד ס' י"ג משמע קצת דמפ' כן בדעת חוס'

[לה] ואם לא שמע האב או שכלך למדינת הים ונתגדלה הבת ושחקק ולא מיתחב

ביאור הגר"א

[לה] ואם לא כו',

מהר"ק וכמו שמהני

ריצוי האב ה"ג מהני

ריצוי ידיה לאחר שנתגדלה ויצאה לרשותה ולדברי הטוש"ע אפילו נתאכלו המעות ועבמהר"ק שהאריך בזה :

(ו) גדלו הקדושין עמה ולריכה גט (ריב"ש סי' תע"ט)

ויש

פתחי תשובה

(ו) גדלו הקדושין עמה. עת"מ ס"ק כ"ה ועיין בשו"ת הנאון מהר"ש זלמן זצ"ל מחלף מ"ש בזה :

הפוסקים

ס"ק מב אות ד-ס"ק מג

אוצר

מג. גדלו הקדושין עמה וכו'. המקור לדעה זו לויין צפנים שהוא מהרי"ק סי' תע"ט. וכחצ צ"ש סקכ"ז דטעות הוא, אלא מהרי"ק כחצ כן. וכ"כ צ"מ אות ט, וצח"מ סקכ"א, וצבגרי"א סקל"ה. וכחצ הצ"ש ע"פ מהרי"ק דדון זה קאי אף להפוסקים [שצ"ס"ק הקידוש] דנשחק האב לא מהני, משום דשמה מחמת כעס הוא, אבל נשחק הוא מהני.

ודברי מהרי"ק הם צעורש ל"ב (הא"י) שכתב, דלהסבירים [שצבגרי"א] דריתיו האב מהני, כ"ש דריתיו דירה מהני לשגדלה ופקא מרשות אב קטן, ולכאורה כיו קי"ו שאין עליו חשוד, דאין לומר דבשלמא בנתינת האב יש לחוש משום דאגלגלי מילתא למפרע דמעיקרא ניחא ליה צאותם קדושין, ונעשה במקדש צרעות אציה, וא"כ הו"ו קדושין גמורים, אבל היכא דלא נתינת האב מעולם, אפילו כי גדלה הבת ופקא מרשות אב לא חלו הקדושין, כיון שמתחילה לאו צרעות האב נעשו שהיה היתב צרעותו, דהא משמע מלשון הראשונים [שהצ"ח המרדכי צ"ח תקי"ג] דקדושי יתומה אם היו הקדושין צעין כשגדלה נעשו הקדושין מהתורה כו', ואפילו לא בעל כו', ועוד דצמרדכי שם מביא מהרצב גאונים דהא דמהני רצוי האב אחר הקדושין היינו דוקא כשקדושין צעין צענת רצוי כו' [עסקל"ה], ואם נימא דהרצוי מהני רק משום דחלו הקדושין למפרע, יקשה על כל הגאונים למה לר"ך שיכיו הקדושין צעין, אלא ודאי דמודים דלא חלו הקדושין כ"א משעת רצוי ואילך כו', וכ"מ מלשון הרמ"ה כו' [כ"ל צבגרי"א אות צ'], א"כ הכא נמי י"ל שיחולו צענת גדלות שיוצאה מרשות אב וצירה לקבל ולקדש עצמה כו', ואף דרצוי האב לא מהני א"כ היתב צפירות ולא סגי בשחק, א"כ ה"י לא עדיף ולא תועיל שתיקתה אחר שגדלה אם לא נתברר להדיא שנתרצתה כו', י"ל דבשלמא אב שלא נתינת מעולם צאותם קדושין, מש"כ כל שלא שמענו שנתרצתה אין לנו לומר

ונתינתה, מש"כ חיישין כשקידש אחר זמן מרובה שמה נתינתה עתה דהא נתינתה כבר. ועי' בלשון השאלות המובא בקטע הקודם. ועי' צבגרי"א ענין דשדך, צבגרי"א שצבגרי"א.

ועיין בשו"ת מהר"י קלני סי' י"א דל"ט ג', דמבאר ע"פ דברי הראשונים בנתינת דוכתי (ע"ש צמח"ד ו' י"ח וסוף ל"ג) צעניות שונים ולענין ה"ב צעיר אחרת, ד"מ דהא דל"ב ושמאל ל"ח אלא בשדך, היינו רק לענין שאל"ט גט אבל אכתי תלעך מילון, ושי"ל גם דהא דרבינו פסק דלא כר"ש היינו דא"ל גט אבל מילון לריכה אפילו אציה כאן, דלא פסק בעולם לגמרי דאמר דאפי' מילון א"ל כו', ד"ל דכל דלא מיתב האב צפירות אכתי מרובה הוא שחבא צרעותה ותקדש לדעתה והיו צעין יתומה צחיי האב, ומהני הרצוי שתלעך מילון כו', וגמולא דיש מקום ללדד ג"כ צדעת המחמיר לפסוק כר"ש ולומר דכלא שדכו מודו דא"ל גט אבל מילון מיתב צעיר, וע"ש שכתב לדיוק כן מדאמר עולם גופיה "אפילו" מילון א"ל, משמע דהיה מקום לומר דמילון תלעך, אמנם אי"ו מעיקר הדיון, דנתינת מה שפסק רבינו דלא כר"ש היינו דגם מילון א"ל ובעולם, ותכלית כוונת הראשונים צ"מ להחריב צדונו ע"י מילונה, היינו אפילו כשהמני לומר שיש מי שמתמיר כן כו'. ועי' בשו"ת מהר"י (אסא"ד) סי' מ"א, דכתב נמי דרק גט א"ל בלא שדכו לר"ש, אבל מילון ע"פ לריכה, ומדייק כן מפרש"י כו'. ועי' צבגרי"א.

ובספר חגורס צבגרי"א דמ"ג, צדון א' שדך צחו הקטנה לפ' צקין ושבעה כחוג, וצא אחר שהיה רגיל צבית אציה וקדשה צאומרו שאציה היה אומר שלו חתיה לאשה, ודן אם יש לחוש לשמה נתינת האב אף שזוה [כעת], וכחצ דהעלו חכמי הדור דאין ממש צקדושין אלו, ואחד מהטעמים דכיון דאציה קבל עליו [להשיא"ה לפ'] צקין ושבעה, איך נאמר שמה נתינת ויכיה עצריו, ועוד כיון דהיו הקדושין צ"ד צדך ציון דודאי לא נתינת כדליתא בגמ' כו' [ע"י צבגרי"א אות ה' וצבגרי"א שם צבגרי"א וצבגרי"א].

ועמ"ל"מ בפ"ד דאשות שנסתפק בקטן שקידש לאחר שיגדיל, ועמ"ש בסי' מ"ג, וצ"ע.

ובדברי חיים (לר"א אויערבאך) חזו"מ דיני מכירה סי' ל"א ד"ה ופענ"ד, מבאר דלמהר"ק הו"י כה"ג דבר הבא לעולם, דאף דלכאורה ל"ד ליתומה שגדלה, דהא אינה ברשות אחר, ולכן אף שעתה א"א שיהיו קדושי תורה, מ"מ מהני הקדושין לאחר שגדלה, דחכמים אמרו דהוי כאילו התנה לקדשה קדושי דאורייתא כשתגדל, והו"י רק מחוסר זמן, ואין זה דבר שלא בא לעולם, אבל הכא דאכתי היא ברשות אביה, ויכול לקדשה לאחר קודם שתבגר, א"כ אין זה רק מחוסר זמן, אלא דבר שלא בא לעולם, וא"כ אף דהוי כאמר שיחולו הקדושין כשתגדל, למה יחולו הא הו"י כדשלב"ע, אלא צ"ל דמהר"ק ורמ"א סברי דכיון דסוף סוף לא קידשה אביה א"כ לאחר, ולכ"י גדלה יצאה מרשות אביה, הו"י נמי רק כמחוסר זמן, אף שהיה ביד אביה לקדשה לאחר, ול"ה כדשלב"ע. וע"ש מש"כ עוד בענין דשלב"ע כה"ג, ובהערת בנו שם שהביא הוכחה לסברתו, והביא דהשעו"מ פכ"ב דמכירה הוכיח ממהר"ק שורש פ"ט דס"ל דמחוסר זמן הו"י דשלב"ע, ושצ"ע ממהר"ק דהכא.

קטן) המקנה בקר"א כאן כתב ע"ד מהר"י"ק, דליכא למילף להבא מדמהני רצוי האב, דהתם הו"י כמקדש לאחר ל' יום, [היינו לכשיתרצתה האב, ע"י בסקל"ד אות ב'] והאב יכול לקדשה גם עתה, משא"כ בקטנה לאחר שגדלה הו"ל כמקדש דבר שלא בא לעולם, וכמקדש לאחר שתשתחרר וכיו"ב, דלא אמרינן דכיון דהקדושין קיימין ולא מתנה גמרי הקדושין לאחר זמן, אלא דכיון דבשעת אמירת הו"ל דשלב"ע בטלה האמירה, [כמובא בסי' מ' סעיף ה'], וה"נ בקטנה כו', ול"ד למקדש חצי שפוחה וחצי בת חורין, דמסתפק הר"ח בגיטין דמ"ג אי גמרו קדושיה, ד"ל דהתם הו"י כמקנה יחד דשלב"ע עם דבר שבא לעולם, ד"א דקנה הכל, כמ"ש בחו"מ סי' ר"ט, והא דר"ג ביבמות דקי' [דס"ל ביתומה שגדלה הו"י קדושי תורה, וכדדייק מהר"ק שם], י"ל דהוא לשיטתו אויל דאדם מקנה דשלב"ע, אבל למאי דקי"ל דאין אדם מקנה דשלב"ע, הרי ה"נ לא יועיל בקטנה לאחר שגדלה, אך להרמב"ם המובא בסוסי" מ', דבאומר אם תלד אשתך נקבה תהא מקדשת לי, דבהוכר עוברה הו"י ספק קדושין, ע"ש, י"ל דה"נ לאחר שגדלה כיון דלאו מחוסר מעשה הוא, הו"ל כהוכר עוברה, וכ"מ מלשון הגמ' ביבמות שם דקדושין גדלו עמה.

הפוסקים

כך על המהר"ק, והוסיף, דנהי כשהכסף בעין אין לחלק בכך, אבל כשתאכלו מיהא יש לנו לחלק ולא גדלו קדושין בהדה, ומסתמא אחר שגדלה ליתא לכסף בעין, כתב לתרץ, דנראה דהרשב"א והנמו"י דאיתי עעלה מכה נשואין דרבנן היינו משום דסברי דקטן אינו משתעבד כו', אבל להרא"ש דקטן שלווה חייב לשלם, וכן פסקו בטוש"ע חו"מ סי' צ"ז [ע"ש בסעיף ג'], כיון שיש לו הנאה ע"ש, ורק קטן שהיוק פטור. א"כ אפילו לא תקנו לה רבנן נשואין נמי משתעבדא בכסף קדושין ואפילו נתאכלו המעות, ושפיר קאמר המהר"ק דאין לחלק.

א.נ.צ.

ס"ק מג

הפוסקים

חליצה דר"י דסובר [צקטנה שכלל חזיה למדרי] דלא תקנו לה גשואין ואינה לריכא למאן, ה"מ [צקטנה] קטנה דליכא למיגזר אטו שמא נבעלה, אבל הכא דגדלה, גזרינן, ולריכא גע אטו היכא דנבעלה, וכ"ש הוא, דהא ציתומה דהוי קדושין מדרבנן אפ"ה גזרינן היכא דלא בעל אטו היכא דבעל לאחר שגדלה, משום דאמרין בעל לשם קדושין, אט"פ דכבר היסח מקודשת מדרבנן, כ"ש הכא דלא היסח מקודשת אפילו מדרבנן, [דל"ל ד] אם בעל לאחר שנתגלה ודאי בעל לשם קדושין, וכפ"י מחלק הרא"ש בפ"י דכתובות [סי' י"א], וא"כ היכא למיגזר ה"מ אטו היכא שבעלה ולא מהני [צ"ד] מה שהאב מיסח לאחר שנתגלה, ואין לומר דהא דגזרינן גבי ציתומה אטו היכא דנבעלה היינו משום דהיא צהיית אלא, אבל הכא כיון דלא תקנו חכמים גשואין הוא צהיית אלא, משום הכי אין לגזר אטו היכא דנבעלה, אין לומר זה, דהא ה"מ אפילו ר"י מודה שהיא צהיית אלא כדאיתא ברא"ש, [וכוונת דבריו להלן בסעיף י"ד].

ובאורים גדולים סי' קע"ו, מבוחר דגם הרמב"ם סובר כן הוא גדלו קדושה, כדסובר לענין יתומה כה"ג, ובדלהלן, ומדייק לה ממ"ש בפ"ג דאישות ה"ג ציקר דין דקטנה שנתקדשה שלא לדעת חזיה, דהאב וכתב שיהיה יכולים לעכב, והקשו רמ"ב דלדעתו דגם ר"י האב צהיית אחר הקדושין לא מהני, מה לורך בעיכוב [וכנזכר בסק"ט אות א', ע"ש מ"ש בזה], וצ"ח דקמ"ל דכל זמן שהיא קטנה די לבעל הקדושין ציכוב בעלמא וא"ל אפילו מילין [ע"י בסק"ט אות ב'], אמנם אם עמדו בלמונתם בזה בקדושה והאב צלויין ק"מ, ובגרה בזה, דנסתלק רשות חזיה מעליה, אז גדלו הקדושין עמה, דומיא דיתומה שנתקדשה, שכתב בפ"ד דאישות ה"ה, דהקדושין תלויין וכשגדלה א"ל קדושין אחרים, וכמו דמדייק מהר"ק [הג"ל צ"ח ודבריו] מלשון הרא"ש שכתב דחזיה מקודשת צעודה קטנה, דמשמע דגדלה מקודשת כו', ה"מ משמענו הרמב"ם, דקדוק לשונו צמה שכתב דיכולים לעכב, אחר שכתב דחזיה מקודשת, ואפשר שדקדק זה גם צ"מ בתחילת הטלחה, נתקדשה קודם שחגגור כו', להודיענו דדיון זה נוכח רק עד שחגגור, ומשגגרה שוב אין צידם לעכב [וע"י צתום ר"י הזקן צדמ"ה ב', גבי נתקדשה לדעתו ונשאת שלא לדעתו, דר"א חייב שלא תחלל בתרומה שמא יבוא חזיה וימחה, כתב, היינו כל זמן שהיא קטנה, או נערה, אבל אחר שגגרה אוכלת, דהו"ל חזיה יכול למחות, ואט"פ שנשאת כשהיא קטנה], כללו של דבר דסברי ר"י והרמב"ם דקדושי קטנה כל היכא דמשכחי רווחא דלא שייך צהיית האב כגון שגגרה, אט"פ שקבלה הקדושין צהיית צרשותו שלא לדעתו ואח"כ נתראה ושז לא עכבו לא היא ולא חזיה, כרי כיון שגגרה ונסתלק רשות האב גדלו הקדושין עמה מדרבנן ולריכא גע מדברי סופרים, דומיא דיתומה קטנה שנתקדשה והגדילה שיוצאה בגט מד"ם ולא צמיוון, וכמבואר בפ"א דגירושין כו', וסמך הרמב"ם עמ"ש לקמן דשם נאמרו הדברים בתלמוד, ומשם יש לתמוד לכאן, וע"ש מש"כ באופן אחר לדקדק ולפרש כן בדברי הרמב"ם שם, ולענין בעל משגלה, ע"י בסקמ"ה.

והרדב"ז ח"ה סי' קי"ח, הוכיח מדברי הרמב"ם הג"ל באורים גדולים, שגם בגגרה ל"ה קדושין, דהביא נמי משה"ק על הרמב"ם למה הולך להביא הא דמעכצים, וכתב דלא חלשיך אלא כשגגרה, דסד"א דקדושה גדלו עמה, ושז חזיה יכולה לעכב, וכדאמרין

ב, נתרצה האב, דבזה ידעינן ברור שעכ"פ לא עיכב, ולא נבטלו הקדושין בהדיא לגמרי, דאילו למשל שתק אולי יש להסתפק דשתק משום דכונס ומתנגד להקדושין דהיינו עיכוב, וכ"מ מפי' האחר שכתב בספרו שם, דשם אינו מזכיר כלל ענין דרצוי האב.

ראיה מהתם להכח, ועוד נראה דאפילו לדעת הרמ"ה דמהני ר"י האב ח"ה, לוכא למילף משם לענין קטנה לאחר שגדלה כו' [ויסיום צ"ע כוונתו צהיית קט"ו]. גם צע"י אחרים שם השיג על המהר"ק בזה, והוכיח דלהר"ק והרמב"ם הוי התם רק מדרבנן, והאריך בזה, וע"י בדבריו שבהערה קט"ז, והוסף, שמש"כ התוס' משה"ג גדלו הקדושין עמה י"ל דהיינו צבעל, וכמש"כ בה"מ צדכרי הרמב"ם, או דמיידי שכתב הקדושין עדין צע"י, ועט"ש מש"כ ליישב משה"ק מהר"ק הג"ל דברי הרמב"ם והר"ק אהרדי, ובתחילת השקל כאן הוסף, דאף למש"כ מהר"ק [הכוונתו בסק"ט אות ה'] דגם להרמב"ם מהני ר"י כשנתקדשה צפניו ושק וחס"כ נתרצה, מ"מ לא נימא דה"מ מהני ר"י דידה משגלה, דל"ד, דהתם מהני מטעם שכתב מהר"ק שם דהוכיח סופו על תחילתו, והוי נתרצה צבעת קדושין, אבל כאן ר"י דקטנות צבעת הקדושין לא מהני כלל, וצדכר חמת (לר"י מונסונייגו) סי' קי"צ, כתב נמי, דאף שפסק הרמ"ה גדלו קדושה עמה, הו"א וירא דאין דין זה מוסכס כו' להר"ק והרמב"ם דסברי דאפילו נתרצה האב צהיית לא מהני, ודכוותיה פסק מרן [ע"י בזה בסק"ט אות א' ד"ה ועיין], א"כ כ"ש כשהאב שחק ומח וגדלה בזה [דלא מהני], ומציא להע"א הג"ל ולהרדב"ז דלהלן, וצנודנו הוי לו גם לרדים אחרים להקל.

ובצמח צדק (מלוצבוויץ) סי' קע"ז אות ו', אחר שהביא מהרמב"ן והרעב"א ליצמות דל"ד, דהמקדש קטנה לאחר שנתגדל לאו כלום הוא, דהוי כדבר שלא בא לעולם, ומוכיח שכו"ד התוס' והרשב"א שם, ושצנ"ה שם דק"י משמע דלרבנן בודאי לא גדלי קדושה, הוסף, דמכל זה יש סתירה למ"ש מהר"ק הג"ל, דהא הרמב"ן וס"ע סברי דאפילו חתנה צפירות שיחולו הקדושין לכשתגדל, וכשלא מיתחב חס"כ הוי כנתרצה, ומ"מ לא מהני, כ"ש דלא מועיל במקדש סתם ונתרצית חס"כ, שהרי ברשב"א שם דק"י ד"ה הא דאמרין, פ"י גבי גדלה קדושה דעשאו כמתנה האמק"ל לאחר גדלות, ומוצא גם צנ"ה שם, א"כ מבוחר דמתנה צפירות עדיף עובא, וא"כ כ"ש דלא יועיל צתסם, (וכנה צמל"מ פ"ד דאישות ה"ו מוכיח רבצ המניה מדברי הרשב"א והניי דהמקדש קטנה ע"מ שיחולו לכשתגדל מהני, והסכים לזה צנ"ה חכמה, ולדעתו משם ראיה להיפך, דהרשב"א כ"כ לפרש הסברא דגדלו קדושין עמה כו', א"כ כיון דק"י"ל דלא גדלו קדושין צהיית אפילו לר"ג, א"כ י"ל דאפילו חנאי לא מהני והאריך בזה), ואף חת"ל דחנאי צפירות מהני צקטנה יתומה, מ"מ מ"ש מהר"ק להוכיח מהרשב"א דאפילו צקדשה סתם אם הוי הקדושין צע"י משגלה אז נעשו קדושין מהתורה כו', הוא נגד מ"ש הרשב"א וניי שם דכל הסברא ש"ל דיועיל צמתנה צפירות משגדל, הוא משום דיש לה קדושין מדרבנן ושייך שצבד דדינר עליה כו', מיהו י"ל דהיינו צתחכלו המעות אבל כשהן צע"י כשנתגלה י"ל דא"ל לזה שיהא עליה שצבד מתחילה כו', אלא דא"כ עכ"פ אין כאן קבלה והו"ל כעלי קדושין מע"ג קרקע. וע"י מ"ש בזה בהערות קט"ו קט"ז.

ובשו"ת מהר"י ווייל סי' קי"צ, אף שתפס דצקטנה יתומה כשלא בעל לאחר שנתגלה הוי קדושין מדרבנן, דגזרינן אטו היכא שבעל וכדפרש"י, וכג"ל צדכרי מהר"ק, [וכמ"ש המקנה והעלי אחרים הג"ל צדעת הר"ק והרמב"ם], מ"מ כתב דאפילו

ק"ו) מלשון זה משמע לכאורה דהיינו משום שיש גם רצון אביה דמסייע למתו קדושין עם גידולה, וכן תוכיח ענין הרצון גם בדבריו דלהלן, מיהו מדכלל בסמך להר"י עם הרמב"ם דסברי כחא, והר"י הרי מיייר שאביה אינו כאן ולא שייך לומר שנתרצה, א"כ עכ"ל דכוונתו

ביאור הגר"א

[לן וי"א דבעינן כו']

כ"כ הריב"ש וכמ"ש

ביבמות שם דוקא שבעל וע"ש :

[לן] ויש חומרים דבעינן שבעל אחר שנתגדלה (הרשב"א סי' אלף רי"ט)

ויש

אוצר

ס"ק מג-ס"ק מד

הפוסקים

ואם יצא שבעל שנתקדשה היתה קטנה, היא ח"א גמורה, דכי גדנה גדלי קדושין נכדה, [ולא ציאר דכיוונו דוקא כשבעל משגדלה].

ובפוסקי הלכות (יד דוד) ח"א דס"א ח', לפ"מ שפסק כהרשב"א שבעיף י"ד, דהקנו נשואין לקטנה, שאזיה צמדה"י, כתב, דאם האב לא צא וכבת לא מיתחתה ועמדה אללו עד לאחר שצגרה, אם לא בעלה לאחר שצגרה לריכב גט מדרבנן, כקטנה [יתומה] משגדלה ולא מיתחתה ולא בעלה, ואם קדשה שני לאחר שצגרה קודם שבעלה לריכב גט משניהם, מהשני מהתורה ומהראשון מדרבנן כו', ומשגדלה עליה לאחר שגדלה או שדר עמה ציחד לאחר שחתגרה כדרך ח"ש ואשתו, מקודשת מהתורה. וע"ש עוד פרטי דיונים המבוארים שם בקטנה יתומה לאחר שצגרה, ושה"כ הכא. וציד דוד שם דס"ג עור ב', אחר שציאר לענין קדושי יתומה קטנה שצסי קנייה כשנתגדלה לא חלו מהתורה, הוסיף, דה"ל בקדושי קטנה שיש לה אב ואזיה לא נתראה בהם או שלא ידע בהם אינם חלים לאחר שצגרה מהתורה, דאף דגדון שתיקתה כרונן, הא לא מכוני הדבור שהיה בעת שהיתה צרשוח האב ולקדשה עתה לאחר שילאה מרשותו לדעת עלמה, דהוי כמו לאחר שחתגיירי, ולי"ד לרז"י האב דמכני ח"כ, דשם לא נתחדש בנתיים דעת אחרת, דהכל הוא מדעת האב ויש צידו לקדשה מתי שיראה לעשותה שליח לקבל הקדושין, וכמבואר במקומו, משא"כ הכא בתחילה לא ה"ל צידו לקדש עלמה, ועתה שיש צידה לא מהני, ואינה מקודשת בלא בעל אחר שצגרה אפילו המעות עתה בעין. וע"ש בזה קפ"ה. וע"ש דס"ג ג' ציד דוד, מה שזן בענין קידושה בפירוש לאחר שגדלה.

מד. וי"א דבעינן שבעל אחר שנתגדלה. מקור דין לויין צפנים שהוא משו"ת הרשב"א, דכתב בנדון, דאם היא קטנה אע"פ שנתקדשה שלא לדעת אביה ואינה מקודשת עכשיו גמר זה ובעל לשם קדושין, וכדאמרין במקדש הקטנה [יתומה] וגדלה אללו ובעל, וזהו שאמרו [בגדה דני"ב] דממאנת עד שצציה צ' שערות, אבל מהביואה צ' שערות כלומר שהיא גדולה לא, שלאחר שגדלה גמר ובעל לשם קדושין, וכדאיתא בפרק המדיר [דע"ג], ואם בעל צודאי חשבינן לה מקודשת דאורייתא, כדאיתא בפרק יולא דופן [דמ"ו צ']. וכתב דמ"מ אות ט', דמשמע מדצרי הרשב"א דלא אמרינן שגדלה קדושיה עמה אלא בעל לאחר שגדלה. מיהו הח"מ סק"כ"א כתב דלא ראינו דצדרי הרשב"א שחולק על המהרי"ק [שצסי"ק הקודם], רק שכתב מילתא דפסיקא דאם בעל חשבינן לה מקודשת דאורייתא, ובלא בעל לא מייירי. וכתב"ש סק"ג, אחר שכתב ג"כ דמ"ש הרמ"א כאן דין זה מחש"ה הרשב"א, יש לדחות, הוסיף, אלל דכתב"ד סי' ר"ח משמע דוקא כשבעל [ואמנם דמ"מ כ"י לויין כמקור לדין זה גם להתב"ד], ואע"ג דקטנה [יתומה] שנתקדשה ע"י אמה וגדלה גדלו קדושיה עמה אף שלא בעל, כמ"ש הרי"ף ביצמות דק"ט, שאני הכא דכשהאב כאן אין ע"ז שם קדושין כלל אפילו מדרבנן. וע"י בהגר"א שזיין המקור להרשב"א ע"ה.

ודברי

וכדאמרין בקטנה שקדשה אמה כו', אף הכא גמ' לן דנתראה האב והיא גדלה כו"א דאינה יכולה לעכב [דחלו הקדושין], קמ"ל, ולפיקך כתב הרמב"ם צין היא צין אביה יכולים לעכב, להשוות היא לאביה, מה אביה יכול לעכב בכל זמן אע"פ שהיא עתה גדולה, שהרי נתקדשה שלא לדעתו צעודה צרשוח, ה"ל יכולה היא לעכב אף שגדלה ונתראה אביה כו', וזהו ח"ש נמי מ"ש שם הרמב"ם מקודם דמותרת לכהונה, ומה קמ"ל, הא ל"ה קדושין, אלל דאלטריך כשהיא צוגרת עתה, ומ"מ מותרת, עוד למדנו שאפילו נתראה אחר שגדלה מ"מ יכולין שניהם לעכב, דה"ל דהא דאמרין דאפילו נתראה האב אינה מקודשת, כ"מ שנתראה צומן צרשוחו עליה דכיון שלא נתראה קודם קדושין ונתקדשה שלא מדעתו [מש"ה] אף אם נתראה אינו מועיל כיון שעדיין היא צרשוח, אלל אם צגרה שכבר יאלה מרשותו ואיכא רצונו ורצונה, כו"א שאין ח' יכול לעכב, [משני דתפסי הקדושין], קמ"ל צין היא צין אביה יכולין לעכב, עוד למדנו שאפילו נשאת מכה קדושין הללו יכולים שניהם לעכב ותאל בלא גט ואם נפלה לפני יצם תאל בלא חליה, שהרי אין שם קדושין כלל וכל אחד מהם יכול לעכב.

ובן בטיב קדושין סוסקב"ו, אחר שציאר מ"מ דמ"כ הרמב"ם הדין דיכולים לעכב, כוונתו שאפילו נמשכו קדושיה שנתקדשה שלא לדעת אביה לפני שצגרה, עד שצגרה שהיא צרשוח עלמה, מ"מ יכולה לעכב שלא תנשא לו קמ", כתב, דנראה דה"ל באינה מעכבת, קדושין הראשונים אינם [קיימים], ילא צא [להשמיטנו צמ"כ דיכולים לעכב] רק לאפקוי אם נתראה האב שנתקדש צמעות הראשונות ואפשר דדוקא בלא נתאלנו עדיין [היה מועיל לרצונו אילו ל"ה מעכבים, ע"י צזה בסק"ג אות צ'], אלל אפילו צסתמא קדושין הראשונים צעלים, ולי"ד למקדש לאחר ל' יום ד[חלים אח"כ, וה"ל נימא דהוי כמקדשה לצשתצגרה, דלי"ד דהתם] היתה צרשוח עלמה צעשה שקדשה משא"כ כאן שלא היתה אלל צרשוח אביה, אמנם הוסיף, או אפשר דס"ל להרמב"ם כמ"כ הרמ"א דצשתקרה גדלי הקדושין עמה, לכן דוקא צמעכבת [צעלו קדושין הראשונים], וזה יותר צמשמעות לשון הרמב"ם, דצאינה מעכבת גדלי הקדושין עמה, רק שיכולה לעכב ולמחות, ויש סיוע לדברי הרמ"א, מיהו שם צסק"כ"ה אחר שחסיק דקטנה שצגרה לא אמרינן שגדלה קדושיה אלא בעל משגדלה, וכמוצא צסי"ק הסמוך, הוסיף, ולפ"ז ליחא למש"כ לעיל דלהרמב"ם לריכב לעכב, ואפילו לא נתאלנו לא מנינו לקדושי קטנה בלא בעל שיהיו מהתורה כו'.

ובתשוב"ן ח"ג סי' קע"ח, שזן בקטנה שגשצתה ופדאה אחד ונשאה שלא צמקוס אביה ושלא מדעתו, כתב צד"ה ואחריו, דידוע שבע"ז היא נערה, וקודם שיגיעו למקום אביה יעצרו יותר מששה חדשים, א"כ צהגיעם שם היא כאל"ה גמורה, ואין לזון האב מעלה ועוריד צזה כו', כיון שילאה מרשותו והיא צוגרת,

ק"ח) והוא ע"מ שביאר שם מקודם, דהרמב"ם מפרש דהא דפליגי רב ורב אסי בדמ"ו אם גם התב יכולה לעכב, מייירי שנמשכו קדושיה שלא לדעת אביה עד שצגרה. דרב סובר דכיון דבעשת קדושין היתה ברשות אביה ואביה לא נתראה, [ולדין לדעת הרמב"ם גם בנתראה אח"כ לא מהני]. לכן לא מהני נמי הקדושין גם אחר שנעשית ברשות עצמה, וע"ש מש"כ בביאור כל הסוגיא ובטעם ר"א דסובר דרק אביה יכול לעכב.

ק"ט) ובברכת אליהו הנדמ"ה ציין מקומו לסי' קצ"ג. והובאו דברי הריב"ש בסעיף י"ד ברמ"א. מיהו צ"ע דהריב"ש כתב רק דבעל הוא קדושין, אבל לא ביאר מה הדין בלא בעל, ואף להסבירים שבס"ס דדעת הריב"ש דכשלא בעל ל"ה קדושין, היינו משום דהריב"ש מייירי שהאב מכה בקטנותה, ע"ש, משא"כ כאן שלא מכה האב אפשר שגם הריב"ש יסבור דהו קדושין אע"פ שלא בעל.

ויש להחמיר כסברא הראשונה:

קטנה

הפוסקים

ס"ק מד-ס"ק מה

אוצר

דמסתמא זכות היא לו וזכין שלא בפניו ומ"מ כשהגדיל יכול למחות, וכה"ג י"ל בקטנה כיון דמסתמא הנשואין זכות לה, אלא דמ"מ בקטנות אין קדושים אלא מדרבנן, מיהו אם גדלה וניחא לה בלתי קדושים י"ל דאז מחזיר שזכות הוא לה ונעשית מקודשת למפרע כו', אלא דהחוסים שם ד"ה לכו, פירשו מ"ש שם בגמ' דלכו גדלה שזו אינה יכולה למחות, דהיינו כשהגלה נהגה מנהג יחידות, א"כ י"ל לדין דקיי"ל דכלא בעלה הוי רק קדושין דרבנן, דהיינו משום דכל זמן שלא בא אליה י"ל דאינה מרובה להתקדש בהחלט ע"י קדושין הראשונים שבקטנותה, וע"ש שמישז עפ"י לשון הגמ' שצינמות דק"ט, וכחצ, ולפ"ז בצננה אח"כ ולא בא אליה אין כאן קדושין כלל, ולי"ד לקטנה [יתומה] דנכתגלה עכ"פ אינה יכולה למחן מדרבנן כו', ומה שמחרי"ק מוכיח מדברי רבינו פרץ, לנעתי אינה ראויה, דה"ק דאינה מקודשת בעודה קטנה אפילו בעלה, ובהא תירוק דנבעלה הוי קדושי חורב, אבל בלא בעלה ל"ה קדושין כלל אפילו גדלה, כיון דקדושין קמאי בטלו ל"ד לקדושי קטנה שעכ"פ קדושין דרבנן הם תקנו מיאון ובגדלות לא שייך מיאון, משא"כ כאן שליח קדושין מעולם, וכל זמן שלא בא אליה אין הקדושין כלום, כמו בקטן שקדשה.

וחוסיק, דנפ"מ בזה דגדלי קדושין בזה (ק) אם נאנסה בקטנותה, א"כ כו"ל זוהי ואסורה לכהונה מהחורה, ואי לא חילי הקדושין י"ל דהוי כזנות דפנויה, כיון דמהחורה ל"ה קדושין כלל, ואפשר לומר לפמש"כ כיון דהקדושין הם לחוב אם זינתה שתפסל לכהונה, אפשר דככה"ג ל"ה קדושין דחוב הוא לה, וי"ע.

מה. ויש להחמיר כסברא הראשונה. וכ"כ בעלמות יוסף לדף מ"ה א' ד"ה ולדעת, לאחר שכתב דיש לי תמיכות רבות על דברי מהרי"ק כו', וגם מ"ש בדברי רבינו פרץ בשם ר"י שבסמ"ק, דמלי לדחות ולומר דאיידי דבעל כו', ושיש צד להחריק הרבה, מסיק אבל כיון שהסכים להחמיר ודבריו ראוין אליו, הכי נקטינן.

ובערך השלחן סעיף י"ח ביאר פסק הרמ"א, דאם בעלה לאחר שנתגלה פשיטא דהיא א"א גמורה לכל דבריה, ודאי בעל לשם קדושין כו' [וכמ"ש הב"ש המוצא בסמ"ק הקודם], ואף אם לא בעלה אחר שנתגלה מ"מ היא ספק א"א, דשתיקתה בגדלותה הוי כהודאה על הקדושין, ולא דמי לשתיקה דאז ד"ל דמירתה רתה, ובה אינו שייך זה, והוי כיתומה שנתקדשה ע"י אמה דכי גדלה גדלי קדושין בזה אף שלא בעל, והוי לדינא ספק קדושין כמו שכתב צ"ח ק"ה [ע"ש בסמ"ק כ"א א' הוי ספיקא דאורייתא או דרבנן], ואף ש"א דלא דמי לשם, דשם הוי עכ"פ קדושין מדרבנן, משא"כ כשאזיח חי, מ"מ לדינא הוי ספק א"א כו'. וע"ש בפסקי הלכות שבסמ"ק.

חיישין

(ק) נראה דר"ל דנפ"מ בהא דביאר בטעם דמהני כשבעל משבגרה משום דאז מהני הקדושין הקדומים למפרע, לבין הטעם שכתבו המפרשים הנ"ל משום דבעל לשם קדושין מעכשיו, אם נאנסה כו'.

ודברי תה"ד שם, הוא מ"מ כדדנו, דהואיל שגדלה הכת קודם שבה האב ומיאו וזוהו, וקודם שמיאנה היא, יש לחוש שאותו רווח שמה צינעה בא אלה ובעלה בגדלותה לשם קדושין, והוסיק כדדנו, אמנם אם נאמר דבא צינעה הוי ל"ל שנתיוחד עמה בעדים ובעל, דא"כ ל"ה קדושין אפילו בעל, וי"ל דאם איתא דבא וידעי עדים בצינעה קלא כו"ל למילתא, ולי"ד למ"ש בכה"ג בצינעה הרא"ש בפ"ד קדושין, בלשה שהלך בעלה למדח"י וילדה אחר י"צ חודש, דל"ה למחורות, דתלינן שמה בעלה צינעה ובה עליה ונתעברה ממנו, אף דהוי לקולא, דשאני הכס דא"ל לומר שידע אינש חד בצינעה.

גם בשו"ת מהר"ם אלשקר סוס"י י"ד, מצוה דדוקא דבעל כוון קדושין, לאחר שהציא מ"ש המ"מ בפ"ד דלישות כ"ה דעת הרמב"ם ביתומה קטנה כשהגלה דאם בעל הוי קדושין מדאורייתא ואם לא בעל הוי קדושין מדרבנן, כתב, וכ"כ אמאי לא נגזור הכא דלא בעל לאחר שגדלה אטו שמה חשב אללו לאחר שגדלה ויצטול כדחיישין גבי [יתומה קטנה] הממאנת, דאינה ממאנת אחר שגדלה לכו"ע אפילו לא שמענו שנתרנית בשמה שגדלה ולא בעל, גזירה שמה חצוה למחן אחר בעילה, [וכדפרש"י בגדה מ"ו א' ד"ה אבל], דאיכא למימר דכיון דהכא בכה"ג לא חקנו לה רבנן נשואין כלל, ואפילו להכ"ה [דלהלן בסעיף י"ד], לא אחי למטעי ולמשרי זה היכא דבעל, דכו"ע ידעי דקדושין ונשואין אלו לאו קדושין ונשואין יניחו וליה זכו משא"כ כלל, ולפיכך ליכא למיגזר זה [היכא דלא בעל] דילמא אחי לחלוסי בנבעלה לאחר שגדלה.

וע"י ברש"ש סי' י' שדן בקטנה שהלך אציה למדח"י ונתקדשה ונתגדלה, אחר שכתב להכ"ה דתקינו לה נשואין, ולכי גדלה גדלו קדושין בזה, כ"כ בנ"ד, מסיק, דכצדא זו כצד דחאה בשתי ידום כו' ולית דאם להכ"ה [וא"כ בנ"ד ל"ה קדושין, ולא ביאר דהיינו דוקא כשלא בעל משגלה].

ובב"ש סק"ג ה"ל, אחר שהציא מהרש"א [ל"ל הריב"ש סי' קנ"ג] דאין איסור מה שהיא אללו עד שהתגדל ויקדשה בצינעה, [והוצא בסעיף י"ד ברמ"א, וע"ש בסק"ט אות א' דמות הפוסקים בזה], כתב עוד משמו, ואף אם בעל סתם מסתמא מקדש בצינעה, אע"ג דכאן אין צינעה זוהו, מ"מ אחר שהתגדלה ואפשר לו לקדשה מסתמא מקדש אותה בצינעה, ואם לא יתכוון לקדשה אז הוי כצינעה זוהו, גם מסתמא הוא מקדש בצינעה, כדי שאל יתפס זה קדושין של אחר. ולענין אם לר"ך עידי יחוד כתבתי לעיל (בסי' י') [ע"י בדבריו שבסוף סי' ל"א, וע"ש בסי' קמ"ט].

ובטוב קדושין סק"ה מסיק נמי דכלא בעל ל"ה קדושין, והוא עפ"י שמה שם על מהרי"ק בזה שהסתייע מדברי הר"ה שהציא הרי"ף כו' ללדד דגם בלא בעל הוי ספק קדושין מהחורה, ולפ"י נמלא דהרי"ף סותר ענינו בזה הענין ענינו כו', והאריך בזה, והוסיק, גם קשה להבין ע"ש הסברא דגדלו קדושין עמה, בזה נתקדשה הא מעשה קטנה אינו כלום, ובקטן שקדש אפילו שלא סבולות אינו כלום, ומהרי"ק שם דחק לחלק בזה, והערה בזה עפ"י דאיתא בכתובות דף י"א דגר קטן מעבילין אותו ע"ד ב"ד

ביאור הגר"א

יב

א [ו]

קטנה שקדשה עצמה למי שגילה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה

באר הגולה

חיישין שמא (יח) נתרצה:

[לו] קטנה כו'. ע"ל

סי' ל"ה ס"ד:

נתקדשה

א שם וכתב הג"י שם
והדברי הרמ"ם ומלתא
דשנחל היא ונכ"ח כתב
שגמך כך מעונדל והנהו צי תרי דהו

שגמך כך מעונדל והנהו צי תרי דהו שחו חמרא תתי ישי וכו' דף נ"ה ע"א וכלעיל נסי' ל"ה וזיינתי שם וז"ל הוא הדין בקטנה

באר היטב

(יח) נתרצה. עיי' צ"ח חיי' צ"ג. קדשה עצמה שלא לדעת אביה למי שגילה האב שהיה רוצה לקדשה וכששמע אביה שחק ולא אמר כלום ואחר יום נתרצה אביה. והוא אחר יום נחתה בקדושין אפשר להקט

מטעם ס"ס. מקור צדק סי' ע"ז:

הפוסקים

ס"ק מו אות א

אוצר

ד' ולענין הג"ד דהתם כתב השו"ע רק בשם י"א, והקדושין ודאי, ואילו הכא כתב בכתבם ורק חוששין, (עי' צדכ בהערה א'), ודנו הפוסקים באיזה אופן מיידי הכא והתם, ואם יש חולקים על דין דהכא.

וכתב הג"ח על דברי הטור בסעיף הקודם, דהכא מיידי ששלח אביה אליו [להמקדש] לשדך לו בזה, דהיינו גילה דעתו לקדשה לו דהכא, והיו קדושין, אבל בסעיף י"א מיידי שהמקדש שלח לאביה לקדשה לו, וכדפרש"י דמ"ד צ' על שדך שבגמ' שם, וצריך להביא בטור שם, וז"ל: שדכ באביה, וקאי על המקדש. [וכן מבואר בזה] ר"ד המבואר בחולת סק"ג, דמפרש בגמ' דהמקדש הוא דשדך והכא רק לא היה מוחזק בחולת. וכ"כ בבית מאיר כאן דנראה דהגהת הג"ח נזקקת, דלא חיידי בסעיף י"א אלא שהמקדש שדך באביה, אבל אילו שלח הכא לשדך זה לבתו, גלה דעתו שזכות גמור הוא לו ומקודשת כאילו אמר לה לאי וקבלי קדושין [המבואר בסעיף ז']. אלא שבדברי השו"ע דהכא פ"י באופן אחר, דהוסיף, דבזה מתורץ נמי דהכא הו"י רק ספק קדושין ובס"י ל"ה הו"י קדושי ודאי, משום דהכא מיידי דלא שלח שדכן ולא שדך עם המקדש, רק שגילה דעתו כינו לבין ענינו שחפץ לקדשה לו, דומיא דעובדא דקריבאי שבגמ' שהיה נושא ונותן עם אשתו, אבל לא שלח שדכן, ולכן אינם אלא קדושי ספק, ואחר שהקשה ע"ד הח"מ והצ"ח דלהלן וכמובא בהערות צ' וג', הוסיף, והנה בס"י ל"ה לא הזכיר שגילה דעתו לקדשה, אלא לשדכה [ומ"מ הו"י קדושין] ואם ראונו לקיים זה עם המבואר בסעיף י"א, ז"ל כהצ"ח דבסעיף י"א שדך באביה, וז"ע. [וז"ל דמפרש דבסעיף י"א שחק האב ולא ג"ד כלל, ובהמקדש דבסעיף, מש"י חינו כלום, משא"כ הכא דעכ"פ גילה דעתו כנ"ל]. וכעיי' בהמקדש ק"י' כאן, דאחר שכתב דנראה דהרמ"ה למד הדין מהא דקריבאי, וכנ"ל, הוסיף, וס"ל דגילווי דעת סתמא אפילו לא גילה דעתו דניחא ליה בקבלתה להקדושין, נמי מהני, דאף דפסקין כרבינא דל"ה לשמא נתרצה האב ואפילו בשדכה, התם מיידי שהמקדש שדך באביה, וכמ"ש הג"ח, אך האב לא גילה דעתו בזה, אבל כשהאב גילה דעתו מודה עולה, [מיהו עיי' בדבריו שצאות ח' דכ"ז הוא דעת הרמ"ה, אבל בשו"ע הכוונה לג"ד שנתקדש]. וכ"ד הע"ז בסק"ז דשדכה שבסעיף י"א אין פירושו שאביה היה המשדך והעמיד איזה שדכן ע"ז, או שאמר בפירוש שרוצה להתחתן עמו, דא"כ מ"ש מהא דהכא דאם גילה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה לו דחיישין, אלא ז"ל דהיינו ספור דברים היו בין הצעל וזייניהם בלא שום הסכמה. ועיי' בקהלת יעקב דלהלן דמבואר נמי דבשדך אביה חיישין, אלא דמאריך עדים על הגילוי דעת.

אולם

סעיף יב. מו. חיישין שמא נתרצה. א. במקור הדין וביאורו. עכא"כ שמקור הדין הוא מהטור [ושם הוסיף, והיו קדושין], ושכתב הג"י שהוא מהרמ"ה, [וכוא המשך דבריו מהדין שהוצא בסעיף י"א], ומילתא דסברא היא, ושהצ"ח כתב שלמדו מעובדא דהו"י שחו חמרא כו'. וזה חו"ד הג"ח, דממה שלמדו שם גבי בן ודילמא ארצי קמיה, דמוכח דאם היה ידוע דארצי הו"י קדושין גמורים, וכמובא בס"י ל"ה סעיף ד', א"כ ה"ה בקטנה כשגילה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה לה ונתקדשה לו בעלמה, לא גרע משלוחו והו"י קדושין גמורים. ועיי' בארץ נצי [ותאומי נצי] סק"ה שהאריך להוכיח דהמקור הוא כמ"ש הג"ח. אולם הח"מ סק"ג כתב דדברי הרמ"ה הם גמ' ערוכה דמ"ה צ', בעובדא דהכא אמר לקריבאי והוא אמר לקריבאי כו' [וכמבואר בענינו דבסעיף], ולא כהצ"ח שלמד מהכא דשחי וכו'. וכ"כ בשו"ת מהרש"ך ח"א סי' ו', דנלמד מהכא דקריבאי כו', ותמה עמ"ש הג"ח דמילתא דסברא היא, דמשמע דלא הוזכר בגמ', וגם מש"כ דהוא מהרמ"ה, תמוה עובדא, דהרי כך מילתא באנפי נפשה, ולמה לא יהיה לשון הטור ענינו. וכ"כ בעלמא יוסף דלמ"ה ד"ה הכא, שזה מהטור עם שהצ"ח חשב שהוא מהרמ"ה, ושזה נלמד מהא דקריבאי, דבגילה דעתו כו' וקדשה עומה דמקודשת, דמסתמא אמרינן דדאי נתרצה, דהא טעמא דאזיי שם [דל"ה לקדושי הראשון], אינו אלא מטעמא דאמרינן שארית ישראל לא יעשו עולה, הא לא"כ הו"י ספק מקודשת כיון שגילה דעתו, ואפילו לעולה דאמר ל"ה לשמא נתרצה, הכא ס"ל דחיישין, וגם רצא כו' לא הו"י לענינו דאין אדם עורח כו', אלא משום דהודה אביה לדודה, הא לא"כ פשיטא דלדעת רצא הו"י מקודשת למי שרצה האב וגילה דעתו [מתחילה]. וכתב בעני ארזים סק"ד דהצ"ח ענינו לענין אם לאחר הג"ד לפי שדכה לאחר [שצאות ח'], כתב דמקורו מהא דקריבאי, ע"ש, לכן ז"ל [דהא דהצ"ח לא למד גם עיקר הדין מהתם, הוא משום דמהא דקריבאי לא שמעין אלא דהו"י קדושין משעת שמיטה, וכדעת הרמ"ה בסעיף י"א, אבל מהא דשחו חמרא כו' שהטעם הוא משום שליחות, הו"י קדושין משעת נתינה. ועיי' מש"כ להצ"ח ל"ה כאן משום שליחות, אלא משום שנתרצה א"כ. ועיי' בהמקדש המבואר בזה ח', דמבואר דמקור הרמ"ה הוא מהא דקריבאי, ושהצ"ח מפרש דמקורו מהא דארזי, ע"ש הוכחתו והפסק"מ לד"הא.

והנה הפוסקים דלהלן הקשו, מאי שנא דין דהכא מהמבואר בסעיף י"א, דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אינה כלום, אפילו שדכה אביה תחילה, וכן מ"ש מהא דסי' ל"ה סעיף

ל"ה איתא דהו"י דאי וכאן ספק התם קאי על לשון השו"ע דנקט הכא חוששין וכו', ודברי הבי"ח ועצמו"י קאי על לשון הטור, שכתב כאן, והו"י קדושין, ופ"ל.

(א) ואף דמקדש כתב דבג"ד כו' אמרינן ד, ודאי" נתרצה. אולי משום דעובדא דגמ' הרי אח"כ הסכים לאשתו שתהא לקרובה, משא"כ כשג"ד רק לא', אפשר דהו"י קדושי ודאי, וכדמבואר בב"ח הג"ל שכתב דהו"י קדושין גמורים. ועיי' בד"ה והנה, דבסעיף, משה"ק מזה דבסי

אוצר

ס"ק מו אות א

הפוסקים

הטור מקודם דאפילו שדכה חזיה ל"ח, הכח ר"ל שדכה בעלמא, אבל לא ג"ד שחפץ לקדשה לו, ד"ל דמעטס אחר שדכה לו, [משא"כ היכא דג"ד לקדשה לו]. וכ"כ במקור ברוך (להר"צ קלעי) סי' ט"ז, דלק"מ מסעיף י"א, משום דאיכא הפרש גדול בין שדך לגלה דעתו שיהיה רואה לקדשה, דכשגלה דעתו [לקדשה] ודאי דאמרין וחיישין דנתרצה מאחר דעשתה מה שיהיה רואה חזיה לעשות, אבל שדך אפשר דאח"כ יתחרט חזיה, וא"כ כשתקדשה שלא לדעתו לא חיישין, וחילוק זה כתב הר"ן בפירושו כו', דבעודא דקריבאי עדיף משידך כו', וא"כ צ"ד שיהיה רואה חזיה לקדשה וגלה דעתו חיישין, אלא שצנידונו דן להקל מפני שהיתה מחאה וכו'. וכע"ז כתב בעלמא יוסף דמ"ד ד"ה בהרש"ה, דבשידך ליכא הוכחה כלל [דנתרצה] דשמא לא יצוא לידי גמר, משא"כ בהא דקריבאי הוה הוכחה בדבר שרואה לקדשה לו. וכ"כ באבני מלואים סק"י"א, דשידוך ל"ה גילוי דעת כלל שהוא רואה לקדשה, [וא"ל לומר כמ"ש הט"ז הכ"ל דשידך דסעיף י"א היינו רק ספור דברים ולא הסכמה, אלא דהוי כשאר שדוכין דעלמא, ומ"מ ל"ה גמר ריטוי וגילוי דעת שט"י השדוכין יקדשה, מדבריו שם להב"ן], וכן מוכח בקדושין דמ"ה גבי הכנה דשחי חמרא כו', אמר מקדשה לי ברתך לבני, דאמר רבינא אפילו למ"ד חיישין שמא נתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרין כו', והתם הרי מיירי בשידך, דהא אפילו למ"ד חיישין שמא נתרצה האב אינו אלא בשידך, כדאיתא דמ"ד צ', וכ"כ הר"ן שם דמיירי בשידך, וכן משמע מפרש"י שם, וכדר פריך דילמא ארלווי ארני קמיה וחינו גילה דעתו שחפץ בה, ומשמע כו' דשידך גרידא לא הוי גילוי דעת כל כך שרואה לקדשה כו', וא"כ א"ש דהדין דסעיף זה איירי בגילה דעתו לקדשה, ובעודא דאמר לקריבאי. וכ"כ באמרוט טכורות דף ס' ע"א דכי שדכה חזיה לזה אינו גילוי דעת שהוא חפץ לקדשה לו, דכמה בני אדם משדכים בנותיהם ואח"כ חוזרים בהם כו', וזש"כ הרמ"ה שגילה

קדושין, ורק לשמא נתרצה ל"ח, ה"נ ל"ח דארצי הבן לפניו, אבל בנתרצה הבן בודאי לפניו מהני ריצוי כדמוכח התם בר"ן בהר"א, ע"ש. וע"ע בבית מאיר מש"כ ע"ד תב"ש אלו. וע"י בהמקנה מש"כ לחלק מס' ל"ה לפי דעת הרמ"ה.

הת"ח סק"ב מחלק מהא דבסי' ל"ה נקט המחבר דאי וכאן ספק, וכפי שבארו דבריו בבית מאיר ובבאור מנחם, דהכא מיירי שחזר האב מגילוי דעתו ושידכה לאחר, אלא שלא חזר מרצון עצמו, וכדמיירי בעובדא דקריבאי דמשם מקור הדין, שחזר משום כפיית אשתו, וקמ"ל הכא דאף שחזר מ"מ חוששין לג"ד הראשון, ורק חוששין, משא"כ לעיל דל"ה חזרה מג"ד, ומציין למש"כ אח"ז, והיינו המובא באות ח'. וכתב הב"מ שזה רחוק מכוונת השו"ע כו', ע"ש. ועל מש"כ הת"ח בין חזר מרצון או מכפיה, ע"י בדברי העצמ"י שבסוף אות ח'.

ה) מדבריו שבודרישה שם. ומקדם ביאר דנראה דמש"כ הב"י דדין זה הוא מהרמ"ה, ולא מהטור עצמו [וכג"ל], הוא משום דהא הטור כתב דאפילו שדכה אביה אינו כלום, [וזה כתב שם לפני שהביא דברי הרמ"ה דהתם], וי"ל דהרמ"ה חולק ע"ז, מיהו אין צורך לזה דיש לחלק כמש"כ בפרישה. וכ"כ במקור ברוך סי' ט"ז ד"ל דמשו"ה כתב הב"י דהוא מהרמ"ה כדי שלא לסתרי אהרדי, דהרמ"ה אפשר דס"ל דבשידך חוששין, אבל א"צ לזה ד"ל כו', וכמובא בפנים. [מיהו בשו"ע בלא"ה א"א ליתרין כו', שהרי הביא ב' הדינים בסתמא], ובטיב קדושין סק"ט כתב דאמנם לשון "שחפץ לקדשה" שברמ"ה המובא בטור, לא משמע כלל שהיוונה שתתקדש בעצמה, ועוד דבמקור הדין בעובדא דקריבאי לא רמיזא כלל שחפץ שתתקדש בעצמה, ולדעתו סובר הרמ"ה דבשדכו מודה קולא דחיישין שנתרצה, וכמ"ש הריב"ש סי' קצ"ג בשם החוס', והאר"י בזה. וע"י שדיך מש"כ בסק"ב אות א' סד"ה ומש"כ.

אולם דעת כמה פוסקים דגם בשלה חזיה לשדך לא מהני, אלא לריך גילוי דעת שתקבל קדושה. כתב הח"מ סק"י"ז, דאין לורך להגות הב"ח הכ"ל, דאפילו נימא דבעיף י"א מיירי דנתרצה האב בשדוכין, מ"מ לא נתרצה בקדושין דעכשיו, דלולי לא נתרצה עד שיתן כסף הקדושין לידו דוקא, כהאשר התורה זכתה לו, ואין לנו שתקבל היא הקדושין בלא רשותו עד שגלה דעתו דניחה ליה בקבלתה ג', [וע"י בהערה ד' מש"כ ליושב מהא דסי' ל"ה]. וכ"ד הב"ש בסק"י"ז, שכתב ע"ד הב"ח דאשתמיטתיה ג' מש"כ הריב"ש [בסי' קל"ג] דאף שהסכים על השידוך מ"מ כוונתו שיקדש הוא בעלמא, ע"ש, משא"כ הכא דמיירי דגילה דעתו שחפץ לקדשה. וע"ע להב"ן ד"ה ויש, מש"כ עוד חילוק מהא דסעיף י"א. ובסק"ד הוסיף, דהא דבסי' ל"ה כתב השו"ע דזין דמהני ג"ד, רק בשם י"א, משום דהתם צ"ע שלוחות א"כ אף דהוה ר"ל לקדושין מ"מ אין ראייה שמינהו שליח, (ולברא"ש התם הוה רק לר"ל לשדוכין ד), והא דהתם הוה קדושי ודאי והכא רק חוששין, משום דלשיטה דהתם אמרין דודאי עשאו שליח, משא"כ הכא שאין דרך לעשות את זה שליח כמש"כ הר"ן [כמוצא בהערה י"ע שבעיף י"א]. וכן הביא דעה זו בארץ ל"ז (ותאומי ל"ז) בסק"ד וסק"ה. וכן בעיב קדושין סק"ט, אף שכתב שדעת הרמ"ה שבעור לא נראה דמיירי שגלה דעתו שתתקדש בעלמא, כמוצא בהערה ה', אבל הוסיף, דמ"מ דעת הטעו"ש לריך לדחוק דכוונתם דכאן מיירי שג"ד שתתקדש ע"י עלמה, וכמש"כ הח"מ והב"ש הכ"ל, ובכה"ג נראה ודאי דיש לחוש, דהא בר"ן כתב דהא דל"ה שאמר לה האב מקודם לאו וקצלי קדושין, משום שאין דרכו של אב לומר לבתו שתקבל קדושה, וא"כ צ"ד שחפץ שתקבל קדושה בעלמא יש לחוש.

וכ"ד עוד פוסקים, דלא מהני אפילו שדכה חזיה, ומטעמים שונים. כתב הפרישה אות ט"ו על דין דהכא, דא"ע"ג שכתב

ב) וכתב בבית מאיר כאן, דלדבריו דהכא מיירי דגילה דעתו דניחא ליה בקבלתה להקדושין, א"כ קשה דלפמ"ש"כ בעצמו [וכג"ל] דדין דהכא נפיק מעובדא דקריבאי, והא התם לא גילה האב דעתו דניחא ליה בקבלתה, והא אפשר שאינו חפץ אלא שיקבל בעצמו כסף הקדושין, ועוד דבסי' ל"ה לא נזכר שג"ד לקדשה אלא לשרכה ומ"מ מקודשת מטעם זכות כו', אלא צ"ל דשידך נמי מהני כשבא מצד האב, וכמש"כ הב"ח וכו'. וע"ע להלן במלאת אבן, ובהמקנה שבאות ח', ובטיב קדושין שבהערה ה' שגם הם תמהו כן על הת"ח.

ג) והבית מאיר כאן כתב דהמעין בדברי הריב"ש [ע"י בסק"ד אות ח'] יראה דעובדא דהתם היה ממש כתבנת הב"ח ששידכו באביה כו' וע"ז כתב שם שרוצה לקדש בעצמו כו'.

ד) ובמלאת אבן כאן כתב דיש לחלק בפשיטת מהא דסי' ל"ה, לפ"מ שפרש"י בדמ"ה ריש ע"ב, דלרצויי דאב בקדושי בתו יש לחוש טפי דבכל דהו ניחא ליה כו', משא"כ איש דדייק ונסוב, משו"ה בסי' ל"ה לענין ג"ד דאיש י"א דל"ה רצוי כו' [ע"ש באוצה"פ סק"ז אות א'], משא"כ באב דלא מצינו חולק ברצוי דקדום קדושין עכ"פ, [ע"י בזה בסק"ג אות ד'] לכן נקט המחבר דין דהכא בסתם כו'. וכ"כ בארץ צבי (ותאומי צביה) סק"ל, אך אחר שהביא משה"ק הב"ש עוד, דבסי' ל"ה כתב המחבר דהו דאי וכאן כתב דהו ספק, הוסיף, דאפשר דה"ש שכתב שם בשם י"א, משום דכתב שם דהו דאי קדושין, אבל כאן דהו רק ס"ק, לכן כתב בלא שום חולק, דבזה כו"ע מודים דמידי ספקא לא נפקא, [וכע"ז] כתבו בטיב קדושין סק"ל ובאבני מלואים סק"ג, ומש"כ הב"ש עוד דאיתא בר"ן דלהחליקים שם ל"ה קדושין כלל, ליתא, דהר"ן כ"כ רק בתחילה אי אמרין דלהר"ף לא מהני ריצוי אפילו בשעת קדושין כו', אבל לפי מש"כ בסוף דמהני גם להר"ף ריצוי בפירוש בשעת

אוצר

ס"ק מו אות א

הפוסקים

קבלת הקדושין לניחא ליה שחפץ בזה הקדושין, ומבאר ד"ה וגם, דהשדוכין הוו ריזוי לקדושין, דמוכח מהא דבגאונים שהביא הרי"ף [צ"ע דקדושין לדמ"ד מ"ה] דימו עובדא דקריבאי להא דרב ושמואל דהתם דחיישי בקדושי קטנה שלא לדעת אציה להצריכה גט, מוכח דשדיך דחיירי זהו רב ושמואל היינו אפילו לא נגמר [השדוך, כדכחם], ואפילו זהא קאמר רב לריכה גט כו', ואכא פליג רבינא וסובר דא"ל גט, אבל היכא דנגמר השדוך, וגדולה מו ששעבד האב [עלמא לחת לו] הכת בקנסות וחרמות כסדר העולם, [ודאי] דלא פליג רבינא זהא ובודאי מודה, הלא מה שפסק הרי"ף כוותיה הוא בדוחק גמור [הביא דבריו שזכרו בתחילת סקל"ב], ולא זו אף זו אפילו חשיב הוא גלוי דעת גמור, שאפילו יאמר האב לא נחתמי מי"מ הוה קדושין כו', ואפילו עומד וטוה ואומר שלא צרנו נחקדשה, לית למשגת ביה, והוי כלוזה על ביתו שנשקף כו', דהוי כאמר לבתו לאי וקבלי קדושין כו', ומוכח ממשי"כ בתה"ד [המוצא בסעיף ז] ששולחים הקטנות לחופתן והאב אינו שם ולא אמר לוק"ק דכמו דאמר דמי, וראיה מהא דמהני גבי ארני קמיה ושחק, ע"ש, הרי דמדמי דארנווי ושחק דהוי כאמר לוק"ק, א"כ ה"ה כשלא שלח אלא היו בביתו וקבלה קדושין במקום אציה דקדושי קדושין, דהא ארנווי קמיה ושחק, א"כ ודאי הוא הגלוי דעת שצריכה גט, מאחר ששעבד עלמו בקנסות וחרמות אין לך ארנווי גדול מזה.

ויש שחילקו בזה באופנים שונים. צ"ש סק"ד, אחר שחילק מהא דגג"ד שצ"י ל"ה כתב השו"ע בשם י"א וכאן בסתמא, משום דשם הוי ג"ד לשדכה וכאן לקדשה, וכנ"ל דר"ה חולם, הוסיף, גם י"ל דהכא אציה כאן צעת הקדושין חיישין שמא התרלה למעשה. וביאר במחנות השקל, דה"ק, דאפילו אם נאמר דגם כאן לא גילה דעתו שחפץ לקדשה אלא לשדכה, מי"מ י"ל דמיירי דאציה הוי כאן צעת הקדושין, וכיון שהיה גם ג"ד מקודם חיישין שמא נתרלה למעשה, משא"כ צ"י ל"ה, דמי שג"ד לשדכה לו לא היה שם צעת הקדושין. וכן הביא לחי זה דהצ"ש, צערוך השלחן סעיף ע"ו, דהא דחיישין הכא בג"ד זהו כשהאב שם צעת קבלת הקדושין, והוסיף, ולפ"ז י"ל בשדכה והאב כאן צעת הקדושין ודאי דחיישין לקדושין והוי קדושי ספק. ועי' במכתם לדוד המוצא בסקל"ג אות ה' בקטע א', שמפרש דהכא מיירי שנתקדשה בפניו ושחק, ומש"ה כיון דגלי דעתו מעיקרא דרלה בזה, חיישין בהשתיקה הוי הודאה כו'. ועי' צח"מ המוצא בהערכ ד', מש"כ לחלק בזה.

ובקהלת יעקב לסעיף י"א, אחר שכתב דמה שקשה מדברי הרמ"ה שצ"ש י"א דמשמע דגם צדיך ל"ה לנתרלה על דבריו שהוצא צו"ע כאן, לריך לתרץ כמ"ש הח"מ והצ"ש הנ"ל, הוסיף, ולי נראה לתרץ, דלהפוסקים צ"י ל"ה סעיף ג' דצמינו השליחות לריך עדים ולא מהני הודאת המשלח בפני עדים, א"כ גם הגלוי דעת לריך להיות בפני עדים, דהג"ד הוי כמינוי שליחות, ולפ"ז י"ל דצ"ש י"א מיירי שרק הודה ששדכה לזה המקדש, אבל לא היו עדים ע"ז, ולכן אף דהוי הא שדכה כמינוי שליחות. מי"מ הא גם מינוי שליחות לא מהני בלא עדים, וכאן חיי"ר שגילה

שגילה דעתו שחפץ לקדשה לו ולא כתב שחפץ לשדכה. וכע"ז כתב בהפארת יעקב סק"ב. ובאצני משפט סק"ה מבאר החילוק בין ג"ד לשדכה לג"ד לקדשה, עפ"מ ש"כ הר"ן בסוגיא שם דשמא קפיד ואינו רוצה שתלא מרשותו, והיינו להפרת נדרים, ועוד דכיון שנתקדש שוב אין נותנים לה זמן לנשואין רק י"ב חדש אם תצעה הצעל, וכ"ז דוקא בג"ד לשדכה, אבל בג"ד שרוצה לקדשה, א"כ גלי דעתו שגם מרוצה שתלא מרשותו, ולכן חיישין כו'. גם ציד אכרן הגה"ט אות י"ט, השיג על הצ"ח צמ"כ דאם האב ג"ד שחפץ לשדכה דמהני, דא"כ אמאי לא נקט הרמ"ה דינו בשדוכין כו', אלא ודאי דבאב לא אמרינן שמא נתרלה כשהיה מבקש לשדכה, וע"ש שהוכיח גם מתצ"ח ח"ג סי' ס' היפך דעת הצ"ח.

ועיין צמ"ח מהרי"ט המוצא בסקל"ג אות ד', דבאמר לה אציה שפי' הגון לה וגילה דעתו דניחא ליה, הא ודאי לאו מילתא היא כו', דמי"מ לא ניחא ליה שנתקדש ע"י עלמה כו'. ועי' ש"ש מש"כ בנדון כע"ז בקריית מלך רב המוצא שם, ובמגלת ספר המוצא שם בסד"ה גס. ועי' ביטעות מלכו המוצא בסקל"ג סוף אות ו', דצדיך וגם הגביל זמן הנשואין, הוי כריזוי מעיקרא כו', ע"ש. ועי' ברד"ב המוצא בסקל"ג אות א' דר"ה והנה, מש"כ ע"ד שדיך והלך למדה"י. ועי' ע"ד הגדרות צדיך, בסקמ"ב אות ד' דר"ה וכחב. ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דף ס' ע"א, אחר שכתב לענין ריזוי דאחר הקדושין, דמהני גם כשלא אמר בהדיא אלא שצורר כוונתו לעדים, וכמוצא בסקל"ד סוף אות א', הוסיף, ואפילו יש הוכחה גמורה קודם הקדושין שרוצה שכתב תתקדש עלמה לפי' ועדים יודעים מזה, ויש הוכחה שטוד לא חזר מלוננו קודם הקדושין, מקודשת תיקף בקבלת הקדושין, ושוב אינם יכולים לעכב לא האב ולא הצת, ואם אין הוכחה מצוררת כל כך הוי ספק.

ובערור השלחן סעיף ע"ו הביא דעת הצ"ש הנ"ל דר"ה חולם, ובסעיף ע"ז הביא דעת הצ"ח הנ"ל שצ"י וכתב, והוסיף, וכן י"ל מדברי הרמ"ה [צ"ע דאישות ה"יג, צדון דלא מהני קדושי קטנה], שלא הזכיר כלל שדכה, וי"ל דס"ל דצ"ה שדכה אין כאן חשש קדושין כלל, ובשדכה הוי ספק קדושין אפילו קבלה הקדושין שלא בפני האב. ואחר שכתב דדעת הטו"ש צ"ע בסעיף י"א היא כדעה ראשונה, [וכ"כ בסעיף י"ט, דהדין שכתבו הטו"ש צ"ע בסעיף דהכא, ל"ל דמיירי שהיה בפניו וגילה דעתו שחפץ שהיא תקבל הקדושין, או אפי' שלא בפניו ובאופן שפירש שרנונו שתקבל הקדושין, דא"כ מאי עדיפותא משיך דאינו מוטיל כו'], הוסיף, ומי"מ למעשה יש להחמיר, דהא י"א דאפילו צעמט האב ולא מיחה הוי כנתרלה כו' אף שרוב הפוסקים חולקים בזה, [עי' בסקמ"ב אות א'], וכן יש סוברים דכשהאב צמרחקוס ודאי יש לחוש שמא נתרלה [עי' בזה צ"ס סק"ג], וא"כ כ"ש שיש להחמיר צדיך צדיך צ"ל ענין לומר דהוי ספק קדושין.

ובתשובת הגאון מהר"ר שנתא מלוצקין (שנדפסו עם חי הרא"ה לקדושין), בנדון המוצא שם צעמור כ', צמחודך שקדש למשדכתו הקטנה, (משום שנאמר לו שאציה הפכפך ויחכן שיתחרט), ובא' הטענות לבעל הקדושין נאמר, דצקטנה לא מהני אלא עד שיאמר אציה לאי וקבלי קדושין, או שיגלה דעתו קודם

סק"ד דמשמע מתוך דבריו דמש"כ שם דבסי' ל"ה מיירי בשדוכין לבד, הוא להרא"ש לשיטתו גבי צאי וקבלי קדושין, ולוא זאת היה אפשר לפרש דהיה גם ג"ד לקדושין, ובתחילת דברי השו"ע שם, שגילה דעתו שחפץ באשה זו, ולפ"מ ש"כ באבני מלואים המובא כאן בפנים, משמע דמה שאומר שרוצה בזה, הוי ג"ד לקדשה, אלא דשם אמר לו גם שילך לשדכה מקודם].

(ו) וכתב במחצית השקל ששל הח"מ סק"ו, דלפוסקים אלו צ"ל דגם הא דסי' ל"ה מיירי שגילה דעתו שחפץ בפלוגית לקדשה, אולם צ"ע דהא שם לא נזכר לקדשה אלא לשדכה, וכדחזיר הב"מ הנזכר בפנים בד"ה וכתב, [אמנם לפ"מ ש"כ הח"מ בטעם דלא מהני שדיך בסעיף י"א משום שרוצה בכסף הקדושין כו', א"כ בסי' ל"ה דלא שייך זה, י"ל דשדיך דתתם הוי כג"ד לקדשה, ברם מדברי הנז' פוסקים מוכח דסביר דעצם צדין השדוכין אין בו הוכחה להסכמה לקדושין, וצ"ע, מיהו ע"י בבי"ש

אוצר

ס"ק מו אות א—ב

הפוסקים

היו אליבא דר"מ. וכ"כ במשפטי יעקב סוסי"י מ"ח, דדוקא צטען י"א לענין נתרלה אח"כ דנימא דגם נתרלה מקודם, בזה פליגי ללא מהני אפילו בשד"ך, דמ"מ לא נתרלה מקודם אלא אח"כ, אבל בגלי דעתו שחפץ לקדשה בזה אמרינן שמה נתרלה מיד, וצטען זה לכונ"ע חיישינן.

ועיין צ"ש סק"ב, דלפי מש"כ מהצ"ח [המוצא בסקל"ג אות ג'] דלהרמז"ס אף ללא מהני ריטוי דלאח"כ, מ"מ מועיל ריטוי זה לענין שיקדשה שנית כו' [מאחר דג"ד דרובה לקדשה, מהצ"ש מהדו"ק], הוסיף, לפי"ז ס"ל להרמז"ס הא דהרמ"ה שצטעף זה. ועי' בערוכ"ש הג"ל מש"כ בדעת הרמז"ס. ועי' במלאת אבן לטעוף י"א ד"ה ולפי"ז, דמבואר דג"ד מעיקרא וגם הוה ריטוי אח"כ, מהני להרמז"ס כו' [דג"ד דמעיקרא לחוד הוה רק הוכחה דהו"ל זכות ואינו הוכחה לעצם הקדושין, משא"כ כשגם נתרלה אח"כ, ע"ש]. ועי' צ"ש סוסי"י, שכתב שלהחולקים שהצ"ח הרמ"א צטעף ז' לענין לאי וקצלי קדושין, ה"ג לא מהני גילוי דעת דאצ"ב. ועי' צ"ח מאיר כאן שהעיר, דלפמ"ש לעיל שם, הרי לדעה זו לא שייכי כל הדיונים שצטעפים אלו, דדעה זו מפי כל הסוגיא ע"ד ריטוי אב דמיידי דוקא צטערה, [עי' בשאלחות המוצא בסק"ט], ואז [צטערה] שייך נמי דין דגילוי דעת.

ב. ובשארין עדים שגילה דעתו מקודם שנתקדש לפי, ורק האב אומר שהרהר בן בלבו. עי' בקהלת יעקב המוצא צ"ח א', דחלי לה אם מינוי שליח קבלה לריך עדים, וכן מבואר צ"ש סלי"ה סק"ב, דלהפוסקים דש"ק לריך עדים, ה"ה צגלוי דעת. ובהדות יעקב תניינא סי' י"ט, דן בזה גם לענין שאמר בן אחר שצגרה או כשחזר המקדש, ואחר שכתב להחיר צנידונו משום שקדשה רק קדושי ספק, [ובצ"ח הבא], הוסיף, דעוד נראה למחול היחר צניד, כיון דלא שמשו לא עדים ולא המקדש שרלונו לקדשה לפלוני, ורק האב אומר שהיה צלצו, וצדצר שצטערה אין ע"א מהימן כלל, רק לאב האמינותו התורה מקרא דאת צתי נתתי, ואינו נאמן למפרע כשאמר בן אחר שצגרה כו' [המוצא צטעף כ"ו], א"כ ה"ה לג"ד כו', ואפילו כשאומר כך כשהיה עוד קטנה, מ"מ י"ל דכיון דלא מהימן למפרע רק מכאן ולהבא, א"כ כשחזר המקדש טרם שאמר האב, י"ל שצידו לחזור, דכרי לא חלו הקדושין עד שאמר שהיה צלצו, ודמי למש"כ הרמ"ה המוצא צטעף י"א, דאם אצ"ב שמע ונתרלה דהוי קדושין רק משמע ששמע ולא למפרע, והוי כמקדש לאחר שיתצטר שיאמר שהיה צלצו, וכמו המקדש לאחר ל' יום, דקיי"ל צ"י מ דצין הוא וצין הוא יכולין לחזור, וכיון שצניד צכה המקדש ואמר לשחוק נתכוונתי, נהי דבעלמא אינו נאמן משום דצרים שצלצו אינם דצרים, וגם לא מלי לחזור אף תוכ"ד כמבואר צ"צ דף קנ"ד, מ"מ חזרה מיבא הוי, וכיון שחזר טרם חלות הקדושין מהני חזרתו וצטעלם הקדושין, וכ"ש צניד שלא אמר האב שהיה צלצו, עד שצגרה, ודאי שאינו נאמן כלל, כיון שאינו צידו עכשיו. ועוד סניף להחיר צניד שאמר שרק הרהר צלצו לקדשה לפי, נהי שהאב נאמן לאוסרה, מ"מ הא דחיישינן לריטוי צג"ד יותר מצשד"ך, מקורו מהא דקריבאי [בצ"ח א'], ושם כתב הר"י דחיישינן שמה שדר שתקבל קדושין צחשאי, והאחרונים כתבו עוד דשמה אמר לה לאי וקצלי קדושין, א"כ כ"ז כשהיה ג"ד מפורש, משא"כ כשאומר שרק הרהר צלצו צג"ד, הרי הוזה שלא שדר ושלא אמר נוק"ק, א"כ נאמן להחיר דהפה שאמר הפה שהחיר, וגם להפוסקים דמינוי שליחות צעי עדים, א"כ ה"ה צג"ד כו', וגם דלפי"ז יבא נאמן המקדש לומר שלשחוק נתכוין, דאף דהוי דצרים שצלצו, מ"מ צניד י"ל דמחשבה דידיה מוילאח מידי מחשבה דאצ"ב, עי' קדושין

שגילה דעתו צפני עדים ומש"ה מהני, רק כיון דאין דרך לעשות צחו שליח, וכמ"ס הצ"ש הג"ל צ"ס הר"ן, מש"ה ל"ה אלא ספק שמה נתרלה.

ובמלאת אבן על סעיף י"א, אחר שהקשה על הכ"מ כקושית הצ"מ שהוצאה צטערה צ', דצטערה דקריבאי לא חזין שרולה שתתקדש עלמה, כתב, דנראה דעיקר כוונת הכ"מ דצטערה דגמרא לא הוה יכול [גם האב] לקדשה בעלמא מפני כפיית אשתו, וכ"כ הרמז"ן והר"ן דמוכחה מילתא דצכפיית האב הוה, ושמה בזה, ואע"ג דבעלמא אפילו בשד"ך לא חיישינן הכא נישח, עכ"ל, ואפשר דזכו דיוק לשון הרמ"ה והמחבר כאן למי שגילה האב דעתו "שהיה" חפץ, דהיינו שהיה חפץ ואינו יכול מפני סיבת מה, וישמה בזה שהיה תקדש עלמה, והא דארטוי [שצכפ"ה] נמי לפי שהיה ריטוי לפניו מסתמא יתראה צמטערה, דא"כ למח לו להרלוט צפניו, ואפילו למש"כ צה"א [ע"ש צרפ"צ דקדושין] דאפילו אם לא נתרלה צפניו של זה שהלך לקדש צעדו, אלא צפני אחר ושמע זה השלישי והלך לקדשה צעדו, נמי מקודשת, והצ"ח צה"ד סוסי"י רל"ז, אפ"ה דוקא צכפ"ג דאמר דהוא רואה לקדשה ואינו יכול, משא"כ צשד"ך [דסעיף י"א] דעשה בעלמא כל מה שרצה, מנא ידעין דאינו רואה לקדשה בעלמא כאשר שדכה לו בעלמא.

ברעת כמה פוסקים אי סצרי דצין דהכא. צטען קדושין סק"ב אחר שהאריך לבאר דלהר"י דלא מהני ריטוי אח"כ, כמוצא בסקל"ג, לא מהני נמי הא דארטוי המוצא צ"י ל"ה, ע"ש צ"ח סק"ב אות א', צהמקנה וצאצני מלוואים, הוסיף, וא"כ קשה על המחבר איך הצ"ח באן דין הרמ"ה צסתם, דצג"ד חיישינן כו', ול"ע. גם כתפארת יעקב סק"ב תמה על המחבר שהצ"ח דעה זו צפשיעות, וצאמח הוא דוקא להרמ"ה שצטעף י"א דכשנתרלה אח"כ מקודשת משעת שמיטה, ועי' אמרינן הכא דצגילה דעתו אפילו שחק צשעת שמיטה חיישינן שנתרלה ולכך שחק דהוי כהודאה ולא משום דרתה, אבל להר"י דריטוי אח"כ לא מהני, ודאי דלא מהני גילוי דעת, חדע דהר"י דקושיותו מאצ"י ורצא [צטערה דקריבאי, דמוכח דצצרי דחיישינן שמה נתרלה האב נגד מש"כ דקיי"ל דל"ח], לא משני דש"ה דגלי דעתו מקודם שרולה צקרוצו, וע"כ דג"ד לא מהני כיון דסוצר דצטען ריטוי צעת הקדושין, ושמה חזר צו כו', וזה צצור לדעתו. וכ"כ בקהלת יעקב לטעוף י"א, דצין דהכא קאי רק להדעה דמהני ריטוי אחר הקדושין, ולא לדעת הר"י, ומוכיח ככתפארת יעקב. וכ"כ ציורו משפטין ליעקב סי' כ"ד, דלהר"י והרמז"ס ל"ח לג"ד דהכא, ואף לפי מש"כ הר"ן צסוף [והמוצא בסקל"ג אות ד'] דלהר"י מהני ריטוי מעיקרא, היינו כשנתרלה צפירות, אבל לג"ד ל"ח כו', וצין דהכא הוא רק אליבא דהרמ"ה כו', ומש"כ הכ"מ והצ"ש דג"ד עדיף משד"ך, לא מסתבר כלל, דעשיית השידוך דהוא כדי לגמור הכשואין עדיף ועדיף מג"ד כו', דשדוכין הוי מעשה גמור כו', והר"ה מהר"ש ליתא כו', ע"ש שהאריך צכ"ז.

אולם צאצני מלוואים סק"י כתב דנראה דהר"י לא יחלוק על דין דהכא, וזה תו"ד, דהא גמי ערוכה היא צטערה דקריבאי, והוצא להלכה צרי"ף כו', דציאר דהתם אלאמלא עעמי דאצ"י ורצא הוי חיישינן, (אמנם לא מחשש דשמה התראה אח"כ, דהא לא קיי"ל כצו ושמאל, אלא) מחשש שמה שדר לקדשה צחשאי, ע"ש, הרי דחיישינן צג"ד לשמה שדר לקדשה, והיינו משום צג"ד עדיף משד"ך כו' וכמש"כ הר"ן כו', והא דצ"י ל"ה לא מהני להר"י ג"ד כו', הוא משום דל"ח לשליח שו"א אלא צאב לגצי צת דסתמא מפקח הוא צעסקיה, ולא צאחר כדחתם כו', וצזה א"ש דחתם כתב השו"ע צ"ס י"א, והכא כתב צסתמא, משום דהכא

אוצר

ס"ק מו אות ב-ח

הפוסקים

לרב ושמואל דחששו לנתרסה הנ"מ דרך כבוד ולא דרך בזיון, ו"ל לדידה גם בגילוי דעת אמרינן הנ"מ דרך כבוד ולא דרך בזיון, א"כ ה"ה צ"ל. וע"ע צ"ח בעבודת הגרשוני המוצא בס"ק ואות הנ"ל.

ו. ואם מהני כשגילה האב דעתו לפני שדכן שחפץ בפי לבתו, והלך השדכן וקיבל קדושין מפ' צ"ח אחר שכתב דין דכח נלמד מהסוגיא דהנכו דשתי חמרא כו', וכמוצא בזה א', ושמשם נלמד ג"כ דא"כ דא"כ לפני שדכן שחפץ צ"י וקדשה השדכן דמקודשת, וכמוצא בס"י ל"ה סעיף ד', הוסיף, דאפשר דה"ה א"כ גילה האב דעתו לשדכן שחפץ צ"י ש"ק א"כ צ"ח, ואמר לו לשדכה לו וכלך וקיבל מפ' קדושין לבתו בלא מינוי שליחות, דמקודשת. ובצינו בחרץ צ"י (ותאומי נציב) סו"ס"ק ל"ה, [והנה הצ"ח לשיטתו בזה א', דבשלה האב לשדכה מהני, וביד אהרן הגה"ע אות י"ט, לפ"מ שצ"ח דג"ד לשדך ל"ה אפילו בשלה האב לשדכה, וכמוצא בזה א' ד"ה וכו', כתב דה"ה דלא מהני א"כ א"כ לשלח שרואה לשדך כו'. מיכו ו"ל דמשכח"ל דין הצ"ח דכח גם להחולקים עליו, לענין א"כ גילה האב דעתו לשדכן שרואה לקדשה לפ', וכלך השדכן וקיבל קדושה ומסר לאצ"ה].

ז. ובשגילתה הבת דעתה לפני האב שרוצית בפי' ושתק, והלכה ונתקדשה אה"כ לפ' בעצמה. צ"ח שצ"ח הקודם, הוסיף, מיכו מש"כ העור שם עוד דאפילו הר"ה האב דצ"ח [לפני הצ"ח שרואה שיקח לפ', ושתק וקדשה לו האב, דמהני, ע"י צ"י ל"ה סעיף ה', מ"מ לא יומא דה"ה א"כ הצ"ח הר"ה לפני האב ושתק ונתקדשה בעצמה דלכו קדושין, דה"ה לא שייך כאן, דאין לומר כאן דמחמת כיסופא דבת שחק האב [ובסכס, כדאמרי התם גבי צ"ח כלפי הר"ה דאב], אלא דאדרבא מה דשתק האב הוא לפי שלא חשש לדברי הבת, ולכן לא כתב הרמ"ה דין זה כה"ה גבי קטנה.

ח. ובשל אחר שגילה דעתו לקדשה לפלוגי שדכה לאחר או טרח לשדכה לאחר ואה"כ קדשה אותו פלוגי. צ"ח כן אחר שכתב דבנתקדשה למי שגילה האב דעתו חיישין שמה נתרסה, הוסיף, והיו קדושין כל זמן שלא שדכה עם אחר וטרח לחזור לשדכה לשני. וצ"י כתב דסוף לשון העור מש"כ וטרח לחזור לשדכה לשני אינו נוח לי. וכתב צ"ח סק"ג דלכן השמיט הצ"י דברים אלו כאן בשו"ע, והוסיף, ובאמת הוא גמ' ערוכה בקדושין מ"ה צ", בהבוא דאמר לתת בתו לקרובו, ואשתו אמרה לתת לקרובה, ונתרסה הוא לקרובה ועשו סעודה לחיבת חיתון וזימנו את קרוביה, אדלכלו ושמו אחא קרובו (דהיינו אחוה שהיה בדעת האב ליתן לו את בתו) צ"ח וקדשה בפתח, ועדיין לא קיבל האב קדושין מקרוב של אשתו, אמר אצ"י דלא חיישין שמה נתרסה האב לקדושי קרובו, דשארית ישראל לא יעשו עולה, וצ"ח לא דר מדבוריה שכבר נתרסה לקרובה, רצא אמר טעם אחר דל"ה שמה נתרסה שוב לקרובו, משום דחזקה, דאין אדם עורר צטעורה ומפסידה, איכא צינייהו דלא ערה, דאז אפשר לרצא לחוש לקדושין של קרובו, דאמרינן אולי חזר צו האב, ומאחר דגילה דעתו לקדשה לקרובו חוששין לקדושין, אצל היכא דטרח צטעורה ושידכה לשני אז צ"ח חזר צו מרלונו הראשון ואינה מקודשת [לראשון אלא] ה' לשני, וכן כן דברי העור בשם הרמ"ה ממש וכו'. וע"ע דצ"ח שדכ"ה ד', מה שמחלק בין חזר מרלונו או מחזק אונס. [וע"י צסקל"ב אות ו', מש"כ צ"ח דקדושין לענין חשש ריזוי דהתם].

וכ"כ

(ו) ע"י עד"י בסק"מ"ב אות ד', ד"ה ואם.

(ז) כן נראה להגיה עפ"י הענין, ובביאור מנחם הגי' שצ"ל: ומקודשת לשני.

קדושין דנ"ט. וע"ע מש"כ עוד סניפים להחיר צדונו, ואין שום מוחש על הקדושין.

ג. ובשגילתה דעת היה תלוי בבירור, שיצטר שהא' רווק, וקידש בלא הציור. כמשתא משה ח"א סי' א' דל"ע א', אחר שכתב לדדי היתר דשייכו צינודונו, וגם שצ"ד כשנודע לו משה כו', הוסיף, וא"כ כיון שצ"ד היה מעיקרא חפץ מאוד לזכות בהצחור לקדש לו בתו, א"כ היינו ג"ד שכתב הרמ"ה שמקודשת כל זמן שלא טרח לשדכה לאחר, ונהי שצ"ד מקודשת גמורה לא הו"א ממאי דלא חזינו דלא טרח לשדכה לאחר, דהא אינו יכול לעשות כן דחושש מחמתא כל זמן שצ"ד לא צררו שאין חשש בקדושי של זה, מיכו חשש קדושין מיכא להווי שמה נתרסה האב מאז שהגיעו הקדושין לידיה, הא ליתא ודאי, דהרי כל עלמו של הצ"ד דמעיקרא אינו אלא כשיצטר ויציא עדות שאינו נשוי, ולא שידך אחרת, מעתה דאין הציור הזה, א"כ כל דמעיקרא לא נחית אלא דרעתא דהכי, אין כאן ג"ד דיתא צ"ח מעיקרא, וצ"ד להא דהרמ"ה כו', ודמי למש"כ הר"ה צ"י ק"ג, דאין לומר דההודאה לשדכן הוי כנתרסה כו', דלא הודה אלא דיתא ליה צחיתון כו' ולעולם שיקדשה הוא כו', וצ"י צ"ד נהי דיתא ליה מיכו היינו כשיצטר הו"א פנוי הא לאו הכי לא.

ד. אם חוששין לג"ד כשנתקדשה רק קדושי ספק. צחיתון יעקב צינייהו סי' י"ט, בקטנה שנתקדשה למי דל"ל שגילה האב דעתו מקודם, כתב, שצ"ד שכו' רק קדושי ספק (שקדשה בעצמה דבקטנה דשייך צודאי לאצ"ה, אלא דכיון דכעצמה זולה הו"א כמקדש צדכר מועט שאין צע"כ מקפיד דהוי ספק קדושין, כמבואר בס"י כ"ה סעיף י"ז), לפ"י ו"ל נהי שחפץ לקדשה לו, היינו קדושי ודאי, אצל לא חפץ שיוגרם לבתו ספק קדושין לאוסרה אכ"ע, ואין לחוש לזה, דהוי שגווי מדעתו, וגם צ"ד משה האב כששמע מהקדושין וראוי שלא נחוש כלל, ואחר שהציא דוגמא להסביר דספק קדושין הוי שגווי, מהמבואר במל"מ פ"ז דאישות צעשה שלח לקדש אשה וקדשה בשלח קדושי ספק דהוי משנה מדעת משלחו וגם קדושי ספק לא הוי, והאריך צ"ח, מסיק דלדינא ודאי מסתבר דהוי קפידא אצל האב שלא יהיו קדושי ספק, וא"כ במקדשה צ"ח או צירקא לא חיישין שנתרסה האב משום דהוי דרך ציון [וכמוצא בסקל"ד אות ה'], כ"ש לעשות ספק קדושין לענין צ"ח ודאי הוי קפידא ואין לחוש על הקדושין, ואף אי נאמר דבשליח לא הוי קפידא כשמקדשה קדושי ספק דל"ל דה"ה לו להזכירו על זה, אצל כשצטעמו גילה דעתו לקדשה לפ' ודאי לא ג"ד על הספק, גם ו"ל דהא דבקידש צדכר של אחרים שאינו מקפיד דחוששין לקדושין, היינו משום דאמרינן דמתנה יחיד ליה, ולא משום דהוי הפקר [ע"י צא"ה"פ צ"י כ"ה סקל"א אות ח'], ולפ"י כשקידש צ"ח צ"ח וצ"ח לה ספק קדושין, ודאי מקפיד ולא יחיד צמתנה כו', ולא מהני כלל הקדושין. וצינודונו יירק עוד כמה היתרים.

ה. אם מהני גילוי דעת דאב כשנתקדשה בלא שדוכין ושלא בדרך כבוד. צ"ח קדושין סקל"א, אחר שכתב דל"ל דהמקדש בלא שדוכין, כיון דרצ מנגיד ע"ה, הוי דרך ציון, ובמקדש צ"ח [המוצא בסקל"ד אות ה'] דל"ה לנתרסה אפילו לרב ושמואל, הוסיף, וא"כ איכא לספוקי אפילו גילה האב דעתו [שנתקדש צ"ח לפ'] וקדשה צ"ח דמ"מ דרך ציון הוא וצ"ח, וצ"ח יעקב שצ"ח הקודם, אחר שכתב נמי דהמקדש בלא שדך כיון דרצ מנגיד הוי דרך ציון, ול"ה לנתרסה, הוסיף, א"כ ה"ה ו"ל דאף צ"ד מקודם היינו רק צדכר כבוד, ואף דלמ"ד דרב ושמואל חששו אף בלא שדכו, לא משמע כן, אפשר לדידיה גם בקידש צ"ח חיישין, אצל צ"ח צ"ח שצ"ח דמ"ה צ"י דאף

אוצר

ס"ק מו אות ח

הפוסקים

וב"ב צ"ח כאן, דמש"כ הטור כל זמן שלא שדכה עם אחר וטרה כו', נראה דנראה לומר דבגילוי דעת חיישין שמה נתרנה לראשון אע"פ ששדכה עם אחר, דהיינו שהאחר שידך בה לאציה קודם קדושין של ראשון, מאחר שלא גילה דעתו שחזר בו מן הראשון וחפץ באחר, משא"כ שדכה עם אחר וגם טרה לחזור ולשדכה לשני, דכיון שטרה כו' הרי גילה דעתו ששדכו חינו חפץ בראשון אלא בזה האחר, ולא חיישין שמה נתרנה לראשון וקידושה חינו קדושין, והכי איתא בעובדא דקריבאי דפליגי בה אב"י ורבא, והלכה כרבא דדוקא בדטרה לקדשה לשני כגון שטרה בסעודה לקדשה לשני, אבל בלא טרה אפילו שדכה לשני חיישין שמה נתרנה לראשון שגילה דעתו שהיה חפץ לקדשה לו. וכן צ"ש סו"ס ק"ד הביא דברי הטור, וז"ל להב"ח והח"מ. וכן דעת שו"ת מהרש"ך ח"א סי' ו'. גם בערך לחם כאן כתב, דאם קודם שנתקדשה לזה שגילה דעתו שהוא חפץ בו טרה לשדכה לאחר חינו מקודשת. וע"י דדברי המקור ברור והעלמות יוסף, שצ"ה ויש ללכת.

ובכתב בעני ארזים סקל"ה דאפשר דס"ל להב"י דדוקא בשביל סעודה הוא דאמרינן חזקה אין אדם טורח במעודה ומפסידה, ואין ללמוד מזה לשאר טרחות. וכ"כ באמרות עכו"ת כאן דף סי' ע"א, ד"ל דדוקא הכס שפשה סעודה וכו"ל ממון אמרינן אין אדם טורח במעודה ומפסידה, אבל בשביל שטרה לשדכה עם אחר אין זו ראי' שלא נתרנה בקדושי ראשון, דאכתי אפשר שטורח לשדכה עם אחר ואח"כ חזר בו ומקיים הרצוי הראשון שנתרנה, אלא שהוסיק, אבל הרמ"ה סובר דמדאמרינן בגמ' איכא צניייהו דלא טרח, ולא אמרינן דלא טרח במעודה ה, משמע שהכל תלוי בערחה ואפילו לא טרח לעשות סעודה [וה"נ] כיון שטרה לחזור ולשדכה לאחר אין אדם טורח אס כזר נתרנה בקדושין הראשונים, וע"ש מש"כ להוכיח מהרש"ב צ"ח בדברי הב"י. וכ"כ בדעת הב"י באצני משפט סק"י, והוסיק דיש לתרץ קצת גם דעת הרמ"ה, ללכאורה קשה מאי דאמרינן בעובדא דגמרא שם אין אדם טורח במעודה ומפסידה, דמאי מפסיד מה שטרה במעודה עבור הקדושין שרצה לקדשה לקרוב של אשתו, וכי אס הוה מקדשה לקרוב לא הוה טורח במעודה, לכן פירש הרמ"ה דאין ר"ל טרחה סעודה, רק הטרחה שהעריח לשדכה לשני, וה"ה שאר טרחות.

ובהמקנה קו"א כאן מצוה דהא דהשמיט הש"ע הפרע לשדכה לאחר, הוא משום דפליגי בצ"חור הרישא דדון זה, ובמקורו, וזה תוכן דבריו, דהנה משה"ק הח"מ הא דין זה דשדכה לאחר גמ' מפורשת בעובדא דקריבאי, לא מוזן, דברי לפי מש"כ הח"מ עלמו [ובמוצא בזה ח' ד"ה חולס] דגילוי דעת דהכא היינו ג"ד דניחא ליה בקבלתה הקדושין, א"כ אין לומר דמקור הרמ"ה בעיקר הדין דמהני ג"ד הוא מהא דקריבאי, דהא שם לא מייירי שגילה דעתו דניחא ליה בקבלתה להקדושין, [ובדקדקשה נמי צ"מ המוצא בהערה צ'], ועכ"ל דהא דאב"י ורבא הוי חיישי לקדושין דראשון אלמלא טעמייהו, הוא [לאו משום דמהני ג"ד דמטיקרא, אלא] דסבדי כרז ושמואל דחיישי לשמה נתרנה האז אח"כ, ולא קי"ל כותיהו, ולפי"ז עכ"ל דר"י הרמ"ה דמהני גילוי דעת הוא מהסוגיא דארנאי קמיה, וכמ"ש הב"ח [המוצא

ובערך השלחן סעיף י"ט, ציור ג"כ כעין דברי המקנה הכ"ל בדעת הטור והב"י, וכתב דהטור ס"ל דזה דחיישין שמה נתרנה, אין הטעם דהוי כאילו עשה לשלח לקבל הקדושין, דא"כ איך יכול לחזור בו, והרי בשליחותו עשה וקבלה הקדושין, ושלחו של אדם כמותו למאן דס"ל דכח"ג מהני שליחות גם בקענה, [ובמוצא בסק"ד אות צ'], אלא דס"ל להטור שלא הקפיד בקבלתה, אבל אין זה קדושין גמורים, ולפיכך כששדכה עם אחר נתבעלו הקדושין שקבלה ט, והב"י השמיט זה, משום דס"ל דהטעם הוא דהויה כשלוחו, ומיד כשקבלה הקדושין חינו יכול לחזור בו, ומז"ל להח"מ והב"ש, ושלפי מש"כ ח"ש הכל וכו'.

ויש שכתבו, "דחינו נוח לי" שכתב הב"י, קאי רק על לשון ובגון דברי הטור [וא"כ אפשר שמוזה צע"ס דין, ואפילו לא טרח]. בפרישה אות י"ז שעל דברי הטור וטרה לחזור ולשדכה, הביא מש"כ הב"י דלשון זה חינו נוח לי, וכתב דר"ל שהוא כפל, שכבר כתב כל זמן שלא שדכה עם אחר. ובע"ז כתב במקור ברור [להר"צ קלעי] סי' ע"ז, דהב"י קאי עמ"ש הטור לחזור ולשדכה, מה חזרה יש כאן, וכל הלשון מיותר, דדי במש"כ כל זמן שלא שדכה, וא"ת מש"כ דטרה לחזור ר"ל דברי השדוכין אינה אכילה, ור"ל דשדכה ואח"כ טרה לחזור ולשדכה באכילה, אכתי קשה דהו"ל דעשה סעודה כדאמר בגמ', וא"כ צודאי דלשון זה חינו נוח לו כלל ועיקר, אבל ודאי נראה דדין זה הוא הנזכר בגמ' שם וכו'. וע"י בעלמות יוסף דף מ"ה ד"ה הוה, שהביא לשון הטור כנ"ל

לפני שקבלה הקדושין, אבל לאחר שכבר קבלה הקדושין אין סברא שיועיל הא דטרה אח"כ לבטל הקדושין, וכן משמע מלשון הערך לחם הג"ל בסד"ה וכו', שכתב דאם קודם שנתקדשה לזה כו' טרה לשדכה לאחר אינה מקודשת.

(ח) מיהו ערש"י שם שפ"י דלא טרח לעשות סעודה.

(ט) מדבריו משמע שהבין בדעת הטור דאף לאחר שכבר קבלה קדושין מאותו פ' שגילה האב דעתו, אם אח"כ טרח האב לשדכה לאחר נתבטלו הקדושין שקבלה, ולכאורה צ"ע דפשטות דברי הטור, וכן הח"מ שכתב דמקור דבריו הוא מעובדא דקריבאי משמע דטרה לשדכה לאחר

יג

נתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעתו ב בין שאביה כאן ב בין

שהלך למדינת הים אינם נשואין

באר הגולה

ב כוונתו דרך הונא ע"ס

ב כוונתו דרך חסי דהא

הא לא רב להא דרך חסי וכו' ע"ס

ואם

הפוסקים

ס"ק מו אות ח—ס"ק מו אות א

אוצר

הנ"ל, וכחז' דהוא ממש סברת רבא דאמר אין אדם עורח כו', וכחז' עוד דבנאורו לאה"ע כחצתי דיש לחלק בין כפתיה וכודיה [כעובדא דגמ' שהיתה החזרה מג"ד הראשון ע"י כפיח משו"ה נא סמך ע"י אלא משום דערח] ובין גילה דעתו שנתראה לזה ואח"כ שדכ' לאחר, דנראה דהיתה חזרה לדעת ואז לא חיישין לקדושין [דראשון] אפילו לא ערר, וישם בזה להחמיר, ובזה כחצתי ישו' לדברי הנ"ל. ועי' בח"מ שבעה ע"ד.

סעיף יג. מז. בין שאביה כאן בין שהלך למדה"י וכו'. א. מקור הדיון וביאורו. דין השו"ע הוא מהעור.

וע"ש צ"י שמצא דקדושין מ"ה צ' פליגי צ"י האופנים אי הוי נשואה לענין אכילת תרומה, ושלענין ממונה מודו כו"ע דאם מתה אינה יורשה דאוקמינן ממונה בחזקת מריה, ואף שבגמ' איתא כן רק צהלך למדה"י, כתב הרא"ש דה"ה צאצא כאלן אינה יורשה לכו"ע וכו'. ולדדי הספק בפלוגתתם מנאר שם צ"ח עפ"י הגמ' ופרש"י, דצהלך למדה"י ונשאת י"ל דכיון דנתקדשה לדעתו מסתמא ניחא ליה גם צנשואיה, אלא"כ צא וימחה, אצל י"ל דלא ניחא ליה וחישינן שמה יצוא וימחה וימנאלת למפרע שאינה נשואה, וצאצא כאלן י"ל [דגם למ"ד הסם דחישינן דלא ניחא ליה ושמא ימחה, מ"מ כשאציה כאלן] מדשחיק ולא מיחה מסתמא ניחא ליה גם צנשואיה, אצל י"ל נמי [דאפילו למ"ד הסם דמסתמא ניחא ליה, מ"מ כשהוא כאלן ולא אמר צהדיא דניחא ליה, י"ל] מדשחיק מרתה רתה, ומספיקא אוקמינן ממונה אחזקתיה. וכחז' הנ"ל סק"ה צ"ח הריב"ש ס"י תע"ט, דמ"ש"כ שאציה כאלן, היינו שהוא צעיר, ולא אלל החופה. וזה תו"ד הריב"ש, דכיון שהיה צעיר והיה נשאת שלא בידיעתו ולא ערר צנשואיה להורות שחפץ בהם, ולא נמאל בחופתה, אע"ג דכששומע שותק ואינו נוות, איכא למימר דאז דשחיק מרתה רתה כו', אצל בקדושין אלו [דנ"ד] ה"ה האצ נמאל ועומד סמוך לבתו והזמינה שם לקבל קדושין, הדבר צרור לדעתה אציה מקרי.

וכתב המקנה בקו"א כאלן, דלשון "אינם נשואין" שצו"ע דכולל בין שאציה כאלן ובין שאציה צמדה"י, נראה שאינו מדוקדק, דכשאציה צמדה"י ה"ו נשואין גמורים, ומצרכים צרכה נשואין לכתחילה, וחייב צשארר כסותה ועונתה וכל חיובי הצעל, וכן ה"ה חייבת כלל הדברים שהאשה מחויבת לצעלה, מעטם דאמרין דמסתמא הוא נתרנה [גם צנשואיה], דעד דלרצ דס"ל דאוכלת צתרומה ולא חיישין שמה לא ישמע האצ כלל, דאף דס"ל לרצ צדמ"ד צ' גבי נתקדשה שלא לדעת אציה דחישינן שמה נתרנה, היינו דחישינן שמה ישמע ויתרנה וסבא מקודשת למפרע, אצל חס לא ישמע האצ כלל מהיכי תיתי נימא שהיה נשואה שחאל צתרומה, ועכ"ל כמ"כ הרא"ש [ע"ש צ"ח ו' וצ"ס"ו ח'], דכיון שנתקדשה מסתמא ניחא ליה לאצ דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא צניו, וכ"ש לר"ה [המוצא צסק"נ] דס"ל דאם מת האצ אחר שקדשה תקנו נשואין לקטנה, וכ"כ י"ל צהלך האצ אחר שקדשה דתקנו לה נשואין כדיצור צסמוך, [דצדצרו צתחילת סעי"ד מצאר דגם לה"ה שם דלא תקנו נשואין כשאציה קיים וכלך למדה"י, אצל כשכצר קדשה כיון דאיכא למיחש שחתפתה עליה תקנו נשואין], אלא דלענין תרומה חייב רצ חסי משום שמה יצוא אציה וימחה, אצל כשאציה כאלן נראה דלרצ הונא דס"ל מרתה רתה לא ה"ו נשואין כלל, לא משום שמה נתרנה, ולא משום שהוא מדרבנן. דלא תקנו נשואין כשאציה כאלן.

פ. אם מחני בדיון זה מחאת האב כששמע אח"כ, או מחאת הבת, (כדמחי צדיון דסעיף הקודם). צעיר קדושין סק"ה מסופק דצכ"ג לא תועיל מחאתו, דכיון דגילה דעתו ה"ו מוכח דמשיקרא זכות הוא לו, וכצר נתקדשה, דה"ו כאלו הוא שלוחו וא"כ אפילו מתה האצ אח"כ לא מהני, או נימא דמ"מ לא עדיפא הכא מכך דרצ ושמואל צדמ"ד צ', דחישינן בכל קטנה שמה נתרנה האצ, ומ"מ אמר רצ גופיה צדמ"ו א', דיכול למחות, וא"כ ה"ה כאלן, דהא מקור דין דהכא הוא מעובדא דקריצאי כו', דהטעם הוא משום דחישינן שמה נתרנה כמו צהך דרצ ושמואל, וא"כ צמחה כששמע י"ל דלא מהני בג"ד, מיכה הרצצ"ה צחידושיו פ"י דכך עובדא דקריצאי מיירי דמחה צערה ששמע כו', וע"ש מש"כ לדחות הוכחותיו לזה. [ועי' על דברי רצ"ה אלו צסקמ"ה א"ת ג']. וצחדות יעקב צניינא ס"י י"ע הצי"ח, וכחז', דלכאורה יש להוכיח בזה מדברי הרמב"ם פ"ג דאישות ה"ה, שהצי"ח גבי קטנה שנתקדשה שלא לדעת אציה, דשניהם יכולים לעכב, והקשה הר"ן כיון דלהרמב"ם לא מהני אפילו נתרנה צפירות ח"כ מאי גפ"מ צמחתה, ומדלא חירץ הר"ן דנפ"מ ה"ה איכא שגילה דעתו, משמע דס"ל דצגילוי דעת לא מהני מחאה, ואפשר דלהרמב"ם מהני. [מיכה לעיל שם צחדות יעקב כתב חוק צדריו, צמחה האצ כששמע ל"ה כו', וכמוצא צחות ג', ורק דן שם דאם נתרנה אח"כ חס צעלה מחאתו], ועי' צ"ש סק"ה, שכתב דהיכא דגילה דעתו [וכפירותו דהיינו ג"ד להתקדש דעדיף משדיר, וכנ"ל צחות א'] לא מהני מחאתו אח"כ מיחה צעת הקדושין. ועי' בזה צפסקי הלכות המוצא צחות א', צסד"ה ועיין.

ובמקור ברוך (להר"צ קלעי) ס"י ע"ז, צנידון שרנה האצ שחתקדש לפי וצינתיים נתקדשה צעממה שלא לדעת אציה, וכששמע שחק ולאחר יום נתרנה, והיה אחר יום מחתה צקדושין, אחר שמשק דגילוי דעתו עדיף משדיר, וכנ"ל צחות א', כתב, אף צני"ד ה"י מחתה אח"כ ואציה שחק, וצגמ' חמרין דשניהם יכולים לעכב, ומכעור שהצי"ח דין זה לעיל, צהא דסעיף י"א, משמע [לכאורה] דדוקא לעיל משום דלא חיישין [שמה נתרנה צצר] הוא דאמרין דמסתמא אינה מקודשת אף שנתראה האצ צסוף, אצל כשיש לחוש, כמ"כ למטה צג"ד, לא מהני מחאתה, וכן אפשר לפרש כוונת רש"י [צדמ"ו א'] גבי נתקדשה שלא לדעת ומחתה הצת] שכתב הואיל וצשעת קבלה לא נתרנה האצ כו', דיל"פ דהיינו דגם לא ידע, (אף שהיה צעיר כדמשמע מסתמא מדלא חילק, מ"מ לא ידע), והיה מיחתה קודם שידע דהשתא אין חשש [שמה צצר נתרנה אפילו לרצ דחושש דנתרנה, דעליו קאי, משא"כ צגילה דעתו מקודם שחתקדש לפי, דגם צשחק כששמע חיישין שנתרנה], אצל ודאי הנראה מפשע לשון [רש"י] ה"ה ידע מהקדושין אלא דשחק, והואיל ולא נתרנה צפירות מהני מחאתה ולא רצונו דאח"כ, [ור"ל דלפ"ז ה"ה צדיון דג"ד], אלא צצנידונו

אוצר

ס"ק מז אות א-ב

הפוסקים

כ"ו, הרי שחלה בלחן הקדושין, וע"ש מה שהוכיח דר"ל דאחר נשואין מהני גם ממנ"כ הרמב"ם סופ"ח דתרומות דנתיקתה דעת אביה ונשאת שלא לדעתו אינה אוכלת בתרומה דשמה ימחה אביה ותעשה זרה למפרע, דמשמע דאם לא ימחה חלה יתירה, הוי נשואין. וכן הוכיח במשנת משה ח"א חיו"ד סי' י"ד דף ס' טור צ', והוסף, דכן מוכח להדיא ממנ"כ הרמב"ם בפכ"צ דאישות ה"ה, דנתיקתה דעת ונשאת שלא לדעת וכול למחות ואינו יורשה חל"כ ר"ה האז בנשואיה, ומוכח דר"ל דלכתה נשואין מהני. וכ"כ הוכחה זו מהרמב"ם, בעיז קדושין סקל"ב, והוסף, שכ"ה צו"ע סי' י' סעיף ד'.

ובנזיר השם כהן, נסתפק בזה האז ונתראה בנשואין, אם נעשית נשואה למפרע, ואם מגרשה לריך ליהן לה כתובה, או יומא דעכשיו נעשית נשואה, גם נפק"מ אם היא מעכצת קודם שנתראה האז, או אם מת הצעל קודם שזה האז ונתראה, אם יש לה כתובה, ולכאורה י"ל דלא נעשית נשואה למפרע, דשנלמא בקדושין אמרין דמקדשה על תנאי ע"מ שיראה האז [ע"י בזה בסקל"ד אות ז' שכ"כ הרשב"א א], אבל בנשואין הא קיי"ל דאין תנאי בנשואין, כדאיתא בכתובות ע"ג א', אבל י"ל דל"ד, דהתם אמרין אין אדם עושה צעילתו צעילת זנות ומקדש אותה צביאה בלא תנאי, אבל הכא אדרבא אם יצעננה בלא תנאי הוי צע"ז, ואם בתנאי הוי ספק צע"ז, וא"כ ודאי דעל תנאי בעל כ"ו, אך י"ל דכל דלא אפשר לקיים ע"י שליח לא שייך ביה תנאי, כדאיתא בכתובות ע"ד א', וביאה ח"א ע"י שליח, ובשלמא היכא דמקדשה ע"י ציאה מהני תנאי צביאה, משום דאיתקש הויות להדיא, אבל צ"ד שכבר נתקדשה ע"י האז, והציאה היא נשואין, לא שייך ביה תנאי, ואחר שהאריך עוד בזה, סו"ס, דל"ע.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דנ"ז צ' בהגה צ', כתב דמשמע מדברי הרשב"א [ה"ל בקטע א'], דאם נתראה האז בפירוש בנשואין הוי נשואה למפרע אף לדברים של תורה, ולדעתו נראה לדברים של תורה אף אם זה האז אח"כ ואמר בפירוש שרואה בזה לא הוי נשואה למפרע, דאף דמלישנא דרב ור"א דלא חיישי חלה לשמא יבא אביה וימחה, אבל אם יתראה משמע דיחולו הנשואין למפרע, זה הוא לדעתם שהם חושבים גם בקדושין שלא לדעתו צדך עכ"פ זכות לאז שמקדשה, וכ"ש בנתיקתה לדעתו דחשיב הנשואין זכות, משא"כ לדין דקיי"ל דהקדושין ל"ה זכות האז אף כששדך, [ולא מהני הרי"ף שאח"כ חלה מכאן ולהבא, כדעתו שהוצא בסקל"ד אות ז', חל"כ] אף כשקדשה לדעתו ונשאת שלא לדעתו, נראה דלא מהני אח"כ ר"ל האז לשואה נשואה למפרע לענין דברים של תורה, אבל לענין של דברים של סופרים נראה דאף לדין הוי כנשואה למפרע, דהא חזין דגמ' שקיל וערי בזה לענין תרומה בדברי רב, ול"ן למש"כ לקמן שם דף ס' ע"ב בהגה, ושם כתב, דיש להסתפק כשזה האז ונתראה אם מהני לעשותה נשואה למפרע לדברים של תורה, ואף דמשמע מסוגית הגמ' דאם זה האז ונתראה הוי נשואה לכו"ע, אפשר לומר דזה דוקא בשל סופרים, אבל לא לדברים של תורה, דהא לא הוי זכיה גמורה, דהא חיישין שמא ימחה, והטעם דהא יולאת מרשותו לכמה דברים, וכן מסופק אכ"י אם לא נחזרר לעולם דעתו, ול"ע למעשה.

ואם

אמרין הוכיח סופו על תחילתו, דמדהשתא נתרצה גם קודם נתרצה כ"ו, ע"ש שהאריך בזה.

(ב) מיהו ע"ש ד"מ בטעם דמהני הרצוי דאח"כ, משום דנתברר דגם בשעת קדושין כבר רצה, ומקדשת למפרע, וא"כ אולי ה"נ י"ל ברצוי דנשאת.

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"א דף ס' ע"ב, מחלק נמי צין הלך למדה"י לביה כהן, דביה כהן ונשאת שלא מדעתו אינה כנשואה אפילו בדבר של סופרים, ואפילו בדבר שאין בו הולאת ממון, ומבאר בזה קט"ד, משום דזה הלכה כמ"ד דאינה אוכלת בתרומה, אף דהוי רק איסור דרבנן, דהא מהתורה גם ארוסה אוכלת תרומה, וכ"פ הרמב"ם סופ"ח דתרומות, ולהלן שם הוסף, דמ"מ לחומרא הוי כנשואה כ"ו. ובהלך למדה"י ונשאת, כתב בפסקי הלכות שם, דלדברים של סופרים הוי כנשואה כשאין בהם הולאת ממון, ובדברים של תורה אף שאין בהם הולאת ממון ה"ז ספק, וביאר בזה קט"א על מש"כ דדבר של סופרים כ"ו, דהוא כדעת רב שם דבהלך למדה"י ונשאת אוכלת בתרומה, דסברה רב דדברנן סמכין שלא ימחה כ"ו, [ולהלן שם מבאר דכן פסק ר"ת ברב כ"ו, והאריך בעצמו, והרמב"ם פסק כר"א דאינה אוכלת, וכ"ד החוס', ומשום דרב עלמו חש לדרי"א, והר"ף מציא צ' הדעות ולא הכריע חלה שכתב שדעתו נוטה כסברה ראשונה דבר של סופרים הוא, וגם הראיות שהבאתי יכריעו כן], ומש"כ דב"ש הולאת ממון ל"ה כנשואה גם בכה"ג, הוא מדאמר שם ר' שמואל צרי דמודה רב דאינה יורשה, ורב הא סובר בכתובות פ"ד א' דירושא הצעל דרבנן, ואחר שהאריך בזה, הוסף, ומעשה ברור שצדק של תורה ל"ה כנשואה ודאית וכו'.

ועיין בתפארת יעקב המוצא בסק"ג מש"כ לחלק צין קדשה אביה בעצמו ואח"כ נשאת לדעתה, לצין נתקדשה ג"כ מעצמה חלה שהיה לדעת אביה.

ב. ובשנתרצה האב אח"כ. ע"י צר"ן פ"צ דקדושין לדמ"ו א', דמבאר בדבריו דמהני הרי"ף אף להר"ף [שצסקל"ג] דסובר דקטנה שנתקדשה שלא מדעת אביה אינה מקודשת אף אם נתראה האז אח"כ, שכתב, דהקשו על הר"ף מהא שהציא בהלכות הפלוגתא שצדמ"ה צ', בנתיקתה לדעת האז והלך למדה"י ונשאת שלא לדעתו, דרב אמר אוכלת בתרומה עד שיצוא וימחה, ורב א"י חשש שמא יצוא וימחה, הא אם זה אביה ונתראה הכל מודים שנשואה נשואין צין לתרומה וצין ליורשה כ"ו, חלמא ריזוי דאז דאח"כ מהני, ודקדק בה הר"ף אם הלכה כרב או כר"א, ואם נתראה לא מהני למה דקדק בה הא פשיטא דאינה אוכלת וכו', ומ"ש נשואין מקדושין וברי שניהם ברשות האז, ויותר תפסיד בנשואין במקדושין, ולא קושא היא, דשאי התם דכיון שנתקדשה מדעתו מסתמא ניחא ליה שנתנא לו, וכל שלא מיחה בפירוש אפשר דהו"ל כאילו אמר לה מעיקרא לאי והנשאי לו. וכ"כ הרשב"א דמ"ה א' ד"ה אמר, דהכא שאני דנתיקתה לדעתו הו"ל כא"ל לאי והנשאי לו אימת דבעית ולית חנא כהן כ"ו, וכשזה ונתראה מימר אמר דמעיקרא נמי נתראה, וע"ש שמוכח כן מירושלמי. וכ"כ הרא"ש שם צ"ח ח', דיש לחלק לפ"ד הר"ף דשאי בנתיקתה לדעתו דהוי כאילו נתן לה רשות שכתבם לחופה, ולכן בלא מיחה הוי חופה. וכ"כ רבינו ירוחם בנכ"ב ח"ה. וכן חילק בח"י הרא"ה, ומשום דמעיקרא ידע דבעל תבע להנשא לו א.

וכן חילק צו"ת מהר"ק שורש ל"ב (קמא), ומשום דסתם קדושין לנשואין עומדין כ"ו, והוסף, וכ"מ מפרש"י שם, ממנ"כ למ"ד אוכלת, דהואיל והקדושין לדעתו חופה נמי ניחא ליה

(א) וע"י באב"י ב"ה ח"ד סי' י"ג, דמחלק, דבנתיקתה שלא לדעת האב, יש חזקת פגויה וחזקת עומדת ברשות אביה, דזה מסייע להצד דלא נתרצה מעיקרא כ"ו, משא"כ בנתיקתה כבר לדעתו, דחזקת פגויה אולא, ואיכא רק חזקת רשות אב, (דבקדושין לבד לא יצאה לגמרי מרשות אב), א"כ בנתיקתה אח"כ לא אול"ן בחר חזקת זו, דאדרבא

וואם מתה אינו יורשה

באר הגולה

ד חומרא דרב שמואל בר
רב יצחק שם

ואינו

הפוסקים

ז"ע מח אה א-ג

אוצר

מח. ואם מתה אינו יורשה. א. ואם הוא מוחזק בנכסיה. עי' ז"ש סק"כ שכתב [עפ"י החוס' קדושין מ"ה ב' ד"ה אוקי]. דאפילו אם הוא מוחזק בנכסיה לא מהני, דנכסים בחזקת יורשי האשה קיימין, אע"ג דחוס' כתבו דנכסי מלוג בחזקת קיימא, לאו דוקא, אלא ה"ה נכסי לאו ברזל בחזקתה הם, וכן משמע מהרא"ש וטור. וכתב בהפארת יעקב סק"ז, וז"ל דמש"כ החוס' דאפילו הוא מוחזק לא מהני, הוא משום דקאמר מודה רב שאינו יורשה, אוקי ממונה בחזקת מריה, וקשה איך מחליט דאינו יורשה, וע"כ משום דלעולם לא הוי מוחזק ואפילו בנ"צ כמ"ש בה"ש. ובזהיר השם כאן כתב דפשוט דאין יורש אפילו בנ"צ, דאע"ג שהחוס' כתבו דנכסי מלוג בחזקת יורשי האשה, נראה דכל נכסיה קרי לה נ"מ, משום דנ"צ היינו מה שהיא מכנסת לו, והכא שאין הנשואין כלום, א"כ הכל הוא נ"מ, וק"ל, והב"ש לא דק בזה.

והמקנה בקו"א כאן, כתב דכ"מ מדברי הריטב"א והב"ח דה"ה בנ"צ אינו יורש, ממש"כ דאינו חייב בקבורתה, ובסי' ק"ם כתבו הפוסקים דיורשי הצעל חייבים בקבורתה, ואף דלגבי שומרת יבם שמתה קו"ל בסי' ק"ם סעיף ז' כצ"ח הלל דאמרי נכסים בחזקתה [ופסק שם המחבר דיורשיה יורשים נ"מ שלה וחצי בנ"צ], וכן גבי נפל הצ"ח כו' בנ"צ קו"ח קו"ל כבר קפרא דאמר [בנ"צ] יחליקו, וז"ל הטעם דהכא אינו יורש כלל גם בנ"צ, משום דבאמת הכא כתב הרא"ש דאיכא למיזל בזה רובא שרוב פעמים אין האב מוחה, ורב הרי ס"ל דהולכין בממון אחר הרוב, ועי' בחידושי שכתבתי דאפילו למאי דקו"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב, ה"מ בפניו, אבל שלא בפניו או שמת לא טענין ליתמי מילתא דלא שכיחא כדאיתא בחו"מ סי' ק"ח, אלא דהכא שאני כיון דממונה דאב הוא אמרינן מסתמא ימחה לטובתו להפקיע ירושת הצעל, א"כ גם בנ"צ איכא למימר הכי דמסתמא ימחה, והא דאמר בגמ' אוקי ממונה בחזקת מריה, נראה דלא אתי לאפוקי אלא פירות נכסי מלוג שאכל או בנ"צ שצלו שהם תחת ידו ממנו.

ובמשפטים ישרים (בתשובות הר"ש גאון) סי' ל"ז דע"ז ג', ר"ה מתחילה לומר דמדבזכירו החוס' נ"מ, משמע דדוקא הוא אבל בנ"צ הצעל יורש, או לפחות חולקים כיון דהוי ספק, וכמו בהכרח נפל הצ"ח כו' [הג"ל בהמקנה], ושוב כתב, דכיון דהחוס' לא כתבו כן בתור פ"י ואוקימתא, אלא כתבו כן בתוך דבריהם, משמע דלאו דדוקא כתבו כן אלא שיגרא דלישנא הוא דנקט, או שהוא הגב בגליון וטעה הסופר וכתבם בשם החוס', וק"ל ראי' לזה דהרא"ש העתיק דברי החוס' מלה במלה ולא הזכיר הא דנכסי מלוג, ועוד שצפסקי חוס' משמע שכל הנכסים אינו יורש כדלהלן, ועוד דאפילו אם נאמר שהם דברי החוס', נראה שהוא סברה יחידאית, דהרי ק"ל מהפוסקים כתבו בזה שאלו הצעל יורשה, דמשמע שאינו יורש כלל, וק"ל מהם כתבו דברים שמוכרח לומר דסברי דאינו יורשה כלל, דהרי הרא"ש והטור ופסקי חוס' כתבו דכשם שאינו יורשה כך אינו מעמא לה, וא"כ ודאי י"ל לדעתם שאינו יורשה כלל, דהרי הטעם שהצעל מעמא לאשתו הוא משום דשוויה רבנן כמת מלוא שאין לו קוברים כיון שהצעל יורשה, וכמ"ש בן הר"ן בסוגיון והרמב"ם בפ"ב מהל' אבל, ואם נאמר בנ"ד שהצעל יורש מק"ל נכסים היה חייב לקבורה וליתעמא לה, דא"כ לא תמא מי שיתעסק בה כיון שהוא יורשה, ומוכרח לומר שאינו יורשה כלל, וכיון שכן, סברה בעלי החוס' יחידאית היא, וע"כ שנסתפק בדעת צעל העיטור בזה ומסוק

דאפילו נאמר דדעתו כהחוס' דדוקא בנ"מ אינו יורש מ"מ לא מלי למימר קים לי כוותיה, משום דמלינו למכריז"ל ח"ד סי' י"א דלא מלי למימר קים לי כחרי פוסקים היכא דכל הפוסקים חולקים עליהם, ואף דמהרש"ם בחו"מ סי' ש"ה, ומהרש"ך בח"א סי' ס"ד, ומהר"א ששון סי' נ"ב, פסקו דגם בנ"ג יכול לומר קים לי, מ"מ בנ"ד דאיתא בגמרא סתם א"ס מההא אינו יורשה, דמשמע דאינו יורשה כלל, ועוד דז"ל בזה עמא, דכיון שאינו יורשה משום שהוא ספק א"ס נכסה לחופה, מה לי נ"מ ומה לי בנ"צ, דמי הכניסה לרשות הצעל כדי שנאמר שהוא יורש אותה, וכיון דהוי ספק א"ס הנכסים ילאו בכלל מרשות אבי האשה לרשות הצעל, דבר פשוט הוא שהנכסים בחזקת יורשי האשה ואין הצעל יורשה כלל.

ועיין ביד דוד שצ"ח הסמוך, דכתב נמי, דגם בנ"צ או בנ"מ שמוחזק בהם לע"ע, אינו יורש.

ב. ולענין מעשה ידיה. ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דף ס', אחר שצייר דהא דאמרו בגמ' דרב מודה דאינו יורשה, הוא אע"פ דרב סובר דירשה הצעל מדרבנן, מ"מ צנשאת שלא מדעתו, גם בדבר דרבנן כיון דיש בו הולאת ממון, ל"ח כנשואה, וכמבואר בדבריו שצסקמ"ז אות א', הוסיף, דה"ה דבגמ' הוי מלי נמינקט גם דמעשה ידיה שלה, וכן ביירושלמי פ"ב דקדושין ה"א צנחקדשה לדעת וגשאת שלא לדעת קאמר דנחלקו אמוראים אליבא דרב לענין מעשה ידיה וירושא, והבבלי נקט ירושה לרבותא דאף דהצעל מוחזק בהם כגון בנ"צ או אף בנ"מ דהוא מוחזק לע"ע, מ"מ חשוב הולאת ממון ואין כח בנשואין אלו לעשותה נשואה, וע"כ ביירושלמי דמסוק דאף למאן דסובר אליבא דרב דמעשה ידיה אינם לצעלה, עכ"ז סובר דצעלה יורשה, וע"כ צפ"מ שנחקק בזה, ולמש"כ ח"ש.

ג. ולענין כתובה. עי' בח"מ סק"ד וצ"ש סק"כ שהביאו מהב"ח בשם הריטב"א דדינה כארוסה ואינו קוצרה וליה לה כתובה ממנו. והמקנה בקו"א כאן כתב על הריטב"א, ולא ידעתי כוונתו, דאי במתה היא הא מיתתא דפשיטא, דממנ"פ, אם ימחה האב בנשואין הרי ממילא צעלה הכתובה, ואם לא ימחה הרי הצעל יורשה, ואם כוונתו שאם מת הוא או גירשה, ז"ע, דכיון דחקינן לה נשואין [כמ"ש המקנה הג"ל צסקמ"ז אות א'] איך ידור עמה בלא כתובה, הא לא סמכה דעתה והוי צעילת זנות, וכ"כ בשמח הצעל דקו"ל דלא טענין ליתמי מילתא דלא שכיחא [דשמח ימחה האב], אלא דלענין ירושה כבר כתבנו הטעם משום דאמרינן מסתמא שימחה כיון שהוא לטובת האב [וכי"ל בזה ח"א], משא"כ לענין כתובה מהיכי תיתי נימא שימחה כיון שהוא נגרעושה ידיה, וז"ע. גם צט"ק קדושין סק"ג כתב דדברי הריטב"א ז"ע, דמוכח דצנתר"ה האב אח"כ מהני כו' [כג"ל צסקמ"ז אות ב'] א"כ צמת הצעל יוכל האב לומר שמרובה בנשואין כדי שהגבה הכתובה, גם י"ל דהא דצמתה אינו יורשה משום דצמתה יאמר האב שאינו מרובה בנשואין כדי שלא ירשנה, ולכן צצמתה אמרינן דאינו עומד להתרנות, משא"כ צמת הצעל אפשר דצמתה יאמר האב שמרובה כדי שהגבה הכתובה, וז"ל דלא מהני ראונו רק בחיים, אבל אם מת הצעל לא מהני עכשיו ראונו האב, מיהו בגמ' איתא עד שיצא אציה וימחה, משמע דצלא מוחה עכ"פ הוי נשואין, וא"כ כשמת הצעל ויש לה כתובה ממנו מסתמא לא ימחה עוד, וכמו שהוא דעת המרדכי צמת האב דהוי נשואין לפי שלטולא לא ימחה [כדלהלן סק"ג], וז"ע.

ואינו מטמא (ט) לה [ח] (ז) וי"א דה"ה אם מת האב קודם (ב) שנשאת ונשאת)
יד [לט] **קטנה שהלך אביה** (כן משמע במדרכי פ"ג דקדושין בשם מקלף רבותינו):

[לח] וי"א כ"ו, כ"כ
 במדרכי ב' ר' אפרים
 וב' כיון דהיו קדושין
 ביאור הגר"א

למדינת

מן התורה צריכה גמי בשואין כן אבל ר"ת חלק עליו שם ע"ש: [לט] קטנה כ"ו, עה"ס שם סד"ה בפירוש והביא ר"ת ראייה מהג"ל כ"ו:

באר היטב

(יט) **לה**, וה"ה דלין לה כתובה מן הכסוף, מייגה ולין חייב נקדורתה.
 ב"ח בשם הריטב"א ועיין בה"י מ"ש על ה"ח:

(כ) **שנשאת כ"ו**, ומסקנת המדרכי דהוי קדושין מעלייתא נולדח דלך מת ולין חשש שמה ימחה. ב"ש:

פתחי תשובה

(ז) וי"א דה"ה כ"ו, עמ"ש לקמן ס"פ כ"ו:

הפוסקים

ס"ק מט-ס"ק בא

אוצר

אינם נשואין, דמאחר לז נימא דניחא ליה בנשואין דידה כשהיא קטנה, ואדרבה כיון דנשואי קטנה כזוהי כס, כמבואר בס"י א', א"כ י"ל דלא רצה להשיאה עד שגדליה, אבל בנחלקדשה בעלמה לדעת אביה [וכאופן שכתב הרמ"א], כהא ליכא למ"ד כמת האב [דלא] הוי נשואין, ודברי הרמ"א ל"ע לדעתו.

סעיף יד. **נא. קטנה שהלך אביה למדינת הים וכו'.**
 לשון המחבר בסעיף זה הוא מהמור, ודעה ראשונה כתב בשם השאלות, וכמאמר צד"ח"ג, ורמב"ן ורשב"א ושאר הראשונים בקדושין דף מ"ה הביאו דין זה מהצ"ח, והוא בהלכות גדולות סוף הלכות קדושין. ועי' ב"דקדק ומשפט ח"א סי' ח' שחמה על הטור שהביא דעה זו בפשיטות מהשאלות, דהר"ש גופיה [צ"פ סי' ח', וכן הרשב"א בקדושין שם], מספקא ליה בדעת השאלות אי מהני חי לאו, דהא הביא מהשאלות שכתב וז"ל: הא דאמרין דיכולה אמה לקדשה, היינו היכא דשכיב אב אצל אי אביה קיום לא יכלה, וכחצו הר"ש מתחילה דלכאורה פליג על הצ"ח, ובסוף כתב דמאמר למימר דלא פליג, ובה"ל למד"י מודה לצ"ח"ג, וא"כ ה"ל להטור למכתב האי סברה בשם צ"ח"ג, אך שוב הביא מהתרומה הדשן סי' ר"ח שכתב, דיש צידו חוס' מצי פנים, וכחצו כן בשם השאלות, [וכ"ה צח"ס] שלפנינו בקדושין מ"ה צ' ד"ה בפירוש], ושם מהר"ח צח"ס שחיבר על האלפס כ"כ בשם השאלות, וכתב דלפי זה ניחא דהטור שכתב כן היה גרים בגירסת החוס', אבל הר"ש לא היתה צידו שיעה זו, לפיכך נסתפק בדעתו.

ופעם דעה זו, כתב צ"ח"ג כאן, דבשתיקו חכמים נשואין ציתומה קטנה שישאו אחיה אחיה ואמה, כדי שלא יבא זה מנהג הפקר [שצ"ח"י מ"ג וק"ה], ה"ג בה"ל אביה למד"י, דגם כאן איכא לחוש לכך, והרי היא כשחתה לכל דבר אלא דיואלה במאמר. וכ"כ צ"ח"מ סק"ו, וצ"ח סק"ח, והוא מדברי החוס' דקדושין שם.

ומבואר צח"ס שם דאפילו לכתחילה ישנה לתקנה זו וז"ל: פסק בשאלות בקטנה שהלך אביה למדינת הים שהיא יכולה להתקדש מדרכן כדן יחומה וכו'. וכ"ה לשון הצ"ח"ג שם, קטנה דאיתא לאביה צמדי"י ואנסיה אמה, אשאלות הדא מילתא קמיה דרבנן כמה זימני, ואמרו שפיר עבדת דנשואין תקינו לקטנה וכו'. ועי' להלן בסק"ח אות צ' בלשון הצ"ח"ג שכתב, ומעשים בכל יום שקטנות שאביהם צמדי"י כן נשאות שלא מדעת אביהם. וזה נראה כדעת הצ"ח"ג א.

למדינת

(א) ועי' במאירי סוף דף מ"ה ב', שכתב בזה"ל: ולמדת שקטנה שהיה אביה במד"י אם קדשה עצמה או קדשה אמה ואחיה אינו כלום, ולא אמרו תקינו נשואין לקטנה אלא ביתומה, ומ"מ הגאונים גדרים בה להיות בנשואיה מיתה תורת אישות בהשיאות אמה ואחיה, אע"פ שאביה קיים הואיל והוא במד"י, כמו שפי' בה"ג, אלא שאינה מן הדין.

מט. ואינו מטמא לה, כתב צ"ח"ג סק"ו, דע"ג דכנשאת קטנה יחומה מטמא לה, שם תקנו חז"ל דיורש אותה, ואז חין קרובים מתעסקים עמה, והיו כמת מלוא דקרי ולא עני, כ"כ בחוס' ביצמות דפ"ע והר"ן. ועי' ציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דף ס' ע"ב, דמבואר שם דלף דלפ"מ שהוכיח שיש לפסוק כהסוברים דהלכה כרב דאובלת בתרומה, כשנשאת אחר שהלך אביה למד"י, מ"מ היינו משום דאובלת תרומה הוי רק דרבנן, דמהתורה הא גם ארוסה אובלת בתרומה, ולזה הוי כנשואה, משא"כ לענין טומאה דהוא איסור תורה אכתי חיישין שמה יבא וימחה, וצ"ח"ג דל"ה נשואה ודלית ואינו מטמא לה.

ג. וי"א דה"ה אם מת האב כ"ו, מקור הדין נזיין בפנים מהמדרכי כ"ו. והוא שם צ"ח"ג תקע"ז, והטעם עי' בצ"ח"ג סק"ח. וכתב במדרכי שם עוד, דל"ד לנשואין דיתומה קטנה דהיה חקנת חכמים היא כ"ו משא"כ הכא כ"ו, והרינו כמו צמות חללו כ"ו, והוצא צ"ח"ג סק"ז. וכתב צ"ח"מ סק"ה, דר"ת חמה על דצריכס והאריך להוכיח דאין האחים יכולים למחות כ"ו, ולגביהו לא אמרין אוקי ממונה בחזקת מריה, וע"ש במדרכי שהאריך עוד בזה. והצ"ח"ג ה"ל כתב, דמסקנת המדרכי משמע דהוי נשואין מעליא כדעת ר"ת, מאחר דהאב מת ואין חשש שיצא וימחה. ועי' בהמקנה המוצא בסק"מ אות א', דמבאר לדעת ר"ת דצ"ח"ג תקנו חכמים נשואין לקטנה. ובערך להם כאן כתב, אבל קטנה שמת אביה אחר שקדשה ועומדה ונשאת אם מתה הצעל יורשה, וזיין לעיין צ"ח"ג סעיף ד'. ועיין בהשמות.

ובביב קדושין סק"ג מחלק בזה בין קטנה נערה, שכתב דמה שתמה ר"ת דכיון שמת האב לעולם לא ימחה, אינו קושא, דודאי היא אינה צרעות עצמה להקנות עצמה לבעל שיהיה קנויה בתורת נשואה, רק כשאביה חי ולא מוחה מסתמא מסכים לנשואין והוי קנויה מכת רצון האב, אבל אם מת האב, אינה יכולה להקנות עצמה מדעת עצמה, כמו שאינה יכולה להתקדש מחמת עצמה, ולא הוי נשואין שלה כלום בלא דעת האב, מיכה נראה פשוט דבנערה שמת אביה פשיטא דהוי נשואין גמורים, ולא איירי רמ"א אלא בקטנה, וכן הוא במדרכי.

ובתפארת יעקב סק"ז מחלק בזה בין קדשה אביה בעלמו לבין קדשה עצמה אלא שהיה לדעת אביה. שביאר מקודם דהא דפליגי רב ורב אסי צמדי"י צ' בנחלקדשה לדעת ונשאת שלא לדעת אם חיישין שמה נחלש אביה בנשואין, הוא דוקא בנחלקדשה בעלמה לדעת אביה, ולא כשאביה קידש אותה בעלמו, דכיון שנחלקדשה בעלמה וחזין דניחא ליה לאב כמה שבתו עושה בעלמה, א"כ י"ל דכמו כן ניחא ליה בנשואין דידה, אבל בשקדשה אביה בעלמו ונשאת שלא לדעתו, נראה לי דכ"י מודים דחיישין דהאב אינו רוצה בנשואין הללו ומירתה רתח צמה שנשאת שלא לדעתו, והכסף, דלפי"ז נראה דמ"כ המדרכי היינו בעובדא שהאב בעלמו קידש אותה ואחר כך מת, ובהא ס"ל למקלף חכמים לכולי עלמא

למדינת הים (ח) והשיאורה אחיה (כא) ואמה ה' הו' קדושין וצריכה מיאון

באר הגולה באר הגולה

ה טור בשם השאלות

וכי

פתחי תשובה

(ח) והשיאורה אחיה ואמה. עי' בשו"ת הרד"ק ח"א סי' ת"ה ששאל רמב"ן שער נתי קטנה והלך למד"י ונחלם אחיה ואמה להשיאה אם יצרכו הצרכות והשיב לדעת השאלות ודאי לא תבעי לך דכיון דהאי קדושין פשיטא דמותר לנכד לכתולה ואין הצרכות לנעלה ממנה וימים ע"ש:

באר היטב

(כא) ואמה. ל"ד אחיה ואמה חלה לפילו אחרים. ומה"י וייל סי' קי"ב ת"ח סי' ר"ח:

עין הצרכות לנעלה חלה לפילו לדעת האחרים שזין קדושין כלל משתנה לי

אנצור

ס"ק נב-ס"ק נה

הפוסקים

ובתה"ד כתב כן בנידון שהאב מסר בזה לאורכו או לקרבו לגדל והשיאורה, דנראה כיון דנתיב האב חלל קרבו ואורכו, הו"ל כיתומים שסמכו חלל בעל הבית שמעשר ומחוק פרוחיהם כדאיתא צ"י הניחין [גיטין נ"ב א'], והוא יכול לפקח על טובתם שלא תימסר למנוול ומוכה שחין כמו אחיה ואמה, ולא רמז בשום מקום דיש כח לאחיה ולאמה לקדש בקטנה יותר משאר קרובים, וע"כ הא דאמרין בכל דוכתא והשיאורה אחיה ואמה אינו חלל אורחא דמילתא.

ובנידון שבש"ת מה"י וייל, לא מיידי שמסרה האב להם, חלה שחובביו השיאורה, וכתב דמה שמחלק [השולח בין נידון זה לבין הבה"ג], דהאם השיאורה אמה או אחיה וקדייקת לישאל דבה"ג היבא דאויסבחה אמה, אין זה דיוק, דהא [גם במשנה יצמות ק"ז צ'] תנן אחיכא יתומה קטנה שצריכה למאן כל שהשיאורה אמה או אחיה לדעתה וכו', והרמב"ם כתב [צ"ח דגירושין ב'] א"ל, אין נושאין את הקטנה, והנושא קטנה יתומה ולא נראה בצעלם ברי זו ממאנת כו', [ולא הזכיר שהשיאורה אמה ואחיה], אלמא אמה לאו דוקא, הי"ג [מש"כ בה"ג דאויסבחה אמה] לאו דוקא.

נה. הו' קדושין. ואם יורשה ומעמא לה, בהמקנה קו"ח הביא מש"כ צ"ח סק"ח דהו' קדושין כמו בקדשה ונשאה ע"י אמה אחר מות אחיה כמ"ש צ"ח מ"ג וקנ"ה, ושם איתא דיורשה ומעמא לה, וכתב דמשמע דס"ל דגם בכא יורשה ומעמא לה, ולא נכירא, דכיון דאם יבא האב וימחה עקר הקדושין כדאיתא בירושלמי [קדושין פ"ב ב' א'], קידש שלא לדעת ונשאה שלא לדעת זה הו' מעשה וצ"ח אציה ועקר קדושה, והביאו הרי"ם צ"ח ק"ג והב"ש בצקל"ב, א"כ ממילא דאינו יורשה ואינו מעמא לה, כדאמרין [בקדושין מ"ה צ'] ומודה רב שאינו יורשה שמה יבוא וימחה, הי"ג הכא.

גם בעצי ארזים סק"מ כתב, דמדברי הב"ש משמע ולדעת הבה"ג תקנו רבן נישואין לכל מיילי אפילו ליורשה ולעמא לה כמו בקטנה יתומה, וליתא, דברי אמרין בגמ' שם דמודה רב שאם מתה אינה יורשה, ואע"ג שהקדושין היו לדעתו רק שהלך למד"י בשעת נישואין, א"כ כ"ש כשהתקדשה וניסת כשהיה במד"י שאינה מקודשת לענין עומאה ויורשה, וכן מוצא בסעיף הקודם, ולא שייך כאן טעמו דנעשה מעשה יתומה בחיי האב, כיון שהאב במד"י ולא ידע מהקדושין ונשואין, דנימא דידע וקא מחיל.

גם בחידושי מהר"ל מפראג על הטור, אם כי שכתב מתחילה ד"ל לפי דברי השאלות דאם מתה יורשה ומעמא לה, דברי תקנו לה נשואין, כמו ביתומה שמת לה אציה וכו', מ"מ מסיק לדברי שו"ת הרי"ם סי' ק"ג שכתב, דלבה"ג ושאילתות לעולם כל שידוע האב ולא נתיבא אין כאן קדושין ולא נשואין, ולא בא הבה"ג ושאילתות לומר חלה שיכולה לעמוד תחת זה, ואין ציאתו זות, א"כ הי"ה אם מתה אינה יורשה, דשמה יבוא אציה וימחה.

וכי

נב. למדינת הים. כתב צהלה לדוד סי' כ"א אות א', דכפי המצור צחי הרשב"א [קדושין מ"ה צ'], כשהביא דברי הבה"ג, היינו שהלך למרחקים, וכגונא דמד"י דפוסקים מונות א, ואין לעיין צ"ח סי' ע' סק"ח, וכתב"ד סי' ל"ה. ומש"ת הרי"ם סי' י"ד הביא שכתב ח"ל: חלה תקינו חלה היבא דאיתא לאציה במד"י, אבל בנידון זה שעדיין היה בנמל והיו יכולים לשאלו דעתו לא, ע"כ, וכתב דהדיוקים בלשון הרי"ם סתרי אהדדי, דצרישא כתב מד"י דמשמע דוקא מד"י, ובסיפא כתב והיו יכולים לשאלו דעתו, משמע דכל היבא דאין יכולין לשאלו דעתו תקינו לה נשואין, וצ"ח. ועי' להלן בסק"כ מהיד דוד, שכתב לפרש דין הבה"ג דהיינו כשעזב את ביתו לבני שוב עוד.

נג. והשיאורה. כלומר קידוש והשיאורה כו' קדושין וצריכה מיאון, דכשם דתקנו רבן קדושין ביתומה הי"ג בהלך אציה למד"י, (ח"מ סק"ו).

נד. אחיה ואמה. א. וכשהשיאורה את עצמה. צ"ח סק"ח, אחר שצייר טעם דע"ז דהו' כמו יתומה המצור צ"ח מ"ג וקנ"ה, ל"ן לדעת הפוסקים שם דאין לריך דעת אמה ואחיה, ואם נשאת מדעת עצמה הו' נשואין, וכתב דכן הי"ג כשהביא במד"י, כן משמע בחוס', וכן פסק בחרומת הדשן סי' ר"ח.

ובתרומת הדשן שם כתב בטעם, דאין לחלק דדוקא בדאנסובא אמה אמרין דתקנו רבן קדושין, אבל בלא אמה ואחיה לא, דשמה יקפלו עליה בני אדם שאינם מהוגנים ואין זה דעת להצין בין טוב לרע, ולשון הבה"ג משמע הכי דכתב י"אנסובא אמה, י"ל דלאו דוקא, ואורחא דמילתא נקט, דאין דרך קטנה להנשא מעצמה, וכיון שכתבו התוס' [קדושין מ"ה צ' ד"ה צפירוש] בשם השאלות שיוכלה היא להתקדש כמו יתומה ממנה, ויתומה ממנה מתקדשת מדברין ע"י עצמה. וכ"ה מפורש בסמ"ק מ"ה קפ"ג, והביאו בחרומת חיים ה' קדושין סי' י', וכן כתב בכל צו סי' ע"ה. ועי' עוד בשו"ת מה"י וייל המוצא בזה שכתב זה א.

ועי' בחרומת הדשן ב"ל, שהוסיף עוד בנידון, דנראה נמי היבא דאין לה אם איבא למימר אדרבא, עפי מתקדשת ע"י עצמה מע"י האם, דעממא מאי תקנו רבן לקטנה נשואין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר, ויבא דלית לה אם דמשמרתה איבא למיחש עפי למנהג הפקר.

ב. וכשאחרים השיאורה. עבא"ט סק"ח שכתב בשם שו"ת מה"י וייל סי' קי"ג, ותרומת הדשן סי' ר"ח דלאו דוקא אחיה ואמה, חלה אפילו אחרים. ובבה"ג הבה"ט אות כ"ג, הוסיף דכן דעת מוה"ר יצחק אשכנזי בחשובה כח"י.

ב. הלשון ברשב"א הוא: כשהלך לארץ מרחקים כמדינת הים, והדמיון לפסיקת מונות הוא מהתהלה לדוד עצמו.

ג. וצ"י בתפארת יעקב סק"ח ובתוספת ירושלים כאן, מה שהעירו על דין זה.

באר הגולה

ו' ע"כ נ"ס החוס' מנצח
לכיו' הר"ש נפסקו ע"כ

וכי אתי אביה לא בעיא קדושין (כב) אחרים ו' ויש אומרים שאינם קדושין ואפילו מ'און אינה צריכה [מא] ומכל מקום אין לאוסרה עליו משום דתחשב כפנויה

ביאור הגר"א
[מ] וי"א כו'. כ"כ הר"ן
והרא"ש ב' תוס' והביאו
ראיה ממה דפריך שם
הגשרפין שמצוה להשיאן

מ"ד ב' מתיב כו' מתיב כו' ולא אוקמוה כה"ג וע"ש ושם שתי': [מא] ומ"מ אין כו'. וכמו שתקנו נשואין לקטן ואמרי' בפ' הגשרפין שמצוה להשיאן סמור לפרקן ועריב"ש;

באר היטב

(כב) אחרים. אפילו אם נזל האב כשהיה עדין נקטנותה א"ל קדושין אחרים נ"ש:

אוצר

ס"ק נו אות א-ס"ק נח אות א

הפוסקים

נז. וכי אתי אביה וכו'. א. האם יש לחלק בזה בין שבא תאב לאחר שגדלה, לבין שבא בעודה קטנה. בחידושי מהר"ל מפראג על הטור, הביא מהבב"א שכתב וכי גדלה גדלי קדושה עמה, ואם אחי אחיה אינה נריכה קדושין אחרים, וכתב [דמשמע] דקאי דוקא כשגדלה, וע"כ ל"ל כן, דאי לא גדלה נריכה לקדושי אב כדי שתהא א"א גמורה ולא יתפסו זה קדושין אחרים ונריכה גט, וכן מוכח מדברי שו"ת הריב"ש סי' קל"ג, שכתב לנכ"א ושאלותיו לעולם כל שידע האב ולא נתראה אין כאן קדושין ולא נשואין, ולא נזל הכה"ג ושאלותיו לומר אלא שיכול לעמוד תחת זה ואין ציאתו זנות.

אולם עכ"ה"ע סק"כ שכתב נ"ש כ"כ, דאפילו נזל האב כשהיה עדין נקטנותה אינה נריכה קדושין אחרים. והוא נ"ש סק"כ, וכתב שם דמהר"א"ש שכתב נ"ש הכה"ג וכי גדלה גדלי קדושין עמה ואם אחי אחיה אינה נריכה קדושין אחרים, [היה] משמע דוקא אם אחי אחר שגדלה, אבל אם נזל האב נקטנותה נריכה קדושין אחרים, כי הכי דלכו"ל א"א גמורה, מיהו מדתלול מילתא בדאחי אחיה ש"מ דהוא נרשם אחיה, ומ"מ אינה נריכה קדושין אחרים. ובעני ארזים סק"מ, הסכים לה"ש דאפילו נזל אחיה בעודו קטנה אינה נריכה קדושין אחרים. וכ"כ צערוך השלחן סעיף כ"א. ועי' עוד בזה שאל"ה.

ב. ולדעת הסוברים דהוי קדושין כשבא האב בקטנותה, אם הוי קדושין דאורייתא. צערוך השלחן סעיף כ"א, אחר שכתב דכשנזל האב נקטנותה א"ל קדושין אחרים, סיים דכס' קדושין טוים מדרבנן, אלא"כ יראה לעשותן קדושי תורה וכול לעשותן.

אולם נטיז קדושין סק"ל"ה, לפי"מ שחפס מדברי כ"כ"ש שזכות הקודם משמע דפשיטא ליה דלא הוי חשש קדושי דאורייתא אפילו נזל האב ושתק, תמה עליו, וכתב דל"ע, לדעת רש"י וסויעתו [שנסקל"ד אות א'] נקטנה שנתקדשה שלא לדעת אחיה [הואמרי' שם] רק נזל הסכים האב, אבל נתראה צפירות מהני, א"כ י"ל כיון דנזל ושמואל חיישי שם שמה נתראה האב, וכו' דאין קו"ל דלא חיישין שנתראה האב בשתיקה, י"ל משום דמסתמא לא אמרינן דניחא ליה, כיון שעשתה שלא מדעתה, אבל כאן דעצרה בחקנת חכמים י"ל אם לא מיחה מסתמא ניחא ליה, שאין לו להקפיד עליה, ומסתמא רואה בחקנת בזה ומסכים על הקדושין, ואין למש"כ לעיל בסק"כ, שצ"ח שם שכן דעת המרדכי, [ומוצא בסק"מ"ב אות א'].

ובמלאת אבן, חפס דפשיטות דגם לדעת כ"כ"ש הוי קדושי דאורייתא, וכתב צערוך הטעם דלא נזל קדושין אחרים

דאורייתא, וכתב צערוך הטעם דלא נזל קדושין אחרים

(ד) ועי' גם בחשובות הגאונים שערי צדק ח"ג שער ג' סי' א' בתשובה השניה, שהשיב על קטנה שקידשתה אמה או אחיה ואביה הוי בדוכתא אחרינא, דלא חיישין להנך קדושי, ע"ש באריכות הדברים.

(ה) עי' בטיב קדושין סק"ו ובאבני משפט סק"ג שכתבו לתרץ הקושיא מסי' א', דהתם הטעם דאסור משום שמה תזנה תחתיו וכדאיתא

נז. וי"א שאינם קדושין. מקור דעה זו עכ"ה"ג דהוא מהטור נ"ש החוס' מדברי אביו הר"ש [נפ"כ קדושין סי' ח']. ובסמ"ג ענין מ"ח, ובהגהות רבינו פרץ על הסמ"ק מזה קפ"ג כ"כ נ"ש ר"י. ובשו"ת הריב"ש סי' י"ד הוסיף דכן נראה מהרמב"ם, מדלא הביא בפ"א דגירושין מ"און נקטנה אלא היתומה, ולא הזכיר כלל הלך אחיה למדכ"י. גם בשו"ת מהר"ק סי' ל"ב (ה"א) כתב דלכאורה הרי"ף ומהרמב"ם פליגי על הכה"ג, דאליכ לא לישתמיט צדד דוכתא דלימא אם הלך אחיה למדכ"י דמקודשת מדרבנן, אלא אדרבה קפסו דנתקדשה שלא לדעת אחיה אינה מקודשת כלל [כלעיל בסק"ג אות א'], משמע דלא שאל אחיה כאן ולא שאל אחיה במדכ"י ה', [ודעתו להלכה עי' להלן בסק"כ]. גם בשו"ת הרשב"ש סי' י', כתב דסדרת הכה"ג נזל דמאור נשתי ידיו כו', ולית דחש לה.

ופעם דעה זו, הביא נ"ש מהחוס' דלא אשכחן בתלמוד שטעו תקנה זו אלא בדשכ"ב אחיה, אבל לא כשצ"ב קיום. והוא מדברי הר"ש שם. ועי' צ"ח"ש ועוד ראשונים מה שהקשו על הכה"ג שהוא דעה א' שצ"ע. ודעית האחרונים בזה להלכה, יתבאר להלן בסק"כ.

נח. ומ"מ אין לאוסרה עליו וכו'. א. כ"כ בטור. והוא מהר"ש הכ"ל בס"ק הקודם. ושם הביא ראיה לזה, וכתב מידי דהוי אקטן שהשיאו אחיו דלא חשיב כאלו הוא נזונה אלאו אפילו הוא גדולה ונת עונשין, אשיג דלא תקנו ליה רבנן נשואין, כדתנן [ביבמות ל"ו ב'] בן חשע שנים שנשא אשה ונת פטורה מן החליצה ומן היבום. וכ"כ צ"ח"שונים המוצאים בס"ק הקודם. ועי' בשו"ת הריב"ש סי' קל"ג, שם מוצא ראיה זו ביתר ציחור.

ועי' צפרישה אות כ' שכתב על דין זה, דאינו סותר למש"כ הטור לעיל סי' א', דקודם י"ג שנה לא ישיאם דהוא כזונה, ד"ל דהיינו לכתחילה לא ישיאם דהוי כזונה, אבל אם עבר והשיאה אין לאוסרה עליו משום זנות ה'.

ובבית מאיר חמה על השו"ע גופיה, דשם בסי' א' סעיף ג' הביא דעת הרמב"ם שלא ישיא אשה לקטן דחשיב כזיאת זנות, וכאן הביא דעת הר"ש שלמד הכא שאינה ציאת זנות, מנשואי קטן דלא

בגמ' סנהדרין ע"ו ב' משום למען ספות הרוה את הצמאה, וזה שייך רק בקטן ולא בקטנה. אמנם קושיית הפרישה והט"ז המובא בבב"ט סק"ג היא לפי מש"כ הב"י בס"י א' בדעת הרמב"ם דגם בקטן הטעם הוא דהוי כזונה משום דאין קדושין לקטן, וא"כ ה"נ בקטנה שאינה בקדושין אצלו. ועי' באוצה"פ שם סק"ו.

(בג) כפנויה ועומדת אצלו בזנות כיון שדרך קדושין ונשואין היא אצלו:

הגב

באר היטב

(בג) כפנויה וכו'. ותוס' כתבו דאסורה לזה שנה יקדש אצלה לאחר וכ"פ הר"ן וריב"ש. וניהו אם ידע אצלה והיה מקודשת לא חיישין שמה יקדש אותה ולא יכשיל אותה והא דכתב נסיו' א' קודם י"ג שנה לא יסא דהוי כזנות כתב נט"ו שם חיירי דאצלה כאן. וכלן דאין אצלה ובעל כרחו הוי צעילת זנות עיין כה"מ דף ס"ז ע"ב:

הפוסקים

סיק נח אות א—ג

אוצר

פנוי' היתה כשנשאת ושכ"כ החוס' והרא"ש^(ה), דנ"ח שמה קדשה אצלה ומעשים בכל יום שקטנות שאציהם צמדי"י בן נשאות שלא מדעת אציהם, אע"פ שיש מי שאומר שאע"פ שאין חוששין שמה קודש אנו חוששין שמה יקדש, כמו שלענין מיתה אע"פ שאין חוששין שמה מת חוששין שמה ימות, כבר הסכימו האחרונים דלא דמי, וחלקו ביניהם. ובעור לא הביא כלל דעה זו של ה"ר מנחם מיוני.

אולם הרמב"ן קדושין מ"ה ב', אחר שהביא דעת הסוברים דאין לחוש שמה קדשה אצלה לאחר, ושטעמם הוא דא"כ

נת כהן שכלך אצלה למדכ"י לא האכל בחרומה שמה קדשה אצלה לישראל, ועבד כהן לא יאכל בחרומה שמה מכרו רבו לישראל, ועוד דמת אצלה אין לה היתר לעולם שמה קדשה אצלה, השיג עליהם וכתב דאין הנידון דומה לנאכר, דכי מת אוקמה אחזקה ואין חוששין שמה קדש, אבל הכא חוששין שמה יקדשה ואין מחירין אותה לזה, ואע"פ שיש לומר כל שעמא ושעתא עדיין לא קידש, כיון שהיא צרופה אצלה אינה עומדת בחזקתו של זה כדי שנאמר כן, ואינו דומה לעבד ובה כהן שאוכלין בחרומה דסתמא קיימי בחזקתייהו, ועוד דהתם לא עבד הכי כדי שלא יהא מכשילן, אבל הכא מי ידע דמקדשה לה אמה שלא לדעתו כו', וסיים דהדבר ראוי להחמיר.

גם הרשב"א שם מ"ה א', כתב דיש לדחות, דהתם אין אדם עשוי לקדש בתו כהנה לישראל ועבד כהן לישראל כדי שלא יהא מכשילן, א"כ בעבד שצרה לא ימנע לוקחים אחר שצרה, אבל באשה שעומדת להקדש אטו מי ידע שקדשה אמה שלא לדעתו, וסיים דאין להקל בצד. וכ"כ הריב"ז וכו' ראוי להחמיר.

ג. דעות האחרונים להלכה. הנה בשו"ע לא הביא כלל דעת הסוברים שאסורה להיות עמו מחשש שמה קדשה אצלה.

ועי' נט"ו סק"ז שכתב על דברי הרמ"א להלן שאם קידשה האב לאחר כו' לריבה גט כו', אבל מסתמא לא חיישין שמה קדשה, דמוקימין לה בחזקת פנויה כו', ואין להחוס' הניל בשם ר"ת. גם צנינין זאב ס"י מ"ד כתב צנידו, דאין לחוש שמה קידשה אצלה לאחר, כיון דלא צאו עדים להעיד עליה שקדשה אצלה, ומחזיקין לה בחזקת פנויה וכו'. ועי' גם צערוך השלחן סעיף כ"ג, דאחר שהביא מהחוס' דעת המחמיר, כתב ולא הוזהר לו גדולי רבותינו, והביא דברי ר"ת וכן דעת המדכ"י [המוצא להלן בסקס"ג] הסובר להיפך דכשנאצלה צמדי"י וקדשה עממה יש לחוש לקדושין מן החוסר, [ואינו חושש ג"כ שמה קבל אצלה קדושין צעילה מאחר].

אולם צ"מ סק"ז, הביא דעת ה"ש מחמירים לאסור מטעם דילמא קבל אצלה קדושין צמדי"י וכו' א"א, וסיים דהר"ן כתב דראוי להחמיר. ובסקס"ע כתב, וכבר כתבתי דיש להחמיר דאולי יקבל אצלה קדושין צמדי"י, וכמ"ש הר"ן.

דלא הוי ציאת זנות, ומה שחירן ה"ש בשם ה"ט"ז [הוצא צמדי"י סק"ג] דלא הוי הכא כזנות משום דתקנו לה חז"ל נשואין, הא הכא מיירי ל"א דלא תקנו נשואין^(ו), וכתב הוא לתרץ ד"ל דאף דחייש בסי' א' לדעת הרמב"ם לכתחילה, מ"מ הכא כיון דלדעת א' אף מזה בנשואיה כמו יחומה, והי"א שמחמירין שאין בנשואיה מזה [והם החוס' והרא"ש] הלא פליגי באמת דאף בנשואי קטן אין ציאתו זנות, א"כ לכו"ע שרי, וצ"ל זה בסי' א' חייש לכתחילה להרמב"ם, וכאן הביא דעת הרא"ש בדודאי אף בקטן שנשא ליכא למייר דמפרישין, [וכמ"ש הפרישה הניל].

ב. דעות שאר ראשונים בדיון זה אם מותר לקיימה. הנה הרא"ש הניל הביא בשם ה"ר מנחם [מיוני^(ה)] שהיה חומר דאסור לקיימה משום [חשש] דשמה קדשה אצלה לאחר, והקשה לו ר"ת לדבריו אם מה אצלה צמדי"י תהא אסורה לעולם שמה קדשה אצלה ואין אנו יודעים למי, והשיב נהי דלית לן למישה שמה קדשה, לשמה יקדש אית לן למישה, כדאמר רבא צ"י כל הגט [דף כ"ח ב'], שמה מת לא חיישין שמה ימות תנאי היא, וקיי"ל כרבי יוסי דחייש בהם לשמה ימות, ה"י יש לחוש שמה יקדש וצ"ל שעתא ושעתא באשם תלוי קאי, ומיכו נראה דכיון דלא חיישה בשום פנים לשמה קדש א"כ מותרת היא לעולם, דכל שעתא ושעתא אמרינן עדיין לא קידש ומותרת היא לו, ולא דמי להביא דפ' כל הגט דחיישין לשמה ימות ואסורה לאכול בחרומה, דהתם נאסרת מחיים שהגט חל שעה אחת קודם למיתה וכי חיישה שמה ימות לאלתר נמנע כל השעות אסורות, וכיון דלא חיישין שמה קידש לעולם היא עומדת בזה. ועי' בחוס' קדושין מ"ה ב' ד"ה צפירוש, דר"ת הוא שהשיב פן לה"ר מנחם מיוני, דכיון דלא חיישה לשמה קידש, א"כ מותרת היא לעולם וכו'.

ובסמ"ג עיין מ"ה כתב דכן דעת ר"י, ובהגמ"י פ"ג דאישות ה"י י"ג כתב דכן פסק רבינו שמחה. וכן צמדי"י ס' תקט"ז כתב בשם ר' אליעזר צ"ר שמעון, דלשמה קדשה אצלה צמקוס אחר לא חיישין, אלא נעמידה על חזקה כדליתא צפ"צ דכתובות [כ"ג א'] ואין אשה נאסרת עד שיעידו עליה שני עדים כשרים שהיא א"א או עפ"י חזקה. גם צמדי"י מ"ה ב' כתב, דלדעתו אין לחוש כלל, שא"כ אף בגדולה נישוא שמה קבל אצלה צעורה קטנה, אלא לעולם אין חוששין לדבר זה.

ובתשב"ץ ח"ג ס' קע"ח כתב ג"כ, שלא היה לחוש שאצלה יקבל קדושה עליה, שאין אדם עשוי לקבל בתו בחזקה

(ו) מיהו ב"י ציין דבריו לדברי הרמ"א דלהלן כשמיחה האב, דמיירי גם לדעת הבה"ג, אלא שהב"ש הביא דבריו לכאן.

(ז) כן הוא בחוס', המובא בסוף הקטע.

(ח) אכנה מש"כ שם שכן הסכימו גם הרמב"ן והרשב"א צ"ע, דהא הם כתבו דראוי להחמיר, וכמובא בפנים. ובאבני האפוד סק"ש העיר עליו דבדעת הרמב"ן הוא סותר את עצמו, דבחי"ב ס' פ"ו כתב דהרמב"ן חוכך להחמיר.

הגה [מב] ואפילו כל האב ומיחה אין לאוסרה עליו ואין ציאתו ציאת זנות

ויכול

ביאור הגר"א
[מב] ואפילו בא כו'
כיון שדרך קדושין
וכמו בקטן כ"ל שם :

הפוסקים

ס"ק נח אות ג—ס"ק נט אות א

אוצר

ו. וכשנתגדלה הקטנה בעוד אביה במדינת הים, ובאה להנשא. כתב צ"ח הרדב"ז ח"ג סי' תרי"ג, דאשה עגונה שמענו, בת עגונה לא שמענו, הילכך אחזקו איסורה מספקא לא מחזקין, ומותרת להנשא לכתחילה. גם בתשוב"ץ ח"ג סי' פ"ו, אחר שהציג פלוגתא הראשונים בקטנה אם מושפין שמה קידשה אציה כמובא בל"ח ז', כתב צ"ח דוד מלמד שזו גדולה א"כ ליכא למיחש לשמה יקדש, מותרת היא אפילו לדברי המחמירים.

נט. ואפילו בא האב ומיחה אין לאוסרה וכו'. א. דעות הפוסקים בזה, ואם יש לחלק בזה בין שבא האב כאן ומיחה, לבין כשמיחה במדינת הים. מקור הדין הוא מהרי"ט סי' קצ"ג וכמלויין בפנים, והוא ממשיך צנידו דאף שאחר שערער האב נחצלו מחמת ערעורו קדושה ונשואים אף לדברי ה"ה, מ"מ ח"ה חללו בזנות, ומותר לקיימה אם ירצה עד שהגדיל, ואז יצא עליה לשם קדושין כדי שלא יתפסו זה קדושה אחר, ומה שאמרו בקדושין מ"ו א' ואם פיתה לשם אישות לריבה קדושין לדעת אציה, הכסם שלא כנסה עדיו, אלא שצא עליה לשם קדושין שלא לדעת אציה, צדא אמרו שאם צא לכנס לריבה קדושין לדעת אציה, אצל מי שקידש וכנס שלא לדעת אציה, ח"ה לריבה קדושין אלא כדי להחזיקה באל"ה גמורה ולא יתפסו זה קדושה שני, אצל להחזיקה לעמוד חללו ולא תחשב חללו כזונה להא מילתא ח"ה לריבה קדושין אחרים, ומה שאמרו צ"ח המדיר [כתובות ע"ג ז'] הטעם [בקידשה בטעות ובפחות משו"פ וכן קטן שקידש וכו' ח"ה מקדשה וכו' ואם צעלו קנו], משום דאין אדם עושה צעילותו צעילת זנות, לא שעד עכשיו היתה צעילותו צעילת זנות, אלא שמכאן ואילך כיון ששניהם גדולים ואפשר בקדושין גמורים אם לא היתה דעתו לקדושין גמורים היתה צעילותו צעילת זנות, אצל עד עתה כבר נעשה צעילותו חלו כל מה שהיה אפשר לעשות בהם בעודה קטנה ולזה ח"ה צעילת זנות, ח"ה דציאת זנות לאו דוקא אלא דקריא לה הכי לפי שאינה מקודשת מדאורייתא, דחופסין זה קדושה שני. וכ"כ צ"ח סי' י"ד בקטרה.

וכתב צ"ח סק"ל, דא"כ דהרי"ט כתב כן בקידשה חמה ואציה צמדי"ו [ומחה שם], מ"מ כיון דכתב כן לדעת הפוסקים דלא תקנו ח"ל נשואין, ח"כ גם כשהאב כאן [ומיחה] נמי הדין כן. ובמחצית הקודש כאן כתב, דהטעם הוא כיון דלדעת הכי לא הוי קדושין כלל, ח"כ מה לי שאציה צמדי"ו או שצא ומיחה.

אך בתפארת יעקב סק"ל כתב על דברי ה"ה שיש לזון בזה, דכיון שהאב כאן ומיחה, אפילו אי נימא דלא חיישין שמה קידש, מ"מ יש לחוש שמה יקדש וממילא הוי חללו בזנות למפרע, וע"כ לא אמרינן דרך קדושין ונשואין רק אם צלמח תעמוד חללו לכתחילה, אצל לא אם נתקדשה לאחר דהוי זנות גמורה למפרע, ולכך לא כתב הרי"ט דבר זה בצ"ח כאלו ומיחה, ולי"ע.

ובהמקנה קו"א תמה צע"ס דין הרי"ט, דמ"ל האי דינא דרשות ביד נערה או קטנה לייחד עממה לאדם בלי רצון האב ואינו יכול למחות בידה, והלא הכורה אמרה שאם פיתה אותה לשום אדם הקנס לאציה כו', ולפי מש"כ לעיל דר"ס כ"ו דמשמע מהא דאמר בכתובות דף מ' דאי צעי מסר לה למנוול ולמוכה שחין, היינו שאפילו אם לא יוכל האב לקדשה יוכל לייחדה לשום אדם בתורת פלגש ע"ש, ונ"ח דלא הוי זנות, מ"מ יוכל האב למחות ע"ז כל זמן שהיא צעורה, ולי"ע.

גם בב"ש סק"ל, והוצא צ"ח סק"ג, הציג מש"כ הכותם [צ"ח ה"ר מנחם], דאוסרה לזה שמה יקדשה אציה לאחר, וסיים שכן פסק הר"ן והרי"ט סי' קל"ג ט.

ובעצי ארזים סקמ"א כתב, דיש לתמוה על השו"ע והרמ"א שלא חששו לדברי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן בליסור ח"ה, שכתבו כולן דראוי להחמיר.

גם בחקרי לב ח"ה סי' כ"ה כתב, דקשה הדבר להחמיר במקום ערוה, דעם שר"ת והרמ"א והטור והשו"ע מחזיקין, הנה צ"ח הרמב"ן והריטב"א והר"ן הציגו מחלוקת זו ובעלו דראוי להחמיר, ואין אף לא יחוש להחמיר במקום ערוה. ועי' עוד בזה צ"ח דוד (פסקי הלכות) המובא בל"ח ז'.

ובשו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תרי"ג מחלק בין רק נתקדשה שאין להשיאה לכתחילה, לבין כבר נישאת שאין להוסיפה ממנו. וכתב, דמש"כ הר"ן וראוי להחמיר, נראה שלא היתה כוונת הר"ן לומר דאם נישאת מפיקין לה, אלא שאם נתקדשה ראוי להחמיר שלא תנשא עד שיפלה לאציה או עד שתצטרך, וכלפי מש"כ צ"ח דשפיר עבדת חמה צעורה ונשואין תקינו לה רצון, אמר ח"ה דראוי להחמיר שלא תנשא לכתחילה, והמרדכי צ"ח הרמב"א [ה"ל] כתב דלא חיישין שמה קידשה אציה אלא נעמידה על חזקתה, ואין האשה נאסרת עד שיעידו עליה שני עדים כשרים שהיא ח"ה או עפ"י חזקה, הלכך הדבר צריך חללי דאם נשאת לא מפיקין מינה, ואם נתקדשה ממחין לה עד שהגדיל ותלא מרשות האב.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"ה דף ס"ה עור ז', לפי מה שביאר דברי צ"ח דהא דדיינינן לה כיתומה איירי בל"ח ז' שכל על דעת שלא לשון עוד [וכמוצא להלן בסק"ג], כתב דבאופן זה לא שייך לומר שיקדשה האב, דהא ח"ה חושב כלל על צ"ח, וגם יחשוב שמה קדשה חמה, דהא יש צידה לקדשה, אלא שצ"ח ז' פסק דגם לכתחילה מותר לקדשה וכמוצא בס"ק ה"ל.

ד. להסוברים דחיישין שמה יקדשה האב, מה הדין כשהאב יודע שנתקדשה או שיקדשה. עבא"ט סק"ג שהציג מהצ"ח [סק"ל] שכתב צ"ח הרי"ט סי' קל"ג, דאם ידע אציה דהיא מקודשת לא חיישין שמה יקדש אותה דלא יכיל אותה. וכ"כ צ"ח ח"ה ו. ועי' צ"ח צ"ח שצ"ח יוחר דאף שידע שיקדשה אין לחוש, וכתב צנידו דאף שהכותם החמירו בדבר וחוששין שמה קדשה אציה שם לאחר ואסרה, היינו היכא דלא ידע אציה דאמה קדשה או דעתה לקדשה, אצל צנידו זה שידע האב שהאם רגילה לקדש צעירות והשיאן שלא מדעתו, וגם שגלה לו השדכן כי כבר שדכו, והזמינו אותו לנשואין, אין לחוש לזה כלל, שצ"ח לא יקבל קדושין צדד כדי שלא יכשילנה, דמטעם זה קטנה צ"ח כהן שכל אציה למדכ"י אוכלת בתרומה, ואין חוששין שמה קבל זה אציה קדושין מישראל.

ה. ובשמות האב במדינת הים. כתב צ"ח ח"ה ו, דאף הר"ן [המובא בל"ח ז'] לא קאמר [להחמיר] אלא כל זמן שהאב חי, אצל כשמת אין לאוסרה. וכן הוא מפורש בכותם ה"ל צ"ח ה"ר מנחם דאף דחושש שמה יקדש, אצל כשמת לא חיישין דשמה קידש לא אמרינן.

ט. צ"ח דשם לא נמצא בריב"ש שפוסק כן, רק הביא דעה זו וכתב דבנידונו אף לדעה זו אין לחוש, וכמובא להלן באות ד', ותיכף אחר זה הביא דעת החו"מ דמותר לקיימה.

ויכול לעכבה אללו עד שתגדיל (כד) ויגמרו קדושה

אלו

באר היטב

(כד) ויגמרו. היינו נזעל אחר שתגדיל כ"ט ע"ש:

אוצר

ס"ק נט אות א—ס"ק ס

הפוסקים

וכן בתהלה לדוד סי' כ"א אות ז', כתב דאם בל האב ומחה
אף להבדיל א"ל אף מילין, וכדאמרין [בירושלמי קדושין
פ"ב הל' א'] בל אביה ועקר קדושה, דאף בבלך אביה איירי,
וכן מבואר להדיא בריב"ש [הג"ל], ודברי הח"מ נ"ג.
וב"ב ציד דוד (פסקי הלכות) ח"א דף ס"א טור ז', דזה פשוט
דאם בל האב ומחה עוקר הקדושין, כיון דאינם חלים אלא
מדרבנן. וכ"כ בלדקא ומשפט, ח"א סי' ח', ובתשובות הרב חזקוני
שכתי שבעולת איש בל מילין סי' ד', ובערוך השלחן סעיף כ"ב.

ובאסירה נעיתה קמא סי' קי"א אות ד', מחלק בזה בין מיחה
האב כשהוא במדרי"י, לבין כשהוא כאן ומיחה, וכתב
דאם כשחזר אביה ממדרי"י ושמע מן הקדושין אמר אי אפשי
בקדושין אלו שתקנו חכמים, אפשר לומר דשומעין לו, דהא כל
עיקר שתקנו חכמים כדי שלא ינהגו זה מנהג הפקר, השתא
כשהאב האב והוא יכול להשיגה בעצמו עליה אין לורך בתקנת חכמים,
אבל אם מיחה לפני ששז ממדרי"י לא מהני, וכן משמע מהא
דאשמעין בקדושין מי"ב ז' בתקדשה לדעת אביה ובלך אביה
למדרי"י ועמדו ונשאת, אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבוא אביה
וימחה, רב אסי אמר אינה אוכלת שמה יבוא אביה וימחה ונמלא
זרה למפרע, ולריך להבין למה אמר שמה יבוא אביה וימחה, ולא
די שמיחה ע"י שליח שלא בפניה, אלא ודאי היינו עעמא, דכל זמן
שלא יבא בעצמו לא יכול לבטל הנשואין, ומסיק לפי"ז בנידונו
דלדעת ברי"ג והשאלות אפילו כשהשמע האב שם מן הקדושין
ומחה עליהם, לא מהני כ"ז שהיא נמלאת כאן והאב במדרי"י.

ג. להסוברים דבשמיחה האב נתבטלו הקדושין, מה הדין
כשחזר ונתרצה. כתב בהמקנה קי"א לסעיף י"א
ד"ה אלא שתק, ונראה בבלך אביה למדרי"י לדעת ברי"ג שתקנו
לה חז"ל קדושין כמו יתומה, אף דכשהאב האב ומיחה יכול לבטל
הקדושין, מ"מ כשחזר ונתרצה יש לדמות לנ"מ שיראה אצא [שכ"ס]
ל"ח סעיף ח', כיון דהעיקר קדושין בדירה תליא, אלא דתקנת
חז"ל הוה כן שהאב יכול למחות, וכשחזר ונתרצה נתקיימו קדושין
שלה, דל"ד לנתקדשה שלא לדעתו ואביה כאן, דלא מהני לדעת
התוס' ריטוי האב לאחר שמיחה בו, [וכמוצא בסקמ"א אות ז'
ע"ש].

ס. עד שתגדיל ויגמרו קדושה. כתב ברי"ג סקל"ז, והוצא
בקל"ה בלח"ט סקל"ז, דהיינו נזעל אחר שתגדיל,
אבל אם לא נזעל י"ל לנ"מ א' לא אמרין בזה דגדיל הקדושין עמה
מאחר שמיחה האב, וכן הוא בריב"ש סי' קל"ג דאף לדעת ברי"ג
שתקנו חז"ל נשואין, מ"מ בערער האב עקר הקדושין.
ובערוך השלחן סעיף כ"ב הביא דברי ברי"ג, והוסיף דכשלא
נעלה בגדלוהא אינן אפילו ספק קדושין, ולא דמי למח
שכתבתי בסעיף י"ח [דקטנה שקדשה עמה שלא לדעת אביה
ואביה כאן, דכשלא נעל בגדלוהא הוי ספק קדושין, והוצא לעיל
סקמ"ה], דבכלל מיד כשמיחה האב נתבטלו קדושים מכל וכל.
ובבהמקנה

גם בטיב קדושין סקל"ז כתב, דחמור אף יעכבה אללו שלא
מדעת האב, הרי שבה נעורים שלו הוא, ובכתובות מ"ז א'
אמרין בטעם מהא דזכי רחמנא לאב למימסרה לחופה שמעמלה
ממעשי ידיה, וא"כ לפי האמת דזכי ליה רחמנא שבה נעורים
ומעשה ידיה, ואם היא בתולה וצא עליה שלא מדעת אביה חייב
קנס, וא"כ עכ"פ מדין גזל הוא לעכבה אללו שלא מרצון האב דהא
מעשה ידיה שלו, ואפילו רוצה ליתן לאב שבר אפקעתא, מ"מ שלא
מדעת האב אין יכול לעכבה, אלא שכל הריב"ש כתב דלא קשה,
דאיירי שח"כ מדורא האב רק שמיחה בתחילה ונתבטלו הקדושין,
אבל אם האב רוצה להפקיעה ממנו, אין יכול לעכבה בעל כרחו
של אב.

ובעצי ארזים סקמ"ג דן בדין הריב"ש, דלא חשיב לה לזנות,
וכתב ג"כ דלא ידע מ"ל הא, דאדרבא גראה דאפילו
לדעת הפוסקים דתקנו חכמים, מ"מ אם מיחה האב הקדושין
בעלים והיו כפנויה, ואפילו אם לא קדשה עדיין [לחמ"ד], שמה
דעתו לקדשה אם ידמן לפניו הגון, ולדעת הפוסקים דלא תקנו
רבנן, י"ל דהיו בעילת זנות למפרע, ולדעת ברי"ג והשאלות
עכ"פ משעה שמיחה, ומש"כ הריב"ש לחלק מהבני קדושין מ"ז א'
כו', לא ידעתי מאין הוליא חילוק זה במחאה האב בין קידש לקידש
וכנס, דהא דלדעת קל"ה פוסקים דקידש וכנס עדיף עפי היינו
כשהאב כאן, דכולי האי לא הוה שתיק ואחולי אחיל לזכותיה
כפירש"י [שם ד"ה כו"ל ונעשה] בזה דאמרין נעשה זה מעשה
יתומה כהי האב, אבל כשהוא במדרי"י ולא ידע מקדושין ונשואין,
אדרבא י"ל איפכא דבקדושין לחוד לא הפקיעה עמה לגמרי,
מש"כ בקדושין ונשואין, ועוד קשה מהא [דקדושין מי"ב ז']
דאמר רב אוכלת בתרומה עד שיבוא אביה וימחה, ולא קאמר עד
שיקדשה לאחר, מוכח דמחאה גרידא מהני לפוסל מתרומה
אע"ג שנתקדשה לדעתו ואוכלת בתרומה מדאורייתא, כ"ש שחטול
מחאתו לחושבה כפנויה עכ"פ מכאן ולהבא אפילו לא קידשה
לאחר, וכן משמע ממש"כ המרדכי [קדושין סי' תקנ"ו] בשם
תשובת ר' אליעזר ז"ר שמעון ולשמה קידשה במקום אחר לא חיישינן,
וכ"ה ניוחש שמה ימחה האב בו, משמע דמחאה לחוד מהני למיחשב
כבעילת זנות, ונ"מ שבריב"ש בעצמו כתב בתחילה התשובה דמחאה
האב מהני למיחשב כפנויה אפילו למפרע ממילתא דרב הג"ל.

ב. ובשרוצה לצאת ממנו לאחר שמיחה האב, האם
צריכה מילין לדעה ראשונה. בח"מ סקל"ה,
כשדן לענין אם קידשה האב לאחר אם לריבה גט מהראשון וכלולתן
בסקמ"א, כתב דאם בל האב ומיחה וקדשה לאחר, ודאי דקמא
לא הוי קדושין רק למילין לדעת ברי"ג נעל סברה ראשונה
[שכ"ס].

אולם בדינא דחיי ח"ב דף כ"א א', כתב דאם מיחה האב
בקדושין אפילו מילין אינה לריבה כמ"ש הריב"ש [המוצא
באות הקודם] בשם ברי"ג.

גם בעלי אחרים סקמ"ג, כתב דאפילו לדעת הפוסקים דתקנו
חז"ל נשואין, אם מיחה האב הקדושין בעלים והיו כפנויה.
וכן מבואר בהמקנה קי"א המוצא לכתן בלח"ג, ובסקמ"א לענין
אם קדשה אביה לאחר.

(י) כוונתו למש"כ בסק"ג והובאו דבריו לעיל בסקמ"ד, דלדעת חר"ף
בפ' ב"ש [בבמות דף ק"ט], בקטנה יתומה שקידשה אחיה ואמה דגדלו
הקדושין אף שלא בעל בגדלותה.

אלא שאם קדשה האב לאחר קודם שנגדל [מן] לריכב גט (כה) מתרוויחו (ריב"ש סי' קל"ג) ביאור הגר"א
ושם כתוב לריכב גט מהשני והרצ פסק לריכב מתרוויחו

[מג] צריכה
גט מתרוויחו.
ע"מ רב"ש:

ויש

באר היטב

(כה) מתרוויחו. תמו' למה לריכב גט מראשון כיון דאז כבר קדשה לאחר. ח"מ צ"ש:

הפוסקים

ס"ק ס"ק סא

אוצר

ובחמקנה קו"א כתב דנראה לדעת הרמ"ה לעיל [בסעיף י"א] דס"ל דבקטנה שנתקדשה בלא דעת אביה, ואח"כ נתראה האב חיילי הקדושין, ה"ל אפילו לא בעל דמה בכך דערער האב מ"מ כשנתגלה והיא מנאחא אליו חלין הקדושין כמ"ש הב"ש לעיל בסק"ב צ"ש מהרי"ק [והוצאו דבריו בסקמ"ג דכשם שאם נתראה האב חלין הקדושין, כן חלין הקדושין כשגדלה], וכן"ל לפי מה שכתבתי לעיל בסעיף י"א [והוצאו דבריו בסקמ"ט אות ג'] דאפילו לדעת החוס' דס"ל דלא מהני ריטוי האב אחר שמיחה, מ"מ י"ל דבקדושי קטנה לדעת דה"ג מהני אם חזר האב ונתראה, וכיון שכתב מהרי"ק בחשוכה שם דכשנתגלה דמי לנתראה האב, א"כ ממילא כשנתגלה ולא מיחה אפילו מיחה האב בתחילה הו"ל כמו נתראה אב לאחר שמיחה דמהני.

ובחמקנה קו"א כתב דנראה לדעת הרמ"ה לעיל [בסעיף י"א] דס"ל דבקטנה שנתקדשה בלא דעת אביה, ואח"כ נתראה האב חיילי הקדושין, ה"ל אפילו לא בעל דמה בכך דערער האב מ"מ כשנתגלה והיא מנאחא אליו חלין הקדושין כמ"ש הב"ש לעיל בסק"ב צ"ש מהרי"ק [והוצאו דבריו בסקמ"ג דכשם שאם נתראה האב חלין הקדושין, כן חלין הקדושין כשגדלה], וכן"ל לפי מה שכתבתי לעיל בסעיף י"א [והוצאו דבריו בסקמ"ט אות ג'] דאפילו לדעת החוס' דס"ל דלא מהני ריטוי האב אחר שמיחה, מ"מ י"ל דבקדושי קטנה לדעת דה"ג מהני אם חזר האב ונתראה, וכיון שכתב מהרי"ק בחשוכה שם דכשנתגלה דמי לנתראה האב, א"כ ממילא כשנתגלה ולא מיחה אפילו מיחה האב בתחילה הו"ל כמו נתראה אב לאחר שמיחה דמהני.

ובשלא מיחה האב קודם שנתגלה, אם יש לחלק בזה בין בעל לאחר שנתגלה ללא בעל, ע"י סוף סעיף י"א ובאזה"פ שם. וע"ש בסקמ"ג בסוף דברי מהרי"ק ובפסקי הלכות, לענין דדיעבד כשנשאת לשני אחר שגדלה קודם שבעל.

סא. אלא שאם קדשה האב לאחר וכו', מקור הדין לויין בפנים שהוא מהרי"ש סי' קל"ג, אלא ששם כתוב לריכב גט מהשני, והרמ"א פסק לריכב מתרוויחו.

ובח"מ סקכ"ח, והוצא בקלרה בצאר היעז סקכ"ה, תמה למה לריכב גט מהראשון, הא אפילו לסברה ראשונה אינה מקודשת רק למיאה, ואפילו מאן דחייש שמה נתראה האב [ובדלחן ברמ"א] היינו באינו כאן, אבל אם בא ומיחה וקדשה לאחר ודאי דקמה לא כיו קדושין רק למיאה לדעת דה"ג בעל סברה ראשונה [שבש"ע]. גם צ"ש סקל"ג כתב דלכאורה תמוה למה לריכב גט מראשון, כיון דאז כבר קדשה לאחר. ובפסקי הגר"א כתב, דמשמע מדעת הגר"א [מהא דלויין בסקמ"ג להח"מ והב"ש], שאינה לריכב גט אלא מאחרון כדעת הח"מ וצ"ש.

ובערוך השלחן סעיף כ"ב כתב, דנראה שאל"ל גט מהראשון, אמנם מדברי הרמ"א מתבאר שריכב ממנו גט, ואפשר שטעמו מפני מראית העין, שהרי ראו איך שחי עמה זמן רב כאיש ואשתו, ויחיה לעז כשתא בלא גט.

ובעצי ארזים סקמ"ד כתב, דכמדומה שלא עיינו הח"מ והב"ש בד"מ [אות י'], שכתב שאם גירשה השני גם הראשון אסור לקיימה כמו צסי' ל"א [סעיף ד'] בספק קדושין, והיינו מטעם שמה יאמרו גירש זה וגשא זה וגמלא זה מחזור גרושתו, והיינו ומה שמדמה דין זה לספק קדושין, ה"ל עפ"י מש"כ [הרמ"א] לקמן לחוש לדברי ר"ת שאם הוא צמדכ"י יש לחוש יותר [שמה נתראה האב], וה"ל אע"ג שמיחה שמה שחק בשעת שמיטה והיו כנתראה, ומש"כ אסור לראשון לקיימה אחר גירושי שני, אבל ודאי אם גירשה הראשון מותר לשני לקיימה כמו שהדין בספק קדושין.

(א) מיהו ע"י בב"ש מהדו"ק סקל"א שאחר שתמה על הרמ"א למה צריכה גט מהראשון, כתב דגם בד"מ לא משמע דצריכה גט מראשון, אלא דאסורה לראשון. וע"ע בהמשך דבריו בהערה הבאה.

ובאר"ן צבי (ותאומי לביה) סקמ"ה, הביא ג"כ דברי הד"מ, ואחר שביאר כוונתו דהש"ש הוא שמה יאמרו דמחזיר גרושתו [וכמ"ש העני ארזים], כתב דמש"כ כתב הרמ"א לריכב גט מתרוויחו ר"ל שאסורה נמי לראשון וצ"ע ממנו גט, והיינו צ"ח אינה רוצה למאן נריך להויתא בגט צ"כ, ומכ שפקסא הח"מ על הרמ"א דאף לכה"ג סגי צמיאה, י"ל דודאי גם הרמ"א סובר דסגי צמיאה, רק צ"ח נאשמיטין דאם אין רוצה למאן צו נריך להויתא צ"כ לפי שאסורה על הראשון, וזה דאיתא לקמן צסי' קי"ה סעיף י' [בקטנה יתומה] אם מיאנה בראשון ונשאת לאחר ונתגרשה מותרת לראשון, היינו אם מיאנה בראשון, אבל כאן דלא מיאנה בראשון אלא יולאח בגט, אסורה לראשון, גם י"ל דשאני הכא לפי שנתקדשה לשני ע"י אביה יאמרו העולם דמסתמא נתקדשה לראשון נמי ע"י אביה, מש"כ לא מהני צכה"ג מיאה גרידא אלא לריכב גט מראשון, ודוקא אם לא נתקדשה כלל ע"י אביה מהני לכה"ג מיאה ולר"ש א"ל מיאה, אבל אם נתקדשה על ידו קודם שנתגלה, לפי שריכב גט משני לריכב נמי גט מראשון.

ובן במלאת אבן כתב, דכוונת הרמ"א דאם אינה ממאנת בראשון ואביה קדשה לאחר אסורה לראשון, משום שמה יאמרו גירש זה וגשא זה כ"ר, ואע"ג דבחרש דכיו קדושי דרבנן לא חיישין לשמה יאמרו כמבואר בעיל צסי' י' ולקמן סי' מ"ד סעיף א', הא בקטנה [יתומה] ונתגלה אללו מבואר צסי' קי"ה סעיף כ"א דאם גירש שני לא יקיים ראשון שמה יאמרו כ"ר, וכתב צ"ש סי' י' סק"ד הטעם דהאם יש חשש שיאמרו שבעל ראשון ואיכא איסורא דאורייתא, ה"ל יש חשש שיאמרו שאביה נתן לה רשות לקבל קדושיה וכו' איסורא דאורייתא וכו'.

ובתפארת יעקב סקל"א כתב, דהרמ"א מייירי שהיתה אללו עד שגדלה וגמרו קדושי קמה, ואז אם קידש אותה האב קודם [שנתגלה] לריכב גט משיבס, כמו [ביצמות פ"ז צ'] צאשה שאמרו מת בעלה ואח"כ צא, שלא יאמרו גירש זה וקידש זה, וקמ"ל אף דכאן לא היו קדושין אח"כ, מ"מ צ"ע גט דקדושין וגשואין היא אללו, והריב"ש מייירי דלא היתה אללו אחר קדושי בחרה לכך לא צ"ע גט רק משני, והיינו דקאמר הרמ"א לריכב גט מתרוויחו ולמה יגרשה הב', ולפי ה"ל ינחא דדינה שחלל מזה ומכ כ"ל, וזה שכתב הרמ"א [אח"כ] דיש להחמיר כסברה ראשונה, וקשה כיון שכבר כתב לריכב גט הרי החמיר יותר מסברה ראשונה, ולפי ה"ל ינחא דכלא נתקדשה לסברה אחרונה אינה לריכב מיאה מש"כ לסברה ראשונה.

גם בחמקנה קו"א כתב, דהעיקר נראה דהרמ"א מייירי כשכבר נתגלה, כדמשמע מלשון הרמ"א שאם קדשה האב קודם שנגדל, משמע דעכשיו כבר נתגלה, וכבר כתבתי בסמוך [והוצא לעיל בסק"ס] דאם נתגלה ולא מיחה אף שמיחה האב בתחילה נתקיימו הקדושין, א"כ ה"ל לאחר שגירשה אותה [השני] שקודם האב

ביאור הגר"א

ויש להחמיר כסברא הראשונה [מד] ויש מחמירים עוד לומר דכל שאביה במדינת הים

אפילו

[מד] ויש מחמירים כו'.

במרדכי שם דהא דרב

ושמואל ועולא דפליגי דוקא שאביה כאן אבל במ"ה לכ"ע חיישינן שמא יתרצה וה"ל קדושין למפרע כ"כ ר"ת אבל כ' שכל הגאונים חולקים עליו :

אוצר

ס"ק סא—ס"ק סג

הפוסקים

האב, והיא לא מיתחה חזרו ונתקיימו הקדושין הראשונים ולא סגי במילון כיון שכבר נתגלה, דאין מילון בגדולה, ולריכה גע גס מן הראשון יב.

סב. ויש להחמיר כסברא הראשונה. בד"מ אות י' כתב בן זשס בתומת הדשן סי' ר"ח. וכתב"ד שם אחר שהוכיח דגם השאלות ס"ל כהב"ג [כמוצא לעיל בסק"א], כתב דא"ג דהתוס' דהיינו ר"י שבסמ"ג [עשין מ"ח] פליג על הב"ג, [מ"מ] מי יכנים ראשו להקל כנגדו דכל דבריו דברי קבלה הם, וכ"ש אי גם השאלות סבר כוותיה דהוי קדמא עובא.

גם בשו"ת מהר"ק סי' ל"ב (הא'), אחר שהעלה דכסבגדילה הקטנה אין להחירק לכתחילה להנשא בלא גע [כמוצא בסמ"ג], כתב דאף דהר"ף והרמב"ם פליגי על הב"ג, דאליכ לא לשחמייט בחד דוכתא דלימא הכי כו' [כמוצא לעיל בסק"א], וגם בחוס' שאנן כתב דלכאורה השאלות פליג על הב"ג, וגם ר"י סחר דברי הב"ג, מ"מ רצו הפוסקים אשר מתוכם יש ללמוד איסור וחלילה להחירק להנשא. ובס"י ק"ג הוסף, שמלא חסוכה בספר הישר לר"ת [סי' תקנ"ד] דס"ל דברי הב"ג, וא"כ פשיטא שאף אן ניתוס לדבריהם, ומלורף כי כל דברי הב"ג דברי קבלה, כמ"ש הפוסקים בכל מקום.

ועיין בח"מ סק"ע, שביאר דברי הרמ"א מש"כ ויש להחמיר כסברא הראשונה, דהיינו שאם נתקדשה לריכה מילון, והוסף, שכבר כתב דיש להחמיר ג"כ כסברא האחרונה דלכתחילה אין לקדשה, דאולי יקבל אביה קדושין במדכי וכמ"ש הר"ן [כמוצא בסק"א אות ג']. גם בשו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תר"ג, אחר שחילק לענין האיסור להיות אללו בין אם רק נתקדשה ובין נשאת כבר [וכמוצא בס"ק ה"ל], סיים אלל לכתחילה לא מקדשין לה, אלל שאם אמה או אחיה מלאו לה מנה אשר ייעב לה, ישרו אותה ויכתבו צויהם קנסות עד שיודיעו לו אם אפשר, ואם לאו ימחינו עד שתגדיל. ועי' במחברת הקודש, שכתב דגם לדעה הכי המוצא בשו"ע [שמותרת להיות אללו], אין לקדשה לכתחילה כיון דלא הוי קדושין כלל, רק דיעבד ס"ל דאין לאוסרה.

אמנם מלאו לאחרונים שכתבו אופנים להחיר לקדש גם לכתחילה, וכדעת הב"ג. בשו"ת הרדב"ז ה"ל, אחר שכתב דלכתחילה אין לקדשה, כתב עוד דמ"מ מסתברא לי שאם אביה ברה מחמת מרדן, או אפילו מפני חובות והניח ביתו ריקס מכל עוב ורחוק הוא שישוב לביתו, ודאי מתייחס הוא מלקדשה שם ומשליך הדבר על אשתו וקרוביו לפקח על עסקים כו', בזה אני רואה לסמוך על דברי הב"ג שכתב דשפיר עבדא, והכל לפי ראות ז"ל, ומשילין אותה אפילו לכתחילה כמו יתומה ממס, דמשום הפקר תקינו לה רבן גשואין, והד נמי דברה מחמת מרדן או ממון הרי היא כיתומה לענין זה וכו'.

יב) ועי' גם בב"ש מהדור"ק סק"א, שכתב דאפשר דס"ל להרמ"א דאם גדלה גדלי הקדושין אף שמיחה האב וקידשה לאחר, וקאי על מש"כ [מקדש] עד שתגדיל כו', כלומר אם קדשה אביה לאחר והיא גדלה אצל זה [הראשון] צריכה גט מתרוויחה, ומדמה דין זה למש"כ מהמר"ק [שורש ל"ב (דא')] והובאו דבריו בסמ"ג. בקטנה שנתקדשה ואביה כאן דאין כאן קדושין, ומ"מ גדלי הקדושין עמה, כן ה"ג י"ל אפילו מיחה האב וקידשה לאחר. אלא שבמהדור"ב השמיט זה.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דף ס"א עור א' פירש שם דין הב"ג של קטנה שהלך אביה למדכי, דמייירי שהלך על דעת שלא לשוב עוד, והפקיר ביתו ואינו משגיח עליהם כלל, ובאופן זה הוי כיתומה גמורה ויש יכולת ביד אמה לקדשה מדרבנן, ולא קשה קשיית הראשונים על הב"ג, מכל דמחרן בגמי בקדושין מ"י א' כגון שנעשה זה מעשה יתומה בחיי האב ולא קמחרן דהלך אביה למדכי, משום דזה וכלל בכלל שנעשה זה מעשה יתומה בחיי האב, ובאופן זה לא שייך לחוש שיקדשה האב [לאחר], דהא אינו חושב כלל על בני ביתו, וגם יחשוב שמה קידשה אמה, דהא יש בידה לקדשה, ועפ"י מסיק בסוף דבריו, דמחרן שאין שום ראייה לחלוק על הב"ג, והשאלות והדברים מתקבלים מלד הסברא, לכן י"ל להורות כדבריהם, אך לריך מאוד להחייב בשעת מעשה אם דעת האב לחזור לביתו, ועוד פרטים כאלו, ואין לדין אלל מה שעיניו ראות. [ועיין במרדכי פ"ב דקדושין סי' תקט"ז בתשובת ר' אליעזר צ"ר שמעון, דאחר שכתב להחמיר בנידון מחשש שמה נתרצה האב וכמוצא בס"ק שאח"כ, הוסיף עוד וכ"ש באיש שהניח ביתו על דעת שלא יחזור עוד שהיא כיתומה בחיי האב, אלל שלא הזכיר דברי הב"ג].

סג. ויש מחמירים עוד וכו'. מקור הדין לויין בפנים מרדכי פ' האיש מקדש, והוא שם בס"י תקט"ו. ועי' בהגר"א סקמ"ד שהמרדכי כתב בן זשס ר"ת, דהא דרב ושמואל ועולא פליגי [בקדושין מ"ד ב' אי חיישינן לשמא נתרצה האב], דוקא כשאביה כאן, אלל כשהוא במדכי לכו"ע חיישינן שמה יתרצה והו"ל קדושין למפרע. ובפנים המרדכי מוצא יותר, דר"ת פ"י דהא דעולא לא מייירי בדליתיה לאב, שא"כ איך יתיר עולא ספק א"א, שמה יתרצה האב וכו' וכו' להו קדושין למפרע, אלל ש"מ דליתיה לאב ובהא פליגי, רב ושמואל דברי מדשתיק אודויי אודי ליה, ועולא סבר מירתח קח רחם. והוסף שם במרדכי ה"ל, דאי איתוקם הלכה כרבינא דלא סבר להא דרב ושמואל, ה"מ היכא שהאב צעיר בדפי ר"ת כו', אלל היכא שאין האב צעיר איכא למימר הלכה כרב ושמואל, ואע"פ שהסמ"ג והמיימוני ובה"ג לא חילקו בין הוא צעיר או אין צעיר, סתמו דברו ולא פירשו, וכן פסק אבא מרי וחילק בין איתיה צעיר בין ליתיה צעיר.

ועי' בח"מ סק"ל, דפסק מקודשת היינו שצריכה גע ולא סגי לה במילון, והביא לשון המרדכי שכתב ח"ל: ועשה לפי דרכו ויעילו קדושין אלו שלא תלא ממנו אלל בגט ומילון, או שיצא אביה בימי קטנות וימחה מיד שישמע וכו'. ודברים אלו הם מתשובת ר' אליעזר צ"ר שמעון שהביא המרדכי שם אחר שכתב דעת ר"ת.

ובשו"ת מהרשד"ם סי' ר"ו, שדן צעני שהלך לארץ אחרת והניח את ביתו אלל אשתו, וכשראתה שאין לה כח לקיים את ביה נתנה לאחרים לגדלה ולהשיאה, והשיאה ומילנה, כתב דעומד לפנינו כצרת ר"ת שהביאה המרדכי, וכפי הנראה מי שיעיין שם במרדכי ימלא שיש רבנים המסכימים לדעתו, ומי דזור הזה יערצ אל לבו לעשות מעשה להקל בדבר ערוה נגד סברת ר"ת, ומסיק דהלכה למעשה בנידון שלפנינו אע"פ שיש מקום רב להקל, נראה צעני כיון שהיא קטנה וליכא כל כך עיגונא ואפשר לבדר הדברים, ראוי לחוש לסברת הגאונים הסוברים שהלכה כרב ושמואל, [והוצאו דבריהם בסמ"ג אות ג'] שיש לחוש שמה נתרצה האב ולריכה גע ומילון

אוצר

ס"ק 30

הפוסקים

ונמאן, ושכן דעת ר"ת. ובכנה"ג הנהגו' אות ל"ה, אחר שהביא חשבת הגאונים, כתב שכן הסכימו מהר"ם הלוי, והר"ר יצחק אשכנזי בהשגחה כח"י. וכן דעת הכנה"ג עלונו בהשגחתו שבני משה (להר"מ שלטון) סי' נ"ה, והסכים לפסקו בכללות הבני משה שם, וכמוצא להלן.

ובעצמות יוסף לך מ"ה ח' ד"ה ורחמי דצרי המרדכי, הביא דעת ר"ת ה"ל, וכתב דגם הראש"ד המוצא בחי' הרשב"א דף מ"ה ס"ל כר"ת, דמוקי פלוגתא דעולא ורב ושמואל בשתקדשה במעמד האב ולא מהה, משמע דאם אינו צעיר חיישין אפילו לעולא וכדעת ר"ת א, וע"ש מה שדחה קושיית הרשב"א על הראש"ד, ושעפ"י מוקי הרשב"א דהסוגיא מייירי בהלך אציה למד"ה, ומסיק בסוף ד"ה והרב, דכיון שכתב המרדכי בשם ר"ת דבשחין האב צעיר חיישין להחמיר, וגם המרדכי הודה לה, נראה שיש לחוש לאותה סברה להחמיר.

ובחמקנה קו"א ביאר טעם המחמירים, דכיון דשמעין ליה לרב דס"ל [בקדושין מ"ה צ'] בנתקדשה לדעת אציה והלך אציה למד"ה ועמדו וגשחת דאובלת בתרומה, משום דמסתמא נתרלה, וס"ל לרב הוגה בנתקדשה לדעת וניסת שלא לדעת ואציה כאן דאינה אובלת בתרומה אפילו שחך דאמרינן מסתמא מרתה רתה, [כרי מוכה דהלך למד"ה עדיף], וכ"ש לפי מש"כ לעיל דהיכא דאציה כאן דאמר רב דלריכה גט ומיאון היינו דוקא לאחר ששמע האב, אבל קודם ששמע ס"ל לרב דהיא יכולה לעכב ואינה לריכה גט לכו"ע, וגבי הלך למד"ה אע"ג דלא שמע ולא ישמע לעולם אפילו הכי אובלת בתרומה, כרי מוכה להדיא דכשהלך למד"ה עדיפא טובא לרב, ח"כ לדיון נהי דלא קיי"ל כרב כשהציה כאן, אבל כשהלך למד"ה מ"ל למיפסק דלא כרב, ועוד י"ל דבוכחה המחמירים משום דס"ל כשיטת ה"א דלא תקנו חז"ל קדושין לקטנה שהלך אציה למד"ה, וכמו שהוכיח הראש"ש [צפ"ב דקדושין סי' ח'] מדלא משני [הגמ' שם ב"דף מ"ה צ'] אליבא דעולא מחניי דריש יבמות כשהלך אציה למד"ה ע"ש, וקשיא להו דלמא באתמ לא תקנו לה קדושין כמו ליחומה, ואע"כ דבהלך אציה למד"ה עדיפא עפי דהוי חשש קדושין דאורייתא ולריכה גט.

ובשו"ת מהרש"ך ח"א סי' ו' צידדון הרשד"ם ה"ל, אחר שציאר ג"כ דמדצרי כל הפוסקים שבסעיף י"א מצואר דאין חוששין שמה נתרזה האב, והביא דצרי ר"ת, מסיק דנראה צ"ד דאין כאן מקום לחוש להלריכה גט לקטנה הזאת, דכיון דכל הנהו רבנותא שכתבו ס"ל דבסתמא לא חיישין שמה נתרזה האב, ודאי דאליבאיהו אין כאן צות מחוש ואפילו מיאון אינה לריכה י, וכל המיקל ואילו כותיה לא הפסיד.

ועיי' דצרי ריבות סי' שס"ו שהשיב ג"כ צידדון הרשד"ם, וכתב להחיר צ"ו גט מכה ס"ס, ספק אם הלכה כהסוברים [לעיל בסעיף י"א] דבנקדשה עלמה שלא לדעת אציה אפילו נתרזה האב לא הוי קדושין, ואת"ל דלית הלכתא כוותיהו חלל אם נתרזה הוי קדושין, ספק אם היה הריזוי קודם המיאון או לאחר המיאון, שם היה לאחר המיאון נפקעו הקדושין לפני שנתרזה, ולא הזכיר כלל דעת ר"ת שבמרדכי ה"ל.

ובתהלה לדוד סי' כ"א אות ו', כתב על דצרי הרמ"א דחולקים עליו כל הפוסקים, דהא כולם כתבו לדינא דבב"ב דתקנו מה רבנן קדושין ולריכה מיאון, אבל גט אינה לריכה דלא חיישין שמה נתרזה האב. ועי' עוד בדצרי להלן. גם צערוך השלחן סעיף כ"ג, כתב דרוב הפוסקים אינם סוברים כן.

וכן ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דף נ"ע ג', הביא דצרי ר"ת, וכתב דעמו הוא עפ"י הסברה דאם נתרזה אח"כ חלין הקדושין למפרע [משעת קדושין], אבל כבר הראיתי דכל הפוסקים לא חשו לקדושין למפרע [אף הסוברים דנתרזה אח"כ מהני, וכנ"ל בסק"ל אות צ' ד"ה וכתב], וסברת ר"ת סברת יחיד הוא.

ויש שכתבו דגם ר"ת לא החמיר להלריך גט ומיאון, רק אם מיאנה אינה לריכה גט, ויש שחלקו עליהם בזה. בפתארת יעקב סק"ל כ"ג כתב על דצרי הכ"מ ה"ל שהביא מתשובת הראש"ש שבמרדכי דלריכה גט ומיאון, דבאתמ המעיין במרדכי יראה להדיא דכתב מקודם שם בשם ר"ת בעל סברה זו דחושש

אולם דעת הרב פוסקים שאין לחוש לשמה נתרזה האב כדי להלריך גט. עי' בהגר"א סוף סקמ"ד שהביא מהמרדכי ה"ל, שכתב דכל הגאונים חולקים על ר"ת. ועי' צפנים המרדכי שכתב כן בתחילת דצרי, דרוב הגאונים הסכימו כולם דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אציה צין הוא צעיר צין אינו צעיר אין חוששין שמה נתרזה האב כרצינא שהוא נתרזה דלא סבר הכ דרב ושמואל דאמרי לריכה גט ולריכה מיאון, ח"כ יהיה הלכתא כעולא [וכרצינא] דאפילו מיאון אינה לריכה, וכ"פ הגאונים דאינה מקודשת, ואם גירשה הגט אינו פוסלה מכהונה. וכתב בפסקי הגר"א, דמשמע מדעת הגר"א שנוטה להלכה דלא הוה מקודשת אפילו מספק, דלא כהוש מחמירין ברמ"א.

ובשו"ת הראנ"ה סי' א', בהשגחתו הראשונה שם, האריך לצאר דעות הפוסקים צדין קטנה שנתקדשה שלא לדעת אציה [שבסעיף י"א], שאין חוששין שמה נתרזה האב, דהלכתא כעולא דפלוג על רב ושמואל [בקדושין מ"ד צ'] וס"ל דלא חיישין שמה

(ג) עי' בעצי ארזים סקמ"ה שדחה דבריו בדעת הראב"ד.

(ד) הנה מש"כ דאפילו מיאון אינה צריכה, היינו מטעם דפסק כעולא דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אפילו מיאון אינה צריכה, אך להפוסקים הסוברים דקטנה שהלך אביה למד"ה חיקנו לה רבנן בשואין צריכה מיאון, אפשר שגם הוא יודה שצריכה כאן מיאון אלא שלא הביאם.

אוצר

ס"ק סג

הפוסקים

שנא התרלה האב וסגי ליה בגט או מיתון, והיינו כיון דהיא יכולה לעכב חו לא מהני ריטוי האב, ומה שכתב המרדכי שם [בתשובה הראשונה] גט ומיתון היינו דשם חושש לפי המעשה לדברי רב ושמואל שפסקו לריכה גט ולריכה מיתון דמסתמא ניחא ליה בעת קדושין והוי קדושין דאורייתא מיד מאז אכל לדין דקיי"ל דלא כרב ושמואל [כמבואר לעיל בסעיף י"א] רק לחוש שמא יתראה כשישמע כמ"ש ר"ת שם קודם, ובהא במיתון סגי כנ"ל, וכ"ש לפי הכ"מ ברמב"ם [בפ"ג דאישות הל' י"ג, וכמוצא בסק"מ אות ד', בדיון קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה], דאפילו נתראה בעת קדושין מהני מיתון יודע לדעתה דידה נתראה ח"כ במיתון ודאי סגי כנ"ל, ולפי"ז מש"כ הכ"ש [בסקל"ד דאפילו לרבינא דלא חייש שמא התרלה האב, היינו כשאביה כאן, אכל אם הוא במדינת חיישין], ליתא, דזכו דעת ר"ת ולדידיה סגי במיתון, ודברי הרמ"א הם דברי המרדכי שהח"כ דחיישין שנתראה בעת הקדושין, ובאמת אינו ענין רק לפי המאורע שם שיהי מקום לחוש לדבר ושמואל, אכל היכא דליכא למיקם עלה דמיתא דליתא לדבר ושמואל לא חיישין כלל, רק למ"ד דנתראה אח"כ מהני [כמבואר לעיל שם], לעולם יש לחוש שיתראה כשיבוא אכל במיתון סגי כנ"ל.

ובתהלה לדוד סי' כ"א אות ו', כתב דלפנינו בספר הישר לר"ת סי' תקל"ד מבואר דאינה מקודשת רק למיתון, והיינו תקנת גשוזין דכ"ג, והביאו בשו"ת מהרי"ק סי' ק"ג. ובשו"ת הראנ"ח סי' א', אחר שהאריך לומר דכל הפוסקים חולקים על ר"ת כנ"ל, כתב עוד בתשובתו השניה עמוד ל"ג עור צ', דכ"ש בדברי ר"ת בעצמות אפשר לפרש בהם דעד כאן לא חלק ר"ת אלא להאריכה מיתון כשאין אביה בעיר, ושלא יכיר בכלל אפילו מיתון אינה לריכה דקאמר עולה כשאביה בעיר, שאם אין אחי מקיקה מיתון נהי דלא חיישין דשמע האב ונתראה, מ"מ שמא יבא היום או למחר ויתראה וגמלתה מקודשת למפרע, וגמלתה מחירין ספק ח"א, ולכן דין הוא שכתב לריכה מיתון, דכשתא אפילו יבוא אח"כ האב ויתראה לא הוי קדושין למפרע דבין הוא ובין אביה יכולין לעכב, ועיי"ל דס"ל לר"ת דאפי"ג דעולה לא חיישין לשמא נתראה, היינו שמא נתראה לחול הקדושין, אכל לענין מיתון מיהא דאין לריך רצוי גמור אלא שלא יכיר מוחה, מודה עולה דליכא למיחש לבה"ג, וא"כ אי אפשר לומר דעולה מיירי כשאין אביה בעיר, ובפנים אלו ועוד פנים אחרות אפשר לפרש דברי ר"ת וכולו סלקו אליבא דהלכתא שפיר, והכלל שלא אמר ר"ת אלא לענין להאריכה מיתון, וכפשט הלשון הכתוב במרדכי לריכה גט או מיתון דמשמע במיתון לתודא סגי, ויש הוכחה לזה ג"כ מתשובת ר"ת [בספר הישר סי' תקל"ד] שהוצאה בשו"ת מהרי"ק סי' ק"ג, והמדקדק בדברי התשובה יראה דס"ל לר"ת דקטנה שהלך אביה למדינת חיישין לא קים לן אם שמע והתראה או לא, אין חוששין לה כלל להאריכה גט אלא מיתון בלבד, ועם זה כבר היינו יולאים מחשש דברי ר"ת, ואחר שחילק עוד לר"ת בין שדיק האב ללא שדיק ובמבואר להלן, הביא שוב בעמוד ל"ב עור צ' מתשובה השניה שבמרדכי [היא תשובה הראשונה כנ"ל], וכתב דפני הגרסה שם מכלל דבריו שדבר זה נתן לשטורים ומי שכוונת ביתו ריקס וכלך לי אמרינן דמסתמא ניחא ליה שנתקדש בזה

אולם יש שחלקו על זה, והוכיחו דלר"ת יש להאריך גם גט. בשו"ת מהרש"ם סי' ר"ג, הביא לשונות המרדכי דלכאורה קשין אהדדי, דמתחילה כתב בשם ר"ת דאין יתיר עולה ספק ח"א, ואח"כ כתב במרדכי דמ"מ נלמוד דלריכה גט או מיתון, הא לספק ח"א מה מעלה ומוריד מיתון, וכן מש"כ המרדכי אח"כ דליכא דליתיה בעיר הלכא כרב ושמואל, ח"כ ודאי גט ומיתון יחד בעינן, וכתב לתוך דבריו מהפסקא ליה בדעת ר"ת כשאין אביה בעיר אם עולה יודע לגמרי לרב ושמואל דלריכה גט ומיתון או דלריכה רק גט ולא מיתון, ומ"מ גט בעינן, ועוד יש לפרש דודאי מן הבחנים תרומותיו צ"ע, ומש"כ גט או מיתון, היינו במקום שנתראה האב שידענו כן שידע ושתק לריכה גט, אכל במקום שידענו שערדין לא ידע האב, מיתון לבד סגי לפי שנתבענו הקדושין במיתונה, ומש"כ מהרי"ק בשם ר"ת, נראה בעיני דלא פליג אהא דר"ת דליכא דליתיה בעיר חוששין שמא יתראה האב [ודלא כהתבאר לדוד, וברא"ת כנ"ל], דהכי קאמר ועל קטנה שנשאת ואביה במדינת חיישין בעיר דהוי קדושין דרבנן ולריכה מיתון, היינו בדיועין שלא שמע האב, דהיינו דפליג על אלו דס"ל שלא תקנו רבנן גשוזין לקטנה שאביה קיים ולדידהו לא לריך אפילו מיתון כו', ודחה גם מי שראה להביא בתשובה הראשונה שבמרדכי במקום גט ומיתון דל"ל גט או מיתון, דמנ"ל למדחק ולומר או מיתון מאחר דליכא גאוניס דסברי כרב ושמואל דלריך תרומותיו.

ובשו"ת מהרש"ך ח"א סי' ו', אם כי פסק דלא כר"ת משום שרוב הפוסקים חולקים עליו כנ"ל, מ"מ כתב בדעת ר"ת דלריך גט ומיתון, והביא בדבריו במש"כ דכשאין אביה בעיר צ"ע דל"ל דעולה גט או מיתון, דל"ל גט ומיתון, ובעצמות יוסף לדף מ"ב ח' ד"ה וראיתי בדברי המרדכי, הסכים לדעת מהרש"ך להביא במקום גט או מיתון דל"ל גט ומיתון.

ויש שכתבו לחלק לר"ת בין שדיק האב ואח"כ נתקדשה דלא יש להאריך גם גט, לבין לא שדיק האב, ויש שחלקו גם על חילוק זה. בשו"ת הראנ"ח סי' א', אחר שהאריך לומר שכל הפוסקים חולקים על ר"ת, ואפשר לומר דגם ר"ת לא מלריך גט אלא מיתון וכנ"ל.

לנעורותיה לא כ"ש שיהיה בעלה בטל לגבה, ואיכא למימר נתרצה האב בכל אשר תעשה, כי בטח בה לב בעלה. ועי' בח"מ סק"ב השיך לסעיף י"א, דמשמע מתוך דבריו דמפרש דאמנם דין הרמ"א דהאב היינו באופן דנידון הראב"ש, דאנן סהדי דנתרצה כו', ומש"ה צריכה גם מיתון.

(טו) היינו דהעובדא היתה שם באחד שהלך מביתו והניח ביתו ריקם ואשתו שהיתה אשת חיל ומפרנסת הבית השיאה את בתם הקטנה, וכתב שם דיש ללמוד ק"ו, דהא אפילו בת קטנה שמתקדשת ע"י עצמה אנו חוששים שמא נתרצה האב אף כי אינה חכמה, כ"ש זאת המתקדשת בגיורת אמה בעלת דעת נבונה וגברת בית כו', ותתן טרף לביתה וחוס

ביאור הגר"א

[מה] מעשה כו' ופ' דאם
כו' כמ"ש רפ"ב האב
מקדש כו' וכמ"ש בש"ע
ס"ז :

אפילו קדשה קטנה עלמה חיישין שמה אם שמע האב הוי מתירא וכו"ל ספק מקודשת
[מרדכי פ' האיש מקדש] [מה] מעשה באחד שגורש אשתו ופסק עמה שהיא תטפל בצנותו
לזון ולהגדילן ולהשיאן וכן עשה וזה האב ומהה צנשוני צנותו הקטנות ופסקו
דאם צוה להשיאן ולהגדילן מה שעשה עשו

ואינו

הפוסקים

ס"ק סג—ס"ק סה

אנצר

השיאה] הוי כמו שידכו, ואפשר דאפילו יאמר בפירוש שלא נתירא
אינו נאמן.

ואם יש לחלק בזה בין קטנה לנערה. ע"י צ"ח ס"ק סג.
ובשם החתם ס"ח או אביה קודם שנתרצה האב, מבוחר לעיל
בסעיף י"א.

סד. אפילו קדשה קטנה עצמה וכו'. כתב הב"ש בסק"ד
לר"י שהביא הרמ"א בסעיף ז' [דאין זה קטנה יכולה לקבל
קדושה אלא האב צעמו לר"י לקבל, וחולק על הפוסקים דס"ל
דיוכל האב לומר לזון קטנה לאי וקצלי קדושין] ליתא דין זה.
ובתפארת יעקב סק"ג הביא דברי הב"ש, וכתב דמיא משכח
לכ שקיבל אחר הקדושין עברה, [ע"י מה שהוצא מדבריו
בסעיף ז' הערה ז'], או שנתקדשה צנוה דבהא לכו"ע יכולה
להתקדש צנוה האב. [ע"י צוה בסק"ח אות ה'].

ובחמקנה ק"י"א כתב על דברי הב"ש, דודאי נפק"מ לדון זה
כשהיתה נערה דודאי מודה הרא"ם [הוא ה"י"א ה"ל],
דבנערה יוכל לומר לה נוק"מ, כיון דיש לה יד, [במבואר בסק"י אות
ה'] וכן בקטנה שקדשה אחיה ואמה [ה] דודאי מהני כשאומר להם
נוק"מ, אלא כוונתו דדין זה שכתב הרמ"א שקדשה קטנה את
עלמה, והוא לשיטתו שכתב לעיל בסק"י [דלכ"י"א לא מהני גב
ריווי האב], אך כבר כתבנו בסעיף י"א דאינו מוכח, [דריווי
עדיף מלאי וקצלי קדושין ומהני אף לה"י"א, אי"כ הכא אף לה"י"א
יש לחוש בקטנה שמה נתירא האב]. וכ"כ בארץ לבי (ותאומי
צביה) סק"מ דלפי מש"כ לעיל בסק"י, י"ל דמיא ריווי שלו
מהני. [והוצאו דבריהם בסק"ג אות ד' ד"ה וכתב, וע"ש שגם
צנוי ארזים דהם סברת הב"ש, ומשום ד"ל צהא דמהני ריווי כטעם
הרמב"ם כו', וע"ש דלכ"י"א לא מהני ריווי בקטנה אלא
כשהקדושין צעין].

סה. דאם צוה להשיאן ולהגדילן וכו'. כתב צ"ח סק"י
דאפי"פ שהזכיר צווינו לגדלן ולהשיאן, אין הכוונה להשיאן
אחר שגדלו דוקא, אלא שני דברים הן, לגדלן לחוד ולהשיאן לחוד,
וליון לעיון שם צנוה התשובה. וצ"ש סק"י"ה בוסף עוד, דאפי"פ
דבאומר לשליח עול חפץ ותן גט קפידא הוא שאל יגרש עד שתתן
לו, שליח שליח, ע"ש צריב"ש.

ובטיב קדושין סק"י"ט, תמה על הרמב"ם שלא הביא שום ראיה
לזה ומ"ל דלא קפיד צב"ה"ג, דהא ליתא להלן ס"י נ"י
סעיף ד', דקטנה אציה יכול לעכב הנשואין [עד שתגדיל], דילמא
מתירא ונפלה עליה, אי"כ י"ל דצב"ה"ג לא נתירא כי אם להשיאן
אחר שיגדלו, אלא לא כשהיא קטנה, ונראה דגם הרמב"ם לא אמר
כן בהחלט ומידי ספקא לא נפקא, גם מבואר צריב"ש שהיו עוד
לשונות אחרים צעור החיוב, אלא להחליט דלא קפיד ל"ע.

ובערוך

בשערי צדק ח"ג שער ג' ס"י א', בתשובה השניה שם. [ואולי סברת תשו'
זו כהשאלות המובא בסק"ט ד"ה אולם, דכל תחששא דרב ושמואל
אם נתירא האב, הוא רק בנערה, ושגרם כך בגמ' שם, אבל בקטנה ודאי
לא נתירא האב, וע"ש בהערה].

וכנ"ל. כתב עוד צעמור ל"ד טור א', דאפילו מי שלבו נוקפו עדיין,
הנה אף החוששים לרב ושמואל שמה נתירא האב, לא חששו אלא
בשדריך אלא בשלא שדך לא, במבואר בגמ' שם, ומעתה יש לנו לומר
אפילו כשנפרש דברי ר"ת לפי הנראה מהם לכאורה להזקיקה גט,
מיהא עד כאן לא קאמר אלא בשדריך ובצב"ה"ג הוא דס"ל לר"ת
ולמרדכי דעולא דכשאין האב צעיר חייש לשמא התירא, וכן נראה
ג"כ מלשון המרדכי דמפיק ליה בלשון הלכה כרב ושמואל, אלא
בשלא שדך דרב ושמואל לא חיישי כשהוא צעיר, לעולא נמי לא
חיישין כשאנו צעיר, ואפשר דחיינו טעמא דכל הפוסקים שהביאו
דברי הצב"ה דקטנה שהלך אציה למרה"י דחקיו לה רבין נשואין
להצריכה מילין, ד"ל דלא פליגי אר"ת, דר"ת לא קאמר אלא
בשדריך ודברי כל הגדולים נאמרו בלא שדך, ולכן לא חששו לר"ת,
ומסיק צידדו דמיא זכינו לדון ממני"פ שאם דברי ר"ת נאמרו
אפילו בלא שדך, מיא ע"כ כל שאר הפוסקים חלוקים עליו כמ"ש,
ואם שאר הפוסקים לא פליגי על ר"ת, שדברי ר"ת צדכו ודברי
כל שאר הפוסקים בלא שדך, אי"כ צ"ד שלא שדכו לא חיישין
למדי.

גם בשו"ת מהרש"ך ח"א ס"י ו', אחר שכתב לומר שכל
הפוסקים חלוקים על ר"ת וכנ"ל, כתב עוד דאפילו אם נראה
לחוש לסברת ר"ת, נראה דחיינו דוקא בשדריך האב ואז חיישין
שמה נתירא האב, דאפי"פ רב ושמואל דס"ל דחיישי שמה נתירא האב
לא הוי אלא בשדך כמו שמפורש בגמ', וצ"ד כפי מה שכתב
בשאלה אין כאן שידוכי האב אציה הצה הקטנה להמקדש, אי"כ כל
הנפין שיון דאין לחוש כלל שמה נתירא האב.

אולם צעמור יוסף לך מ"ה א', אחר שהעלה שיש לחוש לדעת
ר"ת להחמיר, כתב בסוף ד"ה וברב, דמש"כ המהרש"ך
שדברי ר"ת הוא דוקא בשדריך אלא בלא שדך לא, לי אין זה הכרח,
כיון דאמר מילתיה על עולא, ועולא איירי כולל בין שדך ובין לא
שדך.

גם בתשובת הכנה"ג שצנני משה (להר"מ שלטון) ס"י נ"ה, אחר
שהביא דברי הרא"ם והמהרש"ך שחילקו בין שדך ללא שדך,
ושהעמדות יוסף חולק עליהם, בוסף דגם בתשובת כח"י לרב
יחק אשכנזי כתב שיש לחוש לסברת ר"ת אפילו לא שדך ודכ"ע
מודו לתשובה זו. ומסיק צידדו דחיישין לקדושה ולצריכה גט
אפילו בלא שדך, אם לא צמקוס עיגון שאי אפשר להשיג גט
מהמקדש ולא שידכו, י"ל כדעת המקילין דמילתיה מילין, והסכים
לפסקו בכללות, גם צנני משה שם. גם בהמקנה בקו"א, אחר
שביאר טעם המחמירים כנ"ל, מסיק דצריכה גט אפילו בלא שדך
האב. ובכנה"ג הגצ"י אות כ"ז, מביא עוד מחשבי מהר"י אשכנזי,
שכתב צידדו, דאפילו נפרש לר"ת דוקא בשידכו, מיא צא"ש עני
וחוזר על הפתחים שהניח צוה ציד עשיר ותהי לו לצו [והוא]

(סז) וע"י בשו"ת הגאונים ס"י רכ"א שחילק בזה בין קטנה לנערה אף
שקידשוה אחיה ואמה, שנשאל בקטנה שקידשה אחיה או אמה ועדיין היא
קטנה, ואביה במקום חרוק [אם] שייכי בה קדושין או לא, וכתב דלא שייכי
בה קדושין ולא בעיא גיטא, במה דברים אמורים בקטנה, אבל בנערה שייכי
בה קדושי מספק שמה נתירא האב וצריכה גט. ותשובה זו תובאה באריכות

ביאור הגר"א

[מו] ובלבד כו'.
כמש"ש בהג"ה:
[מו] אבל כו' דהרי כו'.
כנ"ל סי' ל"ו ס"ג
ועבר"ש סי' קצ"ג:

ואינו יכול למחות [מן] ובלבד שזה כן לפני עדים כי שלוח קבלה לריך עדים כמו שנתבאר לעיל סי' ל"ה סעיף ג' [מן] אבל אם אמר שיהא כח צידה להשיאן כשיגדלו והיא השיאן בקטנותן אין צמטשים כלום ויוכל למחות דהרי שינתה ממנה שזה לה (ריב"ש סי' קל"ג *):
טו : המקדש בתו סתם או שאמר לו אחת מבנותיך מקודשת לי
אין הבוגרת בכלל

אפילו

* בכל ספרי השו"ע כתוב כאן סי' תצ"ג, והוא ט"ס וצ"ל כנ"ל, והוא מאותה התשובה המובאה בתחילת דברי הרמ"א.

אוצר

ס"ק סה—ס"ק סט אות א

הפוסקים

טע"ף טו. סט. המקדש בתו סתם כו' אין הבוגרת בכלל.
א. האם באומר סתם בתך מקודשת לי, אין הבוגרת בכלל אליבא דכו"ע. לשון השו"ע כאן הוא מהטור. וכתב צ"ש סק"ח דתו סתם היינו שאומר בתך מקודשת לי, ולאפוקי דעת ר"ת שכתב אם אמר בתך משמע הגדולה קאמר וכיו קדושים המסורין לציאה, ואין קיי"ל אין הבוגרת בכלל, אפילו אם נתנה היא לו רשות לקדש אחריו לא שצ"ק אינש מלוא דרמיא עליו לקדש הבנות אשר הן ברשותו ועבד מלוא דלא רמיא עליו היינו הבוגרת דאינה ברשותו, ומכ"ש כשאמר אחת מבנותיך מקודשת לי, דגם ר"ת מודה לה כמובא להלן].

ודעת ר"ת כנ"ל הוצא ג"כ צטור כאן, דאחר שהוציא דעתו לענין אם שידך בתו הגדולה וכיו לו צטור אחרות, ואמר לו המשך בתך מקודשת לי דעתו על המשוכת ולא על האחרות [וכצ"ע שח"ז], כתב ח"ל: ועוד היה אומר ר"ת אפשר לומר אפילו לא אמר בתך הגדולה, אלא בתך סתם דעתו אגדולה אפילו בלא שידוכי, דלא חשיב קדושים שאין מסורין לציאה אלא כשאמר אחת מבנותיך, ומי"מ לא להורות הלכה למעשה אחר כן.

וכתב הב"ח צביאור הדברים, דר"ת היה מפרש הא דתנן המקדש את בתו סתם אין הבוגרת בכלל, דאינו כפרש"י שצ"ל בתי מקודשת לך, דהתם פשיטא דדעתו על הגדולה אפילו בלא שידוכי, משום דלא יעשה כן במקומו לתת הלעירה לפני הבכירה, אלא מחני' דוקא באומר לו אחת מבנותיך, כיון דתלי בדעת האב אחריו לא שצ"ק אינש מלוא דרמיא עליה כו', [ולכן אין הבוגרת בכלל], אבל באומר בתך מקודשת לי, ודאי דעתו על הגדולה משום דלא יעשה כן במקומו, וכיון דלא תלו ליה בדעת האב, ח"כ גם דעת האב על הגדולה, אלא דלמעשה היה חושש ר"ת לפרש"י, דאף באומר בתך מקודשת לי דינו כאילו אמר אחת מבנותיך, דתלי בדעת האב ואחריו דלא שצ"ק, וכולן צספק וכולן לריכות גט, וכן הסכימו החכמים שדורו כמבואר בפוסקים [שם], ושאף ר"ת חזר בו ולא עבד עובדא.

ובחמקנה קו"א העלה דאפילו לדעת ר"ת אין הבוגרת בכלל גם באומר סתם בתך מקודשת לי, והשיג על הב"ח וצ"ש כנ"ל בדעת ר"ת, וכתב דלפי דבריהם כיון דלר"ת הביגרת מקודשת צודאי ולא מצינו חולק עליו אלא דלא כיו ודאי קדושים, ח"כ מנ"ל להשו"ע דאפילו ספק לא כיו, וכ"ש דקשה על הטור דסתם צתחילה המקדש בתו סתם אין הבוגרת בכלל, ואח"כ הביא דעת ר"ת דאפילו לא שדך ולא אמר לו בתך הגדולה מסתמא דעתו על הגדולה אלא שלא סמך עליו למעשה, אך הנראה בדעת הטור ושו"ע דאף דס"ל להטור דצדיך אפילו צבוגרת דעתו עליה כדמשמע מלשון וכן אם שידך בתו הגדולה כו' דקאי אדלעיל דמייורי צבוגרת כמ"ש צצ"י [כאן] אבל מש"כ ועוד היה אומר ר"ת [דבאומר בתך מקודשת לי כו'] לא קאי על הבוגרת [רק על הגדולה שצקטנות], והטעם שהרי כתב צצ"י גבי שידך דס"ל להטור

ובערור השלחן סעיף כ"ד, אחר שהוציא דברי הח"מ דלהגדילן ולהשיאן הם שני דברים, הוסיף, דנ"ל דזהו מפני שאמר ג' דברים לזון ג"כ, כמ"ש [הרמ"א צתחילה דבריו], אבל אם אמר רק להגדילן ולהשיאן, אפשר לומר שהיתה כוונתו להשיאן רק צגדלותו, ולכן כיו ספק קדושים.

סו. ואינו יכול למחות. כתב צט"ז סק"ג דנראה פשוט דכל זמן שלא עשתה כלום יכול למחות להבא שלא תקדשה צקטנותה, דהא היתה לעיל צסי' ל"ה סעיף י"ג שהמשלח יכול לצטל השליח ששלה לקדש, וכ"כ נמי כאן שמצטל מה שליח לה.

ובערור השלחן סעיף כ"ד כתב, דאין לשאול דאע"ג דעשה אותה שליח לקצלת הקדושים, אבל למה לא נישחש לשמא ציעל שליחותה קודם שקדשה אותה, דנ"ל דודאי אם טוען כן חיישין לה, והכי דלא מלמדינן לו צודאי, מי"מ אין רק ספק קדושים, אלא צמטשה זו לא טען זה אלא שמיחה עתה ואין ציבחתו למחות כמו שפסקו.

סז. ובלבד שצוה כן לפני עדים וכו'. כתב צח"מ סק"ב, דכבר כתב הרמ"א צעלמו צסי' ל"ה [סעיף ג'], דגם בשליחות האשה בלא עדים יש להחמיר וחוששין לקדושים, רק דאם כיו עדים כו' קדושים גמורים. וכ"כ צצ"ש סק"ו, וכן העתיק צטור השלחן סעיף כ"ד.

אולם בתפארת יעקב סק"ג הביא דברי הח"מ והצ"ש, וכתב דנראה דהיינו דוקא באומר לפני עדים, אבל בלי עדים כיון דאין כאן רק ספק קדושים לא מעייל איניש נפשיה לספיקא, ויש לנו לדון ולהשיאן כשיגדלו קאמר, או להספיק להם לרכס דהוא מיקרי להשיאן, חדע ולהשיאן כשיגדלן [כמובא להלן צרמ"א] ע"כ הכוונה מה שיספיקו להם לרכי נשואין, ה"ה צהא י"ל כן כיון דלא מעייל איניש נפשיה לספיקא, ומאחזי ד' יתן להם כה ספק קדושים, וזהו שכתב הרמ"א ובלבד שצוה כן לפני עדים, דכלא"ה אפילו ספק לא כיו.

סח. ויוכל למחות וכו'. כתב צח"מ סק"ג דאף שלא מיחה אין כאן קדושים מאחר שצברה על דבריו וכיו קפידא, דומיא לאומר לשליח קדש לי אשה צמקום פלונית והלך וקדשה צמקום אחר דהוי קפידא, וכמו שנתבאר לעיל סי' ל"ו סעיף ג'. וכ"כ צצ"ש סק"ז. וצטור השלחן סעיף כ"ד הוסיף, דיולאה גם בלא מיחול לכל הדעות.

ובחמקנה קו"א כתב על דברי הח"מ והצ"ש, דאינו מוכח, דנ"ל דהכי דהשליחות של האם צעלה, מי"מ לא גרע מאילו קדשו הבנות את עצמן דאם נחלצה או שחק כשצמטע י"ל דהוכיח סופו על תחילתו דניחא ליה צקדושי עצמן, וכ"ש צהשיאה את עצמה כיון דנעשה להן מעשה יתומה צחיי האב ושחק מסתמא ניחא ליה, ול"ע.

אוצר

ס"ק סט אות א-ג

הפוסקים

בקטנה מנוח, מ"מ רמיא עליה טפי מזוגרת דלאו אדידה רמיא, וקטנה מיהת עליה רמיא לכתובתא לכלל שנותיה, ואומדנא היא דחשיב לה חצ כמלוא דרמיא עליה, וכע"ז כתב בערוך השלחן סעיף מ"ו ומ"ז.

ובתשובת הרב אליהו סגל (ע"י עליו צשה"ג ערך ר"א הלוי) שזמנתם לדוד (להר"ד פארו) סי' ד' כתב, דנפ"מ לזמן הזה דמקדש [הקטנה] אפילו לכתובתא מאינהו טעמי שכתבו בתוס' קדושין [מ"א ח' ד"ה אסור] דהגלות מתגבר או מעטם שלנו מחי מעט, [ובמ"ש הרמ"א לעיל בסעיף ח'].
ג. אם יש לחלק בזה, בין כשיש לו בת קטנה אחת, לבין כשיש לו כמה בנות קטנות. כתב המקנה ק"א,

דלכאורה נראה דאם אין שם אלא גדולה וקטנה ואמר לו אחת מצויתך, הרי שגילה המקדש דעתו שרואה צבוגרת כמו צקונה, ח"כ איכא לאסתפקי דשמא גם האז היתה דעתו כן איזו שחבי ואף הצבוגרת בכלל, ודוקא בשאמר בתך סתם, או שאמר אחת מצויתך, ויש לו כמה בנות קטנות, איכא למימר מסתמא דעת שניהם היתה על אותה דמלוא רמיא עליה, משא"כ כשאין לו אלא גדולה וקטנה, וקאת משמע כן מלשון רש"י, דדף ג"א ז' ד"ה המקדש את בתו סתם, מפרש שאמר אחת מצויתך מקודשת לי, ודף ס"ד ז' פירש בתי מקודשת לך כו', וי"ל דהיינו דדף ג"א פירש כן לדעת המקשה שם דבצר שיש שם קטנות הרבה ואיכא לאוקמי באמר אחת מצויתך, ודף ס"ד צמח"י פירש לפי המסקנא, דאין שם אלא גדולה וקטנה, וע"כ ל"ל כשאל אמר אחת מצויתך, דח"כ גילה דעתו דגם הצבוגרת בכלל, כן היה נראה לפרש דעת רש"י, אבל מסתימת לשון הפוסקים משמע דאין חילוק, וכן מצאנו מלשון העור, שכתב ג"כ או שאמר אחת מצויתך כו' וסיים וכו' קדושי הקטנה ודאי, אלמא דאפילו צקונה אחת אין הצבוגרת בכלל. וכ"כ בעלי ארוזים סקמ"ו, והוסיף דהטעם הוא כיון [דלמרינן] לא שציק אינש מלוא דרמיא עליה, אמרינן שגם המקדש ידע ולא נחזון אלא לקטנה, ומ"ש אחת מצויתך, אפשר שהיה סבור שיש לו עוד בנות קטנות, ח"כ י"ל דמשו"ב נקטו העושי"ע חרתי [המקדש בתו סתם, או שא"ל אחת מצויתך כו'], לאורוי לן דכאחת מצויתך הדין כמו במקדש בתו סתם, דהיינו שאמר בתך מקודשת לי, וכמו דהתם אפילו אין שם אלא גדולה וקטנה אין הצבוגרת בכלל, ה"נ באמר אחת מצויתך.

ויש שדנו לאידך גיסא, דהא דאין הצבוגרת בכלל הוא דוקא כשישלו עוד רק בת אחת קטנה, וגם לא חילקו בין בתך מקודשת לבין אחת מצויתך. בעינן קדושין סקמ"ב כתב דכיון דמסיק בגמ' הטעם משום דלא שציק אינש מלוא דרמיא עליה, ח"כ י"ל דדוקא באין שם רק גדולה וקטנה, י"ל דרמיא עליה קדושי הקטנה, אבל באיכא כמה קטנות, כשתמלי לומר שנתכוון לאותן שצדשותו הרי כולן לריכות גט, ח"כ איך הוה בכלל רמיא עליה עד שנאמר שלא נתכוון לצבוגרת, אדרבא הו"ל למימר טפי שנתכוון לצבוגרת משנאמר שנתכוון לאסור את צנותיו להצריכן גט, וראיה לזה שהרמב"ם צפ"ע דאישות ה"ל ח' העתיק הדין צ"ש לו בת קטנה כו' וצבוגרת, משמע כמ"ש, דבאיכא שתי בנות אין סבא שנתכוון לקדושין שאין מסורין לציאה, וי"ל טפי דשליחותה דצבוגרת עבד, ובעור ומחזר לא משמע כן וי"ע עובדא לדניא, דאף דבגמ' משמע דלאציי יוחא דקטנות בכלל אפילו טובא, היינו משום דאכתי לא חסיק דעתיה דאייירי בשויתיה שליח, אבל להמסקנא דאייירי בשויתיה שליח, ח"כ י"ל טפי שנתכוון לצבוגרת משנאמר שנתכוון לאסור את כולן, וי"ע.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דף ר"ד ח', כתב בפשיטות שגראה מלשון הרמב"ם והרא"ז שכוזא בשלטי הגזורים פ"ג דקדושין, דזה

לבעור דסבא דשארית ישראל לא יעשו עולה דאיכא עבירה [כשלא קידש להצבוגרת המשוכנת], עדיפא טפי ממלוא דרמיא עליו [לקדש בתו הקטנה] ע"ש, אך כל זה צריך דאיכא חיסורא דשארית ישראל וגו', אבל בלא שידך חש"ג דאיכא סבא דלא יעשה כן, כיון דאיכא חיסורא בזה, מהיכי תיתי נימא דאלימא להפקיע סבא דמלוא דרמיא עליה, וחו דח"כ ע"כ נלעך לומר דמתני' המקדש בתו סתם דאין הצבוגרת בכלל, מיירי באומר אחת מצויתך, וע"כ היינו דכיון דאמר אחת מצויתך ותלה בדעת האז אמרינן דאלימא ליה מלוא דרמיא עליה יותר מלא יעשה כן, ובאומר בתך מקודשת לי נימא איפכא דאלימא לא יעשה כן מסבא דמלוא דרמיא עליה, ולכן כתב העור ושו"ע בפשיטות המקדש בתו סתם אין הצבוגרת בכלל, דלא נחלק בזה ר"ת.

וכן בעצי ארוזים סקמ"ו השיג על ה"ש וכתב, דכל הפוסקים שכתבו דברי ר"ת, לא כתבו בשמו אפילו בתו צבוגרת, רק כתבו דמסתמא לבתו הגדולה נחזון, והיינו כשכן כולן קטנות או נערות שכן צדשותו, אבל לא לבתו צבוגרת חש"ג שנתנה לו רשות, ובהגמ"י פ"ע דאישות ה"ל ג' צמעה של בן הרי אושעיה הלוי, שעליו נאמר פסקו של ר"ת, כתב שהיה להר' מוריל ג' בנות קטנות ושידך אחת, וכ"כ שם צמעה שאל לפני הר' מרדכי בן הלל, שהיו לו ג' בנות קטנות, וליכא למ"ד דבאומר סתם בתך מקודשת לי, דעתו על הצבוגרת. וכ"כ באצני משפט סק"ד וצמלאת אצן כאן. וכתב בפני יהושע (שצ"ס שני המאורות הגדולים) סי' ז' דס"ח ג', דלכאורה קשה באומר אחת מצויתך או בתך סתם, אף שנאמר שאני הבת ודאי דלקטנה כוון לקדש, מ"מ המקדש אפשר שלא כיון לקדש אלא לגדולה, דניחא ליה יותר בגדולה מצקונה, ואפשר לתרץ ולומר דכיון דאומדנא דמוכה הוא דהאז מקבל הקדושין בצביל הקטנה, אם אינא שכוונתו היתה לקדש הגדולה נגד סבא האז, הו"ל לפרוש, וכיון דסתם דבריו מסתמא על מאי דמקבל הוא מקדש.

ב. האם אין הצבוגרת בכלל גם כששאר הבנות הן קטנות שאסור לאביהן לקדשן. כתב הרמב"ם קדושין ג"א ז' אהא דאמרנו בגמ' הטעם דאין הצבוגרת בכלל דלא שציק אינש מלוא דרמיא עליה כו', דחש"ג דאסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה, הא אפשר כשיש בה דעת ומחלית צדכר, וכן כל איכא דליכא למיחש שחמאן, ח"כ כשהיא נערה דהיתה צדשותיה.

ובתפארת יעקב סקל"ה דן בזה מדעת עצמו, וכתב דלפי מ"ש ה"ש צסק"א דקטנה שיש בה דעת מותר לקדש צקטנות, ח"כ י"ל דהכא נמי מיירי בהכי, אך לפי מה שכתבתי [בסעיף ח' שם] דמשמע צ"ס דכל שהיא קטנה אסור, ח"כ ה"נ לאו צקטנה גמורה מיירי, רק צנערה שאינה צבוגרת, אבל קטנה כל שנאמר שאסור לקדשה, לא ידעתי איך נאמר בזה לא שציק מלוא דרמיא עליה שהיא עבירה צידו.

אולם בהמקנה לדף ג"א ז' כתב, דלפי מה שפרש"י באוקימתא דגמ' דשויתיה הצבוגרת לאציה שליח, דמיירי שעתא שות לקדשה לכל הבא ולא אמרה בפלוגי אני רואה, [וכדעת הרמ"ה המוצא צו"ע כאן], ח"כ חיסורא איכא נמי בגדולה, דהא אמרינן [בקדושין מ"א ח'] דהא דגבי אשה ליכא חיסורא בשלושה, היינו דוקא כשאמרה צפירות שיקדש אותה לפלוגי, [אבל כשלא אמרה לפלוגי, איכא חיסורא], וכיון דאין חילוק בזה, [דבין צבוגרת ובין צקטנה איכא חיסורא], ממילא אמרינן דעבד אינש מלוא דרמיא עליה.

ובפני יהושע קדושין ג"א ז', כתב על מ"ש הרמב"ם דקטנה לאו דוקא, דאין לורך כו', דמ"מ דצבוגרת לא רמיא עליה, ומסתמא לקטנה נחזון. וכ"כ בשאלת יעבץ ח"א סי' י"ד צמוסגר, דאי נמי

737

אבל אמרה מפלוני (ט) גם היא ספק מקודשת ושאר הבוגרות אינן בכלל:

מי

פתחי תשובה

(ט) גם היא ספק. עיין במל"מ פ"ז מה"א סוף דין כ' ומ"ש הרב המהר"ם שם הוצא קצת לעיל סי' ל"ה ס"ז:

אוצר

ס"ק עא—ס"ק עד אות ג

הפוסקים

ב. ובשכמה בוגרות עשו את אביהן שליח לקדשן לפלוני, האם הן בכלל. כתב בחורת מרדכי סי' ק"ע אות ו', דאם שתי בנותיו הבוגרות או יותר עשו אותו שליח לקדשן לפלוני, י"ל דאין הבוגרות בכלל, דהא טעם הרמ"ה הוא דכשחמרה לפלוני חמרינן שארית ישראל לא יעשו עולה ויזדאי נחמיו לקדשה, וא"כ זה דוקא כשנעשה שליח רק לאחת, אבל כשנעשה שליח לשנים שיקדשן לזה האיש עצמו, א"כ נעשה עכ"פ כרמאי להשניה, וסוף סוף לא ימלט מלעשות עולה ולדבר כזה, א"כ שוב י"ל דהדרינן לסברה דלא שציק מ"ה דרמ"ה עליה, וחמרינן דנחמיו לקדש רק הקטנה, וכמו היכא שלא יחדה הבוגרת שיקדשה לפלוני, ואף שיש לפקפק בזה אבל עכ"פ בלא"ה אין לחוש בזה"ל להבוגרות, כיון ששנים עשו אותו שליח ואם קידשה כיו קדושין שאין מסורין לביאה מחשש השניה, א"כ הוי כשניו בשליחות ונחמיו השליחות לגמרי, ורק כשבוגרת אחת עשתה שליח שיקדשה לפלוני, בזה כתב הרמ"ה דהבוגרת בכלל ספק קדושין וכמ"ש, וע"ש שצ"ח העט"ס דבזה לא שייך שניו בשליחות, דבאמת כוונתו עליה, ורק דאין מסתפקים בזה. ועי' ב"ח פ"ה סי' ל"ה סקמ"ב אות י"ח בזה.

עד. ושאר הבוגרות אינן בכלל. א. האם זה גם כששאר הבוגרות נתנו רשות להאב לקבל קדושיתן סתם, ושיהיה הכסף שלו. כתב בח"מ סקל"ד דשאר הבוגרות אינן בכלל, אפילו נתנו לו רשות לקבל כסף הקדושין, ושיהיה שלו כמ"ל, [בין שעתה אותו שליח לקדש סתם]. ובמחלית השקל כאן ביאר דברי הח"מ, משום דלגבי שאר הבוגרות איכא שפיר הסברה דלא שציק אינש מ"ה דרמ"ה עליה, וא"כ אי תימא דלא קידש הבוגרת שעשתה שליח לפלוני, ולא אשגח על שארית ישראל לא יעשו עולה, מסתמא קידש הקטנה דרמ"ה עליה.

ב. ובשכל בנותיו הן בוגרות, ואחת עשתה שליח לקדשה, וקידש בתו סתם. כתב צערוך השלחן סעיף נ"ט, דהיא מקודשת והשאר מותרות.

ג. ובשאחת עשתה אותו שליח לקדשה לפלוני, והשאר עשו שליח לקדשן סתם. צט"ט קדושין סקמ"ד ד"ה והנה כתב, דלפי מה שחיוץ הב"ש בסקל"ט, דלכך לא מהני בשויתיה שליח לקדשה לפלוני, [שתהיה מקודשת ודאי, ומ"ש מח"מ סי' קפ"ג בשעשה שליח לקנות לו קרקע ידועה דחמרינן דקנה אותו להמשלה, דהכא] מ"מ רמ"ה עליה הכנות שהן ברשותו ע"ש, א"כ אפילו כולן בוגרות ושויתיה שליח סתם, רק אחת פירשה לפלוני, אפשר דבסתמא קידשה לאותה שעשתה צפירות [שליח] להקדש לפלוני, כיון דכולהו לא רמיון עליה רק בשביל השליחות, א"כ י"ל כיון שזו לצד עשתה שליח להקדש לפלוני, מסתמא קיבל בשבילה.

גם בשו"ת רעק"א תנינא סי' ס"ט, כתב דבכולם בוגרות, וחדא מהון שויתיה שליח לקדשה לפלוני, ואיך שזו אותו שליח סתם לקדשם לכל הבא, דבזה רק אותה שצפירות בכלל, דדוקא לגבי נערות הנריק הרמ"ה גט דכולהו כיון דאיך רמ"ה עליה, אבל לגבי בוגרת קיימא הסברה דהיא עדיפה, ואף דמדברי הרמ"ה שכתב ושאר בוגרות אינן בכלל דמייירי ע"כ דשויתיה שליח וכמ"ש הח"מ

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דף ר"ד ח' כתב, דהרמ"ה"ם והר"ש"ם שהשמיטו זה נראה שלא היה ציורסחם, אבל עכ"ל כן נראה מסברה כו', וכן נראה להורות וכן סתמתי בפנים.

עב. אבל אמרה מפלוני וכו'. מקור הדין עכ"פ"ג שהוא מהטור בשם הרמ"ה, ושכן דקדק הר"ן משו"ן רש"י ב. וכתב שם צט"ט בטעם הדין, דאם אמרה מפלוני מסתמא כי קיבל מיינה אדעתא לדידה בלחוד הוא דקביל, ואפ"ה לא מכרע מילתא לאפוקי השאר בלא גט, אלא הוא וכל הקטנות והנערות מקודשות מספק, ושאר הבוגרות אינן בכלל.

ובתב ב"ח"ה כאן, צביאור טעמו של הרמ"ה, דכיון דקביל עליו להיות שליח לקדשה לפלוני, חזקה שליח עושה שליחותו, וחו"י לא מקדשה אלא לקטנה, קעבד איסורא, דעבר על שארית ישראל לא יעשו עולה וכו', והלכך אפ"ה דקדושי קטנה מ"ה היא, טפי חיה לן למימר דכי קיבל קדושין אדעתא דבוגרת בלחוד קביל, כי היכי דלא למיעבד איסורא כו', ומ"מ מאחר דלא אשכחן חילוק זה צפירות בגמ', יש להחמיר דכולן מקודשות מספק וכו'.

ובהמקנה לדף נ"א צ" ד"ה שם, אחר שכתב ג"כ דטעמיהו דהרמ"ה וכו' הוא משום דבזה חמרינן חזקה שליח עושה שליחותו, הוסיף דהיינו דכתב הרמ"ה ואפ"ה לא מכרע מילתא וכו', משום דחמרינן צגיטין דף ס"ד דדוקא לחומרא חמרינן שליח עושה שליחותו ולא לקולא, וע"ש שהביא ראיה לעצם דיוס של הרמ"ה וכו' דבעשתה שליח לפלוני שאני ולא חמרינן בזה לא שציק אינש מ"ה דרמ"ה עליה מסוגיא דחמש נשים בקדושין נ"א ח'.

עג. גם היא ספק מקודשת. א. האם זה דוקא בשחבוגרת אמרה שכסף הקדושין יהיה לאביה. כתב הב"ש בסקל"ט דאפשר דאפי' לא חמרה שהכסף יהיה שלו [דאיכא נמי סברה דלא שציק אינש מידי דאית ליה הנהא מיינה א], מ"מ הוא נמי בכלל, כיון דעשתה אותו שליח לקדשה לפלוני.

ובחזקה רבה ח"צ סי' קכ"ז ד"ה ומ"ש, כתב, דצלשון הב"ש שכתב אפשר, משמע דלא צריכר ליה כולי האי, אמנם מצוהר כן בזה"ל צ"ח צסוגיין, דבמה שהביא פרש"י שעשתה שליח לקדשה לכל הבא, דמשמע שאם עשתה שליח לקדשה לפלוני צפירות חיישין כו', מוכח בזה"ל דאפילו לא חמרה שכסף הקדושין שלו, דהא צסוגיין לא פריך אלא אח"כ מי לא עסקין דחמרי ליה קדושי לך, אבל מקודם קאי הר"ן בס"ד דלא חמרה קדושי לך, ואפ"ה כתב הר"ן דאם עשתה שליח לקדשה לפלוני חיישין, וזה ברור. וכ"כ ב"ח צ"ח (ותאומי צביה) סקמ"ב, וכן עיקר, כדמוכח צ"ח.

ובהמקנה קו"א כאן כתב, דלפי מה שזכרנו בספר הרמ"ה מסוגיא דמעשה בחמש נשים ע"ש, מוכח דאפילו היכא דלא חמרה שכסף הקדושין יהיה שלו, אפ"ה גם הבוגרת הוי ספק מקודשת, דהא בזה עובדא דחמש נשים לא חמרה שכסף הקדושין יהיה שלה, וצ"ש כתב בזה ואפשר כו', ולפי מש"כ מוכח כן מהסוגיא.

(ב) ועי' בלשון תוס' ר"י הוזק שם, שהוא ג"כ בעין לשון רש"י.

(ג) מדברי המקנה שבסמך.

ביאור הגר"א

טז

מי שיש לו שתי בנות אפילו שתייהם * קטנות ושידך אחת מהן
לאחד ואחר זמן קבל ממנו קדושין ואמר סתם בתך מקודשת לי

באר הגולה

ס' ה"ה שם נפ"ט ע"כ
העלו נ"ד של רבינו [חס]
הלכה למעשה ושכ"כ
הרמב"ן והרשב"א להחמיר
וכ"כ הר"ן נפ"ד קדושין ושכ"כ רב סעדיה גאון בתשובה וש"פ

[ג] מי כו'. עתוס' ג"כ
א' ד"ה והלכתא כו'
והביאו ראיה ממ"ש
בתוספתא ב' אחיו
שקדשו ב' אחיות זה

* ע"י בהערה ב' לאוצה"פ.

אינו יודע איזה מהן קידש וזה אינו יודע איזה מהן קידש שתייהן אסורות
מן הספק אם היו עוסקין בגדולה לגדול ובקטנה לקטן ואמר אני גדולה לא
וראיה דמכניגן אאומדן דעת מקידשה בגול דידה ועבהג"מ שהאריך בראיות בשם ר' שמחה אבל הרשב"א ומ"מ והר"ן דחו הראיה מהתוספתא דל"ד לשם
דשם בשעת קדושין ידעו משא"כ כאן דדברים שבלב אינן דברים ועה"מ :

אוצר

ס"ק עד אות ג—ס"ק עה אות ב

הפוסקים

הס"מ סקל"ד, אין ראיה מהתם דאיכא ג"כ קטנות דרמיא עליה
ולגבי דידכו בלתי"כ אין הצוגרת ככלל, מ"מ י"ל דמילתא דמסתבר
הוא, ומלתי לי אין בנ"ש סקל"ע [הני"ל] ע"ש.

אולם בהמקנה קו"א כאן, אחר שראה לומר ג"כ מתחילה דניש
לו כמה צוגרות שנתנו לו רשות ואחת מהן אמרה לפלוני,
שאלו האחרות לריכות גט [וכה"ע קדושין הני"ל], כתב בסוף
דבריו, דמ"מ דין זה ל"ע, כיון דקו"ל צגיטין דף ס"ד דלקולא
באיסור ח"א לא אמרין חזקה שלית עושה שליחותו, ח"כ מני"ל
להקל, ול"ע.

ד' וכשזו שאמרה שיקדשה לפלוני, לא אמרה שכסף
הקדושין יהיה שלו, והאחרות אמרו שכסף
הקדושין יהיה שלו. כתב בהמקנה קו"א הני"ל, דאפילו באופן
זה אמרין דחזקה שלית עושה שליחותו, כדמוכח בחו"מ ס' רס"ט
במילא, אמר זכר לי והגביר סתם אינו נאמן לומר שהגביר
בשביל עצמו, כרי דאפילו בדבר דאית ליה הנאה מייניח
אפ"כ אמרין חזקה דעושה שליחותו, חלף שמוסיק דמ"מ אין
לפטור האחרות, משום דלקולא באיסור ח"א לא אמרין חזקה
שלית עושה שליחותו, [וכני"ל בלוח הקודם].

אולם בחזקה רבה ח"כ ס' קי"ז ד"כ וא"ס, כתב דיש לדחות
ראיה זו, דהתם ע"כ מייירי בדאיכא עדים, וזה הגביר
צפניכס הוא דאינו נאמן, חלף אי ליכא עדים, בודאי דנאמן
שהגביר לעצמו צמנו דלא אמר כלום, דחזקה שלית עושה שליחותו
בודאי אינה גדולה כ"כ שלא יהיה נאמן נגדה צמנו, וכיון דמייירי
דאיכא עדים ואמר צפניכס ושתיק, כהודאה דמיא ולהכי אינו
נאמן, דאמרין חילו היה רואה לחזור בו היה אומר צפני עדים
בשעת הגבירה שחזר בו משליחותו, וכן פירש בנתיבות המשפט
שם סק"ד דהתם מייירי בדאיכא עדים, חלף אי ליכא עדים נאמן
צמנו, והוסיף עוד דהתם חזקה צמנו מסייע צמנו, וא"כ אין ראיה
משם כלל.

סעיף טז. עה. ושידך אחת מהן וכו'. א. מקור הדין,
ענאכ"ג דפסק השו"ע הוא עפ"י דברי ה"מ
צפ"ע דאישות ב' ח', שכן העלו צבית דינו של ר"ת הלכה למעשה,
ושכן פסקו עוד הרבה ראשונים. וכו"מ שם חלקו על ר"ת שסובר
דאם שידך אחת מצבותיו ואח"כ קידש צתו סתם אמרין דלדעתא
דהכי קדשה. ועי' צצ"י שבוטלו שם דברי הראשונים ועעמיהם
באריכות.

ועי' במשחא דרבנותא (בחלק החידושים לרמ"ר אלפאסי)
בתשובה שצ"י מ"א דק"י ח', שכתב הטעם דאין אנו
אומרים דהו קדושי עשות, אע"ג דאין סבדי שא"ס היה יודע
שהם קדושין שאין מסורין לביאה, לא היה מקדש, משום שלא
העטבו שום אדם, והדין הוא שצדכריו שדכר שלא כהוגן נעשו

קדושין שאמ"ל, וככה דתנן בקדושין ס"ב ח' המקדש את החשה
ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת וברי הוא לוי' כו', מקודשת מפני
שלא העטמו.

ב. וכשנשבע האב על השדוכין שלא יחזור בו, או שכתוב
בשטר השדוכין שקבל האב השדוכין בחרם
ושבועה. צו"ת מהרש"ד ס' ג' כשהצו לנידון דעות הראשונים
בדין שידך וקידש סתם, ומש"כ בתשובה רס"ג צערי לך ח"ג
שער ג' ס' י"ב, דכמה מתלמידי בני מר רב נתן אמרו הטעם דכונן
לריכות גט, לפי שהאב יכול לחזור מן השדוכין ולומר לא קדשתי
חלף פלונית שאינה משודכת כתב, דמהני תלמידים יש ראיה
מדקאמרי טעמא שהיה יכול לחזור, ה"כ במקום שצוה דחמירא
ופשיטא שלא היה יכול לחזור, מודו איננו דהו קדושין למשודכת,
ואפשר נמי דרס"ג הכי ס"ל, וגם אפשר לומר דהרמב"ן והרשב"א
לא כתבו להחמיר בשדוכין דאיכא שבוטה. וצפני יהושע (שצספר
שני המאורות הגדולים) ס' ח' דס"ו ח' הביא לנידון דברי
מהרש"ד חלו.

ובשו"ת רע"א חנו"א ס' ס"ט, צנידון ששידך צתו בכתובה תנאים
כנוכח, וצפני השדוכין היה כתוב שקיבל האב השדוכין
בחרם חמור ושבועה דאורייתא, אחר שהעלה דאומדנא בבורח
הגלויה לכל שליו קידש, גם החולקים על ר"ת יודו, וכמוכח להלן
סקי"ז אות ב', כתב דמה יש ללמוד צ"ד אחרי שכתובין בתנאים
בחרם חמור ושבועה דאורייתא, ח"כ לא שויה נפשיה רשע לעבור
על שבועתו, וי"ל דהוי אומדנא וגלוי דלא נחזון, ויש לדמות לכאורה
למש"כ המל"מ רפ"א דמכירה צס"מ מהרי"ל, צהא דקו"ל דצמקום
שכתובין השטר לא קנה עד שיכתוב השטר, מ"מ אם פירש אי צני
בכסף, קונה, דה"כ צנשבע שלא יחזור הוי כמו פירש דמסתמא
אין רצונו לעבור על שבועתו, ואף להמלי"מ שחולק עליו, י"ל דהתם
ירדו רז"ל לדעת אינשי דאין גומרים ומקנים צלל כסף, ולא מטעם
ספיקא [דלא סמכין אאומדנא] רק דודאי כן הוא משו"כ לא
מהני השבועה, חלף הכא דבלא"ה ספיקא צכוונתו, י"ל דהוי ג"ד
ואומדנא דמוכח דאין רצונו לעבור אשבועתו ולזו נחזון, ושמעתי
שחכם ח' ראה להקל מטעם זה, והרב השולח דחה דבריו מהגמ"י פ"ט
דאישות ב' ח' ג' שכתב דסדרת ר"ת דלמשודכת נחזון כיון דקיבל
עליו החרם ותקנת הקבילות, כרי דמייירי אף באיכא חרם, ואעפ"כ
חלקו על ר"ת, וי"ל אי משום ה"כ לא איירא, דו"ל דוקא חרם
הקבילות דלא הוי כ"כ איסור דאורייתא, דהוא כעין קללות
ישמחא כמ"ש צו"ת הרא"ש כלל ב', וגם אם יתן הקנס יפטר
מחרם הקבילות כמ"ש הע"ז צו"ד סו"י רל"ז צס"מ מהרי"ו,
חלף עכשיו דכותבים שיקבל על עצמו בחרם וצבועה דאורייתא
והקנס לא יפטור את החרם, י"ל דהוי אומדנא דמוכח עובא,
אולם יש לדון עובא דגם למהגינו לא מקרי עובר על השבועה,
דכא ידעינן דלא נשבע בשום דבר, וכמ"ש הסמ"ע בחו"מ ס' ח'
ע"ג סק"ח, ואף שכתב שם שכתב צנשבע צפועל מהני, מ"מ
צבר

[נא] אפילו היו עסוקים בה

ביאור הגר"א

שתיהן

[נא] אפילו היו עסוקים
כו'. מרדכי ב' הש"ג

דלא כראב"ה ור"ן דמתירין בכה"ג דק"ל כר' יוסי דאין צריך לפר' ובוה דחה הר"ן ראי' הג"ל מהתוספתא ג"כ דשם עסוקים כו' :

אנצ'ר

ס"ק עה אות ב—ס"ק עו אות א

הפוסקים

עו. אפילו היו עסוקים בה וכו'. א. מקור הדין, ודעות הפוסקים בזה. דין זה הוא ג"כ מהכ"מ פ"ט דלושיות כ"י ח', שכתב דב"ד של ר"ת בעלו הלכה למעשה, שאפילו היחא אחת מהן משודכת, והיו עסוקין בה כולן לריכות גט.

ועיין בח"מ סק"ל"ה שהביא מחלוקת הראשונים בזה, דמרדכי [רי"ט קדושין סי' תע"ד], בשם ראב"ה פסק דדוקא כשקבל הקדושין לאחר זמן, הא אם תיכף אחר השדוכין קבל הקדושין מסתמא לזו ששודך קידש, אך בשם מהר"ם פסק המרדכי דאפילו היו עסוקין בה, ומדברים מעסק קדוש פלונית, ואח"כ נתן הקדושין סתם, לא מהני לאפקו' לאחריו מידי ספק. וכ"כ בצב"ה"א סק"ל"ה, והוסיף שגם הר"ן ס"ל כהראב"ה, [וכמוצא בצ"ש דלכ"נ].

ועיין בצ"ש סק"מ שכתב דב"ד הביא דין זה מהמרדכי בשם מהר"ם ה', ויש לדחות כי יש לפרש מש"כ המרדכי ונראה לבר"ם וכו' לא קאי על עסוקין בה, אלא קאי על תחילת הדין שכתב שם, ועיקר חידושו דלא מהני מה שמפרש אח"כ [וכמוצא ברמ"א], וכ"פ ראב"ה וכו' דעסוקין בזהו ענין מהני. ובביאור מהם כאלו ביאר דבריו דמש"כ דקאי על תחילת הדין וכו', ר"ל דקאי עמ"ש"כ הראב"ה דלא קידש אחת מבנותיו סתם ולא דיבר מעסקי קדושין מתחילה על זה פלונית דשתיבן אסורות, לזה נתן בר"ם הטעם דהיו קדושין שאין מסורין לביאה דק"ל כצ"י דהיו קדושין ושתיבן אסורות, וקמ"ל בר"ם דלא מהני ח"ע"ג דפירש אחר זה מיד חוכ"ד כו', אבל צמדצר על עסקי זה פלונית ואח"כ מיד קידש סתם אחת מבנותיו, אמרין דזו בודאי קידשה ולא היו שתיבן אסורות. וכן ביאר דבריו במחילת השקל כאן, והוסיף דמש"כ בצ"ש שכן דעת הר"ן, הוא מש"כ הר"ן בסוגיון, אחר שהביא מה שדחה הרמב"ם בראשית לר"ת מהתוספתא, דקתני שני אחים שקידשו שתי אחיות, זה אינו יודע איזו קידש וזה אינו יודע איזו קידש כו', אם היו עסוקין בגדולה לגדול ובקטנה לקטן, אומר אני גדולה לא נתקדשה אלא לגדול כו', דהתם כגון דקידש כל אחד אחת מהן ידועה ועכשיו נתערבו כו', כתב הר"ן דעוד יש לדחות דעסוקין בזהו ענין כמפרש דמי ועדיף עפי' משדך, דהא בעסוקין אפילו נתן לה קדושין ולא פירש דיו, כדליתא בקדושין דף ו' מש"כ בשדך כו', א"כ משמע דעסוקין בזהו ענין מהני אפילו בכה"ג.

ובתחת ישרים סי' פ"ב, הביא כלל דהיה ליהודי מש"כ הר"ן הג"ל, שאם היו עסוקין בזהו ענין חו' ליכא למיחש לאחריה, ולפי

כבר חלק עליו בשנות יעקב ח"ב סי' קנ"ב דאין בזה שום חומר ועונש שזעזע, א"כ נסתלק עמוד הכיתור בזה א.

ג. וכשבת אחת בוגרת ושידכה, ועשתה לאביה שליח לקדשה סתם, ולא פירשה למשודך, האם היא בכלל. כתב בצ"ש בסק"מ דאם שידך הבוגרת ושידכה אותה שליח, ולא אמרה לפלוני, לזו הבוגרת בכלל, ובמחצית הקדש כאן כתב, דהטעם הוא, דשידך הוי כאמרה לפלוני דהיא בכלל, [כמוצא בצ"ש שלפני זה]. ופ"ה בצ"ש מהדו"ק.

ובעצי ארזים סקמ"ח מדויק כן מלשון השו"ע שכתב ואפילו שתיבן קטנות כו', דלשון סעיף זה הוא מהכ"מ והוא לא כתב תיבת "אפילו" ב', ולכאורה כן נראה [כסה"מ], דהרי כשאחת מהן בוגרת איכא רבותא עפי' דשתיבן לריכות גט, שהרי בלא שדך מצוה לעיל [בסעיף שלפני זה] שאין הבוגרת בכלל, וי"ל דה"פ דלא מצוה כשאחת מהן בוגרת ושדך, ששתיבן בכלל הספק דכל אחת איכא חדא למעליה, דבבוגרת איכא משום שארית ישראל לא יעשו עולה, ובאידך איכא מלוא דרמיה עליה ושקולות זו כנגד זו, אבל בשתיבן קטנות ושדך לאחת מהן, כיון דשתיבן איכא מלוא דרמיה, וצו ששדך איכא נמי עממא דשארית ישראל כו', סד"ה ודאי לזו ששדך נתכוון ואין האחרת לריכה גט, קמ"ל דלפ"ה לריכות גט, וזה פשוט וכו'. וכ"כ במשנה דרבותא (בחלק החי' לרמ"ר אלפאסי) דף ק"ט ד.

ד. וכששתי בנותיו הם בוגרות ושידך אחת מהן. כתב במשנה דרבותא (בחלק החידושים לרמ"ר אלפאסי) דף ק"ט ד' דה"ה בשתיבן גדולות [ועשוכו שליח לקדשן], דכולהו לא רמיא עליה, ואיכא למימר דדעתו על המשודכת משום שארית ישראל לא יעשו עולה, אפ"ה לריכות גט.

ה. וכשעשאתו הבוגרת שליח לקדשה למשודך, וקבל בשביל בתו סתם. כתב בעני ארזים סקמ"ח, דנ"ל דבזה לכ"ע אין הקטנה והנערה בכלל, דהרי מצוה דעת הרמ"ם [בסעיף שלפני זה] דעשאתו שליח לפלוני מדיוחא אין הקטנה בכלל הספק, רק משום ספקא דדינא חשש להחמיר, ועכ"פ בשדך דלית ביה נמי משום שארית ישראל לא יעשו עולה, איז לן למימר שלא נתכוון אלא להבוגרת, וכ"כ מדברי בצ"ש, [כמוצא לעיל בזהו ג']. וכן הוא להדיא ברבנו ירוחם נכ"ב ח"ה בשם הר"ם נרדוני, [ולין לזה בצ"י כאן], דכשעשאתו הבוגרת שליח לאדם ידוע ושידכה תחילה, אז אמרין דשצילה קיבל.

(א) ע"י בערוך השלחן סעיף ג"א, שכתב דנ"ל דהא דשדך אינו מועיל, זה בשדך בדבור בעלמא, אבל אם כתב השדוכין בשטר תנאים כנהוג אצלנו, ועשו פומבי לדבר כפי המנהג, ודאי דעליה כוון לא לאחרת, אלא שסיים דמ"מ למעשה צ"ע כיון שרבותינו החמירו הרבה בדבר זה. אולם מדברי רעקא הג"ל מבוואר דכתיבת השדוכין בשטר תנאים לא מהני, ואפילו כשנכתב שקבל עליו בחרם ובשבועה. ועי' במתיר"א שפירש מש"כ התוס' קדושין ג"ב א' ד"ה והלכתא בשם ר"ת, דלא מבעיא אם שידך באחת מהם בשם ואח"כ קידש סתם דאדעתא דהכי קידשה, אלא אפילו לא שדך בשם אלא שנתרצו בפה כו', דשדך [בשם, שכתבו התוס' לפני זה] עדיף טפי, דהיינו בקישור התנאים כמו שאנו עושים, שכן נראה מלשון תוס' ישנים שכתב מאחר שקיבל עליו

האב חרם הקהילות בעבירה מצוה רמ"א עליו וכו'. וכוונתו נראה שכתב השדוכין בשטר, וכ"ה מפורש במאירי בסוגיון כשהביא מעשה זו דר"ת כתב שכתבו השדוכין בשטר, א"כ הראשונים שחלקו על ר"ת, ס"ל דגם בזה כולן צריכות גט.

(ב) בדפוסים הראשונים של השו"ע ליתנייהו ג"כ תיבות, אפילו שתייהם". ורק בשו"ע הראשון עם הרמ"א (קראקא ש"מ) נתוספו תיבות אלו באותיות של המחבר. וכל הדפוסים של אח"כ גמשו אחר זה.

(ג) וע"ש שכתב במקום מהר"ם הש"ג, וכתב בברכת אליהו דצ"ל מהר"ם, ושכ"ה במרדכי שם.

(ה) והוא בד"מ כת"י.

אוצר

ס"ק עו אות א

הפוסקים

וכן בנכח"ג הגב"י אות מ"ב כתב על המצו"ע הנ"ל, שלא ראוי דברי המדרי [הנ"ל] שהביא הב"י לפנינו, ודברי הגמ"י בפ"ע לאישות הל' ג', שפירוש הם חולקים וסוברים לאפילו עסוקין בלוחות ענין כולם לריכות גט.

ובדרכי נועם סי' ז', צידון ששיך בזה, ובעת שהיו עסוקין בה לקח המקדש כוס וקידש בזה סתם, הביא מש"כ הר"ן הנ"ל, וכתב דלע"ג דמשמע מדבריו דעסוקין עדיף משדיך, אפשר ללמוד בעלמא קאמר ליה, ופירוש כתב בה"מ [הנ"ל], דלע"ג לחיבה חתני שדוכין ועסוקין כל שלא פירש בשעת נתינת הקדושין כולן נאסרו ולריכות גט, וכן פסק בשו"ע כו', א"כ הכא צ"ל לית דין ולית דין שיאמר שלא נאסרו עליו שתיבה, ולריך לחת גט לשתיבה, דהו"ו קדושין שלא נאסרו לביאה וכו' פשוט, והסכימו לפסק זה רבני מלרים, מהר"ם הכהן ומהר"א עריקה.

ובאמרות שוהדות כאן, השיג על הב"ש במש"כ דמהר"ם לא פליג על הראשונים דעסוקין בלוחות ענין, וכתב דברי בהגמ"י פ"ע לאישות הל' ג' הביא דברים הללו [של מהר"ם בשם הרא"ת], וסיים דעממא הוא משום דדברים שכלל חין דברים וגם שינה משאר בני אדם שקודש סתם ע"ש, והביאו הב"י [כאן], וכ"כ הרשב"א בשם היראים, א"כ לפי"ז ה"כ דעסוקין כיון ששינה דברים שכלל חין דברים, ושאני הכא דתוספתא דקאמר דאם היו עסוקין בגדולה לגדול וכו' דאמרינן סתמא כן עשו דהוכרו ולצדק נחשברו וכמ"ש הרשב"א והר"ן, ולפי"ז גם מש"כ הב"ש דראשונים ובר"ן קיימי בחדא שיטה דעסוקין בלוחות ענין מהני, ליתא, דלא אמר הר"ן אלא בזהב ונצסף נחשברו לכל לא בסתם.

גם בעני ארזים סקמ"ט השיג על הב"ש בדעת הר"ן וכתב, דהרי על כמה פרכות נרצח מתוך [בקדושין נ"א ז'] שהוכרו ואח"כ נחשברו דיקא נמי דקתני אינו יודע ולא חני אינו יודע א"כ בתוספתא דתני נמי אינו יודע מיירי נמי בזהב ונצסף נחשברו וע"ז קאי דעסוקין מהני, משמע דבספק מתחילה לא מהני, ומש"כ הר"ן ועוד דעסוקין בלוחות ענין עדיף משדיך, היינו דאפילו בזהב ונצסף מתחילה חין ללמוד שדיך מעסוקין כיון דעסוקין עדיף, אכל כשהספק מתחילה נראה שבר"ן אינו חילק על הר"ם דעסוקין לא מהני וכו'. וכ"כ בארץ נבי (ותאומי לביה) סקנ"ג על דברי השו"ע כאן, דכ"כ המדרי בשם הר"ם והגמ"י בשם הרא"ם, וכן משמע בר"ן ובה"מ לפי תירוץ קמא שכתבו לתוך התוספתא ע"ש, ודלא כהב"ש שכתב עסוקין בלוחות ענין מהני.

ועיין בפסקי הלכות (יד דוד) המוצא להלן בסקמ"ט אות ג', דס"ל דעסוקין בה צירוף הגדלם שכוונתו אליה בשעת קדושין מהני.

ועיין עוד בדרכי נועם הנ"ל, שכתב לבאר מאי שנה גבי ידיה חשוב אם היו עסוקין בלוחות ענין לידים מוכיחות ממש וכו' יוסי דאמר דיו ואיפסיקא הלכתא כוותיה, ואע"ג דלא אמר המקדש אלא הרי את מקודשת ולא אמר לי אם היו עסוקין בלוחות ענין מועיל והיו ידים מוכיחות דלענא קידש [כמבואר לעיל סי' כ"ז סעיף ד'], ומ"ש גבי ידיה דלא חשוב עסוקין לידים מוכיחות [וכמ"ש הרא"ה ממין ומהר"ם הנ"ל], דנראה דיש לחלק דבשלמא גבי ידיה כשגילה דעתו קודם לכן ודבר עם האשה שתתקדש לו ובחור כך נתן הקדושין ולא אמר לי, הו"ו שפיר ידים מוכיחות דלענא קידש, שהרי הוא המדבר על עצמו והוא הנותן הקדושין, וא"כ לע"ג דאפשר דאונס בעלמא שוויה שליח לקדש לו, מ"מ לא שצ"ק אונס מילתא ומאז דרמיה עליה [לקדש לעצמו] ועצד מילתא דלא רמיה עליה, לכן מקודשת לו קדושי ודאי, אכל גבי ידיה שנותן הקדושין לא ציד בזה, ויש לו להאז כמה בנות כל שלא פירש המקדש לאיזה בת, אפשר לומר שאינו מתכוון על אחת שבו

ולפי מה שהוכיח צדונו חשוב עסוקין בלוחות ענין, כתב דזהו אף הרא"ם והנמשכים אחריו [החולקים על ר"ת] יודו.

גם בשו"ת המצו"ע ח"א סי' קכ"ז, צידון שסמוך לשדוכין דיבר על עסקי קדושה ונתן הקדושין לאז ואמר בזה מקודשת בעצת זו, כתב דאפילו לפי מש"כ מה"מ [הנ"ל] שיש חולקים על ר"ת ואפילו היתה אחת מהן משודכת והיו עסוקין בה כולן לריכות גט כו', לא דוקא היו עסוקין בה בשעת קדושין כי הכא, אלא על השדוכין אומר כן, אלא משום שבתוספתא שהביא ממנו ראיה הזכירו עסוקין בגדולה [כמבואר לעיל במחלית השקל], נקט הכא והיו עסוקין בה כו', וטעמא, דשדוכין לא אלימא כמדבר עמה על עסקי קדושין וקידש, שהרי אם שידך אשה ואח"כ אמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי אחתי הוי ידים שאינם מוכיחות ולא הוי קדושין לבו"ע, דדוקא כשהיו עסוקין על עסקי קדושין הוא שכתבו דאם אמר מיד הרי את מקודשת ולא אמר לי דהוי ידים והיא מקודשת ולא כששיך כו' [וכמבואר בחלוה"פ סי' כ"ז סקמ"א אות א'], וא"כ צ"ל דאיהא עסוקין בקדושין עד שעת נתינת לבו"ע הוי מקודשת בגדולה דעל כיימי ולא שאר הבנות, כ"ש דכולהו איתנייהו בה שדוכין ועסוקין וליכא משאש מידי.

וכן בהמקנה קו"א כאן, כתב לר היתר לענין קידש תחת החופה ואמר בזה סתם, דלפי מש"כ הב"ש [הנ"ל] דעסוקין בלוחות ענין מהני, וכן משמע מלשון הספר יראים [שהוצא ברש"א קדושין נ"א ז'], שכתב ואפילו שידך ושהה לאחר השדוכין חודש, משמע דעסוקין בלוחות ענין מודה, וכיון דהך קדושין כמה תחת החופה חין עסוקין בלוחות ענין יותר מהני, גם הביא להמצו"ע הנ"ל שכתב דמדבר על עסקי קדושין מהני לבו"ע ושפירא לפי"ז גם דברי מה"מ [וכנ"ל], ומסיק דה"כ דזון זה שהכניסה לחופה כדי לקדשה, וגם כבר כתבו הכתובים כדי לקרותה בשמה דאמר לה להדא בתולתא פלונית, חין לך מדבר בעסקי קדושין יותר מהני.

ובערוך השלחן סעיף נ"א, כתב גם בדעת השו"ע, דנ"ל דבר פשוט דמש"כ דגם עסוקין בה אינו מועיל, חין הכוונה עסוקין בלוחות ענין ממש, דפשיטא דכזה"ג מועיל דהרי אפילו בשתיקה מקודשת בעסוקין בלוחות ענין ממש כמ"ש בס"י כ"ז, אלא ר"ל שזמן קודם עסקו בה בדבר קדושה.

אולם הרבה פוסקים חולקים וסוברים דגם כשהיו עסוקין בעסקי קדושה לא מהני. בשו"ת רעק"א תנינא סי' ס"ט, דן צידונו מתחילה לבחור שאר הבנות עפ"י מש"כ הר"ן בזה תוספתא [הנ"ל], וגם בה"מ לא זכר ההיפך, דמש"כ והיו עסוקין בה, י"ל דמיירי שהפסיקו מענין זה אלא שעסקו בה כבר, ומה דלא דחה ג"כ הראיה מהתוספתא [בהר"ן הנ"ל] דמיירי בעסוקין בלוחות ענין ממש, [י"ל דקשה ליה] דא"כ הו"ל למינקט רבותא יותר אף שדבר גדולה לקטן וקטנה לגדול וכ"כ המהר"י"ע צחי' [על הרי"ף דף ל"ט ג'], אך שוב כתב דהרי כתב הד"מ בשם המדרי דאף עסוקין בלוחות ענין לא מהני, והב"ש [רי"ש סקמ"מ] כתב דמלשון בה"מ הנ"ל שכתב והיו עסוקין בה, משמע אף בקדשו מיד, וא"כ מי יכריע נגד הד"מ ופשיטא דשו"ע.

ובמשאח דרבוחא (בחלק החידושים לרמ"ר אלפאסי) בתשובה שצ"ח מ"א דקיי"ג ד', השיג על התנא ישרים שנסתייע מדברי הר"ן, וכתב דאפילו שכן הו"ל דעת הר"ן שבעסק הקדושין כמפרש דמי, אפ"ה סברא ויחידא היא, שהרי כתב בה"מ [הנ"ל] דהעלו צ"ד של ר"ת הלכה למעשה, שאפילו אחת מהם היתה משודכת והיו עסוקין בה כולן לריכות גט, וגם הרא"ם ומהר"ם כולבו מוכיחים שאין מועיל מה שעסוקין בענין הקדושין, כיון שדיברו סותר מהשכחו [וכמבואר בסמוך].

אוצר

ס"ק עו אות א—ו

הפוסקים

אלו של הולאות לחופה וכדומה, אלא שסיים דאף בעסקים צלותו ענין חין להקל נגד הד"מ ופשטא דהשו"ע, [וכמוצא לעיל סקע"ז אות א'].

אולם בהמקנה קו"א כאן, צידון שקדש תחת החופה, מלכד מה שצריך להחזיר מחמת עסקין צלותו ענין, כתב עוד עממים דקדושי המשדכת הוי קדושי ודאי, דנראה צומן הוא שנוהגין לקדש תחת החופה, כיון שמכונה להכניסה לחופה, דמבואר לעיל בסעיף ז' בהג"ה דעדיף יותר מאם חמר לה לאי וקצלי קדושין ויכולה היא להתקדש בעצמה, ואפילו כשנולחין הצנות הקטנות למקום אחר ואין האב אלץ בו, ואף דקו"ל התם בשדכא חין חשש שמא יתראה האב, כיון כשמכונה להכניסה לחופה מחזיק קבלתה והוי קדושין גמורים בלא שום חשש, כ"ש דמכני הכא חס הכניסה לחופה בשוואין כראוי, ואף שאמר לו בלשון הקדושין בתוך מקודשת לי, אין להסתפק אפילו צ"ש לו שאר צנות דמסתמא לדידה איכותן, ואפילו החונקים על ר"ת מודים בזה ולא פלוגי עליו אלא בשדך, כיון דלא מחזיק גבי קטנה שקדשה עצמה כמ"ש בספר יראים [וכביאנו הרשב"א דף נ"א ב'] אצל כשמכונה להכניסה לחופה דמכני התם כ"ש הכא, ועוד נראה לפי דעת הר"ה שביא העושר"ע בסי' כ"ו סעיף ב', דחופה הוי ספק קדושין, א"כ כיון שהכניסה לחופה ממילא אחתה חסורה לחתן משום ספק איסור אחות אשה, איך יעלה על הדעת שלא נחזקו לזו שהכניסה לחופה שהיא מוכנת ומותרת לו, ויקדש אחתה שהוא ספק איסור אחות אשה, וכ"ש למאי דקו"ל בסעיף י"ז כר' יוסי דלא מחית אינש נפשיה לספיקא, ועוד נראה כיון דקו"ל [בקדושין מ"ה ב'] בעובדא דהכא דלמך לקריבאי כרצא דלמך חזקה חין אדם עורה בסעודה ומפסידה, א"כ הכא כיון דערה בסעודה נשואין, ואם יקדש אחתה שלא נכנסה לחופה הוא מפסיד סעודתו, סמכין לחזקה זו דבדאי כיון לאחתה שניכנסה לחופה, וכ"כ בשו"ת הרשב"א סי' ח' ורי"ע דאם עשה סעודה דחזקה א"א עורה בסעודה ומפסידה כדאיתא בקדושין שם כר', מכל הלין עממי נראה דאפילו החולקים על ר"ת מודים בזה"ל, וכ"ש לדעת הפרישה נאמן האב לומר לזו כוונתי [וכיבא להלן סקע"ז אות ב'].

ד. ומה הדין בשבשעת הקדושין היו יודעים איזה קידוש, ואח"כ נשכח מהם אך יודעים שהיו עוסקין בפלונית. כתב הב"ש בסק"מ דצ"ב אמרין בודאי לזו קידש, וליין למי"מ [פ"ע דאישות הל' ח'] במש"כ בפירוש התוספתא. וכ"כ בלחן צבי (ותאומי לצי) סק"ג, וחסיד דכ"ה צ"ר. גם ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דף ר"ב א' כתב, דכ"ה דהוי בשעת מעשה מבזר איזה קידש רק אח"כ נשכח, לכו"ע סומכין על כך [דחוספתא] דעסקו בגדולה לגדול כר', כמבואר ברמב"ן והרשב"א והריב"ז. [כוונתם להא דדחו הה"מ ובר"ן הראיה לר"ת דלמך דלמך דלמך קידש מהתוספתא ה"ל צלות א' דאם עוסקין בגדולה לגדול ובקטנה לקטן, אומר אני גדולה לא נתקדשה אלא לגדול כר', דהתוספתא מיירי דקידש כל אחד אחת מכן ידועה, ועכשיו לא ידוע איזה מכן קידש זה ואיזה קידש זה, לפיכך אומרים כיון שעסקין בגדולה לגדול חזקה כשקידש לא קידש אלא היא. ובסיגנון זה דחו ראי' זו גם הרמב"ן והרשב"א והריב"ז צ"ב. ועי' באמרות עכורות והעני ארזים המוצאים לעיל צלות א'].

ה. ואם נאמן המקדש בזה לומר למי קידש. מבואר להלן בסק"ל אות ג', ועי' עוד בסקע"ז אות ב'. ומה הדין כשיש לו כמה בנות, ושידך אחת לאחד, ואח"כ בא אחר וקידש שתם, אם המשדכת בבבל. דין זה תלוי בפלוגתא הראשונים צדין כששידך בתו ואח"כ קידש המשדך סתם, דמאירי דף נ"ב ב', כשהביא דעת הסופרים כר"ת דלהמשדכת

שהיו מדברים עליה ועוסקין בה מקודם כי אם על אחת מבנותיו איזה שתיה, ואפשר לומר שזה האיש חין ראונו כי אם לידבק בזרעו של זה האיש תהיה אחת בת שתיה ולא איכפת ליה ולכן לא פירש בשעת הקדושין בתך פלונית, ואע"פ שהיה עוסק עמו קודם לכן על עסקי בת ידועה חין כך כלום, והאב ג"כ שתי בנותיו רמזין עליה, משו"ב גבי דידה לא מיקרי ידים מוכחות, לכן שחיבן נחפסו בקדושין.

ובתפארת יעקב סק"ל, כתב לחלק דלא מחזיק עוסקין רק על אחתה הרי את מקודשת לי, כיון דהעדים רואין המקדש והמתקדשת, וזה נותן לה הכסף, ולא צענין רק גילוי דעת דלשם קידושין הוא נותן, הלכך בעסקין סגי, אצל לא מחזיק גילוי דעת שזו היא המתקדשת, כל שאין רואין המתקדשת או שזוהי צפורה, ע"ש. ועי' עוד מה שחילק בזה בחק ומשפט סי' קנ"ו.

ב. ובשישנן אומדנות והוכחות שדעת המקדש חיתה על המשדכת. בשו"ת רעק"א תנינא סי' ס"ט דן בזה, והביא מש"כ בהגמ"י פ"ע דאישות הל' ג' בשם הר"מ ח"ל, ואפילו מבזר לנו דעתו של המקדש על הגדולה חין מחשבתו מבטלת דבר שהולאת פיו משמע איכפת, שדבריו בלב אינן דברים הולא ושינה מלשון העולם שמצירים הקדושין עכ"ל, וכתב דמלשון זה משמע לכאורה דכל אומדנה שבעולם לא מחזיק דהויין דברים שבלב, וזה תמוה, דא"כ איך אמרין דאין הבוגרת בכלל משום דלא שצוק אינש מלוא דמיתא עליה כר', ובלא"ה לריבוי להבין דברי הר"ה"ס איך כתב דאפילו צידוע שהמקדש כוון לזה הוי דברים שבלב, א"כ איך מלינו כל האומדנות שצ"ס, כמו הדין דצ"ב קמ"י, מי שחלך למדכ"י ושמע שמת בנו וכתב כל נכסיו לאחר ואח"כ בא בנו שאין מתנתו מתנה, וכתב עובד צ"ס כר', וזה נראה ברור דכוונת הר"ה"ס לומר, אף אם ברור לנו דעת המקדש על הגדולה, כגון אם לפעמים מיד אחר הקדושין אנו רואים גילוי מילתא שכוונתו היתה לזו, שמד קוראה אשתו וכדומה, אז אפשר הוי ראויה להאמין לו שנחזקו לזו, דהוי כמצר דבריו כמו [בקדושין ס"ג ב'] בקדשתי את בתי ואיני יודע למי וצא אחד ואמר אני קדשתי, ובמ"ש הר"ן שם, והוי ברור לנו שכן מכה נאמנות, מ"מ כיון דצעת מעשה לא הוי גלוי לכל, נקרא דברים שבלב כר', וממילא נסתלק קושיותנו ה"ל, דגם דעת הר"ה"ס צעוקין דאין לדמות האומדנות, ואף אם נמצא אח"כ הוי דברים שבלב, אצל אומדנה דלא שצוק כר' סמכו חז"ל דהוי גלוי לכל, וכמו כל אומדנות שצ"ס, וממילא לא הוי דברים שבלב, ומעשה לפי ההלכה זו גם הר"ה"ס יודע דגם אומדנה ברורה, בודאי תו לא הוי דברים שבלב, ועפ"י דן בשו"ת רעק"א שם צידונו שהיה כתוב בשטר התנאים צהרם חמור ושבעה דאורייתא דהוי אומדנה וגילוי דלזו נחזקו וכמוצא לעיל בסקע"ה אות ב' ע"ש. ועי' בלשון הר"ה"ס כאן סוף ד"ה שאלה, דמבואר ג"כ בדבריו דמפורסם בשעת קדושין לכל לאיזו מהצנות קידש, הוי כאילו פירש להדיא. ועי' עוד בפרישה אות ל"א. ועי' בתחת ישרים סי' פ"ב, ובשו"ת מהר"ם גלאנצו סי' כ"ג, מה שכתב להחזיר עפ"י הסוכות שצידוניהם שהקדושין היו צביל המשדכת.

ג. ובשקידש בשעה שהבנים את המשדכת לחופה. בשו"ת רע"א תנינא סי' ס"ט, צידון שאחד היו לו ב' בנות קטנות ושידך אחת מכן כבתיה תנאים כהוג, וצעת שהכניסה לחופה מסר המקדש העצמה לאיזה וא"ל בתך מקודשת לי, דן בזה להחזיר הבת השניה מלד דהוי בעסקים צלותו ענין בקדושי הראשונה, כיון דקודם החופה קצלו קנינים שצין איש לאשתו, וכתב בכתובה הוי לי לאינתו, ומאז עסקו הכל צענינים

שתייהן אסורות לו וצריכות גט ממנו:

הגב

או צר

ס"ק עו אות ו-ס"ק עז אות ב

הפוסקים

ר' אליעזר^א, אי אמרינן דכיון שאמר צת שצננותיך פירוש הוא החשיבה שצננותיך, דומיא דהאומר שור שצננותיך הקדש דהגדול שצבס הקדש, או דילמא דלא אמרינן הכי אלא גבי הקדש, משום דכל המקדש צעין יפס הוא מקדש, וכח דלכאורה נראה דדמי ממש לדין הקדש, ומה שדחה הרב ה"ל דשאני הקדש משום דכל המקדש צעין יפס הוא מקדש, נראה דטעמו של דבר לאו משום הכי אלא משום דמשמעות [הלשון] הוא המעולה שבהם, דכרי במנחות ק"ח צ' מחלקין צין אמר שור שצננותיך הקדש לצין אמר אחד משוורי, וכח צצרכת הכזה שם צבהכותיו, דנראה דה"ל שור משוורי הוי כאומר אחד משוורי, וא"כ כיון שלשון זה משמעותו הוא כך, ה"ל לגבי קדושין דיינינן ליה דהגדולה והחשיבה שצבס קידש דוקא, ואינס לריכות גט שאר הצנות, אכן נראה דאין להקל בדבר, וכולן לריכות גט כדן אחת מצננותיך, וטעם הדבר הוא, לפי שצבס שם חילקו צין הקדש למקח וממכר, דאף שלגבי הקדש הגדול שצבס הקדש, לגבי נוקח ידו על החתונה, משום דאיכא למושטע מניה נמי בגרוע, וא"כ מיהא לקדושין דאזלינן לחומרא וכולן לריכות גט, דאפשר שכיון לאחו מהן שחיה וכולן צספק זה, ויש להצית ראייה דקדושין דמי למקח עפי מהקדש, ממ"ש בקדושין דף ז' לענין חייך מקדשת לי דלא אמרינן פשט קדושין צכולה, כדאמרינן גבי הקדש צאומר רגלה של זו עולה, משום דהתם צהמה כחל דעת אחרת, הכי נך שחילקו צין קדושין להקדש דאף שצבס יש כח צמאמרו לפשוט, בקדושין שיש דעת אחרת לא פשיט, משום שחיה לא נתרנית אלא לחירה, א"כ ה"ל לגיד דאיכא חרי משמעי צלשון צת שצננותיך, אף שלגבי הקדש אמרינן שהגדול הקדש היינו טעמא משום שחיה שלו ואין מעכב על ידו להקדש הגדול, אבל בקדושין אף שהמקדש כיון להמעלות שצבס, מ"מ האצ שהוא מקבל הקדושין אפשר שכיון להיותר גרועה להגלל ממנה, כיון שיש צמשמעות הלשון כן וכולן לריכות גט מספק, גם מפשט דין של אחת מצננותיך יש ללמוד דלא דמי קדושין להקדש, שהרי הקדש אס אמר אחד מכצבי הקדש ולא היו לו אלא שנים הגדול שצבס הקדש מטעם כל המקדש כו', ואילו לגבי קדושין אף שלא היו לו אלא צי צנות ואמר לו אחת מצננותיך שניהם לריכות גט, משום דשאני הקדש דאיכא טעמא דעין יפס, משא"כ בקדושין דלא תלוי צדעת המקדש לחוד אלא צדעת האצ נמי כו', ומסיים דלדינא נראה לדעתו פשוט דאזלינן לחומרא, וכולן לריכות גט מספק, ולא דמי לדין הקדש, אלא לדין אחת מצננותיך דמספקא לן מילתא ואזלינן לחומרא.

גם צצדה הארץ ח"ג סי' ח', כח צזה צפשיעות, דאפילו שאמר צת שצננותיך מקודשת לי, אפ"ה יש לחוש לכל הצנות ולריכות כולן גט ממנו, כדן האומר אחת מצננותיך, והוכיח כן מהא דפסק השו"ע כאן דאפילו שידך ועסוקין צה כולן לריכות גט, דאף שיש כמה אומדנות לא סמכין ע"ז, וע"ש שהאריך להוכיח דאין לנמות קדושין להקדש.

ב. קידש את בתו סתם, אם נאמן האב דברר על איזו קטנה כוון. צטור הביא צסס השאלות, צאחד שהיו לו ד' צנות ונתן לו אחת קדושין סתם על אחת מצננותיו ולא פירש למי היה נועל, דבתו הגדולה אינה צרשותו ואינה מקודשת, ואותן שהן קטנות שהן צרשותו לקדש, נאמן לומר לו נחכוונתי ועליה קבלתי הקדושין, ואס אינו יודע ששכת, כולן לריכות גט.

יבצ"ו

למשמעות קידש והסכים עמכם, כחצ והיו אומרים שכל שחת מצננותיו משודכת לאחר, וקידש אחת מצננותיו לאחר סתם, אין המשודכת צכלל.

אולם צריעצ"ל דף נ"א צ', אחר שדחה דעת ר"ת צצשעדיך אחת ואח"כ קיבל קדושין ממנו דכל הצנות לריכות גט, כחצ הלכך אס שידך אחת מצננותיו ידועה לאחר, ואח"כ קיבל קדושין מאחר על אחת מצננותיו סתם, כולן לריכות גט ואפילו אחת שמשודכת, ולא אמרינן לא הוי דעתו עליה דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא הדך מהמשודך, אלא ודאי חיישינן לחומרא, ואף ה"ל לריכות גט מהמקדש.

ז. וכשקידש אחת לקטן שאין קדושיו קדושין, ואח"כ בא אחר ואמר לו בתך מקודשת לי, אם המקודשת בבלל. ע"י צצ"ש סק"מ שכתב, דמדברי צצ"י צפי תשובה הרא"ש כלל ל"ה סי' ד' שהעתיק העור כאן, נשמע דאס צצר קידש אחת מצננותיו לקטן ואח"כ בא אחד ואמר צתך מקודשת לי אמרינן גם זו צכלל, כיון שהמקדש הוא קטן ושכן משמע מדברי משה^א, והצ"ש עצמו כחצ דלכאורה מדברי העור שהעתיק כאן תשובה הרא"ש נראה להיפך, דאחיה המקודשת לקטן אינה צכלל, ע"ש מש"כ לדיוק כן.

ובערך השלחן סעיף נ"ג הביא מחלוקת צצ"י והצ"ש צחוספת טעם, דהצ"י סוצר שגס זו שנתקדשה לקטן הוי צכלל האיסור מפני שקדושי קטן אינס קדושין, ודעת צצ"ש דרק הפנויות הגמורות כן צכלל זה, אבל כל שסס קדושין עליה אע"ג דמדינא אין זה קדושין מ"מ אינה צכלל הספק, וסיים העורו"ש דכן נראה עיקר [הצ"ש].

אולם בבית מאיר כאן, כחצ על הצ"ש דלא מוכח מידי מהעתקת העור את דברי הרא"ש, שהרי העור לא העתיק כלל שחיה מקודשת לקטן. וכ"כ צעלי ארזים סק"ג, דלפי דברי העור י"ל דגם זו לריכות גט מספק דשהתיקן צכלל. וכן צעיב קדושין סוף סקמ"ד כחצ על דברי צצ"ש, דלא ידעתי איך יוצן זה צלשון העור כו', ע"ש שהאריך צזה. וע"י עוד צצ"ח, וצפרישה אוח ל"א, וצע"ז סק"ח, מש"כ על דברי הרא"ש והעור צזה.

ח. וכשיש לו שתי בנות, ובא אחד וקידש סתם, ואחת מצננותיו אסורה על המקדש איסור לא, אם אמרינן דכוון לשניה. כחצ צערך השלחן סי' מ"א סעיף ג', דיש להסתפק אס אמר לאצ אחת מצננותיך מקודשת לי, והאחת היתה אסורה עליו איסור לאו, כגון שנתגרשה מן הארוסין שעדיין היא צרשות אציה והוא כהן, מי אמרינן ודאי כיון להיתר ולא להאיסור, או כיון דקדושין תופסין צה ה"ל אין מסורין לצואה, ונראה דכן הוא דכיון שלא פרטה להשניה צשמה אולי היתה כוונתו להגרשה, דאלי"כ למח לא פרטה צשמה.

עו. אסורות לו וצריכות גט ממנו. א. וכשאמר המקדש בת שבבנותיך מקודשת לי, אם אמרינן דרק הגדולה או החשובה מקודשת, (כמו בהקדש כה"ג דאמרינן דהגדול והחשוב הקדיש). צנחפס צכספ ח"א סי' א' הביא שדן צזה הרב

(ו) והוא בד"מ כח"י.

(ז) שם כתב עליו: מורנו ורבנו גר"ו. ונראה שהכוונה להר"א ד' נחום בעל חזון נחום, שהיה בימיו אב"ד בירושלים.

אנצ'ר

ס"ק עז אות ב

הפוסקים

האב, ולא תלי לקדושין לדעת המקדש כלל, שפילו היה בדעתו על אחת מהן, אין מחשבתו מצטלע דבורו שהוליא משפתיו בסחם, ותלי לכו דעת האב.

גם בדרישה אות ז', כתב ליישב דברי השאלות דהא דאמרין דהו קשאלמ"ל להצריך גט נכון היינו היכא שאין האב לפנינו או ששכח, אבל אם האב לפנינו ואמר לנו נתכוונתי נאמן, וגם כעל סחם ודאי היה דעתו על אחר שהאב יתירא שיהיה מקודשת לו, ומש"כ בסמוך [בסעיף י"ט] בני שיש לו חמשה בנים ועשו את אחיהם שניה כו' כל אחת לריבה גט כו', הסחם נמי מיירי שאני הכנות לא נתן על לבו לקבל קדושין בשביל אחת מיוחדת, והביא מש"כ בד"מ [דלעיל] דהשאלות מיירי שחלה המקדש דעת האב, וכתב, דמש"כ הוא יותר נראה, דמן הסחם נמי חולה דעתו דעת אבי הכנות.

ובפרי חדש בליקוטים על אה"ע שצבוק חלו"ה כתב, דהשאלות למד דין זה ממחתי דתן קדשתי את בתי הגדולה ואינו יודע אם גדולה כו' [בסעיף י"ז], ודבריו לך כדורא דהו קשאלמ"ל, דדוקא לרצא מוקמין לה בפ"ג דקדושין [ג"א ח'] כשהוכרו ולצבוק נחשבו, דאילו לדיון [דקיי"ל כאצ"י] אחיה כפשטא, ועממא דקאמר איני יודע, הא לאו הכי וגון דקאמר לנו נתכוונתי מהימן, אלא שכתב דדוקא האב דרמנא הימניה כדאיתא בפ"ג דקדושין [ס"ד ח'], אבל המקדש לאו כל כמיניה למימר לנו נתכוונתי, וכל זה דלא כהצ"י.

וב"ב במשחא דרבותא (בחלק החידושים לרמ"ר אלפאסי) בתשובה שצ"י מ"א דקט"ז ג', דתמיכת הצ"י אינה תמיכה, דכיון שלא פירש המקדש אחר היה מצותו שקדש נראה שחלה בדבר דעת האב שהיה מהם שיראה האב היא במקדשת לו, והאב ציאר כוונתו והלמינתו תורה, כדאמרין בפ"ג [שס]. וכן נראה מדברי הרא"ש שפירש בנדרים [ס"א ח'] גבי מי שיש לו ב' בתי בנות מצ' נשים ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואינו יודע אם גדולה שגדולות כו', כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות דבר ר"מ, ר"י אומר כולן מותרות חוץ מן הגדולה שגדולות, ופ"י הרא"ש איני יודע לא בדרתי כוונתי, משמע הא אם צירר כוונתו אפילו ר"מ מודה דלא נתקדשה רק הגדולה שגדולות, ומה שפירשו בגמ' דר"י סבר לא מחית אינש נפשיה לספיקא, היינו אעפ"י שאומר עתה לא בדרתי כוונתי אינו אלא מחמת שכתב וסבור שצעת קבלת הקדושין לא צירר כוונתו, ואינו כן שכיון שאמר קידשתי את בתי הגדולה ודאי צירר כוונתו דלא מחית אינש נפשיה לספיקא, ואפשר שגם הרא"ש סובר כן, דמש"כ דאין מחשבתו מצטלע דבורו כו', [ומבא' בסקט"ו אות ז' בשו"ת רעק"א], היינו היכא שהאב אמר לא בדרתי כוונתי, אבל היכא שאמר האב בדרתי כוונתי, מה איכפת לן בדבור המקדש כיון שהאב לא נתירא לא לקבל קדושין כי אם על בתי פלונית, ולא על אחרת.

גם בערך שי כתב על הצ"י דלא הדין תמיכתו, דהנה יש בזה שני עניני נאמנות, אם להאמין אחר לא קידש ואחר קידש, והנה על אחר לא קידש למא לא נאמינו, דאף דדבר שצערוב אין פחות משנים אפילו חימא דעתא קא' פוסקים דאפילו ליכא חזקה כנגד בעד [ג"כ אינו נאמן], מ"מ בחזקה מסייעו ודאי נאמן, דגם בדבר שבממון נאמן אחד להחזיק ולפטור, וא"כ כשאומר זו לא קדשתי מסייעו חזקה פנויה, בגם דממנ"פ אחת נתקדשה, מ"מ הא כתב בשו"ת מהר"ל ס"י קנ"א דבית חזקה אוליין אפילו אינו יכול להיות אחת, כגון ב' זידין [זידי ג"א ח'] וב' שזילין [פסחים י' ח'] אפילו צבת אחת, רק מדרבנן אסרינן משום חוכא ואטלולא ע"ש, וא"כ על כל אחת שאומר זו לא נתקדשה מסייע חזקה פנויה, אך על זו שאומר שקידשה צא להוליא מחזקה פנויה ואינו נאמן, ממילא

ובב"י הקשה עליו וכחז דדברים תמוזים הן, דכיון שהמקדש קידש סחם אחת מצותו, הו"ל ודאי קדושין שאינם מסורים לביאה, דקיי"ל [כאצ"י] דהו קדושין להצריך גט לבולן, ואעפ"י שאמר האב לנו נתכוונתי ועליו קבלתי הקדושין לא היה לנו להאמינו, דא"כ ג"כ היה לנו להאמין להמקדש כשיאמר לנו נתכוונתי, וזו לא שמענו, ולכן דברי השאלות בזה ל"ע. וכתב הע"ז בסקט"ו דמשום קושיא זו שהקשה הצ"י על השאלות, לכן לא הביאו בשו"ע להלכה, [ודעת הע"ז בעמ"ז ע"י להלן].

ובדברי משה אות י"ג כתב לתרן קושית הצ"י על השאלות, דנראה דמיירי דהמקדש חלה בדבר דעת האב, שכל שיחפון זה האב אחת מצותו תהיה מקודשת לו, ולכן מקרי כה"ג קדושין שנמסרו לביאה, ולכן אם אמר האב לנו נתכוונתי נאמן אבל בלא"ה בודאי הו קשאלמ"ל. ועפ"י כתב הצ"ש בסק"מ דאם אמר המקדש דמקדש אותה על דעת אביה אז נאמן אביה לומר לנו נתכוונתי. גם בשו"ת מהר"ם לבלון ס"י ל"א כתב כה"מ והצ"ש, ועפ"י מתרן ג"כ מה שיש להקשות על השאלות דכידא נאמין להאב אם יכחישו המקדש ויאמר אם אחת כוונת לו אני לא כוונתי אלא לאחרת, וא"כ אינם קדושין כלל לא לו ולא זו, אלא דכח מיירי שאמר המקדש לא אחת מצותו אותה שחלה רוצה לתת לי תהיה מקודשת לי, ומסיים שדברי השאלות נכונים בטעמן אליבא דהלכתא, ונאמן האב לומר לפלונית נתכוונתי.

גם בע"ז סקט"ו פ"י כה"מ, והוסף דמיירי כאן שהמקדש נתן בצריה לאב שאינו שחבון האב צעת קדושין יתן לו, נמא' דהו כאלו פירש בתרן פלונית, והשאר שלא נחבון עליהן בזהו פנים אינם בכלל כלל, בזה נאמן האב על אחר נחבון דהמקדש האמינו תחילה, וע"כ אם שכה אח"כ לריכות כולן גט, דבצריה שנתן לו היינו צעת קדושין לא אח"כ, ובד"מ כתב ג"כ דכאן מיירי שחלה דעת האב, ולא זכר שם דהיינו מה שדעתו דוקא צעת הקדושין, דאז הו דוקא נמסר לביאה, וכן נראה עיקר, וסיים דדברי השאלות הלכה ברורה היא. ובתפארת יעקב סקל"ו כתב ג"כ כה"מ, וכתב דכח"ג כתב בד"מ, [ועי' עוד בדבריו להלן].

ובתפארת קי"א כאן כתב דבדברי הע"ז משמע מלשון השאלות, שכתב "דנאמן לומר לנו נתכוונתי ועליו קבלתי הקדושין", ונראה דהטעם הוא דאם לא היתה כוונתו צעת הקדושין אלא על אותה שיראה אח"כ, הו"ל חולה דעת עמ"ז וקיי"ל בדאורייתא אין צריה, ולא דמי למקדש ע"מ שיראה אבא דרלה האב מקודשת, דהא הו"ל חולה דעת אחרים כדאיתא בגיטין כ"ב ב', אבל אם נחבון צעת הקדושין כיון שהמקדש חלה דעתו, הרי הוצרך הדבר צעת קדושין.

וכן באצ"י מלואים סק"ה, אחר האריכות בזה, מסיק לדיון דקיי"ל בדאורייתא אין צריה, לא מהני מה שחולה ברזון האב, אלא כשחולה ברזון האב צעת קדושין וכמ"ש הע"ז, והא דנאמן האב יותר מן המקדש, נראה דגבי מקדש נמי נאמן לומר לנו נתכוונתי, אלא כיון דדברים שכלב אינו דברים והוא קידש סחם לכן כולן בכלל, אבל זה שאמר בפירוש לנו שנתירא צעת הקדושין נאמן האב לומר לנו נתכוונתי צעת הקדושין ולא הו דברים שכלב, כיון שחלה הדבר בפירוש ברזון האב.

ויש שכתבו דגם בסחמא הו כגילה דעתו שחלה דעת האב. בצ"ח כאן כתב לתרן קושית הצ"י, דהשאלות מפרש משנתנו לאצ"י, דהא דמקדש צחו סחם אין הצוגרת בכלל הא קטנות בכלל וכולן לריכות גט, היינו דוקא כשלא אמר לנו נתכוונתי, דאינו יודע כגון ששכח, אבל באומר לנו נתכוונתי נאמן, והיינו עממא, דכיון דנתן לו קדושין על אחת מצותו תלי לכו דעת

אוצר

ס"ק עז אות ב—ג

הפוסקים

לחצי הכנות למי קדשה השיב שלטנמו קידשה, והיתה כן כוונתו מתחילה, אפי"ה לא חייב לה משום דלא חמר בפירוש לי, אלא דלא אזלינן בחר מהשכחו ואפילו להחמיר, ואלו צידים שאין מוכיחות דלא חמר לי מהני עסקים בזה, וכן נראה שיש בזה, ולענין קדושין שאמ"ל לא מהני עסקין זה [כמבואר בסק"ע אות א'] ואיכא למשמע מק"ו דלא מהני מה שמפרש כוונתו ולקולא ולפטור אינן בלא גט, ומש"ה כתב העור תשובה זו סמוך לדברי השאלות, אך כיון שאין הרא"ש חולק בפירוש עליו לכן לא כתבו בלשון פלוגתא. וע"ש שדחה דברי הב"ח שנהל לפרש דברי הרא"ש שם כהשאלות.

גם בחזקה רבה ח"צ סי' קכ"ז, הקשה על הד"מ וכת"י מדברי הרא"מ ה"ל, וכן הקשה ממשי"ב ה"י [כמוצא לעיל בסק"ע אות א'], דאיכא דבשעת קדושין חמר בתוך מקודשת לי סתם, י"ל שאין הוגבין אחר אומדן דעתם, ושכן העלו הרבה פוסקים, וסיים ד"ע.

גם בגמ' בבבא ח"א סי' א', אחר שהעלה דאף באומר בת שצנתיך לא חמירין דהגדולה והתשובה קידש, רק כל הכנות לריכות גט מספק [כמוצא לעיל בזה אות א'], והביא דברי הרא"ם ה"ל, הוסיף עוד, דאף שהוא אומר עתה שכוון על הגדולה לא מהני, שלא היה מי שאמר שנאמן הוא לומר על זאת כוונתי אלא השאלות שהביא העור, והביא דמה דבריו, ונלאו האחרונים לתוך דבריו, וכוונתו דוחקין יניחו כמו שיראה המעיין, ומי לנו גדול מהבי"ו שהעלה דבריהם בתימא.

וכן בערוך השלחן סעיף נ"ב, אחר שהביא דברי הב"ש ה"ל דכשתלה דעתה האב נאמן, כתב דלי נראה דכוון אסורות, ולא מציעה אם חמר סתם ואח"כ פירש כוונתו, דזהו דברים שכלב, אלא אפילו חמר בשעת מעשה אחת מצנתיך מקודשת לי אותה שתחפץ, ואמר האב לזו תפאלי, הו"ב ג"כ דברים שכלב, ועוד דיש בזה חשש צריכה, ואפילו בלא זה הרי רז"ל החמירו אפילו בצוגרת כשעשהו נשליח [כלעיל בסק"ע], והפוסקים החמירו גם צדיק [כלעיל בסק"ע אות א'], ואין אפשר להקל בזה, ובסוגריים הוסיף דהרמ"א ד"מ [שהביאו הב"ש ה"ל לדיוא], ליישב דברי השאלות בזה ולא למעשה, ולכן השמיט דין זה בש"ע.

ובאמרות מהורות כאן, אם כי יישב דברי השאלות, מ"מ סיים דהרמ"א ה"ל כתב דאין מחשבתו כלום, משום דשינה מדרך המקדשים שמפרשים קדושים, כו', ולדין ודאי דלאו לנו למנוקט כחומרת הרא"ם.

ג. דעת מי שסובר, דכשדברו מקודם על עסקי קדושין של בת ידועה, או נאמנים האב והמקדש לברר על איזו בת כווננו בקדושי שתמא, ושיש לחלק בזה בין אמר בתך מקודשת לי, לבין אחת מצנתיך. כתב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דף ר"א א', דאם שניהם האב והמקדש לאומרים שכווננו תחילה על בת ידועה ושמתה דברו תחילה, אזי אם ידוע אז להעדים שדברו ממנה, וצדוקן עסקין צנתיך זה קידש בלשון בתך סתם, נאמנים לומר שעליה כווננו, ואינה מקודשת אלא הכתה הוא שאומרים שניהם שעליה כווננו. וציד דוד שם אות י"ב האריך לבסוף דבריו בהם, עפ"י מה שזכרנו בפרקים הקודמים, דשניהם ביחד נאמנים לצרר את החזקה שנתחזקה לה"א, על איזה אופן היתה. וע"ש שצייר עפ"י פרטים שונים כשהדיבור על עסקי הכתה לא היה בשלמות. ובסוף דבריו צדק ר"ב צ' כתב דכל מה שאמרנו שנאמנים שניהם לצרר על איזו מהצנות כווננו, זה דוקא באומר בתך מקודשת לי, דמשמע דעל בת ידועה מדבר, אבל באומר לו אחת מצנתיך מקודשת לי, אזי אמירת המקדש אינה כלום לצרר למי

ממילא כולן בספק, וכ"ז לענין נאמנות המקדש, אבל האב דהימניה רחמנא על בתו קטנה לומר שנתקדשה, אלא לענין שלא נתקדשה לא גילתה תורה, אך ממילא נאמן דמסייע חזקה פנויה כו', ומה דלא חייש השאלות שמה המקדש נתכוון על אחת ולא על זו שנתכוון האב, ומשי"ב הד"מ שפירוש חלה המקדש בדעת האב העיקר חסר מהספר, וגם משי"ב הב"ח והדרישה דסתמא הכי הוא, קשה נמי למה לא ימא להיפך דהאב חלה בדעת המקדש, דאדרבא אז בכל דבר ניחא לו, י"ל משום דאפי' נתכוון המקדש לאחרת מ"מ אינה מקודשת, כיון דהאב נאמן שנתכוון לו, לכן אין להכריך גט רק לזאת שאומר האב דנתכוון לה דסתמא גם המקדש נתכוון כן, או שמה חלה בדעת האב, והאב יש לו הנאמנות על איזו נתכוון, וכתוב"ע פ"ג קדושין משנה ט' כתב אהב דקדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות כו' [שצטטנו י"ז], דהמקדש אינו נאמן דזו קידש, דלמא לא זאת קידש ונמא שזוהי שנתקדשה באמת מוליד מן הספק שיש לנו בזה, ואין דבר שצטטנו פחות משנים מלבד האב שהאמינתו החורה, הרי גם לדבריו מיושב קושיית הב"י על השאלות.

ויש שחלקו בין אומר אחת מצנתיך, לבין אומר בתך. בהמקדש קו"א כאן כתב, דבעיקר הדין דמ"ל להפרישה וכו"ה בדעת השאלות דמסתמא המקדש חלה בדעת האב ונאמן לומר דכוונתו היתה על אחת מהן, לא משמע כן מדברי החו"ס בקדושין נ"ב א' ד"ה ובלכתא, דמעשה שזה לפני ר"ת בזה שזיך בתו וקדש סתם, דדעת ר"ת דהמשודכת מקודשת, הו"ה מסתמא האב אומר שכוונתו היתה על זו, וכן משמע מלשון הפוסקים החולקים על ר"ת, ונראה ד"ל דהשאלות אינו חולק עליהם, דלא חמר השאלות דחלה בדעת האב, אלא כשאומר אחת מצנתיך, דמשמעות דבריו הוא אותה שירצה האב ליתן לו ולא היה דברים שכלב, לכן אם אומר שכוונתו היתה על אחת מהן נאמן, אבל צטטנו דר"ת כשאומר בתך מקודשת לי אפילו חמר שחלה בדעת האב הו"ל דברים שכלב, וכ"כ בפני יבושע קדושין [נ"ב א'] דלשון אחת מצנתיך משמע דחלה בדעת האב.

ובתפארת יעקב סק"ו, אחר שצייר ג"כ דברי השאלות ככת"י ושכן כוונת הד"מ, כתב דנראה לי שאין לזרז לומר בפירוש דמקדש אותה על דעת אביה, כל שאומר אחת מצנתיך דכן כוונתו ודאי, רק באומר בתך מקודשת לי, [ל"ר] לפרש שחלה בדעת האב.

אולם הרבה פוסקים חולקים לגמרי על דין השאלות, וסוברים דהאב אינו נאמן לומר לו כוונתו. בעלי ארזים סק"ג הביא מהלבוש שם"ס [בסק"ע זה], וגם אינו נאמן לומר מתחילה היתה דעתי על זו לבד, ואפילו מוכח שכן היא האמת, אין מחשבתו מצנתיך דבור, וכיון ששינה לשונו מלשון העולם המצנתיים קדושים, משמע דבריו שכוונתו היתה על שניהם והיו קדושין שאין מסורין לביאה, וכתב דדבריו הם ממשי"ב הב"י כאן צ"ש הרא"מ, [והוצאו דבריו לעיל סק"ע אות צ', בשו"ת רעק"א], ועכ"פ צריך לומר שברא"מ חולק על דין השאלות, שהרי כתב שאפילו מוכח שהאמת הוא שזו נתכוון לא מהני, וכ"כ מהרש"א [דף י"א צ'] שברא"מ חולק על השאלות, וכתב עוד דכן נראה לדייק מתשובת הרא"ש שהביא העור כאן אחרי השאלות, דהרי שם חמר המקדש לחצי הכתה הילך קדושין לבתך, ולא פירש איזו מצנתיך קידש ולא למי קדשה, והשיב הרא"ש שאין כאן צית מיוחד ואינה לריכה גט, והבי"ו הקשה על העור שאין מקום התשובה כאן, דמשי"ב שאין כאן צית מיוחד היינו משום דלא חמר לי, כמבואר שם בתשובה כו', ולי נראה לדייק מדברי הרא"ש שחולק על דין השאלות, מדכתב שאין כאן צית מיוחד, אפי"ג כששאלו בעדים

אוצר

ס"ק עז אות ג-ו

הפוסקים

ודאי משקר, אבל אם עשתה אותו שליח י"ל דנאמן האב, אלא שמסיק דאכתי י"ל דאם עשתה אותו שליח, וכי דהיא לריכה גמ, ד"ל דנאמן שהיתה דעתו עליה, אינו נאמן לפטור את האחרות מגט דדמי קלה לחזקה, שאין ע"ה נאמן במקום חזקה בדבר שצטרפה, דקו"ל כרצא בקדושין ס"ו א'.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דף ר"ד א' אות כ"ה כתב, דנ"ל דאם יאמר האב שכונן להבוגרת נאמן לברר, דלמה לא יהיה נאמן לומר שרצה לקיים שליחותו, ועכ"פ באופן שהמקדש ידע שיש אחת שעשתה אותו שליח, ודברו מה ג"כ קודם בקדושין שיש בת כזו, ונראה דדיון זה יכולים ללמוד מהירושלמי (פ"ג קדושין ב' א') דהיינו דלא הוה חזק השליח [צעדים], הוא אומר לעצמו [קידש], והיא אומרת איני יודע, דחזקה לשני, אף שנעשה רמאי בזה [כשלא קידש למשלוח], וכן בהחזק השליח, אמרין דהוב ספק, ושניהם נותנים גמ, וכמו כן הכא, כיון שהמקדש ידע מה שיש לפניו שני דרכים, או לעשות מזה דרמיה עליה, או שליחותו, למה לא יהיה האב נאמן לברר מה כוון בזה, ועכ"פ לחומרא, דאף דלא סיימה את האיש שרואה להקדש לו, ע"כ אם יאמר שכונן לה לקיים שליחותו, והמקדש לא איכפת ליה, הוי ספק ואסורות שתיכן [הבוגרת והקטנה], וע"כ למעשה.

ועי' בעצי ארזים סק"י, שכתב ג"כ דה"ה והפרישה לא פליגי, אלא שמסיק דכמה ראשונים חולקים על השאילתות צע"ס דין נאמנות האב, וס"ל דהאב לא נאמן לברר למי כוון, כמוצא לעיל בזה ב', וע"כ שכן דעת עוד כמה פוסקים דאין האב נאמן.

ה. ובשגם המקדש אומר שכוונתו היתה על הבוגרת. ציד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דף ר"ד א' אות כ"ה, אחר שצ"ח דאם אומר האב שכוננו להבוגרת הוי ספק ושתיכן אסורות, כמוצא בזה הקודם, כתב דע"כ שניהם צידה, בודאי נאמנים לברר כונתם, וכמו שכתבתי [לענין צ' בנות קטנות המוצא בזה ב' ג'], דשניהם צידה בודאי נאמנים, אף לעקר החזקה, ומכ"כ לברר החזקה, אף עכ"כ כל עוד שלא מלאה לי חצר בצברא זו, סתמתי צנינים [דאין הבוגרת בכלל], עד שיפרש ויאמר בתי הבוגרת שעשתה אותי שליח, אבל עכ"כ במקום עיגון גדול, יש לסמוך ע"ז, ולהאמין את שניהם עכ"כ, לברר למי כוונתו.

ו. וכשהבוגרת עשאתו שליח לקדשה להמקדש, אם האב או המקדש, או שניהם יחד נאמנים לברר למי כוונתו, (ואם יש לחלק בזה, בין שידע המקדש שעשתה את אביה שליח לקדשה לו, לבין שלא ידע). בפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דף ר"ג ב' כתב, דעשתה אותו שליח לקדשה לאיש מסויים דאף הבוגרת בכלל, עכ"כ נאמנים לברר על איזו מהבנות כוונתו. וציד דוד דף ר"ד ב' אות כ"ה כתב, דבאופן שעשתה אותו שליח לקבל קדושה מאיש ידוע, והמקדש ידע מהו, אף שאומר שכונן לאיזו שירצה האב, נאמן האב לברר למי כוון, ועכ"כ לא רציתי לסתום כן להלכה ולמעשה כל עוד שלא מלאה לי חצר בצברא זו, וסתמתי רק ששניהם נאמנים, אף במקום עיגון גדול יש לסמוך ולהאמין אף האחד לברר, כ"כ שאין חצרו מכחישי, ואומר שכונן כמו שירצה האב, וכמו דיון לא הוה חזק השליח צעדים דירושלמי [שהוצא בזה ד'], שהשליח אומר לעצמו והיא אומרת שאני יודעת, דחזקה לשני ולא הוב מקדש בזה עדים, אף שנאמנת להכחיש לשליח ולומר לראשון כמצאור שס, [מ"מ] אם מודית לשליח ר"ל שאמרה שכוננה למי שירצה הוב חזקה לשני, וכמו"כ הכא ג"כ נאמן האב עכ"כ לברר למי כוון לקדשה לו, כל עוד שאין שאין לו הכחשה מהמקדש, ועכ"כ צידע המקדש שעשתה אותו שליח לקדשה. ובאות כ"ו הוסיף, דאף שכתבתי צנינים שנאמנים לברר

למי כוון, דהא אומר בפירוש אחת מבנותיך משמע איזו שירצה האב לא איכפת לי, ומה שכונן אל אחת ידועה הוב דברים שכלב ואינם דברים, והאב ששחק וקבל סתם יש ספק אם נאמן לברר כוונתו על איזו מהבנות כוון, דאפשר לומר דמאחר שקיבל בשתיקה, הוב כחילו הסכים לדברי המקדש לקדש לו סתם אחת מהן, ומה שאומר שכונן דעתו על אחת מצורת הוי דברים שכלב ואינם דברים, ואף צדדו מתחילה לאחת שאומר האב שעליו כוון והיא הגדולה, עכ"כ גם הבנות הנשארות בספק, ואף שעסקין בזהו ענין, עכ"כ כיון שהמקדש שינה לשונו ואמר אחת מבנותיך, הרי שסתר כל מה שדברו מתחילה על בת ידועה, ועתה אומר שמקדש לאיזו שהיא, והאב שקיבל בשתיקה י"ל שהסכים לדבריו לקדש לו אשה איזו שהוא, אם לא שיש לה הכוחות גדולות שלו כוון, כגון שניכר שנתקל האב בלשונו לפרש, ותיכף תוכ"ל פירש למי מהבנות מקדש לו.

אמנם כתב שם בפסקי הלכות, דנראה דזה [שנתבאר לעיל] אופני נאמנות שניהם] דוקא במקום שדרך העולם לשדר, ואח"כ מקדשין בלא כניסה לחופה והנשואין עושין לאח"כ, אבל לפי מה שנהגין עתה צמדינתו לשדר ואח"כ כונסין לחופה ומקדשין אז, אם שינה וקידשה לאחר שצדדו קודם הכניסה לחופה בלא שום הכנה, כיון ששינה מדרך הנכח, איזו אין מהשידוכין שום ראייה, ואף אם שניהם אומרים שכוננו רק ע"ז הבת, עכ"כ הדבר ספק וכל הבנות לריכות גמ מספק. וציד דוד שם אות י"ה כתב דזה פשוט לדעתו דכיון ששינה מדרך הנכח, הרי דנשחזה דעתו ויכול להיות שנתחדש עתה להם ראון אחר, וא"כ אין מהשידוכין הקודמין שום ראייה, ועל נאמנותם לצד לברר על איזו מהבנות כוונתו אין יכולים לסמוך, דכלשון גרוע מאוד, ומשמע ג"כ שנתכוונו לקדש איזו שהיא, לכן הדבר ספק וכל הבנות לריכות גמ.

ד. להסוברים דנאמן האב לברר למי מבנותיו הקטנות כוון ה, אם נאמן האב לומר, שכוונתו היתה על הבוגרת שעשתה שליח לקדשה, (ולא פירשה לקדשה להמקדש). צ"ח כ"א, אחר שצ"ח דעת השאילתות, דהא דנאמן האב לומר לאיזו מהקטנות כוון, הוא משום דהמקדש מסתמא תלה דעתו בדעת האב שאיזו מבנותיו שירצה שיתחתו לו, [כמוצא לעיל בזה ב' ג'], כתב דלפי"ז נראה ודאי שאם עשאתה הבוגרת שליח, נאמן האב לומר לבוגרת נחכוונתי, שהרי הכל תלוי בדעת האב, וכן נראה מלשון השאילתות שאמר בזה הגדולה אינה צרשונה, אלא דאם היתה צרשונה כגון שעשתה שליח, היתה מקודשת אם היה אומר דעליה נחכוון.

אולם צ"ח בסק"מ כתב צ"ח הפרישה [אות כ"ט], דאם אומר דכוונתו על הבוגרת דעשתה אותו שליח אינו נאמן, ולא כ"ח.

ובהמקנה קו"ל כ"א, הביא דברי הצ"ח, וכתב דלשון הפרישה היא אינו נאמן לפטור האחרות בגט דודאי דעתו לא היתה עליה, ומדכתב אינו נאמן לפטור האחרות בגט ולא כתב דהיא אינה לריכה גמ כמ"ש השאילתות דהגדולה אינה מקודשת, והוא מטעם שכתב דודאי דעתו לא היתה עליה, משמע דמייירי שהגדולה לא עשתה אותו שליח, א"כ אפילו היה דעתו עליה פשיטא דאינה לריכה גמ, להכי מפרש [הפרישה] דברי השאילתות דאם אומר האב שכוונתו היתה על הגדולה שלא עשתה אותו שליח, ורצה לפטור האחרות מגט אינו נאמן, כיון דלא עשתה אותו שליח

(ח) והיינו לפי מה שביארנו אופן הנאמנות דס"ל להשאילתות כמבואר לעיל באות ב'.

ביאור הגר"א

[גב] ואפילו חזר כו'.
דק"ל דלענין קדושין
חכ"ד כו' כמ"ש בסוף
נדרים ובפ"ח דב"ב:
[גב] וכל כה"ג כו'.
כמ"ש ביבמות ק"ה א' השתא איפסלא מינך חלוץ כו'. שם:

הגב [גב] ואפילו חזר תוך כדי דיבור ופירש צתך פלונית אינו מועיל (מרדכי ריש קדושין
בשם ראב"ה *) [גב] וכל כי האי גוונא דכוו קדושין שלא נמסרו לציאה כופין אותו לגרש
(רשב"א סי' אלף רל"ו):

המקדש

* במקום ראב"ה, צ"ל מהר"ם. ע"י ע"ז באוצה"פ ס"ק ע"ח אות א' ושם בהערה ט'.

כמ"ש ביבמות ק"ה א' השתא איפסלא מינך חלוץ כו'. שם:

אוצר

ס"ק עז אות ו—ס"ק עט

הפוסקים

אצל הכס שחמיר קדשתי את צתי, אין כאן כיום עדיין, אלא הכיום
הוא במ"ש לאיש הזה, ע"כ מהני אם הוא חוכ"ד דכוו הכל דבור
אחד, וסיים דלפ"ז ה"ה הכא [אם חמיר המקדש] מקודשת לי צתך,
ותוכ"ד סיים פלונית, ה"ל דמהני. ועיין באוצה"פ סי' מ"ט סעיף ב'.

ב. ובשהמקדש טוען שטעה בלשונו ובאמת רצה לפרש
לפלונית. כתב צח"מ סק"ל, דנראה [דברמ"א]

כאן] מיירי שמפרש שכוונתו היתה לפלונית אצל לא טעה בלשונו,
אצל אם היה בדעתו לומר צפירות לפלונית רק שטעה בלשונו,
אמרינן לעיל צסי' ל"ה סעיף ע' דאם השליח טעה ואמר לי,
הקדש בטעות לא הוה הקדש, וגאמון השליח לומר שטעה, ולמה
לא יהיה המשדך גאמון לומר שטעה. והביאו צ"ש סקמ"א, וזערוך
השלחן סעיף י"א.

אולם צצית מאיר השיג על הח"מ וכתב דאינו דומה לסי' ל"ה,
ובכא אינו גאמון שטעה צמידו דלא עבדו אינשי למטעי
ולטעות עלמו להתירה לו ובכא לא שייך הואיל וצידו לגרשה.

ובשבילי דוד סק"ח כתב דהצ"ש לטעמיה, דס"ל צסי' י"ז סק"י
דצמקוס דלא איתחזק, אף צערוה ע"א מהימן, אצל נפי
מה שביארתי [בסק"ט שם] דדעת הר"ן אף דהיכא דלא איתחזק
אין ע"א מהימן צערוה, [א"כ] רק צסי' ל"ה כשאומר טעיתי לא
היה כאן צערוה מעולם, כי לא היו קדושין כלל, דצטעות היה;
אצל כאן דע"כ צערוה יש, רק הוא מוליך שאר הצנות מן הצערוה,
זכ לא מהני, ורק בקדשתי צתי ואינו יודע למו שפיר כתב הצ"ש
בסקמ"ג דע"א מהימן, מטעם שכתב שם דהעד אינו מסלק שום
צערוה רק מצד, ומה"ט כתב הצ"ש בסקמ"ה דצמפרש מהימן
אפילו אחר כדי דבור וכו'.

עט. וכל כה"ג כו' כופין אותו לגרש. מקור הדיון הוא
משו"ת הרשב"א ח"א סי' אלף רל"ו, וכמו שזוין צפנים,
וכ"כ צערך לחם, וצלבוס כאן דכופין אותו לגרש.

ובירד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דף ר"ג א', כתב דרשב"א צתשובה
הי"ל אומר דכל בני שואסרות להמקדש לכונסן כופין אותו

שיגרשנה אם האשה חוצעת צתך, וכיד דוד האריך צזה הרצה
לדחות ראיות הרשב"א, ולבוכיות שהרצה ראשונים חולקים על
הרשב"א, ומסיק לדינא, דאם הוא צאופן שידעש המחקדשת
שמתקדשת קדושין כאלו, כגון שהיה הכל צמעמדה או שעשה
שליח גם ע"ז צפירות, אין כופין אותו צשועים לכו"הא אלא
מסצדים עמו צהרחקות שיגרשנה, אצל צאופן שלא ידעה מה
וע"כ

דברים שבלב, לזה כתב הרא"ם דמדלא בירר בדרך המקדשין משמע מלשונו
דבאמת היו הקדושין על אחת בסתמא, א"כ אף אי איגלאי מילתא
אח"כ דכוונתו היתה לזו מ"מ הוי דברים שבלב. ולפ"ז מתורצת קושיית
התפא"י דכיון שבלשון הקדושין חלו ספק קדושין על כל אחת, מה
שרוצה לברר אח"כ למי קידש אין זה פירוש רק סתירה לדבריו
הראשונים, וכמ"ש שם הרא"ם בתחילת דבריו דאפילו מבורר לנו דעתו
של המקדש על הגדולה, אין מחשבתו מבטלת דבר שהוצאת פיו משמע
איפכא, ע"ש.

לצד כוונתם לאינו כוונתו, נראה דזה דוקא צתומרים שכוונתו על
הצת הקטנה, או צאופן שידע [המקדש] שהצוגרת עשתה אותו
שליח נאמנים ג"כ לומר דכוונתו על הצוגרת, אצל צאופן שלא ידע
המקדש שהצוגרת עשתה את הציה שליח, נע"ג אם נאמנים אפילו
שניהם לומר שכוונתו על הצוגרת, ואם האב אומר לצדו שכוון על
הצוגרת והוא אומר שלא איכפת ליה על אינו שיראה האב, אף
שדעתו נועה שהאב גאמון עכ"ז למעשה נע"ג צזה.

ז. וכשישנה עוד ריעותא, מלבד החסרון שלא פירש לאינו
בת קידוש. כתב צתשובה הרב אהרן חסון שצש"ת
מהר"י לצית הלוי סי' צ', צאומר אחת מצנותיך מקודשת לי, דכיון
שהדבר ספק, כל מה שיסתפק עליו ראו להקל כו', וצנ"ד דמיירי
גם דלא אמר לי, דלדעת רוב הפוסקים אין לחוש לקדושין כלל,
צהלרף שאינם אלא קדושי ספק, יש להקל לדעת כו"ט.

ובמשחא דרבנותא (צחלק החי לרמ"ר אלפאסי) צתשובה צצסי'
מ"א דף קי"ז ג' ד"ה חמס, אחר צצואר צאומר אחת
מצנותיך מקודשת לי דמדאורייתא אמרינן יש צצירה למפרע, ומאי
דאמרינן שכולן אסורות היינו מדצריהם, כתב דנפק"מ דיש להקל
כשיש לנו שום סניף אחר להתיר דכיון דמידו דצבן הוא וכו'.

עת. ואפילו חזר תוך כדי דיבור ופירש וכו'. א. כן כתב
המרדכי ריש קדושין [סי' תע"ד] בשם מהר"ם ט, וכתב
שם צעטס הדבר משום דקו"ל צצ"צ [קכ"ע צ'], דתוך כדי דבור
כדצור דמי צר מע"ז ומגדף וקדושין. וכ"כ צצ"י כאן בשם צתשובה
רס"ג [והוא צצערי דק ח"ג שער ג' סי' י"צ], וצערך לחם,
וצלבוס, וצש"ת מהרש"ך ח"א סי' קנ"ב.

וע"י בתפארת יעקב סק"ט שחתה ע"ז, דלא דמי כלל לתוכ"ד
דעלמא, דחזרה לא מהני תוכ"ד, אצל כאן אין זו חזרה רק
פירוש לדבריו, דהא מעיקרא נמי לא הוי תרומיכו מקודשות מדינא
רק מספיקא, וע"כ צצמת רק אחת קידש, א"כ למה לא יוכל לפרש
דבריו תוכ"ד, וגדולה מזו משמע מדצרי הפוסקים דתנאי צגיטין
וקדושין מהני תוכ"ד ולא חשיב חזרה, וכ"ש הכא דע"כ יש לדבריו
פירוש, ולמה לא יוכל לפרש תוכ"ד.

ובט"ז סק"ט, הקשה על הרמ"א כאן, מהא דהביא צצ"י מש"כ
רצנו ירוחם בשם התוס', דאז שחמיר קדשתי את צתי
ושחק, ואחר שעה אמר לאיש הזה, אינו גאמון, דכיון דלא אמר
מיד תוכ"ד משמע ודאי שאינו מכיר חתנו, ולכך לא פירש מיד,
משמע דתוכ"ד מהני, וכתב דנראה דכאן דסיים דבורו תחילה,
שאמר צתך מקודשת לי, אלא שאח"כ צא לפרש צזה לא מהני,

ט) ומה שצוין בפנים הרמ"א מרדכי בשם ראב"ה הוא ט"ס וצ"ל
בשם מהר"ם, דהרי הראב"ה ס"ל דעסקין בה מהני, וכן הובא בשם
מהר"ם באגודה פ"ק דקדושין סי' ה'. וכן הובא בב"י מהמרדכי בשם
מהר"ם.

י) ע"י לעיל בסק"צ אות ב' בדברי רעק"א שכתב לפרש לשון
הרא"ם, "שדבריו שבלב אינם דברים האיל ושינה מלשון העולם שמבררים
הקדושין", שכוונתו דלא נימא כיון דע"כ היה ידוע שלא נתכוון רק לאחת
דאיגלאי אח"כ דלא היתה כוונתו רק לזו, וא"כ הוי רק כמו פירוש ולא מיקרי

ואני

(יא) לא בכל ספרי יראים הגדפסים נמצאים דברי רא"ם אלו, ובספר יראים הגדפס עם פירוש תועפות ראם, הוא בעמוד עריות ס"י ז'. ועי' כדינא דחיי על הסמ"ג דף כ"ד, שכתב דגם הסמ"ג ס"ל כהרא"ם.

אוצר

ס"ק פג אות א—ד

הפוסקים

לעיל ב'אות א']. והוצאו דבריו צ"ש סקמ"ב, וכן העתיק דברי הח"מ והצ"ש ב'ארץ נבי (ותאומי נביה) סקמ"ו. אולם בב"ח כאן, אחר שהביא מש"כ הצ"ח דאם לא אמר מפלוני אין הבוגרת בכלל, כתב ומיחו להרמ"ה, אפילו בוגרות במקום קטנות נמי, היבט דשיתיהו שלח לקבל לה קדושין מפלוני, כולן בכלל.

וכן בהמקנה קו"א כאן כתב, דמש"כ הח"מ והצ"ש דודאי היבט כוונתם על הבוגרת אינו מוכרח, דנראה דהא דלמך ר' יוסי לא מחית אינש נפשיה לספיקא, היינו דוקא בלשון בני אדם, דעתו על דבר הכזר בלשון גדולה, אבל היבט דאיבא ספיקא דדינא, כגון היבט דאיבא בוגרת, דאיבא למימר דסברא דמאור דרמיא עליה, עדיפא מחזקא דשליח עושה שליחותו ואין הבוגרת בכלל, לריכות כולן גע, וראיה ק"ת מהא דקאמר בקדושין י"א גבי מעשה דחמש נשים כו', ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וכו', אין לחיות מקודשות, ומסיק בגמ' דאמר אחת מכם מקודשת לי, דקשה לאצ"י דס"ל דקדושין שאל"ל הו' קדושין אמאי אין לחיות מקודשות, ומאי קשיא דילמא כיון דהאחות עכ"פ כל אחת היבט בספק חיסור אחת אשה, לא מחית אינש לספיקא, ומסתמא כוון על הנכריות שהם מותרות לו, אצ"י דבספיקא דדינא לא אמרינן כו', ויש לדחות דהתם דקאמר אחת מכם היינו אותה שחתרבה לו, א"כ לא שייך לומר לא מחית אינש לספיקא, דשמא סבר שחתרבה לו אחת מן האחות ותקבל הכלכלה בשביל עצמה, והוי דבר צור, אך זה דוחק, ונ"ע.

גם באצ"י מלואים סקמ"ב כתב דנראה דמידי ספיקא לא נפקא כו', דמי אמרינן כיון דשיתיהו שלח לקבל קדושין מפלוני מסתמא שליח עושה שליחותו כו', או דילמא כיון דלא שציק אינש מאור דרמיא עליה, מסתמא מלואיה קא עזיד, וכיון דהא בספק אינו מחמת לשונו, לומר צ"ח לא מעייל אינש נפשיה לספיקא, דאם כוונתו למאור דרמיא עליה ודאי אין הבוגרת בכלל, וא"כ מידי ספיקא לא נפקא, וכו"ל ספק קדושין אפילו בגדולה שבגדולות. וכן מסיק דדינא צערוך בשלחן סעיף י"ח, כהמקנה והבצ"מ דהוי ספיקא דדינא, ולאסורות הבוגרת והגדולה שחתה הבוגרת.

ובתפארת יעקב סקמ"ב, אחר שהעלה שאם כל הבנות הם בוגרות ובשעת הקדושין לא הוכר לאחד צד כוון, דלא הוי קדושין כלל, דאף דשיתיהו שליח לא נעשה שלוחה לאסרה עליו, והוי שינוי בשליחות [עי' באו"ח סי' י"ב סקמ"ב אות י"ח], כתב דלפ"ז נראה דאם אמרה הבוגרת לפלוני דבהא דעת הרמ"ה דהוי ספק, א"כ ה"י הוי ספק אי לאו כוון או לא כיון דלא רמיא עליה, א"כ אי לא הוכרו מתחילה לא הו' קדושין כלל, דלא נעשה שליח לאסור אותה על המקדש בקדושין, ודוקא בזכור מתחלה הוי ספק מקודשת, ולא ידעתי למי כתבו הח"מ והצ"ש דלפלוני היא לצד מקודשת דהא לעיל [בסעיף ע"ו] בספק מקודשת משוינן לה, א"כ ה"י הוי ספק, וצ"ח הוכרו אפילו ספק לא הוי כו"ל.

ד. וכשהיתה הבוגרת משודכת למקדש. כתב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דף ר"ה א', דנראה דאם שידכו אותה מתחלה לזה המקדש, וגם לא שניה בקדושין האלו מהכוב"ע, אמרינן דמסתמא כוון עליה. וציד דוד שם אות י"א כתב, דאמרינן דמסתמא כוון עליה, דהא בלשון גדולה מורה על הגדולה שבגדולות להכוסקים כו' יוסי, דלא מחית אינש נפשיה לספיקא, וגם ישיב רמאי.

בכלל הספק, אלא דהכא דצ"י למימר דאין הקטנות בכלל הספק, הולך [הטור] לומר דכוון ברשותו, אבל אם הגדולה היא בוגרת הוי היא והגדולה שאתריה בספק, וכן מש"כ הטור לעיל בשם ר"ת דבשאר צדק הגדולה דרעתו על הגדולה [אפילו היא בוגרת] דוקא בשאין לו בנות אלא מאשה אחת [וכמוצא להלן שם], היינו משום דבשתי כתי בנות לא הוי בוגרת ודאי אלא בספק. ונראה עוד ד"ל דאם יש בוגרת כיון דהגדולה לא צריכה, וכ"ש אם לא עשה שליח, דע"כ דגדולה לאו דוקא, ממילא לריכות גע כל הבנות של כת הראשונה והגדולה של כת השניה כדס"ל לר"מ, וצ"ח מיושב מה שיש לדקדק צ"ח שהאריך [הטור], ואינו יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה כו', דהאריכות במחנה היא לר"מ לפרש אינו לריכות גע, אבל למאי דקו"ל כרבי יוסי לא הוכר ל"ל אלא כוון מותרות חוץ כו', ולפי מש"כ דהא דנקט [הטור] וכוון ברשות שלו, לאשמועינן דהיבט דאיבא בוגרת, כל הוי נכנסות בספק ולריכות גע, א"ש דהולך לפרש אותם לדיוקא.

ובערוך השלחן סעיף י"ח, הביא האופן הא' מהמקנה לדינא, והאופן השני בשם יש מי שרואה להחמיר עוד, וכתב דיש לזה ק"ת הוכחה מסוגיית הש"ס.

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דף ר"ה א' כתב, דאם הגדולה שבכולן היא בוגרת, אף שנתנה לאצ"י רשות לקדשה, עכ"ל בדבר ספק אם עליה כוון, או על הגדולה מאותן שמועלות עליו. וציד דוד שם אות כ"ח צ"ח, דאף שנתנה להאב רשות ע"ז והמקדש ידע מזה, עכ"ל בשבט הוי ספק, כיון דהוי שתי כחות ויכול להתקיים שם גדולה להגדולה שבכת שניה שאינה בוגרת, וכן הסברה דלא יעשה כן במקומו לתת הוציאה לפני הבכירה אפשר דלא אמרינן לה אלא כשהם מאשה אחת, לא משתי נשים, לכן הדבר ספק, שמא כוון על הגדולה שבקטנות דרמיא עליה, ולא על הבוגרת אף שהיא גדולה שבגדולות.

ב. ואם האב והמקדש נאמנים לומר שכוונו על הבוגרת. כתב ציד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דף ר"ה א', דאף שדעתו נוטה דבצ"מ שניהם נאמנים לצד [כמוצא לעיל בסקמ"ב אות ג'], עכ"ל צידון זה אף שאמר המקדש צדק הגדולה מקודשת לי, וגם האב אמר לו קדשתי לך בתי הגדולה, ושניהם אומרים שכוונו על הבוגרת, הדבר ספק, וגם באופן שהמקדש אמר צדק סתם, וכל האמירה בתי הגדולה אמר האב, יש לספק אם נאמן האב לצד שכוון להגדולה שבגדולות, אף שהיא בוגרת שנתנה לו רשות, דלא רמיא עליה, וכדבר לריך תלמוד, ומלשון הרמב"ם שכתב הדיו דוקא בבנות שכוון ברשותו, נראה שאינו נאמן לומר שכוון על הבוגרת שנתנה לו רשות, ואפשר לומר דהרמב"ם נקיט לשון המשנה, דקתני צריש צדק המקדש צדו סתם שאין הבוגרת בכלל, וכך צ"ח אף דנתנה לו רשות [כדלעיל בסקמ"ב] מסתמא כמ"כ הכא צ"ח דשתי כחות איידי צדק הגדולה שבכולן בוגרות שנתנה לו רשות להתקדש, אך עכ"ל אין זה מוכרח דאפשר דאיידי בשבט וכיונא דמחנה וכמ"ש לעיל [והוצא בסקמ"ב], אבל כשהאב אומר שכוון ע"ז הבוגרת יכול להיות דנאמן והדבר לריך תלמוד.

ג. ובשהבוגרת שותיה שליח לקדשה למקדש. כתב בח"מ סקמ"ב, דאם עשה שליח לקבל קדושין מפלוני נחצה לעיל בסעיף ע"ו דגם היא בכלל, וא"כ [כאן] אם היא הגדולה שבגדולות היא לצד מקודשת, כמו אם היו כולן בוגרות ונתנו לו רשות [דהגדולה שבבוגרות מקודשת, כמ"ש הצ"ח והוצא

עתה במדינותינו לשדך ואח"כ כונסין לחופה ומקדשין אז, אם שינה וקידש לאחר ששידכו, קודם הכניסה לחופה בלא שום הכנה, דאז אין מהשידוכין שום ראייה, וכמוצא לעיל בסקמ"ב אות ג'.

(ג) כוונתו למש"כ בדיו שהיתה משודכת ועסקין בה וקידש סתם, דהאב והמקדש נאמנים לומר שכוונו להמשודכת, דזה דוקא במקום שנתנו לקדש בלא כניסה לחופה והנשואין עושין אח"כ, אבל כמו שנהגין

ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות אם קטנה שבגדולות
שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות :
וכן

אוצר

ס"ק פג אות ד—ס"ק פה אות ג

הפוסקים

ובשאר שכוון על אמצעית שזכת שניה, כתב בפסקי הלכות
שם, דברי זה ספק אם נאמן בזה או לא. וזיד דוד שם
כתב, דכיון דאזני אומר [בסוגיין] דזכת אחת כו"ע מודו [בין
ר"מ ובין ר"י], דגדולה גדולה ממנו וקטנה קטנה ממנו ואמצעית
בשמה קרי לה, וכן אמצעית שבקטנות אינה בכלל גדולה בשום
פנים אליבא דכו"ע, יכול להיות דאם אומר שכוון כן, הוי דברים
שבלב ואינם דברים, ואם אומר שכוון בלשון גדולה על אמצעית
שזכת שניה אינו נאמן, ואנכי כתבתי בפנים בזה דבר ספק
משום דהך דאזני לא ברור לנו כו', [דחולקים הרמז"ם והרמז"ן
בזה, וכמ"ש דין כת אחת שאומר שכוון לאמצעית וכוונתו להלן
באות ה',] וכיון שלא נתברר הכרעה ברורה בין הרמז"ם והרמז"ן,
סתמתי בפנים דבר ספק, וע"ש שכתב בהערה א', דה"ל לאזני
בלשון קטנה [שצטטתי שם], יכול לומר שכוון על אמצעית שזכת
שניה, אבל לא על האמצעית שזכת ראשונה, ולכן מש"כ לחלק בין
אמצעית שזכת ראשונה לאמצעית שזכת שניה, דעל אמצעית שזכת
שניה אינו נאמן, הכוונה בלשון גדולה, אבל בלשון קטנה יהיה
להיפך, דעל אמצעית שזכת שניה נאמן לומר שכוון עליה, ועל
אמצעית שזכת ראשונה אינו נאמן, לכולל בלשון קטנה.

אולם ע"י במאורי נ"ב צ"י שכתב על דין זה, דאינה חסורה
אלא גדולה שבגדולות, וכן על הדין דסעיף שם"ז כשאמר
בתי הקטנה דאינה חסורה אלא קטנה שבקטנות, דאפילו לא כוון
לגדולה שזכולת היא לקטנה שזכולת אלא לאחרת, אינו כלום,
ואפילו הייתה אחת מן האחרות משודכות לו, שאין מהשזכה הנכרת
מבעלת דבור, והסתיע מעינת הרא"ם דין קדש בתי סתם והיתה
אחת מהן משודכת, המוצא לעיל בשי"ת רעק"א בסקע"י אות צ.

ג. ובשרק המקדש אמר בתוך הגדולה מקודשת לי, ואביה
קיבל כסף הקדושין בשתיקה, או שאומר הן.
כתב זיד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דף ר"ה א' אות כ"ח, ד"ל דדוקא
בכ"ג שהאז אחר גדולה, ולא המקדש לא איכפת ליה כלל, אז
אמרין דמסתמא לא מחית אינש נפשיה לספיקא, כדי שלא יחסור
כל צותיו, וכיון דדבר ברור, מש"כ המקדש כשאומר בתוך הגדולה
אפשר לומר דלא איכפת ליה אף לספק, דהא יכול לישא אחרת, ולכן
הדבר ספק לאיזו כיוון, והאז כיון שלא אחר כלל, רק קיבל בשתיקה
לא נודע דעתו, ולכן הדבר ספק, ואין המקדש בעלמו נאמן לדבר
על מי כוון בלשון גדולה להחיר לעצמו אחת מהן, ד"ל דזה מקרי
איתחזק איסורא, דהלא נתחזק לפנינו הרבה מהצוות לאיסור עליו,
ולא דמי לאב שאמר קדשתי את בתי, וצ"ל אחר ואמר אני קדשתי
שנאמן אף לכוון [בצטטתי כ"ג], דשם לא איתחזק איסורא עליו
בדאי, שהרי לאחר תקדשה בודאי רק אנו לא נדע מי הוא המקדש,
ולכן נאמן לומר על עצמו שהוא המקדש ולא נאסרה עליו מעולם,
מש"כ הכא דתיקב בשעת קדושין נתחזק איסורא על כל הגדולות
כו', וע"ש שכתב דלסדרת הפוסקים שהצינו מהשאלות דמהני
בירור האז אף באומר אחת מצותיך מקודשת לי [כמוצא בסקע"י
אות צ'] באמת יחלקו אף בנידון זה, ויאמרו שהמקדש יהיה נאמן
לדבר על איזו כוון בלשון גדולה, או אפשר לחלק בין בירור האז
לבירור המקדש, דהאז יש לו נאמנות בזה, וכן אינו חשוד בזה,
והמקדש חשוד בזה כמוצא בסדרה זו בקדושין ס"ג צ' דהמקדש
מירתת מהאז ולא ממנה שחפפה עליו.

אמנם

רמאי אם ישנה מדעת הכת, שהרי עשה אותו שליח לקדשה לזה
האיש, ואף דיכול לומר דעתו על מזה דרמיא עליה, עכ"ל
השידוכין והלשון מכריע ע"ז.

וע"י במחלית השקל כאן, שכתב דלפי מש"כ הכ"ע דאם עשה
הבוגרת שליח לקדשה לפלוני דהוא מקודשת, ה"ל אפילו לא
שויתיה שליח לפלוני, רק שדיק עם פלוני ג"כ הדין כן. [וע"ש
שליין בסוף דבריו להמקנה והצ"מ, המוצאים בזה הקודם, ונראה
כוונתו לדבריהם י"ל דגם כאן הוי ספק קדושין].

ה. וכשכל בנותיו הן בוגרות ואמר קדשתי את בתי הגדולה,
והקטנה ממנה עשאתי שליח לקדשה. כתב בערוך
השלחן סעיף נ"ט, דהגדולה מותרת מן הדין דברי און בידו לקדשה,
והקטנה שעשתי לשליח לריבה גט דשמה עליה כיון וקראת גדולה
לחשיבותה.

פד. ואיני יודע אם גדולה שבגדולות וכו'. האם יש הבדל
בין שהיה מצורר אללו בשעת קדושין את מי קידש ורק אח"כ
שכתב, לבין שלא היה מצורר אללו גם בשעת קדושין על מי הוא
מכוון. כתב בערוך השלחן סעיף נ"ב ונ"ו, דכל זה מייירי שצטטה
שקידש לו הגדולה, או הקטנה [שצטטתי שם"ז], היה מצורר אללו
את מי קידש אך אח"כ שכתב, ולזה אמרין בדוראי כיון לגדולה
שבגדולות, או לקטנה שבקטנות, וכמ"ש רש"י דף נ"א צ' ד"ה דלא
מחית אינש נפשיה לספיקא, להזכיר שם גדולה אם לא גדולה
שזכולת שאל ישתכח הדבר שלא יהא בספק, וכן בקטנה, ואם
בשעת הקדושין כשאמר קדשתי לך בתי הגדולה ושאלים לו איזו
גדולה ואומר לא ידעתי וסתם אמרתי, ברור שכולם חסורות כיון
שבעלמו אינו יודע את מי קידש, חוץ מקטנה שבקטנות, אם לא
כשאומר שדעתו היתה כפי [שמורה] הבלשון, וע"י בדברי המאורי
המוצא להלן בסקע"י אות צ.

פה. כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות. א. מה
הדין כששתי הבנות הגדולות הן תאומות. כתב בהמקדש
ק"א כאן, דאם שתי הצוות הראשונות תאומות, כגון שלא קידש
אלא גדולה אחת, כיון דע"כ נחית לספיקא, כולן לריכות גט, וצ"ל
מיושב מה שהקשה הכ"ח על הטור, דלא הוי לריכא הך דינא
דבסעיף י"ח, דכולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות, דנשמע
מרישא, וכ"ש הוא כדקאמר בגמ', וחו"י יש לדקדק מה שהאריך
ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה כו', דלריכות זו צמחתי
היא לר"מ, לפרש איזו לריכה גט, אבל נמאי דקו"ל בר יוסי לא
הוי ל"ל אלא כולן מותרות חוץ כו', ולפי מש"כ א"ש, דהולך
לפרש אותן הנכנסות בספק, ונפק"מ אם הן תאומות, דכיון דנחית
לספיקא כולן לריכות גט.

ב. ובשאר האב שכוון על אחרת ולא על הגדולה שבגדולות.
כתב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דף ר"ה א', דאם
אמר האז שכוון על הקטנה שבגדולות, או על הגדולה שבקטנות
נאמן בזה. וזיד דוד שם דף ר"ד ד', אחר שביאר דמחלוקת הראשונים
והרא"ם הוא בשכח מה כיוון, אבל באומר שכוון על הגדולה
שבגדולות, נאמן לכו"ע [כמוצא לעיל סקע"א], כתב דכמו כן
ברור לדעתי, דנאמן האז גם לברר שכוון בלשון גדולה על גדולה
שבקטנות, או על קטנה שבגדולות, וע"ש שכתב דה"ל כשאמר
האז קדשתי את בתי הקטנה [שצטטתי שם"ז], דנאמן לומר
שכוון על הקטנה שבגדולות או על הגדולה שבקטנות.

אוצר

ס"ק פה אות ג-ד

הפוסקים

בוגרת א, ואין לחלק בין אם אמר המקדש בתוך מקודשת לו, לבין אם אמר האב כן, דהא מ"מ דעת האב נמי צעין וכוונתו היתה ענ בתו דרמיא עליה, ותיזין ד"ל דוקא אם יש לו בנות מאשה אחת, אז אם אמר גדולה חמרינן דהגדולה שבכולם קאמר אפילו היא בוגרת, דאין שם גדולה חלל על הגדולה שבכולם, ואמלעית בשמה קרי לה כמ"ש ב"ש" [קדושין ס"ד ז'], אבל אם יש לו ב' בנות, אז שם הגדולה חל אף על זו שאחר הבוגרות, שנקראת גדולה נגד כת השניה, אז חמרינן שאין הבוגרת בכלל, [משום דלא נחית נפשיה לספיקא, והבוגרת אינה בכלל בנותיו דלא רמיא עליה, מדברי הב"ש להלן], וכן מדויק צעור שכתב שם ואין לו בנות חלל מאשה אחת, וכן [בסעיף זה] כתב מי שיש לו ב' בנות בנות משתי נשים, וסוים דלכנכס נראה, כיון דלא מלינו שום חולק על ר"ת בזה כשאמר גדולה ואין לו חלל כת אחת דהבוגרת מקודשת, ואע"ג דבשדך חונקים על ר"ת רוב הפוסקים, וס"ל אם מקדש אח"כ הסם כונן בכלל [כמוצא לעיל בסעיף זה] חלל הוא, היינו שאמר אח"כ [בשדך] הסם, אבל אם אמר גדולה כיון כאלו אמר צפירוש הגדולה שכולם.

ובתפארת יעקב סק"מ הוכיח מדברי הב"ש, מהא דשק"ט הגמ' [קדושין ס"ד ז'] דמימרא דאביי דאמר מחלוקת ר"י ור"מ בשתי בתי בנות, אבל בכת אחת ד"ה גדולה ממש קטנה ממש, אמלעית בשמה קרי לה, הא כיון דקיי"ל כר"י א"כ אין חינוק כלל בין כת אחת לב' כתות, דנראה דלניבא דר"י ג"כ יש נפק"מ נענין אם הגדולה בוגרת דשיתיה שליח, דבכת אחת חמרינן דהגדולה שבגדולות קאמר, אבל ב' כתות אין הבוגרת בכלל וכמ"ש הב"ש. וכן מסיק לדינא כה"ש צעור השלחן סעי' מ"ח וי"ז.

אולם בבית מאיר כאן כתב, דמה שמחלק הב"ש בין כת אחת לשתי כתות אינו מוכח, שכן כאן לא זכר הטור החידוש דביגרת, חלל בשדך נראה להטור כיון דהטעם משום דמסתמא לא יעצור על שארית ישראל לא יעשו עולה שדוה טעם המלוה דרמיא עליה, מסתבר נמי אפילו בבוגרת שעשתה שליח, אבל דין זה שאמר בתוך מקודשת לי לא נזכר מעולם שנעשה שליח, וי"ל שכוונת הטור נמי שאף הגדולה היא צרשיתו [ולא בבוגרת, וכן תמה על הב"ש בלבוש משפט סק"י ד], אך [נראה דכ"ש] מדקדק ממש"כ הטור שאין לו בנות כי אם מאשה אחת, וח"ל שפסקין כר"י ואפילו ב' כתות נמי הכי דינא, מזה אפשר לדקדק אפילו כשהיא בוגרת ועשתה שליח, אבל לע"ד אפשר דהרא"ש והטור מילתא פסיקא נקטו, ומו אפשר דלא שייך לא מחית לספיקא חלל בלבוש וכן צעור דנזקדש לכן כתב הטור הכי כ, בלבוש שאין דינו מוכח א, גם

אמנם בלבוש הג"ל ושניהם חומרים שכוונו לאחת, כתב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דף ר"ה ב', דשניהם נאמנים לומר למי כוונתו בשם הגדולה, אם הגדולה שבכולן או הגדולה מהקטנות, אם חומרים שיודעים כל אחד צהצרו שהבין זה, אבל אם חומרים שכוונו על האמלעית שכתב שניה, נראה דהוי ספק אם נאמנים, וציד דוד שם אות כ"ח, כתב הטעם דהא שניהם יש להם נאמנות בכל מקום, אף לעקור החזקה, ומכ"ש לזכר אותה, [כדלעיל בסעיף זה] אות ג', וצפרע אם חומרים שניהם דכוונתם על הגדולה שבגדולות דיש מפורק לזה דגם הוא יכול להיות לא מחית נפשיה לספיקא, אבל בחומרים שכוונו על גדולה שבקטנות, נראה שצריכים לומר שיודעים כל אחד אשר גם הצד ידע לאיזו כיון, עפ"י הוכחות שהיו צריכים בזה, ואף בלבוש זה נראה לי דאם חומרים שכוונו על האמלעית שכתב שניה, כיון דאין דרך העולם לקרוא האמלעית שכתב שניה גדולה, יכול להיות דאף שניהם צידו שחומרים שידעו שניהם על איזו כוונתו ועפ"י איזה הוכחות ידעו כל אחד צהצרו שכוון לזה, אינם נאמנים ע"ז, והצד צריך תלמוד. וע"ש שכתב דכ"ה אם חומר המקדש בתוך הקטנה מקודשת לי, שנאמנים שניהם לזכר אם כוונתו להקטנה שבכולם, או לקטנה מגדולה שבגדולות, אם חומרים שיודעים כל אחד צהצרו שהבין זה, וכו"כ בזה דאם חומרים שכוונו על אמלעית שכתב ראשונה דהיה ספק.

ואם האחד חומר שכוון על הגדולה שבגדולות, או [כשאמר קדשתי את בתי הקטנה שבסעיף שח"ז חומר שכוון] על הקטנה שבקטנות, והשני חומר שהוא כיוון על גדולה שבקטנות, או על קטנה שבגדולות, ומכ שצדו כיון אינו יודע, כתב בפסקי הלכות שם דברי זה ספק, ואם הם מחשיבין זה את זה, ר"ל שכל אחד חומר יודע אנכי אשר גם השני כיון כן, והשני חומר להיפך, הרי זה כל אחד צמה שיאמר על עצמו נאמן לחומרא, ולקולא הוה ספק אם נאמן להכחיש את חצרו. וציד דוד שם אות ל"ו כתב דנראה שזה הדין נלמד מהירושלמי שהבאנו בלבוש כ"ה [וכמוצא לעיל בסעיף זה] אות ד', שכל אחד נאמן על עצמו להחמיר, כדון שיהא אנפשיה חתיכה דליסורא, ופשוט הוא.

ד. וכשישנה רק כת אחת של בנות, והגדולה היא בוגרת ושיתיה שליח, האם אמרינן דרק היא מקודשת. ב"ש סק"מ הקשה אלא דכתב הב"ש בשתי בתי בנות, דאם הגדולה בוגרת אין היא בכלל חלל הגדולה שלאחריה, [כמוצא לעיל בסעיף זה] אות א', דהא הטור בסעיף ע"ז כתב בשם ר"ת, דאם אמר בתוך הגדולה מקודשת לי, חמרינן דדעתו היא על הגדולה אפילו אם היא

א"כ כ"ש בכת אחת, אלא דאשמועינן שם דבכת אחת אפילו אם הגדולה היא בוגרת היא מקודשת, וכמו דמייירי הטור לפני זה בדין דשדך בבוגרת ה"ה הכא, אך לא כתבו להדיא דכן הוא גם להלכה. וע"י עוד בזה בשו"ת מהר"ם די בוטון סי' ס"א.

ב. ע"י בב"ח כאן ובדרישה אות כ"ה דפירשו כן בטור. אמנם הב"ש דחה זה כנ"ל, וכן בשו"ת מהריב"ל ח"א בחידושי בנו הרב דוד בכלל ג' סי' י"ח ד"י"ג, כתב מתחילה לפרש כן דעת הטור, אלא שסיים דהעיקר הוא דהטור בא לאשמועינן הכא דהבוגרת מקודשת [וכמ"ש הב"ש כאן], וכתב שם שכן הסכים אביו המהריב"ל.

ג. וע"ש בבית מאיר שהוסיף עוד, דמה שיוחס דין זה לר"ת, אינם אלא דברי הרא"ש, שכתב שגראה מדעתו [של ר"ת], וכן משמעות כל המעתיקים אלא שאין נפקותא דאלו ואלו דא"ה. ובאמת כ"כ רבינו ירוחם נכ"ב ח"ה בשם הרא"ש.

א. הנה בטור כתב בזה"ל, ואפילו לא שדיך חומר לו בתוך הגדולה מקודשת לי, ואין לו בנות אלא מאשה אחת, ודאי דעתו על הגדולה והיא מקודשת ודאי. ואינו מפרש בדבריו דמייירי אפילו בבוגרת אלא שהב"ש מפרש כן, וכן פירשו דמייירי בבוגרת בב"ח, ובדרישה אות כ"ה, (אלא שהם מחלקים בין אמר המקדש לבין שאמר האב וכלהו). ובאמרות טהורות שם כתב דטעם הטור הוא דכיון דאמר בפירוש בתוך הגדולה, אע"ג דמצוה דרמיא עליה להשיא בנותיו הקטנות, כו"ע ידעי שזה נקרא עולה שהמקדש מפרש דעתו על הגדולה, והאב יקבל קדושין בעד הקטנה, והיכא דכו"ע ידעי שהוא עולה, פשיטא דשארית ישראל לא יעשו עולה, ובעד הגדולה יקבל הקדושין והם קדושי ודאי. גם בדברי ריבוב סי' קע"ט, ובשו"ת מהריב"ל ח"א כלל ג' סי' י"ח דף י"ז ג', בחי' בני הרב דוד (וכתב שם שכן הסכים אביו המהריב"ל), פירשו דהטור שם מייירי בבוגרת, דאל"כ מאי צריך לאשמועינן שם הדין בכת אחת, ואם כאן פסק הטור דאפילו בשתי כתות אמרינן דהגדולה שבגדולות מקודשת,

באר הגולה

יח

וכן אם אמר לו קדשתי את בתי הקטנה ואני יודע אם קטנה
שבקטנות אם קטנה שבגדולות אם גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה
שבגדולות

ל ג"ז שם בשם וכתב
יוסי

או"צ

ס"ק פה אות ד-ס"ק פו

הפוסקים

שכל אחד אומר שגם חצרו כיון כמו שאומר הוא, לא כמו שאומר
חצרו, הדבר ספק, דהלשון גדולה משמע שלבגרות קמכוון כיון
שהם מאשה אחת, וקיי"ל כר"י דלא מחית חניני נפשיה לספיקא,
וגם יש לנגד זה סברה דלא שכן מילי דרמיה עליה כו', לכן
הדבר ספק.

ובששניהם אומרים שכוונתו להקטנה. כתב ז"ל דוד שם דף ר"ד ג',
דאף שדעתי נזכר דשניהם נאמנים, כמו שביארחי
בהרבה מקומות דשניהם ביחד נאמנים אף לעקור החזקה [כמובא
לעיל בסק"ז אות ג'], עכ"ל לא חלילה לומר כזה פסק חתוך.

ובשאחד אומר שכוון על הקטנה, והשני אומר ששכח, או שאומר
שכוון לכל מה שיראה, כתב ז"ל דוד שם דלא כתבתי
[בפנים הדין], אבל מוכן שהדבר ספק אם נאמן הלא להכחיש
הלשון גדולה, ולירוק הסברה דלא יעשה כן במקומו, וזכרתי
במקום שיש הרבה צנות קטנות והסברה דלא שזיק מילי דרמיה
עליה גרועה מאד, והדבר לרין תלמוד כזה.

ובשאומו"ר האב שכוון על האמלעות. כתב בפסקי הלכות (יד
דוד) ח"ב דף ר"ב ע"ב, דברי זה ספק אם נאמן
כזה או לא. וז"ל דוד שם דף ר"ד ד' אות כ"ה כתב דבצ"ח אחת
כיון דאבי אומר [קדושין ס"ד ב'] דכו"ע מודו, דגדולה גדולה
ממש וקטנה קטנה ממש ואמלעות בשמה קרי לה, וכול להיות דאם
אומר שכוון כן הוה דברים שצ"ל ואינם דברים, ואנכי כתבתי
בפנים כזה דבר ספק, משום דכך אבי לא צריך לנו. [כ"ש שביאר
דבר תלוי במחלוקת בין הרמב"ם לרמב"ן, וסו"ס] וכיון שלא
נחזיר הכרעה צריכה בין הרמב"ם והרמב"ן, סתמתי בפנים
דכ"י ספק.

ובששכחו על איזו כוונה. כתב כזה ז"ל דוד שם דף ר"ד ג', שג"כ
לעת ר"ח אמרינן דמסתמא כוונתו על הבוגרת, מליירוף
הסברה דלא יעשה כן במקומו, וזליירוף הלשון שאמר גדולה, והן
מאשה אחת, אבל לא מלאתי לי חצר בסברה זו, ואף שדעתי כר"ת
כזה (ה) עכ"פ צאופן שיש לו צנות קטנות הרבה דלאו הסברה דלא
שזיק גרועה מאד כמ"ס צאות כ"ו [והוצא לעיל בסק"ט אות
ג'], דדוקא היכא שאין לו אלא צת אחת קטנה, דאז הסברה עוצה
דכ"ה נחקדשה כך דרמיה ענין קדושין עובים, משא"כ צאופן
שיש הרבה צנות קטנות שלא יתקדשו הן דרמין עליה אלא
בקדושין גרועין שילטרכו להתגרש [דכו"ס קשאמ"ל], וא"כ שפיר
יש לסמוך על הלשון גדולה שאמר, צליירוף הסברה דלא יעשה כן
במקומו, וכן נראה לי להורות במקום עיגון, אם יסכימו מגדולי
המורים עמי צעת מעשה כפי שורה הענין.

אולם ע"י במאירי נ"ב ב', דאמר שכתב דאם היו לו צנות גדולות
וקטנות ואמר הרי צתך הגדולה מקודשת לי אין בכלל אלא
גדולה שצבון, ולא סוף דבר צת אחת, אלא אפילו היו לו
שתי צנות משתי נשים כו', וכן אם אמר צתך הקטנה אין בכלל
אלא קטנה שבקטנות כו', כתב עוד, ואפילו לא כיון לגדולה שצבון
או לקטנה שצבון אלא לאחרי חניני כולם, ואפילו היכה אחת מן
האחרות משודכות לו, שאין מחשבה להיכרת מצלת דבור, והסתיע
משיעת הרא"ם צדין קדש צתו סתם והיכה אחת מהן משודכת
המוצא לעיל בשו"ת רעק"א בסק"ט אות ב'.

טע"ף יח. פו. וכן אם אמר לו וכו'. מקור הדין, ופרטי
דינים כזה, נחצלו בסעיף הקודם.

מי

גם בעצי ארזים סק"ה כתב דמה שמחנך ב"ש חני מוכח
ויש לפקפק בזה, דבאמת לא כתב העור דצתך הגדולה מיירי
אפילו בבוגרת, וגם ברא"ש בפ"ג שממנו העתיק העור ליחא,
ואע"ג דבשד"ך נראה דמיירי בבוגרת כו', אבל צתך הגדולה שפיר
י"ל דלא מיירי בבוגרת, ודומיא דצ"ח ב' שכתב בשם ר"ת דאפילו
צ"ח אמר צתך הגדולה, נמי נחכוון לגדולה, משום דלא יעשה כן
במקומו, דודאי לא מיירי בבוגרת, כדאיתא במתני דאין הבוגרת
צבול [וכמוצא לעיל סק"ט אות ח'].

ובארץ צבי (ותאומי צביה) סק"ו, כתב ג"כ דדברי ב"ש אינם
מוכחים, דכ"ה דברי ר"ת לא קאי כי אם על הלכה כצ"ח דאמר
[קדושין ס"ד ב'], דצת אחת דברי הכל גדולה ממש קטנה ממש,
חמלעות בשמה קרי לה כמ"ס הרא"ש, וכתב בהגמ"י פ"ט דאישות
ה' ג' דאין הלכה כצ"ח כו' [וע"ש שהאריך בזה], אלא ה"א
דאינה מקודשת אפילו צת אחת אלא הגדולה שצבול, היינו
משום דלא נחית נפשיה לספיקא, א"כ גם בוגרת לא נחית לספיקא,
דבוגרת אינה צבול צנותיו דרמיה עליה, וכמ"ס ב"ש [גבי שתי
צת צנות כדלעיל סק"ג אות ח'] הבוגרת אינה מקודשת.

גם במיב קדושין סק"ז ה', כתב דדברי ר"ת לא מיירי בבוגרת
דכ"ה כך עוצה דר"ת דמייתי התוס' דף נ"ב ח' ד"ה
והלכתא משמע דמיירי בנערה, וצ"ח הרשב"א שם מצוה כדריא
במעשה דר"ת שהיכה קטנה, והקשה על ב"ש דאפילו צת אחת
נמי נימא דמ"מ איכא ספיקא שמה גדולה שצבול קאמר ואפילו
היא בוגרת, וי"ל דמסתמא נחכוון לגדולה דרמיה עליה [וכמ"ס
ב"ש כ"ל צא"ר צ"ב], א"כ אפילו צת אחת י"ל דסתמא גדולה
דרמיה עליה קאמר, ור"ה לז דצ"ח ס"ה קאמר ולעצמך חמלעות
שצת ח' דודאי ספיקא ואסורה, ופרש"י כיון דנקרחת גדולה נגד
כת השניה ודאי אסורה, אלא דלא מהני כך סברה דחמלעות בשמה
קרי לה, רק שאין לנכותה בשם גדולה, משא"כ היכא דנקרחת
גדולה לגבי הקטנה אסורה היא, א"כ כי הוה דעתי כחות
אין הבוגרת צבול, ונקרחת גדולה אחת דרמיה עליה, גם צת
אחת י"ל דגדולה גדולה דרמיה עליה קאמר, וזודאי מאן חכים
להחיר כזאת צל ראוה, ומסיק דכן צודאי לדונא ל"ע עוצה כזה.

וע"י עוד כזה בפסקי הלכות (יד דוד) המוצא צאות כבא.
וע"י במאירי נ"ב ב' שכתב, היו לו צנות גדולות וקטנות,
ואמר הרי צתך הגדולה מקודשת לי, אין בכלל אלא גדולה
שצבול, ולא סוף דבר צת אחת, אלא אפילו היו לו שתי צנות
משתי נשים כו', ומלאתן שצרותו לקדש, מ"מ אין הבוגרת צבול.

ה. ואם נאמנים האב והמקדש לברר על מי כוונתו. בפסקי
הלכות (יד דוד) ח"ב דף ר"ד ח', כתב כזה חילוקים
שונים, דאם נחנה לו רשות לקבל קדושה, והמקדש ידע מה,
ושניהם אומרים שכוונתו עליה, אף שהיא בוגרת, עכ"ל נאמנים
והיא לצד מקודשת. וז"ל דוד שם אות כ"ז כתב, שכ"ה כתב
במקום אחר [והוצא לעיל בסק"ט אות ג'] דשניהם יש להם
נאמנות לצד החזקה, ולכן אף דלא רמיה עליה, עכ"ל נאמנים
שניהם לצד שכוונתם על הבוגרת.

ובשמכחישין זה את זה. כתב בפסקי הלכות שם, והדבר ספק,
וצ"ל דוד שם כתב דמ"כ דהדבר ספק הכוונה

(ד) ומיהו ע"ש דגם שם פירש הב"ש דמיירי בבוגרת.

(ה) כוונתו למש"כ ר"ת בדין דשד"ך המובא לעיל בסק"ט אות א'.

באר הגולה

מ ברייתא דף כ"ב ע"א
ג משנה ונמלה דף
ס"ב ע"ב

שבגדולות כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות: יט מ מי שיש לו חמשה בנים ועשו כולם את אביהם שליח לקדש להם ואמר אבי הבנים למי שיש לו חמשה בנות (י) אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני וקבל האב הקדושין כל אחת צריכה גט מכל האחים מת אחד מהם כל אחת צריכה ארבעה גיטין וחליצה מאחד מהם: כ (יא) האב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי אסורה לכל העולם

עד

פתחי תשובה

הלכה מתפוצת הרשב"א שהוציא ב"ד ס' ח' בטעם שחזר שלא שטע את הבהמה כו' יעו"ש. ועיין בשערי"מ שם שהביא דבריו מ"ז ח"א ס' ס"ה תמה על הרשב"א הכ"ל דהא כל עיקר דין שויה אהד"ל מדין נדרי איסור כעו זה וא"כ צהיה דענת שפיר כתב הרשב"א ללדידיא אסורה משום דכל שאמר שלא שטע הגס שיש עדים

(י) אחת מבנותיך. עמ"ש לעיל ס' ל"ה סק"ז:

(יא) האב שאמר. עיין במל"מ פ"ט מה"א דין ט"ו שהביא הרב המנהיג משם הרשב"א ס"ס ט' שכ' ולפי הכת שאמר שהנער היה גדול כשקדש את בתו נאמן לאסור את בתו אפילו אם יש עדים שיאמרו שהיה קטן בזהו פירק והביא

הפוסקים

ס"ק פז—ס"ק צ אות ב

אוצר

סעיף יט. פז. מי שיש לו וכו'. כ"כ בעור, וזכרנו"ס פ"ט דאישות ה"ז, ומקור הדין הוא מצרייתא

קדושין כ"ב ח' כמלויין בזה"ל, והוא מטעם דהוי קדושין שאין מסורין לביאה, ויתר דיני קש"מ"ל יתבאר בס"י מ"א.

פז. ואמר אבי הבנים כו' אחת מבנותיך מקודשת וכו'. כתב בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דף ר"ב ע"ב שאמר כן במעמד הבנים. וז"ל דוד שם הוא כ"ב לויין למש"כ דף ק"ל ח' וס' ביאר דאם לא היו במעמד הבנים, הקדושין אינם קדושין, דלא נתרנו לעשות לאביהם שליח לקדש קדושין שאינם מסורין לביאה, והובאו דבריו בזה"ל ס' ל"ה סק"מ"ז אות י"ה, וע"ש דיש מולקיס וסבורים דאפילו כשקידש השליח קדושין שאין מסורין לביאה, ג"כ לא נתבטלו הקדושין.

פז. צריכה ארבעה גיטין וחליצה מאחד מהם. כתב בהמקנה קו"א כהן, דנראה דלמ"ד לקמן בס"י ק"ע סעיף ה' דחליצה פסולה לריכה לחזור על כל האחים, לריכה תחילה חליצה מאחד מהן ואח"כ ד' גיטין, אבל אם נתנו ד' גיטין בתחילה, כיון דהוי חליצה פסולה, לריכה חליצה מכל אחד מהן, ואפשר כשנכחז צנוט בלשון ארוכה, אם היחה יצמחו לא נפסלה עליו, ולי"ע.

ובמחצית השקל כאן כתב ע"ד המקנה, דאפשר לומר דהא דחליצה פסולה לריכה לחזור על כל האחים, היינו כדי לפטור גם לרחה, אבל לפטור נפשה אין לריך חיזור, וכמבואר בס"י ק"ע סעיף י"ט, וא"ש.

ובעצי ארזים סק"ג, הביא שם הרמב"ם בפ"ט דאישות ה"ז כ"ב ברייתא כלשונה, [היינו כלשון המחבר כאן], ולכאורה היה לו לכתוב שיחלו מתחילה כל אחת מן האחיות לאחד מן האחים, ואח"כ יקבלו ד' גיטין מהם, שאם יתנו הגיטין מתחילה לא סגי בחליצה מאחד מהם, רק לריכות חליצה מכולם כדין חליצה פסולה, ומכאן נ"ל ראייה למש"כ בעור בס"י ק"ע שם הרמב"ם דלפטור נפשה סגי בחליצה גרועה, וכמ"ש בס"י דס"ל להעור דמש"כ הרמב"ם שאין חליצה פסולה מסלקת היבום עד שתחזור על כל האחים, היינו לפטור לרה אבל לפטור נפשה ח"ל חיזור, ודלא כהמ"מ דס"ל צדעת הרמב"ם שפוסק כר"ב דאף לפטור נפשה לריכה חיזור, וא"כ צמיון דיון שלא נתקדשה כ"ל אחת, סגי בחליצת אחד מן האחים למיפטור עלמה.

סעיף כ. צ. האב שאמר כו' אסורה לכל העולם. א. במעם נאמנות האב ובגדרה. בקדושין ס"ד ח' וכתובות כ"ב ח' גרסין אמר רב הונא אמר רב מנין לאב שנאמן לאסור בתו מן התורה, שנאמר: את בתי נתתי לאיש, ופירש"י בכתובות אלמא בדיוקא תליא נתינה והימניה קרא למימר הכי. ועי' ברייתא"א שם שפירש דקרא אשמיטין שצידו לקדשה, ומינה ידעין שהוא נאמן לאסורה כיון שצידו לקדשה. וע"ע בתוס' ישנים שם ד"ה מנין. וע"ע להלן אות י"א. ועי' ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דר"ו ע"ב אות ל"ח, שבקדושין וכתובות שם מבואר שאם אמר בעורב קטנה או נערה שקידשה, נאמן והאסרת לעולם אף לאחר שתצטרך, אף דלאחר שבגרה אין לו כבר כח לקדשה, שהתורה לא נתנה נאמנות על שעה מיוחדת, ולאח"כ יתבטלו דבריו, וברי רב אפי' סובר בקדושין ס"ג ב' שגדולה נאמנות האב עד שסוקלים על ידו, וכ"ש שלא נתבטלה נאמנותו לאחר"כ כשתגדל, שאם נאמנותו אינה חלה על זמן קטנות, אין סביר שישקלו ע"ז, כיון שאין נאמנותו נמשכת חלה על הזמן שעודו תחתיו, ור"ב לא נחלק על רב אפי' חלה דיון ליסקל ע"י נאמנות האב, אבל לא דיון על משך כמה זמן תהיה נאמנותו, ופשוט הוא. וכן מבואר מלשון הרמב"ם והטעם"ע להלן בסעיף זה, ואפילו לא נודע לו עד שבגרה. וע"ע בזה"ל שם"א. ולענין אם האב יכול לחזור ממה שאמר שקידש בתו, יבואר בסעיף כ"ז.

ב. האם נאמנות האב היא רק לחומרא לאסרה לעלמא, או שהיא נאמנות גמורה גם לקולא, שאם קיבלה אח"כ קדושין מאחר אינה צריכה גט מהשני. עי' במשנת ר' אליעזר (להר"א די גוליו) ח"ב ס' ע' ד"ה הנה, שכתב בזה"ל, שנאמר קדשתי את בתי, אסורה לעלמא בודאי, ואם פשט ידו [אחר שגדלה] וקיבלה קדושין מאחר, אין קדושין קדושין. גם בדברי הר"א לנדא (בעל יד המלך) שהובאו צנודע בשערי"מ ח"א ס' כ"א אות ע', משמע דס"ל בפשיטות שבקיבלה קדושין מאחר, אינה לריכה גט מהשני ע"ש.

אולם בעל נודע בשערי"מ כתב שם שהוא מסתפק עוצה בזה, לפי"מ דפסקין כר"ב שאין סוקלים ע"י האב [כמ"ש הרמב"ם פ"א דאישות כ"ג], דברי כיון דחזוין שבהם האב אינה מועילה לכל דבר, ואינו נאמן חלה לאסורה, מסתבר שלהלל אינו נאמן ב. ועיין

ה"ו פסק שאם אמר עד אחד חלב כליות הוא זה כו', ואכל בעדים אחד שהתירו בו, ה"ו לוקה אצ"ע שצ"ק האיסור החזק בעד אחד ע"ש, דהרי דאי לא גרעה עדות האב מעדות עד אחד דעלמא כו', ושם בקרי"א את צ"א כתב באופן אחד לתרץ, דאפשר דהא דהימניה רחמנא לאב לאסרה,

(א) ועי' בתשובת הרמ"ד מדאמבראווא בשו"ע שמחות ס' ד' מה שדן בכמה אופנים לענין נאמנות האב.

(ב) ועי' פנ"י קדושין ס"ג ב' שתמה בדברי רב ובפסק הרמב"ם הג"ל, למה אין האב נאמן גם לענין סקילה, והלא הרמב"ם בפ"ט דסנהדרין

פתחי תשובה

ג"כ בפ"ת ל"ד סי' א' ס"ק ט"ו ע"ש. ועיין ב"ש הארבעה ענין זה ובתנתי שם דמה שחתם השעה"ת על הרב מ"ח מדברי הרשב"א זה לק"מ אך בלא"ה דברי ה"ח אינם נכונים במה שסובר דעמאל דר"א אהר"א הוא מדין דברי חסיד שזה אינו חותם ועיקר טעמו הוא משום דלדע נאמן על עמנו יותר מק' עדים וכו' ש"ג"כ בג"כ תנינא חס"ה ע"ס מ"ג הנחתו בפ"ת ל"ד שם ובגדון הרשב"א הכ"ל כיון שהתורה האמינה לאב בעד נתן הרי הוא כמעיד על עמנו ועמ"ל סי' מ"ח סק"ג:

הפוסקים

ס"ק צ אות ב-ה

דוקא כשאמירתו שהמקדש היה גדול היתה מפורפת לאמירתו שקידש את צהו, אבל אם אמר בצחצח זמן קודם, שפלוגי הוא גדול, ועתה הוא אומר שפלוגי קידש את צהו, ויש עדים שאומרים שהוא קטן, ואחרי אמירת העדים האב אינו אומר עתה כלל צהו, נראה שסומכים על דברי העדים, שאין האב נאמן להכחיש את העדים אלא דוקא צעת שמכחיש אותם בחלות הקדושין, ר"ל שאומר שהמקדש שקידש צהו היה גדול צעת שקידשה, והעדים אומרים שהוא קטן ולא חלו הקדושין, משא"כ כשעכשיו צעת שאומר שנתקדשה לפלוגי, אינו אומר אם הוא יודע שהמקדש גדול או קטן, ורק קודם שקידשה אמר עליו שהוא גדול, אזי אין לדון על אמירתו שאמר צעת שלא היה שייך לו כלל, שיהיה נאמן במה שיסתפק מזה לאח"כ, דכיון שצעתה שאמר, לא היו דבריו שייכים לגבי עמנו, לא שייך לומר שיהיה אנפשיה חתיכה דאסורא לענין המסתפק לאח"כ מזה, או שיהיה הודאה לענין המסתפק מזה כו', דודאי יכול עתה לחזור בו ממה שאמר בתחילה, ולא דמי לדון מי שאמר צהו הוא או עבדי הוה שנאמן תיכף באמירתו אף שלא היתה [שייכת] צעת מעשה לשום דבר, כמו שאמרנו בעובר על בית המכס או במשמשו כגון [צ"ב קכ"ז צ'], משום דשם גדר נאמנות האב לומר שצניו הם הוא על אופן זה שיחזיקם בפני אנשים, וע"י אמירתו והנהגתו עמהם נתחזקו לצניו עד שסוקלים ושורפים ע"י חזקה זו, לכן בכל עת שאמר שהם צניו, דנים על אמירתו זו, משא"כ אמירה שאינה מועילה צעתה לשום דבר, איך דון עליה לאח"כ.

ה. אם נאמן אפילו בשעור אחד מבכישו אותו. דרוש וחדוש לרעק"א כתובות כ"ב א' נסתפק במה שהאמינה התורה להאב לאסור את צהו, אם זהו רק כשאין הכחשה, או אפילו כשים הכחשה [כגון שאמר קדשתי צהו לפלוגי, והוא אומר לא קדשתי, אם הימניה רחמנא שהוא כהרי לגבי חד, או דכל שמוכחש צבת אחת, י"ל שצמקום הכחשה לא הימניה ה], וכחש שנראה להציה ראייה שנאמן גם כשים מכחיש אותו, ממ"ש בקדושין ס"ה א' גבי האומר לאשכ קדשתיך וכיוצא אומרת לא קדשתי אלא את צהו, אלטרך, בד"א מדאורייתא הימניה רחמנא לאב, מדרבנן הימנוס לדידה, ותיחסר

י"ב שנה ויום א', דזה שייך ג"כ לקדושין, כגון אם עשתה שליח לקבל קדושה, ואביה נתן לה רשות ע"ז, שאם היא בת י"ב שנה ויום א', היא יכולה לעשות שליח וקדושה קדושין, ואם לאו אין קידושי השליח כלום, והתורה האמינה לנאב על כל פרטי הקדושין, לכן נאמן האב על שנותיה ע"ש. ועי' גם בחזון איש סי' נ"ט אות י"ח שכתב אליבא דריא"ז הסובר שנאמנות אב על מנין שנות בתו היא מן התורה, דאולי ילפינן זאת ממה שנאמן האב לעשותה אשת איש, דבכלל זה הוא גם להעיד שהיא בת ג' שנה, ובכלל זה הוא גם להעיד שהיא עדיין קטנה והיא ברשותו, או להעיד שהיא גדולה כבר. וע"ע בבית זבול ח"א סי' כ"ו אות ט'.

ד. אלא שבנידונו התירה משום שאח"כ חזר בו האב באמתלא כמובא להלן ס"ק קט"ז, הערה י"ג.
(ה) משו"ת רעק"א מהר"ת סי' נ"ג, בהערת בנו בשמו.

אוצר

ועיין גם בעיני קדושין הקב"ל ובספרו גור אריה לקדושין סי"ג צ', שהו"ד בסק"ק, שנסתפק צהו, וכחש דנראה שצחצח האב וקיבל בפניו קדושין מאחר, וכ"ש בקידשה עממה כשגדלה, יש לחוש לקדושי שני כיון שלא נתחזק לא"א אלא עפ"י האב שאין נאמנותו בירור גמור.

ג. האם נאמנות האב היא גם על פרטים שאינם מעצם הקדושין אך באים לקיימם, כגון על בשרות העדים, או שהמקדש כבר היה גדול בעת הקדושין, וכדומה. כתב ציד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דר"ז טור צ' אות ל"ח, דמסתבר דכיון שיש להאב נאמנות לקיים קדושי צהו, יש לו נאמנות בכל המסתפקים לזה כו', כמו שכתבתי בח"א דף י"ט אות ס"ז, שצכלל נאמנות האב שקידש צהו, וכלל גם נאמנות על מספר שנותיה הנלככות לזה ג'. וכמו כן אם לריך שיאמינו דבריו שהעדים האלו היו כשרים צעת מעשה, ושהאיש הזה שאמר עליו שקידשה היה גדול, צע"כ נאמן הוא בנוגע לקדושין אלו. וע"ע צחות הסמוך.

ובשו"ת מהרשד"ם סי' ט', צידדון שחמד קידש צהו הקטנה לעשר שכותק לקטן, ואח"כ טען שהמקדש הוא בן י"ג שנה, וקרובי הנער טענו שהוא פחות מבן י"ג, כתב ג"כ דמאחר דקוי"ל שנאמן האב לאסור את צהו הקטנה כיון שיש ברשותו לקדשה למי שיראה, כמו שלמדו מהפסוק את צהו נתתי, ואילו אמר קדשתי את צהו היתה אסורה לכל העולם, א"כ גם עתה נאמר דאיהו שו"א חתיכה דאסורא, כיון שאמר שהנער היה בן י"ג וקדושין קדושין, ולא גרע מזה דתנן בקדושין ס"ה א' הוא אומרת קדשתי והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה והוא אסורה בקרוביו, וא"כ מטעם זה היה נראה שצ"ד לריכב גמור.

ועיין בכה"ג בה"ט אות ל"ז ול"ח שהציה דברי מהרשד"ם הג"ל, ולא חלק עליו אלא לענין כשהעדים מכחישים אותו, וכלכלן אות ו'.

ד. וכשאמירתו על שאר דברים לא היתה מצורפת לאמירתו על עצם הקדושין. ציד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דר"ז טור ג' אות ל"ח, אחר שדן שהאב נאמן לומר שהמקדש היה גדול אף כשהעדים מכחישים אותו [כמוצא צחות ו'], כתב דנראה דכיוני

לאו כדאי גמור משרינן ליה, אלא שנאמנות האב לגבי חזקת פניה הו"ל כפ"גא ופ"גא, וממילא אסורה לעלמא כספק א"א, וא"כ שפיר אמרינן שאין סוקלים על ידו וכו'. וע"ע מה שכתבו בישוב קושיית הפנ"י, בהמקנה ובשובע שמתות לקדושין שם, שב שמעתתא פ"ז סי' י"ב, בית אפרים סי' מ"ט, נחדע בשערים ח"א סי' כ"ה אות ז', שואל ומשיב מהר"ת ח"א סי' נ', ועולת ירוחם סי' מ"ו.

ג. שם כתב, לענין מה דאיתא בגמ' שהאב שאמר בתי זו בת ג' שנים ויום א', נאמן לקרוב כו', בת י"ב שנה ויום א', נאמן לגדרים כו', דנראה כדעת הסוברים שע"א אחר אינו נאמן להעיד על מנין השנים, ורק האב כיון שהאמינתו התורה לומר שקידש בתו, כמו כן האמינתו התורה להעיד על שנותיה, דהא גם על קדושי ביאה האמינתו התורה, וזה אי אפשר להיות בפחות מבית ג' שנים ויום א', ועל כל פרטי הקדושין האמינתו התורה, וכמו כן נאמן על שנותיה לומר שהיא בת

אוצר

ס"ק ז אות ה—

הפוסקים

בצ"י צו"ד סי' א' יש הוכחה גמורה, לאפילו כשיש עדים היא אסורה, דהרי כתב בצ"ח עדים שפלוני שחט בהמה אחת, והוא אומר שלא שחט כלל, שלאחרים מותר לאכול ממנה, ולא לו, מטעם דכבר שו"א אנפשיה חתיכה דאיסורא, אי"כ הכא נמי הוא הדיו והוא הטעם, ואפילו תימא שיש לחלק, מ"מ לא דבר ריק הוא, ובפרט שנוגע לענין ערוה ולריק טעם גדול וכולי האי ואולי וכו'.

גם באהל משה (להר"ח רוחמן) סי' ד' אות ה' כתב דלא מצניא שהאב נאמן לומר שקידש בתו אפילו נגד ע"א המכחישו אפילו בבת אחת, דע"א בהכחשת בעלים אינו כלום כו', אך י"ל שנאמן אף נגד שני עדים, דמכיון שעיקר נאמנות האב הוא האויל שטומד במקום בתו בקטנותה, דכמו שבגדלותה נאמנת היא לומר שנתקדשה מטעם שו"א אנפשיה חתיכה דאיסורא, כמו כן בקטנותה האב הטומד במקומה נאמן לשו"א בתו חתיכה דאיסורא, אי"כ מכיון דהוי מטעם חתיכה דאיסורא, נאמן אף נגד שני עדים, וכמ"ש בפ"ת סק"י, ומש"כ בה"מ וצ"ש גבי כל אחד וכנסה ואח"כ כל אחד ואמר אני קדשתיה, שאם השני הביא שני עדים שהוא קידשה, אע"פ שהאב מכחישה, אין נאמנות האב מועילה נגדם [כמובא בס"ק ק"ה אות ג'], הכס שאני, שהחורב לא נהנה נאמנות לאב להיות נאמן אף נגד שני עדים אלא בתחילת עדות לומר שקידשה, אבל בסוף עדות שאינו יודע למי קידשה אזל נאמנותו נגד שנים, דמכיון דהו לא הוה נאמנותו אלא מתורת עדות, לכן אינו נאמן אלא נגד ע"א, דע"א בהכחשת בעל דבר לאו כלום הוא, ולא נגד שנים, [משא"כ בתחילת עדות].

ובמשפט צדק ח"א סי' ס"ה דרי"ד טור צ' השיג על מהרשד"ם, וכתב דמה שהביא ר"ח מתשובת הרשב"א, אין הנידון דומה לר"ח כלל, והחילוק מבואר, דבשלמא הכס מ"י שו"א אנפשיה חתיכה דאיסורא, דמכיון שאמר שלא שחט אותה, הכס שחט אותה בפני עדים, ודאי אסרה על עצמו כאלו היתה בלתי שחטה כו', תאמר בצ"ח המקודשת, דמאחר שיש עדים שהמקדש הוא קטן, ואינם קדושין, איך יוכל הוא לעשות קדושין בלאמר שהוא צן י"ג, דהרי אינם קדושין כלל לפי דברי העדים, ואינו כדבר שמקבל עליו לאיסור, דהכא לא שייך כלל, ואם נאמר שלכך התכוון מהרשד"ם בלאמר

אינו מובן, דהרי הטעם [של הרשב"א שאסר באמר שלא שחט כלל, אף שעדים מכחישים אותו, הוא משום] שאדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים, והרי התורה האמינה לאב בעד בתו. מיהו בחקר הלכה (לר"נ לנדא) כתב דמה דמשמע מהפמ"ג הנ"ל דמה שאדם נאמן על עצמו ורא מטעם נאמנות, ולא מטעם שו"א אנפשיה חתיכה דאיסורא, תמוה דהרי בתוס' יבמות כ"ה ב' ד"ה לימא כתבו להדיא שהוא מטעם שו"א אנפשיה חתיכה דאיסורא ולא מטעם נאמנות, מיהו גם בעיקר הדבר דמשמע מהמשפט צדק והכנה"ג והפמ"ג דמה שהאב נאמן על בתו הוא מטעם דהוי כמו שנאמן על עצמו, אינו מובן, דהלא רש"י כתב בכתובות כ"ב א' ד"ה שנאמן, שהאב נאמן מטעם שבידו לקדשה, והיא שהוא בידו נאמן אפילו על אחר, וגם לשיטת התוס' שם שהוא מגוזה"כ, י"ל שאינו מטעם דהוי כמו שנאמן על עצמו.

ועי' בספר ישא ברכה דע"ס ד' שכתב דמש"כ רבינו ירוחם בשם הר"מ גרבוני שבאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי, ובא אחד ואמר אני קדשתיה וכנסה, ובא אחר ואמר אני קדשתיה והביא שני עדים, אע"פ שהאב מכחיש לאחרון, לאו כל הימנו ותצא מזה ומזה בגס [כמובא להלן ס"ק ק"ה אות ג'], מוכח כרשד"ם, דאם איתא שכשיש עדים מכחישים אותו לא שו"א אנפשיה חתיכה דאיסורא, א"כ למה כתב דאף כשהעדים מכחישים את הראשון אפ"ה צריכה בט גם ממנו, אלא בע"כ דאפילו נגד עדים שו"א לה חתיכה דאיסורא, והרי שם אפילו כשלא אמר

ותיתסר צרתה בדבורה, קמ"ל, והרי הכס הוא מכחיש ואומר לא קדשתי את בתך, אלמא דדומיא דהכי האב נאמן.

וביד המלך (להר"א לנדא) פ"ג דעדות ה"ה תפס כן בפשיטות וכתב ליישצ צוה תמיהה התוס' ישנים בכתובות כ"ז א' ד"ה מנין, למה לי קרא דאת בתי נחתי לאיש הזה לנאמנות האב על קדושי בתו, תיפוק ליה דבנא"ה נאמן לומר שכבר קידשה הואיל וצידה לקדשה, דלפ"ז אין כאן קושא כלל, דאם היתה נאמנות האב מכה שבידו לקדשה, לא היתה נאמנותו על העבר רק בנאמנות כל ע"א דעלמא שנאמן נגד חזקה בדבר שבידו, והיה ציד עד אחד להכחיש את האב כמו בכל עד המכחיש את העד בעדות איסורים, אבל השתא שריצתה החורה צפירות נאמנות לאב ע"ז, הרי הוי נאמנותו כמו שנים, וישו אין ציד אחר להכחישו, וכדעולא [כתובות כ"ז ב'] שאין דבריו של אחד במקום שנים. גם צבית אפרים סי' מ"ט ד"ה הנה, מבואר בתו"ד, שהאב שאמר קדשתי את בתי נאמן אף כשהיה מכחשת אחרו.

אולם בהמקנה קדושין ס"ד א' מבואר שיש לדמות מה שנאמן האב לומר שקידש בתו, לזה שהאמינה החורה ע"א בכוונה ובטענה ערופה, שאינו נאמן כשיש הכחשה כדאיתא במס' סוטה, ומה דמשמע מסתמא דמתני' דגבי קדושין נאמן אפילו במכחישתו, היינו משום שנאמן בצגו שקידשה שלא בפניה ע"ש.

ועיין בחמדת שלמה קדושין שם, שכתב ש"ל דאף דלרצ חסי דס"ל שהאב נאמן אפילו לסקול על ידו, צע"כ שאין ע"א יכול להכחישו, דא"כ לא היו סוקלים על ידו כיון שאמירתו אינה דבר צרור מאחר שיכול להכחשה ע"י ע"א, מ"מ לדין דקו"ל כרצ שאין סוקלים על ידו, מה מוכח שעד אחד יכול להכחישו. וע"ע צאות הסמוך, ובס"ק ל"ז אות צ'.

ו. כששני עדים מכחישים אותו. עי' בשו"ת מהרשד"ם סי' ע', לאחר שזן צידון נער שהוחזק לקטן, שקידש אשה, ואצי המקודשת העיד שהנער היה צן י"ג, שנאמן משום דשו"א חתיכה דאיסורא כו' [כמובא צאות ג'], הוסיף צ"ה כצ"ה, שיש מי שהשיג עליו, דמכיון שצ"ד כלו עדים שהוא קטן, לא שייך לומר שו"א חתיכה דאיסורא, והשיב ע"ז, שמתשובת הרשב"א שהוצאה

(1) אלא שבנידונו כתב מהרשד"ם להתיר מטעם אחר ע"ש.

(2) ובשער המלך פ"ט דאישות ה"ט כתב שדברי המשפט צדק הנ"ל תמוהים ואשתמיט ממנו חשו' הרשב"א שהובאה בב"י סי' מ"ח, במי שטוען שקידש את האשה, אע"פ שעדים מכחישים אותו ואומרים שנתן לה את זה בתורת פקדון, נאמן על עצמו יותר מק' עדים, ושוא קרובותיה אנפשיה חתיכה דאיסורא, הרי דאע"ג דהתם גמי לא שייך טעמא דנדרי איסור, אפ"ה כתב דאמרינן שו"א אנפשיה חתיכה דאיסורא אפילו כנגד עדים, וצ"ע. אבל בחקרי לב ח"א יו"ד סי' ב' דף ב' טור ב' כתב דתא לא קשיא, דעיקר קרשית המשפט צדק היא, דשו"א לגפשיה חתיכה דאיסורא, אי הוה מדין נדרי איסור, שייך רק כשבא לאסור דבר עליו, אבל לא כשבא לאסור בתו שאין האיסור עליו, שאינו יכול לאסור בנדר דבר שלו על בתו, משא"כ בתשובת הרשב"א הלזו, שבא לאסור על עצמו את הקרובות עליו, שפיר דמי, דכמו שבהמה שחוטא יכול לעשותה שאינה שחוטא, ה"נ אשה שאינה מקדשת לו יכול לעשותה מקדשת לענין שנאסר בקרובותיה, ומ"מ עיקר הטעם שכתב המשפט צדק דשו"א לגפשיה חתיכה דאיסורא הוי מדין נדרי איסור, ליתא וכו'. ובסי' ד' דן עוד בדיון זה ותראה פנים לכאן ולכאן. וע"ע בפ"ת סק"א. ועי' בפמ"ג יו"ד סי' א' בשפתי דעת אות ל"ט, שכתב דמש"כ המשפט צדק הנ"ל והכנה"ג [המובא בסמוך] דבשלמא לאסור המותר יש כח בידו, משא"כ לעשות מקטן גדול,

אוצר

ס"ק צ אות ו

הפוסקים

באמרו שיש לחלק כו', מ"מ אחר שיש לחלק ואין הגידון דומה לראיה כלל, לא היה לו להחמיר ולשוויה לחולק שהוא שלא ידע בין ימינו לשמאלו, וז"ל. ואעפ"כ הסיק בנידוניו (שהיה כעין נידון מהרשד"ם), למכיון שלמהרשד"ם, איבא למוחש, מי יחלוק עליו בכל דבריו ובפרט בענין ערוה החמורה וכו'.

גם בבנה"ג וי"ד סי' א' הגב"י אות פ"ב השיג על מהרשד"ם וכתב שאין הגידון דומה לראיה, דבשלמא התם חוסר על עלמו מה שהוא מותר, ויש יכולת בידו לעשות כן, כמ"ס הרשב"א בתשובה שהוצאח צב"י סי' ר"ה, אבל בנידון מהרשד"ם שיש עדים שהמקדש הוא קטן, איך יכול הוא לעשות קדושין מה שאינם קדושין, שוב מלחתי שהמשפט צדק [כנ"ל] תפס עליו צד והניחו צ"ל. ובנה"ג כלן הגב"ע אות ל"ח, אחר שהביא ממהרשד"ם ומשפט צדק, סיים ודעתי נוטה להחיר, אף שמהרשד"ם חולק.

וכן בשו"ת רעק"א מהדו"ת סי' נ"ג כתב שדברי מהרשד"ם אינם מוציאים, דהתינה אם היה היתר אומרת כן [שייך צד שו"ת אנפשה חתיכה דאיסורא אף נגד עדים, דאף אם נאמר כהמשפט צדק שאין ללמוד דין קדושין מדיון שחיטה, מ"מ הלא הרשב"א עלמו כתב במפורש בחטובותיו ח"ג סי' ר"א שהוצאח צב"י אה"ע סי' מ"ח שגם בקדושין אמרין שו"ת אנפשה חתיכה דאיסורא אפילו נגד עדים ח], אבל באומרת האב, שהוא מנד דרחמנא הימניה לאסור בזה מטעם בידו או מגז"כ, פשיטא שנגד עדים אינו נאמן, ומה שייך צד דין שו"ת אנפשה חתיכה דאיסורא לאסור בזה.

וכ"כ בערך לחם סעיף כ"ז, דנראה דכשנאמר קדשתי את בתי ביום פלוני, וצאו עדים [והעידו] שלא זה ידם מחוך ידו אותו יום, ולא היו דברים מעולם, אינו נאמן, דאף שאם אירע כן באשה עומה, שו"ת אנפשה חתיכה דאיסורא ולדידה אסור, אבל לא הימניה רחמנא גבי עדים. וע"ע בשמן ראש (לרא"ח אשכנזי) סי' נ"ו.

ויש מי שכתב שהיא אסורה מספק. בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דר"צ ע"ב כתב, דכשנאמר האב שקידש בתי, אף שצאו שני עדים והכחישוהו ואמרו שלא קידשה בעת ההיא, כגון שהיומו אותו, או שאמרו שהעדים שקידש צפניהם היו פסולים, או שאמרו שהמקדש היה קטן וכדומה, או כשהאב אמר שקידשה צפני פלוני ופלוני, וצאו העדים ההם ואמרו שהוא שיקר ולא קידש צפניהם, עכ"ל האב נאמן ואסורה על כל העולם מספק. וצ"ח ביד דוד שם אות ל"ח, שד"ן זה של הכחשת עדים לדברי האב, אינו מצוהר בפוסקים, אבל כן נראה מסבירא, דהרי בדין דשו"ת אנפשה חתיכה דאיסורא, הוכחתי צב"ג אות רכ"ד בהגה, שהוא נאמן על עלמו אף להכחיש עדים כו', א"כ כ"ש בנאמנות האב על קדושי בתי, שהחורה נתנה לו נאמנות זו, ודאי לא גרעה מנאמנות בעלים על

וע"ע בפסקי הלכות שם דרי"א ע"ב, שכתב דכשנאמר אומר שהוא קידשה, ושני עדים כשרים הכחישוהו ואמרו שאחר קידשה, והאב מכחיש את השני ואומר צב"ר שלא קידשה לו, אף שעדים מסייעים אותו, עכ"ל תלם מזה ומזה, וצ"ח שם ביד דוד אות

מרי"ו הג"ל. [מיהו יש לדחות ראיה זו, לפ"מ שמצאנו בסי' י"ז סעיף ג' ונ"ח ובאוצה"פ שם, אופנים שונים שבהם איש שנשאת לשני צריכה גט מדרבנן גם מהשני, משום קנסא ומשום שמא יאמרו גירש ראשון ונשא שני ע"ש].

(ח) מדבריו שם להלן.

(ט) גם בפ"ת סי' מ"ח סק"ב דן שאפשר לומר שמהרשד"ם הג"ל מיירי רק בגוונא שבאו עדים אחרים והכחישוהו, אבל אם אותם העדים עצמם שאמר שקידש בפניהם באו והכחישוהו, גם מהרשד"ם מודה דלא אמרינן בזה שו"ת אנפשה חתיכה דאיסורא ע"ש.

(י) לא ציין לאיזה מקום בריב"ש, ואולי כוונתו לסי' תע"ט המובא להלן באות ז'.

באמרו שיש לחלק כו', מ"מ אחר שיש לחלק ואין הגידון דומה לראיה כלל, לא היה לו להחמיר ולשוויה לחולק שהוא שלא ידע בין ימינו לשמאלו, וז"ל. ואעפ"כ הסיק בנידוניו (שהיה כעין נידון מהרשד"ם), למכיון שלמהרשד"ם, איבא למוחש, מי יחלוק עליו בכל דבריו ובפרט בענין ערוה החמורה וכו'.

גם בבנה"ג וי"ד סי' א' הגב"י אות פ"ב השיג על מהרשד"ם וכתב שאין הגידון דומה לראיה, דבשלמא התם חוסר על עלמו מה שהוא מותר, ויש יכולת בידו לעשות כן, כמ"ס הרשב"א בתשובה שהוצאח צב"י סי' ר"ה, אבל בנידון מהרשד"ם שיש עדים שהמקדש הוא קטן, איך יכול הוא לעשות קדושין מה שאינם קדושין, שוב מלחתי שהמשפט צדק [כנ"ל] תפס עליו צד והניחו צ"ל. ובנה"ג כלן הגב"ע אות ל"ח, אחר שהביא ממהרשד"ם ומשפט צדק, סיים ודעתי נוטה להחיר, אף שמהרשד"ם חולק.

וכן בשו"ת רעק"א מהדו"ת סי' נ"ג כתב שדברי מהרשד"ם אינם מוציאים, דהתינה אם היה היתר אומרת כן [שייך צד שו"ת אנפשה חתיכה דאיסורא אף נגד עדים, דאף אם נאמר כהמשפט צדק שאין ללמוד דין קדושין מדיון שחיטה, מ"מ הלא הרשב"א עלמו כתב במפורש בחטובותיו ח"ג סי' ר"א שהוצאח צב"י אה"ע סי' מ"ח שגם בקדושין אמרין שו"ת אנפשה חתיכה דאיסורא אפילו נגד עדים ח], אבל באומרת האב, שהוא מנד דרחמנא הימניה לאסור בזה מטעם בידו או מגז"כ, פשיטא שנגד עדים אינו נאמן, ומה שייך צד דין שו"ת אנפשה חתיכה דאיסורא לאסור בזה.

וכ"כ בערך לחם סעיף כ"ז, דנראה דכשנאמר קדשתי את בתי ביום פלוני, וצאו עדים [והעידו] שלא זה ידם מחוך ידו אותו יום, ולא היו דברים מעולם, אינו נאמן, דאף שאם אירע כן באשה עומה, שו"ת אנפשה חתיכה דאיסורא ולדידה אסור, אבל לא הימניה רחמנא גבי עדים. וע"ע בשמן ראש (לרא"ח אשכנזי) סי' נ"ו.

ויש מי שכתב שהיא אסורה מספק. בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דר"צ ע"ב כתב, דכשנאמר האב שקידש בתי, אף שצאו שני עדים והכחישוהו ואמרו שלא קידשה בעת ההיא, כגון שהיומו אותו, או שאמרו שהעדים שקידש צפניהם היו פסולים, או שאמרו שהמקדש היה קטן וכדומה, או כשהאב אמר שקידשה צפני פלוני ופלוני, וצאו העדים ההם ואמרו שהוא שיקר ולא קידש צפניהם, עכ"ל האב נאמן ואסורה על כל העולם מספק. וצ"ח ביד דוד שם אות ל"ח, שד"ן זה של הכחשת עדים לדברי האב, אינו מצוהר בפוסקים, אבל כן נראה מסבירא, דהרי בדין דשו"ת אנפשה חתיכה דאיסורא, הוכחתי צב"ג אות רכ"ד בהגה, שהוא נאמן על עלמו אף להכחיש עדים כו', א"כ כ"ש בנאמנות האב על קדושי בתי, שהחורה נתנה לו נאמנות זו, ודאי לא גרעה מנאמנות בעלים על

ואב בפירוש שלוח קידשה, אפ"ה צריכה גט גם מן הראשון אף שעדים מכחישים אותו, א"כ כ"ש בנידון מהרשד"ם שזאב אומר שהמקדש היה גדול כשקידשה, שו"ת לה חתיכה דאיסורא אפילו נגד עדים, וזהו ראיה שאין עליה תשובה, וע"י בחקרי לב חיו"ד ח"א סי' ד' דף ח' שדן להיפך שמדברי ר"י אלו מוכח דלא כמהרשד"ם, משום שלסברת מהרשד"ם שהאב נאמן אפילו נגד עדים, יש להתירה לראשון כשהאב מכחיש לשני אף שיש לשני שני עדים ע"ש, ודבריו תמוהים, דהלא אדרבה מדברי ר"י מוכח כמהרשד"ם וכו', ומש"כ שאף כשהאב מכחיש לשני אינו נאמן להתירה לראשון, היינו משום שאין האב נאמן אלא לאסורה ולא להתירה אפילו כשאין עדים מכחישים אותו, וכ"ש כשעדים מכחישים אותו כו', ו"כ מש"כ המשפט צדק והכנה"ג לפסוק דלא כהרשד"ם, דבריהם צ"ע

אוצר

סי' צ אות ו-יא

הפוסקים

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דר"ח ע"א סוף אות ל"ה ד' מעטעס אחר חס מועילה אמירת האב לאחר מות המקדש, וכחצ שיש להסתפק חס ע"י אמירת האב שבתו נקדשה לפלוני, כל עוד שלא הוחזק בן בעיר ל' יום, נפטרה לרחה כשהצת היא ערוה על היבס, והסתפק הוא דאפשר שכל הנאמנות שנתנה בחורב האב, היא רק לזכר חס מקודשת היא או לא, אבל לא לומר למי קידשה, ומה שנאמן לומר למי קידשה חינו חלה בתורת הפס שאמר הוא הפס שהחור, אבל אין לו נאמנות מיוחדת ע"ז, לכן חינו נאמן להחיר לרחה שאינה צה, ויש עוד ספק [אפילו חס נאמר שיש לאב נאמנות מיוחדת גם לומר למי קידשה], דשמא נאמן רק צמה שנוגע לה לעצמה, אבל לא צמה שנוגע נהחיר הברה, ולא עדיף מע"א דעלמא, ולריך תלמוד. (וסיים שם, שזה ברור, שחס כוחזק בעיר ל' יום שהיא אשתו, באופן שעל חזקה כזו סוקלים ושורפים, מחירים ע"ז גם לרחה נשוק, ופשוט הוא).

ובהנהגה שם הוסף, דלפי מה שציאר בזה מ"א שזכה מחלוקת בסוגיות דכתובות כ"ב ח' וקדושין ס"ד ח' חס אליבא דאמת אחת חס צחי נחתי לאיש "הזכ" לומר שיכיר נאמן לזכר למי קידשה, או דאחא רק לרשה דזכר ולא ליבס, ח"כ ברור [להסוגיות דכתובות], שחס לא אמר האב דצרו עד שמת המקדש, ורק עתה כשהאמר זקוקה ליבס אומר שקידש לו חס צה, ודאי חינו נאמן שע"י הקדושין האלו יפטרו הברה לשוק כשהצת היא ערוה על היבס, וכן נדעתי חינו נאמן חף לאסור צה נשוק כשאנינה ערוה, דמכיון שהחורח לא האמינה להאב על קדושי היבס ולא האמינתו חס כשהמקדש חי, כלשון הכתוב חס צחי נחתי לאיש [הזכ], מנין לנו שיכיר נאמן באמירתו לאחר מותו לאסורח לשוק, וכן דעתי נוטה שאינו נאמן לאחר מיתת לומר שקידשה לפלוני, לענין לאסורח לקרוביו הנאסרים חף לאחר מיתת, ועכ"ז למעשה לריך תלמוד, דאפשר לומר דמכיון שנאמן לומר סחס קדשתיה ותיאסר לכו"ע, לא כ"ש שנאמן לומר קדשתיה לאחד ולא תיאסר לכו"ע חלה לקרובי המקדש, ומ"מ ל"ע דאפשר לומר שלאחר מיתת המקדש חינו נאמן, ולריך תלמוד, גם יש להסתפק באמר צעוד המקדש קיים, וצעוד שלא נתחזקה אמירתו, שאין סוקלים על ידו, מת המקדש, וצחו היא ערוה על היבס, חס מועילה נאמנותו לפטור לרחה, אבל חס הצת אינה ערוה על היבס, נראה שאינה נפטרת לשוק בלא חלילה, דמכיון שאמירת האב היתה צעוד שהמקדש היה חי ונאסרה ח', אסורה חף לאחר מותו וכו'.

יא. כשאמר שקידש את בתו בביאת איסור יב. כתב צחודשי הרשב"א קדושין ס"ד ח', צמ"ש הגמ' כי הימני-רחמנא לאב לנשואין, אבל בשבויח לא הימני, דקדושי ציאת איסור נמי לא הימני, והכי חיתמר צירושלמי [פ"ג ה"ח] קדשתיה לאחד מכל הפסולין לה נאמן, הצעתיה לאחד מן הפסולין לה חינו נאמן, וגרסינן נמי בתוספתא [פ"ד כ"ט] נשצית ופדיתיה או שנבעלה לאחד מכל הפסולין, לא כל הימנו לאסורח.

וכן הוא צר"ן שם, דאחר שהקשה דלהימני כשאמר נשצית צמנו דאי צעי חמר קדשתיה צביאה לפסול לה, דמפסלה נמי מכהונה ומחרומה, ומכימן צככי, דהא צנשואין הימניח רחמנא, כתב דלאו קושיא

באבני מלואים סי' ז' סעיף ח' שכתב לחדש שאין כח ביד האב למסור בתו לביאת פסולים, דאע"ג שהאב זוכה בבתו בקידושה בכסף ובשטר ובביאה, היינו ביאת כשרים ולא ביאת פסולים כו', ומה שאמרו בגמ' שבידו להשיאה לממזר, היינו שבידו להשיאה לפסולים בקדושין וחופה, ולפוסלה ע"ז מכהונה ותוומה אף שלא גבעלה ע"ש, וכנראה דס"ל שבקידש בתו בביאת פסול אינה מקודשת, וצ"ע.

אות נ"ו דמה שתלה גם נהכני, היינו משום שהאב נאמן על קדושי צחו חף להכניש עדים כשאומר צעודה קטנה וכמ"ש בזה ל"ח.

ז. כשיש הכחשה בין שתי בתי עדים באופן נתינת הקדושין, ואביה אומר כאחד מהם. ע"י צשו"ת הריב"ש סי' תע"ט, דאחר שכתב צנידו, דאע"פ שיש קלת הכחשה בין העדים, שהכת האחת אומרת שנתן העצמה לחוך סרבל האב, והכת האחרת אומרת שנתן העצמה ליד שג הקטנה, מ"מ מכיון שכולן שוים שהיא מקודשת, הוי מקודשת כו', הוסיף צסוף הסי' [עוד טעם נקיים הקדושין], דמכיון שאצי הכלה העיד שהכתה נתן לו העצמה וחמר לו הרי נתן מקודשת לו, ח"כ אין ספק שהוא נאמן לאסורח מכיון שהיא קטנה. ובמשל"מ פ"ע דאישות ה"ו, אחר שהביא מהריב"ש, כתב דאיכא לעיוני צכאי דינא.

ח. אם צריך שיפרש שקדושי בתו היו בפני עדים, כדי שיהיה נאמן לאסורח. צאצני האפד סק"י הביא מחלוקת צזה, דצתשובה מהר"י סאמון צחקרי לצ סי' פ"ג כתב, דדוקא כשאמר קדשתי חס צחי צפני פלוני ופלוני, היא אסורה, אבל חס חמר סחס קדשתיה, ולא פירש לפני מי ומי, ועתה חין האב לפינוי לשאלו אותו, היא מותרת כו' א, חלס צתשובה המחרר שם סי' פ"ד חלק עניו וכחצ דאפילו כשלא חמר שהקדושין היו צפני עדים, היא אסורה וכו'. [מכיון שמהר"י סאמון וצחקרי לצ שם דנו לא רק לנ"ד, חלה גם צאמר לאשכ קדשתיה, או צאמרר לו קדשתיה, או צאמר לה קדשתי חס צחקר צכסי מ"ח סעיף ח'—ד, חס צעינן שיפרשו שהקדושין היו צפני עדים, ודנו גם צצברי חס"מ וצ"ש שם צזה, לכן חריכות דצריחם תוצא צאולה"פ שם].

ט. אם יש חילוק בין אמר סתם קדשתיה, לבין אמר קדשתיה מכבר. ע"י צדרוש וחדוש לרעק"א כתובות כ"ב ח' שכתב דלפ"מ שגרה"ח מהחוס' [ישינ] שם ד"ה מנין, דטעמא דקרא שאב נאמן לאסור חס צחו הוא משום שהוא קלת צידו, יש להסתפק כשאמר קדשתי חס צחי מכבר, חולי חינו נאמן למפרע, כיון שאין צידו עכשיו לקדשה לו למפרע, וכדאיתא צצ"צ קל"ד צ' לענין צעל שאמר גרשתי חס אשפי, שאינו נאמן למפרע, וח"כ גם להצא חינו נאמן, לפ"מ דקו"ל דלא פלגינן דיבוריה כו', דחולי נאמר שהחורח האמינה לאב רק צצבר שהוא קלת צידו כחילו הוא צידו לגמר, אבל לא האמינתו צצבר שאינו צידו כלל, ול"ע לדינא. וע"ע בזה בזה בסמוך.

י. כשאמירת האב היתה אחר מות המקדש, או כשבצעוד שלא נתחזקה אמירתו מת המקדש, אם נאמן לענין שתיאמר על קרובי המקדש, או שתהיה זקוקה ליבום, או שתפסור גם צרתה כשהיא ערוה על היבם. צדרוש וחדוש לרעק"א, כשנסתפק חס האב נאמן גם למפרע, או לא, מעטעס שאינו צידו, וכמוצא בזה הקודס, כתב עוד, דכן יש להסתפק לענין היכא דלא שייך כלל מכאן ולהצא, כגון שאמר קדשתיה לפלוני מכבר ועכשיו הוא מס, לענין לאסורח על קרוביו או לאסורח לשוק מחמת שזקוקה ליבום, דלא שייך להאמינו שהיא מקודשת מכאן ולהצא כיון שעכשיו מת, וסיים ש"ע לדינא.

יא) וע"י גם בתשובת הר"ש צרור בחוט המשולש (המצורף לתשב"ץ) השור השני סי' ט"ו, שכתב באחד הטעמים שאין לחוש לקדושין צנידו, משום דכשאמר האב בתי נתונה לפלוני, לא אמר שנתנה לו בפני עדים וכו'.

יב) בכל הפוסקים המובאים כאן מבואר שסוברים שבקידש בתו בביאת איסור, הוי מקודשת, ולא דנו אלא אם יש לו נאמנות ע"ז. וע"י

אוצר

ס"ק ז אות יא

הפוסקים

נאמן בנשואתו בנגזר דכוח אומר שקידשה צריכה למי שפוסלה בציאתו כו', וכל העיקר כחירוק ה' שצומצם כו', וכן בתוספתא לא קתני אלא דינא דנשואה לאחד מהפסולים, ולא קתני בצעלתי, משמע שעל קדושין נאמן אף שאומר שקידשה צריכה לפסול לה, אבל אף שכן נ"ל להלכה, מ"מ למעשה מכיון שהצומצם [בחירוק א'] והרשב"א והר"ן החליטו שאינו נאמן, מחויבים אנו לחוש לדבריהם בשל תורה, ואם לנו להקל נגדם, ע"כ סתמתי דכוח ספק.

ועי' בחזון איש סי' מ"ט אות י"ג שכתב דנראה דמש"כ הר"ן שאין האב נאמן לומר שקידשה צריכה לפסול, היינו לפוסלה לכהונה, אבל נאמן הוא לעשותה א"א, דמכיון שנאמן לומר שקידשה לפסולין כדליתא בירושלמי, וגם זה בכלל זה בתי נתייב לאיש הזה, א"כ מ"ל שאינו נאמן בקדושי ציאה, אלא שאינו נאמן לפוסלה לכהונה, ונאמן לענין קדושין ואינו נאמן לענין ציאה, ופלגין דבורא, ואע"ג שבאמר קדשתיה וגרשתי מסקין שנאמן [אפילו לפוסלה לכהונה], שאני הכס, שבקדושין אסר אותה לכ"ע ואי אפשר לה להיות מותרת אלא אם הוא אמת שנאגרה, אבל באומר שקידשה צריכה לפסולים, הוא מעיד שני דברים, שנתקדשה, ושנתחללה, ונאמן שנתקדשה ואינו נאמן שנתחללה.

מיהו בתשובת הרמ"ד מדלמזכרונא בשו"ע שמחות סי' ד' דע"ז א' כתב חליצה דהר"ן, דנראה מבשרא שבאומר קדשתיה צריכה לפסול לה, אינו נאמן אפילו על הקדושין, משום דכמו שכתב הר"ן שם לענין מגו, דמכיון דמה שהאמינה החורג לאב חדש הוא כו', דיינו שנאמן לו בציאתה טענה עולה, אבל אין אומרים מגו מחמת זה, שאין לנו בו אלא חידוש בלבד ע"ש, ה"כ משו"כ לא חמירין בזה פלגין דבורא, שאין לנו בו אלא חידוש, דהיינו כשמעיד שקידשה אסרה למי שהאמינתו החורג עליו, לא כשמעיד שקידשה צריכה לפסול לה, שלא האמינתו החורג [לאוסרה לכהונה], (ועי' דוגמא לזה בלח"מ פ"ח דעדות ה"כ גבי הכחשה והזמנה), וגם מלשון הירושלמי משמע שאינו נאמן כלל אפילו על הקדושין לאוסרה לעלמא, דומיא דרישא דקדשתיה לפסול נאמן.

וגם בתשובת המחבר שם דף כ' ע"א כתב [מעטמים אחרים] שאי אפשר כאן לפלג דבורא ולומר שלא קידשה צריכה, אלא בכסף וטעם, דהרי כתבו התוס' בכתובות י"ח ב' ד"ה ואין דהיכא שמפרש דבריו לא פלגין דבורא, וע"ע צנמוק"י סופ"כ דיצמות, והרי גם מה שאמר שהקדושין היו לפלוני הפסול, הוי פירוש דבריו, כיון דנפק"מ לענין הקדושין למי נתקדשה, שיהיה מותרת לו ויהיה אסורה לקרציו, ועוד נראה דלא פלגין דבורא אלא בפלוני רבעי או בהרגתו, שאנחנו מקיימים המעשה שנעשה בפלוני רבע או בפלוני מהרג, משא"כ צ"ד שאנחנו לריכוס להוסיף ולומר שנעשה מעשה חדש שלא העיד, שקידשה צעור או בכסף כו'.

הוי מגו לטענה שלימה, דהרי היה אסורה לתרומה ולכהונה, אע"כ שאינו נאמן כלל לומר שקידשה בביאת איסור, ואפשר ליתן טעם לזה, דהא שאב נאמן לומר קידשתי בתי איז לך בו אלא חידושו [כיון שחידוש הוא כמ"ש הר"ן שם], ואינו נאמן אלא בגד חזקת פגויה לבד, אבל בגד שתי חזקות חזקת פגויה וחזקת היתר לכהונה ולתרומה אינו נאמן וכו'. וע"ע בזה בשו"ע שמחות סי' ד'.

טו' וז"ל המ"מ שם בהכ"ד, במש"כ הרמב"ם גשביית ופדיתיה אינו נאמן כו', אמרו הטעם בגמ' לנשואין הימניה רחמנא לאב, בשבייה לא הימניה, וכתב הרשב"א, "הבעלתיה" ביאת איסור גמי לא הימניה והכי אתמר בירושלמי כו' וגרסינן גמי בתוספתא כו', [והו"ד המ"מ ברמ"א סי' ז'] סעיף ח'. מיהו ברשב"א לפנינו הלשון הוא, "ובקדושי" ביאת איסור גמי לא הימניה.

קושית היא, שבקדושי ציאה איסור לא אשכחן דהימניה, וכי מוכח להדיא צמ"ש בירושלמי כו' [כנ"ל]. והו"ד הר"ן צ"י סוס"י זה וצ"ח מאור סעיף כ"ה. ועי' בקדושי מהרי"ט על הרי"ף, שכתב חליצה דהר"ן, דאע"ג שבגמ' שם פרכין והרי צידו להשיאה למחר, ומוקי לה כר"ע שאין קדושין תופסים בחייבי לחיון, אלמא לדיון ודאי צידו להשיאה לפסול ולפוסלה כו', מ"מ לענין נאמנות אמרין דלא הימניה רחמנא לאב אלא ציאתה היתר משום צידו, אבל ציאתה איסור לא אשכחן דהימניה, וטעמא משום שאין אדם משים עלמו רשע.

מיהו עי' בקדושי הרי"ט צ"א שם, דאחר שהקשה שיכיר נאמן בנשואתו בנגזר דאי צ"י אומר שקידשה והשיאה צריכה למחר ופסולי כהונה, כתב ש"ל שאין עד נאמן מדין מגו כו', [ומשמע דזה פשיטא ליה, שבאמר שקידשה והשיאה צריכה למחר ופסולי כהונה נאמן א].

ובתפארת יעקב סקנ"ו כתב דמש"כ הר"ן שבקדושי ציאה איסור לא הימניה רחמנא לאב, והביא ראיה מהירושלמי, אינו נראה כלל, והירושלמי לא מייירי אלא צריכה בלבד צ"י קדושין כלל, והיינו הך דש"ס דין בשבייה לא הימניה רחמנא, כמו שפרש"י שהוא זנות י"ה, אבל בקדושין במקום שתופסים, נאמן לומר שנעלה ע"י קדושין לפסול, דהיינו שקידשה צריכה, וכדומה, וכן מוכח להדיא מדברי המ"מ פ"ח דאיסור"כ טו'.

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דרע"ו ע"כ כתב דבשאר שקידשה צריכה לפסולי כהונה, ר"ל להפסולים האשה צריכה לכהונה, ה"ז ספק אם נאמן או לא, וכתב ציד דוד שם אות ס"ט, דמש"כ הרמב"ם בחירוק א' והרשב"א והר"ן שאין האב נאמן בזה, וסמכו עמם על הירושלמי כו', דברים אלו מרפסין חגרה, דמכיון שהחורה נתייב לו נאמנות על הקדושין, וצידו לקדשה גם בציסור, כמו שהיה בעלמא צידה להתקדש גם בציסור, א"כ למא לא יהיה נאמן לומר שקידשה צריכה אסורה, ואין לומר משום שאין אדם משים עלמו רשע, שאין זה שייך אלא לענין שאינו נאמן לפסול את עלמו לעדות או להעניש את עלמו, אבל במקום שבאמירתו אינו עושה על עלמו שום עונש, נאמן הוא באמירתו, ויותר תמוה, דהלא בכלל הפסולים הוא אף חלל [עי' בזה להלן אות י"ב], שאין כאן איסור כלל, דהרי לא הוזכרו כשרות להנשא לפסולים [יצמות דפ"ד ב'], וקיי"ל שחלל שצא על צה ישראל פסלה מהכהונה כמבואר ברמב"ם פ"ט דאיסור"כ ושו"ע סי' ז', וא"כ למא לא יהיה נאמן לומר שקידשה צריכה לחלל, ולדעתי נראה צרור שנאמן בזה, דמש"כ בירושלמי שבקדשתיה לאחד מהפסולים נאמן, נראה דר"ל שקידשה צריכה, ומש"כ שבעלתיה לאחד מהפסולים אינו נאמן, ר"ל שאומר שבעלתה צלא קדושין. ומה שהקשו הראשונים הנ"ל למא לא יהיה

(ג) ובקדושי הרמב"ם שם אין הדברים ברורים, אבל עכ"פ נראה שם שבתירוק א' ס"ל כר"ן, ובתירוק ב' ס"ל כריטב"א ע"ש.

(ד) גם בהמקנה קדושין ס"ד א' תמה על הרשב"א והר"ן, דהלא מהירושלמי אין ראיה, משום ש"ל דמייירי באמר הבעלתיה בנות דומיא דשבייה. אבל בשו"ע שמחות לקדושין שם, ד"ה אמנם, כתב ש"ל שהוכחת הר"ן היא, מדלא מהימן לומר הבעלתיה בנות לאחד מהפסולים, במגו דקידשתיה לו בביאה, ואין לומר שאינו מגו משום שאפשר שאינו רוצה לאוסרה לעלמא, דאכתי יהיה נאמן במגו דקידשתיה לו בביאה וגרשתיה, דהא כתב הר"ן שם דמה שאינו נאמן בגשביית במגו דקדשתיה וגרשתיה, זהו משום דהוי מגו לחצי טענה [לפי שעכשיו הוא רוצה לפוסלה בין לתרומה ובין לכהונה, וכשיאמר גרשתיה לא פסיל לה אלא לכהונה] ע"ש, ומגו דקדשתיה בביאה לאחד מהפסולים וגרשתיה, שפיר

אוצר

ס"ק צ אות יא—יג

הפוסקים

יג. לשונות שדנו בהם הפוסקים, אם משמעותם היא שקידוש בתו. ע"י בחוט המשוגש (המאורק לתשצ"ג) העור השני סי' ע"ו, צידדו דכשנלחו לאחד על אודות צחו לשדכה להם, אמר להם "כבר בתי היא נחונה לפלוני", ואח"כ כששדכה נאחר, אמר להם לא אמרתי לכם כך אלא מפני היראה שמה תקחור על כרחי כו', דאחר שכתב דאפילו חילו אמר בפירוש קדשתי בתי לפלוני, לא היה צ"ד בית מיוחד כלל, כיון שנתן חמתנה לדבריו הראשונים כו' [ע"י סקקט"ז אות ו'], וכיון שהבחור ההוא צא לפניו ואמר שמעולם נח קידש כו', ועוד שלא אמר שנתינתה לפלוני היתה בפני עדים כו' [כמוצא בזהות ח'], הוסיף, ועכשיו שלא נזכר שום זכר קדושין בעסק זה, לא מפי חז"ה ולא מפי האנשים ששמעו מפיו, ולא אמר רק בתי "נתונה", ומלא זו יותר קרוב לפרשה שהיא לשון שדוכין, מלפרשה שהיא לשון קדושין, פשיטא ודאי שאין כאן בית מיוחד כלל, דהרי בגדולה מזו שנזכר שם נשון אירוסין כתב הרא"ש בתשובה כלל ג"ה סי' י"ב שדרך בני אדם לקרות למשדכת ארוסה כו', וכ"ש צ"ד שלא נזכר אפילו לשון אירוסין, נראה פשוט שאין כאן חשש כלל, ומאחר שנחברר לנו צירור גמור שאין כאן שום קדושין כלל, גם קול קדושין אין כאן שנאמר שיהא עליה קול וחיישין לקלא כו', באופן שנראה צרור שהיא מותרת להתקדש לכל מי שהרצה וכו'.

אולם ע"י צו"ת מהרש"ך ח"ד סי' ס"ז, שדן צידדו שראובן ושמעון היו קוראים אחד לשני מתותני, ואמר להם אחד מה זכ החיתון שעשיתם ציינים בזה, פרסמוהו כדי שידע אותו גם אנהנו, והשיב ראובן ואמר לו "נתתי את בתי לבנו של שמעון לאשה", וכתב ד"ק קט"ז ב', שיש מקום לחוש צ"ד, שיהיה מקודשת, משום דמכיון שכשנשאל מה החיתון הזה, השיב שנתינתה את בתי לבנו של שמעון לאשה, פשטן של דברים אלו מורה שהודש שקידש את צחו לכן שמעון, שמקרא מלא אמר בפיו את בתי נתתי לאיש הזה לאשה, ואם צאנו לומר שכוונתו היא ששדכה לו להיות לו לאשה לעתיד, נראה שצוה אלו מולידים פשטן של דברים ממשמעותם הוודקת והאמתית, וכמו שראוי לחוש באיסור ערוה החמורה, צאופן שהיה מקום לומר שדברי ראובן הני"ל מספיקים לומר שכבר צחו מקודשת לכן שמעון כו', (ובסיים), כל זה כתבתי לרווחא דמילתא, אפילו אם נראה לומר שהעדות האחרת על הקדושין שנתן הבחור הני"ל היא גרועה כו', כ"ש דקושטא דמילתא הוא שהקדושין שנתן הבחור, מועילים מלד עלמם וכו').

ועייין צירושלמי פ"ג דקדושין ה"ה, וכוצא בחוספות ירושלים סעיף כ"ה, דאיתא שם: קידשתי את בתי, הקטנות בכלל, הגדולות אינן בכלל. "נתקדשה בתי", אפילו קטנות אינן בכלל. וציאר בפני משה שם, ש"נתקדשה בתי" משמע שקידשה את עצמה. וכן פירש בקרבן העדה שם, ש"נתקדשה בתי" משמע שנתקדשה שלא בצרונה, לכן אפילו הקטנות אינן מקודשות, דהרי אין לכן יד לקדש עצמן, ועל הגדולות אינו נאמן לאוסרן כו'.

אם

בתוספתא הוצאת רמ"ש צוקרמנדל שהביא שבכת"י וין הגירסא היא: „נתקדשה בתי, הגדולות בכלל, אינן הקטנות בכלל". וגם בריטב"א לקדושין מ"ג ב' ד"ה תנו, הובאה התוספתא בגירסא תו, ופירש דנתקדשה משמע מעצמה, וקטנה אינה יכולה להתקדש מעצמה שלא ברצון אביה, הלכך אינן הקטנות בכלל ואיסור, ויכול הוא לחזור ולקדשן, והיינו דאשמעינן, דאילו אגדולות איהו לא מהימן לאסרינהו אא"כ יש עדים כדבריו. [ובפוסקים לא הובא דין זה. מיהו ע"י להלן סעי' כ"ז הערה ט' שהובא מיד דוד שנסתייע מהירושלמי הוה להלכה לענין גאמנות האב לאסרה באומר גרשתיה לבד].

כו, וגם לא פלגין דבורא לומר שקידשה צביאה לשכר, משום שאם לא נתקדשה לזה אלא לאחר ואין ידוע למי, הרי נאסרה לכל העולם, וגם לא תהיה נאסרה בקרובי פלוני אלא מספק, וא"כ אם נפלג דבורא, אין אנו מחזיקים אפילו פלג דיבורא, ועוד אפשר לומר דמכיון שקדושין אינם נתפסים בלא עדים, ולריך שהעדים ידעו למי נתקדשה ושהמקדש והמהקדשה יראו את העדים כמבואר בצו"ע סי' מ"ב, לכן לא שייך לפלג דבורא ולומר שנתקדשה לאחר, כיון דעכ"פ אין עדים שנתקדשה לאחר וגם האב לא הגיד כן וכו'.

יב. כשאמר שקידשה בביאה להלל. ע"י בשער המלך פ"ה דאירוסין סוף הכ"ד שכתב דלפי מש"כ הר"ן שצדקושי "צביאה איסור" לא אשכחן דהימניה רחמנא כו' [כמוצא בזהות י"א], משמע ודאי שצאמר קדשתי והצבעתי להלל, כיון שאין כאן ציאת איסור, מהימן, דהרי הר"ן חלי טעמא משום ציאת איסור, וכן משמע ממש"כ המ"מ כאן בשם הרשב"א שצבעתי "צביאה איסור" לא מהימן ע"ש, וכן הוא צדן, שאם נאמר ש"צביאה איסור" הוא לאו דוקא, אלא טעמא דמילתא הוא דכל שפוסלה ע"י דבורו לא מהימן, א"כ קשה שצדקשתי וגרשתי נמי לא יהיה נאמן, מאחר שפוסלה לכהונה ולתרומה צבת ישראל וכו'.

אולם ע"י צמעשה חשב שם שכתב צתירון אחד, ש"ל שכוונה הר"ן היא דלא אשכחן דהימניה רחמנא לאוסרה לכהונה צמה שאמר שקידשה להלל, דא"כ דאוסורא לא עבד, מ"מ הלא היא נאסרה ע"י שקידשה ומסרה לציאה לחלל שפוסלה מהכהונה, משא"כ צקדשתי וגרשתי, שאינו נאמן לומר גרשתי אלא להחירק לעלמא, אלא דממילא נפסלה לכהונה, אבל לא מאלו שנאמן לאוסרה לכהונה ע"י קדושין לפסול לה כשצא צאמירה זו לאוסרה לכהונה. גם צצובע שמחות קדושין ס"ד ח', אחר שכתב צטעם מש"כ הר"ן שאינו נאמן לומר שקידשה צביאה איסור, ד"ל דהיינו משום שאין האב נאמן אלא נגד חזקת פנויה לבד, אבל נגד שתי חזקות חזקת פנויה וחזקת היתר לכהונה ולתרומה אינו נאמן [כמוצא בזהות י"א], הוסיף דלפי"ז י"ל דגם כשאומר שקידשה צביאה לחלל, אינו נאמן, משום שזהו נגד חזקת היתר לכהונה לעולם אפילו אם תתחללן ממנו, וגם נגד חזקת היתר לתרומת בית אציה לעולם אם תתגרש ממנו, ולא מאלו שהאמינתו תורה צוה, וכן ממ"ש הירושלמי שאינו נאמן לומר הצבעתי לאחד מהפסולים, משמע אפילו לחלל, ומשמע אפילו דרך קדושין אינו נאמן, דא"כ יהיה נאמן לומר הצבעתי לו צמות צמנו דהצבעתי לו בקדושין וגרשתי וכו'. [וע"ע בפסקי הלכות (יד דוד) המוצא בזהות ה"ל].

וכ"כ צפשיטות צחזון איש סי' מ"ט אות י"ג, דמש"כ הר"ן שאין האב נאמן לומר שקידשה צביאה לפסולין ופירש כן מ"ש צירושלמי הצבעתי לפסולין אינו נאמן, נראה דאפילו לחלל אינו נאמן, דפסולין דאמר היינו שפוסלים אותה לכהונה.

(טו) וע"י בשירי קרבן שם, שתמה למה בנתקדשה בתי אינו נאמן מיהא על ה, נצרות" דהרי יש להן יד לקדש עצמן אם לא מיהא בהן אח"כ. [ובתשובת הרמ"ד מדאמבראווא בשו"ע שמחות סי' ד' דף י"ד ע"א כתב ליישב, דמכיון דבעינן עכ"פ דעת האב והסכמתו, א"כ זה הוי בכלל קדשתי, דנתקדשה משמע מדעת עצמה לגמרי]. וע"י במראה הפנים שם שהביא מה דגרסינן בתוספתא פ"ד דקדושין ה"ט, „נתקדשה בתי אין הקטנות בכלל", ולא גרסינן שם, „אפילו", וכתב שהוא הנכון, דהרי [רק] קטנות אין בידן לקדש עצמן, [אבל גדולות בידן לקדש עצמן], האפשר דאפילו על הגדולות אינו נאמן, דהואיל ואין בידו לקדשה, ואינו נאמן לומר קדשתי, כדקמני במתני', אינו נאמן נמי לומר שנתקדשה. וע"י

[נד] עד שיאמר נודע לי למי קדשתי

ביאור הגר"א

ואפילו

[נד] עד שיאמר כו'

ואפילו כו'. רמב"ם דלא

גרע מאחר שנאמן כמ"ש בסכ"א מ"מ :

הפוסקים

ס"ק ז אות יד—ס"ק צא אות א

אוצר

ביאור זה, דמכיון שאינו סותר דבריו הראשונים, וגם אינו אומר שנשחטה הענין לאחר שנעשה האיסור, רק שמפרש המעשה בשלימותו, שמתחילה לא פירש למי קידשה, ואח"כ מפרש למי קידשה, אי"כ ודאי דכמו שהאמינה הסורה לאב על קדושי בתו, האמינתו ג"כ לומר למי קידשה ואפילו אחר כדי דיבור, ולא דמי למתיר את בתו מלד שאומר גרסתיה שאינו נאמן לאחכ"ד כו' [כדאיתא בסעיף כ"ה], דשם הוא עוקר האיסור שאמר מקודם, אבל לצרר אמירתו ולפרש למי קידשה, צרור שיכול אף לאחכ"ד וכו'.

ועי' בהמקנה קו"א סעיף כ"ז [המוצא שם בס"ק קט"ז אות ד], שכתב שגורא פשוט דאפילו אם אמר לאחר זמן, שקידשה לאדם שמת אחר שקידשה, ג"כ נאמן, דמכיון שהוא נאמן לפרש דבריו הראשונים שאמר קדשתי סתם, מה לי אם המקדש חי או שכבר מת.

ועי' בארץ צבי (ותאומי לציב) סק"ז שביאר שלחתי וברמ"א, כיון שאמר תחילה איני יודע למי, אינו נאמן אח"כ לומר נודע לי למי, אלא כשנותן אמתלא, דהרי לפמ"ש הרמ"א בחו"מ סי' כ"ט סעיף א' שצאמרו העדים אין לנו יודעים אינם חוזרים ומגידים, י"ל דהכא נמי, מכיון שאמר הכא בתחילה איני יודע למי קדשתי, אינו נאמן לומר אח"כ שנודע לו למי קידשה, משום דהוי כסותר דבריו הראשונים, וכן משמע ממש"כ התוס' בכתובות כ"ב א' ד"ה מנין, שצאמר קדשתי את בתו, ולמחר אמר לפלוני קדשתי, כיון שאינו סותר דבריו הראשונים ולא צא אלא לפרשם נאמן אע"ג דליכא מגו, משמע דדוקא צאמר סתם קדשתי בתו, ולא פירש למי, נאמן לפרש שקידשה לפלוני, אבל אם אמר איני יודע למי, שוב אינו נאמן לפרש דבריו, וכן משמע עוד ממש"כ התוס' שם להלן, דמה דבעינן תוך כדי דבור דאליכא מגו, היינו צדקאי האיש שקידש לו קמיה, וקאמר את בתו נחתי לאיש, ושתיק, דמשמע ודאי שאינו מכיר שזה חתנו, מדלא אמר את בתו נחתי לאיש הזה ביחד, הרי מוכח מדבריהם שצאינו מכיר שזה חתנו, הוי כאלו אמר איני יודע למי קדשתי, ולכן אינו נאמן אלא היכא דאליכא מגו, משום דס"ל שגם צאמר איני יודע אינו נאמן אלא בתוכ"ד, ואין לומר שהתוס' ס"ל שאם החתן עמד לפניו [ולא אמר "הזה"], הוי כאלו אמר בפירוש שזה אינו חתנו, דאי"כ היה להם לכתוב דמשמע ודאי "שמכיר שזה אינו חתנו" כו', וכל זה הוא כשלא נתן אמתלא, אבל כשנתן אמתלא, כבר כתב הרמ"א בחו"מ שם שבעדים נאמנים, אי"כ הכא נמי נאמן יי' האם

האם

(י) דבריו צ"ע, דאי"כ למה לא כתב הרמ"א כאן, דלא מהני מה שיאמר נודע לי למי קדשתי אלא כשיתן אמתלא, ועוד דהלא הט"ו בחר"מ שם כתב דהתם מיירי רק כשבתחילה אמרו שלא נתנו מעולם לב לזה, לכן אינם נאמנים אח"כ להעיד בזה, אבל אם בתחילה אמרו שאינם זוכרים, נאמנים אח"כ לומר שנזכרו, וע"ע להלן סקצ"ב אות א'.

וע"ע בערוך השלחן סעיף ס"ב, דאחר שכתב שבאמר קדשתי ואיני יודע למי, או שלא אמר למי, ולאחר זמן אומר לפלוני קדשתי, או בזכרתי למי קדשתי, נאמן, סיים, דנראה שאם לא שכת, אלא לא אמר בשעת מעשה למי קידשה, ולאחר זמן אומר למי קידשה, צריך ליתן איזו אמתלא למה שתק עד עתה מלומר למי קידשה. ודבריו צ"ע, דהרי בתוס' כתובות כ"ב א' ד"ה מנין וברבינו ירוחם גכ"ב ח"ה לא משמע כן. וגם מצד הסברא אינו מובן למה אינו נאמן לפרש אח"כ דבריו, האם הוא מוכרח בכל פעם שאומר שקידש בתו לגלות למי קידשה.

יד. אם האם נאמנת לאסור בתה היתומה. כתב רבינו ירוחם נכ"כ ח"ה שהאם אינה נאמנת לאסור בתה ואפילו היא יתומה. וכ"כ שם בח"ב, צענון מה דתנן בקדושין סי"ה א' האומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתי אלא בתי, הוא אסור בקרובות האם כו' ובבת מותרת בקרוביו [כמוצא בס"י מ"ח סעיף ג'], פירוש, ואפילו היא יתומה, אינה נאסרת בדבור האם. [כנראה שרי"ז מפרש שזכר כוונת הגמ' צמ"ש שם, אצטריך ס"ד חמינה, מדאורייתא הימניה רחמנא לאב, מדרבנן הימניה לדודה, ותיסתר ברתה דדיבורה, קמ"ל, וכמ"ש המקנה שם, דנראה לפרש דמתני' מיירי בקטנה יתומה שנתנו חכמים רשות לאמה לקדשה, ואמרה האם שקיבלה קדושין בשביל בתה כו', וס"ד חמינה דכמו שנתנו כה לאם ביתומה לקדשה, כמו שהיה כה לאב לקדשה, ה"כ נאמנת לומר שקידשה אותה, כמו שהאב נאמן, קמ"ל דמכיון שאינה יכולה לקדשה בעל כרחיה, לכן אף שנתנו חכמים כה בידה לקדשה משום שלא יתגרו בה מנהג הפקר, מ"מ אין לה נאמנות לאוסרה וכו'. וכן מוצא בפני ירושע].

צא. עד שיאמר נודע לי למי קידשתי. א. לשון השו"ע כאן הוא מהטור, וכן הוא ברמב"ם פ"ט דאישות הי"א. ועי' צ"י, שהמקור הוא ממה דאיתא בכתובות כ"ב א' וקדושין ס"ד א', אמר רב הונא אמר רב מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן הסורה, שנאמר את בתו נחתי לאיש הזה, לאיש חסרה, הזה החירה, ופירש"י לאיש חסרה על הכל, שאין לנו יודעים למי, וכי אמר הזה החירה לזה. וכ"כ בלבוש ובפרישה. ובעלי ארזים סק"ד וסק"ה העיר, דלמנע כן איתא בקדושין שם, אבל בכתובות שם במסקנא אמרינן שהזכר מצינו לענין הזה ולא ליצט, ולא לענין הזה החירה, ועי"ש מש"כ בישוב שתי הסוגיות האלו. ועי' צמ"מ שם, דמש"כ הרמב"ם שצאמר הכא נודע לי שלפלוני קדשתי אינה לריבה גט אלא ממנו, זהו מדין הפה שאסר הוא הפה שהתיר, ואפילו אחר נאמן להחירה לעלמו, כל שכן הכא נאמן וכו'. ועי' בנח"מ שם, שהקשה, דהרי דין הפה שאסר הוא הפה שהתיר לא הוי אלא צחוק כדי דבור לצד, וברמב"ם כתב דאע"פ שנודע לו אחר שצגרה אינה לריבה גט אלא ממנו, וכתב דנראה שה"מ אולי לטעמיה, שכתב צ"ש פ"ב גירושין צמ"ש"כ הרמב"ם האשה שצאה ואמרה אי"א הייתי וגרשה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, דאפילו אחר כדי דבור מהני, ולזה כתב הר"מ כאן גם טעם אחר דאפילו אחר נאמן להחירה לעלמו כו', שהוא טעם נכון לדעת הכל, ועוד אהני טעמא צחוק, לענין נודע לנו מפי עדים שהוא מקודשת ולא ידענו למי וכו' [כמוצא בסק"ז אות ג' ע"ש].

ובב"ש סקמ"ג הביא מהתוס' [כתובות כ"ב א' ד"ה מנין] דמה שנאמן הכא לומר אחר כדי דבור, לזה קדשתי, זהו משום שאינו סותר דבריו הראשונים אלא מפרש אותם. ועי' גם בחידושי הריטב"א בכתובות שם שכתב דאפילו כשלא אמר לפלוני קדשתי, אלא לאחר זמן, הוא נאמן, דגילוי מילתא בעלמא הוא, דהא כיון שאמר שקידשה, לא סגיא שלא קידשה לשום פלוני. ועי"ש בחידושי הריטב"א קדושין ס"ג ז' [המוצא להלן אות ז' בדברי הקרית מלך רב], דאחר שכתב דהלכתא ברב אסי [שצבא אחד ואמר אני קדשתי, נאמן אף לנשים], כתב דמסתבר שה"ה שאם הכא חזר ואמר נזכרתי שקדשתי לפלוני, נאמן אף לנשים, דהא ליכא טעמא דיצרו חוקפו, ואיכא טעמא שאין אדם חוטא ולא לו ומקלקל לבתו. ועי' ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דר"ת טור ז' אות ל"ט שהוסיף

ס ואפילו לא נודע לו עד שבגרה

באר הגולה

(וי"א)

ס הרמב"ם שם נפ"ט
ומהטעם שכתב ה"ה שם

שאפילו אחד נאמן להחירה לעצמו כ"ש האב נאמן ואפילו אחר שגרה

אוצר

ס"ק צא אות ב—ס"ק צב אות ב

הפוסקים

ובנכוש כתב בטעם נאמנות האב אפילו כשלא נודע לו עד שבגרה, דהיינו משום דמה שכתוב את בתי נחתי לאיש, פירושו שיאמר בן בעודה קטנה אע"פ שעבדו כשהיא גדולה ואמר "זהה". ועי' בטעמי ארזים שם שחמה ע"ז, דהלא בפרשת מוליד שם רע הוא דכתיב, דמשמע דבערב שעדיין בראשו היא, ואכתי מני"ל שנאמן בן אפילו אחר שבגרה ששוב אינה בראשו, ע"ש מה שיישג דבריו. [ועי' במשנה דרבותא (בחלק החידושים של הרמ"ר אלפאסי) דף ק"י עור ג', שכתב שבר"ן שכתב דהא דתנן קדשתי את בתי וגרשתי כשהיא קטנה וברי היא קטנה נאמן, דהיינו דוקא כשאמירתו גרשתי היתה בחיוב"ד לאמירתו קדשתי, חולק על מש"כ הרמב"ם שכתב קדשתי את בתי ואני יודע למי, אפילו בנודע לו אחר שבגרה שלפלוני קידשה נאמן. חולם מדברי השו"ע והרמ"א שפסקו בר"ן, כמבואר להלן סעיף כ"ה וכ"ז, ואע"פ כ"ל כגון ברמב"ם, מבואר דס"ל בפשיטות שיש חילוק בין זל"ז, ובמ"ש הב"ש סקני"ב, דשאי"ס שאינו סותר דבריו, אלא מפרש אותם. וע"ע ברא"ן נבי המוצא בסקני"א אות א'.]

ב. אם האב נאמן לומר אח"כ שלפלוני קידשה אפילו כשהוא מבחישו, או כשעדים מבחישים אותו. ביד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דר"ח ד' הענה שם בעודה קטנה אחר שנודע לו שלפלוני קידשה, נאמן אפילו כשהוא מבחישו, ואם גירשה או מת מותרת לכל, ואם אחר כך אחר שבגרה, יש להסתפק אם נאמן כשהוא מבחישו, וכזה לבאר טעם הדבר, שם אחר בעודה קטנה שלא קידשה, נראה שיש לו נאמנות יותר מע"א אחר, לא מציע להבשרה כהתורה נהנה נאמנות נאב גם להחירה [כדמשמע בקדושין ס"ד א'], ודאי עדיף מעד אחר בו, אלא אפילו להסוגיא דכתובות כ"ב א' שאין לנו מקרא מיוחד שיהיה נאב נאמנות להחירה, מ"מ מכיון שאינו עוקר דבריו הראשונים, אלא מבאר מה שהיה לרי"ך ביאור, הוב כל בגדר נאמנותו על הקידושין, דבמה שלא אחר מקודם למי קידשה, לא אבד נאמנותו לבד דבריו לאח"כ בו, ואפילו אם נימא שם אין לנו מקרא שנתנה התורה להאב נאמנות להחירה, אינו נאמן לאח"כ לבד דבריו יותר מעד אחר, מ"מ הרי עכ"פ מהסוגיא דקדושין שנאמר במקומה, משמע שגם אליבא דלמאנת נתנה התורה לאב נאמנות להחירה בו, ואפשר שהסוגיא דכתובות וקדושין לא נחלקו כלל בדין הנאמנות, רק נחלקו אם לרי"ך קרא על הנאמנות הזו בו, ע"כ סתמתי שנאמן האב לומר למי קידשה אף במקום שהפלוני מבחישו, אך אם האב לא צירר דבריו עד שבגרה, אפשר לומר שאינו נאמן אז יותר מעד אחר, מאחר שיאמר מראשו, וזה לפי הסוגיא דקדושין שנאמנות האב להחירה נפקא מקרא, והיינו בעודה בראשו, כמו האיסור דלאיש, אבל להבשרה שכתבתי מהסוגיא דכתובות סוברת שאין לרי"ך שום קרא, ומסביר האב נאמן לבד דבריו, יש מקום לומר שנאמנותו היא לבד אף במקום הכחשה מאחר, אפילו לאחר שיאמר מראשו בו, אבל אין זה מוכרח בו, אי"כ אם נחליט שנאמנות האב בזה הוב רק כמו ע"א אחר שנאמן באיסורים, אין להאב שום יתרון שלא יוכל האחד להבחישו, ועוד דמכיון שהאב חולה בפלוני שקידשה, לכן יש לפלוני נאמנות יחידה בזה, ובמ"ש בלוח ל"ח דין התולה בזה ודבריו מבחישו, לכן הדבר לרי"ך תלמוד. וע"ע בסקני"א אות ב'.

ושם דף ר"ט עור ב' כתב, דכשנאב שנים ומבחישים אחד לחברו, זה שהאב אומר כדבריו מותר לכונסה, ולא מהימן השני לאוסרה עליו, ואף אם שני פסולי עדות מבחישים אותו, עכ"ל מותר לכונסה

ב. האם נאמנות האב לומר נודע לי למי קדשתי היא רק להחירה לכל ע"י גט ממנו, או גם להחירה לו לבונסה. בחידושי הריטב"א קדושין ס"ג ב' כתב דמסתברא שם חזר האב ואמר זכרתי שקדשתי לפלוני, הוא נאמן אף לכונס, דהא ליכא טעמא דילרו חוקפו ואיכא טעמא שאין אדם חוטא ולא לו ומקלקל לבו.

ובקריית מלך רב פ"ט דאישות ה"א כתב על דברי הרמב"ם שסוים דין זה "וחתיה לריכא ממנו גט בלבד", דנראה שנאמן אף לכונס, ובמ"ש בפ"י דריטב"א [הג"ל], ובמ"מ מהמ"מ שכתב על דברי הרמב"ם, שאפילו אחר נאמן להחירה לעצמו, כ"ש האב בו עכ"ל, וע"ש מה שהאריך בזה. ועי' גם באמרות עבודות דס"ב עור ב'.

ועיין בערוך השלחן סעיף ס"ג שכתב דנראה שנאמנות האב לומר למי קידשה אינה מועילה אלא לענין שם מת פלוני, היא מותרת לעלמא, דאילו להחירה לפלוני, מה לנו לנאמנות האב, דממנ"פ, אם פלוני אומר אני קדשתי, הרי הוא נאמן אם אין האב מבחישו [ואין אנו לריכא לנאמנות האב], ואם פלוני מבחישו ואומר לא קדשתי, בודאי לא יועילו דברי האב כלל, והוי כאשה שאומרת קדשתי והוא אומר לא קדשתי, דמבואר בס"מ סעיף ו' שאין תרופה לזו אלא לבקש ממנו גט. ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דר"ח ע"כ כתב שבאמר האב נודע לי שלפלוני קדשתי, אע"פ שהבוא מבחישו ואומר שלא קידשה, מ"מ מותרת בגטו שנתן אחר שניקטו לו לתת גט יי. וע"ש ביד דוד דר"ט עור ב', דנפק"מ בנאמנות האב [גם לענין] כשנאב שנים וכל אחד אומר אני קדשתי, שזה שהאב אומר כדבריו מותר לכונסה בו [כמוצא בס"ק ק"ב אות ב']. וכ"כ בהמקנה קדושין ס"ג ב' ד"ה מתני', אליבא דהריטב"א ה"ל. וכ"כ בצרכי יוסף סי' ל"ה ד"ה חולס. ובשוצע שמחות קדושין שם כתב דאפשר שגם בזה רק אחד, לא היה האחד נאמן מעד עצמו, משום דלא מירחת, כיון שגם האב מודה לדבריו שהוא קידשה, לכך כתב הריטב"א שפיר שהאב נאמן משום דלגביה ליכא טעמא דילרו חוקפו בו, ועוד י"ל דנפק"מ בנאמנות האב לענין כשהמקדש קידש ע"י שליח, ומת השליח, והחתן בעצמו אינו מכיר או.ה כלל. וע"ע להלן סקני"א.

צב. ואפילו לא נודע לו עד שבגרה. א. עכ"ל שדין זה הוא מהרמב"ם פ"ט דאישות ה"א ו"א [וכ"ה בעור ורבינו ירוחם נכ"ב ח"ה], ושהמ"מ כתב בטעם דברי אפילו אחר נאמן להחירה לעצמו, כ"ש שהאב נאמן אפילו אחר שבגרה. [ועי' בלח"מ המוצא בס"ק ל"א אות א' מש"כ בדעת המ"מ]. ובענין ארזים סקני"ד כתב שיש לדחות טעם המ"מ, משום שבעטם נאמנות אחר אמרינן, דלא חליף לומר בפני האב שקיבל הקדושין, אני הוא, דמירחת דילגא מבחיש אותה, ומש"ה צעין דוקא שיאמר בן בפני האב [כדליתא ברמ"א סעיף כ"א], אבל באב משמע שנאמן לומר שנודע לו שלפלוני קידשה אפילו כשהמקדש אינו בפניו, דלא שייך טעם דמירחת. מיהו בערוך השלחן סעיף ס"ב כתב שגם באב אפשר לומר דמירחת לשקר שמה יבחישיבו עדים ויאמרו שקידשה לאחר, ועוד דלפרש דבריו הראשונים א"ל טעם לנאמנותו. ועי' מש"כ בזה בקריית מלך רב שם.

[מת] (יב) וי"א דאם החתן עמד לפניו תחילה ולא הכירו

ביאור הגר"א

[בת] וי"א כו. רי"ז
בשם תוס':

ואחר

פתחי תשובה

(יב) וי"א דאם החתן כו. עת"מ ש"כ ומיירי שגלו שנים כו' ועיין צ"ע ועיין בספר בית מאיר ש"כ דנ"ו עוד גלוס אחר אחר וייתת פלוני עמוד לפניו שאינו נאמן והוא חסורה לכ"ע:

אוצר

ס"ק צב אות ב—ס"ק צג אות א

הפוסקים

שחמר לא קדשתיה, אינו נאמן, ואסורה לעלמא מחמת דבורו שחמר תחילה אינו יודע למי קדשתיה, כמו בחמר אני קדשתיה והאב מכחישו שבסעיף כ"א, ולעטס שכתב המ"מ שם משום שהפס שחמר הוא הפס שכתיר וכשיטת העור ס"י קנ"ב [שהפס שחמר כו' מועיל אפילו לאחר כדי דבור] ל"ע, — חופן ג', בחומר חוכ"ד, נודע לי שלא קדשתיה, או בשחמר את בתי נחתי והחתן עמד לפניו ולא הכירו, ואמר לח"כ בחוכ"ד "לזה", שנאמן משום הפס שחמר הוא הפס שכתיר כמ"ש התוס' שם, נראה דאפילו אם הכוח מכחישו נאמן האב להחיר שכתיר, כמו בעלמא שנאמן צמגו היבא שבצ"ד מכחישו, אבל היבא ששני עדים מכחישים אותו, בודאי אינו נאמן להחירה, דהא כבר אסר אותה לעלמא חלל שבה להחיר מכה הפס שחמר הוא הפס שכתיר, ולא אמרין כן נגד עדים, וע"ע בדברי אליהו ד"ע א' וע"ע לעיל סק"ל אות ה'.

ג. כשנודע לנו מפי עדים שנתקדשה, ולא ידענו למי, ואביה אומר שלפלוני קידשה. ע"י בלח"מ פ"ע דאישות וי"א שכתב דמ"כ המ"מ [המובא בסק"ל אות א'] בטעם השני דמה שנאמן האב בחמר קדשתי בתי ואינו יודע למי קדשתיה ואח"כ אמר נודע לי שלפלוני קדשתיה, היינו משום דאפילו אחר נאמן להחירה לעלמו, וכ"ש האב נאמן, עטס זה מועיל גם אפילו כשנודע לנו שהיא מקודשת מפי עדים, אבל לא ידענו למי, שגם צדק נאמן האב לומר לפלוני קדשתיה, שמהטעם הראשון שהפס שחמר הוא הפס שכתיר, אינו נאמן בזה, שאין כאן הפס שחמר כו', דהרי מפי עדים הוחזקה למקודשת, אבל מהטעם השני דלא גרע מאחר, נאמן.

וע"ע בקריית מלך רב שם, שכתב בתחילה שכתובות כ"ב א' משמע דאף לקושטא דמילתא מה שהאב נאמן להחיר בתי הוא מטעם הפס שחמר הוא הפס שכתיר, ולפי"ז אינו איכא עדים שאומרים שנתקדשה ולא יודעים למי נתקדשה, אין האב נאמן להחירה כו', אולם בסוף דבריו חזר בו וכתב דנראה דלפי קושטא דמילתא קרא דאח בתי נחתי לאיש הזה לא אחא להפס שחמר הוא הפס שכתיר, ונאמן האב אפילו בגיווגא ה"ל, משום שראה שבטמ"ק שכתב בשם הריב"ז דלקושטא דמילתא אפילו בלא מגו נאמן מטעם דגילוי מילתא בעלמא הוא ע"ש, וכ"כ שם בשם הריב"ז ע"ש, וסוים שם דלענין הדין ל"ע.

ובתאומי צביה (שעם ארץ ל"ב) סק"ז, אחר שהציו מהלח"מ ה"ל, הקשה ע"ז, דהלא הטעם שאחר נאמן להחירה לעלמו, היינו משום דלא חזף אינש לומר בפני האב אני קדשתיה דמירחא דלמא מכחיש ליה, וא"כ גבי צביה דליכא למימר הכי, אמאי יהיה נאמן להחירה אם הוחזקה בעדים למקודשת כו', וסוים ג"כ דלדינא ל"ע. [וע"י לעיל אות א', שיש עוד שחמכו על טעם המ"מ השני, ויש שיטתו דבריו].

צג. דאם החתן עמד לפניו תחילה ולא הכירו וכו'. א. האם יש הבדל בין אמר תחילה בפירוש שאינו

מכירו ואח"כ אמר שמכירו, לבין אמר תחילה קדשתי את בתי ושתק, ואח"כ אמר לאיש הזה. הנה מקור דין הרמ"א ליוון לז"י בשם התוס'. וצ"י מובא כן בשם רבינו ירוחם [וכ"כ ח"כ] בשם התוס' [כתובות כ"ב א' ד"ה מנין]. ובלשון הרמ"א כתב גם הלבוש וכתב

לכונסה, שאין פסולי עדות נאמנים על אדם להעיד עליו, וצ"ע דהכא יש חרי וחריו, שאף בפסולי עדות שהולכים בהם אחרי רוב דעות, נראה דדוקא שנים יכולים להכחיש אחד, אבל שלשה אינם יכולים להכחיש שנים כו', [וצ"הג"ה ג' הוסף], דאף שהרמב"ם כ"ל דאף בשלשה נגד שנים, ועשרה נגד תשעה, אזלין בזה רוב דעות, עכ"ל נראה דזהו דוקא במקום שח"ך עדות, משא"כ הכא אין כאן כלל תורת עדות, משום שהאב נקרא בעלים על שלהם, כיון שכל האיסור נעשה על ידו, וכן האומר שקידשה שרואה לנושאה, והיא כשעופנת ברי לי ר"ל כסומכת יותר על האומר הזה, ר"ל שלא שייך כלל בזה דין דהכחשת עדים ועדים דלזלין בזה רוב דעות בפסולים], ואף שצ"ה אחת יכולים להכחיש, וזה דוקא כשכולם בחזרת עדות לאחר הבא לסמוך על עדותם, אבל הצעלים צעלם כיון שהם עושים ברי אינש נאמרים עפ"י דברי הפסולים להעיד, ואף דהכא הבא אינה חומרת כלל, והאב הלא כבר יראה מרשותו, עכ"ל מכיון שכל האיסור נעשה על ידו, ויכולה הבת לסמוך עליו ועל העד הכונסה שטוען ברי לי ולהנשא לו, ואף במקום שנותן גט י"ט, ג"כ נאמן בלידור עדות האב, ומקרי בעלים על שלהם כו', וכיון שכן, ג"ל דאף לאחר שצגרה יש להאב נאמנות לסייע את האומר שקידשה שישאנה, או שתהיה מותרת בגטו, נגד האחד והעדים פסולים המסייעים אותו וכו'.

ובמלאת אבן דף י' טור ב' כתב שצ"עין נאמנות האב לומר לזה קדשתיה, כש"ש הכחשה, יש ג' חופנים, א' אם אמר קדשתי את בתי [ולא אמר שאינו יודע למי], ולאחר שעה אמר לפלוני קדשתיה, מכיון שאינו קוטר דבריו הראשונים ולא צא חלל לפרש, וכו' כמו שכתבתי אמר את בתי נחתי לאיש הזה כמבואר בחוס' כתובות כ"ב א' ד"ה מנין, לכן פשיטא שאם יש שני עדים שמעידים היפך דבריו, היינו שהוא חומר שצ"ע פלוני קידשה לזה, והם מעידים שלא זו ידיהם כל אותו היום ממנו [מהמקדש], ודאי שאינה נאסרת כלל, דהא לא אסר אותה מעולם רק [ע"י] שאמר שלא נתקדשה, ואם אין הדבר כמו שאומר, לא אסר אותה מעולם, רק בחופן דאמרין שיהא חנפיה חתיכה דאסורה נגד עדים ע"י צמ"ל"מ פ"ע דאישות ה"ט ופ"ג דיצום ה"יג, אז לריבא גט ממנו, אבל לעלמא פשיטא שאינה נאסרת, וכ"ש אם רק האיש אומר לא קדשתיה, שאינה לריבא רק גט ממנו, דהוי כמו היא חומרת קדשתי והוא אומר לא קדשתיה, שאם נותן גט ע"י בקשה או מת, מותרת לעלמא, ודין זה ל"ע קל"ה, — חופן ב', אם בתחילה אמר קדשתי את בתי ואינו יודע למי, ואח"כ [לחכ"ד] אמר שנודע לי למי, מכיון שכבר אסר אותה כיון שאמר שאינו יודע למי, רק שנאמן להחירה משום דלא גרע מאינש דעלמא כמ"ש הריב"ז צ"ה צב"ג ודמ"מ פ"ע דאישות ה"א, א"כ לא מצטיא היבא שהוא מוכחש מעדים, חלל אפילו אם אינו מוכחש רק מהאיש

(ט) לפי מש"כ בפסקי הלכות שם דר"ח ע"ב שבאמר האב נודע לי שלפלוני קדשתי, אע"פ שההוא מכחישו, מ"מ מותרת בגטו [כמובא לעיל סקצ"א אות ב'], משמע לכאורה, דגם כאן ר"ל, דאף שההוא מכחישו, מ"מ כשנתן גט אחר שבקשורו ליתן גט, היא מותרת בגטו, אפילו נגד האחד והעדים פסולים המסייעים אותו. מיהו יתכן דכאן ר"ל, דאף במקום שאינו רוצה לכנוס אלא ליתן גט, מ"מ מקרי בעלים על שלהם, אבל לא מיירי כאן כשהכחיש בתחילה ואמר שלא קידשה.

הפוסקים

ס"ק צג אות א-ג

אוצר

קדשתי את בתי, אינו נאמן אלא כד' לומר לפלוני קדשתי, כחז' שגרא' מדבריהם דמספקא לכו מילתא, דהרי בסוף דבריהם כתבו ד"ל דאפילו בכה"ג נאמן כו', ולפי' תמוהים דברי הב"י שהביא מהחוס' שאינו נאמן בזה, למע' לא העתיק [גס] סוף דברי החוס', וכוסף דעוד נראה שכל מש"כ החוס' שם, הוא לפי הס"ד דתלמודא ס"ל דקרא דאת בתי נתתי לאיש הזה אלא להפס' שאמר הוא הפס' שהתיר, אבל לפי קושטא דמילתא דקרא לא אחא להכי, נאמן בכל ענין כו' כג', וסיים שלענין הדין ז"ע.

ועי' במלאת אבן דף י' עור ג' שכתב שגרא' שכתוב שניה הרמ"א מלשון רי"ז צ"ס החוס', וכתב "ולא הכירו", לומר דהיינו שאמר בפירוש שאינו מכירו, וכמ"ש בחי"מ שכן משמע מלשון הרמ"א, ואפשר שהרמ"א מפרש כן במש"כ החוס' בסוף דבריהם וז"ל ועוד לומר ר"י דאיכא למימר אפילו בכה"ג מהימן בלא מגו, וקרא יתירא קדוש, ואם אינו ענין כאן דאפילו לאחר זמן נאמן, דסברה הוא שיהא נאמן לפרש למי נתתי, אע"פ שלא פירש מתחילה, שלא היה חושש לפרש, "תנחו ענין להיבא דאינו נאמן לאחר זמן", שיהא נאמן בתוכ"ד במוגו עכ"ל, דהיינו בכה"ג שעמד לפניו ואמר שאינו מכירו, שאינו נאמן אלא לומר שמכירו, וסובר הרמ"א שאין להחמיר בזה בדברי ר"י הראשונים וכו'.

ב. ובשאר קדשתי את בתי ושתק, ובתוכ"ד אמר לפלוני. בע"ז סק"ט, אחר שהביא לשון הב"י צ"ס רי"ז צ"ס החוס' [המובא לעיל אות א'], כתב דמשמע משם דתוכ"ד מהני, וקשה ממש"כ הרמ"א בסעיף ע"ז [על מש"כ בשו"ע שבאמר סתם נמי שיש לו שתי בנות, בתך מקודשת לי, שתיכן אסורות לו ולריכות גט ממנו], דאפילו חזר תוכ"ד ואמר בתך פלונית, אינו מועיל [משום] דגבי קדושין לא אמרינן תוכ"ד כדבור דמי, ונראה דלעיל סיים דבורו תחילה בזה שאמר בתך מקודשת לי, אלא שאח"כ בא לפרש, ובזה לא מהני, וכן אם בא לסתור דבריו הראשונים כהביא דב"ב ק"ל ע"א, אבל כאן שאמר קדשתי בתי אין כאן סיום עדין, והסיום הוא במ"ש לאיש הזה, ע"כ מהני אם הוא בתוכ"ד, דהוי הכלל דבור אחד וכו'. גם צ"ש סקמ"ד, אחר שכתב דאפילו לא אמר בזה"ל שאינו מכירו אינו נאמן [ובמובא בזה אות א'], הוסיף דהיינו אלא כד', אז אינו נאמן, אבל בתוכ"ד הוה כאילו היה מסיים דבריו. ועי' מש"כ בזה בהמקנה קו"א, עי' קדושין סקמ"ח, אבני משפט סק"י, ודרוש וחדש לרעק"א כתובות כ"ב א'.

ג. וכשנתן אמתלא למה לא אמר בתחילה שלזה קידשה. כתב ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דר"ח ג' סוף אות ל"ט כתב שאם ברור שאם נותן אמתלא ועס' למה בעת אמירתו לא הביד' שלזה קידשה, נאמן אף לאח"כ, ונאמנותו עדיפה מנאמנות האיש הכוא, דאף אם הכוא מכחישו בזה, עכ"ז האב נאמן, ומוותרת בגטו או כשימות. ועפ"י פסק שם בפסקי הלכות דר"ח ע"א, דאף שהיה האיש שאומר שקידשה לו בזה"ל בעת שאמר קדשתי את בתי, עכ"ז נאמן עתה לפרש שקידשה לו אם נותן עס' למה לא אמר בתחילה בעת שאמר קדשתי את בתי, שקידשה לאיש הזה.

ואח"כ

מכירו, מ"מ יהיה נאמן עתה מדין עדות, דהלא כשבא אחד ואמר אני קדשתי, נאמן, והעיקר בידינו שכל מקום שע"א נאמן, קרוב נאמן, ותיירץ ש"ל דקרא אתי אף שאותו פלוני מכחישו ואומר שלא קידשה, דמדין עדות הוה האב ע"א בהכחשה ועדותו בטלה ע"ש, יוצא מדבריו, שאם פלוני אינו מכחישו, כגון שמת, ידו התוס' שנאמן האב מדין עדות לומר אח"כ שלזה קידשה.

ד. לענין כשהוא מכחישו, ע"ע סקצ"ב אות ב'.

וכתב בחי"מ סק"ח מלשון הרמ"א "ולא הכירו" משמע לכאורה, דהיינו דוקא שאמר בזה"ל שאינו מכירו כו', אבל לשון הב"י [צ"ס רי"ז] צ"ס החוס' הוא, שאם היה החתן עומד לפניו, ואמר קדשתי בתי ושתק, ואחר שעה אמר לאיש הזה, אינו נאמן, דמכיון שלא אמר מיד חזק דבור, משמע ודאי שאינו מכיר חתנו, ולפיכך לא פירש מיד. גם צ"ש סקמ"ד כתב שאפילו לא אמר בזה"ל שאינו מכירו אינו נאמן. וכן בערוך השלחן סעיף ס"ד, אחר שהביא לשון הרמ"א, כתב דלאו דוקא שאמר תחילה מפורש שאינו מכירו, אלא כיון שלא אמר ביחד קדשתי את בתי לה, אינו נאמן עוד.

ועי' בהמקנה קדושין ס"ג ב' ד"ה רב אסי, דאחר שכתב דמדברי הרמ"א משמע דקאי על מש"כ המחבר שאמר בתחילה שאינו יודע למי קידשה ואח"כ אמר שודע לו, ושכן הבינו האחרונים, דן לאידך גיסא, ש"ל דבכה"ג נאמן, ורק בשתק אינו נאמן, וכתב שלדעתו נראה בפשטות דברי החוס' ורי"ז שם מקור דברי הרמ"א, דלא מיירו כלל שאמר האב בתחלה שאינו יודע למי קידשה, אלא מיירו באמר סתם קדשתי את בתי לאיש, ולא פירש מי הוא, ולאח"כ הוא מפרש, וע"ז כתבו החוס' דמכיון שהוא עומד לפניו והוא אומר סתם לאיש, לכן כשאח"כ אמר שקידשה לאיש הזה, נראה כמכחיש דבריו הראשונים, דמהיכי תיתי לומר שבתחלה כשאמר קדשתי את בתי שכתב למי קידשה ולא הכירו כו', [דמן הסתם אמרינן שידוע למי קידשה, ומכיון שזה עומד לפניו, ולא אמר לאיש הזה, הוי כאומר בפירוש שקידשה לאחר ולא לה, ואינו נאמן שוב לומר שבתחילה שכתב למי קידשה ואח"כ נזכר, שאין דרך לשכוח כג'], ולפי"ז י"ל דכשהאב אמר בתחילה שהוא נסתפק ואינו מכירו, יכול אח"כ לפרש דבריו אפילו אלא כד' כשנתן עס' לדבריו, כדמפורש בחי"מ ס' כ"ע סעיף א' בהגב' דאפילו אמרו אין אנו יודעים חוזרים ומעידים כשנתנו אמתלא לדבריהם למה אמרו כך, הואיל ולא אמרו להיפך וכו'. ועי' בסק"ח.

אולם בערך לזה, אחר שהביא, צ"ס י' מי שאומר, דין החוס' שאם היה החתן עומד לפניו ואמר קדשתי את בתי ושתק ולאח"כ אמר לאיש הזה אינו נאמן, סיים שז"ע.

ועי' בעצי ארזים סק"ח שכתב מלשון רי"ז משמע שהרמב"ם חולק על החוס' בזה, וכן נראה מדברי החוס' שלא החליט רי"ז דין זה.

גם ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דר"ח ג' סוף אות ל"ט כתב שאם המקדש היה שם בעת שאמר קדשתי את בתי ולא אמר שקידשה לזה, ואח"כ אמר שקידשה לזה, הדבר ספק אם האב נאמן, משום דמש"כ החוס' שאם המקדש היה בזה"ל בעת שאמר קדשתי את בתי ולא אמר למי קידשה, ואח"כ אמר שקידשה לזה, אינו נאמן לאח"כ, אין סברתם מוכרחת, וגם החוס' צע"מם נסתפקו בזה. [גם בתפלת יעקב סקמ"ד כתב שבתוס' מובאר שרי' עלמו בעל סברה זו חזר ופירש להיפך].

גם בקרית מלך רב פ"ט דלושיות ה"א ד"ה כללן, אחר שכתב שמחוס' כתובות ה"ל משמע שאם עמד האיש לפניו כשאמר

ב. דמשמע מדברי הרמ"א דקאי על מש"כ המחבר שהאב אמר בתחילה שאינו יודע למי. מחצית השקל.

בא. מדבריו בקו"א כאן.

בב. ולא ביאר איך משמע כן מרי"ו.

בג. וע"ע בדרוש וחדש לרעק"א כתובות שם, שהקשה במש"כ החוס' דמיירי בקאי האיש שקידש לו קמיה כו', דנהי דמצד פירוש לדבריו אין ראוי להאמינו, משום דמדלא אמר את בתי נתתי לזה ביחד, משמע שאינו

באר הגולה

ע שם במשנה

ואחר כך אמר שמכירו אינו נאמן (צ"י בשם החוס'):

כא , בא אחד ואמר

(בפני)

אוצר

ס"ק צד-ס"ק צו

הפוסקים

לדמרינן בלשון שאלומת לבעלה גרשתי שנאמנת מעטס חזקה שאינה מעיזה פניה, וכשיש עדים שמסייעים לה מעיזה ומעיזה [כדאיתא בסי' י"ז סעיף ז'], וה"ל דכוחות.

וע"י גם בהמקנה ק"ל דלפי מה שביאר שהחוס' מייירי כשבתחילה אמר האב סתם את בתי נחתי לאיש, ולא אמר שאינו יודע למי, דמן הסתם אמרינן שיודע למי קידשה, ומכיון שזה עומד לפניו כיון כחומר בפירוש שקידשה לאחר מדלא אמר לאיש כזה, ואינו נאמן שוב לומר שבתחילה שבה למי קידשה ואח"כ נזכר [וכמוצא לעיל סק"ג אות א'], סיים דלפי"ז ממילא אין הכרח שעמד לפניו נאמן לומר אני קדשתיה, מכיון שהאב הכחישו בתחילה, כדאיתא בסעיף כ"א.

גם בתפארת יעקב סקמ"ד כתב דמש"כ הח"מ, ליתא, משום דדוקא באומר אינו יודע, אז נאמן אחד לומר אני קדשתיה, אבל אם לא אמר כלל שאינו יודע, רק שאמר קדשתי בתי ולא פירש למי, וזה עומד אליו, לא אמרינן מעלמנו דמשיקרא לא הכיר אותה, דמסתמא מכיר מי שקידש לו. וכן מצאנו בציב קדושין סקמ"ח. וע"י בסק"ל א"ב.

ויש שהילק בנאמנות החתן, בין בשאמר תיבף לבין כששתק תחילה ואח"כ אמר. בסי' סקמ"ד כתב דכאן מייירי שהחתן עומד לפניו ולא אמר [תיבף] אני קדשתיה, אז אינו נאמן לומר אח"כ אני קדשתיה, וקמ"ל שגם האב אינו נאמן לומר אח"כ אני מכירו.

אולם בבני אהובה ה"ל חמה עליו מנין לו דין זה, וכי בשביל ששתק ולא אמר דבר, לא יהיה נאמן אח"כ לומר אני הוא המקדש, דבר זה לא שמענו, דבשלמא בלא שפיר כתבו החוס' דמכיון שאומר את בתי נחתי לאיש, והמקדש עומד שם, ואינו אומר מיד "לזה", ש"מ שאינו מכירו, אבל המקדש ששותק, למה יפסיד נאמנותו בשתיקתו, ובקשויית החוס' שם.

גם בהמקנה ק"ל כתב דמש"כ ה"ש"כ, כבר השיב ע"י בחדושי [דף ס"ג ז', ד"ה רב חסי, דאם נאמן דהו' כאלו אמר החתן אז שלא קידשה, כבר שוויה לאנפשיה חתיכה דאיסורא, ואפילו אם יבואו שני עדים ויאמרו שקידשה, אסורה היא לו], ועוד, שאין הדין כן, דהרי קי"ל בחר"מ סי' כ"ט שעד ששתק יכול אח"כ להגיד ואין צוה משום חוזר ומגיד כיון שלא אמר בפירוש אינו יודע.

גם בערוך השלחן סעיף ס"ה השיג עליו וכתב דנראה דדוקא האב אינו נאמן אח"כ, משום דאיתרעה נאמנותו מדלא אמר מקודם [את כל] הדברים צידה, אבל זה החתן שלא דיבר כלל ולא שאלו ממנו, איזו ריעותא יש בזה שלא אמר מקודם אני קדשתי.

סעיף כא. צו. בא אחד ואמר וכו'. מקור הדין הוא מהמשנה בקדושין ס"ג ז', וכבר חסי בגמ' שם שאמר שנאמן אף לכווס. ופי' רש"י שם ד"ה אף, דלא חזיק למימר לפני האב שקיבל הקדושין, אינו הוא, דמירתת דילמא מכחיש ליה ואמר ויענא דלאו את יהבת לי קדושין א. ובר"ן שם הוסיף, דאש"פ שאין דבר שצרכו פחות משנים, וע"ל דמהימן לומר מה צעלך היינו טעמא משום דאיכא דייקא ומנסבא ומתוך חומר שהחמרת עליה צופה הקלת

(א) וע"י בעונג יו"ט סי' קנ"ב דף ר"ז ע"ב מש"כ לישב בסברא זו דמירתת מהאב, מה שתמות לכאורה בדין זה, מהירושלמי פ"ג דקדושין ה"ו.

צד. ואח"כ אמר שמכירו. כתב בערוך השלחן סעיף ס"ד, שמדקדוק לשון הרמ"א נראה דדוקא אם אומר אח"כ שמכירו מכבר, אינו נאמן לאח"כ, דאיתרע נאמנותו, מדלא אמר צידה קדשתי את בתי לזה, אבל אם אומר אח"כ שמתחילה לא הכירו, ועכשיו התבונן והכירו, נאמן, דהרי אין בזה שום ריעותא.

צה. אינו נאמן. האם גם אמירת החתן עצמו, שהוא קידשה, אינה מועילה כאן. כתב בח"מ סק"ל דכאן מייירי כשצאו שנים [וכל אחד אומר אני קדשתיה], אבל אם זה שעמד לפניו הוא לבדו אומר אני הוא, מה צריך שהאב אינו נאמן, דהלא בלא נאמן לומר אני הוא אף שאין האב מכירו [כדאיתא בסעיף כ"א].

ובבני אהובה פ"ע דאיתא ב"ל כתב שנראה פשוט דמה שהאב אינו נאמן, נפק"מ בלא נאמן שנתן רשות לשליח לקדש לו אשה, והלך השליח וקידש לו, ואמר האב קדשתי את בתי, ואחר זמן אמר "לזה", והוא היה עומד לפניו תחילה, והמקדש אינו יודע אם קידש לו השליח אשה זו או אחרת, רק האב אמר אח"כ שהשליח קידש בתי לו, בזה אמרינן דמדלא אמר בתחילה "לזה", אינו נאמן עוד. [גם בשו"ע שמהות קדושין ס"ג ז' כתב בתירון אחד, ד"ל דמייירי שהחתן אינו מכיר אותה, כגון שקידשה ע"י שליח ומת השליח. ולהלן יוצא תירוטו השני]. וע"י צבית מאיר כמוצא בפ"מ סק"ג, שכתב שלדעתו נפק"מ, שאם אמירת האב היתה אחר מיתת פלוני שעמד לפניו, אינו נאמן, והוא אסורה לכו"ע. וכ"כ בערוך השלחן סעיף ס"ה, דנפק"מ כגון שלא דיבר החתן אז כלל, ואח"כ מת, דמכיון שאין האב נאמן, היא נשארת באיסורה. גם ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דר"ח ג' פירש דמש"כ החוס' שאינו נאמן, ר"ל שאם מת המקדש ולא אמר כלום, או כשהמקדש הכחיש ואמר שלא קידשה, ולריכוס אנו לסמוך רק על נאמנות האב, בזה כתבו שאינו נאמן, אבל כשהמקדש אומר שקידשה, שסומכים אנו על המקדש, לא איכפת לנו כלל בזה שהאב אינו מכירו, וא"כ בזה שעכשיו האב מכירו לא יגרע, ופשוט הוא.

אולם באצני משפט סק"י כתב דנראה לומר ע"פ מש"כ הרמ"א בסעיף כ"א, דמה שנאמן כשצא אחד ואמר אני קדשתי, היינו דוקא כשאמר כן בפני האב [וכמ"ש רש"י דלא חזיק למימר לפני האב שקיבל הקדושין, אינו הוא, דמירתת דילמא מכחיש ליה, כו'], דלפי"ז כשהחתן עומד לפניו ושתק ולא אמר כלום, או שלא שמע כלל אמירת האב אינו יודע למי קדשתיה, ואח"כ אמר האב שמכירו שזה הוא, פשוט שאין החתן נאמן [אפילו אם יאמר עכשיו בפני האב אני קדשתי], דהרי לא שייך עכשיו מירתת, כיון שהאב אומר שזה הוא. וכ"כ במלאת אפן דף ל' עור ד'. [גם בשו"ע שמהות קדושין ס"ג ז' כתב בתירון אחד ד"ל דאפילו אם יאמר החתן לאחר הכרת האב, אני קדשתי, אינו נאמן, משום דלא מירתת, מכיון שהאב מודה לדבריו, וכמ"ש סברא זו בהמקנה כאן, ובהפלאה כתובות כ"ב א']. וכע"ז כתב בע"י ארזים סק"ה, דנראה שבה גרע טפי, דהרי העטם שאלו נאמן לומר אני הוא, הוא משום דלא חזיק אינש כיון שירא שהאב יכחישנו, ומש"ה באומרת היא נתקדשתי ואינו יודעת למי וצ"א אחד ואמר אני הוא אינו נאמן מפני שמחפה עליו [כמצאנו בסעיף כ"ד], וא"כ בכה"ג שעמד לפניו תחילה ולא הכירו, ששוב האב אינו נאמן לומר שזה הוא, גרע טפי, שגם הכרח אינו נאמן לומר אני הוא, כיון שיודע שלא יכחישוהו האב, וכעין ה

ביאור הגר"א

[נו] בפני האב. רש"י
שם ד"ה אף נאמן כו' :

[נו] (צפני האב) (הר"ן ור' יוחס)

אני

אוצר

ס"ק צו—ס"ק צו אות א

הפוסקים

ממנו] שכתב דלא חזיק למימר "לפני האב" כו'. גם בלבוש ובערך לחם כתבו "צפני האב".

ובקריית מלך רב פ"ט דאישות ה"ב כתב דאף שכל המפרשים ביארו דהיינו דוקא כשאמר בן צפני האב, מ"מ מהרמב"ם שכתב דבריו נראה דס"ל שכל גוויי נאמן, ולי"ע ה'.

ועי' בהמקנה קדושין ס"ג ז' ד"ה רב חסי שכתב שרש"י [והר"ן] כ"ל אין ראיה שאם אין האב לפנינו אינו נאמן לכונוס, כמ"ש ר"י, משום דלכאורח י"ל איפכא, דמכיון דקיי"ל שפי"ל נאמן באיסורין כדילפינן מדה, לא חיישין שמא ילכו חקפו, כמו שנדה נאמנת ולא חיישין שמא ילכו חקפה, וכ"ש כאן שיש ברי וחזקה היחר משום דלגבי זה שאמר אני קדשתי לא אחזק איסורא כו', וכי נראה דחשש הוה דשמא ילכו חקפו שייך הכא [רק כשהאב לפנינו], משום שיש ריעותא מה שהאב איננו מכיר, [ועי' משמיטנו רב חסי דאעפ"כ נאמן אף לכונוס, משום דלעומת זה יש סברה דלא חזיק כו'], אבל כשמת האב, כיון דליכא ריעותא, ממילא נאמן אף לכונוס, ולי"ע.

ועי' בתיב קדושין סקמ"ט שכתב אליבא דרש"י כ"ל, ש"ט כשהאב אחר מיתת האב ואמר אני קדשתי, אם נאמן לכונוס כיון דהו' לא מירתת מהאב כו', ואפשר דממ"ש בגמ' דמודר רב חסי שצוומרת נתקדשתי ואינו יודעת למי נתקדשתי כו' אינו נאמן לכונוס [כמוצא בסעיף כ"ד], ולא אמר דמודר רב חסי אפילו באמר קדשתי את צתי כו', שאם בא אחר מיתת האב אינו נאמן לכונוס, משמע דמדינת

מן כלל האיסור, לכן צריך שם שני עדים בדבר שבערוה. וכעיי' כתבו בבית אברהם סי' פ"ב סוף אות ג' ובפתח הבית דיני נאמנות ע"א ענף ג' דף ל' ע"א בתירוק א', ובטיב קדושין ס"ק ג"א, ובזית רענן ח"ב סי' ל"ד אות ז', וביושעות מלכו סי' ג', ובברכת יוסף סי' ל"ה, ובשבילי דוד כאן סק"ט, ובעטרת טוביה פ"ט דאישות ה"ג. ועי' בכתב סופר סי' ל"ד ד"ה וגם, חרדשי הרי"מ יבמות עמוד ק"ג טור ב', חסד לאברהם (להר"א תאומים) מהדור"ת סי' ע"ח ובתשובתו שבסוף נחלת יעקב סי' ז', בית הלוי ח"ב סי' ל"ז אות ח' ט' [והובא מקצת דבריו להלן אות ג'], בית דוד (להר"ז לייטער) סי' קצ"א דצ"א א' וצ"ב ב'.

ועי' ביד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דר"ט ע"ב אות מ"ד, דאחר שכתב ג"כ בטעם שנאמן לומר אני קדשתי, שהוא משום שאינו עוקר החזקה אלא מברר למי קדשה, כתב שלדעת הרמב"ן דס"ל שאין ע"א נאמן בדבר שבערוה אף לברר האיסור, צ"ל שהטעם שנאמן לומר אני קדשתי, הוא משום דמה שהחזקה מתחילה לערוה לא הוחזקה אלא עפ"י דברי האב, ואין בדבריו כח כ"כ לאוסרה שלא יהיה תאחד נאמן להתירה, כמו שאין סוקלים [אליבא דרב] ע"י אמירת האב, ואף לרב אסי דס"ל שסוקלים, מ"מ נאמן האחד שאומר שקדשה משום שאינו אלא מגלה דברי האב שהיו סתומים, דהרי בע"כ מוכרח האב לברר למי קדשה, ולא דמי להחזקה א"א בעיר כדן שסוקלים ושוברים ע"ז, דשם אין מוטל על שום אדם לברר למי הוא מקדשת, משא"כ האב שעליו מוטל החוב הזה וכך היא עיקר נאמנותו להתירה לזה ולאסרה לזה, לכן האחד נאמן כו', ועפ"י כתב שאם הוחזקה עפ"י עדים לא"א או שנתחזקה בעיר לא"א, ובא אחד ואמר אני קדשתי, זה תלוי בטעמים הנ"ל, וכמובא להלן סקצ"ח אות ב'.

(ד) הנה גם הטור ושו"ע סתמו ולא כתבו שנאמן דוקא בפני האב, ואעפ"כ הביא הב"י שם בסתמא דברי הר"ן ור"י, וכן הרמ"א וערך לחם הוסיפו כן בסתמא על השו"ע עפ"י הר"ן ור"י.

[הקלת עליה נחתילה], והכא ליתיה להאי טעמא א, הכא הו' להוליכה מחזקה, אבל זה שמעמידה בחזקה חלה שאומר שנתקדשה לו נאמן א.

ובר"ן שם להלן, ד"ה ומודה, הביא מה שהקשו צירושלמי שם על מ"ד שנאמן אף לכונוס, ממה דתנן ביבמות כ"ה א' המציא גט ממדינת הים ואמר צפני נכתב וצפני נחתם, לא ישא את אשתו [דכחיל ודצוריה סמיכין, איכא לזה שפתיס. רש"י שם], ומשני תמן הוחזקה אשת איש צפני ככל, ברם הכא לא הוחזקה אשת איש חלה צפני שנים, לכשיצאו שנים יאמרו פלוני קידש, ופי' הר"ן כלומר אין זה חלה שמצד דבורו של אב, דשמא כשיצאו עדי הקדושין יאמרו שהוא קידשה. וכן פי' הרש"י בקדושין שם, שמא כשיצאו השנים שנתקדשה צפניהם, גם הם יעידו שזהו שקידש, ומשולם לא הוחזקה אשת אחר [ולא דמי להמציא גט שאף לדבריו היתה עד עכשיו א"א, חלה שרואה שתהיה מותרת לו מעכשיו]. ועמ"ש"כ בזה בחפארה יעקב סקמ"ו וציד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דר"ט טור ב'.

צו. בפני האב. א. דעות הפוסקים בזה. המקור לויין לר"ן, שכתב בצוגיין צמ"ש רב חסי דאף נאמן לכונוס, דלא חזיק למימר "גבי האב שקיבל הקדושין" אני הוא, דמירתת דילמא מכה"ש ליה ואמר ידענא דלאו את יכצת לה קדושין, ולרצונו ירוחם שכתב להדיא בנתיב כ"ב ח"ב דדוקא צפני האב נאמן אבל שלא צפניו לא. ובבהגר"א ל"ן שם המקור הוא ברש"י ד"ה אף נאמן לכונוס [שלשון הר"ן לקוח

(ב) עי' בעמודי אור סי' פ"ו אות ד' וסי' פ"ז אות ח' שביאר מש"כ הר"ן דכאן ליתיה לחומר בסופה, דהיינו מפני שאם יתברר אח"כ בעדים שנתקדשה לאחר, מותרת לחזור לו, משום דמה ששהתה עם השני נחשב לאונס, דמכיון שאנו מאמינים לו לכונוסה היא מחויבת להיות אצלו, ע"ש שהאריך בזה. וכעיי' כתב באמרות טהורות דס"ב טור ב'. ועי' בחדושי מהר"ט על הר"ף ובברכת יוסף סי' ל"ה.

(ג) עי' בית מאיר, קרית מלך רב פ"ט דאישות ה"ו, שו"ת רעק"א סי' ק"ז דע"ב ד' וסי' קכ"ד דפ"ו ג' וסי' קכ"ה דפ"ו טור ב', המקנה קו"א סי' ל"ה סעיף א', מקור מים חיים ח"א יו"ד סי' קכ"ו אות י"ז דע"ס ג', דמשק אליעזר (מהאלינאק) סי' ל"ג דמ"ה ב', קב וזהו סי' ו' דכ"ט טור ב', שמבואר בדבריהם שפירשו שכוונת הר"ן היא, דמה דאמרין שאין דבר שבערוה פחות משנים, היינו רק כשאיתחזק איסורא, והעד בא להוציאה מחזקה, ולכן כאן, אף שבשעה שאמר האב קדשתי בתי ואיני יודע למי קדשתי, נאסרה על כל העולם ואפילו על אותו שבא אח"כ ואמר אני קדשתי, מ"מ כיון דלא אחזק איסורא, דהרי לא נאסרה על כל אחד אלא מספק, לכן זה שאמר אני קדשתי נאמן לכונוסה כיון שאינו מוציאה מחזקה, ועפ"י תמהו מאי שנא ממש"כ הר"ן עצמו בגיטין ס"ד א' גבי האומר לשלחו צא וקדש לי אשה ומת השליח אסור בכל הנשים, שאסור אפילו באשה שקרובותיה מעידות לפנינו שלא נתקדשו, משום שאין דבר שבערוה פחות משנים אע"ג דלא אחזק איסורא, דהלא גם שם לא נאסרו עליו כל הנשים אלא מספק. ובשו"א ומשיב מהדור"ת ח"א סי' ג' ד"ה והנה, פי' בכוונת הר"ן, שבאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי, אף שהאשה נתחזקה באיסור א"א, מ"מ זה שאומר שנתקדשה לו אינו מוציאה מחזקה משום שלא נתחזקה לאיש פרטי אלא לאחד מהעולם, וא"כ במה שאומר שנתקדשה לו לא הוציאה מחזקה, דהרי אסורה גם היום על כל העולם, ואיננו אלא מברר המיעוט מתוך הרוב, ובה נאמן אליבא דכו"ע, כמ"ש בפני"ש שם ובקו"א כו', ולא דמי להאומר לשלחו כו', דשם עד עכשיו היו כל הנשים בכלל האיסור וזהו קבוע דרבנן כו', ועכשיו הקרובות של אשה אחת רוצות להוציא עצמן

[יב] אני קדשתיה

נאמן

פתחי תשובה

לכונסה (שם היתה לא כל הימיו) ונק"ע כתב להגיה ונתי' מהר"ט נקט לעיקר כטוסתא הנ"ל עכ"ל:

[יב] אני קדשתיה נאמן. בגליון ש"ע דהגאון רע"ק חנ"ך זצ"ל כ"ב נירוסלמי דלם חנ"ך הדשתי אחת וננתי ונא' ח' ואמר אני קדשתי פלונית בנת' ח"כ

הפוסקים

ס"ק צו אות א—ס"ק צח אות א

אוצר

חליף למימר לפני האב אני הוא כו', ונראה דאפילו ליתן גט צעין צפני האב כו' ולי"ע.

אבל ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דר"ע ע"ב אות מ"ד כתב דנראה שליתן גט שחביב מותרת לכל העולם נאמן ח"ף שלא צפני האב, מחזק שח"ן אדם חוטא ולא לו, דכרי רב שאמר שאינו נאמן לכונס לית ליה סברא דמירתת, ואעפ"כ ס"ל שנאמן ליתן גט. וכן מבואר בהמקנה קדושין ס"ג צ' ד"ה קדשתי בתי. וכו"כ במחלית השקל כאן.

ג. כשאמר קודם שלא בפני האב ואח"כ אמר בפניו. בשו"ע שמחות קדושין ס"ג צ', אחר שהביא מרדכי ירוחם [הנ"ל בזה] דדוקא צפני האב נאמן, כתב דנראה [לעצור] שח"ן שח"ן חמ"ר שלא בפניו, חמ"ר שח"כ אמר בפניו, ח"ו לא מהימן, לפי מש"כ בעור ס' קנ"ב שצוומרת שלא בפניו שגירשה, וכשצא והכחישה החזיקה בדבריה, הנה נאמנת משום שלהחזיק בדבריה אומרת כן, אך צפני שם וצ"ב ס' י"ז סק"ז משמע שרק בנתקדשה חיישין כן, [ע"י בזה באוה"פ שם סק"ב מאות ח' והלכה], ובשער המלך פ"ט דאישות ה"ב כתב בשם מהרש"ח דאף בעור ס"ל [במקום אחר] דלא חיישין כלל לאחזוקי שקרא ע"ש, ואפשר גם לומר דהבא לפי"ע נאמן, משום שגם להחזיק שקרו הוא מירתת, וגם כל שכן הוא, דאם סמכין על הטעם דמירתת ולא חיישין לנרו תקפו, ח"כ כ"ש דלא חיישין שמחזיק שקרו כיון דמירתת וכו'.

ועיין בזה ח' שנחלקו הפוסקים בעיקר פירוש צפניו, אם הוא צפניו ממש.

ד. כשאמר אני קדשתיה אחר שבתחילה אמר האב שהוא מסופק בו. ע"י צריך המלך פ"ט דאישות ה"ב אות ח', דאחר שדן צידון אשה שצטלה נדד ממנה זמן רב ואח"כ צא אחד ואמר שהוא בעלה, והאשה ואציה לא הכירוהו וכן שנדד צילדותו כו', שנאמן אפי' לכונס משום דמירתת כו', כתב שצריך לחקור אם האיש ההוא הגיד בתחילה שהוא בעלה, באופן ששייך לומר דמירתת מאציה פן יכירוהו [שהוא אינו בעלה] ויתודע ששיקר, שח"ן אמר לו אציה בתחילה שהוא מסופק עכ"פ בו, אז שוב אין לו נאמנות, דלא שייך לומר דמירתת וכו'.

ה. כשאמר בפני האב, והאב מודה לו, באופן שהאב עצמו אינו נאמן. ע"י בציני משפט ומלאת אפן שהוצאו צס"ק ל"ה.

צח. אני קדשתיה וכו'. א. אם צריך שיוכיר שמות העדים שקידשה בפניהם. ע"י ביטא צרכה דע"י ח' שכתב שמדברי המרדכי צפ"ב דיבמות ס' ג"ח יולא, דמה דתנן שהאומר קדשתי את בתי ואינו יודע למי קדשתי וצא אחד ואמר אני קדשתי נאמן, קדשתי בעדים קאמר [דהיינו שמחזיר העדים שקודש צפניו כן], דכיון שאמר שקידשה צפני עדים, אירחותי מירתת, דאי לאו הכי, אפילו

דמדינת מותרת שפיר אפילו צוומרת נתקדשתי כו', ורק לכתחילה אסור, ולכן כשהקדושין באים ע"י האב, לעולם נאמן לכונס, דכיון דבאיתא לאב שייך מירתת, שרי בכל גווני, דלא פלוג רבנן בין איתא לאב ללינתא לאב.

ויש שחילק בין כשהאב קיים ואינו לפניו, לבין כשהאב אינו קיים. צעין יתכן ס' ס' אות ג' ד', אחר שהביא מט"ב קדושין הנ"ל, כתב שנראה לו שמעטס אחר נאמן לכונס ח"ף כשצא לאחר מיתת האב, דהא כתב הרשב"א בקדושין ס"ג צ' שגם צאשה האומרת נתקדשתי ואינו יודעת למי וצא אחד ואמר אני קדשתי, ח"ף שאינו נאמן לכונס דילמא ינרו תקפו ולא מירתת משום שהיא מחפה עליו, מ"מ אם כנסה ח"ן מויליאים אותה מידו [כמוצא צסע"ף כ"ד], דבאמת דינו כמו כל האיסורים דאף היבא שילרו חוקפו נאמן כמו צדק וכס"ג כו', ועיקר הטעם שהחמירו חז"ל שם שאינו נאמן לכונס, י"ל דהיינו משום שיש שם ריעותא מה שאינו מכירה אותו ח"ף עכשיו שמכיר לה שהוא קידשה, אבל באמר קדשתי את בתי כו' וצא אחד ואמר לפני האב אני קדשתי, כיון שיש צד חזקה דלא חליף כו', לכן נאמן לכונס ח"ף שיש ריעותא מה שאינו מכירו ח"ף עכשיו שמכיר לו שהוא קידשה, אבל כשצא לאחר מיתת האב ואמר אני קדשתי, כיון שאין כאן ריעותא, לכן נאמן ח"ף מדרבנן לכונסה [ח"ף שאין כאן חזקה דלא חליף כו'], וכיון דעיקר חומרה זו הוי מדרבנן, ע"כ הבו דלא להסיוף עלה, ומגלן שהחמירו ח"ף צכס"ג מדרבנן, ומקמינן אדינא, ולכן שפיר כתב הט"ב קדושין להקל בזה, אך לא מטעמו, ואין להקשות ע"י ממשי"כ רי"י המוצא צפ"י ורמ"א דדוקא צפני האב נאמן, משום ש"ל דמכיון שהדין נותן דהיבא שאמר כן שלא בפני האב, וכשנודע להאב שפלוגי אמר שקדשה, אמר האב עדיין אינו יודע, כיון דצכס"ג ג"כ הוי ריעותא זו מה שאינו זוכר ח"ף שמכירים לו, לכן אינו נאמן אלא משום דלא חליף כו', לכן צעין דוקא שיאמר כן צפני האב, וכמו צאשה האומרת שנתגרשה דדוקא צפני בעל נאמנת [כדאיתא צס"י י"ז סעיף צ' ה], אבל לעולם י"ל דהיבא שמת האב, כיון דלא שייך ריעותא זו כלל, נאמן לכונס ח"ף דלא שייך הטעם דלא חליף כו', והנה לפי מש"כ הט"ב קדושין מטעם דלא פלוג רבנן, יקשה עליו מדברי רי"י הנ"ל, דגם התם נאמנת דלא פלוג רבנן, אבל לפי הטעם שכתבתי, אחי שפיר, אח"כ מלחתי שכתב כן בהמקנה [הנ"ל], אלא שהקשה ע"י מדברי רי"י הנ"ל, אבל לפי מש"כ אין ראייה לטחור זה.

אולם ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דר"ע ע"ב אות מ"ד, כשכתב שצריך שיאמר צפני האב, פירש דשלא צפני האב היינו שהלך למדינת הים או שמת. ולשון המחזירי צסוגיון הוא: נאמן ח"ף לכונס כו', שמהאמר שהאב קיים מחירתו הוא שיצא ויכחישו, ולמדנו שח"ן ח"ף האב קיים אינו נאמן לקדשי ודאי. [וע"ע להלן אות ג'].

וע"ש ביד דוד דף רי"א ע"ה בהג"ב צ', שצאמר שלא במעמד האב שקידשה, יכול להיות שהחמירו דאף אם נשאת תלא.

ב. אם צריך בפני האב אפילו כשאינו כונס אלא נותן גט. בתפארת יעקב סקמ"ה כתב שצ"ע אם צעין דוקא צפני האב, אפילו כשאינו כונס רק נותן גט, אם נאמר שצכס"ג שאין אדם חוטא ילא לו כגי אפילו שלא צפני האב, או שצדק נמי צעין לסברא דלא

ה. וע"ש באוצה"פ מחלוקת אם בעינן בפניו ממש, או דכל שבעלה בעיר מקרי בפניו.

ו. מיהו בדף רי"א ע"ב, בסוף הגה ב', כתב שלמעשה עדיין צריך תלמוד.

ז. עפ"י דברי הפרח מטה אהרן ח"ב ס' כ"ה שהובאו שם מקודם.

אוצר

ס"ק צח אות א-ג

הפוסקים

אפילו באמר בפני ע"ה, פשיעא שאינו כלום, אבל לא ראיתי לשום אחד מהפוסקים שהזכיר דעינן שיאמר קדשתי בפני עדים.

ב. כשאמרו עדים שפלוגית נתקדשה בפניהם ושכחו למי נתקדשה, או כשנתחזקה בעיר לא"א ולא ידוע למי נתקדשה, ובא אחד ואמר אני קדשתי. בשעת לא נודע למי קדושין ס"ג ז' נסתפק בעדים שזכו ואמרו נתקדשה פלוגית בפנינו ושכחנו ואין לנו יודעים למי נתקדשה, וזה אחד ואמר אני קדשתי, אם נאמן לנכום.

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דרי"צ א' כתב דמה שאלה נאמן לזכר שהוא קידשה בין לנכום ובין ליתן גט, היינו דוקא כשלא הוחזק לא"א אלא עפ"י האב, ולא נתחזק בעיר שהיא א"א, אבל בהחזקה עפ"י עדים לא"א, או שנתחזקה בעיר [שליש יום — מדבריו בדף ר"ט ג'] לא"א, הו' אין אחד נאמן לזכר מי הוא המקדש. וזיכר ביד דוד שם אות ס', דנראה שדין זה תלוי במחלוקת הפוסקים, דלפי הטעם שאלה נאמן לומר שקידשה, גבי קדשתי את בתי כו', משום שאינו עוקר החזקה רק מזכרה לכן הוא נאמן אף בדבר שבערוה [כמובא לעיל הערה ג'], או לפי הטעם משום דהו' גילוי מילתא בעלמא, לפי"ז נאמן אחד אף כשיש עדים שנתקדשה, אבל לפי הטעם דמכיון שלא הוחזקה אלא עפ"י האב, שאין סוקלים על ידו, לכן לא הו' דבר שבערוה ונאמן אחד לזכר החזקה, אבל היכא שסוקלים דהו' דבר שבערוה אין אחד נאמן אף לזכר החזקה, א"כ כשיש עדים שנתקדשה, אינו נאמן לומר שהוא קידשה, ואין צדי להכריע בין הטעמים האלו, לכן חששתי לחומרא וסתמתי שזאופן שיש עדים שנתקדשה וכדומה אין אחד נאמן. ועי' להלן ס"ק ק"ח אות ז'.

ג. כשאמר קדשתי אחת מבנותי ואיני יודע למי קדשתי ובא אחד ואמר אני קדשתי את זו, או כשאמר קדשתי אחת מבנותי לפלוני, ובא ההוא ואמר קדשתי את זו. בחדושי מהרי"ט לרי"ף קדושין הביא מ"ש הירושלמי [פ"ג דקדושין ה"ז ופ"ב דיבמות ה"א] אחת מבנותי קדשתי ואיני יודע למי קדשתי, וזה אחד ואמר אני קדשתי, לא כל הימנו, וכתב דנראה שמהלך ה' בין אומר קדשתי את בתי "זאת" לאומר "אחת מבנותי" ואין ידוע איזו היא, דע"כ לא האמינוהו [לזה שזכר ואמר אני קדשתי] אלא באחת ידועה, דחזקה שלא יקלל נפשיה להיות באיסור א"א כל ימיו, ולא חזף אינש בהכי, שמה האב יכיר בשקרו ויעשהו רמאי, אבל כאן סומך בדעתו שזאת אינה אותה שנתקדשה לאחר, ולכי איגלאי מילתא שאחר קידש את אחותה, לא מכסיף במה שלקה את הפנויה כו', וגם שזאת ידועה אמרין דמאחר שהאב מודה שנתקדשה, ילצה כבר מחזקה פנויה, לפיכך זה שאומר אני קדשתי נאמן להעמידה על חזקתה, אבל באמר אחת מבנותי קדשתי כו', כל אחת ואחת יש להעמידה בחזקת פנויה, ולא כל הימנו של זה לגרוע חזקתה וכו'. והובא מדבריו בהגהות רעק"א סעיף זכ. גם בערך שי כאן ביאר דברי הירושלמי, דזה שאומר אני קדשתי את זו אינו נאמן משום דהרי הוא מעיד נגד חזקת פנויה, דהרי יש לכל אחת חזקת פנויה אף

שאלה מהן בודאי נתקדשה, וכמו שצטט שצילום אפילו צנחו נשאל צנח אחת מוקמינן מן ההורה לכן חד על חזקתי [כמ"ש התוס' בפסחים דף י' ע"א ד"ה צנח"א]. וכע"ז ביאר בעמודי אור סי' פ"ד אות ח'.

ובעצי ארזים סק"ז כתב דשפיר י"ל צטט הירושלמי עפ"מ שהקשה הר"ן בקדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתי וזה אחד ואמר אני קדשתי, למי נאמן אף לנכום, הלא אין דבר שבערוה פחות משנים, ותו"ז דהיינו רק נהוילא מחזקה, משא"כ זה שמעמידה בחזקת כו' [כמובא בסק"ז], דתירוצו זה אינו שייך בדין הירושלמי, דמכיון שהאב נאמן לאסור את בנה, א"כ מיד כשאמר אחת מבנותי קדשתי, שתיכן בחזקת ספק א"א קיימי, ולאו כל כמיניה של זה במה שאמר שלזו קדש, להוילא את השניה מספק, כיון שאין דבר שבערוה פחות משנים, וגם שייך בזה טעם שהאב יחפה עליו משום הנאה ממנו, שעי' שאומר שקידש לו, ויכול האב לזכות בקדושי השניה, והיו דומיא דאשה שאומרת נתקדשתי ואיני יודעת למי וזה אחד ואמר אני קדשתי, שאינו נאמן לנכום מפני שהיא מחפה עליו [כמובא בסעיף כ"ד]. גם באמרת טהורות דס"ג א' ביאר דברי הירושלמי, דאע"פ שהבשרא היתה מחייבת שגם בזה נאמן, משום דמירתת מהאב, מ"מ בזה מודו כו"ע שאינו נאמן, דהרי כולן נכנסו בכלל ההפק, ולאו כל כמיניה של זה למעבד חרתי לנכום את זו ולהתיר את כולן. וכע"ז כתבו ביטעות מלכו סי' ג' ובביאור מנחם לז"ש סקמ"ה.

גם בפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דרי"צ א' כתב שצאמר האב קדשתי את אחת מבנותי לפלוני ושכחתי איזו קדשתי, ופלוגי אומר שלזו קידש, נראה שאינו נאמן לזכר וכולן אסורות. וביד דוד שם א"ה ס"א כתב שדין זה לא נמלא מבואר ט', אבל כן נראה מהבשרא, דדוקא באומר איני יודע למי קדשתי, נאמן לזכר שהוא קידש כו', אבל בשכח האב איזו מבנות נתקדשה, הרי נתחזקו שתי הבנות לספק א"א על כל העולם גם על המקדש, ועתה כשאומר איזו קידש, עוקר החזקה, ומתיר האחת שהיתה בספק, וגם אותה שאומר שקידשה מכיון שגם היא אינה יודעת הא קאי בספק לכל העולם, ובהיתר כזה אין אחד נאמן בדבר שבערוה כו', ועוד שצאומר איני יודע למי קדשתי, זה שאומר שהוא קידשה מירתת מהאב שמה יכירו שהוא בודאי לא קידש כו', משא"כ הכא שהאב אינו זוכר את מי מבנותיו קידש וגם הבת אינה יודעת ואין הדבר עומד להתברר, לא מירתת וכו'.

ועיין גם בתויו"ט פ"ג דקדושין מ"ע שכתב, מצלי להזכיר את הירושלמי, שצאמר קדשתי אחת מבנותי [לפלוגי] ואיני יודע איזוהי, אע"ג שהמקדש יאמר שזו היא שקידש, אינו נאמן. והובאו דבריו בהגהות רעק"א סעיף י"ז. ובתוס' רעק"א קדושין שם אות מ"א הביא ראייה להתויו"ט מדברי הר"ן בגיטין ס"ד א' שצאומר לשלחו לא וקדש לי אשה וכו'. ועי' מש"כ בזה במלאת אבן דף ז' טור א' כתב טור ז'.

ועי'

איזו היא, אינו נאמן לברר את מי קידש, דהעיקר שלברר הבנות אינו נאמן חסר מן הספר, וגם למה נקט לה הירושלמי באינו יודע למי קידשה כו', וגם שמהגהות מיימוני פ"ט דאישות ה"ב אות ד' נראה שהיתה לפניו גירסא אחרת בכלל בירושלמי כו'. גם במלאת אבן דף ז' טור א' כתב שברשב"א ור"ן בסוגיין מוכח שלא גרסו בירושלמי כלפניו ע"ש. ועי' במשה דיבר סי' ט"ו, תשובת הרא"י אבי המחבר, שבי' שיי' להירושלמי לא מיירי כלל בנסתפק איזו מבנותיו קידש, ולפי"ז יש לצדד שגם באינו יודע איזו מבנותיו קידש ובא אחד ואמר זאת היא נאמן ע"ש.

(ח) גם בפני משה שם פ"י דכשהאב מסופק איזו מהבנות קידש ולמי קידשה, אין ההוא נאמן לומר אני קדשתי לזו ולהוציא את כולן מספק א"א. אבל בקרבן העדה שם הגיה שצ"ל: האשה שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי וכו'.

(ט) ע"ש להלן, שכתב דמהירושלמי [הג"ל] אין להביא שום ראיה, משום שנראה שלפני הרשב"א והר"ן לא היה זה בירושלמי, וכן גוף לשון הירושלמי אינו מובן כלל לפ"מ שפי' הפנ"מ דר"ל שבנסתפק גם על הבת

אוצר

ס"ק צח אות ג-ו

הפוסקים

שאמר קדשתי אחת מצנותי לפלוני, ואין לנו יודעים איזו נתקדשה, וכל ע"א והעיד שזו היא שנתקדשה, נאמן כיון שאינו אלא מצר לנו איזו אסורה ואיזו מותרת בו, ולהר"ן אינו נאמן, דכיון שכל אחת מהן הוזהרה לנו בספק מקודשת, אין ע"א נאמן להחזיר ולהוליאם מידי ספק זה, דלא דמי לקדשתי את בתי בו, והנה מה דאיתא בירושלמי אחת מצנותי קדשתי בו, לדעת הר"ן אחריו דברי הירושלמי כפשטן, דמכיון שהספק הוא על איזו את קודש ושתיהן נאסרו מקודם בספק מקודשת, משו"ב אינו נאמן, אבל בהרמב"ן דס"ל דכל היכא שהע"א בא רק לברר נאמן, ע"כ דברי הירושלמי, אמנם גם לרמב"ן נראה, דלדידיה י"ל שבאמת למ"ד דמה דנאמן בקדשתי את בתי בו היינו לענין ליתן גט, ה"ה דגם באחת מצנותי קדשתי בו נאמן ליתן גט, ומה דקאמר בירושלמי שבאחת מצנותי קדשתי בו אינו נאמן, זהו רק דברי המ"ד שבקדשתי את בתי בו נאמן גם לכוונס, וע"כ קאמר שבאחת מצנותי קדשתי בו אינו נאמן לכוונס, משום דהרי הא דנאמן לכוונס ולא חיישין שמה ילכו חוקפו, הוא רק משום סברא דמירתת מהאב, כמבואר בצבלי בו, וסובר הירושלמי שבאחת מצנותי קדשתי בו לא שייך סברא דמירתת בו, וכמ"ש במהר"ט [המוצא לעיל] דטעם הירושלמי הוא דמירתת לא שייך אלא בקדשתי את בתי בו, שאם יוכר שקרו של זה שאמר אני קדשתי, יחזרר שער עזיר ודאית, אבל כשנסתפק האב על שניהם, שאינו יודע איזו את נתקדשה ולמי קידשה, אינו נאמן לומר אני קדשתי ולזו קדשתי, משום דכשיכיר האב שאמר הוא, הרי לא עבר אלא על ספק איסור בו, ויולא שבאומר אחת מצנותי קדשתי ואיני יודע איזו, וכל ע"א ואמר זו היא שנתקדשה, להרמב"ן נאמן לכל הפחות ליתן גט, ולהר"ן אינו נאמן [אפילו ליתן גט], ול"כ שלא הוצאו בשו"ע דברי הירושלמי וחילוקי הדיונים צ"ה.

ד. כשאיש אחר אמר שפלוגי קידשה. ע"כ בשו"ת מהר"ט ח"א סי' פ"ב דנ"ו ג' שכתב בתו"ד, דכמה שאמר בקדושין ס"ג צ' שבקדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתי וכל אחד ואמר אני קדשתי נאמן ליתן גט להחזיר לעלמא משום שאין אדם חוטא ולא לו, ה"ה שאם בא חוגש דעלמא ואמר שלא נתקדשה, נאמן [אפילו לכנסה משום] שאין אדם חוטא ולא לו, וכמ"ש הר"ן דע"א דעלמא נאמן לומר שלא נתקדשה אפילו במקום ששייך טעמא דחיפוי [כמוצא בסעיף כ"ד].

גם בעצי ארזים סק"ס כתב שאילו בא ע"א ואמר להאב לפלוני קידשת, והפלוגי אינו בפניו, ודאי דמהני עדותו להחזיר לעלמא אם מת הפלוגי אח"כ, דהרי שייך כאן ק"ו ו' במקום שאינו כונס, כגון באשה האומרת נתקדשתי ואיני יודעת למי, מהני עד אחד [כדאיתא בסעיף כ"ד], במקום שמתר לכוונס, כ"כ דמהני ע"א, ומבואר שם דאפילו אם בא אח"כ עד אחר ואמר שלא נתקדשה, אין משגיחים בדבריו.

ה. וכשאמירתו היתה אחרי מות המקדש. בדברי אליהו ד"ט [כתב בתו"ד דכשנא ע"א ואמר שהאב קידשה לאחד שעתה הוא כבר מת, אינו נאמן, דכיון שצ"ה להוליא אותה מחזקת א"א, ע"א אינו נאמן, דע"א אינו נאמן לומר אני קדשתי רק היכא שאינו מוליא מחזקתה כמבואר בר"ן [המוצא בסק"ו], ע"כ.

ו. כשקידש בתו לאחד משנים, ושכח למי, ומתו, ובא אחד ואמר שלפלוגי קידשה, ורוצה ליבמה או לישאנה. ע"כ ביד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דרי"ב א' אות ס"א שכתב בתו"ד, דנראה שבקידש בתו לאחד משנים, ושכח למי מהם קידשה, ומתו, שנאסרת בקרובי שניהם, אין אחד נאמן לומר שאחיו קידשה, לזכר אותה, או לומר שאחיו של פלוני קידשה, ולא אחיו, להחזיר לו, [ומבואר בדבריו שם דהיינו משום שצ"ה לא שייך מירתת].

נאמן

ועי' בתחלה לדוד הל' קדושין סי' כ"ב אות ה' ז' שביאר שם לחלק דין זה בין נאמנות לכוונס לבין נאמנות ליתן גט, וכתב דמה דמבואר בתו"ט שבקדשתי אחת מצנותי בו המקדש אינו נאמן אף ליתן גט וכמ"ש דלמא לא זו היא שקידש בו, ע"כ, דמכיון שהתו"ט ס"ל דהיכא דלא אחזק איסורה נאמן ע"א אף בדבר שצטרו, וכמ"ש התו"ט צמ"ז בשם הר"ן בטעם שבקדשתי את בתי בו וכל אחד ואמר אני קדשתי נאמן, א"כ גם כאן שהיתה לכוונס חזקה פנויה ואחת נאמנת פנויה ע"י קדושי האב, למא לא יהיה ע"א נאמן לברר ולהעמיד כל אחת בחזקה, וכי מה בין זה לשתי החיובות אחת נכילה ואחת שחטה, שכתב הרשב"א ביצמות דף פ"ה א' דאף אם ע"א אינו נאמן באחזקת איסורה, מ"מ נאמן לומר שזוהי נכילה וזוהי שחטה ע"כ, והיינו אף שקודם שחיטה תרווייהו בחזקת איסור הו"ו קיימי, מ"מ כיון שאחת נאמנת נאמנת מחזקת איסור ע"י שחיטה, ע"א נאמן לברר בו, אלא שלענין לכוונס נראה דודאי אינו נאמן, דלא שייך בזה מירתת, דמכיון שהאב אומר שאינו יודע איזו מצנותי קידש, לא יתפס בשקר, דדוקא כשהאב אינו יודע למי קידשה, שייך מירתת, דאף שאינו יודע למי קידשה, מ"מ יודע הוא למי לא קידשה, [משא"כ באומר קדשתי אחת מצנותי לפלוני ואיני יודע איזוהי], וכן כשאומר אחת מצנותי קדשתי ואיני יודע איזוהי, וגם איני יודע למי, וכל אחד ואמר אני קדשתי ולזאת קדשתי, אינו נאמן לכוונס, דאף דכמה שאומר אני קדשתי נאמן, דמירתת שהאב יודע מי לא קידש, מ"מ כמה שאומר לזאת קדשתי אינו נאמן, דלא מירתת, כיון שהאב אומר איני יודע איזוהי, וזוהי כוננת הירושלמי צמ"ש אחת מצנותי קדשתי ואיני יודע למי קדשתי וכל אחד ואמר אני קדשתי לא כל הימנו, והיינו לכוונס, והפ"ת סק"ט עירב דברי הירושלמי עם דברי התו"ט ע"כ, וזה אינו, שהירושלמי מייירי לכוונס, והתו"ט מייירי ליתן גט.

גם במשה ידבר סי' י"ד, אחר שכתב שצירושלמי מבואר בהדיא שבאמר קדשתי אחת מצנותי ואיני יודע איזו מהן וגם איני יודע למי קדשתי וכל אחד ואמר אני הו"ו נתקדשתי בתך ופלוגיית היא, אינו נאמן, כתב דמ"מ נראה שנאמן ליתן גט לכל אחת מצנותי ותהיינה מותרות להנשא.

ובבית הלוי ח"ב סי' ל"ז אות ח' ע"י ב"ר דדין זה אם רק לכוונס אינו נאמן, או שגם ליתן גט אינו נאמן, תלוי בפלוגתא הרמב"ן והר"ן בגיטין ס"ד א' באומר לשלוהו לא וקדש לי אשה ומת השליח שאסור בכל הנשים שצטרו, שאם הקרובות מעידות לפנינו שלא נתקדשו, סובר הרמב"ן שנאמנות, והר"ן חולק עליו משום שאין דבר שצטרו פחות משנים, והיינו לפי מה שביאר שם טעם פלוגתתם, שהרמב"ן ס"ל שהעד אינו צ"ה אלא לברר, דהרי גם צ"ה עדותו ידענו שיש נשים המותרות לו, אלא שלא ידענו מי הן, ומכיון שלא צ"ה העד אלא לברר שזאת מן המותרות, משו"ב נאמן, ולמד כן מהא שנאמן ע"א כשאמר האב קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתי וכל אחד ואמר אני קדשתי, אבל הר"ן ס"ל לחלק, שבאומר לשלוהו לא וקדש לי אשה, מכיון דקודם שצ"ה הקרובות אסרו עליו גם אשה זו והוזהרה בספק איסור שמה קידש השליח אחת מקרובותיה, שוב אין עדות הקרובות מועילה להכריע ולהוליא מידי ספק איסור זה שהחזקנו בו, אבל בכך דהאומר קדשתי את בתי בו, הרי קודם שצ"ה אחד ואמר אני קדשתי, החזקנו להצט שסאסורה לכל העולם ומותרת לאחד, וגם עכשיו כן, רק הוא אומר לנו מי הוא האחד, וכיון שאינו מחדש צעדו באשה זו לא איסור ולא היתר, משו"ב נאמן, [ועי' לעיל סק"ז הערה ג' שיש עוד שכתבו בסברא הזו], ועפ"י כתב שיש נפק"מ עובא לדינא בין הרמב"ן והר"ן, שהרמב"ן שטעם הוא משום שבע"א אינו אלא מצר, א"כ ה"ה צ"ה נשתי צנות קטנות

ביאור הגר"א

נאמן ומוותרת לו [ג] כיון שהאב אומר אני יודע וכשכונסה : אינו צריך לקדשה

באר הגולה

[ג] כיון שהאב כו'.

אע"ג דנוגע הוא

אבל

פ כדלמך רצ חסי שס
דתיא כותיה ומפרש בגמ'

משום דמותרת לשקר שווא האב יכחשו ויחמר לא אחת קדשה וכחזר הר"ן לע"ג
שלין דבר שצערות פחות משנים התם הוא להוסיף מחזקה לכל זה עממיה
מחזקה חלה שחזר שנתקדשה לו : רמב"ם שם

דהאב נאמן להכחישו וכמ"ש רש"י שם ד"ה אף כו' וד"ה אירתותי כו' :

אוצר

ס"ק צט אות א—ס"ק ק

הפוסקים

צט. נאמן ומוותרת לו. א. כשרוצה לתת לה גט ולקבל כסף בעבור זה. ע"י דרך המלך פ"ט דאישות ה"ב דל"ג ע"ב, דאחר שזן דלפ"מ למזכור בתום קדושין ס"ג ב' ד"ה כיון, שיותר יש סברא לומר דמירתת לכונסה מלומר דמירתת ליתן לה גט, ו"ל דשמא גם רב חסי דס"ל שיותר לכונסה משום דמירתת, מודה שלענין ליתן גט לא שייך מירתת, וכל דנאמן לרב חסי ליתן גט הוא משום שאין אדם חוטא ולא לו, כמו לרב כו', כתב בנידוניו שקשה צעניו מאד לסמוך על מה שאמר שהוא צעלה, אחר שהוא צעלמו החליף בדבורו עשרת מונים כו', וצפרט האם יגרש צהנס, הלא יתרפס צרי כסף עד שיגרש, ולא שייך לומר אין אדם חוטא ולא לו, ואף שמזכור צנוצ"ק סי' כ"ז שנוגע כשר לעדות אשה כמו שכלל האיסורים נאמן ע"א אף שהוא נוגע, ח"כ לשיטת הר"ן שמעטס ע"א נאמן באיסורים אלו מחמירים לו ליתן גט, נאמן אף כשהוא נוגע, מ"מ דברי הר"ן אינם מוסכמים, והר"ן צעלמו צגיטון ס"ד ח' ביאר שדבר שצערות לא מהימן ע"א אף היבא דליבא חזקה [ע"י צזכ צסק"י הערה ג'], ח"כ לפי"ז ו"ל דהא דנאמן ליתן גט, אינו משום נאמנות ע"א, אלא משום האומדנה שאין אדם חוטא ולא לו, ח"כ מסתבר שלא נאמן נוגע בדבר זה, צפרט שהנוצ"י צעלמו סיים דלא נעצד עוצדא להכשיר נוגע צעדות אשה כו' [ע"י צזכ צאול"פ סי' י"ז סקל"ז אות ל"ה והלכה], ועוד דצ"ג דברי חזינון שמחמת תאותו ורלי כסף נשתדך עם אחרת ונשאה ועבר על חדר"ג ואח"כ גירשה, ואף שנאמר שאיסור חדר"ג קל צעניו מלכת גט להכשילה באיסור ח"א, מ"מ מאן ספין לשקול הדבר שמחמת גודל האיסור נאמינהו יותר, אף אם נאמר שגם צליהן גט שייכא סברת מירתת, היה מקום להחיר כו', אף צאמת שגם צסברת מירתת יראתי לסמוך צ"ג צאיש מצובל כזה וכי'.

[סיהו ע"י להלן סק"ג אות ח' שהוצא מעיב קדושין, לענין צאו שנים וכל אחד אומר אני קדשתי ורלו שאלה יתן גט ואחד יכנס, דאפילו כשנתן הגט ע"י שקיבל דמים עבור זה, מ"מ מותר השני לכנסה. ואולי שם שאינו, משום שיש להחיר להשני ממנו נפשו. וע"ע צסק"ז אות ו'].

ב. כשזה שאמר שקידשה אסור בה באיסור ערוה. צהפארת יעקב [הגהות על משניות] פ"ג קדושין מ"ז כתב דנראה שאל זה שאמר אני קדשתי הוא מהפסולים שהיא אסורה לו, אינו נאמן לומר שקידשה [ולהחיר ע"י גט], שאין אדם משים עצמו רשע. [וע"י צאול"פ סי' ע"ז סק"ב אות ב' שיש שח"ע"פ שכן אסורות, אין איסור צקדושה]].

ק. וכשכונסה אינו צריך לקדשה. עבאכ"ג שמקורו צרמב"ם פ"ט דאישות ה"ב. וצמ"מ שם ל"ן שכי"ה גם צרש"א קדושין ס"ג ב'. גם צמאורי שם כתב שנאמן לכנס קדושי ודאי ושלא יעטר לקדושין אחרים כלל, דהרי אין מקום צזכ לקדושין אחרים כלל, שאל קידשה הרי קידשה, ואם אחר הוא שקידשה, קדושין למח. וצחדושי מהרי"ט לרי"ף קדושין, אחר שהצוא מהרמב"ם, תמה מה צא להשמיענו, ששת איש התרת, איסור פנויה לא כ"ש, ונראה דלדיות, צא להשמיענו,

הא צצאו שנים, זה אומר אני קדשתי, וזה אומר אני קדשתי, ורלו שאלה יתן גט ואחד יכנס, כשצא נכנס לריך קדושין אחרים, כמ"ש צרש"א שם [וכמוצא צסעיף כ"ב] וכי'. וצאמרות עבירות דס"ב ג' כתב שדברי מהרי"ט היו נכונים אם היה צרמב"ם משמיענו [להדיא צה' י"ג] שצצאו שנים לריך קדושין אחרים, כמו שהשמיענו צרש"א, אבל עכשיו, שלא השמיענו צרמב"ם את זאת, בעיקר חסר, ואדרבה מדסתם דבריו, אפשר לומר שהשמיענו צדון הראשון שאין לריך קדושין אחרים, כדי שמשם נלמוד שגם צדון השני אין לריך קדושין אחרים, ולכן נראה שהרמב"ם רצה לשלול מה שהיה מסתבר שצריכה קדושין אחרים, לפי מש"כ הרמב"ם צפ"ד ה"ו שכלל קדושי ספק אם רצה לכנס חוזר ומקדש ודאי, וע"ש צכ"מ צשם מהרי"ק שורש קע"ב דאף שצספק מגורשת, כשרוצה להחירה אין לריך לדש הנשואין, היינו משום שצספק אין להוסיף מחזקה שהיא אשה, משא"כ צספק קדושין, עדיין היא צחזקה פנויה שאינה מקודשת, ולכן אין רשאי לכונסה צלא קדושין ע"ש, וא"כ גם כאל היה מסתבר שצריכה קדושין אחרים, דאע"פ שהאב אומר קדשתי, כיון שאינו יודע למי קידשה, אין לה עדיין חזקה ח"א, שאין אלו יודעים אשת מי היא, ואפילו מה שאומר זה אני קדשתי, לא משוי לה צחזקה ח"א כו', וקמ"ל צרמב"ם שאין לריך קדושין אחרים, משום דאע"ג שלא הוצקה עדיין לח"א, מ"מ גם חזקה דפנויה ליכא, וגם אין ערעור ע"ז שאומר אני קדשתי. וצהפארת יעקב סקמ"ז וסק"ג כתב דנראה דס"ד דמכיון שהאב והעדים אינם יודעים למי קדשה חלה על פיו, לריך לקדשה שנית, לאו מחשש דמשקר, אלא דאף שנתקדשה לו צאמת, לא מהני אותן בקדושין, משום שאין דבר שצערות פחות משנים, קמ"ל צרמב"ם דאע"כ הוו קדושין מעליא, דכיון שצעת בקדושין היו עדים שראו את הקדושין, סגי צהכי.

ובצ"ב קדושין סק"א דן לאידך גיסא וכתב שצ"ע למח אינו לריך לקדשה, דהרי מכיון דקמ"ל שהאב אינו נאמן לעונשין [כמ"ש צרמב"ם פ"א דאיסור"ב הכ"ג], ומסתמא עדי הקדושין אינם כאל, ח"כ אין כאל קדושין צרורים עדיין, דהרי הצא עליה אינו חייב מיתה, וא"כ אם שוב קיבל האב צפנינו קדושין מאחר, או כשהוא קיבלה אחר שצגרה קדושין מאחר, אפשר שחוששים לקדושי שני כיון שנאמנות האב אינה צירור גמור [ע"י צזכ סק"ל אות ב'], ח"כ לעולם כל שאין עדים צפנינו שקידשה יש לו לקדשה קדושין צרורים צפנינו, ואפשר דכיון שהאמינה התורה להאב לענין איסור, הוי נאמנות גמורה, ושוב אין קדושין של אחר תופסים צה, דהרי מ"מ הוא צאיסור ח"א כו', ואחר שהאריך צזה, סיים דנראה שצחזר וקידשה צפנינו [לאחר], וכ"ש צקידשה עלמה כשגדלה, יש לחוש לקדושי שני כיון שלא נתחזקה לח"א חלה עפ"י האב, וא"כ לעולם יש להלריך קדושין צרורים צפנינו, אלא שלענין כשאיש ואשה שניהם מודים שנתקדשה [שנאמנים] אף שאין עדים צפנינו, לא מלאנו שחצורך קדושין צרורים צחשש זה, ואפשר שאנו רומכים דלגצי נפשיהו נאמנים, ואם לא קידשה, מסתמא יקדשה עתה, דכן הן עדי יחוד כו', וא"כ לעולם ח"א קדושין אחרים אם יוכל לכנס, וצ"ע. וכ"כ גם צספרו גור אריה לקדושין ס"ג ב'. חולס

באר הגולה

ק טור

אבל אם האב מכחישו ק יש מי שאומר שאינו נאמן אפילו להצריכה גט:

באר

אוצר

ס"ק ק—ס"ק קא אות ב

הפוסקים

אולם עיי' בשו"ת מהרש"ם סי' כ"ז דכ"ג טור ז' שכתב בזה"ל, שבאמר קדשתי בתי ואינו יודע למי וצא אחד ואמר אני קדשתי, פשיטא שאם היה צא אחר אח"כ וקידשה שלא בפניו, לא הוה קדושין, כיון שזה אינו לריק לקדשה, כמ"ש הרמב"ם.

קא. אבל אם האב מכחישו וכו'. א. במקור הדין ומעמו, ואם יש חולקים ע"ז. מקור הדין הוא בטור, במלווין בבא"ב. גם במאירי לקדושין סי"ג ז' כתב שאם האב מכחישו אינו נאמן אף לקידוש ספק. [ועיי' מהמאירי שט, בראות ג.]. וכתב בב"י שפשוט הוא, דמכיון דעיקר טעמא דנאמן הוא משום דמירתת דילמא מכחיש ליה האב [כמ"ש רש"י והר"ן], ואם גם במכחישו היה נאמן, א"כ מאי מירתת איכא, ואין לומר דע"כ יהיה נאמן להצריכה גט ממנו, משום דודאי דלרב [דס"ל דאפילו צאין האב מכחישו, אינו נאמן אלא ליתן גט] אי אפשר לומר כן, דא"כ למה נקט במתני' בראי' יודע למי קדשתי, הא אפילו כשמכחישו נאמן, וכיון שכן, מני"ל לזרות פלוגתא מלצנו ולומר דלרב אסי נאמן [לחת גט אפילו כשמכחישו האב], אלא ע"כ דלכו"ע אינו נאמן. ובמהות השקל כאן כתב להסביר, שאם גם במכחישו היה נאמן ע"כ להצריכה גט ממנו, א"כ מאי מירתת איכא, הרי העולם לא יכירו כלל בשקרו, דיסבדו שהאמת אהו כיון דע"כ להצריכה גט ממנו, אע"כ שבמכחישו אינו נאמן אפילו להצריכה גט ממנו, משום דע"א בהכחשה לאו כלום הוא. ובערוך השלחן סעיף ס"ו הסביר, דמכיון שהאב מכחישו, הרי נסתלקה החזקה דלא חליף אינש לומר בפני האב אני קדשתי דמירתת שמה וכחישו, וא"כ שוב אינו נאמן לאוסרה על פיו לצדו, שאין דבר שיערוך פחות משנים.

ובעצי ארזים סק"ז תמה למה כתב בשו"ע דין זה בשם יש מי שאומר, דהלא הטור ורבינו ירוחם כתבו כך בפירוש יא, ולא נמצא שום חולק ע"ז, וכן הוא עפ"י הסברה, דכל זמן שלא נזכר האב שקדשה לאיש פלוני אחר, אסורה לכו"ע, ופשיטא שאין זה נאמן להחירי בגט כיון שהאב מכחישו והתורה האמינהו, ואם נזכר האב ואומר שקדשה לאיש פלוני אחר, פשיטא שאין זה נאמן לאוסרה, דהרי האב נאמן להחירה, ומהיכי תיתי יהיה זה נאמן לאוסרה, דהא אין דבר שיערוך פחות משנים, וכ"ש זה שאומר אני קדשתי שאין לו דין עד כלל. וכן תמה בהפסדת יעקב סקמ"ח. מיהו במשאל דרבנן (בחלק החידושים של הרמ"ר אלפאסי) דק"י ע"א כתב דאף שלא הזכיר ה"ב חולק על הטור, מ"מ כתב בשו"ע דין זה בשם יש מי שאומר, כיון שלא הזכיר דין זה בפוסק אחר מלבד הטור, כמ"ש כע"ז הש"ך צו"ד סי' קכ"ד סעיף ה'. גם בתלומדי נציה (שטס ארץ נצי) סק"ג כתב דמש"כ השו"ע בשם יש מי שאומר, אף שלא הביא בב"י שום חולק על הטור, היינו משום שכן דרכו בהרבה מקומות כמ"ש הסמ"ע בזה"ל. והוסיף שם, ובארץ נצי בק"ם, דאפשר שהשו"ע

כתב כן בשם יש מי שאומר, משום שבצעל המאור [קדושין סי"ג ז'] מוכח שחולק על הטור, דהרי מוקי שם יא דמ"ש רב אסי שסוקלים ע"י האב, מיירי כשצא עליה גר שנתגייר או קטן שהגדיל או קרוב שנתרחק אחר שנתקדשה [דל"כ, שמה זה שצא עליה הוא הנהו המקדש, כיון שהאב אינו זוכר מי קידשה], ואם ס"ל כהטור, הו"ל לפרש דמיירי שאמר האב שידוע לו שאותו שצא עליה לא קידשה, ומדלא כתב כך, ל"ל דס"ל דמכיון שלא חליף נאמן דומר בפני האב אני קדשתי, לכן אפילו במכחישו נמי מהני, כדלמא בסי' י"ז סעיף ז' גבי אשה שאמרה לצעלה גרשתי נאמנת שאין אשה מעיזה בפני צעלה, דאף שבעל מכחיש נאמנת, משו"ה מוקי דמיירי בנתגייר כו', שידוע לכל שזה לא קידשו. ועיי' בראות ג.

ב. הא דאינו נאמן אפילו להצריכה גט, אם זהו דוקא כשבא אח"כ אחר ואמר שקדשה והאב מסייע, או אפילו כשהאב עצמו נזכר למי קידשה והוא אינו לפניו, ועוד חילוקים בזה. בפרישה אוח ל"ו כתב דמש"כ הטור שצא אחד ואמר אני קדשתי אם האב מכחישו אינו נאמן אפילו להצריכה גט ממנו, נפק"מ, שאם צא אחר ואמר שקדשה והאב אינו מכחישו, או שהאב עצמו נזכר למי קידשה, מותרת לעלמא [כשהחזי גירשה או מת] ואינה לריכה גט ממנו.

ובהמקנה ק"ח כאן כתב דמש"כ הפרישה או שהאב עצמו נזכר למי קידשה, דמשמע דאפילו אם אוחו המקדש אינו לפניו, כגון שמת, מותרת לעלמא, ל"ע בזה, דמאי עדיפותא דאב מע"א אחר שאמר אני קדשתי, דקיי"ל [קדושין סי"ב ז'] דע"א בהכחשה לאו כלום הוא, וממילא דקיימא בזה"ל, וכ"ש אם כבר בגרה, אך מש"כ דנפק"מ אם צא אחר ואמר אני קדשתי והאב אינו מכחישו, בזה שפיר מותרת לשני צדא גט מהראשון, דמכיון שהאב מכחיש לראשון הו"ל תרי לגבי חד, אך לפי מש"כ הח"מ סקמ"ב דכשצאו שנים וכל אחד ואמר אני קדשתי, אפשר דאף שיש לאחד מהם עד המסייע לו, אינו נאמן בדבר שיערוך [כמובא בסקמ"ב אות ז'], א"כ גם האב לא עדיף משאר עד המסייע, אך דברי הח"מ ל"ע, דמה בכך דהוי דבר שיערוך, הא קיי"ל בסי' י"ז סעיף ל"ז ששני פסולים נאמנים לגבי אחד פסול, א"כ אע"ג דהוי [כל אחד שאמר אני קדשתי] נוגע, מ"מ עדיפי תרי מחד שהוא ג"כ נוגע, וכן משמע מהח"מ עצמו ממש"כ בסקמ"ח דמש"כ הרמ"א שאם החתן עמד לפני האב תחילה ולא הכירו ואח"כ אמר שמכירו אינו נאמן, מיירי בצדא שנים כו' [כמובא בסקמ"ה], משמע דאי לא שעמד לפניו תחילה, נאמן האב לסייע לאחד, ונראה דה"ל לע"א המסייע, דלא מלאנו בזה עדיפות דאציה, ול"ע. ועיי' במלאת אבן כאן.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דר"ע ע"ב אות מ"ה כתב דנראה דמש"כ הטור שבהכחישו האב אינו נאמן אפילו להצריכה גט ממנו, מיירי רק בהכחישו האב קודם שגברה, דהוי האב כמו צעלים על שלהם כו', כמו שכתבתי בראות ל"ע מ"א, דלפ"ז ודאי שדין המקדש הזה הוא בהכחשה בעד להצריכה דקיי"ל בקדושין סי"ב א' דלאו כלום הוא, ולכן אם צא אחר בתי האב ואמר שהוא קידשה [והאב אינו מכחישו] מותר לבנוסה, ואף אם יצא לאחר מיתת האב, יהיה נאמן עכ"פ שיהיה אה הראשון לאחר שגברה, נראה שאינו נאמן להחירה, דהא לא עדיף האב מע"א אחר, ולכן אף דכשצא אחר ואמר שקדשה והאב אומר כדבריו, כתבתי בראות מ"ב שיכולה לסמוך על האחר, צ"ע עדות האב, ולהנשא לו, מ"מ כשהאב אומר על השני שאינו יודע

י) כנראה דר"ל, שאם השני קידשה בפני המקדש הראשון, ה"ז מקודשת לשני, כמ"ש בשו"ע סי' י"ז סעיף ב', ועיי' באוצה"פ סק"א אות א'.

יא) יש להעיר שברבינו ירוחם [נתיב כ"ב ח"ב] כתוב רק שאינו נאמן, ולא פ"י להדיא שאינו נאמן אפילו להצריכה גט ממנו.

יב) בעל המאור מביא כך בשם הר"ר אפרים [או: הר"ר אברהם], אבל בעל המאור עצמו פירש דרב אסי מיירי באב שאמר קדשתי את בתי לפלוני ע"ש.

יג) דלכונסה אינו נאמן, כיון שלא אמר בפני האב, עיי' בזה סקמ"ז אות א'.

כב - באו שנים וכל אחד אומר אני קדשתיה שניהם נותנים (כו) גט ואם

באר הגולה
ר טס נמשח

באר היטב

(כו) גט. ולא מותרת לכל אדם. ואם קדם ה' מהם וכנס מוילין נאסר ואסורה ג"כ לשני דשחא הוא ביאת זנות ואסורה לצעל ולצועל. מידו ואפילו אם הא' יתן לח"כ גט מוילין מזה דהא כנסה

הפוסקים

ס"ק קא אות ב—ס"ק קב אות א

אוצר

יודע אם הוא קודשה, או כשמת האב צינתיים, לע"ג אם נאמן הראשון שהוכחש עפ"י האב לאסורה עכ"פ עד שתקבל גט ממנו כדין הכחשת ע"א וע"א צנת אחת באופן ששניהם פסולים ואח"כ בא ע"א אחר פסול שמכחיש הראשון שהוכחש ג"כ דאזלין שם צתר רוב דעות, ובפרט דהכא יש סברה שהאב אף לאחר שבגרה מקרי עוד בעלים ענ שלהם, כיון שכל האיסור נעשה ע"י אמירתו, ואין הלה נאמן כלל בהכחשה נגדו, או אפשר לומר דהכא כיון שהשני אף שמכחיש את הראשון שהוכחש, ג"כ אינו מסתייע מהאב, רק שאינו מוכחש ממנו, ונשאר מוכחש מהראשון, והוא ג"כ נוגע בדבר, לכן יכול להיות שנאסרה עכ"פ עפ"י עדות הראשון, והדבר לריק תלמוד.

ג. כשהיה האב מסופק בשעה שזה אומר אני קדשתיה, ורק אח"כ הכחישו ואמר שלאחר קידשה. במאורי קדושין סי"ג צ' הביא שגדולי המפרשים [הכוונה להראש"ד] פירשו דזה שאמר אני קדשתיה נאמן להלריכה גט ממנו אף כשזכר האב אח"כ שלאחר קידשה, דהואיל ונעשה שאמר זה אני קדשתיה, היה האב מסופק, חלו הקדושין, ואין זכירתו מפקיעתם בלא גט, וכחז ע"ז, שאין הדברים נראים, שבדאי האב נאמן עליה לכל דבריו.

ד. כשבאו שנים ואמרו שפלוגי קידשה, והאב מבחישים. ציד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דרי"י ע"א אות מ"ה כתב שבאמר האב איני יודע למי קדשתיה, וצאו שנים ואומרים שזה קידשה, והאב אומר שלא קידשה זה ד', אף שנאסרה עפ"י דברי העדים, דהא שנים נאמנים לאסור בכל מקום אף בהכחשת הצע"ד, מ"מ להחיר אינם נאמנים כמו שכתבתי בזה ל"ח שהאב נאמן לאסור אף במקום שהעדים מבחישים אותו [ע"י זה בסק"ל אות ו'].

ה. כשהבת מבחישה את זה שאמר אני קדשתיה. במלאת אבן כאן, ד"ה ונראה, כתב דנראה שאלו הבת מבחישה אותו אפילו כשהיא נערה [ולא קטנה], ואומרת יודעת אני שלא [השני] קדשתי אבא, אפ"ה לריכה גט משניהם, ולא הוי הכחשה כמו הכחשה האב, דהיא לא הוי בעלים, דברשות אביה היא, ואף דלכאורה מדברי הרשב"א לקדושין סי"ג צ' לא משמע כן, שכתב שם וז"ל: אם בא שני קודם שהחיריה להנשא לראשון, ועמד ראשון ובנסה, מוילין אותה ממנו כו', שנאסרה עפ"י האב, ואילו מבחישין זה את זה, ואין כאן מי שחירנה אלא זה שנשאה לאיבה למיחש שג"כ ענינו נתן צה, "והיא נמי ספק", נעמידה על חזקתה ואסורה כו', משמע לכאורה שבאומרת צרי לי שהכונס קודם אותי, לא היתה לריכה גט מהשני, מ"מ אינו מוכרח, וצ"ח שהביא דברי הרשב"א ליחא האי סיומא. וכחז שם עוד, דאפשר שבא אחד ואמר אני קדשתיה, והיא מבחישה, ויכולה לשוייא אנפשה חתיכה דאיסורא, וכיון שכבר אמר האב קדשתיה ואיני יודע למי, כבר נסתלקה רשות האב ממנה. [ול"ע ממש"כ בהלכות אבן לענין כשצאו שנים וכל אחד אומר אני קדשתיה ואחד מהם הביא עד המסויע לו, כמוצא בסק"ל אות צ'].

ו. כשבא איש אחר והכחישו, יתבאר בסק"ל אות ה'.

ז. כשיש מבחישים אותו ויש מעידים בדבריו. ע"י בדרך המלך פ"ט דאישות ה"ב, צנידון אשה שבעלה נדד ממנה זמן רב, ואח"כ בא אחד ואמר שהוא ראובן בעלה, והאשה ואציה לא הכירוהו יען שנדד צילדותו, ויש הרבה אנשים שהכירוהו שהוא ראובן, וכנגדם יש הרבה אנשים שהכירו שהוא שמעון כו', שכן בתחילה (באות א')

סעיף כב. קב. באו שנים כו' שניהם נותנים גט. א. ברש"י פירש ששניהם נותנים גט להחיריה לאחרים. וכחז הצ"ש סקמ"ו דלכאורה קשה למי היא מותרת לכל אדם אחרי ששניהם נותנים לה גט, דמכיון שאחד מהם בודאי אינו מירתת דילמא מכחיש ליה אביה, ח"כ למי גא חיישינן שמה שניהם אינם מרתחים ושניהם שקרנים הם ולא קדשוה, ואיש אחר קידשה, וז"ל דכששניהם נותנים גט אמרינן אין אדם חוטא ולא לו, דמכיון שאינו כונס למי לו לשקר, אלא בודאי אחד מהם יודע שהשני קידשה ולא תבוא לידי חטא כי השני ג"כ מגרש, [ומה שהוא נותן גט, היינו משום שאין לו ציריח אחרת, כיון שאמר שקידשה א'].

ובמביב קדושין סקמ"ט כתב דלא קשה מיד, דאטו אם ידוע שאחד חוטא, נחזיק את כל העולם בחוטאים, רק מה שאנו יודעים אנו מחזיקים, וא"כ כששניהם נותנים גט, שייך לגבי אחד אין אדם חוטא [ולא לו], וא"כ עכ"פ אחד נשאר בחזקתו, ושפיר מותרת לעלמא, וכן לסברה דמירתת, אטו אם יש אחד דלא מירתת, נחזיק את כל העולם ללא מירתת. גם בחפארת יעקב סקמ"ט וערוך השלחן סעיף ס"ז כתבו דלא קשה כלל, דאף שהוא חלוף, כו"ע אינם חלופים. וכע"ז כתב בעלי ארזים סק"ט ובארץ נבי (וחאוני נציה) סקמ"א.

ובאבני משפט סק"ט כתב דמה שחירן הצ"ש דכששניהם נותנים גט אמרינן אין אדם חוטא ולא לו כו', דבריו אינם נראים, דברי ברש"א וריעב"א צנוגין מצוה דרך כשצא אחד ואמר אני קדשתיה אמרינן אין אדם חוטא ולא לו, אבל כשצאו שנים וכל אחד אמר

(ד' מדבריו שם מבואר דמייירי דוקא כשהאב אומר כן קודם שבגרה.

א) ערוך השלחן סעיף ס"ז אליבא דהב"ש. וע"י בביאור מנחם שכתב דלכאורה הדרה קושיית הב"ש, על מש"כ בשו"ע להלן שאם רצו אחד נותן גט ואחד כונס, למה לא חיישינן שם דשניהם משקרים, דהא אחד משקר בודאי ולא מירתת, ושם לא שייך תירוץ הב"ש דמכיון שאינו כונס למה לו לשקר, דהא שם הוא כונסה, וא"כ נחוש דילמא משקר הואיל שיש שנים שכל אחד אומר אני קדשתיה, ואפשר לומר דזה שכונסה אי לאו שקידשה היה מירתת מאביה, ואין ראייה ממה שהשני אומר ג"כ שקידשה דלא מירתת, דאדרבה יש הוכחה דמדגירשה בודאי לא קידשה [ויודע הוא שהשני קידשה ולא תבוא לידי חטא] שאין אדם חוטא ולא לו, כסברת הב"ש. וכ"כ במחברת הקודש כאו.

אוצר

ס"ק קב אות א—ב

הפוסקים

אדם מכחישו, הדע דשם אם כנסה אין מוילאים מידו כמ"ש השו"ע
שם, ואילו כאן אף אם כנסה מוילאים מידו [כמבואר להלן סק"ג
אות ז'].

אבל בב"ש סק"ג, כתב על הח"מ הנ"ל, שאינו מוכרח, ויותר
מסתבר דמכיון שביא לא אחזקה בל"א ב, מהני ע"א, כמ"ש
ביו"ד סי' קכ"ז, וכ"כ בחדושי מהר"ע [וז"ל: וקרוז אני לומר, דאף
אם זה אומר אני קדשתיה וזה אומר אני קדשתיה וזה ע"א ואמר
לזה נקדשה, יבא נאמן כיון דלא הוחזקה ח"א].

ובחמקנה קו"א סעיף כ"א כתב שדברי הח"מ ל"ע, דמה צדק דכיו
דבר שבערוב, הא קו"ל בסי' י"ז סעיף ל"ז ששני פסולים
נאמנים לגבי אחד פסול, ח"כ אש"ג דכיו [כל אחד שאומר אני
קדשתיה] נוגע, מ"מ עדיפי הרי מחד שהוא ג"כ נוגע, וכן משמע
מהח"מ עלמנו ממש"כ בסקל"ה דמש"כ הרמ"א בסעיף כ' שאם החתן
עמד לפני האב תחילה ולא הכירו ואח"כ אמר שמתירו אינו נאמן,
מייירי צדחו שנים כו' [כמובא בסקל"ה], משמע דאי לא שעמד לפניו
תחילה, נאמן האב לסייע לאחר, ונראה דה"ל לע"א המסייע, דלא
מלאנו צדק עדיפות דאביו, וז"ע.

וב"ב במלאת אבן דל"א ג' שדברי הח"מ ל"ע, דהלל איחא ציבמות
דף פ"ח ע"ב ועוד דוכתי הא דר' נחמיה כל מקום שהאמינה
תורה ע"א הלך אחר רוב דעות, וכמבואר בשו"ע סי' י"ז סעיף מ',
ח"כ כ"ש היבא שיש עד כשר צדדי אחד שאמר אני קדשתיה, ודאי
נאמנים להכחיש השני, ואינה לריכב גט ממנו. [ל"ע ממש"כ במלאת
אבן לענין כשהבנת אומרת יודעת אני שלא קידשתי אבא כמובא
בסקק"א אות ה'].

גם בעצי ארזים סק"ג כתב שהסברה מוכרעת כה"ש, דהרי אילו
צא ע"א ואמר להאב לפלוני קידשת את בתך, והפלוני אינו צפנינו,
ודאי דמהני עדותו להחיות לעלמא אם מת הפלוני אח"כ, דהרי שייך
כאן ק"ו מה במקום שאינו נוגע, כגון צאשה האומרת נקדשתני,
מהני ע"א, במקום שיותר נכנס, כ"ש דמהני ע"א, ח"כ פשיטא דלא
מהני הכחשה השני שאומר אני קדשתיה, שהוא נוגע בדבר, וכ"ש
לפ"מ שכתבתי לעיל [סק"ס] ששייך לומר צדק כל מקום שהאמינה
תורה ע"א הרי הוא כשנים, ח"כ אפילו אם צא עד כשר אח"כ אין
משגיחים בדבריו, כ"ש צדק שאומר אני קדשתיה.

אולם בתפארת יעקב סק"ג כתב דנראה עיקר כהח"מ, משום
דכל אחד שאומר אני קדשתיה חשיב כחרי לגבי מילתא
דאיסורא, רק שהחשש הוא שמה ילכו תקפו, אבל אי אפשר לצטל
עדותם מכה אותם העד, וכו"ל כחרי לגבי ארבעה דלא אמרין אוקי
תרי להדי תרי ונשאר צ', רק תרי כמאה, ואף כאן כן, ורק אם יש
שני עדים שאין נאמנותם מכה איסורים אלא בתורת עדות דעלמא,
אז צטלה עדותם של אלו לגבי הכך, אבל אחד שאין נאמנותו אלא
מחמת שפ"א נאמן באיסורים, אין לו כה יותר מאלו, וכולם שוים.

ועיין בדברי חיים (להר"י אויערבאך) דינו קדושין סי' כ"א שכתב
להוכיח כדעת הח"מ, עפ"מ שדן להוכיח שהשו"ע צח"מ
סובר לענין ממון דאפילו כשאין חזקת ממון לשום אחד, אין ע"א
נאמן

המכחיש ג"כ נוגע הוא ואינו נאמן להכחיש כו' וצ"ע. וע"ע ביד דוד המובא
להלן מש"כ בכונת הב"ש. ובארץ צבי (ותאומי צביה) סק"ה כתב דמה
שהביא הב"ש מיו"ד סי' קכ"ז, אצ"פ דהתם מייירי שאין הכחשה נגד העד,
וכאן יש הכחשה נגדו, צ"ל דס"ל דלפי שיש כאן חשש דיצור תקפו הוי
כאילו שאין הכחשה ממנו נגד העד שאומר שהשני קידשה, ובדאי אומר
העד אמת משום שאין אדם חוטא ולא לו. וע"ע בברית אברהם סי' פ"ב אות
ו' ושבילי דוד סק"ט.

אמר אני קדשתיה, לא שייך אין אדם חוטא ולא לו, משום שכל אחד
סומך על חברו דלמלא קושטא קאמר ע"ש, לכן נראה שהעיקר הוא,
דאף שאחד ודאי משקר, לא חיישין להשני משום דאם הוא הוחזק,
כל ישראל מי הוחזקו וכו'. וכן מבואר במאירי לקדושין סי' ג', וז"ל:
שניהם נותנים גט מספק ומותרת לכל העולם, ואין אומרים מאחר
שלאחד מהם שיקר ניהוש שניהם משקרים ולאחר נקדשה, אלא אין
חוששין אלא לאחד מהם ומתירים אותה לכל העולם בגט שניהם.

ובדרישת ארי (אבן פינה) סק"ה כתב דצ"ע ל"ל ציטוט קושיית
הב"ש, כמ"ש בתוס' בקדושין סי' ג' ד"ה כיון, דאיתו
שמשקר מתירא לכונסה ונותן גט [מלא שאין אפילו אחד מהם שאינו
מירחא].

ויש שדנו על דין זה למה לא תיבעל עדות שניהם מטעם עד אחד
בהכחשה. עי' בפרישה אות ל"ז וז"ל שכתב צד"ל: ולא אמרין
דהני תרי ודאי חד מייניבו משקר, דהא האב אומר שלא קידשה אלא
לאחד, וכו"ל דאוקי חד לגבי חד, וליתא לתרווייהו, קמ"ל דלא אמרין
הכי, וכששניהם נותנים גט מותרת לעלמא [ולא פ"י הטעם].

ועי' בהמקנה לקדושין סי' ג' ובקו"א כאן שכתב דנראה דמה
שמוותרת לעלמא כששניהם נותנים גט, צ"ע הוא מדון ע"א
נאמן באיסורים, ואש"ג שאין לך הכחשה גדולה מזו, שכל אחד אומר
אני קדשתיה, אפ"ה אמרין דמכיון שדברי שניהם היא גרושה, היא
מותרת כיון דממנ"פ יש ע"א, ועפ"י כתב שם שמכאן מוכח כשיטת
הרא"ש שהוצא בסי' י"ז סעיף ט' שצדד אומר מת ועד אומר נהרג,
אש"פ שם מכחשים זה את זה, אפ"ה הוהיל זה וזה מודים שאינו
קיים, ה"ו תנשא.

ובשוואל ומשיב מהדו"ח ח"א סי' י' ד"ה וכוה, כתב להסביר הדין
הזה גם לשיטת השלטי גבורים ודעימיה הסוברים שצדד
אומר מת ועד אומר נהרג הו"ל הכחשה בחקירות ואסורה להנשא
[כמובא בל"ה פ"פ שם, סק"י אות ז' והלל"ה], דשאני התם דמכיון
שם עדים, כל שמכחשים זה את זה אמרין צדדי סבדי שקרי למה לי,
אבל כאן כשכל אחד אומר אני קדשתיה, מכיון שמתורת צד"ד אנהו
צאים לדון, מה לנו צדק שמכחשים זה את זה, סוף סוף הם
נאמנים לגבי עצמם, וממילא הותרה לכל העולם. ועי"ש בתחלת הסי'.
וע"ע צדק בחמדת שלמה ושובע שמחות קדושין שם, מלאת אבן ונהורא
דיעקב כאן, יד דוד ח"ב דר"ט עור ז', עטרת עוציה פ"ט דלישות
הי"ג, הרי בשמים מהדו"ח סי' י"ו, גידולי ליון ה"ע סי' ז'.

ועי' בדרך המלך פ"ט דלישות הי"ג מש"כ בטעם שמועילים הגויטין
של שניהם להחיות לעלמא, אף שאינו מצורר להסופר שכותב
הגויטין אם נקדשה לזה או לזה.

ב. כשאחד מהם הביא עד המסייע לו. כתב צח"מ סק"מ
דאפשר דלענין כשצדד שנים וכל אחד אומר אני קדשתיה, אף
שיש לאחד מהם עד המסייע לו, אינו נאמן בדבר שבערוב, ואף שלענין
האשה שאמרה קדשתי עצמי ואיני יודעת למי וצא אחד ואמר אני
קדשתיה שאינו נאמן לכונסה, כתב הרמ"א בסעיף כ"ד שאם יש ע"א
שהוא קידשה, מותר לכונסה להתחילה, שאני התם משום שאין שום

(ב) בספר יהושע פו"כ סי' י"ג כתב דמש"כ הב"ש שהיא לא אחזקה
בא"א, צ"ע, שאין לך חזקת א"א גדולה מזו דהא היא יודעת בעצמה שהיא
א"א גמורה. ובמחצית השקל כאן כתב דכנראה שהב"ש ר"ל דלא אחזקה
באשת איש מיוחד דנימא שזה העד רוצה להוציאה מחזקתה, וא"כ זה העד
אינו אלא מברר החזקה, כמ"ש הב"ש סק"ה, לכן נאמן ע"א כמ"ש ביו"ד
סי' קכ"ז שצ"א נאמן בכה"ג, ולכן אפילו בבאו שנים אף שזה שהעד מסייע
לו נוגע הוא ואינו נאמן [להצטרף], מ"מ העד המסייע נאמן לבדו לברר
החזקה, ואף שאחד מכחישו, וע"א בהכחשה לאו כלום הוא, מ"מ הלא

ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס

ולריך

אוצר

ס"ק קב אות ב—ס"ק קג אות א

הפוסקים

נאמן בצרי וצרי לומר של מי הוא כו', דממילא ה"ה גם בדבר שבערוב, דכשזכר אומר אני קדשתי זה אומר אני קדשתי אין ע"א נאמן לסייע לאחד מהם, דערוה וממון שוים וכו'. ועי' בעטרת עוביה פ"ע דאישות ה"יג מה שתירץ תמיכה המקנה הנ"ל על ה"ח"מ.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דרי"צ ע"א אות נ"ט כתב שהדבר לריך תלמוד, משום דמ"כ ה"ש שזכרו שנים וכל אחד אומר שהוא קידשה מכני ע"א משום דלא התחזק איסורא דא"א, ר"ל אלא עפ"י האב או שאינו עוקר החזקה אלא מזכרה, סברא זו אינה מוכרחת, משום ש"ל שנתחזקה לספק, והעד הוה מוכחש מהבצ"ד השני, אך העיקר דהוה כהכחשה דעד פסול משני פסולים דסמכין על השנים, וכמו כן הכא, דזה שאומר שקידשה והעד המסייע הוה שני עדים, הוא הוה עד פסול שנוגע בדבר, והמסייע הוה עד כשר, והמכחיש הוה עד פסול, וגם זה אינו מוכרח, ד"ל דמכין שזכר המכחיש ואומר שהוא קידשה, הוה כבצ"ד צלמו שאין פסולי עדות נאמנים לאסור עליו, וא"כ הוה הכחשה מצב"ד לצב"ד שאין ע"א יכול להכריע בזה, וכן י"ל שבמקום הכחשה עד ועד אין אמירת האומר שקידשה מברעת, וכמו שסובר הנמוקי צפ"י דיצמות שאמירת הצעל המערער אינה מטערפת להעדים הפסולים, ואף שאמירתה מה צעלי מטערפת להעד שאומר שמה צעלה, שאני התם שהכמים האמינו לה צעשה שהעידה, והוה כשנים, ולכן אף ששנים יכולים להכחיש לדעת הנמוקי, מ"מ הם מטערפים, משא"כ הכא אין להאומר שקידשה שום נאמנות שיביא ענין עדות ע"ז, אלא שכל אדם נאמן על עצמו כשאין הכחשה מאחר, אבל כשיש הכחשה מאחר והכחשה מסופקת למי להאמין, יכול להיות שבמקום הכחשה ע"א וע"א אין מלרפים אמירתו שקידשה.

ועי' ש"ש בפסקי הלכות שכתב עוד שאם היה לו עד אחד שמסייע לו, הוה כהכחיש עד כשר לעד פסול צבת אחת או עד פסול ושני עדים פסולים. [בגורא שגם זה מייירי כשהמכחיש היה עד פסול, ועי' כתב שאם העד המסייע להמקדש היה עד כשר, הוה כהכחיש עד כשר לעד פסול, ואם גם העד המסייע היה עד פסול, הוה הוא, צלירוף עם המקדש, שני עדים פסולים נגד עד פסול].

קג. ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס. א. אופנים שדנו בהם האחרונים שאינם נאמנים אלא ליתן גט. עי' מהרש"ל קדושין ס"ג ז', במש"כ רש"י ביון דלויא אחר צדיקה שאומר אני קדשתי מירתת מעיקר שמה יכיר האב שחזירו קידשה ולא הוא והאי קושטא אחר ושכנגדו שכיח ירא לכונס ונותן גט, וז"ל: ודוקא שנתרצו אלו האומרים קדשתי שאלו יתן גט ואחד יכנס, אבל אם זה רוצה לכנס זה רוצה לכנס, אין נאמנים שניהם אלא ליתן גט, ואפילו לרב אסי, דהא ממנ"פ חד חליף קמי אב ולא ידעינן הי מינייהו. ועי' בנהורא דיעקב כאן, שכתב ש"ל בכוונתו, שדין זה שאם רצו אחד נותן גט ואחד כונס, הוא דוקא כשנתרצו שניהם מתחילה שאלו יתן גט ואחד יכנס, אבל אם מתחילה רצו שניהם לכונס, צוה כל זמן שלא חסרנו על שניהם, חיישינן ששניהם משקרים משום שירס חוקפס, שכל אחד מהם חושב שיכול להיות דכמו שאני משקר כן חזרי משקר ואפ"ה אין חזרי ירא מומר שרואה לכונס, מה לי לפחד יותר ממנו, לכן שוב אינם נאמנים אלא ליתן גט.

מיהו עי' באצני משפט סק"ע שכתב שדברי מהרש"ל תמוהים, דברי מלשנו משמע דאף שאלו משקר לא חיישינן משום כך שמה גם השני משקר, אלא דמשום דלא ידעינן הי מינייהו משקר לכן אין שניהם נאמנים אלא ליתן גט, וזה תמוה, דמה לנו בזה דלא ידעינן הי מינייהו משקר, מ"מ מכין שאלו מהם נותן גט, מותרת לשני ממנ"פ וכו'. [גם צביטה לא נודע למי קדושין שם מצויר שאלו נותן גט ואחד כונס אפילו בגוונא שמתחילה צוה שניהם לכונס ע"ש].

ועיין גם צביט קדושין סק"י ובספרו גור אריה קדושין שם, דמצויר בדבריו דאפילו כשלא נתן גט אלא אחר שצוה פייסוהו ונתן לו דמים עבור זה, וכן אפילו כשהודע שלא קידשה, אלא שהיה מוכרה ליתן גט משום שאם נפטרנה בלא גט ממנו יאמרו שקדושין תופסים באחותה, ובאמת כבר נאסרו לו קרובותיה דברי שו"א אנפשיה חתיכה דאיסורא [עי' צוה סק"ק צ אות ד'], אפ"ה מותר השני לכונס א"ח"כ.

ובערך השלחן סוף ס"ז, אחר שכתב שצריך לקדשה כשכונסה משום דחיישינן שמה זה המגרש הוא המקדש [עי' בזה להלן סק"ק ד'], כתב שאם הוא כהן, אסורה עליו. וכן מצויר צבני אהבה פ"ע דאישות ה"יג.

נאמן בצרי וצרי לומר של מי הוא כו', דממילא ה"ה גם בדבר שבערוב, דכשזכר אומר אני קדשתי זה אומר אני קדשתי אין ע"א נאמן לסייע לאחד מהם, דערוה וממון שוים וכו'. ועי' בעטרת עוביה פ"ע דאישות ה"יג מה שתירץ תמיכה המקנה הנ"ל על ה"ח"מ.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דרי"צ ע"א אות נ"ט כתב שהדבר לריך תלמוד, משום דמ"כ ה"ש שזכרו שנים וכל אחד אומר שהוא קידשה מכני ע"א משום דלא התחזק איסורא דא"א, ר"ל אלא עפ"י האב או שאינו עוקר החזקה אלא מזכרה, סברא זו אינה מוכרחת, משום ש"ל שנתחזקה לספק, והעד הוה מוכחש מהבצ"ד השני, אך העיקר דהוה כהכחשה דעד פסול משני פסולים דסמכין על השנים, וכמו כן הכא, דזה שאומר שקידשה והעד המסייע הוה שני עדים, הוא הוה עד פסול שנוגע בדבר, והמסייע הוה עד כשר, והמכחיש הוה עד פסול, וגם זה אינו מוכרח, ד"ל דמכין שזכר המכחיש ואומר שהוא קידשה, הוה כבצ"ד צלמו שאין פסולי עדות נאמנים לאסור עליו, וא"כ הוה הכחשה מצב"ד לצב"ד שאין ע"א יכול להכריע בזה, וכן י"ל שבמקום הכחשה עד ועד אין אמירת האומר שקידשה מברעת, וכמו שסובר הנמוקי צפ"י דיצמות שאמירת הצעל המערער אינה מטערפת להעדים הפסולים, ואף שאמירתה מה צעלי מטערפת להעד שאומר שמה צעלה, שאני התם שהכמים האמינו לה צעשה שהעידה, והוה כשנים, ולכן אף ששנים יכולים להכחיש לדעת הנמוקי, מ"מ הם מטערפים, משא"כ הכא אין להאומר שקידשה שום נאמנות שיביא ענין עדות ע"ז, אלא שכל אדם נאמן על עצמו כשאין הכחשה מאחר, אבל כשיש הכחשה מאחר והכחשה מסופקת למי להאמין, יכול להיות שבמקום הכחשה ע"א וע"א אין מלרפים אמירתו שקידשה.

ג. כשבאו שנים מבלי שהאב יאמר קדשתי את בתי. כתב המקנה קו"א דכשלא אחר האב קדשתי את בתי, ובאו שנים וכל אחד אומר אני קדשתי אותה, מכין שמכחשים זה את זה בחקירות, אין כאן אלא ע"א, ואינו נאמן לאסורה, וכן מוכח מסוגיא דקדושין ס"ה צ' גבי שנים שזכו ממדינת הים כמצויר בחדושי שם.

ד. כשאחד מהם חזר והודה לשני. כתב צערוך השלחן סעיף ס"ז דנראה דאפילו אם אח"כ חזר אחד מהם והודה לשני, כופים אותו ליתן גט, דכמה נאמן לחזור, אם לא שנותן אמתלא עובה למה אחר כן, וגם צב"ג קשה לפטור בלא גט ממנו. גם באצני משפט סק"ע כתב צה"ד, דנראה שאינם נאמנים כלל לחזור לומר לא קדשנוה.

מיהו בשיב קדושין סק"י המוצא להלן בסק"ק צ אות ג' מצויר שצבירה שלא קידשה אינו לריך ליתן גט אלא משום שלא יאמרו קדושין תופסים באחותה ע"ש.

ה. כשאחד אמר שהוא קידשה, ובא אחר והכחישו שלא קידשה. (ומה הדין כשהיא מודה למקדש). בפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דרי"א ע"ב, שדין אחר האב אינו יודע למי קדשתי, כתב שאם אחד אמר שקידשה, וצא אחר והכחישו ואמר שידוע שהוא לא קידשה, ג"כ הוה הכחשה ואינה מותרת ע"י אמירתו, ואפילו אם האומר שקידשה היה עד כשר, והמכחישו היה עד פסול, ר"ל שאינו חשוד לשקר רק שהוא קרוב לו או אשה ועבד וכדומה, ג"כ הוה הכחשה כמו מעד כשר. וצויר ציד דוד שם אות נ"ג, דאף דלא שמעינן במשנה אלא כשכל אחד אומר שקידשה, דהוה כל אחד צעלים כהכחשה מצב"ד, משא"כ באופן הנ"ל שהראשון היה צעלים והשני הוה עד צעלמא כהכחשה הצעלים, ובכל מקום הכחשה העד לצעלים לאו כלום הוא, מ"מ י"ל דהכא כל

אוצר

ס"ק קג אות ב-ה

הפוסקים

נשאת לאחד מעדים ואומרת צרי לי שאין לצי נוקפי לא תלא אף שנשאת באיסור לאחר שצאו העדים, דשם הא עכ"פ נשאת עפ"י שנים המולאים כל דבר מחזקתו, משא"כ כשנשאת עפ"י ע"א ובפרט שהוא נוגע, וכ"כ הר"ן בקדושין ד, ואפילו לפי"מ שסובר הרמב"ם פ"י דגירושין ה"כ [וכש"כ סי' י"ז סעיף ל"ז] ש"ע"א כשר ושני פסולי עדות הם שנים שאם מכחישים ז"ל"ו ונשאת לאחד מעדים והיא אומרת ודאי מת ה"ז לא תלא, אף שאין שם עדות שנים היכולים להוציא מהחזקה, שאני התם שצטערה שהעיד שמת לא היה נוגע בעדות זו ולא היה צ"ד כלל, ולכן מכיון שהדבר שקול וצ"דוהו החזקה דייקה ומנסבא, הורעה חזקה ח"א, ואין מולאים אותה מצעלה אף שנשאת באיסור, משא"כ כאן שצטערה שהעיד שקידשה היה נוגע וצ"ד ע"י המעשה כמו חזרו המכחישים, וכשם שחזרו כיה ע"א בהכחשה מהצ"ד, כמו כן הוה הוה ג"כ ע"א בהכחשה מהצ"ד, לכן אינו נשכר במה שקדם באיסור וכנסה קודם שיגרשנה חזרו, [ותלא ממנו אף כשהאשה אומרת שאין לצי נוקפה].

ד. אם יש לה כתובה בשיוצאות מזה שקדם ובנסה. בפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דר"י ע"א כתב שצקדם אחד מהם וכנסה שיוצאת ממנו [כמבואר בלוח ד' וג'], נראה שיש לה כתובה ממנו, וצ"ח שם ציד דוד אות מ"ט, שכן נראה מסביר, דלא גרע מכונס היידי לאוין שהכיר בהם שיש לה כתובה [כדאיתא בס"י קט"ז סעיף א'], ובפרט הכא שהוא צעמו יודע שמתרת היא לו, ואין לומר דממילא לשינה שאין לה כתובה [כדאיתא שם בסעיף ד'], דשאני שניה, דמכיון שאסורה מדברי סופרים, עשו חזק לדבריהם, משא"כ כאן שאם אינו אומר אמת, הא הוי ח"א גמורה, ואם האמת כדצ"ח, מותרת היא לו לגמרי, לכן אין שייך לקונסה, וכל הטעמים שנאמרו ציבמות דף פ"ה ע"ב להחמיר בשניה יותר מבחייבי לאוין, אינם שייכים כאן.

ה. בשקדם אחד מהם ובנסה, וגירשה, אם אסורה לשני. כתב בח"מ סק"ט שצקדם אחד מהם וכנסה שמוציאים מידו [כמוצא צלות צ'], נראה שגם להשני אסורה מספק, דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל. וכ"כ צ"ש סקמ"ז שאסורה גם לשני, דשמה הוא ציאת זנות ואסורה לבעל ולבעל. והו"ד צבה"ט סקמ"ו. ובפסקי הלכות ח"צ דר"י ע"א ויד דוד שם אות מ"ח מצאור דק צנכנסה לחופה ונצעלה, אסורה לשניהם מ"ד ספק סוטה, אבל צנכנסה לחופה ולא נצעלה, מותרת לשני לאחר שיגרשנה הראשון, וגם להראשון מותרת לאחר שיגרשנה השני.

ובקריית מלך רב פ"ט דלישות ה"ג כתב [מטעם אחר] דנראה שצקדם אחד מהם וכנסה שמוציאים אותה מידו, כמ"ש המ"מ צסס הירושלמי, אם צא השני לכונסה אינו יכול, דהרי הכוס' בסוגיין (ד"ה כיון) כתבו וז"ל: כיון דאיכא חד צבהדי, ארתותי מירתת

ג. בשקדם אחד מהם ובנסה, קודם שגירשה השני, אם תצא ממנו. בח"מ סק"ט הציא מהמ"מ פ"ט דלישות ה"ג צסס הירושלמי בסוגיין, שצקדם אחד מהם וכנסה, מולאים מידו, והוסף, דנראה דאפילו אם השני נתן אח"כ גט, מולאים מזה, דהא כנסה באיסור ואסורה לבעל. גם צ"ש סקמ"ז כתב שצנכנסה זה קודם שגירשה השני, אסורה לו משום זכוי ציאת זנות. [וגרשה שגם הצי"ש מיירי כשאח"כ גירשה השני, דל"כ, בל"א"ה היא אסורה משום הכחשת השני].

גם צהדושי הרשב"א קדושין ס"ג צ', [אחר שכתב שצצא אחד ואמר אני קדשתיה והתירוה לכנסה וצא אחד ואמר אני קדשתיה, לא כל הומונו לאסורה עליו כו', כמוצא בסעיף כ"ג], כתב, אבל אם צא שני קודם שהתירוה להנשא לראשון, ועמד ראשון וכנסה, מולאים אותה ממנו, הו"ל וכנסה שלא צר"ח חכמים ג, ולריכה גט משניהם, והכי אחר הירושלמי אמר רבי זעירא רבי איבא צסס רבי יוחנן קדם אחד מהם וכנסה מולאים מידו, ואע"ג דקו"ל צשנים אומרים נחגרשה ושנים אומרים לא נחגרשה היבא דליכא לצרורי, אי נמי צשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת, לא תנשא ואם נשאת לא תלא [כתובות כ"צ צ' ויצמות פ"ה צ'], אע"פ שנשאת שלא צר"ח חכמים, התם הוא דכיון דאיכא חרי דמסכדי שנתגרשה, והיא אומרת צרי לי, ונשאת לאחד מעדיה, הלכך לא מפקינן לה, אבל כאן שנאסרה ע"פ האב, ואלו מכחישים זה את זה, ואין כאן מי שיתירוה אלא זה שנשאת דאיכא למיחש שמה ענינו נתן צה, והיא נמי ספק, נעמידה על חזקתה, ואסורה לאחד מהם כדרך שהיא אסורה לעמאל, והלכך אם נשאת תלא. והוצאו דצרי"ן שם. גם צערך לחם סעיף כ"ג כתב שצקדם אחד מהם וכנסה קודם שיגרש האחר, מולאים מידו.

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דר"י ע"א כתב שצקדם אחד מהם וכנסה לחופה ולא נצעלה, תלא ממנו לו שהשני יגרשנה ותשאר תחת צעלה, ואם נכנסה לחופה ונצעלה קודם שנתגרשה מהשני, ה"ז תלא ממנו. וצ"ח ציד דוד אות מ"ז ומ"ח, שדין זה דנכנסה לחופה ולא נצעלה, הוא מהרשב"א והר"ן והמ"מ צסס הירושלמי, [וס"ל צפשימות דמש"כ הרשב"א והר"ן שמוציאים אותה ממנו הו"ל וכנסה שלא צר"ח חכמים, היינו רק אם השני אינו מגרשה אפילו אח"כ], וכשנכנסה לחופה ונצעלה, פשוט הוא שאז אסורה אף להשני לאחר שיגרשנה הראשון [ראה להלן אות ה'], וא"כ נאסרה על שניהם מ"ד ספק סוטה. וע"ע צלות הצא.

ג. וכשגם היא אומרת ברי לי שזה קידש אותי. בפסקי הלכות [הי"ל צלות הקודם] כתב שדין זה שצקדם אחד מהם וכנסה לחופה תלא ממנו, הוא אף כשהאשה אומרת שאין לצי נוקפה, וצ"ח צלות ג', דלא דמי לשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שאם

(ג) בתוס' רעק"א פ"ג דקדושין מ"ז אות ל"ו תמה מה צריך הרשב"א לטעם שעבר על רצון חכמים, הלא י"ל בפשטות דהוי ע"א בהכחשה, ומדינא תצא. ובהגהות הרש"ש שם כתב דנראה שהרשב"א אתי לאפוקי מדעת הרמב"ם שהובא באהע"ז סי' י"ז סעיף ל"ז, שבעד אומר מת ועד אומר לא מת כשבאו בבת אחת ונשאת לאותו שאומר מת לא תצא, אלא ששם התנה שהיא אומרת ברי לי שמת, והכא היא אינה יודעת למי קידשה אביה, ועו"ל שהרשב"א מתכוון, שאם אותו שאמר אני קדשתיה כנסה בעצמו בלי היתר ב"ד, אפילו [כשנכנסה] קודם שבא השני תצא, ולאפוקי מדעת הר"ן שהובא שם בסעיף ל"ט [ע"י בזה באוצה"פ שם ס"ק שכ"ט. ואולי י"ל שהרשב"א מתכוון, דאפילו אם השני נתן אח"כ גט, אע"פ שיש להתיר ממנו, מ"מ מוציאים מזה כיון שכנס באיסור ועבר על רצון חכמים]. וע"י בחדושי מהרי"ט לר"ף קדושין, דאחר שהביא מהר"ן בשם הרשב"א הנ"ל, כתב שקשה מדאמינן [ביבמות קכ"א ב'] בטבע בעלה במשאל"ס אשתו אסורה ואם

נשאת לא תצא, הרי דאע"פ שנשאת שלא ברצון חכמים ולא באה לימלך עם ב"ד, מ"מ לא תצא. ובאמרות טהורות דס"ר טור ב' ציין ע"ז לתשובות מיימוני סי' י"א בשם מהר"ם, דגם שם דוקא בנשאת עפ"י הוראת חכם כגון בעובדא דחסא כו', לא תצא, אבל כשנשאת בעבריינות שלא עפ"י הוראת חכם, תצא, וכמ"ש הרמ"א בסי' י"ז סעיף ל"ד. [וע"י מחלוקת הפוסקים בזה באוצה"פ שם ס"ק רפ"ד].

(ד) כוונתו למש"כ הר"ן בשם הרשב"א, בעצם הדיון שבקדם אחד מהם וכנסה מוציאים מידו, דלא דמי לשנים אומרים מת כו' שאם נשאת לא תצא, דשאני התם שנשאת עפ"י עדים. גם בחזון איש סי' ג"ט אות כ"ג, אחר שתמה במה שהקשה הר"ן משנים אומרים כו', דהלא התם מיידי דוקא באומרת ברי לי, [וכן תמה בתוס' רעק"א פ"ג דקדושין מ"ז אות ל"ו], כתב שצ"ל דהכא נמי מיירי הר"ן באומרת ברי לי. וע"ע בלשון הרשב"א עצמו.

(ולריך קדושין (כו) כשכונסה מאחר שנתגרשה כבר מאחר) (הר"ן והרשב"א):

בא

באר היטב

(כו) כשכונסה כו'. עיין צמח"ס פ"ט מה"א ובהרצ הנוגד שם וצ"ע:

אוצר

ס"ק קג אות ה—ס"ק קד

הפוסקים

זמנה שאמר צרי לי שאני קדשתי, משום דלגבי דידה הוה ספק, כדאמרין בכתובות כ"ב ז' גבי נשאת לאחד מעדיה שאומר צרי לי, דמ"מ היא גופה באשם חלוי קיימא, ואם תאמר דכאן היא חסומה עליו שהוא יחוש לעצמו בחזקה דלא שבק ביהתרא ואכל איסורא, דהרי בידיה הוה לחזור ולקדש שלא יעשה בעילתו זנות, ו"ל שאינו רואה לחזור ולקדש, משום שאם בא לקדשה כבר [מוכיה] שלא קידשה בתחילה, ושמה תחזור בה ולא תרצה להתקדש, אבל עכשיו עשו הדבר קצת כבולס, ועו"ל דמכיון שלא החרטוב ליה אלא מפני שחזרו נתן לה גט, והבט עלמנו מוכיח שלא היתה אשתו של זה, לכך אנו מזיקים אותה לקדשה, וא"ת מכיון דאילו לא בא אחר, היה זה נאמן לכונסה בלא קדושין, א"כ אפילו עכשיו שצא אחר וערער, מ"מ הרי נסתלק ערעורו זמנה שגירשה, וא"כ למד לא יכנסנה זה בלא קדושין בכתחילה, ואין ראייה ממה שנתן לה זה גט, משום דהרי לא היה יכול לפעור בלא גט כו', ו"ל דמכיון דהא דכשצא אחד הוא נאמן לכונס בלא קדושין, היינו משום דסמכין אהא דלא הליף אינש למימר לפני האב אנו הוא דמירתה דלמא מכחיש ליה, א"כ השתא שצאו שנים דליכא להאי טעמא, דהרי צע"כ אחד מהם משקר אפילו לפני האב, לכן כשנתן אחד גט, השני כונס ע"י קדושין כיון שאין אנו מתירים אותה לו אלא מפני שחזרו נתן לה גט.

גם צמח"י בסוגיין כתב שאחד נותן גט ואחד כונס יקדושין שניים. וכ"כ בצב"ש וצערך נחם. וציד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דר"י ע"א אות מ"ו כתב דאף שדברי הרשב"א והר"ן והמ"מ אינם מוכרחים, מ"מ נראה בדבריהם.

ועי' בב"ש סקמ"ז, דאחר שצא מ"כ הרמ"א ולריך קדושין כו', דהיינו משום דחיישין שמה המגרש הוא המקדש, כתב שצב"א דאירחותי מירתה לשיטת רש"י ותוס' [שכתבו שאותו שמשקר ירא לכונסה ונותן גט] מוכח שצ"ל הכונס לקדשה משום דאמרין האי דמגרש הוא מירתה, והשני הוא קידש אותה, ולהפוסקים דס"ל שצריך לקדשה, קשה לישב הסוגיא הנ"ל. ועי' מה שפ"י דבריו במחלית בשקל שם.

אבל בבני אהובה פ"ט דאישות ה"יג כתב שצמח"ה הרשב"א בחדושו פי' כרש"י ותוס' [דהרי כתב, דמכיון שזה נתן גט, והוא החזיק בטענתו, קושטא קאמר], ואעפ"כ כתב שצריך קדושין אחרים, ו"ל שטעמו הוא, משום דאף שהאמת היא שהשני הוא המקדש, מ"מ אין לעשות חרי מילי דסתרי אהדדי, שאם אין אחת מכריחו לקדושין חדשים, א"כ אחת מחזיקו בודאי שהוא המקדש, א"כ איך לקחנו גט מיד הראשון בצפ"ש שמה הוא היה המקדש, ואם לקחנו גט מידו, איך יתקיימו הקדושין הראשונים של השני, ואם אנו מחזיקים להשני שודאי הוא המקדש ואינו צריך לקדושין אחרים, א"כ גט של הראשון לא היה צו ממש ואתה מכשיר אותה לכהונה, שאין כאן לדצריך אפילו ריה גט, לכן לריב קדושין אחרים מהשני.

ובחמקנה קדושין ס"ג ז' צרש"י ד"ה כיון דליכא אחר, וצקו"א כאן, כתב דנראה דמה שצריך קדושין בשכונסה, הוא משום שהטעם דמירתה אינו אלא מדרבנן לאפקוי בזה החששא דאימא יארו תוקפו שאינו אלא מדרבנן כו', אבל מדאורייתא עיקר הדין הוא משום שצ"ל נאמן באיסורים, וא"כ מכיון דכאן הוי ע"א בכתובה, אין להתירה לאחד אלא בצב"ל שחזרו גירשה, א"כ מכיון דצע"כ צריך לסמוך

מירתה, ואע"ג דצע"כ איכא חד מינייהו דמשקר, מיכא אותו שכתב מתיירא לכונסה ונותן גט עכ"ל, א"כ כאן שראינו שהראשון כנסה ולא נתיירא, אין ראייה ממה שרואה השני לכונסה, [משום דו"ל דכמו שהראשון לא מירתה, כן גם השני לא מירתה], ואף שהמ"מ שם סיים וז"ל וכתב הרשב"א אפשר לומר שהשני כשצא לכונס אחר גירושי הראשון צריך קדושין אחרים כו', [ומשמע מזה שהשני יכול לכונסה], לק"מ, דהתם קאי בשלא כנסה הראשון קודם, כמבואר ברשב"א בסוגיין, אלא שעדיין קשה דמדעירב המ"מ ותני להו בחדא, משמע דס"ל דלא ודא אחת היא, וצ"ע. [ועי' באמרות טהורות דס"ג עור ז' שדן בזה, וסיים דנראה שצדקם אחד מהם וכנסה, שמוציאים אותה מידו, השני יכול לכונסה אח"כ, אבל סברתו איננה מוצגת].

ובדרישת ארי (אין פינה) אות ה' כתב דלכאורה נראה שלא היה הח"מ צריך להאי טעמא דכנס שאסורה לצועל כך אסורה לצעל, דצב"א אסורה להשני, דהרי זמנה דאמרין כשצב"א שנים וכל אחד אומר אני קדשתי אס ראו אחד נותן גט ואחד כונס, קשה דמכיון שאחד מהם בודאי אינו מירתה, למד לא חיישין שמה שניהם אינם מרתחים כו', וצע"כ צריך לתרץ שאותו שמשקר מתיירא לכונסה ונותן גט כו' [עי' בזה סקמ"ז אות א'], א"כ הכא שהראשון כנסה, בודאי אסורה להשני מטעם דמכיון שאחד מהם בודאי אינו מירתה, חיישין שמה שניהם אינם מרתחים כו', אבל ו"ל שיש נפק"מ טובא בטעם הח"מ, לענין כשאמר קדשתי בתי לאחד משנים ואינו יודע למי מהם קדשתי [וקדם אחד מהם וכנסה], דלפי הטעם שלי, בודאי הדין נותן דליכא שהראשון נותן גט, מותרת להשני ממנ"פ, אבל לטעם הח"מ, אסורה להשני, ומ"מ מש"כ הח"מ שגם להשני אסורה "מספק", הלשון אינו מדוקדק, דהלא מכיון שהוא אומר אני קדשתי, בודאי נאמן לשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא [בתורת ודאי]. והו"ד צב"א נמנח וצב"א משפט סק"ח וי"ט. ובמחברת הקודש כאן כתב שו"ל דנפק"מ בטעם דכנס שאסורה לצועל כו', לענין כשאח"כ הביא השני ע"א המסויע לו, לפי מש"כ הצ"ח סק"ג דמותרת לו [כמוצא בסקמ"ז אות ז'], דמ"מ אס קדם הראשון וכנסה וגרשה אסורה גם לשני משום כנס שאסורה לצועל וכו'.

קד. וצריך קדושין כשכונסה וכו'. כ"ה ברשב"א בסוגיין, דאפשר לומר שהשני כשצא לכונס צריך קדושין אחרים, דהרי הכניסה ראשון בצפ"ש [על] זה. והו"ד צמ"מ פ"ט דאישות ה"יג. וצריך כתב כן גם צדעת הרמב"ם, דממש"כ צפ"ט דאישות ה"יג, שצב"א אחד ואמר אני קדשתי אינו צריך קדושין אחרים, [ואילו צב"א י"ג גבי צאו שנים, לא כתב כן] משמע שצב"א שנים, השני שצא לכונס אחר גירושי ראשון צריך קדושין אחרים, דהרי הראשון הכניסה בצפ"ש על זה, וכמ"ס הרשב"א. גם בחדושי מהרי"ט לרי"ף קדושין כתב דמש"כ הרמב"ם צב"א שצב"א אחד אינו צריך קדושין אחרים, דפשיטא הוא [עי' בזה בסקמ"ק], לא בא בזה אלא להשמיענו דהא צב"א שנים, וגירשה זה וצ"א השני לכונס, צריך קדושין אחרים ה, ולא מאמינים לו

(ה) מיהו עי' באמרות טהורות המובא בסק"ק, שהשיג עליו דאדרבה מדסתם הרמב"ם בה"ל י"ג את דבריו, אפשר לומר שהשמיענו בדין הראשון שאין צריך קדושין אחרים, כדי שמשם נלמוד שגם בדין השני אין צריך קדושין אחרים. ועי' בתפארת יעקב דלהלן.

(ו) ועי' מה שתיירץ ע"ז באמרות טהורות דס"ב ד'.

באר הגולה

ש נרייתא שס

כג

ש בא אחד וכנסה ואחר כך בא אחר ואמר אני קדשתיה אינו נאמן

(יג) לאוסרה (כח) עליו

וי"א

באר היטב

(כח) עליו. אבל אם הביא שני עדים שהוא קדשה לעפ"י שהאז מכתיש את העדים אין נאמנות של אז מועיל נגד עדים ואסורה לבטל ולבטל. רי"ז ח"ת ז"ל:

פתחי תשובה

(יג) לאוסרה עליו. ענה"ט שכ' אבל אם הביא שני עדים כו' עד ואסורה לבטל ולבטל. ועין בס' יד ומהלך פ"ג מהל' סוטה שתמה על זה חדל דאף אם נידון את הצת כמזידה הלא כל הדינים של נאמנות האז מייירי בקטנה עדיין דנגדולה שוב אין

אוצר

ס"ק קד-ס"ק קה אות ג

הפוסקים

הותרה רק עפ"י עומה, לכן כשצאים ע"ה כשר או שנים פסולים ומכחישים אותה, ה"ז תלך אף שנשאת, משום שחזרת עתה לחזקת א"ה שהיתה זה עד שאמרה מת בעלי, משא"כ כאן הלא מעולם לא היתה בחזקת א"ה גמורה, דהרי הכל נעשה ע"י אמירת האב, וגם אין עוקרים כלל את החזקה, רק שמצירים למי קידשה, לכן אם בא המכחיש לאחר שנשאת שנעשה הכוונה לבטל, אין זיכלתו להכחישו, ועוד דאף אם נידון את זה לפלגא ופלגא, הלא קיי"ל שאם נשאת לאחד מעדים ואומרת כרי לי שאין לצי נוקפי לא תלך [כתובות כ"ב ז], ובאן הלא נשאת להעד שאומר שהוא קידשה, ואף שהיה אינה יודעת מי מהם אומר האמת, עכ"ז הלא מלופת לזה החזקה דמירתת מהאב, לכן לא תלך וכו'.

ועי' בחזון איש סי' נ"ט אות כ"ג, שתמה למה אין השני נאמן לאוסרה על הראשון, לפי מש"כ הנמוקי פ"י דיצמות בשם הרעב"א דלא אמרין באיסורין כל מקום שהאמינה תורה ע"ה הרי הוא כשנים ע"ה, דהרי כאן צ"כ באיסורין חשדין ליה, מדנאמן ע"ה וכמ"ש הר"ן, וכתב דעכ"ל דמודה הרעב"א שדבר שבערוה היכה שנאמן לזר, חשיב כשנים, וי"ע.

ב. כשבנסה לפני שהתירוה לו. בתפארת יעקב סקמ"ט, אחר שהביא מהח"מ סקל"ט בשם הירושלמי, שצבא שנים וכל אחד אומר אני קדשתיה, וקדם אחד מהם ונסה, מויליאים מידו, [כמוצא בסקמ"ג אות ה'], כתב, אבל כנס קודם שצא השני, י"ל דאפילו אם לא התירו לו עדיין לנכנס, ג"כ אין מויליאים מידו, כיון שנסה קודם שצא השני, אבל צ"ח לא משמע כן, רק שהביא מהירושלמי, והתם לא מוכח רק כנס אחר שצא השני.

ועי' בהגהות הרש"ש קדושין ס"ג ז', דאחר שהביא מה שהקשה בח"מ רעק"א פ"ג דקדושין אות ל"ו, צמ"כ הרשב"א בקדושין שם שצבא שני קודם שהתירוה להנשא לראשון ועמד ראשון ונסה מויליאים אותה ממנו, כיון שנסה שלא צר"ח חכמים, למה לרי"ד הרשב"א לטעם שצבא על רצון חכמים, ולא כתב דהוי ע"ה שבהנחה ומדינה תלך, כתב ש"ל שכוונת הרשב"א היא, שאם כנסה בעלמו בלא היתר צ"ד, אפילו קודם שצא השני תלך, כיון שנסה שלא צר"ח חכמים, ולאפוקי מתשובת הר"ן שהוצא שצו"ע סי' י"ז סעיף ל"ט [שכשצבא ע"ה שמה בעל, ונשאת, ואח"כ בא ע"ה ואומר לא מת, לא תלך, אפילו כשנשאת שלא צבורת צ"ד. ועי' בזה באור"ה שם ס"ק שכ"ע].

ג. כשהשני הביא עדים אחר שהראשון בנסה. ענה"ט סקמ"ח מהח"מ סקמ"ח והצ"ח סקמ"ח בשם רבינו ירוחם נכ"כ ח"א א, שאם כנסה וצא אחר והביא עדים שהוא קידשה, אע"ג שהאב מכחיש לאחר לאו כל הימנו ותלך מזה ומזה בנגט, שאסורה לבטל ולבטל, ומותרת לעלמא. וצח"מ סיים שדין זה פשוט הוא. ועי' בפסקי הלכות (יד דוד) המוצא בזה ד', ובמלאת אבן דל"ה ג'. [ומה שאינה יולאה מזה שנסה]

א. ברי"ן שם כתב כן בשם הר"מ גרבוני, ובב"י העתיק שרי"ו כתב כן בשם הר"מ.

לסמוך על הגט, לריבה קדושין אחרים, כיון שהקדושין הראשונים היו ספיקא דאורייתא. ועי' בהמקנה שם.

ובעצי ארזים סקמ"ט כתב דמש"כ התוס' דזה שמשקר ירא לכונסה ונותן גט, לא כתבו כך אלא אליבא דרב דס"ל שכשצבא אחד נצדו אינו נאמן לנכנס כו', אבל לרב חסי דס"ל דכשצבא אחד נמי נאמן לנכנס, משום שצבא נמי מירתת, א"כ גם כשיש אחר כנגדו לא היתרע צביל זה חזקת השני, ואמרין דאע"ג שאחד מהם משקר, מ"מ השני קושטא קאמר, ולכן כשצבא לנכנס אחרי שצברו גירש, לרי"ד לקדש, דשמה המגרש קושטא קאמר ואיכו הוא דחליף. וכע"ז כתב צחק לצי (ותאומי לצי) סקמ"ב וצאבני משפט סקמ"ע וצאבני מנהם סעיף ל"ז. ועי' במלאת אבן דל"ה א' ובערת עובדי פ"ט דאישות ב"י.

ובנהורא דיעקב כתב דאפשר לומר דלא סמכין על ההוכחה דאיתו שמשקר ירא לכונסה ונותן גט והשני קידשה, אלא לענין דלא חיישין לקדושי אחר זולתם, דחשדין לודאי שרק אחד משניהם קידשה, אבל מ"מ צאלו השנים עומם לא סמכין כ"כ על ההוכחה הזו וחיישין אולי המגרש קידש והשני שיקר, כיון דליכא מחשש זה שום הפכד ועיגון אם יקדשה שנית, וסיים דאפשר לומר שצבא יקדשה בפני עדים בלא צרכה. [ועי' לענין צרכה, בס' ל"ד סקמ"ט אות ב'].

ועי' בתפארת יעקב סקמ"ג שכתב שדין זה ל"ט, משום שאם הרמז"ם ס"ל שרק כשצבא אחד אין לרי"ד קדושין אחרים, אבל כשצבא שנים לרי"ד קדושין אחרים, היה לו לפרש כן כו', וגם בלא"ה, מה יש לנו לחוש בזה שהוא כונס בלי קדושין, הרי ע"ה נאמן באיסורין כיון דלא אחזק, ויגרו חוקפו לא שייך בזה כלל, ואין אדם חוטא ולא לו לבטל צעילת זנות כו', לכן נראה שיקר שהוא נאמן על עצמו בזה, ואין לנו למחות בידו כשצבא לקדשה אם חלה לישאנה בלי קדושין, וזה צדד, ואף דמש"כ הצ"ח ששקש ליישב הסוגיא להפוסקים דס"ל שרי"ד לקדשה, לא ידעתי למה כו', מ"מ לדינא אין לחוש לזה, דנראה דמכיון שצבא לקדש, נאמן לנכנס בלא קדושין.

טעיף כג. בא אחד וכנסה כו' אינו נאמן לאוסרה

עליו. א. מקור הדין וטעמו. מקור הדין הוא צנרייתא קדושין ס"ג ז', וכן פסקו הרמז"ם פ"ט דאישות ב"י והטור.

וכתב ביד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דף ר"י אות נ', שהטעם פשוט, דמכיון שהראשון צעשה שאמר דבריו, האמינו לו, וכנסה, נעשה צמ"ד ע"ז, א"כ אח"כ כשאחד מכחישו, עד אחד בהכחשת הצמ"ד אינו כלום, ואף אם הוא ג"כ אינה יודעת, עכ"ז מאחר שהוא עומן צרי שקידשה, וכבר כנסה, ובעת שנסה הלא כנסה בהיתר, ויולאה מחזקת א"ה, לכן עתה אין האחד נאמן לאוסרה עליו, וצפרע כי העד שאומר שהוא קידשה הוה עד פסול, דהרי הוא נוגע בזה, ואף שלדעת הרמז"ם פ"י"ב דגירושין ה"כ [והשו"ע צמ"י י"ז סעיף ל"ז, ועי' באור"ה] ע"ה כשר או שנים פסולים יכולים להכחיש אף לה צעלמה שנשאת עפ"י עומה ולא חשדין לה כצמ"ד שלא יהיו פסולי פדות נאמנים עליה, וזה דוקא בלופת שיהיה בחזקת א"ה גמורה, ולא

פתחי תשובה

לה למעשה הלא קודם שהעידו העדים להכחיש את האב היה האב נאמן עליה מדאורייתא. וכתב שם שם נרדמו ירושם שמונו העתיק ה"ח דין זה ולא נזכר שם כלל לשון זה ואסורה לבעל ולזנוע רק כתב שם ותלם זה וזהו. ואין זה ענין כלל לדינא דאסורה לבעל ולזנוע דהתם אסורה מדאורייתא אלל הכא כל תלם זה וזה אינו אלא מדרבנן וכמו באשה שהלך בעלה למד"ה וניסת ע"פ עד ח' ונא בעלה כו' ע"ש עוד וע"ל ס"ס י"ז ומ"ש שם:

האב נאמן עליה לדעת רונ הפוסקים וז"ל הרי דעת רש"י ותוס' וראב"ד דזנות דקטנה אינה נאסרת דפתיו קטנה חונם הוא (לקמן סי' קע"ח ס"ג) ועוד דלף אם נדחוק לומר דמירי צלף שאמר על בתו קטנה שקידשה לפלוני וז"ל כשנעשית גמולה בזה נעשית והכחישו להאב והעידו שקידשה לאחר דנאסרה מזהות בלית אחר גמולתה אכתי קשה למה נאסרה הרי חנוסה גמורה היא שהאמינה לאב ומלי הרי בעלה כו' ע"ש עוד וע"ל ס"ס י"ז ומ"ש שם:

אנצ'ר

ס"ק קה אות ג

הפוסקים

שכנסה, אלא צגט, אע"פ ששני עדים מכחישים אותה, עי' לעיל סק"ל בערה ז'.

ובאבני מלואים סק"ל, אחר שהביא מהח"מ בשם רי"ז שאסורה לבעל ולזנוע, השיג ע"ז, דהרי לפי מש"כ הרמ"א סי' י"ז סעיף ג"ח שאם הורו לה ב"ד בטעות ונשאת על פיהם הוי כאנוסה, והוא מהשוצה הרשב"א, ח"כ ה"ג כאן חנוסה היא, דהרי התיורו ב"ד, ואפילו לפי מש"כ מהרי"ק שורש פ"ד דאפילו בנשאת עפ"י הוראת חכם אסורה לה ולזה [עי' בזה באוה"פ שם, ובסי' ל"א סק"ל אות ב'], מ"מ כאן כיון דמירי בקטנה, מדכתב ואע"פ שהאב מכחיש כו', דאי בגדולה מאי ענין אב לגדולה, ח"כ כיון דפיתוי קטנה חונם הוא [ויצמות ל"ג ב'], הלא אפילו צינחה ברגל נמי אינה נאסרת, ואף דמשמע ברפ"י דיצמות וצ"ע דגויטין שבצא בעלה הראשון תלם מזה ומזה משום גזירה שמא יאמרו גירש ראשון ונשא שני, ולכאורה גזירה זו אינה גם בקטנה, כיון דמחזיר גרושתו משנשאת שייך גם בקטנה, מ"מ עיקר הגזירה גופה אינו אלא משום דעבדא איסורא, דהא בנחלקה לשי' [ולא נשאת לו] מותרת לחזור לראשון, אע"ג שגם בנחלקה שייכת גזירה דשמא יאמרו כו', אלא צ"ע לא גזרינן כן אלא היכא דעבדא איסורא, וכדאיחא צינמות ל"ד ב', אשתו דמחזיר אסורה מדאורייתא, צווגג גזרו זה רבנן כו', וכן צגיטין דף פ"ע ע"ב, נשאת דעבדא איסורא קנסוה רבנן כו', ולפי"ז כיון דגבי קטנה, אפילו במחזיר לאו רגל הוא, זולת דעת הרמב"ם [פ"ב דסוטה ה"ד] דפיתוי קטנה אסור, ודעת רוב הפוסקים אינה כן [עי' בשו"ע סי' קע"ח סעיף ג'], ח"כ כיון שאינה נאסרת במחזיר, נראה שבקטנה לא שייכת כלל גזירה דשמא יאמרו כו', ועוד נראה דאפילו לדעת הרמב"ם דסי' שקטנה נאסרת ברגל, מ"מ כאן מכיון דמדינא אפילו גדולה לאו מחזרה היא, כיון שאנוסה היא מה שעשה עפ"י ב"ד, ואינו אלא משום קנסא שיהיה לה להמחין ולחקור כדאמרין ברפ"י דיצמות, לכן היינו דוקא בגדולה, אבל קטנה שלא ידעו במילי דאציה ומנא ידעו שאציה קיבל קדושה מזה או מזה, לא גזרינן מידי, דלאו בת קנסא הוא ומטעם הנ"ל, וצפרט לפי"מ דקוי"ל פיתוי קטנה חונם הוא, נראה דצ"כ מותרת היא.

גם בהמקנה קו"א כתב דמש"כ רי"ז והח"מ שצבציו עדים תלם מזה ומזה, והיינו משום דקו"ל כסוטה שאסורה לבעל ולזנוע, ל"ע, דהא חנוסה היא, כדאיחא צ"ע קע"ח סעיף ג' בהגה, גדולה שזינתה צווגג שסברה שבעלה הוא, והוא אחר, מותרת לבעלה ישראל, ועי' צ"ע צ"ע בסי' י"א סק"ג דאפילו אם הבעל הוא מחזיר, כיון שהיא חנוסה, מותרת אפילו לבעל [ועי' בזה באוה"פ שם סק"ד אות ד'], ח"כ כיון דכאן חנוסה היא, למא תלם מזה ומזה, הו"ל שאלה נותן גט [ומותרת לשי' ולי"ע].

אבל בטיב קדושין סק"ל כתב דמה שחמה המקנה בקו"א למא נאסרת לראשון הא הו"ל חנוסה כו', לא קשיא, דהא קוי"ל צפ"י דיצמות באשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעלך ונשאת ואח"כ צא בעלה, דלא סמכין על מאי הו"ל למעבד, ואסורה לשיניהם, וצ"ע שצדך נשואין מחמירין עפי' [ולא דמי ליצנתה משום שסברה שבעלה הוא].

ובשמן ראש (להרא"ה אשכנזי) סי' ע' כתב דמה שחמה באצני מלאים דמכיון דמירי כאן בקטנה, ח"כ הרי פיתוי קטנה

חונם הוא, ואין לקונסה כמו שקנשו באשה שנשאת עפ"י ע"ח ותוס"פ צא בעלה שהלך מזה ומזה כו', וא"כ הדין נותן שמותרת לאותו שהביא שני עדים, נראה ליישב לפי מש"כ הרעב"א שהאב נאמן בנשואי בתו הקטנה בשני עדים ואע"פ שני עדים יכולים להכחישו, וקשה אם מן התורה נאמן בשנים, דהא אין דבר שצערות פחות משנים, למא יכולים עדים להכחישו, ועכ"ל דמה שהאב נאמן לאסור בתו על כל העולם כשאומר קדשתיה ואינו יודע למי, הוא משום שוויא אנפשיה חתיכה דאיסורא, דכמו שאדם נאמן על עולמו לאסורו אכ"כ, ה"ג נאמן על בתו הקטנה לאסורה אכ"כ, דכגופא דאב דמיה, ולכן עדים יכולים להכחישו כו', ולפי"ז כשאמר האב קדשתיה ואינו יודע למי, וצא אחד ואמר אני קדשתיה, שנאמן לכנוס, משום דסמכין על נאמנות האב דלא חליף להטעות את האב דילמא יכירוהו שהאב מדויק בהמקדש כדאיחא ברפ"י קדושין סי' ג' ד"ה אף, אם אח"כ הביא השני ב' עדים שהוא המקדש והראשון שקרן, האב פשע שלא דייק, או שעשה במחזיר קנויה עם הראשון, והואיל ובתו קטנה בגופו דמיה, כשם שנאמן לאסורה אכ"כ כשאמר קדשתיה ואינו יודע למי, ושוויא אנפשיה חתיכה דאיסורא, ה"ג אסרה ע"י נאמנות שלו משום שלא דייק להכיר שהראשון אינו המקדש, וכל הטעמים שאמרו חכמים באשה שנשאת צווגג, שייכים גם כאן, שהאב הו"ל למידק והו"ל להמחין, ועי"כ קנסו רבנן להאב שהיאסר בתו הקטנה לראשון ושני, דכגופו דמיה, גם מה שהקשה באצני מלאים ממשי"כ הרשב"א המוצא בסוס"י י"ז שצנשאת בטעות הוראת ב"ד חשיבה כאנוסה, לא קשה מידי, דכאן אין טעות הוראת ב"ד, דחכמים שאמרו שנאמן לכנוס משום דמירתת מהאב, זוהי סברה צרורה, רק האב הוא שפשע כאן, דלא רמי אנפשיה למידק אם זה שאומר שקידשה אינו מרמה אותו, ודומה ממש לנשאת עפ"י ע"א. וע"ע צערוך השלחן סעיף ס"ח.

וביד המלך פ"ב דסוטה ה"ד א העלה שאיסור לבעל ולזנוע מדאורייתא אין כאן, אבל מ"מ תלם מזה ומזה מדרבנן, וכתב דמש"כ הח"מ בשם רי"ז שצבציו עדים אסורה לבעל ולזנוע, ל"ע, דמאי שייך כאן אסורה לבעל ולזנוע, דהרי אם האב היה אומר שקידשה לאחר, והתורה האמינה לו, אין לך לגבי בת חונם גדול מזה, דמאי הו"ל למעבד, ואנוסה גמורה היא שהאמינה לאב, ואיפה מאלו באנוסה שחיה אסורה לבעל ולזנוע כו', ואין שום סברה לומר שבצא שהאב מוכחש משני עדים, תהיה פשיעת האב כמחזרה לגבי בתו, דמה היה לה לעשות, הלא קודם שהעידו העדים להכחיש את האב, היה האב נאמן עליה מדאורייתא, ומלבד זה קשה, דהלא כאן אף במחזרה גמורה לא תהיה אסורה, דהרי כל דיני נאמנות האב מיירי כשאמר כן כשהצת קטנה עדיין כו', וכל זמן שהיא קטנה אינה נאסרת כלל בצבציותה לדעת רש"י וראב"ד ותוס' כו', שצ ראייתי בר"י ע"מנו, שחיבות "ואסורה לבעל ולזנוע" אינן מוכחות כלל בדבריו, וכתב רק "תלם מזה ומזה", ח"כ אין זה ענין כלל לדינא דאסורה לבעל

(ב) בריטב"א בסוגיין כתב רק דמכיון שהאמינה התורה לאב לומר קדשתיה בתי, הו"ל בתא כעדים, אבל לא כתב שם ששני עדים יכולים להכחישו, ועי' בזה בסק"צ אות ד.

(ג) והובאו קצת מדבריו בפ"ח סק"י.

אוצר

ס"ק קה אות ג-ז

הפוסקים

לו, אינו יכול לאוסרה על הראשון, ולי"ע מאי שנא מזה דמי' וי"ז סעיף ל"ז שבגמ' ע"י אשה או ע"י עמ' ונא' ונא' בזה שתי נשים ואמרו לא מת תלך, ונא' בזה ששאר איסורים ש"ל נאמן בהם כו', ונא' [דמה שנקט ר"י א"ס הביא "עדים", היינו] משום שר"ל א"ע"פ שהאב מכחיש לאחרון [לאו כל הימנו ותלך מזה ומזה, וזהו דוקא בזה] שני עדים, אבל בזה"ל א"כ הו"ל שנים נגד שנים, ומכיון שכבר התירנו לא תלך מהיתר הראשון כדליתא שם בזה"ל, וגם זה ל"ע לדעת הרמב"ן והרשב"א שהוציא בזה"ל וי"ע שם [דליתא בזה"ל], ונא' דלפ"ז וי"ל דמש"כ ר"י שם הביא עדים שהוא קידש, א"ע"פ שהאב מכחיש לאחרון לאו כל הימנו, היינו אפילו עדים פסולים, כדקו"ל שבפסולים הולכים אחר רוב דעות, א"כ אף שהאב מכחיש הו"ל תלך לגבי תרי ותלך [מש"כ בזה"ל רק עד פסול אחד, והאב מכחיש, לא תלך], וי"ע.

ובמ"ב קדושין סקנ"א, אחר שכתב שר"י משמע דדוקא בזה"ל שני עדים מו"ליתא אותה מחזקה, אבל לא בזה"ל, כתב דמה שחמ' המקנה בקו"ל מאי שנא מעדות אשה, שם בזה"ל א"כ שנים פסולים, מו"ליתא אותה מחזקה, נראה שיש לחלק משם, דשם מדינא גם על ההיתר לא היו נאמנים, דהרי אין דבר שצערנו פחות משנים, ומכיון שהאמינתם תורה שם, לכן גם המכחישים אלינו להכחיש אותם שנעשו ככשרים, אבל כאן הנאמנות מה שנאמן זה לבושה, היינו בזה"ל כמ"ש הר"ן דלא מקרי דבר שצערנו משום דלא תחזק שחמ' אסורה לזה, ונראה שהסבירא היא שאינו אלא מצד הספק כו' [ע"י בזה"ל בסקנ"א], א"כ מה שכנסה אינו מטעם נאמנות בדבר שצערנו, לכן אם אחר שכנסה זה בהיתר, זה השני להו"ל א"כ ממנו, ודאי מקרי דבר שצערנו ואינו נאמן לאוסרה עליו כי אם בשני עדים כשרים, שאין ע"ל נאמן בדבר שצערנו, כן נראה בסדר ר"י, ובסדר נכונה הוא, מיהו לדינא עדיין לריך ישוב.

ו. וכשהאב מסייע להשני. ע"י במאורי קדושין ס"ג ב' שכתב שהאב ודאי יכול לאוסרה עליו.

מיהו ע"י בהמקנה שם ד"ה נאמן לבנוס, שכתב דמה שפ"י רש"י שם, דלא חניף למימר לפני האב אינו הוא, דמירתת דילמא מכחיש ליה כו', ולא פ"י שמתירא שמה אחר הנשואין יבוא איש אחר ויכיר אותו האב כו', היינו משום שבזה"ל וי"ל שהאב אינו נאמן, משום שהראשון חשוד בשנים, ואין האב נאמן כשמיכר אותו אלא בתחילה, אבל כשכבר התירנו, שוב אין האב נאמן, לכך פ"י רש"י דמירתת שמה יכיר האב מיד שהוא אינו המקדש.

ז. כשכנסה ואח"כ באו שני עדים פסולים והבחישהו. בפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דרי"ז ע"ב כתב דכשכנסה אחד ואמר אני קדשתיה, ובנסה, ואח"כ באו שני עדים פסולים והבחישהו, נראה שהלך, אם לא שאומרת צרי לי שאין לבי נוקפי, שנראה לי שצעני אומר אמת בזה, דזו לא תלך, וביאר שם ציד דוד אות ג"ב, שמאלנו כיו"צ ברמב"ם פ"י דגירושין ה"כ [וש"ע ס"י וי"ז סעיף ל"ז], וע"ש באו"ה"פ, דלפילו כשהאשה צעמ' אמרה מת צעלי, מ"מ אם אח"כ באו שתי נשים והבחישהו, אף שבזה"ל אחר שנשאת, עכ"ל תלך מצעלה, הרי דאף שנאמנותה היא צעמ' שהיא הצע"ד, וקו"ל שאין פסולי עדות נאמנים לאסור דבר על הצעלים בזה"ל, עכ"ל מכיון שמתחילה היה הענין בחזקת איסור, ויותר ר"ן ע"י אמירתה, לכן כששנים אפילו נשים מכחישים אותה נתצלה אמירתה, ועומדת כאשר היתה בתחילה, וא"כ לכאורה ה"ה כאן, אף שכנסה וגעשה הוא הצע"ד, מ"מ אסורים אותה עליו כו', ואחרי שהאריך לדון בזה מכמה דברים, וכתב שהדבר לריך תלמוד, כתב בסוף דבריו, דמ"מ בנשאת לעד הכונסה שטען צרי שנאמן על עצמו, וכן היא אומרת שאין לזה נוקפה שסומרת עליו יותר מעל המכחיש, לא תלך, ולא דמי לדין שני פסולי עדות המכחישים צעדות מיתה, משום דהתם הוה ענין עדות ושנים

לבעל ולצועל, דהתם אסורה מדאורייתא, אבל כאן כל תלך מזה ומזה אינו אלא מדרבנן, וכמו בזה"ל שהלך בעלה למדינת הים ונשאת ע"י ע"ל ואח"כ בא צעלה שהלך מזה ומזה כו' שלא יאמרו גירש ראשון ונשאת שני [כדליתא ביצמות דף פ"ה ע"ב], ואף שהש"ס שם מסיק דעיקר הטעם הוא משום קנס, ודוקא בנשאת דעצדה איסורא קנסוה רבנן, אבל בנתקדשה דלא עצדה איסורא לא קנסוה וחזרת לראשון, א"כ לשיטת הפוסקים [הג"ל] דפיתוי קטנה חונס הוא, גם כאן הו"ל כאלו לא עצדה איסורא, א"כ [יש לכאורה להקשות] למה קנסוה שחמ' אסורה לחזור, וכמו שהעיר באבני מלואים [כ"ל], מ"מ נראה דזה נראה, דהתם הוכרח הש"ס לטעם דקנסא, משום דהתם היתה מותרת [מדינא] לחזור להראשון בלא שום גט מהשני, משום שהכל יודעים שקדושין שני לא היו כלום, לפיכך צריך הש"ס לחדש דמשום קנסא אסורה חכמים בלא גט מהשני, וכיון שצריכה גט מהשני משום קנס, שוב גזרו שחמ' אסורה לחזור לראשון כדי שלא יאמרו גירש ראשון ונשאת שני וקדושין שני היו קדושין מעליא ונמלא שהראשון מחזור גרושתו משנשאת, אבל כאן צדין דרי"ו, מדינא צריכה גט משניהם, דנהי שאין ציד האב להכחיש את העדים, מ"מ גם העדים אין צידם להכחיש את האב שיהיו דבריו כלא היו, דהא התורה האמינה לו כו', ועכ"פ הדבר ברור דכח נאמנות שנחנה התורה להאב לשו"י' בזה לחתיכה דאיסורא באיסור א"ל, הכח הזה אין ציד שום עדים לקחתו מהאב להתיר בלא גט, ומכיון שלענין איסור לחומרא יש נאמנות להעדים ולהאב, ע"כ צריכה מדינא גט משניהם, וא"כ אין לנו צריכים לסבירא דקנסוה, ואין חילוק בין עצדה איסורא לבין לא עצדה איסורא, רק כיון שצריכה גט משניהם, ממילא אסורה לחזור להם משום גזירה שיאמרו שהחזיר גרושתו משנשאת, וזה ברור.

וע"י בהרי בשמים מהדו"ת ס"י וי"ז שדן באמר קדשתיה צפני פלוני ופלוני שהם במקום אחר ורואה לזרר בזמן קלר, אם צריך לחוש לדבריו ולהפרישה צינתים מצעלה, או שכל זמן שלא הביא את העדים אין לחוש לדבריו, ע"ש שהאריך בזה.

ד. וכשרק נתקדשה לראשון, או שנכנסה לחופה ולא נבעלה. כתב צע"ז קדושין סקנ"א דנראה שר"י שכתב שבה"ל עדים כו' תלך מזה ומזה בגט [כמוצא בזה"ל ג'], מדמה זה לאשה שהלך בעלה למדינת הים שצפ"י דיצמות, ולפ"ז נראה שם עדיין לא נשאת לו, א"ל גט ממנו, דנגד עדים אין נאמנות לאב, ואותו שהביא עדים שהוא קידש יכול לבנוס א"ע"פ שהאב מכחיש, דע"י קדושין אינה נאסרת לו כדליתא בסי' וי"ז סעיף כ"ה.

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דרי"א ע"ב כתב שכשנשאת אומר שקידשה ושני עדים כשרים הבחישהו ואומרים שהאב קידשה תלך מזה ומזה, כשנכנסה לחופה ונבעלה, אבל אם נכנסה לחופה ולא נבעלה, תלך מהראשון ובנוסה השני, וביאר שם ציד דוד אות ג"ה שבה"ל דנכנסה לחופה ונבעלה, הוא פשוט, דהא הוה לראשון סוטה לצועל, ולשני סוטה לבעל, והדין בנכנסה לחופה ולא נבעלה, ג"כ פשוט, דלה אין שייך לקנוס, דמה קעצדה, דהא לא היה לה כלל לידע מזה"ל, והא דמגרש הראשון ונושא השני, ולא אמרין שיגרש השני וישא הראשון, הטעם הוא דהוה כמו צו"ל עליה קול שנתקדשה לזה וקיבלה קדושין מאחר, כדביארתי בפ"ד אות תי"ד ותע"ז.

ה. וכשהביא השני רק עד אחד. בהמקנה קו"ל כתב דמשמע צרי"ן [כ"ל בזה"ל ג'] שם הביא השני עמו [רק] ע"ל המסויי

ד) כונתו, דאף שלענין הלך בעלה למדה"י ובאו ואמרו לה מת בעלך ונשאת ואח"כ בא בעלה, תצא מזה ומזה אפילו כשלא נבעלה לשני, כמ"ש הרמ"א בסי' וי"ז סעיף ג' [וע"ש באוצה"פ], היינו משום ששם שייך לקנוסה, משא"כ כאן. וע"י באוצה"פ כרך י"א ס"י ל"א סקל"א.

ח"ו"א דאפילו לא כנסה ממש אלא כיון שהתירוה ליכנס ככנסה דמי:

באר הגולה

האשה

ח"ו"א דאפילו לא כנסה ממש אלא כיון שהתירוה ליכנס ככנסה דמי:
ח"ו"א דאפילו לא כנסה ממש אלא כיון שהתירוה ליכנס ככנסה דמי:
ח"ו"א דאפילו לא כנסה ממש אלא כיון שהתירוה ליכנס ככנסה דמי:

הפוסקים

ס"ק קה אות ז—ס"ק קו

אוצר

קפ"ז סק"ד, וא"כ כ"ג כאן, הרי השני באומר אני קדשתיך נאמן כשנים, כמו הראשון שאמר אני קדשתיך וכנסה, לכן לא הביאו הרשב"א והר"ן ראייה מבימות ק"י, משום דלא דמי לשם, והולכנו להביא ראייה מבימות, דכמו שבצויה מכיון שהותרה ע"י דבורה שאמרה נשיתי וטובה אני, הוחזקה שלא נעמאה בשיתיה, ולא הוי כאילו צאו העדים קודם אמירתה, אע"ג שאם צאו העדים קודם שהתירוה הוי כמו צאו קודם אמירתה, ואינה נאמנת משום הפס שאמר הוא הפס שהתיר, וצ"ע דהיינו משום דמכיון שהתירוה, הוי כאילו נתחזקה דאע"ג שבצויה טובה היא, א"כ כ"ג כאן אם נשאת לזה עפ"י דבורה שאמר אני קדשתיך, הוי כמו נתחזקה עפ"י עדים, ואין השני נאמן להוליא מהחזקה כו', ומש"ה צע"ק דוקא כנסה או התירוה להנשא.

ויש שפקפקו בדין זה. צע"ק ארו"ס סק"ס כתב שיש לפקפק על ראיית הרשב"א ממ"ש שבצויה כיון שהתירוה להנשא כו', ד"ל שבצויה הקילו, דהרי לא מיירי שם צעדי עומאה אלא צעדי שביה, ואכתי מנלן להקל בזה"ל, ואע"ג שגם צעדות אשה שמת צעלה אמרינן [ביצמות ק"י צ'] שבהתירוה להנשא עפ"י העד ואח"כ צא עד אחר ואמר לא מת, לא תלא מהתירה הראשון, משום דכל מקום שהאמינה תורה ע"ה הרי הוא כשנים, ואין דבריו של אחד במקום שנים, החם יש לו דין עד, משא"כ זה שאומר אני קדשתיך, אין לו דין עד, דהרי הוא נוגע צעדותו, ואין לומר בזה שיהיה כשני עדים, דעד דהרי התוס' בכתובות כ"ב צ' ד"ה אין, כתבו צדד שנינו דיינה דעולא דכל מקום שהאמינה תורה ע"ה כו', מיירי אפילו בצד צדד אחת, כל שהוא נאמן מדאורייתא, וא"כ תקשי לעולא ממ"ש בצרייתא בקדושין ס"ג צ' כנסה וצא אחד ואמר אני קדשתיך לא כל הימנו לאוסרה עליו, דמוכח מזה, דאילו צא השני קודם שכנסה הראשון מויליאים מידו, ואמאי הרי אילו צא הראשון לבדו, היה נאמן מדאורייתא לכנס, א"כ אפילו בשלא התירוה להנשא, נמי נאמר שאם כנסה אין מויליאים ממנו, אלא ודאי דשאי הכא, דאע"ג שהוא נאמן, מ"מ אין לו דין עד, רק הוא הצע"ד עצמו, וא"כ הרי י"ל שהתירוה להנשא נמי לא מהני, ובעינן דוקא כנסה ממש, ועוד דגם צעדות אשה אמרינן בכתובות שם שלכתחילה לא תנשא משום לזות שפתיים, וכ"כ דעת כל הפוסקים להלכה, זולת דעת הרמב"ם, כמבואר בסי' י"ז סעיף ל"ז [ועי' באו"ה פ"ס שם], א"כ היה לו להרשב"א לצר דעכ"פ לא תנשא לכתחילה, ולא מהני התירוה להנשא שלא תלא מהתירה הראשון, אלא שאם נשאת [אחרי שצא השני] לא תלא, וי"ע ח. ובתפלת

ושנים נאמנים יותר מאחד, או משום שמעמידים אותה בחזקה הראשונה שכתבה בחזקה א"ה, משא"כ צדד שלנו, שאין שום חזקה לאיסור, דהא לאחד לא נאסרה מעולם והוא אומר שהוא הוא שלא נאסרה עליו מעולם, לכן יכולה לסמוך עליו אף נגד השנים אם אין לזה נוקפה, אבל אם לזה נוקפה י"ל שתלא כיון שהם שנים נגד האחד שיש להם נאמנות להכחיש אחד אף במקום שנאמן מן התורה כמו בסוטה כו', וכדבר לריך תלמוד.

ח. כשנתן לה גט ואיש אחר כנסה, ואח"כ בא אחד והכחישו. ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דרי"א ג' כתב דגם כשנתן לה גט, ונשאת, ואח"כ צא אחד והכחישו, כיון שסמכה עצמה על החזקה שאין אדם חוטא ולא לו, לכן אינה יולדת מבעלה, אף שאינם יודעים בצירור, דכיון שצעת שכנסה כנסה בהיתר גמור, שוב אין האחד נאמן לאוסרה. ובהגה שם הוסיף דאף שכן נראה, אבל לא מאלו שם גילוי דעת בזה בצדוהו הראשונים, וי"ע למעשה.

קו. וי"א דאפילו לא כנסה ממש וכו'. כ"כ ברשב"א ור"ן, והביאו ראייה ממ"ש בכתובות כ"ג א' גבי מה דתנן אם משנשאת צאו עדים שנשצית ה"ז לא תלא, לא נשאת נשאת ממש, אלא כל שהתירוה להנשא אע"פ שלא נשאת, ומאי לא תלא לא תלא מהתירה הראשון. וכ"כ במ"מ פ"ע דלישות ה"ג. גם בלבוש כתב ש"ה דכיון שהתירוה ליכנס ככנסה דמי, ואין אחר יכול לחזור ולהאסרה עליו.

ובמלאת אבן כתב דלכאורה תמוה למי לא הביאו הרשב"א והר"ן ראייה מאלו ענין צע"ק מעדות אשה ביצמות ק"י צ' דבמה דתנן עד אומר מת ונשאת וצא אחד ואמר לא מת ה"ז לא תלא, מוקי בגמ' דה"ק שאם התירוה להנשא לא תלא מהתירה הראשון ח. ועוד תמוה למי לריך כאן התירוה להנשא, לפי"מ שחילקו התוס' שם דדוקא צדד שאינו נאמן אלא מדרבנן, צע"ק התירוה להנשא דוקא, אבל צדד שנאמן מדאורייתא, אפילו הוכח שלא נעשה מעשה עפ"י הראשון אין השני נאמן, א"כ כאן שנאמן מדאורייתא כמ"ש הר"ן בסוגיין דלא דמי לעדות אשה משום שמעמידה בחזקה, א"כ למי צע"ק התירוה להנשא, ונראה בזה עפ"י מש"כ הש"ך בחו"מ סי' פ"ז סק"י דלא אמרינן הוי כלל דכל מקום שהאמינה תורה ע"ה הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים, אלא היכא שהראשון נאמן כשנים ולא השני, כמו בסוטה ועדות אשה כו', משא"כ גבי שבוטה, להסבירים דכמו שנאמן ע"ה לחייב שבוטה כן נאמן לפטור משבוטה, בזה לא אמרינן הוי כלל דכל מקום שהאמינה תורה כו' ע"ש ובש"ך יו"ד סי'

ח. גם בחזון איש סי' נ"ט אות כ"ג תמה כן. ועי' בפרישה אות ל"ט דאחר שהביא ראייה משבוטה, הוסיף גם ראייה זו. וע"ע בעצי ארו"ס דלהלן ובתערה ו'.

ו. ועי' גם בהמקנה קדושין ס"ג ב' שתמה על הרשב"א, מה ענין שבויה לכאן, דהתם היא נאמנת מטעם מגו, וכתב דלולא דבריו היה נראה שזה דומה ממש למ"ש ביבמות ק"י שבהתירוה להנשא עפ"י העד שאמר מת ואח"כ בא אחד ואמר לא מת לא תצא מהתירה הראשון, אלא דלפ"י צ"ע דהא אמרינן בכתובות כ"ב שלכתחילה לא תנשא משום לזות שפתיים, והכי קי"ל, א"כ י"ל דמשו"ה נקט בברייתא דקדושין דוקא כנסה, ובקריא הוסיף שהיה אפשר לומר דמש"כ הרשב"א שכנסה לאו דוקא, ר"ל דלאו דוקא שכנסה קודם שבא השני, אלא אפילו אם כנסה אחר שבא השני, כיון שהתירוה בתחילה, עומדת בהיתרה ולא תצא ממנו, אבל לכתחילה י"ל שלא תנשא לו, אך מדממה לה הרשב"א לאומרת נשכית וטוהרה אני ואח"כ

באו עדים שנשכית, משמע דס"ל שמוותרת כאן לכתחילה [כמו שמוותרת בנשכית], ואפשר לומר דכאן שאני, דמכיון שהשני נוגע בדבר, דהרי רוצה לכנסה, ליכא לזות שפתיים, ולפ"י י"ל דהא דנקט בברייתא כנסה ואח"כ בא השני הוא לרבותא דאף שבכ"ג אין השני נוגע, דהרי אסורה לו מטעם סוטה כמ"ש רי"ו [המובא בסק"ה אות ג'], אפ"ה אינו נאמן לאוסרה, אך לפ"מ שכתבתי לעיל דמכיון שהיא אנוסה, מותרת לשני [כמובא שם], צ"ל דלאו דוקא כנסה, וכמ"ש הרשב"א.

ובשובע שמחות לקדושין שם כתב שאפשר ליישב דברי הרשב"א עפ"מ שהקשה הירושלמי בבא אחד ואמר אני קדשתיך, אמאי נאמן לכנסה, הרי תנן המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו, ור"ל משום לזות שפתיים, ותירץ תמן הוחזקה א"ה בפני הכל, ברם הכא לא הוחזקה א"ה אלא בפני שנים כו', ופי' הר"ן כלומר אין זה אלא שמברר דבורו של האב, דשמה כשיבואו עדי הקדושין יאמרו שהוא קידשה,

באר הגולה

א סס צנרייטא

כד * האשה שאמרה קדשתי את עצמי ואיני יודעת למי ובא אחד ואמר אני קדשתיך נאמן ליתן לה גט להתירה לעלמא

אבל

אוצר

ס"ק קו—ס"ק קז אות ב

הפוסקים

הקילו משום שמן הדין נאמנת לומר לא נעמלתי בו, ורק משום חומר דכחונה החמירו, ובאופן זה לא החמירו בו, לכן לדעתי צרור הדבר שלא יכנסנה, ואם יכנסנה תלך, וזכרנו חס אינה חומרת צרי לי שאין לצי נוקפי, שקרוב הדבר לומר דכוח ספק תורה, כיון ששניהם הם בע"ד צד, אך עכ"ז אם חומרת [צרי לי] שאין לצי נוקפי, שגורא לה שדברי העד הראשון הם אמיתיים, אם כנסה צדאי גוונא שאמר דבריו קודם שהכחישו השני, ועתה לאחר שהשני הכחישו כנסה הראשון, נראה שאין ציכלתנו באופן זה לכפותו להוציאה, והדבר לריך תלמוד, שבאופן זה אינא לסמוך על דעתי לצד, משום שיכול להיות חשש גט מעושה שלא בדיון, ומדברי הרשב"א נראה. ס"ל דאף צדאי צדאי ועבר האחד וכנסה קודם שיגרשנה חברו, כוח איסור דרבנן, ואף שלי נראה דכוח איסור תורה, עכ"ז יראתי לעשות מעשה לסתור דברי הרשב"א צדא כל עוד שאין לי ראייה צרורה נגדם מהצדלי או מהירושלמי.

סעיף כד. קז. נאמן ליתן לה גט. א. לשון השו"ע הוא מהרמב"ם פ"ט דאישות ה"ד. וכ"כ הטור. וכתב צמ"מ שבמקור הוא צנרייטא קדושין ס"ג צ"א.

ומעם דין זה, כתב צפרישה אות מ', משום שאין אדם חוטא ולא לו. [והוא עפ"י הגמ' בקדושין שם, אליבא דרב דס"ל שבאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתי וצד אחד ואמר אני קדשתי, אינו נאמן לכנוס, ואעפ"י הוא נאמן ליתן גט, שטעמו הוא משום שאין אדם חוטא ולא לו].

ב. אם נאמן ליתן לה גט אפילו כשרצה בתחילה לכונסה. ע"י צעזע המלך פ"ט דאישות ה"ב, דממש"כ הריב"ז צ"א ב צבוגין דאע"פ שהוא מתחילה לכונסה נתכונן, ועל דעת לכונסה אחר כן, מ"מ כיון דמודיעין ליה צדא הכי שאינו כונסה, ועומד דצדור ונותן גט, אלמלא דקושטא קאמר לא הוה מחזיק שקריה למיתן גיטא, דשרי לה לעלמא שלא בדיון, וחוטא ולא לו עכ"ל [וכע"ז כתב הר"ן צבוגין]. מצואר להדיא דס"ל דלא חיישינן דלאחזוקי שקריה הוא דעבד, מיכו ממשי"כ השיטה לא נודע למי צבוגין, שאם אמר קדשתי ואכנסנה, אף ליתן גט אינו נאמן, דמאחר שצדא לכנוס מתחילה, ולא מהימנינן ליה, דאימא יצרו תקפו, השתא כי יכיצ גיטא לאחזוקי צעטותיה הוא דעבד, מצואר דס"ל דחיישינן דלאחזוקי שקריה הוא דעבד, ומ"מ מהרמב"ם והטור וכל הפוסקים שפסקו [לענין האשה שאמרה נתקדשתי בו] הא נאמן ליתן גט צסתמא, מצואר דס"ל דלא חיישינן דלאחזוקי שקריה הוא דעבד ע"ש. [וע"ע להלן אות ע"].

ובנודע בשעריים ח"א סי' כ"ח, צנידון אשה שנשאת לאחר, ואח"כ צגד צד ולא נודע מקומו, וכעבור י"ז שנה צד אחד ואמר שהוא צעלה, וראה לכונסה, ואח"כ גירשה, צדיא מהר"ן והריב"ז צ"ל

ובתפארת יעקב סק"א כתב דמה שהציא הרשב"א ראייה משצויה אין דמיונו עולה ופה, דכתם שאני, משום שהעדים צדאו קודם שנשאת [ואמרו שנשצית] אינם כותרים הכיתה, דהרי הכיתה הוא שהיא טכורה, ולא שלא נשצית, דהרי הודתה שנשצית, ובעדים לא העידו שאיננה טכורה, אצל כאן שהשני צדא ואמר אני קדשתי כותר לגמרי היתר של הראשון, דהרי ח"א הוא, לכן [י"ל] כל שלא כנס אינו כונס, וצ"ע.

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דר"י ע"א כתב דנראה שבחתימה להנשא וקודם שכנסה צד אחר ואמר אני קדשתי, והאז אינו יודע כלל, לריכב גט מאחד, ואם תנשא להאחד קודם שיתן לה השני גט תלך, וצואר שם ציד דוד אות י"א, דאף שהרשב"א ס"ל שבחתימה להנשא הוה כמו כנסה ואין מוציאים מידו [אם כנסה עכשיו], ואפשר דס"ל שגם מותרת להנשא לו, דהרי מדמה זה לדיון שצויה דקו"ל שם שלא תלך מהיתרה הראשון ומותרת לכהונה, מ"מ לדעתי הדיון הזה אינו מחזור, דלא דמי לשצויה ולעד מיתת הצעל דסמכין על מה שבחתימה, משום דשם יש להעד נאמנות כשנים, דהרי הוא ענין שריך שני עדים, ורק שחכמים האמינו צדא את האחד מחמת צירוף דייקא ומכח צדא וכדומה, ולכן כשצדא קודם שצדא המכחישו ונתקבלו דבריו כשנים, שוב אין האחר נאמן להכחישו, משא"כ כאן שנאמנותו אינה כשנים ואין ע"ז שום תורת עדות, אלא דמכיון שהוא ענין של ענינו בו, וגם לא נתחזק לא"א גמורה אלא עפ"י האז שאין סוקלים על ידו, וגם אינו עוקר שום דבר מחזקתו, לכן סמכין על החזקה דמירתת לשקר צפני האז, וזו החזקה צעמא יש גם להשני המכחישו, לכן מכיון שהוכחש קודם שנים, והשני הוא כמותו, לא שייך לומר צדא כל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד צמקום שנים, וכמ"ש הריב"ז צ"א שהוצא צנמוק"י פ"י דיצמות, דדוקא צעדות דבר שצערות דצעין שנים, והאמינוהו לזה כשנים [אמרין אין דבריו של אחד צמקום שנים], אצל צאיסור דעלמא דסגי צדא, מכיון שלא האמינוהו אלא כחד, כי תלך אחרינא ואכחשיה הוה הכחשה כחד לגבי חד עכ"ל, וא"כ נידון שלנו ג"כ לא עדיף מאיסורין דלא שייך לומר צדא כל מקום שהאמינה תורה בו, ועוד דכאן שאין זה כלל יצין עדות, דהרי אף שמכחשים זא"ז צב"א, עכ"ז למה שאינם מכחשים נאמנים, וא"כ מה שייכות לכת אחת או לאח"י צדא, והך דכחוצות גבי שצויה דאמרין שנאמנת קודם שיצאו עדים, ולא איכפת לנו מה שצדאו אח"כ עדי שצויה, שם הא לא הוה הכחשה כלל אח"כ, רק שאם צתחילה צדאו עדי שצויה, לא היתה נאמנת, ומכיון שאמרה צעטה שהיתה נאמנת, לא הפסידה נאמנותה כיון שלא נתכחשה צדצריה, משא"כ כאן הא הראשון מתכחש עתה ע"י השני שהוא ג"כ כצב"ד מהמעשה, וצמה עדיפא נאמנות הראשון יותר מהשני שלא יחשו להכחש לו כל עוד שלא כנסה, ועוד שצצויה

ולפ"ז א"ש דברי הרשב"א, דמכיון דגם מעיקרא כשבא אחד לבד ואמר אני קדשתי, יש חשש דלוות שפתים, ואפ"ה היתירה ב"ד, לכן אפילו כשבא אח"כ אחר ואמר אני קדשתי, לא תצא מהיתרה הראשון, ואין חוששין ללוות שפתים, דכמו שלענין איסור שבויה, כיון שהיתירה לא תצא מהיתרה הראשון, ה"נ כאן כיון שכבר היתירה גם מחשש דלוות שפתים, לא תצא מהיתרה הראשון, ותנשא לכתחילה, ולא דמי להיתירה להנשא עפ"י העד שאמר מת בו, שלא תנשא לכתחילה, משום דשם אע"ג שהיתירה, היינו לענין גוף איסור א"א, אבל לא היתירה עדיין מחשש דלוות שפתים, כיון

דאכתי לא היה כלל חשש זה, וכשבא אח"כ העד שאומר לא מת, נתחדש חשש דלוות שפתים, משא"כ כאן.

(א) וע"י ברבינו ירוחם נכ"ב ח"ב, שהביא דין זה בשם הרמ"ה. ותמה עליו בישא ברכה דע"ט א', למה הוצרך לכתוב זה בשם הרמ"ה, והלא זה מבואר בברייתא הנ"ל.

(ב) הריב"ב א והר"ן והשיטה לא נודע למי דלהלן, כתבו כך לענין האב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי, ובא אחד ואמר אני קדשתי, אליבא דמ"ד שנאמן ליתן גט ואינו נאמן לכנוס.

אוצר

ש"ק קו אות ב-ח

הפוסקים

אפילו באיסורין כמבואר ביו"ד סי' קכ"ז ש"ך סק"כ, ח"כ ח"כ ש"ע נאמן נחקדשתי ואינו יודעת למי כמ"ש הר"ן דלא דיינינן הכא להך שאין דבר שבערוכ פחות משנים [כמובא בסק"ק אות א'], מ"מ הלא היבא שאינו נאמן ח"כ באיסורין, גם כאן אינו נאמן, ומ"מ י"ל שאין להחמיר בנ"ד משום זה, דכא אמר לפנינו שזה ה"כ מחמת אונס כו', ואף שמבואר ביו"ד סי' רל"ב ש"ך סק"כ, שאינו נאמן לומר ששבעתו היתה באונס, ה"כ הטעם שם הוא משום שאונס לא שכיח, אבל בנ"ד מלוי הוא, ואף מספיקא מצעי לן לדון ולתלות שכיח באונס, וכעין מה שהוכיח בתפלות שור יו"ד סי' ז' סק"ז בספק אם לתאבון או להכעיס, מגיעין מ"ז, דתלינן לתאבון, דאף דאיתרע חזקת כשרות, מ"מ מוקמינן ליה על חזקת כשרות כמה שאפשר ע"ש, וכ"ש בספק אם באונס או ברצון, וח"כ מכין דהיבא שכיח עוזב דת באונס, ה"כ נאמן באיסורין על של אחרים, כמבואר ביו"ד סי' קכ"ד סעיף ע', לכן ה"כ כאן כיון דלענין ליתן גט דיינינן ליה דדינו כמו כל איסורים שנאמן על של אחרים.

ה. כשיש סתירה בין האשה להאיש, בשם המקדש. ע"י צעין ילחק סי' ס', דאחר שכתב בנידון שנאמן ליתן לה גט [וכמובא ב"א אות ז'], כתב ב"א ז', דאף שבנ"ד יש הכחש בשם הכעל, [שהאשה אמרה ששם בעלה היה שמואל שכנא, והאיש הזה אמר ששמו שמואל מתחלת התשובה], מ"מ הלא ידוע מש"כ בתפלות הר"ן סי' ל"ג ה' וכו"ד ב"א סי' ע"א כע"ז שזכו דבר העשוי להשתנות.

ו. כשקיבל כסף בעבור נתינת הגט. ע"י צעין ש"ע סי' כ"ח אות ג' והנ"ל, מה שהאריך לדון אם מותרת לעלמא גם כשקיבל כסף בעבור נתינת הגט, או דאסורה משום שצאופן זה לא שייכת החזקה שאין אדם חוטא ולא לו, ואם נימא דאסורה, אם היינו רק להתחיל או דאפילו דדיעבד מולאיס אותה. וע"ע בסק"ע"א אות א'.

ז. כשנשאת ואחרי ששהתה זמן-מה עם בעלה הלך בסנה, ואחר זמן רב בא אחד ואמר שהוא בעלה, והיא לא הכירה. ע"י צעין ש"ע סי' כ"ח אות ל"א, שכתב בנידון אשה שנשאת ולאחר ששה שבועות הלך בעלה ממנה ולא נודע מקומו, ואחר י"ז שנה בא איש אחד ואמר שהוא בעלה, והיא לא הכירה, דלא מלאנו בגמ' שנאמן ליתן גט אלא באומרת נחקדשתי ואינו יודעת למי נחקדשתי, ד"ל שלא היתה עמו שום זמן, [ולכן אינה מכירה את זה שצא ואמר אני קדשתיה], אבל בנשאת ואינה יודעת למי, לא מלאנו, דיש ריעותא גדולה בזה, דא"כ אפשר שהיה ע"ס בעלה במשך זמן ולא תכיר אותו [עכשיו] בתנועותיו ורמזותיו, וצ"ע כי בנ"ד יש כמה דברים מוכחים שענין מרומה הוא. וע"ע דרך המלך פ"ע דאישות ב"ב.

ח. כשבתחילה אמר שאינו בעלה, ואח"כ חודה שהוא בעלה ונתן אמתלא. צעין ילחק סי' ס"ד, בנידון ב"ל, כתב דמכין שנתן אמתלא לדבריו, דמה שכתב בתחילה היינו לפי שהיה ירא שמא תצטע ממנו כמה תביעות, הרי מלאנו בחו"מ סי' מ"ז סעיף א' דכשאמר בתחילה על שער שצידו שהוא אמנה, ונתן אח"כ אמתלא שאמר כן לפי שהתכוון לדמות בעל חובו, נאמן באמתלא זו, ח"כ ה"כ כאן, ח"כ שמקודם שו"א חנפיה חתכה דאיסורא, מ"מ עכשיו שחזר צו ונתן אמתלא שבתחילה התכוון כדי להפטר ממנה, ודאי ה"כ אמתלא עובד ונאמן, ואף שכתב יצמות ק"ח א' ד"ה סד"א, לפי דברי מהרש"א שם, מבואר דאמתלא לא מהני רק לדון בשחוקה מתחילה ועד סוף, אבל לא להתיר ע"י הדבור השני, כמ"ש בשו"ת רעק"א סי' פ"ה, וב"כ בחמדת שלמה סי' ל"ז, מ"מ מחו"מ סי' מ"ז הג"ל מוכח דלא כדבריהם, ודברי מהרש"א אינם מוכרחים בכוונת הכוס דיצמות הג"ל כו', לכן יש לנו להתיר ע"י הגט שקיבלה ממנו כו'. וסיים, דאף שיחזור עכשיו ויערער אחר שנתן הגט, ג"כ אינו נאמן אחר שהחזיקה

[הג"ל], דאף אם בא מתחילה אדעתא דלכונסה נאמן ליתן גט, וכתב דאף שבשיטה לא נודע למי [הג"ל] ס"ל דצ"ד אינש להחזיק דבורו, דעת יחידאם היא, ולא קו"ל בותיה, ויש להביא ראיות ברורות לזה, אך הוא למותר, דמכין שהטוש"ע סתמו בדברים, משמע דכלל גווני נאמן ליתן גט. [אלא שבנידון כתב ח"כ מטעם אחר שהיה שם, שאינו נאמן אפילו ליתן גט, וכמובא להלן בסמוך]. וכן פסק במשפחא דרבנותא (בחלק החדושים של הרמ"ר אלפאסי) דף ק"י עור ז'.

ובן בעין יצחק סי' ס', בנידון כעין זה, כתב ב"א ח', דמשמע מכל הפוסקים דאף ב"א מתחילה על מנת לכונסה, ג"כ נאמן ליתן גט, ושם בשער המלך [הג"ל] ח"כ שהביא שהשיטה לא נודע למי לא ס"ל כן, מ"מ הכריע בשיטת הפוסקים שאינם מחלקים בזה. [גם בחו"מ סי' ט' אות ד' כתב בחו"ד, שמסתמית השו"ע מבואר דכלל גווני נאמן ליתן גט ולא חיישין שמא להחזיק דבורו עבד].

והוסף ב"א ח', דבנידון יש להתיר אפילו חליבא דהסבורים דהיבא שצא מתחילה על מנת לכונסה אינו נאמן ליתן גט, משום דנראה שיעקר טעם הדין שאינו נאמן לכונס, הוא משום שיש ריעותא כמה שאומרת שאינה יודעת ואינה מכירה אותו אפילו עכשיו שמכיר לה שקידשה א, לכן בנ"ד כיון שעברו כמה שנים מימי חרפו ובורא נשתנה פרנאף פניו, הרי אין כאן ריעותא זו, וכמ"ש בכתובות כ"ז ז' וב"מ ל"ט ז' שאמר ליה שפיר קאמר לך לא ידענא לך משום שינא בלא חתימת זקן וצא בחתימת זקן, וי"ל שלא החמירו חז"ל בכה"ג, לכן י"ל דאף לשיטת הסבורים הג"ל, מ"מ כיון שבנ"ד נאמן לכונס, לכן ממילא נאמן גם ליתן גט.

ועיין בנוגע בשערי הג"ל, שסיים, דמיהו בנידון יש לחוש שלא יוכל לפטור בגט, דכיון דמיד שאמר שהיה אשחו, כושיבו שומר אללו שלא להניח אותו לילך משם ולהשאירה עגונה, ח"כ י"ל שמתחילה אמר כן מחמת שר"ה לכונסה, או מחמת חימוד ממנו, ואח"כ כיון שראה שהשיבו שומר אללו, היה ירא לנפשו לחזור מדבריו כו', ועד כאן לא אמרין דלא עבד אינש להחזיק בדבוריה, אלא היבא שאינו ירא משום אדם, ע"ז אמרין שאם לא אמר תחילה אלא מחמת שילדו תקפו, ח"כ עכשיו שלא הניחו אותו לכונסה, יש לו להשתמע, ומא לו ליתן גט, משא"כ בנ"ד ד"ל שמחמת ביעותותא נתן הגט, וצ"ע לפי מה שהוכיח כן בסוף, דמיד כשצא לעיר אחרת, אמר שגירש אשה זרה לו, ח"כ י"ל ש"ע ה"כ ה"כ סומך שצבאו לעיר אחרת ויגלה את הדבר וכו'.

ג. אם נאמן ליתן גט, כשקדושו היו באיסור חדר"ג. צעין ילחק סי' ס' אות א', אחר שכתב בנידון [המובא ב"א הקודם] שנאמן ליתן לה גט כמ"ש השו"ע כאן, כתב עוד דאף שיש [לכאורה] לחוש בנ"ד, דמכין שהיה לו אז [בעת הקדושים] אשה אחרת, ח"כ זה ה"כ בגדר אין אדם משים עולמו רשע [משום שעבר על חדר"ג], אין לחוש לזה, דהרי כתבו החוס' ב"מ ג' ז' ד"ה מה אם ובכריתות י"ב א' ד"ה או, דהיבא ש"ל שטושה תשובה ואינו רואה להביא חולין לעזרה, לא אמרין אין אדם משים עולמו רשע, ח"כ ה"כ כאן י"ל שרואה לישא אשה [אחרת] כיון שאשתו מתה כעת, וכדי שלא יעבור על חדר"ג אומר כן וכו'. וע"ע ב"א ח' בסמוך.

ד. אם נאמן ליתן גט כשהוא סומך באונס. צעין ילחק סי' ס', אחר שכתב בנידון שנאמן ליתן לה גט [וכמובא ב"א הקודם], כתב ב"א ח' ז' ח"כ יש לחוש בנ"ד, מחמת שהוא עוזב דת, שאינו נאמן

(ג) משמע מדבריו, שאם אמרה אח"כ שנוכרה שנתקדשה לפלוני, מותר לכונסה, וראה בזה להלן סק"ח אות ו'.

(ד) דברי הר"ן הובאו באוצה"פ סי' י"ז סק"ב אות קצ"ה. וע"ש באותיות שלאח"ז.

באר הגולה

ב שם ומפרש שם מפני
שהיא נחפסה עליו ופירש"י

תתראה צו ותכחיש את כל הנא לומר עוד אני הוא

ב אבל לא לכונסה

ואם

אוצר

ס"ק קו אות ה—ס"ק קח אות ג

הפוסקים

הרמב"ם שכתב מותרת לכל אדם חוץ ממנו, בוסוף, דחיישין
לבערמה, שמה עיניו נתן זה. ובזבול דברי הרמ"ם צ"י, ח"מ סקמ"א,
צ"ס סקמ"ט, ונחלת צ"י סקמ"ט. וכן פסקו בלבוש כאן, פסקי הלכות
(יד דוד) ח"ב דרי"א ע"ב, וערוך השולחן סעיף ע"ב.

אך ע"י בחדושי הרשב"א בסוגיון שכתב דנראין הדברים שאם
גירשה ורצה הוא לאחר זמן לכונסה, כונסה ואין צריך כלום,
דכיון שגירשה הרי אנו מחזיקים אותה בפנינו גמורה, וכשם שמתירים
אותה לשוק כך מתירים אותה לו, ואינו דומה להא דתנן ביצמות
[כ"ה ח'] המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם,
לא ישא את אשתו, דהתם בוחזקת ח"א, אבל כאן לא בוחזקה, שמה
כשיצאו עדים ואמרו שלזה נתקדשה, והא דתנן נמי התם חכם שאסר
את האשה נגדר על צעלה לא ישאנה, לא דמיא להא מהבוא עממה
גופיה, דכיון שהחזקה ח"א איכא רננה, דילמא כדי לישאנה אסרה
על צעלה, אבל הכא דאיכא למימר דהוא ניהו שקידשה, לא, ואע"ג
דמיא [בחולין מ"ד ב'] דן את הדין זוכה וחייב עובר ועומא אסר
והתיר וכן העדים שהעידו כולן רשאין ליקח, אבל אמרו חכמים ברחק
מן הכיעור כ"י, אפ"ה נראה דכולי הכי לא חשיד לומר קדשה כדי
שיגרשה וישאנה לבסוף, דמי יימר שתגשף לו, ואם תגשף לו דלמא
רמיא אנפשה ומדכר דאחר הוא, ושמה לא תחפה עליו, או דילמא
אחי מאן דקידשה ומייתי סבדי, וכולי הכי לא עבדי, דומה למא
שמינו שם [ביצמות כ"ו ח'] וכולן שנישאו לאחרים ונתאחרמלו או
נתגרשו מותרות להנשא להם, ואמרין עלה בירושלמי שם, לפי שאין
אדם מזוי לחטוא לאחר זמן כ"ל ח'. גם בחכמת שלמה כאן כתב שבדרי
הרמ"ם ה"ל אינם מוכרחים.

ג. כשאמר סימנים שהוא המקדש. צעין ילחק ס"י ס', צידון
שהאיש שאמר שהוא קידשה, והיא אינה מכירה אותו, אמר לה
סימן שכתב לו אז הכתובה פעם שנית משום טעות בשמו, שכתב צפעת
הראשונה שלום והיא לריק לכתוב שמואל, וכן אמר לה סימן שנתקדשה
לו אז שנית, והיא מודה לו ע"ז, כתב צאות ז"ט שיש לדון שהסימנים
האלו ביחד מלמדים להיות נחשבים לסימן מובהק, וכעין מ"ש בגיטין
כ"ז ב' דלא חיישין דילמא אחרמי שמה כשמה ועדים כעדים, וכמ"ש
כמה פוסקים שהרבה סימנים אמצעיים מלמדים להיות נחשבים לסימן
מובהק [ע"י זה בלח"פ ס"י י"ז ס"ק קל"ד], ואף שנאמר שכל
אחד בפני עצמו לא הוי דינו כמו סימן אמצעי, רק כמו סימן גרוע,
מ"מ י"ל שבהנמדות הרבה סימנים גרועים חשבו עכ"פ לסימן
אמצעי כ"י [וע"י זה ב"ס"ק ה"ל אות י"ד], וא"כ מכיון ששיעור
האחרונים הוי שבאוסורים שאינם של ערוה סמכין גם על סימן
אמצעי, כמובא במראות הוצאות ס"י י"ז סעיף כ"ד ובספרי צאר
ילחק ס"י ו', לכן צ"ל שיש סימן אמצעי, י"ל שנאמן אף לכונסה,
כיון דדינו כמו כל איסורים שאינם של ערוה, כמ"ש הר"ן דמהאי
טעמא ע"א נאמן זה, לכן ה"ה דסמכין זה על סימן אמצעי, ולא
מבטלי אס נחביר עפ"י עדים שהיו כל אלו הסימנים צאשה זו,
אלא אף אם לא נחביר עפ"י עדים, מ"מ כיון שהאשה אומרת שאמת
הם

לכל אדם חוץ ממנו. וע"י בעצי ארזים סק"א ופסקי הלכות הג"ל שתפסו
שמשקנת הרשב"א היא שמותרת לו אחר שיגרשה. וע"י בעינים למשפט
בסוגיון, שתמה על המ"מ והר"ן הג"ל שלא הזכירו שיטת הרשב"א בזה.
ואולי המ"מ והר"ן סוברים דמדהביא הרשב"א בסיום דבריו את דברי הרמב"ם,
משמע שביטל דעתו מפני דעת הרמב"ם.

שהחזקה במגורשת כדן ממנו, והיא מותרת להנשא. וע"י מ"ש"כ זה
בדרך המלך פ"ט דאישות ה"ב, ובנדע בשערים ח"א ס"י כ"ה אות
י"ג והלאה. [וע"י צנודע בשערים שם אות ב' ע' והלאה, ובס"י כ"ה,
ציידון כשבתחילה אמר שהוא צעלה ואח"כ חזר צו ונתן אמתלא].

ט. כשמת לפני שנתן גט. כתב בהמקנה קו"א כאן (ד"ה נאמן)
דממ"ש"כ הר"ן [במ"ש רב שבקדשתי את צתי ואינו יודע נמי
קדשתי וזה אחד ואמר אני קדשתי נאמן ליתן גט שאין אדם
חוטא ולא לו] דאע"פ שהוא לישא אותה הוי מתכוון תחילה, אפ"ה
כיון שהוא רוצה שאנו אוסרים אותה עליו, אם איתא שלא קידשה
הוי מודה בדבר עכ"ל, משמע לכאורה שאם לא גירשה, הלא שאחרי
שאמר אני קדשתי מת, אינו נאמן להתירה, ד"ל לישא אותה הוי
מתכוון, אך כבר כתבתי בחדושי [קדושין ס"ג ב', ד"ה תנן] שמשמע
נאמן ליתן גט משמע דאפילו אם לא נתן גט נאמן, מדלא אמר אם
נתן גט, ועוד דאפילו אם נתן גט י"ל [דמה שנתן גט הוא משום]
שאנו רוצה לחזור מדבריו הראשונים [ע"י זה לעיל אות ב'], כדאיתא
בבב"ב ח"מ ס"י כ"ה, דלכמה פוסקים, בהעיד שלא בפניו אינו נאמן
אח"כ להעיד בפניו, משום שאינו רוצה לחזור מדבריו הראשונים, הלא
העיקר הוא דמכיון דמסתמא יודע הוא שאינו נאמן לכונס, אמרין
דמסתמא לא נתכוון לישא אותה ה', וי"ע. וע"י צערוך השולחן סעיף
ע"ב, שהביא בפשיטות מהמקנה, דמה שהאמינוהו חכמים להתירה
בנתינת גט, ה"ה אם מת קודם נתינת הגט, שאין חילוק בזה. וע"י
להבין סק"ט אות ג'.

קח. אבל לא לכונסה. א. טעם הדין. כתב צ"י סק"כ צעט
דין זה, דחיישין שיועד הוא שמה מתפחה ותתלה צו [אף
שהוא יודעת שהוא משקר], ותכחיש את כל הנא לומר אני הוא.
והוא מהגמ' קדושין ס"ג ב' ורש"י שם. וכ"ה צ"י סקמ"ט. וצעין
ילחק ח"א ס"י ס' אות ג', אחר שהביא מהרשב"א [המובא ברמ"א
דלהבן] שאם כונסה אין מולאים מידו, כתב שצאמת דינו כמו כל
איסורין, דאף היכא שיצרו תוקפו נאמן, כמו צנדה וכו"ג, דכיון דלא
אסתחזק איסורא נאמן מן התורה ה', משום דכיון שיש צו צרי וחזקה
היתר, הדין נותן שנאמן, ועיקר הטעם בזה שאמרו שאינו נאמן
לכונס, י"ל דלכן החמירו חז"ל צוה כיון שיש ריעותא בזה שאומרה
שאינה יודעת ואינה מכירה אותו אף עכשיו שאומר ומזכיר לה
שקידשה, לכן משום ריעותא זו החמירו חז"ל ואמרו שלא יכנס כיון
דלא שייך לומר דמירתה. וע"י מהעין ילחק שם בסק"ז אות ב'.
וע"י צוית רען ח"ב ס"י ל"ד אות ז'. ובשאל ומשיב מהדו"ת ח"א
ס"י ג' ד"ה והנה לכאורה.

ב. אם מותר לו לישאנה אחר שגירשה. הרמב"ם צ"י דאישות
ה"ד כתב צ"ה"ל: נאמן ליתן גט ותכיר מותרת לכל אדם חוץ
ממנו. וכתב במ"מ שם הטעם, לפי שאם הייתה מותרת לו אחר הגט,
יש לחוש לקניינה, וכן עיקר. גם הר"ן בסוגיון, אחר שהביא מ"ש"כ

(ה) בחידושי שם כתב, דמה שאמר רב שנאמן ליתן גט, היינו שמודיעים
לו בתחילה, שאין עדותו מועילה אלא ליתן גט.

(ו) וכן מבואר בקרית ספר פ"ט דאישות במש"כ בזה"ל: אמרה נתקדשתי
ואני יודעת למי, ובא אחד ואמר אני קדשתי, נאמן מן התורה.

(ז) וע"י שסיים: "אבל הרמב"ם כתב, נאמן ליתן גט ותהיה מותרת

אוצר

ס"ק קח אות ג

הפוסקים

ועיין גם בהמקנה קדושין ס"ג ז' ד"ה מתני' קדשתי צחי, שכתב ש"ל דהא דהנן נותן גט ואחד כונס, היינו דוקא באב, דמירתת עפי שמא יכיר האב את הבטי, כדפירש רש"י, ויהא מוחזק בשקרן, משום שהאב נאמן כשאומר נזכרתי שקדשתי לפלוני כו', אבל באשה עצמה לא מירתת כולי האי, דאף אם תכיר את הבטי, לא תהיה נאמנת, דאפשר שאינה מכירה שום אחד מהם, ונתנה עיניה באחד מהם, ואף לפ"מ שכתבתי בחדושי כתובות כ"ב ח' בתוד"ה מנין, ש"ל שאף היא נאמנת לכנוס כשמכירה אותו מיד, דמכיון ששניהם אומרים צרי, אין כח בעדות הבטי לאוסרה, מ"מ י"ל דלא מירתת, משום שאין העולם מכיר בשקרן כ"כ, ומש"כ הב"ש דאפילו באומרת נתקדשתי וצאו שנים הם ראו אחד נותן גט ואחד כונס, ל"ע, שאין זה במשמעות הש"ס וכל הפוסקים מדלא הזכירו רבותא זו.

מיהו ע"ש להלן בד"ה ברש"י ד"ה נאמן לכנוס, שכתב דממש"כ רש"י שם וז"ל: האשה שקיבלה קדושין ואינה יודעת ממנו, וצא אחד ואמר אני קדשתי, לא מירתת, דיודע הוא שכתב מחפה עליו ותתראה זו, ותכחיש את כל הצא לומר עוד אני הוא עכ"ל, משמע דדוקא אחרי שיכנס לא מירתת שתכיר את הבטי [ודלתי תכחיש את כל הצא אחרי שיכנס, דל"כ תהיה אסורה גם לשני. מדבריו הקודמים], אבל אם צאו שניהם מיד, מירתת. וע"ע שם בקו"א כאן.

ובערור השלחן סעיף ע"ב, אחר שהביא מהב"ש הנ"ל, כתב ש"ע לדינא.

ו. כשאמרה אה"כ שנוכרה שלפלוני נתקדשה. ע"י בריטב"א קדושין ס"ג ז', דאחר שכתב דצאב שאמר נזכרתי שקדשתי לפלוני נאמן אפילו לכנוס, דהא ליכא טעמא דינרו חוקפו ואיכא טעמא שאין אדם חוטא ולא לו ומקלקל לבתו, כתב, אבל היא אינה נאמנת לעולם אלא לאסור לעצמה, שמא עיניה נתנה בו.

ועיין בצרכת יוסף סי' ל"ה, צנידון אשה שבעלה צגד צה והלך ממנה, ואחרי הרבה שנים אמרה על איש אחד שזכרה בעצמות עין שהוא בעלה, דאחר שזן דמכיון שאומרת צרי לי שהוא זה, נאמנת דלא חשידה למשקרת, וכנס שהוא אינו נאמן לומר אני הוא, היינו משום דצו לא שייך לומר דדייקא, מפני שהיא סוברת שהוא זה, משא"כ צו, מכיון שאומרת צרי שהוא זה נאמנת דדייקא כו', כתב דאף שהריטב"א [הג"ל] כתב דכשאמרה אח"כ נזכרתי למי נתקדשתי, אינה נאמנת, שאני החס, משום שאמרה תחילה איני יודעת למי נתקדשתי, משא"כ כשאמרה מתחילה שידעת אותו, רק דאזיל לעצמה, שפיר נאמנת לומר כי הוא זה, כיון שאין זה אלא צירור מי הוא שנתקדשה לו כו', וגם בגוף דברי הריטב"א יש להעיר ממש"כ הנמוקי פ"י דצ"ב (קט"ג א') צ"ש הריטב"א עצמו, במלוה שהוליא שער חוב, וטען הלוה שהוא פרוע, והמלוה אומר שאינו יודע, ואח"כ נזכר שאינו פרוע, חוזר וגובה צו, דמשום שאמר שאינו יודע לא נפסל השער לגמרי, אלא שלא היה יכול לגבות צו, דה"ה כאן משום שאמרה איני יודעת למי נתקדשתי לא נאסרה לגמרי רק שאינה ראויה לשום אחד בעולם מחמת ספק, ודוחק לומר דשאני החס שיש חזקה דשערך צירי מאי צעי, דמ"מ המלוה נוגע הוא כו', אך העיקר נראה לפרש, שהריטב"א בקדושין מייירי צע"כ כשצאו שנים ואמרו כל אחד ואחד אני קדשתי, שהדין נותן שאחד נותן גט ואחד כונס, (דאם לא מייירי כן, קשה במש"כ הריטב"א שהאב נאמן לומר שזכר איזהו, הלא גם בלי דברי האב אין קו"ל כצו אפי' דלגבי אב הבעל עצמו נאמן לכנוס, אבל כשצאו שנים שפיר אמר הריטב"א שהאב נאמן לומר שזכר איזהו, דבלא דברי האב אסור כל אחד מהם לכנוס עד שיתן הבטי גט), ואז היא אינה נאמנת לומר נזכרתי איזה הוא במקום הכחשה, אבל כשאין שום הכחשה, שפיר היא נאמנת מטעם דייקא וכו'. וע"ע צנין יתחק שהוצא לעיל סקק"ז אות ז', ונדע בשערים ח"ב סי' לו. כשנתקדשה

הם אלו הסימנים, ו"ל שמוחר לבונה, וכעין מש"כ בהפלאה כתובות כ"ב ח' בתוד"ה מנין, דהיכא שהאשה אומרת צרי נאמן האומר שקדשה אף לכנוס כיון ששניהם אומרים צרי, וה"ה צני"ד דמכיון שאומרת אמת הם אלו הסימנים, ונתבאר שפ"י אלו הסימנים צידד מותר לכנוס, א"כ הוי כמו שאומרת צרי, ומכיון ששניהם אומרים צרי נאמן לכנוס ג"כ, ובדלתי שאחרי שנסבה וגירשה מותרת לכל אחרי שהותרה לו כו', ולכן אף אם נימא כשיטת הסוברים דהיכא שצא על דעת לבונה אינו נאמן ליתן גט [ראה סקק"ז אות ז'], מ"מ שאני צני"ד שמוחרת ליכנס עפ"י אמירת צרי של שניהם, לכן בדלתי נאמן ליתן גט לכו"ע. אבל בזהו י' סיים, דלפי שצני"ד האיש הכוא הוא עוזב דת, ואינו נאמן על שלו אף באיסורים, כמבואר צני"ד סי' קכ"ז ש"ך סק"כ, לכן י"ל שאינו נאמן לכנוס, דאף ע"י אמירת סימנים הללו ג"כ לא סמכין על דבריו, משום שיש לחוש שמא היא אמרה לו את הסימנים האלו, וחיישין לקנויאל, כיון שהנחתו גלויה שאמר כן כדי לבונה, והוי כמו צכל דבר שלו שאין עוזב דת נאמן אף שצו צאונס, שוב ראיתי שאין לנרף כלל סימנים האלו להחירא [צני"ד], משום שיכול להיות שהוא היה שם צעת הנשואין שלה וראה שכתבו הכתובה צ' פעמים וכן שנתקדשה צ' פעמים, ולכן יודע הוא מהסימנים האלו.

ה. אם מותר לבנוס כשיש סיבה למה אינה מכירה אותו עכשיו. ע"י צנין יתחק שהוצא בסקק"ז אות ז'.

ה. כשבאו שנים וכל אחד אומר אני קדשתי, ורצו שאחד יתן גט ואחד יכנס. צ"ש סקמ"ט, אחר שכתב צעטס הדין שצאב אחד ואמר אני קדשתי אינו נאמן לבונה, משום דאף אם משקר י"ל שהוא מחפה עליו ואינה מכחישה, כתב מיהו אם שנים צאים וכל אחד אומר אני קדשתי, אם ראו אחד נותן גט ואחד כונס כמ"ש לעיל [בסעיף כ"ב], לענין האב שאמר קדשתי צחי ואינו יודע למי] ולא חיישין שהיא מחפה עליו ה. וצ"ע בקדושין סק"ג הביא ראויה להב"ש ע"ש. גם בדברי אליהו ד"ע ע"ב כתב שדברי הב"ש נכונים.

אבל בארץ צבי (ותאומי לצי) סקס"ד כתב דמש"כ הב"ש שגם כאן אם ראו אחד נותן גט ואחד כונס, כמו בסעיף כ"ב, והיינו משום דאירחותי מירתת, יש לדחות, דהרי פ"י רש"י צב"ה דאמרינן כיון דאיכא אחר צהדיה אירחותי מירתת, שמא יכיר האב שחצרו קידשה ולא הוא, ומשמע דגבי אשה שהיא מחפה עליו, י"ל דלא מירתת כלל אע"ג דאיכא אחר שמכחיש אותו, ודוקא כששניהם נותנים גט מותרת לעצמה, מטעם שאין אדם חוטא ולא לו, אבל אם רק אחד מהם נותן גט לא שייך אין אדם חוטא ולא לו כמ"ש הרשב"א והריטב"א ד"ל שסמך על הבטי כיון שעדיין אסורה מפני הבטי, וגם לא שייך כאן אירחותי מירתת וכנ"ל, משו"ה אף שאחד מהם נותן גט, אסורה לשני. וע"ע שם בתאומי לצי סק"ד.

גם בתפארת יעקב סק"ג כתב שדברי הב"ש תמוהים, דהרי דוקא באב י"ל שזה שכונס אם לא קידש היה מירתת כיון דאיכא אחר צהדיה, אבל צדידה שמא יודע הוא שהיא חפלה צו ולא צני, לכן אף שמשקר הוא כונס. ובאור חדש קדושין ס"ג ז' תמה ג"כ מנא ליה להב"ש לכתוב צפשיטות שגם צדידה כשצאו שנים אחד נותן גט ואחד כונס, דהלא י"ל צדידה אפילו כשצאו שנים בדרך עליה שתחפה עליו. וכן במלאת אפן כאן תמה על הב"ש.

ח. ובב"ש מהדו"ק כתב הטעם לזה, דהא לרב לעולם אינו נאמן לכנוס, ואפ"ה בשנים ס"ל אחד כונס, משום דמירתת שמא יכירו שהשני הוא המקדש, משו"ה אמרינן זה המקדש מסתמא הוא כונס, והמגרש הוא משקר ומתיירא, כן ה"ג מתיירא, ולא שייך מחפה עליו, דכיון דאיכא שנים, מסתמא תשא את המקדש.

באר הגולה

ג' ה"ה ס"ג צ"ג ג' צ"ס
הרש"ל וכו' כ"ה הר"ן צ"ס
מטעם שכן הספק אחר
לאוסרה ולהוציאה מתחתיו אל תוהו

ג' ואם כנסה אין מוציאין מידו [נח] (ואם יש עד אחד שהוא קדש מותר לנסה
לכתחילה) (ר"ן פ' האומר):

האב

ביאור הגר"א
[נח] ואם יש ע"א כו'.
כמש"ש אין אדם חוטא
כו' :

אוצר

ס"ק קח אות ז—ס"ק קי אות ג

הפוסקים

ובמהקנה קו"א כאן כתב בפשיטות, שנראה שאלו אחרי שכנסה זה
אחר ואמר אני קדשה, לא אמרין שהראשון הוא כשנים
כדקתני בצרייתא גבי קדשתי את בתי ואינו יודע למי קדשתי וזה
אחד ואמר אני קדשתי וכנסה, שאלו זה אחר ואמר אני קדשתי
לא כל הימנו לאוסרה עליו, דדוקא הכא שמועד לכנסה לכתחילה, אבל
כאן כיון שלא התיירא לו, וי"ל דלא כיו כשנים. גם בתפארת יעקב
סקנ"ג, כתב דנראה שזה, אם כנסה ואח"כ זה אחד ואמר אני
קדשתי, נאמן לאוסרה, כיון שכנסה שלא כדון.

ג. אם מותרת לעלמא כשמת אחרי שכנסה. כתב בהמקנה קו"א
כאן ד"ה ואם כנסה, דאף שלא נתבאר בדברי הרש"ל [כ"ל
צ"ח א'] אם מותרת לעלמא כשמת אחרי שכנסה, מ"מ משמע
שמוותרת, דמכיון שהיא אינה יודעת ואין אוסרים אותה עליה, ה"ה
דמותרת לעלמא כשמת, וי"ע. ועי' לעיל סקנ"ז אות ט'.

ק'. ואם יש עד אחד וכו'. א. הר"ן שם כתב בטעם, משום שאין
אדם חוטא ולא לו. ועי' צ"ח סקנ"ג שכתב בטעם, דמכיון
שהיא לא נתחזקה בזה איש מהני ע"א כמ"ש צו"ד סי' קכ"ז ט'
ועי' צ"ח סמוך.

ב. כשבאו שנים וכל אחד אומר אני קדשתיך ועד אחד מסייע
לאחד מהם. צריך השלחן סעיף ע"ב, אחר שכתב בטעם הדיון
דכשיש ע"א שהוא קדשה מותר לכנסה לכתחילה, דאע"ג שבמקום
חזקת איסור אין ע"א נאמן רק במה שזידו כמ"ש צו"ד סי' קכ"ז,
כאן אינו מוציאה מחזקתה, אלא שמזכיר בדבר, כיון, ולכן אם באו
שנים וכל אחד אומר אני קדשתי, אין ע"א נאמן לזכר, דע"א
בהכחשה לא כלום הוא.

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דרי"צ א' כתב שכשיש הכחשה,
שע"א אומר כדבריו שהוא קדשה, והעד השני אומר שלא
קדשה, אזי אם הכחשה היתה צבת אחרת, לא יכנס, ואם כנסה
תלא, ואם כנסה קודם שזה העד המכחש, הרי זו לא תלא, ואם
באו הרבה פסולי עדות להכחישו, עכ"ל נראה שאלו גם היא אומרת
כרי לי, ר"ל שאין לה נוקפה, הרי זו לא תלא.

ג. כשהעד הוא קרוב. צעין יחזק סי' ס"ד אות ו' כתב צידונו,
דמכיון שיש ע"א קרוב המעיד שזה האיש הוא צעלה, ומצוה
בסעיף זה שאלו יש ע"א מותר גם לכנסה, משום שע"א נאמן
באיסורין.

ובאמרות טהורות דף ס"ב טור ב', אחר שהביא מש"כ מהר"ט דשאני כאן
שזה נוגע בעדות הוא כו', הוסיף לתרץ, דהרי שם אע"ג שמותר לישאנה,
מ"מ משום הרחק מן הכיעור לא ישאנה כמ"ש התוס' שם, וא"כ אי מהתם,
הו"א דה"נ כאן לא ישאנה אפילו כשיש ע"א המסייעו, משום הרחק מן
הכיעור שיש חשש דשמא תחפה עליו, ומשו"ה אצטריך הר"ן לטעם שאין
אדם חוטא ולא לו, דלפי טעם זה שפיר דמי לישא אותה, ומה שהקשה
מהר"ט דאפילו זה שמעינן ממתני' כו', נראה לתרץ דאי מהתם י"ל דמה
שכונס שם אינו משום שהעד מסייעו אלא משום דמדורואים אנו שהאחר
עשה מעשה וגירשה ולא עמד בדברו כמו אידך שעמד בדברו, אמרין
שהגירושין מוכיחים שהוא לא קדשה ולכן ירא לכונסה ומשו"ה אנו מקיימים
דברי אידך ומתירים לו לכונסה, לכן אצטריך הר"ן לומר שכאן נאמן ע"א
משום שאין אדם חוטא ולא לו. ועי' מה שדן בדברי הר"ן, בגודע בשערים
ח"א סי' כ"א אות ג'.

(י) דברי הב"ש הובאו בסק"ב אות ב', ע"ש ביאור דבריו.

ז. בשנתקדשה ע"י שליח ואין השליח יודע למי קידשה.
עי' בהמקנה קו"א כאן, שכתב במש"כ הרמ"א שאלו יש ע"א שהוא
קדשה מותר לנסה לכתחילה, ולנאורה נראה דה"ה שנתקדשה
ע"י שליח, והשליח אינו יודע למי קידשה, [מותר המקדש לכנס,
משום] דמירתת שמא יכיר השליח אותו [שהוא אינו המקדש],
שאלו סברה לומר דדוקא נגד האב לא חליף, מיהו מדקאמר ברמ"א
ואם יש ע"א "שהוא קדשה" מותר לנסה לכתחילה, דמשמע אבל
אם העד מעיד שנתקדשה לאחר, ואינו מכירו, אינו נאמן, ולא אמרין
דמירתת שמא יכירו, משמע דדוקא נגד האב לא חליף, אבל נגד אחר
חליף, והא דקאמר בגמ' [גבי זה אומר אני קדשתי וזה אומר אני
קדשתי] כיון דאיכא אחר בהדיא מירתת, היינו שמא יכיר האב
שהאחר קדשה. ועי' לעיל סקנ"ח אות ז'.

קט. ואם כנסה אין מוציאין מידו. א. מקור ומעם דין זה.
עבא"ג, שמקורו ברש"ל שצו"ד במ"מ פ"ט דאישות ה"ד
וצר"ן, ומשום דמכיון שכן הספק אחר זה לאוסרה ולהוציאה מתחתיו,
אל תוהוה מספק.

ובברכת יוסף סי' ל"ה הוסיף בהסבר טעם דין זה, דהיינו משום
שהחשש שמא ילכו חוקפו ואינו מירתת, הוא רק חשש
דרבנן, דמן החורה הוא נאמן כמו כל ע"א שנאמן בדבר שצער
היכא דלא נתחזק איסורא, כמ"ש מהרי"ק שורש ע"ב ושאר פוסקים
כו', ומן החורה היכא שע"א נאמן, אפילו נוגע נאמן, לכן שפיר כתב
הרש"ל שאלו כנס אינו מוציא. ועי' צע"ח קדושין סקמ"ח וצו"ד
בשערים ח"א סי' כ"ח אות ג'.

וכתב בהמקנה קו"א כאן, דאף שהרש"ל עלמו ס"ל במה דאמרין
צעד שהעיד שמה צעלה שהוא לא ישאנה, שאלו כנס ויולד,
כיון שיש חשש ח"א, כמוצא צ"ח סי' י"ב סק"ג, עכ"ל דס"ל דכאן
קיל טפי, כיון שאין כאן חזקת ח"א, לכן אף דהיישין לילכו חוקפו,
מ"מ צדע"ד אין כופים אותו להוציא.

ב. ואם אחרי שכנסה בא אחר ואמר אני קדשתי. ציד דוד
(פסקי הלכות) ח"צ דרי"צ ע"א אות נ"ח כתב שיש להסתפק
בכנסה ואח"כ זה אחר ואמר אני קדשתי, אם מוציאים אותה עתה,
אחרי שגם כניסתה לא היתה צבית גמור, ועתה הא הוכחש מהשני,
ולע"ג למעשה.

(ט) ועי' בחדושי מהר"ט על הרי"ף שהקשה מה צריך לטעם זה, הרי
אף בגדולה מזו אמרו, דאפילו באתחוק איסורא ד"א סמכין על העד ועל
זה שבא לישאנה כדתנן ביבמות כ"ה ב' מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה
מפני שהוא ב"ד, והרי מיאון בפני שנים [כדאיתא שם בדף ק"א ב'], והו"ל
ע"א וזה שבא לישאנה, וכ"ש כאן שלא אתחוק איסורא, י"ל דשאני כאן
שזה נוגע בעדותו הוא, שאומר אני קדשתי, אבל שם בשעה שמעיד לא
נוגע בעדותו הוא, וליכא חשדא שמא עיניו נתן בה כיון שיש אחר עמו,
אבל כאן אינה ניתנת אלא עפ"י ע"א, אבל עדיין קשה דאפילו זה שמעינן
ממתני' דתנן [באב שאמר קדשתי בתי ואינו יודע למי קדשתי ובאו שנים
זה אומר אני קדשתי וזה אומר אני קדשתי] אם רצו אחד נותן גט ואחד
כונס, הרי דעפ"י האחד שאמר אני קדשתי ומגרשה אנו מתירים אותה
לשני, אע"פ שיש לחוש שמא בתחילה לעצמו התכוון, וכ"ש ע"א בעלמא
שאומר שלזה נתקדשה, וי"ל דאי משם, הו"א דדוקא באב שקידש בתו
סמכין ע"ז, אבל באשה עצמה לא, משום דבאשה יש לחוש יותר שמחפה.

ביאור הגר"א

[גט] דוקא כ"י. עמ"ש
בח"מ סי' פ"ב דיני
מגו:

כה ו האב שאמר על בתו בעודה קטנה או נערה קדשתיה וגרשתיה נאמן
לפוסלה מן הכהונה ה [גט] ודוקא שאמר גרשתיה תוך כדי דיבור לקדשתיה
אבל היכא שהוחזקה אשת איש על פיו אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתיה:
אם

באר הגולה

ד משנה שם דף ס"י ע"א
ה הר"ן שם וכ"כ רי"ו

אוצר

ס"ק קי אות ג—ס"ק קיב אות א

הפוסקים

קיב. ודוקא שאמר גרשתיה תוכ"ד לקדשתיה וכו'.
א. מקור הדין וטעמו והסוברים בן. עכ"ל"ג, שמקור
השו"ע הוא ברין וש"כ רבינו ירוחם. וברין שם הסבור, שלא הימניה
רחמנא בגירושין. ודברי רי"ו הם בנכ"כ ח"ה, וכתב בן זשם יש
מפרשים, שדוקא בתוכ"ד נאמן, שהפס שאמר הוא הפס שהתיר, אבל
כשאמר קדשתי בתי ולאחר שעה אמר גרשתיה אינו נאמן. ועיי' ביד
דוד (פסקי הלכות) ח"ב דקל"ו א' הגב ד' שהסביר במש"כ הר"ן
[וכשו"ע] דהיכא שהוחזקה א"א על פיו אינו נאמן לומר לאחר זמן
גרשתיה, ש"הוחזקה" הוא לאו דוקא, שאין הכוונה שהוחזקה עיי'
חזקה זו שלשים יום צעיר שהיא א"א, אלא הכוונה שהיך לאחכ"ד
הוחזקה בגרשתיה האב לא"א, כיון שיש לו נאמנות עיי', אף שאינו
נאמן עדיין לעונשין.

גם בריטב"א קדושין ס"ד א' כתב זשם רבו דדוקא כשאומר תוכ"ד
גרשתיה, נאמן, דהו"ל הפס שאמר הוא הפס שהתיר, אבל
לאחכ"ד אינו נאמן. וכ"כ הריעב"א דף מ"ג ב', דמה דאיתא
בירושלמי פ"ג דקדושין ה"ה גרשתי בתי, הקטנות בן זכ"ל כ"י, מיירי
באומר קדשתי וגרשתי בתוכ"ד, והפס שאמר הוא הפס שהתיר,
דלכ"כ אין האב האב נאמן להתיר את בתו.

והב"ש סקנ"א הסביר טעם הדין, דמשום דכשאמר קדשתי ואח"כ
אמר גרשתי אינו מפרש דבריו אלא אומר מילתא אחריתא
[לכן אינו דומה למש"כ השו"ע בסעיף כ' שנאמן לומר אפילו לאחר
זמן למי קידשה, משום דשם הוא מפרש דבריו הראשונים, משא"כ
כאן ב]. ואינו נאמן אלא מחמת מגו, משום אינו נאמן אלא בתוכ"ד,
שאז שייך לומר מגו שלא אמר כלום א, אבל אחכ"ד לא אמרין מגו שלא
היה אומר כלום, משום דהוה מגו מפרש, ומגו למפרע לא אמרין כמ"ש
הרא"ש בכתובות [פ"ג סי' י"ב], ולא דמי להא דקיי"ל [בב"ב פ"ט
ב'] שצדקוין תוכ"ד לאו כדבור הוא, דשם לא מיירי לענין מגו אלא
דכשהוה מקדש בפני עדים ואח"כ רוצה לחזור, אע"ג דבעלמא בתוכ"ד
יכול לחזור, מ"מ צדקוין אפילו בתוכ"ד אינו יכול לחזור, אבל ככה"ג
כשאומר דבר שסותר לדבריו הראשונים, נאמן הוא במגו אם הוא
בתוכ"ד, וכן מוכח לקמן סי' מ"ז סעיף ד' גבי אמרה נתקדשתי
ובתוכ"ד אמרה פנויה אני.

ועיין

של אחד במקום שנים, הקשו בתוס' שנאמן להאי דאמר נתגרשה במגו
דאי בעי שתק, ותיירצו שאין זה מגו, משום דשמא רוצה לפוסלה מהכהונה,
[א"כ ה"ה והוא הטעם שגם כאן אין זה מגו], וכתב דלכן נראה שהפס שאמר
הוא הפס שהתיר אינו בתורת מגו, והכוונה היא דהיכא שהאיסור בא
ממנו, הוא נאמן לסתור אותו בתוכ"ד, משא"כ שם שהאיסור אינו בא
מהעד הוה לחד, אלא גם מהעד השני, לכן אינו נידון בתורת הפס שאמר
הוא הפס שהתיר אלא בתורת מגו וכו'. ובתשובת הרמ"ד מדאמבראווא
בשובע שמחות סי' ד' כתב בן בכונת הב"ש ע"ש. ועיי' בתשובת המחבר
שם, ובשובע שמחות קדושין ס"ד א'. ובמלאת אבן כתב בכונת הב"ש,
דכשאמר גרשתיה בתוכ"ד, הותרה לעלמא ממג"פ, שאם התכוון לומר את
האמת, א"כ שפיר יש לו מגו, ואם התכוון רק לאוסרה לכהונה ומשו"ה
אין לו מגו, א"כ גם במה שאמר קדשתיה אינו נאמן, משום דלאוסרה
לכהונה לא הימניה רחמנא.

באיסורין, כיון שאין חזקה א"א בזה, וכמ"ש הר"ן, א"כ הרי כלל
הוא דהיכא שפ"א נאמן, ה"ה שער קרוב נאמן, וכמו באיסורין, ואף
שבנאמנות הבעל דבר בעלמו חילקו בין כלן לבין איסורין, דהא
באיסורין אף נוגע ובעל דבר נאמן, ואילו כאן כשאמר ואמר אני
קדשתיך אינו נאמן לכו"ס אלא ליתן גט, זהו מדרבנן משום חומרא
דא"א, אבל מה שלא מלאנו צפירות שהחמירו, אין לנו להחמיר, ולכן
ודאי שגם עד קרוב נאמן כאן.

טע"ף כה. קיא. האב שאמר כ"י נאמן לפוסלה מן הכהונה.
כתב זכ"ל שגם שג"ה בטעם דין זה, דאף שלא האמינה
התורה את האב על בתו לאוסרה, אלא שיכול לומר קדשתי, דכתיב
את בתי נתתי, והיא נאסרת ממילא על כל העולם, אבל לאוסרה
מחמת שאר איסורים, כגון שיאמר עליה שהיא גרושה או שהיתה
שבויה כדי לאוסרה על הכהנים לא האמינתו התורה, היינו דוקא
כשהיתה מוחזקת לא"א ובה האב לאחר זמן אפילו בעודה קטנה או
נערה ואמר שגירשה בעלה [עיי' בזה להלן ס"ק קי"ב], וכן כשאמר
נשנית ופדיתיה לא האמינתו התורה לפוסלה לכהונה [כמוצא
בעו"ש סי' ז' סעיף ח'], אבל אם בתוכ"ד אמר קדשתי וגרשתי,
נאמן ששאמר פסולה לכהונה, דמיד שאמר קדשתי, האמינתו התורה
לאוסרה על הכל בין לכהנים בין לישראלים, וכשאומר אח"כ גרשתי,
אינו אוסרה על הכהנים, אלא מתירה לישראלים, והוי דומיא דאומר
[קדשתי את בתי ואינו יודע למי, ואח"כ אמר] לאיש זה קדשתי,
שהותרה לזה ונשארה באיסורה על הכל [כמוצא בסעיף כ'], ה"כ
כאן הותרה לישראלים, והכהנים באיסוריהו קיימו. וכ"כ טעם זה
צפרישה אות מ"א. גם בהמקנה קדושין ס"ד א' ד"ה והנה, וצקו"א
כאן, כתב טעם זה, והוסיף דאפילו אם אמר קדשתי לפלוני וגרשתי
ומת אותו פלוני, אפ"ה אסורה לכהן, משום שנאמן במגו דאי צפי
היה אומר קדשתי וגרשתי ואינו יודע למי א, שאז היתה אסורה
לכהן לעולם כ"י, משא"כ כשאמר כדי דבור אמר גרשתי, שאינו נאמן
אפילו להתיר לעלמא, לכן אם אמר שקידשה לפלוני, ולאחכ"ד אמר
שגירשה ומת אותו פלוני, בזה באמת מותרת אפילו לכהן, דלא מהימן
האב לפוסלה. וכ"כ בבית מאיר סעיף כ"ז. ועיי' להלן ס"ק קע"ז אות
ו' והלכה לענין כשאמר קדשתי ואח"כ חזר בו.

א) בשובע שמחות לקדושין שם כתב שטעם זה צ"ע, דהרי כתבו
הפוסקים דמה דמדה במקצת אינו נאמן במגו דאיני יודע, היינו משום
שאין אדם עושה עצמו ברצון למסופק, ואם לפטור משבועה לא אמרין
מגו כזה, כ"ש דלא אמרין מגו כזה לאוסרה לכהן, ולכן נראה לומר שהטעם
הוא משום דאפילו ע"א נאמן לאסור כשאין חזקה היתר כנגדו כ"י, וא"כ
כאן מכיון שאמר קדשתיה וגרשתיה, ונאמן על הקדושין, ונסתלקה חזקה
היתר לכהן, כיון שבשעה שנתקדשה היתה אסורה לכהן, ממילא נאמן הוא
לומר שנתגרשה קודם שמת המקדש. ועיי' להלן ס"ק קי"ב אות ד'.

(ב) מערך השלחן סעיף ס"ט.

ג) בשבילי דוד סי' זה סקי' תמה על מש"כ הב"ש שנאמן בתוכ"ד
משום מגו, דהלא בכתובות כ"ב ב' גבי ע"א אומר נתגרשה וע"א אומר לא
נתגרשה, תרוייהו בא"א קמסהרי והאי דקאמר נתגרשה הו"ל חד ואין דבריו

אוצר

ס"ק קיב אות א—ב

הפוסקים

חמון הוחזק א"ל צפני הכל, כרם הכא לא הוחזק א"ל אלא צפני שנים, לכשיצואו שנים יאמרו זהו שקידש עכ"ל, דהרי יש להקשות איך אמר הירושלמי הכא לא הוחזק א"ל אלא צפני שנים, והרי הוחזק א"ל עפ"י אציה דהימניה רחמנא שנאמר את צתי נחתי לאיש הזה, אלא ודאי דכוונת הירושלמי היא, דמכיון שלא הוחזק א"ל אחר אלא הוחזק מקודשת [סתם] עפ"י האצ, וזה שאומר אני קדשתיה מצר דברי האצ, שמה כשיצואו השנים [שנתקדשה צפניהם, גם הם] יאמרו שזה קידשה, וכ"כ הרשב"א בחדושו, א"כ הרי גם צ"ל לא הוחזק אלא אחר אלא הוחזק שהיא מקודשת עפ"י האצ, וא"כ שמה כשיצואו העדים יאמרו גמי שקידשה וגירשה, וזהו ראיה מוחלטת, ומש"כ הר"ם סק"ל צע"ט הר"ן, דמכיון דכשאמר קדשתיה ואח"כ אומר גרשתיה אינו מפרש דבריו, אלא מילתא אחריתא קאמר, אינו נאמן אלא מחמת מגו, ולכן אינו נאמן לאחכ"ל משום דהוי מגו למפרע כו' [כמוצא ברות א'], אינו מוצן, דמגו למפרע לא הוי אלא כשדבריו האחרונים סותרים את הראשונים, כגון בהר"ה שער צ"ד, דהו אינו נאמנת לומר פרוע הוא צמנו דאי ציי קלתיה, דהוי מגו למפרע, כיון שסותרים דבריו זא"ל, דמאחר שכבר יש שער קיים בעולם, אי אמרין אי ציי קלתיה זה הוי היפך ממה שהר"ה א"ל השער כו', אצל כהן חין דבריו סותרים זא"ל, ששניהם יכולים להיות אמת, שקידשה ואח"כ גירשה כו', וגם דהרי הרו"ם בכתובות כ"ב א' ד"ה מנין [לענין אמר קדשתי את צתי ולמחר אמר לפלוגי קדשתיה] כתבו שמכיון שאינו סותר דבריו הראשונים ולא צא אלא לפרשם נאמן אע"ג דליכא מגו כו', הרי להדיא שאינו נקרא סותר דבריו הראשונים צמה שמתחילה לא חשש לפרשם, א"כ ה"י כהן נאמן אחר זמן לומר שגירשה, אף שמתחילה לא חשש לפרשם אלא שקידשה. אלא שאעפ"י סיים, שראוי לחוש לדברי הר"ן כו' [וכמוצא ברות א'].

ובטיב קדושין סק"ג, אחר שכתב צע"ט שנאמן לומר גרשתיה לפוסלה מכהונה, דהיינו משום מגו דאי ציי אמר קדשתיה לחוד והיתה ממילא אסורה לכל העולם, וכמ"ש הרשב"א בחדושו דף ס"ד א', הקשה מאי מגו יש לו, דלמא רואה רק לפוסלה לכהונה לחוד ואינו רואה לאוסרה על כל העולם כו', ועוד קשה לפי מש"כ הר"ן צדק ס"ד א' צ"ס אחרים [צע"ט שאינו נאמן לומר נשצית צמנו דקדשתיה וגרשתיה], שנאמנות האצ חדוש הוא ואינו נאמן אלא צמה שהאמינתו התורה ולא צמנו, וכן לפי מש"כ הרשב"א שם שנאמנות האצ הו"ל כעדים, ואין עד נאמן מדיון מגו, לפי"ז קשה למא נאמן לומר גרשתיה משום מגו, והנראה בזה לולא דברי הראשונים, דמכיון דילפינן מקרא דאת צתי נחתי, שיכול להוציאה מחזקת פניה צמה שאומר קדשתיה, ילפינן נמי שיכול להוציאה מחזקת היתר לכהונה צמה שאומר גרשתיה, דכמו שנאמן לומר שקידשה, כיון שאשכח עומדת להתקדש, אף שאין הכרח שתתקדש צקנותה, ולאוסרה על כל העולם, ודאי נאמן נמי לאוסרה לכהן לחוד, אלא דמ"מ ילפינן רק מידי דאורחא, דאשכח עומדת לכך להתקדש ולהתגרש ע"י האצ, משא"כ כשאמר נשצית, לא הימניה רחמנא כו', ולפי"ז כשאמר גרשתיה, נאמן אף צלי מגו, וגם מפיה"מ להרמב"ם במשנה דקדשתיה וגרשתיה נראה שנאמן נמי לגירושין משום שהתורה האמינתו בדבר שטומדת

ועיין ט"ז סק"ט וסק"א, שהקשה במש"כ השו"ע דכשאמר גרשתיה תוכ"ל לקדשתיה נאמן, ממש"כ הרמ"א בסעיף ט"ז גבי אמר סתם למי שיש לו שתי בנות בתך מקודשת לי, דאפילו כשחזר בתוכ"ל ופירש בתך פלוגית, אינו מועיל להחירה לו, משום דגבי קדושין לא אמרין תוכ"ל כדבור דמי, ותירץ דשאני הכא משום שסיים דבורו תחילה צמה שאמר בתך מקודשת לי, אלא שאח"כ צא לפרש, וצוה לא מכני, משא"כ כהן דאכתי לא סיים דבריו תחילה, ואין כהן אלא סיום דבריו, לכן מהני תוכ"ל דהוי הכל דבור אחד. אצל ע"י באצני מלוואים סק"ב, שכתב שקושיות הט"ז לא קשה כלל, דכבר כתב הריב"ש סי' רס"ו דהא דאמרין בקדושין תוכ"ל לאו כדבור דמי, היינו דוקא כשמקדש ועד מעשה [לפי שהעושה מעשה קדושין, צגמר דעתו הוא עושה אותו], אצל העדים שהעידו פלוגי קידש, יכולים לחזור בתוכ"ל, וא"כ שם בסעיף ט"ז שקידש ואמר בתך סתם, שכוון בכלל, וכבר נחקקה אמת מהן, תו לא מני לומר בתך פלוגית, כיון שצמנעשה הקדושין היו כולן בכלל, אצל כהן שאין מעשה קדושין, אלא אמירת האצ או האשה, לא עדיף מעדים שאמרו פלוגי קידש, שיכולים לחזור בתוכ"ל, וא"כ הוי מגו שפיר, וזה פשוט וברור.

ועיין באמרות טהורות כמוצא ברות צ', דאחר שהקשה על הר"ן ה"ל מסוגיות הגמ', וכתב שגם הרמב"ם והרשב"א סותרים שאפילו לאחכ"ל נאמן לומר גרשתיה, סיים שמ"מ דעתו צמנה נגד הר"ן והשו"ע שפסקו שדוקא בתוכ"ל מהני, וכ"כ דעת הרמ"א, וגם הריב"א לקדושין מ"ג צ' קאי בשיטת הר"ן, וראוי לחוש לדבריהם. גם בקרית מלך רב פ"ט דאישות ה"י, אף שהקשה על הר"ן, שמבסוגיא משמע שנאמן אפילו לאחכ"ל כו', סיים שלענין הלכה נראה שאינו נאמן אלא בתוכ"ל, כמ"ש הר"ן והריב"א. ובצית מאיר סעיף כ"ז כתב שדברי הר"ן מוכרחים, שאם נאמר שאף לאחכ"ל נאמן לומר גרשתיה, א"כ למא נאמן כלל צמנעשה קדשתיה, דאם להשמיטנו שצידו לקדשה, זה כבר נשנה ברש"א. וכ"כ צע"י ארזים סק"ג.

ב. הסוברים שאפילו לאחכ"ל נאמן. ע"י צ"י, דאחר שהצא מהר"ן ורבינו ירוחם [ה"ל ברות א'] שאינו נאמן לאחר זמן לומר גרשתיה, סיים: אצל מתעבות הרשב"א שכתב באצ שאמר שקידש צהו, ואח"כ קידשה לאחר ואמר שקדושי ראשון היו צפסולי עדות דאורייתא, נאמן כו', לא משמע הכי ה.

ובאמרות טהורות דס"ג עור צ', אחר שהצא מהר"ן והשו"ע לאחכ"ל אינו נאמן, דלא הימניה רחמנא בגירושין, כתב שמהגמ' נראה דכמו דהימניה רחמנא בקדושין. ה"י הימניה בגירושין כו' ה), וכמ"ש הרמב"ם צפיה"מ צמנעו זו צוה"ל: נאמן במאמרו שצחו גרושה והיא פסולה לכהונה כל זמן שהיא נערה, לפי שהתורה האמינתו צאלו השנים לאוסרה או להחירה, אמרו מנין לאצ שנאמן לאסור את צהו מן התורה שנאמר את צתי נחתי לאיש הזה, לאיש אסרה, הנה התיירה, ולפיכך נאמן עליה שהיא גרושה עכ"ל, וכן נראה דעת תשובת הרשב"א [ה"ל], ועוד נראה ראיה ממ"ש בירושלמי פ"ג דקדושין ה"ז וז"ל: מתני' פליגא על רב [שאמר שבאמר קדשתי את צתי ואינו יודע למי קדשתיה, וזה אחד ואמר אני קדשתיה נאמן אפילו לכהן] המציא גמ' ממדינת הים ואמר צפני נכתב וצפני נחתם לא ישא את אשתו [דהיישין שמה משקר משום דילרו תקפן], ומשני

(ה) גם בקרית מלך רב פ"ט דאישות ה"י הקשה על הר"ן, דמסוגיין דקדושין משמע דמתני' דקדשתיה וגרשתיה נאמן מיירי אפילו לאחכ"ל.

(ו) גם במחנה אפרים בחדושו של הטור, אחר שהביא דברי הב"י בשם הר"ן ה"ל, כתב: ע"י בירושלמי דלא משמע כן, וכנראה שכוונתו להירושלמי הנ"ל.

(ד) עפ"י דברי הב"י הנ"ל, תמהו האחרונים, דהלא לפי"ז דברי השו"ע סותרים זא"ל, דבסעיף זה פסק כהר"ן שאינו נאמן לאחכ"ל, ואילו בסעיף כ"ז פסק השו"ע כחשובת הרשב"א הנ"ל, ויש מהם שכתבו שהשו"ע חזר בו ממש"כ בב"י, וס"ל שיש טעמים לחלק בין שני הדינים האלו, ולכן אף דכאן אינו נאמן אלא בתוכ"ל, מ"מ שם נאמן אפילו לאחכ"ל, וזה יבואר בס"ק קס"ז.

אוצר

ס"ק קיב אות ב-ג

הפוסקים

שעומדת לכך, ולפי"ז בקדשתה וגרשתה יש להאמינו לפוסלה לכהונה אפילו לאחכ"ד, ומ"מ נראה לישב שיעת השו"ע, דו"ל דאף שהתורה האמינהו להוליאם מחזקת היתר לכהונה כיון שעומדת לקדושין וגירושין, מ"מ היינו רק בחוכ"ד, דמכיון שנתקבלו דבריו להחזיר לעלמא, נאמן גם לפוסלה לכהונה, משא"כ לאחכ"ד, כיון שאינו נאמן אז להחזיר לעלמא ולא נתקבלו דבריו, לכן אם מת המקדש, גם לכהונה אינה חסורה, דמכיון שאין לו נאמנות להחזיר, אין מקבלים דבריו אף לאוסרה לכהונה, כן נראה בדעת השו"ע, ומ"מ לדינא ל"ע אם אינו נאמן לומר גרשתה גם לאחכ"ד, וגם קשה דמכיון שבנתה אמתלה לדבריו נאמן [אפילו לאחכ"ד], דכרי גם באשה שאמרה נתקדשתי וחזרה ואמרה פנויה אני נאמנת [אפילו לאחכ"ד] בנותנת אמתלה לדבריה, כדאיתא בס"י מ"ז סעיף ד', וא"כ גם באמר גרשתה לאחר זמן, יהיה נאמן להחזיר במגו דאי צעי אמר אמתלה לדבריו כיון שאינו סותר אותם וכו'.

ובמשחא דרבנותא (בחלק החידושים של הרמ"ר אלפאסי) דף ק"י עור ב', כתב שחמור מאד שדברי השו"ע סותרים זא"ז, שזכרנו זה סתם שדוקא בחוכ"ד נאמן, ואילו בסעיף כ"ז סתם כהרשב"א הנ"ל, דמשמע מדבריו דאף שנאמר זמן אחר כן, שקדושי ראשון היו בפסולי עדות, אעפ"כ הוא נאמן, וגם חמור למה לא כתב הכ"ז שגם העור ס"ל כדעת הרשב"א ז', דכרי העור בס"י קנ"ב צעין באה לפנינו ואומרת א"א הייתי וגרשה אני נאמנת, אחר שהוציא מרבינו יונה דהיינו דוקא בחוכ"ד, אבל לאחכ"ד אינה נאמנת אלא"כ נופתת אמתלה לדבריה, ומהרמ"ה שא"ל חוכ"ד ומ"מ לריך שהאמר כן קודם שיסתלקו מאותו ענין כו', כתב דנ"ל שא"ל לא לזה ונא לזה כיון שאינה עוקרת דבריה הראשונים אלא מוספת עליהם לומר שנתגרשה, הרי שהעור ס"ל דכל שאינה סותרת דבריה הראשונים נאמנת אפילו לאחכ"ד, כמ"ש הכ"ז שם, וכן דעת הרמ"מ בדין ההוא [צפ"י גירושין ה"א] שגם לאחכ"ד נאמנת, וא"כ הרי גם כאן, אינו סותר דבריו הראשונים שאמר קדשתה, ואינו אלא מוסיף עליהם, שאח"כ גירשה, והיינו טעמא שסתם העור כאן ולא הזכיר

ג. הסוברים שלהחזירה לעלמא אינו נאמן לאחכ"ד, אבל לפוסלה לכהונה נאמן אפילו לאחכ"ד. בתפארת יעקב סקנ"ד, אחר שכתב שמכל הפוסקים משמע דאפילו לפוסלה לכהונה צעין חוכ"ד דוקא, וכן מוכח בלשון השו"ע, ואף כשאמר קדשתה לפלוני ומת [ולאחכ"ד אמר גרשתה], שלא בא אלא לאוסרה לכהונה ולא להחזיר כלל, מ"מ אינו נאמן לאחכ"ד, כתב, שזה חמור, דאי ס"ד שלאחכ"ד אינו נאמן אפילו לפוסלה לכהונה, א"כ בחוכ"ד נמי למה נאמן, ואיזה מגו יש כאן לפוסלה לכהונה, דכרי אם ואמר לא קדשתה, היא כשרה לכהונה, ודוקא להחזיר לעלמא שייך מגו, ולא נפוסלה לכהונה, ואף שיש מקום לומר דשאני חוכ"ד שנאמן לפוסלה לכהונה במגו דאי צעי שתיק [ולא היה אומר גרשתה] ויהיה חסורה לכל העולם וממילא היתה חסורה גם לכהן, ואפילו כשאמר קדשתה לפלוני ומת, מ"מ היה יכול לשתוק מזה ולומר קדשתה סתם, משא"כ לאחכ"ד כו', מ"מ זה אינו נראה כלל, דמכיון שאינו רוצה לאוסרה על כל העולם אלא לכהן בלבד אין כאן מגו כלל כו', לכן נראה צרה, דכמו שהאמינה התורה לאב לאסור צתו על כל העולם בקדושין, כמו כן

כמ"ש הרמ"א בס"י מ"ב סעיף ד', וצ"ע למה סתם השו"ע כאן [ולא פירש דמיירי דוקא בב"ד], אך אפשר דאף שבאמר חוץ לב"ד, יכול לחזור מדבורו, מ"מ בעומד בדבורו, אלא שאומר שנתגרשה, אינו נאמן אלא במגו, כמו בחוכ"ד דאף שיכול לחזור בו, מ"מ כשאומר נתגרשה צריך לטעם הפה שאסר הוא הפה שהתיר, וכאן ליכא הפה שאסר כו', משום דאי הוה שתיק היתה אסורה לכל, ועכצ"ל מגו דאי בעי היה חוזר בו, ע"ז אמרינו שם ארצות לפוסלה מהכהונה כו', ועדיין צ"ע.

ובתשובת המחבר דף כ"א וכו' כתב דמש"כ הרמ"ד שבעומד בדבורו שאמר חוץ לב"ד שקידשה, אלא שאומר שגירשה, אינו נאמן אלא במגו כו', נראה דזה אינו כו', אבל לפי דברי הב"י ס"י קנ"ב נראה בהדיא, דמה שסמך השו"ע שם לפסוק כהטור, היינו משום דגם הלשון שאמרה מעיקרא א"א "הייתי" משמע שעכשיו פנויה היא, ולכן נאמנת אפילו לאחכ"ד, משא"כ כאן באמר קדשתי את בתי, דמדלא אמר מיד שנתגרשה, הרי תחזיק אותה לא"א, לכן אינו נאמן אלא בחוכ"ד, וכן משמע בב"ש ס"י ל"ז סקנ"ב וס"י קנ"ב סק"י. גם ביד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דקצ"ו ע"א הגה ד' חילק אליבא דהר"ן בסבא זו בין דין קדשתה וגרשתה, לבין דין דאמרה א"א "הייתי" וגרשה אני.

(ח) מיהו ע"ש להלן בסעיף כ"ז, שכתב דאפשר לומר שהרשב"א מיירי כשנתן אמתלה על מה שאמר מקודם שהיא מקודשת, לכן נאמן אפילו אחכ"ד, ושאפשר שזהו טעם השו"ע שפסק שם כהרשב"א אף שבסעיף כ"ה פסק דדוקא בחוכ"ד נאמן.

(ז) גם בחקרי לב ס"י פ"ד דקע"ח א' תמה בתו"ד למה לא כתב הב"י שגם הטור ס"י קנ"ב והרמ"מ פ"ב מגירושין ה"א (דס"ל כהטור) חולקים על הר"ן. ועי' בשו"ע שמחות ס"י ד', בתשובת הרמ"ד מדאמבראווא, דף י"ז טור ב', שגם הוא כתב בתחילה דנראה שהטור ס"י ל"ז שלא חילק בקדשתה וגרשתה בין חוכ"ד לאחכ"ד, אויל לשיטתו בס"י קנ"ב שבאומרת א"א הייתי וגרשה אני נאמנת אפילו לאחכ"ד כיון שאינה עוקרת דבריה הראשונים אלא מוסיפה עליהם, וכן הרמב"ם פ"ח מאיסור"ב הכ"ד לא חילק בקדשתה וגרשתה בין חוכ"ד לאחכ"ד מהאי טעמא, וכמ"ש הרמ"מ פ"ב דגירושין שהרמב"ם ס"ל כהטור באומרת א"א הייתי כו', ועי' דרכי משה ס"י קנ"ב אות ה' שכתב שהר"ן פליג אטור שם, וכוונתו על דברי הר"ן בקדשתה וגרשתה, וא"כ לכאורה קשה טובא על השו"ע, שבס"י קנ"ב סעיף ו' הביא ב' דעות, ומשמע דס"ל שהדעה הראשונה שנאמנת אפילו לאחכ"ד היא עיקר, ואילו כאן כתב סתמא שאינו נאמן לאחכ"ד, מבלי להזכיר כלל דעת הטור כו', אבל אח"כ כתב שם, דשוב ראה שו"ל דכאן אף הטור מודה שאינו נאמן לאחכ"ד, דשאני התם דלדידה לא הימנה רחמנא, ונאמנת רק משום דשוויא נפשה תחיתה דאיסורא, ומשו"ה אף שאינה יכולה לחזור בה לאחכ"ד, מ"מ כשאינה עוקרת דבריה הוי כנתנה אמתלה ונאמנת אפילו לאחכ"ד, אבל כאן דלהאב הימניה רחמנא בקדושין כשני עדים, ודאי דלאחכ"ד אינו נאמן לומר שנתגרשה, ודמי לשני עדים אומרים נתקדשה ואח"כ אחד מהם אומר שנתגרשה, דודאי אינו נאמן, דע"א בגירושין אינו כלום, אך נראה דזהו דוקא באמר כן בב"ד, דאלי"כ לא עדיף משני עדים שאמרו חוץ לב"ד שנתקדשה, שיכולים לחזור בהם,

אוצר

ס"ק קיב אות ג-ה

הפוסקים

בתוכו"ד, אבל כשהיה כבר מוחזקת לא"ה מקודשת לפלוני אינו נאמן אף לאוסרה, ומותרת להנשא לכהן לאחר מיתת פלוני, מ"מ אני החלטתי שם שהאב נאמן גם על הגירושין לד' ט, גם מה שכתבתי כאן שאם לא הוחזקה לא"ה חלה עפ"י דבור האב ואח"כ פירש דבריו שכבר נתגרשה בעת שאמר קדשתיה, ה"ז ספק אם נאמן להחזירה לעמלא לתוכ"ד בלא אמתלא מצוררת, ביאתי בזה הכ"ל, שנחלקו דבר הר"י והרמ"ך והרמ"א והטור [לענין האשה שאמרה לא"ה הייתי וגרשה אני], שהר"י והרמ"ך סוברים שאינה נאמנת לפרש דבריה ולהחזיר עמלא חלה דוקא בתוכ"ד, והרמ"א סובר שנאמנת כל זמן שעוסקים בזה ענין, והטור סובר שנאמנת אף לאחר זמן מרובה, ואין צורך להכריע בין השיטות האלו, ונאמנות האב על בזה לא עדיפה מנאמנותה על עמלה, אליבא דידן דקו"ל שכתרווייכו אין סוקלים ע"י אמירתם, לכן סתמתי כאן דבור ספק, וגרסה דאמתלא מצוררת מועילה אף לסחור לגמרי דבריהם הראשונים [ע"י בזה בס"ק קט"ז אות ו'], ומה שכתבתי כאן שאם אמר אח"כ שגרשה לאח"כ, נאמן רק לאוסרה לכהונה, אבל אינו נאמן להחזירה לעמלא, נחבאר בזה שכתבתי בזה ובהנה הכ"ל שאינו נאמן אלא לצר דברים שזריכים פירוש, כגון שאמר שקידשה, שחסר לו פירוש דבריו למי קידשה, נאמן עתה לצר פירוש דבריו כו', משא"כ להחזירה מלך שאומר שגרשה, אינו נאמן לסחור החזקה.

ד. כשאמר קדשתיה לפלוני וגרשתיה. כתב בפסקי הלכות ח"ב דרי"ב ע"ב, דכשאמר קדשתיה לפלוני, ובתוכ"ד אמר גרשתיה, ה"ז ספק אם נאמן בלי נתינת אמתלא, וכתב שם צד דוד אות ס"ו שד"ן זה חידשו הרא"ה [לענין שכתבתי בתקדשתי לפלוני, שזו אינה נאמנת לומר פנויה אני, דלאו כל הימנה לחוב לו ולהפקיע עמלו ממנה, כמוצא ברמ"א סי' מ"ז סעיף ד', והיינו כפי שסובר היד דוד שנאמנות האב על בזה לא עדיפה מנאמנות האשה על עמלה, ע"י דבריו המובאים בזה ג'], ולפי הנראה רוב הפוסקים חולקים עליו כו', אך כאשר יראתי להכריע באיסור לא"ה סתמתי וכתבתי דה"ז ספק, ואעפ"כ נראה שמועילה אמתלא אף בתוכ"ד אף בלא נתינת אמתלא, לכן עכ"פ נתינת אמתלא שדעת רוב הפוסקים היא שמועילה אף לתוכ"ד [ע"י להלן בס"ק קט"ז אות ו'], נראה שנוכל לסמוך להאמין לדבריו האחרונים. [וע"י לעיל בס"ק קי"א דבריו המקנה ושוצע שמחות, דנראה שסוברים בפשיטות שגם בזה "לפלוני" נאמן].

ה. כשלא אמר גרשתיה, רק "נתגרשה". ע"י בירושלמי קדושין פ"ג ה"ה (וכוונת בתוספות ירושלם כאן), שכתב "גרשתי את בתי", הקטנות בכלל והגדולות אינן בכלל, "נתגרשה בתי", אפילו הקטנות אינן בכלל, [וכ"כ בתוספתא פ"ד דקדושין ה"ב], ופי' בקרבן העדה ש"נתגרשה" משמע שנתגרשה ע"י עמלה שלא ברצונה, והרי אין לקטנה יד לקבל גט. וכן פי' הריטב"א בקדושין מ"ג ע"ב. [וע"י לעיל הערה ט' שהוצא מהיד דוד שנאמנות מהירושלמי הזה להלכה לענין נאמנות האב לאוסרה כשאמר גרשתיה לד'].

אם

להן יד לקבל גט, היינו משום דמכיון שכבר אין ביד האב לקבל גטון, שוב אינו נאמן לומר שנתגרשו ע"י עצמן. [וע"י שירי קרבן שם שמתה למה אין האב נאמן מיהא על בזה הנערה לומר שנתגרשה ע"י עצמה, דהרי יש לה יד והיא ברשותה, ועמ"ש בזה בשו"ע שמחות סי' ד']. והנה בריטב"א שם הגירסא היא: נתגרשה בתי, הגדולות בכלל, ואין הקטנות בכלל. וכ"כ בתוספתא הוצאת רמ"ש צוקרמנדל בשם כתי"ו. וכן נראה, שפי' הגירסא הזו היא, שכונת האב היא על הגדולות, אבל לא מיירי על נאמנותו. וכן משמע שם בריטב"א ע"ש.

כן האמינותו התורה לאוסרה לכהן בזה שיאמר גרשתיה, ודוקא כשלא לאוסרה מלך זאת דהיינו שצויה לא הימניה רחמנא, אבל כל שאל מכה אישות הימניה רחמנא, כמבואר להדיא בלשון הרמב"ם פ"ח דאיש"ב הכ"ד, ומה שאינו נאמן כשאומר קדשתיה וגרשתיה כשהיה קטנה והרי היא גדולה, היינו משום דלא הימניה רחמנא אלא בעודה קטנה או נערה ולא כשהיה גדולה, כמו שפי' רש"י וסר"ן [דנערה כתיב בקרא], או כמ"ש התוס' ישנים כהובות כ"ב א' ד"ה מנין, שאינו נאמן אז משום שאינו בידו כלל, הלכך כשהיה קטנה הוא נאמן לפוסלה לכהונה אפילו כשנודעו הקדושין מקודם או שלא עפ"י האב כלל כו', ונראה דאף הר"ן שחילק בגרשתיה בין תוכ"ד לתוכ"ד, החזיק לענין להחזירה לעמלא, דאף שהעתיק מפרש"י שנאמן היינו לפוסלה לכהונה, מ"מ משמע לו דכל דבר נאמן שנתגרשה ואפילו להחזירה לעמלא, וע"י כתב הר"ן דכי אמרינן שבקדשתיה וגרשתיה נאמן, היינו דוקא בתוכ"ד, אבל לתוכ"ד אינו נאמן, ור"ל להחזירה לעמלא, אבל לפוסלה לכהונה מודה הר"ן שנאמן אפילו לתוכ"ד, חדע דהרי הר"ן הקשה אח"כ למה אינו נאמן לומר נשצית במגו דקדשתיה וגרשתיה, ודחק מאד ליישב, ואי ס"ד דאפילו לפוסלה לכהונה אינו נאמן לתוכ"ד לומר גרשתיה, לא קשה מידי, משום דו"ל דמתני' מיירי שאמר שהיה מקודשת לכהן, ולתוכ"ד אמר שנשצית, או כשידוע לנו בלעדי האב שהיה מקודשת לכהן, ולכן אין לו מגו דגרשתיה, וצ"ע דמודה הר"ן שהאב נאמן לענין לפוסלה לכהונה אפילו בגווי הכ"ל, ולכן הקשה שפיר שנשצית יש לו מגו דגרשתיה לענין לפוסלה לכהונה, וגם לשון הר"ן ועמו שכתב "אבל היבא שכתבתי א"ה על פיו, אינו נאמן לומר לאחר זמן, גרשתיה, דלא הימניה רחמנא בגירושין", מורים דקאי רק לענין להחזירה לעמלא ולא לענין לפוסלה לכהונה, ועוד דלפוסלה לכהונה למה לא יהיה נאמן אפילו לתוכ"ד לומר שכבר נתקדשה ונתגרשה קודם הקדושין הללו שהוא אומר עכשיו, וזה לא שייך לומר שהוחזקה לא"ה, ולפי"ז מש"כ השו"ע שכתב קדשתיה וגרשתיה נאמן לפוסלה מן הכהונה, וע"י כתב דוקא שאמר גרשתיה תוכ"ד לקדשתיה כו', לא כן הוא, משום דלפוסלה לכהונה נאמן אפילו לתוכ"ד, וגם מה שמבואר בח"מ סקמ"ג דאפילו לפוסלה לכהונה אינו נאמן לתוכ"ד, תמוה, משום דנראה צרור דרק להחזירה לעמלא אינו נאמן, ולא לענין לפוסלה לכהונה.

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דרי"ב א' כתב דכשאמר קדשתיה וגרשתיה, אפילו כשהיה מוחזקת לא"ה [גם בלי דיבור האב], שאינו נאמן להחזירה לעמלא, מ"מ היא אסורה לכהונה, ואם לא הוחזקה לא"ה חלה עפ"י דיבור האב שאמר שקידשה, ואח"כ אמר שכתה גרשה קודם שאמר עליה שקידשה, ה"ז ספק אם נאמן להחזירה לעמלא לתוכ"ד בלא אמתלא מצוררת, ואם אח"כ אמר שגרשה לאח"כ [ר"ל, דלאחר שאמר לפניו שקידשה, הלך וקיבל גטה], אינו נאמן להחזירה לעמלא, אבל לאוסרה לכהונה נאמן, ושם צד דוד אות ס"ג כתב, זה מחבאר בזה שכתבתי לעיל דק"ו ע"ב אות ר"ע בהג"ד, דאף דמדברי הר"ן נראה דאפילו לאוסרה אינו נאמן אלא דוקא

(ט) ע"ש בדף קצ"ו דמסקי בזה"ל: ברור הדבר לדעתי שיש לו נאמנות על הגט עכ"פ לאוסרה, וצ"ע למעשה, אח"כ מצאתי בירושלמי פ"ג דקדושין ה"ה "קדשתי את בתי, הקטנות בכלל כו", גרשתי את בתי, הקטנות בכלל", הרי מבואר שנאמן גם לומר גרשתי לבד, דאם מיירי באומר קדשתי וגרשתי, וכמ"ש הריטב"א בקדושין מ"ג ב' [כמובא באות א'], הבבא דגרשתי היא מיותרת, אלא מבואר שגם בגרשתי לבד הוא נאמן להחזיקה בגרשה לאוסרה לכהונה.

(י) ומבואר שם בקרבן העדה, דמה שגם הגדולות אינן בכלל, אף שיש

כו ו אם אחר שבגרה אמר קדשתיה וגרשתיה כשהיתה קטנה א באר הגולה

1 סע נמשך

אינו

הפוסקים

ס"ק קיג אות א—ס"ק קיד

אוצר

זכר נאמן במגו, להכי קאמר "והרי היא גדולה", ר"ל והרי ידוע לנו שהיא גדולה שלא עפ"י האב.

אולם בערוך השלחן סעיף ע' כתב שכל ענין אינו נאמן, דמכיון שנתבאר בגמ' שם שנאמנות האב על השנים היא רק לחייבו קרבן כו', אבל אינו נאמן למכות ולעונשים, איך נאמינו במגו שקידשה בקטנותה והיא א"ל ונחייב מיתה להבא עליה במזיד, או כשאומר גרשה ונחייב מלקות לכהן הנושא, ואין לומר שלמיחה ומלקות לא יכיה נאמן, אבל לקרבן יכיה נאמן, משום שהחורב כשהאמינתו בנשואיה בזה, לכולא מילתא האמינתו, כמבואר בפרשת מוליד שם רע, וכיון שאי אפשר להאמינו בכל, איך להאמינו כלל, ועוד שיש מהרמב"ם שאמר דכיון שנאמנות זו שהאמינתו תורה בנשואיה בזה הוי חידוש שהיא ע"א נאמן, אין לך זו אלא חידוש, ואינו נאמן בשאר דבר לאוסרה מטעם מגו כמ"ש הר"ן [לענין שאין להאמינו במה שאמר נשנית ופדיותה, אפילו כשהיא קטנה, במגו דאי צ"ע אמר קדשתיה וגרשתיה]. וע"ש מה שדן בזה בצית זבול ח"א סי' כ"ו אות ט'.

קיד. קדשתיה וגרשתיה כשהיתה קטנה. כתב בח"מ סקמ"ד דכ"ש אם אמר קדשתיה בלד כשהיתה קטנה, שאינו נאמן לאוסרה על כל העולם, מחמת שעכשיו היא גדולה. וכ"כ במשפטי שמואל סי' קכ"ד דקס"ז א' בידונו, שדבר פשוט הוא שאין לחוש כלל לדברי האב שקידשה כשהיא קטנה, והא שנינו האומר קדשתיה וגרשתיה כשהיא קטנה והרי היא גדולה, אינו נאמן, ומינה שמעינן שאין האב נאמן לומר על בזה הגדולה שקידשה בעודה קטנה כו', ע"ש שהאריך בזה. ובתפארת יעקב סקנ"ה העיר שהדבר מפורש בחו"י כתובות כ"ב א' ד"ה מנין, שכתבו להדיא שאם אמר על בזה בוגרת קדשתיה כשהיתה נערה או קטנה, נראה שאינו נאמן משום דכשתא אינו בידו כלל א. ובאגודה פ"ב דכתובות סי' כ"א כתב ח"ל: את בתי נחתי לאיש, פרי"י היבא דאמר קדשתי בתי, ולא פירש לאיש, נאמן ח"כ לפרש למי [אפילו אחר שבגרה], אבל על בזה בוגרת אינו נאמן לומר קדשתי כשהיתה קטנה. וכן מבואר בבב"ב ה' קדושין שכתב בזה"ל: בגרה, ואמר קדשתי את בתי [בקטנותה], קדשתי וגרשתי, לא מהימן. וכ"כ בשו"ת הגאונים סי' ק"פ ובתשובת הר"ר פרץ בתשובות חכמי פרובינצ'א סי' י"ח. גם בריב"ז לקדושין מ"ג ב' ד"ה חנו, אחר שהביא מהתוספתא, האומר קדשתי את בתי אין הגדולות בכלל, פירש דמכיון שאין בידו לקדש הגדולות עכשיו, לכן אף למפרע אינו נאמן עליהן שקידשן כשהן קטנות. ובדרך המלך פ"ט דאישות ה"י צ"ח הקר כהן שכן מדויק בלשון הרמב"ם שם, שכתב נאמן האב לומר על בזה "קודם שנתבגר" שהיא מקודשת ואוסרה על הכל, דמשמע שלאחר שבגרה, מכיון שאינה עכשיו בידו, אף שהיתה קודם לכן בידו, אינו נאמן. ובתלמודי ל"ב (שם ארץ ל"ב) סק"ד כתב שעכ"ל שגם בקדשתיה גרידא אינו נאמן, שאם נאמן, ממילא היה גם נאמן לומר גרשתי בתוך כדי דבור, כמ"ש בסעיף כ"ה. ובפסקי

טע"ף כו. **קיג.** אם אחר שבגרה וכו'. א. אם יש הבדל בין כשאמר דבריו מיד כשבגרה לבין כשאמר לאחר זמן. כתב בהמקנה קו"א, ולפי"מ שכתבו החוס' בקדושין סי' ב' ד"ה נטמא, דקו"ל שדבר שהיה בידו, אף שעכשיו אינו בידו, נאמן ע"א לחסור, ע"כ ל"ל דמה שאין אב נאמן משבגרה [אע"פ שהיה בידו לקדשה], מיירי שכבר בגרה ולא אמר שנתקדשה [ורק כעבור זמן אמר כן], דהוי כמו אשכחיה בפעם הראשונה ולא אמר ליה, כדס"ל לרמב"ם בגיטין נ"ד ב' [דכ"ה"ג אינו נאמן], אבל אם אמר מיד כשבגרה, כיון שהיה בתחילה בידו, נאמן גם עתה, והיינו דקאמר [במשנה] "והרי היא גדולה", אינו נאמן, ולא קאמר "והיא גדולה", אלא ר"ל שהיא גדולה מכבר, ולא אמר לה עד עתה, ולי"ט. וכ"כ בחדושי דף ס"ה ב' ד"ה ועתה.

אולם באור שמה פ"ט דאישות ה"י כתב דמסתמא מיירי משנתנו אף כשהיא ממדינת הים ואמר קדשתי כשהיא נערה, דאף דהוי כאשכחיה בזימנא קמא גבי פועל דלא הוה מלי להודיע קודם, אע"פ אינו נאמן, ונראה דמ"כ החו"י כתובות כ"ב א' ד"ה מנין דנראה שאם אמר על בזה בוגרת קדשתי כשהיתה קטנה אינו נאמן כו', כוונתו ג"כ לזימנא קמא, דאלי"כ הלא היא משנה ערוכה שאינו נאמן. [וע"י בזה בס"ק קי"ד הערה א']. וע"ש שכתב לבאר, דאף לפי מ"כ החוס' והרמב"ם שפ"א נאמן שדבר שהיה בידו אע"פ שעכשיו ילא מידו, מ"מ כאלו אין האב נאמן, משום שלא אמרו כך אלא בדברים שאינם תלויים בדעת ורצון הצעלים, כגון בנרצב שורו או נטמא עכו"ם או נתפגלו זכריו, שהם נאכרים אף שזכר נעשה בפשיעת אחרים ואינם הצעלים, משא"כ באומר על בזה גדולה קדשתי כשהיתה קטנה, כיון שענין הקדושין לא יתכן עכשיו להיות בלי דעתה ורצונה, כיון שהיא גדולה, לכן אף שאומר שקידשה כשהיתה קטנה, אינו נאמן, כיון שמפקיע זכותה.

ועיין להלן ס"ק קי"ד מהיד דוד ח"א דקכ"ז, דאמר שכתב להחמיר באמר קדשתי לזכר כשהיא בוגרת כאלו כל משך ימי קטנותה, ורק אחר שנתבגרה בא ממדינת הים ואמר שקידשה שם בעודה קטנה, סיים שלענין קדשתי וגרשתי, כיון שאין בזה חשש א"ל, אינו נאמן בשום פעם, ע"ש טעמו.

ב. ובשלא ידוע שהיא בוגרת אלא עפ"י עדות האב. כתב בהמקנה קו"א דכשאינו ידוע שהיא גדולה אלא על פי האב, שהוא אומר כן קדשתי וגרשתי והיא גדולה, נאמן במגו דאי צ"ע אמר שעדיין היא קטנה, שהאב נאמן על השנים [כדאמרין בקדושין סי' א'], ואע"ג דהוי מגו במקום חזקה, והיינו חזקה היתר לכהונה, אפ"ה אמרין מגו במקום חזקה זו, כמו שהוכחנו בחדושינו דף ס"ד ב'. והכוסף, דכן משמע מלשון המשנה [שהיא מקור דין זה, דתנן] "קדשתי וגרשתי כשהיא קטנה, והרי היא גדולה", דלכאורה לשון "והרי" הוא מיותר, דהול"ל "והיא גדולה", ולפי מ"כ י"ל דכדי שלא נעשה שהם דברי האב עצמו שהוא מעיד עליה שהיא גדולה, ובאמת

דאם קידשה היא נאסרת לכו"ע ולא מטעם איסור כהונה, א"כ במה שאומר קדשתיה וגרשתיה חשוב כמעיד בגד חזקה שהיתה בחזקת מותרת לכהן, אבל באומר קדשתיה לבד, נאמן אף שהיא עתה גדולה, דכיון שהיה פעם בידו לסתור חזקת פגויה שלה ע"י שיקדשה לאחר, משה"ה לא חשוב עתה כמעיד בגד חזקה, ונאמן לומר שקידשה כשהיתה קטנה וכו'. וע"ע בזה בבית זבול ח"א סי' כ"ו אות ט', ובדברי האור שמח המובא לעיל ס"ק קי"ג אות א'.

א) ובשירי קרבן לירושלמי פ"ג דקדושין ח"ח תמה על התו"ר, מאי "גראה" שכתבו, הלא משנה שלמה היא שאינו נאמן, ובבבלי מפורש דלכך אינו נאמן משום שאינו בידו. וכן תמה בהגהות בן ארי' בכתובות שם. מיהו ע"י בדרך המלך פ"ט דאישות ה"י בפ"י הארוך, שכתב לאידך גיסא, דמ"כ הח"מ "יכל שכן" אם אמר קדשתיה בלבד כו', אינו מובן אידך יחשב "כ"ש", דהלא יש מקום לומר שרק באומר קדשתיה וגרשתיה, אינו נאמן כשהיא עתה גדולה, משום שלא היה אף פעם בידו לאוסרה לכהן לבד,

אינו נאמן:

אב

אוצר

ס"ק קיד"ס—קטו אות ב

הפוסקים

או נערה שקידשה, נאסרת לעולם אף לאחר שהיצטר, היינו משום דמכיון שאמירתו היתה צעה שהיא צרשותו, נאמן לאוסרה בזה גם לאחר שתלא מרשותו, שהחורג לא נתנה לו נאמנות רק על שעה מיוחדת, ולאח"כ יתבעלו דבריו, משא"כ בשאמירתו היתה כשהיא כבר גדולה, ואינה כבר צרשותו, אינו נאמן אז אפילו לומר שקידשה צעה שהיתה צרשותו, שהחורג לא האמינתו אלא בשאמירתו היא צעה שיש לו כח לקדשה ב.

ב. ובשאר האב שעדיין נמצאים בארץ תזאת עדי הקדושין והגרדושין, האם יש לחוש לדבריו ולעכב נשואיה עד שיברור הדבר. ציצע לומר ח"ד סי' ו' אות ה', צידון כהן שטמך לקדש פטויה, ויומיים לפני מועד הקדושין הופיע אציה ואמר שקידש אותה בחו"ל לפני הרב שנים בקטנותה ואח"כ נתגרשה, ועדי הקדושין נמארים פה צאצא אלא שלא ידוע לו מקום מגוריהם, כתב שפ"י בהלכה אין לחוש לדבריה אציה כלל, ואין לומר שצ"ד שהעדים צאצא נשלח לצר הדבר ונדחה לעת עתה את הכשולין, ומה דתנן שאם אחר שצגרה אחר קדשתיה וגרשתיה כשהיתה קטנה אינו נאמן, מיירי רק בצופן שאומר שהעדים מהו או שכלכו למד"י, ה' ליתא, וכדמוכח בשו"ת ריב"ש סי' קכ"ג שכתב [ציידון אשה אחת שאיש אחד עושה שקידשה והיא מכחשת אותו], דמה שאומר שקידשה צלינעא צפני עדים שכלכו להם ואינם כאן, אין בדבריו ממש ואין מעכבים אותה מלהנשא בו, ואין חוששין לדבריו כלל, אע"פ שמיחד עדי, כיון שהיא מכחשתו, דהיה דהאומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתי [לדמיון בקדושין סי' א' שהיא מותרת בקדושין], כי הלא גוונא הוא שאומר צפני פלוני ופלוני קדשתיך ומזכיר אותה, ואין חילוק בין אם הם במקום קרוב או במקום רחוק, כל שאינם כאן, ע"כ, וכ"ש צ"ד שאינו מזכיר שם העדים, ומלי לאשתמוטי שלא ידע מקומם, דגרע טפי, ולכן אע"פ שאין האשה יכולה להכחיש את אציה, אינו נאמן, ועי' צ"ש סי' מ"ז סקט"ו שאם אחד הוליד קול שקידש אשה צפני פלוני ופלוני ויאלו מהעיר אך לא הרחקו ללכת, והיום או מחר יצאו לכאן, אפ"ה אין חוששין לקדושין, ואפילו היא משודכת שנו, וכמ"ש בשו"ת הרמ"א סי' ל' [שכתב ציידונו שאין האיש נאמן לומר שקידש אשה צפני פלוני ופלוני, והסתמך על שו"ת ריב"ש הג"ל], ועי' בש"י יעקב סי' כ"ב, דאחר שהציא ציידונו משו"ת הרמ"א והריב"ש הג"ל, כתב ש"ל דהיינו דוקא צהגיע זמנה להנשא, הלא"ה כיון שאין הפסד במה שתמתין עד שיהקרו הדבר, אפשר שיריך לצר הדבר, א"כ צ"ד שהגיע זמנה להנשא, וא"ל לחקור הדבר, שהאין רחצה ידים לפניה, ועקבותיהם לא נודעו, יצפרע שאינו יודע למסור שמוחם, ודאי שאין לנו להחמיר לזכות זמן הכשולין בו, ע"כ רש"ת להנשא בלי שום פקפוק כלל, ואין להחמיר כלל בזה, וכן נעשה מעשה עפ"י בוראת צ"ד.

כז

ובפסקי הלכות (יד דוד) ח"צ דרי"צ ז' כתב שאם אחר האב שקידשה כשהיתה קטנה ולא נתגרשה, אזי אם לא היה האב כאן כל משך ימי קטנותה, רק עתה צא ממדינת הים ואמר שקידשה שם בעודה קטנה, ה"ז נאמן להחמיר ואסורה להנשא, אבל אם היה כאן בעודה קטנה [עד שנתצגרה], ולא אחר בלוס, ורק עתה לאחר שגדלה אחר שקידשה בעודה קטנה, אינו נאמן אפילו להחמיר, והרי היא בחזקת פטויה גמורה. ועי' ציד דוד אות ס"ה ובח"א דקכ"ז א' אות קכ"ב, שצייר שמן החורג אין ע"ה, וה"ה האב, נאמן לאוסרה בשום אופן, ורק מדרבנן מפני חומרא ה"ל אסורים הרמ"ם צפ"ע דאישות ה"ל והכר"צ והרמב"ן והרשב"א המובאים צמ"מ שם שנאמן [העד] כשהיה אינה יודעת כלל ואף אם נשאת תלא, זולת במקום שמכחשת אותו, שאז תנשא לבתחילה, ואם אינה מכחשת אותו, רק שהוא מוחזק בעיניה לשקרן בזה, אזי מלדה מותרת להנשא, רק שהכונסה, אם אין העד חשוד צעינו למשקר בזה, לא יכנסנה, ואם כנסה, נראה שלא תלא, כיון שכל האיסור הוא רק מדרבנן, ולדעת התוס' תנשא גם לבתחילה אף באין העד מוחזק אלא למשקר, שאין שום ענין נאמנות להאחד בדבר שצעררה, ונראה שאף לדעת המחמירים, זהו דוקא בצופן שלא היה האב כאן עד שגדלה, שצא ממדינת הים, לכן חיישין לדבריו שאמר צעה שהיא גדולה, כיון שלא היה יכול להגיד דבריו מקודם, משא"כ בזה כאן בעודה קטנה, ולא הגיד אז את דבריו, אין חוששים לדבריו שאמר עתה לאחר שינאה מרשותו לגמרי. ועי' צה"א, הב"ב ז', שהוסף, דמה שהמנהיג נקטת קדשתיה וגרשתיה, ולא נקטת קדשתיה לצד, היינו משום שבקדשתיה יש אופנים שנאמן וכי"ל, אבל בקדשתיה וגרשתיה [שצדו אין אלא חשש דגרשה לכהן, ואין חשש א"ל] אינו נאמן בשום פעם, משום שצפאר איסורים חזן מא"ל החמורה אין חוששים לדבריו העד אפילו מדרבנן. ועי' לעיל ס"ק קי"ג אות א'.

מיהו עי' צפתה הבית דיני נאמנות ע"ה עקב ג' דף ל' טור ד', דאחר שהקשה דמכיון שיש פוסקים דע"ה שאומר נהקדשה והיא אינה יודעת כגון שטעשה עליה או אציה קיבל קדושין בעורה, לא תנשא לבתחילה, עי' בזה צ"ש סי' מ"ז סק"ז, לפי"ז אמאי אין האב נאמן לומר על צה הגדולה קדשתיה כשהיא קטנה, כתב דדוחק לומר דהיינו משום שהיה לו לומר מיד, ועכ"ל דאף שהחמירו לענין קדושין לבתחילה, לא החמירו אלא דוקא בעד כשר, אבל לא בקרוב ואשה וכדומה. ועי' בחזון איש סי' כ' אות י"א.

קטו. אינו נאמן. א. הטעם שאינו נאמן. כתב בלבוש שלא האמינה החורג לאב, במה שכתב את צתי נתיי בו, אלא בעודה קטנה או נערה, דנערה כתוב בקרא, אבל בצוגרת לא משהתי קרא. והוא מרש"י קדושין ס"ד א' ד"ה לנשואין. וציד דוד (פסקי הלכות) ח"צ דרי"צ ע"ב אות ל"ח מבואר, דאף שבאמר בעודה קטנה

דף ק"י טור ב', שכתב שלפי הסוברים שנאמן לומר גרשתיה אפילו לאח"כ מקדשתיה, כמובא לעיל ס"ק קי"ב אות ב', ה"ה שאם בעודה קטנה אמר קדשתיה, ולאחר שבגרה אמר גרשתיה כשהיתה קטנה נאמן. מיהו לפי מש"כ באמרות טהורות וטיב קדושין המובאים באות הג"ל, בטעם הסוברים הג"ל, דהיינו משום דסברי שכמו שהאמינתו התורה בקדושין כל זמן שהיא קטנה, ה"נ האמינתו התורה בגירושין כל זמן שהיא קטנה, נראה פשוט, דלאחר שבגרה אינו נאמן לומר גרשתיה כשהיתה קטנה.

ב) ועי' ברבינו ירוחם נכ"ב ח"ה שכתב בזה"ל: קדשתי בתי הקטנה, קדשתי וגרשתיה כשהיא קטנה והרי היא קטנה, או קדשתי וגרשתיה כשהיא קטנה והרי היא גדולה נאמן. וכתב בדינא דחיי ח"ב דף ה' טור ב', שאין ספק שנפלה ט"ס בדבריו, וצריך להגיה קדשתי בו והרי היא קטנה, נאמן, קדשתי וגרשתיה כשהיא קטנה והרי היא גדולה "אינו נאמן", דהכי תנן בהדיא, ומוסכם הוא, וליכא מאן דפליג עלה. וכ"כ בס' ישא ברכה דר"א טור ב'. ועי' במשנה דרבנן (בחלק החידושים של הרמ"ר אלפאסי)

ביאור הגר"א

[ס] וליג כו. כ"כ תב"י
שהר"ן הנ"ל בסכ"ה
חולק על הרשב"א כאן :

כז ואב שאמר שקידש בתו ואח"כ קדשה לאחר ואמר קדושי ראשון
היו בפסולי עדות דאורייתא ואינם כלום נאמן [ס] ולי גר"ח (יד) דוקא חזן
כדי דיבור נאמן וכמו שנתבאר בסמוך סעיף כ"ה) :

באר הגולה

ז הרש"א נתשנה שאלה
מעובדה דההיא איתחל
וכו' כתובות דף כ"ז ע"א

פתחי תשובה

(יד) דוקא חזן כ"ד. ענ"ש שכתב וע"ז כ' דכלל נאמן אפילו אחר כ"ד משום דהוי כאמתלא כו' ועמ"ש לקמן סי' ת"ז סק"ג נענין זה אי מועיל כאן
אמתלא ע"ש :

הפוסקים

ס"ק קטז אות א—ב

אוצר

כדפירשתי הוא בעיקר, והכי נקטין. [ועי' להלן אות ג' הערה ו' מה
שיבאו האחרונים דברי הב"ח ממנו שחמם עליו הח"מ המוצא שם].

ובמ"ז סק"ב, אחר שחמם על השו"ע שפסקו בסעיף כ"ה וכן
סותרים ז"ל, חמם גם על הרמ"א שכתב דכשומר שקדושי
ראשון היו בפסולי עדות, נאמן דוקא בחוכ"ד, דכלל כאן מכין דלא
מהני אמירתו לחכ"ד, והיינו משום שסותר דבריו הראשונים, אי"כ
גם בחוכ"ד לא מהני, כיון שבקדושין לא הוי חוכ"ד כדבור, וכן לא
שייך לתרץ כמו שחירצו [בסק"ח] דמה דנאמן בגרשתי בחוכ"ד
לקדשתי, היינו משום דהוי סיוס דבריו [כמוצא בס"ק ק"יז אות
א'], דכלל כאן הוא חזון מדבריו הראשונים, וזה לא מהני בקדושין
אפילו בחוכ"ד, וכתב, דלכן גר"ח שזאמת אין סתירה בין הסעיפים
האלו, ואף שבגרשתי לא מהני אלא בחוכ"ד, מ"מ כאן שאני ומכני
אפילו לחכ"ד, דהרי בתשובת הרשב"א שם, אחר שכתב שזאמת
שקדושי ראשון היו בפסולי עדות נאמן, הקשה ממנו דאיחא בסוף
גיטין לאו כל כמיך דמחזקת לאמתלא, ותירץ דשאני התם שהקול
יחא מעלמא כו' [כמוצא בזה א'], והנה בגיטין שם מיידי שלאחר
שיחא קול על האשה שנתקדשה, אמר אביה שהקדושין היו על תנאי
ולא נתקיים התנאי, וע"ז אמרו שם דלא הוי אמתלא לבטל הקול,
כיון שלא היתה האמתלא בשעת יניחת הקול, אבל כשומר שקדושי
ראשון היו בפסולי עדות, פסק הרשב"א שם דנאמן, [וכיינו] משום
דכור אמתלא על מה שאמר בתחילה שקידשה, ומכני האמתלא ח"י
שלא היתה האמתלא בשעת יניחת הקול, משום שהקול יחא רק מחמתו,
וא"כ אין זה ענין לקדשתי וגרשתי, דשם לא הורו גרשתי אמתלא
על אמירת קדשתי, משא"כ כשומר שהקדושין היו בפסולי עדות,
זה הורו אמתלא על אמירת קדשתי, שאמת הוא שקידשה אלא
שהעדים

טעין כז. קטז. אב שאמר וכו' ולי נראה דוקא וכו'.
א. מקור הדין וביאורו. עבא"ג שמקור הדין הוא
בתשובת הרשב"א. ונדפסה בשו"ת הרשב"א ח"ז סי' רנ"ח. וכתב שם
הטעם שנאמן משום שהפסד שאסר הוא הפסד שהתיר, וראיה מההיא
דכתובות [כ"ז א'] שהיא אמתלא כו' [היינו הדין המצוהר בסי'
מ"ז סעיף ד'] אמר נתקדשתי ואח"כ חזר ואמר פנויה אני, אם
נחנה אמתלא לדבריה נאמנת] א, ואף שבסוף גיטין [דף פ"ט א']
אמרו דהיא אמתלא דנפק עלה קול דאיקדשה לבר זי רב, אחייה רב
חמא לאבוי אמר ליה על תנאי קדיש כו', א"ל כיון דבעידנא דכור
קלא לא הורו אמתלא, לאו כל כמיך דמחזקת לאמתלא, י"ל דהתם יחא
קול מעלמא ולא הו"ל הוא הקול, [משא"כ כאן שרק האב הו"ל
את הקול].

ב. הסוברים שנאמן אפילו לאחכ"ד. כתב הב"ח בקו"א דנראה
שלא אמר הר"ן שאינו נאמן לאחכ"ד, אלא שזמר גרשתי, משום
דלא הימניה רחמנא בגירושין, אבל שומר שקדושי ראשון היו בפסולי
עדות, כיון דהימניה רחמנא בקדושין, נאמן הוא אפילו לאחכ"ד
לומר ולראשון לא הוי קדושין ולשני הוי קדושין, ומכ דקו"ל [כ"ז
קכ"ט ב'] שכל החורק חוכ"ד כדבור דמי בר ממקדש, היינו לענין
חזרה כשמקדש בפני עדים וכו' וכו' אמר לא יהיו קדושין, אין דבריו
כלום, אבל כאן שהאב אומר שראשון לא הוי קדושין ולשני הוי
קדושין, פשיטא שנאמן אפילו לאחכ"ד, כיון דליכא עדים אלא דהימניה
רחמנא, הלכך נאמן בכל מה שיאמר בקדושי בתו, וכן גר"ח שחזר בו
השו"ע ממ"ש ב"י דמדבריו תשובת הרשב"א [המוצאים בזה א']
לא משמע כהר"ן הנ"ל ופסק בשו"ע [סעיף כ"ה וכו'] כדבריו
שניהם ב, וזהו מהטעם שפירשתי, ומש"כ הרמ"א לפרש שהרשב"א
מיידי שומר כך בחוכ"ד ומש"כ נאמן, לא משמע כן כלל, אלא

מש"כ שכ"כ גם הלבוש, כתב ע"ז בישא ברכה דר"א ע"א, דלא דק, דהלא
הלבוש דרך אחרת אתו כו', וכמוכא להלן אות ד'. גם בט"ו וערך לחם
וחק ומשפט שהר"ד להלן באות זה, סוברים בדעת השו"ע, שנאמן כאן אפילו
לאחכ"ד. וכ"כ בבית הלל, ועי' בדרישה המובא באות ג' שכתב שאפשר
לומר שהשו"ע כאן מיידי רק בחוכ"ד. אבל בקרית מלך רב פ"ט דאישות
ה"י המובא לעיל אות א' ובישא ברכה דר"א ע"א חלקו עליו. ועי' בתשובת
הר"י בן סאמון בחקרי לב סי' פ"ג, דאחר שהאריך לדון בכוונת הב"י
והשו"ע, הסיק שהשו"ע כאן מיידי רק בחוכ"ד, וכמ"ש בסעיף כ"ה, או
דשאני כאן משום שקידשה אח"כ לאחר, אבל אם לא קידשה אח"כ אינו
נאמן לאחכ"ד. אבל בתשובת המחבר שם בסי' פ"ד השיג עליו והסיק
שהשו"ע ס"ל שכאן מהני אפילו לאחכ"ד מטעם דהוי אמתלא וכמ"ש ה"י.
ובתשובת הרמ"ד מדאמבראווא בשו"ע שמחות סי' ד' כתב שיש ליישב
סתירת פסקי השו"ע, שכאן נאמן לומר אפילו לאחכ"ד שקדושי ראשון היו
בפסולי עדות, משום שיש לו מגו שהיה חוזר בו ואומר שקר הגדתי, והיה
נאמן משום דמיידי שאמירתו שקידש בתו היתה חזק לב"ד, משא"כ בסעיף
כ"ה אינו נאמן לאחכ"ד לומר גרשתי, משום שאין לו מגו, דשמוא רוצה
לפוטלה מהכהונה. וע"ע במחנה אפרים בחדושי על הטור ובמשנת ר'י
אליעזר (להר"א די טולידו) ח"ב סי' ס'.

א) במחנה אפרים בחדושי לטור כתב שדברי הרשב"א צ"ע, דהכא
מאי אמתלא איכא. וכתב בקרית מלך רב פ"ט דאישות ה"י שכוונתו להקשות,
דבשלמא התם גבי ההיא אתתא שקפצו עליה בני אדם שאינם מהוגנים
לקדשה כו', נאמנת משום שטענתה ניכרת, לא כן כאן שאין טענתה ניכרת
כו', לכן נ"ל שהרשב"א איירי כשהמקדש הראשון הוא בעיר ולא ערער
[על קדושי השני], דבכה"ג הוי דברי האב ניכרים לנו שהם אמת, ועי'
בדרישה שחמם על סתירת דברי השו"ע מסעיף ב"ה לסעיף כ"ז, דבסעיף
כ"ה גבי אמר גרשתי, כתב שאינו נאמן אלא בחוכ"ד, ואילו כאן גבי
אמר פסולי עדות היו פסק שנאמן כהרשב"א דמיידי אפילו לאחר כ"ד
כמ"ש בב"י כו' [כמוכא באות ג'], אמנם לפי מה שכתבתי לא קשה מידי,
ונראה לישב עוד דרך גבי גרשתי אינו נאמן לאחכ"ד משום שאפשר שלא
מירתת לשקר, אבל באומר שקדושי ראשון היו בפסולי עדות, מירתת לשקר,
דיכול הראשון להביא עדי הקדושין ולא יוכל לפסלם. וע"ע בזה במשנה
דרבנא (בחלק החידושים של הרמ"ר אלפאסי) דף ק"י ע"ב. וע"ע להלן
באותיות הבאות.

ב) גם בנחלת צבי סקל"א כתב שגר"א שהשו"ע חזר בו ממש"כ בב"י,
וס"ל דדוקא בגרשתיה סובר הר"ן שאינו נאמן לאחכ"ד, אבל בקדושין
מודה הר"ן להרשב"א דהימניה רחמנא אפילו לאחכ"ד, וכמ"ש הב"ח. [מיהו

אוצר

ס"ק קטז אות ב-ג

הפוסקים

בתוכ"ד נאמן, אין לנו חלא דברי השו"ע וכמ"ש הע"ז. ובערך לחם כחצ כך בלשון ספק, לחלוט שאלו כאלו ששוקר הקדושין מעיקרם ואומר שלא היו כלום ונותן אמתלה לדבריו, לכן נאמן [אפילו אחכ"ד], כיון שלעולם לא היתה א"א, משא"כ בסעיף כ"ה בחומר גרשתיה, ו"ע.

וע"י בחסן ישועות סוס"י ל"ז שהוציא מהר"ש פלורנטינו, שהעורר ס"י קי"ב וכו"מ [פ"ב לגירושין כ"א] ורצינו יחיאל [כמובא במ"מ שם] סוברים כדעת הרשב"א על דמכני הפס שאמר הוא הפס שהתיר אפילו אחר זמן הרבה שאסרה, [דברי כתבו, שבאמר א"א הייתי וגרשה אני נאמנת אפילו לאחכ"ד]. ו"ע, דהלל רצינו יחיאל שם כחצ בעטם, משום דממה שאמר א"א "הייתי", משמע דעכשיו פנויה היא, וא"כ אינו שייך לדברי הרשב"א. וע"ע צחות ד' שיש סוברים שנאמן אפילו לאחכ"ד בחופנים מיוחדים.

ג. הסוברים שנאמן רק בתוכ"ד. בח"מ סקמ"ה כתב במש"כ הרמ"א דדוקא תוכ"ד נאמן, דלאו דוקא לומר גרשתיה אינו נאמן לאחכ"ד להחזיק בגרשה לאוסרה לכהן, דכ"ה בכל דבר המצטל הקדושין ומחזיק בפנויה אינו נאמן לאחכ"ד, [וכ"כ גם בסקמ"ג במש"כ השו"ע בסעיף כ"ה שאלו נאמן לאחר זמן לומר גרשתיה, דלכאורה משמע דלאו דוקא בגרשתיה אינו נאמן לפוסלה לכהונה, דכ"ה בחומר קדושי תנאי היו] או שעדי הקדושין היו פסולי עדות וכיוצא, אינו נאמן להחזיק בפנויה כל שהחזיק א"א על פיו, ואינו נאמן להתיר לעולם רק כמשמעות פשט הכתוב את בתי נחתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה החזיקה], ומה שהצ"ח בקו"א חילק ביניהם דדוקא לענין גירושין לא הימניה רחמנא אבל בכל מה שיאמר בקדושי בתי נאמן אף לאחכ"ד [כמובא צחות ד']. אינו מובן, דאם אין לאב נאמנות בגירושין, למה נאמן אף בתוכ"ד, ואם הטעם הוא מכאן מגו דאי צ"ע שחק והיתה אסורה על כל בעולם, מגו זה שייך אף לאחכ"ד.

גם

בקדושין דף ס"ה. [וע"י ביד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דרש"י אות ס"ו, דאחר שכתב שנראה שאפילו להסוברים שבאמרה נתקדשתי לפלוני לא מהני אמתלה, היינו רק שאין אמתלה מועילה לברר למה בתחילה שיקרה בכוונה, אבל אם אמרה אמתלה לברר שדבורה היה בטעות, מהני אמתלה אפילו באמרה נתקדשתי לפלוני כו', ביאר דעפ"י נראה דמש"כ בתשובת הרשב"א המובאת בשו"ע כאן שבאמר קדשתי את בתי ואח"כ אמר שהקדושין היו בפסו"ע נאמן, מיירי לכו"ע אפילו כשאמר קדשתי את בתי לפלוני, דמכיון שגתו אמתלה שאמירתו היתה בטעות, לכן אף שנוגע לפלוני נאמן וכו']. וע"ע לעיל אות א' בהערה א' ולהלן אות ג' בדברי התפארת יעקב.

ה. גם בתשובות חכמי פרובינציא ס"י י"ז, מבואר שבאמר אח"כ, על תנאי קדשתיה ולא נתקיים התנאי, אינו נאמן.

ו. בבית מאיר כאן, כתב שהשגת הח"מ על הב"ח אינה מובנת, דהלא בר"ן מבואר כב"ח דמה שאינו נאמן לאחכ"ד לומר גרשתיה, היינו משום דלגירושין לא הימניה רחמנא, וזולת טעם זה בודאי קשה למה אינו נאמן אפילו אחכ"ד, ודברי הר"ן מוכרחים, דאם נאמר דאף לאחכ"ד נאמן לומר גרשתיה, א"כ למה נאמר כלל במשנה קדשתיה, דאם להשמיענו שבידו לקדשה, זה כבר נשגה ברישא, ומה שהקשה הח"מ שאם אין לאב נאמנות בגירושין, א"כ אף בתוכ"ד מדוע נאמן, ר"ל לאוסרה לכהן, ואם משום מגו דאי בעי שתק מגו זה שייך אף לאחכ"ד, נראה ליישב, שבתוכ"ד כיון שמוכרח להאמינו במה שאמר גרשתיה, להתירה לעלמא במגו דאי בעי שתק ולא אמר קדשתיה, ואילו היתה רוצה להנשא לכהן בחיי המקדש, בע"כ אסורה ממג"פ, אם נאמן, הריהו אסורה משום גרושה, ואם אינו נאמן, א"א היא, לכן אף אחר מות המקדש נשארת אסורה לכהונה, משא"כ אחכ"ד, שבחיי המקדש אינה נאמנת כלל, ואסורה לכו"ע משום דמגו למפרע לא אמרינו, לכן אחר מות המקדש מותרת לכהן, דלהאב אין כלל מגו, משום

שהעדים היו פסולי עדות, משו"ה אף שבגרשתיה צעין תוכ"ד דוקא. מ"מ בחומר שפסו"ע היו, כיון דהיו אמתלה, מהני אפילו לאחכ"ד, א"כ אחי שפיר פסקי השו"ע בסעיף כ"ה וכו', ודברי הרמ"א כאן הם שלא בדקדוק כו', ואין להקשות למה לא יהיה נאמן כשאמר גרשתיה אחכ"ד דקדשתיה, כמגו דאי צ"ע אחר שהקדושין היו בפסולי עדות, לאו קושא היא, דכל שהחזיק א"א אפילו על פיו, לא אחי מגו אח"כ ומרע להחזקה, דהוה כמגו במקום עדים, ובהרבה מקומות בחו"מ היתה דלא אמרינו מגו במקום חזקה אלימתא א, ומש"כ בלבוש בעטם שנאמן לומר שהקדושין היו בפסולי עדות, שהוא משום מגו דאי צ"ע אחר לזכר קדשתיה כיון שאמר בתחילה קדשתיה סתם [כמובא צחות ד']. אינו נכון, דא"כ מה מקשה הרשב"א מסוף גיטין, הלא שם אין מגו, אלא פשוט דמיירי כאן אפילו כשאמר בתחילה קדשתיה לפלוני, אלא שהאמתלה של אח"כ שוצרת את מה שאמר בתחילה, וע"ז מצ"ה הרשב"א שם ראייה מכתובות, וגרשה שכוונתו היא על מה דהיתה שם שנאמנת לומר שבתחילה לא אמרה שהיא מקודשתה אלא מפני שקפלו עליה ב"ה שחיים מכוונים, והיינו אמתלה כדאיתא שם, ושם ודאי לא היה בתוכ"ד, אלא ודאי שמפני האמתלה נאמנת אפילו לאחכ"ד, ולא מחמת מגו, וכ"כ בחומר שפסולי עדות היו, מהני מטעם אמתלה, ואפילו לאחר זמן אמרינו כזה הפס שאמר הוא הפס שהתיר מאחר שהוא הוציא את הקול. גם בצנני מלוואים סקמ"ג כתב דמש"כ הע"ז לחלק בין אחר גרשתיה דצעין דוקא תוכ"ד, לבין אחר שקדושי ראשון היו בפסולי עדות, דמשמע בשו"ע דאפילו אחכ"ד נאמן, דכיינו משום שכל החומר שקדושי ראשון היו בטעות, כו"ל אמתלה לדבריו, דבריו נכונים. וע"י צע"ב קדושין סקמ"ג שכתב דמקדושין ס"ה א' יש להצ"ח סמך למש"כ הע"ז דמה שאמר שהקדושין היו בפסולי עדות הוה אמתלה. וגם שחק ומשפט ס"י ל"ז כתב דמסתם השו"ע דבריו כאן, ולא פירש שזריך תוכ"ד כמ"ש בסעיף כ"ה, משמע שכלל לא צעין תוכ"ד, ואף שהרמ"א כתב דדוקא

ג. וע"י מש"כ בזה בגור אריה יהודא ס"י י"ז דף צ"ט א'.

ד. עפ"ת סק"י, דאחר שהביא מהט"ז דכאן נאמן אפילו אחכ"ד משום דהוי כאמתלה, כתב ועמש"כ ס"י מ"ז סק"ב אם מועיל כאן אמתלה [שם הביא משו"ת רעק"א סוס"י פ"ה שבאב שאמר בפני הב"ד קדשתי את בתי, לא מהני אח"כ אמתלה, ומשו"ת מהריב"ל כלל ו' ס"י ל"ט שבדבר זה נסתפקו חכמי פרובינציא. וע"י בזה להלן אות ז' והלאה]. וע"י גם ביד המלך (להר"א לנדא) פ"ג דעדות ה"ה שכתב דמה שהקשה הט"ז על הרמ"א דהלא אף לאחכ"ד צריך להאמינו משום דהוי אמתלה, כמו דמהני אמתלה אף לאחכ"ד באמרה א"א אני וחזרה ואמרה פנויה אני, נראה ליישב, דבאמת אין הגדת האב והגדת האשה בעצמה דומות כלל זל"ז, משום דנראה שבהגדת האב לא מהני שום אמתלה כו', ולכן גם אמתלה דפסולי עדות היו לא מהני לאחכ"ד. [וע"י בנוגע בשערים ח"א ס"י כ"א אות ט' שכתב שדבריו אינם מוכרחים, משום שר"ל שגם בהגדת האב מועילה אמתלה]. ובשב שבעתא ש"ו פ"ח כתב שנראה דאפילו לדעת הסוברים שבאב אין אמתלה מועילה, היינו דוקא כשהורו בו ואמר לא קדשתיה כלל, אבל כשהורו ואומר אמנם קדשתיה, אבל זה היה בפני פסולי עדות, מהני. וע"ע בחזון איש ס"י ג"ט אות כ"ד. ובמלאת אבן סוף סעיף כ"ה כתב אליבא דהט"ז, דאע"ג שכתבו הרמב"ן והריטב"א שהאב נאמן משום עדות, ובעדים לא מהני אמתלה כמבואר בחו"מ ס"י כ"ט, י"ל כמ"ש בתשובת הר"ן שהובאה בחו"מ ס"י י"ז סק"י שכשאמר חוץ לב"ד, אפילו באיסורין שא"צ הגדה כב"ד, יכול לומר מבודה הייתי, א"כ אפשר שיכול לומר נמי אמתלה, אבל מש"כ הט"ז דמיירי כאן אפילו כשאמר בתחילה שקידשה לפלוני, תמזה לכאורה, דהלא מבואר ברמ"א ס"י מ"ז סעיף ד' שבאמרה נתקדשתי לפלוני לא מהני אמתלה, ואפשר דהתם מיירי דוקא שההוא ג"כ אמר קדשתיה, וכאן מיירי שההוא במדינת הים או שהכחיש ואפ"ה היה האב נאמן כדמוכח

אוצר

ס"ק קטו אות ג—ד

הפוסקים

קידוש לאחר, ואמר קדוש ראשון היו בפסולי עדות דאורייתא ואין בהם ממש, נאמן במגו דאי צעי אמר לזה קדשתיה בתחילה, אפילו אינו בתוכ"ד, כדלעיל סעיף כ' [משמע שהלבוש ס"ל דוקא באמר בתחילה סתם שקידש בזה, ולא פירש למי קידשה, נאמן אפילו אחכ"ד לומר שהקדושין היו בפסולי, משום שיש לו מגו דאי צעי אמר לזה קדשתיה בתחילה, והיה נאמן כדאיתא בסעיף כ', אבל באמר בתחילה שקידשה לפלוני, אינו נאמן אח"כ לומר שהקדושין היו בפסולי ע"ה].

ובהמקנה קו"א כתב דמש"כ הלבוש בטעם שנאמן לומר אפילו לאחכ"ד שקדושין ראשון היו בפסולי, שהוא מכה מגו שהיה אומר קדשתיה לזה, לא נהירא, דאכתי תהיה חסורא להמקדש השני, דמכיון שהוא יודע בעלמו שלא קידשה בתחילה, במה יאמין להאב שקדושין ראשון היו בפסולי, הלא לגביה אין מגו, ונראה דמה שנאמן לומר אפילו לאחכ"ד שקדושין ראשון היו בפסולי, הוא משום מגו שהיה אומר שקידשה לאדם שמת אח"כ, דנראה פשוט דכשאומר קדשתיה סתם, כיון שנאמן אח"כ לפרש למי קידשה, לכן אפילו אם אמר אח"כ שקידשה לאדם שמת אח"כ, ג"כ נאמן, דמכיון שהוא מפרש דבריו הראשונים, מה לי אם המקדש חי או שכבר מת, ואף שאינו נאמן לאחר זמן לומר גרשתיה במגו שהיה אומר שקידשה לאדם שמת אח"כ משום דהוי מגו במקום חזקה א"א כמ"ש הט"ז סברא זו [כמובא בזה"ש ב' מ"מ באומר שהקדושין היו בפסולי, הוי המגו שהיה אומר שקידשה לאדם שמת אח"כ מגו מעליא, שחזקה פנויה מסייעת שלא היתה א"א מעולם, ומש"כ הט"ז שטעם הרשב"א הוא משום דהוי אמתלא [כמובא בזה"ש ב' מ"מ], ל"ט, דהא קו"ל דצטעין אמתלא הניכרת לב"ד כדאיתא בסי' מ"ז סעיף ד' גבי אמרה נקדשתי ולאחכ"ד חזרה ואמרה פנויה אני, שגתנה אמתלא ולא ראינו דצדקיה ממש, אינה נאמנת, וכאן שאמר שקידשה בפסולי עדות, מסתמא אינו ניכר לב"ד שיש בדבריו ממש, ולפי מה שכתבתי שיש לו מגו, אף שכתבתי בחידושי כתובות דף כ"ב, דאף שיש לה מגו צטעין אמתלא, היינו כשמכשח לגמרי דבריה הראשונים, אבל כאן שאמר שהקדושין היו בפסולי עדות ואינו מכחיש לגמרי דבריו הראשונים, שפיר נאמן במגו.

ובערך השולחן סעיף ע"א סובר ג"כ שנאמן משום דמיירי שבתחילה אמר שקידשה סתם, או משום דמיירי שקידשה לאחר אבל בלא קידשה לאחר אינו נאמן, וכתב דמש"כ הב"ה שהאב נאמן בקדושין לכל דבר גם לאחכ"ד ורק לגירושין אינו נאמן [כמובא בזה"ש ב' מ"מ], כבר נתבאר שאינו כן [בסעיף ס"ט כתב דנראה דכמו דכשאומר שנתגרשה, כיון שסובר את הקידושין אינו נאמן אלא בתוכ"ד, ה"ה בכל

שכתב ליישב, דאפשר שהלבוש ס"ל שגם בסעיף כ' מכיון שבתחילה אמר שאינו יודע למי קידשה, ואח"כ אמר שנודע לו, הוי כסותר דבריו, ואפ"ה נאמן, א"כ ה"ה כאן. וע"ע בהערה הסמוכה.

ובעצי ארוים סקס"ג תמה על הב"ש שלא העתיק מהלבוש מש"כ דמיירי שאמר בתחילה שקידשה סתם ונאמן משום מגו, שבוה דברי הלבוש נכונים בלי פקפוק, ואף שבדברי הרשב"א אי אפשר לפרש כן, מדהקשה ע"ז מהא דאמרינן בסוף גיטין כיון דבעידנא דהוי קלא לא הוה אמתלא לאו כל כמינך דמחזקת אמתלא, ואילו מיירי הרשב"א שאמר בתחילה שקידשה סתם ונאמן משום מגו, לא הוה מקשה מידי, מ"מ עכ"פ יש ליישב בזה אח סתירת פסקי השו"ע ד"ל שהשו"ע מיירי שאמר בתחילה שקידשה סתם. גם בספר ישא ברכה דר"א א' כתב שדברי הב"ש תמוהים, דהרי ודאי שגם הלבוש מודה דכאן לא דמי לסעיף כ', אלא שהלבוש כתב שכאן נאמן אף שסותר דבריו משום שיש לו מגו דאי צעי אמר לזה קדשתיה, וא"כ מהי דחייתו שדחה ללבוש, וצ"ע. וע"ע לעיל אות ב' מה שהשיג הט"ז על הלבוש, וס"ע בהערה ב' שם.

גם הב"ש סקנ"ה כתב שדברי הב"ה צקו"א תמוהים. ובסקנ"ב כתב שהרמ"א ס"ל דכשם שאינו נאמן לומר אחכ"ד שהיה מגורשת, כך אינו נאמן לומר אחכ"ד שזו דבר הסותר דבריו הראשונים, וכמובאר בזה"ש [כתובות כ"ב א' ד"ה מנין] שאינו נאמן אחכ"ד אלא לפרש דבריו, אבל מה שאינו פירוש לדבריו אינו נאמן אלא בתוכ"ד, וא"כ לא דמי למה דאיתא בסעיף כ' שבאמר קדשתיה ואינו יודע למי ולאחר שגברה אמר נודע לי למי קדשתיה נאמן, משום דשם אינו סותר דבריו, וע"י צט"ז שכתב דכאן נאמן אפילו אחכ"ד משום דהוה כאמתלא כ"י [כמובא בזה"ש ב' מ"מ], מיהו לדעת רמ"א ל"ל כמו שכתבתי.

וע"י בדרישה אות י"ב שתמה, דכלא צצ"י אחר שהצ"ה מהר"ן שאין האב נאמן לומר גרשתיה אלא בתוכ"ד לקדשתיה, כתב שכתובות הרשב"א [ה"ל בזה"ש ב' מ"מ] לא משמע כן, א"כ קשה איך כתב השו"ע בסעיף כ"ה דברי הר"ן, וכאן העתיק לשון תשובת הרשב"א, כאילו אין סתירה ציניקס, וכתב, מיהו ל"ל דלפ"מ שהשו"ע קי"ר בלשון הרשב"א, אפשר לומר דהשו"ע מיירי בתוכ"ד ה, ובמ"ש הרמ"א, מיהו קשה בלשון הרמ"א שכתב "ולו נראה" דוקא בתוכ"ד נאמן, כאילו בא לחלוק על המחבר, ולא היה לו לכתוב אלא "כלומר", דברי ל"ל שגם המחבר הכחון לתוכ"ד, דא"כ יסתרו דבריו ז"ל.

ובתפארת יעקב סקנ"ו, אחר שהצ"ה מהר"ם, הוסיף שדברי הב"ה תמוהים ממה דמובאר בזה"ש כתובות כ"ב א' ד"ה מנין שרק במפרש דבריו נאמן ולא בסותר אותם, וגם מש"כ הט"ז צפי דברי הרשב"א, אינו נראה, משום שלשון הפה שאמר הוא הפה שהתיר מורה כרמ"א, וגם אין לדמות אמתלא זו להך דכתובות, דהתם נותנת אמתלא על ששקרה בתחילה, אבל כאן לא אמר אמתלא על מה שאמר בתחילה שקידשה ולא הזכיר כלל שהקדושין היו בפסולי עדות, ואם באמת אמר שלא ידע מעיקרה שהם פסולים ועכשיו נתברר לו, לריך לברר דבריו לתת טעם למה לא ידע מעיקרה ועכשיו יודע.

וע"י בחסן ישועות סוס"י ל"ז שהצ"ה מהר"ם פלורנטיין, שנראה שהר"י יונה והרמ"ה המובאים בטור ס"י קנ"ב [שכתבו שבאמר א"א הייתי וגרופה אני, אינה נאמנת אלא בתוכ"ד או קודם שיסתלקו מאותו ענין], הם חולקים על מש"כ הרשב"א הג"ל דהפך שאמר הוא הפה שהתיר מהני אפילו לאחר זמן הרבה שאמר, וכ"ד בתוס' וברמ"ך. וע"ע בזה"ש ב' מ"מ.

ד. הסוברים שבאופנים מיוחדים הוא נאמן אפילו לאחכ"ד. בלבוש כאן כתב וז"ל: אב שאמר שקידש בזה סתם, ואח"כ

דאי שתק מגרשתיה היתה כבר מותרת לכו"ע ואף לכהו יכו. וכע"ז כתבו בעצי ארוים סקס"ג ובמחברת הקודש. ובפרי האדמה ח"א דקכ"ה א' כתב בתו"ד, שקושיית הח"מ אינה קושיא, דהרי טעם הב"ה מבורר, דדוקא בקדושין דהימניה רחמנא נאמן אפילו לאחכ"ד, אבל בגירושין, אף שבתוכ"ד נאמן משום דהוי כאינש דעלמא בעדותו כמ"ש בשו"ת הריב"ש סי' רס"ו [שהעדיכ חזורים בתוכ"ד אפילו בקדושין], מ"מ לאחכ"ד כיון שאחרים אינם נאמנים, הוא ג"כ אינו נאמן.

ז. וע"י לעיל אות ב' ובהערה ב', שהובא מהאחרונים שחלקו ע"ז. וכתבו שהשו"ע ס"ל שכאן נאמן אפילו לאחכ"ד, אף שבסעיף כ"ה אינו נאמן אלא בתוכ"ד, וחזר בו השו"ע ממש"כ בב"י שהר"ן והרשב"א פליגי.

ח. וע"י בב"ש טקנ"ב שהביא מהלבוש שנאמן אפילו לאחכ"ד לומר שקדושין ראשון היו בפסולי, כמו שנאמן בסעיף כ' לומר שאח"כ נודע לו למי קידשה, וע"ז השיג הב"ש דלא דמי לשם, דשם אינו סותר דבריו הראשונים אלא מפרשם, משא"כ כאן. וע"י בארץ צבי (ותאומי צביה) סקס"ז

אוצר

ס"ק קטז אות ד—ו

הפוסקים

אולם בנודע בשערים שם השיג ע"ז וכתב דהלל גם בהגדה האז
אין לו נאמנות גמורה לענין שחיבה נסקלת על ידו [אליבא
דרב, וכמו שפסק הרמב"ם פ"א דליסוי"ב הכ"ג], וזאתה מסתפקת
עובד לפי"מ דפסקין שאין סוקלים על ידו, אם פשטה ידה לאחר
שגדלה וקיבלה קדושין מאחר, דלולי לריבה גט מהשני, כיון דחזין
שהגדה האז חגיגה מועילה לכל דבר ואינו נאמן אלא לענין לאוסרה,
ומסתברא דלהקל אינו נאמן [ע"י כזה לעיל סק"ל אות ז'], וא"כ
מסתפקת עובד, דלולי גם בהגדה האז מהני אמתלא, ואמנם באמת
בשו"ת מהריב"ל הביא שחכמי פרוצניאל נסתפקו בזה. וע"ע בזה
י"א שם.

והנה דברי מהריב"ל הם בח"א סוס"י ל"ע, ומקודם הביא מצעל
העיתור [אות ק, דע"ע ז'] שכתב שחם אמר צ"ד קדשתיה
וחזר ואמר לא קדשתיה, אם נתן אמתלא לדבריו נאמן, ואח"כ הביא
שנאלה בהשבות רבני פרוצניאל ה' במעשה שהיה צימיהם באיש אחד
שהוליא קול שקידש את בתו בעורה קטנה יא, ואח"כ עמדה זאת
האשה ונשאת לאחר, והאז חזר צו מדבורו הראשון ונתן אמתלא
לדבריו, ונחלקו בזה חכמי פרוצניאל ונרפת, שיש מהם שהיו סוברים
כצעל העיתור, ויש מהם שחלקו עליו, דדוקא באשה אמרו בגמי שחם
נתנה אמתלא לדבריה נאמנת, אבל לא באב משום דאמרין צ"ג
דקדושין [ס"ג ז'] לידידה הימניה רחמנא, לידידה לא הימניה רחמנא,
והאז האמינו רחמנא כשני עדים צדחו, ומש"ה אינה מועילה אמתלא,
ועוד כתבו טעמים אחרים לחלוק על צעל העיתור, ועלזה בהסכמה
להתירה, וכתוב באותן התשובות שהגיעו הדברים עד הרשב"א
בברלונא וגם הוא הסכים עמכם להתירה וכו'.

ובשב שבעתתא ש"י פ"ח, אחר שהביא דברי מהריב"ל הנ"ל, כתב
דנראה להוכיח דאפילו היכא דהימניה רחמנא מהני אמתלא,
ממ"ש בכתובות כ"ב ח' אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני
אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת, וכבי קי"ל דמהני אמתלא, וכמבואר
בריי"ף ורמב"ם פ"ב דליסוי"ב ובעוש"ע יו"ד ס' קפ"ה, ואשה נאמנת
מן התורה על זה דרחמנא הימנה דכתיב וספרה לה, ואפ"ה מהני
אמתלא כו', א"כ מוכח דעד כאן לא אמרין כיון שהגיד שזו אינו
חוזר ומגיד אלא בהגדה ז' עדים כו', וכן צ"ב קצ"ז, האומר זה בני
וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן אמר עבדי וחזר ואמר בני נאמן,
שזה שאמר עבדי שהוא לו כעבד כו', וחילופו בצית המכס אמר בני
וחזר ואמר עבדי נאמן כו', לפי שאמר להצריחו מן המכס, מוכח מזה
שהאז נאמן לחזור על ידי אמתלא, דהא אז נאמן לומר על צו שהוא
פסול וכדכתיב יכיר, וכשם שנאמן לומר על צו שהוא ממזר, כמו כן
נאמן לומר שהוא עבד וזה מן השפחה, ע"י בשר"ע חו"מ ס' רע"ט,
וא"כ היכי נאמן לומר אח"כ בני הוא, ולומר דמה שאמר עבדי שהוא
לו כעבד, שזה אינו אלא אמתלא, [ובע"כ דאפילו היכא דהימניה
רחמנא נאמן לחזור באמתלא], וכן בשר"ע ס' ד' סעיף כ"ט כתב
הרמ"א, האז שאמר על צו שהוא ממזר וחזר אח"כ ונתן אמתלא
לדבריו למה דיבר כך מתחילה נאמן, מזה נראה מבואר שהרמ"א ס"ל
דאפילו היכא דהימניה רחמנא, דהא אז נאמן על צו שהוא ממזר,
אפ"ה חוזר ומגיד באמתלא, [ע"י באו"ה"פ שם ס"ק קמ"ב]. ושם
צ"ב הוסיף עוד, דנראה דבמה דלפניו רב ורב אסי [בקדושין
ס"ג ז'] אם סוקלים ע"י האז, תליא סברה חכמי פרוצניאל, דלדעת
רב אסי [דסוקלים על ידו], לא מהני אמתלא, אולם לרב [שהרמב"ם
צ"א דליסוי"ב הכ"ג פסק כמותו] דסובר אין סוקלים, משום דס"ל
דאע"ג

בכל דבר ששובר את הקדושין, כמו כשאומר תנאי היה בקדושין ולא
נתקיים, או כשאומר שעדי הקדושין היו פסולי עדות, אינו נאמן
אלא בתוכ"ד, ומש"כ הע"ז שצאמר פסולי עדות היו נאמן משום
שהוא כמתלהל [כמובא בזהות הנ"ל], אינו כן, משום דמתלהל
לריבה להיות מזוהר צ"ד וכמ"ש המקנה, ואפשר לומר, דאף שאינו
נאמן לאח"כ להוליא מתחזק ח"א, מ"מ כאן כיון שקידשה לאחר,
ואינו מוליא מתחזק ח"א אלא לענין המקדש הראשון, סובר בשר"ע
שנאמן ממיד כיון שאינו מוליא מתחזק ח"א, או אפשר לומר דכאן
מייירי שאמר מתחילה סתם שקידשה, כמבואר מלשון בשר"ע, ואח"כ
כשקידשה לאחר היה יכול אז לומר שגם הקדושין הראשונים קיבל
מזה, ולכן הוא נאמן במגו. [וע"ע בקריית מלך רב המוצא לעיל
בהערה ח', שכתב בחיורן אחד שהרשב"א מייירי רק כשהמקדש
הראשון הוא בעיר, ולא ערער על קידושי השני].

ובפסקי הלכות (יד לוד) ח"ב דרע"ו ז' כתב שצאמר קדשהי
את בתי לפלוני ואח"כ קידשה לאחר ואמר שקדושי הראשון
היו צפני עדים פסולים, אם לא הוחזקה בעיר לא"א נאמן, ואם הוחזקה
בעיר לא"א זה זמן רב שכבר נשכח מה שאמר האז ומחזיקים אותה
בסתם לא"א, שאין אומרים שאציה אמר עליה שקידשה, אינו נאמן
אח"כ אומר אמתלא ברורה נכרת, כגון שמצבר שהעדים האלו היו
צעה שקידשה, ושעכשיו נודע לו מפסולם, שלל ידע מזה צעה בגדתו
שקידשה. וציד דוד שם אות ס"ח ציאר זה לפי"מ דס"ל שהאז נאמן
לחזור צו באמתלא הניכרת אפילו כשכבר הוחזקה לא"א [וע"י כזה
לבן אות ו'], וכ"ש באומר שטעה בדבורו, דלא גרע מעדים שנאמנים
לומר שטעו בדבר שמו"י צו עשות, וריבה שהוחזקה בעיר, לריך להיות
כדבר ניכר שטעה בזה.

ה. ובשקידשה לאחר בפני המקדש הראשון. ע"י אול"ה"פ ס' י"ז סק"ל אות ח'.

ו. אב שאמר שקידש בתו ואח"כ חזר בו ואמר שלא קידשה
ונתן אמתלא לדבריו הראשונים, ואם יש הבדל בין אם
אמירתו שקידשה היתה בב"ד לבין שלא בב"ד. ועוד חילוקי
דינים בזה. כתב ציד המלך (להר"א לנדא) פ"ג דעדות ה"ה דנראה
דאף דאיתא בכתובות כ"ב ח' באשה שאמרה ח"א אני וחזרה ואמרה
פנויה אני, שחם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת, מ"מ באב שאמר
שקידש בתו וחזר צו, לא מהני שום אמתלא, דכרי אנו רואים שבהגדה
של שני עדים כשרים לא מועיל להם כל אמתלאות שצעולם להיות
חוזרים ומגידים, וכל כח החזרה צנתינה אמתלא הוא רק במקום שגם
ההגדה הראשונה לא היתה לה נאמנות גמורה, דכרי באשה שאמרה
ח"א אני לא האמינו צ"ד לדבריה [נאמנות גמורה], ואם קידשה
אחד מן השוק בודאי לריבה ממנו גט, אלא דהיא שויה באמירתה
את כל העולם על ענמה לחתיכה דליסורא, מחמת דיבורה, דציבור
כזה מהני שפיר אמתלא לחזור צו ולבעלו כו', ולפיכך לא הוצא בגמי
שם דין דחזרה גבי אמירת האב דסליק שם ממה, משום שבהגדה
האב על קדושי בתו יש לו נאמנות גמורה מן התורה וכרי הוא בזה
כמו שני עדים גמורים כו', לכן כמו דלא מהני שום אמתלא בחזרה
שני עדים, כן לא מהני שום אמתלא בחזרה האב כו', ע"ש שהאריך
בזה. ובנודע בשערים ח"א ס' כ"א אות ט' הביא שגם מהר"א
מרגליות [צעל בית אפרים] דעתו היא שבהגדה האב אין אמתלא
מועילה.

הוא בסימנים י"ב—כ"ד. והסימנים האלו נדפסו גם בסוף ספר המכתם גיו
יורק תשי"ט.

יא) בתשובות הנ"ל ס' י"ד וט"ז מבואר שהוא אמר כן לפני ב"ד.

ט) ובשמן ראש (להר"א אשכנזי) ס' ט' כתב סברא זו בדעת הלבוש,
לפי מה שהובא ממנו בב"ש המובא לעיל בהערה הקודמת.

י) ונדפסו "תשובות חכמי פרוצניאל" בירושלים תשכ"ו. והגידון הזה

אוצר

ס"ק קטז אות ו

הפוסקים

ובאור לי סי' קכ"ט דקכ"ו ד' כתב שממ"ש הרשב"א שה"ד בסעיף זה, דכשחמיר אה"כ שהקדושין היו בפסול עדות נאמן, מוכח דאמתלא מהני אף באל. ובהנחל וחסדה ח"צ דפ"צ ע"כ כתב שמהריב"ש סי' קל"ג והתשב"ץ ח"ד סי' ע"ו יש לדקדק דס"ל דמהני אמתלא אף באל וכו'. ועמ"ש בדף קכ"ב ד'. גם בכנה"ג סי' מ"ז הגה"ע אות ס"ב הביא מהש"ב הרשב"א הנ"ל, שהאב שאמר שקידש בתו ואח"כ נתן אמתלא נאמן יא. [ועי' בזה לעיל אות ב' בדברי הט"ז ובהערה ד']. גם באמירה נעמה חנינה ח"צ סי' פ"ב כתב צנידונו דאמתלא מהני אפילו באל. וכן דעת עוד פוסקים המוצאים להלן בזה ז'.

ועיי' בשו"ת רעק"א סי' פ"ה ד"ה אולם עוד והוצא בפ"ת סי' מ"ז סק"ב, דאחר שהציר מש"כ ההפלה בכתובות כ"כ באומרת א"א חני, דהא דיכולה לחזור ולומר פנויה אני באמתלא, היינו דוקא בלא אמרה כן צ"ד, אבל באמרה כן צ"ד, כיון דנאמנת מדין עדות, שצידה לקדש א"ט, אינה חוזרת ומגדת באמתלא, כמו דאין עדים נאמנים לומר אנוסים היינו מחמת נפשות, ואין לך אמתלא גדולה מזו, ותמה ע"ז, דהאשה לא מהימנה מדין עדות, רק מדין שו"א אנפשה חתיכה לחיסורא, ולפי"ז שפיר מהני בה אמתלא אפילו אחר שהגידה בפני צ"ד, כתב דמי"מ נפק"מ לדברי ההפלה באל שאמר בפני צ"ד קדשתי את בתו, שצ"ח לא מהני אמתלא. גם בחזון איש סי' נ"ט אות כ"ד כתב שמסתבר שאל אמר צ"ד שקידש בתו, אינו חוזר אף שנתן אמתלא למה שיקר.

אולם בדברי בעל העיטור, המוצאים לעיל, מצוה דמהני אמתלא אף כשאמירתו שקידש בתו היתה צ"ד. וכן מצוה בשו"ת הגאונים סי' ק"פ. וכן מוכח מהמתירים בתשובות חכמי פרוצניא, שה"ד לעיל, שהרי התירו אף שבנידונם אמירת האב היתה צ"ד יא. ועי' במשנה ר' אליעזר (להר"א די טולידו) ח"צ סי' ע'.

ועיי' בתשובת הר"ר שמריה צ"ר מאיר מאשכנז בתשובות חכמי פרוצניא סי' י"ג, דאחר שהעלה צנידון הכוה דלא מהני חזרתו באמתלא, כתב שאל היה מפרש "לא קדשתי" פירוש כי לא עמדה בקדושיה, [כיון] כי הלא דאמר לא נעמאתי וצ"ח עדים שנתמא, נאמן, מאי לא נעמאתי לא עמדת בעומאתי [כריתות י"ב א'], דהכא כיון שנשבע שלא נתקדשה על ידו, כאלו פירש לא עמדה בקדושיה כי נתגרשה, אבל אם הוא אמר "לא קדשתי מעולם" ומפני שאר דברים אמרתי שהיא מקודשת, לא ידעתי לה היתר. ועמ"ש בסי' י"ד. ועמ"ש

בפחות משנים, והתורה האמינה ע"א, ע"כ דהאמינתו התורה כשנים, משא"כ במקום דסגי ע"א, כמו באיסורין דע"א נאמן באיסורין, אף שהאמינתו התורה, האמינתו רק כע"א, ומעתה אני אומר דכיון דבשני עדים לא מהני חזרה באמתלא, ע"כ במקום דבעי שנים, אם האמינה התורה לאב, ע"כ שהאמינתו כשנים, ושפיר לא מהני חזרה באמתלא, משא"כ בנדה, דע"א נאמן באיסורין, וכן באב שהאמינתו התורה לומר זה בני, שהוא רק מכת הדאה שבידו ליתן מתנה דאינו בתורת עדים, ע"כ שפיר נאמן לחזור באמתלא. וכע"ז כתב ליישב דעה זו, במנחת יהודה (מלבוב) סי' ל"ח, [וע"ש] שהשאר דין זה בצ"ע. וכע"ז כתבו ליישב לדעה זו, בערוגת הבושם וחדת שלמה המובאים להלן.

(יג) וכתב בכנה"ג שם, שכ"כ גם מהרש"ם ח"א סי' ט'. מיהו ע"ש במהרש"ם דמייירי שאביה אמר שהנער המקדש היה אז בן י"ג שנה, ואח"כ פירש ואמר דהיינו שנכנס ליי"ג, וכתב שנאמן משום שכן דרך בני אדם שיום אחד בשנה חשוב אצלם כשנה לענין שיקראוהו בן י"ג וכו'. (יד) ומדברי האוסרים שם, אין הכרע, אם אסרו רק משום שבנידונם היתה אמירת האב בב"ד, או שדעתם לאסור אפילו אילו היתה אמירת האב חוץ לב"ד.

דאפי"ג דהימניה רחמנא, אינו בתורת שני עדים ולא הוי אוסור צרור ליוסקל על ידו, יכול לחזור באמתלא יא.

ובחוט המשולש (בתשובות הר"ח מוולוז'ין) סי' ג' כתב דמש"כ כמה מהרש"ונים המוצאים במהריב"ל, דלא מהני אמתלא באל משום דאמרינן בגמ' לדידיה הימניה רחמנא לדידה לא הימנה רחמנא, והאב האמינו רחמנא כשני עדים צבתו, ומשוי"ה אין מוטיל אליו אמתלא, איכא למיפך ראיות, דהלא מ"ש בגמ' שם להאב הימניה רחמנא כו', רב אסי הוא דקאמר לה, ולרב אסי ודאי שהאמינתו התורה להאב כשני עדים, דהרי אף לקטלא נאמן, אבל לרב דקיי"ל כותיה דלא הימניה רחמנא אלא לחיסורא אבל לא לקטלא, לא שייך לומר דהימניה רחמנא כשני עדים, דהא לא מהימנינן ליה לכולא מילתא כשני עדים כו'. ולהלן כתב, דלדעת הראשונים שהוצאו שם שבעלו להחיר ע"י אמתלא, מסתבר לומר, שטעמם הוא ד"ל דכל שאינו עד ממש דקרייה רחמנא והוא עד, אפי"ג דהימניה רחמנא לכולא מילתא, מ"מ מהני ביה אמתלא, דדוקא גבי עדים כשרים וגמורים דקרינן ביה והוא עד, קרינן ביה ואם לא יגיד כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, אבל כל שאינם עדים כשרים, אפי"ג דמהימנינן להו כשני עדים, מ"מ לא קרינן ביה והוא עד, ולכן לא קאי עליהם ואם לא יגיד כיון שהגיד כו', וכמו דאיתא בשבועות דף ל' ע"א שצוה העדות אינה נוכחת בנשים וקרובים, אפי"ג דאמרינן התם בדף ל"ב ב' הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב, והרי בעדות אשה לענין נאמנות אין חילוק בין אנשים לנשים ובין רחוקים לקרובים כו', ואפי"ה אינה נוכחת בהם שבועת העדות אפי' בעדות אשה, והיינו משום דנשים וקרובים אינם בכלל והוא עד, ועוד נראה שגם אינם בכלל לא דאם לא יגיד, דאף דכשהם מגידים מהימנינן להו, מ"מ אינם מחויבים להגיד כו', לכן מהני בהם אמתלא וכו'.

ובערוגת הבושם (להר"א בלחוצר) צקונטרס חד"א ואמתלא, אף שכתב בזה י"ז ליישב דעת הסוברים דלא מהני אמתלא באל, מ"מ כתב שם בזה י"ט, דאף שגמ' לקיים דברי ק"ה חכמי פרוצניא, מ"מ להלכה לא קאי, שהרי עלתה הסכמתם ליתורא, וגם הרשב"א הסכים עמם, וזהו שלא בדברי החוות דעת סי' קפ"ה דס"ל שצ"ח אחד באיסורים ומכ"ש היכא דמהימן כפי הרי לא מהני אמתלא, דהרי בזה מעשה נמו וגמרו דמהימן באמתלא כו'. וכן בחמדת שלמה סי' נ"ו, אף שצ"ח ב' כתב ליישב דעת הסוברים דלא מהני אמתלא באל, מ"מ בזה י' שם משמע שהסכים לדינא שהאב נאמן באמתלא. ועמ"ש בסי' נ"ה.

(יב) ובתפארת יוסף סי' ט"ו כתב דמה שהוכיח בשב שמתתא דמהני חזרת האב באמתלא, אין בהוכחותיו דמיון לנ"ד, דהכא באב שאמר קדשתי את בתי וחזר ואמר לא קדשתי, דרק בדבור הראשון "קדשתי", היה ענין עדות ונאמנות מן התורה, אבל באמירת "לא קדשתי" ליכא ענין עדות, דעל אמירת לא קדשתי, הוי האב כאיש דעלמא, דאם אחד אמר קדשתי בתך והוא מכחישו, בודאי שההוא אסור בקרובותיה, לכן לא מהני דבור השני לבטל דבור הראשון, משא"כ באמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא, [דמשם] הסתייע הש"ש דמהני אמתלא, הלא גם בדבור השני יש ענין נאמנות מן התורה כמו בדבור הראשון, ע"כ שני הדיבורים דומים זה לזה, ושפיר מועילה חזרה באמתלא, ואילו בזה גם מש"כ השב שמתתא לסתור דעת הסוברים דלא מהני אמתלא, ממה דצינו באשה שאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני דמועילה אמתלא, דשם הרי גם בדברים אשר חזרה ואמרה טהורה אני יש ענין עדות ונאמנות מן התורה, ואדרבה עיקר קרא דוספריה לה [דממנו למדו נאמנות האשה ע"ז] מורה דנאמנת לומר טבלתי, ועל כן יכולה לחזור באמתלא, ויש עוד להרחיב הדברים עפ"י מש"כ הריטב"א המובא בכל הפוסקים, על הך דאמרינן כל מקום שהאמינה התורה עד אחד הרי הוא כשנים, דזהו רק במקום דבעי שנים, כמו דבר שבערוה שאינו

אוצר

ס"ק קטן אות ו—

הפוסקים

בעניני שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא אמרינן דתוכ"ד כדצור דמי. ושם בדף רי"ג ד' כתב עוד, שמסתמכות לשון הרמב"ם בכל נחלות ובעוד מקומות, לענין אמר בני וחזר ואמר עבדי, נראה שכתוב"ד יכולים לחזור בהם לגמרי אף בנאמנות שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, וכ"כ מפשטות הסוגיות ורוב הפוסקים דסתמא קאמר הגמ' בכל התורה תוכ"ד כדצור דמי דר ממקדש ומגרש ומגדף ועכו"ם ולא יותר, ואף שלדעת הרמב"ם צפיהמ"ש בתמורה שם יש עוד שנים, ממיר ומקדיש, זהו בכלל אמר אמירה לגבול כמסירה להדיוט, והיו כמו נעשה מעשה, וצמחש לא שייך חזרה בתוכ"ד כו', [וי"ל עוד] שגם הרשב"ם לא כתב שאף בתוכ"ד אינו יכול לחזור בו, אלא באומר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא, או להיפך, והוא מעט אחר, דמכיון שאמר בן זה היורשים ליורשו, והיו כאילו נעשה מעשה, משא"כ בנאמנות שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, לא עדיפה מנאמנות עדות שיטתה בחזרה תוכ"ד וכו'. ועפ"י פסק שם בפסקי הלכות דרי"ב צ' שהאז שאמר קדשתי את בתי, ותיכף בתוכ"ד חזר בו ואמר ששיקר, נאמן.

וע"ש שבוסיף, דהיינו דוקא כשלא אמר למי קידשה, אבל אם אמר שקידשה לפלוני, ה"ל פסק אם יכול לחזור בו בתוכ"ד בלא נתינת אמתלה, וביאר שם ציד דוד דרי"ג ח"ג' ורע"ז ח', דהר"ן פ"ב דכתובות הביא מהר"א"ה לענין דינא דנתינת אמתלה דמהני אף לאחכ"ד, דהיינו דוקא באמרה סתם נתקדשתי, משא"כ באמרה שנתקדשה לפלוני ח"א"ל לה לחזור בלא הסכמתו אפילו כשנתנה אמתלה כו', ונ"ל השו"ע צ"ח סעיף ד' הביאו שם הר"א"ה דאפילו בתוכ"ד לא מהני חזרתה כשאמרה שנתקדשה לפלוני וגם אמתלה לא מהני כו', ולפי הגרסה הרבה רבותא חולקים על הר"א"ה, אבל אנכי אירא להכריע באיסור ח"א"ל, לכן כתבתי שצאמר קדשתי לפלוני וחזר בו בתוכ"ד הוה ספק, ומ"מ נראה דמהני [בתוכ"ד] אמתלה אף שאינה ברורה, דמכיון שרוב הפוסקים סוברים שבתוכ"ד יכול לחזור בו אף בלא נתינת אמתלה, לכן עכ"פ בנתינת אמתלה שדעת רוב הפוסקים היא דמהני אף לאחכ"ד, נראה שובל לסמוך להאמין לדבריו האחרונים.

ז. כשאמר בפני ב"ד שקידש בתו, ואח"כ הבחיש ואמר לא אמרתי כך. צעטור אות ק' דע"ט צ', כשכתב דמהני אמתלה אפילו אם אמר בפני ב"ד שקידשה, כתב עוד, דאם אמר צ"ד קדשתי, וחזר ואמר לא אמרתי בפניהם, ה"ל בחזקת מקודשת. וכ"כ בשו"ת הגאונים ס"י ק"פ, שאם אמר צ"ד קדשתי את בתי, וצ"ד מעידים שכן אמר לפניהם, אם כופר ואומר לא כך אמרתי לפניהם, הרי בתי בחזקת ח"א.

י. כשאמר בתחילה בפני ב"ד שלא קידש את בתו, ואח"כ חזר בו ואמר ששיקר בתחילה ובאמת קידשה. ע"י גליוני הש"ס קדושין ס"ד ח' שהביא משו"ת הרי"ב"ש ס"י קל"ג, שאם אמר האז תחילה בפני ב"ד לא קדשתי, ואח"כ אמר קדשתי ושקר אמרתי מתחילה, אינו נאמן, דאע"ג דרמנא הימניה לאסרה, מ"מ לא הימניה להכחיש דבריו הראשונים. [ע"ש צריב"ש, דמייירי צידון קטנה שקידשה עומה שלא לדעת אביה, וכששמע אביה מיהא, ואחר זמן אמר שצאמת נתרנה מתחילה ולא מיהא אלא כדי להוציא ממון ממחנתו כו', והעלה שם דמכיון ששלא המחאה לחזרת המקום שדר שם חתנו שהוא כמו צ"ד, הרי הודה שמתעלם לא נתרנה בקדושין, ולכן אינו נאמן לומר אח"כ היפך דבריו הראשונים כו', ע"ש שהאריך בזה, ודבריו מובאים לעיל סקמ"א אות צ' ע"ש].

וע"ש בתשובות חכמי פרוצניא, שיש מהם לדנו לחלק, שרק על אמירה לחוד מהני אמתלה, אבל אם מקודם נשבע שקידשה לאחר, לא מהני אמתלה, וזה יוצא צ"ח מ"ז סעיף ד', משום שדנו גם על עיקר דין דאמתלה באשה שאמרה נתקדשתי, ולא רק על דין אמתלה דאז, ושם יוצא גם דין כשאח"כ חזר האז ונשבע פעם שנית שנתחילה שיקר. ושם יבואר גם, אם יש חילוק לענין אמתלה בין אמר בתחילה סתם קדשתי את בתי, לבין אמר קדשתי את בתי לפלוני. ואם מהני אמתלה אפילו כשכתב הוחזקה בבת לא"א, ע"י באוה"פ ס"י י"ט סק"ב אות צ"ד.

ז. אופני אמתלה על מה שאמר האב שקידש בתו, שדנו הפוסקים אם הם אמתלה מספקת. ע"י בתשובת הר"ד בעל המכתם בתשובות חכמי פרוצניא ס"י ע"ז שכתב [בגידון המוצא לעיל אות ו'] בתוך שאר טעמים לאיסור, שאין להאמינו באמתלה שאמר שקידשה מפני שהיה מתורה מחמיו שלל יתגנה לאחר אחר שהגדילה, דאדרבה מפני זה יש לחוש כי באמת קידשה לזה הראשון כדי שלא יקדשה אחר שרצה חמיו בו והוא לא רצה בו כי אם בראשון, ולפיכך מיהר לקדשה בעודה קטנה, מיראתו שמה כשתבגר יכריחנו חמיו להתרלות או יתגנה לשני מדעת עומה וכו'. [וע"ש צ"ח ס"י י"ח שחזר הר"ד הג"ל והחיר בעובדה הכיף, אך אינו מבוחר אם זהו מחמת שחזר והחשיב זה לאמתלה, או מחמת טעמים אחרים. אמנם מדברי הרבנים האחרים שהחירו שם מחמת אמתלה, משמע דס"ל שזה חסד אמתלה, כי לא הזכירו בדבריהם אמתלה אחרת].

וע"י בחקרי לב ס"י פ"ד שכתב צידונו, ש"ל דמה שאמר האז דמה שהגיד שקידש בתי לא היה אלא להתפאר, אינה אמתלה הגונה, דמהיכי תיתי ואסור את בתי בשביל להתפאר כו', והרי כתב הרמב"ם סופ"ט דאישות שנתנה אמתלה ואין זה ממש ה"ל אסור. גם בתשובת הרי"ן בן סאמון צ"ח פ"ג שם ד"ה ועוד ו"ל, כתב די"ל שאינה אמתלה. [וע"ש להלן, שהחירו צידון האז צירוף האמתלה הוה לשאר טעמים להיתר שהיו שם].

וע"י בשו"ת מהרשד"ם ס"י ע' שסמך צידונו על האמתלה שאמר אביה, דמה שאמר בתחילה שהמקדש היה בן י"ג שנה צעת הקדושין, ר"ל שנתים ל"ג, משום שכן דרך בני אדם שיום אחד בשנה חסד אללם בשנה כדי שיקראו בו י"ג וכו'.

וע"י בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ב דרע"ז ז', דאחר שכתב שצאמר שקדש בתי ולאחכ"ד חזר בו ואמר ששיקר אינו נאמן להתירה אח"כ נתן אמתלה ברורה למה אמר בן ומאלו שהאמתלה יש זה ממש, כתב ואם אין האמתלה ברורה, ה"ל אסור מספק.

ח. אם האב יכול לחזור בו בתוכ"ד אפילו בלא אמתלה. כתב ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ב דקל"ה ד', שיש לדון בנאמנות האז על בתי שקידשה, אם נחשבת כעדות, וא"כ אפשר לחזור בו בתוכ"ד, או שנחשבת לענין של עומה לבד [ר"ל נאמנות על דבר שהוא שלו, כעין גדר שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא], וא"כ דינו ככל הששה דברים שאינם בחזרה שמה אותם הרמב"ם צפיהמ"ש פ"ה דתמורה [כמוצא להלן], וע"ג בזה כי יש פנים לכאן ולכאן, ומאחזי שנתלקו בזה נאמנות העולם, דעת הרשב"ם צ"ב קכ"ז צ' בענין אמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן, דאף בתוכ"ד אינו יכול לחזור בו כו', והטור בחו"מ ס"י רע"ט חולק בזה וס"ל שבתוכ"ד, דהוי כדצור בכל התורה, יכול לחזור בו, וכן דעת הרא"ש צ"ב בכתובות ס"י כ"ד והטור צ"ח מ"ז [והשו"ע שם סעיף ד'] לענין אשה שאמרה ח"א"ל אני וחזרה בתוכ"ד ואמרה פנויה אני, שנתמנה בלא אמתלה, וע"כ סוברים שגם

השמות והוספות

לפימן לר ס"ק א אות א, בדף א טור ג אחר הקטע הראשון. ובהיי עינים נטע סי' ס"א כתב, שזה לידו נסדר קדושי חרש עם פקחת, והחליט לעשות כמ"ש צפרי תבואה סי' ס"ו המבוא בפי"ת יו"ד סי' שבי"ח סק"א, והתחיל מויצרך דוד כ"י עד לך כי הממלכה והמתנשא לכך נראה, צריך הוא לקצו"ו על העריות כו', וסיים צריך אתה מקדש עמו ישראל ע"י חו"ק.

שם ס"ק ו אות ב, בסוף ד"ה והט"ו. אך נחלת שבעה סי' י"ב צמודים סעיף ו', אחר שהציד דברי הסוברים שצריך לומר הנשואות לנו, כתב, וכך ראיתי נוכח מורי בעל ט"ו.

שם ס"ק יג אות ב, ד"ה ובפסקי תשובה. ע"ש מה שהוצא מהדברי דק צ"ס הגר"ח זונפלד. ובהערות הגר"ח זונפלד שנסוף ספר שלחן העוז דף ל"ה ע"א כתב צלשון זה: לפי השמועה נהג הגר"ש סלאנט לעשות, אבל המנהג אינו כן, כי אין מד"א לאחר ששחה אחד מהבנים שיתנו אח"כ להחזקת והכלה, ואני רגיל להזכיר החזקת שיכון ללאה צברתי, ובכל זאת אם אפשר לי בשעת מציגה הכוס נראה אני שגיגתי איזה טיפין על ידי, ולאחר שאני נותן הכוס להחזקת אני טועם את הטיפין אשר על ידי.

שם ס"ק מז אות א, וצפרי החיים חלו"ח סוס"י ל"א, בזה ששרתה להקדש בפני עדים בני חופה והנשואין רתה לעשות אח"כ צבית אביה, כתב דאף כי עפ"י דינא דשו"ע אין חשש בזה, מ"מ יש למנוע מלעשות כן דיש חשש דחיפוק מנייה חורבא וכו'.

שם ס"ק כא אות א, בסוף ד"ה והב"ח. וכן הביא הט"ו צ"ס ס"ב סוס"ק צ', צ"ס מהר"ל מפראג.

לפימן לה סוס"ק ח. ובעורה שחר אות מ' סי' ח" כתב, דבישמת משה פרשת עקב כתב, דהא דמלוא צו יותר מצנחו, זה דוקא בשליח בחנם, אבל שליח בשכר אין חילוק בין צו לשליחו. וחס בישמת משה דק"ח טור צ' כתב, שהוכיח דבעושה מלוא ע"י שליח בשכר לא הוי מלוא צו יותר, רק הוי ממש כעושה בעצמו, דמה שמצו צו ממונו ליתן לשליח הוי כמו מירחא בנפשא, כדמשמע בפסחים ד' צ' לענין דיקת חמץ בגמרא וצ"ע שם, דזה יותר רצותא שיעשה מלוא בחסרון כים מלטרות בעצמו.

שם ס"ק כב, בד"ה ובכנה"ג. הוצאו תשובות כמה רבנים מכת"י. ותשובות אלו נדפסו בצו"ת ריב"ש החדשות סי' י"ב—צ"ו.

לפימן לז ס"ק מז אות א, אחר הקטע הראשון. ועי' בעטרת פז על הרא"ש פ"ב סי' ז' שהוכיח דהרא"ש ס"ל דאמירת לאי וקבלי קדושיך לכ"י אין צריך להיות בפני עדים, אפילו להסוברים דשליח קבלה צריך למנותו בעדים.

שם ס"ק יח סוף אות ב. וצורטו של אברהם ח"צ דע"ז ח' כתב צנידונו ללרף לס"ס להקל, דהבית היתה קטנה, ואף דק"ל דיכול לומר לא לאי וקבלי קדושיך, מ"מ הא כתב הרמ"א דיש חולקים.

שם אות ה, לפני הקטע אולם: ועי' בתפארת יעקב סוף סקל"ב שכתב ג"כ בחור דבריו, דקדושי ציאה כו"ע מודים דמהני צלון האב. וכע"ז כתב בסק"ט.

שם אות יד, אחרי ד"ה ובשמת. גם ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ב בהשמועות שנסוף בס' דף צ' טור צ', כתב דאם חזר האב או מת קודם שקבלה הקדושין לאי אינה יכולה לקבל קדושיה כו', ואינו דומה לגמרי ליעוד, דכיון דהוי ענין שליחות אם מת או חזר צו קודם שנעשה המעשה נתבטלה השליחות, וזה פשוט, וכמ"ש הרשב"א והריע"א במפורש.

שם ס"ק כד אות א, בסוד"ה אולם. וצוודע ציבורה מהדו"ק סי' ע"י, כתב בחור"ד, דהלכתא שאין כאן איסור כלל רק מלוא, וכן הוא בשו"ע.

שם סוף אות ב. וכ"כ בעטרת פז על הרא"ש פ"ב סי' ח' לתרץ הא דקשה מהא דמלוא להשיאן סמוך לפרקן על הא דאסור לקדש צהו קטנה, דהתם חייבי צנועיה ג"כ בקטנותה, דזה שפיר דמי ואפילו מלוא איכא כדי שלא ינהגו צה מנהג הפקר, וע"ז אמר הכחוש ופקדת נוך ולא תחטא, אבל בקדושין צלל נשואין והנשואין כשתגדיל, צה כיון דקדושין לחוד אינו מולאו מידי חטא אפילו איסורא נמי איכא דממא לא תתרה אליו, וכן משמע קלח ברש"י כתובות דנ"ז צ'. ועיין בחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) דל"ח טור צ'.

שם ס"ק כה, סוד"ה ובנתיבות. וכ"כ צוודע ציבורה מהדו"ק סי' ע"ז בחור"ד, דאפילו לרצ דהוי איסור, מ"מ אם שאל אותה והסכימה ליכא איסור.

שם סוס"ק ב. ובעטרת כהן סי' ק"ג אות כ' נשאל אם יש לקצו איסור להשיא צהו קטנה [אלל הספרדים שנהגו יותר צזה], והשיב דאינו יודע מקום לאסור צזה כו', דהא כתב הרמ"א דנוהגים להשיא צנותיו קטנות, ואם הספרדים ג"כ נוהגים כן מקדש נראה שאין למחות צידם, כי לפעמים מצינו גם שהאשכנזים נוהגים דלא כהרמ"א, והיכא דנהגו נהגו ויש להם על מי לסמוך, ורק בסתמא כשאין מנהג יש להם לנהג כצ"י, אבל להכנס צמחלותק עבור זה אין כדאי, ורק אם נראה שהוא מכשול גדול נכון הדבר [לאסור], ואף דהיעצו"ן [המבוא צפנים] כתב דמשי"כ החוס' להחיר אינו מספיק, אין אנו רשאים לקבל דבריו ולדחות צניגם דברי החוס' המפורשים, ואפילו אם הים הרמ"א אומר כן משמיה דנפשיה אין לנו לנהוג קלות ראש בצדדיו, וכ"ש שהחוס' כתבו כן דמי ויהרהר אחריכס לדחות דצריכס, והלואי שהיינו משיאים צגלילותינו את צנותינו כשהן קטנות דלא היינו נילולים מכמה תקלות ופרצות.

שם ס"ק לב אות ג. (צדף פז קטע ח, אחרי דברי הבית מאיר). וכ"כ צחי מהר"ל מפראג שעל העור (הוי"א חל המקורות) דמש"כ העור או נשאת ח"ל אפילו מיאון, היינו דנתקדשה וגם נשאת שלא לדעת האב צפ"א כו', וקמ"ל דלא כמ"ד דצב"ג ים הוכחה דנתרצה כו', אלל דקו"ל כר"י דאמר נראין דברי תלמוד דאינה אוכלת בתרומה כו'. וע"ש מש"כ דגם הר"ן שכתב דיש מ"ד שפסק כר"י דאוכלת, אפשר דמודה שאל" גע ומיאון כו'.

שם. בהערב יג. ע"י מש"כ צה צחי מהר"ל הנ"ל.

שם ס"ק לג אות ג. (צדף לא טור צ' סוף קטע ח). וכ"כ כ"ז צחי מהר"ל מפראג שעל העור דנראה כוונת הרמז"ס דאף שנתרצה מ"מ אינו יכול לקדשה שנית צע"כ, דילמא לא נתרצה אלל לקדושיה הראשונים שהיה סובר שהוא רלוה, אבל עכשיו שרואה שאין רלוה צכך, אין כוונת האב שיקדשה צע"כ, ושלפ"ז מש"כ הרמז"ס דנתקדשה צפניו וכו' קאי ארישא כו', וע"ש משה"ק על פי מהר"ק וצ"י.

שם. בצד"ה ועי' צע"כ קדושין. ע"ע חור דבריו שבהשמועה הסמוכה.

שם אות ו. (דף לז טור ג). וכן מצוחר גם צע"כ קדושין סקל"ז, שצנתקדשה וגם נשאת ע"י אמה כשאביה צמוד"י, כתב, שאם נתרצה האב אח"כ צפירות ושהתה אח"כ אללו, ל"ע דאפילו הוי עדיין קטנה מ"מ כיון שהיה אללו צחזקת אישות, אי"כ הוי כאלו מסרה ל[קדושי] ציאה, וי"ל דנתכוין לקדשה צציאה, דאין אדם עושה צעילתו צעילת צוה כו', וצ"ב ח"ש משה"ק הר"ן על הרי"ף דסובר דגם לר"י צהדיא אח"כ לא מהני, למא הביא הא דאיתא דמ"א צ', דנתקדשה לדעת ונשאת שלא לדעת דלא תאכל בתרומה שמה יצוא האב וימחה, הא לדיויה אפילו יתרה לא מהני, ולהכ"ל לק"מ, דדוקא בקדושין לא מהני הרלו אח"כ שיהיו קדושין הראשונים קיימים, משום דכבר אזדו להו [כשלא נתרצה צשעתס], ואפילו כסף הקדושין צעין, מ"מ י"ל שלא נתרצה שיקדשה שנית כו', שאלה לא נתן רשות [ע"י צזה צסקל"ג אות ג'], אבל צעומדה אללו צנשואין

שם ס"ק לד אות א. (דף לו עור ג אחרי דברי הרש"ד). וכע"ז במקור ברוך (לר"צ קלעי) סי' ט"ז, דרוז המפרשים סברי דצנתרלה [אח"כ] בפירוש כוין מקודשת גמורה.

שם סוף ס"ק לה. ע"י צהשמה לסקל"ג אות ה.

שם ס"ק מז אות א. (דף קטו א אחרי דברי העלמו"י). וכ"ה בחי' מהר"ל מפראג שעל העור דמקור הדין הוא מהא דקריבא.

שם. (דף קטו ריש עור ד, אחר האצ"מ). וכ"ה בחי' מהר"ל מפראג שעל העור שגם הר"ף יודה בזה, דחיישין שמא בפירוש אמר לה שתתקדש לאותו שגילה דעתו תחילה, וכ"כ הר"ף בדיא. וע"ש מש"כ בטעם הרמב"ם שהשמיטו.

שם ס"ק מז אות ב. (דף קיט עור ג), וע"ש בזה בסקל"ג אות ו, ובהשמה לשם.

שם ס"ק ג. אחר הקטע הראשון. ועיין מש"כ בזה, בלור שמח פ"י דאישות הל' ב' ד"ה וכיון.

ונתראה לקדושין, ח"כ י"ג דכי צנע חח"כ נסס קדושין וכו' קדושין גמורים, וכן בנשואין מיד שמוכסין הרי נעשית ברשות צעלה, וח"כ י"ל דדוקא בקדושי כסף שעל האצ לקבל כסף הקדושין ס"ל [להר"ף] דלא מהכי אפילו כשנתראה האצ חח"כ בפירוש, אבל בקדושי ציאה שכל מיצס אינו אלא שהאצ נותן לו רשות לקדשה ציאה, וכן נשואין אין בהם קבלת האצ, לכן כשמתראה לו אפילו שותק, הוי רלון, וממילא הוי נשואין כו'. וע"ש בזה בקסמ"ז אות ב'.

שם אות ה. (דף נט עור ג אחר ד"ה וצנעוזה). וע"י בטיצ קדושין וצנעוזה יעקב, שבוזאו בקסמ"ז אות ה, שדנו דצקדשה בלא ששדיך מקודם, דרצ מנגיד עלה, הוי דרך ציון ול"ה שמא נתראה. [מיכו לענין נתראה חח"כ בדיא, הא מציאר בשו"ע בסמוך דמהכי אפילו לא שדיך, עסקל"ה. צרס אולי י"ל דלענין הא דמנגיד רצ סגי כששדיך המקדש רק עם הקטנה בלחוד, ששאלס קודם הקדושין אם רלונה להחקדש לו (דכה"ג הוי שדיך ע"י צסי' כ"ו סק"ד), דשוב לא מנגיד אפילו כשלא דיצר עם האצ, וח"כ שוב ל"ה דרך ציון, ובקסמ"ז דנו כשלא שדיך כלל גם עם הקטנה, משא"כ בסקל"ה בדיון הוא ע"ד לא שדיך עם האצ, דאף דלא ידענו דעתו דמקודם מ"מ מועילה רליון, אבל יתכן דעם הקטנה ענמה שדיך מקודם, דאל"כ הוי דרך ציון ד"ה דגם נתראה בפירוש חח"כ, לא מהכי, ול"ע].

ה ע ר ה

בביאור דברי הרמ"א סי' ל"ז סעיף י"ד

ותנה לפי"ז קשה באמת על הרמ"א איך סתם דבריו דמה שעשתה עשוי ואינו יכול למחות, ומה גם לפי מה שכותב הטיב קדושין דמבואר בריב"ש שהיו עוד לשונות אחרים בשטר החיוב, והרמ"א לא הזכיר זה.

ובערוך השלחן סעיף כ"ד הביא דברי הח"מ הג"ל ביתר הטעמה, וכתב דכשאמר להגדילן ולהשיאן אין אומרים שהיתה כוונתו להשיאן בגדלותן, אלא שני דברים אמר לה, להגדילן, כלומר לגדל אותן, וגם להשיאן אפילו בקטנותן. אך כנראה שהרגיש ג"כ בקושיית הטיב קדושין למה לא נאמר דבקפידא אמר להגדילן ולהשיאן, ולכן הוסיף עוד אח"ז וכתב דנ"ל דזהו מפני שאמר ג' דברים לזונן ג"כ וכמ"ש הרמ"א בתחילת דבריו, אבל אם אמר רק להגדילן ולהשיאן, אפשר לומר שהיתה כוונתו להשיאן רק בגדלותן ולכן הוי ספק קדושין ע"כ.

ונראה בכוונת הערה"ש דכיון שהזכיר לזונן ג"כ, לכן נוטה יותר לפרש מה שאמר אח"כ להגדילן היינו לגדל אותם ואינו קשור עם להשיאן, והיינו שצויה לה לזון אותן לגדל אותן וגם להשיא אותן והם שלשה ענינים שאינם קשורים אחד לשני, רק מטרה אחת להם לעשותם לאנשים. אבל אם אמר רק להגדילן ולהשיאן, אפשר

ברמ"א בסוף הסעיף כתב וז"ל: מעשה באחד שגירש אשתו ופסק עמה שהיא תטפל בבנותיו לזונן ולהגדילן ולהשיאן וכן עשתה, ובא האב ומיחה בנשואי בנותיו הקטנות, ופסקו דאם צוה להשיאן ולהגדילן מה שעשתה עשוי ואינו יכול למחות וכו', אבל אם אמר שהיא כח בידה להשיאן כשיגדלו והיא השיאן בקטנותן, אין במעשיה כלום ויכול למחות דהרי שינתה ממה שצויה לה. ומקור דבריו הוא משו"ת הריב"ש סי' קצ"ג. וכתב בח"מ סקל"א אהא דמה שעשתה עשוי ואינו יכול למחות, דאעפ"י שהזכיר בצויו לגדלן ולהשיאן, אין הכוונה להשיאן אחר שיגדלו דוקא, אלא שני דברים הן לגדלן לחדר ולהשיאן לחדר, וציין לעיין שם בגוף תשובת הריב"ש. וכ"כ בב"ש סקל"ה.

ובטיב קדושין סקל"ט תמה על הריב"ש שלא הביא שום ראיה לזה ומנ"ל דלא קפידו בכה"ג, דהא איתא בכתובות דף ג"ז ע"ב דקטנה אביה יכול לעכב הנשואין עד [שתגדילן] דילמא מטרדא ונפלה עליו כמובא בס"י ג"ו סעיף ד', א"כ י"ל דבכה"ג לא נתרצה כי אם להשיאן אחר שיגדלו אבל לא כשהן קטנות, ולכן כתב דנראה דגם הריב"ש לא אמר כן בהחלט ומידי ספיקא לא נפקא, גם מבואר בריב"ש שהיו עוד לשונות אחרים בשטר החיוב, אבל להחליט דלא קפיד צ"ע.

זה ברשות שנתן לה לא נזכר לגדלם ולהשיאם רק שיכולה לעשות בהם כרצונה בלי לשאול לדעתו, ואם נתן לה רשות בכללות לעשות כרצונה בכל דבר שצריכים לדעתו, כ"ש בענין הנשואין שהיא נושאת בעולם שיכולה לעשות כרצונה בלי לשאול. ומבואר מדברי הריב"ש שלולא שהדברים להגדילן ולהשיאן היו מפורשים בהתחייבותה היא, רק אילו נאמרו ברשות שנתן לה, היינו אומרים שזה קפידא, והכוונה להשיאן לאחר שיגדלו. ועוד מבואר בריב"ש שאפילו היה אומר להשיאן ולהגדילן היינו ג"כ מפרשים שהכוונה להשיאן לאחר שיגדלו, לפי מה שכתב הרמב"ן לענין השולח גט דאפילו אמר הבעל הב' לה גיטא ושקול מינה חפץ דפסול אם לא לקח החפץ לפני שנתן הגט, משום דמצי אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. אמנם מכיון דלא פסקינן להלכה כהרמב"ן כמפורש בשו"ע סי' קמ"א סעיף נ"א, ממילא אם אמר להשיאן ולהגדילן אין אנו מפרשים דהכוונה להשיאן לאחר שיגדלו. וכשאמר "להשיאן כשיגדלו" דן הריב"ש לעיל מיניה באותה תשובה לענין עדות אחרת ששם מבואר לשון הנ"ל, וכתב שאם נתן לה האב רשות בלשון הזה לא היתה יכולה להשיאן בקטנותו, דהא קאמר להשיאן כשיגדלו, וקפידא הוי, דומיא דהאומר לשלוחו צא וקדש לי אשה במקום פ' וקדשה לו במקום אחר שאינה מקודשת, וכ"ש בזה דרך בני אדם להקפיד שלא להשיא בניהם בקטנותם כו'.

היוצא לנו מדברי הריב"ש שיש לנו שלשה דינים, (א) לשון "להגדילן ולהשיאן" אם הוי קפידא להשיאן דוקא לאחר שיגדלו, תלוי בזה אם זה נאמר בנתינת הרשות ממנו הוי קפידא, ואם זה נאמר מצד התחייבות מצדה אמרינן להגדילן לחוד ולהשיאן לחוד, אמנם גם בזה אפשר לומר שזהו רק באופן שנתן לה רשות לעשות כרצונה וכנידון הריב"ש. (ב) לשון "להשיאן ולהגדילן" הוי תמיד הפירוש להשיאן לחוד ולהגדילן לחוד, גם כשזה נאמר בנתינת רשות. (ג) לשון להשיאן כשיגדלו הוי תמיד המשמעות להשיאן לאחר שיגדלו.

ומעתה מיושבין דברי הרמ"א כמין חומר. שהוא הביא כל שלשת האופנים, אלא שבאופן הראשון לא כתב פסק דין שכן היה צריך להאריך בפרטי סיפור העובדא ובלשונות ההתחייבות מצדה ונתינת הרשות מצדו אשר זה קשה להעתיק בספר בקיצור, לפי דרכו של הרמ"א, ולכן כתב רק עצם העובדא שכך היה ומי שרוצה לעמוד על זה יעיין בפנים התשובה, (ובזה מבואר ג"כ הלשון "מעשה באחד" שאין זה דרכו של הרמ"א לכתוב המעשה רק להוציא הדינים), ולענין פסק הלכה הביא רק שני הדינים האחרים שהם דינים פסוקים וקצובים, דאם אמר להשיאן ולהגדילן הוי תמיד הפירוש להשיאן לחוד ולהגדילן לחוד, ואם אמר להשיאן כשיגדלו הוי תמיד הפירוש דוקא לאחר שיגדלו. ובוזה מיושב גם הלשון שבתחילת דבריו כתב "ופסק עמה" ואילו בשני הדינים האחרים כתב "ואם צוה" "ואם אמר" מפני שבאמת בדין הראשון לא הוא שאמר רק שהתנה עמה, והיא התחייבה, כעובדא דריב"ש.

לומר דקפיד להשיאן דוקא אחר שיגדלו ולכן הוי ספק קדושין. אך גם לדברי הערוה"ש קשה, שאם כי דברי הרמ"א נתנו לפרש כן, אבל בפנים הריב"ש נראה להדיא דאינו תלוי כלל במלת לזווג.

וטרם נבא לפרש דברי הרמ"א נקדים מה שיש לדקדק עוד בלשונו ששיניה מרישא לסיפא, כי בסיפור העובדא כתב "להגדילן ולהשיאן" ואח"כ כתב דאם צוה "להשיאן ולהגדילן" מה שעשתה עשוי כו', וסיים אבל אם אמר כו' "להשיאן כשיגדלו" כו' אין במעשיה כלום, וכלשון הזה כתב גם בדרכי משה, והלא דבר הוא.

ובכדי להבין דברי הרמ"א ולשונו, נפנה למקור דבריו להריב"ש סי' קצ"ג. והנה בנידון הריב"ש היו כמה וכמה עדויות, אך העדות שדן עליה היתה שנתפשרו הבעל והאשה שיקח הוא ב' מבניו ללמדם לגדלם ולהשיאם בלי היוקה, [ר"ל בלי שיגיע לה היוק], ולעשות בהם כל רצונו, וגם היא תקח לה שתי בנות פ' ופ', ויש לה לגדלן ולהשיאן בלי היוקו במעות, ולעשות בהן כל רצונה שלא מרצון בעלה ושלא מדעתו. ועל זה כתב הריב"ש דאעפ"י שהזכיר לגדלן ולהשיאן אין הכוונה להשיאן אחר שיגדלו דוקא, אלא שני דברים הם לגדלן לחוד ולהשיאן לחוד. ושוב הקשה הריב"ש מהא דפסק הרמב"ם [בפ"ט דגירושין] דהיכא דאמר ליה בעל לשליח שקול מינה חפץ והב' לה גיטא ונתן לה הגט תחילה ואח"כ נתנה החפץ דפסול, דקפידא הוי. והרמב"ן הוסיף דאפילו אמר לה הב' לה גיטא ושקול מינה חפץ דפסול, משום דמצי אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, וא"כ הכא הוי לן למימר דאין כוונתו אלא לאחר שיגדלו, [ולעיל מיניה כשעסק בענין עדות אחרת הוסיף הריב"ש, שדרך בני אדם להקפיד שלא להשיא בנותיהן בקטנותן וגם שיש לו איסור בדבר כו']. וע"ז כתב הריב"ש לחלק, וז"ל: לא היא, דהתם הוא שיש לשליח לתת דבר לאשה ולקבל דבר אחר ממנה, ובוזה איכא למימר שכיון שהזכיר לו המשלח שני הדברים שיש לו לעשות כן, הוא מקפיד שיעשה השליח בענין שתהיה יד המשלח על העליונה, אבל בכאן האשה היא שיש לה לעשות שני דברים ומתחייבת בהן, וזהו לשון ויש לה לגדלן ולהשיאן בלי היוקו במעות, שתהיה מתחייבת לגדלם להוצאתה אף אם לא תשיאם וכן שמתחייבת להשיאן בלי הוצאות הבעל, והכוונה כשתמצא הגון לה, אבל במה שהותנה שתעשה היא בהן כל רצונה שלא מרצון האב ושלא מדעתו, משמע שכל דבר שצריך רצון האב ודעתו יהיה לה רשות לעשות, וכ"ש שיהיה מדבר בתנאים ההם מעניני הנשואין עכ"ל, וע"ש שהסתייע עוד כסיוע גוסף מלשון אחרת בעדות.

וביאור דברי הריב"ש הוא שבנידונו היו שני דברים: התחייבות מצד האשה לגדל הבנות ולהשיאן על הוצאותיה בלי שהוא ישתתף בזה מכספו ולא ישא בזה שום עול. לעומת זה הוא נותן לה רשות לעשות בהן כל רצונה ואינה צריכה לשאול לרצונו ולהתחשב בדעתו. ולכן כתב הריב"ש דא"א לפרש להגדילן ולהשיאן שהכוונה היא להשיאן דוקא אחר שיגדלו, שהרי לשון זה לא נאמר ברשות שנתן הוא לה, רק להיפך, בהתחייבות שהתחייבה היא לקחת שני הדברים על חשבונה ועל הוצאותיה, והיינו שההוצאות של לגדלם וההוצאות של נשואיהם תשא היא בלי שישתתף הוא בזה כלום. וא"כ ע"כ הם שני דברים לחוד, שההוצאות של הגידול הם אפילו לא תשיאם, וההוצאות של הנשואין הם אפילו לא תגדלם. לעומת

מפתח הענינים

סימן לד ס"ק א — סעיף ג ס"ק יז

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
סימן לד. ברכת הארוסין ואם צריך עשרה.		א דעות הפוסקים אם לברך לפני הקדושין או לאחר הקדושין.	א י
סעיף א		ב להסוברים דמברך לפני הקדושין, האם גם בקדושי ביאה הדין כן.	ב ז א
כל המקדש אשת בין ע"י עצמו בין ע"י שליח מברך הוא או השליח וי"א דאחר מברך וכן נוהגין.		ג וכששכח ולא בירך לפני הקדושין, האם יכול לברך תיכף אחרי הקדושין.	ג
א האם יש לברך בקדושי חרש ואופנים שונים בזה (חרש שאינו שומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע, או חרש שלמד בבי"ס לחרשים ומבין בעניני העולם).	א א	ד כשהפסיק בין הברכה למעשה הקדושין האם צריך לחזור ולברך.	ב
ב אי מברכין ברכת ארוסין בקדושי קטן או קטנה ואופנים שונים בזה.	ג	ה להסוברים דיש לברך אחרי הקדושין, מה הדין אם קדם ובירך לפני הקדושין.	ג
ג אנדרוגינוס שקידש אי מברכין ברכת ארוסין.	ב	ו לשיטה הנ"ל מה הדין כשעשו החתן והכלה חוזה נשואין בערכאות ואינם יכולים לחזור, האם באופן זה אפשר לברך לפני הקדושין.	ג
ד איש ואשה גויים שנתגיירו או ישראל וישראלית שנישאו זל"ז כשהיו מומרים ואח"כ חזרו בתשובה, אם צריכים ברכות ארוסין ונשואין.	ג ד		
ה יבם שכנס את יבמתו אי מברך ברכ"א.	ד		
ו המקדש על תנאי אי מברך ברכ"א.			
ב מקור הדין דגם המקדש ע"י שליח מברך.		יא מקור לברכת ארוסין על הכוס.	יא
ג במקדש ע"י שליח בעיר אחרת אם יכול השליח שלא לברך, בכדי שבשעת כניסתה לחופה יברך החתן בעצמו.	ג א	יב האם אפשר להסדיר ברכ"א גם על כוס של שכר.	יב
ג דעת הסוברים דהמקדש עצמו או השליח צריך לברך, ולא אחר.	ג	יג א אם צריך לומר סברי בברכה על כוס של ברכ"א.	א ח
ד הפוסקים הסוברים דאחר מברך ולא המקדש, וטעמם. לשיטה הנ"ל, מה הדין כשאין שם איש אחר היודע לברך, האם יכול לברך המקדש עצמו.	ד א	ב האם צריך מסדר קדושין המברך לשתות מהכוס, או דסגי במה שהחתן והכלה שותים ממנו.	ב
ג וכשהמקדש הוא חזן הקהלה שמברך ברכ"א לכל בני העיר, האם יכול לברך לעצמו גם כשיש אחר היודע לברך.		ג האם צריכים לשתות רביעית מכוס של ברכת אירוסין.	ג
[נוסח הברכה]: אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו הארוסות וכו'.		יד א וכשאין יין ושכר האם אפשר להסדיר על הפת.	ט א
א טעם נוסח ברכה זו, ואי הוי ברכת המצוה או ברכת שבח והודאה.	ב	ב וכשסידרו ברכ"א על כוס שהיה סבור שהוא של יין, ונמצא שהוא חומץ.	ב
ב אם החתן והכלה צריכים לכוון לצאת בברכ"א, ואם המברך צריך לכוון להוציאם.	ד		
ו האם צריך לומר ואסר לנו הארוסות והתיר לנו הנשואות בלי תיבת, "את".	ה א		
ב האם צריך לומר הנשואות, "לנו".			
ז האם עיקר הנוסחא היא ע"י חופה בקדושין, או ע"י חופה וקדושין.	ב		
ה טעם למה שפסקו כל הפוסקים שחותם בברוך, אע"פ שבגמ' יש מחלוקת בזה.	ג		
ט דעות הפוסקים אם לחתום מקדש ישראל לבד, או מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקדושין.	ד		
		טו דעות הפוסקים כשלא בירך בשעת הקדושין, אם מברך בשעת הנשואין.	טו
		טז א על המנהג לברך ולקדש בשעת הנשואין תחת החופה.	א י
		ב כשמקדש על תנאי שתוליד לו זרע של קיימא, כדי שלא תפול ליבום, שבזה המנהג לקדש לפני הכניסה לחופה, מתי יש לברך ברכ"א, בשעת הקדושין או בשעת החופה.	ב
		יז ביאור דברי הרמ"א, "אפילו קידש אשה מזמן ארוך" וכו'.	ב
		א וי"א דחזור ומקדש אותה תחת החופה כדי שיהיו הקדושין סמוכין לברכה.	ב

סימן לד סעיף ג ס"ק יח — סימן לה סעיף ג ס"ק יד אות ב

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
יח	דעות הפוסקים אם חוזר ומקדש תחת החופה.	ז	ביאור הדין דכשמכירה מותר לקדשה ע"י שליח. ומכל מקום אע"פ שמכירה מצוה שיקדשה בעצמו אם אפשר.
יט	א דעות הפוסקים בדין זה.	ח	ביאור הדין.
ב	כשתחזור ומקדש בגלל ספק שנתעורר בקדושין הראשונים, האם צריך גם לחזור ולברך.	יד א	
ג	וכשתחזור ומקדש בשביל שהקדושין הראשונים היו קדושי טעות, אם צריך לחזור ולברך.		
כ	כשמברך בלא הזכרת שם, אם צריך להזכיר אלקנו מלך העולם.		
	סעיף ד		
	ברכת ארוסין צריכה עשרה לכתחילה.		
כא	א דעות הפוסקים בדין זה.	ט	א דעות הראשונים בקדושה השלוחים בכסף והיא מודה שקבלתו.
ב	שהעשרה צריכים להיות גדולים ובני חורין, ואם תחתן הוא ממנין העשרה.	ב	דעות האחרונים להלכה.
ג	האם יש לקהל לעמוד על רגליהם בשעת ברכת ארוסין.	ג	להסוברים דאיגם נאמנים, מה הדין כשהחזירו השלוחים את הכסף שמסר להם המשלה.
	סימן לה. דיני שליחות לקדושין לאיש	י	להסוברים דנאמנים כשאומרת שקבלה לשם פקדון, האם זה דוקא כשהפקדון בעין ונוקטתו בידה להחזירו, או כל שמודה שקבלתו נאמנים השלוחים, ואופנים שונים בזה.
	סעיף א		
	תאיש יכול לעשות שליח לקדש לו אשה בין אשה סתם בין אשה פלונית.		
א	אי מהני קדושי שליח גם כשכבר היתה מקודשת לאחד קדושי ספק, או במעכשיו ולאחר ל' יום.		
ב	מקור הדין דיכול לעשות שליח גם לקדש לו אשה סתם ואם מותר לעשות כן לכתחילה.		
	ויאמר לה השליח הרי את מקודשת לפלוני.		
ג	א האם צריך השליח גם להזכיר שהוא שלוחו של פלוני.		
ב	אם צריך השליח לכוון לזכות באשה עבור המשלה.		
ד	א שליח שאמר, "הרי את מקודשת" ולא סיים למי. וכשהיו עסוקים לקדשה למשלה.		
ג	וכשהשליח אמר פלוני עשאי שליח לקדשך והרי את מקודשת, ולא סיים למי.		
	אבל אם אפשר לו לקדשה בעצמו אסור לקדשה ע"י שליח אא"כ מכירה שמא אח"כ ימצא בה דבר מגונה ותתגנה עליו.		
ה	א ואם אי אפשר לו כעת לקדשה בעצמו, האם ימנע מלקדשה עד שיראנה.		
ב	אם מותר לעשות שדוכין כשאינו תחתן מכיר את הכלה.		
ו	וכשעבר וקידש ע"י שליח אשה שאינו מכירה, אי מקודשת.		
	סעיף ג		
	א"צ עדים במינוי האיש שליח לקדש לו אשה רק שהשליח והמשלה מודים בדבר.		
יד	א מקור הדין וביאורו.	יד	א מקור הדין וביאורו.
ב	האם לכתחילה יש לעשות שטר שליחות בעדים כשרים גם לדעה זו.	ב	האם לכתחילה יש לעשות שטר שליחות בעדים כשרים גם לדעה זו.

סימן לה סעיף ג ס"ק יד אות ג — סעיף ה ס"ק ל אות ה

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
ג	וכשחזומים על שטר השליחות גם עדים כשרים וגם עדים פסולים.	סעיף ד	יש מי שאומר שאפילו לא מינהו שליח בהדיא אלא שגילה דעתו שהוא חפץ באשה פלונית ואמר לו לשדכה לו והלך השדכן וקדשה לו בלא מינוי שליחות ה"ז מקודשת.
טו	הא דסגי בהודאת השליח והמשלח אם היינו דוקא שהודו קודם הקדושין.	כז	א דעות הפוסקים בזה, ואם יש לחלק בין גילה דעתו לאביו לבין גילה דעתו לאיש אחר.
	ולא מקרי הודה רק אם הודה בפני עדים כדרך הודאה.	ב	אי מהני גילוי דעת גם להסוברים דמינוי השליח צריך להיות בעדים, ואם להסוברים דלא בעינן עדים במינוי השליח אין צריך עדים גם בגילוי דעת.
טז	ביאור דברי הרמ"א דהא דבעינן הודה בפני עדים היינו שלא יוכל לכפור אח"כ.	ג	ואי בעינן שיתרצה אח"כ בפירוש על הקדושין כשישמע, או עכ"פ שלא ימחה.
יז	ומה הדין כשהודה בפני עד אחד.	ד	ואם לפני שקידש השדכן גילה דעתו לאיש אחר שאינו חפץ שהשדכן יקדשנה לו.
יח	דעות הפוסקים בזה אי צריך במינוי שליח הולכה שיודה המשלח דרך הודאה גמורה.	ה	ואם האשה גלתה דעתה שחפצה להתקדש לפלוני, והלך אחד וקדשה לו, יתבאר בס"ל ס"ק"א אות ד.
	אבל בשליחות האשה שהיא עושה שליח לקבל קדושין צריך שיהיה בעדים.	ו	אם יש לחלק בין קדשה בכסף שלו לבין קדשה בכסף של המשלח.
יט	א מקור דעה זו.	ז	וכשקידש אשה לאחר שלא בשליחותו ולא גילה דעתו שחפץ בה ורק כשנדע לו אח"כ נתרצה, ואם יש לחלק בין אם קידשה לבנו או לאיש אחר.
ב	אי מהני לדעה זו הודאת האשה קודם הקדושין.	ח	איש שקידש אשה עבור חברו, וכן אב שקידש עבור בנו, אי חיישינן שמא עשאו שליח, או שגילה דעתו שחפץ בה.
ג	אי בעינן שעדי מינוי השליחות יהיו גם עדי הקדושין, ואם יש לחלק בזה בין קדושי שטר לקדושי כסף.	א	כח האם דוקא כשגילה דעתו שחפץ בפלונית, או אפילו באשה סתם מהני גילוי דעת.
ד	ואם צריך שידעו עדי הקדושין שעשאתו שליח לקבלה.	ב	ואם אינו מכיר אותה אשה שבקש לשדכה לו.
ה	שטר הרשאה לקבלת קדושין שחזומים עליו עדים רבים וגמצא אחד מהם קרוב או פסול.	א	כט אי בעינן שיעשה אותו שליח לשדך, או אפילו כששמע רק גילוי דעתו שחפץ בפלונית והלך וקדשה לו מעצמו מהני, ואם יש הבדל בין אב לאיש אחר.
	וי"א שגם בשליחות האיש צריך עדים.	ב	כשמינה שליח בפירוש לקדשה לו אם יכול אחר לקדשה לו מטעם זכיה.
כ	א מקור דעה זו.	כה	ל
ב	דעות האחרונים להלכה.	א	א מקור הדין דהאב שהרצה לפני הבן, ודעות הפוסקים בזה.
ג	להסוברים דצריך עדים במינוי שליחות האיש, האם יש לחלק בין קדושי כסף לקדושי שטר.	ב	אם יש לחלק בין אם הרצה לפניו שרוצה לקדש לו פלונית, לבין אם הרצה לקדש אשה סתם.
	וי"א דאף בשליחות האשה בלא עדים יש להתמיר.	ג	כשהאב לא קידשה לו מיד אלא כעבור זמן מרובה.
כא	א מקור דעה זו ודעות האחרונים להלכה.	ד	כשהאב לא הוזכר לשון הקדושין, רק הרצה שרצונו להביא או לקחת לו אשה.
ב	אם צריך קנין במינוי השליחות.	ה	וכשהאב אמר לאחרים במעמד בנו שחפץ לקדש אשה לבנו והבן שתק.
ג	נוסח טופס שטר שליחות בקדושין, ע"י ב"י ובאות הקדם.		
	ואם לא היו עדים אצל הקדושין והאשה והשליח אומרים שנתקדשה כראוי ובא אחר וקדשה צריכה גט.		
כב	מקור הדין וביאור לשון הרמ"א.		
כג	האם גם כשישנם עדים שנתמנה לשליח חוששים לקדושי שני.		
	ואם אין עדים בדבר והמשלח כופר שעשאו שליח י"א דהוי ספק מקודשת וי"א דאינה מקודשת כלל וכן נראה עיקר.		
כד	מקור הדין וביאור המחלוקת בזה.		
כה	להסוברים דמקודשת מספק, אם מותר המשלח בקרובות האשה.		
כו	דעות הפוסקים להלכה, ואם יש לחלק בין קדושי כסף לשטר, ועוד פרטי דינים בזה.		

סימן לה סעיף ה ס"ק ל אות ו — סעיף ז ס"ק מא אות כ

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
ו	כשהבן אומר שמיד אחר שאביו הרצה לפניו ושתק לו גילה דעתו לאיש אחר שאין רצונו באשה זו.	לח	א דעות הפוסקים בזה.
לא	א ביאור דברי השו"ע "דמחמת כיסופא דאב שתק".	ב	וכשלא מסר כסף הקדושין לידו.
ב	ואם נאמן האב לומר שעשאו בנו שליח, נגד החזקה דאין אדם חצוף לעשות לאביו שליח.	ג	ומה הדין כשהגוי ידע תוכן כתב השליחות.
ג	וכשקידש האב אשה בשביל בנו ואחרי הקדושין אומרים שניהם שקידשה האב בשליחות הבן.	לט	אם צריך עדים במינוי שליח זה.
ד	כשאמר הבן כל העושה רצוני יקדשנה לי, אם אביו בכלל.	מ	אם מדאורייתא הוי קדושין לכר"ע, או שלדעת י"א אינם קדושין כלל.
ה	ואם גם בבת אמרינן דלא חציפה למשוי אביה שליח.	סעיף ז	
ו	ואם גם באמו אמרינן דלא חציף הבן לעשותה שליח.	האומר לשליח קדש לי אשה במקום פלוני	
ז	ואם גם בזמן הזה ישנה חזקה דלא חציף איגש לעשות לאביו שליח.	וקידשה במקום אחר אינה מקודשת.	
לב	אם בעינן עדים בשעת הרצאת האב לבן.	אם יש לחלק בין אמר אשה סתם לבין אמר אשה פלונית.	
לג	א מקור הדין דאיש אחר שהרצה לפניו, ודעות הפוסקים בזה.	וכן בכל מה שישנה שאם אמר לו לקדש סתם וקידשה על תנאי או שאמר לו לקדשה על תנאי וקדשה סתם או ששינה בתנאי אינה מקודשת.	
ב	וכשהשיב לזה שהרצה לפניו מה שתרצה עשה.	א	אמר לשליח הלויני דיגר כסף וקדש לי אשה פלונית והלך השליח וקידש בדיגר זהב.
	סעיף ו	ב	אמר לשלוחו קדשה בדיגר וקידשה בחצי דיגר.
	הכל כשרין לשליחות קדושין חוץ מחרש שוטה וקטן לפי שאינם בני דעת והעכו"ם לפי שאינו בן ברית והעבד לפי שאינו בתורת קדושין.	ג	כשהמשלח לא אמר בפירוש לקדש בסכום מסוים, אלא שלח לו סכום כסף עם שטר שליחות שכתוב בו דכל מה שיעשה יהיה עשוי.
לד	אישים שדנו בהם הפוסקים אם כשרים לשליחות קדושין. (פסולים מחמת עבירה, קרוב ואשה, סריס, טומא, מומר וכשהשליח הוא באיסור עריות על המתקדשת).	ד	אמר לשלוחו קדש לי בכסף זה וקדשה בכסף אחר באותו הסכום.
לה	וכשמינה שליח פסול ועד שלא מסר הקדושין נתכשר.	ה	וכשהשליח שאל את הכסף מאיש אחר וקידש בם את האשה.
לו	מינה עבד לשליח, אי אינה מקודשת כלל או דהוי ספק קדושין.	ו	ואם מסר לשליח טבעת והשליח התליפה בטבעת אחרת.
	י"א דשליח ראשון יכול לעשות שליח שני אם מוסר לו הקדושין שמסר לו הבעל אבל אם לא מסר לו הבעל הקדושין רק צוה אותו לקדשה בכל כסף שירצה אין עושה שליח וי"א דבכל ענין אין שליח עושה שליח שני.	ז	אמר לשליח לקדש בימין וקידשה בשמאל וכדומה לזה.
לא	א דעות הראשונים בדיון שליח עושה שליח בקדושין. דעות האחרונים להלכה.	ח	ואם אמר קדש לי בפירות שבזוית זו וקידשה בשל זוית אחרת.
ב	וכשמקדש בשטר אי שליח עושה שליח.	ט	וכשאמר לשליח קדש לי אשה בתמרים וקידשה בגרוגרות.
ד	וכשעשאו שליח בקנין.	י	וכשאמר לאחד תשאל לפלוני חפץ ויקדש לי אשה ושינה השליח ושאל המקדש החפץ מאחר.
ה	אם יש לחלק בין אם אמר לשליח לקדש אשה ידועה לבין אם אמר אשה סתם.	יא	העושה שליח לקדש לו אשה והלך השליח וקדשה קדושין דרבנן או ספק קדושין.
ו	יש הסוברים דשליח עושה שליח דוקא כשנתן לו המשלח רשות על זה.	יב	וכשמוכח מדברי המשלח לשליח שרוצה בקדושי דאי.
ז	וכשהמשלח שלחו להגיד לפלוני שיקדש לו אשה והלך השליח וקידשה בעצמו למשלחו.	יג	ואם האשה מקודשת כבר לאחר קדושי ספק.
	השולח כתב ע"י גוי לחברו ישראל שבמקום אחר וממנו להיות שלוחו לקדש לו אשה י"א שדינו כמו בגיטין וי"א דגבי קדושין לכר"ע הוי מקודשת מדאורייתא.	יד	וכשקידש קדושין שפסולים מדרבנן וכשרים מהתורה.
		טו	שלחו לקדש קדושין דרבנן וקידשה קדושי ספק מדרבנן.
		טז	ואם שליח של האשה לקבלת הקדושין קבל קדושי ספק, ע"י בסי' ל"ו סק"ט.
		יז	שליח שקידש אשה שאסורה על המשלח מן התורה או מדרבנן.
		יח	שליח שקידש קדושין שאין מסורין לביאה.
		יט	ושליח האשה שקיבל קדושין שאין מסורין לביאה, ע"י בסי' ל"ו סק"ט.
		כ	ואם שינה השליח בשליחותו ואח"כ אמר המשלח שאינו מפקיד בכך, ע"י להלן סקמ"ג אות ב'.

ס"ק אות	דף טור	א	כשהמשלח לא פירש להדיא שיקדש בסתם בלי תנאי והשליח קידש בתנאי.	ב	שלחו לקדש בסתם וקידש בתנאי בלא משפטי התנאים.	ג	ואם שינה השליח לשון התנאי והתנאי נשאר קיים.	ד	שליח ששינה בשליחותו ואח"כ אמר המשלח שאינו מקפיד בכך. ואם יש לחלק בין אם אמר לו לקדש סתם וקידשה על תנאי לבין אמר לקדש על תנאי וקידשה סתם.	ה	שליח ששינה מאומדן דעת המשלח ואח"כ אמר המשלח שאינו מקפיד בכך.	ו	ס ע י פ ח	ז	אמר לו קדשה לי והרי היא במקום פלוני וקדשה במקום אחר מקודשת, שאינו מקפיד אלא מראה מקום הוא לו.	ח	ואם המשלח אמר שכוון לקפידא.	ט	ס ע י פ ט	י	העושה שליח לקדש לו אשה פלונית והלך השליח וקדשה לעצמו הרי זה מנהג רמאות ומה שעשה עשוי אם לא קדשה במעות המשלח.	יא	ומה הדין אם לא שלחו במיוחד אלא אמר לו שאם יודמן למקום פלוני שיקדש לו אשה, האם הוי ג"כ רמאות כשמקדשה לעצמו.	יב	ואם מיירי דוקא כשהבטיח השליח למלא שליחותו או שקיבל את הכסף מהמשלח.	יג	וכשעשאו שליח לקדש אשה סתם ולא אשה פלונית.	יד	וכשהשליח לא קדשה כלל, לא למשלח ולא לעצמו.	טו	וכשהשליח עשה שליח שני והלה קדשה לשליח.	טז	דעות הפוסקים בשליח שקידש לעצמו אם אין בזה אלא מנהג רמאות או שנקרא גם רשע.	יז	וכשאישי אחר מקדש אשה שמשתדל בה חברו.	יח	ואם יש איסור בשדוכין לשדך אשה שמשתדל בה חברו.	יט	מה הדין אם השליח קדשה במעות המשלח.	כ	ואם יש לחלק בין דבר שהמשלח מקפיד עליו אם יחליפם השליח, לבין דבר שאינו מקפיד עליו.	כא	אפילו אמר לה תחלה פלוני שלחני לקדשך לו ובשעת הקדושין אמר לה הרי את מקודשת לי הרי זו מקודשת לשליח ודוקא שהאשה שמעה והבינה יפה קודם קבלת הקדושין שאמר הרי את מקודשת לי דאם לא כן אדעתא דמה שאמר לה בתחלה לקדשה לפלוני קבלה הקדושין.	כב	מקור הדין דאפילו אמר לה תחלה פלוני שלחני מקודשת לשליח. ואי מיירי אפילו אמר לה כן בפני עדים.	כג	אי מיירי דאמר לה מקודשת לי בעוד שהיו עוסקין לקדשה למשלח.	כד	א	ס"ק אות	דף טור	א	אם האשה נאמנת לומר שהבינה, או שלא הבינה, שהשליח מקדשה לעצמו.	ב	מה הדין כשהאשה לא הבינה שמקדשה לעצמו אם צריכה גט מהמשלח והשליח, או לא.	ג	וכשהשליח לא אמר לה תחילה לקדשה לפלוני אלא שהיא משודכת למשלח ויודעת שהוא שלוחו.	ד	אבל אם טעה השליח ואמר מקודשת לי אין כאן בית מיחוש דהקדש בטעות לא הוי הקדש ונאמן השליח לומר דטעה ויש מי שמחמיר להצריכה גט.	ה	מקור הדעה הסוברת דאין כאן בית מיחוש.	ו	האם עיקר הטעם דנאמן השליח לומר דטעה הוא משום דחזקה שליח עושה שליחותו, או משום דבידו לגרשה ולהתירה למשלח, ונפק"מ אם המשלח הוא כהן.	ז	אי מיירי דוקא באופן שאמר תחילה פלוני שלחני לקדשך לו.	ח	אי דוקא בתוכ"ד נאמן שטעה.	ט	אי נאמן השליח באמירתו לבד, או שצריך לישבע על זה.	י	מקור הדעה הסוברת להחמיר להצריכה גט.	יא	דעות האחרונים להלכה.	יב	אם לדעה הראשונה מקודשת למשלח, וכן אם יש להצריכה גט גם מהמשלח לדעה שניה.	יג	וכשהשליח אמר דנתכוון במה שאמר "לי" לצורך משלחו.	יד	וכשהעדים מסופקים אי אמר "לי" והוא אמר דקדשה למשלח.	טו	אי מיירי שהאשה אומרת שכוונה למשלח או לשליח.	טז	ס ע י פ י	יז	אם לא רצתה האשה להתקדש למשלח וקדשה השליח לעצמו אינו נקרא רמאות.	יח	אם השליח צריך להודיע למשלח דהאשה אינה רוצה להתקדש לו, קודם שיקדשה לעצמו.	יט	ס ע י פ יא	כ	האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח ואינו יודע אם קידש לו אשה או לא קידש ה"ז בחזקת שקידש שחזקה שליח עושה שליחותו והואיל ואין ידוע איזו אשה קדש לו ה"ז אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן ומותר באשה שאין לה קרובות כגון אלו.	כא	אם מיירי דוקא כשאמר לשלוחו, או אפילו כשאמר כן לחברו, ואם מיירי דוקא כשמסר בידו כסף הקדושין.	כב	אם דוקא כשמת השליח אסור בכל הנשים או אפילו אם הלך ולא חזר.	כג	ביאור הלשון דהרי זה בחזקת שקידש.	כד	א	ס"ק אות	דף טור	א	אם האשה נאמנת לומר שהבינה, או שלא הבינה, שהשליח מקדשה לעצמו.	ב	מה הדין כשהאשה לא הבינה שמקדשה לעצמו אם צריכה גט מהמשלח והשליח, או לא.	ג	וכשהשליח לא אמר לה תחילה לקדשה לפלוני אלא שהיא משודכת למשלח ויודעת שהוא שלוחו.	ד	אבל אם טעה השליח ואמר מקודשת לי אין כאן בית מיחוש דהקדש בטעות לא הוי הקדש ונאמן השליח לומר דטעה ויש מי שמחמיר להצריכה גט.	ה	מקור הדעה הסוברת דאין כאן בית מיחוש.	ו	האם עיקר הטעם דנאמן השליח לומר דטעה הוא משום דחזקה שליח עושה שליחותו, או משום דבידו לגרשה ולהתירה למשלח, ונפק"מ אם המשלח הוא כהן.	ז	אי מיירי דוקא באופן שאמר תחילה פלוני שלחני לקדשך לו.	ח	אי דוקא בתוכ"ד נאמן שטעה.	ט	אי נאמן השליח באמירתו לבד, או שצריך לישבע על זה.	י	מקור הדעה הסוברת להחמיר להצריכה גט.	יא	דעות האחרונים להלכה.	יב	אם לדעה הראשונה מקודשת למשלח, וכן אם יש להצריכה גט גם מהמשלח לדעה שניה.	יג	וכשהשליח אמר דנתכוון במה שאמר "לי" לצורך משלחו.	יד	וכשהעדים מסופקים אי אמר "לי" והוא אמר דקדשה למשלח.	טו	אי מיירי שהאשה אומרת שכוונה למשלח או לשליח.	טז	ס ע י פ י	יז	אם לא רצתה האשה להתקדש למשלח וקדשה השליח לעצמו אינו נקרא רמאות.	יח	אם השליח צריך להודיע למשלח דהאשה אינה רוצה להתקדש לו, קודם שיקדשה לעצמו.	יט	ס ע י פ יא	כ	האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח ואינו יודע אם קידש לו אשה או לא קידש ה"ז בחזקת שקידש שחזקה שליח עושה שליחותו והואיל ואין ידוע איזו אשה קדש לו ה"ז אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן ומותר באשה שאין לה קרובות כגון אלו.	כא	אם מיירי דוקא כשאמר לשלוחו, או אפילו כשאמר כן לחברו, ואם מיירי דוקא כשמסר בידו כסף הקדושין.	כב	אם דוקא כשמת השליח אסור בכל הנשים או אפילו אם הלך ולא חזר.	כג	ביאור הלשון דהרי זה בחזקת שקידש.	כד	א	ס"ק אות	דף טור	א	אם האשה נאמנת לומר שהבינה, או שלא הבינה, שהשליח מקדשה לעצמו.	ב	מה הדין כשהאשה לא הבינה שמקדשה לעצמו אם צריכה גט מהמשלח והשליח, או לא.	ג	וכשהשליח לא אמר לה תחילה לקדשה לפלוני אלא שהיא משודכת למשלח ויודעת שהוא שלוחו.	ד	אבל אם טעה השליח ואמר מקודשת לי אין כאן בית מיחוש דהקדש בטעות לא הוי הקדש ונאמן השליח לומר דטעה ויש מי שמחמיר להצריכה גט.	ה	מקור הדעה הסוברת דאין כאן בית מיחוש.	ו	האם עיקר הטעם דנאמן השליח לומר דטעה הוא משום דחזקה שליח עושה שליחותו, או משום דבידו לגרשה ולהתירה למשלח, ונפק"מ אם המשלח הוא כהן.	ז	אי מיירי דוקא באופן שאמר תחילה פלוני שלחני לקדשך לו.	ח	אי דוקא בתוכ"ד נאמן שטעה.	ט	אי נאמן השליח באמירתו לבד, או שצריך לישבע על זה.	י	מקור הדעה הסוברת להחמיר להצריכה גט.	יא	דעות האחרונים להלכה.	יב	אם לדעה הראשונה מקודשת למשלח, וכן אם יש להצריכה גט גם מהמשלח לדעה שניה.	יג	וכשהשליח אמר דנתכוון במה שאמר "לי" לצורך משלחו.	יד	וכשהעדים מסופקים אי אמר "לי" והוא אמר דקדשה למשלח.	טו	אי מיירי שהאשה אומרת שכוונה למשלח או לשליח.	טז	ס ע י פ י	יז	אם לא רצתה האשה להתקדש למשלח וקדשה השליח לעצמו אינו נקרא רמאות.	יח	אם השליח צריך להודיע למשלח דהאשה אינה רוצה להתקדש לו, קודם שיקדשה לעצמו.	יט	ס ע י פ יא	כ	האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח ואינו יודע אם קידש לו אשה או לא קידש ה"ז בחזקת שקידש שחזקה שליח עושה שליחותו והואיל ואין ידוע איזו אשה קדש לו ה"ז אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן ומותר באשה שאין לה קרובות כגון אלו.	כא	אם מיירי דוקא כשאמר לשלוחו, או אפילו כשאמר כן לחברו, ואם מיירי דוק
---------	--------	---	--	---	--	---	---	---	--	---	--	---	-----------	---	---	---	-----------------------------	---	-----------	---	--	----	--	----	--	----	---	----	---	----	--	----	---	----	--------------------------------------	----	---	----	------------------------------------	---	---	----	---	----	---	----	--	----	---	---------	--------	---	--	---	--	---	--	---	---	---	--------------------------------------	---	---	---	--	---	---------------------------	---	--	---	-------------------------------------	----	----------------------	----	---	----	---	----	--	----	---	----	-----------	----	---	----	--	----	------------	---	---	----	---	----	--	----	----------------------------------	----	---	---------	--------	---	--	---	--	---	--	---	---	---	--------------------------------------	---	---	---	--	---	---------------------------	---	--	---	-------------------------------------	----	----------------------	----	---	----	---	----	--	----	---	----	-----------	----	---	----	--	----	------------	---	---	----	---	----	--	----	----------------------------------	----	---	---------	--------	---	--	---	--	---	--	---	---	---	--------------------------------------	---	---	---	--	---	---------------------------	---	--	---	-------------------------------------	----	----------------------	----	---	----	---	----	--	----	---	----	-----------	----	---	----	--	----	------------	---	---	----	--

סימן לה סעיף יא ס"ק סב — סעיף יד ס"ק עד

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
סב	שליח שאמר שהוא שלוח מפלוגי לקדש לו אשה ומת, והמשלח מכחיש שלא עשאו שליח.	לו ד	
סג	א הא דאסור בכל הנשים אם הוא מדינא או רק מקנסא.	א	
ב	ב ומה הדין כשהמשלח אמר לשליח לקדש רק בספק קדושין.	לו א	
ג	ג אם גם במקום מצוה נאסר המשלח בכל הנשים, וכגון שנפלה לפגיו אשת אחיו ליבום.		
ד	ד וכשעבר המשלח וקידש אשה שיש לה קרובות שהן צריה עמה.		
ה	ה ואם השליח הודיעו שקידש לו ולא פירש לו את מי קידש.		
ו	ו עשה שליח לקדש אשה סתם ומת השליח, מה הדין כשאשה אחת אומרת אותי קידש השליח.	ב	
ז	ז ואם האשה עשתה שליח לקבל קדושה ומת השליח, ע"י סי' ל"ו סק"א אות ג'.		
ח	ח ומה הדין בזה כשבא איש אחד ואמר אני קדשתיה, ע"י סי' ל"ו סק"א אות ג'.		
טד	אם מותר באשה שיש לה קרובות שהן שניות.		
	היתה לה קרובה כגון אם או אחות וכיוצא בהן והיתה הקרובה אשת איש בשעה שעשה שליח אע"פ שנתגרשה קודם שימות השליח ה"ז מותר בה מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה השליח ואין אדם עושה שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות.		
סה	א הא דאינו נעשה שליח, האם הוא משום שהמשלח לא נתכוון לכונו, או אפילו כשפירש להדיא שיקדשה לאחר שתהיה ראויה, אינו נעשה שלוחו.	לח א	
ב	ב ואם בדיעבד מקודשת אם קידשה השליח כשכבר היתה ראויה לו.	ג	
ג	ג עשה שליח לקדש לו אשה לאחר שתתגרש, והמשלח נעשה בעצמו שליח לגרשה.		
ד	ד עשה שליח לקדש לו אחות אשתו אם יכול השליח לקדשה לו אחרי שמתה אשתו.	ד	
ה	ה עשה שליח לקדש קטנה או שוטה, אם יכול השליח לקדשה לאחר שתגדל או תשתפה.		
ו	ו עשה שליח לקדש לו אשה שמקודשת מספק לאחר שתתגרש.		
ז	ז ואם כשעשאו שליח היתה פנויה ואח"כ נתקדשה לאחר ושוב נתגרשה.	לט א	
ח	ח אסר נכסיו, או חפץ מסוים, על פלונית, או על עצמו, ושלח לקדשה אחר שישאל על נדרו.	ב	
ט	ט נשבע שלא לקדש אשה פלונית ואח"כ עשה שליח לקדשה.		
	וכן אם באו הקרובות ואמרו לא נתקדשנו ועמדו ונשאו מותר באשה זו דהא ודאי לא נתקדשו הקרובות.		
טו	א דעות הפוסקים בזה.	ד	
ב	ב ואם עד אחד נאמן לומר שהאשה שקידש השליח זו אשה אחרת.	מ א	
	י"א דהוא הדין אם צוה לקדש אשה פלונית ומת השליח נאסר מיד בקרובותיה מטעם חזקה שליח עושה שליחותו ויש חולקין בזה.		
מ	מ מקור שתי השיטות ודעות הפוסקים בזה.	סז א	
ב	ב וכשמינה שליח לתת קדושין לאבי פלונית בשביל בתו הקטנה, ומת האב והשליח.	ב	
ג	ג וכשהאשה אומרת שלא נתקדשה לו אם מותר בקרובותיה.	ג	
ד	ד ואם מותר בקרובות שהן שניות.	ד	
ה	ה ומה הדין אם עשה שליח שיקדש לו אחת משלוש נשים מסוימות.	ה	
ו	ו ואם עשתה האשה שליח לקבל קדושה מאיש ידוע ומת, האם נאמן האיש לומר שלא קידשה, ע"י סי' ל"ו סק"א אות ד'.	ו	
	סעיף יב		
	העושה שליח לקדש לו אשה פלונית והלך וקדשה וקדש המשלח בעצמו לאמה או לבתה או לאחותה, ואין ידוע איזו מהן נתקדשה ראשונה שתייהן צריכות גט ואסורות עליו.		
מא	א ואם נתקדשו שתייהן בבת אחת	סח א	
ב	ב ואם קידש המשלח בראשונה לאחר ל' יום, ושוב קידש השליח בתוך הל' יום.	ב	
ג	ג ואם מתה אותה שקידש המשלח ואח"כ קידש השליח האחרת.	ג	
ד	ד וכשקדם המשלח וקידש שניה לעריות.	ד	
ה	ה וכשרק התעסק המשלח לקדש קרובתה, אם אמרינן דביטל בזה שליחותו, ע"י להלן סק"ע.	ה	
ו	ו ואם עשה שליח אחר לקדש קרובתה, ולא ביטל לשליח ראשון בפירוש, ע"י סי' ל"ו סעיף י'.	ו	
	סעיף יג		
	עשה שליח וביטל השליחות קודם הקדושין הרי הוא בטל ואם אין ידוע אם בטל השליחות קודם או אחר הקדושין ה"ז ספק מקודשת.		
ב	ב עשה השליחות בקנין אי יכול לבטל.	סט	
ג	ג ואם ביטל תוך כדי דבור לאחר קדושי השליח.	ע	
	עשה שליח לקדש ומת המשלח באותו היום שקידש השליח, ואין ידוע אם מת קודם או נתקדשה קודם וחזקה ליבום, ע"י סי' ל"ו סעיף ה'.	עא	
	סעיף יד	עב	
	אין לבטל אלא בפני השליח עצמו ואם ביטלו שלא בפניו מבטל.		
	מקור הדין דאין לבטל אלא בפני השליח וטעמו.	עג	
	כשבטלו שלא בפניו אם בעינו ב' עדים על הביטול.	עד	

סימן לה סעיף טו ס"ק עה — סימן לו סעיף א ס"ק א אות יב

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
סעיף טו			
לא הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קדשתי והיא אומרת לראשון הב' כאומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתיך שהוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו היא כאומרת לראשון קדשתי והוא אומר לא קדשתיך.		פז	מקור וביאור דין זה ודעות הפוסקים בזה.
פירוש "לא הוחזק השליח בעדים".	מא ד	פח	מקור וביאור דין זה ודעות הפוסקים בזה.
אי מיירי דוקא כשהמשלח לא נתן כסף לשליח רק אמר להלוות לו כסף, או אפילו כשהמשלח נתן לו כסף אלא שהשליח אומר שקידש בכסף שלו והאשה אומרת שהי' של המקדש.			סימן לו. כל דיני שליחות לאשה.*
הטעם דהשליח אסור בקרובותיה.	מב א		סעיף א
הטעם דהאשה מותרת בקרובי המשלח אינה מותרת לשליח רק לאחר שיגרשנה המשלח.		א	האשה יכולה לעשות שליח לקבל קדושה.
הסבר מדוע המשלח מותר בקרובותיה אף שאינו טוען ברי שהשליח קידשה לעצמו, ואם היא עצמה מותרת למשלח.		א	שיכולה לעשות שליח לקבל קדושין מאיש סתם בלי לפרט מפלוני.
אמרה איני יודעת חזקה לשני.		ב	וכשעשתה שליח לקבל קדושין מאיש סתם ומת השליח, אם נאסרת לכל העולם.
כשאומרת איני יודעת אי מותרת לשני או שרק זקוקה לגט ממנו והסבר מדוע אינה צריכה גט מהראשון.		ג	ומה הדין בזה כשבא איש אחד ואמר אני קדשתי, או כשבאו שנים וכל אחד אמר אני קדשתי.
הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי והיא אומרת לראשון חזקה לראשון ואפילו הכי השני אסור בקרובותיה. אמרה איני יודעת שניהם נותנין גט, ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס.		ד	וכשהשליח קיים ואומר שאינו יודע למי קידשה, ובא אחד ואמר אני קדשתי, עי' להלן סי' ל"ז ס"ק ק"ח אות ז'.
פירוש "הוחזק השליח בעדים".	ב		הם נאמן כל אדם לומר שהוא לא קידשה לענין שיהא מותר בקרובותיה, וכשעשתה השליח שיקבל קדושין מאיש פלוני ובא פלוני ואמר שלא קידשה, אם נאמן להתירה.
טעם החזקה שנתקדשה למשלח ואסור בקרובותיה. ואם מותרת למשלח בלי גט מהשליח.		ה	אם יכולה למנות שליח לקבל קדושין מאיש שאינה יכולה להתקדש לו בעת המינוי, (אי מהני עכ"פ מטעם גילוי דעתה), עי' להלן אות י"ב.
אמרה איני יודעת שניהם נותנין גט, ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס.		ו	אם יכולה למנות את שליח ההולכה של הבעל להיות גם שליח קבלה שלה, עי' להלן סק"ה אות ד'.
הטעם דשניהם נותנין גט.		ז	שלחה גוי לקבל קדושין כסף, אם תתקדש עכ"פ מדין דתן לפלוני ותתקדש לך דאיתא בסי' כ"ט סעיף ב' דמקודשת.
אם מי שכונס צריך לקדשה קדושין שניים.			ואם יכולה למנות עבד לשליח קבלה, עי' סי' ל"ה סוס"ק ל"ו.
ויש חולקין דאף אם הוחזק השליחות אם השליח אומר שחזר משליחותו אינה מקודשת לראשון וכן אם לא הוחזק השליחות והמשלח אומר שעשאו שליח הוא אסור בקרובותיה.		ח	אם צריך עדים במינוי השליח לקבלה, ופרטי הדינים בזה, עי' סי' ל"ה סעיף ג', ובאוצה"פ שם.
מקור דעה זו וביאורה.	א	ט	אם יכולה למנות השליח לקבלה שלא בפניו.
שליח שאמר פלוני עשאי שליח לקדשך לו והרי את מקודשת, ולא סיים למי, הוא אומר לעצמי קדשתיך והיא אומרת למשלח.	ב	י	וכשלא מינתה כלל שליח אלא שגילתה דעתה שרצונה להתקדש לפלוני, אם מהני כשאחד קיבל לה קדושין ממנו.
וכשהשליח אומר פלוני עשאי שליח לקדשך לו והרי את מקודשת לי, הוא אומר לעצמי כוונתי והיא אומרת שנתכוון למשלח.	ג	יא	להסוברים דמהני גילוי דעתה אם יש אופנים די"ל דגם השליח להולכה נעשה שליח לקבלה ותתקדש משעת הנתינה לשליח.
וכשהאשה אומרת שהוא שליח מפלוני והמקדש מכחישה.	ד	יב	אי מהני כשגילתה דעתה שיקדשה למי שירצה ואפילו למי שאינה יכולה להתקדש לו בשעת הגילוי דעת ונעשה ראוי אח"כ.
	מג א		

(*) בשו"ע כאן כתב הרבה דינים השווים לשליח דאיש, המבוארים בסי' ל"ה, ובאוצה"פ נערכו הדינים בדעות הפוסקים או בפרטים נוספים הכל בסי' ל"ה, וכאן יתבארו הפרטים שדנו הפוסקים אם שונים בשליח דאשה.

סימן לו סעיף א ס"ק א אות יג — סעיף ז ס"ק יז

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
יג	אם השליח לקבלה נעשה עד על הקדושין.	מו ב	
יד	זק הקדושין לחצר שלוחה, אי מהני.		
	מצוה שתתקדש ע"י עצמה אם תוכל		
	אבל איסור ליכא כמו שיש באיש.		
ב	טעם הדין דמצוה בה יותר מבשלוחה, אף דאשה אינה מצווה על פריה ורביה.		
ג	כשאנה יכולה להתקדש ע"י עצמה, אינה צריכה לדחוק עצמה לכך.	ג	
ד	בביאור הדין דאין עליה איסור להתקדש ע"י שליח, ואם מיירי אפילו כשאין המקדש מכירה. ויש מי שכתב דהא דאין עליה איסור הוא דוקא כששלחה לקבל קדושין מאיש מסוים.		
	ואומר האיש לשליח הרי פלונית ששלחה אותך מקודשת לי והשליח אומר קדשתיה לך ואם אמר הן דיו ואפילו שתק אם היו עסוקים באותו ענין ונתן לשליח ולא פירש ולא אמר דבר דיו.		
ה	וכשמתקדשת בשטר ע"י שליח קבלה מהו הלשון שצריך לכתוב בו.	ד	
ו	דעות הפוסקים אי מהני שתיקת השליח.	מו א	
	ואם מקדשה בשטר אינו כותבו אלא מדעת השליח ויש מי שאומר שאינו כותבו אלא מדעתה.		
ז	ביאור טעם השיטות בזה, ודעת הפוסקים להלכה, ושלכ"ע מיירי דין זה דוקא כשהשליח יודע דנתרצית להתקדש גם בשטר.	מח ב	
	סעיף ב		
	בכל הדברים של קדושין דין האיש עם שלוחה כדינו עם האשה.		
	סעיף ג		
	אמרה לשליח קבל הקדושין במקום פלוני והוא קבלם במקום אחר או בכל דבר ששינה בשליחותה אינה מקודשת.		
ח	בביאור דין השו"ע, ומה הדין כשאמרה שלא הקפידה על המקום, ומה הדין בזה בשליח הבאה.	ד	
ט	כשיקדשה קדושי ספק, או קדושין שאין מסורין לביאה, וכששלחה לקבל קדושין סתם וקיבל קדושי שטר.	מט א	
	סעיף ד		
	אמרה לו הרי הוא במקום פלוני וקבל במקום אחר מקודשת שמראה מקום היא לו.		
י	וכשאמרה שכיוונה לקפידא, מבואר בסק"ת.		
סעיף ה			
	יש מי שאומר דשליח דקדושין אינו יכול למנות שליח דמילי נינהו ולא ממסרי לשליח.		
מט ב	דעות הפוסקים בדין זה.		
	סעיף ו		
	מי שקדש ע"י שליח לא יקדש פעם אחרת בשעת חופה שלא להוציא לעז על קדושין הראשונים שיאמרו אין קדושי שליח כלום.		
	מקור הדין וביאורו, ואם יש חולקים ע"ז.	א	יב
	האם יש הבדל בין שבירך השליח ברכת ארוסין בשעת קדושין ללא בירך, לענין לחזור ולקדש בשעת חופה.	ב	
ג	כשאין עדים לפנינו על קדושי השליח, רק האשה והשליח אומרים שנתקדשה בפני עדים, האם צריך לחזור ולקדשה בשעת חופה.	ג	
	האם חשש הלעז שייך רק כשהקדושין הראשונים נעשו במקום שנכנסים עכשיו לחופה, או אפילו כשנעשו במקום אחר.	א	יג
א	ואם יש לחלוק בין מקום שנוהגין לקדש תמיד בשעת נשואין, לבין מקום שנוהגין לקדש גם שלא בשעת נשואין.	ב	
	חזרה וביטלה השליחות קודם שקיבל הקדושין הרי הוא בטל ואינה מקודשת.		
	אם מותר לה לבטל השליחות שלא בפניו אף למתחילה.	א	יד
ג	אם יכולה לבטל בפני ע"א או שצריך דוקא בפני שנים.	ב	
	סעיף ז		
	אם קיבל שלוחה קדושין מאחד והיא בעצמה קיבלה קדושין מאחר ואין ידוע אם קדושין שקיבל שלוחה קדמו לשלה או שלה קדמו אסורה לשניהם וצריכה גט משניהם.		
א	אפילו כשהרשתה לשליח לקבל קדושין מהטוב בעיניו גמי מתבטל בקדושי עצמה.	א	טו
א	וכשנתאלמנה או נתגרשה מקדושי עצמה אם יכול השליח שנשתלח מקדם לקבל לה קדושין.	ב	
	וכשרק התעסקותה לקבל קדושין מאחר קדמה לקדושי השליח, אם נימא דעכ"פ גילתה דעתה שכבר בטלה השליחות וממילא מקודשת להאחר. ע"י סי' ל"ז ס"ק כ"ז אות ב'.	ג	
ב	וכשהאשה אומרת שקדושיה קדמו לקדושי השליח, וגם זה שקדשה אומר כן, ולעדים אינו ידוע.	טז	
ג	ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס ומקדשה קדושין אחרים בד"א ברחוקים אבל אם קדשה השליח לאב וקדשה היא בעצמה לבן או לאח שניהם נותנין גט ואסורה לשניהם.		
	וכשנתגרשה משניהם אם אכתי מותרת לאחד מהם.	יז	

סימן לו סעיף ח ס"ק יח — סימן לו סעיף א ס"ק ב אות ה

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
סעיף ח		סעיף יב	
אשה נעשית שליח לחברתה לקבל קדושין אע"פ שנעשית לה צרה שמקדש לשתיהן.		אין האשה עושה שליח לקבל קדושין מיד שליח בעלה מיהו אם עשתה הוי ספק מקודשת.	
בביאור הדין ואם גם אשתו הנשואה יכולה להעשות שליח לחברתה לקבל קדושין מבעלה.	נא ד	מקור הדין ודעות הפוסקים בזה.	נא א
ויש מי שאומר שאפילו אם כשאמרה לה קבלי גם בשבילי ולא השיבה הן אלא שתקה וקבלה סתם מסתמא גם בשבילה קבלה.		וכשהמקדש אינו מקפיד שתקבל הקדושין ע"י שליח קבלה, או שעשתה שליח לקבלה לפני שהמקדש עשה שליח להולכה.	נא א
בביאור הדין (ואם יש כאן פלוגתא) ואם לא עשאתו שליח כלל, אלא המקדש אמר בשעת נתינת דמי הקדושין שמקדש לכולן ונותן לה בשביל כולם שאמרו הן.		הא דמהני כשאינו מקפיד, אם הוא דוקא כשידוע כן בשעת מינוי השליחות, או אף כששמע אח"כ לבסוף דלא קפיד. ומה הדין כשלבסוף קפיד. יתבאר בס"י קמ"א סעיף א'.	נא א
סעיף ט		סעיף יא	
אשה שהיא שליח לקבל קדושין לחברתה וכשנתן הקדושין אמר לה ואת נמי או וכן את שתיהן מקודשות.		האב מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה וכן כשהיא נערה רשותה בידו וקדושה לאביה.	
מקור הדין.	נב א	לשון הקדושין באב המקבל קדושי בתו. אם מומר יכול לקבל קדושי בתו.	נב א
האם האמירה, "ואת נמי" או, "וכן את" צריך להיות בזמן נתינת הקדושין, או מהני אף אח"כ בתוכ"ד.		אם בגיורת יכול אביה שנתגייר ג"כ לקבל קדושה. וכן הוא זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובכתובתה אם נתאלמנה או נתגרשה מן הארוסין הוא זכאי בכל עד שתבגר לפיכך האב מקבל קדושי בתו מיום שתולד עד שתבגר ואפילו היתה חרשת או שוטה וקדשה האב הרי היא אשת איש גמורה ואם היתה בת ג' שנים ויום א' מתקדשת בביאה מדעת אביה פחות מכאן אם מסרה אביה לקדושי ביאה אינה מקודשת.	נב א
אבל אם לא אמר לה אלא ואת הרי זו שקבלה הקדושין ספק מקודשת שמא לא נתכוון אלא לראות מה בלבה וכאילו אמר לה ואת מה תאמרי בדבר זה ולפיכך קבלה הקדושין היא שהרי זה עדיין שואלה לראות מה בלבה.		במקור הדין זכאי במציאתה וטעמו. ואם זה דוקא בסמוכה על שלחנו.	נב א
מקור הדין.	נב א	להסוברים דהוא דוקא בסמוכה על שלחנו, מה הדין כשאינה זן אותה מחמת שאין לו או מחמת שיש לה מוונות ממקום אחר.	נב א
האם לא אמר לה אלא ואת הרי זו שקבלה הקדושין ספק מקודשת שמא לא נתכוון אלא לראות מה בלבה וכאילו אמר לה ואת מה תאמרי בדבר זה ולפיכך קבלה הקדושין היא שהרי זה עדיין שואלה לראות מה בלבה.		להסוברים דהטעם דמציאתה לאביה משום שלא יקדשנה לשאינה תגון לה מה הדין במקודשת כבר. ובמציאתה שנפלה לתוך חצרה.	נב א
מקור הדין.	נב א	ולענין אכילת פירות משדה שלה.	נב א
יש מי שאומר שאין האב יכול לעשות שליח לקדש בתו בוגרת וחלקו עליו.			
מקור הדעות.	ג		
באיוזה סוג שליחות מיירי דין זה, ואם הוא רק לכתחילה או גם בדיעבד.			
דעות האחורנים להלכה.	נד ד		
אם האב יכול להעשות שליח להולכה לקדושי בתו קטנה.	נה ב		
כשהאב נעשה שליח לקבל קדושי שטר בעד בתו בוגרת.	ג		
סעיף יא		סעיף יב	
מי שקיבל קדושין לבתו בוגרת ולא עשאתו שליח יש מי שאומר שצריכה גט מספק.			
בביאור הדין (ואם מיירי אפילו בידוע שלא עשאתו שליח) ודעות הפוסקים בזה.	א		

סימן לו סעיף א ס"ק ב אות ו — סעיף ז ס"ק יח אות א

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
ו ואם האב זוכה במתנה שנתנו לה.	ס א	א מקור הדעות וטעמם ודעות האחרונים בזה.	טז ד
ו וכשהאב עצמו נתן מתנה לבתו אם זכתה בה.	סב ב	ב לדעה הראשונה דאפילו אינה מכחישתו מחזיקים אותה בחזקת בוגרת, מה הדין כשהיא מודה לו שלא בגרה.	סח ב
יש אומרים שאין קדושין תופסין בנפל ואם קבל אביו בו קדושין והמקדש קדש אח"כ אחותו צריכה גט.		י לדעה השניה מה הדין כשרק אביה קדשה.	ג
ג א דעות הפוסקים בזה.		ס ע י פ ו	
ב אם קדושין תופסין באשה שנשברה מפרקתה ורוב בשר עמה, או באשה גוססת.	ד	אם בתוך הששה חדשים של נערות קדשה אביה שלא לדעתה והיא קדשה עצמה שלא לדעת אביה ונמצאו לה סימנים הוי ספק וצריכה גט משניהם.	
ס ע י פ ב		יא ביאור לשון והיא קדשה עצמה שלא לדעת אביה, אם הוא בדוקא.	סט א
בגרה הבת אין לאביה רשות בה והרי היא כשאר כל הנשים שאין מתקדשות אלא לדעתן.		יב א מקור הדין דהוי ספק קדושין, ודעות הפוסקים בזה.	טז ד
ד א זמן בוגרת מתי הוא.	סג א	ב ואם יש לחלק בזה בין כשהיא מכחישה אותו או לא.	ד
ב ומה הדין בספק בוגרת כשקדשה אביה או קדשה עצמה.	ב	ג ומה הדין בקדשה אביה לבד.	ע ג
ג וכשהספק הוא גם אם היא עדיין קטנה.		ד ובקדשה עצמה לבד.	ד
ואם נשים יכולות להעיד שהיא בוגרת עיין סי' קס"ט סעיף י"א וסי' קנ"ה סעיף ט"ו.	סד א	ה דעת הסוברים דבתוך ששה חדשים לא מהני כלל סימני בוגרת.	עא ג
ה אם האב נאמן במנין השנים.	ב	ו קדשה עצמה תוך ששה חדשים אם חוששין שמא בגרה להצריכה גט.	ג
ס ע י פ ג		ס ע י פ ז	
וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה הרי היא ברשות עצמה.		כשם שיכול האב לקדשה בעצמו כך יכול לקדשה ע"י שלוחו או ע"י עצמה שיאמר לה צאי וקבלי קדושך.	
ו אם אפילו נכנסה לחופה ולא נבעלה אינה חוזרת לרשות אביה. ומה הדין במסרה האב לשלוחי הבעל.		יג א אם מצוה בו יותר מבשלוחו.	ד
ס ע י פ ד		ב וכשהבת עצמה מקבלת הקדושין, האם גם בזה יש מצוה יותר באב.	עב א
נתקדשה קודם שתבגר שלא לדעת אביה אינה מקודשת.		ג אם האב יכול להעשות שליח להולכה לקדש בתו קטנה, מבואר בסי' ל"ו סק"ג אות ד'.	
ס ע י פ ה		יד א דעות הראשונים הסוברים דמהני צאי וקבלי קדושך.	ב
קדשה אביה בבוקר וקדשה עצמה בערב ושניהם ביום שנשלם בו ו' חדשים של ימי נערות ובדקה ומצאה בוגרת מחזיקים אותה בחזקת בוגרת וקדושי האב אינם כלום.		ב טעם הדין.	
ז א מקור הדין, ואם הוא דוקא בקדמו קדושי אביה לקדושה, או גם כשקדמו קדושה היא לקדושי אביה.	ג	וצריך לומר לה כן בפני עדים דהרי שליח קבלה צריך עדים.	
ב וכשקדשה אביה לבד.		טו א דעות הפוסקים בדין זה, ומה הדין בדישכד.	ג
ג ומה הדין כשרק היא קדשה עצמה.	ד	ב אי מהני גילוי דעתו דמרוצה שהבת תקבל קדושה.	ד
ד וכשקדשה אביה בלילה של היום שנשלם ששה חדשים.	סה ד	ואם גלוי לכל שמכירה לחופה ולקבל קדושה כאומר לה בפני עדים דמי.	
ה וכשמצאה בוגרת ביום שלאחריו.	סו א	טז דעות הפוסקים בדין זה, ואם זה גם לכתחילה.	עג א
ח מה הדין כשלא ידעו בה סימני בוגרת ונתקדשה אחר י"ב שנה וששה חדשים, ואח"כ מצאה בוגרת.		ואין חילוק בין נערה לקטנה וכן עיקר אבל יש חולקים ואומרים דאין בת קטנה יכולה לקבל קדושה אלא האב בעצמו צריך לקבלם.	
ויש מי שאמר דאפילו אינה מכחישתו לומר שבאו הסימנים בבוקר ויש מי שאומר דוקא מכחישתו אבל באינה מכחישתו צריכה גט משניהם.		יז א ביאור הדברים מאיזה טעם הוא דמהני בנערה צאי וקבלי קדושך.	ב
		ב ואם הנערה יכולה לעשות שליח לקבל קדושה.	
		יח א דעות הראשונים הסוברים דלא מהני צאי וקבלי קדושך בקטנה.	ג

סימן לו סעיף ז ס"ק יח אות ב — סעיף י ס"ק כח אות ו

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
ב	דעות האחרונים להלכה.	ב	דעות האחרונים להלכה.
ג	ואם יש לחלק בין קידש בכסף לקידש בשטר, ודעות הראשונים בזה.	ג	וכשהאב מקבל הקדושין, אי מהני לכתוב הרי את.
ד	דעות האחרונים להלכה.	ד	וכשהאב מקבל קדושי בתו בוגרת בשליחותה, אי מהני כשכתב בתך.
ה	ואי מהני צאי וקבלי קדושין לקדושי ביאה.	ה	וכששולחים הבנות הקטנות למקום אחר ואין האב אצלן כשמקבלין לקדושיהן תואיל והכינה להכניסה לחופה ולקדושין הוי כאילו מחזיק בידה בשעת קבלה דמא.
ו	וכשאמר האב למקדש תן קדושי כסף לבתי ותתקדש לך, אם מהני גם להסוברים בדין דצאי וקבלי קדושין דלא מהני.	ו	האם דין זה הוא גם להסוברים דלא מהני צאי וקבלי קדושין.
ז	הא דמהני צאי וקבלי קדושין אם זה דוקא כשאמר לה לקבל מאיש מסוים, או גם מאיש סתם.	ז	כג
ח	וכששידכה אביה לאחד ואח"כ אמר לה צאי וקבלי קדושין סתם, והלכה ונתקדשה לאחר.	ח	ד
ט	אי מהני גם בקטנה ביותר, או באינה בת דעת.	ט	סעיף ח
י	אי מהני גם כשאמר לקטנה דעלמא צאי וקבלי קדושי בתי.	י	מצוה שלא יקדש בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה.
יא	כשאמר לבתו צאי וקבלי קדושין, האם זוכה היא גם בכסף הקדושין לעצמה, או ששייך לאביה.	יא	כד
יב	ואם צריך שהקדושין יהיו גם לדעתה ורצונה של הבת, או שיוכל לקדשה גם בעלי-כרח כל שאינם נגד דעת האב.	יב	ב
יג	כשאמר לה צאי וקבלי קדושין והמקדש זרק הקדושין לחצרה.	יג	ד
יד	האם יכולה להתקדש גם כשחזר בו תאב מאמירתו או כשמת.	יד	כז
	וכדי להוציא נפשו מפלוגתא יחזיק האב יד הקטנה בשעה שמקבלת הקדושין או יעמוד אצלה כשתקבלן דהוי כאלו קבלן בעצמו.		כה
יט	מקור וטעם הדין, ודעות הפוסקים אי מהני עמידה לחוד, ואי מהני גם בקדושי שטר.	יט	כו
	והכי עדיף טפי משיקבלו בעצמו דהרי י"א דאסור לקדש בתו קטנה.		סעיף ט
כ	דעות הפוסקים אם באומר צאי וקבלי קדושין לא שייך האיסור לקדש בתו קטנה.	כ	כז
	וכשמקדש הקטנה אומר לה הרי את מקודשת לי ואם אמר בתך מקודשת לי הוי קדושין דהרי היא במקום אביה עומדת אע"ג שנותן לה הקדושין.		ב
כא	דעות הפוסקים בדין זה, ואם יש לחלק בין אם עמד האב בעת הקדושין או לא.	כא	ב
ב	וכשהאב מקבל הקדושין, אי מהני כשאמר לו הרי את מקודשת.	ב	ב
ג	וכשהאב מקבל קדושין עבור בתו בוגרת, בשליחותה, אי מהני כשאמר לו הרי את.	ג	ג
	ואם מקדשה בשטר כותב בשטר בתך מקודשת לי ובשעה שנותן לה אומר הרי את מקודשת לי ואם שינה בדברים אלו אפ"ה הויא מקודשת.		ב
כב	דעות הראשונים בקטנה המתקדשת ע"י עצמה בשטר, אי מהני כשכתב הרי את מקודשת לי.	כב	ד
			סעיף י
			כח
			ב
			ג
			ד
			ה
			ו
			ז
			ח
			ט
			י
			יא
			יב
			יג
			יד
			טו
			טז
			יז
			יח
			יט
			כ
			כא
			כב
			כג
			כד
			כה
			כו
			כז
			כח
			כט
			ל
			לא
			לב
			לג
			לד
			לה
			לו
			לז
			לח
			לט
			לע
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			לכ
			לם
			לנ
			לס
			לפ
			לצ
			ל

סימן לו סעיף י ס"ק כח אות ז — סעיף יא ס"ק לו

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
ז	וכששלח להשני לקדש קרובת הראשונה הנאסרת עליו.	ז	לדעה זו, מה הדין כשגם נשאת ואח"כ נתרצה. [וע"ע בהשמטות].
ב	בבאור "בלא דעת אביה".	ז	ומה הדין לדעה זו כשנתגרשה בגט אחר הרצוי, אם מותרת לכהן.
לא	בבאור מש"כ בשו"ע: או נשאת.	ו	וי"א שאם נתרצה האב כששמע הו' קדושין משעת שמיעה.
לב	במקור הדין דאינו כלום וכו'. ובדעות הפוסקים בהא דאפילו שדכה, וכמה פרטים בזה.	א	מקור דעה זו והסוברים כן.
ב	אם מותרת מיד להנשא לאחר, וכן הוא בקרובותיה, (ולא חיישינן שמא יתרצה האב להבא, להסוברים להלן דרצוי האב אח"כ מהני למפרע).	א	בשעור גיל קטנה דמהני בה רצוי. ואם די במה שניכר כוונתו בפני עדים שמתרצה.
א	אופנים שדנו הפוסקים אם חוששין בהם שנתרצה האב	ב	דעות הפוסקים אם מהני הרצוי רק משעת שמיעה או למפרע משעת קדושין.
ג	כשגם נשאת שלא לדעת האב, והאב יודע, אם חוששין שנתרצה דאל"כ היה מוחה בפירוש.	ג	אם צריך עדים בעת שמיעת האב ורצויו.
ד	אם יש חילוק בזה, בין היו הקדושין והנשואין בבת אחת או כל אחד לחוד, ואם יש חילוק בין שמע האב עליהם בב"א או על כ"א לחוד.	ד	אם מהני רצוי האב כשקדשה בביאה.
ה	מה הדין כשאחרי הקדושין שלא לדעת האב נשאת אח"כ לדעתו.	ה	כשקדשה שלא בדרך כבוד.
ו	כשהאב הוציא בתו לקרובו ואשתו הוציאה לקרובה, ולבסוף הסכים לרצונה, מה הדין כשהקדים קרובו וקדשה בחשאי, אם חיישינן שהאב נתרצה לו, או שאמר לו בחשאי שיקדשנה לו, (וכמה פרטים בזה).	ו	וכאמרה הבת שלא התכוונה בקבלת הקדושין לעשות רצון אביה אלא לעבור על רצונה.
ז	קטנה שנתקדשה בהשתדלות המגדלה בביתו ובעצתו, אם יש לחוש שמא קיבל הרשאה מאביה.	ז	ומה הדין כשלפני שמע מקדושי בתו, קדשה אביה לאחר שלא בפניה, ואחר ששמע נתרצה לקדושי ראשון.
ח	כשעבר זמן רב מהעובדא, אם יש לחוש שמא או נתרצה בהדיא ונשתכח, (לה"א דמהני רצוי אח"כ).	ח	נדונים שונים שדנו בהם הפוסקים אם יש בהם הוכחה שנתרצה האב בקדושה, לפני הקדושין או אחריהם
ט	כשהאב עזב ביתו ויקם והלך, ונתקדשה, אם בזה חיישינן שנתרצה האב בקדושה.	ט	כשהסכים האב לבוא למקום הקדושין.
	ע"ד הדעה שאם היה האב בעיר אחרת כשנתקדשה, חוששין לכ"ע (שיטת ר"ח). עי' בסק"ג.	ס	כשהשאירה אביה אצל אביו לפרנסה (כשהלך למרחוק), ואביו צוה להשיאה.
	ואפילו נתרצה האב בפירוש אחר הקדושין [אינו כלום].	י	כשהמקדש היה רגיל לבוא לבית אבי הקטנה והיה אוכל ושותה ואינו מוחה.
א	בבאור דעה זו והסוברים כן. ואם יש חילוק לדעה זו בין שתק כששמע ואח"כ נתרצה או נתרצה מיד, ואם מהני נתרצה אח"כ כשהיה בעיר אחרת.	יא	טרח האב להכין סעודה, קיבל ברכת מזל טוב והשיב בברכה, (ובירור בספק מי טרח ושל מי היתה התקרובת).
ב	לשיטה זו, אם מהני רצוי האב אח"כ כשמשת הקדושין היו עדיין בעין.	יב	כששהה האב על יד בתו במקום הקדושין זמן רב עד שנתקדשה.
ג	אם מהני רצוי האב אח"כ לענין שיכול זה לקדשה שנית, ואם מהני גם שלא לרצונה, כיון דקדושיו דעכשיו היו אחר שנתרצה האב.	יג	כשענה האב למפצירים בו לקדש בתו לפ', אני איני רוצה עשו כרצונכם, וכדומה מהדבורים, האם יש בדבריו האחרונים משום רצוי או שליחות, או נתינת רשות, או הפקרת זכותו.
ד	וכשנתרצה האב בשעת קדושין או קודם.	יד	הוכחות שונות לרצוי, וטיעוני אמתלאות לבטלם.
ה	ובנתקדשה בפני האב ושתק ואח"כ נתרצה, ואם י"ל דהשתיקה עצמה כשנתקדשה בטנאי חשוב רצוי.	טו	שידך להבת והלך למדה", שידך וגם הגביל זמן הנשואין.
		לז	מקור הדין ודעות הפוסקים בזה, ואם בכה"ג מקודשת ודאי או ספק.
		לח	אפילו נתאכלו המעות קודם שמיעה, וי"א דאם נתאכלו המעות קודם לא הו' קדושין.

סימן לו סעיף יא ס"ק לו — סעיף יג ס"ק מה אות ג

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
לז לח	דעות הפוסקים בזה ונמוקיהם, ויש שמחלקים בזה בין נערה לקטנה.	ד	קב
	אם מיחתה היא או אביה קודם שנתרצה לא הו' קדושין אפילו נתרצה האב אח"כ.		
לט א	במקור הדין ובאורו, וכמה פרטים בזה.	קד	ג
ב	אם חשוב מחאה כשאמרה שלא רצתה להיות עמו ויצאה מביתו.		
ג	כשענה האב בדברי רוגז כששמע מקדושי בתו, אי הוי מחאה.	ד	
ד	כשהשיב האב למקדש שפייסו אחר הקדושין, איך מלאך לבך לעשות דבר שהנך יודע שמעולם לא רצית.		
ה	כשאמר האב לאנשים שהשתדלו בקדושיה, איך יכולתם לקדש בפי.		
ו	כשנתבקש האב לשלוח הרשאה על קדושי הקטנה שנתקדשה שלא לדעתו, ולא שלה.		
ז	כשאמר שאינו רוצה לקבל ברכת מזל טוב.		
ח	כשהתרה באבי המקדש שיוציא הבת מביתו, שאל"כ יקדשה לאחר.		
ט	אם מהני מחאה שלפני הקדושין.	קה	א
י	אם מהני מחאה אחר שבגרה.		
יא	אם גם המקדש יכול לחזור קודם שנתרצה האב.	ב	
מ א	בטעם הדין דמהני מחאתה אפילו להסוברים דרצוי האב מהני למפרע משעת קדושין, והסוברים דלאחר שנתרצה האב לא מהני מחאת הבת.		
ב	בספק אם מיחתה הבת קודם ששמע האב או אח"כ, (ובספק אם שמע האב בכלל).	ד	
ג	ע"ד הדעה דמהני מחאתה גם אחר שנתרצה האב.	קו	א
ד	לדעה זו אם מהני מחאת הבת גם כשנתרצה האב בשעת הקדושין.	ג	
ה	אם גם בשדכה אביה מקודם מהני מחאתה אחר רצוי האב.	קז	ג
ו	אם יש חילוק לענין מיחתה אחר רצוי האב, בין היו המעות הקדושין בעין או לא.		
ז	במחתה אחר רצוי האב, מה הדין כשנתרצה האב אח"כ שנית.	ד	
ח	אם מהני מחאת האב אחר שנתרצה, כשבעת הרצוי לא ידע אם בתו עדיין מרוצה בקדושיה.		
מא א	התרצה האב אחר שמיתת, אלא שטוען שבאמת גם כשמיתת היה מרוצה ונותן אמתלא על מחאתו הקודמת.	קח	א
ב	ע"ד הדעה דמהני רצוי האב גם אחר שמיתת.		
	וי"א דבשמע האב ושתק ולא מיחה מיד הוי כאילו נתרצה.		
מב א	במקור הדין ובדעת הפוסקים בזה, ואם מיירי בכל גווני או באופנים מסוימים.	ד	
ב	להחוששין לדעה זו, מה הדין כשאמרה הבת בעת הקדושין, ומה יאמר אבי, והאב מחה רק אח"כ.	קיא	א
ג	ע"ד הדעה דגם מסתמא חוששין שמא נתרצה האב (כרב ושמואל).		
ד	דיוני הפוסקים באיזה אופן חששו לרצוי, ונפ"מ גם לנדונים ד"א שבהם לכו"ע חוששין לשמא נתרצה, שבסל"ב אות ג—ט'. (דנו אם חוששין גם ל"שמא" שמע ונתרצה, או רק בשמע ודאי חיישין שמא נתרצה, אם חיישין בקטנה בת נכבד שנתקדשה לאינו הגון לה, אם חוששין כשמיתת האב כששמע. שתק כששמע ואח"כ מיחה. בשתק ואומר אח"כ שלא נתרצה מקודם. כשלא שדכו מקודם. ואם בעינן שדכו בעדים. כשהקטנה היתה משודכת לאחר ע"י אביה. כשקדשה דרך ביוז).	קיא	ג
מג"מ	במקור דעות אלו וביאורם, ודעות הפוסקים בזה. ולהדעה דדוקא כשבעל משגדלה, אם צריך שיפרש בהדיא לשם קדושין.	קיב	ד
	סעיף יב		
	קטנה נקדשה עצמה למי שגילה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה חיישין שמא נתרצה.		
מו א	במקור הדין וביאורו באיזה גלוי דעת מיירי, ואם יש חולקים על דין זה.	קטו	א
ב	מה הדין כשאין עדים שגילה דעתו מקודם שנתקדש לפ', ורק האב אומר אח"כ שהרהר כן בלבו.	קטז	ד
ג	וכשהגלוי דעת היה תלוי בבירור איזה ענין.	קיו	א
ד	אם חוששין לגילוי דעת האב כשנתקדשה רק קדושי ספק.		
ה	אם מהני הגלוי דעת, כשנתקדשה בלא שדוכין ושלא בדרך כבוד.		
ו	ואם מהני כשגילה האב דעתו לפני שדכן שחפץ בפי לבתו, והלך השדכן וקיבל קדושין מפ'.	ב	
ז	וכשהבת גילתה דעתה בפני האב שרוצה בפי' ושתק, והלכה ונתקדשה אח"כ לפ' בעצמה.		
ח	וכשלאחר שגילה האב דעתו לקדשה לאחר, שדכה לאחר או שטרח לשדכה לאחר, ואח"כ קדשה הראשון.		
ט	אם מהני בדין דסעיף זה מחאת האב כששמע מהקדושין, או מחאת הבת, כדמהני בדין דסעיף הקודם.	קיח	א
	סעיף יג		
	נתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעתו בין שאביה כאן בין שהלך למדה"י אינם נשואין.		
מז א	מקור הדין וביאורו.	ב	
ב	ומה הדין כשנתרצה האב אח"כ.	ג	
	ואם מתה אינו יורשה ואינו מטמא לה.		
מח א	ואם יורשה כשהוא מוחזק בנכסיה.	קיט	א
ב	ולענין מעשה ידיה.	ב	
ג	ולענין כתובת.		

סימן לו סעיף יג ס"ק מט — סעיף טו ס"ק ע"א

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
מט	בטעם הדין דאינו מטמא לה.	ס	האם יש לחלק בזה בין שבעל כשגדלה, לבין שלא בעל משגדלה.
נ	וי"א דה"ה אם מת האב קודם שנשאת ונשאת.	סא	אלא שאם קדשה האב לאחר קודם שתגדיל צריכה גט מתרווייהו.
נא	בביאור הדין וכמה חלוקים בזה.	סב	ביאור דברי הרמ"א בהא דמצריך גט גם מן הראשון, ודעות האחרונים בזה.
נד	סעיף יד	סג	ויש להחמיר כסברא הראשונה.
נה	קטנה שהלך אביה למדינת הים והשיאה אחיה ואמה הוה קדושין וצריכה מיאון.	סד	מקור פסק הרמ"א, ואם אפשר לקדשה לכתחילה.
נו	מקור דעה זו וטעמה, ואם אפשר להשיאה אפילו לכתחילה.	סה	ויש מחמירים עוד לומר דכל שאביה במדינת הים אפילו קדשה קטנה עצמה חיישינן שמא אם שמע האב הוי מתרצה והויא ספק מקודשת.
נז	אם דוקא כשהלך אביה למדינת הים, או כל שהלך למרחקים.	סו	מקור הדין ודעות הפוסקים בזה.
נח	ביאור לשון השו"ע והשיאה, דהיינו שקדשה והשיאה.	סז	ואם יש לחלק בזה בין קטנה לנערה.
נח	א וכשהשיאה הקטנה את עצמה.	סט	מעשה באחד שגרש אשתו ופסק עמה שהיא תטפל בבנותיו לזונן ולהגדילן ולהשיאן וכן עשתה ובא האב ומיחה בנשואי בנותיו הקטנות ופסקו דאם צוה להשיאן ולהגדילן מה שעשתה עשוי ואין יכול למחות ובלבד שצוה כן לפני עדים.
נח	ב וכשאחרים השיאה.	סח	טעם הדין דכשאמר להשיאן ולהגדילן אינו יכול למחות.
נח	אם הוה קדושין גם ליורשה וליטמא לה.	סח	מה הדין כשמיחה לפני שקידשתן.
נח	וכי אתי אביה לא בעיא קדושין אחרים.	סח	כשצוה שלא בפני עדים אי הוי לפחות ספק קדושין.
נח	א האם יש לחלק בזה בין שבא האב לאחר שגדלה, לבין שבא בעודה קטנה.	סח	אבל אם אמר שהיא כח בידה להשיאן כשיגדלו והיא השיאן בקטנות אין במעשה כלום ויוכל למחות.
נח	ב ולדעת הסוברים דהוה קדושין כשבא האב בקטנותה.	סח	האם דוקא כשמיחה אין במעשה כלום.
נח	אם הוה קדושי דאורייתא.	סח	סעיף טו
נח	ויש אומרים שאינם קדושין ואפילו מיאון אינה צריכה ומכל מקום אין לאוסרה עליו משום דתחשב כפנויה ועומדת אצלו בזנות כיון שדרך קדושין ונשואין היא אצלו.	סח	המקדש בתו סתם או שאמר לו אחת מבנותיך מקודשת לי אין הבוגרת בכלל אפילו נתנה לו רשות לקבל קדושה ושיהיה הכסף שלו.
נח	מקור דעה זו שאינם קדושין וטעמה, ועוד ראשונים העומדים בשיטה זו.	סח	א האם באומר סתם בתך מקודשת לי אין הבוגרת בכלל אליבא דכו"ע.
נח	א הטעם וביאור הדין דאין לאוסרה עליו לדעה הנ"ל.	סח	ב האם אין הבוגרת בכלל גם כששאר הבנות הן קטנות שאסור לאביהן לקדשן.
נח	ב דעות שאר ראשונים בדיו אם מותר לקיימה.	סח	ג האם יש לחלק בזה, בין כשיש לו בת קטנה אחת, לבין כשיש לו כמה בנות קטנות.
נח	ג דעות האחרונים בזה.	סח	ד ומה הדין כשהגדולה היתה בחזקת נערה ואח"כ נתברר שהיא בוגרת, אם היא בכלל.
נח	ד להסוברים דחיישינן שמא יקדשה האב, מה הדין כשהאב ידע שנתקדשה או שיקדשה.	סח	ע מקור הדין דאפילו נתנה לו רשות לקבל קדושה, ואם יש מי שחולק על זה.
נח	ה וכשמת אביה במדה"י.	סח	עא מקור הדין כשגב אמרה שיהיה הכסף שלו, ואם יש מי שחולק על זה.
נח	ו וכשנתגדלה הקטנה בעוד אביה במדינת הים, ובאה להינשא.	סח	ב
נח	ז ואפילו בא האב ומיחה אין לאוסרה עליו ואין ביאת זנות.	סח	ב
נח	א מקור הדין ודעות הפוסקים בזה, ואם יש לחלק בזה בין כשבא האב כאן ומיחה, לבין שמיחה במדה"י.	סח	ב
נח	ב וכשרוצה לצאת ממנו לאחר שמיחה האב, האם צריכה מיאון לדעה הראשונה.	סח	ב
נח	ג להסוברים דכשמיחה האב נתבטלו הקדושין, מה הדין כשחזר ונתרצה.	סח	ב
נח	זיכור לעכבה אצלו עד שתגדיל ויגמרו קדושה.	סח	ב

סימן לו סעיף טו ס"ק עב — סעיף יז ס"ק פג אות ד

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
עב	מקור הדין וטעמו.	א	והוא דשויתיה שליח לקבל קידושין סתם ולא אמרה מפלוני אבל אמרה מפלוני גם היא ספק מקודשת.
עג	א האם זה דוקא כשהבוגרת אמרה שכסף הקדושין יהיה לאביה.	ב	וכשכמה בוגרות עשו את אביהן שליח לקדשן לפלוני, האם הן בכלל.
	ושאר הבוגרות אינם בכלל.		
עד	א האם זה גם כששאר הבוגרות נתנו רשות להאב לקבל קדושתן סתם, ושיהיה הכסף שלו.	ב	וכשכל בנותיו הן בוגרות, ואחת עשאתו שליח לקדשה, וקידש בתו סתם.
	וכשאת עשתה אותו שליח לקדשה לפלוני, והשאר עשו שליח לקדשן סתם.	ג	וכשזו שאמרה שיקדשה לפלוני, לא אמרה שכסף הקדושין יהיו שלו והאחרות אמרו שכסף הקדושין יהיה שלו.
	סעיף טז		
	מי שיש לו שתי בנות אפילו שתיהם קטנות ושידך אחת מהן לאחד ואחר זמן קבל ממנו קידושין ואמר בתך סתם מקודשת לי אפילו היו עסוקין בה אסורות לו וצריכות גט ממנו.		
עה	א מקור הדין דשידך אינו מועיל.	ב	וכשנשבע האב על השדוכין שלא יחזור בו, או שכתוב בשטר השדוכין שקבל האב השדוכין בחרם ושבועה.
	ג וכשבת אחת בוגרת ושידכה, ועשתה לאביה שליח לקדשה סתם, ולא פירשה למשדוך, האם היא בכלל.	ד	וכששתי בנותיו הם בוגרות ושידך אחת מהן.
	ה וכשעשאתו הבוגרת שליח לקדשה למשדוך וקבל בשביל בתו סתם.		
עו	א מקור הדין דאפילו היו עסוקים בה, ודעות הפוסקים בזה.	ב	וכשישנן אומדנות והוכחות שדעת המקדש היתה על המשדוכת.
	ג וכשקידש בשעה שהכניס את המשדוכת לחופה.	ד	ומה הדין כשבשעת הקדושין היו ידועים איזו קידש, ואח"כ נשכח מהם, אך ידועים שהיו עסוקין בפלונית.
	ה ואם נאמן המקדש בזה לומר למי קידש.		
	ו מה הדין כשיש לו כמה בנות ושידך אחת לאחד, ואח"כ בא אחר וקידש סתם, אם המשדוכת בכלל.	ז	וכשקידש אחת לקטן שאין קדושי קדושין, ואח"כ בא אחר ואמר לו בתך מקודשת לי, אם המקודשת בכלל.
	ח וכשיש לו שתי בנות, ובא אחד וקידש סתם, ואחת מבנותיו אסורה על המקדש איסור לאו, אם אמרינן דכוון להשניה.		
	סעיף יז		
	מי שיש לו ב' כתי בנות מב' נשים וכולן ברשותו לקדשן ואמר למקדש בשעת הקדושין קדשתי לך את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות אם קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות.		
	מקור הדין.		
	ביאור הלשון ב' כתי בנות מב' נשים.		
פג	א וכשהגדולה שבגדולות היא בוגרת ושיתיה שליח לקדשה, האם י"ל שעליה כוון.	ב	ואם האב והמקדש נאמנים לומר שכוונו על הבוגרת.
	ג וכשהבוגרת שיתיה שליח לקדשה למקדש.	ד	וכשהיתה הבוגרת משדוכת למקדש.
	סעיף יח		
	מי שיש לו ב' כתי בנות מב' נשים וכולן ברשותו לקדשן ואמר למקדש בשעת הקדושין קדשתי לך את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות אם קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות.		
	מקור הדין.		
	ביאור הלשון ב' כתי בנות מב' נשים.		
פג	א וכשהגדולה שבגדולות היא בוגרת ושיתיה שליח לקדשה, האם י"ל שעליה כוון.	ב	ואם האב והמקדש נאמנים לומר שכוונו על הבוגרת.
	ג וכשהבוגרת שיתיה שליח לקדשה למקדש.	ד	וכשהיתה הבוגרת משדוכת למקדש.

סימן לו סעיף יז ס"ק פג אות ד — סעיף כא ס"ק צו אות ב

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
ה	וכשכל בנותיו הן בוגרות, ואמר קדשתי את בתי הגדולה, והקטנה ממנה עשאתי שליח לקדשה.	ג	קלב
פד	האם יש הבדל בין שהיה מבורר אצלו בשעת קדושתו את מי קידש ורק אח"כ שכת, לבין שלא היה מבורר אצלו גם בשעת הקדושתו על מי הוא מכונן.		
פה	א מה הדין כששתי הבנות הגדולות הן תאומות.		
ב	וכשאמר האב שכוון על אחת ולא על הגדולה שבגדולות.		
ג	וכשרק המקדש אמר בתך הגדולה מקדשת לי, ואביה קיבל כסף הקדושין בשתיקה, או שאומר הן.	ה	
ד	וכשישנה רק כת אחת של בנות, והגדולה היא בוגרת ושותיה שליח, האם אמרינו דרך היא מקדשת.	א	קלג
ה	והאם נאמנים האב והמקדש לברר על מי כווננו.	ג	
ס ע י פ יח			
	וכן אם אמר לו קדשתי את בתי הקטנה ואיני יודע אם קטנה שבקטנות או קטנה שבגדולות או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות כולן מותרות הוצ' מן הקטנה שבקטנות.		
פו	מקור הדין ופרטי דינים בזה, נתבארו בסעיף הקודם.	ה	
ס ע י פ יט			
	מי שיש לו חמשה בנים ועשו כלם את אביהם שליח לקדש להם ואמר אבי הבנים למי שיש לו ה' בנות אחת מבנותיך מקדשת לאחד מבני וקיבל האב הקדושין כל אחת צריכה גט מכל האחים מת אחד מהם כל אחת צריכה ארבעה גיטין וחליצה מאחד מהם.		
פז	מקור הדין.	א	קלד
פח	ביאור דברי השו"ע ואמר אבי הבנים כו' אם צריך להיות במעמד הבנים.		
פט	דעות הפוסקים כשמת אחד מהם, אם צריכה חליצה מקדם או גט מקדם.		
ס ע י פ כ			
	האב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי אסורה לכל העולם.		
צ	א בטעם נאמנות האב ובגדרה.	ב	קלד
ב	האם נאמנות האב היא רק לחומרא לאסרה לעלמא, או שהיא נאמנות גמורה גם לקולא, שאם קיבלה אח"כ קדושין מאחר אינה צריכה גט מהשני.		
ג	האם נאמנות האב היא גם על פרטים שאינם מעצם הקדושין אך באים לקיימם, כגון על כשרות העדים, או שהמקדש כבר היה גדול בעת הקדושין, וכדומה.	ג	
ד	וכשאמירתו על שאר דברים לא היתה מצורפת לאמירתו על עצם הקדושין.	ד	
ה	אם נאמן אפילו כשעז אחד מכחיש אותו.	ה	
ו	וכששני עדים מכחישים אותו.	ו	
ז	כשיש הכחשה בין שתי כתי עדים באופן נתינת הקדושין, ואביה אומר כאחת מהן.	ז	
ח	אם צריך שיפרש שקדושי בתו היו בפני עדים, כדי שיהיה נאמן לאוסרה.	ח	
ט	אם יש חילוק בין אמר סתם קדשתי, לבין אמר קדשתי מכבר.	ט	
י	כשאמירת האב היתה אחר מות המקדש, או כשבעד שלא נתחוקה אמירתו מת המקדש, אם נאמן לענין שתאסר על קרובי המקדש, או שתהיה זקוקה ליבום, או שתפטור גם צרתה כשהיא ערוה על היבם.	י	
יא	כשאמר שקידש את בתו בביאת איסור.	יא	
יב	כשאמר שקידשה בביתא לחלל.	יב	
יג	לשונות שדנו בהם הפוסקים, אם משמעותם היא שקידש בתו.	יג	
יד	אם האם נאמנת לאסור בתה היתומה.	יד	
עד שיאמר נודע לי למי קדשתי ואפילו לא נודע לו עד שבגרה.			
צא	א מקור וטעם הדין שנאמן לומר נודע לי למי קדשתי, ואם יש סוברים שאינו נאמן אלא כשנותן אמתלא למה אמר קודם שאינו יודע.	א	
ב	האם נאמנות האב לומר נודע לי למי קדשתי היא רק להתירה לכל ע"י גט ממנו, או גם להתירה לו לכונסה.	ב	קלח
צב	א בטעם שנאמן אפילו כשלא נודע לו עד שבגרה.	א	
ב	אם האב נאמן לומר אח"כ שלפלוני קידשה אפילו כשהוא מכחישו, או כשעדים מכחישים אותו.	ב	
ג	כשנודע לנו מפי עדים שנתקדשה, ולא ידענו למי, ואביה אומר שלפלוני קידשה.	ג	
ד	ו"א דאם החתן עמד לפני תחילה ולא הכירו ואח"כ אמר שמכירו אינו נאמן.	ד	
צג	א האם יש הבדל בין אמר תחילה בפירוש שאינו מכירו ואח"כ אמר שמכירו, לבין אמר תחילה קדשתי את בתי ושחק, ואח"כ אמר לאיש הזה.	א	
ב	וכשאמר קדשתי את בתי ושחק, ובתוכ"ד אמר לפלוני.	ב	
ג	וכשנתן אמתלא למה לא אמר בתחילה שלזה קידשה.	ג	
צד	אם יש חילוק בין אמר אח"כ שמכירו מכבר, לבין אמר שרק עכשו הכירו משום שהתבונן בו.	ד	
צה	האם גם אמירת החתן עצמו, שהוא קידשה, אינה מועילה כאן.	ה	
ס ע י פ כא			
	בא אחד ואמר בפני האב אני קדשתי נאמן ומותרת לו כיון שהאב אומר איני יודע.		
צו	מקור הדין וטעמו.	ו	
צז	א דעות הפוסקים אם בעינן דוקא בפני האב.	א	קמ
ב	אם צריך בפני האב אפילו כשאינו כונס אלא נותן גט,	ב	

סימן לו סעיף כא ס"ק צו אות ג — סעיף כד ס"ק קה אות ג

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
ג	כשאמר קודם שלא בפני האב ואח"כ אמר בפניו.	ו	ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס.
ד	כשאמר אני קדשתה אחר שבתחילה אמר האב שהוא מסופק בו.	א	קג אופנים שדנו בהם האחרונים אם אינם נאמנים קמ"ד ב
ה	כשאמר בפני האב, והאב מודה לו, באופן שהאב עצמו אינו נאמן.	ב	אלא ליתן גט.
צח א	אם צריך המקדש להוכיח שמות העדים שקידשה בפניהם.	ג	כשקדם אחד מהם וכנסה קודם שגירשה השני, אם תצא ממנו.
ב	כשאמרו עדים שפלונית נתקדשה בפניהם ושכחו למי נתקדשה, או כשנתחזקה בעיר לא"א ולא ידוע למי נתקדשה, ובא אחד ואמר אני קדשתה.	ג	וכשגם היא אומרת ברי לי שזה קידש אותי.
ג	כשאמר קדשתי אחת מבנותי ואיני יודע למי קדשתיה, ובא אחד ואמר אני קדשתי את זו, או כשאמר קדשתי אחת מבנותי לפלוני, ובא ההוא ואמר קדשתי את זו.	ד	אם יש לה כתובה כשיוצאת מזה שקדם וכנסה.
ד	כשאיש אחר אמר שפלוני קידשה.	ה	כשקדם אחד מהם וכנסה, וגירשה, אם אסורה לשני.
ה	וכשאמירתו היתה אחרי מות המקדש.		וצריך קדושין כשכונסה מאחר שנתגרשה כבר מאחר.
ו	כשקידש בתו לאחד משנים, ושכח למי, ומתו, ובא אחד ואמר שפלוני קידשה, ורוצה ליבמה או לישאנה.	קד	הסוברים כן ואם יש חולקים ע"ז.
צט א	כשרוצה לחת לה גט ולקבל כסף בעבור זה.	קמא א	
ב	כשזה שאמר שקידשה אסור בה באיסור ערוה.		
	וכשכונסה אינו צריך לקדשה.		
ק	ביאור הדין ודעות האחרונים בזה, ומה הדין כשבא אחר וקידשה, אם חוששין לקדושיו.	קמב א	
	אבל אם האב מכחישו, יש מי שאומר שאינו נאמן אפילו להצריכה גט.		
קא א	במקור הדין וטעמו, ואם יש חולקים ע"ז.		
ב	הא שאינו נאמן אפילו להצריכה גט, אם זהו דוקא כשבא אח"כ אחר ואמר שקידשה והאב מסייע, או אפילו כשהאב עצמו נזכר למי קידשה והוא אינו לפניו, ואם יש הבדל בין כשהאב מסייע לשני לבין כשעז אחד דעלמא מסייע, ובין כשמכחישו האב לפני שבגרה או אח"כ.	קב א	
ג	כשהיה האב מסופק בשעה שזה אמר אני קדשתה, ורק אח"כ הכחישו ואמר שלאחר קדשה.	קג א	
ד	כשבאו שנים ואמרו שפלוני קידשה, והאב מכחישם.		
ה	כשהבת מכחישה את זה שאמר אני קדשתה.		
ו	כשבא איש אחר והכחישו, יתבאר בסק"ב אות ה'.		
ז	כשיש מכחישים אותו ויש מעידים כדבריו.		
	סעיף כב		
	באו שנים וכל אחד אומר אני קדשתה שניהם נותנים גט.		
קב א	בטעם הדין וישובו.	ב	
ב	כשאחד מהם הביא עד המסייע לו.	ג	
ג	כשבאו שנים מבלי שהאב יאמר קדשתי את בתי.	קמ"ד א	
ד	כשאחד מהם חזר והודה לשני.		
ה	כשאחד אמר שהוא קידשה, ובא אחר והכחישו שלא קידשה. ומה הדין כשהיא מודה למקדש.	ב	
		ק	
		א	מקור הדין שנאמן ליתן לה גט, וטעמו.
		ב	אם נאמן ליתן גט אפילו כשרצה בתחילה לכונסה.
		ג	אם נאמן ליתן גט, כשקדשו היו באיסור חדר"ג.
		ד	אם נאמן ליתן גט כשהוא מומר באונס.
		ה	כשיש סתירה בין האשה להאיש, בשם המקדש.
		ו	כשקיבל כסף בעבור נתינת הגט.
		ז	כשנשאת ואחרי ששהתה זמן מה עם בעלה הלך ממנה, ואחר זמן רב בא אחד ואמר שהוא בעלה, והיא לא הכירתו.
		ח	כשבתחילה אמר שאינו בעלה, ואח"כ הודה שהוא בעלה ונתן אמתלא.
		ט	כשמת לפני שנתן גט.
		ק	טעם הדין שאינו נאמן לכונסה.
		ב	אם מותר לו לישאנה אחר שגירשה.
		ג	כשאמר סימנים שהוא המקדש.

סימן לו סעיף כד ס"ק קח אות ד — סעיף כז ס"ק קטו אות י

קטו	א	אם יש הבדל בין כשאמר דבריו מיד כשבגרה לבין כשאמר לאחר זמן.	קנב	א
	ב	וכשלא ידוע שהיא בוגרת אלא עפ"י עדות האב.		
	קיד	כשאמר קדשתיה בלבד.		ב
	קטו	הטעם שאינו נאמן לומר קדשתיה וגרשתיה כשהיתה קטנה.		ג
	ב	וכשאמר האב שעדיין נמצאים בארץ הזאת עדי הקדושין והגירושין, האם יש לחוש לדבריו ולעכב בשואית עד שיבררו הדבר.		ד

סעיף כז

אב שאמר שקידש בתו ואח"כ קדשה לאחר ואמר קדושי ראשון היו בפסולי עדות דאורייתא ואינם כלום נאמן. (ולי נראה דוקא תוך כדי דבור נאמן וכמו שנתבאר בסעיף כ"ה).

קטו	א	מקור הדין וביאורו.	קנב	א
	ב	הסוברים שנאמן אפילו לאחכ"ד.		
	ג	הסוברים שנאמן רק בתוכ"ד.		ד
	ד	הסוברים שבאופנים מיוחדים הוא נאמן אפילו לאחכ"ד.		קנב
	ה	וכשקידשה לאחר בפני המקדש הראשון, ע"י אוצח"פ סי' י"ז סק"א אות א'.		ג
	ו	אב שאמר שקידש בתו ואח"כ חזר בו ואמר שלא קידשה ונתן אמתלא לדבריו הראשונים, ואם יש הבדל בין אם אמירתו שקידשה היתה בכ"ד לבין שלא בכ"ד. ועוד חילוקי דינים בזה.		
	ז	אופני אמתלא על מה שאמר האב שקידש בתו, שדנו הפוסקים אם הם אמתלא מספקת.		קנה
	ח	אם האב יכול לחזור בו בתוכ"ד אפילו בלא אמתלא.		
	ט	כשאמר בפני ב"ד שקידש בתו, ואח"כ הכחיש ואמר לא אמרתי כך.		ד
	י	כשאמר בתחילה בפני ב"ד שלא קידש את בתו, ואח"כ חזר בו ואמר ששיקר בתחילה ובאמת קידשה.		

ס"ק אות	דף טור	
ד		אם מותר לכנוס כשיש סיבה למה אינה מכירה אותו עכשיו.
ה	קמט	א
		כשבאו שנים וכל אחד אומר אני קדשתיה, ורצו שאחד יתן גט ואחד יכנוס.
ו	ב	כשאמרה אח"כ שנוכרה שלפלוני נתקדשה.
ז	ג	כשנתקדשה ע"י שליח ואין השליח יודע למי קידשה.
		ואם כנסה אין מוציאין מידו.
קט		א
		מקור וטעם דין זה.
ב		ואם אחרי שכנסה בא אחר ואמר אני קדשתיה.
ג	ד	אם מותרת לעלמא כשמת אחרי שכנסה.
		ואם יש עד אחד שהוא קידשה מותר לכנסה לכתחילה.
קי		א
		בטעם הדין.
ב		כשבאו שנים וכל אחד אומר אני קדשתיה ועד אחד מסייע לאחד מהם.
ג		כשהעד הוא קרוב.

סעיף כח

האב שאמר על בתו בעודה קטנה או נערה קדשתיה וגרשתיה נאמן לפוסלה מן הכהונה.

קי	א	בטעם הדין.	קנ	א
		ודוקא שאמר גרשתיה תוכ"ד לקדשתיה אבל היכא שהוחזקה א"א על פיו אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתיה.		
קיב	א	מקור הדין וטעמו והסוברים כן.		ב
ב		הסוברים שאפילו לאחכ"ד נאמן.		ג
ג		הסוברים שלהתירח לעלמא אינו נאמן לאחכ"ד, אבל לפוסלה לכהונה נאמן אפילו לאחכ"ד.		קנא
ד		כשאמר קדשתיה לפלוני וגרשתיה.		ד
ה		כשלא אמר גרשתיה, רק „נתגרשה“.		

סעיף כו

אם אחר שבגרה אמר קדשתיה וגרשתיה כשהיתה קטנה אינו נאמן.

רשימת הספרים *

שהובאו באוצר הפוסקים כרך זה

(מלבד ספרי הראשונים שעל הש"ס, ונ"כ הרי"ף הרמב"ם הרא"ש הטור והשו"ע)

א	ביאור מהר"א שטיין (על הסמ"ג) ביאור מהרי"פ (על שו"ת מהר"ם מינץ) ביאור מנחם (על שו"ע) בית אדם ביתך את אברהם בית אברהם (אולמן) בית אפרים בית דוד (להר"י דוד) בית דוד (לייטער) בית הילל (על שו"ע) בית הלוי בית המלך (על הרמב"ם) בית זבול בית ידידיה בית יהודה (עייאש) בית יצחק (שמעלקיש) בית ירוחם בית מאיר (על שו"ע) בית שלמה (מסקאלא) בכורי שלמה בן איש חי בן ידיד בני אהובה (על הרמב"ם) בני דוד (על הרמב"ם) בני משה (שלטון) בנימין זאב בנין עולם בנין ציון בר ליואי ברית אברהם ברית יעקב ברית משה (על הסמ"ג) ברכי יוסף (על שו"ע) ברכת אליהו (על בהגר"א) ברכת הבית (דיני ברכות) ברכת יוסף	ד רבר אמת דבר הלכה דבר משה (תאומים) דברי אליהו (על שו"ע) דברי אליעזר (על שו"ע) דברי אמת דברי חזקיהו דברי חיים (אויערבאך) דברי צדק (לקוטי הלכות) דברי ריבנות דברי שאל — ועדות ביוסף (על שו"ע) דובב שפתי ישנים (בנבנשתי) דינא דחיי (על הסמ"ג) דמשק אליעזר (מהאלינקא) דמשק אליעזר (פרלמוטר) דמשק אליעזר (צוקר) דעת מרדכי דרוש וחדוש לרעק"א דרך המלך (רפפורט, על הרמב"ם) דרכי גועם דת אש	ז זית רענן זכר יצחק זכר שמחה זכרון יהונתן זכרנו לחיים זרע אברהם (באנדי)	ח חדושי מהר"א (אויערבאך) חדושי מהרי"ט (פיורדא תקכ"א) חדושי הרי"מ (על שו"ע) חדושי מהר"ל מפראג (על הטור) חדושי מהר"ש (ענגל) חדושי ר' שמעון הלוי חדות יעקב חוט המשולש (המצורף לתשב"ץ) חוט השני חוק ומשפט חות יאיר חזון איש (מהדורת תשי"ח) חזקה רבה חיים ושלום חינא וחסדא חכמת שלמה (על מסכתות) חלקת יואב חמדת משה חמדת שלמה חסד לאברהם (תאומים) חקר הלכה (לנדא) חקרי לב חתם סופר	ט טוב טעם ודעת טיב קדושין (על שו"ע, ווארשא תרסז)	י ויאמר יצחק וילקט יוסף (ירחון)	י גדולי ציון גור אריה הלוי (על שו"ע) גור אריה (עמ"ס קדושין) גט פשוט	ב באר המים באר יצחק באר מים חיים (מוצירי) באר שבע בגדי ישע (עטיא) בגדי ישע (הלוי) בגדי שש (על שו"ע) בה"ג	א אבודרהם אבן יקרה אבן פינה — דרישת ארי (על שו"ע) אבני האפד (על שו"ע) אבני מלואים (על שו"ע) אבני משפט (על שו"ע) אבני נזר אבני צדק (פאנעט) אבני שיש (אביטבול) אגורה באהלך אגרות משה אהל משה (רוזמן) אהל רחל אהלי יעקב אור גדול אור זרוע אור חדש (עמ"ס קדושין) אור שמח (על הרמב"ם) אורי וישעי אורים גדולים אות היא לעולם אילת אהבים (עמ"ס כתובות) אמירה נעימה אמרות טהורות (על שו"ע) אמרי בינה אמרי דוד (פעדער) אפיקי ים אפריון דוד ארחות חיים (מלוניל) ארץ צבי ותאומי צביה (על שו"ע) אשר לדוד
---	--	--	---	---	---	---------------------------------------	---	--	--

פני יצחק (אבולעפיא)	נודע ביהודה	מחנה חיים	יביע אומר
פני משה	נודע בשערים	מחצית השקל (יאגיד, על שו"ע)	יד אהרן (על הטור)
פנים מאירות	נזיר השם (על שו"ע)	מטה אהרן	יד דוד (פסקי הלכות)
פסקי הגר"א (על שו"ע)	נחל איתן (על הרמב"ם)	מטה יוסף	יד המלך (לנדא, על הרמב"ם)
פסקי הלכות (יד דוד)	נחלה ליהושע	מי תשלוח	יד המלך (פאלומבו, על הרמב"ם)
פסקי מהר"מ ריקאנטי	נחלת יהושע (מסלונים)	מים החיים	יורו משפטיך ליעקב
פסקי תשובה	נחלת יעקב	מכתם לדוד (פארדו)	יחזק דעת
פרח מטה אהרן	נחלת צבי (על שו"ע)	מלאת אבן (על שו"ע)	יכין ובוטו
פרי האדמה (על הרמב"ם)	נחלת שבעה	מנחה בלולה	ים הגדול
פרי הארץ	נחפה בכסף	מנחה אהרן	ים של שלמה (על הש"ס)
פרי השדה	נטע שורק	מנחת יהודה (מלבוב)	ימי משה
פרי חדש (בליקוטים)	נטעי נעמנים	מנחת יחיאל	ימי שלמה
פרי יעקב (על שו"ע)	נשמת חיים (בהערות על הסמ"ג)	מנחת ישראל (מדובסקי)	יעלת חן
פרי מגדים (על שו"ע)	נתיבות המשפט (על שו"ע חו"מ)	מעין גנים (עבאדי)	יראים
פרי עץ חיים (קובץ)	נתיבות השלום (לקוטי הלכות)	מעין גנים (מדובנא, על שו"ע)	ישא ברכה (על רי"ו)
פרי צדיק		מעשה חייא	ישועות יעקב (על שו"ע)
פתח הבית		מעשה חשב (הנרפס עם שעה"מ)	ישועות מלכו
פתחי עזרא (על שו"ע)	ס	מעשה רקח (על הרמב"ם)	ישועות ישראל
פתחי תשובה (על שו"ע חו"מ)	סמ"ג	מצהלות חתנים	ישמח לב (גאגין)
	סמ"ק	מצות כהונה	
צ	ספר יהושע	מצפה אריה	כ
צדה לדרך		מקור ברוך (קלעי)	כבוד יו"ט (על הרמב"ם)
צדקה ומשפט	ע	מקור חיים	כבוד יעקב
צוף דבש	עבודת הגרשוני	מקור ישראל ונחלת יהודה	כל בו
צל הכסף	עדות ביעקב (די בוטון)	מקור מים חיים	כלי שרת
צמח צדק (מליבאוויץ)	עולת איש	מר ואהלות	כנסת הגדולה (על הטור)
צפנת פענח	עולת ירוחם	מראה כהן	כסא אליהו (על שו"ע)
	עונג יו"ט	מרחשת	כרם חמר
ק	עטרת טוביה (על הרמב"ם)	מרכבת המשנה (מעחלמא, על הרמב"ם)	כתב סופר
קב זהב	עטרת פז (על הרא"ש)	מרפא לנפש	
קהלת יעקב (על שו"ע)	עין יצחק	משא הלוי	ל
קול אליהו	עינים למשפט	משאת משה	לב מבין
קול בן לוי	עיקרי הד"ט (על שו"ע)	משה ידבר	לב נשבר
קול תורה (ירחון)	עלהו רענן	משחא דרבנותא	לבוש (על שו"ע)
קצות החשן (על שו"ע חו"מ)	עמודי אור	משיב דבר	לבושי מרדכי
קרבו העדה (על ירושלמי)	עמודי אש (אייזנשטיין)	משיבת נפש	לחם שערים
קרית חנה דוד	עמק המלך (על הרמב"ם)	משכנות יעקב	
קרית מלך רב (על הרמב"ם)	עצי ארזים (על שו"ע)	משנת ר' אליעזר (די טולידו)	מ
קרית ספר (ע"ס הרמב"ם)	עצמות יוסף (עמ"ס קדושין)	משפט צדק	מאזנים למשפט
	ערוך השלחן (על שו"ע)	משפטי יעקב (קעטטין)	מאמר מרדכי (על המרדכי)
ר	ערך לחם (על שו"ע)	משפטי שמואל	מגיד מראשית
ראב"ן	ערך שי (על שו"ע)	משפטים ישרים	מגלת ספר (על הסמ"ג)
ראש משביר	פ	משרת משה (על הרמב"ם)	מגן אברהם (על שו"ע או"ח)
רב ברכות	פאי הדור	מתת ידו	מובח אדמה (על הרמב"ם)
רב פעלים	פורת יוסף (על מסכתות)		מחברת הקודש (על שו"ע, והוא ח"ב מס' אוריין תליתאי)
רבינו ירוחם	פי שנים	ג	מחזה אברהם (די בוטון)
רוקח	פירוש הר"ד עראמה (על הרמב"ם)	גדיב לב	מחנה אפרים
רוח יעקב	פני יהושע (על מסכתות)	נהורא דיעקב (על שו"ע)	
ש	פני יהושע (שבס' שני המאורות הגדולים)	נהר מצרים (מנהגים)	
שאלת יעב"ץ		נהר פקוד (מנהגים)	

שאלית שלום	שו"ת מהרי"מ פאודה	שובע שמחות	תולדות יצחק (קדישוץ)
שאלות ותשובות :	שו"ת הרי"ף	שופריה דיעקב	תומת ישרים
שו"ת הר"א מזרחי	שו"ת מהרי"ק	שושנת העמקים	תוספות חיים (על שו"ע)
שו"ת ראנ"ח	(סדילקוב תקצ"ד)	שי למורא (על שו"ע)	תוספות יו"ט (על משניות)
(ירושלים תש"ך)	שו"ת מהרלב"ח	שיירי קרבן (על הירושלמי)	תוספות ירושלים (על שו"ע)
שו"ת הב"ח	שו"ת מהר"ם אלשאקר	שלחן העזר (עניני נשואין)	תועפות ראם (טויבש)
שו"ת הב"ח החדשות	שו"ת מהר"ם די בוטון	שם אריה	תורת א"י (ירחון)
שו"ת הב"י	שו"ת מהר"ם גלאנטי	שם יוסף (מועטי)	תורת חיים (על שו"ע או"ח)
שו"ת רב"צ אשכנזי	שו"ת מהר"ם מלובלין	שמחת יהודה	תורת חסד (פרחיה)
שו"ת גאוני קדמאי	שו"ת מהר"ם מינץ	שמחת יו"ט	תורת מרדכי
שו"ת הגאונים (הקצרות)	שו"ת מהר"ם פאדווא	שמן ראש (אשכנזי)	תירוש ויצחק
שו"ת רדב"ן	שו"ת מהר"ם מרוטנבורג	שמן רוקח	תעלומות לב
שו"ת הרד"ר	שו"ת מבי"ט	שמש צדקה	תפארת יעקב (על שו"ע)
שו"ת מהר"ח או"ז	שו"ת הר"ן	שנות חיים (על רי"ן)	תפארת יעקב (על משניות)
שו"ת מהרי" ווייל	שו"ת רעק"א	שער אפרים	תפארת ישראל (על משניות)
שו"ת מהרי" הכהן	שו"ת מהר"ש ענגל	שער החדש (על העיטור)	משיגות
שו"ת מהרי" לבית הלוי	שו"ת מהרש"א	(לבוב תער"ב)	תפארת מנחם
שו"ת מהרי" מינץ	שו"ת רשב"א	שער המלך (על הרמב"ם)	(על הרמב"ם)
שו"ת מהרי" קצבי	שו"ת רשב"ש	שערי ברכה (בס' ברכת הבית)	תפארת שמואל
שו"ת מהרי"א הלוי	שו"ת מהרשד"ם	שערי תורה (קובץ)	תרומת הדשן
שו"ת מהריב"ל	שו"ת מהרש"ן	שערי רחמים	תשב"ץ
(אמשטרדם תפ"ו)	שו"ת מהרש"ם	שערי תשובות (שו"ת מהר"ם מרוטנבורג)	תשב"ץ קטן
שו"ת ריב"ש	שב שמעתתא		תשואת חן
שו"ת ריב"ש החדשות	שבות יעקב		תשובות ר' אליעזר
שו"ת מהרי"ט	שבילי דוד (על שו"ע)		תשובות הגאונים
(פיירדא תקכ"ח)	שבעה פרקים להרמב"ם		תשובות חכמי פרוינציא
שו"ת מהרי"ט צהלון	(לרש"ז פינס)		תשובות מהרי"א (אסאד)
שו"ת הריטב"א	שדה הארץ		תשובות אד"ך
שו"ת מהרי"ל	שדי חמד		תשובות ריב"א
	שואל ומשיב		

ת

תאיר נרי
תהלה לדוד (על שו"ע)

Copyright by "Otzar Ha-poskim"

Jerusalem, P.O.B. 5110

Printed in Israel

Ha'makor Printing Press, Jerusalem

OTZAR HAPOSKIM

SYSTEMATISED REASONED DIGEST OF ALL EXTANT
RABBINIC RESPONSA BEARING UPON JEWISH LAW AND
RITUAL, ARRANGED IN THE ORDER OF THE SHULCHAN
ARUCH.

Compiled and edited by a staff of distinguished scholars under
the presidency of His Eminence the Chief Rabbi of the Holy
Land, ISAAC HALEVI HERZOG, ל"צ מ.א., D. Litt., the super-
vision of the Dean of the Yeshivoth, Rabbi ISSER ZALMAN
MELTZER ל"צ and under the auspices of the Relief Committee
for Refugee Rabbis, Jerusalem.

Volume 12.

SHULCHAN ARUCH EBEN HA-EZER XXXIV—XXXVII

SECOND EDITION

JERUSALEM